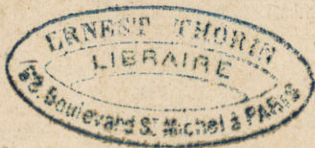
LUCANU[S]
14[illegible]

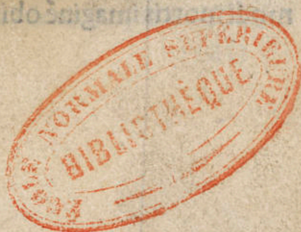

La Pharsale de Lucain

Imprimée à Venise en 1486.

Lucain le premier qui sans Dieux, sans fictions et presque sans machines osa faire un poeme épique, naquit a Cordoue en Espagne, sous l'Empire de Caligula ; on peut le lire memes apres Virgile, a cause de l'audace de ses pensées et de la vigueur de son stile ; mais comme il n'a presque jamais cette invention qui caracterise le poete de genies, — Quintilien grand maitre en critique, ne le plaçait qu'au rang des orateurs. il entra dans une conspiration contre Néron ; et condamné par ce prince, il mourut en recitant des vers de sa pharsale qui exprimaient le genre de son supplice.

M. Annæi Lucani Vita ex Commentario Antiquiſſ.

M. Annæus Lucanus patrem habuit. M. Annæū Melā ex prouincia Bætica hiſpaniæ interioris cordubēſem Equitem. R. illuſtrem inter ſuos notum Romæ. & propter Senecā fratrem clarum per omnes uirtutes Virum: & propter ſtudium uitæ quietioris: quod ſequens magis a turba recedebat: minus latebat. Matrem habuit & religionis eiuſdē & urbis Aciliam nomine Acilii Lucani filiam Oratoris operæ apud proconſules frequētis: & apud clariſſimos uiros nōnullius ingenii: adeo non īprobandus: ut ī ſcriptis aliquibus hodieque duret eius memoria: cuius cognomen huic inditum apparet: natus eſt. iii. nonas nouēbris. C. Cæſare Auguſto Germanico. II. L. primo Cæſiano Conſſ. ſed in patria ſua non ualuit educari: fatorum credo decretis: ut id ingenium: quod orbem fama ſui impleturū creſceret: in domina mundi aleretur urbe. octauum enim menſem agens Romā trāſlatus eſt: ac ne diſpar euentus in eo narraretur eius: qui in Heſiodo refertur: cū opinio tunc non diſſimilis maneret: cunas infantis quibus ferebaꝫ apes circumuolarunt: oſque inſidere cōplures: aut dulcem iam tum ſpiritū eius inhaurientes: aut fœcundum & qualem nunc exiſtimamus futuꝝ ſignificantes: præceptoribus tunc eminētiſſimis eſt eruditus: eoſque intra breue temporis ſpatiū ingenio adæquauit. una uero ſtudētes ſupauit profectibꝰ: declamauit & græce & latine: cum magna admiratione audiētium: ob quod puerili mutato in ſenatoriū cultum & in notitiam Cæſaris Neronis facile peruenit: & honore uix dum ætati debito dignus iudicatus eſt. geſſit autem quæſturam in qua cum collegis more tunc uſitato munus gladiatorium edidit: ſecundo populo fauore ſacerdotium etiā accepit auguratus: Equidē hactenus tēpora habuit ſecūda. Quæ autē ſequunꝫ mutata inuidia & odio Neronis ipſi exitium: domeſticis luctum miſerabilē attulerunt. Inter amicos enim Cæſaris tam cōſpicuus fieret: profectus in poetica frequenter oſtendebaꝫ. Quippe & certamine pentaterico acto in Pōpei theatro laudibus recitāte Nerone fuerat coronatus: & ex tēpore orphea ſcriptū in experimentum ac uerum: cōplures ediderat poetas. & tres libros quales uidemus. Quare inimicum ſibi fecit impatorē: quo ambitioſa imitāte non hominum tātum: ſed & artiū ſibi principatum uēdicante: interdictum eſt ei poetica: interdictum eſt etiā cauſaꝝ actionibus. Hoc fatum Cæſaris iuuenili æſtimans aī calore: ſperanſque ultionē a cōiuratis in cædē Neronis ſocius aſſumptus eſt: ſed paꝝ fauſte. deceptus eſt enī a Piſone & cōſularibus aliiſque prætura perfunctus illuſtribus uiris dum uindictā expetit in mortem irruit. Nam ſuo ſponte coactus uita excedere: uenās ſibi præcidit: periitqꝫ pridie Kl. maias Atico Veſtino: & Nerua Syllano cōſulibus. xxvii. ætatis annum agēs non ſine iactura utilitatis cum patriæ: quæ tantam immature amiſit indolē: tum ſtudioꝝ quoqꝫ. Reliqui enī ſeptē belli ciuilis libri locū calūniantibus: tanꝗ mēdoſi nō darenꝫ: q tā & ſi ſub uero crimine nō egēt patrocinio: ī eiſdē dici quod in Ouidii libris præſcribiꝫ pōt: emēdaturus ſi licuiſſet erat. extāt eius cōplures & alii: ut illa cōſaturnalia Kataſcomon ſyluaꝝ. x. Tragœdia medea īpfecta. ſalticæ fabulæ. xiiii. & hippamata ꝓſa oratione ī octauū ſagittā: & ꝓ eo de īcēdio urbis. epiſtolaꝝ ex cāpania: nō faſtidiēdi quidē omnes: tales tamē ut belli ciuilis uideatur acceſſio.

Ex dimidiato codice particula ad poetæ huius uitam ꝑtinens ſumpta.

Prima īgenii expimēta ī Nerōis laudibꝰ dedit in qnquēnali certamine: deīde ciuile bellū. qđ cū Pōpeio & Cæſare geſtū ē: recitauit: ut ꝑfatione ꝗdā ætatē & initia ſua cū Virgilio cōparās auſus ſit dicere: & quantū mihi reſtat ad Culicē: Hic initio adoleſcētiæ cū ob īfeſtū mrīmōiū ꝑrem ſuū agere lōgiſſime cognouiſſet: reuocatus Athenis a Nerōe cohortiqꝫ amicoꝝ additus: atqꝫ ēt quæſtura honoratus: nō tamē ꝑmāſit ī grā: ſiqdē ægre ferēs recitātes: ſubito ac nulla niſi refrigerādi ſui cā īdicta: ſenatu cū rceſſiſſet: neqꝫ uerbis aduerſus prīcipē: neqꝫ factis extātibus poſt hæc tēpauit: adeo ut quōdā ī latrinis publicis clamore cū ſtrepitu uētris emiſſo hemiſtichiū Neronis magna cōſeſſoꝝ facta ꝓnūciarit. Sub terris tonuiſſe putes. ſed & famoſo carmine cū ipſū: tū potētiſſimus amicoꝝ grauiſſime ꝓſcidit: ad extremū pene ſignifer Piſonianæ cōiuratōis extitit: multus ī gloria tyrānicidaꝝ palā ꝑdicāda: ac plenus minaꝝ. uſqꝫ eo intēpās: ut Cæſaris caput ꝓximo cuiqꝫ iactaret. ueꝝ đtecta cōiuratōe nequaꝗ aī cōſtātiā præſtitit: facile. n. cōfeſſus: & ad hūillimas đuolutus ꝑces: matrē quoqꝫ īnoxiā īter ſocios noīauit: ſpās īpietatē ſibi apud prīcipē ꝓfuturā. īpetrato āt mortis arbitrio libero: codicillos ad patrē corrigēdos qbuſdā uerſibꝰ exarauit: epulatuſqꝫ largiter brachia ad ſecādas uenas præbuit medico

Apud Corneliū Tacitum legitur.

Cōſulibꝰ Syluio Nerua: & Attico Veſtino: cōiurationē ī Neronē cæptā & ī primis Lucanū Annæū cōiuraſſe qđ famā carminū eius ꝑmebat Nero: ꝓhibueratqꝫ oſtētare uāus aſſimilatōe: tū detecta cōiuratōe Lucanus Aciliā Matrē ſuā inter cōſocios nominauit: ꝓmiſſa īpunitate. Sed Nero poſt mortē multoꝝ: Lucani cædē īpauit. Is ꝓfluēte ſāguine ubi frigeſcere pedes manuſqꝫ & paulatī ab extremis diſcedere ſpiritum feruidus adhuc & cōpos mētis ītelligit: recordatus a ſe carmē cōpoſitum quo uulneratum militē per eiuſmodi mortis imaginē obiiſſe tradiderat: uerſus ipſos rettulit: atque illi ſuprema uox fuit.

OMNIBONVS VINCENTINVS IN LVCANVM.

BElla per æmathios plusquam ciuilia cāpos & cætera. In exponēdis auctoribus hæc oīa libanda ſunt: Libri titulus: Poetæ uita: Intentio ſcribentis: Caracter ſiue figura carminis: cui parti philoſophiæ ſubiiciatur. Poſtremo quare: quæ nam īſania impulerit populum romanum: ut in ſe arma cōuerterit: cuius belli cauſa explicabitur: ubi dicit. Fert animus cauſas tātarū gloria reꝝ: & cætera. Verūtamen generaliter quædā dicit: quæ pricipes excitauerit ad arma. Titulus ē. Lucani Annæi Cordubenſis Pharſaliæ Liber Primus Incipit. Lucani ꝓpriū nomen. Annæi: cognomen familiæ. Cordubēſis: patriū ē. Nam Corduba ciuitas hiſpaniæ: ubi natus ē. Pharſalia denominatio ē operis a loco: ubi ciuile bellum de quo tractat geſtū ē: quæ ꝓuīcia ſæpe nomen mutauit: ꝙ eam Duces uarii a ſuis nominibus appellauerūt. Nam ab Aemathio: æmathia dicta ē: Pharſalia a Pharſalo. Theſſalia a Theſſalo. Macedōia a Macedōe. poſtremo a Philippo rege cāpi Philippici ſunt appellati. Liber primus incipit: quia ſequitur ſecundus & tertius & reliqui: nam numero decē ſunt. Poetæ uita talis ē. Patre Mella uiro non ignobili: Matre uero Acilia uiragine natus ē. Pater fratres duos habuit: Iuliū Glabeonē declamatorē egregiū &: Luciū Senecā Stoicū moralē: & hos ꝓficiſcētes Romā ſecutus eſt Lucanus. Hi quidem uiri ob ingenium & doctrinam haud difficulter Ciuitate donati: mox in equeſtrē ordinē: deinde in Senatoriū acciti ſunt. Nā Seneca moꝝ magiſter erat: Glabeo uero tranquillitate animi & ocio delectabatur. Lucanus autem ut primum adoleuit ætas: animum ad poeticam īclinauit. Studuit Romæ: & præceptorem habuit cum Perſeo Flacco. Vxorem duxit argentariam Pollam nomine: litteris ſupra ſexum eruditam. Hanc enim ingenii fuiſſe tanti ꝑhibent: ut in implendo uerſu maritum iuuerit. Sunt etiam metra utrinque iocoſe collata: & in exercendo ingenium ſtudioſe dicta. Itaque Lucanus geſta pompei & Cæſaris aggreſſus bellum ciuile quod geſtū ē īter eos decē libris cōſcripſit. Ipum qdē Iſidorus poetā eē negat: ꝙ hiſtoriā nō poema feciſſe uideat̃. nā poetaꝝ ē nō ueꝝ dicere: ſed trāſigurate in alias ſpecies conuertere: Idē ſentit & Quītilianus noſter. Lu. ardēs & cōcitatus & ſentētiis clariſſimus: & ut dicā quæ ſentio magis oratoribus q̄ poetis ānumerandus ē. Nero qdē ſcripta eius uitupauit: & eū īterfecit ob uerſum: ſi uulgo credimus: ſcriptū. uidelicet: Vnde tuā uideas obliquo ſidere Romā: quod ipſum ſtrabonē dixerit. nā ea cōtumelioſe dixiſſe uidet̃. Aetheris īmēſi partē ſi ꝑſſeris imam. Sētiet axis onus: q̄ſi obeſo corpore modū exceſſerit. At Cornelius Tacitus & Euſebius aliter ſentiūt qui memoriæ ꝓdiderunt: Lucanum piſonianæ cōiurationis conſcium fuiſſe: quē ſeruus prodidit. nam inuitari primum fecit Natalem: deinde Sedinum: Natalis Senecam: Sedinus Lucanum. deinde Lucanus cum diu tacuiſſet: facta ſpe ueniæ: Aciliam matrem nominauit: ipſa quidem nunquam cogi potuit: ut quenquam nominaret: Sed fortiſſima mulier a tormentis lacerata ſella ad ſupplicium uehebatur: & faſcia quam ad pectus habebat de ſella ſe ſuſpendit: quo facto ſatellites ſtatim mittuntur ad Lucanum: qui brachioꝝ uenas præcidunt: & cū iam deficeret ſpiritum uerſus milites iaciēdo expirauit. Glabeo uero ad Neronē accitus quāprimū uenit: gladio ſe īterfecit. Mella autē pater cū diu bōa filii petiiſſet: fabro nouiano quodam accuſante: inciſis & ipſe uenis uitam cum bonis quæ petebat amiſit. Intētio ſcribētis ē principes Ciuitatū a bellis ciuilibus & ſeditionibus deterrer̃ exēplo Cæſaris & pompei: qui diſcordia populū romanū eo furore cōpulere: ut rēpublicā funditus ꝑderent. Parti autē philoſophiæ ſubiicitur quā ethicā uocāt. ideſt moralē. nā ſub occaſione Neronis ī dominādi libidine ꝓrūpit: quæ mala ānuit ciuibus. ſ. Seditiōes: ſacrilegia Cædes: Rapīas: Incēdia ciuitatū caſus: & cætera. Caracter carminis ſiue ſtilus ē grādiloquus & heroicus. nā exametro ſcribit̃. hic geſta uiroꝝ fortiū ſubtilius uerbis grauibus q̄ ſententiis deſcripta cōtinet. Cauſæ belli tradunt̃ ab aliis: alio modo. C. Iulius Cæſar Iulii Lucii & Aureliæ filius a prima ætate animo magna cōcipiēs: pōpeio magno filiam ſuā iuliā: Seruilio Cæpioni ante deſpōſatā cōnubio iūxit: hic pōpeio Marcū craſſū cōciliauit. nā ab eo capitali odio diſſidebat. poſt cōſulatū & ſe ipis ſociū terciū adiūxit: ne male reſpublica gereret̃. Itaqꝫ cæſar haud multo poſt: fauēte pōpeio Gallias cum illyrico petiit: ſed cū Lucius domitius minaret̃ ſe: ſi cōſul factus eēt: exercitū adēptuꝝ cæſari: illū nō modo a cōſulatu deterruit: ſed fauēte Pōpeio effecit: ut ſupplemētū mitteret̃: nec eo honore ſe dignum præbuit: & bello fœliciter geſto in Gallia: Britāniā ſubegit cuius Victoria magnæ ſunt ortæ diſceptationes: & rempublicam geſſit: non ut antea ſtipendium militibus duplicauit: & cætera fecit quæ ſine dubio Tyrannicam adminiſtrationem præ ſe ferre uidebantur: itaque diu latens tandem erupit inuidia.

.M. ANNAEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER PRIMVS.

CORDVBA ME GENVIT: rapuit nero: prælia dixi:
Quæ geſſere pares hinc ſocer: inde gener:
Continuo numquam direxi carmina ductu:
Quæ tracti ſerpāt: plus mihi cōma placet.

Bella p æmathios plusquam ciuilia campos. Poeta sicut mos est, primo quidem ꝓponit: Deide iuocat: Postremo narrat: Sed hoc amplius facit: ꝙ per conquestionem a lectoribus beniuolétiam cõparat. nam deploratio est populi Romani magis q̃ inuectio. Proponit igit̃ Lucanus quod scripturus sit cum dicit.

Bella: Scilicet gesta. Aemathios campos: a loco ubi gestum fuit bellum iter cæsarem & põpeium ab Aæmathio: sicut pharsalia a Pharsalo: Thessalia a Thessalo: Philippia a Philippo. ergo æmathios p phar/salos. idest Thessalos: p Macedonicos philippicos a philippo. Nam pricipes ꝓuicias ab eorum nomine i quibus imperabant denominare consueuerunt.

BELLA PER AEmathios
plusquam ciuilia campos:
Iusque datum sceleri cani/
mus populumque poteté:
In sua uictrici conuersum
uiscera dextra:
Cognatasque acies:& rupto fœdere regni:
Certatim totis concussi uiribus orbis
In commune nefas: infestisꝗ obuia signis
Signa pares aquilas.& pila minantia pilis:
Quis furor o ciues? quæ tãta licẽtia ferri
Gentibus iuisis latiũ præbere cruorẽ?
Cũꝗ superba foret babylõ spoliãda trophæis

Plusquam ciuilia: Ideo quia bellum ciuile dicitur quod iter ciues geritur. Hoc auté non modo inter ciues: sed iter cognatos parentes & filios fratresque gestum fuit. Ergo plusquam ciuilia. Iusꝗ datum sceleri: Nam ius quod administrari deberet a uiris integris & puris quodammodo datum est tyrannis

Sceleri: Hoc est scelestis. Canimus: Vbique i/telligitur. Victrici dextra: Scilicet externorum populorum. nam qui externas gentes subegerant: nunc ipsi inter se cõuertunt. Cognatasque acies. Dixit de ciuili bello: nunc declarat quod dixit plus/quam ciuilia. Videlicet cum filius aduersus patrẽ: Frater aduersus fratrem: Cognatus contra cognatũ arma sumpserit. Rupto fœder: Cõcordia soluta. scilicet Crassi Põpei & Cæsaris. Regni: Autem in diuisione dixit. nam principum factiones regnum appellauit. nam quoad ipi concordes fuere bellum ciuile quieuit. cum uero mortuo crasso & Iulia quæ alterum uiculum erat inter cæsarem & põpeium: tũ demũ bellũ erupit ideo. Regni: Inuidiose dixit ꝙ ipi tãquã Reges Rẽpublicã occupauerit: & mortuo Crasso iurgia stati i bella ꝓruperũt. Certatim totis. Nã gẽtes atꝗ nationes secutæ sunt hic põpeiũ: ide cæsarẽ: cũ totius orbis iperiũ Populus Romanus teneret. Cõmune: Quia cõtra Rẽpublicã fit bellũ. Signa: hic cæsaris: ide Põpei. Obuiã: Ideo dixit: Vt ostẽderet eadẽ signa nõ fuisse cõtraria: quod cõtinuo ostẽdit. nã uexillũ põpei Aqlã habebat i quo scriptũ erat. Senatus Populusque Romanus: & hoc idẽ cæ/sar gestabat. Põpeius Teste Apiano Herculẽ iuictũ. cæsar uero uictricẽ Venerẽ i auxiliũ uocabat: cui erexit tẽplũ: ut prius ad pharsalũ uouerat bellũ initurus. Pares Aqlas: Declarat signa obuia. Pila: tela Romana lõga & rotũda: Quis furor o ciues? quæ tanta licẽtia ferri: & cætera. nũc ut supradixi p deploratione ab auditoribꝫ beniuolẽtiã cõparat. deplorat enim populũ Romanũ ꝙ externis bellis relictis i seipsũ arma cõuerterit: Quis. legẽda hæc sunt cũ miseratiõe: nõ autẽ cũ iuectiõe. neꝗ enim iuectio cõuenit poetæ he/roici carminis: sed satyrici. est autem deploratio talis qualem apud Oratium legimus in Odis. Audient ciues acuisse ferrũ: Quo graues psæ melius pirẽt: audiet pugnas uitio parentũ: Rara iuuentus. Eodem modo Virgilius cum de Aenea loq̃retur. Nos tua ꝓgenies celi quibus annuis arcem. Furor: Deplorat populi Romani furorem. Ciues: Admonet ciues eos esse qui sanguinem suum appetunt. Licentia: est data uobis scilicet. Præbere: Vt præbeatis. Gentibus inuisis: Idest hostibus præbuisse. Quæstio uidetur oriri: sed ipsam poeta soluit cum dicat. Cumque supba foret: & cætera. Nam populus Romanus barbaris sanguinem suum donauit: quem aduersus gentes imperio augendo præbere debuerat. Cum/que superba foret: Quæstio uidetur excitari cur in principio deploret: quod solet esse Epilogi. Epilogus autem fit p deplorationem & amplificationem: sed habetur in arte rhetorica eosdem ferme locos esse epilogi & ꝓhœmii. Locus est cum ostendimus factum quod non oportuit. scilicet populum romanum crudis uulneribus in se arma cõuertisse: non factum quod oportuit. Videlicet externos hostes bello ꝓse/qui: & aduersus eos ꝓ augendo impio bellum gerere. In principio beniuolentiam a rebus cõparabimus: si incõmoda nostra p conq̃stionem: siue deplorationem ostendemus. Præbere: Scilicet uobis o ciues. Supba: Declarat cur supba: Nam Parthi fuerant gloriati ad internectionem usque cecidisse Romanum exercitum. Nam cum Crassus: Pompeius & Cæsar inter se coniuncti essent & Rempublicam Roma nam ꝓ arbitrio suo uexarẽt partiti sunt iter se ꝓuincias: Ita ut Cæsar Gallias Britãniam: & Germaniam. Marcus Crassus parthiam. põpeius uero Italiam teneret. Sed Crassum cupiditas auri traxit in parthiam quam audiuerat auro abundare. Cum igitur fretus uirtute militum: negligentius exercitum duceret: in insidias præcipitauit: & tanta sagittarum multitudine obrutus est: ut nubes uiderentur quæ quasi cæ/lũ obtexerit. Cũ igit̃ i collẽ tutũ exercitũ r̃cepisset: spe colloquii allectus occisus ẽ: cuius caput abscissum & cerebro uacuato: plumbo impleuit. Nã rex decreuerat tãtũ auri ei qui caput crassi obtulisset se daturũ.

Ausoniis:umbraq; erraret crassus inulta:
Bella gerit placuit nullos habitura triumphos
Heu quantum terræ potuit pelagique parari
Hoc quem ciuiles hauserẽt sanguine dextræ:
Vnde uenit titan:& nox ubi sydera condit:
Quaq; dies medius flagrãtibꝰ æstuat horis:
Et qua bruma rigens ac nescia uere remitti
Astringit scythicũ glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam seres: iã barbarus isset araxes.
Et gens siqua iacet nascenti conscia nilo.
Tunc si tãtus amor belli tibi roma nefandi:
Totum sub latias leges cum miseris orbem:
In te uerte manus: nõdum tibi defuit hostis.
At nunc semirutis pendẽt quod mænia tectis
Vrbibus italiæ: lapsisq; ingentia muris
Saxa iacent: nulloq; domus custode tenetur:

Ausoniis:Italis. Babylon: Metropolis parthoꝝ ẽ a Semirami cõdita. In cãpo iacet: muri ambitũ hẽt tercẽtoꝝ & Lxxxv. stadioꝝ: eius crassitudinẽ pedũ trigĩta duoꝝ. Altitudinẽ ĩter turres cubitoꝝ qnqge-nũ: turriũ ĩpaꝝ sexagenũ: uiã sup mœnibus tã latã: ut q̃drigæ occurrẽtes facile ptrãsiri possit: ũde & hoc ex septẽ spectaculis unũ dr. itẽ horti pẽsiles: ut refert Strabo: ĩ figura q̃drata: quoꝝ latus quodlibet ẽ q̃ternũ iugeꝝ. hi fornicibꝰ cõtinent sese ĩ forcipicis modũ ĩtercidẽtibꝰ sitis sup pilis ĩ aleatoriaꝝ tabellaꝝ formã a-lius sup aliã positaꝝ. pilæ cõcauæ sũt & terra plẽæ: ut arbores maxias cõsitas rcipe possit. Ex lapid coctili & bitumie cõstructæ: tã ĩpæ: q̃ fornices: & fornicũ ĩtersectiões supmũ tabulatũ ascẽsus scalares hẽt: & cochlias ĩpis adiacẽtes ꝑ quos cõtiue aq̃ ex Eufrate ĩ hortos afferebat ab hoibꝰ ad hoc ipsũ cõstitutis.
Vmbraq; erraret &c. More gẽtiliũ locutus ẽ: q di-cebãt ũbras mortuoꝝ tã diu errari: q̃ diu sepulchro carerẽt: & ideo qa Crassi corpus alitibꝰ laniãdũ ex-positũ fuerat. errari dixit. Marcus Crassus bellũ par this illaturus Euphratẽ fluuiũ trãsit: uictusq; ꝑlio ĩ quo & filius eius recidit: cũ reliqas ĩ collẽ rcepisset: euocatus ĩ colloqũ ab hostibꝰ: uelut d pace acturis: quoꝝ dux erat Surenas: cõphẽsusq;: neqd uiuus pateret rpugnãs ĩterfectus ẽ ĩ urbe Sinaca ut ostẽdit Strabo: & ex cẽtũ militũ milibus teste Apiano uix decẽ milia ĩ Syriã e fuga euasisse rferunt. nã illi urbe egrediẽti multa qdẽ ac dira tribũi ãnũciauer: ne par this hac re ꝓrsus ĩdignus ĩferret bellũ mõuer: cui minime parẽti publicas execratões extulerũt: qbus sp̃tis crassus demũ ĩ Parthia ꝓfligatus: ut dixius de-dit pœnas. Nullos habitura triũphos: Legibꝰ enĩ romãis cautũ erat nulli d ciue triũphari liceri. Heu q̃: Dolẽtis ẽ: uere ĩquã hostibus italũ sanguinẽ præ-buistis ex quo ĩtellige dplorationẽ. Hauserũt: Pro sparserũt. Vnde uenit: Declarat illud tãtũ terræ. uidelicet id terræ qd cõtiet ĩ oriẽte: occidẽte: meridie septẽtriõe. Vnde: a q̃ terra. Titan: Hoc ẽ oriẽs.
Et nox ubi sydera cõdit: Idest occidẽs: actus amne musi: ut plures existimauere: a Cyro deferi ĩ Caspiũ mare: ut refert Plinius libro quĩto: quo cũ sidera cõdunt præter polos: sed cõtrariũ uidet. nã nox nõ cõ-dit sidera: imo ĩ nocte apparẽt: unde stellæ a stãdo dictæ sunt: sed ideo dixit q̃tũ ad occasũ quo: oĩa sidera tẽdunt Qua bruma: Plane septẽtrionẽ ostẽdit Bruma rigẽs: Scilicet frigore. nã ĩ scythia sempẽ hyẽs.
Astringit: Congelat. nam astrĩgi uidet cum gelu .s. Scythicum septẽtrionalem: Glaciali: uæhemẽti frigore quod glaciẽ ĩnit. Iuga: Scilicet romana. Seres: Seres scythaꝝ gẽtes sunt auctore Pli. li. v. lani-ficio siluaꝝ nobiles ꝑfusam aq̃ depectẽtes frõdium caniciẽ: unde geminus fœminis nostris labor rdor-diẽdi fila sursum texẽdi: tã multiplici ope tã lõginquo orbe pectit: ut ĩ publico matrona trãsluceat. Seres ĩmites q̃dẽ sed & ipsis feris ꝑsimiles cætũ rliquoꝝ mortaliũ fugiũt: adeo ut cæteraꝝ gẽtiũ cõmercia ab-nuãt. primũ eoꝝ fluuiũ mercatores ipi trãseũt ĩ cuius ripis nullo ĩter ptes lĩguæ cõmertio: sed posita re-rũ ꝑcia oculis æstimãtibꝰ sua tradũt: nr̃a nõ emũt: auctore Strabone cap. Lxiii. apud hos populos sunt q-dã ĩ arboribꝰ uermes q bõbices appellãt: ii ĩ araneaꝝ mor tenuissĩa fila deducũt: ut rfert Seruius lib. ii. Ge orgicoꝝ. Araxes. Scilicet fluuius q ꝑ Armœniã labit. unde & Lucanus in. vii. libro. Armœniũq; bibit mi les Romanus araxẽ. Et gẽs si qua: In dubitatiõe ponit: qa nõ reperit ortus nili: Nã apd Herodotũ legi-tur ꝙ Cãbises ꝑsaꝝ Rex subacta ægypto: conatus est nili ortũ inuenire: qd nõ potuit. Solinus uero dicit Iubã regẽ tradidisse & punicos libros affirmare nilũ originẽ habere a mõte inferioris Mauritaniæ q oce-ano ꝓpinquat. Orbẽ totũ: Quia orbẽ terraꝝ impio suo roma subegit. Si: ꝓ quãdo. Tãtus amor: Concessio est color rhetoricus cum aliquid tunc maxime negamus quod concedere uidemur: Vt hoc loco concedit: ut bella gerant: sed tamen dicendo nefandum significat non debere populum romanũ hoc bello: affici amore. In: idest contra. Verte manus: Ad præsens tẽpus pertinet. At nunc semi-rutis: Sed nũc ĩquit siqs quæsierat: q̃ obrẽ multa Italiæ oppida euersa sunt: aut deserta: nõ ĩueniet id ab externis hostibꝰ euenisse: nec eã aliunde accessisse cladem sed romanos ipsos belloꝝ ciuiliũ cãm extitisse. ordo autẽ tẽdit usq; ad eũ locũ: nec tu pyrrhe ferox: & cætera. Tũc ĩqt si tãta belli cupido ĩcessit: debebas ciuilia bella gereri: cũ hostes externos debellasses: sed nũc nõ ita fecisti. nam prius urbes Italiæ bellis ciuili-bꝰ: aut euertisti: aut dsertas fecisti. Pẽdẽt: Idest ruinã ubiq; minãt. Sẽirutis: Quia iã ferme ruerunt.
Lapsis: Euersis. Nulloq; do. cu. te: Et quia dsertæ sunt urbes: & ꝙ nulli ferme ĩ illis relicti sunt ciues.

Rarus & antiq̃s: Aut ꝙ omnino destitutæ sunt: aut ꝙ rari admodũ ĩ his habitãt. Horrida q̃d dumis: Et ꝙ uniuersa italia iã desolata ẽ. Horrida: ĩculta. Manus: Agricolaꝝ: nõ enĩ sũt q agros colãt. Nõ tu Pyrrhe ferox: Idest nõ externus hostis. nã ꝑ pyrrhũ Regẽ epirotaꝝ oẽs hostes externos ĩtelligit: q bellum italiæ ĩtulerũt. nã pyrrhus Rex epirotaꝝ materno generẽ ab Achille: paterno ab Hercule oriũdus cũ ĩpiũ orbis agitaret: & Romãos potẽtes uideret: & Apollinẽ de bello cõsuluit. ille ãbiguo r̃spõdit. Aio te Aeacide Romanos uicer̃ Posse. hoc dicto ĩ uolũtatẽ tracto auxilio tarẽtinis uenit bellũ Romãis ĩtulit: Leuiniũ cõsulẽ apud Heracleã elephãtoꝝ nouitate turbauit.

Rãrus & antiquis habitator in urbibus erat.
Horrida quod dumis multosq̃ ĩarata ꝑ ãnos
Hesperia ẽ: desuntq̃ manus poscẽtibus aruis
Nõ tu pyrrhe ferox: nec tãtis cladibꝰ auctor
Pœnus erit. nulli penitus discindere ferro
Cõtigit: alta sedent ciuilis uulnera dextræ.
Quod si non aliam uenturo fata neroni
Inuenere uiam: magnoque æterna parantur
Regna deis: cœlumque suo seruire tonanti
Nõ nisi sæuotum potuit post bella gigantum
Iã nihil o superi querimur: scelera ipsa nefasq̃
Hanc mercede placẽt: diros pharsalia cãpos
Impleat. & pœni saturentur sanguine manes:
Vltima funesta concurrant prælia munda.
His cæsar perusina fames: mutinæq̃ labores

Quũq̃ Romanos aduersis uulneribus occisos esse uideret. ego ĩq̃t talibus militibus breui orbẽ terrarũ subigere potuissẽ amicis gratulãtibus quid mihi cũ tali uictoria ĩq̃t ubi exercitus robur ãmittã. Ad uigesimũ ab Vrbe lapidẽ castra posuit captiuos Fabritio reddidit: Viso Leuinii exercitu eandẽ sibi ait aduersus Romanos quã Herculi aduersus hidrã fuisse fortunã. a Curio & Fabritio supatus Tarẽtũ refugit: ĩ Siciliã traiecit. Mox ĩ Italiã Locros regressus pecuniã ꝓserpinæ auchere tẽtauit. Sed ea naufragio r̃lata ẽ: Tũ ĩ græciã regressus dũ agros oppugnaret ictu tegulæ ꝓstratus ẽ: corpus ad Antigonũ regẽ Macedoniæ relatũ magnifice sepultũ. Pœnus erit. Sed Romani ipsi se mutuis uulneribꝰ occidere Pœnus Hãnibal q decẽ ãnos Italiã occupauit & sæpe Romanoꝝ exercitus occidit. Discidere: Vastare. Alta sedẽt: Sed id faciet Romana discordia. Alta: ꝓfũda quæ adhuc apparẽt. Sedẽt: Sũt: manẽt. Virg. Turnus secreta ualle sedebat. Quod si nõ aliam: nũc sẽsim trãsit ad ĩuocationẽ & sine dubio hoc loco ꝑ hyrõiã dicit Neronẽ ĩperatorẽ: haud ĩdigne tot cladibus ad ĩperiũ Romanũ ꝑuenisse. Dicit enĩ si aliter Nero ĩperator Romanus eẽ nõ potuit. nisi prius tot clades Italia pateret̃. iusta cã fuit: cur bella ciuilia fuerĩt: nã ut talẽ ĩperatorẽ romani cõseq̃rent̃ nulla bella: nullæ clades timẽdæ fuere: ĩmo potius optãdæ. Ordo ẽ iã nihil o superi quærimus: &c. Nõ aliã uẽturo fata Neroni. Idest si nulla alia rõne Nero potuit ĩperare Romanis. Magno: Scilicet ꝑcio: Labore & ꝑiculo declarat ꝑiculum: Quia nisi prius bella contra Gigantes confecissent dii non potuere Reges esse cælorum. Tonanti: Ioui. Gigantum: Quia in ea animi ellatione uenere: ut bellum Ioui inferre ausi fuerint. Scelera: Scilicet ciuilis belli. Nefasque: Quæ cõtra ius diuinum & humanum gesta sunt. Hac mercede: Hoc præmio: ut Nero nobis ĩperet. Diros pharsalia cãpos. Esto: hæc oĩa gaudemus cõtigisse: quãdo nõ aliter dat̃: ut ĩpatorẽ hũc cõsequamur: Impleat: Scilicet sãguine. Diros cãpos. Vbi dira bella gesta sũt. Et pœni saturent̃ sãguine manes. Idest Vmbræ Carthaginẽsiũ qui ĩ Italia cæsi sũt satiant̃. Vt Asdrubalis q a claudio nerone & Liuio collega cum multis carthaginẽsibꝰ occisus est. ergo eoꝝ aĩæ gaudeant se ultionẽ cõsecutas fuisse. Vltĩa funesta: Fuerit ẽt prælium gestum apud mundã si aliter Nero ĩperator eẽ nõ potest: quod q̃dẽ prælium ultimũ cæsari fuit: nec illud q̃dẽ ꝑ r̃liqua facilitate: Sed triste & aspeꝝ. nã nec Cæsar ꝓ more lætus fuit: sed ante aciem mœstus cõstitit seu cõsideratiõe humanæ fragilitatis secundum Apianum: Seu metuens ne id q̃d põpeio acciderat sibi cõtigeret. Cũ ergo diu æquo Marte pugnasset subitũ ĩter milites silẽtiũ exortũ ẽ: ipse etiã nefas uidit: q̃d ante nõ uiderat: ut Veteranoꝝ manus retro cederẽt. ex quo adeo desꝑauit: ut de morte cogitaret: & uenenũ hauriret. Cũ igit̃ cohortes ex trãsuerso ad eius castra uenirẽt: q̃s Labienus misit simulauit eas fuger̃: & eas ad Mũdã usq̃ secutus ẽ: & Vrbẽ Mundã obsideri iussit: & cæsoꝝ hostium factis aggeribꝰ castra uallauit. Et cũ iã desꝑatis rebus filius Põpei fugiẽs in crure uulneratus ad Lauronẽ occidit. Dicit ergo etiã bellũ illud q̃d gestũ fuit apd̃ Mũdã accedat: ut tãdẽ ĩpator Nero fiat. Cæsar: Scilicet Iulius q uigĩtiq̃nq̃ uulneribꝰ ĩ capitolio occisus ẽ. cõspiratõe in eũ facta Interfectores cuius Teste Apiano Alexandrino fuerunt ex suis potissimum fratres duo Cæcilius & Bucelianus: & ultra hos Rubrius Riga: Quĩtus Ligarius: Marcus Spurius: Seruilius Galba: Sextius Naso Pontius Aquila. Ex amicis uero Cæsaris Decimus Caius casea: Trebonius præterea & Athilius cimber: Minutius Basiliusque.

Perusina fames: Augustus cæsar cum uigintiquattuor annorum esset Lutium Antonium Perusiæ obsedit. & eum fame ĩ [illegible]itionẽ uenire coegit: ibi & ipsi antonio dedit uẽiam: & militibus suis. Vrbẽ ipsam diruit: redactisque omnibus aduersæ partis exercitibus citra nullum sanguine occidit. Mutinæq̃ Labores: In mutina marcus antonius Deciũ Brutũ obsidebat ad quẽ Legati de pace missi: r̃pudiati sunt.

Poſtremo etiā Imperator Octauianus: & primo qdem pāſa aduerſus Antoniū male pugnauit: deinde Hircius fuſis ſociis pugnam adæquit. Sed tertio Antonius uictus ab Octauiano in Græciā confugit. Et quas p̄mit aſpera claſſes Leucas: Quam breuibus uerbis multas hiſtorias Lucanus cōplectitur. Auguſtus Cæſar initio & principio motus bellorum quæ Marcus Antonius fecit: traiecit Dyrachium: ut ibi ueniēte Antonio & Cleopatra occurreret: ſed poſitis caſtris: Leucada ꝓmontorium caſtris circundedit: Cornua etiam ꝓmontorii cinxit: & ſtatim cleopatra & ātonius affuere: quadrigētæ naues erant Auguſti: ducētæ uero āplius hoſtiū: ſed magnitudo harum adæq̄bat illas: nā a ſenis ī nonos remorum ordines ſurgebāt. Præterea tabulata adeo alta erāt: ut caſtrorum & urbiū formā p̄berēt: ſed hæc moles exitio fuit hoſtibꝰ. nā agiles naues graues Cleopatræ: plures ſigulis adortæ: facile diſſipauere: & ita Auguſtus Cæſar uicit. Premit: Quia ibi ſubmerſæ ſūt Cleopatræ & Antonii naues. Et ardēti ſeruilia bella ſub æthna: Syrius qdā noīe Enomius: q̄ſi phanatico furore ſtimulatus ſeruos ad libertatē & arma uocauit: cū Siriæ Deæ comas rotaret. nā āpla ī os nuce ſulphur ſtipata accepta: cū ſigulis uerbis ſigulas flāmas emittebat: quo miraculo moti ſerui. prīo duorum milium poſtea q̄tragita miliū exercitū cōfecit: & cœpit caſtra Romanorum: ſcilicet Malei Ignei ipſei & piſonis ſed hos tādē nouiſſima fama uictos & q̄ſi peſtilētia cōſūptos apđ æthnā mōtē ꝓ pœna in Ergaſtula duxit. Ardēti: Quia ſēp flāmas emittit: ut ꝑhibent.

Accedant fatis: & quas premit aſpera claſſes
Leucas: & ardenti ſeruilia bella ſub æthna.
Multum roma tamen debes ciuilibus armis.
Quod tibi res acta ē: tecū hac ſtatōe pacta
Aſtra petes ſerus prælati regia cæli
Excipiet gaudente polo. ſeu ſceptra tenere
Seu te flāmigeros phœbi conſcendere currus
Telluremq; nihil mutato ſole timentem
Igne uago luſtrare iuuet. tibi nūine ab omni
Cedetur: iurique tuo natura relinquet.
Quis deus eē uelis: ubi regnū ponere mūdi.
Sed neq; in arctoo ſedem tibi legeris orbe:
Nec polus auerſi calidus qua uergitur auſtri.
Vnde tuam uideas obliquo ſydere romam:
Aetheris immenſi partem ſi preſſeris imam:
Sentiet axis onus: librati pondera cæli
Orbe tene medio: pars ætheris illa ſereni

Multū Ro. Quāuis hæc oīa bella fuerīt: ī qbus tāta Romanorum cædes fuit. tamē bene geſtū eſt tecū o Roma q̄ talē cōſecuta es īpatorē. Debes: obligata es. Tibi res acta: Ideſt ad utilitatē tuā. Statione pacta Aſt. pe. ſe. Apoſtrophat nūc ad Neronē: & ꝑ hyroniā dicit illū poteſtatē habiturum cæli: cū ex hoc corpore hūano diſceſſerit: ut quancūq; cæli: ꝑtē uoluerit deligere poſſit. Hac ſta. p. Ideſt hac uita finita. Nā ſtatio ē locus: ubi naues ad tēps manēt: nō āt hyemāt: ita & aīa ī corpe nr̄o q̄ſi ī ſtatōe manet. Serus: Quia lōga uita tibi ſupeſt. Prælati: p̄poſiti: qa tu cælū p̄pones r̄giæ romāæ. Gaudēte polo: qa oēs cæleſtes lætitiā agēt te ī cælū aſcēdere. Seu ſceptra: Siue īqt Rex cæli eē uolueris: ſiue currum ſolis aſcēdere: facile tibi cōſetiēt: & arbitrio tuo oēs tibi cædēt. Flāmigeros: flāmas gerētes: uiđlicet currus ſolis. Nihil timētē: quēadmodū tīuit Phaetō cū currus p̄ris regeř uoluit. q̄ſi dicat nō eris ſimilis phaetōti: q zodiaci mōſtri territus habenas equorum r̄liqt. Vago: errāte: qa errauit tūc cū ſolis phaetō currū gubernauit. Luſtrař: Circuiř. Quis: ꝓ q̄lis. Tuo iuri Tuæ poteſtati. Sed neq; ī arctoo: Mōet ne imas cæli ꝑtes deligat: ne forte maiori oneř axē p̄mat: ſed dicit mediū cæli locū capiēdū eſſe: ubi ſedē ſuā ſtatuat. Nā ſi eregiōe ſteterit nō poſſet niſi ex obliquo Romā reſpicere: & ex hoc eū ſtrabonē fuiſſe ſignificat. Sed neq;: Inuocauerat neronē ꝑ hyrōiā quē dicebat excipi a toto cælo. nunc dicit mediū cæli axē eligēdum: nā ſi eregiōe cōſederit: nō poterit niſi ex obliquo Romā aſpicere: ꝓpter qđ eū ſtrabonē eſſe ſignificat: Cornelii taciti teſtimonio & Euſebii: ideo dicit cum oēs dii tibi ceſſerīt. Nec legeris: Pro elegeris. In arctoo orbe: hoc ē in ſeptētrionali. uidelicet ī altero polo cæli. nā ſicut ī ſpa uidere licet: diameter: hoc eſt axis alio noīe appellař: ab altero polo uſq; ad alterum polū: ꝑ mediā trāſit ſpam: & primus polus arcticus: ideſt ſeptētrionalis diciť ab arcto: ideſt urſa nā αρκτωι. græce urſa latine. Alter uero ātarcticus ē ex oppoſito arctici. ſcilicet auſtralis uel meridionalis. Dicit ergo ne ī altera ꝑte ſedē deligat Nero: ne nimio pōdere cælū p̄ſſū ruat. Nec polus: Hoc ē in extremitatibus cæli ſedere noli. nā utriq; tibi piculū īminet. Auſtri: Ideſt ī meridie in altero polo neq; delegeris ſedē. Vergiť: Voluiť: qa cælū ſemp uoluiť ab oriēte ī occidētē: & uertitur circa polos: Ideſt arcticū & ātarcticū. Aduerſi auſtri: nā auſter a meridionali aduerſus & oppoſitus ē arctico: Ideſt ſeptētriōali. Aduerſi: ātarctico polo oppoſiti. Vnde tuā: Nā eregione poſitus: romā niſi ex obliquo aſpiceř poteris. Aetheris īmēſi: Nec noli ī extremitate cæli ſedere: qa nimio pōdeř p̄ſſū cælū: ī piculo ē ne corruat. Axis: Scilicet arcticus & ātarcticus. Librati pōdera: Quid igiť faciēdū: tuta īqt ps cæli erit: ſi ī medio ſederis. Orbe. ſ. cæli: Ideſt ī media rotūditate & cōuexitate: nā cælū ſpicū ē. Librati: Ideſt ſeipſū ſuſtinētis: qa ſuo pōdere ſe ſuſtiet: ut ī nullā ꝑtē īclinet: iđo libratū cælū dicit. Pars: Scilicet medii cæli. Vacet: Ideſt tibi ſeruiat: & ſignificat craſſi corporis hoīnē: ac ſi dicat tāta ē tui corporis uaſtitas: ut totā cæli ꝑtē ſis occupaturus.

Tota uacet:nullæq; obstent a cæsare nubes:
Tūc genus humanū positis sibi cōsulat armis
Inq; uicē gēs omnis amet.pax missa per orbē
Ferrea belligeri compescāt limina iani.
Sed mihi iam numē es:nec si te pectore uates
Accipiam.cyrrhea uelim secreta mouentem
Sollicitare deum:bacchumq; auertere nisa.
Tu satis ad uires romana in carmina dandas.
Fert animus causas tantaꝶ expromere rerū
Immensumq; aperitur opus:qd i arma furētē
Impulerit populū.quid pacē excusserit orbi.
Inuida fatorum series:summisq; negatum
Stare diu:nimioq; graues sub pōdere lapsus:
Nec se roma ferēs:sic cum compage soluta:

Tūc genus hūanū:Hoc loco rursus hirōice & āphibologice loqt̄:uidet̄.n. dicer̄ tūc cū cælū tenueris & gētibꝫ humāis ipare cœpis:pax totū orbē tenebit:sed hoc dicit donec uiuus ipiū tenebis sēp bella erūt. At ubi e terris discesseris:tū deniq; pax ubiq; r̄gnabit. Tūc postq̄ mortuus eris:uel postq̄ regna cæli teueris. Positis:ꝑ dpositis:qa dū uiuis sēp bella erūt. Gēs omnis amet:Idest sit hoīnū iter se societas atq; cōiūctio q̄ dū ipas esse nō pōt. Ferrea belligeri:Secūdū historiā Liuii hoc dixit & cōsuetudinē Romanā.Nā sicut apud Titū Liuiū legit̄:Numa Pōpilius tēplū Iani ædificauit:ita cū clausū eēt:pacē significaret: aptū uero bellū: Belligeri Iani: Idest Iani dei tēplū qđ aptū bellū significat. Cōpescāt: Claudāt.Virgi.Claudēt̄ belli portæ:significauit pacem futurā eē: tūc cū Octauiāus iparet:qđ ita fuit:nā regnāte augusto Cæsare pax ꝑ totū orbē erat. Sed mihi iā numē. Idest tibi uiuo diuinos honores exhibeo,teq; nō minus i terris iuoco:q̄ si cælū teneres. Te pector̄:Idest si diuinitatē tuā mēte aīoq; cōcepo:mihi nō opus erit i uocar̄ apollinē:nec musas:nec carmē quo bella romana describā. Accipiā pectore. Idest q; te aīo & mēte cōcipiā. Nec ueli:Idest noli. Sollicitar̄ deū: Scilicet Apollinē. Cyrrea: Nā parnasus mōs Boetiæ i duo iuga diuidit̄. scilicet Cyrrā & Nisā. In Cyrra colit̄ apollo.nā ibi erat tēplū Apollinis.In nisa uero colit̄ Bacchus:& poetæ i utriusq; tutela eē dicūt̄. nunc igit̄ dicit se nō eos inuocaturꝫ: si Nero sibi fauerit ad carmē scribēdum: ideo qđ cōcepo aīo noli sollicitar̄. Cyrrea: Quia i cyrra colit̄ apollo. Mouētē:Scilicet tūc cū oracula dat:qa mōs oīs circūcuti uidet̄ & tremer̄. Auerter̄:Remouere q̄obrē nec hūc:nec illū a suis sedibꝫ mouebo. Tu satis:Scilicet eris & sufficies. Romana carmīa. In qbus res romanas scriber̄ cōstitui. Fert animus:Per i uocatōnē narrare icipit:sed āteq̄ narret attētos facit a rebꝫ magnis:nouis:inusitatis. Fert.Idest cupit. Expromere Apire.sicut i ꝓhœmio diximus:licet hoc loco ꝓfiteat̄ ciuilis belli cās dicturꝫ:tamē generaliter ꝓseqt̄ & q̄dā poetaꝶ dicit: sicut Pōpeius & Cæsar dominādi cupiditatē habuerit. Immēsū opus: Quia nō rem paruā scripturi simus:sed magnā. Furētē populū:Idest furore pcitū. Excusserit:Remouerit: Inuida fatoꝶ:Declarat:generalis ē cā:qa fata sic uelle uident̄:ut nullū ipiū sit diuturnū: sed si diuturnū certe non sēp æternū. Inuida: Quasi rebꝫ humāis iuideat. Series:Est diffinitio fati. Nā ut ait Cicero Fatum est ordo causaꝶ æternitate fluēs:ueritas sēpiterna:nō supstitiose: sed siplıciter. Stare diu: nā hoc ipium stare diu nō potuisse:nō tātum fuit cā belloꝶ:sed fata qbus aduersātibꝫ nihil ppetuo durare pōt. Summis magnis: Lapsus:Scilicet fuer̄t cā huius belli. Graues sub pō. l. Vnum ex reliquo seqt̄. nā si pōdus magnū ē:ideo grādior ē casus. Ferēs:Sustinēs:qa ad tātū culmē magnitudinis roma ꝑuenerat: ut nō āplius ex mole nimia stare poterat.trāslatio.n.sūpta ē a mole q̄ ad sūmū ꝑuenerit necesse ē:ut ruat. Sic cū cōpage soluta:Per similitudinē ostēdit:quomō pax turbata fuerit:fatis nolētibus ipiū romanū diutius stare cū sit fusa pax i orbē terraꝶ:sic inqt & fusa ē pax:sicut quōdā dicunt iter se dissolutis elemētis : oīa ad ātiquum chaos reditura esse. Sic:Quo pax fuit cōfusa :sicut machina mundi. Ordo est oīa sidera cōcurrunt. Cum:ꝑ q̄do. Cōpage: cōiunctione. Soluta: Idest cōcordia quæ elemētoꝶ ē uinculū secundum Empedoclē: qui dicebat quattuor quidē esse elemeta: Aquam: Terram Ignē:& Aerem sed dicebat duo eē formalia: uidelicet litem & amicitiam:quæ elemēta cōiungunt & separēt : Amicitia esse icipit cum cōtrariæ qualitates elementoꝶ & diuersæ discedunt. Lis autē tunc cum illæ cōtrariæ qualitates redeūt:sed hoc dicebat futurum spatio duodeci milia annoꝶ. nam ut elemēta concordent diuersas qualitates habēt. Epycurei autē: ut Democritus:dicunt omnia cōstare ex Athomis & ex ipsis elemēta cōfici. & cælum ipm:qa omne cōpositum soluit̄ in suū simplex:sed omne corpus soluit̄ in Athomos. Idest i idiuiduū: & hoc mō omne corpus i infinitum scindat̄:& id quod ifinitum esse cœpit: ut scindi nō possit. id autem corpus est: aut nō. Si corpus est & scindi nō potest. ergo & principium est sui. si nō est corpus: ergo ex nihilo nihil fit. ergo corpus est indissolubile. Anaxagoras uero dicit omnia quæcunq; sunt: esse elemēta : & multa eē corpora: si dicis omne corpus cōstare ex elemētis. id autem est in ipis elemētis:aut nō: si nō est sequitur aliqd ens ex nō ente: si dicis eē i elemēto:ē & ipsū elemētū.ergo oīa sunt ex elemētis:qđ falsū ē. Alii philosophi unū esse elemētū dicebāt: & omnis motus eē ab igne.ergo mouet̄ ignis.sed cū ignis rarissimus sit: nō pōt moueri i aliud rarissimū:qđ ē ipossibile:si mouet̄.Sed si cōpago dēsitas uel amicitia sit coegerit i unū:&.c. cahos est rerum omniū rudis inordinatæq; materiæ cōfusa cōgeries: & dicit̄ συγχεω.idest cōfundo.

Ignea astra: Quæ natura sepatā sūt uidelicet ignis .i. æther miscebiṫ cū elemēto cōtrario .i. aqua. Fretū: Mar̄ ipsū terrā iundar̄ uidebiṫ. Excutiet: Cōfūdet: ut oīa inūdent. Phœbe .i. lūa aduersa ibit solī: quæ a sole sēp naturaliter discedit: & q̄to magis appropīquat soli: tāto minus lucet: & ecōuerso: & hic ē ꝙ luna dr̄ crescere & decrescer̄: sed sol exterius suū cursū facit Lūa īterius & q̄tū spatii sol cōficit uno āno: Lūa uno mēse ꝑficit. Obliquū orbē .i. ꝑ zodiachū q circulus ex obliquo zōas cīgit. ergo ubi nūc noctē Lūa tenet: tūc diē tener̄ uolet. Diē poscet sibi .i. flectō suo ꝑ cursū solis īceder̄ īcipiet. Totaq; discors Ma .i. cōcordia elemētoꝝ q̄ oēs res cōsistūt & seruanṫ. In se magna ruūt cœpit supius dicer̄ cās belli ciuilis: & īter cæteras hāc quoq; magnā dixit cām fuisse: ꝙ ad summū culmē īperiū populi. ro. puenerat: & cū cælū seipsū sustinere nō posset: rueret: adhuc ꝓseqṫ dicēs cū ad eā celsitudinē uenerit īperiū romanū: ut altius ascēder̄ nequeat: necesse ē ut ꝑ se ruat: sed ita dii uoluerē ut sit finis īpii. Lætis .i. ꝓsꝑis: sicut tristia aduersa dicius: sic læta ꝓspera ītelligius. Fortūa cōmodat īuidiā. Hoc īqt quas fortūa opes populo ro. dedit ī uidere cœpit noluitq; ut externæ gētes has opes prosternerēt: sed populus ro. ergo īuidiā suā nulli cōmodauit. Populū rōanū: Nā ita fortūa uoluit: ut rōani īter se cōcurrerēt bello ciuili & suas opes ꝓfligarēt. Tu cā maloꝝ: Rōa. n. fuit cā tātoꝝ maloꝝ cū cœpit tribus dōinis eē cōis. Nā cæsar ut Iuliā filiā pōpeio cōiūgeret & Crassū cōciliaret: se tertiū sociū fecit: ut nihil ī Repub. gerereṫ qd̄ suo arbitrio displiceret: sed postq̄ cōcordia direpta ē morte Iuliæ & cæde crassi: q bello pthico occisus ē: ita bellū ciuile ē exortū. Tribꝰ dōinis pōpeio: craſ & Cæ. q īter se īpiū ro: partiti fuerāt. nā ut r̄fert Apiāus Crasſ ac Pōpeius cōsules ambo designati: Cæsari imperium Galliæ in aliud imperium prorogarunt. prouincias ipsi inter se exercitusq; partiti sunt. Pompeius hiberiam fortitus ac Libyam: amicis ad eas emissis: romæ præstitit. Crassus uero Syriam ac syriæ proxima assumpsit: ad pthicū siqdē bellū anhelabat: ut lucꝝ & gloriā īde r̄ferret.

Sæcula tot mūdi suprema coegerit hora:
Antiquū ī petēs iterū chaos: omnia mixtis
Sydera syderibꝰ concurrent: ignea pontū
Astra petent: tellus extendere littora nolet.
Excutietq; fretū: fratri contraria phœbe
Ibit: & obliquū bigas agitare per orbem
Indignata diē poscet sibi: totaq; discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mūdi
In se magna ruūt: lætis hūc numina rebus
Crescēdi posuere modū. nec gentibꝰ ullis
Commodat ī populū terræ pelagiq; potentē
Inuidiam fortuna suā: tu causa malorum
Facta tribꝰ dominis cōmunis roma: nec unq̄
In turbam missi feralia fœdera regni.
O male concordes: nimiaq; cupidine cæci.
Quid miscere iuuat uires: orbēq; tenere
In medio? dum terra fretum: terramq; leuabit
Aer: & longi uoluent titana labores:

Turbam: Quia societas r̄gni nunq̄ duratura ē: quo? Fœdera. s. fuerāt cā. Regni &c. Quia regnū nō patiṫ duos. sic Statius. Sociisq; comes discordia r̄gnis. hæc ē ergo cā maloꝝ. Feralia: Letifera: īter duos uel plures sēp ē letifera: nō diuturna: sed satius fuisset nō fuisse cōcordes Cæsarē & pōpeiū: q: post cōcordiā ī dissēsiōem uenisse. Vnde dicit Cicero prius cōsuluisse pōpeio: ne Cæsari se cōiūgeret: qa cōiunctiōnē Reipu. optimā uidebat: sed discordiā pniti osiā ītelligebat. O male cōcordes: O inq̄ Pōpei Crasse & Cæsar qd̄ tētatis īter uos societatē iunger̄ ī perii nōne scitis nullū r̄gnū sociatū eē posse. Male cōcordes. s. mūdi nō duraturi. Cupidīe: qa libido r̄gnādi uos ī hāc societatē deduxit. Quid: Cur. Miscer̄ uires .i. cōiunger̄ & eē socios: q̄si dicat hoc frustra facitis. Orbē .i. īpiū orbis terraꝝ. nā Roma dōina erat & r̄gina terraꝝ. In medio: ī cōi: ut uos tres īpetis: nō ītelligitis hoc frustra tētar̄: q̄obrē? qa tētatis facer̄ qd̄ numīa ꝓhibēt: & dū mūdi natura ꝓstabit: ipa nunq̄ fides īueieṫ īter socios regnoꝝ: nec fratres qdē īter se fidē seruarūt cū regnar̄ cœperūt: ꝙ ita sit exēplis nr̄is & ueteꝝ ꝓbari pōt: ut Etheoclis & Polinicis fratꝝ: & cū r̄gnū thebanū uterq; teneret: tādē īter illos orta discordia mutuis uulneribꝰ se ceciderūt: sic Atrei & Thyestis: quoꝝ alter .i. Thyestes uxorē fratris uiciauit. Atreus Thyeste ad cōuiuiū uocato Thyestis filios ei epulādos dedit. Dū terra leuabit .i. dū orbis terraꝝ durabit. Leuabit .i. sustinebit: qa terra suo pōdere librata in certa pmanet circūferētia celi. mare. n. terrā circūdat. recte ergo dicit: qa terra fretū sustinet: aqua uero aerē & terrā: qa suo pondere aer sustinet terrā: qa circūdatus ē terra: ī medioq; cētro ē terra. mare ābit terrā. ergo terra ipsū subsltiet: qa ī nullā ptē declinari pōt terra: sed cū grauis sit deorsū tēdit: & ad locū suū redit. exēpli grā: si circio facis orbē: pūctusq; ī medio circuferētiæ erit. tūc pūctus distabit æq̄liter ab ipo orbe: nec ī aliquā ptē īcliari pōt: sic nec terra īcliari pōt nec a suo cētro discedeṙ licet sit suo loco mota: siue dextorsū: siue sinistrorsū. ergo seqṫ ut eā aer sustieat: & necessario ī loco suo cētro pmāeat. Lōgi labores: qa septē sūt plāetæ. s. Saturnus: Iuppiter: Mars: Mercurius uēus Sol: Luna: qnq; se mō cōtra mūdū ferunt: mō cū mūdo retrogradi sūt. duo. s. Sol Luna semp cōtra mundū ferūtur: ideo longos labores dixit: non ꝙ sol laboret: sed quia laborem non sequitur. fatigatur enim cum contra mundum uoluitur: sed cum non sequiṫ laborē. Voluēt. Quia sol semp cōtra mundum uoluiṫ.

Cælo:idest p cælũ. Totidẽ p signa:p quot signa currit sol:p totidẽ ẽt lũa:sed hoc ĩtereſt:qa sol exterius curſũ suũ facit:& ſigulo mẽſe ſigula zodiaci ſigna tenet.Lũa uero p eũdẽ circulũ curſũ suũ facit:sed ĩterius zodiacus ẽ circulus ĩ quo duodecĩ ſigna poſita ſũt:& p obliquũ zonaꝝ circũdat̃.p hũc sol & lũa suũ curſũ faciũt:sed exterius sol & ĩterius lũa.ergo breuior ẽ:ex quo ſeqt̃:ut qtũ ſpacii uno ãno sol cõficit ĩ uno ſigno pmanẽs:cũq̃ ĩ oĩbꝰ ſignis curſũ fecerit ãnũ pficit.at uero lũa uno mẽſe oĩa ſigna luſtrat:ideo dixit lunã ſuc cedet̃ diei ſcte. Nox.i.Lũa. Totidẽ ſigna:Ideſt p quot ſigna currit sol:& p totidẽ lũa. Nulla fides r̃gni .ſ. erit.i. nunq̃ socii r̃gnoꝝ iter ſe fidẽ ſeruabunt.

Noxq̃ diẽ cælo totidem per signa sequet̃:
Nulla fides regni sociis:omnisq̃ potestas
Impatiens consortis erit: nec gentibꝰ ullis
Credite:nec longe fatorũ exẽpla petantur.
Fraterno primi maduerũt sanguine muri:
Nec preciũ tanti tellus:pontusq̃ furoris
Tũc erat:exiguũ dominos commisit asylũ.
Temporis angusti mansit concordia discors:
Paxq̃ fuit non sponte ducũ:nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora:qualiter ũdas
q secat:& gẽinũ gracilis mar̃ sepat isthmos.
Nec patit̃ conferre fretũ:si terra recedat
Ioniũ ægæo franget mare: sic ubi sæua
Arma ducũ dirimens miserãdo funer̃ crassus
Assyrias latio maculauit sanguine carras
Parthica romanos soluerunt dãna furores.

Oĩs poteſtas:Idẽ dicit:nã cũ poetæ aliqd obſcur̃ di/xerit diffuſius poſtmodũ dicer̃ ſolẽt. Impatiẽs cõ ſortis.i. poteſtas nulla cõſortiũ hẽre poterit. Nec gẽtibus ullis: nolo iqt externis gẽtibꝰ credatis: ſed a uobis exẽplũ ſumite.nã q Romã cõdiderũt ipi ſe oc ciderũt.ſ. Rõulus & Remus.natura.n.uult ut in re/gnũ alter mãeat:alter occidat̃. Fatoꝝ.i.numinũ & uolũtatis deoꝝ. Lõge .i.ab externis:& lõgiqs gẽ/tibꝰ:nã a uobis & cõditoribꝰ urbis exẽplũ ſumer̃ po teſtis nã ut: Liui. & oẽs hiſtorici tradũt.Ro. & Re. Romã cõdider̃:& cum augurio uellẽt iter ſe digno/ ſcer̃ uter eoꝝ urbi nomẽ ĩponeret.ro.palatinũ mõ/ tẽ cãpãiæ cõſcẽdit. Re. uero auẽtinũ: Remo uultu/ res ſex prio apparuerũt: deĩde.ro.xii. q̃ pp Re.di/ cebat fata hoc ,ptẽder̃:ut urbi nomẽ ĩponeret:qa ſi/ bi uultures primo appaer̃t.Ro.ãt ad ſe hãc digni/ tatem trahebat dicẽs:q̃ licet ſibi poſterius uultures appauiſſẽt :tamẽ nũero plures.ũde exorta ẽ diſcor dia:ut celer tribunus militũ occiderit Remũ.Alii di cũt Remũ a ro. occiſum fuiſſe q̃ ad ludibriũ fratris prima mœnia urbis trãſiuerit. Pri. muri.i.ab ini/ tio ædificati. Sãguie fraterno .ſ.mortuo rẽo. Nec pciũ: Arguit a miori ad maius.ſi duo nõ potuerũt ĩ ſocietate r̃gni pmãere : cũ regnũ exiguũ eẽt:qto magis pati nõ potuer̃t ſimul regnar̃.cũ tãtũ ĩperiũ habeãt: ut orbẽ terraꝝ poſſideãt multo magis ĩpellent̃:ut plures r̃gnare nõ poſſit. Cõmiſit.i.diſſẽſionẽ cõcita/ uit ĩter fratres. nã cõdita urbe Ro.&Re.cũ uidrẽt ciuitatẽ ĩfrequẽtẽ eẽ:ut aliũde ſibi ciues cõparẽt: Aſylũ cõſtituer̃t:ſed ãte filii Herculis aſylũ athẽis fecerãt.Vnd̃ Vir.Qui r̃tulit acer aſylũ:ſed ad ſimilitudinẽ fili oꝝ herculis aſylũ Ro.& rẽus ſtruxerũt. Aſylũ ãt locus erat quo oẽs cõueniẽtes ut ĩgreſſi erãt:ſi fures: ſiue homicidæ: ſiue latrões fuiſſent extrahi nõ poterãt:ũde dictũ ẽ aſylũ ασυλέω. quod ẽ traho. a uero dicit priuatõem. Exiguũ aſylũ.ſ.ex hõicidis & latronibꝰ roma cognoſci poteſt. Aſylũ:locus ille nõ urbs:ſed aſilũ paruũ: cauſa fuit:ut ipſũ nõ magno prẽio uſq̃ ad cædes fratres cõdiderit: ex quo poſſumus ĩtelliger̃ qd facturi ſit fratres r̃gnoꝝ.idẽ Sta.ait. Lis ẽ de paupe r̃gno. Tẽporis: mor̃ ſuo quod obſcurius dixerat de clarat. Diſcors cõcordia: Quomõ diſcors ſi cõcordia ẽ: & quomõ cõcordia ſi ẽ diſcors? qa pax erat iter Craſ. Cæ.& põpeiũ ĩuita.ergo qa ĩuita:odioſa erat: diſcors erat. Paxq̃:q̃ anĩos cõcordes ĩuiti tener̃ de/ clarat.Ver̃ iq̃ ĩuiti põpeius & cæſar ĩ cõcordiã mãſer̃. Craſ.ãt erat uicultũ cõcordiæ eoꝝ:q poſtq̃ bello pthi co deletus ẽ:ſtatĩ ẽ orta diſſẽſio iter cæſarẽ & põpeiũ. Qualr̃:p ſimilitudinẽ oſtẽdit quomõ medius craſ. tãtiſ p cæſarẽ & põpeiũ ĩ cõcordia r̃tiuerit.eodẽ mõ iqt craſ.tenebat eos:ne bello cõcurrerẽt:queãdmodũ terra iter ioniũ & ægeũ:duo maria cõtinet ne iter ſe ũdis collidant̃: dico craſ. talr̃ medius erat mora : qlr̃ iſthmos q ſecat ũdas. Gracilis.i.tẽuis:poſthmos & iſthmos cõtraria ſũt: nã poſthmos terra dr̃ q̃ mari cir cũdat̃.at uero iſthmos dr̃ terra quæ iter duo maria poſita ẽ. Gracilis : dixit ad cõparationẽ gemini ma/ tis.ſ.ionii & ægei.imẽſitas gẽini maris facit:ut iſthmos uideat̃ gracilis: ſicut locus pelopõneſſus ẽ iter duo maria:quẽ moreã nũc uocãt:ubi ẽ Corynthus urbs ualidiſſima:de q̃ multi populi ut atheniẽſes pugnaue rũt:qſi uictoriæ pmiũ ĩ medio poſita eſſet: Pelopõneſſus utriq̃ facit mar̃. Cõferre.i.iter ſe cõtẽder̃: ut ũdæ ũdis collidant̃:ſi terra r̃cedat e medio.ſtatĩ maria illa ũdas miſcer̃ ĩcipiẽt : qſi exoriat̃ illico pugna.ſic craſſo amoto iter ſe põpeius & cæſar cõcurrer̃ cœpũt. Sic:eodẽ mõ adaptat ſimilitudinẽ. Sæua arma: hiſtoria talis ẽ.nã craſſus aduerſus parthos ,pfẽctus ẽ auri cupiditate:babyloniã aggreſſus ẽ pugnar̃: qd ſẽ/ tiẽs Arſacides rex parthoꝝ exercitũ cõtra eũ duxit.& cũ ĩ r̃gionẽ illã ĩgreſſus eẽt telis parthoꝝ oppſſus ẽ. Dirimẽs:diuidẽs.Miſerãdo funer̃.Bene miſerãdo:qa cũ factũ eẽt:ut a ' colloqũ uẽiſſet p ĩſidias occiſus ẽ. Carræ.arũ.ẽ ciuitas Babyloniæ & pthoꝝ. Aſyrias.qa babylonia ẽ ĩ Aſſyria:ubi hoc factũ ẽ. Parthi ca.i.a parthis illata:& quæ ipſi intulerũt rõanis: ſed exercitus ſui bella ciuilia fecerũt o Arſacidæ o pſidæ,

Plusq̃ creditis: Quia nõ tãtũ crassũ cũ exercitu suo deleuistis: uerũ et populũ romanũ inter se cõcurrere fecistis: ut magnã cladẽ iperiũ romanũ pateret: qa sibi bellũ ciuile dedistis. Diuidit: In duas partes oẽs opes populi ro. diuisæ fuit. Quæ mar: Per declamatõem dicit tamẽ ĩpiũ populi ro. terrã maria fortunã regere: tamẽ ĩ potestate sua: nec ĩpio suo duo capi nõ potuerũt. Totũ orbẽ .i. fortũa ab oriẽte ad occasũ tenet populi ro. ĩpiũ: tamẽ duos nõ potuit capere .s. cæsarẽ & põpeiũ. Nõ cepit: Nõ cõtinuit. Nã: Idest qa: aliã causã subigit cur Põpeius & cæsar simul cõcurrerẽt, uidelicet mortẽ Iuliæ. nã ea affinitas cõtiebat hic patrẽ: & de uiꝝ: ne arma iter se mouerẽt. Iulia Cæsaris filia ex põpeio pgnans cessit e uita quo tẽpore Domitius Aenobarbus aduersabat Põpeio ad cõsulatus petitionẽ. die. n. statuta ad petẽdũ dscẽderãt: nec testea pião supueiẽte nocte e martio cãpo discedebãt: donec cœptis litib⁹ iter eos: Domitii seruũ lumẽ afferẽtẽ iteremere: isecuta deide oĩum fuga. Dõitius uix ĩ domo ꝑpria saluatus ẽ. põpei uestis cruore sordida: a nõnullis ad suos dlata: ado paꝝ uterq̃ a piculo abfuit. Pignora: Scilicet uicula. Iũcti. Cõiũcti sãguis.

Plus illa uobis acie q̃ creditis actum est
Arsacidæ: bellum uictis ciuile dedistis.
Diuiditur ferro regnum: populiq̃ potentis
Quæ mare. quæ terras quæ totũ possidet or-
Nõ cepit fortũa duos: nã pignora iũcti ⸝bẽ
Sanguinis. & diro ferales omine thedas
Abstulit ad manes: parcarum iulia sæuã
Intercepta manu. q̃ si tibi fata dedissent
Maiores in luce moras: tu sola furentem
Inde uirum poteras. atq̃ hinc retinere parẽtẽ:
Armatasq̃ manus excusso iungere ferro:
Vt generos soceris mediæ iunxere sabinæ:
Morte tua discussa fides: bellumq̃ mouere
Permissũ ducib⁹: stimulos dedit æmula uirtus
Tu noua ne ueteres obscurẽt fata triumphos:
Et uictis cedat piratica laurea gallis

Ferales: Quia tres duces male Reipublicæ sociati fuerãt. Thedas: Idest nuptias: nã sæpe uno istrumẽto totius rei ꝑprietas idicat. posuit. n. thedã ꝑ nuptiis. Antiq. n. ĩ nuptiis thedis. i. facib⁹ utebãt: eo q̃ uir spõsã noctu ducere solebat. Ferales: Quomõ ferales: qa tres duces his nuptiis magno Rei Publicæ malo cõsociati erant. Ad manes: Idest mortua ẽ. Parcaꝝ: Quia tres sũt parcæ: Lachesis: Cloto: Atropos: quæ uitã hoĩum significare uidẽt. nã Lachesis quæ filat: pricipiũ uitæ cuiuslibet psõæ ostẽdit: Cloto quæ colũ sustiet uitã hoĩum ducit. Atropos quæ fila rũpit: significat finẽ uitæ hoĩs: & drq̃ si iexorabilis: qa uerti nõ põt cũ ad finẽ puenerit: pcæ quoq̃ similiter fila uitæ Iuliæ duxerũt. q̃ si fata tibi: Vere ĩnq̃ mors Iuliæ cã fuit huius belli ciuilis: qa si diu uixisses tu sola potuisses ĩ amicitiã cõiũgere uiꝝ & prẽm. Fata: numia. Maiores moras. i. diuturniora spacia uitæ. Luce: Vita: qa Iulia signũ erat pacis. Mãus: nã manuũ cõiũctio signũ ẽ pacis. Vt generos: ꝑ similitudinẽ dclarat historiã rãgẽs: Rõulus istituto ludo cõsũde cõsciĩ: sualia ludi illi: quos ĩgẽti apparatu fecit: oẽs ciuitates cõuenerũt romã: sed dixit prius militib⁹ suis cũ signũ daret: ut unusq̃sq̃ uirgies rapet: raptis itaq̃ sabinis patres irati sũt romãis. Tatius rex sabioꝝ: sed dux ãte Curius ꝑgnauerat cũ exercitu oẽs sũptis armis bellũ rõanis itulerũt. Cũ ãt ĩ tarpeiã ubi erat arx rõana: ĩ uallẽq̃ descẽdisset mõtis romãi obuiã ueientes: illic ĩ medio foro acriter pugnatũ ẽ. Virgines autẽ raptæ q̃rũ iniuria bellũ motũ erat: scissa ueste: & crinib⁹ sparsis: hic uiros: ide parẽtes arma depõere coegerũt. dicẽtes: nos iraꝝ cã sumus: ĩ nos cõuertite ferrũ: melius peribimus cũ uiri: q̃ sine uiris uiuere poterimus: unde his uerbis tunc pax tranqlla secuta ẽ: & uires simul cõicarunt romani cũ sabinis: & Tatius Romæ uixit. queadmodum ergo sabinæ uirgines: uiros & parentes armatos ĩ amicitiã duxerunt: sic & Iulia si uixisset media fuisset inter manus armatas cæsaris: & põpei: & illos ĩ amicitiã cõiunxisset. Morte sua: cœpit numerare Lucanus discordiæ causas iter cæsarẽ & põpeium: quibus sublatis deide discordia subsecuta ẽ. uidelicet Crassi & iuliæ filiæ cæsaris morte: adhuc de ipsa ꝑsequit. Fides dis. i. dissoluta est o iulia. Permissum. i. cõcessum. Aemula uirtus: accessit uirtutis æmula iuidia. nã uterque dux & priceps erat: & res maximas gesserat: põpeius ĩquit dum mare a piratis liberat: dum Mitridatẽ subigit: dum Arabiam: Iudeamque bello superat. At uero cæsar dũ Galliã: Germaniã: Britaniã cum illirico decẽ annis populi romani ĩperio adiũxit. Virtus æmula: Quia nõ poterat sibi ꝑsuadere: ut alter alteri cederet: nec parem põpeius nec cæsar supiorẽ patiebat: ergo æmula: quia æmuli uirtutis ĩuicẽ erant. Tu magne: Scilicet põpei. nã magnus appellatus ẽ a magnitudiẽ rerũ q̃s gessit. Noua acta times. s. Cæsaris: q̃ ꝑ decenniũ subegerat septẽtriõis ꝑtẽ: & Britaniã quæ ab orbe terrarũ quodãmõ rmota ẽ. Triũphos ueteres. Quia triũphauit sæpe Põpeius de Aphrica: de Hispãia: de Mitridate. Piratica laurea: Nã piratæ mare supũ & iferũ ita occupauerãt: ut itercepta eẽt mercatorib⁹ nauigatio. hi primo a Seruilio Isaurico uicti fuerũt: deide a põpeio fũditus deleti: qui: ut refert Strabo: supra mille & trecenta nauigia concremauit. eorũ uero habitatões: ex hoĩbus qui ĩ prælio supfuere: alios ĩ urbẽ solos hitatum deduxit: quã ille põpeiopoli appellauit alios Didymẽa hoĩnib⁹ effetã: quæ nũc rõanorũ colonia ẽ. Cedat gallis. i. ne uictoria gallorũ maior uideret q̃ piratarũ: his reb⁹ sublatus erat Põpeius: sed cæsar sua gesta hẽbat: quæ illius aĩum extollerẽt. s. o cæsar.

Magnæ times:te iam series usuſq; laborum
Exigit: impatienſq; loci fortuna ſecundi
Nec quenq̃ iam ferre pōt: cæſar ue priorem
Pōpeius ue par eſt. quis iuſtius induit arma
Scire nefas. magno ſe iudice quiſque tuetur.
Victrix cauſa deis placuit. ſed uicta catoni
Nec coire pares. alter urgentibus annis
In ſenium longoq; togæ tranquillior uſu
Dedicit iam pace ducem famæq; petitor
Multa dare in uulgus tot popularibus auris
Impellit: plauſuſq; ſui gaudere theatri.
Nec repare nouas uires multumque priori
Credere fortunæ ſtat magni nominis umbra
Qualis frugifero quærcus ſublimis in agro
Exuuias ueteres populi ſacrataque geſtans
Dona ducum. nec iam ualidis radicibꝫ hærēs
Pondere fixa ſuo eſt: nudoſque ꝑ aera ramos
Effūdens. trunco nō frōdibus efficit umbrā
Sed q̃uis primo nutet caſura ſub euro
Tot circum ſyluæ firmo ſe robore tollant

Series: Ideſt ordo cōtinuus q̄ tuo tenore uictorias cōſecutus fueris. Vſuſq; laboꝝ: Quia bellū ꝑ decēniū geſſiſti ſemꝑ īuictus. Secūdi loci: Quia nō poteras ſecūdus eē a pōpeio: ſed iā illuc pōpei & cæſaris æmulatio ꝓceſſerat: ut nō poſſent aīum īducere: ut alter alteri cederet. Priorē: Scilicet ſe: nec poſſet pōpeius parē ſibi fore. Ille: Scilicet cæſar non uult ſupiorē: neceſſe ē ergo ut diſſenſio īcendaṫ: & ardeat. Quis iuſtius: magna laus Catonis cuius ſētētiā cōparat iudicio deoꝝ. nā magnū uterq; iudicē hēt belli ſuſcepti: dii iudices ſunt ꝓ cæſare. cato uero ꝓ pōpeio: ut nō īferior uideaṫ eē ſētētia catōis iudicio deoꝝ. Nefas: Ideſt nō licet ſcire. Quis: Pro uter poſuit: qs de pluribus: uter de duobꝫ tātū diciṫ. Victrix: Declarat. quo iudice: Iudicio deorum ſe defendit cæſar: pōpeius ſentētia Catonis. Pares: nō ætate: ſed pares cōgreſſu erāt: qa iā ī ſeniū uergebaṫ pōpeius. nā q̃dragesimū q̃rtū ānū agebat: ſed cæſar iuuenis erat: pōpeius īqt q ꝓuectioris erat ætatis cū diu ī pace uixiſſet: iā res bellicas dedicerat: & illis oblitus fuerat. At Cæſar tūc maxīe uigebat: & oēm ætatē ꝑ cōtinuū decēniū ī bello gerēdo cōſumpſerat. Lōgo uſu togæ: Ideſt lōga pace. Dedicit: Oblitus erat. i. iā neſcit ſe eē ducē. Famæ petitor: Ideſt cupidus gloriæ & laudis. Daṙ: Pro dabat. In uulgus: Quia largitiōbus liberior erat ī populū romanū. Impelli: Pro īpellebaṫ ē caracteris hiſtorici: īfinitū ꝓ præterito pfecto īdicatiui pōeṙ. Auris: Ideſt fauoribꝫ populi. nā apud hiſtoricos aura ꝓ fauore poniṫ. Virglius. Gaudēs popularibus auris. Gaudere: Pro gaudebat. Sui theatri: Ideſt qđ īpe cōdiderat. nā āte pōpeiū nullū theatꝝ lapidibus cōſtructum fuerat: ſed Pōpeius primo illud cōſtruxit. gaudebat ergo plauſu populi quē ī theatro ſuo dabat illi īcidēti ꝑ theatꝝ populus romāus. Plauſu: Quia lætitia q̄dā ſignificabat q̄ Pōpeio uniuerſus populus faueret. Reparare: Probat hoc īqt nulli curæ erat pōpeio nouas uires prioribus adiungere q̄ſi opes ſuæ ad culmen ſuū euaſiſſent: declarat. Credere priori fortunæ: Quia nō putabat priorē fortunā poſſe mutari. Vires nouas: Hoc autē qđ dicit nō cōuenit ad illud quod Pōpeius reſpōdit: cū Senatus eū admonuiſſet: ut ꝓuideret & caueret: neqd detrimēti Reſpublica pateret: nō ignarus q̄ cæſar cū īgētibus copiis cōtra ſenatus auctoritatē in Galliā ciſalpinam uenerat. pōpeius uero dixit: nihil timeatis Patres cōſcripti. nā ubi ego terrā pede ꝑcuſſero omnis italia mihi fauebit: poſtea cū īferior eſſet pōpeius numātius q̄dā miles cæſaris iubebat ut terrā pede ꝑcuteret. hic autē miles ab Apiāo Faonius noīe diciṫ. Credere: Quia ille nimiū priori fortūæ cōfidebat.

Stat: Per ſimilitudinē oſtēdit: q̃lis erat fortuna Pōpei: cōparat pōpeiū quærcui uetuſtæ: quæ ioui cōſecrata ſæpe magnoꝝ ducū ſpolia ſuſtinuit. Antiq enim ſolebāt cæſoꝝ hoſtiū ſpolia quærcui ſuſpēdere. Tropheū diciṫ qđ fiebat fuſis hoſtibꝫ: ſed triūphus ꝓ deuictis & cæſis hoſtibꝫ: quēadmodū illa quærcus quæ ſpolia cæſoꝝ ducū ſuſtinet: nā cū eſt ſine frōdibus nullā pōt ſine ramis umbrā facere: Ideo ē uetuſta. frōdes. n. ſigna ſunt uiriditatis ī arbore. at uero cū frōdes ceciderunt: ſignificat arborē iam uetuſtā. eodē mō ātiquum & ueterē pōpeiū dicit fuiſſe: ſed prioris dignitatis adhuc īſignia retīere. Noīs: Scilicet pōpei. Stat: Recta ē & ſtabilis ꝑmāet. Vmbra: Nō īpa gloria: ſed gloriæ q̃ſi ueſtigia: ſic ſtat quærcus. Frugifero: ꝓducēte fruges. Exuuias ueteres: Antiq̃ ſpolia populi declarat. uidelicet. Dōa ducū: Quia duces uouebāt: ſi hoſtes uiciſſēt illoꝝ ſpolia ſe quærcui ioui cōſecratæ ſuſpēſuros. Nec ualidis radicibꝫ: Quia nō nimis ualidæ ſunt radices: nā nimia uetuſtate ſunt cōmotæ. hæc cōpatio ꝑtiet ad illud ut oſtēdat pōpeiū ꝓuectioris ætatis fuiſſe. Suo pōdeṙ: Quia ipſū arboris pōdus eā ſtabilē faciet: ſic res geſtæ maxīe ī ſingulari pōpeio ꝑtienṫ. Nudos: Frōdibus ſpoliatos. Nō efficit umbrā: Nō uigore ſuo efficit umbrā arbor: ſic Pōpeius nō uigore ſuo honoraṫ: ſed reꝝ geſtaꝝ uigoṙ. Sed q̃uis: Quāuis īpa quærcus īqt adeo uetuſta ſit: ut primo īpetu uēti caſura eē uideaṫ: tamē cū aliæ arbores ualidiſſime ſit īpa præ cætæris in honore habetur: ſic ītidē pompeio contigit. nam licet multi Duces romani illo uiribus corporis & animi præſtātiores eſſent: tamen pompeius præ cæteris ī honore habebaṫ. Euro: Ideſt primo uēto ſpecies ꝓ generṙ. i. ſimul ac primus uētus flare cœperit. Nutet: moueaṫ. Robur: Quia ī radicibꝫ ſunt.

Sola tamen colit̃. ſed nõ i cæſare tantum
Nomen erat:nec fama ducis.ſed neſcia uirtus
Stare locos:ſoluſq; pudor:nõ uicere bello
Acer & ĩdomitus. quo ſpes quoq; ira uocaſſet
Ferre manum. & nũq̃ temerato parcere ferro
Succeſſus urgere ſuos. ĩſtare fauori
Numinis impellens quicquid ſibi ſũma patẽti
Obſtaret:gaudenſq; uiã feciſſe ruina
Qualiter expreſſũ uẽtis p nubila fulmen
Aetheris ĩpulſu ſonitu mundiq; fragore
Emicuit rupitq; die: populoſq; pauentes
Terruit obliqua perſtrĩgẽs lumina flamma
In ſua templa furit:nullaq; exire uetante
Materia magnãq; cadẽs: magnãq; reuertẽs
Dat ſtragem late ſparſoſq; recolligit ignes.
Hæ ducibꝫ cauſæ ſuberant.ſed publica belli
Semina: quæ populos ſemp merſere potẽtes.
Nãq; ut opes nimias mũdo fortuna ſubacto
Intulit.& rebus mores ceſſere ſecundis.

Sola: Scilicet quærcus uetuſta. Sed nõ: Talis erat põpeius: ſed Cæſar qdẽ nõ erat tantæ gloriæ dux: ſed uigebat & magis animũ habebat acrẽ: ut nihil niſi uiribus & bello gerere gauderet. Neſcia uirtus: Quia nullius uictoriæ grauis eẽ uolebat: hoc tãtũ pudebat cæſarẽ ut uinceret uolũtarie: nã coactos bello uincere uolebat: nõ ſeditiõe hoſtes: ſed bello ſupare uolebat. Acer & ĩdomitus: unũ ſeqt̃ ex altero. nã qa ĩdomitus. ideo uæhemẽs erat:ſolent enĩ duces uictoria fieri ĩſolẽtiores. Quo ira:pudebat aggredi illud quod ſeq poſſe ſperabat: ſed quo ira illũ uocaſſet. Manũ: uires ſuas. Ferre: Scilicet ad illud. Quo: Ideſt ad quod. Temerato ferro: polluto.ſ.ſanguĩe hoſtili. Vrgere: p urgebat.i. ĩpellebat: nõ expectabat fortunã ſecũdã: ſed urgebat. Succeſſus: pſpitates. Inſtar̃ fauori: Ideſt ĩminebat fortuna: ut ei faueret: & eũ ĩſeq̃bat̃. Impellẽs: qa quicquid ipſi obſiſteret tũ ad ſũmũ for tũa faſtigiũ ppellit uiribꝫ ſuis. Ruĩa: Ideſt cũ nõ ſpõte noſtrũ: ſed cõtra illoꝝ uolũtatẽ. Qualiter: Per ſimilitudinẽ oſtẽdit cæſaris ĩpetũ. Talis ĩqt cæſar erat aduerſus hoſtes: q̃lis ĩpetus ſolet eẽ fulminis: quod magno ſonitu fragoreq; torq̃tur. Expſſũ uẽtis: Cauſã fulminis tetigit. nã fulmen uẽtoꝝ cõflictu & nubibus ĩ mediũ cohærẽtibꝫ exprimit̃: quẽadmodũ os cæraſi a digitis exprimit̃. nã cũ uẽti cõcurrũt nubes etiã ĩ medio coercent. Expſſũ: Quia fulmen a uentis: ſicut os cæraſi a digitis exprimit̃. Mũdiq; fragor̃: Strepitu cæli. Nã fragor dicit̃ ſtrepitus fractaꝝ arboꝝ. Rupitq; diẽ: Ideſt emiſit lucẽ.i. coruſcationẽ. prĩo coruſcat tonitrus & oſtẽdit̃: q̃uis tõitrus primo ſit: deide ſeqt̃ lux illa: quã coruſcationẽ uocãt. ſed prĩo lux uidet̃: qa oculoꝝ ſenſus celerior ẽ: q̃ auriũ ſẽſus: nã prius uidemus: q̃ audimus: qa certior aure arbiter ẽ oculus. ideo dixit rũpit diẽ: p emiſit lucẽ. Virg. Rupitq; has pector̃ uoces. Perſtrĩgẽs: Ideſt obtenebrãs. nã pſtrĩger̃ ẽ obtenebrar̃: ſicut pſtrĩgit oculoꝝ aciẽ. Lumina: Oculos. Obliq̃ flãma: Coruſcatõe: qa ſemp fulmẽ p obliquũ ĩcedit. In ſua tẽpla: Scilicet ipſius iouis.i. ætheris bene dixit cũ fulmẽ nihil ſit niſi ignis æthereus. Virg. Fœcũdis nubibus æter Cõiugis ĩ gremiũ lætæ deſcẽdit.i. iunonis: q̃ ẽ aer. Iuppiter uero æther dr̃. Tẽpla: Quia alta & excelſa loca fulmĩa capiũt. Nulla materia. Quia nulla moles ui fulminis coercer̃ põt: qa cũ ſemel greſſũ ẽ tẽplũ: ẽt ſi moles ĩmẽſæ magnitudĩs fuerit: tamẽ facile exilit. Magnãq; cadẽs: Quia ſi ĩgrediẽs ruinã fecerit: ita exiẽs ruinã facit. Nulla materia: Ideſt nulla mole cadens cũ ĩgredit̃. Reuertẽs: Cũ exit. Recolligit: Colligit ſimul illos ignes ſparſos. Hæ ducibus: In ſupioribus cauſas attulit multas: cur bellũ ĩter ſe cõſeruerit cæſar & põpeius: priuatas qꝫ ad craſſũ & iuliã ptinebãt. Nũc alia dicit fuiſſe illius belli prĩcipia.ſ. nõ priuata: ſed publica.ſ. cupiditas & libido ĩpãdi: quæ cauſa ẽ belli: & hãc cauſam r̃petit & dicit: poſt belli amor dedit luxũ: & ſupfluitas reꝝ haberi cœpit: ut corrupti ſunt mores: tũc habẽdi & dominãdi libido ĩuaſit hoĩes quæ maximaꝝ ſeditionũ ĩ republica cauſa eẽ cõſueuit. Hæ cauſæ: Supra memoratæ. Suberant: Ideſt fuerãt. Sed publica ſemĩa: Scilicet fuerũt prĩcipia. Merſere: Oppſſer̃. Fortuna: Scilicet regnãdi.i. cupiditas dominãdi: Has cauſas etiã pdẽdi Rẽpublicã cõmemorat liuius ĩ præfatiõe ſui opis. Nulla reſpublica fuit: ĩ q̃ tãtas diuitias honor: pauptaſq; pſtrauerit: & luxuria & auaritia abũdauerit: nec ergo cupiditas regnãdi & pdẽdi rẽpublicã oĩa p luxũ ĩuaſit: has cãs publicas cõmemorat: qa labẽte diſciplĩa: ut ſemel lapſi ſũt mores oĩa corruerũt ad ea uſq; tẽpora. Vt: Pro poſtq̃. Opes nimias: Nõ neceſſarias. Mũdo ſubacto: Orbe terraꝝ ĩpio romão ſubiecto. Mores: Scilicet bõi & tẽpati. Ceſſer̃ ſecũdis r̃bꝫ: Ideſt pp ſucceſſũ & pſpitatẽ abierũt bõi mores. Mores: Quia diu populus romãus nõ argẽto uſus eſt. nã familia tota æmilioꝝ q̃ .xiiii. uiros habuit claros: nec ſcrupulũ argẽti poſſederat. ſed Paulus æmilius prĩus æmilio tuberõi genero qnq; põdo argẽti dõauit ſicut Val. dicit. Licinius cẽſor Corneliũ ruffũ cẽſoria nota dãnauit qꝫ quĩq; põdo argẽti poſſideret. Seruius rex prĩus ſignauit æs nota pecudũ teſte Plinio: unde & pecũia appellata. Argẽtũ ſignatũ ẽ anno Vrbis qngẽteſimo quĩto Quĩto Fabio cõſule. Populus Romãus ne qdẽ argẽto ſignato ante Pyrrhũ Regẽ deuictum uſus eſt. Nota argenti fuer̃ bigæ atq; q̃drigæ. nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus ex altera roſtꝝ nauis: aureus nũmus poſt annum ſexageſimum ſecundũ pcuſſus eſt: q̃ argenteus.

Prædaque & hostiles luxum suasere rapinæ.
Non auro tectisque modus: mensasq; priores
Aspernata fames. cultus gestare decoros
Vix nuribus rapuere mares: fœcunda uirorũ
Paupertas fugitur: totoque accersitur orbe
Quo gens quæq; perit. cũ lõgos iũgere fines
Agrorum: & quondam duro sulcata camilli
Vomere. & ãtiquos curiorum passa ligones
Longa sub ignotis extendere rura colonis
Nõ erat is populus: quẽ pax trãquilla iuuaret
Quem sua libertas immotis pasceret armis
Inde iræ faciles: & quod suasisset egestas.
Vile nefas: magnumque decus: ferroq; petẽdũ
Plus patria potuisse sua: mensuraque iuris
Vis erat: hinc leges & plebiscita coactæ
Et cum consulibus turbantes iura tribuni:
Hinc rapti precio fasces: sectorque fauoris
Ipse sui populus lætalique ambitus urbi

Præda & hostiles rapiæ. Idest pda hostiliũ rapiaꝝ p Endiadi. Suasere luxũ: Quia qto maiores opes eẽ cœpũt: tãto maior cupiditas habẽdi romãis uẽit. Modus Idest mẽsura nulla fuit ĩ opibꝫ Fames: nõ modo ĩ ædificioꝝ magnificẽtia & ĩ auro possidẽdo mẽsura nõ fuit. ueꝝ etiã ĩ cõuiuiis & epulis modũ excesserũt romãi. Aspnata: Scilicet ẽ. Mẽsas priores: Quæ eiusmodi fuerãt. s. q adeo cõtinẽtes romãi erãt: ut frequẽtior usus apud eos eẽt pultis: q̃ pãis. i. ornatus uestiũ oĩum: & habitus ĩ possidẽdo auro & ĩ ædiũ magnificẽtia & ĩ epulis simul etiã ĩ uestitu cœpũt romãi exceder̃ modũ: & creuit habẽdi cupiditas: & causa bellorũ: & seditiões. Viroꝝ: Scilicet fortiũ. Fœcũda pauptas: Quomodo fœcũda dixit. uir dicit̃ strenuus a uirtute. s. fortitudĩe: uel a uiriditate: Sic uirtus dicit̃ qa semp uiret. Viroꝝ pauptas fœcũda: Scilicet q bonoꝝ uiroꝝ pauptas abũdãs: qa ĩ paupꝑtate duri: ĩ diuitiis molles & effœmiati nascunt̃. Fugit̃: Scilicet a romanis etiã ab omni natiõe & populo. Accersit̃: appetit̃ ĩ toto orbe. s. id auꝝ & argẽtũ. Tũc: Scilicet ubi opes abũdare cœpũt romani cõtẽti erãt modicis finibus agroꝝ: nũc latifundia possidere uoluerũt: ut finẽ agroꝝ nullũ facerẽt. Iũgere: Pro. bãt romani. Extẽdere rura: pro. bãt. Quõdã sulcata: quæ quõdã romãi pricipes colueẽ: nã romãi pricipes gloriose coler̃ agros solebãt: & ab agris ad cõsulatũ uel alios magistratus accersebant̃. Ouidius fastoꝝ primo. Iura dabat populus posito modo prætor aratro. Pascebatq; suas ipse senator oues. Vnde uiatores mĩstri illi dicti sint a uia: q ab urbe ad agros missi a romanis: q ab agris ĩ urbẽ colonos arãtes accirẽt ad magistratus: siue cõsules: siue dictatores crẽati eẽnt. Lõga rura: Quia ĩ agris habitabant: & culturæ dediti erant. Lõgos fines: Quia agrũ agro cõiũgebãt. Sulcata: Idest Arata. Vomere camilli: Nã Camillus agriculturã exercuit. hic fuit qui gallos e ciuitate eiecit: ciuesq; ĩ urbe Romana retinuit: cum cõsiliũ capẽt migrãdi ueiios. Curiorum: p curiis posuit: Curius fuit qui cæsis sannitibus & Sabinis deuictis: magistratu relicto agꝝ coluit. Nõ erat is populus: Iã nõ talis erat populus romanus: q ut ante cõsueuerat p libertate bellũ gereret: & ĩ pace sine ĩiuria uiueret. ideo ĩ bello uiuebat. uidelicet cupiditate possidẽdi. Sua libertas: Vt cõtẽtus eẽt libertate. Iræ faciles: Quia romani facile irasci cœpũt: ut parua causa subsistẽte bellũ gẽtibus ĩferrẽt. Vile nefas: Idest ut satisfacerẽt cupiditatibus suis: nihil nefas eẽ putabãt. Decus: Scilicet romanis: erat. s. plus patria potuisse: q opibus atq; potẽtia cæteros uĩcerẽt id putabãt eẽ decus: q ferro & armis acquirerẽt: ut uidelicet ipsi supiores cæteris eẽnt: hoc totũ. Potuisse plus patria. i. sibi suæ patriæ iura subiicere. Ferroq;: Nõ solũ ĩqt esse magnũ decus: sed de quo dimicarẽt ferro & armis. Mẽsuraq; iuris Vis erat: Tãtũ qsq; poterat q̃tũ uiribus supior erat. nã ĩ uiribus ius ẽ positũ. Hĩc ex uiolẽtia: ut supior uiribꝫ erat: ita iur̃ præstabat. Plebiscita: Scilicet coacta sunt: leges ĩqt erãt cõmunes tã patriciis: q̃ plebeis: sed plebiscita dicunt̃ quæ a plebeis ferebant̃: Tribuni autẽ abrogabãt leges: plebs uero statuebat. Plebiscita igitur sunt plebis statuta. Iura cũ cõsulibus: qa sẽp tribuni ĩfesti fuere cõsulibus: nã tribuni plebis rẽ auger̃ uolebãt. At uero cõsules studebãt pĩciis & nobilitati. Hĩc: Idest a ui. Rapti fasces: Scilicet cœpit eẽ largitio ĩ populo romano: ut nõ bonis artibus. i. uirtutibus ciuitati cõsulerẽt: sed pecunia & largitionibus corrũpent populũ. Sector: Iuris uerbũ ẽ. sector dr̃ æstimator r̃dẽptorq; bonoꝝ & uẽditor demũ atq; pscriptoꝝ: q̃si sui lucri spẽ secaret. i. seq̃ret̃. nã ãtiq secar̃ p seq ponebãt. Virg. Ille uiã secat ad naues. i. seqt̃. Sector teste Ascõio pedião significat accusatorẽ q ex dãnatõe accusati dimidiũ bonoꝝ expectat aut aliq̃ partẽ. Sectorq; fauoris. i. populus erat sui fauoris uẽditor: ita populus fauorẽ suũ uẽdebat: & q maius pciũ largiret̃ ei sua suffragia dabat. romãi legẽ habebãt pscribẽdi: ut siqs cõtra Rẽpublicã fecisset pscribebat̃ tabella: & suspẽsa ĩ foro romão ĩ publicũ põebat̃: ĩ q̃ pscribebãt̃ q læsæ maiestatis accusati eẽnt. ũde pscribi p patria scribi. Et tũc unusqsq; pscriptos occidẽdi ius habebat: & bõa eoꝝ publicabãt̃ pcio uili: aderãt cõtĩuo sectatoꝝs: q æstiarẽt bõa illa: & sicut æstiabãt: ita ipi illa emebãt: ẽpta deĩde maiori pcio uẽdebãt ũde. dr̃ sectator q sui lucri spẽ sectaret̃. ideo dicit populũ uẽditorẽ fauoris: qa plus dãti suffragabat̃. Ambitus: cupiditas honoris: ĩmoderata cõsuetudo habẽdi magistratus. nã petituri magistratus pcibus & pecuniis senatores ambibãt: ut suis suffragiis pueherẽt̃ ad magistratus: ideo. Letalis ambitus: Idest pestifera cupiditas fuit.

Annua certamia:Quia cõſulatus magiſtratus annuus fuit:& p ſpatiũ unius ãni durabat. Cãpo uẽalit Ideſt populo ro.qa ĩ cãpo martio ſua ſuffragia uẽdebãt cõtinẽs ꝓ cõtẽto poſuit. Hic uſura uorax: Quia nõ ſupabũdabãt diuitiæ:ut poſſẽt ſuũ luxũ iplere:ideo erat neceſſe:ut pecuniã ĩ fœnus accipẽt. Vorax.i. quæ ſẽp deuorat. In tẽpore:Quia uſura tpe creſcit. Cõcuſſa .i. cõmota & fracta:qa fides piit populi ro. Multis utile bel.Quia ĩ ea fortũa ſũt:ut ſẽp deſiderẽt aliẽa appetãt:& iõ.his utile bel.ẽ. Iã gelidas cæſar ĩ ſie lectõis externæ belli ciuilis cãs dixit:ut expõeret q̃ nã ipſius belli ſemĩa atq̧ pricipia fuerãt tã priuata:q̃ uniuerſalia:attulitque rationes quæ ſeditiones ciuitatibus cõmunicare ſolent. Nunc dicit quid cæſar fecerit poſtquam animo bellum gerere cõcœperit:nã ſicut in primo diximus:cum cauſas & ſeditiones inter cæſarem & pompeium expoſuiſſet poeta: poſtquam audiuit:ſuoſque animi motus ad bellum concœpit: promoto exercitu in galliam Rhauennam appulit: deinde Ariminum ſe recepit:unde poeta non ab hiſtoria declinat. nam Cæſar in Galliam uenerat ciſalpinam: & Rhauennam appulit: deinde Ariminum. Curſu:Ideſt celeritate. nam celeriter omnia agebat Cæſar. Cœperat: pro concœperat animo. Motus: Magni belli maximos motus concœperat. Vt uentũ eſt par. Cum cæſar perueniſſet ad rhubricõẽ amnẽ:& ibi aliquãdiu cogitaſſet qd facer̃ deberet cogitatõis cãm ĩferius d̃clarabit:& ibi feſſũ laboribꝰ & diuturnis ſollicitudinibꝰ aĩ ſõnum oppſſiſſe dicũt: & ĩ ſõniis obuerſatã eẽ urbis romæ magnitudinem:quæ quaſi illum alloqui uidebat̃.

Annua uenali referens certamina campo
Hic uſura uorax:auidumq̧ ĩ tempore fœnus
Et concuſſa fides:& multis utile bellum. pes
Am gelidas cæſar curſu ſupauerat al
Ingẽteſq̧ aĩo motus: bellumq̧ futurũ
Cœpat:ut uentum eſt pui rubicõis ad undas
Ingens uiſa duci patriæ trepidãtis imago
Clara per obſcurã uultu mœſtiſſima noctẽ.
Turrigero canos affundens uer tice crines
Cæſarie lacera:nudiſq̧ aſtare lacertis:
Et gemitu pmixta loqui:quo tenditis ultra
Q uo fertis mea ſigna uiri? ſi iure uenitis:
Si ciues: hucuſq̧ licet.tunc peulit horror
Mẽbra ducis:riguere comæ.greſſuſq̧ coer
Lãgor:& extrema tenuit ueſtigia ripa. cẽs
Mox ait:o magne qui mœnia ꝓſpicis urbis
Tarpeia de rupe tonans:frigiique penates
Gentis iuliæ.& rapti ſecreta quirini

Quo tẽditis ultra: Sicut Virgilius. Quo tenditis inquit. Vt: poſtquam. Parui rubi. Quia rubicon ãnis eſt haud ꝓcul ab Arimĩo oppido: ad quẽ Cæſar cũ uẽiſſet ſubſtitit:cã ãt cogitatiõis fuit.Dubitabat.n.q̧ decretũ erat :ut qſq̧ armatus hũc ãnẽ trãſiret : ſiue ille ĩpator eẽt:ſiue miles:ſiue tyro fuiſſet patriæ diiudicaret̃ hoſtis,qui ẽt ĩ portu Arimini ꝓpe rhubiconẽ adhuc erat marmorea cruſta: ĩ q̃ hæc ſcripta erãt.ĩpator ſiue miles ſiue tyro armatus qſqſ ſiſtito:uexillũ armaq̧ depõito : nec citra hũc amnẽ arma ſignaue traducito : & ſiqs cõtra fecerit hoſtis diiudicabit̃ populi ro.ac ſi arma cõtra patriã tulerit penateſq̧ deos abſtulerit. Patriæ trepidãtis : cõtra morem dubitantis hoc dicit:quia cæſar ut hiſtorici tradunt & maxime Suetonius ſomniauit ſe cum matre ſua coire. aruſpices reſponderũt ipſũ ſubacturũ urbẽ romã:quæ eſt mater cõis omniũ ciuiũ. Clara: .ſ. imago & mœſtiſſĩa d̃clamationẽ fecit tãq̃ mœſtiſſĩa eẽt Roma. Turrigero uertice:Quia turrita ẽ urbs Roma. Cãos cries. Quia iã ſeptĩgẽti ferme ãni p̃terierant: ex quo Roma cõdita erat. Lacera cæſarie: Laceratis crinibꝰ: ſignificabat mœrorẽ futurũ:&.ſ.ẽ uiſa. Nudis lacertis:Quia mos eſt plorantium ut pulſent lacertos. Gemitu : Scilicet cum. O uiri quo tenditis ultra:Quia non licet uobis tranſire rhubiconem armatis. Iure:Quia dicit inſcriptio:quiſquis armatus ſiſtito:Hucuſq̧ licet uobis armatis uenire. Ciues:Sicut ciues debent: alioquin patriæ hoſtes iudicabimini:ſi amnem tranſiueritis. Horror: Eſt tremor cum frigore. Riguere: Pro erectæ ſunt:quod ſignum eſt timentis. Langor: Quia torpor̃ quodam membra feſſa ſunt. Tenuit. pro continuit ueſtigia cæſaris. Mox:deinde amnem tranſiuit:dicens. Iacta eſt iacula. Vulgo tracto eſſer el dardo:& dicit quibus uerbis uſus fuerit cæſar cum tranſiret

Magne: Scilicet iuppiter: nam maximus appellatus eſt. Proſpicis mœnia: Quia præſes urbis Romæ iuppiter erat. nam in arce Tarpeia quæ eſt in capitolio templum iouis cum iunone colebatur: & cætera omnia deorum templa ſuperabat. Rupe: Capitolium enim appellatum eſt rupes Tarpeia a duce Tarpeio qui primus arcem illam tenuit. Phrygii penates: Ideſt troiani dii:quia æneas in italiam penates deos ſecum tulit. Gentis iuleæ. Ideſt cõſecrati a gente iulia: nam Iulius conſecrauit deos in Alba: deinde ab Alba trãſlati ſunt Romam. Secreta quirini: Hiſtoriam tetigit. nam cũ Romulus qui quirinus eſt appellatus ſuos milites ad capreæ paludem recenſeret:ſubito tempeſtas cũ procella exorta eſt: ut cælum nubes obtexerit & aſpectum oculis adimeret: in hac turbine tempeſtatis euãuit Romulus:nec poſtea ĩ cõſpectũ rediit. Vulgo creditũ ẽ illũ a patribꝰ fuiſſe laceratũ quod ueriſimile uidebat̃:q uero proximi romulo ſteterãt dixerũt illũ ſublatũ ĩ cælũ euãuiſſe. populus mœſtus q deſiderio Romuli tenebatur regis ſui non aliter ſibi perſuadere poterat:quia apparebat rem ad ſeditionẽ ſpectare.

Et reſidens celſa latialis iuppiter alba
Veſtaleſque foci: ſummique numinis inſtar
Roma faue cœptis. non te furialibus armis
Perſequor: en adſum uictor terraq; marique
Cæſar ubiq; tuus liceat mō nūc quoq; miles.
Ille erit ille nocens qui me tibi fecerit hoſtem
Inde moras ſoluit belli: tumidūq; per amnē:
Signa tulit propere ſicut ſqualletibus aruis
Aeſtiferæ libyes uiſo leo cominus hoſte
Subſedit dubius: totam dum colligit iram.
Mox ubi ſe ſæuæ ſtimulauit uerbere caudæ
Erexitq; iubā: & uaſto graue murmur hiatu
Infremuit: tum torta leuis ſi lancea mauri
Hæreat: aut latum ſubeant uenabula pectus.
Per ferrum tanti ſecurus uulneris exit.
Fonte cadit modico: paruiſq; impellitur undis
Puniceus rubicō cum feruida canduit æſtas.

Poſt dies aliquot Iulius pculus: ſiue id ratus: ſiue ut populi dolorem mœroreq; cōciliaret i cōcionem p/diit: & his uerbis cōſolatus ē populū Ro. dicēs mane: & prima luce ſibi obuiā factū eē Romulū & dixiſſe .I & populo meo nūcia ut arma & bellū exerceat: fore enim ut totius orbis iperiū teneat: mihi Quirino tē/plū ædificet. ego uero populo romano: & genti meæ ſemper adero & quodcūq; bellū geſſerit: illā fauore ſēp iuuabo: q pp uerbis huius pculi fides ē adhibita: ut oēs iuſſerit ſaluere romulū deūq; ſalutauerit. Se/creta: Quia ipſū Romu. ſūma ope occultata diſcerptū atq; laniatū ſciebat. Latialis. qa i oppido alba qd cō/diderat Aſca. tēplū Iouis erat: nomē accepit: nā alta erat Alba. Latialis ergo iuppiter appellatus: qa latiæ illi erāt ſacrificia dedicata. latiæ. n. erāt ſacra: ad quæ ex omni latio populi cōueniebāt. et ea ſacrificia tā/tū po. latino cōueniebāt. Foci ueſtales: Ideſt ueſtæ nam ueſta græce ἑςια interpretat ignis: eo q i tēplo eius ppetuus ignis ſeruaret: huic cōſecratæ erāt uir/gies: q ppet uā uirginitatē ſeruarēt: ideo ignis i tēplo eius repoſitus ē: qa ex oībus elemētis ignis purior ē. unde uirgines intemeratæ eſſe debent & icorruptæ ſicut ignis. Foci ueſtales .i. æterni ignes. Roma: Obſeruata mihi tua ē imago. Inſtar: Ideſt quæ es mihi ad ſimilitudinē nūinis. Cœptis: urīs. Furi/alibus: Ideſt pernitioſis & læτiferis armis: hoc dicit: ideo arma ſumo: ut pro imperio tuo augendo atq; amplificando pugnem. Perſequor: Fateor me ar/ma ſumere: ut imperium tuum defenſem. Adſū: Scilicet mō. Ille erit nocens. Scilicet dico. Qui me tibi hoſtem iudicauerit: Ego iniuriam illius quam tibi fecerit ulciſcar. Incertus cæſar his uerbis quid fa/ceret: amnem tranſiuit. Tumidum: Quomodo dixit tumidum nunc eſſe amnem: cum ſæpius dixe/rit parui rhubiconis: ſed hoc dixit quia creuerat am/nis uſque ad ripas. Sicut ſquallentibus: Per ſimili/tudinem oſtēdit qualiter ſe habuerit cæſar cum ad rubiconem peruenit: hoc inquit quomodo leo facer ſolet cum uenator aut paſtor inſtaret obiiciens uena/bulum. primo horret: deinde cum cauda iram cōceperit: non timet uenatorem: nec ipſa arma inuadere: ita cæſar ſubſtitit aliquantulum: ſicut leo. Squal. Incultis ſterilibus nimio calore. nam aphrica eſt in me/ridie: ubi ſol rapidiſſimus eſt: ideo ſterilitatem in agris generat. declarat. Aeſtiferæ: feruentis. Libyæ aphricæ. Cominus: prope. Colligit: Ideſt recipit iram. Verbere caudæ: Ideſt ſe cauda uerberando nam qui de animalibus ſcripſere dicunt leonem ſe cauda uerberare: ut ad iram ſe concitet. Stimulauit Vbi ſe incitauit in iram. Sæuæ caudæ: pro ipſe ſæuus. Infremuit: Cum fremitu emiſit. Tunc: Sci/licet ita iratus: nec ferrum timet: ſed medios ruit moriturus i hoſtes. Si. pro quamuis ſcilicet facit hoc. Mauri ſunt populi Aphricæ de leone aphro dicit: uel eſt ſpecies pro genere: ſed mauri dixit: quia i aphri/ca maiores & ſæuiores leones naſcuntur quam alibi. Venabula: Venabulum ferrum aptum uenationi. Iuuenalis: & nuda teneat uenabula mamma. Subeant: Succedant. Exit: Emicat exilit. Securus. Quaſi ſine cura. Fonte: nunc deſcribit hunc fluuium: quem cæſar tranſiuit contra præceptum fatorum Rhubicon: ut oſtendit Strabo inter Ariminum & Rhauennam excurrit i adriaticum pelagus: hunc flu/uium & Eſim amnem qui labitur inter Anconem & Senegalliam: fecere antea terminos Italiæ atque Galliæ iperatores. delatus Cæſar ad rhubiconē: q italiā diffinit: parūper: ut refert Apianus: ſubſtitit: & ad fluuiū proſpectās: quæcūq; euenire poſſēt mala: ſi illū trāſiſſet armatus: mēte cogitare cœpit: deide ad præſētes cōuerſus: hæc effatus dicit. Cōtinētia huiuſcemodi trāſitus o amici malorū initiū mihi affert: trā/ſitus uero uniuerſis mortalibꝰ iponet. his dictis ueluti furore cōcitus trāſire pgit. hoc cōe inqēs. Iacta alea ē. deide curſu arrepto Ariminū circa aurorā igreſſus ē: nec diu moratus ad ulteriora cōtendit: arcibꝰ pſidia iponens: & quæcūq; i curſu obſtiterāt uel ui uel hūanitate ſibi uēdicans. fugæ igit & cōuerſiōes oībꝰ i locis ſūma trepidatiōe fieri cœptæ. curſus quoq; nullo ordine admixto fletu. quæ oia itelligētes cōſules pōpeiū qui p italiā delectus agere ueluti re. p. extrēo i piculo poita: iuſſerūt: reliqui uero ſenatorii ordinis cū cæſa/ris ipetū tā ſubito adeſſe ītuerent: trepidabāt: & pœniter eos cōtigit q cæſaris petitiōes ueluti iniqs ſ iecīſ/ſēt: tūc qdē iuſtas arbitrati: cū tior eorū aīos a cōtentiōe ad cōſilii maturitatē traduxiſſet. Fōte modico: pua aqua a natura abūdat: ſed iugibꝰ ac ppetuis ibribꝰ iflat et euro i alpibꝰ reſolutis: niuibꝰ. Pūiceus: cuius ūda pūicea ē .i. rubicūda. a quo ergo nomē accepit rubi. Cāduit. i. accēſa ē tpe æſtatis. Serpit: Ingredit.

Per imas ual.qa ipse hũilis ẽ p imas ẽt ualles labit. Certus li. ẽ quidã q̃si terminus galliæ cisalpinæ.Nã ab urbe Rhauenna usq̧ ariminũ ꝑtẽdit gallia cisalpina:cuius rubicon amnis ẽ:haud ꝑcul ab urbe Arimini icipit:sed ab Arimino flaminia usq̧ ad Anconã tendit.deĩde icipit ager picenus uulgo la marcha de Ancona:qui usq̧ ad fines urbis Romæ tẽdit. Discriminat:distĩguit:unde discrimẽ dicit differẽtia:& discriminare est differentiã facere:uel discriminat ĩ duas partes findit:quia diuisionẽ facit inter Galliã & Italiã. Ausoniis:Italis. Tũ:tu dicis hũc Rubiconem eẽ paruũ: & p humiles descẽdere ualles. quomõ dixit tumidũ amnẽ transire cæsarẽ? quia tunc cũ humidũ amnẽ hyems fecerat:trãsiuit. Cynthia tertia: significauit tribꝫ mẽsibus pluuiam iugẽ fuisse. Cynthia dicta ẽ luna a cyntho mõte deli. Grauido cornu:significat pluuiosam fuisse lunam eo q̧ ĩbres cœperat: & auxerat amnẽ. Alpes euri reso. fla. quia Eurus ab oriẽte flans semp alpes.i.niues q̧bus alpes tegunt ĩ pluuias ĩducit. Primus:Ostendit quomõ transcẽdit amnẽ cæsar. ex obliquo enĩ amnis obiecit ualidiores equos: q tantisper obtinerent amnẽ quoad ĩbecilles transirent. Obliquũ: Quia rubicon obliquus altiores facit ripas. Sonipes:a sonitu pedũ equus dr̃. Vulgo el cauallo grosso. Opponit:Scilicet corpore suo. Rumpit:ꝓ irrumpit:Aphæresis est. Molli uado:Molliori facto equis ferocibꝫ amnis ĩpetum retinentibꝫ. Fracti: Oppositõe equoꝝ Cæsar: ut superius dixerat quomõ rubicõ cœpat tumefieri: Nũc ꝓseqt dicẽs: quid Cæsar fecerit postq̃ leges semel trãsierat. dicit .n.cæsarẽ inuitũ fecisse & cætera omnia facis ꝑmittere.Sũto:ꝓ sint hæc uerba dixit cæsar. Vt.i.postq̃.Ripã aduersã.Oppositã uel ulteriorẽ. Superato .i.trãsgresso. Aruis ueti. Quia de Gallia ĩ italiam uetabat trãsire cæsar. Hesperiæ:ꝓ italia posuit. Hic ait: cõscius uiolatæ legis ĩquit. Hic hic:Anadiplosis ẽ.i.geminatio quæ uæhemẽtiã aliquam significat. Temerata: Violata. Te fortu. seq.quẽ admodũ mihi exitũ dederis te sequar. Pro.sũ. fœdera. ꝓ sint .i. nulla fœdera posthac ꝑuẽtura sunt: sed oĩa ferro gerent.Credi.i.fidẽ dedimus.ergo utendũ est fatis. Vi dice bel.quia bellũ erit quod iniuriam nostrã ulcisci poterit:& ostẽdere an iuste belũ suscepim. Sic fatus:semp cæsarẽ celeritatẽ faciẽdi præstitisse cæteris ostẽdit.dicit.n. omnes moras dispulisse:nec diẽ expectauisse:cõparatq̧ eum uelocitati Glãdis.quã fũdæ baleares mittere solẽt.nã in mari gaditaneo ĩsulæ baleares noĩe sunt: quæ hoc nomẽ iõ cõsecutæ sunt.q̧ ibi originẽ habuerint pitissimi iaculãdi fundã: & dicit ἀπὸ τοῦ βάλλω.i.iaciẽdo. Scribunt historici illic matres filiis suis ꝓponere præmium:si metã dsignatã fũda tetigerit:nec prius eos præmia ferre:q̃ destitutam metã funda ꝑcusserint:unde pitissimi sunt.dicit ergo motum cæsaris tanta celeritate fuisse:ut missæ glandis funda celeritatẽ supauit. Ocior:Velocior. Torto:Quia circa caput rotãt fundã.Funda:dicta a fundẽdo: q̧ glandẽ plumbeã fundebãt. Sagitta mis. post terga parthi.Quia parthi fugieents tanta arte sagittas mittũt:ut ꝓsequẽtes ꝑcutiant.Vicinũ:post rubiconẽ cæsar trãsiisset:dicit ariminũ ipsũ uenisse:unde ĩcipit flaminia.Ariminũ: ut docet Strabo ẽ umbroꝝ colonia:sicut & Rhauenna:ueꝝ utraq̧ romanos accepit ĩquilinos.hẽt aũt Ariminũ portũ & eiusdẽ noĩs amnẽ. Minax:minabũdus:quia quocũq̧ iret exitiũ minabat. Astra fu. Quia nocte quidẽ cœperat iter cũ Ariminũ uenit:iam solis splẽdore astra cedebãt.i.iã dies aduẽtabat. Ignes.s.splendorẽ solis. Luci. Quia stella est nũcia diei. ĩ mane ergo & ĩ ortu solis apparet lucifer:sicut nocte ueniẽte ĩ occasu uidet eadẽ stella. Relic.luci.Quia ultima stella cæli est lucifer:quæ splendore solis offuscat.stellæ aũt nunq̃ occidunt: sed fixæ sunt semp in firmamẽto:iõ lucifer:nec aliæ stellæ nõ uident ĩ die:quia maiore solis splendore offuscant :sed quia lucifer maior ẽ stella cæteris:iõ splẽdor eius diuturnior est. Iãq̧ dies:Iã dies belli oriri cœpat:ĩ quo pricipiũ belli cœpat. Tumultus:dr̃ q̃si timor multus:qa motu belli prĩo hoĩes timẽt.dicit illã diẽ obortã fuisse obscuratã:siue qa ita dii uoluerũt:siue naturaliter q̧ cœlũ nubes penetrauerit. Nubila:ꝓ nubes. Tẽuerũt: texerũt:qa nubes obscuritatẽ ĩducũt:qđ signũ mœroris ẽ:sicut lux letitiæ:unũ seqt ex reliquo qa si obscurũ est cœlũ:mœstũ iõ uidet. Spõte deũ:ut significarẽt futuꝝ malũ Dii. Aũster.q uẽtus pluuiã ĩducit.

Perq̧ imas serpit ualles:& gallica certus
Limes ab ausoniis discriminat arua colonis.
Tũc uires præbebat hyems:atq̧ auxerat ũdas
Tertia iam grauido pluuialis cynthia cornu.
Et madidis euri resolutæ flatibus alpes.
Primus in obliquũ sonipes opponit amnem
Excepturus aquas: molli tũ cætera rũpit
Turba uado faciles iam fracti fluminis ũdas
Cæsar ut aduersam superato gurgite ripam
Attigit hæsperiæ uetitis & constitit aruis
Hic ait:hic pacem temerataq̧ iura relinquo
Te fortuna sequor:ꝑcul hĩc iã fœdera sũto.
Credidimus fatis utendũ est uidice bello.
Sic fatus:noctis tenebris rapit agmĩa ductor
Impiger:& torto balearis uerbere fundæ
Ocior:& missa parthi post terga sagitta
Vicinũq̧ minax inuadit ariminũ:& ignes
Solis lucifero fugiebant astra relicto:
Iamq̧ dies primos belli uisura tumultus
Exoritur:seu sponte deũ:seu turbidus auster

Impulerit.s.illas nubes. Cōstitit:ubi cæsar oppidū irrupit:primo forum cœpit: deinde iussit classica
canere:ut terreret Ariminēses:qui nōdum somno excitati erant: qui audito strepitu tubarum expgefacti
sunt ad armaq; pperauerunt:quæ diu fixa steterant:& his armis īstructi in foꝝ cōcurrebant: sed ut uide
runt cæsaré sublimē in medio agmine stantem: stati perterriti sunt. Vt:p postquā. Miles: exercitus
posuit in singulari pro militia. Deponere signa.i.figere in medio foro. Lituus dicit incurua tuba ad si
militudinē litui uirgæ:qua usus est romulus cū auspicia urbis caperet. Lituum:p lituoꝝ. Clangor:fi
ctitiū est nomē. Classica: co. sūt signe belli.

Impulerit. mœstam tenuerunt nubila lucem
Constitit ut capto iussus deponere miles
Signa foro. stridor lituū clāgorq; tubarum
Non pia concinuit cum rauco classica cornu.
Rupta quies populi: stratisq; excita iuuentus
Diripuit sacris affixa penatibus arma.
Quæ pax lōga dabat nuda iā crate fluētes
Inuadunt clypeos: curuataq; cuspide tela
Et scabros nigræ morsu rubiginis enses.
Vt notæ fulsere aquilæ. romanaq; signa
Et celsus medio conspectus in agmine cæsar
Diriguere metu:gelidos pauor alligat artus
Et tacito mutos uoluūt in pectore questus.
O male uicinis hæc mœnia condita gallis
O tristi damnata loco:pax alta per omnes
Et tranqlla quies populos: nos præda furētū
Primaq; castra sumus.melius fortūa dedisses
Orbe sub eoo sedē:gelidaq; sub arcto
Errantesq; domos:latii q̄ claustra tueri
Nos primi senonū motus:cimbrūq; furentē
Vidimus.& martem libyes:cursūque furoris

Ra
uco cornu:Quia uox & cātus cornu raucitatē hēnt.
Rupta.s.est qes populis. Excita.mota:nā excio cis
exciere penultima correpta ē tertiæ cōiugationis:di
citur & excire quartæ coniugationis penultima p
ducta. Stratis:lectis. Diripuit:Rapti abstulit.
Arma fixa:nā mos fuit ueteꝝ: ut tempore pacis ar
ma templis suspenderent. Lōga pax: Quia longa
pace usi: nullis armis instructi fuerant. Fluen.di.
.i.tabescentes. Crate:a cratin tenere:quia se inuicē
uimina tenebant.Cratibus enī antiqui solebant uti
pro scutis:nā crates uiminibus textas fuisse legimus
quibus cōglutinatōnibus cōiungebant:ut eas ualidi
ores facerent: ideo dicit inuasisse clypeos nudis cra
tibus: cū tabescerent coria superimposita. Nuda:
aperta crate quæ coriis bouū tecta erat. Curuata:
pila:quia antea illis nō usi fuerāt cuspidē obtuderāt
Scabros.i.asperos enses & declarat.s. Morsu ru
biginis:Quia rubigo mordet ferrū.i.cōsumit.iō di
xit morsu. Vt notæ:Nunc dicit quomō se Arimi
nenses habuerint postq̄ signa romana ī medio foro
fixa cognouerint:& aquilas lucidas: & Cæsarē ī me
dio agmīe sublimem cōstitisse.Notæ aquilæ: Quia
nouerunt signa romana ariminenses. Romanaque
signa. Declarat illud notæ aquilæ & illud quod pro
idest ponitur & est epexegesis: & ut celsus cæsar ui
sus est: idest in sublimiore loco. Diriguere: idest
horruere. Gelidos artus: quia metu membra ta
bescunt. Alligat:Quasi contracta essent membra
Et tacito mutos uoluunt in pectore questus:Hy
palage est: pro ipsi muti non audentes uocem facer
Questus:Querelas. Voluunt: Volutant quia secum taciti conquerebantur. O male: Secum hoc
modo conquerebantur .o.s. dicimus hæç mœnia male esse condita: & reddit rationem: quia pax per
omnes tranquilla est. nam querimur quod nos Ariminenses prima bella romanis illata sentiremus:
siue domestica: siue externa fuerunt: ideo urbem suam male conditam fuisse dicebant. Vicinis
gallis: dicit quia teste Apiano: hæc ciuitas gallia egredientibus: prima in Italia sese offert. Tristi
loco: scilicet galliæ cisalpinæ quæ usque ad rubiconem fluuium tendit. Damnata: Quia uobis pro
damnatione contigit: ut hoc loco ædificaremini. Pax:per cōparationē ostēdit ipsos esse miseriores
alibi pax omnia tenet: nos iam initia belli sentimus. Alta: profunda:& est locus commiserationis.
idest cum ostendimus nos ī maioribus miseriis & malis semper præ cæteris fuisse: ad cōmiserationem
commouentur auditores. Præda furentum: Idest gerentium bella. Quia gerentes bella insaniunt.
Castra:Quia sumus tanquam castra quotiēs bellū hic īcipit. Orbe sub eoo: Idest ī india. Gelidaq;
sub arcto:Idest ī scythia & ī septētrione:quæ regio frigidissima ē:sed q̄uis frigore rigida sit regio illa: tamē
nobis eēt gratior. Errātes.s. ī meridie:nā ī aphrica quæ ē meridiei subiecta numidiæ hītatores sūt:q nunq̄
ī eodē loco cōsistūt:una cū plaustris liberos & oīa bona uehūt errātes:& ubi nox dephenderit: ibi hītant:
sicut Virg. dicit.Armēta uehūt ignēq; larēq;. Clau. Quia pricipiū italiæ ē flaminia & ager picenus. Nos
primi motus senonū. Videlicet qa nos primū īuaser senones:Teutones: Cymbri:cū derelictis sedibꝫ suis
cū uxoribus liberis ī Italiā uenere:ut illi īperarēt: & prīo qdē dicit eos Ariminum uenisse. Furētē.bello.
Libyes.s. Hannibalis. Nam Hannibal de Pirreneis mōtibus primum Placentiam uenit: quæ ciuitas est
Galliæ cisalpinæ. Martem libyes: Idest Hannibalem libycum qui de libya exercitum in italiā deduxit.
Cursūque: Teutonici cum illis fuerunt: & cum magno ac ppe īnumerabili exercitu italiam inuasere.

Teuthonici: quotiens romam fortuna lacessit
Hac iter est bellis: gemitu sic quisq; latenti
Non ausus timuisse palam. uox nulla dolori
Credita: sed q̄tū uolucres cū bruma coercet
Rura silēt: mediisq; tacet sine murmur̄ pōtus.
Tāta quies noctis: gelidas lux soluerat ūbras.
Ecce faces belli: dubiæq; in prælia menti
Vrgentes addūt stimulos: cunctasq; pudoris
Rumpunt fata moras: iustos fortuna laborat
Esse ducis motus: & causas inuenit armis.
Expulit ancipiti discordes urbe tribunos
Victo iure minax iactatis curia gracchis.

Quotiens romam fortuna lacessit: Idest nunquam bellum romanis infertur: quin nos illud primi sē tiamus: redit ad illud quod cæperat: nos primi senonum motus. Hac. i. p nostram urbem bella sentiūt Sic quisq;: Supple a superiori cōquerebat̄. Latenti. i. suppresso: ne quis audiret qa timebat dicere palā. Credita: cōmissa. Sed q̄tū uolucres: Similitudinē ostēdit: qua illos tenuisse silentium declarat. Tanta iq̄t fuit Ariminensium quies: quāta est auium tempore hyemis: aut quāta est in mari cum tranquilum fuerit: subaudi tanta fuit quies ariminensium. Bru. coer. uolu. Nam cum bruma tecta sunt rura: uolucres frigent: nec canere possunt. Pont. me. tacet. Scilicet ut de mari mediterraneo. Lux sol. Rapta dies erat: quū hæc gererentur. Ecce faces belli. Iā inq̄t dies aderat cum Curio & Marcus Antonius tribuni plebis ex urbe depulsi: q; partem cæsaris defenderent Ariminum uenerunt cōtumelia se affectos querentes cum cæsare: quia quod fortuna etiā uolebat: ut iuste bellum atque arma mouisse uideretur cæsar: nam quū senatus cōsulto deliberaretur: ut successor cæsari mitterent̄ Marcus Antonius & curio & Quītus crassus. quoniā intercedebant: ut illi successor aliquis nō eligeret̄ ī curia: primū quidē grauiter reprehēsi sunt: & deīde cū ī ꝓposito suo p̄stare uellēt: senatus cōsulto a cōsulibꝫ ex urbe pulsi sunt. ūde ariminū uenerūt conq̄rētes apud cæsarē de īiuria sibi illata a Romanis: ūde tūc multo magis indignatus ē cæsar cōtra romanos. Duo fuere marcelli cæsari aduersantes & cōsules ābo: primus Claudius marcellus qui teste Suetonio rettulit ad senatum: ut ei succederetur ante tēpus: quoniam bello confecto pax esset: ac dimitti deberet uictor exercitus: uerum ut Apianus refert: hunc Marcellum Pōpeius orationis placabilitate & beniuolentiæ simulatione compescuit. Nec multo post alter Caius Marcellus in consulatu successit fratri patrueli suo claudio Marcello: & Aemilius Paulus una cum eo ad consulatum eligitur. Tribunus uero curio: & ipse inimicissimus Cæsari: populo acceptus: præterea ad dicendum paratissimus. ex his teste Apiano Cæsar marcellum nullis pollicitationibus ad se allicere potuit. Paulum uero mille & quingentis talentis beniuolū sibi reddidit: ut neque pro illo quicquam ageret: aut moliretur contra. Curionem autem ut pro se ageret: plurimo ære alieno oppressum facile adegit. Paulus Basilicam longe censeret: paulus e contra silentium teneret: Curio apertius ac turbatius rem protulit: nec successores Cæsari mittendos esse decreuit: nisi & pompeio mitterentur. egressis autem urbe consulibus: enseque pompeio oblato: ut pro patria in cæsarem surgeret. Curioni ulterius nulla supra urbem potestas erat: cum nihil proficeret: nec cæsari quicquam auxilii afferre posset: & iam tribunatus elaberetur tempus: ueritus pro seipso Curio summa celeritate ad cæsarē contendit rauennam: blande admodum suscepto a Cæsare: cum gratias ageret ob ea quæ egisset: rerum gestarū cœpit inquirere. Curio copias omnes in unum conferre suadet: uniuersumque exercitum ad urbem agere: cæsari econtra de conciliatione adhuc agendum uidebatur. Consules porro Marcellus & Lentulus Antonium & Cassium: qui tribunatum una cum Curione gesserunt senatu excedere imperant: ne in tribunatu assidentes quicquam acerbius ab ullo patiantur. Ii celeriter nocte iam multa clanculum ad cæsarem uenere: curru mercenarium aduecti: seruilibus amicti uestibus: quos Cæsar cum habitu indutos: exercitui ostendit: uerbis milites irritans: q; uiros tam præclaros: tamque ingentia operatos hostes iudicassent: ac pro ipsis uerba facientes turpissime expulissent. hæc tangit Lucanus. Antonius tamen iussu consulum postquam e tribunali descendit: questus q; sacrosanctam dignitatem contumelia affecissent: e senatu egreditur: bella: occisiones: proscriptiones: ciuium fugā: bonorum publicationes annuncians: execrationes etiam impias extulit in eos qui harum rerum causam attulissent. Ecce faces. s. Marcus Antonius Cu. & Crassus tribuni plebis. Dubiæ menti: Non q; cæsar dubius esset bellum susciperet an non: sed dubius erat quid faceret: immo illis hoc exploratum: dubium erat nedum menti cæsaris: sed potuerunt addere stimulum. Fata: deorum fortuna. Cūctasque pudo. quia siquis pudor inerat menti cæ. illum penitus sustulerant. Quia iu. fortuna laborat: Quia fortuna uidetur hoc uoluisse ostendere: ut bellum iuste mouere uideretur cæsar. Armis: idest bellis. Ancipiti urbe: Nō iur̄. Quia ius āceps non erat. Vrbe ancipiti: Quia pars Cæsari: pars pompeio fauebat. Discordes trib. idest An. Cras. & Curionē: qa īterccessērt ne successor cæsari ī gallia mitteret̄. Victo iure: s. tribunitio qa tribūitia potās erat sacrosācta: ūde dicit curia minax: qa iur̄ nemini tribuno plebis poterat nocere. Iactatis: īpropatis: qa q̄d gracchis cōtigerat tribunis: idē & uobis cōtigit q̄a expulsi estis e curia.

Hos iam mota ducis:uicinaq; signa petentes
Audax uenali comitatur curio lingua.
Vox quondam populi:libertatemq; tueri
Ausus:& armatos plebi miscere potentes
Vtq; ducem uarias uoluentem pectore curas
Conspexit:dum uoce tuæ potuere iuuari
Cæsar ait partes quanuis nolente senatu
Traximus imperiū.tūc cū mihi rostra tenere
Ius erat.& dubios in te transfere quirites.
Sed postq̄ bello leges siluere coactæ
Pellimur e patriis laribꝰ:patimurq; uolentes
Exilium:tua nos faciet uictoria ciues
Dum trepidans nullo firmatæ robore partes
Tolle moras semper nocuit differe paratis.
Par labor atq; metus precio maiore petuntur
Bellantem geminis tenuit te gallia lustris
Pars quota terrarū.facili si prælia pauca
Gesseris euentu.tibi roma subegerit orbem:
Nūc neq; te longi remeantem pompa triūphi
Excipit aut sacras poscūt capitolia lauros.

Hos iā & c.Superius dixerat Antoniū Crassum & Curionē a senatu expulsos quia intercedebant senatuī
cōsulto quod factum erat de mittēdo successore cæsari:& ī castra ad cæsarē Ariminū uenisse:ipsū quoq; iā
spōte sua cōmotū ēt maioribus stimulis īcitasse.nūc dicit curionē qui superiore anno tribunus fuerat ie il
lis comitē dedisse. hic Curio plurimū eloquētia ualebat & contionē sæpe ī plebē habuerat : ut inter se dis/
cordantē plebē & seditionē in populo faceret his stimulis īpulsus Cæsar est : ut qđ aīo cōceperat : Nūc tan
dē efficeret. Hos.s.tribunos plebis.M.Antoniū & Quintū Crassū. Vicina:Quia Ariminū erat haud ꝓ
cul ab urbe. Curio audax:Quia ausus ē cōtra sena/
tus auctoritatē ptes cæsaris defēdere. Venali līgua:
Quia causidicus erat:& causas ꝑcio ægerat.illi līguā
uēdere dicunť q ꝑcio causas agunt ī foro. Vox quō
dā populi.i.tribunus: qa uox populi ē tribunus ple/
bis:eo q; agere solet de cōmodis plebis. Libertatē.
.s.cōtra nobilitatē nō dubitat senatui:& patriciis si o
pus eēt resistere. Potētes:nobiles . Vtq; du.ergo qa
talis erat īgenio & eloquētia : ut cæsarē uidit cogita/
bundū & īcertum:quid primū qdue secundū aggre
dereť:his uerbis quæ sequunť illū aggressus ē. Vol
uētē:Cogitātē. Varias curas : Quia ī diuersas ptes
cogitās trahebať. Dū uoce:Dū oratiōe mea factio/
nē tuā potui defendere. Traximus:Produximus ī
periū tuū:etiā īuito senatu:ut ēt ꝓuinciā galliā cum
īperio teneres. Nolēte senatu:Vt tibi successor mit
tereť. Impiū ut dux esses. Tenere rostra: rostra e
rant sedilia ī foro : ubi tribuni plebis cōcionari sole/
bant.i.orōnem hēre ad populū. Rostra dicta sūt:qa
deuictis Anciatibus bello nauali a romanis ante sug
gestū illud.i.sedile erat ornatū.unde qa locus ille ro/
stris nauiū ornatus erat:rostra appellata sunt. Du
bios q̄rites : Quia cōcionibus crebris ego romanos
īcertos ad ptes tuas transtuli. Dubios : An tibi an
Pōpeio fauerēt. Quirites romani:Dicti sūt a curi
bus ciuitate sabinoꝝ.nā.T.Tatius Curius & Romu
lus paribꝰ auspiciis īperiū romanū regebāt: Romu
lus ut tū sibi beniuolētiā cōiūgeret rōanos oēs qrites
appellari uoluit. Sed postq̄.ait o cæsar ubi oppres
sæ sūt bello leges:nec potuimus ꝓ m̄ratu nr̄o agere q̄ ad dignitatē tuā spectarēt: sed uiolētiā adhibētes e ci
uitate expulsi sumus:ad te cōfugimus:ī te spē nostrā omnē reponētes.ut tua uictoria nos ī p̄ria restituat.
Leges siluere:qa cōtra bellū & arma leges nihil ualēt.nā leges silēt īter arma. Patimurq; uolētes exiliū:Nō
īuiti:sed nr̄a spōte libēter exulamus cā tua. Facit uictoria ciues : Sed uictoria tua nos q hostes iudicati su
mus ciues restituet. Dū trepidās: sed si uis scire sētētiā meā declarabo:& arguit a facili:sicut romanis pu/
nire seruos ē utile:& sicut ab honesto arguimus:sic a facili .i. cū ostēdimus qđ fiēdū ē cēsemus facile eē:qđ
magnā uī ꝑsuasionis hēat:declarat. Nā cū exercitu tuo romā īuaseris Pōpeiū & alios romanos armatus &
paratus īperator īermes offēdes:facile ergo erit illos subigere.deide arguit a minori ad maius . si maior la/
bor fuit:maiusq; piculū debellādi galliā.q̄ minus erit ī debellāda roma.debes ergo hāc rē suscipeř o Cæsar.
Tolle.i.aufer. Partes.s.cæsaris & pōpei:quæ ī dubio sūt. Tolle moras : qa nocuit sēp differre paratis:
sētētia ē generalis. Par labor:Si par eēt labor & piculū ī capiēda roma:q̄tus fuerit ī debellāda gallia:appe
ti oporteret oīa:qa mīus ꝑmiū fuistis cōsecuti:sed cū plus laboris plusq̄ piculi ī debellāda gallia:q̄ ī capiēda
roma sit:minus ēt ē premiū. Precio maiore:Quia ubi labor & piculū sūt:ꝑciū maius appetiť. Metus
Pro periculo posuit a præcedēti id quod sequiť. Bellātē.ꝓbat q; maior fuit labor ī debellāda gallia: q̄ Ro
ma capiēda. Pars quota.i.minima. Geminis lu.Quia p decē annos occupatus fuit in debellāda gallia:
quæ ē minima pars terraꝝ:sed paruo tēporis spacio romā cōparare poteris:& declarat per cōparationem
qa cū ingēti labore galliā p decenniū debellaueris: triūphū tātūmō tibi dare nō potuit:sed uicta a te roma
te dominū terraꝝ faciet. Lustꝝ ē spaciū qnquenii. Facili euētu.i.nō laborioso exitu:qa facile finire bellū
erit īpatori. Tibi roma.sub.orbē.Quia capta roma dominus eris terraꝝ:cū ex Gallia:nisi tātūmō īuidiā
es cōsecutus. Nūc.i.debellata gallia.Lōgi triūphi:qa sic triūphare solebāt:ut currū ornatū & albis equis
ueherēt:& longus ordo captiuoꝝ triumphantes antecederet. Remeantē.s.deuictis hostibus. Pom/
pa:Societas. Capitolia lauros:nam in capitolio laurus erat cuius ramis triumphantes coronabantur.

Liuor cũcta negat: Quia nihil es cõsecutus ex illa uictoria nisi inuidiã. Liuor: p causa effectũ ponit. nã inuidia est cã liuoris q̃ facit hoĩes liuidos. unde nullũ genus hominũ ẽ pernitiosius. Edax: qa edit sese & alios: unde Isocrates ĩ graeco: hoc solũ iustũ hẽt ꝙ inuidũ prius pungit. Gentesq̃ subactas: Et si diis placebit ĩquit: nõ poteris uicisse impune: qa tibi poena erit uicisse hostes: alii uero solent pmia habere. Decretũ deliberatũ. Genero: Põpeio: inuidiose dixit. Socerũ: Caesarẽ. Partiri orbẽ. s. cũ genero tuo. sed solus habere potes. Sic postquam fatus & ipsi In bellum prono: &c. haec oratio Curionis ui maximam persuasionis hũit: Curio obtinuit quod uolebat: nam animo sponte sua commoto facile erat stimulos addere: & per similitudinem ostendit: ꝙ his uerbis incitatus fuerit Caesar curionis non aliter inquit: q̃ cursor sonipes in olympicis certaminibus: qui quanuis sit arrectus animo ad cursum: tamen ubi clamorem circũstantium & flagella audiuerit: multo magis cursu rapit. Ille: Curio. Prono: Quia Caesar q̃uis spõte iratus eẽt: tamẽ addidit stimulos. Eleus sonipes. i. equus cursor apud Elidẽ ciuitatem Asiae: ubi olympici iouis certamĩa apud olympum mõtẽ singulis lustris celebrabant: ad quos ludos cursores & pugiles cõueniebãt. q̃uis iã imineat. Sic construit nõ iã clauso. Carcere: Pro carceribus posuit. carceres: ẽ locus & meta ubi arcẽtur equi: anteq̃ ĩ cursu emittant. unde ab arcẽdis equis dr: q̃si acer ab arcẽdo. Clauso: qa adhuc linea recta tenebatur. Carcere clauso: retẽtis equis. Foribus. s. carceribꝰ. Laxet repagula: Quia toto pectoꝛ pcliuis lineã pcutit: ut trãsiliat: sed tamẽ ab auriga detinet. Cõuocat: Nũc dicit quomõ ad concionẽ exercitum suũ cõuocauerit: & eũ oratõe sua ad bellum incitauerit. prio dicit cõuocatos milites. deide cũ magno strepitu cõuenissent: uultu & dextra illis ĩposuisse: ut significaret apud eos oratione uelle habere quibus tacẽtibꝰ sicut Caesar icaepit. Maniplos: Manipli dicunt ordines militũ: ĩ principio fuerunt cẽtum tantummõ & cẽturiones praeerãt maniplis. deide Tarquinio regnante aucti sunt. nã ex duobus factus est unus scilicet latino & romano. nã romani & latini cum in se facultatẽ non haberẽt seditõis mouẽdae: quod Tarquinius timebat iuncti sunt: sed dissuaserũt postmodum romani. nam ex duobus fecerunt unum maniplum: eo ꝙ adhuc pauper populus romanus erat. maniplus paleae in sũmo uertice perticae utebantur pro uexillo. Virgilius. Pertica diffusos portabat longa maniplos. Signa: Vexilla. Ait: scilicet haec quae sequuntur. Vt: postq̃uam. Trepidum: trepidantem timore. Turba: idest multitudine militum quae cum conueniret magno fremitu cõcurrebat. Bellorum o socii: ut uictores exilio mulctati: hostes patriae iudicentur. Socii: proprie locutus in labore dicitur. Mille pericula: multa: finitus pro infinito ponitur. Decimo iam uincitis anno: Quia per sex annos galliam subegit populo romano: & etiam illirycum. Hoc cruor arctois: Quia non galliam modo: sed germaniam: & Britãniam superastis pter germanos habitantes trans rhenum dixit. Arctois. i. septentrionalibus. Montes. s. pp gallos. Sub alpibus actae: quia ibi ingens frigus est & omnia gelu rigent. Non secus: Videte q̃ ingrati sint romani. nam quibus premia uictoriae dederunt eos etiam persequũtur non aliter: q̃ si hostes essent: non certe maiore ui Hannibalẽ persequerentur: q̃ nos persequi statuerunt. Transcenderet alpes: idest cum superauit alpes. Hannibal enim expugnata Sagunto trans alpes exercitum duxit: & quum nulla parte in italiam transire posset: in galliam cisalpinam descendit: & urbem Romam per decennium inuadens: bella & clades innumerabiles illi intulit: ut in maximo periculo fuerint Romani: & quasi uicti. Dicit igitur non aliter nos insequi mouentur: q̃ si persequi Hannibalem mouerent. Implentur: Supplentur. Tyrone: tyro nouus miles dicitur: significat nouum exercitũ ab aduersariis: ut Põpeio cõpelli. In classem. Propter naues fabricandas. Terra mari: Scilicet certant persequi caesarem. Agi: Impelli. quid scilicet faceret. Si signa iam marte sub aduerso: Idest sub pugna aduersa. Feroces: scilicet ingenio & uictoria. Ruerẽt in terga: Idest me fugiẽtẽ psequerẽt. q̃si dicat nullo pacto me paterẽt romani icolumem.

Liuor edax tibi cũcta negat: gẽtesq̃ subactas
Vix impune feres socerum depellere regno
Decretum est genero. partiri non potes orbẽ
Solus habere potes. sic postquã fatus & ipsi
In bellum prono: tantum tamen addidit irae
Accenditq̃ ducem. quantũ clamore iuuatur
Eleus sonipes. quanuis iam carcere clauso
Immineat foribus pronusque repagula laxet.
Cõuocat armatos extẽplo ad signa maniplos
Vtq̃ satis trepidũ turba coeũte tumultũ
Composuit uultu: dextraq̃ silentia iussit.
Bellorũ o socii qui mille pericula martis
Mecũ ait experti decimo iam uincitis anno.
Hoc cruor arctois meruit diffusus in aruis
Vulneraq̃ & mortes: hyemesq̃ sub alpibus actae
Nõ secus igenti bellorũ roma tumultu
Concutitur: q̃ si poenus trãscenderet alpes
Hannibal: implentur ualido tyrone cohortes
In classẽ cadit omne nemus: terraq̃ mariq̃
Iussus caesar agi: quid si mihi signa iacerent
Marte sub aduerso: ruerentq̃ in terga feroces

Galloꝝ: Hactenus ē usus ꝓhœmio cæsar. nā beniuolentiam captauit a ꝑsona auditoꝝ: cū cōmilitones socios eē dixit: deide a ꝑsona aduersarioꝝ: rapiēdo eos in odiū. nā ostendit magnas opes habere romanos: qbus freti benefactores populi romani īsectanť. Nunc post prohœmiū ueniet ad argumēta: qbus ostēdat facile posse uīci īuidos & obtrectatores. Galloꝝ: superius Cæsar ut adhortaretur milites suos ad bellum cōtra īuidos & obtrectatores: dixerat illos. i. romanos fidere diuitiis. nūc arguit a facili: ꝙ uidelicet īperatores & nouis militibus istructos minore labore uincere possent: cū ipsi sint ueterani & ī armis diu uersati.

Gallorū populi: nunc cum fortuna secundis
Mecū rebus agat: superiq; ad sūma uocantes.
Tentamur: ueniat longa dux pace solutus
Milite cū subito: partesq; in bella togatæ
Marcellusq; loquax: & nomina uana cathōis.
Scilicet extremi pompeiū emptiq; clientes
Continuo per tot saciabunt tempora regno:
Ille reget currus nondū patientibus annis:
Ille semel raptos nūquam dimittet honores.
Quid iam iura querar totū suppressa ꝑ orbē
Ac iussam seruire famem? q̄s castra timenti
Nescit mixta foro gladii cū triste minantes
Iudiciū insolita trepidum cinxere corona:
Atque auso medias perrumpere milite leges.
Pompeiana reum clauserūt signa milonem:
Nunc quoq; ne lapsū teneat priuata senectus
Bella nefanda parat: suetus ciuilibus armis:
Et docilis syllā scelerum uicisse magistrum.

Veniat pōpeius: Incipit primo ostēdere idoneū non eē pōpeium ad bella gerēda: quia fortasse illis difficilius uideri poterat: ꝙ Pompeius uir bellicosissimus & bellicæ artis peritissimus uīci deberet: sed ī contrarium ꝓbat dicit lōga pace desuetū esse a bellis gerendis. Lōga pace: Propter longā pacē: quia longa pax fuit: ideo. Solutus. s. a pristina bellicæ laudis arte. Milite cū subito: Cū tyrone paulo ante parato. Togatæ: non armatæ. Partes: Vt senatores. Marcellusq; loquax: Hoc dicit ne aliquis mireť mirū in modū ꝙ cōsules & senatus sequereť pōpeiū: & iter cæteros maxie Cato: cuius sententia ꝓbari posse ab oībus uidebať. Marcellus eni cōsul erat & Seruius sulpitius quo tēpore bellum ciuile nunciatū ē: q primi fuerunt cōsules qui relationē fecere de successiōe Cæsari mittēda. Sed Tribuni plebis Marcus Antonius & Crassus & Curius ītercesserāt ne mitteretur. Loquax: Quia Marcellus nimia eloq̄ntia fretus cōtra Cæsarē non ī arma ꝓcedēdum diffiniuit: sed Cæsari mittendū successorē & priuatus ab exercitu rediret: & legiones mitterētur. Et noīa uana catōis: Non potest negare quin magna apud hoīes habeať Catonis opinio: sed licet magna sit: tamē uana & mēdax. Scilicet: Nūc licet aduersariis in odiū adducat Pōpeium: & licet ubiq; pompeiū potuerit adducere ī inuidiam: tamē hoc loco præcipue seruandum: ꝙ dicit illū ante tēpus clientes largitionibus corrupisse: qbus fretus audet oīa ī prœlium facere. Sociabunt: Idest si sēper cliētibus fuerit sociatus Pōpeius omni tempore regnabit? q̄si dicat nō. Extremi: Idest humiles abiecti. Empti: scilicet largitionibus: quos sibi pecuniæ largitionibꝯ subiectos fecit: significat ergo ambitionē pōpeii: & tātas opes ademptū eē. Tempora regno: Idest ab adolescentia usque ad senectutē. Reget currus: idest triumphabit: qa triumphare erat cæsis hostibus imperatorē curru sublimē uehi albis equis in Capitoliū. Honores: nam Gn. pompeius in Aphricā Caiū Domitium & Hyeritā regē libyæ bella molientes īterfecit: & uigesimo quarto āno ꝙ nulli romanoꝝ cōtigerat: triūphauit. Nunq̄ dimittet honores: nunqd tyramnus sēper erit? & finē dignitatibus nunq̄ ponet? Suppressa: subiecta. s. potestati suæ. Iussā famē: Legē frumētariā tetigit: quā Cicero defēdebat Cn. pōpeium ānonæ præfectū: terræ marisq; quantū romani tenebāt dominū fecerūt: unde & portus omnes & merces: fruges: comitiaq; & totius agriculturæ negociatiōisq; negocia sub sua potestate erāt: ūde Clodius cauillari cœpit sic pōpeio & dicere: Non pp famē scriptā esse legē: sed ut lex scribereť factā eē famē. Per orbē totū. s. cū dominus terræ marisq; pōpeius eēt. Famē. s. cū præfectus ē annonæ factus. Quis castra: q̄s nescit pōpeium militibꝯ armatis circūdedisse foꝝ: & iudicia armis suis subegisse: quo tēpore septus erat corona militum Milo. unde Cicero ꝓ Milone cām dixit: & occiso Clodio: Milo cū clodiū īterfecisset: legē tulit pōpeius ut de cæde q̄reretur in apia uia facta. ūde fcūm ē ut militibꝯ armatis sibi iura fori subiicerent. Gladii minātes: & armati milites: posuit instrumenta pro militibus. Trepidum milonem: idest dubium: quia incertus erat milo absolueretur ne an tolleretur: quia in exilium missus est. Medias leges: idest in foro in quo leges defenduntur. Pompeiana signa: quia exercitus pompeii circumdedit forum. Reum: Acusatū. Nūc quoq;: adeo inquit facile ꝑ ui omnia facere fuit pompeio: & cū in senectute sit bellū quoq; gereř possit. adducit ī īuidiā. Lassū. s. senectute. Priuata. s. magistratu. Ciuilibꝯ armis. i. cū syllā secutus est ciuilia bella gerentē contra Marium. Docilis: peritus. Syllā magistrū scelerū: Nā cōtrariæ factiōi fuit pōpeius. s. syllanæ: Cæsar uero marianæ. Sylla auctore Suetonio Cæsari multos marios iesse dixit. Magistrū sceleꝝ: ad irrisionē dicit. nā sylla pniciosissimus & crudelissimus oīum romanoꝝ fuit: q tot milia romanoꝝ ī cāpo martio cecidit & multos nobiles ac patricios uiros īterfici iussit.

Vtq3 feræ: Apostrophat ad pompeiū: & p similitudinē cædis auidū fuisse ostēdit: non aliter: q̄ tygres: quæ cū semel armentoꝝ sanguinē hauserit: satiari nō possunt: sic & tu Pōpei cum ciuilia bella tractare cæpisti ab eis desistere nescis. Sitis.s. sanguinis. Vt: sicut. Tygres: Sæuissima animalia sunt: quæ ĩ Hircania abū dant: iō maxime de illis loquit̃. At eaꝝ potētia maxime probat̃: cū maternis curis incitātur: cū catuloꝝ ĩn sistunt raptoribꝫ: & ut dicit Solinus succedāt sibi eqtes licet: & astu quantolibet amoliri predā uelit: nisi ĩ præsidio maria fuerit. frustra ē ausū omne: si quādo latrones suos renauigātes uidēt: ĩ littore irrita rabie

Vtq3 feræ tygres nunquam posuere furorem
Q uas nemorū hircāo matrū dū lustra secunt̃
Altus cæsorum pauit cruor armentorum.
Sic & syllanum solito tibi lambere ferrum.
Durat magnæ sitis. nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces
Q uem tamen inueniet tā lōga potentia finē.
Q uis scelerū modus ē? ex hoc iā te iprobe re
Ille tuus saltē doceat discedere sylla. gno
Post cilicas ne uagos: & lassi pontica regis
Prælia barbarico uix consumata ueneno.
Vltima pompeio dabitur prouincia cæsar
Q uod nō uictrices aquilas deponere iussus
Paruerim? mihi si merces erepta laborum ē?
His saltem longi non cum duce prœlia belli
Reddantur. miles sub quolibet iste triūphet

cernuari uelut ꝓprium tarditatē uoluntaria casti gātes ruina: imanes sunt hæ feræ: quanquā de fœtu uniuerso uix ūnus queat subtrahi feræ crudeles. Hircanæ: Nā Hircania ē prouincia in oriente. Lustra: Cubilia feraꝝ. Posuere: pro de. Altus: profū dus qa ex multis armētis sanguis effundit̃. Armētoꝝ: Spondaicus uersus ĩ quinto spondeū posuit. Sitis durat. i. sic auidas cædis tibi pmanet. Lābere feraꝝ: Persistit ĩ translatione. nā tygres lambūt san guinē ferarū. Syllanū. i. Syllæ quo tēpore gessit Sylla bella ciuilia cōtra marium. Nullus: ꝓ nō patitur eas tygrides. sicut apud Terentiū. nullus pro nō: sic & Pōpeius semel assuetus bibere & sequi sanguinē Syllæ mansuescere nō potest. Quē tamē: Cū ita re gnare cæperis & oīa per uim facere nunquid tandē ĩueniet hæc tua potētia finē? Quis sceleꝝ modus: Sed si inquit nulla ratio adducit: ut exuas tyramnidē: saltē exemplū tui magistri Syllæ q perpetuā di ctaturā deposuit: te doceat: quia cū Sylla nocte quie scere nō posset: amicis suadentibus dictaturā deposuit: ut profunde dormire posset: tamē quāuis assuetus sis bellis: tamē nunq̄ finis erit. Modus: finis. Regno. i. tyrānidi inuidiose dixit appellās tyrānidē regnū. Post cilicas: Diminuit res gestas pōpeii: & dicit nūqd deuictis barbaris. ēt cōtra me bellū Pōpeius suscipiet: & postq̄ externoꝝ regū ꝓuīcias multas supauerit: ego ne ultima ꝓuincia debellāda pōpeio demādabor a senatu. q. d. ĩdignū ē cū cōtra hostes arma sumpserit cōtra ciuē romanū arma sumere. uide ergó quomō factū diminuit. Cilicas. i. pyratas ciliciæ populi fuerūt quos Pōpeius supauit. nā cū omnis maritima regio eius ĩperio subiecta esset adeo illi pyratæ infestū reddiderūt mare: ut interdum usque ad thyberis hostium puenirent: ibiq3 prætorem populi romani: cum fascibus ceperint: hanc indignitatem cum non possent amplius pati romani pompeium imperatorem delegerunt: ut maritimam regionem omnem subigerent omnesque pyratas superaret. Vagos: Huc & illuc discurrentes. pyratæ autem a græco dicti sunt πύραω. i. a transeundo: quia mare transibant. nam si uidebant nauem mercatoriam ex tranuerso transeuntes illam inuadebant. Cilicas: Nunc uulgo dicuntur turchi. nam prouincia metropolis est Cilicia. Pontica: idest ponti: Quia ponti rex Mitridates fuit cōtra quē missus est Pōpeius: & per Colchos fugientē: ubi est etiā Corinthus cōpulit ĩ bossorum thraciū. idest Cōstantinopolim: quæ dicta est Bizantiū: & redacta in formam ꝓuinciæ ponto filius Mitridatis nomine pharnax patri bellum intulit: qui ĩturre obsessus ueneno cui assuefecerat usque a puero se ĩterficere uoluit: sed cū nihil ꝓficeret a gallo scithico quodā auctore ut iusserat occisus ē. Barbarico ueneno: Quia nō soliti fuerūt romani ueneno gerere bellū: sed armis ergo barbaroꝝ fuit bellū nō romanoꝝ cogere hostes ad uenenū. ꝙ nō iniustā cām belli didicit: quia uidelicet noluerī arma deponere: iō cōtra me bellū cōcitat Pōpeius: sed ipse armatus debebat aggredi externos sed iniuste me psequit̃: & ob hāc cām nō egi triūphū ꝓ hostibus deuictis: quia ille iussit me deponere aquilas: quæ fuerūt premia uictoriæ cōtra dignitatē adēptā. nā cū Cæsar triūphū peteret: nō solū nō obtinuit: sed hostis pñiæ adiudicatus ē. Mihi si merces: Sumit argumentū ab honesto. nā cū uolumus psuadere exēplis aliquid solemus ab utili. uel ab honesto uel a facili arguere. hic arguit ab honesto & a iustitia cuius partes sūt. iiii. s. Prudētia: Iustitia: Fortitudo: & Modestia: & a partibus iustitiæ naturalis quæ sūt sex. s. religio: pietas: gratia: obseruantia: ueritas: uīdicatio. gratia ē benemerētibus sua debita munera reddere. sed mihi nō modo reddiderūt debita gratiæ munera: ueꝝ ꝓ bene Repu. gesta hostis adiudicatus sum. sed gratia q̄ mihi debet̃ nō reddat̃ mihi: sed saltem his militibus qui sanguinē suum ꝓ repu. effuderunt. captat beniuolentiam a militibus suis Cæsar: cum dicit non magnifacio: ꝙ mihi premia sint adempta: sed his reddantur qui imperium populo ro. peperūt sanguīe suo. Nō cū duce: excepto duce. i. nihil premii dux hēat. Sub quolibet: Me relicto.

Conferet exanguis:quo se post bella senectus
Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabūtur?
Quæ nr̄ ueteranus aret? quæ mœnia fessis?
An melius fient pyrhatæ magne coloni?
Tollite ianpridem uictricia tollite signa.
Viribus utendū est quas fecimus.arma tenēti
Omnia dat:qui iuste negat. nec numia desūt
Nā neq̄ præda meis neq̄ regnū quærit armis
Detrahimus dominos urbi seruire paratæ
Dixerat.at dubiū non claro murmure uulgus
Secū incerta fremit pietas:patriiq̄ penates
Quāq̄ cæde feras mentes animoq̄ timentes
Frangūtur:sed diro ferri reuocantur amore
Ductorisq̄ metu:summi tū munera pili
Lelius emeritiq̄ gerens insignia doni.
Seruari ciuis referentem præmia quercū.
Scilicet exclamat romani maxime rector
Nominis:& ius est ueras expromere uoces
Quod tam lenta tuas tenuit patientia uires
Conquerimur:deerat ne tibi fiducia nostri

Cōferet:si premio suo milites i iuuēta priuētur:cūq̄ ad senectutē puenerint:ubi uiuēt:& quibus faculta
tibus senectutē suā sustētare poterūt quasi dicat nullis. Exāguis: dupliciter exanguis dixit.s. pp ætatē &
pp bella qbus sanguinē suū effuderūt. Emeritis:dr̄ qui debita militiæ munera cōpleuit.iō dicit post fun/
cti erunt militiæ munere. Veteranus:Dr̄ qui diu bella gessit:& belli peritissimus ē:cui cōtrarius est tyro
An melius:Obiicit pōpeio ꝙ cilicas quos maritimo bello superauerat in coloniā misit:sed hoc fecit pō/
peius:ne iterū cōgregati mare ifestū redderēt. Melius.s.q̄ uos o Ro. honestius ne uideret̄ uobis an pyrha
tæ an coloni primi capiātur: an hostes q̄ ipsi milites
ro. q ꝓ pr̄ia sanguinē suū effunderūt. Tollite:post
quā superius ꝓbauit Cæsar posse aduersarios non
magno labore superari:uerū ēt cām suā satis honestā
eē ostēdit: utpote contra romanos libertatē populi
romani usurpantes arma sūpserit. nūc q̄si cōcludit
& adhortat̄ milites:ut signa cōtra hostes ferāt: quæ
uīcere didicerūt cum preserti sibi deos adhuc fauer̄
dicat:& cū nō id agat ut ciues subigerētur:sed ab his
libertatē defēdit.ergo o cōmilitones. Tollite tolli.
Hæc cōduplicatio uehementiā hēt. Iāpridē quasi
dicat nō expectate adhortationē meā̄. Victricia.i.
quæ uincere cōsueuerunt. Viribus utendū.i.ui/
res habēdæ sūt cōtra hostes Arma tenēti.i.armato
q negat dare qđ iustū ē:armatis dat q̄ ēt iiusta sunt.
Nec numina desūt: Quādo iure agere nō licet nō
agimus cōtra deos si iustā cām suscepi. Neq̄ præ/
da quærit̄:Nō quærimus iqt subigere libertatē po/
puli romani.imo subigētes detrahere. Neq̄ regi/
men: nō iō bellū moui ut diriperē patriā meā: neq̄
arma sūpsi:ut regnarē & ciuiū libertatē deprimā.
Detrahimus.i.auferimus. Dominos: ut pōpeiū.
Seruir̄ parati:Quia roma oppssa opibus potentū iā
parata ē seruire q̄ ātea libera fuit. Dixerat:Cæsar.
At dubiū:Nūc dicit quomodo se habuerit milites
romani cæsaris audita cōcione:dicit illos non certū
reddidisse clamorē:ut eis appareret:nō placuisse qđ
facere Cæsar istituerat: sed alr̄ alii setiebāt:pars lau/
dabat cæsaris mentē: & pars iproperabat. Dubiū
uulgus.i.ambigua multitudo militū. Inceta.i.anceps nūquid sequeret̄ cæsarē an pompeiū? Nō claro:
nō apto:qa alii iter se fremebāt de his q̄ Cæsar dixerat:aliis placebat:aliis uero nō. Pietas:quāuis iqt cædi
bus assueti milites cæsaris:ꝙ ipsi pmia uictoriæ detraherēt̄ icēderent̄ ad arma: tamē pietate pr̄iæ moue/
bant̄. Patriiq̄ penates.i.domus patriæ:quia desiderio suorū & patriæ quisq̄ tenebatur cū a patria abfuis
sent diu. Frāgunt:Vicunt. Feras mētes.i. tamē frāgebant̄ pietate patriæ licet mētes illis feræ iessent.
Sūmi:Tamē cū ita icerti essent milites. Lelius:surgens incertas ipulit eorū dubitationes.& sicut ait Terē
tius: Dū i dubio est animus paulo momento huc & illuc impellitur.Hic Lelius fuit qui altero ciuili bel
lo uidelicet quod gestū fuit iter Marcū Antoniū & Octauianū ad exercitū Lepidi missus cū Clodio sub ha
bitu meretricis ad Antoniū:ut eū iterficerēt.nā exercitus paratus erat illū uel lepidū si uellet iterficere.An
tonius autē a duobus cōsulibus Hircio & Pansa uictus: supplex ad castra Lelii profectus est & captus hic
Lelius ciuē ex hoste seruauerat & quærnā coronā de more romano gestabat.nā qui ciuē romanū ex hosti
bus seruasset coronā quærnā cōsequebat̄.hic igit̄ Lelius primipilus erat:& cēturio ad confirmandos aīos
militū motus ē. Scilicet:certe: Exclamat:Quæ sequūt̄. Munera.i.officia. Pili sūmi.i.primi pili cui
præerat cēturio a pilo telo romano. Insignia:Ornamēta. Doni emeriti.i.coronæ ciuicæ. nā qui ciuē
seruasset:coronā ex quærcu assequebatur:quæ ciuica dicebatur corona:fiebat ēt ex ilice quod genus supe
riori proximū est.corona autē obsidionalis fuit: quā ii q obsidiōe liberati fuerāt:dabāt ei duci : a quo ser
uati fuissent:obseruarique solitū ut fieret e gramie: quod i eo loco generatū esset itra quē clausi fuisset q
obsidebātur.fuere & multa alia coronarū genera:ut lib.quīto a Gelio ostēdit̄. Referēte:repræsētantē.
Romani maxīe rector.Sic loquēs iqt Lelius o Cæsar: q̄si de uolūtate tuorū militū dubitasti? imo ipsi cōq
rimur:ꝙ nimiū patiēs fueris hāc iniuriā ulcisci:ut diutius q̄ æquū fuerit passus fueris. Vis.i. potestas.
Veras uoces:Quasi liceat uīcere sentētiā suā. Cōquerimur.s.ꝙ tā fueris patiēs. Lēta patiētia:ꝙ lētos faci
at hoīes ab effectu. Deerat fiducia:iō tardus fuisti iiuriā tuā ulcisci:ꝙ de animis & mētibꝰ nr̄is dubitares

Dum mouet:dũ uiuimus:dũ arma fixisse possumus. At togati romani tibi tua pmia auferãt q̃ñ dicat nõ debes pati. Hic sanguis:demõstratiue dixit digito. Mouet corpora: secũdũ opinionẽ philosophoꝝ lo/cutus ẽ: q dicebãt sedẽ animæ ĩ sanguine posita eẽ: quoꝝ priceps Hicareus fuit.ũde Virg. & uitã multo cũ sãguine fudit. Degenerẽ togã.i.uiles & iertes romanos q rẽpu.occupauerũt. Regnũq; senatus.s.patiere.i. ut senatus regnet. Vsq; adeo.s.detestaris ciuile bellũ:ut uicere nolis:q nos tãta iuria afficiũt. Miserũ.s.ẽ uicere bello.quasi nõ deceat ciuile bellũ mouere:cũ te cõtra æquitatẽ opprimit. Duc age:duc me p oẽs populos quocũq; uolueris p regiones ĩhabitabiles:nõ dubito & sẽp quocũq; uolueris seq. Scythiæ:frigidissimæ regionis:quæ nimio frigore riget. Per ĩhospita syrtis.s.ĩ libya ubi syrtes sũt loca quæ nauigari nõ possũt.ũde dicunt ἀπὸ τοῦ σύρω .i. traho:qa pp nimiã harenã desiccat unda:& riuos ĩ sicco destituũt. Inter syrtes quis terra pgẽtibus iter auctore Solino siderib9 destinat: nec aliter cursus patescit nã putris soli faciẽ aura mutat:& minimo licet uẽto: tantã di/uersitatẽ flatus efficit: ut subĩde puersis syrtibus lo/coꝝ nulla ĩditia agnitioni reliquant. Vtræq; syrtes ducẽtis quĩquagita milibus pasuũ separãt aliquãto clemẽtior quæ minor ẽ. Libyæ sitientis.i. usq; ad torrẽtẽ zonã. Hæc manus:Hæc multitudo an ob/litus es q nõ dubitauimus cũ tua trãsire rhenũ. Vi/ctũ orbẽ.i.cũ ĩ britãnos usq; exercitũ Cæsar duxit:& eos iperio Ro.subegit:quasi ĩ alteꝝ orbẽ terraꝝ trã/sierit. Oceani:nã ĩ mari oceano posita ẽ britãnia. Fregit rhenũ. Quia põte uixit rhenũ .xi. dierũ spa/cio:& trãsiuit ĩ germaniã. Arctoo:Septẽtrĩõali:ubi hitãt germani. Iussa sequi:Ita inquit uolo sicuti ne/cesse ẽ iperia tua & iussa sequi:quia iure iurãdo addu/cti sumus sequi iperatorẽ quocunq; nos duxerit. nã queãdmodũ necesse ẽ ut uereamur:ita mihi est aĩus atq; uolũtas te seq quocũq; uolueris. Po.possũ ãt:iõ uolo. Nec ciuis: ubicunq; fuerit ille cõtra quẽ signa belli cani iusseris:ille nõ ciuis meus erit:sed hostis. Classe:Signa bellica. Per signa:hic significat magnã suæ uolũtatis uehementiã Lelius:ut sequat nõ mõ quocũq; ipulerit cæsarẽ: sed si iusserit occidere pen/tes:& filios:& uxorẽ:& suæ uxoris grauidæ ex uẽtre infantẽ eripere:nihil se recusatuꝝ:quo minus impe rio cæsaris pereat. Inuita dextra:Inuitus quidẽ hoc

Dũ mouet hic calidus spirãtia corpora sanguis
Et dũ pila ualẽt fortes torquere lacerti
Degenerem patiere togam:regnũq; senatus.
Vsque adeo miserum est ciuili uincere bello.
Duc age p scythiæ populos p ĩhospita syrtis
Littora:per calidas libyæ sitientis harenas.
Hæc manus:ut uictũ post terga reliquerit orbem
Oceani tumidas remo cõpescuit undas:
Fregit & arctoo spumantem uertice rhenum
Iussa sequi tam posse mihi q̃ uelle necesse ẽ.
Nec meus est ciuis in quem tua classica cæsar
Audiero.per signa decem fœlicia castris
Perq; tuos iuro quocũq; ex hoste triũphos
Pectore si fratris gladium:iuguloque parẽtis
Condere me iubeas:plenæq; in uiscera partu
Coniugis:in uita peragã tamẽ omnia dextra
Si spoliare deos:ignemq; immittere templis
Numina miscebit:castrensis flãma monetæ
Castra super tusci si ponere tybridis undas.
Hesperios audax ueniam metator in agros.
Tu quoscũq; uoles in planũ effundere muros:
His aries actis dispergit saxa lacertis.
Illa licet tolli penitus quam iusseris orbem

facio:sed si iusseris facere paratus sũ. Decẽ castris:Decẽ bellis a pcedenti quod sequitur. nã decẽ bellis ui/ctor fuit Cæsar.s. in britãniã:Galliã:Germaniã. Primũ bellũ gessit cõtra eluetios:ligures. Secundũ contra germanos. Tertiũ cõtra belgas. Quartũ cõtra neruios. Quintũ cõtra lipas & tenteritas. Sextũ cõtra hispa/nos trans rhenũ. Septimũ cõtra britãnos. Octauũ cõtra alriorzines. Nonũ cõtra Ambianes Decimũ cõtra eos qui auaricũ uenerunt:ut eã obsidione liberarẽt hæc bella gesta sunta Cæsare. Per tuos triũphos:Per tuã uictoriã. Iugulo parẽtis.i.si patrẽ fratrẽque iusseris occidere. Inuita dextra:iuite quidẽ hoc faciam: sed tamẽ si iusseris faciã. Pleno partu.i.ĩ uiscera grauidæ cõiugis. Si spoliare:si iusseris etiã mihi cõburere tẽpla deorũ facile paratus ero facere:& nõ solũ illa diripere:sed cõburere. Castrẽsis: militaris. Numina monetæ.i.tẽpla Iunonis monetæ quæ moneta appellata ẽ. cũ terræmotus factus eẽt & a sue plena fert uocẽ illã ab æde iunonis ex sũma arce auditã: iõ monetã iunonẽ appellatã fuisse dicũt a monẽdo. unde sus plena & grauida illi ĩmolabatur. Hæc Cicero in lib. de diuinatione refert:Numina tẽpla iunonis monetæ. Castra:ẽt tuo iussu o Cæsar cõtra patriam bellum geram. Ponere:Opponere. Super undas:Ripas. Tybridis tusci:qui flu. plabitur romã & originẽ habet a tuscia. Metator:castrametator: Audax quia cõtra iura nõ dubitauit inuadere. Tu quoscũque: quecũque mœnia oppugnari uolueris paratus ero. etiã arietẽ si opus erit ad mœnia expugnanda ĩpellã. aries ad similitudinẽ arietis animalis dictus est. nam aries aĩal est quod capite urget obstantẽ. iõ huic ĩstrumẽto nomen a similitudĩe rei ĩpositũ erat:& ferratus erat ĩ extremitatẽ:ut speciẽ pberet capitis arietini. nã tigillũ ferratũ ĩ capite suspẽdebãt ũde ẽtrahẽtes maxĩo ĩpe tu remittebãt:& eo pacto sæpe urbium mœnia euertebant. Actus:Impulsus. Effundere: Euertere.

Sit roma:Ideſt nõ dubito etiã romã euertere ſi iuſſeris. his ſupius dixerat quomõ Lelii orone q̃ cæſarẽ
adhortabaṫ:ut bellũ cõtra hoſtes ſuſciperet milites omnes ita impulſi ſunt: ut ſe paratos ſignificarẽt &.c.
Nunc uerbis ĩquit lẽtuli omnis exercitus cõſẽſit & chyrotoma.i.elatio manus facta ẽ:ut ſignificaret ſe ſẽp
promptos eſſe ĩ quacunq̨ re quã ipſis Cæſar imperaret. Cohortes:Legio diuidiṫ ĩ tribunos:pærfectos:cẽ
turiones:decuriones.Legatus diciṫ qui præeſt legioni:Tribunus mille militibus præeſt;Præfectus præeſt
cohorti:quæ cõſtat ex quingẽtis & quinquãginta militibus:Centuriones præſũt centũ militibus: Decu/
riones turmis equitũ. His:Scilicet uerbis Lentuli

Roma ſit.his cũctæ ſimul aſſẽſere cohortes:
Elataſq̨ alte quæcũq̨ ad bella uocarit
Promiſere manus: it tãtus ad æthera clamor
Quantus piniferæ boreas cũ thracius oſſæ
Rupibus incubuit:curuato robore preſſæ
Fit ſonus:aut rurſus redeũtis ĩ æthera ſyluæ.
Cæſar ut acceptũ tam prono milite bellum
Fataq̨ ferre uidet.ne quo langore moretur
Fortunam ſparſas per gallica rura cohortes
Euocat.& romam motis petit undiq̨ ſignis
Deſeruere cauo tentoria fixa lemano:
Caſtraq̨ uogeſi curuam ſuper ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant lingones armis
Hi uada liquerunt iſaræ.qui gurgite ductus
Per tam multa ſuo:famæ maioris in amnem
Lapſus ad æquoreas nomẽ nõ pertulit ũdas.
Soluũtur flaui longa ſtatione ruteni.
Mitis atax gaudet latias non ferre carinas
Finis & heſperiæ promoto milite uarus,
Quãq̃ ſub herculeo ſacratus numie portus
Vrget rupe caua pelagus:non chorus in illũ
Ius hẽt:aut zephyrus.ſolus ſua littora turbat

Manus:Quod ſignũ ẽ probare id quod dictũ fue
rat ab ĩperatore. Clamor: nõ ſolũ manu ꝓbabãt
quod Cæſar dixerat:ſed clamore: & dicit tantũ cla/
morẽ fuiſſe militũ:quantus ſolet fragor eſſe arborꝫ:
cũ uẽtus per ſiluas magno impetu flat. It:aſcendit:
Thracius: Quia thracia ẽ ĩ ſeptẽtrione poſita:a qua
boreas flat. Rupibus:collibus. Oſſæ:Ideſt mon
tis thraciæ. Piniferæ:ferẽtis pinus:in quo mõte fre
quẽtes pinus naſcuntur fit ſonitus.ſ.cũ uẽtus ſpirãs
arbores uertit:quæ redeũtes in ſtatũ ſuũ ſonum faci
unt.nã flectunṫ & redeunt. Curuato robore: pro
curuatis roboribus. Redeũtis in ſtatũ priorẽ.
Cæſar: decẽ legiones habuit quaꝝ partẽ in gallia &
germania reliquerat.cũ uenit in italiã: nũc dicit ex/
ercitũ de Gallia in italiã reuocatũ: poſtq̃ bellũ gerer̃
cõſtituit. Vt:ꝑ poſtq̃. Fortunã: ut fortunã ſibi
fauentẽ Cæſar uidit:magnũ ex oĩ gallia exercitũ ſu/
um reuocauit. Acceptũ.ſ.eſſe. Prono: propenſo
ad id qđ uolebat. Fata:Numina deoꝝ. Ferre.ſ.
ipſũ.i.fauere Cæſari. Langore: torpore. Sparſas
cohortes: Quia in hibernis & præſidiis exercitum
liquerat:euocat ergo ĩ italiã. Vndiq̨.i.ex oĩ parte
galliæ & germaniæ. Deſeruere:ĩcipit dicere cũ mi/
lites cõuocati deſeruerĩt galliã. Tẽtoria.i.p̃ſidiũ ex
hybernia. Lemano:lacus ẽ nõ lõge a rhodano.ũde
lemani populi a lemano ſunt appellati:Eleuci haud
ꝓcul ĩde uicti ſunt a Cæſare ubi p̃ſidiũ erat a tertia
pte regiõis ſuæ tuti ſũt lemano lacu & rhodano q ꝓ
uĩciã romanã ab elueciis diuidebat. Sup ardua uo.
Sic legẽdũ ẽ:nõ ſup ripã.Vogeſus.n.ẽ mõs nõ amnis
Nã Cæſar ĩ comẽtariis dicit. mopſa flumẽ de mõte
uogeſo ꝓdiit q mopſa ẽ ĩ finibus lingonũ.ad hos lingones uicti eluecia Cæſare ꝓfugerãt. Armis pictis.i.
uerſicoloribus. Pugnaces:Quia bellicoſiſſimi ſũt lĩgones. Hi uada: Alii ſũt a lemano lacu & lĩgoni/
bus uocati.alii uocati ſũt ab Iſſara fluuio qui labiṫ ĩ rhodanũ: & ſub alio noĩe deſcẽdit ĩ mare quia rhoda/
nus maior ẽ fluuius:& ubi nilũ ĩgreſſus ẽ Iſara nomẽ amittit. Iſaræi:fluminis quia ſub alio noĩe deſcẽdit
ĩ mare. Per tã multa.ſ.loca. Gurgite:uidelicet nullius fluminis alueo cõiunctus. In amnẽ.ſ.rhodanũ.
Ruteni:nõ ipſa terra uocaṫ:ſed ruteni etiã ĩ p̃ſidio relicti uenerũt in italiã. Ruteni populi galliæ quos
Fabius maximus uicit:qui alobrogus dictus ẽ.nã Alobroga ciuitas eſt rutenoꝝ. Statione.i.præſidio ro
manoꝝ qui eam gentẽ puſillis caſtris in præſidio tenuerunt. Soluunṫ:liberanṫ. Atax: fluuius ẽ:qui
ꝑ fines eluecioꝝ labitur: ſed tãta fluit leuitate: ut oculi in quam partem fluat diiudicare non poſſunt.
Nõ ferre carinas:Quia deſcendentes uacuam reliquerunt. Heſpie finis u.Nã uarus fluuius eſt qui galliã
ciſalpinã diuidit ab Italia iõ finis eſt italiæ. Qua.ſ.ea parte qua habitãt illi.ſ.ꝓmoto milite. Vrget pela
gus:portũ facit. &.ſ.gaudet ea pte. ꝓmoto milite:ſubauditur ubiq̨. Portus:Liguriæ portũ ſignificat:ĩ
qua eſt portus Monecus:appellatus ideo ꝙ ſolus habitauerit Hercules aliis expulſis hominibus: uel qđ ĩ
tẽplo eius nullius dei numẽ colatur q̃ herculis:ſicut in tẽplo iouis Iuno & Minerua:in templo ueneris Cu
pido & Adonis & dictus eſt monecus:quaſi monycos:a monos quod eſt ſolus:icos domus ideſt quaſi ſo
lus in domo expulſis aliis diis colebatur:& portus herculeus monecus. Vrget pelagus.ſ.dextra & ſini/
ſtra ne ĩgrediatur mare. Portus:Quia portus liguriæ celeberrimus ẽ ĩter alios iõ urget mare ne ĩgrediaṫ:
cũ naues ĩ totũ deuenerĩt tutæ ſũt ab aliis uẽtis:poſtquã circio uẽto meridionali q ẽ collateralis fauonio:q
haud maximã ui hẽt qua poſſit nocere naui. Vrget:a ſe cohercet. Zephyrum.ſ.uẽtus occidẽtalis.

Circius:& tuta prohibet statione monœci
Q uaq; iacet littus dubiū:qđ terra fretumq;
Vendicat alternis uicibus cum fundit̃ ingēs
Oceanus.uel cum refugis se fluctib9 aufert
Ventus ab extremo pelagus sic axe uolutet.
Destituatq; ferens.an sydere mota secundo
Tethydos una uagæ lunaribus æstuat horis
Flāmiger an titan ut alentes hauriat undas
Erigat oceanum:fluctusq; ad sydera tollat
Q uærite quos agitat mūdi labor.at mihi sēp
Tu quæcūq; moues:tam crebros cā meatus
Vt superi uoluere late.tunc rura nemetis
Q ui tenet:& ripas satyri:qua littore curuo
Molliter admissum claudit trabellicus æquor
Signa mouet gaudetq; āoto sāctonius hoste
Et byturix lōgisque leues sanxones in armis
Optimus excusso leucus rhenusque lacerto.

Circius:Occidentalis. Prohibet.s.pelagus. Statione in portu tuto monœci herculis. ergo q̄ i liguria cōstiterant relicto præsidio in italiā ad cæsarem uenerunt. Quaq;:nūc dicit de Aequitania uenisse milites q a cæsare relicti fuerant nō de æquitania loquitur : quæ a garūna flu.ad pyrreneos montes:sed de ea parte quæ ad hispaniam ptinet:& spectat inter occasum solis & septentrionis: hunc aūt locū p circuitionem significat:nō autē nominat:sed Virgilius.hunc locū tetigit i eo loco :Qua ui maria alta tumescunt obicib9 ruptis rursusq; in se ipsa residunt.nam de oceano loquitur qui per hispanias & gallias erumpit contépta lege riparum infinitum fontem:& qui igitur i ea parte galliæ positi fuerant : qua oceanus aliquando per ipsam galliam & hispaniam erumpit i infinitum q iubente Cæsare in italiā uenerunt. Et.s.gaudent q sunt in ea parte. Dubium:Quia mare erumpit in infinitum cōtempta lege riparum.& modo mar̃ excedit modo decrescit.ergo dubiū. Vendicat:Quia erumpente mari sub potestate eius est littus:& redeunte in alueū suū terra littus cōtinet̃. Cū:pro quādo. Re.declarat.i.cum refluit in suum alueū. Vētus: hic diuersas philosophoꝝ opiniones tangit & Astrologorum: quare oceanus fluit & refluit tanto impetu.Alii dicunt hoc fieri ui & impetu uentorū: qui cum uehementius spirauerint maris ūdas euertunt: & inflatæ undæ terram inundant. alii dicunt fieri crescente luna.nam ardore suo & calore mare ferueścere facit & crescere:& cum decrescit ille calor lunæ sic mar̃ decrescit:idem facit sol cum crescit aut decrescit:nam feruescente sole unda maris feruet & crescit:sed si longius abscedit in suum alueum redit hanc opinionem plane tetigit Cicero in libro de natura deorum. sunt autem stellæ: ut flammæ: quia terra mareque uaporibus aluntur solis: calores excitantur. Quærite.s.o uos philosophi qui rerum cās latentes quæritis. Extremo axe.i.septētrionis. Destituat:Quia cum uētus se remiserit refluit i suū alueum mare. Thetydos uagæ.i.uagi maris deā p mari posuit. Secūdo sidere.i.mota luna:quia primū sidus est sol:secundum uero luna. Oris:Quia cum crescit luna:ita & mare:si decrescit in suum locū redit oceanus. Titan: sol qa cum sol declinat:mare etiā declinat:si crescit:pari ratiōe feruet mare. Hauriat:Quia cum sol & luna calore suo trahunt ad se humorē maria tumescere uidētur. Attollat.s.calore suo qui mittit̃ ab humore.nā nisi humor esset ignis ætherꝫus oīa combureret.ideo deficiente humore deficeret mundus: quia dicunt achademici aliquādo mūdus ignescat necesse est. Ad sidera:quia stellæ cum sole & luna sensim trahunt ad se humorē & paululū retinēt: tunc ignis flāmam remittit:& deficiente humore calorem. At mihi semper:Hoc inquit si superi uolunt:ut secreta sua sciam nec ego scire uolo. Late mihi:idest sis abscondita si dii uolunt : latet mihi dicimus pro abscondere:sed latet me pro ignorare. Crebros meatus:idest uarias eruptiones maris facis. Tūc rara:pgit Lucanus enumerare populos.unde milites conuocati sunt:qui aut in hybernis : aut in præsidio positi fuerant:omnes gaudebant cū se a romanis liberatos uiderent:unde Moto milite gaudent. Nemetis: Populus germaniæ q sub Arionisco militabat duce gallorum contra cæsarem. Satyri.flu.germaniæ &.s.ea parte qua tenent. Littore curuo: Nam mare sinu quodā ingreditur p belluum amnē.est autem æquitaniæ fluuius:dicit hoc flumine partem hispaniæ sinu clausam. Trabellicus:qui per hispaniam denominationem accepit a trabella ciuitate æquitaniæ.Trabelli populi:ut inquit Strabo sunt apud quos scropibus paululum defossis crustæ auri reperiuntur. Sāctonius:non solum supra memorati populi gaudent:sed etiam sanctonius populus nō longe a finibus tolesanoꝝ:qui sunt populi galliæ ab his sānctonibus haud ualde remoti. Byturix:populi quos uocant nūc burgundienses. Saxones: populi germaniæ qui partem Britāniæ occupauerunt: & de nomine suo saxoniam appellauerunt. Leues: idest leuis armaturæ. Longis armis: longis hastis. Leucus & rhenus: sunt populi ex belgis galliæ proximi & leucoꝝ finib9 extremis arō flu.labit̃. Op.excu. lacer.Optimus iaculator. Excusso:Quia prius excutit̃ lacertus:deīde emittit̃ ferrū:sub audi gaudet amoto hoste. Sequana gēs:Secanus & sequanus populus ē: Antiq:n.c.&.q p eadē littera habuerūt:sicut græci:ubi nos ponimus.q.ponūt.K.ut cassus quassus: sic secana & seq̄na.ergo secana flu.belgarum a quo flu.appellatus est sequanus na um.flu.diuidit gallos a belgis.

Optima gens flexit in gyrum sequana frenis.
Et docilis rector monstrari belga couinni:
Aluerniq; ausi latiis se fingere fratres
Sanguine ab iliaco populi: nimiuq; rebellis
Neruius:& cæsi pollutus foedere cottæ.
Et qui te laxis imitantur sarmata brachis
Vangiones:batauiq; truces quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ:qua cinga pererrat
Gurgite:qua rhodanus raptum uelocibꝰ ūdis
In mare fert ararim: qua mōtibꝰ ardua sūmis
Gens habitat caua pendentes rupe gebennas
Tu quoq; lætatus conuerti prœlia treuir.
Et nūc tonse ligur quondam prę colla decore
Crinibus effusis toti prælate comatæ:
Et qbus immitis placatus sanguine diro
Teutates horrensq; feris altaribus esus:
Et taranis scythicæ non mitior ara dianæ.
Vos quoq; qui fortes animas belloq; perēpta

Gens optia:significat hācgentē peritissimā equitādi fuisse.nā ī gyrū equū flectunt & ī quā ptē uolūt. Hostes.s. belga. Mōstrati:uidelicet ab his populis sequanis didicerūt regere equos trahentes currū. Docilis .i. q facile didicit eē auriga. Couinū genus ē uehiculi camerati. Aluerni.s.gaudent āmoto hoste: aluernus populus galliæ q se gloriabat̃ originē ab iliaco sanguie duxisse:qui cōsanguinei populi romani sūt appellati.nā quēadmodū ab Aenea Ro. originē duxisse gloriabāt̃ Sic hi aluerni a sanguie troiano se natos esse gloriabāt̃.Neruii sūt populi fortissimi ad quos aditus nemini patet:nisi mercatoribus; q nihil patiunt̃ uini: nec aliaꝝ reꝝ ad luxuriā ptinentiū ītroferri: qa huiusmōi rebus existimant mollescere aīos: & a uirtute remitti. hi adeo ptinaciter cōtra cæsarē pugnauerūt: ꝙ quīgenti tātūmodo superstites fuerūt. ideo rebellis nimiū neruius. Sāguie cottæ:historia hoc hēt ī hispania duo tribuni erāt apud Neruios: Titurius & Cotta. Titurius Ambiorigis cōsiliū dolosū secutus aduersus sententiā cottæ legatū unum & qnq; cohortes ex hispania eduxit uel ad .Qu.fratrē legatū Ciceronis fratrē:uel ad Labienū se recepit prius q̄ ī germaniam ueniret.galloꝝ aliquot populi Ambiorige duce leburnorū defecerūt: ab iis cotta &.T.Titurius legati Cæsaris: ut īquit Liuius eo in libro ī quo sūmatim reꝝ gestaꝝ capita referūt̃:circūuenti insidiis cū exercitu cui præerāt cæsi sūt. Vangiones.s.gaudēt. Laxis brachis.i.imitabāt̃ brachatā galliā.Nam triplex ē gallia.s.tōsa: comata:& brachata. Sarmatæ: sunt populi q & ipsi laxis brachis utunt̃:sicut brachata gallia. Bataui:hāc batauiā uocant de batauia populi:hāc baueriā uocāt. Truces: bellicosi. Quos ære recuruo:quia ī litui modū factæ sunt tubæ. Lituus: Baculus recuruus ī cuius similitudinē tubæ fabricant̃. Stridētes:resonantes Acuere.i.īcitauerunt ad bellū. nam tubæ cantu ad bellum īcitantur milites. Cinga:fluuius est galliæ. Qua rhodanus:hic apparet attacē nō eundē eē fluuiū qui arar dicit̃.nō enī hac leuitate defertur: ut oculi diiudicare nō possint in quā partem fluat:sed araris cadit rapidus in mare &.s.gaudent illi qui habitant ea parte. Gebēnas:oppidum fuit:ubi olim genua fuisse dicunt̃: unde a genua dictum uolūt:ut ait Petrarcha:uel qđ q̄si genu liguriæ sit genua & portus. Cana rupe.s. niue quia mōs ille frequenter niuibus tegit̃. Prœlia.i romam. Tu quoq; lætatus es.s.ex gallia:ut milites romani in italiā uocarentur a cæsare. Treuir:populus rheno proximus. Et nunc:tu quoq; lætatus es ꝙ qui in præsidio positi fuerant a cæsare:euocati te in libertate reliquerunt. Nunc tonsæ:scilicet ætate nostra tōnsus es inquit Lucanus sed nō superiore tempore. Comatæ.s.galliæ. Decora:Pulchra: Illi.s. lætati sunt conuerti prœlia in romam. Teutates: Līgua gallica Mercurius dicit̃ cui humanam hostiam imolabant :de quo apud Ciceronem legitur:qui dicit quinque mercurios fuisse Primus fuit qui Argum occidit:& ob eam causam in ægyptum profugisse:eisque litteras & leges tradidisse: hunc uero ægyptii teutatem uocant:eodem nomine primū anni mensem appellabant:hic tritimus dicit̃ ob multaꝝ rerū scientiam:q̄si ter maximus.ergo in ægypto teutates mercurius appellatur:qui colitur in gallia & humano sanguine placatur. Immitis: Quia patitur humanam hostiam imolari sibi. Esus:Vt quidam uolunt mars dicitur : cui etiā humana hostia imolat̃.ūde Cicero sic īqt Quid Aristeus q oliuæ dr̃ īuētor fuisse:apollinis filius q esus:& alii quoq; pr̄e dii fuerūt.nō.n. ipsi ī numero deoꝝ fulciūt̃:q matre dea nati sūt:opinor ēt mars.legit̃ ī iure ciuili: q ē libera matre natus:liber est.itaque dea matre est natus:deus sit necesse est.quare sequitur ꝙ & Orpheus:Esus dii musa matre nati:atque nam matre dea nati sunt ergo Orpheus & Esus musa matre nati:dii sunt.Lactantius etiam dicit hoc ꝙ Esus & Teutates humano sanguine placantur. & Tartarius idest iuppiter: qui & ipse placatur sanguine humano apud Cypros. Teucrus primus qui ioui humanam hostiam imolauit. Taranis sic appellatus est: gallica lingua iuppiter. Ara: scilicet dianæ ut bis intelligatur ara. Non mitior: Quia dianæ in taurica regione humanam hostiam imolabant: cuius templo aliquādiu præfuit Ephigenia ab ipsa diana liberata. Vosq;: uos ēt læti estis discessisse romanos: ut trāqllo aīo uiuer̃ possitis.nā dū ī præsidio erāt romāi positi soliciti eratis: & carmīa caner̃ nō poteratis. Bardus: Līgua gallica cātor dr̃. Fortes lau.i.q uiroꝝ fortiū laudes canūt. Fortes.i.uiroꝝ fortiū de gēte bardoꝝ.

Laudibus in longũ uates dimittitis æuum
Plurima securi fudistis carmina bardi
Et uos barbaricos ritus. moremq́ʒ sinistrũ
Sacrorum dryades positis repetitis ab armis
Solis nosse deos:& cæli numina uobis
Aut solis:nescire datur. nemora alta remotis
Incolitis lucis. uobis auctoribus umbræ
Non tacitas erebi sedes:ditisq́ʒ profundi
Pallida regna petunt:regit idem spiritus artus
Orbe alio:longæ canitis si cognita uitæ
Mors media ẽ. certe populi quos despicit ar
Foelices errore suo:quos ille timorum ctos
Maximus haud urget leti metus:inde ruendi
In ferrum mens prona uiris animæq́ʒ capaces
Mortis:& ignauum rediturae parcere uitæ.
Et uos crinigeros bellis arcere caycos
Oppositi petitis romam rheniq́ʒ feroces
Deseritis ripas:& apertum gentibus orbem
Cæsar ut immensæ collecto robore uires

Longũ æuũ:nã uatũ sacroꝶ magnus ẽ amor. Aeuum: Quia cũ uerba uiroꝶ fortiũ litteris mãdauerit fama eorũ ꝑ ꝑpetuã famã reddiť robustior. igiť æuũ.i.uitã uiroꝶ fortiũ. Securi sine sollicitudĩe romãoꝶ. Positis: ꝓ depositis. Barbaricos.i.mores barbaroꝶ. Morẽ sinistrũ:Quia nulla gẽs imitať hãc cõsuetudinẽ. Sinistrũ:aduersũ:qa alio mõ tenẽt sacra:q̃ alii. Armis: Quia nõ solũ ipsi rẽ militarẽ exercuerũt:sed cũ sacerdotes sint militiæ uacationẽ habẽt in gallia eoꝶ sacerdotũ:qui aliquo munere uiuũt: duo sũt genera.s. driadũ & equitũ. Driades primo quidẽ ab exercitu se cõtinere cõsueuerũt tributa cũ aliis nõ pẽdunt .i.soluũt militiæ uacationẽ & aliaꝶ reꝶ ĩmunitatẽ his premiis ĩcitati spõte sua multi in exercitio disciplinaꝶ cõueniunt. & a parẽtibus & propinquis mittũtur:ibi magnaꝶ uirtutũ numerum dicunť ediscere. Itaq́ʒ ãnos uiginti plerunq́ʒ ĩ disciplina ꝑmanent: neq́ʒ fas ẽ ea quæ didicerũt litteris mandare:cũ tamẽ aliis rebus oĩbus publicis priuatisq́ʒ rõnibus litteris græcis utanť: hoc duabus rõnibus ĩstituisse uidẽť. primũ ne ĩ uulgũ ea q̃ didicerãt efficiãť & ne litteris cõfisi nimiũ:minus memoriæ studeãt. nã plerunq́ʒ freti studio litteraꝶ & memoria ĩtelligũt: sed nõ ediscẽdo reliquunt. cũ enĩ mãdamus memoriæ litteras q̃si ĩ thesauros memoriæ reponimus: ut nõ aboleri possint. Hi multa de siderib⁹ de motu eoꝶ de terræ maris mũdiq́ʒ magnitudine: de reꝶ natura: de reꝶ naturaliũ ui & potestate disputabãt ostẽdit de his in comẽtariis Cæsar. hic Lucãus tetigit nõnulla:sed addit ẽt his alia. nã ẽ mos illoꝶ sibi præsumere nõ interire aĩas:sed post mortẽ ab aliis ad alios transire: ad uirtutẽ maxĩe excitãdã mortis motu neglecto. Nosce deos:Quia militiæ hẽnt uacationẽ: & aliaꝶ reꝶ nisi cũ necessitas cogit:sicut cæsar bella intulit coacti sũt sumere arma. nũc discedẽtibus militibus romanis ad sua redire sacra. Nosce deos:Vel soli didicistis quid sit deus:uel nescitis :aut cæteris estis sapientiores:aut stultiores remotis:quia ipsi non sequunť alioꝶ cõsuetudinẽ: sic dicit illos in solitudine abditos manere: ne frequẽtia aliorum a cognitione sua remoueantur:& ne aliqd minus cõcessũ cogitare inducãť:& ibi dãt theologicæ uitæ operã. Vobis auctoribus: nõ licet uobis aĩas ad ĩferos descẽdere:sed post mortẽ ab aliis ad alios trãsire. Tacitas sedes.i.ꝑ silẽtiũ inferoꝶ: quia omnia ibi silẽt. nõ enim uoces exaudiuntur:nisi umbra:sicut in terra animalia silent tẽpore noctis. Ditis:idest plutonis:eo ꝙ diues sit:nam omnia redeunt ad inferos. Orbe alio: Quia post mortem ab aliis ad alios transire creditis:ut nostræ animæ ad antipodes. antipodum uero ad nos transferri creditis. Artus:Membra. Regit: Quia anima dicitur regere corpus. Canitis si cognita:Si uerum ẽ qđ dicitis ĩ disputatione. Mors:media ẽ. Mors est media uitæ:quia ĩter hãc uitam & sequentẽ mors ẽ media:iõ nõ ẽ finis nec principium. unũ seqtur ex reliquo :si finis nõ ẽ uitæ:ergo uita ẽ longa:si m ors media est:uita lõga ẽ. Certe populi:Veꝶ sit nec ne quod dicitis non ego affirmauerĩ: sed illi populi hoc suo errore fœlices sũt:qui nõ mortẽ eẽ uolũt:sed transmigrationẽ tatũ aĩaꝶ. Arctos.i.septẽtrio ĩ quo habitãt populi illi. Timor maximus leti. Quia oĩum terribiliũ maxime ẽ mors. Haud urget.i.nõ timeť ab eis motus mortis. Vrget:nõ agitat. In ferrũ mẽs ꝓna:Quia neglecto mortis metu excitãť ad uirtutẽ cũ securitate. Prona:Procliuis. Ruendi ĩ ferrũ:Quia inuadũt mortẽ sine metu. Ignauũ:Vile dicũt qd timẽda ẽ mors:cũ sit nisi trãsmigratio corporis ad corpus. Rediture.s.ĩ aliã formã. Et uos:Instructus erat Cæsar his militib⁹ quos ad se euocauit ĩ italiã q ĩ p̃sidio ĩ gallia positi fuerãt. Vos.s.lætati. Caycos:Populos assuetos:ũde cayci assueti dicũť. Crinigeros.i.q crines hẽnt ĩ hũeros demissos. Oppositi.i.positi ĩ p̃sidio:ne rebelletis cõtra romãos acciti a Cæsare. Ripas rheni:Quia iuxta rhenũ hĩtãt: Aptũ gẽtib⁹ orbẽ:Quia Britãnia ẽ alius orbis diuisus ab isto. Cæsar:hactenus Lucanus descripsit loca galliæ atq́ʒ germãiæ:ũde exercitũ oẽm cæ. ex hibernis atq́ʒ p̃sidiis ĩ italiã cõuocauit. nũc ãt dicit qd cæsar fecerit:nã collecto exercitu ĩ quo octo legiões fuisse tradiť ab historicis:p̃parauit iter suũ:& ad urbẽ ĩtẽdit:sed prius de medio substulit q ĩpi adimẽda uidebãť. fama belli ꝑ oẽm italiã sparsa erat:q̃ maiora ueris nũciať cõsueuit. romãi sibi aĩo figebãt maiorẽ cæsarẽ deuictis gallis cũ germãis aduẽtať:& cũ populis barbaris:ut romã eis diripiẽdã cõcederet. Immẽsæ uires.s.totius exercitus. Col.ro.i.ũdecũq́ʒ cõuocatis militib⁹. Fe.fidẽ.i.fiduciã dedere Cæsari.

Audendi maiora:Quia aio cõceperat:ut urbẽ romam suo ĩpio subigeret. Italiã:Vt terreat uniuersam
italiã & suis uiribꝫ occupet:fidẽq faciat exercitui suo. Cõplet mœnia.i.exercitũ duxit ad mœnia. Va/
na : Nũc dicit famã ꝓ cõsuetudine sua maiorẽ ꝑ italiam fuisse uulgatã. Virgilius.Fama malũ & c. Vana
Nõ solum uera:qa plus aliq̃nto uulgata:q̃ uerũ sit:ad id quod ẽ uerũ uanitas fauit. Irrupit:Inuasit. Pro/
perãtis:Festinãtis re uera:nã celeritate cõficiẽdi nullus ĩperator cũ cæsare cõparari potuit. unde Celsus di
cit:ipsum absentẽ nihil minus metuebãt q̃ præsentẽ. Vana.i. falsa nuncia : qa multa falsa nunciabant:&
maiora ueris.

Audendi maiora fidem fécere:per omnem
Spargitur italiam:uicinaq mœnia complet.
Vana quoq ad ueros accessit fama timores:
Irrupitq animos populi:clademq futuram
Intulit:& uelox properantis nuncia belli:
Innumeras soluit falsa in præconia linguas.
Est qui tauriferis ubi se meuania campis
Explicat:audaces ruere in certamina turmas
Afferat.& qua nar tyberino illabitur amni
Barbaricas sæui discurrere cæsaris alas:
Ipsum omnis aquilas collataq signa ferentem
Agmine non uno:densisq incedere castris.
Nec qualẽ meminere uident:maiorq ferusq
Mentibus accurrit: uictorque ĩmanior hoste
Nunc inter rhenum populos alpẽque iacẽtes
Finibus arctois patriaque a sede reuulsos
Pone sequi.uisãque feris a gentibus urbem
Romano spectante rapi.sic quisque pauendo
Dat uires famæ:nulloque auctore malorum
Q uæ finxere timent.nec solum uulgus inani
Perculsum terrore pauet.sed curia.& ipsi
Sedibus exiluere patres.inuisaque belli
Consulibus fugiens mandat decreta senatus.
Tũ quæ tuta petãt:& quæ metuẽda relinquãt:
Incerti: quo quẽque fugæ tulit impetus:urget

Est q:Incipit ostẽdere q̃uo uulgata ẽ
fama.alii ĩquit dictitabãt adesse cæsarẽ.alii ĩ arma ip
sũ assore: & cũ uniuerso barbarico exercitu italiã ĩua
dere:ut diripiendã urbẽ militibꝫ concederet. Est
.s.aliqs ĩ ea regiõe.Meuania ẽ ps tusciæ cuius ẽt nois
ĩsula hibernis ꝓxima Meuãia dr̃: sed de thuscia hoc
ĩ loco loquit̃. Explicat:Extẽdit. Tauriferis cãpis.i.
pascuis ubi tauri pascunt̃ : nã loca illa plana sũt & pa
scua:& ibi armẽta nutriunt̃ &.s. Afferat:Idest nũci
at ea pte qua. Nar: fluuius a cuius nomine ciuitas
ꝓpiqua narnia appellata ẽ. Virgilius. sulphurea nar
albus aq̃.nam illius flu.aqua sulphureũ colorẽ ostẽ/
dit. Alas:Idest turmas barbaricas.Alæ dicunt̃ eq/
tes qui ĩ cornibꝫ aciei apud ãtiquos disponebantur.
dextro cornu sinistroq collocabantur equites q late
ra aciei ĩ alarꝫ modũ tegebãt.unde interdũ alæ oẽm
militum turbam significant. Discurrere:per itali
am:& afferat omnes aquilas:uniuersum exercitum
significat.posuit enim aquilas signa militaria pro oĩ
exercitu:quæ insignia romana erãt. Agmĩe nõ u.
Nõ uno agmine: sed diuersis agminibus uersus ro/
mam. Densis:Nã maxima celeritate tribus castris
ad urbẽ ꝑuenit.dicunt historici idest.tribus diebus
significat cæsarem celeritate quocunq ducere exer/
citum & castra ponere. Meminere uident.i. ma/
iorem uidebant cæsarem q̃ ante: & maiora ueris ex
pectabant:ut faciunt qui timent. Occurrit:repre/
sẽtatur maior solito. Hoste:quia uerisimilius pu/
tabatur Cæsar sæuerior esse: quia germaniam & gal
liam cum britãnia debellauerat . nam uictoria facit
homines insolentiores esse. Nunc:deinde est qui af
ferat. Alpem: Videlicet gallos cisalpinos. nã ultra
rhenum habitant germani. Arctois:Septẽtriona
libus.nam in septentrione est gallia posita. Pone:
idest post cæsarem sequi. Virgilius. Pone subit con/
iunx. Vrbem:Scilicet romam per catexochen.
Rapi:Diripi. Romano spectante:Quod indignius est. Sic quisquam: scilicet fingebat animo quem
metuebat : sicut mos est timentium. Dat uires famæ:Idest auget famam. Pauendo:Timendo. ille af
firmat : ut dicitur quem timet : & ꝗ maiora ueris fingit Auctore nullo: Idest falso nuncio mala nunci
abãt:sed qui ea diceret ĩcertus erat auctor:sed sibi ipsis ea præponebãt. Finxere.s.ea quæ cogitauerunt fa
ciente timore. Nec solum uulgus. Nec mirum inquit cæteram turbam timuisse: cum senatus terrore
pulsus curiam deseruerit:& rem publicam consulibus demandauit.Seruius sulpitius & Marcellus eo tem
pore consules erant:quo in urbe romana bellum nunciatum est. Inani terrore. Quia nõdum Cæsar sa/
tis cõstituerat ad urbẽ aduẽtare:sed cũ ipse mœnibꝫ minime ĩstaret romã deseruerũt. Sed curia & ipsi pa
tres:Declarat qđ dixit:curia. Decreta:hyppalage ẽ. Cõsulibꝫ:semp cũ aliqs tumultũ & ꝑiculũ ĩferret ur
bi solebãt hoc uersu rẽpu.demãdandã cõsulibꝫ:uti senatores:dicẽtes.Videãt cõsules ne qd detrimẽti res/
pu.patiat̃:sic hoc loco factũ ẽ:nã senatus cũ uidit tãto ĩpetu cæsarẽ uenire & maiora nũciaret̃:q̃ res ipsa eẽt
uersiculo declarabãt potestatẽ reipublicæ cõsulibus demãdãdã:ut uiderẽt ne qd detrimẽti respu.pateret̃:
qua potestate data possẽt bellũ gerere:pacẽ iũgere:exercitũ scribere:delectus hẽre & c. Fugiẽs:Fugiẽtibꝫ
ꝑribus cæteri eos sũt secuti. Incerti:patres parẽdo. Tuta petãt.i. quonã se tuto recipiãt. Metuẽda reli
quãt.i.nõ fugiãt satis tuti. Quo quẽq fugæ tulit ĩpetus.i.quo metus unũquẽq patrũ detulit:eo se cõtulit.

Præcipitē:Quia præceps populus eos ſequebaᷣ. Agmina:ꝓrumpūt.ſ.ex urbe. Hærentia: cōiuncta ĩnuicē. Credas:deſcribit hanc romanoꝶ ſeriē q maxima trepidatiōe urbē deſeruere.nō aliter ꝓfugiebāt romani ex urbe:q̄ ſi ĩcendio tota ciuitas corrupta eēt:aut certe hoſtes urbē cæpiſſēt.tu qcūqꝫ uideres ex ur/be romanos migrātes. Credas.i.credere poſſes. Faces neſan. Ideſt hoſtiles. Corripuiſſe.i. ĩcendio correp ta eē tecta. Aut.ſ.crederes domos caſuras & metuētes romani ruinā diſcedere omnes. Pēdere:ĩ dubio eē. Quatiēte ruina: Quādo terræmotus eēt urbe euerſa. Turba: adeo omnes romani fugiebāt:ut nul la ſpes illi:niſi ĩ fuga relicta eēt. Excedere:Diſcede/re. Lymphata: ĩſana:trāſlatio a canibus ſumpta.nā canes lymphati dicunᷣ:cū ĩ rabiē ſitis obuerſi huc & illuc diſcurrūt:unde lymphatus canis:q̄ſi lymphaꝶ ĩcurſu ĩ furorē uerſus. lympha.n.aquā ſignificat:& nymphā:qa nymphæ ſūt fōtiū deæ.n ꝑ l. ponitᷣ.In cōſulta.furēs ĩconſiderata. Velut:tanq̄ ĩ fuga ſalus eēt.ſ.excedere muros.utrūqꝫ dr̄ excedere muros.i.ex tra muros cædere. Excedere muris.i.a muris diſce/dere. Qualis:Pulchra ſimilitudo & cōueniēs trepi datōe romanoꝶ romani inqt fugiebāt āteq̄ hoſtes uiderēt: ſicut nautæ cū uētus inſtiterit & ꝓcedēs na uē ꝑcuſſerit:metuētes ne frangatᷣ nauis:āteq̄ ſit ſciſſa & ſoluta nauis:ſe ĩ ūdas præcipites trahunt.ordo ē. ſic fugitᷣ ĩ bellum urbe relicta. Turbidus auſter.ſ. flās uētus a meridie:q ſēp pluuias ĩducit:iō turbidus

Præcipitem populum: ſerieqꝫ hærentia lōga
Agmina ꝓrūpūt. credas aut tecta nefandas
Corripuiſſe faces: aut iam quatiente ruina
Nutantes pendere domos. ſic turba ꝑ urbem
Præcipiti lymphata gradu: uelut unica rebus
Spes foret afflictis. patrios excedere muros
Incōſulta ruit: qualis cum turbidus auſter
Reppulit a libycis ĩmēſum ſyrtibus æquor:
Fractaqꝫ ueliferi ſonuerunt pondera mali
Deſilit in fluctus deſerta puppe magiſter
Nauitaqꝫ: & nondum ſparſa cōpage carinæ
Naufragium ſibi quiſqꝫ facit: ſic urbe relicta
In bellum fugit: nullum iam languidus æuo
Et ualuit reuocare parens cōiunxque maritū.
Fletibus aut patrii dubiæ dum uota ſalutis
Conciperent tenuere lares. nec limine quiſq̄
Hæſit:& extremo tunc forſitan urbis amatæ
Plenus aut uiſu ruit irreuocabile uulgus.
O faciles dare ſumma deos. eademqꝫ tueri
Difficiles. urbem populis uictiſqꝫ frequentem
Gentibus & generis coeat ſi turba capacem
Humani facilem: uenturo cæſare prædam
Ignauæ liquere manus. cū preſſus ab hoſte
Clauditur externis miles romanus in oris
Effudit exiguo nocturna pericula uallo:

Libycis ſyrtibus: Bene libycis dixit: qa a meridie flat auſter: & dicit ꝓcellā exoriri ĩ mari aphrico: & ibi ſyrtes ſūt:qa a ſyro qđ eſt traho dicūᷣ. Veliferi: Ferētis: uela qa antēnæ malo ſuſtinenᷣ. Deſerta puppe: ſic adhuc ĩtegra urbe romani fugiebāt: ſicut puppe ĩtegra nautæ fugiūt ſpſa ſciſſa & ſoluta. Cō page: lūctura qa ĩtegra māet. Naufra: ſibi qſqꝫ facit: qſqꝫ facit qa præceps ſe demittit ĩ ūdas tāq̄ fracta ſit nauis:ſic romāi ex urbe fugiebāt licet ſecura. Fugitᷣ: ĩperſonale ē ad oēs ꝑtinēs. Nullū iā:tāto metu di/cit romanos perculſos:ut nec pr̄ filios: nec uxor ma ritū:nec frater fratrē retinerᷣ poſſēt:q̄ſi hoſtes ĩmine rēt. Lāguidus æuo:Quia ſenectus ipſa cō miſerati onē mouerᷣ debebat filiis reliquētibꝰ pētes. Aeuo:ſe nio. Nullū.ſ.filiū.cōiunxqꝫ.quæ lachrymas fūdēs: rogabat maritū ne ſe deſereret:tū ꝑficerᷣ nō poterat. Patrii lares:Saltē ĩqt ĩ urbe morari nō poterāt tātiſꝑ dū uota diis facerēt: ut ſe a ꝑiculo belli liberarēt. Cōciperēt:nō mō uota facere ꝑ pr̄ia optabāt:ſed nec tātū tēporis ſumebāt: q̄tū aĩo illa cōcipent:ne dū uer bis.In limĩe hæſit.ſicut q caras æde s reliquūt:q̄ſi eas nō āplius uiſuri ſit: ſolēt ĩ limĩe morari:dicētes q̄ do erit ne tēpus:ut redeā:ſed hoc illi nō faciebāt: q̄ſi hoſtes ĩminerent. Plenus aut uiſu.i.nemo diſceſſit ut ſa/tiaret uiſū & cōſpectū ſuū prius:& nō oculos expleret ĩuidēda domo: & ĩ aſpiciēda pr̄ia: ſed ĩmemor erat & ut breui cōplectar.Ruit irreuocabile uulgus.Ideſt qđ nulla ratiōe reuocari pōt. O faciles dare ſūma de os:Hic Lucanus ꝑ exclamationē q̄ſi cōtra romanos ĩuehitᷣ ꝙ urbē deſeruerĩt reꝶ dominā: quæ uniuerſi terraꝶ orbis populos cape potuerit:q̄q̄ hoc dicit uolūtate deoꝶ eueniſſe:q facile res humanas creſcāt:ſed nō ita facile defēdāt:nō.n. queādmodū ꝓni ſūt res ſecūdas hoībus p̄ſtare:nō ita ꝓmpti ſūt eas đ fēdere.O. .i. dico. Sūma:ĩpia magna. Vrbē populis:ꝓbat ex eo qđ romani fecerᷣ: raro deos res magnas: ſicut dede re:ita ēt cōſeruare. Vrbē.ſ. romā. Frequētē:Celebrē & plenā. Victis:nā ēt hoſtes uicti urbe romana do nati ſūt. Popu.nā multi populi romā cōfluxerūt. Coeat ſi turba: Quia ſi populi oēs ĩ unū coiiſſēt pote/rat hæc urbs reſiſterᷣ.ē āt hyꝑbole. Igna.ma.ĩbelles & effœminatæ:q̄ſi ſuæ uirtutis oblitæ.Facilē cæ.q̄ fa/cile diripuit cæſar. Vēturo:iā iter romā uerſus directo. Cū p̄ſſus ab hoſte:ꝙ deoꝶ uolūtate fuerit ꝓbat. ſæpe ĩqt romani exiguis caſtris a multitudĩe hoſtiū circūdatis ſe cōtinuere.nūc āt ĩ tā ualidis mœnibꝰ ur/bis ſe paꝶ tutos crediderūt. Preſſus ab hoſte.nūc āt nullo ĩuadēte ceſſere urbe. Externis oris:nūc ĩ ꝓpria pr̄ia. No. ꝑicula:nocte ēt putauit ſe tutū.P.R.ĩ caſtris.nūc āt ĩ ualidis mœnibꝰ urbis ſe tutum nō putat.

Et ſubitus rapti munimine ceſpitis agger
Præbet ſecuros intra tentoria ſomnos.
Tu tantū audito bellorū nomine roma
Deſereris:nox una tuis non credita muris.
Danda tamen uenia eſt.tātorū danda pauoꝝ
Pompeio fugiente timent.tum ne qua futuri
Spes ſaltem trepidas mentes leuet:adita fati
Prioris manifeſta fides:ſuperiqꝫ minaces
Prodigiis terras implerunt æthera:pontū:
Ignota obſcure uiderunt ſydera noctes.
Ardentemqꝫ polum flāmis cæloquo uolantes
Obliquas per inane faces:crinemqꝫ timendi
Syderis & terris mutantem regna cometem.
Fulgura fallaci micuerunt crebra ſereno
Et uarias ignis denſo dedit aere formas
Nūc iaculum lōgo:nunc ſparſo lumīe lāpas
Emicuit cælo tacitum ſine nubibus ullis

Et ſubitus rapti: Et ſecure dormiuit inter aggerem quem rapto ceſpite ſubito fecere: nunc autem ī ſpatria horæ ſpatio ſecurus ſtare nō audet. Rapti cepiſtis: Raptim ſtructi. Ceſpes dicitur pars terræ cum uiridi herba euulſa: ex his ceſpitibus romani aggerem facere ſolebāt. Tentoria: Tabernacula ubi milites pnoctant. Tu tantum audito: Miles caſtra tenuit exiguo uallo: & nunc non fidit ſe poſſe mœnia cōtra cæſarem defēdere: & ideo q̄ſi cōmemoratōe ī hāc apoſtropham uenit: cum dicit eos nō circunſeſſos ab hoſtibus: ſicut caſtra circūſeſſa tenebant̄: ſed tātum audito nomine cæſaris urbē deſeruiſſe. Nox una tuis: Et nūc nō ſunt cōſiſi ſe poſſe ītra mœnia cōſeruari unius q̄dē noctis ſpacio. Dāda tamen uenia: Excuſat q̄ſi romanos dicens qd mirū ſi cæteri Ro. fugient̄: cum pōpeius effugerit q ſæpe magna ac piculoſa bella cōfecerit? Dāda dan. Anadiploſis ē. .i. cōduplicatio: quæ uæhementiam q̄dam ſignificat. Pom. fugiente: Cum pōpeius fugerit mirari debet nemo: ſi cæteri fugiere. Tū ne qua futuri: Præterea aliæ quoque cauſæ acceſſerunt: nam cæli terra pōtus ſigna dabāt futuri mali. Tum: Præter q̄ ꝙ pōpeius fugiebat. Ne qua ſpes futuri: Ideſt ne ſperent. ſpes enim ſemp īcerta ē. ergo ſigna euenere adeo certa: ut nō ſperent aliquid bonum futuꝝ. Leuet: Leuiores faciat. Fati: Fortunæ Prodigiis terras: Quia terra cælo mariqꝫ ſigna apparuere: ꝓdigia dicta ſunt a prædicēdo: ꝙ futura prædicent. dicit enim Cicero. præſenſiones reꝝ futuraꝝ quid aliud q̄ monſtra ꝓdigia ſunt. Apianus alexādrinus referēs mōſtra ac ſigna cæleſtia: q̄bꝯ territabant̄ romani: ſanguinē dicit pluiſſe: deū ſudaſſe ſimulacra: plurima e cælo tacta fuiſſe tēpla: mulā etiā pepiſſe: multaqꝫ alia apparuiſſe horrēda quæ reipu. īteritū mutatōemqꝫ portēderēt. ſupplicatōes quoqꝫ ī cōi cōſternatōe decretas fuiſſe. hæc quoqꝫ & alia ꝓdigia romæ apparuerūt: ut idē Apianus oſtēdit quo tēpore geſtū ē belū īter ſyllā & Mariū. Nā & mula pepit: mulier ꝑgnās uipā ꝓ īfāte edidit. terræ etiā motus cōcuſſit terrā. capitolium igne correptū ē. Ignota. īuſitata quæ nunq̄ fuere. Noctes: Ideſt hoīes in obſcura nocte. Ardētē polū: hoc facit uētus cū ad altiora ſublatus partē ignis ætherei ſecū rapit. Obli. per īane fa. cū uētus ī altiora ſublatus patrē ignis rapit. diuerſas ſpecies flāmaꝝ facit: & imitat̄ ſtellas cādentes. Per īane .i. ꝑ cōuexitatē cæli. Crinēqꝫ timēdi: declarat ipſe. ſ. cometē. nā cometes ē crinita ſtella. Et terris: & ꝓ ideſt. Fulgura fallaci. Ariſtotiles ī metheolis. nā metheola dicūt̄ μετέωρα q̄ apparent ī regione ætherea. ergo ī metheolis cometaꝝ cām dicit. fulgura .n. naſcunt̄ ex uno quinqꝫ planetaꝝ uel a ioue uel a ſaturno uel a marte: uel a uenere: uel a mercurio. hi planetæ aerē q circa ſe eſt inflāmant: īflamatū ſuo ſplendore cōtrahunt: deīde cometæ ſpeciē ꝓbent. ſed ſaturni & martis peiores ſūt. a reliqs āt minus mali ſignificatur: ſed de his nunc ītelligit. nā ſi a ſaturno fuerīt: famē & peſtē ſignant: ſi a reliquis: uaria ꝓtendunt: ꝓut ipſi ſunt planetæ. Ful. crebra ſereno. tetigit quodāmō cām fulminis. Fallaci: qa tā& ſi ſerenū erat: tamē uerū nō erat. Nā ut idē Ariſtotiles ait: nō pōt eſſe fulgur ſereno aere: cā materiæ ē uapor ſiccus: q totus facile accendit̄: locus ubi generat̄ tandē e uaſe eſt nubes aquoſa. Vterqꝫ uapor & ſiccus & aquoſus rapido cœlo ſubuehit̄ & terreſtris uapor q nō tam facile diſcīdit̄: ſicut aquoſus ī medio illius cōſtrigit̄: aquoſus circa illū ī circuitōnis modū expandit̄: ſiccus uapor & calidus ī medio cōprehenſus eſt & fugit & fugiēdo cōtrahit humidū. humidus aūt cōtractus fugientē ꝓſequit̄ & urget & īpellit: ita ignis a cōtrario pulſus cōtrahit nubem & magno cum ſonitu & fulgure nubem erumpit. Nunc: Aliq̄ndo. Iaculum: flamma illa fulguris quæ iaculum uidet̄. Sparſo lumīe lampas: ꝓ ipſa ſparſa ꝑ cœlum. Emicuit cœlo tacitū: Hoc miꝝ fuit: ꝙ ſine fulgure fulminata ſit mœnia urbis. Tacitū. ſ. tonitru. nā loco ꝓdigii eſt fulmen: fulmen non eſt contra naturam: ſed ꝙ fulmen contortum ſit ſine tonitru ſine nubibus id prodigium eſt: fulminum auctore Plinio. capitulo Liii. plura genera traduntur: uerum quæ ſicca ueniunt non ādurunt: ſed diſſipāt: quæ humida nō urunt ſed infuſcant. tertium eſt quod clarum uocant mirifice maximeque naturæ: quo dolia exauriuntur intactis operimentis: nulloque alio relicto ueſtigio: aurum & æs: & argentum liquatur intus ſacculis ipſis nullo modo ambuſtis: ac ne confuſo quidem ſigno. Martia princeps romanorum icta grauida: partu exanimato: ipſa citra ullum aliud incommodum uixit. In catilinariis prodigiis pompeiano ex municipio herennius decurio ſereno die fulmine ictus eſt.

Dearctois partibus. Cum deberet rapere de partibus meridianis. Latiale caput: Ideſt romam quæ ē caput latii. Stellæ minores: Minores appellantur cōparatione ſolis & lunæ. & ideo eſt contra naturam ergo prodigium ꝙ ſtellæ moueantur quæ ſemper in firmamento fixæ ſtant: m ouerī autem uidentur quia cælum ſemper uoluitur ſed ꝙ obſcurentur die: cau ſa eſt ſol: quia maius lumen offuſcat minus. Cornuque coacto: Tetigit cauſam eclypſis lunæ cum plenilunium eſt. nam luna non obſeruato tempore ſubito obſcurata eſt. nam clypo: deficio: clypſis defectus ſignificat qui fit quando ſol aliquando minor: aliquā do maior uidetur. Coacto: Coniuncto: cum cornua in unum coierint: luna tunc plena eſt: ſed eo tēpore paſſa eſt eclypſim. Fratrem. Ideſt ſolem: ſolis eclypſis eſt: cum luna perpendiculariter ſubiecta ſoli fuerit: & ſolis radii excepti a luna ad nos ꝑuenire non poſſunt: & maior eſt prout perpendiculariter ſoli ſubiecta fuerit. Si uero e regione impellitur minus offuſcatur: ideo autem obliqua incedit luna: ne ſi in centro caderet pateretur eclypſim. Fratrem: Ideſt ſolem. nam phœbus & diana ſecundum fabulas fratres ſunt: ex Ioue & latona nati. Subita ūbra: Non ratiōe aliqua. Vmbra: īter ſolē & lunam expalluit eclypſim paſſa eſt. Inuoluit: Circumuoluit. Deſperare diem: Quia gentes credidere nunquam diem rediturum. Sole thieſteæ: non aliter obſcuratus eſt q̃ cum Atreus & thieſtes cœnam illam fecere in qua fratris filium frater fratri epulandum appoſuit: nota fabula quo ſcelere ſol obſcuratus eſt. Mycenæ thieſteæ: Vbi habitauit thyeſtes: ſed fratrem pro fratre poſuit. nā Atreus maior erat & rex mycenarū. Duxere noctē: Quia ſol a meridie in ſuum ortum rediit. Ora ferox: Pergit quod ſuperius īſtituerat. uidelicet narrare prodigia quibus clades futura nūciabatur: nec eſt cur quiſquam mirari debeat: ꝙ tam diuerſa prodigia narret cū exitiū quod urbi īminebat: tā magnū fuerit. dicit āt ætnā emiſiſſe ignē ſed nō rectū: ut ātea: ſed italiā uerſus fluxiſſe: ut facile poſſet apparere peſtē italiæ īminere. Mulciber: Ideſt uulcanus ſecundum fabulas. poetæ enim dicunt in monte ætna Vulcāi officinam eſſe: & ignem emittere quotiēs fornacibus ardētibus aliquid fabricare cœperit.

Fulmen: & arctois rapiens de partibus ignes
Percuſſit latiale caput: ſtellæque minores
Per uacuum ſolitæ noctis decurrere tempus
In medium uenere diem: cornuqꝫ coacto
Iam phœbe toto fratrem cum redderet orbe
Terrarum ſubita percuſſa expaluit umbra.
Ipſe caput medio titan cum ferret olympo
Condidit ardentes atra caligine currus:
Inuoluitque orbem tenebris genteſqꝫ coegit
Deſperare diem: qualem fugiente per ortus
Sole thieſteæ noctem duxere mycenæ
Ora ferox ſiculæ laxauit mulciber aetnæ:
Nec tulit in cælum flammas: ſed uertice ꝓno
Ignis ī heſperium cecidit latus: atra carybdis
Sanguineum fundo torſit mare. flebile ſæui
Latrauere canes: ueſtali raptus ab ara
Ignis: & oſtendens confectas flāma latinas
Scindit ī partes: geminoqꝫ cacumine ſurgit
Thebanos imitata rogos: tum cardine tellus
Subſedit: ueterēque iugis nutantibus alpes
Diſcuſſere niuem. Thethis maiori bus undis
Heſperiam calpen: ſummūqꝫ ipleuit athlātē

Non tulit in cœlum. Flāmas nam natura ignis eſt ſemper ſuperiora petere: nunc autem non ita fecit. In heſperium latus: Quia aliquando ſicilia coniuncta fuit italiæ: ſed longo ſpacio temporis fluctus maris diremit latus illud. Atra charybdis: Dicit etiam maris undas dediſſe ſigna quædā quod ſupra modum inflatum erat. Sanguineum fundo: In ſanguinem dicit conuerſas eſſe maris undas: quod ſignum erat cædis futuræ: Flebile. pro flebiliter. Sæui canes: Scilicet ſyllæ: nam hæc fabula habet ſyllam fuiſſe uirginem pulcherrimam: quam glaucus deus marinus amauit. Circe autem quæ amore glauci tenebatur: inuidere cœpit: & fontem notauit ubi ſylla abluere ſe ſolebat: quem ueneno infecit in quo ingreſſa puella dimidia parte ſui in canes eſt conuerſa. illa autem ſuis monſtris territa ſe in mare deiecit. ſylla autem eſt locus in mari ſiculo periculoſus et cætera. Veſtali raptus ab ara: dicit etiam ueſtalem ignem ſubito correptum fuiſſe ab ara: & holocauſtum uictimarum diuiſum eſſe: quæ ſigna deorum indignationem ſignificabant. Confectas: Finitas. nam ignis qui accenditur ī fine holocauſti: oſtēdit ſacrificiū eē finitū. Holocauſta āt ſacrificia erāt ī quibꝰ tota uictima cōburebat: latię uero ſacrificia ī honorē iouis cōſtituebant: quo omne latiū cōuenire ſolebat. Scindit ī partes: Quod ſignificat ducū diſſenſiones. Thebanos imitata rogos: dicit nō aliter ſciſſā fuiſſe flammā q̃ ſciſſa ē quōdā ī duobꝰ rogis fratꝝ: ſcilicet Etheoclis & Polinici: ſcū ille a ſorore Antigōe: hic ab uxore Argia rogo ſuperīpoſiti ſūt: quo rogo flāmæ ſciſſæ ſūt tanq̃ adhuc mortui pugnare uellet. Subſedit: ſubmiſſa ē. Cardie. i. a centro ſuo declinata ē. Nutātibꝰ: cōcuſſis. Diſcuſſere ꝓ diſcuſſerūt. Niuē: ſignificat āt terræ motū fuiſſe. Thetis maioribꝰ. i. mare īflatum eſt adeo: ut calpem traxerit. Calpe mōs ē ultimus oceani finibus. & ē ī hiſpania promontoriū: quod diuidit Europā ab Aphrica. Athlas: mōs eſt in mauritania.

Indigetes:dicuntur qui ex hominibus facti sunt dii:dicti quasi in diis agẽtes:uel ꝙ nullius rei indigeant: qui & diui dicunť. Lares:Deos penates. Testatos.lares scilicet:nam quia marmora sudabant:ideo ma gnum laborem fore ostendebant. Dona:arma. Dirasque.d.f.u.ut bubones noctuas uespertiliones:stry ges:quæ tempore noctis uolitare solebant:nunc die uolant. Syluisque fe. Hoc magnum fuit ꝙ feræ ir/ rumperent urbem & in medio foro cubilia ponerent. Sub nocte:tempore noctis. Audaces: Quia in frequentiam hominum uenire ausæ sunt. Tum pecudum faciles: Accessit etiam boues locutos fuisse. Pecudes autem pro bobus posuit.apud etiam.T.Li uium accipimus bouem locutam.hio triumphe ca ue tibi roma. Ad humana murmu. Ad humanã uocem loquẽdam. Mõstrosiq; partus hominũ.de clarat: quia maiora & plura membra habuere q̃ so lent. Numero: Quãtitate. Modo magnitudine Matreq; suus:Quia cũ maiora & plura mẽbra se peperisse mater uideret q̃ solita sit:territa ẽ. Dira carmia.c.u.Quæ i libris sibillynis iuenta sũt uideli cet.R.R.R.F.F.F.& uates hoc mõ iterpetrati sunt. Regnũ romæ ruet:ferro:fame:fuga. Tũc quos se/ dis: Etiã Cybelis matris deoꝶ: sacerdotes i furorẽ uersi sũt.bellonã ãt p cybele posuit. Sectis lacertis.i. brachioꝶ uẽis icisis.nã galli sacerdotes sãguine suo placabãt Cybelẽ:& crinibꝰ rotatis i furorẽ uertebã/ tur. Cecíere deos.i.oracula deoꝶ. Sæua qa sæuos facit sacerdotes. Tristia.s.oracula. Cõpositis plene: Dicit ẽt sepulchra mortuoꝶ gemitũ dedisse. Cõpo sitis: Locatis i urna. Tũc fragor ar.s.auditus ẽ. Est aũt zeuma ab iferiori. Per auia:Quæ ꝓcul a uia sũt Quiq; colũt.i.qui i suburbanis uicis habitãt romã uenere nunciantes se uidisse mægerã quæ flãmis & flagellis serpẽtinis urbẽ ãbiret. Erinnys:Furia ifer nalis Excutiẽs ꝓnam.ardẽtem facẽ altera manu tenẽs: & altera serpẽtia flagella. Stridẽtes co:Qui a dicit habere serpẽtios cries. Agauẽ: agaue mater Penthei q sacra liberi patris a mœnibꝰ suis amouit nã liber pater idignatus Authonoem & Agauẽ ma/ terterã i furorẽ uertit quo furore existiabat Pẽtheũ aprũ eẽ.& eũ occidere. Mater uero caput filii p ur/ bẽ furẽs gestabat:putans illud apri caput. Sæui Li curgi: Qui & ipse idignatus ẽ bacchũ ipsũ quoq; a mœnibus arcebat:& eo usq; processit idignatio : ut uites ẽt icideret:qđ dũ facere uellet sua crura icide/ bat. Eumenis:furia:eumenides dicũtur. Horruit alcides.i.hercules q ditẽ uidit & nõ timuit: sed uisa mægera totus horruit.nã hercules rediẽs ab iferis: iussu Iunonis nouercæ i furorẽ uersus ẽ: & lycũ qui urbẽ suã cæperat occidit:ac ꝓprios liberos cũ uxore mægera credẽs eos eẽ Lyci filios:hoc late patet apđ Sænecã i tragœdia q̃ appellať Hercules:furẽs. Silẽ tibꝰ ũbris.i.silẽti nocte. Medio uisi. con.& uise sũt ũbræ:hic syllæ tristes:ide marii lætæ. Cãpo:qa i cã po martio igẽti põpa.P.R.sepultus Sylla erat. Tri/ stia : Quia significabat põpeiũ cũ suis uictũ iri. Gelidas anienis:nã apud ripas anienis sepultus erat mari/ us.ibi enĩ erãt sepulchra mariana. Hæc pp placuit: ꝓdigia eiusmodi diuersis i locis futuri mari prænũcia apparuerãt sicut & erãt. Cẽsuit ergo senatus accersẽdos esse uates ætruscos:q omni diuinatione piti erant sicut ab ipsis sacroꝶ oium pricipia manauerãt:& eoꝶ uetustissimus erat Arũs:q audito ꝓdigio.prio ꝑpa/ rat si q̃ rõne deos placare posset. Hæc pp:histerologia ẽ.i.ꝑposterus sermo q fit quotiẽscũq; sermo q ꝑpo ni deberet postponiť. Placuit.s.senatui populoq; rõano. De more uetusto:Sic.n.mos erat ro.uates ætru scos accirť ꝙ eiusmõi reꝶ pitissimi erãt. Aeuo:ætate & sẽsu. Lũæ.Lũa ẽ ciuitas.liguriæ quæ nũc deserta ẽ.

Indigetes fleuisse deos:urbisq; laborem
Testastos sudore lares:delapsaq; templis
Dona suis:dirasq; diem fedasse uolucres
Accipimus syluisq; feras sub nocte relictis
Audaces medias posuisse cubilia roma.
tũc pecudũ faciles hũana ad murmura liguæ
Mõstrosiq; hominũ partus: numeroq; mõq;
Membrorum matremq; suus cõterruit infãs:
Diraque per populũ cumanæ carmina uatis
Vulgantur tũc quos sectis bellona lacertis
Sæua mouet:cecinerť deos crinemq; rotantes
Sanguinei populis ulularũt tristia galli:
Compositis plenæ gemuerũt ossibꝰ urnæ.
Tũc fragor armorũ:magnæque ꝑ auia uoces
Auditæ nemorũ:& uenientes cominus ũbræ.
Quique colũt uictos extrẽis mœnibꝰ agros
Diffugiũt:ingens urbem cingebat erinnys
Excutiens.pronam flagranti uertice pinum
Stridẽtisque comas.thebanam qualis agauẽ
Impulit.aut sæui contorsit tela lycurgi
Eumenis:aut qualem iussu iunonis iniquæ
Horruit alcides uiso iam dite megæram
Insonuere tubæ.& quanto clamore cohortes
Miscentur tantũ nox atra silentbꝰ umbris
Edidit.e medio uisi consurgere campo
Tristia syllani cecinere oracula manes
Tollentẽque caput:gelidas anienis ad undas
Agricolæ fracto marium fugere sepulchro.
Hæc propter placuit thuscos de more uetusto
Acciri uates:quoꝶ qui maximus æuo
Aruns incoluit desertæ mœnia lucæ

Fulminis edoctus.i.q̃ noſcit quotiens fulmĩa uel rõne ferũtur:uel præter rõnem.nã ſi rõne mouent̃ ꝓdigiũ nõ ẽ:ſi uero cõtra raõem ꝓdigiũ id appellat̃. Mouent̃ ãt fulmina & locis & tẽporibꝫ ſecundũ rõem loci: ut ĩ frigidis & calidis tẽporibꝫ:ĩ frigidis raro mouet̃ fulmẽ: utpote ĩ ſexto & quĩto climitate:mouet̃ aũt in tropico æſtiuo cũ ſol eſt ĩ capite cãcri uel accedens: uel recedens:tunc eſt fortis calor:& uapores terræ ſubleuat.quibus coniũctis fulmen efficitur:locis calidis ĩ æquinoctiali tropico:& frequentius cum ſol eſt in capite arietis uel libræ:quia in locis calidis non poſſet moueri tropico æſtiuo:quia calefacti calores cõſumerent̃ prius q̃ ſubleuarent̃:& fulmen fieri nõ poſſet:ꝙ ſi moueret̃ fulmen prodigiũ eẽt ergo dicit eum fuiſſe doctum quotiens eſſet ꝓdigium uel nõ

Fulminis edoctus motus:uenaſqꝫ calentes
Fibrarum.& monitus uolitãtis ĩ aere pennæ.
Mõſtra iubet primũ:quæ nullo ſẽine diſcors
Protulerat natura rapi:ſterilique nefandos
Ex utero fœtus. infauſtis urere flammis
Mox iubet.& totam pauidis a ciuibꝫ urbem
Ambiri.& feſto purgantes mœnia luſtro
Longo per extremos pomeria cingere fines
Pontifices ſacri quibꝫ eſt permiſſa poteſtas
Turba minor ritu ſequitur ſuccincta gabino
Veſtalemque chorũ ducit uittata ſacerdos
Troianam ſoli cui fas uidiſſe mineruam.
Tum qui fata deum:ſecretaqꝫ carmina ſeruãt
Et lotam paruo reuocant almone cybelem.
Et doctus uolucres augur ſeruare ſiniſtras
Septemuirqꝫ epulis feſtus rituqꝫ ſodales:

Venaſque calentes: Auriſpicinæ peritum fuiſſe ſignificat. Calentes: Adhuc palpitãtes:quia adhuc inteſtina uiua erant: & ſi læta fuiſſent: rem ꝓſperã futuram ſignificarent:ſi ecõtra aduerſam. Fibrarum:fibræ ꝓprie dicunt̃ uenæ iecoris. Monitus Admonitiões ſignificat ipſum auſpicii peritum. Pennæ: hoc eſt præpetis auis partem ꝓ toto poſuit nam auium aliæ ſũt præpetes:aliæ oſcĩes.præpetes ſunt quæ ꝓdigia uolatu ſignant. oſcines uero quæ uoce futura prænunciant:ũde dictæ ab ore & cano

Monſtra iubet primum.i.aboleri & penitus tolli mõſtra. uidelicet quæ ſupra dixit: uel monſtroſi partus hominum numero membrorũ. Natura diſcors.quia ſibi ipſi natura diſſentiebat.nõ enim naturam ſeruabant: ſed membra erant ferarꝫ: & mõſtroſa. Nullo ſemine: ideo prodigium quia ꝑter naturam:ut anili & uirgineo. Semine:Quia uirgo Sterili:Quia anus. Nefãdos:execrabiles. Infauſtis uero flammis:Iuſſit monſtra illa flammis conſumi & penitus tolli. Mox iubet & toto.i.iuſſit ambaruale ſacrificium fieri: quo ciuitas quibuſdã ſacris ãbiebatur. Feſto lu.feſtiua circuitõe.nam luſtrare circuire ſignificat. Longa:Late porrecta. Pomeria. Sicut Liuius dicit apellata eſſe:ꝙ ſit poſt mœnia:ſed falſo.nam nõ magis dicuntur pomeria ꝙ ſit extra mœnia q̃ ꝙ mœnia ſint poſt ſe:dicitur pomerium ſolũ illud qđ inhabitatur extra mœnia:ſiue intus: ſiue poſt mœnia.ergo pomeria per extremos urbis fines. Sacri:pro ſacrificii.nam in poteſtate pontificũ ſunt ſacrificia:uidelicet q̃bus diis & quibus tẽporibus ſacra fieri uelint. Ritu gabino: Nam gabini cum extra mœnia ſacra celebrarent:hoſtes ſuperuenere:ipſiqꝫ ſine armis erant:togã a tergo ĩiecerunt:ita ut a dextera parte ad ſiniſtram reiecta:ultimam partẽ extremæ togæ in ſiniſtrum humerum uerterent:& iterum ſub ala reducerent:hoc autem faciebant ne ueſtes fluxæ impedimento eſſent:& tanq̃ clypeo muniti ita pugnarũt ut uincerent:& ita ſeruatũ eſt ut ſacrificia romæ more gabinorum fierent. Veſtalem chorum.d.u.ſ.& ſacerdos ueſtalis præeſt cæteris quam nos Abbatiſſam uocamus. Vittata:uelata more ſacerdotum. Chorum.ſ.uirgines ſuas. Troianam ſoli mi.i.palladium.nam ſicut in urbe troiana palladium ſeruabatur: ita & auriſpices reſponderunt:dum ſtatua illa ſeruaretur:fore ut Priamus tuus maneret in regno quod oraculum cum audiſſent græci Diomedes & Vlixes ſeruili habitu ĩduti cæſis cuſtodibus accepere palladium:quod cum ueniſſet ad manus Diomedis italiam petentis diuerſis agitabatur curis & tempeſtatibus ueritus ne hoc ageret contra uoluntatem palladis:dedit operam ut palladium redderetur Aeneæ: quod deinde romam traductum eſt & ſeruatur in templo deæ ueſtæ. Fas eſt:ideſt licet.neque enim ulli palladium uidere præter ueſtali uirgini. Qui fata deũ:ideſt decemuiri qui præerant libris ſibyllinis in quibus fata romana continebantur. Secreta carmina: ſcilicet ſibyllæ cuius librum:ut ĩquit Solinus:ad Cornelium uſqꝫ ſyllam conſulebant romani pontifices. Et lotam paruo. Qui mox erat quotiens iratum numen placare uellent. Cybelem: Quam de peſſimonte acciere romani. Almone.flu.eſt. Et doctus uolucres.i. augures.erat enim romæ collegium augurum. Siniſtras:ſecundas: quia ſicut Cicero dicit:gcæcis externis a dextra uenientes aues ſignificant rem aliquam uel ſecundam uel proſperam: ideo optant dari a dextera. At uero noſtri optauere dari a ſiniſtra:qa ſæpe bona prouenere.Sunt aliqui qui dicunt ſiniſtras a ſinendo ꝙ nos facere ſinant. alii uero ſiniſtra bona dicunt: quia quæ nobis a ſiniſtra ſunt: in cœlo diis a dextera ſunt. Septemuirqꝫ:nam ut Cicero ait ſub perſona Catonis quanuis alii aliter ſentiant Romæ erant ſacra deæ matris in quibus diebus feſtis nocte epulabantur. erant autem ſeptem numero.

Ticii ſodales: Dicti ſunt a ticiis auibus: ut inquit Varro quas incertis auguriis obſeruare ſolebant.

Et salius læto: Salii erant duodecim qui ācila per urbem gestabant canentes hoc carmen. Veterem ma
murii memoriam.sic enim Mamurius faber petierat. Flamen: Tres flamines erant scilicet Quirinalis:
Dialis:& Martialis.Dialis dicitur iouis sacerdos. Quirinalis:quirini.i.romuli.Martialis uero Martis.fla/
men quasi filamen.nō enim licebat sacerdoti esse capite aperto:sed cum sacrificaret ī locis calidis pileum
laneum gestare non poterat:uirgam cum filo lanæ propter calorem gestabat:alia ratio:ut etiam aues abi/
rēt:quæ sæpe in uictimarum intestina impetū faciebāt. Dumq̧ illi:scilicet supra memorati sacerdotes
Effusā:late porrectā. Anfractibus: Idest longis
cliuis: Dispersos ignes: Idest ignitum fulmē. Cō
dit: scilicet collectum fulmen. Colligit:Scilicet no
tato loco:ubi ceciderat fulmē. Mœsto mur.Idest
supplices faciunt. Datq̧ nomen lo. Locus ille bidē
tal appellatur.nam quotiēs placare uolebāt bidētes
īmolabant. Sacrisq̧ admouer. Idest sactificiū io/
ui īmolauit. Lecta pro electra. Iā fūde.bacchum:
More sacrificātis.nam cum sacerdotes experiri uo/
lebant bona ne uictima illa esset: uinū ītra cornua
fundebāt:q̧ si uictima īmota stetisset: diis placebat
si uero se mouisset displicebat.Virg.secundo georgi
corum. Et ductus cornu stabit sacer hyrcus ad arā.
Obliquo cultro: More sacrificantis. Molas: mola
idest puls fiebat ex sale & farre. Torua:Idest unius
anni:& hic liniebant cultros:& a cauda incipientes
usq̧ ad uerticē uictimæ cultrum ducebāt:deide ī iu
gulo uictimæ ponebāt. Impatiēsq̧ diu: Ostēdit nō
gratā fuisse uictimam:qa nō stetit aris. Premerēt
Quia ministris cogentibꝫ tandē uictima uicta reqe
uit. Succīcti.pati. Poplite:genu deposito. Nec cru
or:Idest aperto iugulo cruor nō uenit solitus: sed sa
nies quædā effusa est. Palluit atro: Arūs ubi hæc ui
dit:totus expalluit. Feralibꝫ: Letiferis. Ipse color
Quia pallidus sanguis erat ītestinoꝝ. Ticta notis.i.
nigris distīcta maculis. Infecta: maculata. Liuor:
ꝓprie ē color plumbeus. Corruit tabe iecur: Arūs
sacerdos qui ex ætruscis accitus erat: ut īterpetraret
ꝓdigia: quæ multa diuersis in locis apparuerunt:
multa exitia significantia: postquā uidit sanguinē ī
nigrum couersū & ītestina minus læta esse: ut appa
ret magnū significari popu.romano exitium:cœpit
reliqua ītestina respicere nūqd prioribus similia es
sēt:sed omnia perniciem minata sunt. Iecur madi
dum:Intestina in duas partes diuiserat: unam ptē
Pompeio alteram uero cæsari attribuerat.uidit aūt
partē pōpeio spectantē:mœstā esse:partē uero cæsa
ri designatā lætā & exultantē. Madidū putridū: &
hæc pars erat pompeii. Venas minaces hostili de
parte uider: Idest de pte cæsaris.nam hostis patriæ iudicatus erat q̄ rubiconē transisset armatus.ergo ptes
eius miaces erāt. Pulmonis āheli:Spiritū reciprocū trahētis & remittētis. Latet:Quasi trepida. puisq̧
secat ui.li.i.paruū īteruallū uitalia distīguit:significat āt clarā inter se cōcurrēdi cupiditatē magnā. Vita
lia:Quæ sūt cor:iecur:& iecoris capita. Cor iacet:Scilicet a pte pōpeii. Iacet:Demissū est. Omēta:omē
tū mēbrum multiplex quod cōtinet magnā ītestinoꝝ partē quibꝫ omnia capiūtur.ūde omēta dicunt̄ ab
o minibus dandis. ergo penetralia omenti patebant: quia putridum sanguinem fluebant. Quodque
nefas.sed etiam euidentius ex intestinis bellum futurum apparuit.nam iecinoris pars quæ constituta pō
peio erat:& quæ cæsari:ita se habuerunt:ut altera alteram fugere uideretur. Nefas:idest scelus. Im/
pune: Idest nunquam sine exitio & pernicie. Capiti: Scilicet iecinoris. nam ακρηπατον græce dicit̄
caput iecinoris & sūmū & extremū:dicit ergo caput unū quod erat cæsaris īsurrexisse:quasi uellet cū aliis
fibris concurrere. Alterius capitis: Scilicet cæsaris. Pars ægra:scilicet pōpeii. Macida: putrida. Micat.
Emicat cæsaris pars. Et celeri uenas mouet.i.p. scilicet pars cæsaris palpitabat:quasi adhuc uiueret.

Et salius læto portant ancilia collo
Et tollens apicem generoso uertice flamen.
Dūq̧ illi effusam longis anfractibꝫ urbem
Circuerūt.aruns dispersos fulminis ignes
Colligit.& terræ mœsto cū murmure cōdit.
Datq̧ locis nomen sacris tūc admouet aris
Electa ceruice marem iam fūdere bacchum
Cœperat obliquoq̧ molas inducere cultro
Impatiensq̧ diu non grati uictima sacri
Cornua succīcti præmerent cū torua ministri
Deposito uictū præbebat poplite collū:
Nec cruor emicuit solitus. sed uulnere largo
Diffusū rutilo dirū pro sanguine uirus
Palluit attonitus sacris feralibus arūs:
Atq̧ iram superū ripas quæsiuit in extis
Terruit ipse color uatem.nam pallida terris
Viscera tīcta notis:gelidoq̧ infecta cruore
Plurimus asperso uariabat sanguine liuor
Corruit tabe iecur madidū uenasq̧ minaces
Hostili de parte uidet.pulmonis anheli
Fibra latet:paruisq̧ secat uitalia limes
Cor iacet.& saniem per hiantes uiscera rimas
Emittūt:produūtq̧ suas omenta latebras.
Q dq̧ nefas nullis impune apparuit extis
Ecce uidet capiti fibrarum increscere molem
Alterius capitis:pars ægra & macida pendet
Pars micat.& celeri uenas mouet ī ꝓba pulsu

His ubi &cetera: Aruns ubi tam manifeſta ſigna uidit ĩ exclamationẽ ꝓrupit: dicens o ſupi tanta: ne mala apparẽt: ut uix oratione mea explicari poſſint. His: Scilicet ſignis quæ ĩ extis uiderat. Cõcepit: Animo & mente cõprehendit. Vix fas: Ideſt uix licet. Litaui: Recte dixit. nã ĩter ſacrificare & litare magna eſt differẽtia omnes ſacrificant: pauci uero litant. litare eſt ſacrificia diis facere. ergo non grata tibi iuppiter ſacrificaui: ſed Plutoni. Cæſique: Pro ſed copulatiua aduerſatiua. Non fanda: Nõ dicenda: adeo deteſtabilia mihi ſacrificantur: ut non fari quidẽ mihi liceat. Sed uenient maiora metu: Magnus quidem metus eſt malorum inſtantium: ſed mala ipſa maiora erunt.

His ubi concepit magnorum fata malorum
Exclamat uix fas ſuperi quæcunq; mouetis
Prodere me populis. neq;.n. tibi ſumme litaui
Iuppiter hoc ſacrum: cæſiq; ĩ pectora tauri
Inferni uenere dei. non fanda timemus
Sed uenient maiora metu dii uiſa ſecundent
Et fibris ſit nulla fides: ſed conditor artis
Finxerit iſta tages. flexa ſic omina thuſcus
Inuoluens: multaq; tegens ambage canebat.
At figulus: cui cura deos ſecretaq; cæli
Noſſe fuit: quem nõ ſtellarũ ægyptia mẽphis
Aequaret uiſu: numeriſq; mouẽtibus aſtra.
Aut hic errat ait nulla cum lege per æuum
Mundus: & incerto diſcurunt ſydera motu:
Aut ſi fata mouent: urbi generique paratur
Humano matura lues. terræ ne dehiſcent
Subſidentq; urbes? an tollet feruidus aer
Temperiem? ſegetes tellus infida negabit?
Omnis an infuſis miſcebitur unda uenenis
Quod cladis genus o ſupi? qua peſte patis
Sæuitiam? extremi multoꝝ tempus ĩ unũ
Conuenere dies: ſummo ſi frigida cælo
Stella nocẽs nigros ſaturni accẽderet ignes

Maiora metu: Ideſt maiora q̃ timeamus. Dii uiſa ſecũdẽt: O utinam dii inquit faciant uiſa: quæ tanta mala protendũt ſint minus infeſta q̃ apparent futura. Et fibris ſit nulla fides: Et etiam mala falſa ut iam ſint: quæ fibræ demonſtrãt. Conditor artis: Ideſt auctor. Artis: Scilicet aruſpicinæ. Finxerit iſta. i. nõ uera docuerit: ſed falſa finxerit. de Tage ita legitur apud Ciceronẽ in libro de diuinatione. Tages cuidam dicitur in agro tarquinẽſi qui araret ſtatĩ apparuiſſe & uiſus eſſe inſpecie puerili: ſed ſenili prudentia: ad eius cõſpectum attonitum fuiſſe qui arabat: & clamorem magnum edidiſſe: & undique concurriſſe breui tẽporis ſpacio totam pene ætruriam. Tum ille multis audientibus plena uerba mandauit: & quæ de auruſpicina traduntur mãdaſſe dicitur ſert q;. Poſtea uero creuiſſe legendis: & ad ea prima referendis. Flexa: Implicata: obſcura. Ambage: circuitione uerborum. At figulus: Sed ex altera parte aderat aſtrologus peritiſſimus qui ꝓdigia explicaret: quæ in cœlo apparuiſſent: hic nomine Figulus dictus ẽ.

Noſce deos: Ideſt arcana deorum quæ curſibus ſtellarum ſignificant. Aegyptia memphis: Ideſt qui habitãt apud mẽphim ciuitatẽ ægypti. ægyptios autem ſcimus aſtrologiæ peritiſſimos fuiſſe. dicit ergo nullum ægyptium parem eſſe huic figulo.

Numeris: Ideſt properationibus quibus mouẽtur aſtra. Nam aſtra modulatiõem quandã cũ acrimonia faciũt cũ mouentur: ſicut Cicero dicit ĩ libro de diuinatione. Aut hic erat ait: ſenſus eſt: aut ĩquit temere omnia reguntur: aut diuina ꝓuidẽtia gubernantur. ſi temere reguntur: omnia nihil eſt quod metuamus: ſed ſi gubernantur diuina: prouidentia proculdubio gubernantur: exitium magnum & pernicies preperatur urbi noſtræ: & conſequenter toti orbi terrarum: ſed tolle alterum: ſequitur ueritas alterius: non autem temere reguntur: ſed diuina prouidentia gubernantur: ergo malum ingens inſtat. Errat: fertur ſine ullo dei regimine. Aeuum: ſæculum. Lege: ſine dei prouidentia. Incerto motu: Ideſt paſſim prout caſus tulerit. Aut ſi fata mo. ſi numina & deoꝝ uolũtates. Mouent: Scilicet cælum. Vrbi: Scilicet romæ. Generi humano: Per conſequens generi humano. nam urbs ĩperium tenebat. Lues: Exitium pernicies. Dehiſcent: Aperientur: & ſubita uoragine cuncta ſorbebit. Subſident urbes: Nunquid inquit hiatu terræ ſorbebitur urbs: ut ad baratrum genus humanum deſcẽdat. An tollet feruidus: Aut inquit inficietur aer: & omne genus animantium peribit. Temperiem: Clemẽtiã cœli & aeris. Segetes tellus. etiam ſi ſemina terræ mandaueris fidem non ſeruabit agricolis. terra enim fidelis eſt cum ſeminibus acceptis reddit multiplicia. An infuſis miſcebitur unda uenenis: an ĩquit corrumpentur fontes & amnes: ut qui ex his hauſerit ueneno pereant extra multorum tempus: ideſt multi peribunt eodẽ tempore. Extremi tempus: Ideſt mors: Conuenere dies ſũmo ſi frigida: Pergit nunc per duodecim ſigna zodiaci & uniuſcuiuſque ſigni domum ĩnuit. oſtendit autem ſigna ſuaſque domos deſeruiſſe: & cœlũ mari reliq̃ſſe: ut ex eo appareat magnũ futurũ bellum. Si frigida cœlo: Saturni domus ẽ capricornus & aquarius. dicit ergo ſi ſaturnus ĩ domo ſua aquario ĩcẽderet eſſet diluuiũ: ſed nõ ita eſt. Frigida: Nã Saturnus friget: & huiuſmodi cæteris planetis tardiorẽ. unde etiã gradũ unũ. xxx. ãnis ꝑficit. Nigros ſaturni ignes: uidelicet ĩ domo ſua aq̃rio ĩcẽderet: & ignes cũ illo cõmixti nigrũ facerent.

Deucalioneos fudiſſet aquarius hymbres
Totaꝗ diffuſo latuiſſet in æquore tellus
Si ſæuum radiis nemæum phœbe leonem
Nũc premeres:toto fluerent ĩcendia mũdo
Succeſſuſꝗ tuis flgraſſ& ignibus æther.
Hi ceſſant ignes.tu qui flagrãte minacẽ
Scorpion incẽdis cauda chelaſꝗ peruris.
Quid tãtũ gradiue paras? nã mittis in alto
Iuppiter occaſu praemitur: ueneriſꝗ ſalubre
Sydus habet:motuꝗ celer cyllenius haeret
Et caelũ mars ſolus habet:cur ſigna meatus
Deſeruere ſuos:mũdoꝗ obſcura feruntur
Enſiferi nimium fulget latus orionis.
Imminet armorum rabies ferriꝗ poteſtas:
Cõfundent ius omne manus.ſceleri ꝗ nefãdo
Nomen erit uirtus:multoſꝗ exibit ĩ annos
Hic furor:& ſuperos qd ꝓdeſt poſcere finẽ?
Cũ domino pax iſta uenit:dux roma maloꝝ
Continuam ſeriẽ cladem ꝗ ĩ tẽpora multa
Extrahe ciuili tantũ iam libear bello:
Terruerant ſatis haec pauidã praeſagia plebẽ

Deucalioneos.diluuiũ quo terræ ĩundant̃. deucalioneos ãt dicit q̃a tpe deucaliõis diluuiũ fuit:ſ𝔡 nõ uniuerſale: nã ſecũdũ hiſtoricos theſſaliã ferme oẽm ĩundauit. Diffuſo æquor̃: ĩundãti mari. Si ſæ.radi. Domꝯ ſolis & lunæ ſũt cãcer & leo ꝙ ſi ſol ĩ domo ſua leonẽ accẽderet:ſignificaret oĩa flãmis ꝑit̃ a eẽ. Nemæũ leonẽ.i.ĩ nemea ſilua natũ & hoc ſecũdũ fabulã: molorcus ĩ nemea ſilua hĩtabat ĩ hac ĩgẽtis formæ leo erat:q molorchi filiũ deuorauit:& cũ hercules hac iter hr̃et ſuſceptus ẽ ab eo:& cũ ex eo de ſtatu ſuo q̃reret hercules dixit ſe fortũatũ:ſi mõ cũ filio uiueret:quẽ leo d̃uorauerat:q𝔡 ubi ſciuit her.ad ãtrũ leõis ꝑuẽit:& faucib.cõphẽdit leonẽ et ĩ diuerſas ꝑtes occidit:deĩde miſeratõe d̃oꝝ leo cõuerſus ẽ ĩ ſignũ unũ ex.xii.zodiaci & ĩ uictoriæ ſignũ: leõis coriũ hũero ſiniſtro geſtabat. Premeres: Leonẽ ĩcẽderes. Flagaſſẽt:Arſiſſẽt. Hi ceſſãt ignes:q̃a nihil tale minãt̃ ſidera. Tu q fla. Martis ãt dõus ẽ Aries & ſcorpio nũc dicit totũ ſcorpio.cũ libra occupaſſe ita ut ĩcẽſo ſcor.bellũ ſignet:nã ſicut mars totũ celũ occupauit: ita & bellũ ũiuerſo orbi fut̃ũ appet.Scorpiõ:acct̃us ẽg. Cauda:uidetis.n.ſcorpi.cauda ferire & letifeꝝ uulnus ĩfer̃. Chelis.ĩpius ſcor.q̃ librã efficiũt. ergo ſcorpio occupauit ẽt libram: quæ dõus ẽ Mercurii. Tãtũ:Scilicet maloꝝ. Gradiue:Erãt autẽ duo tẽpla martis:unũ in urbe & appellabat̃ q̃rini martis: q𝔡 pacẽ ſignificabat alterũ extra urbẽ:qꝑ dicebat̃ gradiuus mars q𝔡 bellũ ſignabat.gradiuus dictus a gradiẽdo. Nã mit.Iupiter r̃licta domo ſua & piſce & Sagittario:ĩ occaſu cõſtiterat: & ſe ueneri cõiũxerat. ergo quõiã ſidera ꝑter naturã ꝑ cœlũ ferunt̃: ſignificat aliq𝔡 magnũ malũ urbi ĩſtare. Cyllenius: Ideſt tardat̃ mercurius præter naturã. nã ĩpe mercurii curſus cæteris celerior ẽ:præter lunã. Nã ſaturnus trigĩta ãniscurſũ ſuũ ꝑficit Iuppiter ſeptẽ:Mars tribus.Sol uno ãno.Solẽ mercurius ſeq̃t̃ & Venus: Lũa uero uno mẽſe. dicit ergo celerẽ eſſe Mercuriũ cõpatõe Iouis:Saturni:Martis &c. Cyllenius:Mercurius a cyllenio mõte Archadiæ ĩ quo colit̃. Et celũ mars.& ita ſeq̃t̃ ꝙ cũ cætera ſigna r̃lictis dõibꝯ ſuis ĩ extremitate ſteterĩt & uacuũ cælum r̃lictũ ſit marti: & ꝑ cõſeq̃ns bellũ toto terraꝝ orbi futurũ ſit. Obſcura feruntur: Ideſt cũ nec luna patiat̃ eclypſĩ:nec ſol ſecũdũ rõem: ſed repẽte obſcurata ſit. Enſiferi fulget orionis: Oriõ Venator fuit & auſus ẽ Dianã de ſtupro cõpellare. Diana uera ĩdignata ſorpionẽ ĩ eũ miſit q eũ uenẽo cõſũpſit:q mortuus poſtea ĩ ſignũ cœleſte trãſlatus ẽ:q𝔡 ĩ ortu ſuo bellũ ſignificat. Enſiferi:Chriſao apud grecos:q̃re aureũ enſẽ ferẽs. Latus:Qua lateri accomodauerat enſẽ. Rabies: Furor. Ius: Diuinũ & humanũ. Sceleriꝗ nefãdo:Quia uiolẽtia appellabit̃ fortitudo. Nã cæſar q ꝑ uĩ oĩa agebat fortis appellabat̃.unde Sæneca ĩ hercule furẽte: ꝓſpeꝝ ac fœlix ſcelus uirtus ꝓſpeꝝ appellabat̃:ſũptibus parẽt boni. Sceleri:Scilicet ĩpietati & uiolẽtiæ. Multoſꝗ: Ideſt magnus & diuturnus erit hic furor. Et ſupos qd ꝓdeſt poſcere finẽ:Primo furor erit ĩgẽs ĩter ciues:nec ſolũ ĩter ciues: ſed ĩter cognatos. deĩde diuturnus:q̃a multi ĩterfuere ãni uſꝗ ad extremũ bellũ:q𝔡 Auguſtus geſſit cũ Antonio & cleopatra deinde finis eiuſmodi erit: ut ſatius fuerit nõ finiri bellũ:q̃ finiri. nã exitu ciuilis belli ſeruitus erĩt q̃a cæſar oĩa tenebit. ergo qd ẽ q𝔡 ſupos oremus ut finiãt ciuile bellũ: q̃do finis belli deterrior futurus ẽ ĩpo bello. Finẽ: Belli ciuilis. Cũ domino pax iſta uenit: Ergo ſerui erũt romãi. nã dominus & ſeruus correlatiua ſũt. Duc roma maloꝝ cõtiuã ſeriẽ: Nũc apoſtrophat ad urbẽ Romã noli ĩgt quærere finẽ belli: q̃a tã diu libertas durabit: q̃ diu etiã bellũ durabit. Duc: Protrahe Cõtinuã ſeriẽ: Ideſt cõtinuũ ordinẽ ſine ĩtermiſſiõe. Extrahe:Prolata. Terruerãt ſatis:Hæc quidẽ quæ tuſcus uates prædixerat & Figulus aſtrologus uaticinatus fuerat ſatis trepidã ciuitatẽ rediuerãt: ſed acceſſit etiã q𝔡 ſequit̃. uidelicet quædã matrona furẽs ꝑ urbẽ:quæ uerbis nõ explicatis exiciũ belli prædixit:& mortẽ Põpeii q apud ægyptum a ptholemæo iuſſus ẽ occidi: & etiam filios pompeii. ſ. Gneum.& Sextum: & etiam tetigit bellum inter Antonium & Auguſtum ex una: & ex altera parte brutum: nec pretermiſit bellum quod inter auguſtum ex una: & antoniũ & Cleopatrã ex altera:prædixit etiam mortem Cæſaris qui in ſenatu a Bruto & Caſſio uigintiquatuor: Alii trigintaq̃nq̃ uulneribus occiſus eſt. Hæc: Supradicta ab Arunte & figulo.

Premũt: opprimũt. Nã q̃lis uertice pyndi: Dicit nõ aliter ꝑ urbẽ de hac charã matronã hãc: q̃ solet ĩ mõte thebão furere Mẽus. i. Bacchi sacerdos orgia Bacchi celebrãs. Pĩdi: Pĩdus mos ẽ thessaliæ: ubi orgia Bacchi mulieres frequẽter celebrare solebãt: quæ mulieres mẽades dicunt. απο του μαινομαι .i. ab ĩsan ẽdo. Edõis: Idest treissa mulier. nã græcũ ẽ. Edon autẽ mõs ẽ thraciæ. deĩde patrõymicũ masculini generis edonides formatur ex patrõymico fœ. fit remota de ut edonis dis. Ogigio lieo: Baccho thebano. nã bacchus filius iouis fuit: & Semeles quæ filia Cadmi fuit: cuius amore captus iuppiter cũ iã grauidã fecisset: indignata Iunꝓ ĩformã nutricis eius apparuit: & ex ea quærere cœpit. nũqd uere a ioue amaret? illa rñdit se amari: utpote qa plerũq; ad se descẽderet. tũ illa uide qd agas. nõ .n. sẽp uerꝫ fuit: qd' puellæ crediderũt se cũ ioue cõcũbere: sed iuuenes sũt mortales: sed si uis me scire te amet an nõ? cũ ad te descẽderit: quærito ut talis tecũ coeat: q̃lis cũ iunõe coit: qbꝰ petitis cũ negare nõ poterat iuppiter. nã ꝑ stygiã paludẽ iurauerat cũ ea fulmĩe & fulgure coiuit illa cũ calorẽ ferre nõ posset: cũ tota domo flagrata est. Iuppiter autẽ Bacchũ iã cõceptũ fœmori suo iunxit usq; ad partus tẽpus eũ portauit. hic est ꝙ appellatur ogiges ꝙ geminis partus natus sit. s. ex uẽtre matris Semeles: & ex fœmore pr̃is iouis: Ogigio: Ogiges primus thebãorꝫ rex fuit post Cadmũ. ergo a rege Bacchũ ogigiũ appellauit. Prodẽs: Manifestãs. Vrgẽtẽ: Premẽtẽ. nã plenã erat numĩe phœbi q cogebat iã mala futuri ꝓdere. O pean: Peã ꝓprie laus ẽ Apollinis hymnũ ãt ꝑ ipo deo posuit. Qua me sup æquora: sic. n. existĩabat se ab apollĩe sup æquora raptã fuisse. deĩde ĩ terrã cõstitutã: Video pãgea: Video igr̃ tessaliã ꝙ ibi põpeius magna pugna a cæ. uictus fuerit. ergo dicit se uidere locũ ad quẽ cõcurrerũt.

Sed maiora premunt. nã qualis uertice pyndi
Hedonis ogygio decurrit plena lyæo
Talis & attonitam rapitur matrona ꝑ urbem
Vocibus his ꝓdens urgentẽ pectora phœbũ
Quo feror o pean? qua me sup æquora raptã
Constituis terra? uident pangea niuosis
Cana iugis: latosque hemi sub rupe philippos
Quis furor hic o phœbe doce: q̃ tela mãusq;
Romanæ miscẽt acies bellũq; sine hoste est.
Quo diuersa feror. primos me ducis in ortus.
Qua mare lagei mutatur gurgite nilo.
Hũc ego fluminea deformis truncus harena
Qui iacet agnosco. dubiã sup æquora syrtĩ:
Arentemque: feror libyen quo tristis erinys
Transtulit æmathias acies: nũc desuper alpes

Pãgea: Mõtes sũt thessaliæ. Cana iugis: Quia sẽp niuibꝰ teguntur. Hemi hemus mõs ẽ tessaliæ. Latos philip: longe lateq; porrectos. cãpi philipici appellati sũt a Philippo rege macedõiæ. Quis furor hic: Scilicet quẽ uideo ꝑ thessaliã. Que tella mãusq;: Idest ad qd. nã sibi uidere uidebatur romanas acies cõserturas eẽ. Bellũq; sine: Quia ciuile bellũ. Quo diuersa feror: Statĩ se a philippicis cãpis rapi & ĩ ægyptũ firmari existimabat. Prĩos me ducis ĩ ortus nã ĩ oriẽte ẽ ægyptus. Qua mare lagei: Ea parte q̃ nilus ĩ mare ĩfluit: & maris undas mutat. Nã nilus mare ĩgrediens sua magnitudĩe aq̃s cõfũdit: ita ut aliũ colorẽ tribuat. Lagei: Aegyptii. nã ptholemæus lagi filius unus ex prĩcipibus alexãdri fuit: q post alexãdrũ ĩparauit a quo oẽs ægptii r̃ges ptholemæi sũt appellati. Hũc ego flumĩea: Et dicit causã cur phœbꝰ se ĩ ægyptũ rapuerit: ut prædiceret mortẽ põpeii q postq̃ ĩ thessalia uictus fuit ac diu cogitaret: qd faceret tãdẽ petiit ægiptũ: ubi ptholemæus r̃gnabat: cuius patrẽ aliq̃do in regnũ reduxerat. sed ubi ptholemæus audiuit põpeiũ acie pharsalica uictũ cõsilio Achillæ cliẽtũ & Photini cẽsuit occidẽdũ: quo facto ĩ gr̃a cũ cæsare rediret: & ita factũ ẽ ut patet ĩ Valerio li. prĩo ca. de ꝓdigiis. Flumĩea harena: Idest harena nili flu. Deformis trũcus: Quia sine capite. nã Achillas & Photinus cũ põpeiũ ĩ naue p̃toria r̃cepissẽt: abscisso capite trũcũ ĩ mari ægyptio deiecerũt. caput uero cæsari miserũt. Dubiã sup æquora syrtĩ: Et cursus ĩ alias r̃giões trãsfert .s. ĩ Libyã ubi bellũ ciuile gestũ ẽ: cũ Cato collegisset reliqas excercitus post põpeiũ ĩterfectũ: ad Iubã Numidiæ regẽ se cõtulit q postea cũ Vtice a Cæ. obsideretur: se ipm ĩterfecit: q cato uticẽsis ẽ appellatꝰ. Dubiã: Quia loca illa aliq̃do uidentur aquã multã h̃re: ita ut naues sustineãt. deĩde subito arescũt & ĩ sicco reliquũt naues. Arẽteq; feror lybiẽ: Quia maxime aquæ penuria laborat lybia. Quo tristis erinis libyem: Et quæ acies põpeii ĩ Thessalia uictæ trãslatæ sũt ĩ Aphricã ab ipo Catone. Nũc desup alpes: Et iã hĩc trahit ĩ hispaniã. Nã ibi Gneus & Sextus filii põpeii ĩgẽtẽ exercitũ cõparũt & ibi etiã erat Scipio: qui post mortẽ Iuliæ socer fuerat põpeii: ibi etiã Labienus qui rei militaris peritus erat & multa præclara ĩ gallia cũ cæsare gesserat: ibi ergo bellũ gestũ fuit: adeo ut cæsar: sicut ĩ historia legitur: uenenũ haurire cogitauerit. nã ut ostẽdit Plutarchus: quãuis adhuc adoloscentes eẽt filii põpeii: dignas tamen ĩperio uires & audaciã ostẽtabãt: ita ut extremũ cæsari discrimen ĩtẽtarit: magnũ prælũ ad Vrbem Mundam cõmissum ẽ. ĩ quo cum cæsar suos ægre ĩpetum substinere cerneret per medias armatorũ acies discurrens: elato clamore: si nihil inquit sudoris superest: corripite me & in puerorum manus tradite: magna uis ꝓ̃ptitudine & animi audacia repulsis hostibus triginta eorum cæcidit: ex suis mille fortissimos amittens: post prœlium excedens ad familiares conuersus sæpenumero pro uictoria inquit: nunc autem pro uita dimicaui.

Nubiferæ colles. Trās alpes: quæ altitudie sua tēdūt usq; ad nubes. Aereā pyrenē. mōs est hispaniæ ad quē sicut Liuius i tertia decade scribit Hannibal puenit: cū primū i italiā uenit. Patriæ sedes. r. i. u. & sta tim uisa ē se reduci romam: ubi se uidere uidebat cæsarē in senatu a Bruto & Cassio cōfodi. Cōsurgunt partes iteꝝ. Nā Marcus Antonius cadauer cæsaris in forū cōtulit: & orationē habuit qua per cōmiseratio nē mouit plebē cōtra Brutū & Cāssiū. Totūq; per orbē. Quia bella gesta sūt usq; in ægyptū. Rursus eo. Quia uideo bellū inter Antoniū & Cleopatrā ex una: & Octauianū ex altera: quos uicit apud acciacū ꝓmōtoriū. Littora pōti. Quia existimat se iteꝝ rapi ad cāpos philippicos. ideo noli me illuc rducer. Nā ipsos iāpridē uidi: sed potius me reduc usq; i pōtum regnū Mitridatis: q̄ iteꝝ ad cāpos philippicos. Et laxo. i. d f. sic eni fieri solet: ut cū aliqs afflatus fuerit recedēte spiritu: relinquatur exanimis.

Nubiferæ colles: atq; aeream pyrenem
Arripimur: patriæ sedes remeamus in urbis.
Impiaq; in medio paguntur bella senatu.
Cōsurgūt partes iterū: totūque per orbem
Rursus eo. noua da mihi cernere littora pōti,
Tellurēque nouā. uidi iam phœbe philippos.
Hæc ait: & laxo iacuit desetra furore.

MARCI ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER. II.

Iamq; iræ patuere deū manifesta-
que belli
Signa dedit mundus: legesque &
fœdera rerum
Præscia mōstrifero uertit natura tumultu.
Indixitq; nefas: cur hāc tibi rector olympi
Sollicitis uisū mortalibus addere curam:
Noscant uenturas ut dira per oia clades:
Siue parens rerum (cū primū informia regna
Materiāque rudem flāma cedente recepit)
Finxit in æthernū causas: qua cuncta coercet

Incipit Secundus Lucani.

Iamq; iræ patuere deū &c. Incipit secūdus liber in cuius principio agit quomō Romani māifesta certaq; signa belli uider: magno dolore affecti sūt & oēs q̄rebāt quō deos placar possent q̄q̄ adeo irati erāt ut nullis ꝑcib9 moueri potuerit: Sed Poeta ad deū apostrophat quærēs qdnam ita uoluerit hoies ꝑscire instātia mala: qbus ꝓuideri nō possit. Nā sicut ēt Cic. dicit: ꝑsciētia maloꝝ inutilis ē cui ꝓuideri non pōt: deide dicit hoc euenisse: aut casu: aut uolūtate fatorū. Patuere: apte fūt signis & ꝓdigiis: quæ terra cœlo mariq; apparuere. Mūdus. i. cœlū nā ut supra dictū multa signa numerauit: quæ figulus uiderat. Leges: cōstitutiones. Fœdera rerum: idest concordiam: ut uerbi causa mutata ē lex rerū tūc cū bos pepit uitulū capite humano: & ecōuerso: mulier infātē capite elephātino. Præscia mōstrifero: naturale ē ut ex uulnere seq̄r sāguis: sed ex uulnere uictimæ nō uenit sāguis: ergo naīa ddit hoc: quæ multorū futurorū ꝑscia erat. Tumultu: ꝑturbatiōe. Indixitq; nephas: uerbū feciali ū ē q presūt fœderib9 faciēdis. hi. n. cōsulto populi Ro. cū quib9 uolebant pacē iūgebāt: bellūq; cū quib9 uolebāt idicebāt: & indicere ē bellū denūciare. Indixit. denūciauit. Nefas: q Romani iter se bella gesturi eēnt: nā nefas appellat ciuile bellū: qd iter cognatos & parētes gestū est. Curam: apostrophat Poeta ad Iouē quærens cur homines in spe tenere noluerit: inquit o Iuppiter cur mala ita aperta esse uoluisti ut sperare non possent Romani meliora fore: Olympi. cœli: Addere. augere. Venturas clades. instantia mala. Per omnia. per prodigia sæua quæ ex deorum ira procedunt. Siue parens rerum: quasi conqueritur de deo siue natura: quæ non occuluerit mala: ut interim homines sperare possent. nam spes incerta est passio: sed tu spe remota: certa signa futuri mali dedisti: est autem ordo: quodcūque paras sit subitum & mens sit cæca: siue parens rerum finxerit causas & cetera. Sensus est siue omnia diuina prouidentia reguntur: siue omnia quasi fortuitu trahuntur: nō debueras manifesta signa hominibus dare: quid futurum esset: sed incertos tenere: ut saltem sperare possent. Parens rerum: siue natura naturans: siue deus: non eni differunt re: sed noie. dei. n. ē ex nihilo facere aliquid. Cū primū infor. re. significat eū primū chaos de rerū oium materia fuit & eā distinxit deus. Informia. sine forma: quia oia ꝑmixta erāt & cōfusa nec elemētū alteꝝ ab altero discernebat. Materiāq; rudē. declarat informia regna. Que pro. i. Flamma cedente: pro recedente. quia primo distinxit ignem ab aqua: terra & aere: quo facto statim lux apparuit. Nam ignis quia leuius est elementum aeream regionem petiit: sed terra quia grauior est in firmamento persistit: circa quam est aqua quia leuior est terra: Aer uero quia leuior est aqua: superior existit: at uero ignis omnium leuissimus regionem aeream petiit. Finxit in æternū causas: idest fata rebus cōstituit: quæ præteriri non possunt: nam fatum nihil aliud est q̄ series causarum. Fatum autem secundum Boetium libro quarto de cōsolatione: est inhærens rebus mobilibus dispositio: per quam prouidentia suis quæque nectit ordinibus. et reliqua

Se quoq₃ lege tenens.& sæcula iussa ferentē
Fatorum immoto diuisit limite mundum:
Siue nihil positum est:sed fors incerta uagat̄:
Fertq₃ refertq₃ uices.& habent mortalia casū:
Sit subitum quodcūq₃ paras:sit cæca futuri
Mens hominum fati:liceat sperare timenti.
Ergo ubi concipiunt quantis sit cladibus orbi
Constatura fides superum:ferale per urbem
Iustitium:latuit plebeio tectus amictu
Oīs honos.nullos comitata ē purpura fasces.
Tūc questus tenuere suos:magnusq₃ p oēs
Errabat sine uoce dolor:sic funere primo
Attonitæ tacuere domus.cum corpora nondū
Conclamata iacent:nec mater crine soluto
Exigit ad sæuos famularum brachia plāctus.
Sed cū membra premit fugiēte rigētia uita:
Vultusq₃ exāimes:oculosq₃ ī morte minaces.
Nec dū est ille dolor:sed iā metus icubat amēs
Miraturq₃ malū:cultus matrona priores
Deposuit:mœstaq₃ tenent delubra cateruæ.
Hæ lachrymis sparsere deos:hæ pectora duro
Affixere solo:lacerasq₃ in limine sacro
Attonitæ fudere comas:uotisque uocari:
Assuetas crebris feriunt ululatibus aures.
Nec cūctæ sūmi templo iacuere tonantis.
Diuisere deos:& nullus defuit aris
Inuidiā factura parens:quarū una madentes

Se quoq₃ lege tenēs: q uia legē etiā sibi ipsi fatum īposuit ut q̄cquid semel statuerit illud mutari nō possit. Et sæcula iussa ferentē:secūdū Stoicos:q̄a oīa fatis regi dicunt.ergo diuina prouidētia. Limite firmo termino fatoꝝ. Siue nihil positū.i. firmatū & statutū diuina ꝓuidētia:hoc aūt dicit secundū Epicureos:qui oīa casu & fotuna regi dicūt. Fertq₃ refertq₃ uices:quia mō hoc mō illud. Vices: res hominū. Et hēnt mortalia casū:idest sūt subiecta sub fortunæ potestate. Sit subitū.i. īprouisū. Liceat sperare timēti:ideo ueli ignarā esse mentē futuroꝝ maloꝝ:ut saltē spē habere possit. Ergo ubi:Postq̄ ita apostrophauit ad Ioue quærēs:cū signa ita certa eē uoluerit:nūc ad ꝓpositū redit: Postq̄ īquit iā certū erat fore bellum Romani magna ex pte pabant deos placare & subito iurisdictio interdicta est:& mœsti omnes uestes lugubres īduerunt:& oīa honoris insignia deposuerunt. Quātis cladibus:q̄tis exitiis. Cōstatura fides:uidelicet certitudo deoꝝ magna clade constatura sit. Ferale:letiferum. Nā iustitium dicebat̄ quotiēs trepidatio aliqua erat in urbe:unde iustitiū quasi iuris statio:& est uerbū iuris ciuilis. Omnis honor:uidelicet ædilis:cēsor:prætor:cōsul:& cæteri magistratus. Plebeio amictu:uidelicet toga aut sago ueste militari. Nullos fasces.i.nullos honores Fasces aūt ꝓprie īsignia cōsulū sūt:sed ꝑ omni magistratu posuit. Tunc tenuere.s.q.s. in mēte sua:q̄a tātus dolor erat ut uocē emittere nō possēt. Virgili. Et uox faucibꝫ hæsit. Magnusque p oēs &c. Declarat quomō questus suos tenuere: quia p̄ nimio dolore uox premebat̄. Sic funere:Primo ꝑ similitudinē ostēdit quomō questus suos tenuerit quēadmodū fieri solet cū aliquis moritur: & desperat̄ iā de eius uita:primo quidē domestici tacēt pre nimio dolore:deīde ubi iam spiritū emiserit omnes una uoce clamāt. Primo funere:cū primum spiritū emiserit. Domus.i.domestici. Conclamata iacēt: Secundū consuetudinē antiquoꝝ locutus ē:quia spiritus uitalis exclusus hoīes plerūq₃ fallebat mortuos calida aqua lauare solebāt:& ꝑ interualla cōclamare:nā cū uidebāt eū interlauandum nō moueri: cōclamabat unus dicēs.ha.ha he.he.deinde uentrē iteꝝ lauabāt: & iterū conclamabant: postremo ueniebant ad uitalia & ubi uidebant spiritum penitus abiisse: tū demum omnes conclamabant. Nec mater crine soluto:idest nundum iubet præficas uenire quæ more Romano flerent mortuos. Præficæ dicunt̄ mulieres quæ p̄cio cōducūt̄ ī funere deplorādo. Exigit: postulat. Ad sæuos famulaꝝ bra.plan.i.palpitat explorās nūqd uiuat. Rigētia:frigida. Fugiēte uita.i. anima. Vultus exa.uidelicet nūqd aliqs ex ore spiritum reddat. Oculos in morte minaces:idest minitātes & quasi labentes sicut morientes faciunt. Nec dum ille dolor:idest nundum extat & apparer: dum adhuc spes aliqua superest:nam mater nescit quid faciat & pre nimio dolore ei uox interclusa est. Miratur malum: idest obstupefacta est. Cultus matrona priores: ita quidem deposuere insignia magistratus: sed matronæ quoque uestes exuerunt: & lugubria indumenta accepere:& per templa diuisæ sunt:. Prioris cultus: Quibus in pace utebātur. Hæ lachrymis sparsere deos:idest aliæ impleuere lachrymis simulacra deorum. In limine sacro:idest uestibulo templi. Fudere:sparsere comas more mœstarum. Assuetas uotis:uotisquia uotis deos uocare solebant. Vlulatibus:clamoribus. Diuisere deos:idest deorum templa:quia aliæ alia templa petiere. Et nullus defuit:quia matres magis timent filiis suis. Quarū una madētes:Prosequit̄ dicens:unā ex illis matronis:quæ cæteris nobilior erat adhortatā fuisse alias:ut nūc lachrymis:nūc plāctu miserias suas flerent: q̄ndo ptās eēt flēdi:nā cū alter ducū uicerit:& si dolor magnus nobis erit: tamen lætitia erit simulāda. Quaꝝ:Matronarū quæ in templis erant. Madētes scissa genas.i.habēs scissas genas;est enī synedoche.

Scissa genas planctu:liuentes atra lacertos
Nūc ait:o miseræ contūdite pectora matres:
Nunc laniate comas.neue hūc diferte dolorē
Et summis seruate malis:nunc flere potestas
Dum pēdet fortuna ducum:cū uicerit alter
Gaudendū ē:his se stimulis dolor ipse lacessit
Necnō bella uiri diuersaq; castra petētes:
Effundunt iustas ī numina sæua querelas.
O miseræ sortis:ꝙ non in punica nati
Tempora cānaꝝ fuimus.trebiæq; iuuentus
Non pacē petimus supi:date gētibus iras
Nunc urbes excite feras:cōiuret in arma
Mundus.achemeniis decurrāt medica susis
Agmia.massagetē scythicus nō alliget hister.
Fundat ab extremo flauos aquilone sueuos

Scissa:Laniata. Liuētes lacertos:Idest liuidos:quod fit ex nimio plāctu.Nā mox erat lacertos nudos
percutere. Matres.s.familias. Laniatæ:Laceratæ. Nūc:quia nūc tp̄s ē:ut oēs nr̄as miserias lugeam9
Neue hūc differte dolo.quia īcertū iā.n.certa sūt signa mali futuri. Nec su.seruate malis:Idest nec ser/
uate ad extrema mala:nā quū alter ducū uictoriā obtinuerit:retinēdus erit luctus:& simulāda lætitia.er/
go nūc quū licet lugeamus. Flere:p flēdi facultas:& ē cōstructio graeca. Pēdet fortuna.i.dū īcertū est
uter uincat. Gaudēdū est.i.simulāda lætitia:ēt si dolore pectora nostra afficiēt. His se sti.dol.ipse: Si/
cut inter se cōquerebāt mulieres:& primariæ ī pri/
mis.at uero nec ipsi uiri aliter affecti erāt:quū diuer
sos duces sequi cogerētur:sibi eīm ipsis ī memoriā
reducebāt bella elapsa:& antiqua.s.marii & Syllæ:
& cōparatiōe illorū hæc instātia mala illis deterio/
ra eē dicebāt. His stimu.i.his adhortatiōib9 ad lu
ctū. Dolor.i.dolētes mulieres. Necnō p simili
ter sicut matronæ. Diuersa castra:Quia alii cæsa
rem:alii pōpeium secuturi erāt. Iustas quærelas:
qa iuste cōquerebātur de sæuitia eoꝝ:& secūdū epi
cureos locutus ē:qui nullā curā reꝝ humanarū de/
os hr̄e uolebāt. O miserrimæ sortis:O miseræ cō
ditiōis ꝙ nō nati sumus punico bello:quo tpe duo
exercitus cæsi sunt apud cānas.ac si dicat satius fuis/
set ꝙ perissemus q̄ ad hæc mala seruati essemus.
Punica tēpora cānaꝝ:Quū Hānibal trāsiuit ī italiā
Cānæ agꝝ.uicus erat apuliæ ignobilis:sed clade ro/
mana postea nobilissimus factus:& duoꝝ ducum
alter occisus est:scilic& Paulus Aemilius:alter uero
scilicet Terētius Varro fugit : & incertum fuit uter
magis probaretur.Nam Aemilium caeso exercitui
superesse noluisse constat:ut est apud Valerium li/
bro primo:capitulo primo.At uero Terentium:ut
creditū ē nō despasse: ut apud Valeriū libro tertio:capitulo q̄rto legit̃. Trebiæ iuuētus: Nā prima cla/
des romanoꝝ fuit apud ticinū fluuiū:Secūda ad trebiā:Tertia ad lacū trāsumenū.Quarta ad cānas.Nam
apud ticinū exercitus romāoꝝ prio fusus ē ab Hānibale: & dux romāorū.s.Scipio sauciatus fuit:captusq;
etiā fuisset:nisi a filio suo q postea a d̄uicta africa africāus ē apellatus liberatus fuisset:huic bello trebiū suc
cessit haud pcul a placētia ibi milites suos igne oleoq; fouit Hānibal:& hoīes ab africa calida r̄giōe roma/
nos ī sua hyeme duce Sēpronio uicerūt.dicit ergo se uelle fuisse ex his q apud trebiā ab Hānibale cæsi sūt.
Nō pacē: nūc dicit cōditionē suā miserā eē.alii iqt pacē optarūt:nos uero bellū undiq; īferri:nā pace ciui
lia bella excitant̃. At uero quū bellū īstat:romāi relictis bellis ciuilibus sūptis armis se defēdūt. huc igitur
maloꝝ puecti sumus:ut melius sit optare bellū q̄ pacē. Date gētibus iras. Optat ut ab oībus partibus
orbis terraꝝ bellū urbi romāæ īferat̃. Sicut .n. ciuilē discordiā sedari posse dicit. nā quū bellū cōmune ē
stati discordia & simultates īter ciues depōunt̃. Vrbes fe.Cū q̄bus nunq̄ bellū fuit. Achemeniis susis:
Susa nobilissimū ē psidis oppidū: ī quo:ut docet Solinus:tēplū fuit susae dianæ. & autore Strabone libro
xv. fere susia psiæ pars ē īter eā & babylloniā posita: & susa urbē clarissimā habet: Nā Perse & Cyrus supe/
ratis medis quum propriam terram in ultimis sitam uiderentur: Susiam uero interius & babylloniæ &
aliis gentibus propinquam in ea imperii sedem locauerūt:simul & regionis confinium ostendentes. Su/
sa a thitono cōdita dicit̃ Mēnōis p̄re.Susii ēt cassii sūt appellati.nā Eschilus mēnonis matrē Cassiā uocat.
Vrbis mœnia & tēpla:& regiæ īstructura erāt babylōicis similia:& coctili latere & bitūine:ut q̄dē ediderē
A susis usq; psopoli stadioꝝ.iiii.miliū &.cc.atq̄ hic usq̄ i carmaniæ fines sūt.M.&.cccccc.nationes incolūt
regionē quæ patischores appellāt̃.Itē magi q honestū quoddā uiuēdi genus sectātur: & Achemenidæ:de
qb9 loqt̃ Lu.ex idia reuertētes ab Azāio carmāiæ flu.septētriōes primū uidēt.Achemēidis ī hoc tractu se
des fuerūt auctore Solino cap.lxvii.Inter carmaniæ pmontoriū & arabiā quinquagīta milia passuū inter
iacēt. Medica.i.mediæ prouīciæ.Media:ut iquit Solinus ca.lxix.ab occasu trāsuersa utraq; pthiæ regna
āplectit̃:a septētriōe armenia circūdat̃:ab ortu caspios uidet:a meridie psidē.deīde tractus hic pcedit usq̄
ad castellū:qđ magi optinēt phydasarciola noīe:hic Cyri sepulchrū. Hister:flu. histriæ. Massagetē:
Massasiæ populi:tātūmō ut r̄fert Stra.li.xi.solē deū putāt:atq̄ illi equū mactāt.siguli sigulas uxores ducūt
Vtūt ēt uxorib.alioꝝ:idq; haut occultæ &c. Scythicus hi.nā ut eodē li.inqt Stra.ad dexterā nauigāti eu
ropæ cōtigui sūt scytæ atq̄ sarmatæ &c. Alliget:teneat ut nō uēiat ī Ita. Sueuos:po.sūt gallie cōtra quos
magno piculo bellū gessit Cæ. Flauos:iō flauos qa flauos p colla crines gestāt.& ex gallia sūt q̄ comata dr̄.

Albis: Fluuius est ĩ sueuis & fluuiũ ꝓ regione posuit. Indomitum: quia bellicosissimi sunt populi. Omnibus hostes: Et ut summatim dicã hoc præstate ut oĩs terrarũ orbis bellũ inferat: modo ciuile bellũ auertatis. Auertite: Remouete: nã cũ romani se uiderĩt undiq; ab hostibus præmi: depositis simultatibus se defendẽt Dacus Populus: Hic ab hac parte. Getes: Populi: quo uulgo gothos appellãus. Occurrat hyberis alter: Scilicet Cæsar & bene ꝓuinciã hispaniæ ei dat: ꝙ galliæ cæsar præfuerat & ex ea uictor redierat. Ad eoas hic uertat: Idest põpeius & suã quoq; Põpeio ꝓuĩciã dat ꝙ hic aliquãdo de oriẽtalibus triũphauit quo tpe Mitridatẽ & Tigrãnẽ suapuit.

Alpis & indomitum rheni caput. oĩbꝫ hostes
Reddite nos populis: ciuile auertite bellum.
Inde dacus premat: ĩde getes occurrat hyberis
Alter: ad eoas hic uertat signa pharetras.
Nulla uacet tibi roma manus: uel pdere nomẽ
Si placet hesperiũ o superi: collapsus ĩ ignes
Plurimus ad terram p flumĩa decidat aether.
Saeua parẽs utrasq; simul partesq; ducesq;
Dum nondũ meruere: feri. tanto ne nouoꝝ
Prouentu scelerum quaerũt uter ĩperet urbis
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere.
Vt neuter. talis pietas peritura: quaerelas
Egerit. at miseros angit sua cura parentes:
Oderuntq; grauis uiuacia fata senectæ:
Seruatosq; iterum bellis ciuilibus annos.
Atque aliquis magno quaerẽs exẽpla timori.
Non alios (inquit) motus tunc fata parabant:
Cũ post theutõicos uictor libycosq̃ triũphos

Pharetratas: Quia populi oriẽtales arte sagittãdi peritissimi sunt: & præcipue parthi q̃ ĩterfugiẽdũ sagittis utunt. Nulla uacet tibi: Idest nullũ sit tibi ociũ. Vel pdere nomen: Nũc q̃si tacitæ q̃stioni respõdẽt: q̃a occurrebat hoc tu bellũ optas ut bella ciuilia desinãt: at iuppiter ita statuit: ut ĩperiũ Romanum pereat: respõdet si dii ita ĩqt uoluere: ut Ro. pereat ĩperiũ potius nos fulminibus occidãt: q̃ nos mutuis uulneribus pereamus. Hesperiũ: Italicũ ut Roma nũ nomen penittis tollat. Collapsus ĩ ignes: nam æther cælestis ignis ẽ. αιθηρ αιθω. ardẽdo q̃a elemẽtũ itlud semp ardet. Sæua parens: Et ãteq̃ nocẽtes fiãt fulmine ĩqt omnes pde. ac si. d. satius ẽ nobis perire inocẽtibus q̃ nostro ipsi sãguine maculari uideamur meruisse: Sæua. Vel magna uel crudelis. Feri: Percute. Dũ nũdũ: Idest dũ ãdhuc sunt ĩnocẽtes & sanguinẽ nũdũ ĩuicẽ fudere. Tãto ne nouoꝝ: Nũqd hoc ĩqt pmitẽdũ fuit o superi ut duces tãto scelere quærerẽt uter eoꝝ ĩparet. Est autẽ argumẽtũ ualidissimũ: nam hoc dicit ꝙ romani bellũ ciuile gerãt: ut uel Cesar uel Põpeius ĩpetẽ iniquũ & nefariũ: at uero si bellũ gereret ꝓ libertate ut neuter eoꝝ ĩparet: æquũ eẽt: sed tamẽ nec ꝓ libertate qdẽ tãtũ belloꝝ fieri deberet: q̃to minus ꝓ seruitute licet. Tãti: Scilicet p̃cii hoc ꝓ libertate. Prouẽtu sceleꝝ: Idest accessione sceleꝝ. Vix tãti: Idest uix causa erat ut bella ista tãto momẽto cõcitent: ad hoc ut neuter ĩperet: sed libertas seruaret. Vter: Scilicet Cæsar an Põpeius. Talis peritura pietas: q̃a paulopost: pietatẽ belli habẽt nullã: cũ postea partes seq̃nt omissa pietate bellũ summa libidine gerẽt ergo pietas peribit. At miseros: Scilicet seniores dolebãt ꝙ tã diu uiuerent ut cogerẽtur secũdũ bellũ ciuile uidere: nã primũ uiderant ĩter Syllã & Marium. Sua cura: Propria cura. Fata uiuacia: Idest uitã suã nimiũ diuturnã. Grauis senectæ: Quæ ipsis grauior eẽ cœpat. Seruatosq; iterũ: Ita etiã euãder conq̃rit se diu nimiũ uixisse & cõparatione sua uxorẽ fœlicẽ dicebat: quæ mortẽ Pallãtis filii sui nõ uiderat. Iterũ: Secũdo. Atq; aliquis magno: Habita ẽ cõmiseratio uiroꝝ simul & mulierũ: qui de fortuna sua cõquerebãtur & priusquã ciuilia bella cõmitterẽtur optabant fulmine iouis occidi antequã nocẽtes fierẽt: nũc p cõparationẽ ostẽdit ipsos cæteris miseriores esse: nã & si præterito tẽpore bellũ gerebatur a mario & Sylla: tamen si bellũ illud cum isto compararetur: multo illud hoc ĩferius esse uidebit: quid tẽpore ĩquit Marius exul urbe pulsus ĩ mĩturnẽsibus paludibus latuit eadẽ mala ꝓbãtur quæ nũc nobis ĩminẽt. Aliquis: Scilicet ex Romanis. Exempla quærẽs: Idest cogitans: nũquid a natura tale aliquid populus Romanus meminisset. Alios motus: q̃ tẽpore nostro. Cũ post teuthonicos: Marius post debellatũ Iugurthã cũ rediisset Romã: & triũphus uniuersi senatus decreto sibi cõcederetur: fama subito supuenit ĩstare Cimbros Gallos Senones Teuthones: quos rumor ita uulgauerat deseruisse regiões suas: eo aĩo cũ liberis & uxoribus ut Italiã occuparẽt: & pulsus romãis ĩbi ĩpiũ tenerẽt. Et quẽadmodũ ẽ apud plutarchũ decẽ milia fuer̃: & unaquæq; milia decẽ milia hominũ tenẽt. Marius cũ maxĩa lætitia susceptꝰ ẽ: nõ tãtũ pp uictoriã ex nũidia ptã: q̃tũ ꝙ ĩ tpe uẽisse uidebat̃ ut tãto malo solus r̃sisteret. neq̃ alius eẽ uidebat̃ idõeus: q hoc tãtũ bellũ susciperet. Ille ergo cõtinuo factꝰ ẽ cõsul: et qđ raro cõtigit iussus ẽ cõsulatũ cõtinuare. duxit igit̃ exercitũ aduersus hostes. p̃io qdẽ eos uicit nõ ꝓcul ab athesi flu deĩde alter cõsul Catul. cũ oppositus eẽt cimbris. nã ĩpe teutones uicerat ĩ loca tutiora se recepit: ueritus nõ posse uĩ tãtã hostiũ sustĩer̃: & cũ uictor marius lætitiã cũ uniuerso exercitu ageret rumor uẽit Catul. cũ suis ab hostibꝰ fusũ esse: tũc pturbata nõ nihil ẽ lætitia Marii & militũ suoꝝ: sed tamẽ sũpto aĩo se cũ exercitu ad Catullũ recepit: quẽ inuenit se in locis tutioribus tueri: nullã tamen cladem ab hostibus recepisse.

Collectis igit̃ exercitibꝰ aduerſus hoſtes pugnãdi occaſionẽ expectãt. Hic cũ ſæpe eq̃tũ caſtris hoſtes ꝑ lu/
dibria ĩſultarẽt: ut cogerẽt Romãos e uallo exire: & Romanã illã fortitudinẽ oſtẽdere. Marius ſe cõtine/
bat. Tandẽ legati miſſi ſũt a Cymbris q peterẽt a Mario & populo ro. ſibi terræ tãtũ daret̃ ut urbẽ cõdere
poſſẽt & ĩ Italia hitare: cui legatiõi Mar. reſpõdit ita: Vos terrã tãtũ petitis uobis: at uero ſociis ur̃is nũqd
nõ ꝓuiſũ eẽ uultis? Nobis iq̃t tãtũmodo: tũc cæteri qdẽ riſũ tener̃ nõ potuerũt. Cũ hoc uidiſſet Mar. re/
cte iq̃t facitis ꝙ ſociis ueſtris terrã nõ petitis: nã terrã habẽt nunq̃ amiſuri. Tũc legati ĩtellexerũt qd marius
diceret: & illi q̃ſi nõ crederẽt: minati ſũt multis cõtumeliis mariũ pœnas daturos: & ne unq̃ mar. mẽtiri exi
ſtimarẽt: teſtimoniũ rei facere uoluit: iuſſit eñi Reges teutõicos ad ſe duci: quos ĩ uĩcula captiuos hẽbat:
quos cũ cathenis uĩctos uidiſſẽt: tũc ĩ maximos eiulatus cõuerſi ſũt: & ſe ad pugnã crudeliter apparabãt
ut appareret nũq̃ deſcẽdiſſe ĩ bellũ: & ad arma uẽturos marius cẽſuit diferẽdũ donec ĩtercepta occaſiõe tẽ/
ꝑoris pugnarẽt: & ſimiliter uicti ſũt Cymbri oẽs: mulieres autẽ ne in poteſtatẽ hoſtiũ uenirẽt: aliæ uiros
uulneratos occiderũt: aliæ parẽtes: aliæ filios: deĩde ſe cruribus ſuſpẽderũt: aliæ autẽ ſe pedibus equorũ
laq̃is nectebãt: & ipſos equos ad curſũ ĩcitabãt: quo facto ad unũ oẽs cõſũptæ ſũt mulieres: ſed tamẽ ĩ po/
teſtate hoſtiũ ſex milia uenerũt. Poſt hãc uictoriã ſpecioſũ triũphũ de hoſtibus egit. Et alter Catullus col/
lega marii cũ exultatiõe triũphauit. Poſtq̃ aliquot ãnos marius cũ pacẽ pati nõ poſſet: cõſul egit ut ſibi ꝓ/
uĩcia mitridatis demãderet̃: quã ante cõſul alter Sylla ſortitus fuerat. Et cũ Sulpitius tribunus plebis legẽ
tuliſſet de ꝓuĩcia demãdãda mario exorta ẽ cõtẽtio in foro. Et Quĩtus Põpeius alter cõſul collega Syllæ
maxima uĩ reſiſtebat: ne illa lex cõſumaret̃: quod diceret ꝓuĩciã datã eẽ Syllæ: cũ iure diſcedere nõ poſ/
ſẽt: quin oĩa ui agerẽt. Sylla maximo ꝑiculo tectus amictu ne dignoſceret̃ ſubterfugit. Alii dicũt liberatũ
fuiſſe a Mario: ille ſe ad exercitũ recepit ubi fuerat: & cõfirmata lege ut ꝓuĩcia demãdaret̃ mario: miſit le/
gatũ q exrcitũ a Sylla accipet: ſed legatus ille occiſus ẽ Sylla ubi uidit cõtra leges ſibi ꝓuĩciã arripi & nulla
ſeruata cõſuetudine iniuriã ſibi fieri: cũ exercitu maximo Romã uenit: Marius metuẽs ne reſiſtere poſſet
ſyllæ: q cũ tãto exercitu uenerat clã ex urbe fugit: Vrbẽ ĩgreſſus ẽ Sylla: & oẽs q ſibi aduerſi fuerãt occidit:
deĩde cõuocato ſenatu rettulit ĩ ſenatũ: ut hoſtis patriæ iudicaret̃ Marius: & ſenatuſcõſultũ factũ ẽ ut mit
terent̃ ĩterfectores q Mariũ occiderẽt: Marius mĩturnis ſe recepat: q cũ audiſſet ĩterfectores uenire qui eũ
quærerẽt q̃cũq̃: diuertit apud quẽdã ꝑaſtorẽ: eũq̃ rogauit ut ſe ĩ abdito loco poneret: ut ꝑiculũ effugeret:
ꝙ ſi opa ſua cõtigiſſet: pollicebat̃ illi ĩgẽtia ꝑmia aliq̃do daturos: paſtor metuẽs illũ domi ſuæ tenere tradu/
xit ſolitudinẽ & ipſũ ĩ paludibus deliteſcere iuſſit: ideq̃ rettulit ſe nulli ĩdicaturos: ĩterfectores cũ ĩueſtiga/
rẽt eũ & audiſſẽt apud paludes diuertiſſe ad eũ uenere: nũc ꝓmiſſis: nũc minis: tãdẽ ꝑaſtorẽ illũ coegerũt
ut ſibi locũ oſtẽdẽret: ubi Marius latebat. Ad quẽ cũ ueniſſẽt: ipſũ paludibus & cœno oblitũ eduxerũt. &
ĩterficiẽdũ mĩturnẽſibus tradiderũt. Marius igitur ĩ carcerẽ & ĩuĩcula cõiectus ẽ: deĩde uni ex Mĩtutnẽſi
bus: q Cymber appellabat̃ negociũ demãdatũ ẽ: ut Mariũ occideret. Cymber ille ut carcerẽ ĩgreſſus ẽ q̃ſi
ulciſci uellet gẽtẽ ſuã: quã Marius occiderat bello. hic igit̃ carcerẽ ĩgreſſus bipẽne ĩſtructus cũ ad Marium
uẽiſſet: ſtatĩ lux maxima oculis ſuis oborta ẽ uel ꝙ ita eẽt: uel ꝙ ita eẽ exiſtimaret̃ maieſtate illius ꝑteritus
ẽ: & ſicut ipſe dicebat uox audita ẽ quæ illũ a cæde Marii arceret ille ergo cymber maxima dubitatiõe car/
cerẽ egreſſus magna uoce dixit: nõ poſſũ ĩterficere mariũ: mariũ ĩterficere nõ poſſũ. unde ab illis ſtatĩ mĩ/
turnẽſibus audito clamore e uĩculis eduxerũt mariũ: illiq̃ optionẽ fecerũt eũdi quo uellet ac ſe ꝑatos au/
xiliũ præſtare fugæ ꝓmittẽtes: ut ĩcolumis euaderet: cũ uero Marius cõſideraret qd nã potiſſimũ faceret.
Ecce uidit aſellũ obiectũ ſibi pabulũ relinq̃re: & celeritate maxima ad aq̃m confugere: tũc marius q̃a peri/
tiſſimus auguriorum erat ĩtellexit: ſalutẽ ſuã ĩ mari poĩſtã eẽ ũde ꝑato nauigio nauiculã aſcẽdit: & Carthagi
nẽ ꝓfectus ĩ africã cui a Seſtilio q præerat africæ iubet̃ ſe cõtinere a regiõibus ſuis quas ĩpẽ teneret. Interea
Romæ ſeditio orit̃ ĩter cõſules. ſ. Octauiũ & Cĩnã: Lucius Cornelius Cĩna cũ leges ꝓ ſterneret: & ꝑ uim
& arma oĩa faceret a cõſule octauio urbe pulſus: ille coruptõe Appii claudii exercitũ ĩ ꝑtãtẽ redegit: Mar.
uero hæc audiẽs ĩ aphrica milites collegit ubi erat Sertorius & Gneus Carbo: q ĩgẽti multitudĩe uenerãt
paſtorum cõuenarum & huiuſmodi generis hoĩum: & ĩgẽtes exercitus fecere: & urbẽ romã ĩuaſere: ſed ãtequã
Romã uenirẽt hoſtiũ urbẽ Ro. expugnatõe diripiũt: deĩde ad Ianiculũ oppidũ ꝓfecti: & cũ iſtud expu/
gnarẽt a cõſule Octauio pulſi fugant̃: & cũ primo ĩpetu uĩci poſſit Gn. põpeii cõfirmati ſũt. marius tres
colonias Antiũ: Aritiã: Lauiniũ expugnauit: Optimates cũ ſpẽ nullã reſiſtẽdi hẽrẽt pigritia militũ q pu/
gnare nolebãt corrupti: recepti ſũt ĩ urbẽ q̃tuor exercitus: quorum duo ĩter Sertoriũ & .C. Carbonẽ dati ſũt
ĩgreſſi urbẽ eã ferro & rapinis uaſtauerũt: multi nobiles cõtrariæ ꝑtis a mario fuerũt occiſi: ĩprimis Octa/
uius cõſul Antonius uir cõſularis: & eloquẽtiſſimus orator obtrũcatus ẽ: cuius caput marii mẽſis expo/
ſitũ fuit. L. Cæſaris oratoris caput roſtris ſuſpẽſũ ẽ: tũc marius q̃a ſalutãti mario manus cõtigere noluit:
ĩꝑo ĩſpectãte mario occiſus ẽ: Alii oẽs itidẽ fecerũt: nã marius ſignum militibꝰ ſuis dederat: ut ſi aliquos
nõ ipſũ ſalutãtes uiderẽt: illos occiderẽt: ſi uero ſalutarẽt ipm nõ occiderent. Numitor: Bebius ꝑ mediũ
forum lacerati carnificũ uncis tracti ſũt: ĩpe quoq̃ Qui. maxius põtifex ſcæuola. Hæc de mario dicẽda erãt:
ergo ꝑ cõpationẽ oſtẽdere uoluit mala ĩſtãtia q̃lia fuere tpe marii & Syllæ qbus hæc non poſſet cõpari q̃
Ro. geſta ſũt a mario cũ latiũ oẽ motũ ẽ: ẽt cõſules cõtra urbẽ acciti fuer̃. Theutõicos: q̃a prĩo theutõi/
cos & cymbros uicit marius. Libicoſq̃ tri. q̃a Iugur. captiuũ ĩ triũphũ duxit q libyæ & nũidiæ rex erat.

Limosa:palustri. Vlua:herba quæ nascit̃ i paludib9. q̄:p̄ idest paludes declarat illud soli auidi. Stagna.i.paludes:nā ubi stagnū:terra aquā illā haurit & stati palus efficit̃. Auidi soli.i.sorbētis terræ. Laxæ:exolubiles. Fortūa:quia fortuna uolebat tātisp̄ seruari icolumis marius q̄ malo℞ cā ē. Mox uicula:tūc cū marius i carcerē & uicula coiectus. Exedere:qa ferrea uicula corrodere mēbra. Senē.i. Marium cathenatū. Pedor.s.exedit.i.cōsūpsit. Senē:mariū:nā sexagita ānos natus erat. Lōgus pedor:qa diu in carcere māsit:iō imunditia & squalor illi ierat. pedor p̄prie ē pedū fætor:sed generaliter p̄ omni fetore ponit̃.

Exul limosa marius caput abdidit ulua:
Stagna auidi texere soli:laxæque paludes
Depositū fortuna tuū.mox uincula ferri
Exedere senem:lōgusque in carcere pedor.
Consul & euersa felix moriturus in urbe
Pœnas ante dabat scelerū.mors ipsa refugit
Sæpe uirū:frustraque hosti concessa potestas
Sanguinis inuisi:primo q cedit in ictu
Diriguit:ferrūque manu torpente remisit.
Viderat imensam tenebroso in carcere lucē
Terribilesque deos scelerū:mariūque futu℞
Audieratque pauens.fas hæc contingere nō ē
Colla tibi:debet multas hic legibus æui
Ante suas mortes.uanū depone furorem.
Si libet ulcisci deletæ funera gentis
Hūc cymbri seruate senem non ille fauore
Numinis ingenti superū protectus ab ira
Vir ferus:& romam cupienti perdere fato
Sufficiens:idem pelago delatus iniquo
Hostilē in terram:uacuisque mapalib9 actus:
Nuda triūphati iacuit per regna iugurthæ.
Et pœnos pressit cineres.solatia fati
Carthago mariusque tulit:pariterque iacētes
Ignouere deis:libycas ibi colligit iras.

Consul & euersa:Marius i carcerē coiectus ē ubi squalore cōseptus cōsul futurus:deide i sūma fœlicitate moriturus uicta rōa. Pœnas āte dabat.i. āteq̄ scelera cōmitteret:pœnas scele℞ dabat marius Ante.s.scelera. Mors ipsa:p̄dicebat.is q̄ itroducit̃ loq a lucano cōquerēs statū suorū tēpo℞:mors cōparauit ipsa:milites quo℞ ductor fuit Marius. Refugit uir℞.i. Mariū:nā i minturniis paludib9 latuit:quē & hostis cymber occidere deterritus ē. Hosti cōcessa p ote.i.uni ex cymbris cōcessa ptās occidēdi Mariū. Diriguit:cōtractus & debilis factus ē:quādo mariū occidere uellet. Torpēte:Laguēte manu qa ferire nō poterat mariū:remisit ferrū.qobrē hoc fecerit dicit. Viderat:uidebat aut uidere existimabat imensā lucē. Tenebroso.qa luce illa oculi sui sūt tenebrati. Terribilesq̄ deos scele℞:q̄ dii significāt furias:ūde græce ερυννησ dicūt̃ dii q̄ hēnt utrūq̄ sexū:ut Vir.de uenere.Descēdo ac iuuāte deo.i.uenere:p̄rio hac:deide deo dicit:qa nō discenit̃ sexus in diis. Deos igit̃ scele℞.i.furias uidit:q̄ sūt tres Megæra Tesiphōe alecto. Mariūq̄ futu℞:nō p̄sentē sed futu℞ nō dicit q̄lis erat i carcer̃:sed q̄lis eēt futurus Cōtigere:obtrūcar̃ colla marii. Debet multas mortes.i.debitor ē multa℞ mortiū:si i plurali dici pōt:āteq̄ ipse moriat̃:ergo necesse ē ut Mari.sit auctoritate multos occidēdi āteq̄ moriat̃. Legi.i.fatis q̄ sūt series cā℞. Ante suā.s.mortē. Depōe:o cymber. Vanū furorē.i.nihil nocitu℞:qa uaus tuus furor ē cōtra Mariū. Seruate senē:tāen satius ē uobis o cymbri ut seruetis icolumē mariū:quia ultor erit uestro℞ malo℞ qa multis cladib9 romā capiet:ido malo℞ uestro℞ fuisse ultor uidebit̃. Si libet ulci.s.uobis cymbris placet hr̄e ultorē seruate mariū. Deletæ gētis.s.ab ipso mario consūptæ:qa Ro.uos cōsumpserūt bello:hic uero Romanos nō nullis cladibus replebit. Non ille fauore:nō ē hic quocūq̄ seruatus conquerebatur & dicebat ita Marius se esse seruatum nō ut romæ fauerent numīa:sed quia roma nis erāt irati dii:ideo seruatus ē. Ille:Marius. Fauore numinis:nō quia dii rōanis fauerent seruauerūt marium:sed quia irati erant. Protectus:defensus. Superum:pro superorum: Vir ferus:scilicet marius imitis & crudelis. Sufficiens fato:Hic unus erat qui sufficere posset uoluntatibus deorum qui romam perdere cupiebant. Idem:scilicet marius. Iniquo pelago:quasi pelagus iniquum appellauit q̄ nō obruerit Mariū:qui causa malorum fuit:quasi dicat æquius fuisset q̄ illum obrueret q̄ seruaret. Hostilem in terram.Quam aliquando bello subiugauit:idest Africam ubi Iugurtham uicit & in triumphum duxit. Vacuis mapalibus:Idest quæ ipse uacua & deserta fecerat:Mapalia casæ sunt pastorales. Nuda regna:namque debellata africa desertos agros fecerat. Nuda:Spoliata ab ipso Mario. Triūphati Iugurthæ:de quo ipse triumphauit. Pœnos cineres:idest sepulchra & cadauera pœnorum:quos ipse occidit. Pressit:Calcauit. Pœnos:Numidas. Solacia fati:Quia uicissim miseria & ruina alterius consolabantur:quia Marius consolabatur ruina carthaginis:& miseria marii carthago.consolabatur Marius:quia scilicet cum uideret Carthaginē tantam urbē euersam esse:pariter declarat illa solatia:& carthago euersa & ipse Marius ad extremā miseriā redactus ē. Ignouere deis:Nolo idignari dicebat Marius si ego ad extremā miseriā r̄ductus sū:cū uideā Carthaginē i tātā miseriā r̄dactā.& carthago dicit non irascor:cū uideā meū hostē ad hāc descēdisse calāitatē. Col.iras liby.i.iras q̄les habuit cū libyā bello subegit.

Vt primum: Adhuc sunt uerba illius qui a Lucano introducitur conqueri:& tempo℞ suorum miseri
am narrare quam cõmparat procellæ Marii: qui cum accitus esset a Cinna in Italiam cum cæteris urbẽ
Romam cupit petere dicit ita hic Marius hostis patriæ iudicatus in Aphricam exul nauigauerat ubi tan/
tisper moratus est: ut ibi iras colligeret quod etiam nunc prosequitur dicens. Vt pro postq̃. Fortuna
Scilicet secũda quæ interea a Mario discesserat: quæ cum primum rediit. Soluit seruilia agmina: Quia
Cinna pulsus a collega suo Octauio consule exercitũ Apii Claudii corruptum in potestatem suã redegit:
& Marium exulem cum cæteris exulibus ex aphri/
ca acciuit in Italiam. Exeruere: Liberauere & nu/
dauere. Ergastula: Cathenas:Ergastulum erat lo
cus in carcere:ubi mittebantur serui fugitiui ut ope
ras suas dominis absoluerent: Nam εργον opus
στειλλω mitto quasi ad opus mitto:sed posuit hic
pro cathenis. Manus.scilicet seruorum. Ferro
Scilicet ergastuli. Conflato : idest cathenæ erga/
stuli conflatæ sunt in enses & gladios. Sæuas:scili
cet Marii. Nulli:scilicet ex bonis uiris:sed nulli
nisi ei:q fecerat usum scelerũ:idest nullus gestabat
signa Marii:nisi qui iam in malorum & scele℞ con
suetudine uersatus esset. Nefas in castra. uel patri
cidium uel latronicinium uel proditiones. Proh
fata:per exclamationem cõmiseratur tempora illa
quibus a Mario capta est ciuitas Romana. Fata.
Idest o dii. Quis:non est interrogantis:sed obstu
pescentis est. Quis fuit ille dies: Idest q̃ pernitio/
sus & lætifer. Quo.s.die. Victor: Contra Syllã
Corripuit mœnia:Nã ut dictum est quatuor exer
citus:quorum duo dati sũt Cneo Carboni: & Qu.
Sertorio inuasere italiam:& prima expugnatõe ho
stium ciuitatem Ro. diripiũt:deĩde ad Ianiculum
ueniunt:ubi ab Octauio consule pulsi fugant̃: Sed
Marius iam tres colonias expugnabat scilicet Laui/
nium Antiũ & Aritiã.optimates uero q̃a spẽ amise
rãt posse resistere tãtis exercitib.uel sua uel pigritia
militũ pugnare nolebãt recepti sũt in urbẽ: quã ca/
ptã cædibꝫ atq; rapinis uastauere. Gradu .i.celeri
tate. Nobilitas cum plebe ꝑit:Quia nullis ꝑcebãt
aduersæ partis ciuibus:siue nobiles : siue ĩgnobiles

Vt primum fortuna redit seruilia soluit
Agmina:conflato sæuas ergastula ferro
Exeruere manus:nulli gestanda dabantur
Signa ducis:nisi qui scelerum iã fecerat usum
Attuleratq; in castra nefas:proh fata quis ille
Quis fuit ille dies marius quo mœnia uictor
Corripuit? q̃toq; gradu mors sæua cucurrit?
Nobilitas cum plebe perit:lateque uagatur
Ensis:& a nullo reuocatum est pectore ferrũ.
Stat cruor in tẽplis: multaq; rubentia cæde
Lubrica saxa madent.nulli sua profuit ætas
Non senis extremũ piguit uergentibus annis
Præcipitasse diem.nec primo in limine uitæ
Infantis miseri nascentia rumpere fata
Crimine quo parui cædem potuere mereri?
Sed satis est iam posse mori:trahit ipse furoris
Impetus:& uisum est lenti quæsisse nocentẽ.
In numerum pars magna ꝑit.rapuitq; cruẽtũ
Victor:ab ignota uisus ceruice recisos:
Dum uacua pudet ire manu.spes una salutis
Oscula pollutæ fixisse trementia dextræ.

essẽt. Late:spatiose uagat̃ ẽsis. Et a nul.r.ẽ.p.f. Quia q̃cũq; obuiã fierẽt oẽs occidebãt. Stat cruor ĩ tẽ.
Nõ ꝑderãt ẽt tẽpla illis:nã mors erat sicut apud nos:ut q ad tẽpla deo℞ cõfugerẽt tuti erãt: sed hoc tẽpore
illis nõ ꝑderãt tẽpla. Lubrica saxa : In q̃bus strata erãt pauimẽta tẽplo℞. Madẽt.s.sãguine. Nulli
ꝑfuit ætas:Nulli cõditioni:uel plebei:uel nobiles:uel mares an fœminæ:an senes:siue iuuenes:siue pueri
an ĩfantes fuissent parcebãt. Piguit:Idest nõ graue fuit militibus marianis occidere senes q ad extremũ
diẽ uenerãt. Præcipitasse.accelarasse. Annis uergẽtibus:Declinãtibꝫ in seniũ & decrepitã ætatẽ. Nõ:
Scilicet piguit occidere ĩfantẽ:paulo ãte natũ quod est miserrimũ cõditionis genus. Primo limine: Pri/
mo ĩgressu:quia uix natus erat. Rũpe fata nascẽtia: Idest parcas quæ nũc primo nascebant̃: Fata.i.fila
ꝑca℞:q̃a uix cœpant ducere fila parcæ. Crimine quo parui:Cũ cõmiseratõe dicit.i.q̃d crimẽ cõmiserũt
ipsi pueri:ut tã crudeliter occidi deberẽt. Sed satis est iã posse mori.i.sufficiebat militibꝫ Marii: q̶ q pau
lo ãte natus sit:mori poterat. Sufficere:sufficit q̶ uiuit: ergo q̃a uiuit mori põt. Trahit.s.milites Mari
nos. Impetus furẽs:q̃a quocũq; trahebat eos ĩpetus furoris:eo ueniebãt:siue nocẽs:siue ĩnocẽs erat quẽ/
q; occiderent ordine.i.nullo excœpto. Ignota ceruice.i.obtruncabãt quos nuq̃ cognouerãt. Dũ uacua
pudet ire manu:Malebãt grati esse Mario:& ne ociosus ille eẽt alicuius caput occisi mario gestabat. Vi/
sus recis.i.capita recisa. Ignota ceruice:Ignoti hoĩs. Spes una salutis oscula:nã hoc signũ Marius satel/
litibꝫ suis dederat:ut si aliq̃s salutãti mariũ:manũ nõ iũgeret Marius:statĩ occideret̃:si uero porrigeret:ab
stineret se a morte illius. Vnde Ancharius q̃dã:q̃a manũ Marius porrigere noluit ĩ ipsius cõspectũ occisus
ẽ. Hic. Qu. Ancharius: ut refert Apianus: Mariũ ĩ capitalio sacra factu℞ obseruabat: spãs ĩ sacrifitio ĩuẽtũ
facile cõciliatu℞ sibi. Ille ĩchoato sacrificio ĩgrediẽtẽ Anchariũ:eũq; appellãtẽ: ab astãtibus iussit ĩterfici.
Spes una.s. Romanis erat. Fixisse.i.porrexisse. Tremẽtia oscula.ꝑ ipsius tremẽtis. Pollutæ.s.sãguine.

Mille licet gladii: Repħedit eos q̄ tā effœminati fuerīt:ut uitā hoc mō redimerēt osculādo manū:&hoc dicit ēt si mille genera mortis subeūda essēt:satius fuisset mori q̄ turpiter uiuere.s.osculādo manū. Decoꝶ.s.erat.s.honestū. Sic.s.osculādo manū. Licet:quis. Noua signa.i.īditia mortis:q̄ īdicāt noua genera mortis. Mille gladii:mille genera mortis Populus:Ro. Vix sæcula lōga decoꝶ:Vix decebat & honestū erat illis q hoc noīe uiri digni sūt appellādi osculādo manū cruētā:ēt si uita illa diuturna futura eēt:sed cū uicturi tātisp sitis.s.dū Sylla uictor redeat q reliqas Marii trucidabit:q̄to minus uobis fuit:honestū manū illā osculari. Viris:q uiri sūt appellādi nedū honestū esset. Breue dedecus:qa nō uita sed ignominia appellat̄.i.quia rediturus ē Sylla.q oēs illos īterficiet. Cui uacet: uacuū sit.q .d. tēpus nō dabit̄: si quis uoluerit uulgi cadauera deflere:possumus cōmemorare quædā funera: sed si oīa dicere uoluerimus tps nō suppetit. Flere:p flēdi. Bebi:ē aduertēdū q̄ hic Lucanus cōfūdit historiā hāc: nam dicit quosdā occisos fuisse a Mario q cæsi fuerūt a Sylla: Nā hic Bebius nullo funere p manus ē laniatus iubēte Sylla:Sed alter fuit Bebius:q capta urbe a Mario occisus fuit : sed nō p manus laceratus ut hic dicit: Nā ut diximus quēdā numitorē & Bebiū p foꝶ milites mariani uncis traxere carnificū : sed existimo hoc fecisse Lucanū:nō q̄ historiā ignoraret: sed qa de cædibꝫ Syllæ & Marii loqt̄ mixtim: ideo historiā & ordinē puertisse uidet̄:tamē Publius Lentulus &.C.Nemistorius:Marcus Bebius: ī uia dep̄hēsi trucidati sūt:ut ostēdit Apianus. Vix:ordo cōfusus ē.O Bebi uix uacat flere tibi innumeras manus coronæ īter carpētis mēbra discerpsisse te o bebi. Vix.s.uacat flere uulgi funera: nedū funera nobiliū. Innumeras:innumerabiles manus. Discerpsisse mēbra: q̄a sine ferro lacerati sūt. Inter carpētis: In medio carpētis: pticipiū ab ītercarpo.p̄is. Mēbra: Bebii. Aut.s.uacat flere. Te p̄sage maloꝶ: quia sic diuinabat futura fata sua Antonius: ideo p̄sage dixit. Nā hic Antonius uir cōsularis & clarissimus orator occisus ē & ꝓditus a quodā seruo eo tamē nolēte. Marcū.n.Antoniū:ut Idē Apianus docet:ad fūdū quēdā fugiētē agricola diligēter occuluerat:benigne q̄ susceperat: seruū deīde īdustriū in diuersoriū ire iusserat ut uinū emeret : cauponi uero cur diligētius uinū posceret ingrēti:cām īsusurrauit auribꝫ. Ille cū discessisset: ꝓpere ad mariū accelerās caupo rem apuit: qua pcepta Marius lætitia gestiēs accurrit:ueluti opā necis eius suscepturus:retinētibus eū amicis: Tribunus militū ad id facinus electus:cæteros ītra domū īmittit:quos Antonius dicendi pitia suauissimis detinuit sermonibꝫ:multa uarie pieq̄ elocutus: donec Tribunus ipse domū īgressus : milites īrētos ad audiēdū miratus: Antoniū pornate disserētē : adhuc īteremit: caputq̄ ad Mariū detulit:qđ illius Marii mēsis appositū ē. sed audi genus crudelitatis īauditū nā dicit̄ Mariū manibꝫ caput illud ad se delatū uoluisse & cōtēplasse: & ī cōuiuio sup mēsā tenuisse. Mēsæ festæ: Idest festiuæ s.Marii. Ora.i.caput. Laceris: ꝓ laceratis. Canis: Idest capillis: qa p crines caput eius trahebat: canis qa senior erat. Fimbria : miles fuit Marii q duos crassos.i. patrē & filiū occidit ī penetralibꝫ domoꝶ suaꝶ: & ī mutuo alteꝶ alterius cōspectu obtrūcauit: ideo crassos ī plurali dixit.s. patrē & filiū. Apia. tamē dicit q̄ Crassū cū filio una fugientē: quū hostes illū inseq̄rent̄: filiū prius occidere maluisse:ipse deīde ab īsequētibꝫ occisus est. Tribunitio tabo: Nā cū septimū cōsulatū sibi Marius & Cina usurpassēt: statī atq̄ simul magistratū īcœpūt: Liciniū tribunū plebis de saxo præcipitari iusserūt. Robora: Aduerte auditor ut dixi: nā cōfūdit historiā: nā qdā dicūt robora.i. sedilia:sed nō ita ē . Nā & Vale dicit de robore precipitatus ē: nā erat locus ī carcere q robur appellabat̄ quo maleficioꝶ gēus p̄cipitabat̄ : sic dictū q̄ āte robusteis arcis.i. scriniis ex robore factis: non fortibꝫ arcis īduebāt̄:deīde p̄cipitabant̄: hīc tracta ē cōsuetudo de robore p̄cipitatus ē .i. in loco illo: ita & hoc ī loco Lucāus ītelligit. Dici tamē pōt robora.i. rostra sāguine facto a tribuno militū: de quo diximus maduisse:obtrūcato ātonii capite:aut rostra maduisse sāguine ātonii:/prætoꝶ ac cōsulū quoꝶ capita ī foro ꝓ rostris appēsa fuerūt:ut docet Apia. Scæuola:nō a Mario seniore iussus ē occidi:sed a minore mario.Hic āt.Qu.Mutius scæuola pōtifex maximus fuit:q mortuo Mario sēiore minoris marii iussu uestales ductus āte aras occisus ē. Neglectū:uilipēsū:qa q̄uis pōtifex eēs:tamē religionē tuā cōtēpserūt. Ante ipsū:āte tēplū deæ uestæ. Sed fessa senectus:Sed iā īqt senior erat:ut uix posset sāguinē effūdere cū occideretur. Flammisq̄ pepercit: quia nec rogus sanguine illius extīctus est. Sed melior:Scilicet fortuna.

Mille licet gladii,mortis noua signa sequant̄.
Degener o populus,uix sæcula lōga decoꝶ ē:
Sic meruisse uiris nedum breue dedecus æui:
Et uitam dum sylla redit:cui funera uulgi
Flere uacat:uix te sparsum p uiscera bebi
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Discerpsisse manus:aut te præsage malorum
Antonii: cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles festæ rorantia mensæ
Imposuit: truncos lacerauit fimbria crassos
Sæua tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoq̄ neglectū uiolatæ scæuola dextræ.
Ante ipsum penetrale deæ:semperque calētes
Mactauere focos:parum sed fessa senectus
Sanguinis effudit iugulo: flāmisque pepcit.

Septimus annus: quia septies cõsul fuit: & septimo renunciauit cõsulatui cum Cinna. Modus uitæ.
In septimo cõsulatu mortuus est. Omnia passo.q.p.s.po. Quia nunc aduersa: nunc secunda fortuna illũ
comitata fuerat: nam hostis patriæ iudicatus Marius in exilium iuit: & minturnis in carcerem coniectus.
Quæ melior: Scilicet quia triumphauit de Iugurtha: de Cymbris: de Theutonibus: & cõsul factus ultus
est iniuriã suam. Mensoq; homini: Idest Mario qui omnia ĩpleuerat quæ fata de illo iudicauerãt futura.
Finis igit̃ hic fuit uitæ Marii. Fata: quia omnia ĩpleuerat a fatis prædicta: nam cum adhuc impubesceret

Septimus hæc sequitur repetitis fascibꝰ ãnus
Ille fuit uitæ mario modus omnia passo
Quæ peior fortuna potest atq; omnibus uso
Quæ melior: mẽsoq; homini qd fata pararẽt
Iã quot apud sacri cecidere cadauera portũ?
Aut collina tulit stratas quot porta cateruas
Tum cũ pene caput mũdi rerumq; potestas
Mutauit trãslata locum romanaq; samnis
Vltra caudinas sperauit uulnera furcas?

Marius & in agro morã ageret: ꝓhibent illum uesti
bus excepisse nidũ ab aquilla delatũ: in quo septem
pulli ferebãt: cũ uero domũ uenisset una cũ hoc ni/
do pẽtes admirati quæsierũt a uatibꝰ: qd illud por/
tẽderet: Respõderũt hũc hominẽ septies summum
magistratũ cũ impio cõsecutuꝝ: ergo fata parauert̃
Iam quot: Hic nescio qs qui a poeta loq introduci
tur ꝑgit narrare cladem ciuiũ Romanoꝝ: quæ fuit
bello ciuili: quod inter Marium & Syllã gestum est
Marius quidẽ senior ĩnumerabiliũ cladium aliaꝝ
sup alias auctor extitit Romanis: sed iunior q patri
successit: haud ꝑuã calamitatẽ urbi Romæ intulit:
cũ Sylla subacto Mitridate Romã fortior rediit: id
q; cũ Marius senior audisset: cum iã ætate cõfectus
esset: ꝑtim dolore: ꝑtim senectute: diem suum obi/
it. Marius itaq; senior cũ uideret se nõ posse urbem aduersus tantũ exercitum Syllæ defendere: ut tamen
interea ulcisceretur inimicos suos ex ipso senatu elegi iussit quosdam quos in carcerem coiecerat: & singu
los eductos iugulandos mittebat ad marium iuniorem: deinde cum ex urbe egressus esset in Sãnium ꝓ
fugit: & Lamponium & Thelesinum duces Samnitum ad auxilium Marii iunioris cõuocauit: atrocius
Pyrrho & Hãnibale Aetruriam omnem atq; campaniã depopulati sunt: iam Sylla ad urbẽ applicabat: dũ
omnes copiæ uenissent ad sacriportum & ad colinã portam cõcurrerunt: ibi septuagĩta milia hominum
& amplius Sylla occidit. Cecidere: Pro ceciderunt. Sacriportum: est themesis: & est locus non procul
a præneste urbe. Hinc: uidelicet ad sacriportum erat. Marius. Illinc. uidelicet ad portam colinam Lampo/
nius & Thelesinus oppressi sunt Samnitum duces: & septem milia ibi concidit Sylla: unde in magno dis/
crimine fuit imperium Ro. ne subacti Ro. regerentur a samnitibus: qui antea a Romanis uicti fuerant.
Marius illius clarioris marii affinis atq; cognatus: ut inquit Apianus: cum ad sacriportum uenisset: copi/
as in prælium educit: acriterq; ab eo pugnatum uigesimum nondum egressus ãnum: sinistra acie inclinã/
te: qnque peditum cohortes: duæ equitum: nõ expectata aliorum conuersione: arreptis signis ad Syllam
confugerunt: at tum primo Mario cladis origo emersit: interfectisque plurimis: reliqui præneste fuga cõ/
tendere. Quot cateruas. q.d. ĩnumeras: & hoc fuit cũ Lãponius & Thelesinus iũcti pyrrho Aetruriã &
cãpaniã depopulati sunt: cũ ad urbẽ uenisset apud portã colinã: unde i magno discrimine fuerũt Roma/
ni: sed Sylla diuiso exercitu mariũ ad sacriportũ: una Lãponiũ & Thelesinũ uicit. Caput mundi: Idest
Roma. Trãslata locũ: Quia in ꝑiculo fuit: ne impiũ Romanũ trãsferret̃ ad Sãnites. Romanaq; sam/
nis: Idest samnis populus spauit maiorẽ uictoriã se cõsequi tẽpore Syllæ: ꝗ apud furcas caudinas cõsecu/
tus fuerit: tãgit historiã Caius Victurius & Spurius posthumius cõsules Romani: cum ducerent exerci/
tum: cuius multi occisi sunt aduersus Samnites qui Luceriã sociã urbi populi Romani obsidebãt. Duæ
uiæ erãt: una breuior: sed circũdata collibꝰ ac saltibus: & ꝑ fauces duas ĩgredi oportebat. Altera uero lati/
or & lõgior erat: sed quia res celeritate ĩdigebat: miserũt Romani exploratores ad Sãnites: sed sãnites rati
id quod futuꝝ erat. sub habitu pastorali miserũt exploratores Romanis cũ gregibus & armẽtis. Romani
stati ut hæc uident greges & armẽta diripiunt: pastores captiuos ad Imꝑatorẽ ducũt: cõsules quærunt de
cõditione Samnitum: pastores respõderunt: Samnites omnes occupatos esse circa Luceriæ ruinam ut eã
caperent: quod romani credentes statim ingressi sunt fauces uiæ breuioris: uix ingressi sunt cum clamor
exortus significauit romanos hostibus esse circundatos: ut nullo modo exire possent: tandem cum fru/
stra tentassent exire in collocutionem hostes uenerunt. Pontius uero Samnitum dux cum noluisset con
silio parere patris sui qui iusserat filio ut omnes romanos interficeret: aut dimitteret: debilitatæ sunt ui/
res romanæ ut nullum ante bellum timuissent: quibus insidiis sub iugum missi sunt omnes romani cũ
maximo dedecore & clade ab illo põtio: & cũ magna uictoria Sãnitũ. Potestas reꝝ: Idest ĩpiũ romanũ.
Romanaq; sãnis: Idest supra quã fuere clades romanoꝝ apud furcas caudinas cũ cõsules romani Luceriæ
obsessæ succurrere uellent: Hæc historia apud. T. Liuium ab urbe condita. Sperauit: Nam samnites
ob hanc cladem sperauerunt potius romanum imperium se consequi posse: ꝗ tunc cum exercitum roma
num clausũ iter ãgustias caudinas tenuere. Caudinas: a caudio oppido quod haud procul inde fuit.

Sylla quoq̃ ĩmẽsis: Sylla quoq̃ accessit Mario q clades romanoꝝ augeret: quas Marius senior & iunior ĩtulerat. Vltor. i. ut ptes cõtrariæ. s. syllanæ ulciscerẽt clades a Mario illitas: ipse quoq̃ stragẽ fecit. Restabat: superat urbi. Exiguũ: q̃uis exiguũ eẽt: tamẽ ille fuit ultor. Dũq̃ minus: dũq̃ recidere uult id ciuiũ quod corruptũ erat: recidit et quod sanũ erat: Trãslatio sũpta a medico q cũ putridũ ulcus incidere uult: piculũ ĩminet: ne cũ putrido sanũ amputet: quod fecisse dicit Syllã supra modũ. Qua morbi: uidelicet ea pte qua ira ĩpellebat militũ aĩos: ea secuti sũt: ut occiderẽt Marianos omnes: nã Sylla cũ occidẽdi nullus

Sylla quoque immensis accessit cladibus ultor
Ille quod exiguum restabat sanguinis urbi
Hausit: dũq̃ nimis iã putrida membra recidit
Excessit medicina modum. nimiũq̃ secuta est
Q ua morbi duxere manus: periere nocentes.
Sed iam soli possent in superesse nocentes
Tunc data libertas odiis: resolutaq̃ legum.
Frenis ira ruit: non uni cuncta dabantur.
Sed fecit sibi quisq̃ nefas semel omnia uictor
Iusserat. infandum domini per uiscera ferrũ
Exigit famulus: nati maduere paterno
Sanguine: certatũ est cui ceruix cæsa parentis
Cederet: in fratrũ ceciderunt præmia fratres
Busta repleta fuga: permixtaq̃ uiua sepultis
Corpora: nec populũ latebræ cœpere ferarũ
Hic laqueo fauces elisaq̃ guttura fregit.
Hic se præcipiti iaculatus pondere dura
Desiluit percussus humo: mortesq̃ cruento
Victori rapuere suas: hic robora busti
Extruit ipse sui nec dũ omni sanguine fuso
Desilit in flãmas: & dum licet occupat ignes
Colla ducum pilo trepidam gestata per urbẽ
Et medio congesta foro. cognoscitur illic
Q uicquid ubiq̃ latet scelerũ nõ̃ thracia tãtũ
Vidit bistonii stabulis pendere tyranni

modus esset Catullũ ex ĩtimis amicis eius. Et qs inquit finis erit cædis: nũdũ. n. quos occidi uelis statuisti: & quos seruari uis: tũ Sylla nũdũ constitui: dic ergo quos occidi uis? faciã inqt sylla: & stati octigentos ciues romanos ꝓscripsit: tũ demũ senatus tacuit tũ Sylla duo talenta dedit illi q scriptos occideret: q̃ ãt ĩiustissimũ erat ex eoꝝ bonis q occidebãt ærariũ fecit. Senatores quatragĩta equites mille & sexcẽtos ad mortẽ cõdemnauit teste Apiano. hic. n. romanorũ primus ĩuẽtus ẽ: q morte mulctaret: descripsit & præmia ĩterfectoribꝫ: iudicia his q accusarẽt: & supplicia occulẽtibus insup ascripsit: nulli inimicoꝝ ad extremũ usq̃ suppliciũ pepercit: ueꝝ prætores: quæstores: tribunos & quoscũque alios q cũ hostibꝫ simul quidpiã egissent sũmis pœnis affecit. dicit ergo ante syllæ cõstitutionẽ nocẽtes simul & ĩnocẽtes piisse. Periere nocẽtes: anteq̃ ĩnocẽtes pirent: cõsumpti sũt prius nocẽtes omnes. Soli ĩnocẽtes: occisis nocẽtibus: ĩnocẽtes supererãt: & demũ ĩ ĩnocẽtes sæuitũ est: ũde aliqua utilitas sperari nõ posset: ũde qdã Qu. aurelius ciuis Romanus mediocris cõditionis uir: qui nec dicto nec facto neutrã læserat ptẽ: cũ in foꝝ uenisset: uidit nomẽ suũ ĩ tabella ꝓscriptũ: Hei mihi tũc dixit prædia mea ĩ albano me ꝑsequũt uidelicet q̃ ꝓpter agros suos ĩ albão positos ꝓscriptus erat: unde uix hæc uerba dixerat: cũ statĩ interfectores affuere: qui ipsum in foro statim obtruncarũt. Tunc data: quia occidẽtibus decreta sunt duo talenta: siue seruus dominum: siue filius patrem econtra occideret. Resolutaque: e frenis. i. prohibitione legum. Ruit. s. præceps. Non uni cuncta dabant: sed sibi quisque diripiebat. Fecit nefas: quia occidit illos: quos uoluit: quia uictor Sylla iusserat. Infandum domini: Quia decretum est præmium seruis: si dominum suum occiderent: frater fratrem: filius patrem. Certatum est: uidelicet quia filii certabant inter se uter prior occideret patrem. In fratrem: quia frater a fratre occisus est. Busta repleta fuga: idest fugientibus plena sunt sepulchra. Permixtaque uiua sepultis: ideo quia uiua corpora latebant in sepulchris. Latebræ feraꝝ: Tanta multitudo fugientium erat: ut illam cubilia feraꝝ capere non possẽt. Hic laqueo fauces: cũ aliter mortẽ fugere nõ possẽt se occidebãt ne occiderẽt: & se suspẽdebãt laqueis. Hic se præcipiti: aliquis se de altiori pte ediũ præcipitẽ dabat. Iaculatus. s. de sũma pte. Præcipiti: ꝓno. Mortesque cru. Victori rapuer̃ suas: qa satius ducebãt eẽ sibi ipsis ĩferre mortẽ: q̃ ĩ potestatẽ hostiũ uenire. Hic robora busti: alter sibi rogũ struxerat ut se ĩ eũ iniiceret. Busti: sepulchri. Desilit ĩ flãmas: . i. cum uix se iugulasset superiniciebat se rogo. Et dũ licet. i. antequã occidi iussus sit a Sylla: uel cũ superesset aliquid sãguinis. Colla ducũ: ut Marii & cinæ tælo supĩposita p urbẽ gestabãt. Medio cõgesta foro: quia rostris ĩponebãt. Illic: in foro. Cognoscit: ĩ foro cognitũ erat quicquid scelerũ cõmiserant & non corpora: sed capita cæsorũ in foro cognoscebant suspẽsa. Nõ thracia: p similitudinẽ ostẽdit crudelitatẽ q̃ usi sũt Syllani cõtra Ro. ciues: dicit ergo nõ plura capita hominũ: nec corpora ĩ præsepibus Diomedis regis Thraciæ occisa fuisse ab equabus suis quæ hũanis carnibus uescebantur: Et non plura cadauera cæsorum fuerũt appẽsa postibus Anthei gigãtis: uel ad Aulã regis Enomai ĩ uestibulo: q̃ capita romanorũ ĩ foro pẽdebãt. Nõ tãtum. s. cæsoꝝ. Tyranni bistonii: diomedis regis Thraciæ: nam bistonia pars est thraciæ.

Libyæ: nec libyæ.s.uidit tãtũ cæsoꝝ hoĩum. Antheus gigas fuit:qui e terra natus dr̃:q̃si gigenius.i.terra genitus:hic hospites qcũq; per libyã trãsirét ad luctã inuitabat & uictos occidebat quoꝝ capita postibꝫ suis suspendebat ut cæteros terreret:cum ãt hercules uenisset ꝓuocatus ab illo nõ recusauit luctari:dũ inter se luctãtur:gigas ille uiribꝫ nõ ualẽs spõte humi cadere cœpit:& statim a matre sua.i.terra resũptis uiribus fortior herculi uidebaẽ:unde admiratus hercules cœpit diligẽtius cõsiderare qd nã illud esset ꝙ caderet:tũc ĩtellexit ipsũ a terra fortiorẽ fieri:qua ꝓpter illũ sublimẽ sustinuit:& pectori suo lacertis astrinxit: donec ipsum aspirare coegit.ille uero ꝓstratus humi corpore suo lõgissimo planitiẽ illã oẽm occupauit. Hæc græcia. alia fabula Oenomaus Rex pysæ filiã hũit hippodamiã pulcherrimã: quã matrimonio despõsare uolebat hac lege ut qcunq; eã in cursu uinceret illa potiretur in mr̃imonio:ad hãc plures forma puellæ capti cũ in certamẽ uenissent uicti sũt & corpora cæsoꝝ iuuenũ in aula œnomai suspẽsa sũt:ut cæteri ꝑterrerenẽ:pelops tandẽ abiit:& corrupto myrtillo auriga puella potitus ẽ &c.;dicit ergo nõ plura capita in aula œnomai fuisse suspẽsa q̃ in rostra populi ro.pẽdebãt. Aulea pysea.i. œnomai regis pysæ. Cũ iã tale.sed cũ inqt hic diu stetissent suspẽsa:tandẽ remissa ira data ẽ ptãs unicuique cognoscẽdi suos. Fluũt.ꝓ fluxerũt: p̃sens pro p̃terito. Illa corpa.s.cõfusa:qa sanie fluxere capita. Cõfusa:qa non cognoscebanẽ. Notas. signa & inditia. Pauido sub.co.fur.adhuc metuebant:q̃uis ira nõ nihil extĩcta eẽt. Subducit.i.clã subripit. Meq; ipsũ.fingit hoc poeta dici ab eo quẽ ip̃e loqui ĩtroducit q uix caput frĩs sui dicit cognouisse:q alioru miserias defleret. Imponere flã.i. cremare. Lustrasse:circuisse. Pacis syllanæ.pacẽ appellat finẽ cædis. Caput:frĩs. Perq; oẽs truncos.caput ipsum aptabã ceruici cæsoꝝ:donec ĩueni corpus frĩs mei. Quid sãguine.generaliter dixerat Ille qui ĩtroducitur a poeta cædẽ passim ĩ urbe factã:nũc specialiter noĩat nõnullos q crudeliter occisi fuerẽ: ĩter quos Mariũ iuniorẽ ducis ip̃ius frẽm:quẽ mariũ dicit iubente Sylla ad sepulchrũ Catul tractũ fuisse:& ibi tãq̃ uictĩa occisũ mẽbratĩq; laniatũ fuisse.confũdit historiã:nã Marius iunior ꝑneste obsessus a Lucretio Affella Syllanarũ partiũ uiro cũ per cuniculũ tentaret euadere:oĩa septa intelligens cũ Thelesino fugæ comite:stricto utrinq; gladio cõcurrit:quẽ cũ occidisset saucius ip̃e ĩpetrauit a seruo ut se occideret:fuit & Marius senatorii ordinis uir:quẽ extĩxit Sylla cruribꝫ brachiisq; fractis:auribꝫ præfectis.& oculis effossis apud Catuli sepulchrũ:aliquãdiu seruatũ:ut per singula mẽbra moriretur:de hoc Mario intelligẽdũ ẽ. Inferias:ap. piacula. Catuli. hic est catulus: quem cum Marius occidi iussisset:orantibus amicis ut ueniam daret : nil aliud respondit marius:mori oportet:q cũ sensisset Mariũ ĩpetũ in se facere cubiculo quodã inclusus ardentẽ carbonẽ haustus cõtumeliã hostis aufugit:nũc ergo Sylla q̃si placare uellet catuli manes:quẽ marius senior occidi iusserat Mariũ ducis ip̃sius frẽm ad sepulchrũ catuli trahi iussit: ut ibi tanq̃ uictĩa ĩmolareẽ. Marius.s.iunior frater. Pẽdit ꝓ pepẽdit:præsẽs ꝓ p̃terito. Nolentibꝫ umbris.q̃si ĩtantã crudelitatẽ nec umbræ catuli qui iussus fuerat occidi a patre seniore mario laudabãt. Vmbris:Catuli: Nõ.fan.nõ dicẽda detestãda. Piacula.purgamẽta.declarat illas inferias. Inexpleto busto.non saciato:qa saciari nõ poterat Sylla cæde huius adolescentis Marii.Vidimus qa poeta ĩtroduciẽ loq: dicit hos ætate sua uidisse. Aeq̃taq; u. m.qa quot mẽbra erat tot uulnera ĩ eius corpore cõspiciebãẽ. Corpore cæso.q̃uis eẽt intercisus uiuebat tamẽ.cũ uitalia læsa nõ eẽnt:nã sĩgulis articulis iussit eũ ĩcidi silla:iussitq; oculos post oĩa mẽbra effodi.ut sui corpis lacerationẽ uideret. Letale.mortiferũ. Datũ aĩe.qa uitalia læsa nõ erãt. Morẽq; nefãdæ.ĩaudtũ crudelitatis genus.s.ꝑcere morti peũtis:qa cũ pibaẽ morti tamẽ poterat. Morẽ sæuitiæ.i.cõsuetudinẽ crudelitatis. Auulsus.d̃scribit q̃uo ĩtercisus fuerit. Palpi.lin..i.moueẽ.Mut:oqa mouebaẽ lĩgua:tamẽ uocẽ emittere nõ poterat. Hic.i.alius ex satellitibꝫ syllæ Ille.alter. Euoluit or.i.oculos postremo euulsos. Lumina.oculos. Spectatis membris.i.postquam mẽbra uidit tũ oculos effodi iussit.

Postibus anthei libyæ:nec græcia mœrens
Tot laceros artus pysaea fleuit in aula
Cũ iam tabe ffuunt.cõfusaq; tempore multo
Amisere notas:miserorum dextra parentum
Colligit:& pauido subducit cognita furto
Meque ipsũ memini cæsi deformia fratris
Ora rogo cupidũ:uetitisque ĩponere flãmis
Omnia syllanæ lustrasse cadauera pacis:
Perque omnes truncos cũ qua ceruice recisũ
Conueniat quæsisse caput:qd sãguine manes
Placatos catuli referam? cũ uictima tristis
Inferias marius forsan nolẽtibus umbris
Pendit in expleto nõ fanda piacula busto:
Cum laceros artus æquataq; uulnera mẽbris
Vidimus:& toto quãuis in corpore cæso
Nil animæ letale datũ:morẽque nefãdæ
Dirũ sæuitiæ pereunti parcere morti:
Auulsæ cecidere manus exsectaq; lingua
Palpitat.& muto uacuum ferit aera motu
Hic aures:alius spiramina naris aduncæ
Amputat:ille cauis euoluit sedibꝫ orbes
Vltimaque effodit spectatis lumina mẽbris.

Vix erat illa fides.i.uix credi pōt crudele facinus: uidelicet unū caput accepiſſe tot pœnas quot mem
bra in uno corpore ſunt. Sic molle.per ſimilē oſtēdit qūo laniatus erat Marius corpore toto. Nō aliter
inquit q̄ moles quæ de mōte uel ſaxo uel tectis ceciderit in corpus alicuius & ipſū cōfregerit:ita erāt mi/
nuta mēbra Marii:aut certe erat talis q̄le eſt cadauer in undis maris iactatū:tandē a piſcibꝫ laniatū ī littus
iacitur. Miſcent.confundūtur. Mole.grauitate. Ruinæ.montis uel ſaxi:uel tecti. Fracta.ſ.mēbra.
Nec magis.& ēt Marius ita deformis erat interciſis mēbris: ſicut cadauera a piſcibus laniata. Quid pde

Vix erit ulla fides iam ſæui criminis:unum
Tot pœnas cœpiſſe caput: ſic mole ruinæ
Fracta ſub ingēti miſcētur pōdere mem bra
Nec magis informes ueniunt ad littora truci
Qui medio periere freto:quid pdere fructū
Iuuit:& ut uilem marii cōfundere uultum
Vt ſcelus hoc ſyllæ cædeſq; oſtenſa placere
Agnoſcendus erat.uidit fortuna colonos
Præneſtina ſuos cūctos ſimul enſe receptos
Vnius populū pereuntē tēpore mortis
Tunc flos heſperiæ latii iam ſola iuuentus
Concidit:& miſere maculauit ouilia romæ
Tot ſimul infeſto iuuenes occōbere leto
Sæpe fames pelagiq; furor:ſubitæq; ruine
Aut terræ cœliq; lues aut bellica clades
Nunquā pœna fuit:denſi uix agmina uulgi
Inter & exangues immiſſa morte cateruas
Victores mouere manus.uix cæde peracta
Procubūt.dubiaq; labant ceruice:ſed illos

re fructū.minor ꝙ hoc fecerit Sylla uel ſatellites Syl
læ.tamē perdiderunt fructum: quia deformauerīt
mēbra ſui inimici: ut Sylla inimicum ſuum Mari
um cognoſcere nō poſſet:quem ſi cognouiſſet gra
tius fuiſſet Syllæ. Iuuit.ſ.ſatellites Syllæ. Per.fru
ctū:quia nihilo magis cognouit eū Sylla q̄ ſi alteri
us ciuis corpus eſſet. Agno.erat nō ita deformis
eē debebat:ut cædes inimici eſſet grata ſyllæ cum
finē cognouiſſet: Oſtēſaq; cædes.ſ.Marii Syllæ cæ
dē oſtēdebāt. Vidit for. nobiliſſimæ Italiæ ciuita
tes.ſ.Spoletū,Sanniū & praeneſte ſub corona bona
ſua uenierunt:quia trucidati fuerūt oēs:unde præ/
neſte uetuſtiſſimū oppidū expugnatū & captū ciui
tas dicta ē eodē tpe:poſtq̄ oēs uenierūt bona ſub co
rona. Vidit col.en.recep. quæ crudelis mors fuit:
& fortuna dicit quia ut inquit Stra.hē pneſte for/
tunæ tēplum illuſtre:unde certa edunt oracula.
Cū.p quādo. Vidit:colonos. Cūctos.appo.popu
lū peuntē tpe unius mortis:Nam publica uilla ī cā
po martio erat:Nā domus oēs extra mœnia ſūt ap/
pellatæ uillæ:qa ibi plerunq; aliquid cum populo
agebatur:ſi ſuperueniret hymber ſe in uillam illam
recipiebant:ut tecti eſſent:& illud uillicum offici/
um appellabatur:in qua uilla quatuor milia dedi/
torum inermium ciuium Romanorum Sylla iuſ/
ſit interfici. Fortuna præneſtina. quia Sylla tria
milia præneſtinorum nobilium municipia ſub co
rona uenundari iuſſit:& eos deinde ad unum iuſ/
ſit interfici:ſcilicet Spoletum Sānium:& præneſte in uilla publica in campo Martio: uilla appellabatur:
quod extra mœnia erat publica: quia populus Romanus eam ædificari fecerat:ut ſi quando hymber ſu/
bitus ſuperueniret eo confugerent:in hac uilla quatuor milia Sylla iuſſit interfici: tunc in ſenatu clamor
ingens exortus eſt:tunc Sylla inquit non admiramini: ꝙ nonnulli praui caſtigantur: quare quieſcite: &
uerba mea aduertite. Ouilia.appellauit ſepta illius domus publicæ:ubi hos iuſſit interfici. Hanc ue
ro hiſtoriam Apianus ita refert:dicit enim ꝙ Lucretius Affella præneſte recepta:ſenatores omnes qui cū
Mario ea in urbe geſſiſſent bellum:partim interfecit:partim in uincula coniecit:quos Sylla ſubinde ad/
ueniens neci tradidit:iuſſitque ex præneſte ſine armis in campum prodire omnes qui ī urbe moram du/
xiſſent:Ex his quoſcunque ſibi utiles:paucos tamen e cæteris elegit:reliquos in tres partes ab inuicem di
ſtinxit:Romanos Sannites & Prænſtinos:cum diuiſi forent Romanis in primis per preconem annun/
ciat:quoniam morte digna perpetraſſent:Veniam illis elargiri:reliquos confodi iuſſit:mulieribus eorū/
que filiis libere abire permiſit:ac ciuitatem diripuit hoſtiliter:opibus quidem refertam maximis in hūc
igitur modum præneſte capitur. Populum pereuntem tempore mortis unius:ſubaudi fortuna uidit
populum præneſtinum mori in tanto ſpacio quanto ſolus homo periret:nam omnes ferme eodem mo
mento interfecti ſunt. Vnius ſcilicet hominis non unius mortis. Tot ſimul infeſto.hoc dicit uel pe
ſtilentia uel fame :uel bello:tot iuuenes ſimul periere:ſed uno tempore tantam fuiſſe multitudinem dā/
natam nunquam auditum eſt:ſicut Sylla nunc iuſſit eos interfici. Occūbere leto. ideſt mori. Fame.
quia fame multi iuuenes periere. Pelagique furor.ut naufragio. Subitæ ruinæ.ut tectorum. Cœ
lique lues.ideſt peſtilentia. Clades bellica.quia bello multi periere. Clades ſanguinis. Pœna.ſcilicet
ꝙ tot damnati occiderentur nunquam auditum eſt. Vix agmina uulgi.tanta multitudo cæſorum ma
rianorum erat ut caderent:ſeque ſine labore ſatellitum necaret:ideo non opus erat gladiis ſatellitum.
Vic.mo.ma. nā cadētes inter ſe cōcidebāt. Immiſſa mor.qa mors furere uidebat̄ īter eos: cū alius ſuper
alium iaceret. Peracta cæde:ideſt occiſione. Procumbūt antequam morirētur:metu concidebāt.

Magna premit strages.pagūtq̧ cadauera ptē
Cædis:uiua grauis elidunt corpora trunci.
Intrepidus tanti sedit securus ab alto.
Spectator sceleris:miseri tot milia uulgi
Nō piguit iussisse mori:congesta recepit
Omnia tyrrhenus syllana cadauera gurges
In fluuiū primi cecidere:in corpora summi
Præcipites hæsere rates:& strage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis ī æquor
Ad molē stetit unda sequens:nā sāguinis alti
Vis sibi fecit iter:cāpūq̧ effusa per omnē
Præcipitiq̧ ruens tyberina in flumina riuo:
Hærentes adiuuit aquas:nec iā alueus amnē
Nec retinēt ripæ:reddūtq̧ cadauera campo:
Tandē tyrrhenas uix eluctatus in undas:
Sanguīe ceruleum torrenti diuidit æquor
His ne salus rerum felix his sylla uocari:
His meruit tumulū medio sibi tollerē campo?
Hæc rursus patiēda manēt:hoc ordine belli
Ibitur hic stabit ciuilibus exitus armis:
Quāq̄ agitāt grauiora metus multūq̧ coitē
Humani generis maiore in prælia damno
Exulibus mariis bellorum maxima merces

Dubia ceruice:quia incertum erat ān mortui essent. Strages præmit.quia alius super alium cumulabatur: Peraguntque ca.partem cædis.quia mortui uiuos occidebant cadēdos super eos. Partem scilicet eorum qui mortui non erant:declarat. Graues trunci idest grauitas illorum truncorum. Ellidūt suffocant:ut elisos oculos.i.oppressos dicimus. Intrepidus.Sylla in suggesto consedebat oīa conspectās tanquam si ad spectaculum constitisset. Securus.sine cura. Alto.in suggesto. Non piguit.non graue fuit Syllæ. Congesta.omnia cadauera syllana recepit .Gurges tyrrhenus.i.tyberis tuscus:qui parti ut inquit Strrbo per ætruria excurrit:deinceps ipsam disterminās:primum quidē ab ea diuidit umbriam: postea uero Sabinos & Latinos:Romæ ad littus usque finitimos ex Apēninis autē montibus Tiberis effluuit:igitur omnia cadauera cæsorum iussit pro influentem tyberini cōiici:ita & egerat Marius: nā ut inquit Apianus:iusserat ne corpora humarētur: sed fluuio immergerentur. Cōgesta:cumulata. Syllana cadauera.i.quæ a Sylla cæsa sunt. In fluuium primi cecidere:hoc dicit qui prius iactati fuerunt trahunt ad mare:sed ultimi in fluuiū minime cadere possunt ob tantam cæsoꝝ stragem. Primi cōiecti in flu. In corpora.s.cecidere. Præcipites rates:qa cū naues magno uēto & remorū impulsu agitarentur:tamem tāta uis cadauerū erat ut tenerent. Præcipites:ueloces.s.remis & uētis impulsæ Interruptus:īterclusus. Vnda sequēs:idest que sequebatur interrupta est mole cæsorum corporū. Stetit: multitudīe cadauerum unda detinebatur Prior amnis:prima pars amnis descendit ī mare ultima cadere non poterat:quia detinebatur aqua mole cæsorum. Ad molē stetit unda: idest aqua retenta est a mole cadauerum. Vis alti sanguinis: abundantia sanguinis traxit cadauera ī mare. Effusa.s.sāguinis uis per omnē campū:ruēsque in fluuium:adiuuit aquarum iter. Nec alueus spatium quod est inter aquam & ripam. Redeunt cadauera cā.emittunt corpora in terram:quæ cœperunt a terra. Vix eluctatus:scilicet fluuius repugnans in undas suas quas uehit e Thuscia diuidit æquor cū ī sparsione sanguinis:hoc est tanta fuit sāguinis abundantia:ut suffocatis undis fluminis in mare prorūpēs illi colorem imponebat purpureum. His ne. sylla.n.reip.Ro.salus uocabatur:cum pro rep.pugnaret:sed nunc tanta præditus fuit crudelitate ut hoc nomine dignus non uideatur.Inquit ita senex iste meruit ne salus rerum uocari Sylla. His:idest ꝑpter hæc facta?q.d.minime. Fœlix. Sylla ī fortuna fœlix dictus:cum paruulus a nutrice ferretur mulier obuia Salue inquit puer tibi & rep.tuæ fœlix & statim quæsita quæ hoc dixisset non potuit inueniri:alludit poeta dicens fœlix Apianus tamen ait imaginem Syllæ ex auro equestrem ante rostra collocatam fuisse Cornelio Syllæ imperatori fortunato:sic enim illum adulatores in hostes fœliciter pugnantem appellare cōsueuisse.quæ adulatio stabile tandē nomen obtinuit refert item non nulla legisse ī quibus Sylla ex decreto uenustum appellari se uoluit:quod non longe a fœlici & fausto differre uidetur:Cornelium quoque se ipsum ultro nominasse meruit ne uocari fœlix?certe non:Sylla se in omnibus fœlicem uocari uoluit.Vnde filio suo faustum Syllam nomen imposuit. Tumulum suabudi meruit ī campo Martio ubi in quadam magnifica sepultura conditus fuit.Hæc rurrsus:reuertitur ad propositum:& ostēdit maiora eē quæ timent Romani q̄ ea quæ olim Sylla intulit. Patientia:male dicunt aliqui ꝙ participia uerborum deponentium in dus non inueniuntur.Hoc ordine.qualis fuit Syllanus:talis erat Pompeianus & Cæsarianus ordo eundi in bellum. Hic exitus:finis erit huius belli futuri:ut tot occidendi inter Cæsarem & pōpeium:quot fuerunt occisi inter Syllam & Marium. Grauiora quoniam illi pugnabant causa uindictæ sed Cæsar & Pompeius Martem collaturi ut Romano potiantur imperio. Multum humani: maior pars humani generis congregatur in prælia maiori damno q̄ fuit illud Syllanum. Maxima merces bellorum:prima expositio.hanc enim Sylla mercedem maximam bellorum arbitrabatur:cum Roma rece-

pta foret Marianis factis exulibus alia expositio maxima erat merces marianis exulibus ut Romam redi-merent a Syllanis:& e cõuerso sylla faciebat. Maximã:super omnem mercedem:sed Pom.ac Cæsar nõ cõtẽtabãt hac mercede:quoniã maiorẽ affectabãt.s.seruitutẽ romanã. Hos alio fortuna uocas:o fortuna tu uocas hos duces ultra mercedẽ mittẽdi ptes aduersas in exiliũ. Oli:aliquãdo.Cõcurrũt Pom.& Cæsar potiũdi ĩperii gratia. Cõtẽtus.s.eo quo fuit Sylla. Sic mœsta ĩponit finẽ orationi senili:Senex.n. præteri tæ memor calamitatis futuram Romanorum miseriam lugebat. At non:quædam romæ præclara fu it familia Portia nuncupata.quæ a Tusculo oppido traxit originem decora fuit duobus claris uiris scili cet cẽsorino & uticensi catonibus.Huius uticẽsis ca tonis soror Seruilia nomine Iunio Bruto nupsit:ẽ qua hic Brutus editus:præclaram mulierem Porti am Catonis filiã in uxorem accepit. Igit̃ & Nepos & gener erat Catonis:ad quẽ suam facturus ẽ orati onem.Cum enim tota ciuitas esset ĩ tremore solus Brutus sine timore uidebatur:quoniã erat magna-nimus.ideo auctor magnanimi Bruti dixit. Ter-ror est in agente:utputa in bell is tremor in patien-te. Et pars:subaudi non erat pars populi lugẽtis in tanta formidine rerum. Motus pauidi:idest q homines pauidos efficit.Parasis helice. legit̃ apud Homerum atq; Ouidium quandã adolescẽtulam caliſtonem dictam:iunonis instinctu in ursam su-isse conuersam:quam ut aiunt in polum arcticum transtulit:quæ parasis dicta est a Parasa ciuitate Ar chadiæ de qua fuit oriunda uocabatur etiam helice Ait itaque q; ursa iam flexerat cursus suos:quando Brutus se domum Catonis contulit. Atria:par-tem pro toto. Non ampla:quoniam neque libi-dini neque lautæ uitæ Cato stoicus deditus fuit. Cognati catonis: diximus Brutum Catonis nepo-tem &generum extitisse. Publica fata:de statu ci-uitatis cogitantem inuenit Catonem.Virum enim consilii tota non oportet dormire nocte ut ait Ho-merus. Cunctis timentem:cunctorum gratia ti-more afficiebatur. Omnibus expulsæ: hæc ora-tio in deliberatiuo genere constituta habet hone-statem:quoniam illud laudibus prosequitur quod ab omni uiro laudari deberet:suadet enim Cato-nem remanere domi a bellis ciuilibus absolutum: quod officium suasionis est boni uiri. Sola fides: o Cato solus es refugium uirtutis ab omnibus aliis remotæ aperte est exordium:nam captat beniuolentiam ab auditore:ostendẽdo rem eius magnificam.

Roma recepta fuit.nec plus uictoria syllæ
Prestitit inuisas penitus quã tollere partes
Hos alio fortuna uocas:olimque potentes
Concurrunt.neuter ciuilia bella moueret
Contentus quo sylla fuit:sic mœsta senectus
Preteritique memor flebat metuẽsq; futuri
At non magnanimi pcussit pectora bruti
Terror & in tanta pauidi formidine motus
Pars populi lugentis erat.sed nocte sopora
Parrhasis obliquos helice cũ uerteret axes:
Atria cognati pulsat non ampla catonis
Inuenit insomni:uoluentẽ publica cura
Fata uirũ:casusq; urbis cũctisque timẽtem
Securũque sui:farique his uocibus orsus
Omnibꝰ expulsæ terris olimque fugatæ
Virtutis:iam sola fides quã turbine nullo
Excutiet fortuna tibi:tu mente labantem
Dirige me.dubium certo tu robore firma
Nãq; aliique magnũ:uel cesaris arma sequũt
Dux bruto cato solus erit.pacem ne tueris
Incõcussa tenes dubio uestigia mundo
An placuit ducibꝰ scelez; populiq; furentes
Cladibꝰ immixtũ:ciuile absoluere bellũ?
Quæque sue rapiũt scelerata ĩ prælia cause:

Fortuna:siue prospera:siue aduersa nunquã uirtute tibi excutiet:hoc est nullus rerum tibi uirtutem au ferre poterit:fortuna est:rei incertus euẽtus:alias statum significat. Nãque alii:arguit ab honesto ut cæ-sarem aut Pompeium non sequatur:ut alii faciunt imperiti. Inconcussa uestigia tenens:idest firma ue-stigia tenẽs in uirtute tueris pacẽ an bellũ gerere uis. Mũdo dubio.i.toto orbe ĩ bello & ĩ stultitia existẽ-te uis tueri pacẽ:ac si.d.solus es ille q pacẽ tueri d̃bes. An placuit absoluere:dicimus absouere.i.pficere un de uestẽ absolutã in oĩ re pfectã appellamus:absoluere ẽt est dãnatiõe liberatũ eẽ.Brutus igit̃ inqt o Cato uis ne absoluere.i.pficere bellũ ciuile te alicui ducũ fauẽte:uel absoluere liberare duces.s.Pom.& Cæsarẽ: uel hoc bellum tantis sceleribus implicitũ:& ommia trahit argumenta ab honesto.Est autẽ ordo an pla cuit scilicet te imixtum ducibꝰ scelez;: & cladibus populi furentis absoluere bellum ciuile. Scelerata: quæ nõ tuendæ libertatis gratia fiunt. Quæque suæ rapiunt: suasit Brutus ne bellum ciuile ingredere tur.Cato a cõsequẽti:nã si ita inqt o Cato bellũ patieris:id pbare uideberis:& cæteri libentius bellũ hoc suscipiet.Nũc arguit hoc mõ.Cæteri inqt excusari poterũt:q; aliq cã ĩpulsi bellũ petãt:tu uero nulla excu satiõis cã moueris:duæ sunt causæ.s.ĩpulsiua & ratiocinatiua.Impulsiua ẽ q̃ ĩpellit hoiem sine cogitatiõe ulla nõ prius hĩta rõe ipsius rei.Ratiocinatiua ẽ quoties prius diligẽtius cõsiderata re & rõe & eã accõmo damus:cæteri hẽnt causam rõcinatiuam:quia uel cõmodi cõsequendi uel uitandi causa bellum petunt.

Hos polluta domus.i.cāusa uitandi incōmoda: Hos ferro.fug.fa.hoc cā cōsequēdi cōmodi.Fides sub
audi semper rapit a supioribꝫ:alii.n.promiserunt seq Cæsarem uel Pom:etiā si rueret mundus:ideo pro
missa fides ruinæ mūdi trahit aliquos. Polluta:nocens.Domus qui delictū aliquod cōmiserūt uel pari/
cidiū :uel adulteriū.uel furtū:unde libēter bellū hoc amplectunť:ut possint effugere suppliciū quo dāna/
ti sūt. Leges:declarat uidelicet quia īprobis pœnā statuūt: In pace.i.quia in bello impunitas scelerum
amatur:ubi sperat unusqsq licenter uiuere.Hos furto.cā cōsequēdi cōmodi. Fugiēda ferro:idest timē
da bella. Fames.i.paupertas:quia in bello ꝓfici/
scunť paupertate ducti. Hos.i.alius .s. rapit qui/
bus sua displicēt:aliena appetunt ergo pauperes.
Permiscenda fi. qa fide astricti sequūť alii cæsa.alii
Pom.quā seruare nō possunt sine mūdi ruina: ne/
cesse ē ergo ut ruat mundus. Nullū fu. nemo ira
pcitus ad hoc bellū ꝓficiscif.q.d. tollerabilius eēt
si ira & indignatione & inimiciciarꝫ moti bellū pe/
terent:sed cū spe cōmodi hoc faciant iniustior cā est
Mercede.s.quā uterqꝫ dux militibus suis promit
tit. Tibi uni:Validū argumētū cur nō debeat ipe
huic bello interesse:quoniā nulla cā excusabili hoc
fecisse uidebiť:nā alii cā uitandi incomodi: tu uero
cupiditate uideberis bello interesse. Quid tot:ar/
guit a iusticia:nā qui innocentiam per omne tēpus
uitæ seruauit:debet in ea perseuerare:nam si bellū
petis innocentia tua corrūpetur a nocētia & ab offi
cio innocentis & integri uiri desistes: ergo debes te
o cato mouere ante acta uita ut nolis innocentibus
connumerari. Tibi:ō Cato. Immunē:criminis
inexpertē. Corruptis moribꝫ:cum mores totius
mundi cupiditate corrupti fuerūt:tu uero incorru
ptus es. Quid profuit.q.d.nihil si bellū hoc peti
eris. Hoc solū:o Cato hoc præmiū consequeris:
nam cæteri in castra nocentes proficiscētur: tu ue/
ro innocens ut præmiū ꝓficisceris nocēs efficieris:
ergo a bello desiste:quod te nocentem facit. Præ
ciū:hyronia:imo pœna erit. Alios nocentes. Nō tātū:nūc p exclamationē detestať hoc cōsiliū:ut nolit
Cato bellis ciuilibꝫ interesse.O superi ꝓhibete hoc nephas:ne hoc bello Cato uir innocēs se inserat:si ue
ro o Cato hoc feceris tibi uni cædes ascribētur:nā si quis uulneratus fuerit dicet se periisse magis tuo te/
lo q̄ aliorū:maior ergo ps huius belli tibi ascribeť. Feralibꝫ.i. letiferis uidelicet mouisse manus. Has:
scilicet Cato. Nec pila lacertis.i.ne tua brachia feranť in cædē romanorū. Pila sunt tela romana. Ferā
tur.s.temere: ideo cæca nube dixit. Eat incassū. euanescat: nā si semel te immiscueris scelestis ciuibus
tua oīs uirtus perisse uidebitur. Ingerit:inculcabit se tibi. Quis nollet.q.d.oēs. Mori: q occidi cupi/
enta te. Labens:cadens. Alieno uulnere.i.alterius militis:tamē te auctorē fuisse cædis suæ dicet. Me
lius o Brute dissuasti ꝙ nō sit ꝓficiscēdū in bellū:sed nūc suade qd sit faciēdū:nā nō satis ē ꝙ monueris qd
sit fugiendū:nisi ēt quid sit faciēdum.Hoc ergo dicit Brutus o Cato cōsiliū tuū debet hoc eē:ut a bello ci/
uili remotus in aliqua regione solus pmaneas:& ibi tua trāquilitate aī fruaris:& per similē ostendit ut se/
curus uiuat in solitudīe a scelestis hominibꝫ remotus.Nā quēadmodū altiora cœli nō sentiūt pturbatio/
nē illā:ullāqꝫ uētorū :uel fulgurū:uel fulminū ꝓcellā:ita tua mens quæ cælestibꝫ cōpanda est oī perturba/
tiōe uacare debet. Solus:o Cato. Melius:q̄ hunc uel illū ducē belli ciuilis seq̄ris. Sicut:fac ut eandē ser
ues stabilitatē ꝓpositi tui quā sydera seruāt quod ab initio sibi īposuit diuia ꝓuidentia ab eo nō declinat
ita & tua mēs quæ cælestibꝫ cōparari pōt &c. Cælestia ut sol:luna semp eodē motu suū cursū perficiunt
hinc ē ꝙ Stoici crediderūt stellas:& nō solū corpora cælestia animata eē: sed ēt terram mare deos eē sicut
Cicero ēt ostendit dicens:Solē lunā stellas: & nō solū corpora cælestia:sed ēt terrā mare deos eē:quia regū
tur rōe quadā:& ꝙ oīa animata intelligentia permaneāt:nam cū uidemus solē & lunā sempet eadē ratiōe
moueri:nec unq̄ a cursu suo declinare:id sine rōe non posse fieri arguebāt:& rōem hr̄e non posse:nisi ani/
mata eēnt:sed ualde decepti sunt.non.n.aīata sūt cælestia:sed deus diuina ꝓuidētia angelū uel spiritū siue
intelligētiā ut theologi dicūt īposuit cælestibꝫ:qua reguntť & gubernāť:& ideo nō sine sūma rōe mouenť
Suo lap.diuia ꝓuidētia hoc faciēte. Ful.cælestia q̄ ī alto sublata sūt:nullā aeris pturbationē sētiūt:sed cras
sus hic aer humilior et terræ ꝓpinqor succēdiť fulminibꝫ:sic tu o Cato:&c. Aer ꝓpior terræ.i.Crassus.

Hos polluta domus:legesqꝫ in pace timendæ:
Hos ferro fugienda fames:mūdique ruinæ
Permiscenda fides:nullū furor egit in arma.
Castra petūt magna uicti mercede tibi uni
Per se bella placēt.quid tot durasse per annos
Profuit immunē corruptis moribus æui:
Hoc solū longe præcium uirtutis habebis:
Accipient alios:faciēt te bella nocentem.
Nec tantū o supi liceat furialibus armis
Has ēt mouisse manus:nec pila lacertis
Missa tuis cæca telorum in nube ferantur
Nec tanta incassum uirtus eat:ingeret ois
Se belli fortuna tibi:quis nollet ab isto
Ense mori:quāuis alieno uulnere labens:
Et scelus esse tuū: melius trāquilla sine armis
Ocia solus ages:sicut cælestia semper
Inconcussa suo uoluuntur sydera lapsu:
Fulminibus propior terræ succenditur aer

Ima telluris:idest pars inferior terræ & pluraliter hæc ima declinauit. Vētos:hic aer terræ propīquior in nubibꝰ inuoluitur & e nubibꝰ ignes ætherei erūpūt qui pacē & trāquillitatē hanc perturbēt. Tractusque coruſcos:ſignificat fulgura quæ ſciſſis nubibus erūpere uident̄. Olympus:ps cæli altior: Olympus excellenti uertice mōs theſſaliæ tātus attollitur:ut ſūma eius teſte Solino cœlum accolæ uocēt:ara ē in cacumine ioui dedicata:cuius altaribꝰ ſi qua de extis inferantur nec difflātur uētoſis ſpiritibus : nec pluuiis diluūtur:ſed uoluēte anno cuiuſmodi relicta fuerit:eiuſmodi reperiūtur:& oībus tempeſtatibꝰ a corruptelis aurarū uīdicatur quicquid ibi ſemel ē deo cōſecratū. Litteræ in cinere ſcriptæ aduſq; ad alterā āni cærimoniā pmanent. Excedit:ſuperat nubes nā ætherea regiōe nō nubes nō uenti ſunt:ſed omīa qeta ſūt. Lege deū:hoc deoꝝ uolūtate factū eſt ut oīa cæleſtia ſint quieta. Minimas reꝝ.i.hūiles res & terræ ppinqs perturbat. Sūma.i.alta Quā lætæ cæſa:ē alia rō cur nō debeat bella ciuilia ſequi Cato:ne uidelicet cæſarē licētia augeat armoꝝ:nā ſi cæſar uiderit te eē ſecutū Pom.ciuilia bella mouētem gaudebat:& licētius arma cōtra rēp. ſūmet: & dicit Cato arma ſūpſit:ſic cæſar ſūmet̄ pōt. Quā:p qtū Lætæ:letabit̄ inqt cæſar q tu bellū ciuile ſuſcepis Nā plata:q pō.ſeqris non dolebat cæſar : nā ſe ſatis placuiſſe Cat.exiſtiabit:cū bellū ciuile a Cat. pbabitur: Diuer.inimica. Magni.pom. Prælata:ātepoſita Nimiū pla.ſibi:dicit qre nō dolebit qa ſi Cat. placet bellū:& ipi Cæ. magis placet:q eiuſdē ſententiæ ſūt:idē approbāt & improbāt. Pla.ſ.Cat. Pars magna:alia rō:ſi tu bellū ciuile ſecutus fueris te Pō. ſubiicies:ſicut ciues oēs Ro. pati ſunt ſeruire Pom. imo oēs Pom.ſolicitant ut bellū hoc ſuſcipiat:quoniā ſeruire pati ſūt:ſi tu idē feceris:oēs ſerui tūc erūt pter cæſarē:ſed tu aīum tuū ita inducis:ſicut cæteri faciūt:ut te Pom.ſubiicere uelis. Solicitāt.ſ.pom:ut uelit impiū ſubiicere cōtra Cæ. Quibꝰ.ſ.pceribꝰ

Imaque telluris tractus uētoſque coruſcos
Flāmarū accipiūt nubes excedit olympus
Lege deum: minimas rerū diſcordia turbat.
Pacē magna tenent:quā lætæ cæſaris aures
Accipiēt tantū ueniſſe in prælia ciuem:
Nā prælata ſuis nunquā diuerſa dolebit
Caſtra ducis magni:nimiū placet ipſe catoni
Si bellū ciuile placet. pars magna ſenatus
Et duce priuato geſturus prælia conſul
Sollicitant pceresque alii:quibꝰ adde catonē
Sub iuga pompeii.toto iā liber in orbe
Solus cæſar erit.quod ſi pro legibus arma
Ferre iuuat patriis:libertatemque tueri
Nūc neque pompeii brutū nec cæſaris hoſtē
Poſt uictoris habes bellū:ſic fatur:at illi
Arcano ſacras reddit cato pectore uoces
Sūmū brute nefas ciuilia bella fatemur
Sed quo fata trahunt uirtus ſecura ſequetur:

qui ſe Pom.ſubiiciēt:ſicut cæteri. Adde Cat.tūc oēs alii ſerui:ſed ſolus cæſar liber iudicabit̄. Pars ma: qa ex maiori pte ſenatus īperiū Pom. demadabat̄:ut bellū ſuſciperet cōtra Cæ. Priua.duce.i. Pom.q eo tpe nullū magiſtratū gerebat. Cōſul.i.Marcel.& ſeruilius:qūis cōſules eēnt tamē qa ī bello uidebāt pſtantiſſimū ducē Pom.eſſe iō ei priores partes dedere:q putabat̄ huius belli optimus impator:qūis priuatus eſſet. Subiuga Pom.ut ipē uelit ſe ſubiicere Pom.oēs quidā ſeruiūt:pter Cæ. Quod ſi p leg.ar.ſed ſi īquit Brutus o Cato hoc bellū uelis ſeq:ut p libertate & pria pugnes:tibi dico me nec Cæſaris:nec Pō.hoſtē eē:poſt bellū uero me hoſtē fore uictoris aſſero:nunc uero ante uictoriā:me neq; Cæſaris:neq; Pom.hoſtē hēs. Pro leg.romāis:ut leges defēdāt aduerſus cæſarē qui iura oīa diuina & humana perturbat: Ferre ar. pro defēſiōe. Legi.priis:p defēſiōe legū priæ. Libertatēq; tu.ſ.aduerſus cæſarē qui eā pſequitur. Poſt bellū uictoris hēs.ſ.brutū hoſtē uter eoꝝ uictor fuerit eius hoſtis ero. Sic fa.ſic locutus ē brutus:ſed cato rſpōdit id qd ſequitur. Sūmū brute nefas &c.In ſuaſiōe & diſſuaſiōe ſpectat̄ honeſtū: utile:facile:delectabile & neceſſariū:& ecōuerſo cū aliqd ſuadere uolumus ſi oſtēdere poſſumus id eē honeſtū:utile:delectabile: facile & neceſſariū:nihil ſupeſt qd ad ſuaſionē afferre poſſimꝰ:& ecōuerſo turpe īutile difficile triſte & nō oportunū in diſſuaſiōe eē dicius.ſi uolumus diſſuadere:hoc ēt dicit hic.ſed īter oīa neceſſariū maxīum ē. Parū &.n.eēt id qd ſuadere uolumus& honeſtū & utile eē ſi fieri nō poſſet.cū igit̄ brutus ſuadere conatus ſit ab honeſto uidelicet a iuſto:ne uelit ītereſſe bellis ciuilibꝰ cato:idq; negare nō poſſet honeſtū eē:& īnocētiæ ſuæ cōuenire ut pcul abſit a bello.In prīcipio oratiōis ſuæ id cōfirmat cato:ſed ad neceſſariū confugit:oſtēdit quoq; honeſtū eē id qd ſuaſerit brutus:tamē neceſſitate cōpelli ſe ait:ut una cū cæteris uelit pō. in bella ſequi. Fate.fatemur īquit cato eē:ut ſuaſerit brutus nefas ſequi cīle bellū ſed ſi ab eo abeſſe poſſimus id equs eēt:ueꝝ cū nos fata cōpellāt quibꝰ reſiſtere nō poſſū:ſi qd turpe in hoc erit:nō mihi : ſed diis erit aſcribēdū. Sequēt̄.ſ.eo. Quo fata:uolūtates deoꝝ: Virtus ſēſus ē idē quē Euripides ī tragœ. Ecuba applicata poſuit:oē qd neceſſe ē ſapiētibꝰ ſeruit:uidelicet neceſſitas ſeruit ſapiētibꝰ: ſi neceſſe ē aliqd eē nēo reſiſtere pōt:ſi nō reſiſtit:ergo ſeruit neceſſitati ſapiēs ſed ille dicit q neceſſitas ſeruit ſapiēti:ſed recte dicit qūo neceſſitas ſeruit ſapiēti.Sapiēs.n.cū ītelligit aliqd eē neceſſe facit id eē uolutariū:ſi neceſſe eſt ut hoc ſit:uolo ēt ut ſit:unde deſinit eē neceſſe:ita ēt hoc loco uolumus &.nos ſeq bellū cīle:qa neceſſe eſt.

Crimē erit ſupis:ſi oēs nocētes ſūt ego quoq͂ nocēs ero culpa deoꝝ. Crimē.i.culpa:arguit ergo a neceſſitate. Sydera:argumētū nemo neceſſitati reſiſtere debet:cū hoc negocii non poſſit fugere: neceſſe eſt ītereſſe bello:ſed neceſſitati pendū ē: at uero ſequi bellū cīle negari pōt:nunc ꝓbat argumētū:cū tanta ſit totius orbis terraꝝ ꝑturbatio.quis ē qui īter ꝑturbationē oīum ſolus ipſe qeſcere uelit?ꝓbat a neceſſitate ſi totus orbis terrarū ꝑturbatus ē:nēo pōt eē trāqllus:& ꝙ ſit ꝑturbatus apparet:nā ſigna cœli ut mars &c.& mare terra ſignificāt uniuerſo orbi terrarū magnū & ineuitabile ꝑiculū inſtare.

Crimē erit ſuperis: & me feciſſe nocentem.
Sydera quis mundūq͂ uelit ſpectare cadentē
Expers ipſe metus? qs cū ruat arduus æther:
Terra labet mixto coeuntis pondere mundi
Cōpreſſas tenuiſſe manus? gētes ne furorem
Hæſperiū ignotæq͂ romanaq͂ ſigna ſequētur
Deductique fretis alio ſub ſydere reges?
Ocia ſolus agam? ꝓcul hunc arcete furorem
O ſuperi motura dachas ut clade getaſque
Securo me roma cadat.ceu morte parentem
Natorum orbatū lōgum producere funus
Ad tumulos iuuat ipſe dolor.iuuat ignib.atris
Inſeruiſſe manus cōſtructoq͂ aggere buſti
Ipſū atras tenuiſſe faces: nō ante reuellar
Exanimen quā te cōplectar roma tuūque
Nomē libertas:& inanē perſequar umbram.
Sic eat.immite romana piacula diui
Plena ferant:nullo fraudemus ſanguine bellū
O utinā cælique deis herebique liberet

Expers metus:uidet hic cato philoſophi nō ſeruare grauitatē: quia dicit ſe terroris nō poſſe eē exptē philoſophus animū ita cōſtituere debet:ut nihil metuat:nihil ſpet: & nulli paſſiōi ſubditus ſit:ſed dicit ſe terroris non poſſe eē exptē.Aduertēdū ē āt ꝙ uir fortis:ſicuti oīs uirtus ī medio cōſiſtit:ita ipē mediū teneat: alioqn a uirtute đſiſtit:ſiue ad extremū ꝑ exceſſū decliauerit:ſiue ꝑ defectū ad aliud cōtrariū extremū decliauerit.uir fortis dr̄ q nō timet q nō ſpat:qui nō gaudet:q nō dolet:ſed timet tātū quæ ſūt timēda:Si uero nō timet q̄ ſunt timēda:decliare incipit ad extremū ꝑ exceſſū:nā appellat̄ audax:Si uero timet ea q̄ nō ſunt timēda ꝑ aliud extremū declinat: nā timidus eē īcipiet:ſed quotiēſcūq͂ aliqs ꝑ exceſſū timēda cōtemnit pōt in audaciā & furorē īcurrere.Terror āt ē ſupra facultatē hōis: aut ſecundū facultatē:ſi ſupra facultatē cōſiderat̄ dupliciter:aut ſecundū magnitudinē:aut ſecūdū magis & mīus:ſecūdū magnitudinē eſt:uerbi cā multi hoſtes maiorē terrorē incutiunt q̄ pauciores.ſecundum magis & minus eſt:ut ſi hoſtes uicini ſint magis timendi q̄ remoti: in hoc terrore poteſt ītrepidus eſſe uir ſapiēs & fortis:terror eſt ſupra facultatem hominis:de quo hic loquitur cui reſiſtere nemo poteſt:ut terræmotus: diluuium:īcendia : prodigia & cetera:quæ ſunt ſupra facultatem hominis:& ſi quis hunc terrorē nō ſentiret:iam non fortis:ſed inſanus & furens diceretur.Nunc ergo Cato dicit ſe timere hunc terrorē qui gentibus inſtat:qui eſt huiuſmodi:ut facultatem hominis ſuperet:quem ſi quis contēneret non furens fortis:ſed furens appellabitur:quod in ſequētibus probabit Cato ibi. Procul hunc arcete:&c. hic locus ex intima philoſophia tractus ē. Cōpreſſas tenuiſſe manus:ſūptum ē ex ꝓuerbio:nā dicer̄ ſolemus cum oēs prouidēt periculo:iſte manus tenet cōpreſſas.i.el tene le mane incroxade. Coeūtis mūdi.i.corruētis.ſ.terræ:ideo terræmotū intelligit. Gentes ne furorē:totus orbis terraꝝ ad hoc bellū cōuenit.ego ne ſolus in ocio ꝑſiſtā.q.d.nō. Gētes.ſ.ſequent̄. Furorē heſp.i.bellū cīle. Ignotæ in extrēis terraꝝ ꝑtibꝫ poſitæ. Reges alio ſub ſydere.i.alio climate hītātes q̄ Ro. Diducti fre.diuiſi ꝑ maria nauigā. ad hoc bellū. Procul hunc.quia nō eēt fortitudo:ſed potius amētia nō timere hoc bellū. Furorē.ſ.ꝙ oēs gētes timeant ego ſecurus ꝑmaneā. Clade:ciuili bello.Dacas populus.Getas po.in ſeptētriōe poſiti. Me ſecu..i.ſine cura manēte. Ceu morte:ego inquit nō aliter ero urbi Ro.ac libertati q̄ pater ſolet eē filio nā ſicut pater adeſt funere filii:nec ſolum uult adeſſe:ſed ēt rogū ſtruere:facē tenere:quā rogo ſubiiciat ut cadauer filii cremet̄.ita ego interero exitio Romæ pr̄iæ & parētis libertati:dū ad finē ꝑuenero:nō deſinā intereſſe & ſi uerā libertatē retinere nō potero:umbrā ſaltē libertatis āplectar:dōec aliq ſit exitus. Orbatū: priuatū filiis. Producere fu.i.comitari pōpā funeris. Ad tumu.i.dum fert̄ ad ſepulchꝝ. Inſeruiſſe:imiſcuiſſe. Atirs:funereis.i.funereis ignibꝫ.i.quibꝫ rogus īmiſcetur ut cadauer filii cremet̄ Cōſtructo ag.bu.i.culmine & tecto erecto buſti.i.cadaueris cōburētis: unde buſtum dr̄ cadauer uſtū q̄ſi cōbuſtum. Ipſū ſcilicet iuuat pr̄em. Tenuiſſe faces.i.qui ſæpe mortuo filio faces ſubiiciat rogo. Inde ante reuellar:eodē modo me gera in ruinā patriæ & libertatis. Reuellar:a bello. Exanimē.i.mortuū. Tuūq͂ nomē: ideſt ſi uerā libertatē retinere nō potero:ſaltē nomē ipſius libertatis amplectar. Vmbrā:declarat illud nomē libertatis. Sic erat.quoniā ita diis placuit ut nullus ſāguis abſit huic bello ciuili. Piacula:ideſt nullla diuinatione facta. Nullo ſanguine:nec meo quidē. Sic erat qđ ē inſtitutū a diis. Immites īexorabiles:q exorari nō poſſūt ut impio ro.parcāt. O utinā:tātū abſit īquit:ut ego ſolus uelī a bello ciuili remotus eē: īmo ſi fieri poſſet ꝓ oībꝫ mori uellē:& me libēter ꝓ po.ro.& libertate deuouerē:exēplo decioꝝ.Duo ſu

erūt Decii pater.s.& fi.alter bello galli.se deuouit:alter latio cū uterq; dux.s.Decius & mālius cū.s. latinis seq̄nti die cōgressuri eēnt:hūerūt in sōniis:cuius exercitus dux piret:uictoriā hr̄et:ubi luxit inte se cōicart. cōsiliū de sōnio q̄ unicuiq; appuisset:cū eadē spēs unicuiq; uersata eēt inter se ita cōparūt ut si altero cornu milites pedē referrēt:tūc impator se deuoueret ꝓ oibus:forte accidit q̄ sub sinistro cornu ubi Decius cōsistebat:cohortes refugerēt:cū uero cognouit Deci.ritu Gabio cīctus:se deuouit Prienate sacerdote pōtifice maxīo q uerba deuotiōis scripsit:ipse deinde De. pliū ingressus:fortiter pugnās occisus ē:ut ex eo loco ubi se deuouerat hostes cessere:tāq̄ ꝓcella ingēs ꝑcussisset ipsos:& uictores fuere Ro.eodē mō fi. se deuouit bello gallico:itidē.d.cato de se &c. Diis celi.i.supis. Herebi.īferni. Pœnas cāct.i.pœ.cūctoꝝ.

Hoc caput i cūctas dānatū exponere pœnās
Deuotū hostiles deciū pressere cateruæ
Me geminæ figant acies:me barbara telis
Rheni turba petat.cūctis ego peruius hastis
Excipiam medius totius uulnera belli.
Hic redimat sāguis populos.hac cæde luatur
Quicquid romani meruerūt ꝑdere mores:
Ad iuga cur faciles populi:cur sæua uolentes
Regna pati pereūt me solum īuadire ferro:
Me frustra leges: & inania iura tuentem
Hic hic pacē iugulus fineque laborum
Gentib; hesperiis:post me regnare uolenti:
Non opus ē bello.qn publica signa,ducēque
Pompeiū sequimur:nec si fortuna fauebit
Hūc quoque totius sibi ius ꝓmittere mundi
Non cōpertū ē.ideo me milite uincat:
Ne sibi se uicisse putet:sic fatur & acres
Irarum mouit stimulos: iuuenisque calorem
Excitat in nimios belli ciuilis amores.
Interea phœbo gelidas pellente tenebras:
Pulsatæ sonuere fores:quas sancta relicto
Hortensi mœrens irrupit martia busto.

Cateruæ ho..i.multitudīes hostiū. Geminæ ac.. hinc cæ:inde pō. Rheni.t. qa germanos secū ducebat Cæs.uictos iuxta rhenū. Cūctis ego puius.i. ꝑ cūctas et uastas ualles. Excipiā.u.i.a telis oīum sim uulneratus. Hic:demōstratiue dixit.i.huius hōis cat. Luat.i.soluat qcqd ro.i.qcqd suplicii crīa po.ro.meruere:id oē in meū caput redūdet. Mo.s.scelesti. Per.soluere. Ad iu.q.d.populi.īquit nil meruerūt:ut peant qa pati sūt pere uictori:ergo cū cæteri pati sunt seruire uictori:ego uero qui pati non possū seruitutē libētius ꝓ oib; peam q̄ ꝓ libertate nō pugnē. Ad iu.i.seruitutē:quia oēs pati sūt seruire:ego āt solus seruitutē pati nō possū:ergo oia mala in me ipm cōuertanť. Me so.qui seruire nō possū. Me fru.leg. quia tā & si arma sūpseri ꝓ senatu:ꝓpriā:tamē uideo me frustra suscepisse:non deero tamē:quoad uita mihi superit. Hic hic:cōduplicatio q̄ semp uehemētiā aliq̄ igni. Hic iugu.s.Cato. q solus ē qui resistat tyrānis. Post me:post mortē meā. Nō.o.ē bello quia nēo erit q resistat. Quin pub.sig..nūc Ca.cōcludit aī su sniam:ut seq̄tur Pō. q decreto sena.arma cōtra Cæs. sūmit:nā hic bellū cōtra Cæs..iustius suscipe uideť: ut sena.auctoritate:q̄si pro pr̄ia & libertate pugnaturus sit. Quī: ꝑquid nō ergo q̄ndo nō ē huiusmōi bellū qđ cōtēni possit:aut negligi seq̄mur Pō. Pub.sig.quia aucto. senatus Pom.arma sūpsit. Nec si for.fa. sed ita sequar.Pō:ut ēt parta uictoria impiū po. Ro.eē uelit & libertatē q̄ si aliter efficere uoluerit opinionē suā falsam eē inueniet:nec.n.sibi cōcedereť. Fauebit.ut pom.uicat. Hūc:pō. Ius mūdi:ut ipse domīus sit orbis terraꝝ sed po.Ro. Cōptū:exploratū ē Pōpeio Nec nō bene cōpertū duæ negatiōes magis negāt more græco:ēt īquit si fortūa fauebit:ut uincat:nō debet sibi soli imperiū cōicare:sed reip. Ideo me milite uīcat.ob hanc cām uictor sit:si existīet me milite nō sibi sed reip.uicisse. Sic fa.& acres:hæc ubi dixit cato:quæ cōtra bru.i opiōnē erāt:sed tamē his rōibus firmata:ut aliter uidereť facere nō posse:quī bellū seq̄reť q̄si tāti uiri auctoritate motus Bru.ad bellū:& ipe accēsus ē. Mo.incitauit. Fatus.s.cato locu.ē. Iuuenis calore:uehemētia q̄dā irritat iratū brutū:eo tamē aīo et cōsilio:ut supius dixit:ut uictoris hostis eēt. Ac.ma.ut bellū gereret ꝓ defēsiōe reip.. Inte. phœ. dicit qd eodē tp̄e cōtingit:cū Bru.& cato īter se cōsilia cōicarēt:īquit.n.eo in tp̄e cū iā illucesceret pulsasse fores martiā:q relicto Ca.nupserat hortēsio:sed more ro.obtētio facta ē ut mutuo sibi uxores darēt: sed nunc mortuo Hortē. redibat ad Catonē supplex oratura:ut se recipet:ut ꝑpetuo apđ eū uiuere posset:qđ ēt factū ē. Fo.s.ædiū cato.. Pul.s.a martia. Sonuere:ꝓ sonuerūt. Inte.s.dū Cat.& Bru.cōsulunt īter se de bello ciuili. Pellēte te. quia ortu solis nox discedit. Geli.quia ē humida & frigida. Virg.noctis lentus nō deficit humor. Mar.sācta:nā pudicissīa mulier fuit:q̄ castitatē uiris suis seruauit:nō.n.pulsa a catōe:sed spōte tradita fuit Hortensio.Sic enim mos erat apud antiquos romanos:ut cū ex muliere ꝓlem suscepisset uir primus:alio uiro posset tradere.Hac āt Martia teste Apiano Philippi filia plurmiū oblectatus ē Cato.filiosq; ex ea genuit:deīde Hortēsio amico habendam tradidit ueteri cōsuetudine: cum ille filiorū cupidus nusquam mulieri fœcundæ cōuenisset:hanc posterius ex eo prægnantem domum reduxit: q̄si illa indigeret. Relicto busto:idest hortensio quem rogo combustū reliquit. Irrupit.s.ædes catonis.

Quōdā uirgo:quæ uirginitate sua primū Catōi cōiūcta fuit. Thoris:thalamo. Melioris mariti.i.cato
nis q melior fuit Hortēsio. Mox ubi:ubi fūcta ē officio apud catonē ꝙ tres filios peperit:satis uisū ē:& eā
tradidit Hortēsio:ut illi quoqꝫ filios pareret. Mox.deīde. Preciū merces.i.filii q̄ sūt ꝑmia cōnubii:quoꝝ
grā matrimoniū cōstitutū ē. Tertia iā soboles:qa filios tres peperat ī domo Catōis. Fœcūda:quæ puerpa
fuerat. Penates:Hortēsii. Et sāguīe mr̄is:qa filii hortēsii & catōis fr̄es erāt ex ꝑte mr̄is. Sed postq̄:sed u
bi sepulchro mādauerat hortēsiū:squalore obsita uenit scissis crinibꝫ:& atra ueste īduta:neqꝫ.n.aliter no
uerat se placere posse Catōi:& his uerbis q̄ sequunt̃
eū ē allocuta. Cōdidit:collocauit more antiquoꝝ:
q cineres urna reponebāt cadaueꝝ. Cineres.hortē/
sii cremati. Cōcita:cōmota miserādo uultu qa adeo
tristis erat uultu:ut ītuētibꝫ cōmiserationē mouere
posset. Laniata:lacerata. Cōcussaqꝫ pectus:qa sibi
plāgūt pectus. Cīeres īgesta sepulchris:qa cinere ex
busto hortēsii aspserat crīes suos:qđ erat signū mœ
roris & tristitiæ. Nō aliter placitura uiro:rō ē cur
hac forma uenerat:nā si fuisset ornata:a Catōe repu
diata fuisset. Sic.i.atra ueste & sordida. Dū sāguis:
Verba Martiæ ad Catonē. o cato īqt dū mihi facul/
tas fuit ꝓcreādi filios: ego satisfeci tibi & hortēsio si
cut iusseras:nūc postq̄ desino a puerꝑio ad te cōfugi
obsecrans ut me suscipe uelis: & me uiuere patiaris:
donec mortua sim:& cū finis uitæ meæ uenerit ī se
pulchro scribat̃. Hic iacet Martia Catōis & c. Sāg.s.
iuuenilis nā ī iuuene sāguis & maiore q̄titate & calo
re īest q̄ senibꝫ. Vis mr̄na.s.ut cōcipiēs ꝑere possē.
Fœta:dr̃ & grauida & pauloāte ꝑtu leuata. Gēinos
maritos:postq̄ pepi ex te:deīde ex hortēsio: nūc re/
uertor ad te. Visceribꝫ lassis:fessis q̄ āplius cōcipere
nō possūt. Exhausta effœta & uacuata. Da:cōcede.
Prisci tho.qa prīo fuit cōiūcta tibi. Illiba.īcorrupta
Nomē īane.sine fructu coeūda. Liceat tumulo.s.ca
tōis.s.ut sepulchro meo scribat̃. Hic iacet Martia
Catōis. Nec dubiū:mihi cōcedas hoc cato: ut dubi
tari nō possit:an expulsa fueri a te: an tua spōte tra/
dita Hortēsio:qđ si nō feceris negari poterit me tua
spōte a te recessisse.ergo ne ī hūc errorē īcidā obse/
cro te ut me suscipias. Dubi.īcertū. In æuo:ætate
futura. Expulsa q̄si īdigna cōnubio tuo. Tra.spōte
tua. Nō me:nō ueni īqt ducta secūdis rebꝫ tuis: ut
existīes me nō amore tui: sed potius fœlicitate reꝝ
tuaꝝ uenisse:nā uiri amici ē amicū diliger̃ in rebꝫ ad
uersis.ergo ne ī hūc errorē īcidā:cū ī r̄bꝫ aduersis ad
te ueneri ītelligere potes: meā erga te uerā amicitiā
eē:ut tuaꝝ curaꝝ tuæqꝫ fortūæ si particeps. Da mihi ca.nec īqt uelī me domi reliquas ī ocio:sed tecū ī ca/
stra ducas:qa sicut dignū ē ut Cornelia seq̄t̃ Pō.sicēt nec Martia deserat Cat.. In curas.i.tuaꝝ curaꝝ sī ꝑ/
ticeps. Cur relī.an reliq debeo ī pace. Cornelia:q̄ Scip.filia fuit:& mortua Iulia filia Cæ.Pō.ī uxorē duxit
cor. Hæ flexere:nūc dicit quē effectū hr̄ent ꝑces Martiæ: qa motus ē cato: Et tpa q̄q̄:q̄uis tēpus eēt mi/
nime idoneū nuptiis:tamē cū potuit:eā cato recepit. Aliēo tho.i.mīme nuptiis idoneo:q̄obrē? Iā fato in
bella:qa fata deoꝝ iā ī bella īpellebāt. Foe.s.matrimonii. Vana pō.ne uidelicet pōpa magna cōmitteret̃
spōsa ad maritū. Sa.s.nuptiaꝝ:nā ī nuptiis solebāt suscipe deos testes. Deos te.de ātiquo mor̃ hoc tractū
ē a poeta:nā ī nup.secūdū quosdā thalasi.īuocabat̃:hæc hist.legit̃ apđ Li.ab ur.cō.li.i.puella q̄dā seruata fu
erat:cū.n.ro.Sabi.rapuissēt:qdā pu.pul.rapiēs ne sibi arripet̃ ꝑ ui: thalasii eē dicebat:hic āt Tha.magnus:
& uir gratissimus romulo erat:unde nemo eā uiolare ausus ē.Sed est alia rō:dicūt.n.Thalasiū uocari:eo ꝙ
ro.āntiqui Thalasionē ī nuptiis calatū uocabāt ꝓpter lanificiū:cuius labor præcipuus mulieris erat:huic ra
tioni suffragatur:nam post utrunqꝫ lana utebāt̃:ut significarēt mulierē lanificii studiosā oportere: sic ī hi
storiis legit̃ ītroductæ spōsæ prisco tēpore ī terrā pellē sternebant & colū fusū secū gestabāt.uir āt ianuā la
na coronabat:ūde ꝓcul filamina lanæ:quibꝫ sacerdotes hastas tegebāt:hæc sūt signa:quæ ī nuptiis fiebāt.

Q uōdam uirgo thoris meliora iūcta mariti.
Mox ubi connubii preciū mercesqꝫ soluta est
Tertia iam soboles:alios fœcunda penates
Impletura datur geminas ex sanguine matris
Permixtura domos:sed postq̄ condidit urna
Supremos cineres miserando concita uultū
Effusas laniata comas:contusaqꝫ pectus
Verberibus crebris cineresqꝫ ī gesta sepulchris
Non aliter placitura uiro sic mœsta profatur.
Dum sanguis inerat:dum uis materna pegit
Iussa cato.& geminos excepi fœta maritos
Visceribus lassis:partuqꝫ exhausta reuertor
Iam nulli tradenda uiro.da fœdera prisci
Illibata thori:da tantum nomen inane
Connubii:liceat tumulo scripsisse:catonis
Martia: nec dubium longo quæratur in æuo
Mutarim primas expulsa an tradita tædas
Non me lætorū comitem:rebusqꝫ secundis
Accipis:in curas uenio partemqꝫ laborum.
Da mihi castra seq:cur tuta ī pace relinquor
Et sit ciuili propior cornelia bello?
Hæ flexere uirū uoces:& tempora quanquā
Sint aliena thoris iam fato in bella uocante
Fœdera sola tamen:uanaqꝫ carentia pōpa
Iura placent:sacrisqꝫ deos admittere testes.
Festa coronato non pendent limine serta:

Infulaq́ꝫ in geminos diſcurrit candida poſtes.
Legitimæq́ꝫ faces gradibuſq́ꝫ acliuis eburnis
Stat thorus. & picto ueſtes diſcriminat auro:
Turritaq́ꝫ premens frontem matrona corona
Tranſlataq́ꝫ uitat contigere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorẽ
Luthea demiſſos uelarunt flamea uultus:
Balteus haud fluxos gẽmis aſtrixit amictus:
Colla monile decẽs: humeriſq́ꝫ hærẽtia primis
Suppara nudatos cingunt anguſta lacertos
Sicut erat mœſti ſeruans lugubria uultus
Q uoq́ꝫ modo natos hæc eſt amplexa maritũ
Obſcita funerea celatur purpura lana:
Non ſoliti luſere ſales: nec more ſabino
Excipit triſtis conuitia feſta maritus:
Pignora nulla domus nulli coiere propinqui:
Iunguntur taciti contentiq́ꝫ auſpice bruto:

Infula.ſ.lanæ. Legitimæ faces: quæ quīq́ꝫ ſecundũ leges multis rationibus erant: uel ꝙ impar numerus ſicut in pleriſq́ꝫ melior ẽ: ita in nuptiis par uero numerus īterualla ſuſcipit: & paritas repugnat: & aduerſatur: uerbi cauſa quatuor repugnat: interuallum inter duo & duo: & paritas aduerſatur: quia quot primi: duo ſunt totidem & reliqui: & ī hac ꝑte duo in illa duo ergo repugnat. Impar numerus oīo ſcindi nõ poteſt: & ſi diuidatur aliquid cõmune utriq́ꝫ relinquit᷑. uidelicet quīq́ꝫ: ſi diuidatur duo & duo unũ relinquit᷑ q̄ utriq́ꝫ cõiunget᷑: ita ſignificat non poſſe diuidi uiꝝ ab uxore: tanq̄ maſculus cũ fœmina miſceatur: uir ꝑ numerũ trinarium: fœmina ꝑ binariũ. nam uir eſt ꝑfectior muliere: ſic trinarius numerus eſt perfectior binario. maſculinus enim eſt numerus trinarius mulier uero binarius: nam trinarius numerus perfectior binario: in quo conſtat prĩcipium medium & finis: binarius uero ex principio & fine conſtet: iõ quīque faces intererant nuptiis. Vel alia ratio: quia cum ſignum ſit pariendi non poteſt mulier plus q̄n que numero uno eodemque partu naturaliter parere. Poſtremo etiã quinque deos precari ſolebant: & eos inuocabant qui connubio coniungebantur: ſcilicet Iouem adultum: Iunonem adultam. Venerem & dianam in primis: quam ad partus auxilium mulieres uocabant; Vnde Terentius. Iuno lucina fer opem. Gradibus eburnis: non habebat lecticam ex ebore. Acliuis: inclinatus. Diſcriminat: uariat. Auro: non ueſtibus aureis: ideſt auleis aureis tectus erat thorus. Frontem: ſponſæ. Corona turrita quia matronæ imponebant coronã nouæ nuptæ uerbenis floribus herbiſque factam. Turrita: quia in cincĩnato capite eminens corona erat. Planta: ideſt cauerent: ne pede tangeret limen: tribus rationibꝫ: quia nec Sabinæ raptæ a romanis: cũ domũ ĩgrederentur: uectæ ſunt ultra limen: quia ſponſæ inuitæ eo ingredi uidentur. ubi pudorem ſuum amiſſuræ ſunt. aut certe ꝙ ſponſa domo patris egreſſa: nec ad ſuos amplius deſcenſura: niſi in uita cum uiro ꝑpetuo permanſura proficiſcitur: unde apud Ro. axem currus ferebant. pro foribus currus cõburebatur: ut intelligerẽt illic ꝑpetuo ſe ꝑmãſuras ſponſas ſublato eo: eas erant aſportaturi. Nõ timidũ: ꝑgit adhuc dicere q̄ ĩ nuptiis fieri cõſueuerãt apud priſcos: quoꝝ nihil celebratũ fuiſſe cõmemorat ĩ renouatione matrimonii quod ĩter catonem & Martiã factũ eſt: dicit etiã Martiã uelo flameo fuiſſe uela tã flamẽ ſpẽs eſt ꝑãni quo noua nupta tegi ſolet ad celandũ pudorẽ: & genus hoc flameũ appellat᷑ quo noua nupta oĩs bona cã uelabat᷑. unde flaminea dr̃ uxor flaminis ſacerdotis: illo utebat᷑ cui nõ licebat facere diuortiũ: erant ãt crocei coloris: quo ut dictũ noua nupta tegebat᷑ ut celaret pudorẽ: cũ noua nupta debet eẽ uerecunda: ſed ẽ ẽt alia cã ut ĩ hiſtoriis legit᷑: flãmeo utebatur flaminia uxor flamĩs: cui flamini nõ licebat facere diuortiũ uſq́ꝫ in ſenectutẽ: ergo ut ꝑpetuã oſtẽderet cõiunctionẽ futurã ĩter uiꝝ & uxorẽ hoc flameo utebãtur. Haud: ꝓ nõ. Baltheus. i. cingulũ. Gẽmis: ĩ gẽmatis fibulis. Fluxos amictus. i. fluẽtes: lõgos & ſyrma trahẽtes. Colla: hoc ꝑtinet ad ornatum. Monile: ornamentũ colli. a munio dr̃: quod pectus ãbit. Supparus ĩ ſingulari nume. maſ. generis ĩ plurali maſ. & neutri. Supparus ẽ autẽ puellare ueſtimentũ ꝙ alio noĩe dr̃ ſubucula q̄ſi ſubtila. i. camiſia: q̄a ſub aliis ueſtimentis ẽ poſita. Humeris herẽtia: q̄a mulieres faciebãt extremã orã ſuppari apparere ĩ ſũmis humeris & lacertos tegere: ut nõ nihil appareat in extremo lacerto: dicit ergo ipſis ornamẽtis: nõ tã exquiſite inſtructa fuiſſe Martiã Catonis: at noſtræ matronæ dic᷑ ipſũ cõſumũt ĩ ſe ornando. Primis humeris: ĩ prima parte humeroꝝ. Sic erat: ſed queãdmodũ interfuerat funeri uiri ſui hortẽſii pauloante ſepulti ita ſe Catoni obtulerat. Mœſti cultus: quo comitata eſt hortẽſii funus. Purpura: quia etiã ſi purpurã hẽbat: tamẽ atra ueſte & liuida tegebat᷑. Funera lana: ueſte ferali: q̄ funeſtis conueniret. Non ſoliti luſere ſales: non uerſus ioculares auditi ſunt: quos iactabat in ſponſos: ut nimiam læticiam temperarent. Sales: ioculares uerſus. Luſere: pro luſerunt Feſta conuitia: id ẽ ioculatoria: q̄ iactabãt ĩ ſpõſos: & ipſos mordebãt uerſibꝫ tã urbanis: ut læticiã temperarent. Pignora. ſ. conuenerunt. i. nulli affines utriuſque familiæ ĩterfuerũt. Propinq: declarat. Iungũt᷑ taciti: ſine ſtrepitu & cãtu tibiaꝝ. Auſpice bruto: ad ãtiquã cõſuetudinẽ reſpexit: nã ſicut Ci. ĩ lib. de diuĩatõe ait Maiores quõdã nil publice q̄dẽ priuati ue gerebãt niſi auſpicatu. i. cũ auſpicio quẽ morẽ nũc ĩ his nuptiis declarat omiſſa re nomẽ tãtũ declarat᷑: q̄a ſatis fuit itereſſe nuptiis nomen auſpicis, auſpiciũ uero captar᷑ nõ poterãt

Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem:duroqꝫ admisit gaudia uultu:
Vt primum tolli feralia uiderat arma:
Intonsos rigidam in frontem descēdere canos
Passus erat:mœstamqꝫ genis increscere barbā.
Vni quippe uacat studiis odiisqꝫ carenti
Humanum lugere genus.nec fœdera prisci
Sunt tentata thori:iusto quoqꝫ robur amori
Restitit: hi mores:hæc duri immota catonis
Secta fuit:seruare modum finemqꝫ tenere:
Naturāque seq:patriæqꝫ impendere uitam
Nec sibi sed toti genitum se credere mundo.
Huic epulæ uicisse famē magnique penates.
Sūmouisse hyemem tecto:preciosaque uestis
Hirtam membra super romani more quiritis
Induxisse togā.uenerisqꝫ huic maximus usus
Progenies.urbi pater est urbiqꝫ maritus
Iustitiæ cultor rigidi seruator honesti.
In cōmune bonus:nullosque catonis ī actus
Surrepsit.parteque tulit sibi nata uoluptas.
Interea trepido discedens agmine magnus. (pompeius)
Mœnia dardanii tenuit campana coloni.
Hæc placuit belli sedes:huic summa mouētis
Hostis in occursum sparsas extendere partes

Ille:Cato ī hac renouatōe mrīmonii nō iussit sibi tonderi barbā:nā tāto usqꝫ ī pectus ī mœrore afficiebat̃ q̄ ītelligeret bella ciuilia futura. Horrificā:qa horrorē ī uultu ostēdit ītuētibꝫ. Nō admisit gaudia.i.nō accepit læticiā:nec hilaritatē. Duro.i.sæuo uultu nullā hūanitatē ostēdēs. Vt primū:dicit cām cur pmiserat ītōsos crines & barbā. Feralia:letifera. Arma:belli ciuilis. Rigidā ī:aspam frōtē descēderāt crines. Mœstāqꝫ.s.erat passus barbā crescere:q̄ mœrorē significat. Vni:solus cato erat qui posset apte hūani generis lugere miseriā:quæ īstare uidebat̃ exps erat ipse cupiditatis:nec huic magis q̄ illi fauebat: sed cōem tātūmō reipu.utilitatē seruabat. Vni ua.i.licet ipsi Catoni q̄obrē. Studiis:uidelicet amore. Odiis.s.inimicitia:qa nec amore:nec odio cuiusq̄ mouebat̃ cato:ergo uacuus erat oī pturbatiōe mētis. Prisci thori.i.nec uoluit cū uxore cōcūbere. Iusto amori: nā tāto robore aī fuit Cato:ut ēt legitimū amorē pmitteret. Robur.i.fortitudo aī. Iusto:legitīo mrīmonio. Immota:stabilis q̄ cōcuti nō poterat. Si seruare modū:laudat eū a modestia q̄ ē q̄si firmamētū & solida uirtus:ex ea nascit̃ moderatio q̄ tēpat oīa ī dictis aut factis & ī cæteris officiis.dicit ergo hāc modestiā seruasse catonē. Naturāqꝫ seq:hoc idē Cicero ait primo officioꝝ qđ a Catone præclare scriptū est. Nō nobis solū nati sumus:sed ēt ortus nrī ptē pria uēdicat.deīde īfra:ī quo debemus naturā seq tāq̄ optimā ducē:nā seq naturā ē īpēdere uitā priæ.i.mori p pria. Gēitū.i.nō sibi soli natū eē. Huic epulæ:comedebat ipse Cato ut uiueret nō uiuebat ut comederet & illud eē uolo ut uiuā:nō uiuo ut comedā: secūdū illud Vir. postq̄ exēpta fames epulis significat ipsos comedisse q̄tū satis erat. Magniqꝫ penates: significat cōtinētiā:nā cōtinētia p quā appetitus cōsilio & rōe remittit̃:ea ē cū rōni appetitus obtēperat. Magni pēates.i.domus significat.ipsū ī ædificiis seruasse cōtinētiā. Sūmouisse ignē tecto.i.ut tātū hrēt ædiū:q̄tū satis eēt defēdere se a frigore & uēto. Hyemē:frigus & hymbrē. Preciosaqꝫ uestis:de ornatu corporis ēt Cicero dicit quales debēt eē psonæ cultus. Togā:uidelicet hirtā ut togatus īcederet. Morī gritis:more Ro.ciuis grites dicti sūt ro. a curribꝫ ciuitate Sabinoꝝ:nā id statuit primū Romulus ut se gratificaret̃ Tatio & cæteris Sabinis: quos ī ptem regni accepat. Hirtā togam.i.pilosā aut hyppalage ē p īduxisse togā sup hirta mēbra. Ve.huic:ipse tātū ueneri īdulgebat q̄tū satis erat ad pcreādā sobolē. Vrbi pr:qa ipse priæ libertatē defēdebat:& ī eo sēp occupatus erat:ut nullius opes plus ualerēt q̄ respu. Vrbiqꝫ ma.signi.pietatē ī priā:q̄ ē iuris naturalis ps:nā vi. sūt ptes ipius iuris naturalis.uidelicet iusticia:pietas:grā:iudicatio:uirtus:obseruātia. Iu.qꝫ cul.ūde post spēciē cōtinuo posuit gēus sic Vir.Eutaxiā.i.bonū ordinē seruauit:ubi dicit de Aen.Quo iu.al.nec pi.fu.bel.nec cla.ar.nā prīo iusticiā tetigit:q̄ ē gēus:deīde ad spēm descēdit.i.pietatē. Ri.dr rctū:& q̄ flecti nō pōt ulla aī pturbatōe. In cō.bo.qa ppriū īnocētis ē oībꝫ pdesse nulli nocer: nō ē bonus q sibi tātū pdest:nisi ēt aliis. Na.uolup.i.uoluptas q̄ naturalis ē hoī:sic cupi.& libido:nō solū ueneris sed ēt aliaꝝ reꝝ q̄ uulgo appetūt̃ ut diuitiaꝝ & honoꝝ nullā ptē hēnt ī Cat.inimicū uoluptatū oīum. Nata.i.naturalis. Sur.nō clā repsit:qa titilatōibꝫ qbusdā uidet̃ irrepe uoluptas:cū sēsus naturæ flectit̃. Sur.i.q̄si p titilatiōis nō repsit aīum Cat. Parqꝫ.qa nulla cupi.flecti potat:sicut ille dixit:qđ ē cur aliis placeā:cū nullius rei mihi grā fecerī. Inte.cū tāta eēt ī urbe trepidatio:q̄tā supius Luc.descripsit: iā Pō. ex urbe trepidus discesserat.& ī cāpaniā uenerat ubi cōpat exercitū & castra pōiturus erat obseruās qdnā Cæ. facturus eēt ut illi uenīeti ī italiā occurreret. Ma.Pō.nā maxīo reꝝ oīū metu uersat̃ Pō. Trepido: festino & timēti simul. Dar.co.a capi nā capis cū Aenea troiano ī italiā uenit:de quo Vir.At capis ut nomē cāpaniæ dicit̃ urbi. Hæc sedes.s.campania. Placuit.s.Pōpeio. Hinc ex capania. Summa mouenti.i.de sūma reꝝ pugnare panti. Spsas ptes .s.neq̄ pte Cæsar posset ī italiā uenire:quin obuios milites hēret. Occursū.i.ut occurreret hosti cæsari. Vmbrosis:nūc describit locū ubi castra Pōpeius posuerat: expectaturus & obseruaturus qđ Cæsar faceret.

[Marginal notes in manuscript: "...o de moribus Cathonis"; "in campania aduersus Cesarem in Italia uenientem castra locauit Pompeius"]

placuit Pōpeio extēdere ſpſas partes ea ꝑte qua Appēninus mōs oēm italiā mediā umbroſis collibus ga. ſenegaliā atq̧ cāpaniā mediā diuidēs ſcabroſis & cliuoſis collibus ī finē cāpaniæ tēdit. Vmbroſis collibus: qa ſcabroſis finibus. Appēninus ī finē cāpaniæ tēdit. Nullo uertice: a nulla ꝑte. Olympo. i. cœlo ut ibi tuto loco caſtra poneret. Mons: de hoc Appēnino loquiť dicēs quō Italiā oēm mediā diuidit. Geminas ūdas: hic mōs ea ꝑte qua tēdit ī lōgū: mediā diuidit Italiā a dextera ꝑte mare inferū ſpectat a ſiniſtra ſiculū uſq̧ fretū ꝓgrediť. Inferi. i. adriatici. Superi. i. tyrrheni. Colles: q ī Italiā ſūt utrinq̧ hīc ab una parte

Vmbroſis mediam quā collibꝫ appenninus
Erigit italiam: nullo qua uertice tellus
Altius intumuit propiuſq̧ acceſſit olympo.
Mons inter geminas medius ſe porrigit ūdas
Inferni ſuperiq̧ maris: colleſq̧ coercent
Hinc tyrrhena uado frangētes æquora piſæ:
Illinc dalmaticis obnoxio fluctibꝫ ancon.
Fontibus hic uaſtis immenſos cōcipit amnes:
Fluminaq̧ in gemini ſpargit diuortia ponti
In leuum cecidere latus ueloxq̧ metaurus
Cruſtumiūque rapax & iūctus ſapis iſauro:
Sennaq̧ & adriacas q uerberat aufidus ūdas.
Quoq̧ magis nullum tellus ſe ſoluit inanem
Eridanus fractas deuoluit in æquore ſyluas
Heſperiamq̧ exhaurit aqs hūc fabula primū
Populea fluuium ripas umbraſſe corona
Cūque diem pronum tranſuerſo limite ducēs
Succendit phaeton flagrantibꝫ æthera loris:
Gurgitibus raptis penitus tellure peruſta
Hunc habuiſſe pares phœbeis ignibꝫ undas.
Non minor hic nilo: ſi non per plana iacentis
Aegypti libycas: nilus ſtagnaret harenas

Tyrrhena uado: primo qdē hic mons Appēninus. nō nihil tēdit ī boreā: deīde uergēs in auſtrū tyrrhenum mare ſpectat: & Lunā ciuitatē Lucā: Piſas Piſtoriūq̧ & florētiā nobiliſſimā tuſciæ ciuitatē ad meridiē līquit: hic tādē ī modū cubiti ſe flectens ceu portus ſui ꝑtē ī adriaticū mare iaciēs ꝓmōtoriū facit in cuus ꝓmōtorii extremitate græci ueteres urbē Anconā cōdidere. Hīc: ab hac ꝑte. Tyrrhena æquora: quia nō nihil ī boreā tēdit. Illinc: ab illa ꝑte. Ancon obnoxia. ſ. eſt. i. ſubiecta. Dalmaticis fluctibꝫ: ubi ſūt populi hyſtriæ. Fōtibꝫ hīc uaſtis: Nūc dicit de hoc mōte Appēnino multos flu. deſcēdere: & alios qdē in ſupū mare: alios ī inferū defluere. Hic. ſ. mōs Appēninus. Cōcipit: generat. Vaſtis fōtibus: quia uaſti ſunt fōtes: iō īmenſi deriuāť amnes. Gemini pōti. i. īferi & ſupi maris qui ſūt illi fluui dicit.
In leuū cecidere latus. ſ. iſti amnes: uidelicet. Metaurus: flu. ē qui præterlabiť Fanū oppidū & quia fortunæ Fanū fuit. iō Fanum ēē appellatū uolūt. Cruſtumiū: flu. q præterlabiť Ariminū. Sapis: flu. q præterlabitur Cæſenā. Iſaurus: flu. q præterlabitur Piſaurꝫ. uel pēſaurū. Sena: flu. qui præterlabiť Senegaliā: uel ſinū galliæ dr̄. Aufidus: flu. ē Cānarꝫ: ubi Hānibal exercitū Ro. deleuit. Vndas adriacas: hūc flu. mōs Appēninus effūdit: ī adriacū mare & galliā ciſalpinā reſpicit. Quoq̧ magis nullū. ſ. cōſpicit ab hac ꝑte. Soluit ſe ī nullā. i. nō capiť ullo amne. Eridanus græce: Padus latine dr̄. Eridanus ut nō nulli ueť ſētiūt dictus ē: eo ꝙ circa padū paſcua opima ſūt & ouibꝫ oportūa q̄ſi ceridanos. i. uelleris lucrū: nam ἔριον lanā ſignificat Δῶνειον lucrū ſignificat: ūdelaniſtæ appellāť feneratores lucri. Tellus ſoluit: quia oēs Italiæ fluuii ī padū deriuāť. fractas ſyl. Virg. Fluuiorꝫ rex eridanus cāpoſq̧ ꝑ oēs: cū ſtabulis armēta tulit. Heſpiāq̧ ex aquis qa oēs pene Italiæ fluuii deriuāť ī illū. Fabula. ſ. ē dicit notā eē fabulā phætōtis filii phœbi & Climene q decidit ī padū &c. dicit ergo phætōtē currum duxiſſe haud ꝓcul a terra: adeo ut oēs fluuii nimio calore ſolis deſiccauerīt: ſed ſolus Eridanus tāto calore reſiſtit ut deſiccari nequerit: ex quo magnitudinē illius ānis oſtēdit. Populea corona. i. arborꝫ populorꝫ: populus ē arbor & primā ꝓducit ꝑ turba primā corripit. Coro. po. qa circūdatæ ſūt ripæ padi his arboribus ī coronarꝫ modū. Phætō: filius ſolis
Ducēs: di. pro. qa neſciebat regere pr̄nos currus. Pronū: ꝓcliuē ī terrā uergēs. Trāſuerſo li. nō recto quo īre cōſueuerat. Loris: curribꝫ ꝑtē ꝓ toto. Flagrā loris. i. ardēti curru. Gurgitibꝫ raptis: nimio calore deſiccatis. Penitus tel. pu. qa penitus ardebat: & tātū calorē ſolis ſuſtinere nō poterat. Pares. un. phe. igni. qa ſolus calori reſtitit. Nec minor: bene īduciť magnitudinē eius laudare poſtq̄ hūc flu. dixit reſtitiſſe ſolis ardori: nō mirꝫ īqt: qa hīc flu. cæteris maior ē: & dicit nō minor eēt padus nilo: niſi ꝙ nilus maior: uideť: qa quot ānis ꝑ ūiuerſā fūdiť Aegyptū: nō appetit ipē pluuias: ſed nilus ripas egrediť: & uniuerſā Aegy. iūdat & eā fecūdiſſimā facit. Aeg. ia. ꝑ pla. quia ægyptus ī plano poſita ē. Vnde inter Scythas & Aegyptios maximum certamē fuit: qui nam priores nati eſſent. Aegyptii ſe primū his rationibus natos dicebāt: ꝙ illa regio eſſet temperatior: & per conſequens ubi aer temperatior eſſet: ibi primum etiam genus humanū natum fuiſſe. At uero Scythæ contradicebant cum ſe prius natos aſſererent non fieri poſſe hoc: ſed cum illa regio ſit humilis. i. ægyptus & ī plano iaceat: ideo poſtremā fuiſſe quæ a fluctibꝫ maris derelicta fuerit nā cū primū deus elemēta & aq̄s a terra ſepauit: primo regionē ſuā. i. ſeptētrionē: quia altior ē a mari deſtitutā fuiſſe: & iō ibi primū hoīes natos eē. Stagna. quia facit ægyptū oēm nilus eē ſtagnū: tū cū inūdat eā.

Nec minor hic hyſtro niſi qđ dũ ꝑmeat orbẽ
Hyſter caſuros in quælibet æquora fontes
Accipit:& ſcythicas exit non ſolus in undas
Dexteriora petens montis decliuia tybrim
Vnda facit rutubamq; cauum:delabitur ide
Vulturnuſq; celer:nocturnæq; æditor auræ
Sarnus:& umbroſæ lyris per regna maricæ
Veſtinis impulſus aquis:radenſq; ſalerni
Tecta ſiler:nullaſq; uado q macra moratus
Alnos uicinæ percurrit in æquora lunæ
Longior educto qua ſurgit in aera dorſo
Gallica rura uidet:deuexaſq; aſpicit alpes.
Tũc umbris marſiſq; ferax:domituſq; ſabello
Vomer piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas latii populos:non deſerit ante
Heſperiam quam cũ ſcylleis clauditur undis.
Extenditq; ſuas in templa lacinia rupes
Longior italia.donec confinia ponrus
Solueret incũbens.terraſq; repelleret æquor.
At poſtq̃ gemino tellus eliſa profundo eſt
Extremi colles ſiculo ceſſere peloro
Cæſar in arma furens nullas niſi ſãguine fuſo
Gaudet habere uias:qđ nõ terat hoſte uacãtes
Heſperiæ fines:uacuoſq; irrũpat in agros:

Nec minor hic hyſtro:nec padus minor eẽt hyſtro niſi ꝙ hyſter ãteq̃ ĩ mare ueniat oẽs undiq; amnes cõprehẽdit:hic flu.alio noĩe Danubius dr̃ ꝙ ſexagita ãnis capiẽs.vii.hoſtiis ĩ põtũ ĩfluit. Nõ ſolus.qa ut dixi lx.ãnis accipit:&.vii.hoſtiis ĩ põtũ ĩfluit ſiculũ. Dexteriora petẽs:Hos Appẽninus a ſiniſtra ut dixi ſupeti us hẽt flu.nũc.d.a dextera ꝑte quos flu.habebat. Tybrĩ: tyberis a dextera ꝑte ex hoc mõte deſcẽdit Tuſci am uerſus. Rutubãq; cauũ.i.ꝓfũdũ flu.qui ĩ finibus liguriæ labit̃. Vulturnus: flu.eſt q præterlabit̃ Ca puã. Nocturnæ editor auræ ſarnus: beneuentus ꝓprietatẽ huius flu.q nebulã craſſã & obſcurã facit: ut noctẽ imitari uideat̃. Lyris:eſt flu.ĩter põpeios & Vulturnũ. Maricæ umbroſæ.i.ſyluæ a marica lati ni matre. Veſtinis:flu.a ueſti urbe denoĩatus. Im pnlſus agris:qa ĩgreditur hũc flu.& ipſũ maiore ĩpe tu diſcurrere facit. Culta.i.arua. Salerni:q mõs hic ferme ĩ uiſceribus ſuis Beneuentum habens ĩ Saler nũ reſpicit. Salernũ:oppidũ dictũ a ſilere ꝑ antiſti con.i.mutatã litterã. Macra:dictus a ꝓprietate rei: qa macer ẽ flu.ꝑ Põtremulũ labẽs: quia tã rapide & humiliter fluit:ut ẽt naues ſuſtinere nõ poſſit. Nullas alnos.i.naues: Lõgior educto.i.ab aquilone reſpicit Padũ & galliã nam ciſalpinã. Surgit:effũditur. In aera.i.ĩ aerẽ uerſus. Gal.ru.i.Galliã ciſalpinã. Deuexas: ĩclinatas alpes pars altior Appẽninii ab Aquilone padũ ꝓſpicit:deĩde Mãtuã:Parmã:Regiũ:Paduã:& alia oppida iõ gallica rura. Altiore: hoc dicit qđ & ſupius dictũ ẽ quõ Appẽninus ĩ modũ cubiti ſe flectẽs:uel ꝑtẽ ſui potius ĩ adriaticũ mar̃ uergẽs:ꝓmõtoriũ facit:ĩ cuius extremitate ueteres græci urbẽ Anconã cõdidere:poſt uero Firmũ:Picenũ:Aſculum.Marſos:pelignos reſpicit:deĩde alterũ flexũ faciẽs altiſſimis uerticibꝫ garganeis appellatis ĩ adriaticũ ĩfluẽs Maſſiliã ciuitatẽ ãplectit̃. Garganus: dicit̃ a garos q̃ſi uerticis uertex: quia ibi altior eſt. Tũ umbris: ꝓſeqtur nũc narrãs flumĩa ab Appẽnino originẽ trahẽtia. Tũ:deĩde. Ferax.ſ. Appẽninus abũdans:quia ibi ſũt populi fertiliſſimi:nam Vmbria & Marſia abũdãtiſſimæ regiones fuere. Sabello.i.ſabino ĩ eã partẽ uergẽs. Piniferis.i. ferẽtes pinus. Indigenas.i.ĩde genitos ĩdigenæ dicũtur qui nõ aliũde uenerũt : ſed ĩde nati ſũt ubi habitant. Nõ deſerit ante:ut ante dictũ : habet fere in uiſceribus Beneuẽtũ:Salernos:Lucanoſq; alpes:donec extremũ Italiæ oppidũ regiũ reſpicit:ubi a peloro diuiſus a leua ſyluã facit. Nõ deſerit heſperiã: nõ terminat ante italiam. Cum : pro quando. Sileis: undis:Nam qua parte aſſiduis maris fluctibus clauditur:ibi ſtatim ſyluam facit a dextero latere. Tetendit:ideſt protendit:porrigit. Suas rupes in tẽpla:ideſt promontorium lacinium ubi eſt templum Iunonis Laciniæ:ibi Hercules ſupato lacinio latone tẽplũ cõdidit ĩ honore Iunõis : & de noĩe laciniæ iunonis laciniũ appellauit:eſt ãt promontoriũ haud ꝓcul a ciuitate petilia. Longior italia:Appenninus eſt longior q̃ ſit Italia:quia ĩ Siciliam uſque tendit:uel uerius totam continens Italiam terminat quod Virgilius oſtendit.Hæc loca ni quondam uaſtata:& infra:cum protinus utraque tellus una foret ideſt Italia & ſicilia ſimul coniunctæ erant. Incumbẽs.ſ.appennino qua parte cum Sicilia iũgebatur Italia. Cõfinia.ſ.Italiæ atque Siciliæ. Terras:uidelicet hãc terrã Siciliæ: hanc terrã Italiæ. At : ꝓ ſed. Gemino profundo ſiculo & adriatico mari. Ceſſere colles peloro: quia parte ſiciliæ pelorus terminatur & a parte italiæ Appenninus. Cæſar in arma:Poſtquam deſcripſit hunc montem iuxta quem in campania: uidelicet qua parte circundatur:caſtra poſuerat Pompeius ad ꝓpoſitũ reuertitur:Cæſat poſtq̃ ſẽſit pompeium relicta urbe in cãpaniã cũ ſuis copiis ꝓfectũ eẽ & ibi caſtra poſuiſſe:uĩ & ĩpetũ Cæſaris oſtẽdit Lucan.dicit.n. illũ nihil magis quæſiuiſſe q̃ ut uires ſuſcipere multoſq;.tandem ibi populos armatos inueniret:ut uiribꝫ magis q̃ uoluntate uiceret. Furens:poeta magis inclinabatur ad põpeium q̃ ad Cæſarẽ:& ſcilicet gaudet quod nõ. Terat hoſte uacãtes : ideſt nõ gaudebat ſe populari terras hoſte carẽtes:immo terras hoſtibus plenas. Terat:uaſtet.populetur Nõ uacuos hoſte: immo plenas hoſte. Agros uacuos immo plenos.

Atque ipsum perdat iter:consertaq; bellis
Bella gerat.non tam portas itrare patentes
Q uã fregisse iuuat:nec tam patiente colono
Arua premi quã si ferro populentur & igni
Concessa pudet ire uia.ciuemq; uideri.
Tunc urbes latii dubiæ uarioque fauore
Ancipites:q̃quã primo terrore ruentis
Cessuræ belli denso tamen aggere firmant
Mœnia:& abrupto circundant undiq; uallo
Saxorũq; orbes quæ super eminus hostem
Tela petant altis murorũ turribus aptant.
Pronior i magnũ populus pugnatq; minaci
Cũ terrore fides:ut cũ mare possidet auster
Flatibus horrisonis hũc æquora tota sequũt:
Si rursus tellus pulsu laxata tridentis
Aeoli tumidis immittant fluctibus eurum
Q uãuis icta nouo uentum tenuere priorem
Aequora.nubiferoq; polus cũ cesserit euro
Vendicat unda notũ:facilis sed uertere mentẽs
Terror erat:dubiãque fidem fortũa ferebat.
Gens ætrusca fuga trepidi nudata libonis
Iusq; sui pulso iam perdidit ũbria thermo.
Nec gerit auspiciis ciuilia bella paternis
Cæsaris audito conuersus nomine sylla:
Varrus ut admotae pulsarunt anximon alæ:

Atq; ipsũ nõ pdat iter.s.uincẽdo nõ perdat iter: quia nisi uiceret iter pdere uideret. Cõsertaq; bellis bellũ gerat.i.bella bellis iferre:nã finis unius belli principiũ est alterius. Nõ tam:declarat.Patẽtes:aptas. Fregisse.s.ui.nec tã gaudet. Arua pre.pati.colo.i.uolẽte populo. Populet.s.arua. Cõcessa pu.ire uia.ut sumati dicã Cæsarẽ pudet ire uia cõcessa a populis. Ciuẽque uideri:Quia nõ ciuis.sed hostis uult uideri cæsar. Tũ urbes:Nũc dicit quõ minabat Cæsar:tamẽ populi licet uiderẽt nõ posse tantũ Cæsaris ipetum sustinere:munibãt sua quisq; oppida:& paratæ erãt defendere quoad uires haberẽt:licet hæc magno terrore Cæsaris ꝓhibebãt:ne sua præsidia tuerent. Tũc.s.tẽpore quo ita Cæsar crassabat p Italiã. Dubiæ mẽti.i.icertæ quid faciet. Varioq; fauore:Quia hic cæsar timore trahebat eos:inde Pom.terrebat auctoritate senatus:qui bellũ iustũ cõtra Cæsarẽ mouere uidebãt. Cessere.s.Cæsari. Dẽso:forti. Abrupto festinato & abrupte facto. Circũdat.s.mœnia sua. Saxorũq; orbes.i.saxa rotũda q̃si uidet describere rẽ quã uocamus bõbardã:nã legit ueteres usos fuisse hoc genere tormẽti:unde tormentũ dr̃ a torquẽdo:quia magna ui torquet bõbarda. Sup:ꝓ desup a mœnibus.Eminus:a lõge. Pronior:nũc dicit quomõ se habuerĩt populi:& qua uolũtate fuerĩt:dicit omnes qdẽ ꝓniores fuisse in Pom.sed metu cæsaris ab eo deterrebãt. Populus.s.italus pronior erat. Pugnatq; minaci cũ ter.fi. quia hinc fides ad Pom.trahit:ĩde terror Cæsaris ab eodẽ illos deterret.ergo fides cũ terrore pugnat. Vt cũ mare:p cõpationem ostẽdit quomõ aĩ populorũ in diuersas partes distrahebãt:sic aĩ icerti erãt populorũ:sicut maris unda incerta ẽ cũ diuersis uẽtis agitat:primo si auster ĩ medio mari flauerit:seqtur austrũ unda:at si deĩde flar̃ cœperit eurus:tũc relicto austro hũc uẽtũ seqt:ita aĩ populorũ distrahebãtur ĩ uarias ptes.s.fides pugnat cũ terrore minaci. Vẽdicat unda notũ.i.unda maxima notũ trahit:uel potest eẽ hyppalage ꝓ uendicat notus undã. Auster:uẽtus a meridie pflans. Horrisonis.i.horrorẽ icutiẽtibus. Hũc:austrũ. Si rursus.i.denuo. Laxata:pulsata. Tellus.i.subterranea spelũca:ubi æolus uẽtos clausos habere dr̃ a poetis:quos cũ uult emittere sua uirga pcutit terrã. Tridẽtis æoli:qa æolus tridẽtẽ hẽt sicut Neptunus:quo ipat uẽtis & i latus mittit. Immittãt.s.uẽtũ ab oriẽte pflãtẽ. Priorẽ uẽtũ.i.prioris uẽti reliqas:qa prioris uẽti ĩpetu adhuc mare crispat mouet & tremulũ ẽ. Priorẽ uẽtũ:licet sentiãt priorẽ uẽtũ æquora tremore illo:tamẽ supueniẽte euro illius uẽti ĩpetũ sequuntur. Facilis terror:q̃uis pugnet cũ terrore fides:tamẽ ui maiorẽ hẽt terror:& terrẽtur nõ a Põpeio:sed a Cæsare. Dubiãq; fidẽ:Quia ꝓ fortuna mutabat fides. Gẽs:libo præerat ætruriæ.Cæsar.M.Antoniũ cũ cohortibꝫ tribꝫ misit Aritiũ Libo ubi audiuit iã adesse Antoniũ trepidus aufugit. Nudata.s.ẽ. Vmbria termo:Termus tenebat ascidũ Cæsar factus certior ũbriã a Termo teneri:& omniũ uolũtates sibi cõciliar̃ Põpeiũ:Antoniũ cũ tribꝫ cohortibꝫ misit. Termus diffisus uolũtati municipum ex oppido cohortes eduxit:& ipse a suis ĩ itinete deserit:Antonius se ad termũ recepit. Vmbria:oppidũ ẽ. Nec sylla:Hic sylla senioris fuit filius qui faustus ẽ agnominatus:ubi senatus cõsulto cũ decreta sicilia esset:Philippus tri.ple.intercessit. Auspiciis pr̃nis:qa bella fœlicia fœliciter gessit:ũde se fœlicẽ appellari uoluit:q ẽt filio faustũ Syllã nomẽ iposuit. Varrus:Cæsar audita deditione termi oppidi cõfisus uolũtati municipũ tertiæ decimæ legiõis cohortes euocauit ex p̃sidio Anximonq; ꝓficiscit:hoc oppidũ tenebat Varrus aduẽtu Cæsaris cognito milites Varrũ circũsistũt orõne:docẽtq; q̃ sit uolũtas municipũ horũ orõne ꝓmotus Varrus eductis cohortibus fugere tẽtauit:sed tamẽ ex primo ordĩe pauci milites illũ cõserere manũ adhortãt:sed cõmisso prœlio deserit a suis:ps demũ fugierũt:reliq ad cæsarẽ trãsfugiũt:cũ qbꝫ.P.Lucius erat. Varrus:ordo est Varrus ruẽs p diuersa mœnia neglecto tergo fugit:ea pte qua syluæ sũt & saxa. Vt.i.postq̃. Alæ ad.i.cohortes cæsaris appropiq̃re pulsar̃t.Anximõ oppidũ.

Neglecto tergo:qa mō hac modo illac petebāt milites. Syluæ:p ſyluas & p loca auia fugit trepidus de
ſertus a ſuis. Lētulus:q præerat Aſculo:& cū audiuit aduētare Cæſarē:ipſe quoq; trepidus relicto oppi
do fugit:Hic Lētulus cū deſerto Aſculo fugeret īcidit in Bibulū q præmittebat a Pōpeio: ut piceni agri
ciuitates & populos cōfirmaret ab eo admonitus quæ gerātur a Cæſare:milites accepit & cōtractis mili/
tibus Pōpeii corphiniū ad Luciū domicium Aeneobarbū pueniūt:& cōiunctis copiis oppidū illud muni
re ut ſe a Cæſare tueātur.res hæc quō ſit geſta īferius declarabit. Diuertitq; acies:a præfecto. Dux.ſ.
Lētulus. Agmine:qa a ſuis deſertus ē. Nullas co
hortes:qa deſertis ſignis ſolus ipſe Lētu us cū uexil/
lis aufugit:alii uero milites eius ad Cæſarē cōfuge
runt. Tu quoq; nudatā: pgit Lucāus narrare tre/
pidationē factā a Cæſare : quia cūq; Cæſar exercitū
duceret treprdatū ē: & audito nomine eius ſtatī nō
nullos in fugā cōuerſos:īter quos Scipionē nūc dicit
deſeruiſſe luceriā ciuitatē q̄q̄ robuſtiſſimis illā mu
nitā cohortibus:mō legionibꝫ teneret:nā ibi duas
legiones hēbat Scipio : quibꝫ ipſe præfectus erat.Le
giones āt hæ āte ſub Cæſare militauerāt:nā cum Gal
li i aliud quīqueniū Cæſari ꝓrogata eēt fauēte Pō
peio:cū quo Cæſar affinitate tūc cōuictus erat:quæ
cū ſtipēdiis decreta eēt i ſupplementū unā legionem
Cæſari pōpeius dedit.Poſtq̄ uero Craſſus cū exerci/
tu a Parthis deletus ē duæ legiōes Cæſari detractæ
ſūt ſub prætextu parthici belli īminētis : qa ſenatuſ
cōſultū factū ē: ut duæ legiones ad bellū pthicū mit
terēt.una a Gneo pōpeio: altera a cæſare:ſed nō ob/
ſcure duæ legiones cæſari decretæ fuerūt: nā primā
legionē quā Pōpeius cæſari dederat cōfectā ex dele

Per diuerſa ruens neglecto mœnia tergo
Qua ſyluæ:qua ſaxa fugit.depellitur arce
Lentulus exculea:uictor cedentibus inſtat
Diuertiq; acies:ſoluſq; ex agmine tanto
Dux fugit:& nullas ducētia ſigna cohortes.
Tu quoq; nudatam commiſſæ deſeris arcem
Scipio luceriæ:quanquā firmiſſima pubes
His ſedeat caſtris ianpridem cæſaris armis
Parthoꝝ ſeducta metu:qua gallica damna
Suppleuit magnus:dūq; ipſe ad bella uocaret
Donauit ſocero romani ſanguinis uſū.
At te corphini ualidis circundata muris
Tecta tenēt pugnax domiti:tua claſſica ſeruat
Oppoſitus quondam polluto tyro miloni.

ctu cæſaris eā miſerat cæſari Pōpeius:tamē Cæſar cū eēt certus de uolūatte inimicoꝝ ſuoꝝ ex ſenatuſcō/
ſulto legionē Pōpeio reddidit & quītādecimā legionē : quā ipſe ī gallia citeriore habuerat ex ſenatuſcōſul
to itē tradidit:Has legiōes dicit ī pſidio Luceriæ poſitas fuiſſe quibꝫ perat Scipio:qui tā & ſi firmos ac cer
tos milites hēret:tamē & ipſe terrore cæſaris pſidiū deſeruit. Nudatā.ſ.pſidio & militibus ſuis. His ca/
ſtris:uidelicet ī pſidio Luceriæ. Iāpridē:Declarat q̄ ſit pubes firmiſſima. Seducta cæſaris armis.i.ab ar
mis qa ſenatuſcōſultū factū eēt : ut duæ legiōes mitterēt ad bellū pthicū:una a cæſare:altera a Pōpeio:ſed
has legiones prius ī ſupplemētū exercitus Pō.cæſari tradiderat. Qua:pube. Suppleuit gallica dāna.i.
ī ſupplemētū exercitus Pōpeius dedit cæſari & ſuppleuit exercitū:cuius ptē bello gallico Cæſar amiſerat.
Ipſe cæſar:ad bella uocaret.ſ. āte legionē Pōpeii.i.q̄ peteret a pōpeio hāc legionē. Socero: Cæſari ut ute/
ret hac legiōe:& ſanguinē ſuū ꝓ ſāguine & gloria cæſaris effūderet. At te corphini:ſicut ſupradictū ē Lē/
tulus Aſculū tenebat.hic audito cæſaris aduētu ex oppido ſtatī ꝓgrediēs milites ſecū ducere conatus eſt:
ſed a maiori pte militū deſerit:īcidit aūt ī bibulū a Pōpeio magno miſſū ad cōfirmādas piceni agri ciuita/
tes:hic a Lētulo multos accepit milites:auditis q̄ facta erāt a cæſare.ſ.q; municipum uoluntates inclinatæ
erāt in cæſarē cōtractis ūdiq; cohortibus quos potuit milites ſecū ad duxit:& magnis itineribꝫ corphinū
ītēdit ad.L.domitiū æneobarbū ſucceſſorē cæſari a ſenatu deſtinatū q præerat corphino . Cæſar eo cōfe/
ſtim cohortes duxit cū cohortibus iā quīq; præmiſſis qui pontē fluminis īterrūperēt paſſuū circa tria mi
lia:Cæſar cū ad pontē ueniſſet prœliū cōmiſſū ē:milites ſtatī domitiani repulſi ſe ī oppidū receperūt: Cæ/
ſar ad oppidū cohortes ducit ad muroſq; caſtra ponit.& oppidū magnis opibus munire īſtituit.Interea
.L.Domitius deſpatis Gn.Pōpeii auxiliis fugā pabat:id cū ſēſiſſēt milites cēſētes ſalutis ſuæ quoq; hēndā
eſſe rōnē a quibꝫ diſſentiebāt marſi:ſed ubi ea cognouerūt de fuga domitii:quā a natura ignorauerāt:ipſi
cū cæteris domitiū circūſtāt :ipſūq; ꝓductū ī publicū cuſtodiūt:poſtera die ubi illuxit p Lētulū facta de/
ditione:Cæſar ī poteſtatē acceptos educi iuſſit:fuerūt āt quīquagīta uidelicet patricios tribunos militū
equiteſq; Ro.& patriciorum liberos:īter quos erat. L.An.corphini præfectus & Lētulus ſpinter:Varrus
Quītilius q̄ſtor:Fuſſus & domitii filius:hos oēs Cæſar cōtumeliis & cōuitiis militū ſuoꝝ ꝓhibitos īcolu
mes ex uīculis dimiſit:accepto tamē corphīo:hoc hēt hiſtoria:quā breuiter Luc: āplectit. At:ꝓ ſed. Te/
cta.i.mœnia:nā priuata ædificia dixit corphini. Tua cla.ſer.hoc dicit qa hi milites uel ps eoꝝ ex delectibꝫ
Pōpeii fuerēt:quos milites ſub ptāte ſua dicit hūiſſe domitiū qbꝫ aliq̄do foꝝ Pō.obſederat: quo tēpore Mi
lo circūdatus corona militū nō auſus dicere cām dānatus ē de cæde clodii. Tua claſſica:ſigna. Quōdā:ali/
quādo. Tyro:nouus miles. Polluto miloni.i.nocēti:nā accuſatus ē cædis clodianæ. Op.obſeſſo a militi/
bus Pōpeii foro ne q̄uis fieret iudicibꝫ:& cām ſuā dicerē coactus ē milo:ꝓ quo orōnē īſignē Ci.ī foro hūit

Vt procul: Nunc dicit quomodo se habuerit Domitius ubi procul psensit ueniente cū cohortibus Cæsaré. Dixit.s.domitius. Nubē.s.pulueris: nā ex puluere q sublatus erat cognouit adesse cæsaré: deinde post puluere cōspexit. Ardētes.i.fulgētes. Virgili. Ardētes ære cateruas: Percussis sole corusco. declarat qa pcussiōe radiorū solis arma fulgebāt. Socii: cōmilitones. Immergite: Rūpite fluminis pōté: quia erat triū miliū passuū. Et tu mōtanis: ad ipsū torrenté apostrophat. L. Domitius: qué rogat ut totas uires cōtrahat: & inflatus húc Cæsaris impetū retineat: quod si fecerit uictoria prima domitio attribuet: qa ibi primū ab ipetu suo Cæsar deterritus fuerrit. Exi: egredere tu ānis: sed torrēs erat sine noie. Ingētes trahe aquas.i. cōtrahe omnes aquas ut ipleaˈris & igētes quoq naues sustinere possis. Vt: adeo Alnos: naues. Spumeus: spumosus. Discussa cōpage.i. ut dissoluātur naues nimia ui aquarū. Cōpage discussa.i. dissoluta iūctura. Hoc limite hæreat.i. hoc termino retardet Cæsaris ipetus. liˈmes significat terminū. Vir. Vicino a limite sæpes Hæreat.i. tardet. Hostis: Cæsar. Lētus: ab ipetu suo tardatus. Terat.i. cōsumat. Cohibite.s. cōmilitones cōprimite. Præcipité: ueloce. Victoria nobis.i. cæsaré ab ipetu suo repositū esse instar uictoriæ nobis erit. Nec plura locutus: hæc ubi dicit Domitius ita ēt fecit: nā milites statim ad flumen cōcurrū t: & pōtē demoliri parāt. Deuoluit: idest emittit ex mœnibus. Rapidū nequicq̄.s. ad parādū opus. Nam: declarat & ad illud refert nequicq̄. uere neqcq̄ fecit hæc Lutius domitius.s. ex oppido milites emittere: q pōté rūperent: nā cæsar audiēs aduētare cohortes domitii: indignatus tāta celeritate cohortes suas duxit: & ibi cōmisso prœˈlio statim domitiani repulsi in oppidum se recipiˈunt: uere ergo dixit nequicq̄ .p frustra. Prior cæˈsar: significat ducis diligētiam qui prior ex omniˈbus uidit: ubi sibi obstaculum fieret. Amne soluto.i. soluto pōte amnis. Prolatus ab ira.s. a seipso quia animum nostrum alienat ira: ideo. Prolatus quasi porro latus a se ipso quasi alienus esset: ira nimia percitus. Quæsiuisse latebras pauori: Idest ut se in muris abscondant pauore deterriti. Obstruitis: Claudere paratis. Ignaui: Idest homines imbelles hoc frustra facitis: quia nō si tumido: nō id efficietis imbelles uiri: nam si ganges obstruere iter meum uellet non posset: nam ganges flu. est iˈdiæ: de cuius ortu ignoratur: sicut nili. Hic non paucioribus hostiis oceanum ingreditur quam niˈlus. bene elegit hunc flu. gangem cæsar ingentem ut ostendat se nulla ui reprimi posse. Flumen: Ganges. Tumido gurgite: Idest inflato. Tapinosis est.

Vt procul immesā campo cōsurgere nubem
Ardentesque acies percussis sole corusco
Conspexit telis. socii decurrite dixit
Fluminis ad ripas undisq immergite pontē
Et tu montanis totus nunc fontibus exi:
Atq oēs trahe gurges aquas: ut spumeus alˈ
Discussa cōpage feras. hoc limite bellū nos
Hæreat: hac hostis lentus terat ocia ripa
Præcipitem cohibere ducem. uictoria nobis
Hic primū stans cæsar erit nec plura locutus
Deuoluit rapidum nequicq̄ mœnibꝰ agmē
Nam prior e campis ut cōspicis amne soluto
Rumpi cæsar iter calida prolatus ab ira
Non satis est muris latebras quæsisse pauori?
Obstruitis campos? fluuiisque arcere paratis
Ignaui: non si tumido me gurgite ganges
Summoueat: stabit iam flumine cæsar ī ullo
Post rubiconis aquas? eqtū propate cateruæ
Ite simul pedites. ruituræ ascendite pontem:
Hæc ubi dicta leuis totas accepit habenas
In cāpū sonipes: crebroq simillima nymbo
Trans ripam ualidi torserunt tela lacerti:
Ingreditnr pulsa fluuium statione uacantem
Cæsar: & ad tutas hostis compellitur arces.
Et iam moturas ingentia pondera turres
Erigit. & mediis subrepsit uinea muris.

Post rubiconis aquas: Postquam rubiconem semel traieci: nullus fluuius erit qui me retinere possit Cateruæ: Pro turmis hic posuit. Sunt scilicet cum equitibus. Ascendite: Capite. Pontem ruituˈrum: Prius quam euertatur. Hæc ubi dicta: Scilicet sunt a Cæsare: nam statim eius imperium exeˈcuti sunt milites. Leuis: uelox. Totas accepit habenas In campum sonipes. Idest totis habenis ad ponté delati sunt milites: idest potestate sua. Crebroque simillima nymbo: tanta telorum copia fuit ut hymber cælitus cadere uideretur: Posuit nymbum pro uento cum pluuia. Validi lacerti: Pro uaˈlidorum militum lacerti. Vacantem. Vacuum hostibus. Pulsa statione: Idest pulsis militibus qui in statione pontis positi fuerant. Aras: corphini. Erigit turres: Nam positis ad muros caˈstris oppidum ipsum magnis operibus munire instituit Cæsar: ut oppidum illud expugnaret. Inˈgentia pondera turres: Videlicet turres facit: quæ rotis uehi possent quocunque uellent. Subrepsit: Clam admota est. Mediis muris: M ia parte murorum. Vinea: tegmen est in modum turris quæ admota muris defendit pugnantes milites: qui quidem mœnia concutere & effodere uoluerunt.

Ecce nefas belli: Proſequitur etiam Lutii Domitii hiſtoriam. Ecce: quia facta per Lentulum dediti one Lutium Domitium milites ſui cum cæteris apprehenſum ad Cæſarem traxerunt: quia hoc fuit cũ magno ſcelere militum qui captum ducem ſuum Cæſari tradiderunt. Agmina: Scilicet milites domitiani. Nefas: Poteſt eſſe interpoſitio: ut dicat o nefas: quaſi deteſtet̃ hanc perfidiam militum qui ducem ſuum prodiderunt hoſti. Conſtitit: Scilicet Lucius Domitius. Ciuis ſuperbi: Cæſaris. Vultu minaci: quanuis ante pedes Cæſaris ſtetiſſet Domitius tamen minaci uultu intuebatur Cæſarem qui cupiebat interfici quam ſupplex uiuere. Tamen: Scilicet quamquam ante pedes Cæſaris ſtetiſſet. Nobilitas: Scilicet Domitii generoſitas & magnaninimitas. Recta ceruice: Non demiſſo collo ſicut ſupplices facere ſolent. Proſpicit ferrum: Quia mori mallet. Scit cæſar: Cæſar intellexit illum potius mori uelle quam uiuere: ſed tamẽ ueniam dedit Domitio ac cæteris quos in captiuitatem redactos contumeliis militum prohibitos icolumes dimiſit. Pœnamque peti. Scit Domitium petere mortẽ. Viue licet nolis: Licet ſciat hoc eſſe Cæſar: tamen ait: uiue etiam inuitus. Noſtro munere: quia in poteſtate noſtra ẽ uita tua. Cerne diem: Ideſt uiue. Victis iam bona ſpes partibꝰ: eſto: Hoc uelim eſſe principium meæ clementiæ: ut omnes intelligant aduerſæ partis me non ideo arma ſumpſiſſe: ut crudelitatem uelim exercere in ciues: ſed ut iniuriam potius propulſem quam inferam. Eſto bona ſpes: Exemplo tui ſeruati cæteri ciues omnes bene ſperẽt de Cæſare: ut facile a nobis ueniam impetrent. Victis partibus: aduerſariorum. Exemplumq̧ mei: Ideſt eſto exẽplũ meæ manſuetudinis & clemẽtiæ. Vel ſi libet arma: nõ recuſo quin iterum arma repetas contra me: & ſi uiceris nolo mihi gratiã fieri. Vel pro etiam. Retenta: pro iterum tenta: quanuis tibi male proceſſerit ꝙ arma tenueris contra me: tamen ſi placet iterũ tenta: ꝙ ſi uictor extiteris: nolo mihi ueniam tradi nec gratiam fieri: ꝙ te incolumem ſeruauerim. Nihil paciſcor: Ideſt nullum pactum faciam ueniæ quã tibi do. Laxari: Solui. Aſtrictis palmis: Quibus uinculis militum manus uinciebantur. Heu quãto melius: Hic quaſi deplorat ignominiam Lutii Domitii Lucanus: ꝙ coactus fuerit ueniam a Cæſare accipere cum honeſtius mori debuerit: quanto inquit melior fortuna fuiſſet Lutio Domitio: cæteriſque Romanis: qui in captiuitatem uenerant: ſi occiſi fuiſſent a Cæſare: quam ab eo ueniã habere bene melius

Parcere ro. pudori: Quia hoc fuit magno pudori Romanis ciuibus: ut ueniam ab hoſte accipere cogerentur. Pœnarum Declarat illud pudori: hoc inquit loco Supplitii magni: ut ignoſcat̃ habuit qui meliorem cauſam ſecutus eſt: nam cauſam meliorem ſecutus eſt Domitius: utpote cauſam ſenatus & pro republica arma ſumpſerat. Ignoſci ciui: Domitio qui in hac cauſa honeſta iuſtius eſſet: ſi non peteret ueniam. Ordo eſt hoc ignoſci fuit extremum pœnarum ciui ꝙ pro quia ſit ſecutus caſtra: & ſit ſecutus magnum ducem patriæ. Que: pro & totum ſenatum. Extremum pœnarum: hoc fuit loco extemi ſupplicii ut ſibi ignoſceret̃: & quaſi ingens facinus admiſerit. Extremũ: ultima pœna qua nulla maior eſſe poterat. Premit ille: Et quamquam indignabundus & interitus a Cæſare etiam domitius tamen iram in pectore claudebat: & cum diu cogitaſſet: quid nã faceret an bello ſecederet: an in aliquam ſolitudinẽ ubi uiueret ſe reciperet: tamen ꝙ ſit ueniam Cæſaris ſecutus: deliberat ut potius moriatur: quã ipſe cæteris bellum gerentibus in pace quieſcere. Interitus: intrĩſecus nõ territus. Premit claudit: Virgilius. Premit altum corde dolorẽ. Et ſecũ: Scilicet cogitat quæ ſequunt̃. Romã ne petes: hæc cogitabundus ſecũ hæc dicit. Petes: adibis ne Romã quaſi beneficiũ Cæſaris probans ꝙ te dimiſerit ĩcolumẽ.

Degener: Scilicet ſi hoc feceris ĩ bellis: uilis: eneruus & cætera. Receſſus: ſolitudines. Medios belli ſe ipſum alloquit̃: o ignaue adhuc dubitas: q̃ſi ſibi mortuo nõ ĩtelligas ſatius eẽ in bella ruere? Moriture paras. q. d. parare debueras nec dubitare qn te feris piculis ꝓ patria exponeres. Rũpe moras: Ideſt oẽs dilationes frange. Rue certus: Ideſt rue in media hoſtium arma. Effuge: Fuge quãtum potes Cæſarem: qui te incolumem eſſe uoluit: & ſicut dixerat Domitius fecit: nam ſe ad manum Pompeii recepit.

Ecce nefas belli reſeratis agmina portis
Captiuum traxere ducem: ciuiſque ſuperbi
Conſtitit ante pedes. uultu tamẽ alta minaci
Nobilitas recta ferrum ceruice popoſcit.
Scit cæſar pœnamq̧ peti: ueniamque tueri.
Viue: licet nolis. & noſtro munere (dixit)
Cerne diẽ: uictis iam ſpes bona partibꝰ eſto.
Exemplumque mei: uel ſi libet arma retenta.
Et nihil hac uenia (ſi uiceris) ipſe paciſcor.
Fatur: & aſtrictis laxari uincula palmis
Imperat. heu quanto melius uel cæde peracta
Parcere romano potuit fortuna pudori.
Pœnarum extremũ ciui quod ſigna ſecutus
Sit patriæ: magnumque ducẽ: totũq̧ ſenatũ?
Ignoſci: premit ille graues interitus iras.
Et ſecum: romam ne petes? paciſque receſſus.
Degener? in medios belli non ire furores
Iã dudũ moriture paras? rue certus. & oẽs
Lucis rũpe moras: & cæſaris effuge manus.

Neſcius interea: redit ad Pom. dicens quid feceritprius q̃ audiuerit cæſarẽ quæcũq; ꝑſidia ro. debellare. Parabat igitur pom. ut firmaret exercitũ aduerſus cæſarẽ. Neſcius. ſ. Pomp. ante geſtorũ cõtra Domitiũ captũ. Capti ducis. ſ. domitii. Immixto robore: ex diuerſis militibꝰ parabat exercitũ ptes quæ erant aduerſæ cæſari. Iamq; ante quã caſtra moueret Pom. primo orationẽ ad ſuos milites hr̃e uoluit: ut animũ tẽtaret oĩum: quo fortes ſtudioſi armaq; ſumerẽt cõtra cæſarem. Claſſica: ſigna mouendi caſtra claſſicũ ſignũ ẽ militare. ſ. tuba cõtorta: q̃ nũc ẽt utuntur. Secuturo phœbo. i. die ſequẽti: Ratus: quid exiſtimauerit agend. i eẽ. ſ. antequã caſtra moueret

Neſcius interea capti ducis arma parabat
Magnus ut immixto firmaret robore partes:
Iamq; ſecuturo iuſſurus claſſica phœbo
Tentandaſq; ratus moturi militis iras
Alloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes
O ſcelerũ ultores melioraq; ſigna ſecuti:
O uere romana manus: quibꝰ arma ſenatus
Non priuata dedit: uotis depoſcite pugnam
Ardent heſperii ſæuis popularibus agri:
Gallica per gelidas rabies effunditur alpes
Iam tetigit ſanguis pollutos cæſaris enſes:
Dii melius belli tulimus qđ damna priores
Cœpit inde nefas: iã iam me præſide roma
Suppliciũ penãq; petat: neq;. n. iſta uocari
Prælia iuſta decet patriæ ſed uindicis iram

Iras militis. i. ut irã ſumeret contra hoſtes. Cohortes. ſ. caſtra. Veneranda uoce. i. propter uenerandã uocẽ ducis Põpeii & maieſtatẽ: & attẽtos orationi ſuæ milites faceret. O ſcelerũ ul. hæc oro ẽ in deliberatiuo g nere poſita: cuius finis ẽ ſuadere & diſſuadere: ſuadere quia dicit arma contra cæſarem eẽ ſumẽda: beniuolẽtiã etiã captat: ſuaſio finẽ hẽt utilitatis honeſti & facilis: ut cũ oſtendimus qđ ſuadere uolumus eſſe: utile: delectabile: facile: honeſtũ: & neceſſariũ: in quo uis maxima ẽ ſi cauſã cõuocent: quã agendã ſuſcepimus. ſed in hac oratiõe arguit ab honeſto: & a facili magis: deinde beniuolẽtiã captat primo a pſona auditorũ: cũ res eorũ ſapiẽter fortiter geſtæ eſſe dicenť: ut hoc loco. ſ. qui commilitones ſecuti ſũt pom. fortiter arma pro patria ſũpſerunt cõtra paricidã. i. cæſarem. O ſcelerum ultores: tangit illud. ſ. res fortiter geſtas ſcilcet ut arma fortiter ſumant uindicandi ſceleris cã. Melioraq; ſigna: a cauſa arguit a re ipſa beniuolentiã cõpabimus. cũ noſtrã cauſã extollendo laudabimus aduerſariorũq; uitupando ꝺprimemus: Signa: uexilla. Meliora. i. quæ Sena. populuſq; Ro. mihi tradidit. Vere romana manus. q. d. ſtudioſa libertatis & q pati nõ poteſtis ſeruitutẽ cæſaris. Nõ priuata ar. ſed publica ad illud reſpicit quia cæſar bellũ gerebat cõtra pr̃iam priuato cõſilio. Ar. heſpe. beniuolentiã cõparamus a pſona aduerſarioꝝ a tribus locis. ſ. in odiũ: in inuidiã: in contẽptũ: aduerſarios nducẽdo quos nũc ĩ inuidiã adducit res eorũ ſupbe & crudeliter factas ꝓferẽs: qa cõtra pr̃iam ſumpſit arma Cæſar

Heſperii: itali: unde Quintilianus ardẽtẽ excitatũ lucanũ dicit ẽt oratoribꝰ magiſq̃ poetis enumerandũ. Popula. i. populationibꝰ: quia q̃cunq; ibat cæſar depopulabať agros Gallica rabies: qa bellicoſos gallos cæſar ſecũ duxerat. Sãguis. ſ. Ro. Cæ. enſes: crudelis cæſaris qui craſſabať ĩ ciues Romanos. Dii melius. a cã arguit: quia nos in bellũ gerimus in alios: ſed ut ꝓpulſemus iniuriã quia nocens qui iniuriã aliis infert: ſed ĩnocẽs ẽ qui illatã ꝓpulſat iniuriã: licet enim uis ui propellere. Dii melius. ſ. fecerunt. Tulimus: paſſi ſumus nõ intulimus aliis: ergo licet iniuriã propulſare. Inde. ſ. ab aduerſariis. i. a Cæſare. Iam iam: ſuperius beniuolẽtiã captauit a perſona auditoꝝ aduerſariorũ: & a cã captauit. Nunc incipit arguere bellũ eẽ ſuſcipiendũ contra cæſarẽ: primo arguit a partibus iuſticiæ: quæ ẽ pars iuris naturalis. Ius naturale diuidiť ĩ religionẽ pietatẽ: gratiã: uindicationem: obſeruantiam: ueritatẽ: hoc loco ẽ a uĩdicatione. Vindicatio eſt per quam oſtendimus male mœrentibus pœnam eſſe ſtatuendam: quia cæſar male meritus eſt de patria: ideo petit ſumi ab ipſo ſupplicium. Me præſide: me duce & imperatore. Vocari. ſ. a cæſare: quia male meritus eſt de patria. Prœlia iuſta: quia latrocinium potius eſt: non bellum appellandum. Sed uindicis ira: ideſt ultoris patriæ: non eſt bellũ appellandum: ſed ira: ab attributis negocii arguit: uidelicet ab attributo negocii contra continentiam: nam argumentum eſt prima totius cauſæ breuis cõplexio hoc modo parentis occiſio: patriæ proditio qualẽ oſtẽdit hic per ãplificationẽ Argumẽtũ hoc poſitũ in breui cõplexione totius cauſæ: in pronũciatiõe. ſ. cũ breuiter explicať totius cauſæ cõplexio: argumẽtũ in pronũciatiõe: hoc modo: uerbi gr̃a ſi dicã ut intelligatis iudices quã cãm ſuſcepturus ſim: primo aduerſarioꝝ ſcelus: eiuſmõi eſt quod ab oĩbus omni pœna proſequẽdũ ſit: uidelicet pereũtis occiſio: adiuuãda ẽ hæc cõplexio ꝓnũciatiõe ita hoc loco dixit. ſ. pr̃iæ ꝓditio: nã ãplificat argumentũ hoc qđ ẽ poſitũ in ꝓnũciatiõe. i. breui totius negocii complexione: hic autem eſt ab amplificatiõe illũ locum cum oſtendimus ꝗ defendere debuerat. Eſt regula ĩ arte ueteri ab eo commiſſum facinus: a quo ſi quis committeret uĩdicari deberet: ĩmo ſi alius faceret uindicare debuerat: ut patriæ proditionẽ: quam hic opponit Cæſari Pompeius: nam dicit a cæſare patriam proditam fuiſſe: quam ſi alius proderet uindicare deberet. Vide q̃ artificioſe loqui Lucanus Pompeium inducat. Vindicis: ultoris patriæ.

Hoc bellũ:quod ſuſcepimus cõtra Cæſarẽ: quã cũ Catilina:qui patriã eodẽ incendio rapinis cõſumere parauit. Arſuras faces:qui parabat patriã incẽdio cõſumere. Lẽtulus:qui ꝑtor Ro. cõiurationis huius cõſcius & ꝑticeps fuit.Hiſtoria nota ẽ apud Salu. Exerti cethegi:ideſt deſerti & nudati:nã poſtea nudatus fuit cũ in carcerẽ cõiectus ẽ. O rabies miſe.ecce breuis totius argumẽti cõplexio qd ẽ ꝙ cæſar agit:nõ ẽ bellũ:ſed ẽt proditio patriæ:quã miſerandã rabiẽ appellat: Miſerãda.ſ.quæ deteſtabilitate & cõ miſeratiõe ſua miſerabilis ẽ: Ampliat hoc argumẽtũ ꝑ locũ illũ:cũ oſtendimus id cõmiſſũ eſſe ab illo qđ oportet ipſe defendere. Cũ fata camil.dii te patriæ defenſorẽ o Cæſar eſſe uolebãt:non ãt proditorẽ. Camillis:ſimilẽ camillo:qui defẽdit patriã a gallis. Metellis: quorũ alter a iugurtha patriã defendit:alter uero a a cretenſibꝰ. Ad cinnas marioſꝙ uenis:ſimiles eẽ uoluiſti his qui ꝑriam prodiderũt:ut fuit Cinna:& Marius:Cinna flagitioſiſſimus rẽpub.ſũma crudelitate uaſtauit:primo cõſulatu ferẽs de exulibus reuocãdis legẽ ab octauiano collega ꝓhibitus & honore priuatus urbe ꝓfugit uocatiſꝙ ad pileum ſeruis aduerſarios uicit:Octauium interfecit Ianiculũ occupauit.Iterũ & tertio cõſulẽ ſe ipſe fecit: quarto cõſulatu cũ bellũ cõtra Syllam pararet Anconæ ob nimiã crudelitatẽ occiſus ẽ. Sternere ꝓfecto:ſicuti diximus hæc orõ in genere deliberatiuo poſita ẽ.

Sternere arguit a facili ꝑ ſimile. Sternere :ꝓ ſterneris a me. Vt:ꝓ ſicuti. Catulo lepidus:nũc arguit a facili.ſ.facile erit Põpeio uincere cæſarẽ: qui ſemꝑ uincere cõſueuit:arguit ẽt a poſſibili:a maiori ad minus:nã ſi magnos imꝑatores uici:uincã ẽt minores:ulterius uult cõparare cæſarẽ fugitiuis ut bellum hoc nõ dici poſſit:ſed potius latrociniũ. Catulo lepidus.M.æmilius lepidus cũ tentaſſet acta Syllæ reſcidere bellũ excitauit:unde a.Qu.Catulo eius collega pulſus ẽ:qui cũ ſe ĩ Sardiniã recepiſſet bellum molitus ẽ:ubi paulo poſt periit:& ſternere. Vt:pro ſicut. Carbo: q paſſus noſtras ſecures tegit̃ ſicano ſepulchro.Cn.Pom.cũ imperio miſſus ẽ in ſicilia aduerſus carbonẽ a Sylla ꝓſcriptũ:quẽ ẽt occidit:& turpiter mortuus ẽ:nã cũ ducerent̃ ad ſuppliciũ:periit tãtũ tẽporis ſpaciũ ut aluũ leuaret ut Val.in cap.de his qui turpiter uixerũt. Secures:quia iuſſit cũ uirgis cædi:& ſecuri ꝑcuti. Sicano ſepl.in ſcicilia.n.res geſta ẽ. Quique feros mouit.Sertorius a ſylla proſcriptus in hiſpania citeriore bellũ ingens excitauit:& profligatus a.M.Antonio:&.M.Perpenna:aliiſque coniuratoribs in conuiuio trucidatus eſt: imperium per Mar.perpennam tranſlatum eſt:quem paulo poſt uicit Pompeius atque interfecit ĩ hoc bello. Mouit feros hiberos:quia prius ꝙ bellum motum fuerat illum recepit hiſpania. Exul:quia proſcriptus ẽ a Sylla. Hiberia:hiſpania ab hibero fluuio appellata. Quanꝗ:arguit a facili per argumentum a maiori ad minus:q̃ſi dicat hoc mihi dedecori eẽ uidebitur:ut te o Cæſar uincam qui magnos imperatores uincere conſueui cum tu fugitiuis & gladiatoribus aſcribi potius debueris q̃ ducibus romanis.Vtinam inqt Craſſus e parthia uictor rediiſſet:quẽadmodum enim ſparthacum fugitiuum & gladiatorem Sparthorũ ducem uicit:ita te quoque fugitiuum & gladiatorem uinceret:unde dicit indignor quaſi ut tibi obiiciar:cũ alios imperatores præſtantiſſimos uicerim. Quãꝗ:tu ſternere a me o Cæſar:ſicut ſtratus eſt Lepidus: Carbo & Sertorius qui fuerunt imperatores romani minime:contemnendi. Sed tamen inuideo:indignor tunc cum his annumerari qui connumerandus es cum fugitiuis. His:magnis imperatoribꝰ quos ſupra dixi. Si qua fides:ſcilicet eſt tibi. Noſtraſque manus: ſcilicet indignor & inuideo. Oppoſuit furenti:ideſt tibi gloria erit periiſſe auſpiciis noſtris:ideo inuideo tibi quia mereris ſterni a minori duce: ut pote a Craſſo. Parthorum:utinam ſi fieri poſſet Craſſus e Parthia uictor rediiſſet:qui fugitiuos uincere conſueuit. Hoſtis:ſcilicet cedit. Ab oris ſcithicis:ſcilicet ubi delatus eſt Craſſus cum exercitu a rege Syriorum:ſcilicet ab Arſacide. Simili cauſa:uidelicet latrocinii:quia ſicut Sparthacum gladiatorem & fugitiuum ſupetauit:ita te fugitiuum uinceret.Tres gladiatores legitur fuiſſe:qui bellum periculoſum populo Romano intulerunt.ſcilicet Craſſus:Oenomaus & Sparthacus:nam Sparthacus cũ triginta milibus eiuſdem fortunæ uiris bellum fecit populo ro.erupitque per campaniam communẽ: & infeſtam illam regionem reddidit cum uniuerſa acie cum imperatoribus romanis conflixit eoſque cum exercitu ſuperauit:Tandem a Lucio Craſſo uicti pulſi atꝙ fugati:is ad extremum angulum Brutioꝝ incluſus fugam fruſtra tẽtauit:eruptiõe deĩde facta ut dignum uiris erat:mortẽ ſparthacus non timens in bello fortiterꝙ dimicãs taquã bonus imperator occiſus eſt:ita te uincam o Cæſar qui Sparthaco potius es comparãdus.

Nec magis hoc bellũ quã cũ catilina parauit
Arſuras in tecta faces:ſociuſꝙ furoris
Lentulus exertiꝙ manus ueſanã cethegi.
O rabies miſeranda ducis:cũ fata camillis
Te cæſar magniſꝙ uelint miſcere metellis
Ad cinnas marioſꝙ uenis: ſternere profecto:
Vt catulo iacuit lepidus:noſtraſꝙ ſecures
Paſſus ſicanio tegitur qui carbo ſepulchro.
Quique feros mouit ſertorius exul hiberos:
Quãꝗ ſiqua fides his te quoꝙ iũgere cæſar
Inuideo:noſtraſꝙ manus quod roma furẽti
Oppoſuit:parthorũ utinã poſt prœlia ſoſpes
Et ſcythicis craſſus uictor remeaſſet ab oris
Vt ſimili cã crederes qua ſpartacus hoſtis.

Te quoq;: Arguit a facili:nunc arguit a possibili.uidelicet uires sub sua cõsistere potestãte ostendit atque uirtute qua possit uicere Cæsarem:non usque adeo inquit ætate ,puectus sum: ut arma tractare non possim. Te quoque:Idest similiter cum cæteris. Titulis: Idest uictoris trophæis. Torquendo pilo.i.iaculando telo contra cæsarem. Hæc præcordia:demonstratiue dixit. Disces: o cæsar disces nunc meũ animum ociosum esse: & a bellis dissuetum: q in pace diu fui:quia qui in pace fuerunt: possunt etiam gerere bella si necessitas incideret. Pacem potuere pati: quia sicut pacẽ ita bellũ sustinere possum. Licet

Te quoque si superi titulis accedere nostris
Iusserunt:ualet intorquendo dextera pilo.
Feruidus hic iterum circa præcordia sãguis
Incaluit: discet non esse ad bella fugaces:
Qui pacem potuere pati:licet ille solutum
Defectumq; uocet ne uos mea tereat ætas:
Dux sit in his castris senior.dum miles in illis
Quo potuit ciuem populus pducere liber:
Ascendi:supraque nihil nisi regno reliqui.
Non priuata cupit romana quisquis in urbe
Pompeium transire parat:hic consul uterq; ẽ:
Hinc acies statuta ducũ est:cæsar ne senatus
Victor erit: nõ tam cæco trahis omnia cursu
Teque nihil fortuna pudet: multis ne rebellis
Gallia iam lustris ætasque impensa labori
Dant aĩos: rheni gelidis qđ fugit ab undis:

ille:Nunc Põpeius suis cõfirmatis argumẽtis debere milites suos bellum suscipe aduersus Cæsarem: nunc refellit argumẽta aduersariorũ.s. Cæsaris qui dicebat superius uẽiat lõga dux pace solutus ille appellat me solutũ pace refello: ergo cõmilitones oratorie refellit & defendit:q ille obiiciebat ĩ suã uertit utilitatẽ:sed q senior esset: & longa pace solutus: respõdet hoc uerbo q utilitates incõmodũ suũ uertit. Dux:cõcedo q ego sim senior uobis:sed quãto magis sum senior:tãto magis etiã peritior ĩ re militari. At ille uero Cæsar iuuenis est ut miles potius q imperator appellari possit. Licet: ,p quãuis. Senior.s. sit miles illis castris: & sit iuuenis dux.sed nobis sit senior dux & milites iuuenes. Quo potuit. Arguit nunc ab auctoritate.nam hæ sunt pres quæ ualẽt ad Impatorẽ ,pbãdũ:ut dicit Cicero.s. uirtus & auctoritas:ostenditq; auctoritatem senatus tantã esse ut fortunã sine pudore pati nõ possit uno a latrone superari:ab auctoritate sui:ergo refellit dicẽs sed ad eum dignitatis gradum euasisse:quo nullus superior est:nisi si aliquis regnũ appetat: ideo Cæsarẽ in inuidiã adducit: qui maior uult esse Põpeio. sed hic nõ ciuicam: sed tyrãnicam cõditiõnem appetit: sicut Cæsar: Ascendi: ad eum dignitatis gradum euasi. Quo:ad quẽ gradũ. Liber.i.q in libertate sit nõ sub tyrãno. Supraq; nihil: Supra gradũ illum quo euasi nihil reliq nisi regnũ:nisi si aliqs fieri rex appetit:plane hic ĩ cæsarẽ loquit:q cũ maior esse Põpeio uelit regnũ appetit. Quisq; ,p quicũq;. Pom.trãsire.i.pat esse Pom.supior. Nõ pri. nõ priuatã uitã ĩ Romana urbe:sed regiã dignitatẽ appetit. Hinc cõs.nunc ab auctoritate cõsulũ arguit:totiusq; senatus. Hinc a ptẽnsa. Vterq; cõsul.s.Lẽtulus & Gabinius uel Marcellus. Cæsar ne.s.uictor erit senatus cũ indignatiõe legẽdũ.i.uicet ne Cæsar senatũ: Trahis oĩa cæco cursu.i.adeo impudẽs ẽ fortuna:ut tãtũ decus patiat senatus. Nil pudet: ,p non ullius rei te pudet. nomẽ ,p aduerbio. Multis ne rebellis: refellit ea quæ ab aduersario dici poterãt.s.nõ uices Cæsarẽ o Põpei:q galliã & fortissimas gẽtes subegit:ũde Põpeius hoc argumẽtis leuat qđ negare nõ põt:sed qđ ẽ qđ tibi spẽ dederit: o Cæsar:ut arma cõtra me uel senatũ ausus fueris sũere. Gallia.s.quã uicisti.x.ãni fluxerũt:ex quo cõtra gallos bellũ geris:q tibi sẽp rebelles fuere:nec unq eos subigere potuisti. Multis lustris:nõ erãt multa lustra:sed duob tantũ lustris galliã oẽm subegit cæsar:qa cũ cæsar qnq;ãnis galliã tẽuisset eã senatui populoq; ro. subegisset & eã tributariã fecisset: ps illius restabat:ũde obtinuit ĩ alterũ lustrũ:ut sibi ,puĩcia ,progaret:ergo duob lustris galliã dbellauit. Aetasq; ĩpẽsa labori.qa ætatẽ cõsũpsisti ĩ debellãda gallia. Dãt aĩos:& loq ad Cæsarẽ:qsi nõ ad secũdã psonã sed ad tertiã:sed scio q es demẽs ac temerarius q bellũ cõtra nos inferre uis. Rheni dãt aĩos: tibi q ad rhenũ flu.ptinet ita legi:cũ hunc flu.cæsar põte iũxisset:cũq; bellũ suscepisset: q nõ alius ũq fecit traductis copiis ĩ finib hostiũ paucos dies moratus est:ut uicis & ædificiis exutis in fines ureorũ se cõtulit:& ad auxiliũ pducti sũt ne a Sueuis puenireẽ a qb cognouit sueuos more suo liberos: uxores resq; suas oẽs ĩ syluis dposuisse:& oẽs q arma ferre possẽt ĩ unũ locũ cõuenisse hoc ubi cõpit cæsar bellatis oib rebus: p qs exercitũ uehi posset:tũ exercitũ trãs rhenũ duceẽ statuit:ut germãis metũ ĩferret:& urbãos obsidiõe liberaret ũde satis eẽ ad gloriã & utilitatẽ arbitrãs exercitũ ĩ galliã traduxit:põteq; rescidit: iste uero dicit fugisse ex oceano ĩ galliã:sed nõ uerũ ẽ qa domitis hostib se ĩ galliã ,puĩciã recepit. Hæc.s. dãt aĩos Cæsari. Terga britãnis:sicut a germãis:ita a britãnis dicit fugisse Cæsarẽ.Ita se hẽt de britãnis historia. Cassiuelinus dux britãnorũ uastatis agris dtrimẽtisq; acceptis:& ĩ primis ciuitatis defẽsiõe pmotus Atrebatẽ:Onomiũ legatos ad cæsarẽ de dditiõe misit:Cæsar q ĩ cõtinẽti firmare cupiebat obsides Britãnis ĩpauit Britãniãq; po. Ro tributariã fecit:& obsidib acceptis in Galliã copias traduxit non igiẽ fugit immo subactis britannis spõte sua se cum exercitu recepit in Galliam: sed Pompeius res quas negare non potest Cæsari leuat,

Oceanuq́: nã uenit in britãniã cæsar:& duxerat ad oceanũ usque exercitum:post quẽ est britãnia: quæ alter orbis terrarũ a nõnullis dicit.unde & Virgilius. Et penitus toto diuisos orbe britãnos. Incerti ꝓfundi stagna:qa uocat oceanũ tanq̃ stagnũ. Britãnis:quos ipse temere iuaserat: ideo terga dare coactus ẽ cæsar. An uanæ:refellit ꝙ cæsar dicere posset.Facile erit uĩcere Pom.q romã deseruit.ũde dicebat iferius Cæsar ꝓ qua pugnabit urbe: ac si.d.si parũ tutus in urbe romana uidebat Pom.ubi tutus eẽ poterit a cæsare:ũde se nõ fugere inqt:sed senatus me secutus est nõ fugiẽtẽ:sed cõsilio bella gerẽtẽ: nam ciuibꝫ parere uolui: ne si ĩ urbe ꝑmanerẽt detrimẽti aliqd ciuitas caperet. Vanæ minæ.s.cæsaris:rursus oratoriæ ĩ laudẽ & utilitatem suã uertit: ꝙ cæsar dicere poterat:o demẽs cæsar nõ ẽ ita:ut tibi ꝑsuasũ ẽ .s.ꝙ fugerĩ ex urbe metu tuo:sed me ducẽ sequunt quocũq; signa tuli. Sequũt.s.Ro. Demẽs: temerarie. Qui:ab auctoritate sui & uictoriis arguit:& a maiori ad mius ego põ. q maiora bella cõfeci: minora ẽt cõficere potero & uicere: ũde introducit a poeta Põpeius q res oẽs gestas suas breuiter & succicte cõmemorat. Signa tuli: me ideo iqt sequũt:qa me ducẽ existimãt idoneũ:cũ ea ãte oculos ponũt:q̃ toto orbe terrarũ magna uirtute gessi. Ante bis exactũ:lege gabinia ꝑfectus ẽ Pom. maritimæ regioni:nã mare ĩfestũ reddiderant pyrratæ adeo ut nec portus Caietæ: ĩmo nec hostiæ tutus esset qn ĩ terras ascẽdebãt:& latrociniũ exercebant: duo priores Ro.cũ insignibꝫ ipii capti sũt: capta est ẽt .M. Antonii filia:cũ ĩ agrũ ꝓficisceret : & magna redẽpta est pecunia:illi ergo regioni maritimæ ꝑfectus ẽ Põpeius:q postq̃ infestaret eos pyrratas mar totũ duorũ mensiũ spatio liberauit:quos maiore ex ꝑte captos nõ occidit:sed cogitans hominẽ eẽ rationis participem: existimauit uitæ mutatione atque locorũ posse feritatem deponere: constituit eos in continentem deferre:& ꝑte quidẽ eorũ urbes pu æ desertæq; receperũt : cõcludẽs cũ plures ĩ solorum urbe accepit:quæ urbs restituta a Pompeio fuit: quam tygrannes armeniæ rex nuper desertam fecerat. Alii Tygnem Achaiæ ciuitatem tunc ciuiubus uiduatam incoluerũt: hoc narrat Põpeius ꝙ bellum ingens aduersus pyrratas con fecerat.usque ad illum locum cõstrue:pyrrata pelagi & cætera. Qui:ego. Signa:aquilas. Ante bis exactum & cætera : Idest ante duos menses : quia singulis mensibus luna crescit & decrescit. Pyrata: prædator. Idest transeundo:quia ex transuerso simul ac nauem uiderent in eam transeundo mare impetum facientes eam depredabãtur. Metuens: Scilicet me & arma mea. Angustamque domũ: Idest paruam habitationem qui tantum mare infestum reddebant contenti fuere breui spatio terræ. In sede::in urbibꝫ paruis ut solorum urbe quam Põpeius restituit a tygrãne Rege armeniæ:& in urbe tygnæ Achaiæ ciuitate: quam Pompeius ciuibus uiduatam pyrratis habitandam restituit. Idem per scythici. Narrare cœperat uictorias suas Pompeius quas in uniuerso orbe terrarum pepererat:quod nunc etiam facit:nam gentes bello subactas dinumerat: dum fugientem Regẽ prosequitur Mitridatẽ ut supra dictum primo quidem Mitridates a lucullo sæpe acie uictus:tãdem ad tygrãnẽ confugere coactus est: cũ quo & ipi tygrãnes aliquotiens fusus atque fugatus: postq̃ nulla spes esset a tygrãne defendi : alias gentes & ignotas quærere constituit. Fugit igitur in Bosphorũ atque Meotĩ in ultimas terras se recipiebat Ponpeius:tamen fugientem persequitur qui per populos Bosphoro ac Meotidi uicinos incõmoda multa passus est : sed nationes ac gentes per quas iter faciebat bello subegit : nam hac Pompeii expedititione domitta insula ponti Armenia: Cappadocia:Palestina:Arabia: India: & pyaratæ omnes : Paphlagonia : Media:Colchis:Hyberes:Albani:Syria:cilicia:Mesopotamia:Phœnicia:hæc igitur enumerat Pompeius breuiter:quæ in excursione illa breui temporis spacio cõfecerat. Idem : Ego Pompeius. Profugum regem coegi: Scilicet mitridatem. Per diuortia : per diuerticula: quia huc & illuc fugiebat Mitridates salutis suæ incertus. Schytici pontí:Scilicet per gentes Bosphoro ac Meotidi paludi accolas. Indomitum regem : Mitridatem qui antea uinci non poterat ab imperatoribus Romanis : non a Lucullo: non a Sylla. Sylla fœlicior: quia neque sylla hoc effecit: quanuis ipsum regno mutilasset. Pars mũdi: & profecto hoc Pompeio cõtigit: qđ nemini alii impatorũ Romanorũ:nã de tribus partibus orbis terrarũ triũphauit:de Lidia uicto Domitio:de Europa pulsis e maritima regiõe pyrratis:postremo de Asia:de uictis gentibus & nationibus paulo ante dictis. Quocũq; sub sole:siue ĩ libya siue in Europa:siue in Asia.

Oceanũque uocans incerti stagna profundi
Terita quæsitis ostendit terga britannis?
An uanæ timuere minæ quod fama furoris
Expulit armatam patriis e sedibus urbem?
Heu demens nõ te fugiũt:me cũcta sequũtur
Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto
Ante bis exactum quã cynthia cõderet orbẽ
Omne fretum metuẽs pelagi pyrrata reliquit
Angustãque domũ terrarũ in sede poposcit.
Idem per scythici profugum diuortia ponti
Indomitũ regem:romanaq; fata morantem
Ad mortem sylla fœlicior ire coegi.
Pars mũdi mihi nulla uacat:sed tota tenetur
Terra meis quocũque iacet sub sole tropheis.
Hinc me uictorem gelidas ad phasidos ũdas

Arctos.i.septētrio. Ad phasidos ūdas:qa dū ꝓsequitur Mitridatē cœpit populos oēs pōtū: Armeniā: Cappadociā:Paphlagoniā:Mediā:Colchidē:ubi ē flu.phasidos. Phasidos flu. colchoꝝ ī septētriōe. Cognitus axis Aegipto:ꝓpter palestinā dixit:q̄ est ps ægypti ꝓuīciæ. Medius axis:uidelicet meridies:nullā mūdi ptē uult relinquere:nā septētrionē:meridiē: oriētē & occidētē:oēs ptes mundi cōmemorat Pōpeius: ubi uictoriā cōsecutus est:dixit de septētrione:qa uidelicet colchidē uicit: nūc de meridie dicit ꝓpter palestinā. Calida ægypto:qa in meridie est:ideo calida & sub torrida zona exposita. Atq̄.s.est cognitus.

Arctos hēt:calida medius nihil cognitus axis
Aegypto:atq̄ umbras nusq̄ flectente syene:
Occasus mea iura timēt tethymque fugacem
Q ui ferit hesperius post oīa flumina bethys
Me dōitus cognouit arabs:me marte feroces
Eniochi.notiq̄ erepto uellere colchi:
Cappadoces mea signa timēt & dedita sacris
Incerti iudea dei.mollesque sophenæ
Armenios cilicasq̄ feros taurosque subegi.
Q uid socero bellū præter ciuile reliqui?
Verba ducis nullo ptes clamore sequuntur:
Nec matura petunt promissæ classica pugnæ.
Sensit & ipse metū magnus: placuitq̄ referri
Signa.nec in tātæ discrimina mittere pungæ

Axis syene.i. ꝓpter syenē ablatiue positus ē:nā græce locutus sicut thebe thebes:ita syene syenes. Nusq̄ flectente ūbras.qa syene ciuitas ī ægipto ē: ubi radii solis terrā ppēdiculariter adeo fuerit: ut ī nullū corpus ūbrā faciāt qa quāto magis sol capiti nostro ppēdiculariter positū ē tāto breuiorē capit umbrā: sed si ppēdiculariter ē: nulla penitus ūbra suscipere tur: hæc ciuitas ꝓbaꝛ eē ī medio mūdo. Occasus de septētrione & oriēte dixit: nūc de occidēte dicit ꝓpter hispaniā:quæ ī occidēte ē ubi Sertoriū expugnauit. Mea iura:meā potestatē. Bethis:q flu.ē hispāiæ:ūde dicit Solius ꝗ memorabilib9:q̄ Bethica hispania ē appellata. Me domitus: nūc de oriēte dicit. Arabs:ꝓpter Arabiā dicit:iudeā: phœniciā:& Palestinā. Eniochi.s. me cognouerūt sūt populi colchidos. Noti.i.cogniti & famosi. Eniochi.i.noti colchi. Erepto uellere: nā colchoꝝ nomē uulgatū ē ꝓpter aureū uellus qꝺ Iasō cum argonautis rapuit:fabula nota. Cappadoces:qa dū ꝓseqꝛ fugientē Mitridatē oīa lustrauit loca Pōpeius oriētis:sed primo ēt tygrānē uicit: q cū Pōpeiū successisse lucullo audiuisset: nam filius eius a pr̄e tygrāne defecerat:& Pōpeiū in Armeniā uocauerat tygrannes certior factus de humanitate Pōpeii ipsū adire cōstituit: & cū equo ueheretꝛ a lictorib9 Pōpeii iussus ē descēdere:q̄ uidelicet nemo peregrinus in castra romana equo uectus uenire cōsueuerit:paruit tygrannes & gladiū eductū præbuit militibus:deīde cū ad cōspectū Pōpeii uenisset:& coronā ante pedes Pōpeii deponere uellet:Pōpeius præuentus est:qui eum dextera porrectū ī proximā sedē:idest sinistrā apud se collocauit.Tūc Pōpeius inqt q̄ tibi ablatæ fuerāt Armeniæ partes.s.Siria Cilicia:cappadocia: Gallatia:Sophone: lucullo ascribēdū est:quæ autē nunc usq̄ tenuisti: si nouē milia talēta pro reliquo solueris:oīa possidebis: delectatus est his uerbis tygrānes:cū etiā Pōpeii milites eum Regē salutarēt: ꝓmisit militi eminā: Cēturiōi uero eminas.x.Tribuno aūt militū.x.talēta:hæc cū audiuisset filius eius ægre tulit:ad cœnāq̄ uocatus uenire noluit:q̄ diceret se nō ægre Pōpeio:q res has magnifaciebat:& Romanoꝝ aliū inuētutū esse Pōpeius: tradidit illū custodibus ad triūphū seruādū:q'in triūphū a Pōpeio cū cæteris captiuis ductus ē. Cappadoces mea signa tenēt:qa cappadociā ablatā Regi tigrāni restituit: Cappadoces sūt populi ī capite Syriæ:taurū mōtē ab oriēte Cappadocia spectat:cui mōti tauro & Isauria subiacet atq̄ Cilicia:ideo cum dixit Cappadoces: statī has ꝓuīcias noīauit cū tauro mōte. Incerti iudea dei: īmo tu īcertū deū colis īsane poeta:sed iudei unū deū ueꝝ solūq̄ colebāt. ideo locutus ē sicut uulgo crediderūt gētes: quia deū unū uerū colebāt iudei:necnomē īponebāt:ideo deos īcertos colere dicebāꝛ: se uero deos certos colere dicebāt ueteres:qa illis noīa īponebāt:noīaq̄ appellabāt:Ioué:Martē:Neptunū. Iudea dedita sacris:iudeā ut āte dictum subegit Pōpeius:& tēplū ad id tēpus īuiolatū spoliauit:Aristibolūq̄ Regē indiæ cœpit: & secūq̄ illū ī captiuū duxit. Sophenæ armenios:gallatiæ finitimi sūt. Molles:dixit ꝓpter benignitatem aeris sic.Virgilius:Et mollis gētes.p.m. cœpit. Cilicas.ꝓpter pyrratas dixit. Taurosq̄:q iuxta taurū mōtē habitabāt:nā tauꝝ mōtē Cappadocia ab oriēte spectat cui subiecta ē Isauria & Cilicia. Quid socero bellū: qꝺ deniq̄ reliq socero cæsari præter ciuile bellum.q.d.nihil.omnia eni bella confeci toto orbe terrarū. Socero:cæsari. Verba ducis:Hæc ubi dixit Pompeius nulla subclamatiōe probata sunt:ut taciturnitas Pompeio suspecta fuerit:ideo non est ausus contra cæsarem ducere exercitum timentē:sed satius esse existimauit in locū tutum.s.brūdusium. Nullo clamore non esse subclamatum a militibus: ut solet fieri cū orationem ducis comprobant. Matura classica: Idest signa propere data. Promissæ linguæ: quia promiserat si animus ita fuisset Pom.militibus se signum daturum ut castra mouerent: & cæsarem qui Italiam populabaꝛ uniuerso exercitu petere. Matura:oportuna. Sensit & ipse metum magnus: Idest Pompeius: uidelicet ex eo q̄ tacitos milites uidit: cœpit & ipse metuere. Metum : militum suorum. Placuit: Pompeio. Referri:retro ferri:iam enim milites procedere cœperunt: Mittere:exponere. Discrimina:pericula.

Iam uictum fama:quia antequã cæsarem uideret.iam ferme uictum metu uidebatur. Nõ uili:nondũ
uenerat in conspectum. Pulsus ut armẽtis:similiter ostendit quomodo Pompeius se in tutum locum re
cepit metu suorum militum deterritus: quemadmodum facit taurus. Incertus inquit & pudibundus ag/
men auertit Pompeius nõ aliter q̃ taurus alterius tauri metu deterritus & uictus solitudinem petit: ubi se/
tantisper exerceat: & resumptis uiribus aduersarium repetat: ita Pompeius fecit. Sic: eo modo. Tra/
didit:Scilicet cæsari. Armentis:pro ab armẽtis. Primo certamine: Idest prima pugna.primo dixit: qa

Iam uictum fama non uisi cæsaris agmen
Pulsus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum secreta petit:uacuosque p agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis.
Nec redit impastus nisi cum ceruice recepta
Excussi placuere tori: mox reddita uictor
Quoslibet i saltus comitãtibꝫ agmina tauris
Inuito pastore trahit. sic uiribus impar
Tradidit hesperiã: ꝓfugusque p appula rura
Brundusii tutas concessit magnus in arces.
Vrbs est dicteis olim possessa colonis
Quos creta ꝓfugos uexere p æquora pupes
Cicropiæ.uictum mentitis thesea uelis.
Hanc latus angustum iam se cogẽtis in arctũ
Hesperiæ tenuem ꝓducit in æquora linguam
Adriacas flexis clauditq; cornibus undas
Nec tamẽ hoc arctis immissũ faucibꝫ æquor
Portus erat.si non uiolentos insula choros
Exciperet saxis.lassasq; refunderet undas

non secunda uice pugnauit. Siluarum secreta:per
solitudines. Vacuos:armẽtis. Exul:qa pascuis suis
depulsus ẽ quasi extra ꝓpriũ solum sit. Explorat
.i. exercet tẽtat. In aduersis truncis:in oppositis qa
ipse cornibus inuadit tunc arbores: ut ita exercita/
tus acrior ad pugnam redeat. Impastus: qa quasi
dedignatur carpere gramẽ:donec uires suas perfece
rit:ut se nõ parem modo:sed superiorẽ eẽ existimet
aduersariis. Ceruice re.pla.to.sicut Virgi.Et cru/
rum tenus pẽdent palearia mẽto. Excussi:quia cũ
caput excutitur colla quatiũtur & palearia. Reple
ta.s. sanguine: qa ante sanguinẽ fuderat:dum certã
do uincitur ab aduersario. Mox reddita uictor:qa
quæ ãtea uictus amiserat: nũc rediit uictor. Inui
to:nolente pastore. Quoslibet in saltus: quocũq;
uolueritipse. Trahit agmina.s.armenta. Comi
tãtibus tauris.s.ipsum quasi triũphãtem & uictorẽ
Sic:pari rõne. Mox:secunda pugna. Vrbs est
dictei::dixit supius Põpeiũ:postquã sensit aĩos mili
tum suoꝝ non satis cõfirmatos ad bellũ:metu cæsa
ris deteritos petiisse brũdusium:nunc describit sitũ
urbis Brũdusii:& topographia est:Idest ueri loci de
scriptio:potesia ẽ ficta q̃lis apd̃ Vir. Est i secessu lon
go locus.Hæc urbs brũdusii a cretẽsibꝫ cõdita fuit:
his q uecti sũt naue thesei:postq̃ deuicto Mĩotauro
Athenas uictor rediit:nec mẽinit mutare uela:sicut
ægeus pr̃ mandauerat.Fabula hoc hẽt Androgæus
erat minois regis filius nobilissimus athleta:q cũ iu
uenes atheniẽsiũ uirtute superet:ĩuidiã cõtraxit nimiã:hũc igiẽ æq̃les ĩ terrã editissimã subductũ ĩ mare p̃/
cipitauerũt.minos Rex cũ frustra filiũ suũ repeteret bellũ atheniẽsibꝫ ĩtulit:cũ uniuersa classe: q cũ obsidio/
nẽ ãplius tolerare nõ possẽt ĩ deditõem uenerũt hac lege:ut quot ãnis septẽ uiros Mĩotauro deuorãdos mit/
terẽt:mittebãt igit singulis qbusq; ãnis septẽ uiri:q cũ Minotauro certarẽt:& si uicti fuissent ab eo deuorabã
tur:primo mittebãt plebei.multitudo cũ gẽtẽ suã pdi uideret facta seditiõe ĩ urbe diutius hoc passi nõ sũt:
& ita coactus ẽ ægeus Rex Atheniẽsiũ:sorte nobiles eos educerẽ q mitterẽt. Accidit igr̃ ut sors caderet ĩ The
seũ ægei Regis filiũ & nobilissimũ quẽq; atheniẽsẽ:cui igit filio Theseo ꝓficiscẽti & nauigãti ĩcretã:pr̃ mã
dauit & si uictor occiso Minotauro rediret:uela ex nigris ĩ alba mutaret:Theseus igit occiso Mĩotauro ope
Adrianæ filiæ minois:cũ eã phedrãq; sororẽ adduceret p̃nimia festinatõe oblitus ẽ uela mutare: pr̃ ægeus
cũ filiũ redeũtẽ ꝓspiceret locũ eminẽtẽ cõscẽdit nauẽ rdeũtẽ uidit uelis nigris:& existimãs filiũ suũ a mino
tauro deuoratũ:cũ supstes post illũ eẽ nollet:se p̃cipitẽ dedit ĩ mare:& de suo noĩe mare ægeũ appellatũ ẽ.di
cit ergo q; cretẽses:q uecti sũt naue Thesei hãc urbẽ condidisse:& reuera ætholii q cũ duce diomede uenerũt
ĩ italiã brũdusiũ cõdiderũt:deĩde ab appulis pulsi sũt. Creta.s.a. Velis mẽtitis:qa uelis nigris rdiit These/
us uictor:& mẽtitæ sũt uictorẽ eẽ theseũ. Hic latus:Italia a circio ĩ eurũ extẽdit.i.a uẽto: qa collateralis oc
ciduo ẽ:habẽs ab Africo mare tyrrhenũ:ab oriẽte Ioniũ:a borea adriaticũ sinũ:ubi ẽt ĩ ãgustũ cõtrahit:ibi si
ta ẽ ciuitas Brũdisii de q̃ loqt hoc loco:& dicit ĩ liguæ modũ eẽ qa ĩ oxigonũ.i. ĩ acutũ ãgulũ extendit Italia:
ubi ædificata fuit brũdusiũ. Ligũã tenuẽ:q ĩ modũ tẽuis liguæ subit adriaticũ. Producit:porrigit. Hespe
riæ:italiæ. Cogẽtis se ĩ ar.qa Italia desinit ĩ oxigonũ.i.ĩ acutũ ãgulũ. Quæ:ligua. Claudit ũdas.i.facit por
tũ. Cornibꝫ flexis: dicit ex hac ligua oriri duo cornua qbꝫ mare coercet:ut sit nauibꝫ tutissimus portus.
Nec tamẽ:& q̃q̃ ĩqt:lingua illa q̃ mare coercet portũ faciat:tamen nisi rupes altissiæ ĩsulæ.ubi oppositus est
portus uẽtos prohiberẽt:non sic tutus esset nauibus portus:ergo saxa defẽdũt locũ illũ a uentis ut sit statio
fida carinis. Tũ:Idest q̃q̃ ligua obductis cornibꝫ claudat mare. Faucibꝫ.s. liguæ illius. Saxis:rupibꝫ altis.
Lassas ũdas: fatigatas: qa q̃si frãgũt ũdæ cũ sæpe scopulũ pcutiũt:sicut Vir.iq; sius scĩdit se se ũda rductos.

Hinc illinc mõtes scopulosæqꝫ rupis aperto
Opposuit natura mari:flatusqꝫ remouit
Vt tremulo starent contentæ funæ carinæ:
Hinc late patet omne fretum seu uela ferantur
In portus corcyra tuos.seu leua petatur
Illyris.ionias uergens epidaurus in undas:
Huc fuga nautarũ:cum totas adria uires
Mouit.& in nubes abiere ceraunia cunque
Spumoso calaber perfunditur æquora sason
Ergo ubi nulla fides rebus post terga relictis.
Nec licet ad duros martẽ cõuerter̃ hyberos.
Cum mediæ iaceãt immensis tractibus alpes
Tunc sobole e tanta natum cui firmior ætas
Affatur:mundi iubeo tentare recessus.
Euphraten:nilumqꝫ moue: quo nominis usqꝫ
Nostri fama uenit quas est uulgata per urbes
Post me roma ducẽ.sparsos ꝑ rura colonos
Redde mari cilicas.pharios hĩc cõcute reges
Tigranemqꝫ meũ: nec farnacis arma r̃liquas
Admoneo:nec tu populos utraqꝫ uagantes
Armenia.pontiqꝫ feras per littora gentes:

Hinc illinc:uere inq̃ isula illa locũ illũ ut portus sit tutus utrinqꝫ:nã rupes altius insurgũt:ut mare ab utroqꝫ latere coerceãt. Hinc illinc:a dextera & a sinistra. Scopulosæ rupis.i.cũ saxis scopulosis. Apto ma. qa mare ante aptũ erat. Flatus remouit:his scopulis altioribꝰ remouit insula uẽtos:& ut in portu naues retineri possit etiã sine anchora. Tremulo:tremẽti:qa nec tẽdit̃ funis:adeo placidus est portus. Hĩc late: nũc dicit portũ illũ cõmodissimũ nautis:ꝙ ĩ diuersas asiæ ptes dirigit nauigationẽ. Fretũ:adriaticũ. Seu uela ferant̃.s.ĩ aduersas ptes. Corcyra:hãc ĩsulã nũc appellãt Corfu. Illyris leua:a apte sinistra illyricum mare. Epidaurus:quæ ciuitas ãtea Epitaurus appelabat̃:ut refert Strabo:eã cares Aristotile teste occuparũt:nec hæc urbs dicit̃ nũc dyrrachiũ: ut affirmãt nõ nulli:nã dyrrachiũ ut idẽ ĩquit Strabo:alio noĩe dr̃ epidãnũ. Huc fuga:dicit ergo ꝙ fuga nautarꝫ excitat̃ ad hũc portũ:siquãdo uiderint ĩ mari tẽpestatẽ. Adria:adriaticũ mare. Mouit rates.i.uẽtis agitatas naues cõcutit. In nubes abiere craunia qa tãtæ nubes sunt cumulatæ ꝙ cacumĩa cerauniũ tegant.Ceraunia sũt mõtes epyri sic appellata a crebro fulminũ iactu: nã cheraunos græce:latĩe fulmẽ significat. Sason:Sason ut refert Strabo:ĩsula ĩterualli:qđ ĩter Epyrrũ & brũdusiũ ĩteriacet:media sita ẽ:ea pp qui rectũ nauigãdo tenere cursũ nequeũt a Sasone ad hydrũtẽ:leuorsũ iter faciũt. Calaber: dixit ad differẽtiã alterius:qa Sason mõs ẽ germãiæ unde Sasonia ẽ appellata germania. Ergo ubi:reddit ad historiam cũ se brũdusii recepisset Pompeius uidens spem nullã repositã esse in Italia:ꝙ uidelicet iã oẽm eã Cæsar occupaturus esset: nec transire posset in hispaniã:quia oppositæ erant alpes:statuit mittere ĩ Asiã filiũ natu grãdiorẽ Cn.Põpeiũ & consules qui gẽtes illas & natiões orientales oẽs ad bellũ cõtra Cæsa.cõcitarẽt:ꝙ aliq̃do deuicerat:eius beneficio & liberalitate deuĩctos hẽbat:misit igit̃ Cn. Põpeiũ filiũ suũ in Asiã.Relictis rebꝰ.uidelicet Italis qa iã omne latiũ occupauerat Cæsar. Hiberos: qa claudit̃ hispania alpibꝰ. Cũ:declarat. Natũ.Cn. Põpeiũ uerbis quæ sequũt̃. Cũ:ꝓ q̃do. ad hiberos cõuertere uidelicet transire hispaniã. Immẽsis tractibus alpes:ea ꝑs italiæ:quæ cõmunis ẽ:& cõtigua cõtiuo alpium obicibꝰ obstrĩgit̃:ideo dicit alpes mediæ. Sobole:stirpe Põpeii. Iubeo:uerba põpeii ad filiũ Cn.Põpeiũ. Iubeo tibi o nate. Recessus:idest loca extrema mũdi:recessus dicit̃ locus seorsũ remotus

Eufratẽ:qa ut ante dictũ:dũ Põpeius prosequit̃ fugientẽ Mitridatẽ ad Aegyptũ usqꝫ gẽtes omnes domuerat. Eufratẽ:flu.orientis Nilũ:flu.ægypti. Vsqꝫ quo.ad quem nilũ. Nostri fama uenit:qa postquã dux Romanorũ fui nomẽ romanũ peruẽit ad extrema usqꝫ terrarũ loca:antea enĩ populus romanus gentibꝰ illis ĩcognitus fuerat. Quo nominis usqꝫ.i.ad illũ locũ usqꝫ. Rõa:fama romæ. Cilicas:uidelicet pyratas quos aliquando expuli. Colonas:scilicet cilicas. Pharios:Reges ægypti:uidelicet Ptolemæũ. Tigraneqꝫ meum: Tigranem suum appellauit: quia cum tigranes Mitridatem dimisisset: ꝙ nullius sibi auxilii spes foret filius tygranis a patre defecerat:& in armeniam Pompeium uocauerat: cum quo progrediens multas urbes Pompeius capiebat:certior factus Tigranes de humanitate Pompeii:ad eum uenire constituit:& cum in illius conspectum uenisset:coronam a capite demptam ad pedes Pompeii deponere uoluit sed eum pompeius præuenit illumque correctumdextera in proximam sedem collocauit:deinde ipsum Regem cum uniuerso exercitu appellauit. Tigranem meum:quia uictum in regnum restituit. Nec pharnacis:Pharnax filius Mitridatis fuit:qui patrem & ipse ꝑdidit propter Pompeium: & pater monitus se a filio prodi: sumpto ueneno: quod secum gestabat: ne in triumphum Pompeii duceretur se occidit.

Hyberis:populus scythiæ non procul a monte caucaso. Populos hos: scilicet histrios & Cilicas: colchos: cappadoces uicerat pompeius: dum prosequitur Mitridatem. Dicit igitur hos populos omnes concitet filius meus. Vtraque armenia: maiore & minore usque ad illum locum: pendet scythici: nec subaudi relinquas a superioribus: non relinquas quin ad bella concites. Armenia: cuius Regem Mitridatem uici. Pontique feras gentes: idest maris quod nunc mare magnum appellatur.

Ripheaſq; manus: & quas tenet æquora dēſo
Pigra palus ſcythici patiens mæotica plauſtri
Sed quid plura moror. totos mea nate ꝑ ortus
Bella feres: totoq; urbes agitabis in orbe
Perdomitas. omnes redeant in caſtra triūphi
Et uos qui latio ſignatis nomine faſtos.
Primus in epyrū boreas agat inde per arua
Graiorū macedūq; nouas acquirite uires
Dū paci dat tempus hyems. ſic fat̃ & omnes
Iuſſa gerūt. ſoluuntq; cauas a littore pupes
At nunq̃ patiens pacis: longæque quietis
Armorū: ne quid fatis mutare liceret
Aſſequitur: generiq; premit ueſtigia cæſar
Sufficerent aliis primo tot mœnia curſu
Rupta. tot oppreſſæ depulſis hoſtibus arces
Ipſa caput mūdi: bellorū maxima merces
Roma. capi facilis: ſed cæſar ĩ omnia preceps
Nil actum credēs: cū quid ſupereſſet agēdū
Inſtat atrox: & adhuc q̃uis poſſederit omnē
Italiam extremo ſedeat quod littore magnus
Communē tamen eſſe dolet: nec rurſus apto
Vult hoſtes errare freto. ſed molibus undas
Obſtruit. & latum deiectis rupibus æquor

Riphæaſq; manus. i. ſcythicas: nã de riphæis montibus naſcitur thanais: ad quem uſq; perſequens Mitridatem pompeius gentes omnes Boſphoro & Meotidi uicinas debellauit. Riphæum iugum regio eſt: ut ait Solinus aſſiduis obſeſſa niuibus: pterophon dicūt: quippe caſus continuantium pruinarum quidã ita exprimunt ſimile pruinarum: ſola terrarum non nouit uices temporum: nec de cœlo accipit aliud q̃ hyemem ſempirernam: dannata pars mondi: & rerum natura in nubem æternæ caliginis miſſa. Aequore denſo: Ideſt planicie congelata: quia terga glaciem Meotidis paludis appellat: quæ adeo duro & cõgelato erat tergore: ut plauſtra ſuſtineret. Scythici: declarat illud: pigram paludem. ſcilicet Meotidem. Sed quid plura moror: quid opus eſt inquit ut ſigula loca commemorē: ubi gentes habitant meo bello domitæ: ſed longum eſt ſi omnia narrare uelim. Per totos ortus: per totum orientem. Omnes rdeant in caſtra triumphi: omnes populi de quibus triumphaui in caſtra redeant. Et uos qui latio: Núc pompeius mandat conſulibus quid fieri uelit: & eos in Græciam mittit atque Macedoniá: ut ubicunq; nomen ſuum cognitum eſſet: inde gētes omnes ad bellum excitent: inde ab epyro. Et uos: cõſules Qui ſignatis faſtos. ideſt libros ubi magiſtratuū nomina continebãtur: in quibus ánui magiſtratus continebantur. Agat uos boreas: quia ut ſupra dixi habet a borea: ideſt a ſeptentrione adriaticum ſinum: ubi ſitus eſt Epydaurus oppidum: quod antea uocabatur epidãnum. Vide Strabonem. Primus: pro primum: unde ſuperius ita declarauit poeta portum hunc brunduſii aptum in Græciam nauigantibus in epyrum & in indiam: ſcilicet hinc late patet omne fretum &c. Seu uela ferãtur in. p. cor. tuos. Epydaurus in epyrro eſt Corcyra eſt ĩſula grciæ: unde ab epyro: quæ eſt finitima macedoniæ. Macedum: pro nū. ſincopa eſt. Dat tẽpus hyẽs. i. dū tẽpus hyemis bellū differt. Sic fat̃: primo ad Cn. põpeiū: deinde cõſules. Oẽs: filius & cõſules. Soluunt puppes. nauigant quo qſq; mittebat̃. At nūq̃: Núc redit ad cæſarẽ & dicit quomõ ĩgẽio ꝓmpto erat: & impigro q celeritate cõficiẽdi gauderet: nec unq̃ ſatis feciſſe uideret̃: ubi aliqd ſupeſſe uider̃tur. Aſſeqt̃ ueſtigia Cæſar Segnis. i. tardæ & diut̃næ pacis: qa nõ poterat pacem intermitter̃: ſed bella bellis continuare gaudebat. Ne qd fatis mutare liceret: ne interea dum morã facit fata. i. fortuna: quã ſecundã habebat in aduerſã mutaret̃. Aſſeqtur: urget inſtat fortunæ. Generi. põpeii. Premit: urget. Sufficerent aliis. Oſtẽdit quãtum differat Cæſar ab aliis. cæteri enim ſibi ipſis grande facinus feciſſe uiderent ſi omnem Italiam uiribꝰ occupaſſẽt. At uero cæſar nihil feciſſe uidebat̃: cum nondū tota Italia Põpeius pulſus eſſet: & exercitū ĩ anguſtiis italiæ teneret cūq; adhuc pars italiæ eſſet cū põpeio: ſcilicet Brūduſium quod ẽ in fine italiæ: ꝙ Cæſar pati non poterat. Sufficerent aliis: ſcilicet habere Italiã: & ex omnibus oppidis præſidia Põpeii & ſenatus quem expulerat. Curſu: primo impetu. Ipſa caput: & etiã Roma ſuffiVreret aliis: ſed relicta Roma quæ ẽ caput mondi perſeqt̃ Põpeiū. Bellorum maxĩa merces: quod enĩ maius premium eẽ poterat: de quo inter ſe certantes bellabant q̃ Roma. Roma capi facilis: qa cū deſtituta eẽt a Senatu populoq; Romão: qui omnes ſecuti ſūt Põpeiū: haud difficulter capi poterat: aliis eſſet ſatis hoc feciſſe: ſed alia ratione bellū gerebat Cæſar. Omnem italiam: ſcilicet poſſidebat: quare Cõmunis. ꝙ. pro quia. Extremo littore: Ideſt anguſtiis adriatici maris: uidelicet Brunduſii: ideo exiſtimabat ſibi cum pompeio communem italiam: quod pati non poteſt. Rurſus: ſicut ante fecerat. Errare freto: non uult ut mare occupet ſicut ante ideo tentat excludere a mari Pompeium: ne hic brunduſio exire poſſit. Aperto: libero mari. Molibus: ideſt munitionibus parabat munire brunduſium: ne inſtituit & muros reſcindere & circundare munitionibus ut obſidione oppreſſus Pompeius in deditionem uenire cogeretur: ſed obtinere non potuit quod uolebat. Molibus undas obſtruit: Ingentibus edificiis. Rupibus: ſaxis ingentibus: quaſi fundamentum operis conſtruere uolebat.

Cedit imenſũ caſſus labor: manifeſta hyppalage ꝓ imenſus labor cedit in caſſum .i. fruſtra: nã non obtinuit quod optabat. Oia põ. hau. ſax i. uo. qa tãtæ profunditatis erat ut omnia ſaxa q̃tacũq; forent obrueret. Vorax. i. profũdum mare. Et montes. i. ſaxa tanq̃ mõtes. Immiſcet: tegit. Vt maris: nũc per ſimilẽ oſtendit q; oia ſaxa q̃uis imenſa obruerẽtur undis: quẽadmodũ ſi magni mõtes Ionii ægeiq; maris obruerẽtur: tamen eminere non poſſent. Emineãt: ꝓ emineret. i. extaret. Erix: mõs Siciliæ: in quo Veneris tẽplũ locatũ eſt: teſte Strabone: quod ſingulari ueneratiõe colitur: ſed hac tempeſtate deſolatũ ẽ. eſt & Romæ ante portam collinã deæ huius ædificiũ: quod Veneris Erycinæ tẽplũ dictitãt: cui cũ æde ſacra inſignis adiacet porticus. Celſus: altus. Tamẽ q̃uis ſit celſus. Gaurus: mõs cãpaniæ. Euulſo: abrupto. Penitus: interius: Stagnãtis auerni: Auernus lacus ẽ: qua deſcẽſus ad inferos dicitur: haud ꝓcul a cumis. Rumor erat ĩdigenaꝝ: ut refert Strabo: ſupuolãtes aues: quas teter exhalãs odor exanimaſſet in ipſas aquas decidere: iõ hãc prẽ Plutoni dicatã opinãt. Decidat. ſ. nõ appeat. Ergo ubi: poſt q̃ nõ ualuit ædificia ĩ mari iacere ut Põpeium brũduſii includeret: ſtatuit deinde circundare uallo. Tenuit: firmare nõ potuit. Vado: profũdo. Vadũ dicitur qua uadari poteſt. Innectere: circũdare. Cæſis ſyluis: hoc ẽ uallo munire brũduſium cœpit

Cedit ĩ immẽſum caſſus labor: omnia pontus
Haurit ſaxa uorax: monteſq; immiſcet harẽis
Vt maris ægei medias ſi celſus in undas
Depellatur eryx. nullæ tamen æquore rupes
Emineant. uel ſi conuulſo uertice gaurus
Decidat in fundũ penitus ſtagantis auerni.
Ergo ubi nulla uado tenuit ſua põdera moles
Tunc placuit cæſis innectere uincula ſyluis:
Roboraq; immenſis late religare cathenis
Talis fama cãit tumidũ ſuper æquora xerxẽ
Conſtruxiſſe uias. multũ cum pontibꝰ auſus
Europamq; aſiæ ſeſtonq; admouit abydo:
Inceſſitq; fretum rapidi ſuper helleſponti.
Non eurũ zephyrumq; timens cũ uela rateſq;
In medium differret athõ. ſic ora profundi
Arctantur caſu nemorum tunc aggeꝛ multo
Surgit opus: lõgæq; tremũt ſup æquora tures
Pompeius tellure noua compreſſa profundi
Ora uidens: curis animum mordacibꝰ angit
Vt reſeret pelagus: ſpargatq; ꝑ æquora bellũ
Sæpe noto plenæ tẽſiſue rudentibus actæ
Ipſa maris per clauſtra rates. faſtigia molis

Religare: ſcilicet placuit. Robora: lignoꝝ. Late: ſpacioſe: ſcilicet ut põte cõſtructo adiret mœnia brũduſii. Tales fama: per ſimilen oſtẽdit quomõ mare obſtrueꝛ uoluerit Cæſar: ne nauigari poſſet a Pompeio: quenadmodũ inquit xerſes: cũ ĩ Græcia traiecit in numeꝝ exercitũ. nam. x. cẽtena milia militũ ſecum duxiſſe fertur: ut quacũque iret fluuius deſiccaret. Vnde ẽ illud Iuuenalis. Velificatus athos epotaque fluuĩa medo. Athos mõs eſt Macedoniæ altitudinis admirandæ mari ægeo ſupeminẽs. xerſes cũ bellũ Atheniẽſibus ĩferret facto põte ꝑ helleſpõtũ ex Aſia exercitum traiecit in Europã: deĩde hunc montem Athon defoſſũ: ptim inſulam fecit: ptim montem ꝛliquit: & per mediũ montem nauigabile iter fecit per octuaginta milia paſſuũ. Ideſt octuaginta ſeptẽ miliaria cum latitudinis eẽt paſſuũ mille quingentoꝝ. dicit ergo quẽadmodũ mare helleſpontum: & Athon montem nauigabile fecit: & quod continens erat inſulam reliquerat: ita etiam conatus ẽ nunc facere cæſar ut Ponpeium clauderet & brunduſii obſideret. Tumidum: ſuperbum: quia minatus eſt cum pedes Neptuno tanquam maior eſſet deo. Aequora. ſ. helleſponti. Põtibus: ut maria quoque pontibus queque iungeret. Admouit: adiunxit. Europamque Aſiæ ſeſtonque: epexegeſis eſt: nam ſextos eſt in Europa: abido in Aſia. Que pro ideſt Helleſponti: ſpondaicus uerſus eſt in quinto. Vela rateſque: ideſt uela ratium: endiadis: ſicut Virgilius Molem & mõtes. i. molem montium. In medium differret athon: ideſt per medium montem nauigaret. Ora: ideſt hoſtia maris. Arctantur: ſcilicet a Cæſare Caſu nemorum: ideſt cadentibus arboribus ĩciſis. Tũc: deinde. Opus: quo munire parabat oppidum. Aggere: quia aggerem uallo addidit. Tremunt ſuper æquora turres: quia fundamentum erat inſtabile: ideo turres quæ eminebant inſtabiles erant. Pompeius: Cæſar obſidere parabat pompeium in mœnibus brunduſii: quod cum uideret Pompeius indigno animo ferens quærebat qua ratione poſſet erumpere: nec prius deſtitit q̃ ruptis molibus ſequenti nocte cum omni exercitu egreſſus eſt: hæc hiſtoria ſic continetur apud Suetonium de bellis ciuilibus.

Ore profundi: ideſt hoſtia maris Compreſſa: obſtructa. Tellure: aggere. Noua: inuſitata. Angit cruciat animum curis: quia pati non poſſet ſe incluſum eſſe. Reſeret: aperiat. Spargat: bellum uidelicet claſſe ſua. Sæpe: ut id faceret flante uento & plenis uelis roſtra in moles illas collidebat: ut rumperet: quod quum feciſſet: Iacet undique tellus: ſtatim ex tormentis fracta mole iter aperuit: ut exire poſſet. Quum ita agitaret animo Pompeius ut moles illa deſtrueret. Noto plenæ rates. uidelicet uela ratium plena uentis. Tenſis rudẽtibus: qa ſpirãte uento tẽdunꝛ rudẽtes. Clauſa: a Cæſare.

Diſcuſſere ſalo:ſpaciumq; dedere carinis.
Tortaq; per tenebras ualidis baliſta lacertis
Multifidas iaculata faces.ut tempora tandẽ
Furtiuæ placuere fugæ:ne littora clamor
Nauticus exagitet:neu bucina diuidat horas:
Neu tuba præmõitos pducat ad æquora nau
Præcepit ſociis:iam cœpat ultima uirgo tas
Phœbum laturas ortu præcedere chelas.
Cum taciti ſoluere rates.non anchora uoces
Mouit:cũ ſpiſſis auellitur uncus harenis.
Dum iuga curuantur mali:dũq; ardua pinus
Erigitur.pauidi claſſis ſiluere magiſtri.
Strictaq; pẽdẽtes deducũt carbaſa nautæ
Nec quatiũt ualidos ne ſibilet i aura rudentes
Dux etiam uotis hoc te fortũa precatur
Quam retinere uetes liceat ſibi perdere ſaltẽ
Italiam:uix fata ſinũt.nam murmure uaſto
Impulſũ roſtris ſonuit mare fluctuat ũda
Totq; carinaꝝ permixtis æquora ſulcis
Ergo hoſtes portis quas oẽs ſoluerat urbis
Cum fato conuerſa fides:muriſq; recepti
Præcipiti curſu flexi per cornua portus

Diſcuſſere:diſſipauere. Faſtigia:altitudines. Spaciũ carinis.ut exire poſſẽt. Torta.ſ.eſt: baliſta dicit̃ inſtrumẽtum quo tela maiora iaciuntur:ideo dictum απο του βαλλω.i.a iaciendo.ualeo uerbum a iacio. Validis lacertis:q̃a quibuſdam haſtis torquetur ut intendantur: poſtq̃ intenſæ ſunt remituntur.ſ. ſpacium dedere carinis. Vt tẽpora tandẽ:poſtq̃ ſatis rupta moles eſt Pompeius omnẽ exercitum apparatũ eẽ iuſſit: ut ſequẽti nocte militib⁹ paratis nec ullo bucinæ ſonitu excitatis: ſed clã omnes cõuenirẽt & accẽſis nauib⁹ ex oppido exirẽt ſine monitu Cæſaris. Furtiuæ.i.clãdeſtinæ. Nec clamor nauticus exagitet.ſ.repcuſſione uocis:q̃a iuxta littus:ſi q̃s clamoren ediderit:ſtatĩ uox eius repercutit̃. Neu bucina diui.horas:q̃a noctem ĩ quatuor ptes diuidũt: & una quæq; ps ternas horas cõtĩebat:quæ uigiliæ nocturnæ appellabant̃. Bucĩa.tuba. Horas:ut primis cuſtodib⁹ ſecũdi ſuccederẽt:tertii ſecundis. Deducat:ne tuba ſignum det mouẽdi caſtra: ut inſciis hoſtib⁹ aufugerẽt. Iã cæperat ultima uirgo:nunc d̃ ſcribit tẽpus quo Põpeius diſceſſit e brũduſio:aſtronomice.i.ſecundũ rationẽ ſydeꝝ loquit̃. Dicit autũnale fuiſſe æq̃noctium : quod fit octauo kalẽdas nouebris:ſole ĩ libra poſito. Vernale aũt æq̃noctiũ fit octauo kal.aprilis.ſole in ariete poſito : dixit ultima uirgo:nã ſignifer circulus inquo.xii.ſigna cõtinẽtur.ſ.Aries &c.Ita per zõas tripartitas ĩ obliquũ extẽditur:ut curſum ſolis cõtinet ipſe circulus q̃ zodiacus appellat̃:ita p zõas uertit̃: ut ſol ĩ uno quoq; ſigno menſis unius ſpacium conſumat:ergo deſcendente uirgine ſequitur libra : chelæ ſcorpii libram faciunt: quo circa ultima uirgo inquit : iam cœperat diſcedere ſubſequente libra: Ideſt chelis ſcorpii ſubſequentibus : in quibus curſus ſolis futurus erat cum ergo in libra curſus ſolis eſſe cœperit æquiuoctium eſt autunnale : recte ergo ultima uirgo ideſt ultima pars uirginis . Cœperat præcedere quia cum ſenſim diſceſſerit uirgo : iam ſubſequit̃ libra : tamden cum ad ultimam partem circulus uirginis uenerit perfecta erit conuerſio zodiaci.

Chelas: Ideſt libram. Ortu: quia occidente uirgine oritur libra: & ſtatim eſt æquinoctium autũnale . Quũ.pro quando taciti ſcilicet pompeiani : ne ſentiri poſſent ab hoſtibus . Voces mouit: Ideſt ſonitum fecit . Vncus : ſcilicet anchoræ nullas uoces fecit in euellendo nauta . Dum iuga curuantur mali : Scilicet ne impediri poſſet . Ardua pinus : uidelicet arbor alta nauis . Siluere magiſtri:ipſi quoq; gubernatores nauium taciti ſuum quiſq; officium perfecerunt. Pendẽtes:quia pendere uidentur:cum uel detrahunt & inuoluunt . Stricta carbaſa : inuoluta uela . Nec quatiunt uali.ru.q̃d ſolẽt facere nautæ: ſed non nunc ne concuſſæ rudẽtes ſonitũ r̃dderẽt & ſibilũ auræ facerẽt:ſed ſẽſi & q̃ere trahebã̃r. Dux ẽt:ipſe ẽt põpeius ſolũ nõ reſiſtit tibi o fortuna:q̃a tu nolebas ut ex Italia diſcederet.& ipſe rogat ſibi licere amittere Italiã.i.e manibus cæſaris aufugere:ideo Cæſari Italiam deſeruit. Dux:põpeius. Quã retinere uetas:tu fortũa uetas põpeiũ retĩere italiã:& ipſe cõſẽtit.ĩmo precib⁹ optat ut ſit ſibi fas illã penitus amitter̃. Liceat ſibi pder̃.ſ.iperet põpeius quõ italiã uix fata ſinũt. Nã murmur̃ uaſto:q̃a dũ naues ĩ mari ꝓicerẽt̃ ĩgẽs ſõitus factus ẽ:adeo ut uigiles Cœſaris excitauerit. Vaſto ꝓ uaſtaꝝ nauiũ põdere. Fluctuat.q̃a ũda fluctuãs excitauit uigiles cæſariãos. Permixtis.cõfuſis. Carĩaꝝ:q̃b⁹ uehebat̃ cũ ſuis. Ergo hoſtes por.põpeius q̃ pitiſſius dux erat extĩauit id q̃d futuꝝ erat:uidelicet ne taciti diſcedr̃ poſſẽt:ſed hoſtes ſẽtirẽr:& ĩpis cedẽtib⁹ nõ dubitauit for̃.ut brũduſii oppidãi apirẽt cæſariãis portus:q̃a a militibus ſuis nõ ſatis placide tractati fuerãt:ſed fecit ut p oẽs uicos urbis mũitiões opponerent̃:& ſolũ effoderẽt cratibuſq; tegerẽt ſuppoſita terra ne hoſtes ſupiores eſſe poſſent dum per urbem diſcurrerent : hiſque caſtris ĩpoſitis & foueis iter eſſet incluſſum. Interea ſpacium datum eſt Pompeio:& ſuis ut diſcederent. Quas: portas.ergo:qui a ſeceſſerat ex portis põpeius cũ exercitu. Petũt : cæſariani . Cũ fa. conuerſa fides: quia ita fieri ſolet ut fides mutet̃ cũ fortuna: Ideſt ſicut fortuna ex proſpera muttata eſt in aduerſã :ita & fides mutata:quia qui cum pompeio ſenſerant cum Cæſare nunc ſentiebant. Præcipiti : ueloci curſu .

Ora petũt:uoluit dicere discurrũt per portus. Sed ora.i.hostia.Per cornua.qa portus:& ligua illa ubi situ est Brũdisium duo cornua q̃si porrigit & portũ efficir.Et ut inquit Strabo Brundusii portus sua excel lentia præstat.multi.n.ore uno portus includunt:q nulla fluctuũ agitatiõe perturbant:cũ in terra sinus excipiãt:ut forma ipsa cerui cornib9 similima sit: ũde & nomẽ iclytũ ẽ:locus.n.cũ urbe ceruino capiti maxime ẽ cõparãdus:nã lingua messapiorũ brũdusiũ uocatur. Dolent.s.Cæsariani q; classe mare obtinuerãt. Heu pudor:cæsari parua uictoria uidebat q; Pompe.fugerat. Angustus:dicit quia munitiõibus obtusus erat portus & relictus erat limes angustissimus exeundi:dicit ergo q; Brũdusii portus molibus Cæsaris adeo exiguus erat:ut naues exire non possent: sed paulopost duæ naues exire nõ potuerũt: quæ a cæsariãis captæ fuerũt. Limes: angustæ fauces molibus cæsaris. Calchida: p calcidẽ ẽ urbs Euboeæ: cuius maris hostiũ angustũ erat.i. arctiores fauces erant. Quæ unda calci.uerberat.pulsat inundat. Hic:in angustis faucib9. Hæsere: p hæserũt. Paratas.i.eorum qui parati erant cõtra classẽ. Excepe.s.milites ad obsidionẽ pati cõpræhẽdere illas duas naues. Hic primũ ru.s.unda maris primũ erubuit multis occisis cũ se defenderẽt. Nereus:mare.

Ora petunt:pelagusq; dolent cõtingere classes.
Heu pudor exigua ẽ fugiẽs uictoria magnus
Angustus ppupes mittebat in æquora limes:
Arctior euboica quæ calcida uerberat unda.
Hic hæsere rates geminæ:classisque paratas
Excepere manus:tractoque in littore bello
Hic primũ rubuit ciuili sanguine nereus
Cætera classis abit.summis spoliata carinis
Vt pegasea ratis peteret cũ phasidos undas
Cyaneas tellus emisit in equora cautes.
Rupta puppe:minor subducta ẽ mõtib9 argo
Vanaque pcussit põtum symplegas inanem.
Et statura redit:iã phœbũ urgere monebat
Non idem eoi color ætheris.albaque nondũ
Lux rubet:& flãmas propiorib9 eripit astris.
Et iã pleias hebet:flexi iã plaustra boetæ
In faciem puri redeunt languentia cæli.
Maioresq; latent stellæ.calidumque refugit

Cætera classis abiit:nũc p similẽ ponit:qd egredienti ex angustiis Pom.cõuenit:quẽadmodũ p symplegades.i.p angustias illas Iason cum argonautis pertrãsiuit:ut exteriori naui fracta interior incolumis euaserit.Ita classis Pom.ẽ emissa in extremis angustiis. Cætera.s.quæ in angustiis extremis littorib9 depræhẽdit. Vt:quẽadmodũ. Pegasea ratis.i. abiit a supiori pegaso mõte:ũde arbore cæsa fabricata fuerat nauis argo:qui pegasus mõs ẽ appellatus a pegaso equo psei:&c. nota ãt fabula. Et peteret undas phasidos.i.cũ nauigaret colchos:nota quidẽ fabula. Eson & pelias frẽs fuere & reges thessaliæ. Alter qdẽ pelias filia tãtũ habuit:Eson uero unũ filiũ tantũ noie Iasõẽ:pelias sub speci glorie filiũ fratris pabat exponere piculo:qa uidebat post mortẽ suã fore:ut in regnũ ueniret nepos suus Iason:tandẽ Iason a pelia excitatus ad colchos profectus ẽ ad tollẽdũ uellus aureũ:de quo fata respõderãt ubicũq; illud esset futurũ caput orbis terrãrũ:nauigauit igit ad insulam colchon:unde necesse erat per angustias symplegades una cũ argonautis trasiret. Symplegades sũt duo saxa quæ ab utroq; latere cõcurrebãt:& in locũ suũ redibant:nõ sine rõe finxerũt hoc poetæ: nã ibi mare angustissimũ ẽ & pcul nauigãtibus symplegades.s.illa saxa uident eẽ cõtigua:nã fieri solet ut q̃to magis appropiquat:tãto magis aperire uident:unde datus est locus fabulæ q; saxa illa cõtinuãt: unde dicũtur a uerbo græco: Symplito plito uel plixo.i.pcutio & pliti plaga & pcussio dr:unde symplegades dicunt a syn.i.simul & plito collido:sciebat ergo fauere argus ibi nauta:cũ Iason transiret p symplegades. Naui duplici.Altera cũ ad symplegadas uenisset:cõcurrentes exteriori naui fracta ĩterior nauis incolumis euasit:sic nauis Pompeii angustias portus euasit ĩ lictis aliis. Emisit in æquora:idest tellus utrunq; latus emisit. Cyaneas.i.symplegades:nã chianes græce: silex latine.i.durus lapis:sicut Apollonius in argonautis in principio appellauit argomenos chianeas in pelagus peliæ regis ad aureum uellus:hinc translatum in puluere argoa. Cautes chianeas: idest utrunque latus:scilicet dextrum:& sinistrum. Montibus:idest ex illis cautibus & saxis concurrentibus. Rupta puppe scilicet exteriore. Minor:quia minor postea egressa est. Vana quia nõ fregit nauem sicut fiebat. Inanem:sine naue. Statura redit:quia indignata est symplegas & noluit amplius concurrere: sed nunq̃ mora est in littore. Iam phœbum. Iam inquit aurora fulgebat:quæ relicto polo antartico significat aduenisse diem & solis ortum. Nõ idẽ qui fuerat tota nocte:quia incipiebat clarescere. Eoi:orientalis. Vrgere:instare. Albaque nundum lux rubet:idest nundum dies erat:sed stellæ iam incipiebant feruescere:& lãguescere qa supueniẽte solis ortu lãguescit lumẽ stellarũ. Propioribus: ppinquioribus: nã ppinquiora ortu solis primo lãguescũt. Et iam pleias hebet:stellæ.n.supueniẽte sole in cœli colorẽ mutari uident: ideo dicit plaustra boete flecti:quæ uertitur circa polũ antarticũ. Languẽtia:obscura. Puri sereni. Maioresq; latẽt stellæ:sensim dicit primo stellas ppinqores luci solis euanescere: & deĩde maiores sicut stella oriẽtis q̃i ortu solis primũ apparet.maiores stellæ:ut oriẽtis & Mer.&c. Lucifer refugit diem

Lucifer q̃ sit maior cæteris stellis:unde a luce appellaẽ:tamẽ & ipse euanescere cœperat supueniẽte sole. Pelagus iã magne tenebas:hoc est oriẽte sole si sine ullo piculo securus cũ tota classe nauigabas. Non ea fata ferẽs:nõ erat inquit ea fortuna tibi quæ quõdã fuerat:cũ ꝓsecutus es pyratas:tũc.n.tibi rebusq̨ tuis spirauit:ut duoꝝ mẽsiũ spacio mare ĩmẽsũ qd' pyratæ infestũ reddiderãt pacaueris. Prædões.i.pyratas:diffinitio ẽ pyratæ:bene nõ eadẽ. Quia fortuna lassata.i.fatigata:quia pene ad sacietatẽ usq̨ triũphauerat. Destituit.s.te illa secũda fortuna. Cũ cõiuge pul.bene saciata fuit fortũa quia paruo tpis spacio mare infestũ redigens peruiũ:nunc per idẽ mare pulsus cũ uxore natis & senatu populoq̨ Ro. Vxore:cornelia. Natis.Cn.& sexto pompeio. Penates.i.uniuersã familiã. Ingens exul:q̃uis sis exul tamẽ ingẽs uidelicet populis comitãtibꝰ te. Quæritur indignæ.cãm cur longius ab italia discesisti:credo hanc fuisse.s.ne ducẽ suũ uictũ in regione cõspiceret:sed ꝓcul tantũ ducẽ:q de se bene meritus fuerat ĩdigna morte affici uoluerit cõspiciat:Quæriẽ.s.o Põ. Nõ ideo.s.fit ob hoc:qa supi maluerint ne in pria sepelieris. Phariæ busto.nõ q̨ superi maluerĩt te sepultura priuare:sed qa loco supplicii erat & fuisset Italiæ:si in ea tã indigna morte affecereris. Parciẽ he. Italiæ ne uideat ducẽ suũ laceratũ:sed fit hoc. Ab oriẽte remoto.s.a uictoria.i.Pomp.uicto. Immaculata.non polluta sanguine ducis sui Pompeii.

Lucifer ipse diẽ.pelagus iã magne tenebas.
Non ea fata ferens.quæ cũ sup æquora tota
Prædonũ sequerere mari:lassata triumphis
Recessit fortuna tuis:cũ cõiuge pulsus
Et natis totosq̨ trahens in bella penates
Vadis adhuc ingẽs populis comitantibꝰ exul.
Queritur indignæ sedes longinqua ruinæ.
Non quia te superi patrio priuare sepulchro
Maluerunt phariæ busto dãnantur arenæ
Parcitur hæsperiæ:ꝓcul hoc in orbe remoto
Abscondat fortuna nefas:romanaque tellus
Immaculata sui seruetur sanguine magni.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIE LIBER TERTIVS.

Ropulit ut classem uelis cedentibus auster
Incumbens:mediumq̨ rates mouere profundum
Omnis in ionios spectabat nauita fluctus.
Solus ab hesperia non flexit lumina terra.
Magnus.dũ patrios portus dũ littora nunq̃
Ad uisus reditura suos:tectũque cacumen
Nubibus & dubios cernit uanescere montes.
Inde soporifero cesserunt languida somno
Mẽbra ducis.diri tũ plena horroris imago
Visa caput mœstum per hiantes iulia terras
Tollere:& accenso furialis stare sepulchro.
Sedibus elisiis cãpoque expulsa piorum
Ad stygias inquit tenebras:manesq̨ nocẽtes
Post bellũ ciuile trahor.uidi ipsa tenentes
Eumenidas quaterẽt q̃s uestris lãpades armis

Liber tertius Lucani.

Ropulit ut classẽ. Hic est tertius liber in quo hæc cõtineẽ.primo queãdmodũ Iulia Pom.cui ĩ sõnis apparuit exterret:deinde qũo Cæsar demãdata curiõi rei frumentariæ cura spoliat ærariũ:postea populi narrãtur:idest cathalogus fit populoꝝ:quos Pom.cõtra Cæsarẽ armauit:subsequẽter Cæsar Petreiũ & Afraniũ in hispaniã petẽs Massiliã oppugnare cõstituit:& huic bello Deciũ Brutũ præfecit:hæc cõtineẽ in hoc tertio lib.primũ Iulia describiẽ:quæ in somnis territat Põpeiũ. Solus magnus nõ flexit.hoc fieri solet ut hoĩes mortales saciari nõ possint ea ĩtuẽdo:q̃ sibi cara sũt:si hoc loco facit Põ.nã ex italia nauigãs cũ uniuersa classe alii alia loca spectabãt solus Pom.nũq̃ oculos ab italia deflexit. Vt:pro postq̃ Auster:uẽtus. Velis cedentibus:quia uẽtis uela cedunt cũ inflantur. Nunquã reditura.qa nunquã postea rediturus erat in italiã. Cacu.mõtiũ:qa in cacumĩe mõtis residere uidenẽ nubes. Dubios:qa primo qdẽ ĩcertus erat uideret nec ne:sed cũ magis atq̨ magis ĩcederet euanescebãt:donec nihil oĩo uidere posset. Inde soporifero:post hæc ut ferme fit ex lãgore sõnus irrepsit Pom.nã si qs fessus ẽ calore & frigoꝛ ex ipa solicitudĩe id sõnũ ĩsoluiẽ:sicut nũc Pom. Sopo.ferente soporẽ. Du.diri.uix Pom.sõnus inuaserat:q̨ stati Iulia pria Pom.uxor ĩ sõnis uisa ẽ sibi obseruari:& uerba dicere q̃ secunẽ.Per hiantes terras.i.q̃si apta terra erũperet. Furi.furenti similis. Sepul.subaudi.m. Sedibꝰ.dixit hæc uerba hoc faciũt ciuilia bella q̃ geritis uos.s.uir Põ.& pr̃ Cæsar:cũ ego in cãpis elisiis qescerẽ ubi habitãt aĩe piorũ nũc cogor ad ĩferos trãsire:sed dabitis pœnas:& ita minata ẽ Pom. Sedibꝰ eli.ubi aĩe pioꝝ ut poetæ fingũt dicunẽ habitare. Vidi ipa:ad stygias.s.ad ĩferos Eume.i.furias:scilicet Megeram:alectonem:& thesiphonem. Lampadas:idest phlegetõte accenso: Phlegetõ amnis infernorum totus est igneus: Vestris armis:ut post bella ciuilia supplicia digna daretis.

Præparat:Charon ſe parauit ut omnes animas in hoc bello ciuili morituras multis nauibus ad paludē trāduceret:quia una cimba facere hoc non poſſet. Portitor:Charon. Aduſti acherontis.i.ardentis fluminis illius inferni. Laxantur:aperiuntur quia ſpacioſa ſunt:ut uix complecti poſſint. Vix operi dicit ergo tot homines in bello pituros:ut ad rumpenda ſtamina uix parcæ ſufficere poſſent. Laſſant.fatigāt operi in rumpendis ſtaminibus. Coniuge me: quoad ego inquit tibi coniuncta fui ſecunda fortuna ſēper bella tua comitata eſt:nunc uero cum coniuge mutata eſt etiam fortūa:tibi enim cōiūcta eſt Cornelia

Præparat īnumeras puppes acherontis aduſti
Portitor.in multas laxantur tartara pœnas
Vix operi cunctæ dextra properante ſorores
Sufficiūt.laſſant rumpentes ſtamina parcas
Coniuge me lætos duxiſti magne triūphos.
Fortuna eſt mutata toris: ſemperq potentes
Detrahere ī cladem fato damnata maritos
En nupſit tepido pellex cornelia buſto
Hæreat illa tuis per bella per æquora ſignis
Dū non ſecuros liceat mihi rūpere ſomnos.
Et nullū ueſtro uacuum ſit tempus amori
Sed teneat cæſarq dies & iulia noctes.
Me non læthææ coniūx obliuia ripæ
Immemorem fecere tui:regeſq ſilentum
Permiſere ſequi:ueniam te bella gerente
In medias acies.nūquā te magne p umbras
Perq meos manes generū non eſſe licebit.
Abſcidis fruſtra ferro tua pignora bellum
Te faciet ciuile meum:ſic fata.refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapſa mariti
Illa diis quāuis cladem maneſq minentur
Maior in arma ruit.certa cum mēte malorū.
Et quid ait uani terremur imagine uiſus

quæ ſemper uiris ſuis infœlix eſſe conſueuit. Lætos triumphos.i.ſemper uictor fuiſti:& de hoſtib triūphaſti. Fortuna.mu.to.i.mutata coniuge mutata ſimul eſt fortuna. Fato.i.fatis ita dii uoluerūt ut uiri quib coniuncta eſſet Cornelia infœlices forent:hoc dicit propter publiū Craſſum licinii Craſſi filium qui cum patre & omni exercitu cæſus fuerat:huic Publio primū Cornelia nupſerat:hic adoleſcens ſpectatæ uirtutis fuit:& ſub Cæſarē militauit in Gallia:ipſius opera Craſſus publius in illam regionem profectus fuerat:ideo patri in parthiam exercitum ducenti:hunc moleſte tradidit:quia ſub ipſo militauerat:dicit ergo Corneliam fuiſſe cām hunc adoleſcentē in cladem traxiſſe. Pellex:cornelia Scipiōis filia.Cn.pōpeio nō uirgo:ſed uiro eius ī pthia mortuo Publio Craſſo Licinii Craſſi filio: inerant puellæ ābitiones:pulchra erat præter corporis formam in litteris inſtructa erat:fidibus quoq perſonare ſciebat:geometriam didicerar philoſophiam haud temere audire conſueuerat: mox erāt illi oīs faſtus & arrogantia:quæ uitia huiuſmōi diſciplinarum fœminis inſtructis eſſe ſolent:pater ſcipio erat uir gloria & genere ſpectabilis quib reb cornelia inſtructa facile unūquēq pelliceret:unde pellex eē uidebatur. Pellex:quia marito ſuo non cōiuncta erat:ſed.P Craſſo adoleſcenti ſpectatæ uirtutis: & quia omnes pelliceret blanditiis & pulchritudine ſua. Tepido buſto:quia uix extinctus erat rogus prioris mariti:& iam altero uiro ſe coniunxerat.
Hæreat illa tuis:pro eſto: & conceſſio color cum id confirmare uidemur: quod maxime negamus.
Hæreat.i.quocunq duxeris exercitum ſemper bello tuo hæreat.q.d.non hærebit. Dum liceat:hæreat:Dum liceat quia licuit ſed non ſecuros ſomnos rumpere:quia numquam te ſecurum dormire pmittam. Vacuum ſit tempus amori: ſe indignatam oſtendebat q ſecundas nuptias appetiiſſet Pompeius. Sed teneat cæſarq dies: ſed Cæſar die te infeſtat: ego uero nocte. Me non Lætheæ:Nō exiſties me de læthea palude bibiſſe:quæ facit immemores umbras:ſed in mente & pectore mea reconditum eſt tui nomen:ut aboleri non poſit.Læthea eſt palus ad īferos de qua cum umbræ biberint omnium rerum & malorum obliuiſcuntur perpeſſorum cum eſſent in corpora. Hanc paludem uel flu.īferna exundatione prorumpētem præterlabi berenicem ci.circa extimum ſyrtium cornum refert Solinus:eſt etiā læthes flumen in hiſpania:quod a celtiberis & Vatreis labitur Auctore Strabone. Silentum: Ideſt motuorū ubi ſūt īferi. Veniā te bella gerēte:ſed ut tibi terrorē īcutiā. Nūquā te &c.& uelis nolis ſemp eris gener patris mei Cæſaris. Perq meos manes:qui ūbræ & manes mei facient te inuitū eē gener cæſaris. Abſcindis fruſtra: Fruſtra affinitatē dirimis bello:quia ī bello morieris & ad īferos deſcēdes ubi ego ſum. Pignora.i.affinitatē quæ tibi ē cū patre meo. Abſcīdis:diuellis. Per āplexus delapſa mariti:quia Pōpeius eā āplecti uoluit ī ſōnis nā pdite hāc amauit uxorē. Ille dei:oſtendit magnitudinē Pōpeii q quāquā multa ſigna ſibi nunciarentur: quæ aduerſa ſibi omnia ſignificarēt: tamen ipſe maior erat ad bella gerenda:& nunquam deterrebatur:quo minus uoluntatem ſuam perficeret. Cladem: Scilicet Pompeio.
Dii minentur:Scilicet ſignis quæ ſuperius deſcripſit Lucanus. Manes:umbræ mortuorum minentur cladem. Maior in arma: oſtendit animoſitatem Pompeii. Ad arma ruit:Ideſt in bella. Certa cum mente malorum: etiam mori certus bellum tamen magno animo ſuſcipiebat ponpeius.

Aut nihil est sensus animus a morte relictum
Aut mors ipsa nihil titan iam pronus ĩ undas
Ibat:& iginiferi tantum dimerserat orbis
Quantũ deesse solet lunæ seu plena futura ẽ:
Seu iam plena fuit.tunc obtulit hospita tellus
Puppibꝫ accessus faciles:legere rudentes
Et posito remis petierunt littora malo.
Cæsar ut emissas uenti rapuere carinas:
Absconditq́ fretum classes & littore solus
Dux stetit hesperio:non illum gloria pulsi
Lætificat magni quæritur qđ tuta per æquor
Terga ferant hostes.neq́ eni iam sufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro:nec uincere tanti
Vt bellum differret erat.tunc pectore curas
Expulit armorum:paciq́ intẽtus agebat
Quoq́ modo uanos populi conciret amores
Gnarus.& irarum casus:& summa fauoris
Anona momenta thrai.namq́ asserit urbes
Sola fames:emiturq́ metus cũ segne potẽtes:
Vulgus alunt.nescit plebs ieiuna timere.
Curio sicanias transcendere iussus in urbes.

Aut nihil ẽ sẽsus animus: Dyalemãte utit̃ pulcherrimo nõ ĩqt timẽdũ ẽ hoc sõniũ: aut post morte sẽsus nullus reliqt̃.s.q̃ appareãt ũbræ:aut post morte sẽsus reliqt̃:si nullus:mors igitur nihil ẽ:ergo nõ metuẽda ab urraq́ parte cõcludit nõ eẽ timẽdã morte. Aut nihil ẽ sẽsus: Scilicet cũ corpus morit̃: ergo mors nõ ẽ timẽda. Aut mors ipa nihil: Scilicet post mortẽ animus ẽ:quia uiuit:ergo nihil timẽda mors. Nihil. Quia nõ priuat uitã: ĩmo pocius soluit animũ : qui hoc carcere corporis detẽtus ẽ:ut uitã suã exercere nõ possit. Titan iã ꝓnus: Describit tẽpus: quo tãdẽ ꝑuenit ad terrã Põpeius dicit.n. sol ad occasũ tẽdẽs talis erat: quẽadmodũ luna cũ crescit & descrescit dimidia parte sui:uel tota rotũda uel obtusa. Plena futura: Idest cũ crescit : & iã semiluniũ ẽ: & iã dimidia parte sui sol occiderat. Plena fuit : Scilicet cũ decrescit. Hospita tellus : Videlicet Macedõia: & ut Plutarchus scribit:consedit põpeius in Boeonea quæ ẽ ciuitas Macedoniæ. Legere: Pro collegerũt rudẽtes ĩ spirã. Remis: Quia detractis uelis: r̃mis littora maris petierũt. Posito: Pro deposito & flexo malo. Cæsar: nũc dicit quũ se habuit postq̃ uidit bellis lassũ eẽ Põpeiũ : q̃ q̃uis r̃lictus solus ĩ Italia eẽt:tamẽ dolebat q̃ Põpeius euasisset: quẽ maxĩe cõprehẽdere cupiebat. Solus dux.s. Cæsar forte uidet̃ obscuꝝ:sed sic cõstituit̃:Cæsar dux solus stetit. Carinas emissas: e portu brũdusii. Abscõditq́ fretũ classes.hyppalage ẽ:ꝓ classes abscõdere fretũ: q̃a tectũ mare classibꝫ erat:uel hoc dicit q̃a mediũ mar̃ tenẽtes uideri nõ poterãt. Terga ferũt hostes: r̃spexit ad illud:q̃a fugiebãt. Precipiti fortuna uiro:q̃a iã tãta celeritate omnia cõficer̃ gaudebat Cæsar: ut nulla fortũa q̃tũlibet secũda eẽ satis uideret̃:nisi re ꝑfecta. Præcipiti:celeri & ueloci uiro ĩ opibꝫ. Nec uĩcer̃ tãti:uictoria ẽt sibi ꝑua eẽ uidebat̃:q̃ bellũ differret: q̃a sibi gerer̃ bellũ carius erat q̃ uĩcere. Tũc pector̃ curas: sed postq̃ uidit adẽptã occasionẽ sibi belli gerẽdi:animũ ĩpẽdit ad aliã.s.ut sibi populoꝝ aĩos faceret gratos: & cũ uideret nihil eẽ qđ magis placeret populo:q̃ ut annona abũdaret misit ꝑtẽ in Libyã:ꝑtem ĩ Siciliã:ut ĩde magnã copiã frumẽti adueheret:misit in Siciliã Curionẽ:Valeriũ uero Maximum in Sardiniam:quæ duæ regiones sunt feracissimæ frumenti. Hanc rem optime tangit Apianus dicit enim Cæsarem fractis publici ærarii claustris thesaurisq́ raptis Lepidum æmilium urbi præfecisse: Tribunum autem Marcum Antonium Italiæ:Curionẽ Catonis loco impare Siliciæ uoluisse : Quintũ Sardiniæ:ad Illyricos C.misisse Antonium:Licinio Crasso Galliã:quæ ĩtra alpes sita est:regẽdã tradidisse classem quoq́ duplicẽ sũma celeritate fieri mãdasse circa Ionium ac Tyrrhenum:classis præfectos iãpridem ad id cõstitutos delegauisse Dolobellam & Hortensium:eo modo Italiam ĩaccessabilem Põpeio arbitratus Cæsar ĩ hibcriam descendit: Petreio & Afranio Pompeii prætoribus occursurus. Pectore curas expulit: idest quanuis ita gauderet bello : tamen hoc tempore adempta occasione belli gerendi:hanc omnem curam deposuit. Curas:solicitudines armorum. Quoq́ modo:idest quocunq́ modo. Agebat:cogitabat. Conciret:concitaret. Vanos amores populi:quia fides populi cum fortuna mutatur:ut Iustius:quo fortũa eodẽ & se fauor hominũ ĩcliat. Gnarus & iraꝝ cãs:dico cogitabat quomõ fauorẽ populi sibi uẽdicaret:nouerat ãt nihil eẽ qđ magis aĩos populariũ cõiũgeret sibi:q̃ si cõmeatibꝫ abũdarent: quia cũ populus fame laborat nihil timet:si nihil timet ergo liber ẽ:sed ne nihil timerẽt ĩpos nulla re ĩdigere uoluit:ergo da opã ut satura sit:& tũc te cæsarẽ timere ĩcipiẽt:nã gaudebũt statu tuo. Iraꝝ cãs.s.erga se.s.ĩopia fuerit. Gnarus.i.ꝓbe sciẽs. Annõa.s.ab uel ꝓpter ãnonã. Et sũma fauoris.uidelicet si copia fuerit ãnonæ illa gignet amorẽ ĩter populũ & prĩcipem. Momẽta.i.nutrimẽta. Asserit.i.uĩdicat. Emitit q̃ metus:nã si prĩceps alit populos suos ipsum timere ĩcipient:quia illa cõditio sibi placet : & quia placet metuunt: ne sibi irascatur princeps. Segne: Idest ignobile. Nescit plebs ieiuna timere:probari etiam hoc potest a contrario sensu : si plebs ieiuna nihil timet: ergo satura omnia timet. Curio sicanias: dicit Cæsarem misisse curionem in Siciliam ut ibi simul bella gereret : & rei frumentariæ curam haberet. Sicanias trãscẽdere iussus ĩ urbes:Idest siculas & Siciliæ:quia uidelicet in eam partem Siciliæ.

Qua mare tellurē: diuersas opiniões tāgit aut significat illas āgustias inter Appeninū & peloꝝ positas & dexteꝝ latus a peloro ē: ubi piculū ē maris: quod appellatᷣ sylla: ī sinistro uero latere ē carybdis: dicit ergo aut iuisse ī eā ptē siciliæ: ubi ē āgustū mare iter peloꝝ & Appeninū: q mōtes olī iuncti: italiā cū Sicilia cōtinuabāt: deīde aut īquit assiduis ūdis obrupta ē tellus media: aut certe fluctib9 assiduis īterrupta: ut Siciliā ab italia sepauerit: alii dicūt terræmotū fuisse & ptē mediā mōtis ita mare occupasse. Strabo dicit Sisciliā nihil magisq̄ abscissum ab Italia fragmētū uideri: uel ab ætnæ īcendio e fūdo reiectā cōiūctā pmāsisse sicut ēt Lipareoꝝ insulas atq͡ Pithecussas.

Q ua mare tellurem subitis aut obstruit ūdis
Aut scidit. & medias fecit sibi littore terras
Vis illic ingens pelagi: semperq͡ laborant
Aequora: ne rupti repetant confinia montes
Bellaq͡ sardoas etiam sparguntur in horas.
Vtraq͡ frugiferis est insula nobilis aruis.
Nec plus hesperiam longiquis messib9 ullæ:
Nec romana magis complerunt horrea terræ
Vberæ uix glebæ superat. cessantib9 austris
Cum medium nubes borea cogente sub axē
Effusis magnum libye tulit imbrib9 annum
Hæc ubi sūt prouisa duci: tunc agmina uictor
Non armata trahens: sed pacis habentia uultū
Tecta petit patriæ: si remeasset in urbem
Gallorum tantum populus arctoq͡ subacta.
Q uam seriem rerum longa præmitteᷣ pōpa:
Q uas potuit belli facies: ut uincula rheno:
Oceanoq͡ caret. celsos ut gallia currus
Nobilis: & flauis sequeretur mixta britannis.
Perdidit o qualem uicendo plura triumphū.
Non illum lætis uadentem cœtibus urbes
Sed tacite uidere metu. nec constitit usq̄
Obuia turba duci. gaudet tamen esse timori
Tam magno populis: & se non mallet amari.

Aut scindit: .s. teræmotu uel assiduis fluctibus obruit. Et medias fecit sibi littora terras: p ipsū mare mediū fecit sibi littora terras. Terras .s. Siciliā & italiam diuiso Appēnino a peloro qui cōtinuabāt Siciliā cū italia: & Italia a sinistra: Sisciliaa dextra factæ sunt littora maris. Vis: quæ sepat hic Sisciliā inde italiā. Vis .i. impetus pelagi declarat. Laborāt æquora: qa qua pte mare angustius est ea pte solet eē ipetuosius: ergo agitanᷣ maria ibi. Mōtes .s. pelorus & Appēninus. Cōfinia italiæ: Repetāt. iteꝝ petāt. Bellaq͡: nō satis est misisse Curionē in Sisciliā: sed etiā misit Valerium in Sardiniā: ut ibi simul bella ferrēt: & rei frumētariæ prouiderēt. Sardoas: a sardinia sardous formatur: sūt quædā deriuatiua quæ pauciores syllabas habēt suis primitiuis: q̄uis e contrario fieri debeat: ut Hispāia hispeus: sic Sardinia sardus: ūde sardous sardoa sardoū. Vtraq͡ īsula .s. Sisclia & sardinia: quæ sunt uicinæ angusto mari intercluduntᷣ. Frugiferis: fertilib9. Nec plus: & nulla terra est feracior frumēto Sisclia & Sadinia: adeo ut sit horrea duaꝝ puinciaꝝ: uidelicet italiæ & hispaniæ. Hesperiā: hispaniā. Messib9 .i. frugib9 aduectis. Vberᷣ: abūdātia. Cū mediū: dicit siciliā & sardiniā uix fertilitate frugū a libya supari: quā cōstat eē fœcūdissimā: ūde Ora. qcqd de libycis uehiᷣ horreis. Cessātib9: q̄do īquit Africa flāte austro q calorē īducit penuria laborat: at si pluuiæ abūdarēt mirifice ibi nascūtur fruges. Supat .i. p sardiniā & siciliā. Intulit: fecit p tulit. Magnū: fertilē & fœcūdū effusiōe pluuiaꝝ: Cogēte: cōgregāte. Axem: polū ātarticū: qui ē ī meridie. Hæc ubi: nūc dicit quid fecerit Cæsar postq̄ misit ī Sicilia Curionē: ī Sardiniā Valeriū: dicit ipse stati animū ītēdisse ad urbē Romā: ut ī patriā lōgo post tēpore rediret. Hæc: quæ ad rē frumētariā ptinēt. Nō armata agmina: quia milites depositis armis duxit: quasi nō bellū patriæ inferret: sed ad eā uictor rediret. Tecta: mœnia. Proh: o si īquit cæsar cōtentus fuisset uictoria galloꝝ: ī patriā rediisset: & q̄ speciosissimū de hostibus triūphū ducere potuisset: sed dū plura uincere uult minus laudis cōsecutus est. Remeasset: idest regressus fuisset Arcto .i. septētrione: quia ibi est germania & gallia transalpina: sed tū magis Britania declinat in oriētem Seriem: ordinem rerū. Longa pōpa: lōgo ordine captiuoꝝ præcedēte: ut mos erat triūphātiū. Potuit .s. præmittere. Belli facies .i. dissonas līguis habitu & armis. Vt uincula: declarat quomō id facere potuerit: qa pictis uictoriis gestabāt ī triūphū duces urbesq͡ captas & populos bello sub actos ante currū. Vt: pro qualiter. Vincula rheno: quia rhenū ponte uīxit octo dieb9: & trāsgressus ē ī Germaniā quā subegit: & britāniam petiit insulā: quæ ī medio oceano iacet. Celsos currus .i. triūphales. Nobilis: notabilis. Britānis: quia britāni sūt flaui: sicut res ipsa ostendit: & Cæsarem sequerentur: perdidit ergo Cæsar: dum uictoria galloum & germanorum: britanorumque minime cōntentus est: sed alias uictorias addere tentat: maiorem triumphū perdidit scilicet Romæ. Non illum lætis: sed ut nō tā uictor: sed quasi uictor eēt: uenientē .n. Cæsarem non læto uultu excepere urbes: sed mœsto: quæ tamquam hostem Cæsarem timuerunt.

Lætis cœtibus: quia urbes non processere Cæsari obuiam honoris gratia. Cœtibus: turbis & populis. Esse timori tam magno populis: gaudebat Cæsar: tum se præbere formidandum populis: hic sine dubio Lucanus Pompeianus est: qui capta occasione semper aliquid contra Cæsarem dicit.

Iamq̄ & præcipites superauerat anxuris arces
Et qua pontinas uia diuidit unda paludes.
Qua sublīe nēus scythicæ qua regna diāæ.
Quaq̄ iter est latiis ad sūmā fascibꝯ albam
Excelsa de rupe procul iam conspicit urbem:
Arctoi toto non uisam tempore belli.
Miratusq̄ suæ sic fatur mœnia romæ.
Te ne deum sedes non ullo marte coacti
Deseruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
Dii melius quod non latias eous in horas
Nūc furor incubuit: nec iūcto sarmata uelox
Pannonio: dacisq̄ getes admixtus habenti
Tam pauidū tibi roma ducem fortūa pepcit
Quod bellū ciuile fuit. sic fatur & urbem
Attonitam terrore subit. nanq̄ ignibꝯ atris
Creditur ut captæ rapturus mœnia romæ
Sparsurusq̄ deos. fuit hæc mensura timoris
Velle putāt quodcūq̄ potest. non omnia festa
Non fictas læto uoces simulare tumultu
Vix odisse uacat. phœbeia palatia complet
Turba patrū nullo cogendi iure senatus

Iamq̄ præcipites: nūc dicit q̄ pte italiæ iter Cæsar fecerit: dum Romā petiit: cōnumeratq̄ loca & urbes: dicit primo p cāpaniā iter fecisse: & albā uenisse: ide ī Ausoniā tēdisse & tādē ad urbē puenisse. Iamq̄. s. dū Romā rediit Cæsar. Præcipites altas: & quæ ī pcipitiū stare uident. Anxuris. ciuitas campaniæ: ubi anaxiros iuppiter colit. i. īberbis: nā xiros xiroi græce: latine nouaculā significat: ūde anaxiros qui sine nouacula est ūde ciuitas Anxur ē quæ: ut Plinius docet: alio noīe Tarracina dicebat. Pōtinas paludes. i. pometiæ: nā pometia facit deriuatiuū suū pōtinus. na. nū. sicut Liuius dicit: itaq̄ manubiæ pōtinæ: ūde dicit q̄ Tarqnus priscus manubias prædæ repōi iusserat ad ædificādū capitoliū: sed ipe tā magna capitolii ædificia fecit ut nō sufficerēt. Iuuenalis. Et pōtina palus & gallinaria pinus: Pōtinæ paludes a Cornelio cæthego cōsule siccatæ agerq̄ ex his factus: Mutianus ter cōsul pontinā paludē. xxiiii. urbiū locū fuisse prodit teste Plinio: hūc locū siccare ēt cōstituerat diuus Cæsar: ur refert Suetonius nisi morte præuētus fuisset. Vda uia. i. palustris uia q̄ ē iter illas paludes Qua: pte. Sublime nemus: Idest nēus aricinū dianæ cōsecratū: ubi ē fōs egerius: apud quē fōtē simulabat Numma pōpilius se cōsilia agitare de re pu. romana cū egeria nympha: a qua & fōs appellatus ē: & specu-lū dianæ dictus ē: Aricinū uero nemus ab aricia sylua urbi uicina: ubi relegauit hyppolitū diana. Regna. s. dianæ cōsecrata sūt. Scythicæ: quæ colit ī scythia & ī taurica regione: & diana sāguine humano placat & colit. Ephygenia āt cū horeste simulachrū diāæ ī italiā detulit. Latiis fascibꝯ: qa rōani cōsules feriis latinis albā cōuenire cōsueuerāt: & uniuersū latiū & albani iuste rationē dabāt. ūde feriæ a feriendo dictæ sūt: latinæ aūt feriæ celebrant: q̄ ibi primū Romāi īpium habuerūt ab Ascanio Aeneæ filio qui albā ī italia cōdidit. Excelsa: postq̄ in albanū mōtem cōsedisset Cæsar pspiciens de rupe alta mœnia urbis romæ uidit. Rupe. s. albāi mōtis. arctoi. i. gallia & septētrionalis. Sic fat. s. sequētia. Te ne deū: cæsar ubi procul ex arce albana mœnia urbis Romæ uidit: ī hæc uerba prorupit: ad urbē Romā apostrophat: & dicit: te ne deū sedes: cū admiratiōe quadā legēdū ē quomō īquit tā ignaui fuer Romani ut te o Roma desererēt ī quā sedē suā posuerūt dei cui præsides sūt: Iuppiter Iuno & Minerua. Ne: an. Sedes deū: ī qua sedē suā posuere dei. Nō ullo marte coacti. si bellū forte īgrueret. cuius metu urbē egrdi cogerent Romani excusādi forēt: Pro qua pugnabit urbe. q. d. p nulla si p roma nō pugnauerit. Dii melius. s. fecerūt: ut hoc tēpore nō sit gētes natiōesq̄ excitatæ: quæ sēp inimicæ fuerūt īperio Romano: nā si bellū romanis ītulissēt magnū piculū īperio īminebāt: cū tā tumidus Romanis dux cæsar hoc tēpore foret. Eous furor. s. pthorū: qui pauloāte exacerbati fuerāt cōtra Ro. bello illato p Crassū: quē cū uniuerso exercitu exciderūt. Sarmata uelox. s. nō īcubuit: q ē populus scythiæ. Iūcto pānonio. i. iūcto populo Pāoniæ: quā nūc Vngariā uocār. Getes dacis: populi sūt scythiæ: sic græce declinat ὁ γαιτης. latine dr̄ hic getes huius getæ: sicut Anchises achisæ. Quod bellū ciuile fuit. quia bellū ciuile cōflatū ē: iō salutē tibi dii o roma dederūt: sed si aliud bellū q̄ ciuile fuisset piisses. Subdit īgredit. Attonitā. territā metu. Nāq̄ ignibꝯ atris. cās explicat terroris Romāoꝝ: quia existimabāt Cæsarē urbe q̄si capta īcēdio & ferro oīa nastaturum eē. Vt. i. sicut capta eēt urbs. Rapturus: euersurus. Ignibꝯ atris: īcēdio. Vt captæ: hoc ē nō aliter q̄ si ab hostibꝯ capet. Sparsurusq̄ deos. s. credit euersurus tēpla deoꝝ. Fuit hæc mēsura timoris: tātū mali timebāt q̄tū Cæsar īferre poterat: uidelicet ut fūditus urbē euerteret. Mēsura: modus. Velle putāt qd cūq; pōt. s. q̄ rimēt romāi cæsarē posse quodcūque uult: ideo existimabāt fūditus euertere posse. Non omnia festa: rōani nō simulabāt uultu læticia: imo nec possūt etiam odisse animo cæsarem tātum pauoris animo conceperāt. Vix uacat: nō licet romanis. Festa omnia: festiua auguria. Non fictas: saltem fictas: si non ueras. Odisse: cæsarē. Phœbeia palatia. i. sibyllina: ubi libri sibyllini seruabant. lōge ē repetitum epitheton: Sibylla āt sacerdos phœbi erat: ideo phœbeia palatia appellauit. Nullo cogēdi iure qa spōte sua uenerūt nullo uocāte. Cogēdi senatus: quia nec cōsules: nec prætores: nec pricipes uocarūt eū.

E latebris educta ſuis.non conſule ſacræ
Fulſerunt ſedes.non proxima lege poteſtas
Prætor adeſt uacuæq́ꝫ loco ceſſere curules
Omnia cæſar erat.priuatæ curia uocis
Teſtis adeſt:ſedere patres cenſere parati
Si regnũ:ſi templa ſibi:iugulumq́ꝫ ſenatus
Exiliumq́ꝫ petat.melius qđ plura iubere
Erubuit: quam roma pati tamen exit in iram
Viribus an poſſent obſiſtere iura:per unum
Libertas experta uirum:pugnaxq́ꝫ metellus
Vt uidet ingenti ſaturnia templa reuelli
Mole rapit greſſus.& cæſaris agmina rũpẽs
Ante fores nondũ reſeratæ conſtitit ædis
Vſq́ꝫ adeo ſolus ferrum mortemq́ꝫ timere
Auri neſcit amor:pereunt diſcrimine nullo
Amiſſæ leges.ſed pars uiliſſima rerum
Certamen mouiſtis opes:prohibẽſq́ꝫ rapina
Victorem:clara teſtatur uoce tribunus
Non niſi per noſtrum uobis percuſſa patebũt
Templa latus.nullaſq́ꝫ feres ſine ſãguie ſacro
Sparſas raptor opes.certe uiolata poteſtas

E latebris:e penatibꝫ ſuis ubi latebat. Sacræ ſedes:ideſt ſanctæ ſedes curiæ: quia quotiens uocabaẗ ſenatus:ſi in curia conſules erant ſuis ſedibꝫ cum maieſtate quadam ſedebant:conſules autem priores ſedes tenebant:ſecundas uero prætores ideo dicit. Proxima:ideſt ſecunda poteſtas:quia ſecunda poteſtas poſt conſules erat prætoria. Prætor: appoſitiue ſecunda poteſtas. Lege:ſecundũ legem non erat ſecunda. Curules:quia uidelicet nõ ſolũ aderant conſules nec prætores:ſed nec ſedes quidẽ ipſæ erant. Ceſſere loco:ideſt de loco ſuo. Omnia cæſar erat:quid ergo erat:ibi non conſules non prætores erant: ſed ꝓ ipſis Cæſar fuit:ĩ ipſo uno omnia fuere:omneſq́ꝫ populi magiſtratus romani in uno cæſare conſpiciebantur Priuatæ uocis.ſ.Cæſaris: quia ubi cæſar loquebaẗ nemo in ſenatu ſententiam dicebat: niſi ipſe ſolus: ideo quia loquebaẗ:niſi uox cæſaris illius teſtis erat ſenatus. Curia:continens ꝓ cõtento:ideſt ſenatus Priuatæ uocis:cæſaris: q̃ quãuis priuatus omnia tenebat: uel priuatæ:q̃a quãuis non tribunus:nõ ædilis:& nullũ gereret magiſtratũ: tamẽ tãquã prĩceps loquebaẗ in ſenatu. Sedeř patres:patres cõſederũt in curia:& parati erant decernere quodcũq́ꝫ uoluiſſet:etiã ſi ſe regem facere uoluiſſet. Cẽſere parati: nimio metu cõpulſi patres regnũ cæſari decreuiſſẽt etiã ſi peteret regnum:ſi tẽpla:ſi iugulũ: ſenatus cõſultũ in ſententiã cæſaris deueniſſet. Si regnũ:ideſt ſi ſe regem eẽ uoluit. Si tẽpla.i.ſi in deoꝝ numero eẽ uelit:ſicut imperatores omnes relati ſũt. Iugulũ ſenatus:ideſt ſi petit iugulari patres. Exiliũ:ut in exilium mittanẗ patres. Melius.ſ.fuit urbi Romæ. Quod plura iubere erubuit.quia cæſar pudore deterritus:ne id quidẽ ĩperaſſet q́ꝫ Romani pati uolebant. Erubuit: puduit cæſarẽ iubere. Tamẽ exit ĩ iram: quãuis tãto furore ꝑculſi eſſent:libertas amiſſa uoluit expiri unũ uirũ Metellum:an tueri poſſet iura. Exit:erũpit uiꝝ Metellum.Cæſar teſte Apiano romam delatus po.ueteꝝ calamitatũ recordatione turbatũ:quã ſub ſylla& Ma.olĩ pertuliſſet trepidantẽque magna ſpe pollicitationibꝫque leniuit: hoſtibꝫ præferẽs humanitatem ac clementiam:Lucium enim Domicium a ſe captum cum pecuniis ac neceſſariis ſuis: libertati redditum fuiſſe ait: quibus dictis publici ærarii clauſtra perfregit: obſtantique in aditu Metello ex tribunis plebis mortem eſt comitatus: theſauros a nemine contactos uſque in illam diem militibus rapere conceſſit hos enim olim execratione propoſita publice conditos fuiſſe memorant: ut niſi celtico inſurgente bello a nullo promerentur: Verum Cæſar celtas a ſe deuictos aſſerens urbem ab execratione liberam reddidiſſe ait. Iura: leges. Pugnaxque Metellus: Metellus tribunus plebis alia omnia perpeſſus eſt: ſed ubi uidit reſerari templum Saturni:in quo ærariũ populi Romani: ut inde aurum & argentum auferret Cæſar quo militibus ſuis ſtipendium daret: commotus eſt qui antea leges uiolari permiſerat & iura: cupiditate auri & precio: ut hoc tolerare nequiuerit. Pugnaxque metellus: ex eo quod ſequitur. Saturnia templa: ideſt ærarium quod in templo Saturni erat. Ingenti mole: ideſt uecte. Rapit greſſus: ideſt raptim fert. Rumpens: per agmina Cæſaris irrumpens. Aedis templi. Vſque adeo: quamuis impulit Metellum pro ærario pugnare. Amor: ſcilicet cupiditas auri: nam qui pro legibus non decertauit: nunc pro auro decertare auſus eſt. Amiſſæ leges: ſine certamine pereunt leges: quia nemo eſt qui pro legibus decertauerit. Diſcrimine nullo: ideſt nullo certamine: ſicut apud uirgilium in eadem ſignificatione: Poſt hos æquo;diſcrimine piſtrix. Sed pars uiliſſima rerum. Leges nullæ certamen mouerunt: quamuis uiolatæ: ſed opes fuerunt: quæ auſæ ſunt certare contra Cæſarem. Viliſſima pars:quia ſordes dicuntur diuitiæ:q́ꝫ homines faciant ſordidos. Tribunus:ſcilicet Metellus. Victorem Cæſarem a rapina ærarii. Teſtatur ſcilicet defenſionem ſuam clara uoce. Non niſi: conuerſus ad omnes cæſarianos Metellus: nec ueritus cæſarem ipſum dixit: uobis nullo pacto patebunt ærarii fores niſi prius per pectus noſtꝝ tranſfigaẗ ferrũ. Per noſtꝝ latus.i.prius percutiendum erit noſtꝝ latus q̃ tẽpla ſaturni uobis pateãt. Raptor:o Cæſar. Sparſas opes.i.ſpargẽdas militibus ſuis. Opes pub.æris.

Certe uiolata poteſtas.ſ.tribunitia. Deos.ſ.ultores. Craſſū:ꝓbat exēplo o cæſar ſi me uiolaueris:quia tribunus ſū:ſcito deos ultores fore. Diræ:furiæ q̄ ſūt tres Alecto Megera:& Theſiphone. Tribuniciæ:fauentes tribunis. Nouerūt:deſtinauerūt:nā ut refert Apiāus: Craſſo urbe egrediēti illaturo bellū parthis multa quidē ac dira tribuni ānunciauere:ne pthis hoc malo ꝓrſus īdignis īferret bellū monuere: cui minime parēti publicas execreatiões extulerūt:quibꝰ ſpretis Craſſus demū ī pthia ꝓfligatus ē cū filio eiuſdē nomine & uniuerſo exercitu fere cæſo:nā ex cētū milibꝰ uix decē milia ī Syriā e fuga euaſiſſe ferūtur alii. Voueñt.ſ. Craſſo. Sæua bella.ſ.pthoꝝ.M.Cato tribunus plebis ītercessionibꝰ ſuis comitia īpedierat & ueſtē ſenatus mutauerat:deīde ꝑlato uatinio ꝑturæ repulſā tulit:idē.M.Cato cū īpediret legē qua in quīquēniū ꝓuīciæ: ut Syria Craſſo pthicūq; bellū hiſpania pōpeio dabanť a .C. Trebonio ī carcerem deductus ē:ideo dicit tribunitiæ iræ ſecutæ ſūt craſſū ī bella: quia ad hoc ut Syriā pthicūq; bellū obtineret Craſſus Cato tri.ple.ī uīcula cōiectus eſt. Detege iā ferrū:ꝓſequiť ēt animoſitatē Metelli deſcribere:Accīge īquit ī me gladiū o Cæſar hoc faceř potes abſq; reſpectu cuiuſpiā pudoris: Nā quoniam ciuitas deſerta ē:ideo pauci erāt qui hoc tuū ſcelus aſpiciāt.obiicit cæſari ꝙ metu ipſius Romāi urbē deſeruerīt. Turba uerēda:nō ē opus ut erubeſcas hoc facinus cōmittere:qa deſerti ſtamus ī urbe. Miles ſceleratus.i.tuus exercitus. Nō feret præmia:nam hoc aurū & argētū militibus tuis diſtribuere uolebas. E nr̄o.i.de publico. Nō cogit egeſtas:ſed ſi neceſſitas hoc te facere cogeret excuſandus uidereris: at uero cum poſſis alienos populos militibꝰ tuis diripiēdos obiicere:debes parcere tuæ pr̄iæ. Populi.ſ.hoſtiū. Donec:militibꝰ tuis. Pa.exhau.ſ.ciuibꝰ qa ciues ī pace cōſūpti ſūt nec illoꝝ ſpolia quæ nulla cogit neceſſitas eripere debes. Egeſtas:neceſſitas nulla cogit te. Bellū cæſar habes: qa habes bellū o Cæſar potes milites tuos diuites faceř. His magnā ira pcitus ē:nō mediocri cæſar ubi uidit Metellum tā obſtinate ad uerſari uolūtati ſuæ:& ita ipſū ē allocutus.

Inuenit iſta deos:craſſumq; in bella ſecutæ
Sæua tribunitiæ uouerunt prælia diræ
Detege iam ferrum.neq;.n. tibi turba uerēda
Spectatrix ſcelerum: deſerta ſtamus in urbe.
Non feret e noſtro ſceleratus præmia miles.
Sūt quos ꝓſternas populi:quæ mœnia dões.
Pacis ad exhauſtæ ſpoliū non cogit egeſtas.
Bellū cæſar habes:his magnam uictor in irā
Vocibꝰ accēſus:uanam ſpē mortis honeſtæ
Concipis:haud inquit iugulo ſe polluet iſto
Noſtra metelle manus:dignum te cæſaris iræ
Nullus honor faciet.te uindice tuta r̄licta eſt
Libertas non uſq; adeo permiſcuit imis
Longus ſumma dies:ut non ſi uoce metelli
Seruenť leges malint a cæſare tolli.
Dixerat.& nundū foribꝰ cedente tribuno
Acrior ira ſubit.ſeuos circunſpicit enſes
Oblitus ſimulare togam:tum cotta metellū
Compulit,audaci nimium deſiſtere cepto.
Libertas inquit populi quem regna coercent.

Vanā ſpē:uana īquit ē ſpes tua o Metelle:ꝙ uidelicet hōeſte mori & fortiter poſſis: ut uidelicet dicaris ꝓ libertate reipu.pugnaſſe & ꝙ mori malueris q̄ pmittere ut ærariū ſpoliareť:ſed manus Cæſaris īdignareť pollui ſanguine tuo. Honeſte mori:cū ꝓ libertate & ærario populi romani pugnes. Vanā: qa nō cōſequeris qđ optas. Nr̄a manus:quia īdignare ut noſtris manibꝰ pereas. Iſto ſāguine.ſ. tuo uili ſanguine. Nullus honor:ꝓ nullius libet rei honor. Te uīdice:hyronice loquiť: uidelicet te ultore tuta erit libertas populi romani. Nō uſq; adeo:nō adeo inqt lōgitudo tēporis cōparauit magna pūis:ſūma īfimis ut ſi alteꝝ præſtareť:aut deſtruanť leges a Cæſare:aut ſeruenť a Metello:ut nō malint a cæſare deſtrui: q̄ a Metello defēdi. Lōgus dies.i.lōga uetuſtas. Seruenť leges:ſi iſta cōditio poneret īter te & me & leges ſēſū haberēt: dicēdo optate leges:an malitis deſtrui a Cæſare an defēdi a metello:ip̄e leges diligerent potius a me deſtrui q̄ a te defēdi: At nūdū.cū adhuc pſiſtereret ī propoſito Metellus ne ſineret reſerari ærariū: tūc cæſar magis īcenſus ira ita cepit circūſpicere gladios militū ſuoꝝ: ut ipſū ī cōſpectu ſuo obtrūcarent tūc cotta tribunus alter collega Metelli:ut cognouit piculū qđ īſtabat cū his uerbis quæ ſequunť ē allocutus: ut illū a propoſito ſuo deterreret & oſtēderet rōes:quibꝰ Metellus nō deberet ſupra uires rē tantā ſuſcipere:cuius perſuaſiōe tandē motus ceſſit a foribꝰ ærarii. Deſiſtere:remoueri. Audaci cepto: ab īcœpto nō forti:ſed audaci. Libertas:īquit o metelle:q in libertate eſt:ſi libetatem illam defendere uoluerit cōtra potētiores libertas illa peribit: ſed hæc libertas quāuis defēderis periit: nā potentior libertatē illā deſtruit:pariter cū te ſit cæſar potentior ipſa libertas peribit:quia nō poteris reſiſtere:ſed ſeruire cogeris. Sed quomodo poteris defendere libertatē:ſi deſiſteris reſiſtere potentiori: etiā ſi non ſeruabis libertatē: libertatis tamen defenſor eris Cui ſeruaueris ūbrā ſed tu ſeruabis umbrā libertatis:ſi uelis quicquid iubeare a potentioribus:uerbi cauſa. Si Cæſar uoluerit ut hoc loco aperire ærariū: & ut promiſeris aperire: ſeruare uideberis ſi hoc facere uolueris:tunc non ſeruabis umbrā libertatis:at uero ſi reſiſtere uolueris & non potueris, tunc ſeruare,eam uideberis:& libertatē non ſolū:ſed nec imaginem libertatis ſeruabis.

Libertate perit: cuius seruaueris umbram
Si quicquid iubeare uelis. tot rebꝰ iniquis
Paruimus uicti. uenia est hæc sola pudoris
Degenerisq; metus. non iam potuisse negari
Ocius auertat diri mala semina belli:
Dāna mouent populos si quos sua iura tenēt
Nō sibi sed dōino grauis ē quæ seruit egestas.
Protinus abducto patuerunt tēpla metello
Tunc rupes tarpeia sonat magnoq; reclusus
Testatur stridore fores. tunc conditus imo
Eruitur templo multis non tactus ab annis:
Romani census populi: quem punica bella:
Quē dederat perses: quē uicti preda philippi.
Qđ tibi roma fuga pyrrhus trepidante rliqt.
Quo te fabricius regni non uendidit auro.
Quicqd parcorum mores seruastis auorum:
Qđ dites asiæ populi misere tributum:
Victoriq; dedit minoia creta metello:
Qđ cato longinqua uexit sup æquora cypro

Velis: permittis. Iubeare. s. a potentiori. Quem regna coercent. i. Reges & principes qui non iam ciuicam: sed tyrānicam cōditionē & ptātem exercent. Libertate perit: uidelicet nimia libertate qua uolunt resistere potentioribus. Tot rebus: maioribus īquit iam uicti puimus: si ergo maiora ppessi sumus cur nō minora patiamur. Venia hæc: in hoc solum uenia nobis præstatur: q̄ si uelimus potētioribus negare nō possumus. Tot rebus iniquis. i. opibꝰ potentium paruimus: cum Cæsari contra senatus auctoritatem prouinciæ delegabantur: ut in quinquēnium sub Cæsare esset italia: Syria pthicumq; bellum Crasso: Pōpeio Hispania nolente tribuno: sed tamen hæc iuitis nobis facta sunt: passi ergo sumus maiora minora etiam patiemur. Hoc. s. negari cum potētioribꝰ qui ad eas opes puenere ut nemo ipsis resistere possit. Venia pudoris si pudet cōtra libertatem aliqd permittere. Degeneris metus. i. sibi uidetur pusillanimus fuisse. Nō potuisse negari. etiam si uolueris negare non poteris: ideo est sola uenia pudoris non negare. Ocius auertat: o Metelle pmittas hūc a nobis auferre aurum & argentum quod ē causa & primordium omniū bellorꝶ. Auertat. s. cupiditatē auri. Damna si quos sua iura: cum pōt aliqs sua iura seruare: tunc indignissimū est: si quid amiserit: at uero cū iam opprimit̄ a potentioribꝰ si qd indignū patiatur: id non sibi: sed uiolatori uitio dādum est. Tuentur: defendūt. Siquos sua iura: pro siqui possūt sua iura defendere: hyppalage est. Quos: populos. Nō egestas: sed egestas & necessitas quæ seruit potentioribus non est dedecori sibi: sed domino: uidelicet coegit eē: & nō patiēti dedecori ē sed faciēti

Protinus: cum hæc dixisset Cotta: Metellus tandem cessit Cæsari: & remoto illo reseratæ sunt forēs ærarii. Patuerunt: Cæsari. Abducto: remoto metello. Protius. pro quocumq;. Tunc rupes tarpeia: sic enim fabricatæ fores ærarii erant: ut sine magno strepitu aperiri non possent: ideo hoc fecerunt romani: ne quis furari posset aurum & argentum qđ ibi seruabatur: dicit igitur cum reserarent̄ fores īgētem strepitum fecisse: ut tota rupes tarpeia resonauerit. Tēpla: uidelicet tēplū saturni in quo erat ærariū. Testatur: īdicat. Reclussas: aptas. Tū conditus: dicit quātus ab ærario thesaurus exceptus fuerit a cæsare: uidelicet q̄ iā a cōdita urbe ad tempus Cæsaris fuerit a populis & a nationibꝰ partū id omne ærariū repositum. Multis nō tactus ab ānis: qui seruatus fuerat p multos ānos. Quem punica bella: ut Carthago populi romani inimicissima euersa: bona omnia & pecuniæ a. Cn Scipione Romam trāslata sūt: & in hoc templo reposita fuerūt. Quē: censū. Perses: rex Macedonū quē uicerat Paulus æmilius. Præda philippi: nā Qu. Mumius flaminius philippum Regē Macedonū uicit: Paulus æmilius Persem filiū suū & nō solum uicit: sed ipsum in triūphū duxit: Præda. s. dederat. Quđ. s. aurꝶ eruitur. Pyrrhus: Rex epyrotarꝶ qui a Tarentinis accitus in italiā cum aliquot eqtibꝰ uenerat bellū populo ro. intulit: & sæpe uictor euasit: tandē uirtute & continentia Fabricii uictus ex italia decedere coactus est: & ipse reliquit: aliqd pdæ po. Ro. ad hoc usq; tempus seruatā. Fuga trepidāte: nā trepidus ex italia fugit: sed id aurū eruit̄. Quo uēdidit regni qa Fabricius cū missus esset legatus ad Pyrrhū qui Tarenti erat: Pyrrhus Fabricii uirtutem ē admiratus: iā ātea ēt medicū regis auerterat q capto pmio spōdebat se necaturꝶ eē regē. Tētauit quoq; pyrrus magnis pcibꝰ pellicer̄ fabriciū & si secū uiuer̄ uellet ipsū iter prīos habiturꝶ eē: & cū eo omne suū rgnū cōicaturꝶ. Fabri. āt oēs pollicitatiōes pyrrhi cōtempsit: iō dicit aurū illud dirripi a cæsar̄: quo auro pyr. Rex Epyrrotarꝶ nō potuit emer̄ fabriciū. Fabrici. nō uēdi. qa si aurꝶ accepisset: ipiū opꝑssisset. Quicqd pcorꝶ: eruit̄ ēt oē aurꝶ qđ p simoniā ātiquorꝶ cōgestū & cūulatū fuerat. Quod dites asiæ po. s. deuicto rege ātigono: nā tribunaria facta ē Asia po. ro. & īde magna uectigalia exigebant̄. Metello. s. cretico: nā cretā deuicit: ūde & cognomē accepit. Minoia. i. q̄ quōdā fuit: sub ipio Regis miois. Cato lōgiq̄. Ptolemæus rex cypri: magnū thesaurum seruabat: & po. ro. ueritus ne magnitudie pecunæ magnum aliquod piculum urbi Romæ inferret. statuit pecuniam illā Regi auferre: Rex cū audiuisset Catonem in cyprum mitti: ut aurū suum auferret q̄ in eo spem omnem reposuerat: tanta animi egritudine affectus est: ut sibi mortem consciuerit: Cato cum aurꝶ illud accepisset sūma diligētia & ītegritate Romā aduexit: illudq; ī ærariū reposuit.

Tunc orientis opes:pergit dicere gazam.quæ diu in ærario cōseruata:& a diuersis gentibꝰ ac nationibꝰ regibꝰq̧ parata fuerat:nūca cæsare diripitur & ultima spolia dicit quæ in ærario Pōpeius reposuerat sub actis orientis regibꝰ:dicit enim. Oriētis opes.f.egerūtur:est.n.zeuma ab inferiori. Captorūq̧ regū: declarat.f.Aristoboli: Mitridatis tygrānis Regis armeniæ & filii sui: Aristobolus rex iudeorū fuit:nā hos captos in triunphū pduxit Pōpeius & mitridatis regis pōti opes multæ ac præciosæ i ærario a pōpeio repositæ fuerant. Prælata gaza.i.quæ ē præmissa & āte lata:nā præcedere uidebanť captiui:& spolia captorum Regū præferebant:ut speciosum triūphum faceret

Tunc orientis opes:captorūq̧ ultima regū
Quæ pōpeianis prælata est gaza triūphis
Egeritur.tristi spoliantur templa rapina.
Pauperiorque fuit tūc primū cæsare roma.
Interea totū magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia mouerat urbes:
Proxima uicino uires dat græcia bello.
Phocaicas āphisa manus: scopulosaq̧ cyrra
Parnassusque iugo misit desertus utroque
Boetii coiere duces quos impiger ambit
Fatidica cephisos aqua cadmeaque dyrce.
Pisæque manus:populisq̧ p æ quora mittēs

Egeritur:eruitur. Tepla.f.Saturni. Tristi rapia ab effectu quæ tristes facit spoliatos. Pauperiorq̧ fuit: & quo die cæsar ærariū populi ro. spoliauit ditior urbe romana fuit. Interea totū:in hoc capitulo cōtinetur cathalogus gentiū & populorum qui pōpeio coniuncti sunt aduersus cæsare:nā filiū suū Cn.Pōpeium:& cōsules miserat in Asiam:q oēs undiq̧ gētes cōcurrerēt in bella: ubi nomen Pōpeii cognitum eēt triunphis uictoriisq̧ suis:dinumerat ergo populos:qui ad bellū cōmoti fuerunt. Apianus Alexādrius refert Pōpeio affuisse orientis nationes oēs magno numero:ptim i equis: ptim pedestribꝰ suffultas copiis:egræcia lacedemonios sub propriis distributos regibꝰ & ex pelopōeso alios: Boetii pterea cū ipsis aderant:& Atheniēses in castris: utrisq̧ igiť præconis uoce proclamātibꝰ: minime iniuriā exercitui inferre ueluti legūlatores sacros: ad gloriam cōuersi belli:quasi ꝓ romanorū dignitate Pōpeio adhæserāt:ex græcis modicū quid: uerū quicūq̧ icircuitu maris orientē uersus icolunt fere omnes ad eū uenerant:Thraces uidelicet Hellespōtii:Bithinii:Phryges:Iones:Lydii:Paphilii:Pisidæ:& Paphlagōes Cilicia ad hæc & syria:phenicecq̧: & hæbreorū genus: Arabesq̧ his finitimi:Cyprii isuper & Rodii: & cretenses fūditores:& isulares alii conuenerant:& Reges Dinastæ auxilia secū afferētes:Deiotarus orientaliū galatarū Tetrarcha: Ariātes Cappadocū Rex:armeios itra Euphratē icolētes Taxiles priceps adduxerat: Armenios uero supra Euphratē Megabates Artapi Regis pfectus:alii prerea iferiores potētia Dinastæ ad belli laborē una se cōtulerant:feruntur & ex ægypto naues.lx.ad illū peruenisse:ex ægyptiis regibus Cleopatra fratre puero:uerū hæc quidē bello minime interfuere:nō enim aliæ naues ad id accesserāt: sed corcyræ in ocio cū cæteris degebāt:quod a pōpeio minus prudēter factū existimatur:q classem neglexisset:q longe præpotēs omnē qui ad hostes ferebatur cōmeatū facile auferre potuisset. Cæsari uero affuere equites Celtæ ac celtarū:q supra alpes icolūt:numerus fere alius: græcorū ad hos auxilia accesserunt dolopes: Acarnanes:Etoli.Cæsar duo supra.xx.milia habuisse fertur iter quos equites circa mille ānumeranť:Pōpeiū bis toridē secuti sūt:i quibꝰ septē milia equitū fueť:q āt de his similia loq existianť:septuaginta milia Italorū hoc prœlio i unū cōcurrisse memorāt:q minorē numerū describūt.xl.milia qui rē in maius extollūt quatercēta milia extitisse aiūt:horū sexcuplū Pōpeio.alii tribus ex ptibꝰ duas illi ascribūt: hæc paulo altius repetiuimus:qa cognitu digna sūt. Casuras urbes:metonomia pro populos q i urbibꝰ cōtinenť. Casuras.quia gētes quas secū habebat Pōpeius: cæsar i thessalia ad iternitionē ppe cecidit. Verū ut idem Apianus refert ex Pōpeii ptibꝰ senatores.x.ceciderūt:quorū e numero fuit L. Domitius olī cæsari i Gallia successor destinatus i cōfinio captus ab eo dimissus:equestris ordinis ad quadragita ex illustroribꝰ.ex reliquo āt executu q rem i maius extoliūt:quiq̧ supra uigiti milia cecidisse aiūt. Cæterū Asinius pollio qui sub cæsare ea i pugna dimicauit:sex milia ex Pōpeii exercitu iteriisse solū scribit. Proxima:ex his urbibꝰ quæ auxilia pōpeio attulerāt:dicit primo de græcia. Proxia:ꝓpiqua italiæ. Vicino bello.i.ciuili bello: qđ haud ꝓcul gestū ē. Phocaicas:urbs phocidos ē Amphisa teste Strabone ideo. Manus āphisa.i.populi qui circa hāc urbē habitāt auxilia dāt Pōpeio. Scopulosaq̧ cyrra:ex boetia populi uenerunt. Parnasus: mōs ē boetiæ musis cōsecratus: q i duo scidiť iuga.f.heliconē & citeronē:alter hēt cyrrā:alter nysā ciuitates.In cyrra coliť phœbꝰ:i nysa bacchus:dicit ergo ex utroq̧ iugo pnassi mōtis populos i bella missos fuisse:qui sub pōpeio militarent. Scopulosa:mōtuosa ubi colitur Apollo. Boetii:præterea etiā boetii duceť Coiere.i.cōuenerūt ad pōpeiū: & q fuerūt illi duces declarat uidelicet quos ipiger ābit fatidica zephisus aqua. Fatidica.i.iuxta quē flu.ē tēplū fatidicæ thēidis. Cephisos.flu.ē boetiæ: i cuius ānis marginibꝰ & themidis tēplū:q fata sciscitātibꝰ dabat. Cadmeaq̧ dyrce:nā thebæ quā cōdidit cadmus:q ciuitas ē i boetia:dyrce ē appellata a fōte dyrceo:q i ea urbe natus ē. Piseæq̧ māus:pisa & helis ciuitates fueřt iuxta olympū mōtē:ubi olympica certamia i honorē iouis celebrabāť. Populus:dclarat uidelicet alpheus.

Sicanias alpheus aquas:hoc dixit ſecũdũ fabulas & rei ueritatẽ: fabula eſt ꝙ alpheus ãnis uiderat ĩ ũdis ſuis Arethuſã nymphã poſt ſudorẽ uenatõis ſe lauãtẽ:quã uiſã ſtati amauit: quæ cũ illi aduerſaret̃ hãc ui/olare uoluit:illa in fugã cõuerſa eſt: quæ diu e manibꝰ illius elapſa tãdẽ cũ uinceret̃ ab Alpheo:ſupplex de os rogauit: ut ſui miſererent̃:& ſtatim cõuerſa ẽ in fõtẽ ſui noĩs:Alpheus ſtati fõtẽ ſuũ ſequutus ẽ:illa ſub/ter mare ꝑ mediũ trãſiuit ĩ Siciliã:ut aquã ſuã nõ ĩmiſceret amaritudini maris:& ab elide uſque in Siciliã: petiit:Alpheus ꝓſequutus ẽ eã:dicit ergo ꝑ æquora.

Sicanus alpheus aquas: tunc mænala liquit
Archas & herculea miles trachinius oethem
Theſproti:driopeſq; ruũt:quercuſq; ſilentes
Chaonio ueteres liquerunt uertice ſellæ.
Exhauſit totas quanuis delectus athenas
Exiguæ phœbea tenent naualia puppes:
Treſq; petunt ueram certi ſalamina carinæ
Iam dilecta ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis.gnoſiſq; agitar̃ pharetras
Docta.nec eois peior cortyna ſagittis.
Tunc q dardaniã tenet oricon & uagus altis
Diſperſus ſyluis athamas.& nomine priſco
Encheliæ:uerſi teſtantis funera cadmi.
Colchis & adriacas ſpumãs abſyrtos in ũdas

Mittẽs ſic.al.aquas:nã ita ẽ ꝙ ita deprehẽdit̃ ex eo ꝙ apud Pyſas ſigulis qbuſq; luſtris in honorẽ iouis Olympia certãina ibi celebrarent̃:& ſacrificia fierẽt ſãguĩe uictimaꝝ:quæ apd̃ Pyſã & Elidẽ ĩmolabãt̃: poſtea ĩ Siciliã apparebat ĩ Aretuſa fõte: ex eo ergo cõprehẽdit̃ ꝙ ãnis ille a Pyſa & Elide uſq; ĩ ſiciliam ſubter mare trãſierit.Virgi. Aut alphea rotis ꝑlabi flumĩa pyſæ. Mænala: mõtes ſũt archadiæ. Oe/then.ſ.liqt mõtẽ Theſaliæ:ubi hercules cõbuſtus ẽ nã cũ illi uxor eius Deianira miſiſſet ueſtẽ lyntheã Neſſeo ſãguĩe tĩctã ꝙ ſtulta credebat: ipſã uires ão/ris hẽre:erat autẽ lerneo ſãguĩe uenenata: qa hercu les lerneã hydrã ĩterfecerat ſtatĩ uenenũ ſerpẽtis ad medullas uſq; Herculis penetrauit: ut ĩ furorẽ con uerteret̃:& cũ dolorẽ pati nõ poſſet:rogũ ſibi con/ſtruxit ut ĩ eo ſe iniiceret:& philoctetæ cui arcũ ſuũ & ſagittas reliqt:iuſſit ut ĩ flãmã ignis rogo ſubiice ret:& ita cõbuſtus ẽ:iõ dicit herculeã oethẽ:ĩ quo Hercules cõbuſtus ẽ. Trach nius: Trachĩ ut oſtẽ/dit Stra.boetiæ ẽ ciuitas Theſteæ noĩe ſimilis pho cẽſi exigua ſãe:eius ciues trachinii uocãt̃. Theſpro ti:theſproti acarnaniã & Etoliã ſupiorem habitãt barbaroꝝ ſane:ut refert Strabo:natio ſub theſprotis priſtinis ſæculis erat dodona. Sellæ: ſellarũ nomẽ ciuitatis ẽ ĩ epyro:q̃ cahonia ẽ appellata a cahone fr̃e heleni. ut Virgi. Cahoniã q̃ a fr̃e cahone dixit: ubi nemus erat plenũ quercubꝰ qbꝰ ĩhabitãt colũbæ & ſiſcitãtibꝰ reſpõſa dabãt: q̃ſi ex ore Iouis exeũtia:ioui nemus illud cõſecratũ erat:dicit ergo quo tẽpore miſert̃ auxilia põpeio : tũ colũbæ ſciſcitãtibꝰ reſpõſa ã/plius nõ dabãt:ideo dicit:ideo ſilẽtes quercus.i.ĩ qbꝰ iã ſiluerãt colũbæ :qa ãplius reſpõſa nõ dabãt. Ca honio uertice.i.ĩ mõte ciuitatis cahoniæ. Exhauſit totas: dicit q̃uis milites delecti eſſẽt:tamẽ Athenas d̃ſeruert̃:uidelicet ꝙ tãta multitudo uiſa ẽ militũ:ut Athẽæ d̃ſertæ fuerit:& pene uiduatæ .Exiguæ pup pes.i.relictæ paucæ naues q̃ portũ Atheniẽſiũ cuſtodierẽt.i.pyrreũ:nã pyrreus portus famoſiſſimus erat Athenis ideo naues illæ q̃ſi ĩpiũ totius græciæ tenuerũt. Delectus.ſ.militũ. Naualia pyr.i. naualia pyr rei portus. Treſq; petũt uerã:& ſalamĩa cypri miſit auxilia Põpeio:ſed uerã dicit: qa thelamõ pr̃ theucri & Aiacis cũ tribꝰ nauibꝰ miſit hos filios ad Troiã cũ Agamẽnõe:cũ ad excidiũ Troianũ Græci mille naui bꝰ ꝓfecti ſũt:dicit ergo ꝙ ſalamĩa quã ĩ cypro cõdidit theucer ne faceret cõtra pr̃is ĩpiũ: nõ ẽ auſus ĩ pr̃iã redire:nã pr̃ mittẽs Aiacẽ & theucrũ ꝑcepit ne alter ſine altero rediret mortuo Aiace q deſpatiõe armoꝝ Achillis ſe ĩterfecerat : theucer nõ ẽ auſus redire ĩ pr̃iã:ubi erat Thelamõ pr̃:ſed ꝓfectus ĩ cyprũ ſalaminã cõdidit nouã:ideo imitati ſũt ſalaminã ãtiquã thelamonis:qa ſicut miſerat tres naues ad auxiliũ Agamẽ nonis aduerſus Troiã: ſic & ipſa tres miſit cũ Põpeio. Verã credi .i.imitãtes ſalaminã ãtiquã Thelamõis in Græcia:non eam quæ in cypro condita eſt. Iam dilecta ioui: & cretenſes qui centum urbes habebãt miſerunt auxilia Pompeio. Centenis populis:quia centum habitabant gentes:ſicut Virgilius.centum urbes habitant:nunc tres tantum urbes eſſe dicuntur:ũde Virgilius. Non ego te quondam centum dige/ſta per urbes. Agitare:tractare. Gnoſis pharetras:Ideſt cretenſes. Gnoſis urbs Metropolis eſt totius cretæ: in qua regia Minois regis fuit . Cortyna :populus cortynenſis:cortynia ciuitas eſt : ubi ſtabula Regis Minois fuere. Nec peior: nõ imperitior. Eois ſagittis. Ideſt parthorum qui ſunt populi ori/entis. Tunc:ſcilicet uenerunt. Oricon dardaniam:Ideſt thraciam:nã dardanii in Thracia ſunt:quo/rum oppidum eſt oricon. Athamas: fluuius qui dicitur incendere niuẽ:unde Ouidius.metha. In ſe/cta pythagorea dicit:Admotis athamãtis aquis incenderere niues.dicit ergo populos qui iuxta fluuium athamãtẽ habitãt ueniſſe ĩ auxilia Pom. Encheliæ:etiã encheliæ ciuitas:ubi Cadmus cũ hermione uxore cõuerſi ſunt in angues ſimiles ãguillæ. Priſco:ãtiquo. Teſtãtis funera cadmi:qa ẽchelis græ.ãguilla lati næ. Colchis:uenerũt etiã qui habitãt colchim:quæ ẽ haud ꝓcul a caucaſo mõte:hæc loca ſubegerat Põ cũ ꝓſeq̃ret̃ Mithridatẽ. Abſyrtos:flu.ſic dictus ab Abſyrto fr̃e Medeæ quẽ illa fugiẽs mẽbratĩ dilacera/uerat:nota fabulã &c. In ũdas adriacas:quia deſcẽdit in mare adriaticũ in omnibus ſubaudi uenerunt.

Penei qui rura colunt:quorumq; labore
Thessalus hemoniam uomer ꝑscidit hiolcon
Inde lacessitum primo mare. cum rudis argo
Miscuit ignotas temerato littore gentes.
Primaq; cũ uẽtis pelagique furẽtibus undis
Composuit mortale genus:fatisq; per illam
Accessit mors una ratẽ:tũc linquitur hæmus
Thracius.& populũ pholoe metita biformẽ
Deseritur strimon:tepido committere nilo
Bistonias consuetus aues:& barbara cone
Sarmatichas ubi ꝑdit aquas:sparsaq; ꝑfũdo
Multifidi peucen unum caput abluit histri.
Misiaque & gelido tellus perfusa caico
Idalis & nimium gelidis exilis arisbe.
Quiq; colũt pitanẽ.& que tua mũera pallas
Lugent damnatæ phœbo uictore celene

Penei:amnis thessaliæ. Colũt rura.i.qui peneũ amnẽ habitãt. Hemoniã hiolcon:urbẽ thessaliæ.Quorũ:thessalorũ. Hemoniã:nã thessalia diuersis nominibꝫ est appellata secundũ diuersos reges: ut ĩ primo dictũ ẽ opis. Inde lacessitũ primo mare:Ex hac thessalia ĩquit primũ nauigare cæperũt prĩcipes:nã ædificata prĩa naue argo ab argo fabro:cui suũ nomẽ tantũ posuit: Iason thessalus fuit:qui græciæ principes accitos secũ duxit:ad ĩsulã colchõ ad rapiẽdum uellus aureũ:quod auxilio Medeæ ꝑtum uexit ĩ thessaliã. Inde:a thessalia. Rudis argo:noua:uel qa prima fuerat:nõ ita artificiose fabricata,fuerat:η αργοσ græce ꝑ oẽs casus declinat̃:latine aũt ĩ tribꝫ casibus tantũ:nominatiuo:accusatiuo: & uocatiuo: Hæc argo hãc argo o argo. Ignotas gentes.s.colchis quã nunq̃ ante uiderat. Temerato littore.i.uiolato: quasi nephas declarat illud temerato littore:quia nauis prĩa fuit ausa miscere terrestres mortales cũ alitibus & piscibus. Cõposuit.i.miscuit & cõiunxit cum uẽtis & cõcutientibꝫ undis pelagi. Accessit mors una:multa genera motis ante erant:sed aliud accessit.s. naufragiũ. Per illam.s.hãc argo.Hinc:deĩde. Hæmus: mõs Thraciæ:sex milibꝫ passuũ arduus teste Solino liquit̃ ab incolis. Pholoe:thessaliæ mons.g.& phologi:hæc pholoe pholoes. Populũ biformẽ.i. centauros. Mẽtita.quia false dixerat centauros biformes habuisse in eo monte semiuiros: idest qui dimidia parte uiri & dimidia equi essẽt. Respexit ad historiã:no enĩ biformes erant:sed qa primũ assueti equos equitare & frena equis ĩponere:ab his a quibꝫ nunq̃ ãtea uisi fuerãt semiuiri fuisse dicunt̃. Strimon.flu.thraciæ. Bistonias aues.i.grues thraces.nã tpe æstatis discedũt a nilo qui ẽ ĩ Lybia: & cõferũt se ad strimonẽ flu.thraciæ qui ẽ ĩ septẽtrione: grues enim amãt tẽperiẽ:& ĩ eã se cõferũt:quia tũc ĩ Aegypto uel Nilo tempore æstatis maior calor ẽ: iõ deserto nilo cõferũt se ĩ bistoniã ubi ẽ strion flu.deĩde adueniẽte hyeme relicto strimõe redeũt ĩ Nilũ. Tepido:calido.s.superueniẽte hyeme. Cone:insula. Vnũ caput:uidelicet hoc ostiũ Nili. Multifidi histri:nã sex ostiis in euxinum pontũ descẽdit hister:Alii septẽ dicũt primũ pescostoma:secũdũ Varcostoma:tertiũ glascostoma:ubi ẽ ĩsula cone.quartũ spesdostoma:quĩtum gnostoma:sextũ sprefdostoma dr̃.i amarũ ostium: nã amara ẽ aqua sui:sicut maris.secundũ uarcostoma.i. profundũ ostiũ:quia altissima est unda:tertiũ glascostoma.i. cæruleũ ostiũ glaucus color cæruleus dicitur.spesdostoma.i.celer hostiũ & uelox spesdo.i.festino spyresdostoma.i.uorticosũ.spyros ꝛuolutionẽ significat. Bistonias.i.thratias. Vbi ꝑdit aquas:unde appellat̃ glascostoma.i.cæruleũ ostiũ & insula cone aqua maris circũ innudat̃:inde transeuntibꝫ necesse ẽ ut ambiãt insulã. Vnũ caput:idest ostiũ.s.spesdostoma.i. amarũ ostium. Multifidi peucẽ:uidelicet insulã:quia scindit̃ in sex hostia a qua insula de noĩe ẽ appellata. Aspersã:q; insulã aspsam ablutam & madidatam ab illo ostio amaro. Misiaq;.s.deserit̃ a populis suis:Est aũt Misia minoris Asiæ regio. Caico idalis:ab ida fit:dicit Pompeio auxilia dedisse omnes qui Asiam incolunt iuxta idam. Caico: quia ab ida queẽadmodum bacchilides inquit & Euripides fluit caicus.¦Caicus Pergamum præterfluit per campum:ut ait Strabo:qui caicus appellatus. Exilis arisbe:ciuitas est Troiæ:teste strabone. Arisba ciuitas etiam in lesbo fuit. Arisbus uero Thraciæ fluuius est prope quem cebrini Thraces habitant. Pitanẽ:ciuitatem phrygiæ:e pitana fuit Archesilaus achademicus qui cum henõe apud polemõem didicit: tradunt apud pitanam lateres super aquis innatare:quod & in ætruria ĩ insula quadam cotingit: nam cũ terra sit leuior q̃ aqua:uehi eam cõtingit:ita refert Strabo. Et quæ tua munera pallas:Pallas tibiaꝝ usũ prior ĩuenit:quarum sonus placuit quidem: inflãti autem eas bucca displicuit:unde Ouidius sexto fastorum Quique terebrata per rara foramina buxo: Vt daret effecit tibia longa sonos: Et placuit cantus placitus durasset in undis: Vidit uirgineas intumuisse genas. Mens mea tanta est uale mea tibia dixit: hæc de se loquirur pallas & abiectam tibiam sustulit Marsya: & tantum ualuit ea arte sonandi: ut phœbum ausus sit prouocare: a quo uictus in fluuium sui nominis conuersus est: sed quia celenæ hinc lugere dicit: ideo dicit lugere munera palladis:quia causa fuit ut Marsya ciuis nimium dilectus conuerteretur in fluuium. Celenæ urbs ubi natus est Marsya: & ut inquit Strabo Marsya celebres celenas colit in extremis Idæ locis:nam celenæ longe distant ab Ida. Munera: tibias. Damnatæ: a phœbo qui in certamen prouocatus uicit: & uictum pelle nudauit & nudatum in fluuium uertit.

Quã celer: nã hic flu. Marsia descẽdit in meãdrũ. Meãdron: amnis qui per phryiã & Cariã excurrit: & adeo sinuosis flexibꝰ descẽdit: ut in fontẽ suũ regredi uideat: & secũ trahit marsiã amnẽ: qui in illo descendit: & iõ dixit errãtẽ mixtusque refertur. Passaque ab au. & populi Lidyæ uenere: ubi nascitur pactolus & hermus Lydiæ fu. qui arenas aureas secũ trahit. Vir. Atque auro turbidus hermus: sed hermus Mysie initiũ est. Tellus. s. Lydia. Auriferis metal. quia arenis aureis irrigãt populos. Nec hermus ui. s. pactolo q & ipse arenas aureas trahit: hic nascitur a Dorialo monte. Illiacæq; manus om. p. s. idest malis auspiciis:

Qua celer & rectis descẽdens marsia ripis
Errãtem menandron adit: mixtusq; refertur:
Passaq; ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon: qua culta secat non uilior hermus.
Iliacæ quoq; signa manus: perituraq; castra
Omnibus petiere suis: nec fabula troiæ
Continuit: phrygiiq; ferens se cæsar iuli
Accedunt syriæ populi desertus orontes
Et felix hic fama ninos. uentosa damascus
Gazaq; & arbusto palmarũ diues idumæ.
Et tyros instabilis: preciosaq; murice sidon.
Has ad bella rates non flexo milite ponti
Certior haud ullis duxit cinosura carinis
Phœnices (primi famæ si creditur) ausi
Mansurã rudibus uocẽ signare figuris
Nondum flumineas mẽphis cõtexere biblos
Nouerat & saxis tãtum uolucresq; feræque
Sculptaq; seruabãt magicas animalia lĩguas
Deseritur tauriq; nemus: perseaque tarsos:
Coriciumq; patens exesis rupibus antrum
Mallos: & extremæ resonant naualibus ægæ
Itque cilix iusta iam non pyrata carina.

quia uinci cõsueuerãt: nã ilion ter capta ẽ: primum ab hercule & thelamone: deĩde ab agamemnone: a quo euersa ẽ: postremo a Fimbria romano duce capta ẽ & deleta: cũ se potestate illius reseruaret: est ãt urbs in asia: quã recidiuã cõdiderãt. Nec fabu. troiæ. Nec eos cõtinuit: quo minus se Pompeio cõiũgerẽt: q a sãguĩe suo iactabat genus suũ traxisse cæsar: nã Cæsar ferebat se a sãguine Iuli troiani orginem ducere. Vir. Nascetur pulchra troianus origine cæsar. Syriæ populi: ĩ oriente. Desertusorontes: ab ĩcolis suis. Ninos: quã cõdidit Ninus: cuius uxor Semiramis regno succedẽs cõdidit Babylonẽ.
Ninos post euersos Syros extemplo deleta est: ea multo maior erat Babylone: ut refert Strabo. Orõtes ex cælosyria oritur: sub terrã illatus iterũ emergit ppe Antiochiã pcedẽs ĩ mare Seleuciæ pximũ defertur: Et felix sic. f. ni. i. ipsa fertilissimã regionem. Nynos: ciuitas est Syriæ. Damascus: & ipsa Syriæ ciuitas est. Gazaq;: ciuitas a diuitiis appellata quam Cambyses cõdidit Persarum rex. Idumæ: ciuitas: quæ arboribus abundat: scilicet palmis. Vir. iii. ge. Primus idumeas referam tibi mãtua palmas est autẽ ciuitas a meridie quidẽ cõtermina Arabiæ a septentrione uero phœniciæ. Arbusto: locus ẽ qui arbores cõprehendit. Et tyros instabiles: pp terræmotum: uel q inde cum cadmo tyrii in boetiam uenere uel ẽt cum Didone carthaginem condiderũt. Sidon: ciuitas a qua sidon genus uestis subtillissimæ: Preciosa murice: quia ibi tingit purpura. Has ad bella rates: sed tyrus & sidon respicientes minorem ursam nauigauit in italiam: nam cynosura: idest ursa minor nauigantibus a tyro ĩ Italiam iter ostendit: sunt autem hæ urbes phœniciæ ciuitates. Phœnices primi: dicit phœniciam secundum quosdã primam fuisse litterarum inuentricem: licet non hominis primum: sed animaliũ figuris fuisse credatur: sed Plato dicit litteras antiquissimas uideri apud Aegiptios: Cor. tacitus idẽ dicit: uidelicet animalium figuris pro litteris usos: quorum adhuc monumenta pro memoria seruantur: q testat Aristoles: ubi cum serpens retorta in os cauda annum significat: quia annus ĩ se reuertitur Virgilius. Atq; in se sua per uestigia uoluitur annus. Nõdũ fulmineas: nõdũ Isis ĩ ægypto inuenerat papyrũ ubi scriberet. nã biblos est iuncus: & ex interiori cortice cõpaginauit libros: & papyros appellauit: nam secũdũ quosdã Isis prima dicitur fuisse: quæ litteras inuenit apud ægyptios. Memphis ciuitas ægypti ubi erat templũ Isidis: quæ a iunone primũ ĩ uaccã conuersa est: deĩde a ioue in Isidem deam: quã coluerũt ægyptii. Flumineas: quia iunci nascuntur in fluminibus. Magicas: sapientes & eruditas: nam in oriente apud Persas præcipue sapientes magi dicuntur: quos græci philosophos: nos sapientes dicimus. Tauri: mons est orientalis uicinus caucaso: unde & nonnulli utrunq; unum esse crediderunt adeo uicini sunt. Tarsos: ciuitas quam condidit perseus. Coriciũque: duæ urbes sunt eiusdem nominis: una in italia: unde oriundus fuit Dardanus: qui postea ad loca ubi ilion ædificata est profectus est & ab eo dardanii appellati sunt Troiani. Exesis rupibus: ibi fertur esse famosum antrũ: prodentibus in antrũ magis atq; magis augeri uidetur dimensis mille & quingentorum passuum aiunt arbores esse: & flores nobilissimos: in cuius extremitate poetæ scripsere cantus: & uoces amœnissimas audiri: quod nunc dicit patens antrum: &c. Mallos: ciuitas maritima cilicum. Naualibus: propter naualia: nam pyratæ has urbes coluere: scilicet Egen & Mallon. Iusta iam nõ pyrata carina: quia destitit esse pyrata postquam a Pompeio uicta est.

Mouit & eoos bellorũ fama recessus
Qua colitur ganges toto qui solus in orbe
Hostia nascenti contraria soluere phœbo
Audet:& aduersũ fluctus impellit i eurum
Hic ubi pelleus post tethios æquora ductor
Cõstitit:& magno uinci se fassus ab orbe.
Quaq ferens rapidum diuiso gurgite fontẽ
Vastis indus aquis mixtũ non sentit hidaspẽ.
Quiq bibũt tenera dulces ab arũdie succos
Et qui tingentes croceo medicamine crinem:
Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis:
Quiq suas struxere piras:uiuiq calentes
Conscendere rogos:proh quãta ẽ gloria gẽti
Iniecisse manum fatis uitaque repletos
Quod superest donasse deis: uenere feroces
Capadoces:duri populus nõ cultor amanni
Armeniusq tenens uoluentem saxa niphatẽ.
Aethera tangentes syluas liquere coatre
Ignotũ uobis arabes uenistis in orbem
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras
Tũ furor extremos mouit romãus horestas:
Carmanosq duces:quorũ iã flexus i austrũ
Aether nõ totam mergi tamẽ aspicit arcton.

Mouit: & eoos:ẽt qui iuxta gangẽ Indiæ flu. hĩtãt ad bella uenere. Recessus. sepatos locos oriẽtis. Gã
ges flu. indiæ latissimus:hũc Alexãder post oceanũ nauigare timuit. Toto:q solus. Hic solus dr̃ fluere ori
entẽ uersus:cũ alia flumĩa ĩ occidẽtẽ tendũt. Eurũ:quia eurus flat ab oriẽte. Hic ubi pelleus:dico hic gã
ges est qui primũ deterruit alexandrũ post oceanũ:ut ulterius pgredi nõ auderet. Hic ĩ eo loco pelleus du
ctor.i. Alexander de ciuitate pella:quã cõdidit:unde Iuue. Vnus pelleo iuueni nõ sufficit orbis. Tethios:
primũ cõtinuit oceanũ:sed post oceanũ hũc flu. Constitit. firmatus ẽ & nõ ausus ulterius progredi. Et
magno uinci: deniq cõfessus ẽ se nõ posse pagrare
totũ orbẽ:quia maior ẽ q̃ ipse cõprehẽdere possit.
Quaq ferẽs:nũc indos uenisse cõmemorat in expe
ditiõe Pom. quos subegerat. Diuiso gur. qa septem
meatib9 in mare descẽdit. Indus flu. qui defluit ab
occasu in indiã:a quo india ẽ denoĩata: hic ẽt rece
pit hidaspẽ: q pthiã pterlabitur magnitudĩe aure
is arenis:et ex eo quãta sit uastitas inde deprehẽdit:
q hidaspẽ q̃ ĩ limũ obruit:& hoc ẽ qđ dicit. Non
sentit hidaspẽ. s. magnitudĩe sua subadi a superiori
mouit eos fama bellorũ. Bibũt tenera. d. s. Solinus
dicit in ĩdia:qua pte palus arũdinẽ creat: adeo cras
sã ut internodis scissis uectet nautas:& in radicibus
earũ humor dulcis est ut suauitatẽ melleã imitetur
ppea dixit dulces succos:qđ Lucanus breuiter pstri
xit. Et q cingẽtes. c. m. idẽ Solinus dicit ĩ ĩdis oĩb9
pmissa cæsaries ẽ: nõ sine fuco cærulei coloris:aut
crocei more mulierũ:sed cultus corpis in gẽmis pre
cipuus est. Qui. s. fama bellorũ mouit eos. Cro
ceo medicamĩe. i. nõ sine fuco crocei uel cærulei co
loris. Coloratis gẽmis. i. margaritis diuersis colo
rib9 tinctis:nã hñt gemmas p fibulis:ĩde dicit astri
gunt:quia fibula astrĩgit ĩ humeris clamydẽ. Car
basa lynthea dicit:quia sinus fluẽtes hñt ĩ modũ
garbasi ueli. Fluxa. i. tũicas a sinu fluẽtes. Quiq
suas. s. p. apđ indos eminẽtissimũ sapĩe genus ẽ rple
tũ uita structis rogis & accensis in mortẽ accersunt
& uiui se sup rogos iniiciũt. Vitaq repletos. i. satu
ratos:quoniã satiati sunt uita uiui icẽsis rogis mor
tẽ afferũt:alii mortui. Quãta ẽ gloria:quia eminẽ
tissimũ sapĩæ est repletũ uita. Proh:cũ admirati
one legẽdũ: Iniecisse ma. fa. i. præripuisse fata no
lentia. Quid supest donasse deis:nã qđ uitæ supe
rerat se diis donasse uoluerũt: Venere:ad auxilia Pom. Nõ cul. du. amanni:unũ ex reliquo sequit̃:nã qa
durus ẽ:iõ nõ colit̃:amãnus mõs ẽ Capadociæ. Tenẽs:hĩtans. Niphatẽ flu. ẽ armeniæ uelocissimus q tã
ta celeritate decurrit ut secũ saxa deuoluat. Coastre:populi indiæ:apđ quos nemora sũt tã pcera & subli
mis celsitudĩs ut nec iactu sagittæ trãsiri possĩt de his. Vir. Haud ullæ iactu potuer̃ sagittæ. Syluas tãgẽtes
æthera:qa nõ possũt ptrãsiri cacumĩa arborũ. Syl. nemora sua. Arabes:& uos o Arabes uenistis. populi
sũt oriẽtis:qui qa hĩtant in oriẽte:iõ admirati sũt cũ uenissẽt in occidẽtẽ:& cũ uidissẽt ũbras nõ ire ad sini
strã admirati sunt:nã his q hĩtant ĩ oriẽte cũ sol ad occasũ tendit: ũbra de sinistrorsũ uergit̃:sed hi ãtibus
in occidẽtẽ:sicut nos:cũ sol tẽdit ad occasũ umbra destrorsũ uergit̃: ergo &c. sicut apđ ipsos:ubi dr̃ male
um mõtẽ sex mensibus in austrũ. i. in dexterã partẽ uergere umbras:& totidẽ mẽsibus ĩ septẽtrionẽ. In
orbẽ ignotũ. i. in occidentẽ sinistras ut in oriẽte. Horestas. populi sũt in remotissima regione habitãtes
meridiẽ uersus. Extremos. qa habitant meridiẽ uersus in extrema pte orbis:ultra quos nulla hoĩum ĩue
nit̃ hĩtatio. Aspicit arcton:bene aspicit ursã:sed nõ totã:ergo partẽ hoc facit nõ orizõtis. Orizõtes ãt di
cũt̃ fines:quoad oculi nr̃i pspicere possũt. orizo græ. termĩo la. Orizõtes. n. duo sũt. s. sublimis & humilis:
sublimis in artico:hũilis ĩ antartico:terra in medio ẽ & spærica q iuxta orizõtẽ sublimẽ ĩcolũt nõ possũt
uidere eos q ĩ orizõte imo hĩtãt:qa tumor terræ ĩpedit nec nos illos pspicer̃ possumus: iõ dicit hi populi
q hĩtãt ĩ oriẽte meridiẽ uersus ĩ aphrica ĩ orizõte depsso hĩtãtes tumor̃ terræ ĩpediri: & parũ admodũ ui
dẽt septẽtrionẽ Flexus:qa lꝫ hĩtẽt ĩ oriẽte:tamẽ r̃gio uertit̃ ĩ austrũ. i. ĩ meridiẽ. Velox:celer. Flexus. i.
uergẽs ĩ meridiẽ qa ĩpedit̃ humor̃ terræ:spica ẽ q̃ ĩpedit oculos eorũ: ne ad orizõtẽ nr̃um puenire possit.

Lucet & exigua:unũ ſeqꝫ ex reliquo ſi nõ uidet ſeptẽtrionẽ.i.arctõ urſã:ideo nec boetes ẽ ſtella in mi/nori urſa poſita Boetes dicit:qa plauſtrũ facit:nã ſunt qdã ſtellæ quæ faciũt plauſtrũ & boetes ẽ quaſi bubulcus q plauſtrũ uehat qui græce uocat αρκτοφυλαξ.i.cuſtos urſæ: Vrſa uero maior appellat amaxa.ſ. plauſtrũ:ſed occurrit quæſtio cur dicat uelox:cũ Virgilius tardã dixerit diuerſo reſpectu uelox dicit & tarda.tarda dicit qa magno tẽporis ſpacio magnã cæli partẽ diſcurit:ſed ſi cõſideremus tẽpus tarda uidetur:ſi ſpaciũ quod pcurrit uelox ẽ:ſed ẽ alia ratio:cur uelox & tarda ſit: qa reſpicit ad ſitũ regionis.ſ.arabicũ:uelox eſt qa totã arctophilacẽ.i.boetẽ uidere non poſſũt: ſed puã eius partẽ:& qa cito occidit arabibꝫ:pterea uelox eſſe uidet:nobis ãt qa nũq occidit: tardior uidet:nã a nobis ſẽp uidet:& nunq̃ occidit:niſi cũ aurora luceſcit. Aethiopũq; ſolũ:æthiopes duo ſũt.ſ.i oriẽte & occidẽte. Solinus dicit hãc regionẽ æthiopũ nõ ſubiectã fore alicui ſigno zodiaci: niſi ũgula thauri ptẽſo pede illos prigeret. Ratio ẽ hæc:gnq;.n. ſunt zonæ:duæ extremæ frigidiſſimæ una feruentiſſima:ſed iter has frigidiſſimas. & mediã utriq; duæ tẽpatæ ſũt:quæ hitant a nobis. Sed ſignifer circulus ita ambit obliqs has zonas ut nũq̃ perueniat ad hãc mediã & nũq̃ ad has frigidiſſimas rediit:uicinus ẽ his duabus mõ maius: modo minus tamen cum apud antipodes faciet æſtatem minus apparet nobis ediuerſo:cũ ergo meridiẽ uerſus poſiti ſunt æthiopes:circulus ſignifer excludit eos in oriẽte:et qui in occidẽte poſiti ſũt niſi ungula tauri ptẽderet nulli ſignorũ zodiaci ſubiecti eſſẽt:ſed quia dixit poplite lapſo reſpexit ad fabulã:nã iuppiter cõmutauit ſe in thaurũ:qui captus amore Europæ blande ad eã uenit:q cũ cæteris æqualibꝫ flores colligebat:& poplite flexo puellã in tergũ ſcepit.& boſphorũ mare traiecit.deĩde in ſignũ thauri trãſlatus ẽ in cœlũ. Signi.poli .i.zodiaci ferẽtis ſigna Procederet un.ſ.meridiẽ uerſus:ubi ſũt poſiti æthiopes. Poplite lapſo.i.genu flexo ut exciperet puellã.

Lucet & exigua uelox ibi nocte boetes
Aethiopũq; ſolũ:qđ nõ premeretur ab ulla
Signiferi regione poli:niſi poplite lapſo
Vltima curuati procederet ungula tauri
Q uaq; caput rapido tollit cũ tigride magnus
Euphrates quos non diuerſis fontibus edit
Perſis:& incertũ tellus ſi miſceat amnes
Q đ potius ſit nomẽ aquis: ſed ſpſus ĩ agros
Fertilis euhprates.phariæ uice ſũgitur undæ.
At tigrim ſubito tellus abſorbet hiatu:
Oculteſque tegit curſus:rurſuſque renatum
Fonte nouo flumẽ.pelagi nõ abnegat undas
Inter cæſareas acies diuerſaque ſigna
Pugnaces dubium parthi tenuere fauorem
Contenti feciſſe duos:tinxere ſagittas
Errãtes ſcythiæ populi:quos gurgite bactros
Includit gelido:uaſtiſque hyrcania ſiluis
Hinc lacedemonii moto gens aſpera freno
Heniochi ſæuiſque affinis ſarmata moſchis

Quaq; ca.dicit ẽt ex armẽia uẽiſſe populos.Euphra.flu.ẽ pſidis:cuiꝰ ps ẽ armẽia.diuerſas opiões dicit đ origĩe huiꝰ ãnis:nã alii dicũt ex mõtibꝰ armẽiæ driuari:uel ex carope ſunt ẽt q dicũt eũ defluere:ſꝫ uerſimilius ẽ ſcđm Luc. ex pcẽtia:rõ ẽ ibi fertilis tigris eẽ phibet ex eo fõte deriuari:dicit & uterq; tãtæ magnitudinis ẽ q; ſi miſceant ĩ unũ ĩcertũ ẽ uter eoꝝ nomẽ obtinuerit:an tigridis:an euphratis. Perſis cuius ps ẽ armenia. Incertũ:dubiũ ẽ utrius flu nomen obtineat:ſi miſceat. Sit nomẽ:an de noĩe euphratis appellet:an tigridis. Sed ſpſus ĩ ag. ſed fertilis Euphrates ẽ:cũ in agros fundit:nã cũ euphrates Meſopotamiã inũdat illã fertilliſſimã rddit ſicut Nilus ægyptũ. Phariæ niliacæ:nã pharus iſula ægyptiẽ. At ti.ſed tigris defluẽs p pthiã & armeniã ſtatĩ mergit & magno terræ ſpacio ſubterraneo meatu diſcurrẽs tãdẽ in hoſtium ſuũ uenit:qua deſcẽdit in mare rubꝝ. Nouo fõte.ſ. iuxta mare rubrũ. Inter cæ.alii quidẽ populi ſeqbant Põ.ſicut dictũ ẽ: ſoli uero pthi q in oriente poſiti ſũt:medios ſe inter utrũq; geſſere ducẽ:ſatis.n.habuere q; ex tribꝰ romanis principibus duos feciſſent:ſcilicet occiſo Craſſo cum exercitu ſuo. Acies inter arma cæſaris. Diuerſa ſigna.ſ.Põ: contra cæſarem Pugnaces:bellicoſi. Dubium fu. quia ſe ĩter utrũq; ducẽ medios geſſere. Tingere. ſ.pgit alios populos ſcythiæ numerare:qui ſecuti ſunt Pompeium. Errãtes quia errabant ſicut numidæ nã plauſtris uehebãt liberos & uxores:ubicũq; nox dephendiſſet eos ibi hĩtabãt. Quos ur.& ſcythiæ popu.quos bactros &c.bactrius ſcythiæ flu.q hyrcanos fines ĩcludit:a quo populi circa hĩtãtes bactriani dicũt. Vaſtiſq; hu.nã hyrcania ẽ ſilueſtris & nemoroſa & tigribꝰ abundãs ſcythaꝝ regio. Hic ab hac ſcythia lacedemonii:nõ qui in græcia ſiti ſũt dicit:ſed q ĩ peloponeſo hĩtauerũt:ſed de ſcythis q heniochi ſũt appellati:q; piti eẽnt eqtãdi:nã heniochios g.tenẽs habenã la.ſig.iõ dixit. Moto gẽs aſpa fre.i. equo pugnãtes. Gẽs.ap.heĩochi aſpa freno. Sæ.aſpis bello. Affi.uicinus. Sar.ſarmathæ ſũt populi:quos græ ſauromathas uocãt:unde Iuue. Vltra ſauromathas &c. ſũtãt populi q ex pfũdo paludis meotidos ĩcipiẽtes ĩgiões uerſus boreas itiner dieꝝ.xv.ĩcolũt exilẽ iẽ ac tenuẽ:ſed felicibꝰ et ĩfelicibꝰ arboribꝰ abũdãtẽ q ſecudũ Pli.ď medioꝝ ſobole ſũt dicẽte lib.iiii. Saurõatas ſcythaꝝ gẽtes græ. uocãt:qs ſarmathas Rõ.dicũt Et Florus i.v.Sarmathæ igt nil pter niues raraſq; ſyluas hẽnt:quibꝰ ẽ tãta barbaries q; pacẽ nõ intelligũt.

Colchorum qua rura secat ditissima phasis.
Qua crœso fatalis halis: qua uertice lapsus
Ripheo tanais.diuersi nomina mundi
Imposuit ripis.asiæq; & terminus idem
Europæ mediæ dirimens confinia terræ.
Nũc huc nunc illuc qua flectitur ãpliat orbẽ
Quaq; fretum torrens meotidas egerit ũdas
Pontus & herculeis aufertur gloria metis
Oceanumq; negant solas admittere gades.
Hinc & sidoniæ gentes.auroque ligatas
Substringẽs arimaspe comas.hĩc fortis arius
Longaque sarmatici soluens ieiunia belli
Massagetes. quo fugit equo uolucresq; gelõi
Non cũ mẽnoniis deducens agmina regnis
Cyrus.& effusis numerato milite telis

Colchorũ qua rura:& hi qui uere habitãt ea parte qua phasis &c. est autẽ phasis flu. de garãmãte fluens:
q̃ præterlabit̃ colchos:p quẽ argonautæ cũ Iasõe ĩgressi ad colchos. Oui.vii. meta. Multaq; perpessi claro
sub Iasone tandẽ Contigerãt rapidas limosæ phasidos ũdas. Qua.croe.fa halis: & uenere ea pte qua &c.
Fatalis: respicit historiã: nã crœsus cũ bellũ cyro persarũ regi ĩferre pararet apollinis oraculum sciscitatus
est quẽ nã exitũ esset habiturus:respõdit oraculũ ãbigue sicut cõsueuit.Crœsus pdet halim trãsgressus plu
rima regna.Crœsus ĩ fauorẽ suũ hoc oraculũ apollinis accepit. Crœsus:Rex Lidiæ. Perdet: ,p destruet
sed oraculũ amittet ĩtelligebat:qa uictus est a Cyro
magna pugna: & ĩ regnũ suũ trepidus refugit:seq; ĩ
sardĩ metropolĩ regni sui recepit:& cũ Cyrus obse/
disset eã ad extremũ & ipsũ regnũ: & Regẽ in ptãtẽ
suã redegit:fatalis igit̃ fuit.i. pniciosus. Halis. flu.
ẽ põti: & orit̃ ex radicibꝰ tauri mõtis & defluẽs per
Cappadociã discussit olĩ regna Libyæ a Persis: q ẽt
teste Herodoto uersus Boreã exiẽs ĩ euxinũ põtum
desinit:ũde Oui.de põto ostẽdit: Adde q; hic scythi
cæ miscẽt̃ flumina põto:Influit & multo uertice to
tus halis. Qua uertice.i.mõte ripheo:& declarat.
Tanais.flu.fert̃ de septẽtrionis ptibꝰ: nilo cõtrari
us:nõ tamẽ p diametrũ:ut qdã putãt : sed oriẽtalior
originẽ ut ille ĩcertã habẽs. Qua.s.ea pte habitan/
tes. Riphei:mõtes sũt septẽtrionis. Ripis mũdi:
uidelicet ripis Asiæ & Europæ. Asiæq;: quõ ĩpo/
nit noĩa diuersi mũdi:uidelicet diuidẽs Asiã & Eu/
ropã. Mediæ terræ: ĩ qua medius ĩpcẽ. Ampli/
at orbẽ:qa qua pte ĩcuruat̃ hic ĩ Asiã auget Europã:
qua pte ĩcuruat̃ ĩ Europã:illinc Asiã auget. Hinc:
ab europa.illĩc ab Asia. Quaq; .s. ea parte. Pon
tus egerit fretũ.uidelicet Meotidis ũdas: qa Tanais
flu.non prius in meridiem uergitur quã recipitur a
Meotidẽ palude:quã adeo lõge lateq; ãplificat:ut ab ignaris prægrãdis maris sinus credat̃. Põtus:euxinus
Meotidas ũdas:qa ruris meotidis paludis apd̃ boroastras ab Alexãdro termĩus itĩeris sui positis aris desi
gnatus ẽ. Aufert̃ glo.me.her.qa nõ solũ Hercules ĩ oceão gades posuit:sed ẽt Alexãder ĩ Meotide palude
terminũ statuit. Oceanũq; negãt.i.negãt oceanũ. Solas admitter̃ gades:qa & ĩ Meotide palude Alex.ter/
minũ posuit & gades. Hic.s.uenerẽt. Arimaspe:arimaspus flu.ẽ aureis fluẽs arenis quẽ scythæ colũt &
qa auro abundat ideo circulis aureis crines nectũt ĩ corõæ modũ: Hĩc:a scythia. Arius massagetes:hi oẽs
sũt populi scythiæ. Massagetes soluẽs ieiũia sarmatici belli:dico soluẽs equo quo fugit:qa uidelicet hi fugi
ẽtes sæpe hostes ad lassitudinẽ ducũt:neq; cõmeatibꝰ ĩdigẽt:sed lacte & sãguĩe eq̃no nutriũt̃ .Vir.Et lac cõ/
cretũ cũ sãguĩe potat eq̃no. Belli sarmathici.i. bellũ qd̃ cõtra sarmathas gerit. Volucres geloni : populi
scythiæ. Nõ cũ mẽnoniis:p similẽ exaggerat exercitũ Cn. Põpeii dicẽs nũq̃ ãte fuisse exercitũ: ĩ quo dux
pluribꝰ regibꝰ ĩparet q̃ nũc Põpeius ĩpabat. Nõ cyrus: nõ Xerses:nõ Agamẽnõ : tot nauibꝰ ãte bellũ gessit
Ordo ẽ:tot Reges nõ habuere unũ ducẽ. Quũ: ,p q̃do Cyrus deducẽs agmina &c.& Xerses descẽdit effu
sis telis. Numerato milite:cũ Agamẽnõ ultor frĩi amoris.s descẽdit:Nec secũ Cyrus tot reges cũ Baby/
loniã deleuit duxit: nec Xerses cũ græciã ĩuaderet:& Asiã in Europã traduceret. Cyrus:uidelicet cũ bel/
la tulit babylõiis,Huius epigrãmatis mẽtionẽ faciẽs Stra.lib.xv.ita ĩqt. O hõ ego Cyrus sũ Asiæ Rex: qui
Persis ĩpiũ cõstitui: ne igit̃ mihi sepulturã ĩuideas: Onesieritus ait & epigrãmatis illius meminit q; ĩ sepul/
turã Darii erat hoc mõ: Amicus amicis fui:& eq̃s & sagittator optimus:uenatores supaui:oĩa facere potui:
Aristobolus ait iubẽte Rege Alexãdro sepulturã cyri exornasse: & aureã lecticã uidisse: & mẽsã cũ poculis:
& aureũ Alueolũ: & uestẽ plurimã & ornatũ lapillis incrustatum atq; hæc uidisse affirmat atq; se ĩtroisse
sepulturã in hortis:quæ turris nõ sane magna erat: arborũ dẽsitate occulta a parte ĩferiore solida: supiore
tecto & sacello exornata:quod pãgustũ aditũ habebat. Deducẽs agmina.i.inferẽs bellũ pthis & babyl/
loniis. Mẽnoniis regnis: ,p mẽnonis.Virgi. Et nigri mẽnonis arma:unde Mẽnonius .a.um.sicut ĩdicus
ca.cũ.Mẽnõ Indiæ rex fuit:& auroræ filius:& parthia pars ẽ Indiæ:quã bello Cyrus ĩuasit quũ babylloniã
cepit urbẽ a Semirami cõditam in diuersos meatus Euphrate diuiso.Herodotus ãt optime describit obsi
dionẽ hãc:q̃ urbẽ babyllonẽ cepit Cyrus:& dicit nulla ui urbẽ capi potuisse:nisi hoc fecisset Cyrus q; opis
adeo magnũ laborẽ ,pfecit:ut apud posteros plus admiratõis habiturũ se crederet:nã Euphratẽ q præter/
labitur hãc urbẽ in duos alueos diuisit:ut desiccaret alueũ & tenuitatẽ aquæ: ad deditionẽ uenire cogeret
babyllonios:dicit ergo quo tẽpore bellũ gessit Cyrus cũ babylloniis nõ duxit secũ tot reges quot Põpeius.

Xerſes:nec Xerſes habuit tot reges cũ ille deſcẽdit in Græciã tanta multitudine militũ:ut eos ſagittis miſſis numerauit: duobus modis exercitũ ſuum dinumerauit.nam ſi ſigulos dinumerare uoluiſſet tẽpus nõ uacabat:primo ſeptũ quoddã cõſtruxit:in quo decẽ milia militum cõtinebant:deinde iubebat milites ingredi: & quotiens replebatur locus ille notari iubebat : cũq͞ tandẽ decies cẽties: ideſt centum milia militũ impleuiſſent locũ illũ intellexit :,tũc quot miltes haberet: alter modus erat:nã iuſſit oẽs mittere ſagittas in unũ locũ:deinde numerare cœpit:Xerſes.ſ.nõ tot reges habuit. Vltor: uidelicet Agamẽnon: nõ habuit tot reges. Fraterni amoris: uidelicet Mænelai fratris ſui:nã uxorẽ illius helenã abdicauerat pr̃is filius Regis Priami Troiæ : bene ultor qa potẽtiſſimã urbẽ Troiã totius Aſiæ euertit:cũ ulciſci uellet iiuriã fr̃is. Et tãtis claſſibus habuere ducẽ: nec cyrus in pſiã : Xerſes ĩ Græciã: Agamẽnon ĩ Aſiã:tot reges habuere. Coiere:cõuenere. Tã uariæ gẽtes: uidelicet cultu & linguis:ut locis erãt diuerſæ. Tot ĩmẽſæ.co.for dedit. hoc fuit: qa fortuna uoluit ut dignas faceret exeqas Põpeius:& quoniã piturus erat uoluit ut ipſe qui totũ orbẽ domuerat cum toto etiã orbe terrarꝫ periret. Nõ ceſſauit &c.cũ his etiã Mauritani oẽs & marmarici ad Põpeiũ uenere

Deſcendit xerſes.fraterniq͞ ultor amoris
Aequora cum tantis percuſſit claſſibus.unũ
Tot reges habuere ducem:coiere nec unquã
Tã uariæ uultu gentes. tam diſſona uulgi
Ora.tot immenſæ comites miſſura ruinæ
Exciuit populos & dignas funere magni
Exequias fortuna dedit:non corniger hãmon
Mittet marmaricas ceſſauit in arma cateruas
Quicqd ab occiduis libyæ patet arida mauris
Vſq͞ pharethonias eoa ad littora ſyrtes.
Acciperet felix ne non ſemel omnia cæſar.
Vincendum pariter pharſalia præſtitit orbem
Ille ubi deſeruit trepidantis mœnia romæ.
Agmine nubiferam rapto ſupereuolat alpem.
Cunq͞ alii famæ populi terrore pauerent.
Phocais in dubiis auſa eſt ſeruare iuuentus

Corniger hãmon.dicit ꝙ ex ea pte Libyæ multi uenerũt in auxiliũ Põpeii ubi colitur Iuppiter ĩ forma arietis : nã hãmõ græ. harẽa latine.cuius diuinationẽ & oracula plurimũ uenerabant antiqui teſte Stra.lib.decimoſeptimo: ſed earꝫ rerꝫ maxima acceſſit negligẽtia:nã Romãis Sibyllæ reſpõſa ſatiſfaciebãt:& ætruſca diuinatio p auguria: p exta & iouis ſigna:reſpõſa nõ ut apd̃ d̃lphos & branchidas uerbis dabãt : ſed magna ex pte nutu & ſignis:ad id oraculũ aſcẽdit Alexãd̃r:cũ ĩtelligeret pſeũ & Herculẽ prius eo aſcẽdiſſe:atq͞ ex pharethõio digreſſũ . ĩcũbẽte auſtro r̃pulſũ fuiſſe:cũ uero p puluerẽ erraret:aduẽtu hymbris & duorꝫ coruorꝫ:q iter cõmoſtrar̃t ſeruatũ fuiſſe:nã Iuppiter bacchõ & populo ſuo ſitiẽti ĩ Libyã iter faciẽti:in formã arietis pede pulſauit harenã:ubi primũ fons exiuit:unde bacchus patri ſuo ioui tẽplũ cõdidit &c.Corniger in formã arietis. Marmaricas cateruas.nã marmaria appellatur locus ille:ubi poſitũ ẽ tẽplũ iouis hãmõis. Quicquid:dico non ceſſauit mittere. Quicqd patet uſq͞ ad ſyrtes pharetõias : uidelicet ad ea littora. Libyæ : noĩatiuus græcus. Arida:uidelicet pẽuria aq̃ laborãs. Patet.i.iacet planities magna. Ab occiduis mauris .ſ.ĩcipiẽs ab æthiopibꝯ occidẽtalibꝯ:nã mauri occidui ſũt:& æthiopes:nã duæ ſunt æthiopiæ.ſ.oriẽtalis & occidẽtalis : ideo dixit occiduis. Mauris occiduis.i.a Mauris q ſũt iuxta æthiopes occidẽtales. Pharetonias ſyrtes.i.ægiptias q̃s pharetonias uocauit cõpatione ſyrtiũ Africæ:qa hæ ĩ mari ægyptio ſũt. Eoa:uidelicet oriẽtalia Accipet fœlix:fortuna quæ fauebat Cæſari effecit ut uniuerſũ orbẽ hẽret ĩ theſſalia quẽ una pugna uĩcere poſſet. Nenõ.i.ut accipet oĩa. Semel.i. una pugna uĩceret uniuerſũ orbẽ. Vĩcẽdũ pariter:qa fortuna uoluit ĩ pharſalia totus terrarꝫ orbis cõgregatus ab ipſo Cæſare uĩceret. Pariter .i.una acie ſimul oẽs uĩceret ille ubi d̃ſeruit. Poſtq̃ dinũerauit gẽtes:q̃ magno Põ.auxilia tulerũt.Nũc reddit ad cæſarẽ dicẽs qd fecerit poſtq̃ ex ærario pecuniã ſuſtulerit: ut militibꝯ ſtipẽdiũ tribueret:dicit.n.illũ cõſtituiſſe ĩ hiſpaniã pficiſci:ut puĩciã illã opibꝯ ac uiris abũdãtẽ ſubigeret:nã id maximũ uictoriæ monimẽtũ fore putabat:ſi hiſpanias ĩ ſuã ptãtẽ redigeret:quod facile ſe facturꝫ exiſtimauit ꝙ Petreius & Afranius:q tãetſi magnos exercitus hẽrẽt:tamẽ minime duces idonei uidebãt. Ille:Cæſar. Vbi :p poſtq̃. Trepidãtis ro.uidelicet ſpoliato ærario timẽtis. Supeuolat:euolat ſup alpẽ. Nubiferã.i.altã:quæ nubes tranſcẽdat .i.trãſit ĩ galliã trãſalpinã: ut ĩ hiſpãiã tẽdat:nam eam puĩciã ĩ ptãtẽ ſuã redigere uolebat:ꝙ maximũ uictoriæ monimẽtũ fore putabat:id q̃ta aſtucia pfecerit cæſar hoc dephẽdi põt: dicebat.n. uado ad exercitũ ſine duce: & reuertar ad ducẽ ſine exercitu.ad exercitũ ſine duce.ſ.Petrei & Afranii:q ad tãtũ exercitũ idonei nõ erãt:ad ducẽ ſine exercitu.i.ad Põpeiũ q dux erat. ſed exercitũ hẽbat ĩeptũ & ex tyrone cõfectũ: Cũq͞ alii fame : cũ alii populi metu ſe dederẽt Cæſari:ſoli Maſſiliẽſes ĩuẽti ſũt:q fidẽ ſenatui populoq͞ Ro.ſeruarẽt:& ĩ officio ſuo pmanerẽt. Fauerẽt:timerẽt. Terror:cæ. qa oĩa ferro ſubigeret. Phocais iuuẽtus:phocis ciuitas græciæ fuit quã a barbaris iuſtã & creãtã deſeruere ciues:& diu nauigãtes ĩ galliã uenerũt:ubi Maſſiliã cõdiderũt ſupra rhodanum.Eſt autẽ Maſſilia: ut oſtendit Strabo petroſo in loco ſita: cui qdem portus ſubiacet ſaxũ uidelicet in theatri forma:ad auſtrum ſpectans:urbs uniuerſa pulcherrimis circũcincta mœnibus,

magnitudine eximia: in cuius arce ephesium & Apollinis delphici templum conditum est. Nō graia
leuitate: Idest constancia: quæ graiorum est propria. Signataque iura: Idest scripta in marmore: inscul/
pta aut ære significat fœdera: quibus populi Romani socii & amici facti erant. Causas: iustas. s. Nō fa
ta: idest fortunā: licet fortuna secūda uteretur Cæsar: tamen iustiorē causam senatus populiq̧ Ro. q̄ Cæsa
ris credebāt. Tamen āte furorē: quāuis seuere in fide persisterent Massiliēses: tamē uoluerunt tētare ora
tione leni ut si quomodo possent animū Cæsaris placarent: antequā se Cæsari aduersos ostenderēt. Ta/
men: quāuis in officio permanere statuerēt fidei.

Non graia leuitate fidem signataque iura.
Et causas non fata sequi. tamē ante furorem
Indomitum duramq̧ uiri deflectere mentem
Pacifico sermone parant: hostemq̧ ꝓpinquū
Orant cecropiæ prælata fronde mineruæ
Semper in externis populo cōmunia uestro
Massiliæ bellis testatur fata tulisse:
Comprehēsa est latiis quæcūq̧ ānalibus ætas.
Et nunc ignoto si quos petis orbe triupmhos.
Accipe deuotas externa in prælia dextras.
At si funestas acies. si dira paratis
Prælia discordes lachrymas ciuilibus armis:
Secretumque damus. tractētur uulnera nulla
Sacra manu si cælicolis furor arma dedisset:
Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes:
Non tamē auderet pietas humana uel armis:
Vel uotis prodesse ioui: sortisque deorum
Ignarum mortale genus per fulmina tantum
Sciret adhuc cælo solum regnare tonantem.

Ante. s. q̄ excluderēt Cæsarē. Hostemq̧ ꝓpiquū
Idest Cæsarē uicinum: iam enim aduentabat urbi
Massiliæ Cæsar. Prælata fronde mineruæ. i. oli/
uæ: nam olea signū est pacis: ideo pacem orantes si
gnū præferebant oliuæ. Cecropiæ fronde: ꝑ ce/
cropia frōde. Mineruæ: palladis: nā ipsa pallas fu/
it: quæ percussa terra prima edidit oleā. Virgilius.
Oleæq̧ minerua inuētrix. Sēp in externis: in deli
beratiuo genere & cōstitutione iudiciali absoluta
hæc orō posita est: deliberat utrū se Cæsari cōiun/
gāt an ne? Est autē cōstitutio iudicialis absoluta. ui
delicet īiustū est se cæsari cōiūgere: ideo licet nobis
a bello ciuili abesse absoluta est: qa nulla extrīsecus
cā sūpta: iustū dicūt quod faciūt nā cōiungere se cæ
sari iniustū ē: licet nobis a bello ciuili abesse: sicut li/
cet noīare Actiū ūde iniuriaꝝ accusatus qdā: q noīa
tim appellauerit Actiū in scæna: nā ille arguebat si/
bi iniuriā facere: q se nō poetā appellaret: sed actiū
&c. Ita est hoc loco nō sequi Cæsarē iustū ē: ergo li/
cet a bellis ciuilibus abesse. ē enī iustū abesse a bellis
ciuilibus: ptes ꝓhemii sunt: uidelicet qa captāt beni
uolētiā a ꝑsona sua: cum officium suum sine arrogā
tia ostendit. Semp in externis: Sensus est omnes
historiæ & quæcūq̧ annalibus cōtinentur: decla/
rāt nos po. Ro. sēp fuisse cōiūctos. Ordo ē: q̄cūq̧ æ/
tas ē cōphēsa latiis ānalibꝰ testatur Massi. tulisse fa/
ta cōia sēp populo Romāo ī externis bellis. Sem/
per: omni tēpore. Externis bellis: Idest quotiens bellum gessistis contra externos o Romāi. Fata cōmu
nia: fortunam cōmunē siue bonā: siue malā: quæcūq̧ ætas: Idest cuiuscunq̧ ætatis res gestæ quæ continē
tur in Italicis historiis. Et nunc ignoto: & nūc idem facere parati sumus si uis iuuenturem armatam du/
cere contra hostes externos populi romani. Et nunc: Sicuti superiori tempore. Deuotas: destina/
tas. Ignoto: peregrino. Quos trium. aliquas uictorias. At si funestas acies: Sed si uultis bella inter
uos gerer̄: oramus patiamini nos ab hoc ciuili bello abesse: ne manus nostras ī sanguine uestro polluamus
quem socii omnes uereri deberēt. At: Pro sed. Acies funestas: letiferas. Dira prœlia: Idest quæ gerunt
inter propinquos & parētes & filios et patres. Lachrymas damus: liceat nobis abesse & de plorare fortu
nā & casū urm̄. Secretumque damus: Idest uolumus secessum & receptaculum esse discedentibus a bello
ciuili. Sacra uulnera: Idest uerēda a sociis quia socii uereri deberent ne uulnus inferant prīcipibus roma/
nis Tractentur: Scilicet a uobis. Nulla manu: Nulla ope auxilioque sociorum. Et si cælicolis: argu
it ab obseruantia: nam suasio & dissuasio habēt locos a partibus honesti: necessarii: facilis: delectabilis: uti
lis. Sumit igitur argumentum ab obseruantia quæ est pars una iuris naturalis: obseruantia est per quam
homines aliqua dignitate excedentes cultu & honore uereri debent. Ostendit enim debere socios cultu
& honore prosequi romanos & per similem exornat hanc argumentationē: nam si inter se discordes fue/
runt: nemo audebit eos attingere: nec his nec illis adiungere: probat a simili: Si dii inter se bellū gererēt:
non esset æquum homines his uel illis se adiungere: uereri debemus deos: comparantur Romani diis:
quemadmodum arma sumere contra deos non æquum est eodem modo Romani instar deorum a sociis
& amicis suis timeri debent: & potius uereri eos quā se illis adiungere. Et si cælicolæ. ab obseruantia ar
guit: uos o Romani nobis estis tanquam cælicolæ: & quam obseruantiam habent homines erga deos
eandē sumus erga uos habituri: sed discordibꝰ diis nemo auderet arma cōiūgere: ergo nec qsq̄ cōcurrētibꝰ
Romanis se ad bellū adiūgere debet: sed ꝓcul abesse. Tamē: Quāuis dii essēt. Ignarū sortis: Idest nescit
quæ nā sit sors deoꝝ. Fulmina: qa cum fulmina audiret: tūc sciret Iouē in cœlo regnare. Tonantē: Iouē.

Adde ꝙ innumeræ:arguit a necessario a contrario:quia non necessitas:quemadmodũ ille qui suadet arguit a necessario: cum aliquid faciẽdum esse dicit: quia est necessitas ita qui dissuadet arguit a necessario a contrario:quia nõ est necessitas.Non usq; adeo inquit gẽtes appellatæ horrent bellum ciuile:quin: sint plures populi bello q̃ nos: ergo nulla necessitas est quæ cogat nos Massiliẽses in bellum cõiungere: quia multi sunt populi: nedum Massilienses inuitos in bella cõiungere necesse sit. Innumeræ. ꝓ innumerabiles. Concurrunt:ad uos sponte sua. Iners: ignauus in bello. Horret: timet. Contagia scelerum.nt maculent se scelere bellorum ciuilium. Egeat gladiis.qa populi spõte ad bella concurrent sine armis. Sit mens ista:arguit ab utili:utile ẽ ne uobis populi arma cõiungant: nam si nemo alter uobis arma coniũgeret:ut cũ ciuis ciuem:pater filium:filius patrem frater fratrem uiderit: arma cõprimet : nec erit qui audeat tãtum scelus cõmittere: ut primus bellum ciuile incipiat: ex quo sequitur : ut tam tetri tamq; npharei belli insistet finis: utile est arma a bello ciuili deducere: & si nõ placuerint bella ciuilia finem habebũt. Fata:fortunas. Alius miles:Idest ne ullorum populorum auxilia sequantur. Cui uero: quare uos o Romani oro dii faciant ne quis arma uobis coniungere audeat:quia si ciues cum ciuibus parentes filiis coniuncti fuerint: quis erit qui audeat arma miscere: ergo finem habebunt bella ciuilia

Adde quod ĩnumeræ concurrũt undiq; gẽtes
Nec sic horret iners scelerũ contagia mũdus
Vt gladiis egeant ciuilia bella coactis.
Sit mens ista qdem cunctis ut uestra recusẽt
Fata nec hæc alius committat prælia miles.
Cui non conspecto languebit dextra parente.
Telaq; diuersi prohibebunt spargere fratres
Finis adest rerum: si nõ committitis illis
Arma quibus fas ẽ.nobis hæc sũma præcandi
Terribiles aquilas.infestaq; signa relinquas
Vrbe ꝓcul.nostrisque uelis te credere muris.
Excludique sinas admisso cæsare bellum.
Sit locus exceptus sceleri magnoque tibique
Tutus ut inuictæ fatum si consulat urbi
Fœdera si placeant.sit quo ueniatis inermes.
Vel cum tanta uocẽt discrimina martis hiberi
Quid rapidũ deflectis iter? non pondera rerũ
Nec momenta sumus:nũquã felicibꝫ armis
Visa manus. patriæ primis a sedibus exul.
Et post translatas exustæ phocidos arces.

Languebit: torpescet. Cõspecto:uiso patre nemo eum uulnerare audebit. Finis adest rerum : Idest finis est bellorum ciuilium: si conceditis primo aliquid. Fas est:Scilicet gerere bella inter fratres:externis nephas est gerere bella ĩter fratres:sed si conceditis arma quibus est fas : idest externis:tũc bellum locum habebit. Nec nobis summa:Massiliensium legati hic se ĩgratos ostendunt : ꝙ uidelicet Cæsarem recipere uelint dimisso tamen exercitu:qui de se benemeritus fuerat : nam deuictis gallis maximis uectigalibus aucti fuerunt Massilienses o Cæsar: ut nos beneficiorum gratos intelligas placet:ut dimisso exercitu ipse ingrediaris mœnia nostra. Aquilas :declarat : idest signa infesta. Procul : alonge. Credere: committere. Excludique sinas: Arguit a parte honesti ab ea parte quam Cicero par appellat. par est ꝙ inter omnes æquabile est : uidelicet ut omnes pacis rationem habeant:nos ergo hanc pacis rationem habere uolumus: uidelicet ut sit ciuitas nostra receptaculum tibi & Pompeio:ubi de pace tractare possitis. Sit locus:Scilicet ciuitas nostra. Exceptus: remotus. Magno:Pompeio. Tibi: o Cæsar. Tutus locus:uidelicet ciuitas nostra ad quam uos recipientes tuti esse possitis. Fatum si consulat:si fata uoluerunt cõsulere urbi romanæ ab externis gentibus paratus sit locus tibi & Pompeio pacis auctoribus. Fatum:uolũtas deorum. Vrbi inuictæ:Scilicet Romæ: quæ a nullis externis uinci potuit. Fœdera: pacis inter uos. Sit:Scilicet urbs nostra. Quo:ad quam. Inermes: depositis armis. Vel cum:a partibus prudentiæ arguit: quæ sunt tres: memoria: intelligentia & prouidentia : primo ab intelligẽtia arguit:uidelicet prudẽtis est maiora minoribus esse anteponenda:ab hac prudẽtia arguit cum bellum hispanum sit maius q̃ oppugnatio Massiliæ o Cæsar quid est cur non ommissa oppugnatione Massiliæ debeas ad bellum hispanum proficisci? quia Cæsar in hispaniã ire parabat ad Petreiũ & Afranium. Cũ tanta uocẽt: o Cæsar cũ ire festines in hispaniã quid non relicta Massilia ꝓperes in hispaniam : quod maioris est momẽti? Deflectis:declines. Tãta discrimina:tãta bella & certamina. Martis hiberi:hispani belli. Nõ pon.qa cõpatione belli hispanẽsis: nos nõ sumus põdera belli. Nec sumus momẽta rerũ .i.nullã rerũ iclinationẽ nos patiur. Nũq̃ fœlicibꝫ armis:a ꝑtibꝫ mẽoriæ arguit o Cæsar nũ debes nos ita tibi facere socios ĩ bello ciuili: q sẽp ĩfœlices fuimus ĩ bellis: ergo a ꝑtibꝫ prudẽtiæ.i.mẽoria nã mẽoria ꝑteritorũ facit:ut futura ꝓuideamus. Et post trãslatas:postq̃ barbari urbẽ nostrã ĩcẽdio cremarũt:sẽp aĩus nr̃ ĩfœlix fuit:& hãc urbẽ posuimus ĩ ripis Rhodani sola fide ducti: fideles se Cæsari ostendũt ut si parcere uelit. Manus p̃riæ urbis nr̃æ. Tuti:ĩ alieno littore. Post arces:postq̃ fidẽ e græcia trãstulimus in Galliã. Exustæ:a barbaris Xerses penetrauit ĩ græciã. Menibꝫ exiguis.s.cõpatiõe urbis phocidos .i. Massilie.

Littore alieno.ſ.in rhodano. Sola fides:nullo bello ſumus illuſtres:ſed fide tãtũ. Si claudere muros: a difficili arguit:difficile eſt enĩ o cæſar uĩcere eos q parati ſunt extrema quæq; pati. ſunt enĩ ipſa deſpatiõe fortes:unde Lucanus alibi: Vĩcit̃ haud grat.iugulo q ꝓuocat hoſtẽ.hic poſita ẽ magna ps ꝺliberatiuæ cõſtitutionis:ſed ſi credis facile nos poſſe oppugnari: hãc ſpẽ deponas:nos enĩ extrema mala pati pati ſumus: etiã ſi auertas ũdas puteos in uiſceribꝰ terræ quæremus: & ſi inopia cõmeatuũ nos premere tẽtabis noſtra ipſoꝵ uiſcera.i.carnes laniare parati ſumus: & morte potius affligere nos anteq̃ a fide populi Ro. deficiamus:ideo nõ eſt tã facile oppugnare urbẽ noſtrã.

Mœnibus exiguis alieno in littore tuti.
Illuſtrat quos ſola fides:ſic claudere muros
Obſidione paras.& ui ꝑfringere portas:
Excepiſſe faces tectis & tela parati
Vndarum raptos auerſis fontibus hauſtus
Q uærere.& effoſſam ſitientes lãbere terram.
Et deſit ſi larga ceres.tunc horrida cernis
Fœdaq; contingi maculato corpora morſu.
Nec pauet hic populus pro libertate ſubire
Obſeſſũ pœno geſſit quod marte ſaguntum
Pectoribus rapti matrũ: fruſtraq; trahentes
Vbera ſicca fame medios mittent̃ in ignes.
Vxor & a caro poſcet ſibi fata marito.
Vulnera miſcebunt fratres: bellumq; coacti
Hoc potius ciuile gerent:ſic graia iuuentus
Finierat.cum turbato iam prodita uultu
Ira ducis tandem:teſtata eſt uoce dolorem:
Vana mouet graios noſtri fiducia curſus
Q uãuis heſperium mũdi properemus ĩ axẽ
Maſſiliam delere uacat. gaudete cohortes
Obuia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit uires: niſi robore denſæ
Occurrant ſyluæ:ſpatio diffuſus inani.
Vtq; perit magnus nullis obſtantibus ignis
Sic hoſtẽ mihi deeſſe nocet: dãnũq; putamus

Claudere muros :circũuallare mœnia noſtra ne qs egredi poſſit ut eos fame expugnare poſſis. Vi:uiolẽtia. Excepiſſe:ꝑexcipe. Faces tectis.i.parati ſumus ẽt uidere domos nr̃as incẽdi & cõburi. Vndaꝵ raptos: parati ſumus ẽt ſi fõtes auertis:ne rhodãus ꝑ urbẽ noſtrã labat̃ effodere terrã:& ĩ ipſis terræ uiſceribꝰ ĩuenire aquas. Lãbere terrã: nõ ſolũ aquã:ſed aquã terræ mixtã bibemus. Et deſit:ſi ẽt fame oppreſſeris parati ſumus ea facere quæ nefas eſſet dicere:ne dũ uidere ſignificãt: nec uiſceribꝰ filioꝵ ꝑcere patos eẽ. Morſu:ore polluto. Et.ſ. ſumus pati. Si larga ceres: ſi copia frumenti deerit deã frumẽtoꝵ ꝑ frumẽto poſuit: Horrida: res q̃ ſũt horrẽdæ. Fœda cõtigi.i.fœda cõtãctu. Cerni ad cernẽdũ. Nec putat.h. p. nõ dubitamus ĩquit ſuſtinere qđ Sagũtini aliquãdo ſuſtinuer̃t q̃ amiſſa libertate ĩ ptãte tua uenire: ſagũtũ aũt cã fuit ſecũdi belli punici:ut dicit Liuius in ſecũdo bello punico: Cũ ſocii populi Romãi Sagũtini eſſẽt: Hãnibal diu eos obſedit tãtũ: cũ ad extremũ uſq; ꝑueniſſẽt fidẽ q; ſeruare ꝓmiſiſſẽt: ãteq̃ ĩ ptãte Hãnibalis uenirẽt rogũ in medio foro ſtruxerũt: quo ſe ſuaq; oĩa cara ſupiecerũt &c.ergo & nos Maſſilẽſes &c. Hic populus.ſ.Maſſiliẽſes. Subire.ſ.extremũ. Pœno marte:aphricano bello. Pectoribꝰ rapti: ꝑterea auulſos a pectoribꝰ matrũ liberos ĩ medios rogos ꝓiici. Sicca ubera.ſ.lacte: qa fame afflictæ lac habere non poterũt qđ filiis ſuis ꝑberẽt ĩ ignes.ſ.accẽſos ĩ foro Fruſtra:unũ ſeq̃t̃ ex reliquo:qa ſicca ubera:ideo fruſtra trahẽt illa. Vxor & a caro:ꝑterea mulieres nollẽt uiuere:ĩmo uxor poſcet maritũ ut ſe interficiat: magnanimæ qdẽ ſũt fœminæ nr̃æ. Fata: mortẽ. Miſcebũt:cõfũdẽt:qa frẽs alios occident. Bellũq; coacti:ſi coacti erimus bella gerere potius ĩ urbe nr̃a faciemus ut nos ciues ĩter nos occidamus q̃ te ſequamur o Cæſar. Coacti.ſ. Maſſiliẽſes ad hãc neceſſitatẽ redigẽt̃. Hoc ciuile potius.ſ.q̃ tuũ. Sic graia iuuẽtus:iã dudũ dicẽtibus Maſſiliẽſiũ legatis uultu ſuo oſtẽdit ĩdignationẽ Cæſar: quẽ ſtatĩ ſilẽtibꝰ illis uerbis oſtẽdit. Graia iuuẽtus.i.maſſiliẽſes:q̃ a phocide ciuitate græciæ uenerũt. Finierat:orõnẽ. Turbato iã.ſ.ãteq̃ loq̃ret̃. Teſtata ẽ uoce: declarauit nõ ſolũ uultu:ſed uoce dolorẽ: Vana mouet:ꝓ exordio poſuit hũc uerſũ. Creditis uos Maſſiliẽſes armis ueſtris diſſuadere:ne faciã qđ iã aio ꝓpoſui : in hoc uerſu cõſiſtit ꝓprietas ꝓhemii:beniuolẽtiã captat a pſona aduerſarioꝵ: ĩ cõtẽptionẽ adducit graios: dicens q; leues ſũt. Quãuis heſpiũ:refellit:qđ dixerãt ſatius eẽ inferre bellũ hiſpanis q̃ oppugnare Maſſiliã:dicit cæſar ſi de duobꝰ altreꝵ eligẽdũ eẽt:ueꝵ fateor ſatius fore bellũ hiſpanũ conficere:omiſſa oppugnatõe Maſſiliæ: ſed ſi utrũq; poſſũ efficere:ſatius eẽ exiſtimo. Vacat.i.uacuũ ẽ nobis:& ſpatiũ delere uos. In heſpiũ axẽ:in hiſpaniã q̃ ẽ in occidẽte. Gaudete cohortes:arguit ab utili:dicit enĩ utile ẽ oppugnare maſſiliã o cõmilitones ne uires ur̃æ ocio lãgueſcãt:qa excitabũt̃ uires ur̃æ ĩ oppugnatõe maſſiliæ. Fatoꝵ mu.i.dii ita uoluer̃t & ĩſtar mũeris diuini hoc eẽ debet:uidelicet ut oppugnetis hãc urbẽ. Vẽtus exornat hũc argumẽtatonẽ a ſimili:quẽadmodũ ĩq̃t uẽtus cũ ꝑflat hẽre uires nõ uidet̃:qa oĩa ſibi patẽt:ſed ſi obſtiterit aliqd uehemẽtior efficit̃:ſic & uobis ſi patefacta eſſent oĩa uires deficerẽt:ſed ſi qd obſtiterit exaugebũt̃ uires ur̃æ. Dẽſæ ſiluæ:caſus genitiui. Robore:arbores. Cõcurrãt:reſiſtãt. Inãi ſpatio:uacuo qa oĩa patẽt nihil reſiſtit:ideo uentus ille languidior efficit̃. Nullis obſtãtibus:uidelicet rebus:hoc eſt nullis obicibus. Sic: eo modo.

Armorũ:militũ. Nisi qui uinci.p.r.i.nisi uobis aduersarii sint & rebelles:q̃ tamẽ a uobis uinci possẽt. Sed si solus eã:nũc refellit illã pte quã dixerãt Massilienses:q pati essent exercitu dimisso Cæsarẽ suscipere: Nũc dicit hoc illos nõ q̃si gratos:sed q̃si proditores obtulisse:q ipsũ sine exercitu excipere uellẽt ut inclusũ illũ perdant. Si solus eam.i.si ego solus ire uoluero:sine exercitu oĩa mihi patebũt. Degener:ignauus Dimissis armis:ut inermis ingrediar urbẽ. Iã nõ excludere tantũ:quia nõ solũ uolunt me excludere: sed ẽt includere. Inclusisse:p includere. At cũ:dicũt se uelle facere hoc ne polluant sanguine bellorũ ciuiliũ.

Armorũ:nisi qui uinci potuere rebellant.
Sed si solus eam dimissis degener armis
Tunc mihi tecta patẽt:iã nõ excludere tãtũ.
Inclusisse uolunt:at enĩ cõtagia belli
Dira fugant.dabitis pœnas pro pace petita:
Et nihil esse meo discetis tutius æuo.
Quã duce me bellũ:sic postq̃ fatus.ad urbẽ
Haud trepidã cõuertit iter:tũc mœnia clausa
Conspicit:& densa iuuenũ uallata corona.
Haud procul a muris tumulus surgẽtis i altũ
Telluris:paruũ diffuso uertice campum
Explicat:hæc patens longo munimine cĩgi.
Visa duci rupes:tutisq aptissima castris.
Proxima pars urbis:celsã cõscendit in arcem
Par tumulo.mediisq sedent cõuallib9 arua.
Tunc res immẽso placuit statura labore
Aggere diuersos uasto cõmittere colles.
Sed prius ut totam qua terra cingitur urbem
Clauderet a sũmis pduxit ad æquora castris.
Longũ cæsar opus:fontesque & pabula căpi.
Amplexus fossa densas tollentia pinnas
Cespitibus crudaque extruxit brachia terra
Iam satis hoc graiæ memorãdũ cõtigit urbi.
Aeternũque decus:qđ nõ in pulsa.nec ipso.
Strata metu:tenuit flagrantis in oĩa belli
Præcipitẽ cursum:raptisque a cæsare cunctis

Pro pace petita:qa utriusq cãm pacis eẽ uolebant.i.Cæsari & Pom:qđ quia honestũ erat negare nõ poterat cæsar:sed iutile dicit eẽ. At eim:quia dicũt se nolle pollui sanguĩe ciuili &c.sed p pace bellũ illis dabo:itaq pbatũ faciã:ut itelligãt nihil mihi tutius eẽ q̃ bellũ me duce. Fugiãt a se. Cõtagia dira belli:p cõtagione diri belli. Dabitis.s.mihi. Et nihil:q illi honestũ dicũt:Cæsar illis pacẽ tutum & utile illis eẽ demõstrat. Tutius discetis.s.a nobis nihil eẽ melius. Aeuo:ætate mea:dũ ego sũ uiuus. Duce me.s.Cæsare.i.cuius belli dux fuero i eo bello semp uictoria parata erit. Cõuertit:itẽdit iter. Haud:nõ timẽtẽ:qa uenienti portas clausas obiecerũt. Vallata:circũdata: quia in mœnia iuuentus ascẽdit & parata erat pro defensiõe priæ pugnare. Haud pcul:nunc dicit qđ fecerit cæsar: postq̃ obstinate uidit Massilienses in pposito psistere: ne cũ exercitu urbẽ ingrederet: circũspexit diligẽter sitũ urbis:& tumulũ uidit æqualẽ altitudine muris:& ubi castra poni possent:& ut ipsũ cõiũgeret qua pte aqua erat urbi:exercitũq aquarũ copia tueri posset statuit collẽ illum occupare: & illum fossa ualloq circundare. Procul a muris.i.circa muros. Tumulus telluris:qa tumulus nihil aliud est nisi terra alta. Vertice: quia in summo uertice ẽ planicies. Paruũ căpũ:puã planiciẽ pro q̃litate tumuli. Patẽs:apta. Lõgo mu.cin.i.circũdari lõgo uallo. Tutissima ca.s. q in colle castra posita ab oĩ hostiũ impetu tuta eẽnt. Proxĩa ps urbis.s. quæ ex opposito erat tumulo & ppinqua ei arcẽ habebat. Par tu.qa altitudĩe mœnia urbis ubi arx fuit:erãt æqualia tumulo. Par:altitudĩe æqualis. Mediis cõuallib9:nã iter urbẽ:& tumulũ media cõuallis erat plana:cõuallis dr quæ inter duas altitudines media ẽ posita:Vallis uero dr respectu altioris loci. Sedẽt: iacẽt. Mediis.s.inter collẽ urbis & tumulũ a cæsare captũ. Tunc res:q̃tũ operis suscipiebat ab impatore Ro.qđ ẽt susceptũ pficiebat declarat.Placuit igit cæsari aggerẽ ducere a tumulo:ubi castra posuerat ad aliũ tumulũ ubi posita erat arx urbis:ut urbs facile expugnari posset. Placuit:cæsari. Diuersos col.i.urbis & castrorũ. Cõmittere:cõiungere. Sta.cũ statura. Sed prius:sed ea pte qua urbs i plano sita erat uallis:arx i colle erat posita:ergo anteq̃ aggerẽ cũ arce cõiungeret Cæsar statuit munitiões opponere:ne quis egredi posset:& ut aquã excluderet:unde oĩs exercitus aq̃re posset. Terra cĩgit.i.a plano:colle uero nõ. A sũmis castris.s.ab altitudĩe tumuli:i quo castra erãt. Prius.i.q̃ collẽ castrorũ & urbis cõiũgeret. Ample. fossa:qa duo brachia terræ i uertice collis deduxit ut clauderet urbẽ:& aq̃tũ ne ire possent milites. Cespitib9 cruda terra:expositio ẽ unũ alterius:cespes dr ps terræ cũ uiridi herba auulsa. Extruxit:incumulauit. Tollẽtia:erigentia. Pinnas.i.ppugnacula:qa supra aggerẽ ppugnacula ædificauit a qbus milites mœnia urbis propugnarẽt. Cespitibus: quia uirides herbæ innatæ erant. Iam satis hoc:non potuit non honorificum esse Massiliensibus:q potuerint impetum Cæsaris retinere:& hoc ipso q Cæsarẽ retinuerint:honorificum & gloriosum ipsis fuit. Iam satis etiam si nihil aliud fecissent. Aeternum:uidelicet perpetuum fuit decus. Cursum:belli Cæsaris. Strata metu: inducta metu: quo cæteræ urbes inducebantur. Præcipitem: uelocem. Flagrantis: ardentis in omnia. Cunctis:uiribus.

Vincitur una mora quãtũ ẽ qđ fata tenẽtur
Quodqꝫ uirũ toti properãs imponere mũdo
Hos perdit fortuna dies: tũc omnia late
Procũbunt nemora: & ſpoliant̃ robore ſyluæ
Vt cũ terra leuis mediam uirgultaqꝫ molem
Suſpendant: ſtructa laterũ compage ligatam
Arctet humũ preſſus ne cedat turribꝰ agger.
Lucus erat longo nunq̃ uiolatus ab æuo
Obſcurũ cingens connexis aera ramis.
Et gelidas altæ ſummotis ſolibus umbras
Hunc non ruricolæ panes: nemorũqꝫ potẽtes
Siluani nymphæqꝫ tenent: ſed barbara ritu
Sacra deum ſtructæ diris altaribus aræ:
Omniſqꝫ humanis luſtrata cruoribus arbos.
Siqua fidem meruit ſuperos mirata uetuſtas
Illis & uolucres metuunt inſiſtere ramis:
Et luſtris recubare feræ: nec uentus in illas
Incubuit ſyluas: excuſſaqꝫ nubibus atris
Fulgura non ullis frondẽ præbentibus auris.
Arboribꝰ ſuus honor ineſt: tũc pluria nigris
Fõtibꝰ unda cadit: ſimulacraqꝫ mœſta deorũ
Arte carent cæſiſqꝫ extant informia truncis.
Ipſe ſitus: putridoqꝫ facit iam robore pallor
Attonitos: non uulgatis ſacra figuris
Numina ſic metuunt: tantũ terroribus addit
Quos timeãt nõ noſce deos: iã fama ferebat
Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas.
Et procumbentes iterũ conſurgere taxos.

Vna.ſ.urbs Maſſilia uincit̃ mora. Quãtũ ẽ.i.quãtũ ẽ glorioſũ.q.d.q̃ magnũ & mirũ. Quod fata tenẽt̃. tardant̃.i.fortunã: quæ Cæſarẽ dominũ terrarũ orbis facere uolebat: potuit morari. Perdit di.ſ.i oppugnãda maſſilia. Tũc oĩa late: ad ſtruendos aggeres & ad circũuallãdam urbẽ oẽs ſyluæ cedũtur. Ne.procũbunt.ſ.uerſis arboribꝰ Robore.i.arboribꝰ: hoc faciebat ne rueret agger. Ar.ut cõiungat. Le.terra quia cũ primũ terra defodit̃ leuior ẽ: ſed euulſa deinde grauior fit: uel paulo ante effoſſa: ideo uidebat̃ nõ denſa: ſed inſtabilis. Virgulta: q̃ innata erãt terræ ſtructurã nõ ſinebat cõdẽſari: iõ agger uidebat̃ iſtabilis Ligatã: ſtrictã. Cõpage.i.uallo. Lateꝝ: qa extrinſecus uallũ faciebat: & ut cõduceret utrũqꝫ uallũ medius ſtrĩgebatur agger. Preſſus ne: q̃obrẽ uult ſtringere terrã: qa turres ſup aggerẽ ædificar̃ uolebat: ut agger nõ rueret: ut circũuallata foſſa & terra cõdẽſata ſtabilior fieret. Lucus erat: nũc deſcribit lucũ q haud ꝓcul ab urbe erat: incerto tamẽ deo cõſecratus: unde cũ lucus dr̃ de religiõe ĩtelligimus. Cin. circũdãs. Obſcurũ aerea cõ.ra.unũ ſequit̃ ex altero qa a nullo cæſus: iõ denſus uidebat̃. Sũmo.ſolibꝰ quia illuc uſqꝫ radii ſolis penetrare nõ poterãt. ideo opacitatẽ reddebat. Hunc: dicit hunc lucũ nõ panes nõ ſyluanos deos ſyluarũ hĩtaſſe: nõ nymphas quæ nemoribus præeſſe dicũt̃. Panes: dii paſtorũ. Ruri.colẽtes rura. Nymphæ: driades: quæ ſyluas habitãt & amadriades: q̃ cũ quercubꝰ ſimul naſcũtur & pereũt. Sacra.bar ritu.deũ: qa nullus deus erat certus: ſed colebat̃ more deoꝝ: Vnde dixit barbara. Luſtrata purgata. Humanis cruoribus qa ibi humanæ uictimæ immolabãtur. Si qua fidẽ meruit: tã & ſi ignarus eẽt deus: cui lucus iſte cõſecratus eẽt: tamen tanta apud hoĩes reuerẽtia: ĩmo ẽt in honore fuit: ut lucũ hũc ipſi ingredi pauerent. Siqua fidẽ me.i.ſi credi poſſet ꝙ religionẽ admirabãtur: ꝓfecto id quoqꝫ dixerunt uolucres horruiſſe ſyluis illis inſiſtere. Inſiſtere: ſcilicet ramis illius luci. Luſtris.luſtrum multa ſignificat: hic uero pro cubilibus ferarum. Nec uentus: ideſt uentus quoque horret illas ſyluas infringere. Fulgura non audent illas arbores infringere. Nubibus atris: tetigit naturam fulminis: nam phyſicum eſt: nam ſiccus humor & nube circundatus in ſplendoris modum conuertitur cum contrarium ſuum fugit: & fugiendo trahit illum: ita ut cum perſequendo agit̃: erũpit nubẽ & ex atris nubibus ſpledorem emittit. Nõ ullis auris: qa auræ ſunt cã ut arbores frondeſcãt & flores emittant: cũ pp opacitatẽ radii ſolis nõ ingrediant̃. Suus ho.ſua reuerẽtia: ineſt arboribꝰ Tũ plurima: ubi ſũt fõtes quorũ ũda nigerrima ſimilis ẽ umbræ arborũ: & tenebris luci ſimillima eſt. Simulacraqꝫ mœſta.ſunt ẽt ſimulacra deorum: ſed non fabrefacta: ſed tantumodo manibus agreſtũ effecta. Arte carẽt: nõ artificioſe ſed rude effecta. Extãt in forma trũcis. quia in ipſis arboribꝰ inciſæ ſunt formæ deorum. Situs: pro antiquitate ponitur: ſed proprie ſitus ẽ lanugo quedã quæ ex humore innaſcit̃ locis ſole carentibꝰ: ſicut in cellis uinariis apparet & ſyluis. Facit: reddit. Attonitus: ſcilicet hos pallor. unũ ex reliquo ſequit̃ qa robora putrida ſunt: iõ pallent. Nõ ſic metuunt nuĩa .i. ſicut arbores illas: non uſque adeo inquit imagines deorum iamdudum templis dedicatæ plus timoris afferunt q̃ aſpera arborum facies. Vulgatis: celebratis iampridem. Tantum terroribus addit: hoc ipſum magis timent: quia neſciunt quem deum timeant. Tantum: ſcilicet non noſce deos. Addit terroribus: ideſt multos timere facit: quia ignorant quis loco præſit deus. Iam fama fe.iam fama uulgata erat inquitqꝫ auditi ſunt mugitus ex cauernis terræ erũpentes: & taxos arbores: nũc quidẽ cadere: nunc iterum reſurgere. Ferebat: dicebat. Cauernas qa concuſſa terra ex cauernis mugitus quaſi erumpere uidebatur.

Taxos ꝓcūbentes:quia cadebāt deīde reſurgebāt. Et.ſ.fama erat ardere ſyluā:neqꝫ tamen comburi: ꝙ ignis deorū facit ut ardere aliquid uideaṫ:nec tamē cōburitur:ſicut Virgilius dicit de tullo in cuius uertice ignis erat:tamē de hiſtoria ſumptū ē:ꝙ.ſ.in domo Tarquinii priſci puer Seruius tullus ꝗ ſerua natus erat: qui nutriebaṫ in domo regia:ī cuius capitis uertice ſtatī flāma ſupuenit:ut crines eius ardere uiderētur:tamē inoxia illa flāma fuit puero tullo. Nō ardentis:ut ardere uidereṫ nec cōbureretur. Roboraque: fama ferebat dracōes eē qui cōplecterētur arbores:deīde ſubito cōfluere. Nō illū:nō audēt hoīes uenerari adeo illos:qa nō audēt cominus accedeṙ: ſed ꝓcul abſiſtūt. Deis:quia totū illū muneribꝫ reliquūt.

Et non ardentis fulgure incendia ſyluæ.
Roboraqꝫ amplexos circūfluxiſſe dracones.
Non illum cultu populi propiore frequētant:
Sed ceſſere deis:medio cū phœbus in axe eſt
Aut cœlū nox atra tenet:pauet ipſe ſacerdos
Acceſſus dominūque timet deprēdere luci.
Hanc iubet immiſſo ſyluā ꝓcumbere ferro.
Nam uicina operi:belloque intacta priore:
Inter nudatos ſtabat denſiſſima montes.
Sed fortes tremuere manus:motiqꝫ uerenda
Maieſtate loci.ſi robora ſacra ferirent:
In ſua credebant rediturās mēbra ſecures.
Implicitas magno cæſar terrore cohortes
Vt uidit:primus raptā uibrare bipennem
Auſus.& æthercam ferro ꝓſcindere quærcū:
Et fatur:merſo uiolata in robore ferro:
Iam ne quis ueſtrū dubitet ſubuertere ſyluā:
Credite me feciſſe nefas:tūc paruit omnis
Imperiis:non ſublato ſecura pauore
Turba:ſed expenſa ſuperorū & cæſaris ira:
Procūbunt orni:nodoſa impellitur ilex:
Syluaqꝫ dodones:& fluctibus aptior alnus:
Et non plebeos luctus teſtata cupreſſus:
Tunc primū poſuere comas:& frōde carētes
Admiſere diem:propulſatqꝫ robore denſo:

Pauet ipē ſacerdos:imo ipſe ſacerdos:cuius curæ lucus ille demādatus erat:nō audebat ꝓpius accedere. Cū phœbus in axē:nec medio die nec media nocte audet ire. Medio axe.i.meridie. Laruas .i.imagīes & ſpēs ſpūs & eoꝝ umbræ ī terras uenientes hōibus plerūqꝫ nocere:ita & media nocte:dicūt umbras erraṙ.i.manes:iō dicit ſacerdotē timeṙ:cui demādata erat luci cura in ipō meridie. Aut cælū axe medio. Ea rō ē qa dicunt Aſtrologi & ꝑcipue Romāi ita tenent a media nocte diē incipere:& in mediū diē finiri: rurſus a medio die uſqꝫ ad mediā noctē tenere noctē. Do.luci.i.ipſū deū in cuius tutela lucus erat. Timet:quia dubitat ne ipſi deo occurreret. Hāc iubet:cā cur luci huius religionē tā late deſcripſerit poeta:hæc ē ut oſtēdat in cæſare cōtēptū deoꝝ:unde in ptes Pom.Lucanus ſe īclinare uideṫ:nūc dicit tā&ſi oēs gentes hūc lucū:utpote religiōe ductæ uenerarētur:& ipſi milites Cæ. horrerēt:tamē Cæſar ꝺtracta e manibꝫ militū ſecuri prius arbores illas īcidere cœpit:ut exēplo eius milites moti idē facerēt:qꝺ ēt fecerūt. Nāqꝫ uicina opi: q̄obrē iubet hāc ſyluā ꝓcūbere: qa accomodata erat munitiōi:quā circa urbē facere pabat. Inter nuda. alii quidē mōtes nudati erāt ſyluis & arboribꝫ: ſed ſola ſylua intacta erat & inuiolata. Bello prio. qa prioribus bellis ītacta fuerat. Nudatos:ſpoliatos arboribus. Sed fortes tre.manus militibꝫ quidē iuſſit incidere ſyluam Cæſar:ſed tamen militū manus q̄ fortiū non ſunt auſæ euertere ſyluam. Tremuere .ſ.incidere arbores. Motiqꝫ uerenda.m.l. metuebāt ne ſi incidere cepiſſent arbores ab arboribus in ſua ipſorū corpa reſilirent ſecures. Implicitas magno:Cæſar de manibus militis rapuit ſecurim unā quāqꝫ ex arboribꝫ illis procerā quercū incidere cepit:& cum immiſiſſet in arborē bipennes inquit timeat:ne quis ueſtrum cōtra religionem facere: hāc mihi culpam attribuite qui prius hoc nefas ſine terrore commiſerim. Cæſar effatur.ſ. hæc uerba o cōmilitones. Implicitas: īpeditas cohortes. Terrore:ne auderent īcidere arbores. Raptam:ablatā. Vibrare:mittere proſcindere. Aethereā procerā. Miſſo:fixo.ſ.in lignum quærcus illius. Feciſſe nefas.i. culpam mihi:tribuite. Nō ſublato pauore:quāuis uidiſſent milites Cæſarem bipenne incidere arborem illam:nondum tamen erant ſine metu. Non ſecura:nō ſine cura. Sed expenſa.i.librata ira deorum & Cæſaris quia hinc Cæſaris:inde deorum metuebant iram:ideo incerti erant quid facerent:tamē non ſine metu inciderunt ſyluam. Syluaqꝫ dodones : ideſt quærcus.dodona dodonæ lati.dodones grece ſylua chaoniæ,fuit in epyro:quæ abundat quercubus:in cuius ramis columbæ inſidentes reſponſa dabant:ideo per excellentiā dixit:ſyluaque dodones. Aptior alnus.nam ex alno arbore fiunt tabulæ quibus naues ædificanṫ. Cupræſſus luctus: quia cupreſſi arboris rami ſolebant apponi poſtibus ædium principum:in quibus aliquod funus erat:unde cupreſſus poſtibus affixa ſignum erat domum illam funeſtam eſſe:ideo affigebatur quia ſemel cæſa non repululat:quemadmodū ſemel mortuus non reuiuiſcit. Cupſſus.ſ.euelliṫ uel impelliṫ. Luctus nō plebe.i.principū. Tunc primū:quia nūquā antea cæſa fuerant. Poſuere.pro depoſuere. Comas.i.folia. Admiſere diem.i.accepere lucē:cum antea den

sitate arborum lux eo penetrare nequiuerat. Propulsatq; robore denso.s.quia arbores cadebāt aliæ i alias: iō arbor arborē sustinebat. Gemuere uidētes.nūc ꝓsequitur:dicēs cū id galli uidissēt gemitū dedere: neq; .n. sine dolore id intueri poterāt:ut quā syluam uenerati fuerāt:eam nūc euerti uiderēt oppidani Massilienses:qui pro mœnibus steterāt ut urbē ab oppugnatiōe hostiū defenderēt gauisi sunt:neque.n.dubitabāt futurū:quin deorum numē læsum supplicia de hostibus sumeret:sed aliter inquit euenit atq; illi putauerūt nā nō oibus numina irascūtur:sed miseris tātum. Videntes.s.lucū illū & arbores illius syluæ religione patrū iamdudū seruatæ:euerti.

Sustinuit se sylua cadens:gemuere uidentes
Gallorum populi:muris:sed clausa iuuentus
Exultat quis enim læsos impune putaret
Esse deos:seruat multos fortuna nocentes.
Et tantum miseris irasci numina possunt.
Vtq; satis cæsi nemoris:quæsita per agros
Plaustra ferunt:curuoque soli cessantus aratro
Agricolæ raptis annum fleuere iuuencis.
Dux tamē impatiens hesuri ad mœnia martis
Versus ad hispanas acies extremaq; mundi
Iussit bella geri. stellatis axibus agger
Erigitur:geminasq; æquantes mœnia turres
Accipit hæc nullo fixerunt robore terram.
Sed pariter longum causa repsere latenti
Cum tantum nutaret onus telluris inanes
Concussisse sinus.querentē erumpere uētum
Creditur.& muros mirata est stare iuuentus.
Illinc tela cadunt excelsas urbis in arces.
Sed maior graio romana in corpora ferro
Vis inerat.nec enim solis excussa lacertis
Lancea.sed tenso balistæ turbine rapta.

Gemuere:gemitū dederunt. Exultat.læticiā agit & subdit causam cur lætabantur Massilienses qa putabant a diis supplicia hostes exacturos. Seruat multos: sed fefellerunt opinionē eorum Ro.quia nō semp nocētes puniunt:sed plerūq; seruāt. Tātū:tātūmodo. Miseris:iā non miser erat cæsar: sed fœlix iō nullā deorum irā sentire potuit. Vtq; satis:postq̄ satis arborum uisū ē incisū:tamē ex oī agro plaustra aduecta sunt: quibus arbores ueherent:& agricolæ doluerūt:q; raptis iuuēcis ab aratro agros colere non poterāt. Ordo ē illi Cæsariani milites ferūt plaustra quæsita p agros. Ferunt ipsas arbores. Vt:pro postq̄ uisū est arbores esse cæsas:quæ sufficerēt ad opus cōficiendum. Per agros ex oī agro. Fleuere annū agri qa solū cessabat.i.steriles erant agri: qa arari solū nequerat raptis iuuēcis. Soli.i.agri.cessanti ab aratro. Dux tamē.cæsar quis occupatus eēt in obsidēda urbe massiliensiū:tamē postponere uoluit bellū hispanū:qa obsidionē illā diuturni tpis futurā uidebat: iō demādauit militibus suis oppugnationē urbis: & ipse i hispaniā ꝓfectus ē. Tamē quis adeo pseuerāter Cæ. isisteret in ꝓposito oppugnādæ urbis. Martis hiberi.i.morā tracturi:qa uidebat obsidionē illā diuturni tpis futuram. Ad mœ.q̄ tā obstinate defenderēt ab hostibus. Extremaq; mū.i.ad extremitates mūdi:& declarat q; dixit arces hispanas ē.n.epexegesis. Extre.qa in occasu posita ē hispania. Iussit bella geri.s.de oppugnatiōe oppidi massiliæ ducibus suis.s.ut terrestre bellū gereret Trebo.Maritimum uero Decius Bru. Iussit.s.ducibus suis.s.Trebonio & Decio ipse uero Cæ. ꝓfectus ē in hispaniā. Stel.hi duces Trebo.& Decius. stati executi sūt iussa ducis: primū qdē iquit erigit agger i cœlū quō significat altitudinē aggeris p hypbolē:q ad cœlū usq; erectus fuisset. Erigit.i.in altū tollit. Stel.axibus:usq; in cœlū:nā axis polus arcticus appellat. Accipit:agger quidē altissimus:& sup aggerē duæ turres surgebāt:& erectæ sunt. Aequātes mœ.i.quæ tantæ altitudinis erāt q̄tæ mœnia urbis:iō id fecerūt duces cæsariani:ut ex his turribus tela in oppidanos īmittere possēt. Hæ.s. turres. Fixerūt terrā.n.r.i.humi nō sūt fundatæ:sed subiectis rotis quocūq; uellēt impelli facile poterāt. Repsere:ꝓ runt:quia nō sunt fūdatæ terræ. Sed piter lōgū.i.i lōgitudinē i lōgū spaciū & tractū uectæ sūt ignorātibus oppidanis cām. Cā latenti.i.occulta oppidanis. Repsere.s.tres oppidani:cū uiderēt turres moueri crediderūt terremotū esse. Iuuentus.s.Massiliensis:quæ corona circundederat mœnia:& parata erāt ad propugnationē patriæ credidit erūpere uentū. Onus.s.molis illius.s.turriū. Nutaret:cōcuteret.

Telluris inanes.c.s.cām ostēdit terræmotus:nā phisicū ē:phisici qui latētes rerū causas inuestigāt:dixerūt hāc cām esse terræmotus:ut quū uentus per cauernas igressus fuerit uiscera terræ:& cum exire uoluerit nō repto itinere:per qd ingressus fuerat terrā ipulsu suo erūpit:& ita terremotū efficit. Erumpere.s.e terra. Inanes sinus.i.gremiū uacuū terræ. Mirata muros stare:mirabātur ergo q; moueret turres:& sua mœnia firma staret. Illinc tela:dicit ad quē effectū ædificata fuerit tela.s.missa a Ro.i arcē Massiliensiū: sed maiore ipetu a massiliensibus tela in Ro.torquebant:qa nō mœnibus tantū:sed etiam machinamentis saxa torquebant. Ferro: idest ferratis telis. Vis:impetus. Tenso turbine:idest impetu sumptum a uento impetuoso:nam quibudā machinis tanto impetu tela mittuntur:ut cū corpora militū ptrāsissent spaciū aliqd ꝓcederet. Rapta.i.rapti acta. Balistæ tēdunt rotis:& ualide iuuenes rotas illas torquēt donec erectæ fuerint:super imponuntur terræ rotæ:quæ ualidis manibus reuolutæ: deinde remittuntur.

Haud cōtēta latus.s.lancea:quia cū unius militis latus transiuit nō cadit:sed duorum uel triū militū latera transit:tamen etiam spacium aliquod quo ulterius progreditur. Relicta morte:idest relictis duobus uel tribus militibus mortuis. Per arma:idest per armata corpora. Superest cursus:idest postq̄ uulnerauit hostes:progreditur adhuc telum. At saxum:torta quidem lancea magnam faciebat stragē in exercitu cæsaris:sed saxa quæ mittebantur nō minorem cladem faciebāt. Excutitur:emittitur. Ictu:uerberis.s.balistæ. Adiuta uetustas:quod saxum prænimia uetustate abscissū uentus impulerat de uertice montis:nam uetustas nimia corrosit saxum illud.

Haud unū contenta latus transire quiescit
Sed pandens perq; arma uiā:perq; ossa relicta
Morte fugit.sup est telo post uulnera cursus.
Ac saxū quotiens ingenti uerberis ictu
Excutit̄. qualis rupes quam a uertice montis
Abscidit impulsu uentorū adiuta uetustas.
Frangit cūcta ruens:nec tantū corpora pressa
Exanimat.totos cū sanguine dissipat artus
Vt tamē hostiles densa testudine muros
Tecta subit uirtus:armisque innexa priores
Arma ferūt:galeāque extēsus ꝓtegit umbo
Quæ prius ex longo nocuerūt missa recessu
Iam post terga cadūt:nec grais flectere iactū
Haud facilis labor est:lōgiqua ad tela parati
Tormenti mutare modū.sed pondere solo
Contenti nudis euoluunt saxa lacertis.
Dū fuit armorū series ut grandine tecta
Innocua percussa sonant sic omnia tela
Respuit.at postq̄ uirtus incensa uirorū
Perpetuam cratem defesso milite rupit:
Singula continuis cesserūt ictibꝰ arma.
Tūc adoperta leui procedit uinea terra
Sub cuius pluteis & tecta fronte latentes

Cuncta:scilicet obstantia & occurrentia. Nec tātū:nec satis est saxū corpora oppressisse: nisi ēt ossa simul cum sanguine dissipet & discutiat. Nec tātū exanimat.i.corpora oppressa interficit. Vt tamē hostiles: nūc dicit quod remediū adhibuerunt Romani aduersus turbinē tormentorum quæ mittebant̄ ab hostibus:dicit illos fecisse testudinē:est āt testudo scuta cū scutis innexa: quæ capitibus superimponūtur:ad similitudinē animalis: qua animal testudo tectū ē:his tegebantur milites ut mœnibus innocui succederent:deinde cum successissent tela nocere non poterāt:nisi eminus missa fuerint succedentibus igitur Romanis ad mœnia Massilienses tela longius mittebant:& milites cæsarianos ꝑtingere non poterant. Tamen:q̄uis tāta strages fieret in exercitu Cæsariano. Virtus tecta.s. testudīe. Testudine scutorum. Armisq; innexa. testudinis diffinitio:quid est testudo nihil aliud q̄ scuta scutis innexa. Arma dicunt̄ ꝙ armos tegant. Vbi: pro postq̄. Vmbo extensus:declarat quid dixit arma innexa armis:ne alia arma intelligamus q̄ scutum. Vmbo:ē scuti umbilicus.i.tumor. Quæ prius ex longo:quia nisi spacium interpositum fuerit inter tela quæ torquebantur:ad quod tela perueniunt: nihil nocere poterunt: ergo iam post terga cadunt

Nec grais quia occurrebat illud:quod non flectebant tela massilienses in ipsos Romanos qui successerant mœnibus:dicit non poterant: quia tormenta tā grauia sunt:ubi semel posita sunt ut non facile possint torqueri:nec iaci:ordo est haud facilis labor est mutare modum tormenti parati ad bella lōginqua:nec is facilis labor est grais .i. Massilienlibꝰ flectere iactum. Haud facilis labor:quia fundantur mœnibus tormenta. Missa.s.in Romanos. Parati tor.paratum quidem erat tormentum lōgius tela mittere:non autem uulnerare paratum erat.Sed pon.postq̄ massilienses tormentis non ualuerunt cōuoluere tela mœnibus saxa euoluere ceperunt in Romanos. Contenti: scilicet Massilienses. Solo pondere:quia adeo ponderosa illa saxa erant:ut sine impulsu tormentorum ingentem stragem facere possent

Dum fuit armorum series: &c. Nunc dicit dum scutorum connexio stetit:tela omnia innocua discesserunt:non aliter q̄ grando tecta percutere solet. Armorum series: idest testudo illa & cōnexio scutorū

Vt sicut. Innocua grandine: idest non nocenti : quia grando tecta percutit sed percussis tectis nihil nocet. At postq̄:sed ubi ciues Massilienses qui mœnia defendebant grauitate saxorum & generis omnium telis testudinem soluerunt:tunc uulnerare ceperunt:quia antea tecti fuerunt. Defesso milite: quia sub armis illis & scutis tecti stantes milite defessi sunt:ut diutius sustinere non possent : cum tela grauius mitterentur: Perpetuam : idest continuam. Cratem : appellauit testudinem. Singula: separata. & dissoluta abiiciebantur:cum antea coniuncta tela contendebant. Ictibus:oppidanorum tunc adoperta:discussa crate. Successit uinea: est autem uinea dicta a similitudine uineæ : quæ ab agricolis ab una parte tenditur:& sub hac uinea tecti milites ad mœnia processerunt:& posito ariete mœnia concutere tentant. Terra leui : non ualde crassa. Procedit ad mœnia. Pluteis: pluteus proprie dicitur crates uelo corio tecta:plutei etiam dicuntur tabulæ:quibus aliquid seruatur:sed proprie sunt crates uelo corio tectæ sub quibꝰ latētes milites opus faciebāt. Cuius uineæ quæ tecta erat cratibꝰ. Frōte:prima parte.

Moliri nūc ima parant:& uertere ferro
Mœnia nunc aries suspenso fortior ictu
Incussus densi compagem soluere muri
Tentat:& impositis unū subducere saxis.
Sed sup & flammis & magnæ fragmīe molis
Et sudibus crebris & adusti roboris ictu
Percussæ cedunt crates frustraq; labore
Exhausto fessus repetit tentoria miles.
Summa fuit grais starent ut mœnia uoti.
Vltro acies inferre parant armisque coruscis
Nocturni texere faces:audaxque iuuentus
Erumpit:non hasta uiris non letifer arcus
Telum flāma fuit.rapiēsque incendia uentus
Per romana tulit celeri munimina cursu.
Nec quāuis uiridi luctetur robore lentas
Ignis agit uires:tæda sed raptus ab omni
Consequitur nigri spaciosa uolumina fumi.
Nec solum syluas:sed saxa ingentia soluit.
Et crudæ putri fluxerunt puluere cautes.
Procubuit maiorque iacēs apparuit agger.
Spes uictis telluris abit:placuitque profundo
Fortunā tentare mari.non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas:
Sed rudis & qualis procūbit mōtibus arbor
Conseritur stabilis naualibus area bellis.
Et iā turrigerā bruti comitata carinam
Venerat in fluctus rhodani de gurgite classis
Stechados arua tenēs necnō & graia iuuētus
Omne suū fatis uoluit comittere robur.

Núc aries:describit aries quomodo machinis su/
Moliri:pro demoliri.i.destruere fundaméta muri.
spendebatur:aries tigillum grauissimi ponderis est:in cuius extremitate erat caput arietis:& dictus ē ari/
es a similitudine animalis impetum facientis:qui huius est naturæ:ꝙ si quis minatur ei & manum obie/
cerit:ut illum incurrat ita &c. Fortior ictu.s.armis dolore. Suspenso:quia suspēditur machinis & fu/
nibus. Incussus:a militibus. Soluere:pro dissoluere. Compagem:iuncturam. Vnū subducere.idest
saxo quod erat in fundo remoto postea strauere cætera. Sed super:sed ipsis oppidanis: qui tela grauissi/
ma mittebant omne tegmē cessit:& dissoluta ē ui/
nea:sicut & testudo:unde milites nudati tegmine
in castra redire coacti sunt. Super.i.desup. Flā
mis:quia flammas coniiciebant in uineā. Molis:
saxi. Sudibus:Virgilius.Sudibus ue præustis.
Cædunt clypeo exhausto: expenso labore frustra.
Repetit:idest se recepit in castra. Summa uoti fu
it:qa antea optabant & tātūmodo pro uoto habe/
bant ut mœnibus se totos continerent: nūc audēt
in hostem prorumpere. Nocturni.s. ipsi tēpore
noctis. Armis coruscis.i.splendentibus scutis:qđ
est noctis homini attribuitur. Faces texere: nam
faces sub armis gestabant quibus facibus oīa opera
Romanorum incenderunt: Erumpit.s.e mœni
bus. Nō hasta non tela consueta Massilienses ge
stabant sed flammas. Nō arcus: sed telum flam/
ma fuit. Incendia:tædas: quia igne in munitiōes
Cæsaris iacto uētus spirare ceperat:cuius flāma in/
censa sunt fere omnia. Munimina.i. per romanā
munitionem. Nec q̃uis:& tanta uis tædarum fu
it:ut q̃uis uiridis materia esset:tamē igne stati corre
pta fuit:ignis nō tardas uires agit: qui nō tarde cō/
burit. Luctetur contendit. Robore: ligno uiri
di ponte ante cæso. Tæda: quā sub armis gestaue/
rant Massilienses. Munimina:idest munitiōes cæ
saris. Nigri fumi:quia uiridis materia: iō fumus
exhalabat. Flexerunt:labefactæ sunt. Putri.i. so
lubili Procubuit:agger ustus cecidit: & maior ap
paruit q̃ ante cum erectus erat. Spes uictis:postq̃
uicti sunt milites cæsariani oppugnatiōe terrestri:
spem omnē deposuerunt posse mœnia oppugnare
Spes telluris.i.spes pugnæ terrestris: Placuitque:
quādo terrestris pugna nō processerat statuerūt tē/
tare pugnā naualē. Nō robore picto:dicit nō fu/
isse naues fabrefactas:idest artificiose fabricatas:p
tempore celeriter struxerunt naues:ut robora sicut
cæsa erant nauib9 intexerūt. Vt tutela fulgens:qa
non erat pictus in puppe nauis deus in cuius tute/
la esset:ut pistrix:neptunus:cētaurus: quoꝝ tutela
illa nauis esset:nam ut testatur Virgilius naues de/
nominabāť a tutela dei:qui ī illis pictus erat:ut par
uo discrimine pictus centaurus. Picto:sicut fieri solet. Et quare declarat rudis quia dicitur rudis arbor
antequam elaboretur. Ergo rudis non elaborata. Conseritur:paginatur ad naues appo.area quia non
uidebatur nauis pondere suo moueri:sed fixa planiciem ostendebat:in qua milites tanquam in area stan
tes oppugnarent. Et iam turrigeram: Iam inquit prætoria nauis bruti præcesserat. nam Brutus classis
præfectus erat:Trebonius dux erat pedestris exercitus. Turrigeram:idest excelsā:significauit illius præ
toriam nauem. Fluctus.r.quia rhodanus fluuius est galliæ qui iuxta massyliam urbem decurrit:& mari
thyrreno miscetur. Stœchades: stœchades insulæ tres sunt digna quidem una satis amplitudine:
sed duæ præexiguæ:eas exercent Massilienses ope rustico.insulæ sūt sic dictæ ꝙ in ordinem sunt positæ
nam stichim græce per ordinem incedere significat. Necnon:sicuti summa ui classem reparauerant
Romani: itidem Massilienses effecerant qui non solum iuuenes: sed senes & impuberes armarunt.

Grãdæuos:magnæ ætatis. Ephœbis:impuberibus.nõ solũ classis quæ ĩ undis erat uiros accepit:sed ẽt quæsitæ sunt naues uetustæ & prioribꝫ bellis cõquassatæ & illas admiserũt. Emeritas alnos: naues nimia uetustate dimissas.Trãslatio a militibꝫ senioribus qui emeriti dicuntur:qui debita stipendia pegerũt. Naualibꝫ.i.de. Vt matutinos.hic poeta describit:qũo naues utrĩq; instructæ fuerĩt:& altera in alterã uehi cæpit:ex quo tũc clamor undiq; sublatus est cũ magno impetu cõcurrere cæperunt. Vt.i.postq̃. Phœbus spargens radios. postq̃ inqt oriẽte sole luxit.Matutinos:idest qui mane diẽ emittũt. Fregit radios qa radii percutientes undã frangunt. Liber aether.i. serenus erat. Posito:pro deposito borea:spẽs pro genere. Austris tenentibus pacem:d̃clarat qa neq; a septẽtrione:neq; a meridie uenti flabant. Seruatum bello.ut uideri posset ad id pacatũ mare:ut inter se concluderent classes. Ab oĩ statione:scilicet Romani a sua Massiliẽses a sua:portus ubi semper naues tutæ permanẽt.Statio uero locus est ubi naues ad tempus tempestate se recipiunt. Hinc:uidelicet a parte romana. Puppes Cæsaris.s. tolluntur:idest mouentut. Hinc:a parte Massiliensium.

Grãdæuosque senes mixtis armauit ephœbis
Accepit non sola uiros quæ stabat in undis
Classis:& emeritas repetunt naualibus alnos
Vt matutinos spargẽs sup æquora phœbus
Fregit aquis radios:& liber nubibus æther
Et posito borea pacẽque tenẽtibus austris
Seruatum bello iacuit mare:mouit ab omni
Quisq; suã statione ratẽ:paribusq; lacertis
Cæsaris hinc puppes hic graio remige classis
Tollitur:impulsæ tonsis tremuere carinæ.
Crebraq; sublimes cõuellũt uerbera puppes
Cornua romanæ classis ualidæq; triremes
Quasq; quater surgẽs extructi remigis ordo
Cõmouet:et plures q̃ mergũt æquora pinus
Multiplices cinxere rates:hoc robur aperto
Oppositũ pelago:lunata classe recedunt
Ordine contentæ gemino creuisse liburnæ
Celsior at cunctis bruti pretoria puppis
Verberibus senis agitur:moleq; profundo
Inuehit:et summis longe petit æquora remis.
Vt tantũ medii fuerat maris utraq; classis
Quod semel excussis posset trãscurrere tõsis
Innumeræ uasto miscent ĩ æthere uoces
Remoꝝq; sonus premitur clamore:nec ullæ
Audiri potuere tubæ:tunc cærula uerrunt
Atq; instrata cadunt: & remis pectore pulsãt.

Paribus lacertis:quia eodem tẽpore mouent̃ remiges cũ naues impellunt: Paribus:idest pariter motis. Graio:græco:nam a ciuitate phocide græci phocenses uenerunt: & in galliam transalpinam Massiliam condiderũt. Tonsis remis:tõsi remi dicuntur a tondẽdo mari eo q͛ mare tõdeant. Tremuere:describit motũ nauis:quæ q̃si tremere uidetur:cũ impellitur a remis. Crebra uerbera:scilicet remorum. Conuellunt:e portu cõmouent. Cornua:nunc dicit qũo classẽ suam Romani instruxerunt. dicit.n.ualidissimis arboribus militũ Romanorum firmata esse cornua aciei:siue terrestris: siue maritĩa pugna eẽt: struebãt enĩ acies in modum cornu ad similitudinẽ lunæ nõdũ plenæ. Rates cixere:ab utroq;. Cornua ro.classis.s.in medio posita. Triremes:q̃ tres ordines remoꝝ hẽnt. Quasq; q̃ter.i.q̃triremes. Extructi remigis:ĩ ordine positi. Et plures pinus: ẽt q̃nqueremes. Cĩxere:circundedere:q̃obrẽ quia robur ẽ oppositũ. Aperto:patẽti. Oppositũ.s.utrũq; cornibꝫ ut exciperet impetũ hostilẽ:si qs alicũde ĩpetus fieret. Liburnæ:sed in medio ĩmodũ cornu liburnæ ualidæ naues positæ erant:iõ dicit. Lunata classe:qa ĩ modũ lunæ semiplenæ erãt. Recedũt.i.medio aciei sinũ faciũt:si.n. classis recta stetisset:cornua nõ fuissent aciei:sed cũ dicat in utroq; cornu multas naues circũdatas fuisse a triremibꝫ:dicit in medio fuisse liburnas:Liburnæ ãt sunt naues a liburnis populis: q adiãcẽt adriatico mari.Vnũ ergo sequit̃ ex reliquo:quia retro cedũt:iõ classẽ faciunt ĩ lunæ modũ. Geminato ordĩe:qa biremes erãt. Prætoria puppis:sexiremis erat:unde gubernaculũ ĩ terra uel in puppe prætoriũ dicebatur: unde magistratus ille poterat imponere noĩa tabernaculo:unde impatores qui reliquos dignitate antecedebãt p̃tores appellabant̃ q̃si p̃itores q͛ præirent. Puppis.in q̃ classis Bruti erat. Agit̃:ĩpellit̃. Verberibus senis.i.cũ sex ordinibꝫ remoꝝ. Molẽ:magnitudinẽ nauis. Sũmis remis.i.altis:qa ultimi remi & altiores sũt & lõgiores. Vt tãtũ:nũc dicit qũo cõcurrerint:nã utrinq; classis appropĩquauit sũmo impetu remoto:ut altera alterã collidere posset:Nũc clamor inqt emissus ẽ ingens utrinq;:ut ẽt suo clamore strepitũ remorũ ac maris occuparẽt. Tãtũ medii maris.i.tãtũ spaciũ fuit ĩ medio utriusq; classis. Quod:spaciũ Semel uno ĩpetu remoꝝ. Premitur:occultat̃. Nec ullæ tubæ:non modo strepitus remorũ: sed nec tubarũ audiri poterat. Tunc cærula:tunc uero exorto clamore quãto maximo potuerunt: utrinq; naues ĩpulerint:ut rostra rostris colliderent̃. Verrũt: trahunt. Cærula.s.maria:nã ceruleus color maris ẽ a græco dictum cæratos latine cornu significat: quia cornu colorẽ habet mare. Atque in trãstra cadũt. significat tanto impetu cõcurrisse:ut cum remos traherent:simul pectora pulsaret & ĩ transtra caderent.

Vt primũ ro.postq̃ rostra rostris ĩpulsa sunt ĩpetu suo regressa sunt. Rediere: quia recupatæ naues re
trocesserũt. Aera tex.tãtus telo℞ numerus fuit:ut q̃si nubes solẽ tegerẽt. Põtũ uacuũ.s.nauibꝫ:sed telis
tectus erat. Iã deductis pro.s.utrinqꝫ.i.in diuersas ꝑtes ductis id faciebãt:ne aut ipsi circũuenirẽť ab ho/
stibꝫ:aut ipsi hostes circũuenirẽt. Diuersæqꝫ ra.qa massilienses a ro.& ecõuerso recepti sũt. Laxa.cla.s.
cornu. Vt quotiẽs:ꝑ similitudinẽ ostẽdit q̃uo ĩter se naues cõmixtæ fuerãt:quẽadmodũ ĩquit sæpe eue
nit:ꝙ diuersis flãtibus uẽtis fluctus maris ĩpelliť:aut repelliť a uẽtis ĩter se certãtibꝫ eodẽ mõ ĩpellebantur
& r̃pellebãť aliæ naues ab aliis. Ordo ẽ:sic æquor re/
pelliť. Aestus:fluctus maris. Zephyrus:ab occidẽ
te. Eurus ab oriẽte spirat:iõ cõtrarii sũt. Abeunt
fluctus:unde recedũt ĩpulsæ ab alio uẽto. Tractus:
spacia. Sulca. gur.rate qa ĩ sulci modũ nauis mare
diuidit cũ ĩpelliť. Tulit.s.in classẽ redit massiliẽsiũ.
Hoc æquor r̃ppulit:qa æquor ĩpulsũ a massilien/
sibꝫ reppulit ad Ro. Sed graiis:sed diuersæ erãt na
ues hostiũ:qa massilienses hẽbãt naues leues & agi
les:& quocũqꝫ uellẽt ĩpellerent eas. At uero ro. na
ues hẽbãt:q̃ rudes ædificatæ fuerant:quia paulo an
te in syluis cæsæ arbores fuerant. Pinus habiles.i.
naues pineæ:posuit materiã pro forma. Lacessere
.i.apte ad lacessẽdã pugnã hostiũ. Tẽtare fu. qa cũ
passent Ro.classẽ: & q̃cũqꝫ excurrere cæpisset: ubi
se nõ posse resistere massiliẽses intelligerẽt stati r̃fu
gebãt. Cursũ:nauis si põderosa fuerit:nõ facile fle
cti põt ĩ gyrũ:sed nauis agilis:si ĩ medio cursu fue/
rit facile cõuertiť. Gyro.i.circũuolutiõe. Nec tar/
de:ĩmo cito:qa simulac cum ꝑ̃ssisset gubnator cla/
uũ:uel destrorsũ:uel sinistrorsũ stati sentiebãt. Fle
cti.ĩpas. Certior:firmior. Præbeř:ad ꝑbẽdã. Cari
nã sta.qa naues ro.graues erant:iõ stabiles. Bellãti
bus usũ:qa de maiore re nõ aliter pugnabãt q̃ si in
terra fixa & ĩ cõtinenti fuissẽt. Tũc in signi.Massili
ensiũ igiť naues agiles ad pugnã eẽ dixit:& ideo na
ues ro.facile inuadebãt:Brutus igiť in prætoria na
ui residentẽ magistrũ alloquẽs:& pateris ĩquit ho/
stes artibꝫ suis:ut nos includãt & mare in ꝑtãte sua
teneãt? quid nõ opponis nauẽ nostrã hostiũ naui/
bus?ut illas excipiãt & exceptas profũdo mari im/
mergãt. Signifera:ꝑtoria. Profũdo.i. pro mari.
Artibꝫ:quia nos artibꝫ pelagi includũt. Quacũqꝫ
uelint.i.quæ discurrãt. Cõsere manũ.i.pugnã mi/
sce. Medias cari.s.naues:nã naues q̃uis mediæ sint
tamẽ ualidæ excipiẽt hostiũ nauiũ rostra. Oppone
carinas: idest transuersas naues oppone illis massi/
liensiũ. Tũc quoqꝫ: tũc ubi naues oppositæ sunt e
transuerso naues massiliensium adẽpta ludẽdi oc/
casione sũdatæ sũt:qa unda.Ro.nauiũ sustinere ro
bora ꝑcutiebat:qa nõ poterãt ui Ro.nauiũ sustine
re in seipas redeũtes mergebãt. Percussa:dũ ꝑcu/
tiũť ꝑcutiunť. Cohæsit:qa fugere nõ poterat. At
alias:deĩde nauibꝫ suis manus ferreas in naues ho/
stiũ ꝓiiciebãt:quæ cathenis alligatæ & manicis mas
siliẽsiũ naues retinebant:ut q̃si in terra continẽti si/
sterent. Manicæ:uĩcula manuũ: Cathenæ: q̃bus
manicæ ligatæ erant. Seqꝫ te.re.cum remis ne possent se in aliquã partẽ trahi. Stetit æquore bellum:
firmatũ est tanq̃ si nõ in mari:sed terra pugnareť. Iã nõ iõ quia cõstiterãt naues nõ hostes tela emittebãt
a longe:sed cominus gladiis pugnabãt. Excussis:uibratis. Stat:stabilis manet. Pronus:obliquus in infe
rẽdo ictus aduersos. Obducti:circũdati:qa maris uortices & fluctus uidebãť sãguĩe obducti. Et q̃s: dicit
tot iã cadauera cedisse puppibꝫ ꝙ nõ sinebãt naues cõiũgi:q̃uis cathenis retinerenť. Cõserta cad. ĩter duas

Vt primũ rostris crepuerunt obuia rostra
In puppim rediere rates:emissaque tela
Aera texerũt:uacuũque cadẽtia pontum
Er iam diductis extẽdunt cornua proris
Diuersæque rates laxata classe receptæ.
Vt quotiens æstus zep hyris eurisqꝫ repugnat
Huc abeũt fluctus illuc mare:sic ubi puppes
Sulcato uarios duxerũt gurgite tractus:
Quod tulit illa ratis remis hoc rettulit equor
Sed graiis habiles pugnãqꝫ capessere pinus
Et tentare fugam:nec longo frangere gyro
Cursum nec tarde flectenti cedere clauo.
At romana ratis stabilẽ prebere carinam
Certior:& similẽ terræ bellantibns usum
Tunc in signifera residenti puppe magistro
Brutus ait:pateris ne acies errare profundo?
Artibus & certas pelagi? iã consere bellum.
Phocaicis medias rostris oppone carinas.
Paruit obliquas:& prebuit hostibus alnos.
Tũc quæcunqꝫ ratis tentauit robora bruti:
Ictu uicta suo:percussa & cæpta cohæsit.
Ast alias manicæqꝫ ligant teretesqꝫ cathenæ:
Seqꝫ tenet remis.tecto stetit æquore bellum
Iam uero oxcussis torquetur tela lacertis.
Nec longinqua cadũt iaculato uulnera ferro.
Miscenturqꝫ manus: nauali plurima bello
Ensis agit. statqꝫ quisqꝫ suæ de robore puppis
Pronus in aduersos ictus:multique pempti
In ratibꝫ cecidere suis:cruor altus iu undis
Spumat & obducti cõcreto sanguĩe fluctus
Et quas immisi traxerunt uincula ferri.
Has prohibẽt iungi cõserta cadauera puppes
Semianimes alii uastum subiere profundum

naues iuncta. Hauserũt põtũ.i.biberũt maris undã suo sanguine pmixtã. Hi luctãtẽ:alii dũ natarent:& resistẽtẽ aĩam remitterẽt:subito ruina nauiũ in eos euersa obruebantur. Trahẽtes.trahere ẽ cũ labor respirare. Luctãtẽ:quia aĩa cũ morte certabat:ne exiret. Irrita tela:& tela q̃ pro ictu uana erant:cadentia ipso ictu uulnerabãt:quia tot erãt cadauera in mari natãtia:ut uana cadere nõ possẽt. Exceptũ a corpe natantis. Inuenit uul.nã uulnus quod inuenerãt in nauibꝫ inuenit in mari. Phocaicis Ro. post generalẽ pugnã:ad specialẽ Luca.descẽdit dicẽs qũo singuli pugnabãt:& loquit̃ de rate una Ro.quã circũdederant

Hauseruntque suo permixtũ sanguine põtũ:
Hi luctantẽ animã lenta cũ morte trahentes
Fractarum subita ratium periere ruina.
Irrita tela suas peragũt in gurgite cædes
Et quodcũq; cadit frustrato pondere ferrum
Exceptũ mediis inuenit uulnus in undis
Phocaicis romana ratis uallata carinis
Robore diducto dextrũ leuumque tuetur
Aequo marte latus.cuius dũ pugnat ab alta
Puppe tagus:graiũq; audax aplustre retẽtat
Terga simul pariter missit & pectora teli
Transigitur medio cõcurrit pectore ferrum:
Et stetit incertus flueret quo uulnere sanguis
Dõec utrasq; simul largꝫ cruor expulit hastas
Diuisitque aĩam:sparsitq; ĩ uulnere letum.
Dirigit huc puppẽ miseri quoq; dextra telõis.
Qua nullã melius pelago turbãte carinæ
Audiuere manũ::nec lux ẽ notior ulli
Crastina seu phœbũ uideat seu cornua lunæ:
Semper uenturis cõponere carbasa uentis
Hic latiæ rostro cõpagem ruperat alni
Pila sed in mediũ uenere tremẽtia pectus
Auertitque ratẽ morientis dextra magistri.
Dũ cupit in sociã gyareus erũpere puppem
Excipit immisũ suspensa per ilia ferrum:
Affixusque rati telo retinẽte pependit.
Stant gemini fratres fœcũdæ gloria matris
Quos eadem uariis genuerũt uiscera fatis

Massilienses. Robore deducto:dicit Ro.nauẽ circũdatã fuisse a massiliensiũ nauibꝫ illius milites bifariã diuisi defendebãt utrũq; latus: sed dexterũ & sinistrũ in medio erãt. Tagus: q pugnabat a tergo tela mittebant̃:& eodẽ tpe pectus & tergũ pcussũ. & ita duo⁊ telorũ ictibꝫ uulneratus ẽ utrinq;:perfossus Tagus ĩ dubio erat in quã ptẽ caderet sãguis tãdẽ emissus sanguis loca uulneris docuit. Robore dedu.i.militibꝫ robur posuit ꝓ militibꝫ fortibꝫ Dextrũ leuũ:qa bifariã diuisi erãt:ps dextrũ: ps sinistrũlatus defẽdebãt cõtra massiliẽses. Aequo marte:quia quot erant ĩ uno latere:tot in altero. Cuius nauis ro. Tagus:ro.miles. Graiũ aplustre.i. gubernaculũ græce nauis manibꝫ cepit. Pariter ĩcertus:an pectore:an a tergo sanguis erũperet. Largus:abundans. Expulit hastas.s.uis sãguinis. Diuisitq; aĩam.s.in duas ptes: qa sanguis dr̃ esse sedes aĩæ. Dirigit huc pup.ad hãc nauẽ ubi Tagus uulneratus ceciderat exanimis telon puenit:hic erat pitissimus nauigãdi:ut nullus magis tẽpora tẽpestatis & serenitatis futuræ cognosceret. Huc:ad nauẽ Tagi. Miseri:iã uno uerbo habitũ fortunæ rei significauit.s.ipsũ piturũ eẽ. Melius q̃ istius Tagi:quia quo uellet gubernacula uertebat. Turbãte:dũ turbaret̃:pticipiũ ꝓ pticipio.i.turbato. Nec lux ẽ notior:nemo erat nauita:q magis cognosceret futurã serenitatẽ aut tẽpestatẽ: Seu phœ.i.a signis solis cognoscebat:& quando incipiẽt signa solis & lunæ Lux crastina.i.q̃litas tẽporis futuri. Cõponer̃ car. uẽtis.i.pare uela uẽtis: siue secũdis: siue aduersis. Hic latiæ:nũc pgit de tolone: is inquit telon rostro nauẽ ro.infregerat: & eã ictu dissoluerat:sed telũ infixũ ad pectus ẽ:& cũ fugere uellet: moriens nauem in ptẽ aliam uoluit. Latiæ alni.i.nauis ro. arborẽ ꝓ materia posuit. Pila:sed cũ iã uictor exultaret ecce telum immisũ pectus illius transiliuit. Pila: tela Ro. Tremẽtia:uibrãtia. Auertit nauẽ:qa accepto uulnere nauẽ auertit iã moriẽs telon. Dũ cupit in sociã:Alter Gyraeus in nauẽ Telonis trãsire uoluit sed dũ toto corpore rectus ĩ illa naui staret: ecce telũ immissũ ilia eius trãsfixit. Gyareus ꝓpriũ nomen Massiliensis. Cupit:quare ipse primus cupit erũpere:quia regebat nauem: Suspensa:quia toto corpore rectus erat. Affixus:scilicet rati. Pependit ex rate. Stãt gemini fratres:nũc describit pugnã duorum gemellorum:qui adeo inter se similes erant: ut a parentibus nõ discernerentur:sed alrerum Ro.miles occidit:alter relictus semp parentibus amissi fratris memoriam reprensentabat:sed quomodo perierit non sine strage Ro.patet:quia antequam periret Romanam nauem submersit. Sed miror qũo Lucanus q̃uis poeta sit historiam peruertit: non enim græci nauẽ romanam ĩmerserunt:immo ut est apud ualerium hic fuit miles cæsaris:ubi dicit ne Acilium preteriret: qui cum miles decimæ legionis esset pro cæsaris partibus pugnauit & amissa dextra:quam in puppem Massiliensium iniecerat leuem manum subiecit:nec prius dimicare destitit q̃ captam nauem profũdo mari immergeret miles:ergo cæsaris fuit:sed excusari põt Lucanus qa poeta: & quia studiosus partiũ Pompeii erat:ideo hãc gloriã massiliensibꝫ tradidit. Variis fatis:idest fortunis:qa alterum morte amisit.

Discernit mors sæ.ui. qui adeo simillimi erãt:ut discerni nõ possẽt. Sublato er. quia uno tãtũmõ superstite iã errare nõ poterant in discernẽdis fr̃ibus: Aeternis cãm la.sed supstes ille æternũ dolorẽ seruauit parẽtibꝫ. Quorũ alter.i.unus:nũc dicit qũo occisus fuerit alter qũo ẽ ausus.s.mixtis remis ꝓ ĩmixtis: Obliquo pect.expressit nauigãtis gestũ. Ictus.Ro.militis. Hæsit.naui Ro. Visu quia q̃ manu cõpræhenderat nauẽ ea amputata fortior facta ẽ. Diriguit.s.cõtractis neruis: Creuit in aduer. uir. ãputata dextra:leua cõprehẽderat nauẽ:qa ip̃a ãputata se supiniecit quãta maxĩa ui potuit ĩ nauẽ romanã:nec prius dimicare destitit q̃ nauẽ illã ꝓfũdo ĩmergeret:ut ante dictũ nõ Massiliensis fuit iste:sed Attilius decimæ legiõis p̃fectus ꝓ Cæ.pte pugnãs. De hoc Attilio ita inquit Plutar. Attilius ex cæsaris cõmilitonibus nauali p̃lio apud Massiliã hostilẽ ĩgressus pupi abscissa ei dexrra gladio: umbonẽ sinistra retinuit: eo usq; uultibꝫ hostes obterens:ut ꝓstratis oĩbꝫ nauem uictor occupauerit. Creuit uirtus:qui maiore iracundia cõtra hostes percitus est amissa manu. Est.n.ira q̃si cos fortitudinis:nã sicut cote ferrũ acuitur:ita uirtus ira acuit̃:unde Achademici disputãtes multas hoĩbus cõmotiones datas: iracundiam ipsam q̃si cotem fortitudinis esse dixerũt. Truncus.i. amissam manũ quã truncũ dixit. Instaurat renouat. Dextrã:quæ pẽdebat de naue hostili. Lacerto:quia demissus ẽ gladius a Ro. qui lacertũ ãputauit. Hæc:sinistra manus. Quoq;:similiter Iã clypeo:& quãq̃ utraq; manu priuatus esset ille: nihilominus ĩstabat ut puppẽ ꝓderet hostilẽ. Clypeo.s.amissa sinistra q̃ tenet̃. Telis.s.amissa dextra Non cõditus:sed q̃q̃ priuaius eẽt utraq; manu:non ꝓpterea a pugna defecit. Expositus: extra positus: ut se obiiceret telis hostiũ. Arma:scutũ fr̃is. Nudo pect.opposito hostibꝫ. Cõfi.cuspide:q̃uis telis hostiũ trassixus eẽt:tamẽ pstabat in ꝓposito ut nõ inultus caderet. Emerita morte tenet: pfecta quia corpore spectabat tela:quæ mittebant̃ in alios: iõ a morte suos corpore suo defendebat. Emerita:trãslatio a militibꝫ:q emeriti dicuntur:cum debita stipendia perfecerunt. Cum uulnere multo: postq̃ iam toto corpore cæsus stare non poterat diutius: collegit uires sanguine suo: & se saltu deiecit in nauem romanam:quæ cũ grauata eẽt cadauere:& sãguine repleta: in latus pẽdere cepit & submersa est: sed peruertit historiam Lucanus:ut prius dictum: Effugientem:expirantem. Lassos: scilicet sanguine effuso. Contendit:intẽdit. Manebãt:& quicunque supererat. Defectis: scilicet haustis sanguine. Solo pondere: quia manibus nocere non poterat:saltem corpore nociturus erat. Strage uirum: nunc dicit mersit nauem. Accepit ictus scilicet fluctuum maris quia qua parte ĩsiluerat hic massiliensis ea parte latus nauis ĩclinabat:& fluctus maris accepit illum. Hausit: accepit. Ruptis: scilicet nimio pondere. Ad summos foros: ad summa tabulata nauium. Descendit in undas:modum nauis pereũtis & mergentis exposuit:quia submersa naui pontũ inuoluit ĩ uorticis modũ. Mersã:dũ mergit̃ carina. Diducta:ĩ duas ptes sepata qa diuidũt maria cũ aliqd mergit̃. Inq; locũ:sed naui obruta mare occupauit locũ suũ. Fati.i.mortis. Varii fati:qa descripsit uaria genera mortis. Ferrea dũ pup.dixit uaria fuisse genera mortis.nũc ẽt descrbit q̃ de nouo supuenere:& quo alii genere mortis pierũt:& unius casũ describit:q ĩ undas maris p̃ceps casurus eẽt:cruribꝫ retentus ẽ a suis:sed cum ab altera pte distrahitur medius crepuit:& sanguis aĩa simul oĩs effusus est.

Discernit mors sæua uiros:unũq; relictum
Agnorunt miseri sublato errore parentes
Aeternis cãm lachrymis:tenet ille dolorẽ
Semper & amissũ fratrẽ lugentibus offert
Quorũ alter mixtis obliquo pectine remis
Ausus romanæ graia de puppe carinæ
Iniectare manum:sed eã grauis insuper ictus
Amputant.illa tamẽ nisu quẽ prẽderat hæsit
Diriguitq; tenens strictis immortua neruis
Creuit in aduersis uirtus.plus nobilis iræ
Truncus habet:fortisq; instaurat prælia læua
Rapturusq; suã ꝓcumbit in æquore dextrã
Hæc quoq; cũ toto manus ẽ abscissa lacerto
Iam clypeo telisq; carens nõ conditus ima
Puppe.sed expositus fraternaq; pectore nudo
Arma tegens crebra cõfixus cuspide perstat
Telaq; multorũ læto casura suorum
Et merita iam morte tenet:tũ uulnere multo
Effugientẽ animã lassos collegit in artus
Mẽbraq; cõtendit toto quæcũque manebãt
Sanguine:& hostilẽ defectis robore mẽbris
Insiluit solo nociturus pondere puppim.
Strage uirũ cumulata ratis:multoq; cruore
Plena per obliquũ crebros latus accipit ictus.
At postq̃ ruptis pelagus cõpagibus hausit
Ad summos repleta foros:descẽdit in undas
Vicinum inuoluens contorto uertice põtum
Aequora discedunt mersa diducta carina
Inq; locũ puppis cecidit mare: multaq; põto
Præbuit illa dies uarii miracula fati.
Ferrea dũ puppi rapidos manus inserit uncos

Ferrea: nam manicis ferreis:quibus aduerſas naues quaſi irretitas tenerēt:ne e manibꝫ euaderēt:cū igiƭ manum ferreā iniecissent:ut nauem compræhenderent:cōpræhenderunt Lycidam quendam:& manus cū ẽtraherentur:hunc in undas traxiſſent:niſi ſocii cum cruribus retinuiſſent:dicit ergo ille trahunt:& illi retinent:medius dilapſus eſt:Ordo eſt. Manus ferrea:quæ iiecta erat nō ut raperet Lycidā ſed compræhenderet nauem. Dum inſerit:dum iacitur ut puppem compræhendat. Merſus foret: quia ſocii illū pedibus retinuerunt. Nec ſicut:nec ſanguis inquit effuſus ē:ſicut e uulnere a quo ſenſim egreditur: ſed uno eodemque tēpore effuſus eſt. Lentus:tardus Sicut:tāquā a uulnere. Nullius uita:nullus unquā inquit mortuus eſt:qui tā lato meatu uitam aperiret: Tanta:tā lata. Pars ultima: pars inferior ab umblico mortua erat:ſed ſuperior ubi uitalia erāt: ut pulmo & cor:diu cum morte luctata eſt. Trūci:pro truncata. Vacuos artus: ideſt membra carentia uitalibus. Tradidit in lætū: ideſt mortua ſunt ea parte qua. Pulmo tumidus:quia aerē reciprocum recipit & remittit:ſed cum aerem recipit inflatur:quia non remittitur. Feruent: ideſt palpitant circa præcordia. Hæſerunt: morata ſunt. Fata pro morte poſuit. Vix membra tulerunt:qa ægre omnia membra extincta ſunt:ubi uitalia erāt

Affixit licydam:merſus foret ille profundo
Sed ꝓhibent ſocii:ſuſpenſaq; crura retentāt.
Sciditur auulſus: nec ſicut uulnere ſanguis
Emicuit lentus ruptis cadit undique uenis.
Diſcurſuſque aīæ diuerſa in mēbra meantis
Interceptus aquis:nullius uita perempti
Eſt tāta demiſſa uia: pars ultima trunci
Tradidit in letum uacuos uitalibus artus.
At tumidus qua pulmo iacet q̄ uiſcera feruēt
Hæſerunt ubi fata diu:luctataque multum
Hac cum parte uiri uix oīa mēbra tulerunt.
Dum nimium pugnax unius turba carinæ
Incūbit prono lateri: uacuamque reliquit
Qua caret hoſte ratē cōgeſto pōdere puppis
Verſa caua texit pelagus. nautaſq; carina
Brachia nec licuit uaſto iactare profundo:
Sed clauſo periere mari:tunc unica diri
Conſpecta eſt leti facies:cum forte natantem
Diuerſæ roſtris iuuenem fixere carinæ
Diſceſſit mediū tam uaſtos pectus ad ictus.
Nec prohibere ualent obtritis oſſibus artus
Quo minus æra ſonent:eliſo uenire per ora
Eiectat ſaniem permixtus uiſcera ſanguis.
Poſtq̄ inhibēt remis puppes ac roſtra recedūt
Deiectum in pelagus ꝑfoſo pectore corpus
Vulneribꝫ trāſmiſit aquas: ꝑs maxia turbæ
Naufraga iactatis morti obluctata lacertis
Puppis ad auxiliū ſociæ ſuccurrit:at illi

Dum nimium:aliud genus mortis ſcribitur:non unius quidem ſed uniuerſorum: qui in naue conſtiterant dum inquit una naue acrius pugnaƭ:& oēs q in ea erant ad eā partē tantūmodo ſe receperūt ubi pugna erat: fecerunt ut cum intenti ad pugnam in uno latere nauis conſiſterēt:uſque adeo nauem ab illo latere traxerunt:ut eam euerterent ut ipſi cū naue obruerentur ea parte qua. Puppis uerſa: nam qui in naue erant latere ſiniſtro relicto in dextrum uenerūt:eo q; latere dextro aduerſus hoſtes pugnabant. Dum nimium pugnæ:ſed intēta ē. Lateri:ſcilicet unde pugnabant aduerſus hoſtes. Incūbitur:quia omnes ſe in eam partem conuerterunt: qua pugnabant. Caua:concaua:& caſus ablatiui: & in modum uaſis euerſa eſt. Brachia:quia tecti erant:ideo non potuerunt explicare ſe e naui ut nātes euaderent. Clauſo mari.ſ.in naui:ideſt nō patēti. Tūc unica deīde ſecutus ē caſus nouæ mortis unius iuuenis:q dum medio nataret pelago: forte duæ naues aduerſæ cōcurrerūt mediū illum roſtris excurrētes corpus illius trāſfixerūt. Vnica:ſingulis roſtris:nam æratis roſtris ſunt naues quibꝫ pugna naualis committitur. Diſceſſit:id diuiſum eſt in medium. Ictus uaſtos.i.immēſos cōcurrentium nauium. Nec artus:cum conſumptis oſſibus retinere potuerunt quo minus roſtra inter ſe colliderētur. Prohibere:ſcilicet curſu duarum ratium. Obtritis:contritis oſſibus. Sonat:reſonat. Aera.ſ. colliſa utriuſq; roſtri. Viſcere:ideſt permixtis interioribus. Poſtquā inhibēt remis puppes:ideſt poſtq̄ anachochim fecerunt:ideſt cum remiges in puppem contrahunt nauem:dicit ergo naues illæ colliſæ roſtris ſe in puppem receperunt:& cadauer illud medium in undas deiecerunt:& ſubmerſum eſt. Deiectum:ſcilicet cadens quod antea ſuſtentatum fuerat a roſtris. Vulneribus trāſmiſit aquas:quia uulnus adeo latum erat ut aqua per medium tranſiret. Pars maxima:alium mortis caſum deſcribit multorū. Iuuenes multi e naui deiecti fuerunt:qui cum natantes ſpem ſalutis habebant:ſi a ſuis recepti eſſent:quoniam & ipſi Maſſilienſes erant. Itaque ad naues Maſſilienſium natantes tendebant:cum iam in eo eſſent ut manibus nauem appræhenderent:illæ ne nauem euerterent:manus ſimul cum lacertis obtruncarūt & corpora ipſa euerſa ſunt: Naufragia:quia quaſi nauibus periere. Turba: ſcilicet Maſſilienſium. Obluctata:cum diu contendiſſet cum morte qūo. Puppis ad auxiliū.ſ.ut a ſocia naue recepti ſeruarēƭ.

Robora cum uetitis prenſarēt artius ulnis
Nutaretq; ratis populo peritura recepto
Impia turba ſuper medios ferit enſe lacertos.
Brachia linquentes graia pendentia puppe
A manibus cecidere ſuis:non amplius undæ
Suſtinuere graues in ſūmo gurgite truncos.
Iamq; omni fuſis nudato milite telis
Inuenit arma furor: remum contorſit ī hoſtē
Alter.hic tortū ualidis apluſtre lacertis
Auulſaſq; rotat expulſo remige ſedes.
In pugna fregere rates:fidentia peſſum.
Corpora cæſa tenēt. ſpoliātq; cadauera ferro.
Multi inopes teli iaculum letale reuulſū
Vulneribꝫ traxere ſuis:& uulnera læua
Oppreſſere manu ualidos dum præbeat ictus
Sanguis.& hoſtilē cum torſerit exeat haſtā.
Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades
Quam pelago diuerſa lues:nā piguibꝫ ignis
Affixus tædis:& tecto ſulphure uiuax
Spargitur. at faciles præbere alimenta carinæ
Nunc pice nunc liquida rapuere incedia cæra
Nec flammas ſuperant ūdæ:ſparſiſq; p æquor
Iam ratibus fragmēta ferus ſibi uēdicat ignis
Hic recipit fluctus extiguat ut æquorē flāmaſ
Hi ne mergantur tabulis ardentibꝫ hærent
Mille modos inter leti mors una timori eſt
Qua cœpe mori:nec ceſſat naufraga uirtus
Tela legunt deiecta mari:ratibuſq; miniſtrāt
Incertaſq; manus ictu languēte per undas
Exercent:nūc rara datur ſi copia ferri

Robora:ſcilicet nauis. Altius:ideſt manus erigentes altius ut naues comprehenderent. Vlnis uetitis: quia uetabantur ne comprehenderent nauem. Peritura:quia ſine dubio ſi recepiſſent eos peritura erat. Impia:contra ſocios:quia maluerunt ſue ſaluti conſulere q̄ aliorum. Brachia linquentes:abſciſſis brachiis. Iamque omni diuerſa genera leti de eadem pugna deſcripſit: nunc autem dicit cum tela iam ferme omnia deeſſent remorum fragmina & nauium fuſis telis extorſerunt. Alius partem remi iaculabatur in hoſtem:alius gubernaculum a naue auulſum in hoſtem iaciebat. Iamque omni: furor oīa arma inuenit. Fuſis telis: ideſt armis hyppalage eſt ſicut Virgilius. Arma tellurem facit: qui pro telo terra uelatur. Apluſtre: gubernaculum eſt nauis. Auulſaſque: quid dixi remos & apluſtria torquere:cum tranſtra nauium alius in alium coniiceret? Sedes: tranſtra nauium & ſedilia. Excuſſo: eiecto. Fregere quia frāgebant rates:ut fragmine earum uterentur pro telis in hoſtem. Sidentia peſſum.i.ſub pedibus ſtantia: unde peſſundo:ideſt ſub pedibus do: & peſſum : ideſt ſub pedibus ſum. Corpora: ſcilicet cæſorum. Spoliantque cadauera:cæſos telis ſpoliabant: & e corporibus eorum tela extracta emittebant in hoſtem: Inopes:carentes telo. Letale: letiferum: quod letale uulnus intulerat uulneribus ſuis. Et uulnera quomodo letale ſi uulnus attulerat poterant in hoſtem telum mittere:quia amoto telo ne ſanguis exiret læuā appoſuerunt & ſanguinē retinebant: ut interea ad iaculandum telum in hoſtem occuparentur. Oppreſſere: pro occulerunt. Validos dum: ut interim ſanguinem retinerent: quo poſſent uires ſuppetere ad uulnerandum hoſtem. Hoſtilem: quam hoſtis contra ſe torſerat. Nulla tamen plures: quāuis diuerſa genera leti ſuperius tractarentur: tamen nulla fuit mortis plurium cā: q̄ ea quæ cōtraria ē pelago.ſ.ignis. Lues:ſtrages. Diuerſa pelago.i.aquæ maris.i.ignis. Nā piguibus qa faces habebāt pice illitas: q̄s incēſas mittebāt in aduerſas naues unde uis tanta ignis erat: ut nō ſolū ſiccas naues corriperet:ſed fragmina nauiū q̄ aquā imbiberant. Ignis affixus:ſcilicet eſt nauibus cum pinguibus tædis. Viuax:ſcilicet ignis : abdito in ipſis nauibus ſulphure: Faciles:qa ſiccæ:ergo faciles ad cōburēdū. Prebeſ:ſcilicet igni. Pice: quia pice & cæra naues inſperſerunt: ut facile incenderentur. Nec flammas:nec unde inquit extinguere poterant flammam. Fragmenta uendicat : ideſt attrahit:nam ignis nauium fragmina quæ nattabant corripiebat & correpta conſumebat: Hic recipit fluctus:alii hauriebant aquam : ut extingueretur ignis:qui in naue erat. Hic ne mergatur : alii fragmine nauis inhærentes natabāt: quoquomodo poterant:& unuſquiſque timebat mortem : qua afficiebatur:nam alius igne : & alius ferro: alius aqua peribat. Flammas:quæ in naui erant. Aequore:unda. Hi:ideſt alii adhærebant incendiis. Mors una :ratio eam mortem qua aliquis mori ceperat timebat:ut qui ī igne mori ceperat ignem timebāt:&c.

Mille modos: ideſt numeros mortis. Nec ceſſat:illi etiam qui natabāt non propterea pugnare deſtiterunt:ut ſi non pugnarent:ſaltem tela ſuſciperent collecta ex fluctibus. Virtus naufraga: uidelicet natantiū. Legūt:pro eligūt tela ut ea ſubminiſtrēt ſuis. Incertas errātes in iaculādo:qa natātes cū ſiniſtrorſū uellēt hoſtē ferire:aqua eos impellebat dextroſū:ideo &c. Virg Nec dextræ errāti deus affuit.i.dū errat paſſiue ſtat:ut hic. Ictu languente:qa manus nutabat:ut ictū non poſſet ualidū inferre. Nunc rara dat:ii non poterant ferro hoſtem occidere:ipſi inter ſe obruere certabant:ut ſe undis necarentur. Si:quia.

Vtunť pelago:ut inter se alius aliũ necet. Rara.i.ꝑna copia. Cõplectitur.s.ad opprimendum hostem. Et implicitis:declarat qũo se cõplectuntur:qui dũ mergunt alios:ipsi ẽt mori nõ recusabant: & dũ hostes necarent ipsi necabanť Subsidere:obruere. Membris:brachiis implicatis. Pugna fuit: sed praecipuũ quẽdã describit:qui peritissimus erat natandi:& retinẽdi spiritũ sub aqua:qui cũ hostem sub aqua obrutũ tenuisset:deinde emergebat:ut alium hostẽ necaret capite pcussit nauis fundũ: ipse ẽt tandẽ necatus ẽ. Vnus phoceus.s.Massiliensis: quia de phocide ciuitate graeciae uenerant. Eximius praeclarus.

Vtuntur pelago: saeuus cõplectitur hostem
Hostis:& ĩplicitis gaudent subsidere mẽbris
Mergentesque mori. pugna fuit unus in illa
Eximius phoceus animam seruare sub undis
Scrutarique fretum si quid mersisset harenis
Et nimis affixos unci conuellere morsus
Adductũ quotiẽs non senserat anchora finẽ
Hic ubi cupressum penitus deduxerat hostẽ
Victor: & ĩcolumis sũmas remeabat ĩ ũdas.
Sed se per uacuos credit dum surgere fluctus
Puppibus occurit:tandẽq; sub aequore mãsit.
Hi susper hostile iecere brachia remos
Et ratium tenuere fugam: non perdere letum
Maxima cura fuit:multus sua uulnera pupi
Affixit moriens: & rostris abstulit ictus.
Stantem sublimi tyrrhenum culmine prorae
Lygdamus excussae balearis tortor habenae
Glande petit solido fregit caua tẽpora plũbo.
Sedibus expulsi postquã cruor omnia rupit
Vincula ꝓrumpunt oculi stat lumine rapto
Attonitus: mortisque illas putat esse tenebras.

Seruare:ad seruandã animã & spiritũ sub aqua. Arenis:ita scrutabať arenas: ut qđ submersũ erat ĩueniret sub undis tanq̃ incontinenti terra. Quid: aliquid. Affixus unci:si forte anchora adeo ꝓfũdo esset infixa:& ab arenis trahi nõ posset:ipse mersus in undis e fundo trahebat:& nauem e loco moueri faciebat. Morsus unci:idest anchorae.Virgilius.Vnco non alligat anchora morsu. Adductum quotiens:cum finem traheret cui anchora appensa & anchora tractum non sentiebat. Hic ubi:hic adeo natandi peritus erat ut retinere spiritum facile sub aqua posset: Penitus:interius & ĩfimo maris loco. Remeabat in.u.reuertebatur in superficie maris. Victor:scilicet necato hoste. Incolumis:quia nullum periculum sensit tandem. Occurit:scilicet capite. Surgere se:nota hanc locutionẽ:idest sursum erigere se:quia a sursũ & rego cõponitur. Per uacuos fluctus: ut ipse credebat:nõ q; uacui essent:immo erant nauibus tecti. Puppibus:fundo nauis: Sub aequore: ubi multos necauerat. Hi super:superius diuersorum mortes declarauit:Nunc dicit de his qui necati fuerũt:ut manibus admotis remos caperent:& eos in unum impellerent:interiisseque non nullos dicit:qui ubi naues concurrere uidissẽt:se medios interposuisse corpore suo:ut nauem suorum ab hostili impetu defẽderent. Hi.i.alii necantes. Super:ho.sup remos hostium iniecerunt manus:ut interimerẽt eos: ne nauem proderent. Non prodere letum:idest nõ frustra mori:nisi prius nocuissent hostibus: ille dr̃ prodere letum qui moriens nihil hosti nocuerit. Moriẽs affixit: pro multi morientes affixerũt. Vir. Plurimus uolitãs pro plurimi uolitantes. Vulnera:uidelicet ex his qui se medios interposuerũt rostris concurrentium nauium. Abstulit ictus:scilicet se in medium interponens. Stantem sublimi:more suo post genus descendit ad speciem. describit nonnullos qui hostilibus ratibus nocere studentes etiam nocuerunt. Hic ictum intulit mirandum. Nam Lygdamus quidam erat peritus fundae glande etiam quencũque locum uoluisset facile percuciebat:hic speculatus tyrrhenum quẽdam pugnantem egregie in summa prora:fundam ter & quater circum caput rotans dimisit in tempora tyrrheni glãdem:ille fractis temporibus oculos amisit:& tenebras illas credidit oculorum mortis esse: sed paulo post intellexit uirium aliquid sibi residuum esse tũc iussit suis:ut se in fronte nauis ponerent: pollicitus se recepturum tela hostium:& tela ipsa in manibus darent:& se pro tormento uterentur dicens:proiiciam tela in hostes: & interea aliquis nostris manibus peribit:ego enim iam mortuus sum:& ipso uterentur tanquã balista aut tormento quae ponitur in fronte nauis. Culmine prorae:idest in celsitudine nauis: Lygdamus: Massiliensis erat. Tyrrhenus:Romanus. Exclussa glande:quia fundae habenam ligatam habent:& ter ac quater circa caput rotantur. Baleares:insulae sunt in oceano positae ubi maximus fundae usus fuit: dicũť baleares a βαλλω:idest iaculor:& torqueo.Has ꝓpius ĩsulas adnauigans Metellus cognomẽto Balearicus.pelles nauium tectis praetendit ut aduersus fundarum iactus tegmina essent:in his enim optimi funditores, sunt a puerilibus hoc pacto ad fundas exercebantur annis ut alioquim ne panis quidẽ pueris exbibeteť nisi fũda quicq̃ prius attigerẽt:& ut scribit Strabo:hoĩes ad ĩplorandã populi Ro.opẽ cõfugere coacti sunt cũ arbores & domicilia ex subterraneis cuniculis euerterẽť. Plũbo:nã glãdibꝫ plũbeis utebãť. Solido:firmo. Vincula.i.neruos:qbꝫ oculi fixi sũt. Prorũpũt:exeũt oculi ex uulneribꝫ. Stat:eie.ocu.

obstupefactus erat nesciens quid id esset:credebat autem tenebras mortis esse. At postquam: sed postquam in se rediit:& rediisse uires sensit aliud cogitauit. Tormenta: quẽadmodum balista: & machina quibus tela torquentur in fronte nauium ponuntur ita & me ponite & fingite animis uestris me esse balistam:sicq̨ tela imponite manibꝫ meis. Constare:cõsistere. Rectũ:ex opposito ad mittẽda tela. Egere:emitte:quare quia hoc cadauer ẽ defunctũ ex magna parte. Viuẽtis ferieꝛ loco.q.d.satius ut nihil reliquũ uitæ sit:& si ferieris:uiuẽtẽ aliũ seruabis. Casus:ꝓsperi:uel aduersi. Hoc:demonstratiue. Cæca manu:pro ipse cæcus quidẽ ẽ personæ rei attribuit: hyppallage est. Irrita:quia multos ex hostibꝫ uulnerauit. Excipit.h.nã uulnerauit nobilẽ Massiliensẽ nomine Argũ:scilicet ea parte qua. Descendit ilia uenter.uidelicet cum ad imas costas descendit.

Adiuuitque: quia cecidit:et suo casu iuuit telum nam cadens altius telum figit. Procũbẽs: quia cecidit uulneratus. Stabat diuersa: Nunc casum describit miserabilem:nam pater ĩ altera parte nauis stans ut uidit in telum procubuisse filium: accurit quoquomodo potuit:quia senior erat.& dũ properaret sæpius stetit:& lapsus est antequam ad illũ perueniret.tandem peruenit:cunque superincubuisset filio:tanto dolore consecutus est: ut tenebræ oculis obortæ sint:& iam filium cognoscere nõ poterat:filius qui nondum mortuus erat attollẽs oculos:patrem ipsum inuitabat ad amplexum suum: & oculos claudendos pater nullo modo pati poterat ut filio superstes esset: sed cupiebat ante filium mori. dixitq̨ ignosce pr̃i tuo:qui nõ uult occupari amplexibus tuis:sed confosso pectore mori properat:ut tua fata præueniat:hæc dicens se telo percussit:quia nolebat filio superstes esse. Victæ carinæ: quia ferme uicti erant:qui in illa naui constiterant

Diuersa.i.remota ab ea parte ubi filius ceciderat Infœlix: amisso filio. Illi iuuentæ:qui cum iuuenis esset nulli Massiliensium uirtute cedebat armorum. Victum æuo:sed nunc senectutem languidior factus erat & imbecillior. Victum:lapsum. Exemplum:quia occurebat illud si imbellis erat & senior ætate quid igitur militabat:dicit ut exemplo sui concitaret iuuenes. Effœtus:exhaustus. Carinæ: pater erat in prora:filius uulneratus fuit in puppe. Sæpe cadens:unum ex reliquo sequitur: quia senior ipse sæpe cadebat ad filium properans

Trãstra:sedilia. Spirantes:uiuentes. Non lachrymæ cecidere:scilicet præ nimio dolore qui latentes lachrymas occludit. Riguit: obstupefactus est. Diriguit: induruit. Distentis palmis: idest extensis manibus. Nox subit: quia tenebræ sunt oculis obortæ. Vastæ:ingentes. Obduxere: circunuenere oculos. Et miserum cernens: dum intentis oculis cerneret filium obortis lachrymis non agnoscebat illum quia sensim amittebat lumen oculorum. Cognoscere:scilicet argum tenebris impedientibus oculos. Labens:nã pater nimio dolore deficiebat. Lãguẽtia:torpẽtia:qa moriebantur. Vox fauces soluta nulla prosequiꝛ: ideo ĩtelligitur bis negatiua:idest fauces non solutas ꝓsequitur nulla uox:qui solui non poterant in uocem. Tacito uultu quia uidebatur inuitare patrem:ut oscularetur ora eius & oculos clauderet. Inuitatque dextram patris:qa præhẽdebat dextrã pr̃is ut clauderet oculos:quẽ morẽ ẽt nũc seruamus:ut q ꝓpinqores sũt oculos moriẽti claudãt:locus hic plenus cõmiseratiõe. Vt torpore: postq̃ senex tãdẽ ad se rediit & uires cepit hr̃e

Dixit senex. Vt postq̃.Torpore: langore:qa toto corpore ꝑfusus erat langor pr̃is. Cruentus: sæuus dolor. Sæuis deis: sæuos deos appellat:q se uoluerũt filio supesse:qa æquius erat ut senex morireꝛ ante filiũ

At postquã mẽbris sensit constare uigorem
Vos ait o socii sicut tormenta soletis
Me quoq̨ mittendis rectũ componite telis
Egere qđ superest animæ tyrrhene per oẽs
Bellorũ casus:ingentem militis usum
Hoc habet ex magna defunctũ ꝑte cadauer
Viuentis feriere loco:sic fatus in hostem
Cæca tela manu:sed non tamen irrita misit.
Excipit hæc iuuenis generosi sãguinis argus:
Qua iã non medius descendit in ilia uenter:
Adiuuitque suo ꝓcumbens pondere ferrum
Stabat diuersa uictæ iam parte carinæ
Infœlix argi genitor:non ille iuuentæ
Tempore phocaicis ulli cessurus in armis
Victũ æuo robur cecidit fessusque senecta.
Exemplum nõ miles erat:qui funere uiso
Sæpe cadens longe senior ꝑ trãstra carinæ
Peruenit ad puppim spirantesq̨ inuenit artus
Nõ lachrime cecidere genis nõ pectora tũdit
Distentis toto riguit sed pectore palmis
Nox subit atq̨ oculos uaste obduxere tenebre
Et miserum cernens cognoscere desinit argũ
Ille caput labens:& iam languentia colla
Viso patre leuat:uox fauces nulla solutas
Prosequitur:tacito tantũ petit oscula uultu
Inuitatq̨ patris claudẽda ad lumina dextram
Vt torpore senex:caruit uiresq̨ cruentus
Cœpit habere dolor:nõ perdã tẽpora dixit
A sæuis permissa deis:iugulumq̨ senilem

Veniã cõcede:ignosce ĩquit parẽti tuo qui nolit occupari ĩ ꝑte ãplectẽdo:hoc iõ facit qa tu uiuis & potes eẽ supstes:ꝓperat ergo ut tu fata ꝑueniat. Supstes.i.potes uiuer̃. Quãuis capulũ:quãuis ĩquit uulnus letale sibi intulerit:tamẽ ut cito morireť:se ꝑcipitẽ deiecit ĩ undas. Capulus manicus ensis a capiẽdo dictus Tẽdit.cõtendit. Præcedere ꝑuenire mortẽ filii ꝑcipiti saltu:qa se ĩ maris undas præcipitauit. Festinãtis aĩam:ꝓ aĩam ipsius festinãtis mori. Nõ uni morti:duabꝫ ergo cædibꝫ se occidit:una cũ se uulnerauit: altera cũ se in undas ꝑcipitauit. Inclinãt.iã tandẽ fatebãť massilienses se uictos eẽ:nã multis amissis nauibus & cæteris cõcussis nõ poterãt resistere. Fa.ducũ.s.Massiliensiũ. Classis merge.quia cũ flustibꝫ obruta erat cũ rostris hostiũ. Ast aliæ:sed naues massiliẽsiũ,q̃ nõ sunt obrutæ. Victors:quia Ro.cõscẽderãt naues illas:q̃ iam mutatis remigibꝫ in pontũ subducebãtur. Mutato re.i.occisis Massiliensibꝫ. Victores suos.s.Ro. Naualia paucæ:sed paucæ naues:Massiliensiũ fuere:q̃ in sua naualia recepunt. Naualia loca sunt ubi naues seruãť:ut Venetiis uulgo dr̃ la arsena:& hoc uocabulũ ut mihi uideť:nascitur illĩc arsena.i.ars nauis:eo ꝙ ibi artificiũ fit nauis. Quis ĩ urbe:describiť passim fletus & cõploratus suoꝝ:qui maxĩus erat ĩ urbe Massiliæ. Quis ꝓ q̃lis:nõ interrogãtis:sed admirãtis.Virg.Quis talia fãdo.&c. Matrũ:q̃ filios suos expectãtes ĩplacabiliter lachrymabanť. Cõiunx sæpe uiri: Cõiunx Ro.militis cadauer amplexa ẽ:cũ cõfusus eẽt cæde uultus. Vnda:pp undã. Cõfusis:turpatis:infectis Ro.cadauer:romanũ mortuũ. Miseri pr̃es certauere:ita inter se cõtẽdebãt:quia trũci dignosci nõ poterant auulso capite. Accẽsis rogis:ut cadauera filiorũ sup ĩponerent. At brutus:Brutus fuit primus q e ducibꝫ ornamẽtũ addidit:& laudẽ armis Cæsareis. In æquore:quia nauali pugna uictor fuit:Trebonius uero terrestri pugna uictoriam amiserat.

Confodiã:ueniã misero cõcede parenti
Arge:qd̃ amplexus extrema qd̃ oscula fugi.
Nondũ destituit calidus tua uulnera sanguis
Semiaĩmisq; iaces:& adhuc potes eẽ supstes
Sic fatus quãuis capulũ per uiscera missi
Polluerit gladii:tamẽ alta sub æquora tendit.
Præceps & letum gaudens præcedere nati
Festinãtẽ aĩam morti nõ credidit uni.
Inclinãt iã fata ducũ: nec iã amplius anceps
Belli casus erat:graiæ ps maxima classis
Mergitur:ast aliæ mutato remige puppes
Victores uexere suos:naualia paucæ
Præcipiti tenuere fuga: qs in urbe parentum
Fletus erat:quã tus matrũ ꝑ littora plãctus:
Coniunx sæpe sui confusis uultibus unda
Credidit ora uiri romanũ amplexa cadauer.
Accensisq; rogis miseri de corpore trunco
Certauere patres.at brutus in æquora uictor
Primus cæsareis pelagi decus addidit armis.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER IIII.

AT procul extremis terrarum cæsar in oris
Martem sæuus agit non multa cæde nocentem:
Maxĩa sed fati ducibus monumenta daturũ
Iure pari rector castris afranius illis

Liber quartus Lucani.

AT ꝓcul.Hic q̃rtus liber est huius opis in quo cõtineť qũo Cæsar hispanias subegerit:uicto Petreio & afranio :qui cũ exercitu & consulari impio pro pte Pom.eas tenebãt deĩde qũo Piso & curio duces cæsaris ĩ africa cæsi fuerĩt:in prĩcipio ãt d̃scribit qũo Petreius & Afra.cõi cõsilio bellũ cõtra cæsarẽ apd̃ ilerdã ciuitatẽ hispaniæ gereř cõstitueřt: ꝙ is locus sibi oportunior eẽ uidereť:& cæsar eodẽ duxit exercitũ cũ sub noctẽ uenisset eqtibꝫ ãte aciẽ locatis:& mãiplis condẽsis ĩ unũ ut hostes ꝑspiceř nõ possẽt : castra uero fossa mũiuit:cũ id prius factũ uiderĩ t hostes q̃ ꝑuid̃rĩt. At ꝓcul:at massiliæ nũc terra:nũc mari pugnabať: tãdẽ uiribꝫ Ro.ipsi cesseřt:at uero ĩ hispãia bellũ grauius Cæsar gerebat: qd̃ & si cruenta uictoria cõcesserat:tamẽ magnũ momẽtũ sequẽtibꝫ rebꝫ reliqt:nã facile appebat eos magnã uictoriæ ptẽ adeptos eẽ q hispãias obtinerẽt. In extre.ho.s.ĩ occidẽte ĩ quo hispania ẽ:ũde hespia dicta ẽ. Sæ.i.magnus & fortis.Virg.Sæua iouis cõiunx.q̃uis Luca.hoc loco uideať posuisse ꝓ crudeli. Nõ mul.cæde qa ibi pauci admodũ occisi sũt. Max.sed fati:q̃uis ibi adeo nõ multi pierĩt:tamẽ bellũ hoc daturũ ẽ maximũ momẽtũ ducibꝫ:qa uterq; dux hispanias obtinebat:& spẽ magnã reliq uictoriæ hr̃e cepat. Fati.fortunæ. Momẽta ducibꝫ:uter.n.dux hispanias obtinuisset:ille magnã ptẽ uictoriæ obtinuisse uidebať. Iuř pari. nũc describit q nã duces ĩ hispania fuerũt:cõtra quos bellũ gerebat Cæsar:nã equitibꝫ auxiliisq; lusitaniæ Petre. celtiberis:cãtabrisq;:& barbaris oĩbꝫ illius regiõis Afra.impabat:Sed Petreius coactis oĩbꝫ uectonibꝫ ad Afra.ꝑuenit:cõstitueřtq; cõi cõsilio bellũ apd̃ ilerdã urbẽ capta loci oportunitate cõtra Cæ.gereř. Rector Petreius:qa ut dixi ex lusitania Petre.ꝑ uectões popu: coactis oĩbꝫ suis quos secũ cõtraxit ad afra.ꝑuenit

Ac petreius erat. cōcordia duxit in æquas
Imperium cōmune uices:tutelaq̃ ualli
Peruigil alterno paret cuſtodia ſigno.
His præter latias acies erat impiger haſtur:
Vectōeſque leues. ꝓfugique a gēte uetuſta
Gallorū celte miſcentes nomen hyberis.
Colle tumet modico. lenique excreuit in altū
Pingue ſolū tumulo: ſup hūc fūdata uetuſta
Surgit ilerda manu: placidis prelabit̃ undis
Heſperios inter ſicoris nō ultimus amnes:
Saxeus ingenti quē pons amplectitur arcu
Hibernas paſſuras aquas: at proxima rupes
Signa tenet magni: nec cæſar colla minori
Caſtra leuat. medius dirimit tētoria gurges.
Explicat hinc campos tellus effuſa patentes
Vix oculo pendēte modū: cāpoſq̃ coercet
Cinga rapax uetitus fluctus & littora curſu
Oceani pepuliſſe ſuo: nā gurgite mixto
Qui preſtat terris aufert tibi nomē hyberus
Prima dies belli ceſſauit marte cruento.
Spectādaſq̃ ducū uires numeroſaque ſigna
Expoſuit: piguit ſceleris pudor arma furētum
Continuit patriæq̃ & ruptis legibus unum
Donauere diem. prono cū cæſar olympo
In noctē ſubita circundedit agmina foſſa.

Cōe imp. ſ. Petreii & Afra. In æq̃s ui. i. pares uiciſſitudīes: qa alternis diebꝫ impabāt. Cuſtodia. app. Cuſto. pui. tutela. Alter. ſigno: nūc claſſico Petreii nūc Affranii: quia alternis diebꝫ impabant exercitui. Signo tutela. Alrer. ſigno: nūc claſſico Petreii nūc Affranii: quia alternis diebꝫ impabant exercitui. Cuſto. pui. tutela ualli: q̃ poſita erat ad obſeruādū uallū hoſtiū. Signo quæ ī ſtatiōe ꝓ caſtris poſita erat: & declarat. ſ. tutela ualli: q̃ poſita erat ad obſeruādū uallū hoſtiū. Signo claſſico. His p̃ter. nūc dicit celtiberiæ cātabris: barbariſq̃: q uſq̃ ad oceanū ptinent Affraniū impaſſe. His. ſ. Ro. q cū Petr. erāt. Latias acies p̃. p̃ter Ro. milites. Haſtur: hiſpaniæ po. ab hauſtria flu. nomē acce pit. Vectōeſq̃. po. ſ. erant cū Ro. Leues: leuis armaturæ. ſ. haſtis tātūmodo & ſcutis armati. Celtæ: gal. qui populi ſūt galliæ: & forte hi errātes in hiſpaniā uenere: & in ea loca cōſedere: q̃ hiberia celtiberi appellati ſūt. A gēte ue. unde originē habuerīt. His. ſ. Petreii & Afra. & Ro. qui ſecū erāt. Colle tumet mo. poſtquā d̃ſcripſit duces q cū impio hiſpanias tenebant: nūc dicit qūo inter ipſos & Cæſarē bella geſta fuerīt: prīo qdē d̃ſcribit ubi caſtra poſuerit uterq̃ exercitus. ſ. Petreii & Afra. & deinde Cæ ſaris: nā haud ꝓcul ab ilerda oppido cōſederāt: ſed planiciē prīo deſcribit ilerde: quā dicit in medio quodā tumulo poſitā fuiſſe. Pīgue ſolū: ſignificat terrā illā fœcūdā atq̃ feracē frugū. Colle mo. nō ualde ſublimi. Leui tu. quia ſenſim creſcit: & in altum ſurgit. Manu. ſ. hiſpanorꝝ. Super hūc. ſ. tumulum Placidis aquis: ante urbē ilerdā prelabit̃ ſicoris flu. qui nō ignobile nomē tenet īter hiſpanos flu. Nō ulti: nō ignobilis. Saxeus ingē. dicit hūc ānē pōte lapideo uinctū: & addūt rōem qa flu. hic hybernis aquis nimiū creſcit & oēs alios pontes facile merſerat: & hunc quoq̃ ſubmerſiſſet niſi lapideus fuiſſet Arcu. quo totū flu. uinxit. Paſſurus: ſuſtētaturus aq̃s ēt ſi nimiū inflaret̃. Signa. i. quibꝫ Petreius & Afra. erāt noīe Pom. Tētoria. i. caſtra Cæ. & Pō. diuidebat ſicoris. Explicat hūc rellus: dicit planiciē quādā lōge lateq̃ porrectā fuiſſe: ut ad extremū illius planiciei uiſus hoīum uix ꝑuenire poſſit. Hinc. ſ. ab hoc ſicori. Tellus effuſa: porrecta in oēs partes. Explicat: extendit: aperit. Vix oculo. i. quātū uix oculi hoīum cape poſſēt. Cinga rapax: flu. uelociſſimus & præceps a cingēdo dictus: q circa hāc planiciē labitur cohercet: terminat cāpos. Vētus fluctuſq̃. qui flu. cinga nō ꝓnunciat̃ ſuo noīe ī mare hiſpanū decurrēs: quia hibero flu. miſcet̃ qui maiorē. Littora ferit: nō ſuo curſu ſed hiberi. Nā d̃clarat quia dixit ferit. Impuliſſe: ꝓ impellere p̃teritū pro præſenti poſuit. Curſu ſuo: ſui nois. Nā gurgite: iō uetitus es o cīga fluctus & littora oceani īpellere tuo curſu: qa miſceris hibero: q quēadmodum p̃ſtat r̃giōi: nā ab hibero hiberia ē appellata: ita nomē aufert tibi: qa maior flu. ē. Pri. dies belli: nūc qūo ſe uterq̃ exercitus habuerit: poſtq̃ ī cōſpectu hoſtiū cæſar uenit: dicit. n. prīo quidē territos eē a pugna: cum utriq̃ ꝓſpicerēt: alii cognatos: alii affines: alii amicos: nō poterat aīus arma ſectari: ergo bellū unū bello ciuili donauerūt duces exercituū: hic a Cæ. hīc ab Afra. & Petreio. Dies: quoq̃ Cæ. in cōſpectū uenit caſtrorū Afra. & petreii. Mar. cruēto. bellū & pugna differūt: nā bellū d̃r cū inimiciciæ ſunt: ſed pugna d̃r cum manus cōſerunt̃: hoc loco martē ꝓ pugna poſuit. Spectādaſq̃ du. ui. quia ī eo occupati fuerūt oēs ut diligēter uires & exercitus ducū cōtēplarent̃: nā Cæ. uires petrei cōtēplabat̃ e diuerſo. Spec. cōtemplandas. Numeroſaq̃ ſi. i. multiplicia uexilla. Piguit ſce. cū uiderent utriq̃ ſuos cognatos & affines. Dona. diē pa. ſ. ut inter ſe ciues cū ciuibꝫ bella cōſererēt. Rup. le. quia cōtra leges pugnabāt. Prono tamē: ſed īterea Cæ. nō pdidit tp̃s. inſtituit. n. milites ſuos circūdari foſſa ſub noctē: qd̃ ſanū conſiliū putabat eē munire caſtra Iuſſit. n. eq̃tes in frōte cōſiſtere: maniplos dēſos atq̃ cōſertos caſtra circūdare: ne cōſpectu hoſtium uideri poſſēt: īter illos uero maniplos dēſos alios duci iuſſit: nec uallū fieri uoluit: ne a ſupiore loco hoſtiū cōſpectu uideri poſſit: ſed tātū foſſa ſine uallo ſatis erat ad tuēdū exercitū ab hoſtiū īpetu. Pro. olym. ſole iam occidente. Foſſa non uallo: ne. ſ. uallum erectum conſpici poſſit ab hoſtibus & conſpectum impediret.

Præſtant:ante ſtant a præ & ſto. Fefellit hoſtem:ſcilicet ut ante foſſã cingeret caſtra ſua q̃ hoſtes prouiderent. Conſertis.i.coniunctis. Obtexit circundedit. Luce noua.i. ſequẽti die ubi luxit in medio duorum caſtrorum erat collis:unde apparebat uter duorum exercituum illum occupaſſet ipſumq; magnam oportunitatem habere & nociturus hoſti quotiens uoluiſſet. Cæſar ergo peritiſſimus dux collẽ uiſum ſtatim occupari uoluit:& ex militibus ſuis quoſdam elegit:qui collem illum aſcenderent:ſed conſpecti ſunt ab hoſtibus. Subito:celeri. Medius:īter caſtra. Huc:ad hũc collẽ. Terror:qa & hoſtes hoſtiũ terrore concuſſi:ne ſi occupatus eſſet collis a cæſarianis plurimũ incõmodi ſuſciperent. Pudor: quia pudebat eos cũ propinqui eſſẽt præueniri ab hoſte. Rapto:raptim & uelociter capto. His: cæſarianis. Virtus: quia fretus uirtute & ferro properabat ut locum illũ occupare poſſẽt:& licet occuparent collẽ:tamẽ ex aduerſo locum illum aſcendentes depellere hoſtes poterant. Illis:Petreii & afranii militibus:quia iã illũ aſcenderãt. Miles:collem medium inter caſtra & exercitum uterque exercitus occupare uolebat:ſed priores fuere milites Petreii & Afranii:qui tumulo propĩquiores eſſent Cæſariani:tamẽ in aduerſũ niti tentauerunt:ſi forte illos impellere poſſent:ſed de ſuperiore loco facile extrudebantur ab his:qui iã locũ tenebant: & cũ in periculo eſſent:ne includerentur Cæſariani:dux peritiſſimus cæſar æquitatũ miſit qui inter utrãq; aciẽ equitaret:& interim auerſis hoſtibꝰ ī alteram partẽ: ut cũ equites pugnarent:facultas daretur pe ditibus recipiendi ſe in locũ tutiorẽ. Oneratus:armis. Nititur.ſ.aſcendere. Supina: expreſſit geſtũ aſcendentis in aduerſũ:quia Cæſariani in montem ex aduerſo tendebant. Hæret:tarda eſt: neq; enĩ facile erat ſuperare mõtẽ. Caſura: ſcilicet illa acies cæſaris. Erigitur propter arduitatẽ tumuli a ſeq̃ntibus umbone ſuſtentatur. Nulli telum:ſed non poterant tela in hoſtes torquerẽ:quæ ictũ ualidũ facerent:quia inſtabiles erant:& pedibus niti nõ poterant. Vacabat:licebat. Vibrare:torquere. Labat:īſtabilis ẽ. Et fixo firmãt.i. tãtũ aberat:ut pila ī hoſtẽ mitterẽ poſſẽt:qđ neceſſe erat ipis pilis gradũ ſtabilire: Scopu.eminẽtia ſaxa tenebãt ne ruerẽt.

Dum primæ preſtant acies:hoſtẽq; fefellit.
Et prope conſertis obduxit caſtra maniplis.
Luce noua collem ſubito conſcẽdere curſu
Qui medius tutã caſtris dirimebat hilerdã
Imperat. huc hoſtẽ pariter terrorque pudorq;
Impulit:& rapto tumulũ prior agmĩe cœpit.
His uirtus ferrũque locum ꝓmittit ab illis
Ipſe.locus miles rupes oneratus in altas
Nititur:aduerſoq; acies in monte ſupina
Hæret & in tergũ caſura umbone ſequẽtis
Erigitur:nulli telum uibrare uacabat
Dum labat: & fixo firmat ueſtigia pilo
Dũ ſcopulos ſtirpeſq; tenẽt atq; hoſte relicto
Cædunt enſe uiã: uidit lapſura ruina
Agmina dux:equitũq; iubet ſuccedere bello
Munitũque latus leuo producere gyro
Sic pedes ex facili nulloque urgẽte receptus.
Irritus & uictor ſubducto marte pependit.
Hactenus armorũ diſcrimina cætera bello:
Fata dedit uariis incertus motibus aer.
Pigro bruma gelu ſicciſq; aqlonibꝰ hærens
Aethere cõſtricto pluuias in nube tenebat.

Stirpes:arborũ radices tenebãt ut quoquõ poſſent euaderẽt in ſũmũ. Oblito hoſte: quia q̃ſi obliti erãt hoſtiũ q ī ſupiori loco erãt. Cædũt en.uiã:ſatis hẽbãt mõ gladiis & enſibꝰ uirgulta cedere:ut iter ſibi expeditũ facerẽt. Vidit la.at uero cæ.ubi uidit piculũ ſuorũ:ne de ſupiori loco facile detruderenẽ: & inde ab his qui ī urbe erãt:& q ex tumulo deſcẽderẽt ītercluderẽẽ:milites eqtatũ ab altera pte mõtis ſuccedere iuſſit:ut interea facultas ſuis darẽ ſe in caſtra recipiẽdi. Lap.caſura de loco ſupiore. Equitũ : ꝓ equitatũ

Bello:ad bellũ. Munitũ latus.i.dẽſũ latus hoſtiũ:quia dẽſũ iõ munitũ:nec facile poterãt uīci Producere.i.extẽdere porro ducere:auertere a ſuis:quia dũ auerſi ſũt cõtra eqtes:īterea facultas darẽ militibus: ut ſe in caſtra tutos reciperent:qđ ita factũ ẽ. Sic pedes:hoc mõ liberati ſũt cæſariani. Pedes: ꝓ peditatũ poſuit ſingularis numerus ꝓ plu. Virg.& Armato milite cõplẽt. Nullo ur.quia ſublati erãt: dũ ab altera pte eqtatus Cæ.equitauit irritus. Rece.cũ iã uictor eẽt:quia occupauerat collẽ. Irritus:impos ꝓpoſiti ſui

Pepẽdit:in dubio ſtetit. Subducto mar.i.remoto milite:cõtra quẽ pugnauerãt. Hactenus ar.hucuſq; inquit milites inter ſe pugnauere:ſed quæ deinde ſecuta ſũt:tẽperie aeris potius q̃ armis geſta ſunt. Cætera fata:reliquã fortunã. Incertus:dubius:quia mõ ſerenũ:mõ pluuioſũ ſe oſtẽdebat. Pigro:deſcribẽs inundationem aquarum:& effuſos hymbres qui ſecuti ſunt:primo dicit frigore conſtrictas eſſe nubes: ne aquam cælitus emitterent & ſuperueniente uere ubi ſol in aritem uenerit:ſtatim collectos hymbres in occiduum axem cõdenſatos fuiſſe: & hymbrem effuſum plus q̃ credi poſſet emiſiſſe:ut regionem illam omnen hiſpaniæ inundaret. Bruma.i. hyems: bruma ꝓprie dr̃ mẽſis ianuarii:& interpetraẽ q̃ſi uragma .i.breuis dies. Pigro gelu:qa pigros hoĩes facit. Sic.aqui.i.frigidis q naturaliter ſiccanẽ:nã nõ ſolum calore: ſed frigore deſiccãtur humores. Vir. Et penetrabile fri.adurit. Cõſtricto.ſ.nimio frigore. Tenebat:conti

Vrebant montana niues:cāposque iacentes
Non duraturæ cōspecto sole pruinæ.
Atque oīs propior mergenti sydera cælo
Aruerat tellus:hiberno dura sereno.
Sed postq̄ uernus calidū titana recepit
Sydera respiciens dilapsæ portitor helles:
Atque iterū æquatis ad iustæ pondera libræ
Temporibus uicere dies.tunc sole relicto
Cynthia quo primū cornu dubitāda refulsit
Exclusit boream flāmmasq; excepit ab euro.
Ille suo nubes quascunque inuenit in axe
Torsit in occiduum nabathæis flatibus orbē.
Et quas sentit arabs: & quas gangetica tellus
Exhalat nebulas:quicquid cōcrescere primus
Sol patitur.quicquid cæli fuscator eoi
Intulerat corus:quicquid deefnderat indos.
Incendere diem nubes oriente remotæ
Nec medio potuere graues incūbere mundo:
Sed nībos rapuere fuga:uacat ībribus arctos
Et notus in solam calpen fluit humidus aer.
Hic ubi iam zephyri fines:& sūmus olympi

Mōtana:scilicet herbas & larbores in montibus urebant. Omnis tellus:idest omnis occidens aruerat nimio frigore. Prior cœlo mergenti.i.occidenti:nam in mari sol mergitur secundum uulgariū opinionem. Aruerat:siccata erat.s.hyberno sereno. Sed postq̄:sed ubi inquit hyemi successit uer stati calor liquefecit nubes:quæ a natura nimio frigore cōstrictæ pluuias continuerunt. Ordo est: sed tunc cynthia cxhausit boream & accepit flammas ab euro:& refulsit corona: postquam uicere: scilicet mortem. Portitor helles:idest aries:nota quidem historia de ariete aureum uellus habente: qui postea translatus est in cœlum:& sydus cœleste petiit in zodiaco. Portitor:idest uector aries qui p mare Hellē uehebat:& quia retrospexit eam excussit a tergo. Calidum titana:cum in ariete sol excepisset.i.tempore ueris:nā liquefactæ sunt niues & nubes calore solis resolutæ effusum imbrem emisere. Vernus:idest qui facit tempus uernum:sole enim existente ī signo arietis æquinoctium est:xi.kal.Martii:& tēpus ueris ē sic sol existente in libra æquinoctium est autunnale. Dilapsæ quia eam a tergo excussit. Sydera res.idest ꝙ sol in ariete esset. Libræ pondera temporibus:quia bis est æquinoctium. Vicere.s.noctes. Iterum.i.secundo quia semel dies uincūt noctem:sed quando est æquinoctium autunnale:dies quoque uincunt noctem. Aequatis tēporibꝫ: qa tantum spacium occupat nox quantum dies. Tū sole relicto:idest nouilunio quod secutum est stati resolutis niuibus pluuiæ & hymbres effusi ceciderunt. Quo:eo tēpore quo. Dubitāda:cū luna primum noua ē dubitatur quid uideatur:non.n.plena satis uidetur:ut affirmari possit lunā esse. Boream:frigidissimū uentū septētrionalē: cuius frigore ante nubes constrictæ fuere. Euro:a uento orientali qui ideo calidus ē:quod ab oriente pflat. Ille suo nubes.s.eurus flans ab oriente nubes oēs a regione sua ī occiduum compulit:& illic cōgregatæ nubes:postquā semel calore solis resolutæ sunt ingentes inundationes fecere. Torsit:cōpulit. Suo axe orientali. Nabathæis flatibꝫ.i.orientalibus a nabath:qui in regione orientis regnauit: & filius fuit Iapheti:nā Noe genuit Sem Cam & Iaphet: ex quo natus est Nabth a quo regio nabathea dicta est.Ouidius in primo methamorphoseos.Eurus ad auroram nabathæaque regna recessit. Quascūque nubes: omnes qui ibi fuerant in occidentem plagam compulit eurus. Arabs:populus orēitis. Gangetica tellus.i.india:nā gāges flu.ē ī diæ & india pars ē extremi orientis. Exhalat:emittit. Primus sol.i.oriēs sicut ultimus occidens. Cōcrescere:cōdēsari. Quicquid c.patit:qa tā in oriente q̄ ī occidēte calor ē ut ibi raro nubes uideāt nimio calore:solis rarefactus ē aer ut raro nubes dēsatæ uideāt. Quicqd chorus subaudi torsit a supioribꝫ:nam corus septētrioīs est uētus collateralis aquiloni. Fuscator:tenebrator: nam flante coro pluuiosum & nubilosum efficitur cœlum in occidente. Eoi:orientalis:qui collateralis est euro. Quicquid.s.nubium.s.torsit. Defenderat a calore. Indos:populos in extremo oriente positos ideo nigri sunt:quia ibi nimis calor est qui uultus hominum exurit. Incendere diem:nam nubes remotæ incendunt diem:unum sequitur ex reliquo:quia remotis nubibus radii solis non impediunt quominus ui suam exerceant. Diem incendere.idest orientem. Nec medio:nec nubes in meridie esse poterant:qa illinc sol nunquam ferme discedit. Graues:aquosæ. Nymbos rapuere fuga. hyppalage ꝓ nymbi rapuere nubes. Ea fuga: idest uelocitate: nymbi dicuntur uenti cum pluuiis. Vacat: quomodo a sufficienti numeratione probat in occidentē nubes compulsas fuisse:non erant in oriente:esse non poterant in meridie propter calorem:nec in septentrione flante aquilone:relinquitur ergo ut cōpellerentur in occasum. Arctos:septemtrio. Vacat:uacuata est imbribus. Notus:ē uentus inflans a meridie. Solā calpen:idest in solum occidentem: calpe mons hyspaniæ est quæ est in occidente. Calpen & abylicen:ut tradit Strabo:opinati sunt quidam esse colūnas herculis:a radicibus huius montis,sita est eiusdem nominis urbs calpe uetustum:& haud abiectum sane oppidum.hic mons circuitu quidem non magnus admodum altitudine uero ingens & erectus:adeo ut longinquis insulæ formam præstet. Hic ubi: nubes

Vndiq; collectas eurus cõpulerat in occasũ in eã precipue regionẽ:ubi castra cæsaris posita erãt ex una pte
ex altera uero pte Afranii & Petreii:nũc ergo dicit ꝙ zephyrus uẽtus qui ꝑflat ab occidẽte terminũ suum
ꝓfert usq; ad Aphrycũ oĩa nubib9 plena erãt:sic.n.se hẽnt si orbẽ cœli cõsideres hic oriẽs est & eurus a pte
dextra:Vulturnus a sinistra:deinde septẽtrionẽ uersus boreas cõtiguus uulturno: deĩde corus contiguus
ẽ zephyro a pte occidẽtali:circius cõtiguus ẽ africo & africus deinde collateralẽ hẽt notũ qui alio noĩe ap/
pellat̃ auster dicit ergo qua pte terminos suos porrigit zephyrus uẽtus occidentalis ad africũ oĩa nubibus
plena erãt:ut uix spaciũ qđ erat a cœlo usq; ad terrã
nubes cape possent. Zephyri:fines inter africũ &
ipm zephyrũ: Sũmus.i.ultimus nã ultimus & sũ/
mus ꝓ se inuicẽ ponũt̃. Sũmus car.i.ultimus axis
.s.occiduus. Tethi.s.ubi ẽ mare oceanũ occiduũ.
Inuoluere glo.quia uẽti eas glomerauerãt ĩ occasũ.
Vix re.i.uix a toto q̃tũ a cœlo est ad terrã spacio ca
pi poterant. Atri aeris.i.nebulosi congestũ subie
ctũ est.i.cõgeriẽ aeris & cumulũ. Atri quo ad nubi
um cõdẽsationẽ. Re.capit. Terrã sepat: tã ma/
gna & immẽsa multitudo nubiũ erat ut spaciũ qđ ẽ
a cœlo usq; ad terrã occuparet. Iãq; po.more poe
tarũ describit hanc multitudinẽ nubiũ ut sẽp res ex/
tollãt p hypbolẽ iã inquit solis calore cõpressæ nu/
bes & resolutæ ĩ hymbres effusos iuũdationẽ fecer̃.
Dẽsant̃:q̃ raræ erãt a natura sic.n.aer cũ dẽsari ce
perat in nubes cõuertit̃:quæ deĩde aquã calore so/
lis haurientes postq̃ altius ascẽderũt eodẽ calore so
lis cõpressæ hymbres emittũt. Polo.i.calore solis.
Spissatæ:cũ altius euectæ fuerit. Nec seruãt ful.
dicit tantã fuisse dẽsitatẽ nubiũ ut q̃uis fulgura cre/
bra eẽnt:tamẽ ad oculos ꝑuenir̃ nõ posse:r̃tinebãt̃
.n.crassitudine nubiũ. Flãmas.s.suas retinere non
poterãt. Moriunt̃ ful.declarat.s.in ipsis nubibus
fulgura extiguũt̃. Arcus uix.s.apparebat:nã ita of/
fuscatus erat ꝙ uarii colores ĩ ipso ꝓspici nõ possẽt

Cardo tenet tethym uetite transcurrere dẽsos
Inuoluere globos:cõgestũq; aeris atri
Vixq; recipit spaciũ:qđ seperat æthere terram
Iãq; polo pressæ largos dẽsant̃ in imbres
Spissatæq; fluunt:nec seruãt flumina flãmas
Quãuis crebra micẽt:extiguit fulgura nib9
Hinc imperfecto cõplectitur aera gyro
Arcus:uix ulla uariatus luce colorem
Oceanumq; bibit:raptosq; ad nubila fluctus
Pertulit & cælo diffusum reddidit æquor
Iamq; pyreneæ quas nunquã soluere titan
Eualuit fluxere niues:fractoq; madescũt
Saxa gelu:tunc quæ solitis e fontibus exit
Non hẽt unda uias tã largas alueus amnis
A ripis accepit aquas:iam naufraga campo
Cæsaris arma natãt:ĩpulsaq; gurgite multo
Castra labant:alto restagnãt flumina uallo.
Non pecorum raptus faciles nõ pabula mersi

Hinc:uidelicet ex ipsis nubib9. Complectit̃ aera:qa magnã cæli partẽ cõplectit̃. Gyro impfecto qa
nubib9 exprimi nõ poterat. Variatus colorẽ.i.hẽns uariatũ colorẽ ulla luce:nã solis radii ex opposito re
pcutientes nubes faciunt arcũ:sed quia densæ nubes erãt:id radii solis non usque adeo poterãt penetrare
& illustrare nubes ut arcũ efficerent. Luce:quia uarios colores arcus represẽtat:ut Mille secũ trahẽs ad/
uersa luce colores. Oceanũq; bibit:quia una extremitas arcus uidet̃ in extrema pte cœli haurire aq̃s: nã
arcus nũquã apparet quĩ statĩ sequantur pluuiæ:ergo poetæ finxerũt ipsũ ex mari aquas haurir̃:quas e nu
bibus emittat. Raptos:haustos secundum uulgarium opinionẽ loquitur. Cælo:scilicet de. Diffusum
æquor:primo tractus aeris traxit in undas arcũ:deinde a cælo emisit in terras. Iamque pyreneæ: dicit py
reneos montes cõtiguos tauro mõti:per quẽ Hãnibal in italiam transiuit cũ altitudine sua semper niues
habuerũt:quia altiores sunt:eo minus calorẽ solis sentire nõ possunt.& niues nũquã resoluebãt̃: sed hoc
tempore resolutæ sunt:ut multitudine hymbrium regionẽ oẽm hispaniæ inundarent. Pyreneæ niues
idest pyrenei montis.Mõtes siquidem pyrenei Galliæ partẽ ab occasu terminare dicunt̃ auctore Strabo/
ne lib..iiii.mare ex utroq; latere pertingẽtes & internũ & externũ:ab ortu rhenus ꝗ æquali:a pyreneis mõ
tib9 spacio ad lineam spectabat:ab Aquilone & meridie sic iacet ut a septẽtrionalib9 promontoriis pyre/
nes inchoans oceanus ãbiat usq; ad rheni eruptiones e regione aũt Massiliense ac Narbonense pelagus.
Eualuit:altitudĩe sua. Fracto gelu:idest resoluta glacie. Saxa:pyrenei mõtis. Tunc q̃ fon.unde quæ
a fontibus exeunt:uiam inuenire non poterant per alueos suos qua fluerent: nam adeo alueos plenos
inueniebant:ut rursus in fontem aquæ recurrere cogerentur. Iam naufraga campis: iam plena omnia
aquis erant:ut castra:castris inundata essent:& arma militum natarent. Naufraga:ad similitudinẽ nau/
fragarum quẽadmodum enim naue fracta remiges & uectores ruunt per undas:ita arma Cæsarianorũ
natabãt. Castra:uidelicet uallum castrorum. Labant quia uis aquarum uallos castrorum euellebat.
Flu.restagnant:redũdãt & retro stagnant:stagnare ẽ locũ in stagnũ facere. Alto uallo:in altũ uallum
Non pecorum:ex hoc diluuio secuta est inopia commeatuũ:ut iam Cæsaris milites fame oppressi:nec
sibi cõmeatũ:nec equis facile subiicerẽt. Raptus fa.peco.i.nõ facile milites prædari poterãt pecora qui/
bus uescerentur. Mersi.s.aquis. Nõ pabula:herbas intellexit: quia pabulũ ẽ equorũ & iumentorum.

Vlla ferunt sulci: tectarum errore uiarum
Fallitur occultis spatsus populator i agris
Iamq; comes semper magnorũ prima maloꝝ
Sæua fames aderat:nulloq; obsessus ab hoste
Miles eget. toto censu non prodigus emit
Exiguam cererem. proh lucri pallida tabes:
Non deest prolato ieiunus uenditor auro.
Iam tumuli collesq; latẽt:iam flumina cũcta
Condidit una palus:uastaq; uoragine mersit
Absorsit penitus rupes ac tecta fearum
Detulit:atq; ipsas hausit:subitisque frementes
Vorticibus contorsit equos: & reppulit æstus
Fortior oceani:nec phœbum surgere sensit
Nox subiecta polo:rerum discrimina miscet
Deformis cæli facies:iunctæque tenebræ.
Sic mundi pars una iacet: quam zona niualis
Perpetuæq; præmũt hyemes:nõ sydera cælo
Vlla uidet:sterili nec quicquã frigore gignit
Sed glacie medios signorum temperat ignes.
Sic o summe parens mundi sic forte secunda
Aquorei rector facias neptune tridentis:
Et tu perpetuis impendas aera nimbis:
Tu remeare uetes quoscũq; emiseris æstus:
Non habeãt amnes decliuem ad littora cursũ
Sed pelagi referãtur aquis:cõcussaq; tellus

Tectaꝝ er.& ẽt gregãrii milites qui pabulatũ mittebãt:ut ex ãgris foenũ & herbã conueherẽt:quibꝰ alerent equos q aquis oĩa tecta erãt uiam discernere non poterant & sæpe ipsis undis mersi aĩam effũdebant Tectaꝝ.s.aquis. Ocultis:pro occultatis. Fallitur:decipitur. Iamq; comes:ex hoc diluuio secuta ẽ fames:& inopia rerum omnium. Comes malorum fa. quia fames pestilentiæ comes ẽ:magna mala sunt. bellũ & pestis:& sẽper fames est comes horum duorum malorũ:unum nõ est sine altero. Obsessus miles.s.Cæsaris a nullo hoste obsessus:nihilominus laborat inopia cõmeatus:ac si undiq; ab hostibꝰ oppressus esset. Prodigus:quãuis ꝓdigus eẽt:nõ poterat exiguum panẽ emere:etiam si quæcũq; possidebat pro exiguo pane cõmutare uellet. Proh lucri.p.t. sed per exclamationem prorumpit in auariciã:quãta inquit ẽ hominũ auaricia:nam in tanta rerum inopia inuentus est quidam qui ieiunus esse mallet q̃ pecuniam acciperet:q̃ necessaria sibi retinere. Prolato:idest proferenti aurum:idest paratus erat ipse ieiunare:ut alimẽta magno præcio uenderet. Iam tumuli:dicit inundationẽ tantam fuisse aquarũ ut regio illa instar paludis esse uideretur:diluuiũ ergo fuit. Vasta uoragine.i.fouea quadã mersit oĩa. Mersit:obruit. Detulit:de loco in locum. Tecta: cum cubilibꝰ suis. Subitisq; fre.ipsos ẽt equos militum absorsit. Fremẽtes.hiãtes. Et reppulit æstus impetus huius inundationis tãtus erat: ut fluctus oceani uinceret & repelleret. Nec phœbum surgere:tam densæ erant tenebræ:ut nox a die nullatenus discerni posset. Miscet dis. Tãtæ inquit erãt: & tã densæ tenebræ:ut res a rebus discerni nõ possent:sicut illud Virgil.Et rebus nox abstulit atra colorẽ:nam color est qui facit res a rebus discerni. Deformis: tenebrosi. Miscet: confundit. Iunctæ: idest densatæ tenebræ: scilicet miscent. Sic mũdi pars:per similitudinẽ ostendit quantæ erant tenebræ in ea regione:non aliæ inquit erant in ocasu.s. in ea parte hispaniæ q̃ ẽt eẽnt ĩ frigidissima zona:ubi cõtinuæ sunt nubes & frigora. Zona niualis.i.oppressa niuibꝰ:ubi semp frigora sunt & gelu:nec radiis solis illustrat̃. Sterili frigore:nã frigus cõtrarius ẽ generatiõi reꝝ. Sed glacie medios .s.t.Ratio hoc facit sphæræ:cœlũ quinq; tenet̃ zonis:quarũ media feruẽtissima ẽ:quia ab ea nũq̃ sol ferme discedit:sed duæ temperatæ sunt:quia ĩ medio frigidissimarum & huius feruentissimæ sũt: iõ habitabiles sũt:recte ergo dicit medios tẽpat ignes zona quoq; in extremo. Sed ignes:calores solis qui ꝑ signa zodiaci cursũ suũ pagit. Medios.i.mediæ zonæ. Signoꝝ:quia sol ab ea nũquã ferme discedit. Glacie.i.frigore. Sic o sũme parẽs.hic poeta deos implorat:ut uelit hoc ꝑpetuũ esse diluuiũ:potiusquã inter se Ro.bella conserant.Inuocat ãt iouẽ atq; Neptunũ.Iouẽ ut perpetuos hymbres,de cœlo mittat:neptunũ ut ipse missis undarũ habenis totã hispaniã obruat potiusquã bella ciuilia pmittat. Sũme parẽs:sũmũ iouẽ appellauit:cui prima sorte cœlum obtigit. Nota ẽ fabula mortuo Saturno tres filii relicti sũt:scilicet iupiter:Neptunus:& Pluto:qui sorte ĩter se tria regna diuiserũt:cœlũ pría sorte obtigit ioui:seũcda sorte mare Neptuno: tertia sorte terra plutoni cõtigit. Aequorei tridẽtis:quia sceptrum Neptuni tridens est:quod alio nomine fuscina nominatur:hac.n.fuscina piscatores utuntur. Impedias aera:idest desup facias aerẽ nebulosum: & pluuias effusosq; hymbres emittentem. Emiseris:scilicet in hispaniã. Aestus.reme.s.in mare tumidũ. Non habeant amnes:& semper mare tnmidum uetet in se ipsum aquas fluuiorum descendere. Ad littora cursum:quia naturaliter omnes fluuii decurrunt in mare. Littora maris. Referantur:retro ferantur:scilicet in fontem. Aquis:scilicet fluentibus. Concussaque tellus:idest terræmotus:& sic re uera contingere solet:ut terræmotu qui nũquã fuere subito erũpãt e diuerso amnes:qui uero aliquãdo fuere terræmotu sorbeãt̃:ut semp postea appareãt:ut de numico flu.legit̃:ubi Aeneas demersus ẽ:tamẽ in rerum natura nõ inuenit̃.

Laxet iter: quia terræmotu flumina erũpunt. Rhenus: germaniæ flu. Hos rhodanus: & si nõ sufficeret rhenus rhodanus flu. galliæ inũdet hos cãpos. Obliquẽt fõtes. s. ut ad hunc locũ oẽs deriuentur. Huc: ĩ hispaniã. Niues riphæas. i. septẽtrionales. nã riphæi mõtes sunt ĩ septẽtrione positi: q sẽp niuibꝫ tecti sunt. Et ut ĩquit Solinus: dãnata hæc ps mũdi: & a reꝝ natura ĩ nubẽ æternæ caliginis missa: ipsisq̃ ꝓrsus aqlonis cõceptaculis rigẽtissima: sola terraꝝ nõ nouit uices tẽpoꝝ nec de cælo accipit aliud q̃ hyemẽ sẽpiternã. Et miseras. b. & cũ hoc feceris ut omnẽ hispaniã inundaueris o iupiter atq̃ Neptune bella ciuilia impedi: quæ generi humano detestãda sunt & abhominanda. Terras eripere: idest ne concedas terram & locum romanis: ubi bella ciuilia facere possint. Sed paruo fortuna: post inuocationẽ hanc narrat poeta fortunam quasi penituisse: q̃ nõ nihil ab eo tenore quo ire ceperat secundum uota Cæsaris declinasse uidebatur: & paruo interuallo quod Cæsarẽ deseruisse uidebatur: deinde multo plenior rediit ut in quo defecerat: id postea maiore copia suppleret. Contenta pauore: q̃ exiguũ timorem iniecisset Cæsari. Plena: Idest uberior & copiosior. Veniam me. quasi indignatum Cæsarem metuerunt dii scilicet ut Cæsar ignosceret diis qui quasi quodammodo sibi aduersi fuere. Secundi: propicii. Iam rarior aer: nũc ostendit quomodo dii magis propicii fuere Cæsari q̃ antea. Rarior: quia cũ densatur aer in nubes cogitur & pluuiosum cœlũ reddit: at uero cum rarefactus aer erit nubes quæ ante densatæ fuerãt rerefactæ in serenũ reducũtur. Rarior. i. tenuiori. s. fuit. Par phœbus aqs: quia calore sui par erat humori: quia antea phœbus ab humore & abũdãtia quæ uictus fuerat & radii solis aqs. i. humori aquaꝝ. Sparserat: attenuauerat nubes ĩ uelleris modũ: nõ. n. nigræ erãt aqs: ut ãte: sed ꝑlucidæ ut uellera q̃dã uiderẽt. Noctes rubebãt: nã cũ aer supueniẽte nocte rubeus fuerit ita ducet crastinã serenitatẽ. Seruato loco reꝝ. i. diffinito loco rebꝫ aq̃ in suũ rediit: nã sicut motus ita qetis triplex ẽ locus: uidelicet naturalis aĩalis uiolẽta: naturalis qes dicit̃ cũ corpus ẽ in suo loco sibi a natura determinato atq̃ cõstituto: ut terra in centro: ignis: ĩ alto: aĩalis qes dr̃ cũ aĩa cessat a motu: siue suo appetibili cõiũcta: siue nõ. Violẽta ãt qes dr̃ cũ corpus ẽ ĩ loco sibi adstricto: & nõ ꝓprio: ut e cõtrario diuisa terra ĩ sublimi: ignis uero ĩ cẽtro. Ergo seruato loco: ut ĩ cẽtro sit qes terræ: ĩ oceano sit qes aq̃rũ: in cœlo & sublimi sit qes ignis. naturaliter poeta dixit hoc ĩ suũ locũ rediisse humorẽ: q ãtea in altiora euectus ẽ: nũc tãdẽ cepisse seruare locũ a natura cõstitutũ. Pendebat. s. ĩ aere descẽdit ad spam suã. s. ĩ oceanũ. Tollere sylua co. syluæ obrutæ inũdatiõe aq̃rũ: nũc sensim surgere cæperũt: nã defluẽtibus aqs ĩ alueos quodãmodo surgere uidebant̃. Emergere: apparere in ũdis.

Laxet iter fluuiis: hos cãpos rhenus inũdet:
Hos rhodãus. uastos obliquẽt flumina fõtes:
Riphæas huc solue niues huc stagna lacusq̃
Et pigras ubicunque iacent effunde paludes.
Et miseras bellis ciuilibus eripe terras.
Sed paruo fortuna uiri contẽta pauore
Plena redit: solitoque magis fauere secundi
Et ueniam meruere dei: iam clarior aer
Et par phœbus aquis densas in uellera nubes
Sparserat: & noctes uentura luce rubebant:
Seruatoque loco rerum discessit ab astris
Humor: & ima petit qcquid pendebat aquaꝝ:
Tollere sylua comas stagnis emergere colles
Incipiunt uisoque die durescere ualles.
Vtque habuit ripas sicoris cãposque reliqui
Primũ cana salix madefacto uimine puam
Texitur in pupim cæsoque induta iuuenco
Vectoris patiens tumidũ superenatat amnẽ
Sic uenetus stagnante pado fusoq̃ britãnus
Nauigat oceano: sic cum tenet omnia nilus

Durescere: arescere siccari. Viso die. i. sole: ãtecedẽs ꝓ cõsequẽti. Vtq̃ habuit. r. Nunc dicit quid Cæsar ægerit: postq̃ aq̃rũ inũdatio cepit declinari: nã simul atq̃ ĩtra ripas & alueũ suũ sicoris fuit: statĩ iussit militibꝫ suis ĩtexere naues: & ita uiminibꝫ ĩtextis corio cæsoꝝ iumẽtoꝝ eas texit: deĩde his nauibꝫ milites traiecit. & cũ nihil tale timerẽt: hostes subito aufugierũt. Historia ẽ: nã sæpe tẽtauit Cæsar transire alpes: hostes ĩ ulteriore ripa se obtulerũt ut Cæsarẽ ĩpedirẽt: ille cõtextis nauibꝫs cũ discessisset: & ꝓcul ab hostibꝫ traiecit amnẽ prius q̃ ab hostibus sentiretur. Hũit ripas. s. sicoris ãtea sine ripis fuerat: nam ĩflatus ãnis ripas trãsiuerat: nũc declinãtibꝫ aqs ripas habere cæpit. Cana salix: qa frõdes salicis ex una pte canæ sũt. i. uimina salicis. Madefacto uimine. s. salicis ut flexibiliores essent ĩ texẽdo nauiculas. Cæsoq̃ ĩduta: cũ texissent sibi milites naues: deĩde eas texerũt corio ut aquã retinerẽt. Patiẽs uec. ut sustinere posset uectores. Superenatat. i. mouet̃ super amnem: & exilit: celeriter micare est celeriter moueri. Sic uenetus: per similitudinem ostendit quomodo sicoris fluuiũ milites Cæsaris traiecere non aliter inquit q̃ nauigare solent Britanni per oceanum: tunc cum terra illa inundauerit: aut Aegyptii Nilo alueo suo decrescente puppibus per agros suos nauigant: nam oceanus certo tempore britanniam inũdat: & nilus idem facit. Stagnante pado: quia aliquando padus ita inflatur: ut regionem omnem illam inũdet: ut per terram ambulare nõ possint: sed nauibus de loco ad locũ necesse ẽ nauigare. Fuso oceano. i. cũ littora oceani cõtẽpserit.

Conseritur bibula menphitis cymba papyro.
His ratibus trãsuecta manus festinat utrique
Succisum curuare nemus: fluuiique ferocis
Incrementa. timens non primis robora ripis:
Imposuit: medios põtem distendit in agros.
Ac ne quid sicoris repetitis audeat undis
Spargitur in sulcos: & scisso gurgite riuis
Dat pœnas maioris aquæ: postq̃ omnia fatis
Cæsaris ire uidet: celsam petreius hilerdam
Deserit: & noti diffisus uiribus orbis
Indomitos quærit populos. & semp in arma
Martis amore feros: & tẽdit in ultima mũdi.
Nudatos cæsar colles: desertaque castra
Conspiciẽs cape arma iubet: nec quærere põtẽ
Nec uada sed duris fluuiũ superare lacertis.
Paretur. rapuitq; ruens in prœlia miles
Quod fugiẽs tiuisset iter: mox uda receptis
Mẽbra fouent armis: gelidos a gurgite cursu
Restituũt artus: donec decresceret umbra.
In medium surgente die: iãque agmina sũma
Carpit eques: dubiique fugæ: pugnæq; tenẽt.
Attollũt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media: tellus hinc ardua celsos

Conseritur bibula: ĩ Aegypto nascunť scirpi siue iũci ualidiores & robustiores q̃b⁹ sibi cibas intexerũt Aegyptii: & his utunť cũ nilus ægyptũ inũdauerit. Mẽphitis. i. ægyptiatica: nã Mẽphis ciuitas ægypti fuit: unde mẽphitici uates dicti sũt. Cibã: dicitur q̃ ad similitudinẽ cubæ figuræ facta sit: nã figura cuba ẽ cõcaua: & ab extremitatib⁹ edita. Bibula: arenosa: qa papyrus ĩ arenosis nascit́ locis. Papyro: scirpo iũco Tenet: obruit: & oĩa inũdat. Hic ratibus. nũc dicit qd fecerĩt Cæsariani miltes postq̃ pluuias tãtãs uidissẽt: dicit hos ĩcidisse arbores nemoris: & his arboribus texisse crates: qbus sicorĩ amnẽ possẽt nauigare: ut facile trãsirẽ possẽt: sicut rõ belli posceret. Mãus: multitudo militũ. Succisũ nemus: p arbores ĩcisas: piphrasis ẽ. Curuare nemus. i. festinat texere crates. Fluiiq; ferocis: adhuc mẽor pristinæ inũdatõis miles cæsarianus: nõ ĩcepit a ripis flumĩs põtẽ: sed lõgius spaciũ occupat: ne inũdationes flumĩs ĩpedire possẽt: quo minus quo uolebãt traiicerẽt. Incremẽta: ĩflatões flumĩs. Robora: ligna. Primis ri. ĩ pte prima ripaꝝ. Distẽdit: porrigit. At neqd sicoris: p̃terea aliud fecit qđ inundatio flumĩs occurreret nã duxit alueos qb⁹ fluuius diminuereť si forte cresceret. Sulcos: meatus. Repetitis ũdis . i. remoratis inũdatiõib⁹: ne iteꝝ crescat. Dat pœnã. i. patiť: qa ãtea nimis ĩflatus fuerat. Postq̃ oia. s. nũc dicit quõ se habuerit hostes: uidelicet Petreius & Afranius: q postq̃ uiderũt mutatã fortunã: uidelicet res ex uoto fluerẽ Cæsari: statuerũt ĩde discedere. Historia aũt ẽ: nã Afranius & Petreius ueriti ne oĩa pabula intercluderenť: qa Cæsar eqtatu multũ ualebat: cõstituerũt capta loci oportunitate inde discedere: & ĩ celtiberiã bellũ trãsferre: huic cõsilio suffragabatur: & illud qđ priori bello ĩ lusitania fecerat qđ Põpe. contra Sertoriũ gesserat ciuitates: q̃ cũ illo sẽserãt magni Põpeii uirib⁹ uictæ ipius absentis fama uel noĩe terrebanť: q̃ uero ĩ amicitia & officio Põpeii manserãt maximis beneficiis affectæ eũ diligebãt: p̃terea pua admodũ: aut nulla fama Cæsaris illuc puenerat: ergo inde discedere cõstituerũt: sed nõ ex sẽtẽtia cessit: nã Cæsar illoꝝ iter ĩterpellauit. Fatis. i. ire secũdũ fortunã & uolũtatẽ Cæsaris. Noti orbis. i. cognitæ hispaniæ. Populos. s. celtiberos Indomitos. i. bellicosos. Amore: ob amorẽ belli In ultima mũdi: qa ĩ ultima pte hispaniæ positi sũt celtiberi. Nudatos Cæsar colles: sed cũ Cæsar uidit hostiũ castra esse deserta: statĩ iussit militib⁹ transire flu. nec p põtẽ traiicere: sed natãtes ad ulteriorẽ ripã pperare: ut fugiẽtes psеqrenť: ũde sicut ĩpauit Cæsar: ita milites executi sũt. Iubet Cæsar. s. militibus ut arma capiãt. Nudatos colles: ubi castramentati erãt hostes: Nec uada. uidelicet loca ubi humilior aqua esset: p quæ loca exire possẽt. Supare: uĩcere. Duris: fortib⁹. Pareť: statĩ dicto Cæsaris milites fuerũt audiẽtes: & se ĩ iter piculosũ iecere: ut psequerẽť hostẽ: q uix fugiẽtes se ĩ tãtũ discrimẽ cõiecissẽt: q̃ ipsi susceperũt psequẽdo fugiẽtes. Fugiẽs: nã q fugit minus cõsiderat picula. Mox uda: humida quoniã mẽbra sua rigida frigidæ aq̃ cursu fouere: uidelicet ĩpositis armis: & ĩ psequẽdo hostes. Mox: deĩde. Cursu: subaudi cũ. Restituũt: calefaciũt. Gelidos: frigefactos a gurgite: nã dũ celeritate psequẽť hostes calefacta sũt mẽbra. In mediũ sur. die: qa destiterũt psequi hostẽ: dũ dies supuenit: nã magna pte noctis hostes sũt psecuti. Decresceret: diminuereť. Surgẽte die . i. cũ iã lucesceret. In me. ĩ aptũ. Iãq; ag. sũ. & iã adepti erãt cæsaris milites fugiẽtẽ hostẽ ut extremũ eoꝝ exercitũ cederẽt: terga fugiẽtiũ cedebãt. Eques. i. eqtatus. Carpit: occidit. Sũma ag. i. ultima. s. fugientis Petreii & Afrãii. Dubiiq; fugæ: q̃a ĩcerti erãt fugerẽt ne: an cõuersi cõtra Cæsariãos pugnarẽt. Attollũt campo: describit nũc locũ: ad quẽ fugiẽtes Petreii & Afranii milites: & psequẽtes Cæsariãi puenerũt: dicit uallẽ cauã fuisse ĩ mediaq; ualle duos colles surrẽxisse: q terra cõtinuabantur: ĩter colles hos media uia erat: ad quã si puenissẽt fugiẽtes: tuti etiã inuitis cæsarianis se ĩ extremas hiberiæ ptes cõtulissẽt: ergo Cæsar ut ãtecapet locũ milites suos ppare iussit. Cãpo. s. ualle caua. Gẽinæ ru. duo colles. Tellus. ar. hæc uallis ẽ ĩ medio. duo colles erãt. s. a dextris & a sinistris: deinde uia altior cõiũgebat. Hos: colles: Hĩc ab una pte.

Continuat:cōiungit. Amfractus:ꝑprie dicit locus ꝑceps:dicit ergo uias illas ūdiq; clausas fuisse amfra ctu colliū.i. præcipitio ut locus ille inaccessibilis esset. Latuere.i.occultæ fuerūt. Quibus.h.p. dicit q; si ad hāc uiā uenisset hostes tūc ire potuisset quo cepant.i.uictis cæsarianis:uidelicet ī extrema hiberiæ. Hoste potito.s.illis facibus q̄ erāt īter duos colles. Indeuia.i. remota loca & ultima.i.usq; in celtiberiā. Feras gētes.i.bellicosas:qa bellicosi sunt celtiberi. Ite:ergo cū Cæsar iā mitteret milites:ꝑuenite īqt militib9 hostē:& occupato loco fugiētibus occurrite:ut nō a tergo illos:sed a frōte cedatis. Ite:occurrite sine ullo ordine.s.ī ꝑsequēdo hostē. Cōuertite.s.ī uos fugā subaudi ad. Raptū: qa rapti fugere tētāt. Faciē pugnæ:ocurrite illis a frōte:ut nō a tergo uos sētiāt.

Continuat colles: tute quos inter opaco
Amfractu latuere uiæ: quibus hoste potito
Faucibus emitti terrarum in deuia martem
Inq; feras gentes cæsar uidet. ite sine ullo
Ordine (ait) raptumque fuga conuertite bellū.
Et faciem pugnæ uultusq; inferte minaces:
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte.
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit: & ad mōtes tendentem ꝑuenit hostem.
Illic exiguo paulum distantia uallo
Castra locant: postquā spacio lāguētia nullo:
Mutua conspicuos habuerūt lumina uultus:
Et fratres natosque suos uidere patresque.
Deprensum est ciuile nefas: tenuere parump
Ora metu tantumque manu motoq; salutant
Ense suos, mox ut stimulis maioribus ardens
Rupit amor leges audet transcēdere uallum:
Miles in amplexus effusas tendere palmas:
Hospitis ille ciet nomen uocat ille propinqui.
Admonet hūc studiis cōsors puerilibus ætas:

Nec liceat:cū illi fugiēt. Ignaua morte.s.a tergo: & facite ut milites ignaui moriant fortiter. Pauidis.i.fugiētib9:qa mors ignaua ē fugiētibus. Dixit: hæc ubi dixit Cæsar stati milites paruer̄: & iā ad hostē uenere. Illic:hostes ubi iā uiderūt se deꝑhēdi castra posuerūt & Cæsar haud ꝑcul inde castra poni iussit. Illic:ī eo loco ubi Cæsariani adepti erāt hostē. Locāt:utriq;.s.Cæsar & Petreius. Exiguo uallo:qa nō erāt spaciū lōgioris ualli iaciēdi: ergo in orbē āgustū castra posuerūt. Postq̄: & cū castra nō ꝑcul uterq; exercitus posuisset data ē facultas uidēdi .i.ut īter se milites cōspicerēt de castris:& fratres cōspicerent fratres: patres filios &cætera & primo quidem taciti se salutabant: & ense quem cuncti tenebant inclinato significabant salutem:sensim processerunt eo ut intra uallum hostium transirent:& iā eo res peruenerat: ut pax sequutura uideretur sed Petreius & Afranius ubi periculum uiderūt: ne sui milites moti pietate suoꝝ cū Cæsare iūgerētur: armati cū aliquot cohortib9 ueniūt: & hostē e castris trudūt:suosq; acriter reꝑhēdūt q; fidē datā Pōpeio senatui:atq; rei pu. ꝑdere uoluerit:& ita cōcordia q̄ ꝑpe modū cōiuncta erat excussa ē:Nec hic fabulose loqt Lucanus q; hæc fere eadē ab Apiano referunt. ait.n.cum Petreius & Afranius ad īteriora hiberiæ loca secessissēt:aliū paraturi exercitū:q; Cæsar īsecutus:fossa ꝑpeditos ulterius transire prohibuit: eoꝝ quoq; ꝑtē ad exercitus sui detētionē ꝑdeūtē circūdedit:hi aūt capita clypeis subiiciētes: qđ deditōis signū haberi solet:seipsos tradere significabāt:Cæteꝝ cæsar nec suscepit eos:nec ullo genere mortis affecit: ueꝝ ad Afraniū redire cōcessit:oīsariā bladiciaꝝ gener̄ ad hostes usus:q̄ ex cā milites in unū se īmiscētes loq̄bātur:& iā sermones īter eos de cōuētiōe agitabant:Tādē Afranio cæterisq; ducib9 hispania excedere uisū ē: eāq; cæsari reliquere & nullo accepto īcōmodo ad Pōpeiū redire:his Petreius aduersabat: & ꝑ exercitum hīc īde discurrēs:quoscūq; cæsaris militib9 īmixtos repisset ferro seq̄bat. Insurgētib9 ī eū exercitus primoribus:unū ex ipsis ēse cōfecit:aquatōe tādē a cæsare īntercepta:Petreius ī arcto cōstitutus cū Afranio ad colloqū cū cæsare ꝑuenit exercitib9 utraq; ꝑte spectātibus:cōuenere igit cū illo hispania excedere: eamq; sibi possidēdā tradere:si ultra fluuiū tutos ꝑmisisset:indeq; ad Pōpeiū liberos abire sineret. Lumina lāguētia spa.i.uisus oculoꝝ nullo īteruallo hebetātur. Videre.s. ī cōspectu suo p̄res filios. Deꝑhēsū ē c.tū denique intellectum est quantum nefas esset ciuile bellum. Metu:scilicet suorum ducum:quia non audebat hinc Cæsariani milites salutare illos e diuerso. Nutu: capitis. Ense: quia educto ēse e uagina aciem gladii in manu tenebant: & inclinato capite se salutabant. Mox ut: Scilicet sed ubi sēnsim appropinquauerunt: & uis pietatis animos utriusque impulit: primo quidem ausi sunt Cæsariani milites transcēdere uallum. Amor ardens: Idest uis magna amoris: qui legem dat amantibus. Rupit leges:quibus ducibus suis adstricti erant: quia iure iurando affirmauerāt fidem datam seruare. Vallum:scilicet Petreii & Afranii. Palmas:quia occurrebant milites militibus:& inter se non tanquam hostis hostem: sed ut amicus amicū amplectebatur. Hospitis ille:nūc causas exponit quibus illi in amorē sine ullo ordine ruerūt. Ciet:uocat:noīatim hospes hospitē appellabat. Propīquū.i.sāguīe sibi cōiūctū. Admonet hūc studiis:& amicus familiarē suū aspiciebat:cū quo ab ineūte pueritia usus & cōsuetudo fuerat. Puerilib9 ætas: quia similitudo studioꝝ maximū ē amoris uinculū:ut Virgi,Adeo ī teneris cōsuescere multū est.

Nec ro.erat:sed ꝑegrinus:ipsi ro:inter se cognoscebant ꝓter quã qui ex hiberia & Celtiberia erant cũ Petreio & Afranio:& ex gallia cũ Cæsare erãt:illi ergo nõ cognoscebãt hostem. Arma rigant:cũ ita inter se cõiuncti alloquerẽtur:primo quidẽ lachrymas dabãt & singultus uerba impediebat. Singultibus: quia primum uerba exprimere nõ poterãt dulcedine quadã pietatis. Quæ po.feci.quia obseruabaᷣ oculis eorum quãtum mali facere poterãt:uidelicet pater filiũ: filius patrẽ: familiaris familiarẽ occidere potuisset. Maculatus sãguine:Idest nullam cædẽ ꝑpetrauerit. Quid pectora.p.& cũ ĩ notitiã uenit sceleris quod facere poterat sibi pectora pulsabat dicens.Hei mihi quo redactus fui ut paululum affuerit: quin patrem occiderem: Reprehenditq; eos poeta dicens: stulte quid pectora ꝑcutis: quasi doleas ꝙ tantũ scelus cõmittas:nũquid difficile est pacẽ agere quasi dicat facile est:uidelicet si uolueris Cæsarem deserere ergo hanc tibi necessitatem inducis:quam si uolueris facile uitare poteris: ut quem potentem fecisti: priuatum reddas. Quid.i.cur:quasi reprehendit ipsum poeta ꝙ huic periculo redactus fuerit. Vesane:insane. Ve dicit priuationẽ sicut uecors. Inanes:uanos.i.cur inaniter fles:cum possis tuis tibiq; consulere. Sponte:quasi coactus sis ad hoc facinus belli te peruenire. Times.s.cæsarem cui nisi parere uolueris te cogere non poterit. Classica dent: ostẽdit si modo uoluerit miles posse a bello desistere.nam si Cæsar iubet tubis signum belli dari: tu neglige cantum:nec ad cantum tubæ sumpseris arma. Classica:idest tubæ. Bellum:idest signum belli. Signa ferant:contra hostem .s. iubẽte Cæsar. Cessa:desiste noli ire. Iam iã ciuilis he. si hoc sceleris furor d̃sistet: & Cæsar qui persequitᷣ generum suum Pompeium ubi se priuatum uiderit non parentibus militibus:illum amare incipiet. Concidet:desinet. Priuatus.scilicet non parente milite.

Nec romanus erat: qui nõ cognouerat hostẽ
Arma rigãt lachrymis:sigultibꝰ oscula rũpũt
Et quãuis nullo maculatus sanguine miles.
Quæ potuit fecisse timet:qd pectora pulsas?
Quid uesane gemis? fletus quid fũdis ianes?
Nec te spõte tua sceleri parere fateris?
Vsq; adeo ne times? quẽ tu facis ipse timẽdũ?
Classica dent bellum: sæuos tu neglgie cãtus
Signa ferat: cessa tu iamiam ciuilis herinnys
Cõcidet: & cæsar generum priuatus amabit.
Nunc ades æterno complectens omnia nexu
O rerum mixtique salus concordia mundi
Et sacer orbis amor: magnũ nũc sæcula nr̃a
Venturi discrimen habent: periere latebræ
Tot scelerum:populo uenia ẽ erepta nocenti.
Agnouere suos. proh numine fata sinistro
Exigua requie tantas augentia clades.

Nunc ades æterno:poeta hic concordiam inuocat ut adsit perpetuoque maneat nam periculum dicitᷣ instare ut ibi charitas appareat ea etiam in futurum quæ est inter sanguine coniunctos uidelicet exẽplo ꝓposito ꝙ hi se mutuis uulneribus scientes occiderunt nulla sanguis coniunctione deterriti. Ades:pro adsis o rerum salus quia nisi concordia esset:nec ipsa rerum primordia starent: nam id est ex quo ꝓbant philosophi primam materiam esse:uidelicet ꝙ inter se concordia quadam cuncta tenenᷣ: dicunt enim non secundũ diuersas qualitates cõiuncta esse inter se elementa.i.reꝝ primordia:sed secundũ eas magis discerni uel dissentire frigus a calore:humidũ a sicco:sed est aliud cõe omnibus.i.cõcordia:qua inter se cõiuncta manẽt. Cõcordia mundi:quia ex diuersis qualitatibus q̃ in mũdo sunt cõtinenᷣ. Et sacer orbis amor:hoc ad humanũ genus spectare uidetᷣ:nã si inter se amore coniũctum tenereᷣ humanũ genus:nec domus:nec urbes:nec ipse orbis terraꝝ stare posset:sed hoc primũ a pietate prouenit:deinde a iusticia: nã sicut Cicero ait: Sublata uersus eos pietate fides tollitᷣ hominũ ĩter se societas: & iusticia quæ est hominũ maxima uirtus. Tollaᷣ sacer amor.i.cõiũctio ĩter amicos & amicitiã:q̃ salus ẽ totius orbis.s.adsis ꝙ oĩa cõseruas:& ĩ te oĩa cõsistũt. Magnũ nũc.s.n.qa nũc in magno ꝑiculo uẽturi sumus:ne ĩ futuꝝ charitas ꝑeat:& ea q̃ est ĩter sãguie cõiũctos:nã ꝓposito hoꝝ exemplo q se mutuis uulneribus sciẽtes occiderũt nullo sanguinis uinculo deterriti:ꝑiculũ ẽ:ne id posteri quoq; faciãt. Discrimẽ:ꝑiculũ. Vẽturi:ne malo hoꝝ exẽplo arma cõtra se ipsos hoĩes ferãt.& filii cõtra ꝑentes. Periere latebræ:declarat qa iã nõ ignorãtiæ potest atribui hoc postq̃ inter se semel cognouerũt:pater filium:filius patrẽ:tamẽ mutuis uulneribus sciẽtes occiderũt: nõ est dubiũ qn posteri malo horum exemplo:idẽ facturi uideanᷣ latebræ.i.ignorãtia quia primo nesciebãt cõtra quos arma stringerent:sed nunc non poterunt sine magno scelere conserere manum. latebra hoc nomen in prosa corripitur: in uersu uero pro ratione metri modo corripitur: modo longatur. Populo uenia est: nunc ipsos cognoscere suos non excusandi erunt. Proh numine fata: o fata inquit quam aduersum fuit numen. Romanis: ut uolueritis illos breui tempore esse concordes quasi scelus inexpiabile faceret:nã ãte si utriq; exercitus cõcordes fuissẽt: nõ ignorassẽt scelus:sed bella gerebãt:qa non se cognouerũt: sed hoc fata interuallum diis ꝑ̃stare aduersis uoluerunt: ut inter se cognoscerent ꝙ scelus magnũ conseq̃rẽᷣ. Proh:exclamatio. Sinistro nuĩe:ꝓ sinistri numinis. Exigua re.i.ꝑua:interuallo posito quo ĩter se cognouerũt tãtas clades:cõcordia hoc fecit:ut futura clades maior sit:& interuallo non dignoscẽda.

Pax erat: nũc redit ad ꝓpositũ post inuocatã cõcordiã quã orabat: ut ꝑpetuo maneret: ne hoꝝ exẽplo seque ret̃ q̃dã maior clades apud posteros. Et miles castris: nã cæsariani milites ĩ castris Petreii: & Petreii milites ĩ castris Cæsaris ꝑmixti erãt. Errabat: quia ĩter eos iã nouũ fœdus cõpositũ erat. Duro cõcor. ces. q̃a ta/ bulata nõ erãt: quibꝫ mẽsas pararẽt: sed de duro cespite mẽsas sibi struebãt. Libamĩa baccho: q̃a mos erat ãtiquis ut ãtequã biberẽt exiguũ uini ĩ ignẽ ĩfũderẽt: & id baccho libari dicebãt a græco Η λοιβΗ. i. libamẽ. nis. ἀπὸ τοῦ λείβω. i. fundo. ita id uinũ q̃si primitias dicebant. Libamĩa. s. ĩstituũt. Graminei: ex her/ ba ĩcẽsi & ĩ gramine cõstituti. Luxere. i. fulxerũt.

pax erat & castris miles permixtus utrisque
Errabat. duro concordes cespite mensas
Instituunt: & permixto libamina baccho
Graminei luxere foci: uinctoque cubili
Extrahit insomnes bellorum fabula noctes:
Quo primũ steterint cãpo: qua lãcea dextra
Exierit. dum quæ gesserunt fortia iactant:
Et dum multa negãt quod solum fata petebãt
Est miseris renouata fides: atq; omne futurũ
Creuit amore nefas. nã postquã fœdera pacis
Cognita petreio: seque & sua tradita uenum
Castra uidet: famulas scelerata ad prælia dextras
Excitat: atque hostes turba stipatus inermes
Præcipitat castris: iunctosq; amplexibus ense
Separat. & multo disturbat sanguine pacem:
Addidit ira ferox moturas prœlia uoces.
Immemor o patriæ: signorum oblite tuorum:
Nõ potes hoc causæ miles præstare senatus:
Assertor uicto redeas ut cæsare: certe
Vt uincare potes: dum ferrum incertaq; fata.
Quiq; fluat. multo nõ deerit uulnerẽ sanguis
Ibitis ad dominum: damnataq; signa feretis
Vtq; habeat famulos nullo discrimine cæsar
Exorãdus erit: ducibus quoq; uita petẽda est.

Foci: dicunt̃ loci ubi ignis seruat̃ a fouẽdo dicti. Iũ ctoq; cubili: i eodẽ lecto dormiẽtes ĩter se cõfabula bant̃ de bellis ĩter se gestis. Fabula. s. belloꝝ gesto rũ a se. Extrahit. i. ꝑducit. Insõnes noctes: q̃a uigila bãt dulcedine amoris cõfabulãtes. Quo. quæ fa/ bulæ illæ erãt dicit. Narabãt. n. Cæsariani milites: q̃ bella ĩ gallia gessere: dũ ꝑ. x. ãnos sub cæsare milita bãt. Exierit. s. ĩ hostẽ. Quod solũ. s. p. ita dii ĩquit uolebãt ut fides restitueret̃ & ad suos utriq; duces r̃dirẽt r̃nouata fide q̃ obliti uidebant̃: nã cæsariani milites obligauerãt se cæsari: & Petrei Petreio. Re/ no. r̃stituta. Futuꝝ: q; futurũ erat. Amore. s. uiola to. Nã postquã: quõ hoc factũ fuerit declarat nã pe treius ĩquit postquã uidet castra sua plena eẽ militi bus cæsarianis: uidẽs fore ut ipse cũ suis oĩbꝫ cæsar ꝓpe modũ uẽderet̃: & suæ salutiq; suoꝝ metuens satellites suos arma sumere iussit: & cũ ĩ tẽtoriis mi litũ ĩsedisset: ubi cũ oĩbꝫ cõuiuia celebrabãt mẽsas disturbat: quosdã uulnerat: nõnullos ĩterficit. & ita eiectis e castris cæsarianis: ad cõditionẽ in lites suos cõuocat: & eos acriter reprehẽdit: q; facile obliti li/ bertatis se ĩ seruitutẽ cæsaris cõferre uoluerĩt. Nã postquã. s. sunt cognita fœdera pacis quã cũ Petreii militibꝫ sua spõte fecerãt: & ne ipse cũ suis uẽdat̃. Tradita uenũ. i. uenũdata esse: unde uenundo d̃r a uenũ & do: & dare uenũ ẽ uẽdere. Dextras. s. satel litũ suorũ. Ad scelerata: quæ uidelicet discordiã ꝑ turbarẽt: & charitatẽ illã uiolarent. Turba. s. sa/ tellitũ suorum. Inermes: q̃a depositis armis ĩter se pacem agebãt. Præcipitat: præcipitando expel lit e castris. Amplexibus: quia adhuc se amplecta bantur. Disturbat: dissipat. Sanguine: cæsorum & uulneratorum. Addidit ira ferox: non cõtẽtus fuit eiecisse quosdam Cæsarianos e castris: quosdam uulnerasse: nisi concione reuocata milites suos acri ter reprehenderet. Ira ferox: pro ipse iratus. Moturas: cõcitaturas animos ad prœlia. Immemor o patriæ: primo meliorem suam causam ostendit: quod in principio facere solemus: & est ratio dissuasoria quæ in deliberatiuo genere posita est: quia habet dissuasionem: uidelicet ne uelint sub obtẽtu pacis se Cæ sari in seruitutem tradere: oblitus es ne inquis melioris causæ: uidelicet qui partes senatus populiq; Ro. suscepisti: locus est a rebus ipsis: uidelicet cum causam nostram extollendo aduersariorum per cõtempti onem deprimemus. Non potes: occurit ĩ principio: quia dicere poteras non possumus uincere: ergo sa tius est ut cõcordiam & pacem agamus: Respõdet si uincere nõ potes mori potes: ergo satius est ut liber moriaris: q̃ seruus uiuas. Causæ: idest qui meliorem causam sequeris: & pro rep. arma sumpseris.

Assertor: idest uindex libertatis: unde asserer̃ dicitur seruus: qui solet seruitutem in libertate uendicar̃. uerbum est iuris. Vt uincare: non potes hoc facere dicis: quia inferior es uiribꝫ. Moriare idest moriaris pro libertate potius q̃ in seruitute uiuere. Incerta fata: scilicet non deerunt nobis: quia in dubio adhuc ẽ pugna uter uictor futurus sit. Ibitis: scilicet r̃dibitis ad dominũ ut seruiatis: cũ liberi eẽ possitis. Feretis: sustinebitis. Damnata signa: scilicet Cæsaris: idest quæ semel damnastis: tunc cum Pompeii signa prætu listis. q. d. nõ debetis seruir̃. Vtq; habeat flu. pulchrũ ẽ inq̃t exorar̃ Cæsarẽ: ut uos uelit ĩ seruitutẽ r̃ciper̃.

Nullo discrimine. i. certamine: uidelicet incruento marte. Ducibꝫ quoq; uita. si diis placet hoc pacto cũ Cæsare conuenietis: ut uos accipiat: & uobis uitã donet: sed nõ patiet̃ hoc. Ducibꝫ: petreio & afranio

Preciū merces.i. nūq̄ paciſcemur ꝑ libertate ſeruitutē. Nō hoc.c.b.nō intelligitis qd Cæſar agat:& milites ſui. Nō.n. hoc facit ut uiuamus:ſed ſub obtētu pacis ſeruitutē dabit:ſi ei parere uoluerimus. Preciū merces:arguit a pte honeſti.i.fortitudinis:quia uiri fortis ē glorioſe mori:potius q̄ turpiter uiuere. Nō chalybē gētes:ſēſus ē ſi hoīes ſeruire poſſēt bella nulla gererenť:ſed libertatis cupido facit ut hoīes uelīt alii aliis eē ſupiores.ē autē argumentū a cōparatione:nā ī locis argumētoꝶ cōtineť a pari:a ſimili:a maiori:& minori:& a cōparatione.i.cū cōpatur res rei:quæriť .n.utrū libertas āteponēda ſit paci:an pax libertati

Nunquā noſtra ſalus preciū mercēſq; nefādæ
Proditionis erit.non hoc ciuilia bella
Vt uiuamus agūt:thraimur ſub noīe pacis.
Nō chalybē gentes penitus fugiente metallo
Eruerent:nulli uallarent oppida muri.
Non ſonipes in bella ferox:non iret in æquor
Turrigeras claſſis pelago ſparſura carinas.
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
Hoſtes nempe meos ſceleri iurata nephando
Sacramenta tenent.at uobis uilior hoc eſt
Veſtra fides quod pro cauſa pugnātibꝰ æqua
Et ueniam ſperare licet:proh dira pudoris
Fœdera:nunc toto fatorū ignarus in orbe
Magne paras acies : mūdiq; extrema tenētes
Sollicitas reges.cum forſan fœdere noſtro
Iam tibi ſit promiſſa ſalus:ſic fatus:& omnes
Concuſſit mentes: ſcelerūq; reduxit amorem
Sic ubi deſuetæ ſyluis in carcere clauſo
Manſueuere feræ.& uultus poſuere minaces
Atq; hominē didicere pati:ſi horrida paruus
Venit in ora cruor:redeunt rabieſq; furorq;

Si bene libertas.i.ſi hoīes æquo aīo ſeruire poſſēt ī pace:nulla belloꝶ cā ꝑrſus eēt:ordo:tēdit ad eū locū:ſi bene libertas nūquā dareť ꝑ pace. Gētes non er.c.i.nō quærerēt ferrū:quo arma fabricarēt. Chalybes : populi ſūt ī oriēte apud quos optimū ferꝶ ī ueniť.Vir.ſecūdo Geor.At chalybes nudi ferrū. Hos.n.ferri copia:ut īqt Strabo:illuſtres fecit:apđ chalybes pharnatia ſita ē ī mari habēs pelamydū copiā:ī terra uero ſūt metalla:nūc ferri prius etiā argēti īminēt mōtes metallis pleni ac ſyluis. Nulli ual.opi.mu.nec ēt mœnia ædificarenť: qbꝰ ſe ab hoſtibus defēderēt. Fugiēte metallo:qa ipſius metallū īterius fugeř uideť: & hoīes illud humano labore effodiūt. Nec ſonipes:nec bella terreſtria eſſent:nec maritima. Turrigeras carinas:qa turritæ ſūt carīæ quibꝰ bella geruntť. Pelago:ꝑ pelagus. Nō iret in æquor:nō ſubducenť ī mare naues triremes & quadriremes. Si bene libertas.i.ſi pax libertati eſſet āteponēda. Hoſtes nēpe meos:ab honeſti pte arguit:a iuſticia:a ptibꝰ iuſticiæ:quē ueritatē Cicero appellat:nā ueritatis fides ē cuſtos: fidē dictam eē uolunt Stoyci ꝙ fiat qđ dictū ē:arguit ergo a iuſticia:uidelicet debere eos ſeruař fidē datam Pōpeio:q̄ deīde ipſis ducibꝰ obligati.arguit etiā a minori ad maius:nā ſi hoſtes cæſariāi q deteriorē cām ſequūtur: ipi quoque arma ſūpſerūt:ut unus cæſar regnet ac domieť tamē milites ſibi fidē ſeruāt:quāto magis uos eā ferre debetis : qui non p unius impio: ſed ꝑ libertate: ꝑ rep.ꝑ ſenatu populoq; Ro.arma ſūpſiſtis? Sacramēta tenēt: tāetſi iuſiurādū pſtiterūt : ut ꝑ unius dominatu pugnarēt:tamē fidē datā ſeruāt. Sceleri nefan.ſ.Cæſaris. Iurata:abſtricta. Quod ꝑ cā.pu.æqua.ꝑ ciuitate:ꝑ libertate:ꝑ legibꝰ:atq; iudiciis defēdēdis: Et uenia ſperare licet:Vos tam ē meliores eſtis q̄ Cæſaris milites:a quibꝰ ēt ueniā ſperare poteſtis: ut uobis ignoſcāt:& Cæſar ꝙ arma cōtra illū ſūpſeritis:cū uos hōeſtiorē cām defēdatis:imo cæſar a uobis ueniā petere deberet. Proh.dira.pu.fœ. Nūc ꝑ cōqueſtiōe erūpit. Dira.fœ.ſ.ipius Cæſaris. Pudoris:nō aduertitis:quātū dedecus admittatis q pati eſtis cōtra maieſtatē ueſtri īpatoris Pōpeii fidē iūgeř cum Cæſare:& ab eo ſi diis placet ueniā petatis:qđ īdignū ē ætate:fortuna honore:& maximis meritis: quibꝰ uos & rēp.ſibi obligauit. Dira.i.ſæua fœdera:quæ uos īſtituiſtis. Nūc toto fatoꝶ:nūc q̄ſi apſtrophat ad Pōpeiū : o Pōpei quo nā redacti ſūt milites tui uides qui ꝑ dignitate tua totū orbē ī bella cōcitas : arma ſūis ꝑ libertate aduerſus Cæſarē:& milites tui parāt turpiter a Cæſare īpetrare ſalutē quod ī dignū ē ætate. Fatoꝶ.i.ſuaꝶ reꝶ q̄ iſtic gerunť. Paras acies : paras totū orbem ad arma cōcitař ꝑ libertate. Cū forſan fœ.noſtro:cū iā nos milites tui:ſe cū illis cōmemorat:paciſcamur ſalutē tuā a Cæſare. Sic fatus:cōcludit nūc quō ſe habuerīt miltes audita orōe Petreii. Cōcuſſit:cōmouit. Oēs mētes.ſ.militū. Reduxit.reſtituit. Amorē ſceleꝶ.i.charitatē:quā đpoſueřt moti pietate ſuoꝶ. Sic ubi deſuetæ:p ſimilitudinē oſtēdit quomō redierīt ī priſtinū furorē:quēadmodū īquit cuſtos & magiſter leonū:q eos ī cauea ſeruat.ita pleruq; ſubigit:ut īcipiāt paulatī mānſueſcere & hōis īperia pati:ſed ſi forte ſanguinē guſtauerīt ſtatī naturæ ſuæ recordantur : & in furorem naturalem redeunt:ita & milites. Sic furor:ideſt ira illius feruet. Deſuetæ ſyluis:ideſt relictis ſyluis diu in caueis cuſtoditæ fuerunt. Manſueuere:ideſt manſuetæ factæ ſūt feræ ſcilicet longintudine temporis. Vultus poſuere minaces:qa non ſolum re ipſa manſueuerunt:ſed etiam ſpecie & habitu manſuetudinem quandam induiſſe uidentur. Atq; hominem:ideſt pati imperia homīs. Paruus cruor: ſi etiam exiguus ſanguis. In horrida ora:quæ diu ſanguine ſicca fuerunt.

Calibs nomen est auri ſcł pti. apud quē ferrū est ī copia. & optimū. Et capr h° loco p ipo fro.

Admonitæ.ſ.guſtato ſāguine. Tū:iſlat ira. Feruet:ícēdit. Trepido māgiſtro:q̄a magiſter trepidare íci pit ubi uiderit iraſci leonē. Itur ī oē nefas:poſt quā ſemel cōcitati ſūt uerbis & orōe Petreii milites:ruūt in oē nefas atq̧ ſcelus. Et q̄ for. deorꝫ:ſēſus ē uidelicet ſi fortuitu īter ſe pugnarēt ignari tolerabilis illa pugna fuiſſet:& quicqd diſcordiæ geſtū atq̧ admiſſū eēt:diis ad ſcribēdū eēt:q īuidiæ cā fecerūt:hæc mala & ſcelera eē mōſtroſa:qa mōſtri ſimillima ſunt:ut pr̄ filiū:filius patrē ſciēs occidat. Mōſtra: ſcelera. Tuliſſet:excuſaſſet quodāmō. Cæca nocte:ignorātia occulta:qa ignorabāt parētes filios ſuos. Inuidia for.de.

Admonitæq̧ tument guſtato ſanguīe fauces.
Feruet: & a trepido uix abſtinet ore magiſtro
Itur in omne nefas:& quæ fortuna deorum
Inuidia cæca bellorū in nocte tuliſſet
Fecit monſtra fides:iter menſaſque toroſque:
Quæ modo cōplexu fouerūt pectora cædūt
Et q̄uis primo ferrū ſtrinxere gementes:
Vt dextræ iuſti gladius diſſuaſor adhæſit.
Dum feriunt odere ſuos:animoſque labentes
Confirmant dictu:feruēt iā caſtra tumultu.
Et ſcelerū turba rapiunt colla parentū
Ac uelut occultū pereat ſcelus omnia mōſtra
In faciem poſuere ducū iuuat eſſe nocentes.
Tu cæſar quis ſpoliatus milite multo
Agnoſcis ſuperos:neq̧ enim tibi maior ī aruis
Aemathiis fortuna fuit: nec phocidos undis
Maſſiliæ phario nec tantū eſt æquore geſtū.
Hoc ſiquidem ſolo ciuilis crimine belli
Dux cauſæ melioris eris.polluta nefanda
Agmina cæde duces iunctis cōmittere caſtris
Non audent: altæq̧ admœnia rurſus hilerdæ
Intendere fugam.cāpos eques obuius omnes

quia oē nefas diis adſcribēdū eēt: ꝗ uoluiſſēt ut manus īter ſe cōſererēt. Fides .i. certitudo: quia certi erāt cōtra ſuos ſūpſiſſe bellū & ferrū. Mōſtra:ſcelera mōſtris ſimillima. Inter mēſas:īter ipſas epulas ubi paulo āte ipſi īter ſe cōplexi fuerāt cædes perpetrati ſūt. Cædūt:ꝑ uulnerāt: Fouerūt āplexauēt.

Et q̄uis prio:& q̄q̄ prio qdē inuiti uulnerauerunt ſuos:& cū gemitu: tamē poſtq̄ ſemel dextra ſanguine corrupta fuit:id multo ēt crudelius fecere. Dū feriūt īterpugnādū. Primo:ī pricipio pugnæ. Strīxere:nudauere. Gemētes.i.cū gemitu. Vt dextræ iuſti:qa īter ſtrepitus armorꝫ iuſticia & leges audiūtur. Dum feriūt.ſ. poſtq̄ ſemel cognouere ſuos. Odere ſuos:odiū cōcepe cōtra ſuos. Aīoſq̧ la.quia cōtremiſcebat dextra & uulnerabat:ſed uulnerādo cōfirmabaꝛ animus & dextra. Labētes:cōtremiſcētes. Feruēt tumultu.i.cōtremiſcūt:quia oīa ꝑturbata erāt. Rap.co.pa.& filii obtrūcabāt parētes & capita illorꝫ ante duces ſtatuebāt:ne ſcelus occulatū fuiſſet:nec ut. Occultū peat.i.ſine fructu:quia ſi ignoraret ſcelus ſine fructu piret. Monſtra: cædē pentum mōſtra appellat. In faciē:āte oculos ducū. Tu Cæſar q̄uis:dicit poeta ꝑ ſētentia ſua:quā ī ptē Cæſar acceperit hoc:uidelicet ut ex ſuis militibꝰ multi occiſi fuiſſēt ī ptē meliorē accepit:qa iuſte nūc Cæſar arma ſumere uidebaꝛ:poſtq̄ ſemel milites ī ipſa pacis cōpoſitiōe occiſi fuerīt. Tu Cæſar: nūc demū agnoſcis fauere tibi deos:ꝗ ē data tibi occaſio arma iuſte cōtra hoſtes ſumere. Supos.i.deorꝫ fauorem. Quāuis ſpolia:hoc ipſo ꝗ nōnulli ex militibꝰ tuis ī ipſa pacis cōpoſitione occiſi fuerūt. Neq̧.n.tibi maior for. qa nec maior fœlicitas fuit tibi:cū Pōpe. ī cāpis philippicis ꝓfligaſti.i.nūc demū data ē tibi pugnādi iuſta cā. Aemathiis armis: ī bello pharſalico ubi Pōpeiū ꝓfligaſti. Phocidos maſſiliæ:quā phocēſes græci ædificarūt:quā quoq̧ Maſſiliā maritima pugna uiciſti. Phario:uidelicet ī æquore ægyptio:nā pharus īſula ē ægypti:quæ turrim hēt multis tabulatis:ut refert Strabo excelſā: & albo lapide mirifice ſtructā:eodē noīe quo īſula eā Soſtratus Gnidius regū amicus poſuit ob nauigātiū ſalutē:ut epigrāma declarat:ut Soſtratus gnidius Dexiphanis filius: diis ſeruatoribꝰ ꝓ nauigātibꝰ:nā cū ora ex utraq̧ pte īportuoſa & humilis eēt & cautes & breuia haberet: ſignū aliqd neceſſariū fuit:altū & clarꝫ:quo nauigātes ad portus īgreſſu dirigerenꝛ. Hoc ſi qdē: nūc reddit rationē q̄re Cæſar plus lætitiæ habuerit ex hac cæde: q̄ ī caſtris tacta ē Petreii q̄ ex oībꝰ uictoriis: quas uel antea uel poſt cōſecutus fuerat:dicit enim hoc ideo illud cōſecutū eē Cæſarē:ut iuſte uideaꝛ bellū gererre quam occaſionē nullis antea bellis habuerat. Hoc ſi qdem:uere inq̄ o Cæſar cognoſcis deos tibi eē propicios: ex hoc ipſo ꝗ ꝑmiſerūt: ut milites tui ī caſtris occiderenꝛ. Cauſæ melioris: ī hoc uno uidebis honeſtiorē belli cauſā habuiſſe. Polluta nephanda:nūc dicit quomodo ſe habuerint Petreius & Afranius: poſtquā tantā cædem in caſtris cōmiſerunt:& hoſtes q cōcordes eſſe cepant:cū ſuis e caſtris eieciſſet: non fuiſſe auſos milites incaſtris tenere:quæ Cæſari cōiuncta eſſent:ergo ſtatuere iterum hilerdam redire unde diſceſſerant. Polluta agmīa: impia ideſt qui manus commaculauerant ſanguine ſuorum. Iunctis: propinquis caſtris ſcilicet hoſtium metuētes ne rurſus de concordia agerent & pace. Intendere:ideſt direxerūt Hilerdæ: unde diſceſſerunt: ut ſuperius dictum: cum in celtiberiam uellent bellum transferre. Cāpos eques:ſed Cæſar ubi ſēſit quid facere pararent hoſtes:equites miſit:q omnes aditus occuparent: ne q̄ hoſtes tranſire poſſent. Eques:pro equitatu poſuit. Obuius:occurens hoſtibus hilerdam petentibus.

Abstulit: & siccis inclusit collibus hostem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere fossa
Cæsar auet: nec castra pati contingere ripas:
Aut circum largos curuari brachia fontes.
Vt læti uidere uiam conuersus in iram
Præcipitem timor est: miles non utile clausis
Auxilium mactauit equos: tãdemq; coactus
Spe posita damnare fugam casurus in hostẽ
Fertur. ut effuso cæsar decurrere passu
Vidit: & ad certam deuotos tendere mortem.
Tela tene iam miles ait: ferroque ruenti
Subtrahe. nõ ullo cõstet mihi sãguine bellũ.
Vĩcitur haud gratis iugulo qui ꝓuocat hostẽ.
En sibi uilis adest inuisa luce iuuentus
Iam damno peritura meo: non sentiet ictus
Incumbens gladiis: gaudebit sanguine fuso.
Deserat hic feruor mẽtes. cadat ĩpetus amẽs:
Perdant uelle mori. sic deflagrare minaces.
Incassum & uetito passus languescere bello.
Substinuit merso dũ nox sua lumina phœbo
Inde ubi nulla data est miscendi copia martis.
Paulatim cadit ira ferox: mẽtesque tepescũt.
Saucia maiores animos ut pectore gestant.
Dum dolor ẽ ictusque recẽs & mobile neruis:

Siccis collibꝯ: uidelicet ubi nihil oĩo nasceretur quod ad sustentandos equos uel hoies ꝑtineret. Tũc inopes: ubi cæsar uidit hostes in collem se recepisse ubi nec aquæ nec pabuli facultas esset: constituit eũ ibi obsidere: & oẽs descensus claudere ne ad aquã descenderent hostes. Prærupta fossa .i. ingẽti: alta: simul & lata. Nec castra pati .i. auet prohibere hostes. ne uallũ ducãt ad aquas: uel certe brachiũ: ut ab undis exclusi in deditionem uenire cogantur. Brachia .s. castroꝝ. Circum .l. fon. idest omnino pati uult ut uallũ deducãt de mõte in fontes: in brachiorũ modũ. Vt leti uidere: sed ubi Petreius & Afranius cũ militibus suis uidere se pati famem: ut sibi in illis collibꝯ moriendũ esset: tunc ex metu in irã cõuersi sũt. Leti: mortis propter famẽ. Miles non uult: primo quidem mactauere iumenta & equos: quibꝯ uti nõ poterant: nã in obsidiõe equi augent inopiam & nullũ sui usum præbẽt: ideo mactauere equos: ut eoꝝ carnibꝯ uescerent̃ appo. non utile auxiliũ: quia in obsidiõe inopiã augent. Clausis: obsessis. Tandẽq; coactus: tandẽ penituit se fugere. Damnare fugã .i. penituit fugæ: quã ãtea intenderat ad hilerdam: quia uidelicet uidit hac rõne posse se ab hostibꝯ liberare ergo quod fugiẽdo obtinere nequiuerat: id nũc audẽdo facere tẽtauit. Spe posita .s. salutis cõpandæ in fuga. Casurus in hostem: desperatiõe quadã moriturus fert̃ in hostes. Vt effusso: at uero cæsar belli pitissimus: ut uidit illos ipã desperatiõe fortiores factos eẽiussit militibꝯ suis: ut ĩterea arma cõtinerẽt donec furor ille torpesceret: nec enĩ uidebat cũ hostibꝯ posse cõferr̃ pugnã sine maximo militũ suoꝝ dãno. Vnde uir. Vna salus uictis nullã sperar̃ salutẽ Decurrere: e collibꝯ. Effusso passu. inordiate quẽ admodũ desperati. Deuotos morti destĩatos. Tene tela .i. cõtine ne cũ hoste pugnaueris feruenti: nã magna tibi uictoria cõstabit. Subtrahe .i. ab hoste currẽti remoue ferrũ. Nõ ullo: id age ne bellũ constet ullo uulnere: nolo ĩ sanguinẽ militũ suoꝝ effũdere: quo bellũ gerãt: sed ĩcruẽtã ex his uictoriã par̃re. Vĩcit̃ haud gratis .i. is q eo aĩo lacesser̃ hostẽ ad pugnã ut mori uelit nõ sine magno dãno uĩcetur. Iugulo .i. morte ipã: qa patus ẽ iugulari & mori. Haut gratis .i. sine magna iactura & dãno. Ensis uilis adest: hæc dicẽs Cæsar ostẽdit militibꝯ suis furorem hostiũ: nũqd uidetis quomõ ipsi mortẽ suã cõtẽpserũt: qs sperare posset uictoriã suã cõsequi: sine magno sanguine. Ensis uilis: quia se hostis cõtempsit desperatione quadam. In uisa luce: quia uitam quoq; oderunt: quia in hac obsidione coacti tenentur. Non sentiet ictus: quia adeo obstinata est. Incũbẽs gladiis: scilicet nostris: quia miles nociturus fertur in hostem. Gaudebit: scilicet cum sanguinem effũdet: quid ergo faciendum est? Deserat hic feruor: antequã manum cum hoste conferatis: sinite interea ut deferuescat ira: furor: insania: cum mori cupiant: uiuere cum desiderent: tunc manum serere poteritis Feruor: quo desperati ferũtur. Cadat: decidat. Perdant uelle mori: idest postponant cupiditatem mortis. Sic deflagrare: sicuti instituerat Cæsar: ita etiam fecit: nam abstinuit a pugna milites suos per totum diẽ &c. Deflagrare .i. deferuescere & tepescere. Incassum: quia non est data facultas pugnãdi. Phœbo merso .i. obruto sole. Inde ubi nul. sicuti animo conceperat Cæsar: ita & euenit: nam sublata pugnãdi copia sensim calor ille & ira feruens extincta est. Miscendi martis .i. cõferẽdæ pugnæ. Cadit: deficit. Tepescũt: deferuescũt. Saucia ma. ꝑ similitudinẽ ostẽdit quõ sensim ira defecit in hostibꝯ quemadmodũ inquit alqs saucius fuerit: dum adhuc calor inest ipso uulnere fortior est: & dolore uehementior. sed si uictor qui eum uulnerauit telum abstineret: donec sanguis exeat: & paulatim exhausto sanguine deficiat: tunc ille sine ullo labore uincitur: eodem modo de hoste inquit: quia facta inter eos pugna: statim illi fortiore facti sunt. Maiores: quia dolor ipse facit eos maiores & fortiores. Dolor est: quia cum saucius est aliquis in principio uulneris dolor incitat illum. Recens: nouus. Mobile neruis: quia dum membra calida sunt ut facile moueri possint: & quo uelint facile gladium & tela uibrare.

Conamur:qa quocūq; conati fuerint uibrare tela:facile cedūt mēbra. Stat uictor: īterea dū ille nimio dolore pcitus pugnaturus ē:& ille se ab eo cōtinuerit:qui cū uulnerauit facile superabit. Cōscius en.ada. .i.scit trāsfixisse pectus illis:& nō diutius duraturū eē. Tenuitq; ma. s.a pugna. Frigidus artus:qa paulatī sāguis egredit:& frigus succedit:quo mēbra oia uno tpe frigescunt. Subducto:remoto. Rigēs: frigescēs Adstrixit uul.quia uulnera claudūt cū inde sanguis exierit. Iamq; inops:dicit milites cū deposita ira ī ca/stris rediissent:cepisse nō solū rastris & ligonib9:sed gladiis suis terrā effodere:ut qūo possent uenā aquarū

Conamur calidus præbet cruor: ossaq; nōdū
Adduxere cutē:si cōscius ensis adacti
Stat uictor:tenuitq; manus tū frigidus artus
Alligat atque aium subducto robore torpor.
Postq̄ sicca rigens astrinxit uulnera sanguis:
Iā inopes undæ primum tellure refossa
Occultos latices:obstrusaq; flumina quærunt:
Nec solū rastris durisq; ligonibus arua:
Sed gladiis fodere suis puteusque cauati
Montis ad irrigui præmitur fastigia campi.
Non se tā penitus tā longe luce relicta
Merserit assyrii scrutator pallidus auri
Non tamē aut tectis sonuerūt cursib9 amnes
Haud micuere noui pcusso pumice fontes
Antra nec exiguo stillant sudantia rore
Haud impulsa leui turbatur glarea uena:
Tunc exhausta super multo sudore iuuētus
Extrahitur duris silicū lassata metallis.
Q uoq; minus possēt siccos tolerare uapores
Q uæsitæ fecistis aquæ:nec lāguida fessi
Corpora sustentat epulis:mēsasque perosi
Auxiliū fecere famē si mollius aurum
Prodidit humorē pigues māus utraq; glebas
Exprimit ora super nigro si turbida limo

inuenirēt:sed cū usq; ad pfundū mōtis descēdissēt: nec minima ps aquæ inuēta ē:cogebant glebas cō/primere manib9:ut uel gutta aquæ ī os caderet:rōe ēt colligebāt ex frōdib9:& siqua forte aqua putrefacta ē in aliquo loco eo decurrebāt oēs: & tāq̄ si suauē potū hausturi eēnt. Inopes undæ:penuria laborantes. Refossa:retro fossa. Occulta tāq̄ in pfun/dū. Obstrusa.i.occulta. Rastris:nā huiusmōi in/strumēta ēt milites portabāt presertim apd priscos cū foueā facere uellent:cū semp fossa & uallo castra cingebāt:rastra a radēdo terrā dicta sūt. Puteusq; caua:dicit fecisse foueā quādam q̄ usq; ad pfunditatem colliū peruenerat & in planū & uallē descende/bat:tamē nihil aquæ apparuit. Premit:fodit. Fa/stigia.i.pfūditatē:fastigiū significationē hēt cōtrariam:nā significat culmīa ut Virgi. Et sūmi fastigia tecti:&c.significat ēt pfūditatē: ut hoc in loco: Virg. in Ge. Forsitā & scropib9 q̄ sint fastigia quæris. Nō se tā penitus:maiori quidē diligētia & labore mirati sunt uiscera terræ: ut aquā inuenirēt q̄ si aurū & argētū quæsiuissēt. Penitus:interius:i.in ipius ter/ræ uiscera. Relicta luce:.i.relicto cœlo & die. Tā lōge tā procul a pfūditate terræ se demersit. Assyrii scrutator pallidus:qa in uiscerib9 terræ cum diu multūq; uersat pallorē quēdā cōtrahit. Assyrii:qa in oriēte frequētius uenæ oriunt auri. Nā garrei ex auro & argēto multa hēnt uasa:ut refert Strabo: lectos:tripodas:crateras cū opculis:domosq; sūptuo/sas:nā & portæ & pietes:& tecta ex ebore:auro:argēto:lapidibusq; incrustatis sūt distincta. Sunt & ppe hos alii:apd quos aurū effoditur magnitudīe minima sāsæ:mediana mespili:maxīa nucis:has auri glebulas pforātes cū lapillis pellucidis alternis positis armilis faciūt inserto filo & collo manibusq; circū/ponūtur:uendūt id aurū uicinis uili præcio:æris triplo:argēti duplo:tū propter operandi iusticiam:tum ppter inopiā eorū quæ cōtra accipiunt:quorū usus magis ē ad uitā. Assyria regio in oriente ubi regnauit Nynus quā esse auri fertillissimā uoluerunt. Nō tamē:quis in profūditate terræ rimati fuerīt:tamē nūq̄ apparuit unda. Noui fōtes:q nūq̄ ātea apparuissēt. Percusso.i.aperto. Pumex lapis ē cauernosus. An/tra nec exiguo:dixi fōtes:sed nec paruā quidē:aut nullā inde stillā emiserūt. Antra:cauernæ terræ. Stil/lāt.i.minutatī guttas emittūt. Impulsa.i.scaturiēte aqua. Leui.i.tenui uena aquarū. Tūc exhausta: & cū diu in uiscerib9 terræ scrutati eēnt undas:nec ullo mō inuenire possēt:tādē extracti sūt ad supas auras:q̄si ex ipsis inferis emerserit. Exhausta:effœta cū mutto labore defatigata. Sup.i.supra terrā. Metallis.i.inquisitionibus:nā metallū dr inquisitio a græco metalleo.græ.la.inquiro:nā metallū est quicquid inquiritur:non enim quæsiueranr metalla:sed aquas. Lassata:si forte aquas inuenire possent. Sudore: idest labore a præcedenti id quod sequitur. Extrahitur:supra auras deducitur. Quoque minus:non mō nō pfuit quærere aquā:qa nihil inuenerūt:sed ēt nocuit:qa dum fatigantur:aucta ē sitis. Corpora sustentant abstinebant etiam se a cibo quia fames uidebatur quasi leuamen sitis:nam cibus inducit sitim. Si mollius aruum: quærebant si alicui esset mollior terra:& terrā:& glebam auulsam manibus comprimebant: siqua gutta exprimi posset. Pingues:humidos. Ora super:ut uel guttam aliquam emitterent.
Nigro si turbida:si forte piscina putrida congesta esset in aliquo loco omnes eo se conferebant:ut aquā etiam putridam & grauiter olentem haurirent. Nigro limo:idest fœtenti: quia fetorem emittit.

Colluuies immota iacet cadit omnis in astus
Certatim obscenos miles: moriensq; recepit
Q uas nollet uicturus aquas: rituque ferarũ
Distentas siccant pecudes & lacte negato
Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sãguis:
Tunc herbas frõdesq; terunt: & rore madẽtes
Destringunt ramos: & si quos palmite crudo
Aarboris aut tenera succos pressere medul la.
O fortunati fugiens quos barbarus hostis
Fontibus immixto strauit per rura ueneno:
Hos licet in fluuios saniem tabemq; ferarum
Pallida dictæis cæsar nascentia saxis
Infundas aconita palam romana iuuentus
Non decepta bibet: torrentur uiscera flamma:
Oraq; sicca rigent squamosis aspera linguis:
Iam marcẽt uenæ nulloque humore rigatus
Aeris alternos angustat pulmo meatus.
Rescissoque nocent suspiria dura palato.
Pandunt ora tamen: nocturnũq; aera captãt.
Expectãt hymbres: quo℞ modõ cũcta nata-
Impulsu: & siccis uultus ĩ nubib℈ hærẽt -bãt
Q uoq; magis miseros undæ ieiunia soluat:
Non super arentem meroe cancriq; sub axe
Q uam nudi garamãtes arant sedere sed iter
Stagnãtẽ sicorim: & rapidũ depressus hibe℞

Colluuies.i.pmixtio aquæ cũ terra. Immota:stabilis iõ & putrida. Obscæ.abhominãdos detestãdos Moriẽsq; re.& moriendo haurit aquas quas si cõditio uitæ fieret nõ hauriret: uerbi grã si diceret aliqs Tu uiuere potes:si hãc aquã bibis:ille uero recusasset: tũc certus mortis eam bibebat: Nollet.i.accipere. Rituq; fe.pecudes erant in exercitu. Has ore lactabant usq; adeo ẽt ut cũ lac deficeret sanguinẽ exprimerent & haurirent. Distẽtas:plenas. Siccãt.s.lactẽtes. Sordi.pollutus. Exhausto: euacuato. Tunc herbas.oĩa inquirebãt unde humorẽ aliquẽ haurire possẽt:nã herbas & frõdes terrebãt: ut inde succũ aliquẽ emitteret:aut ẽt matutinũ rorem de frõdibus colligebant. Distrin.frãgũt. Quos: aliquos accipiũt. Palmite.i.fructicæ arboris:nam fructex est arbor tenella:sicut palmes:quia nondũ in duriciẽ ligni cõuersus ẽ. Crudo: uiridi. O fortunati fugiens.nũc per compationẽ dicit fortunatos eẽ illos:quib℈ potestas data ẽ bibendi uenenatos fõtes ut Mitridates quẽ dum fugiẽtẽ psequit̃ Pompeius quacunq; iret fontes ueneno inficiebat: ideo fortunatũ dicit Mitridatẽ:& illos quib℈ data est potestas hauriẽdi aq̃s quãuis ueneno infectas compatione istorũ qui sibi mori cogebant̃. Fortunati.s.fuerunt illi qui uenenis infecerunt fontes & Mitridates qui nescientes hauriebãt. Hos licet in.f.uere inq̃ felices. & apostrophat ad Cæsarẽ:o cæsar inquit: ut scias quantũ isti mortẽ nõ timẽt.si bibentib℈ ipsis aquas ueneno infeceris illi:quãuis sciant se ueneno morituros: tamẽ bibere nõ dubitabunt. Nõ decepta: qa uidẽtib℈ ipsis hoc feceris. Flu.s.Sicori & cyngã. Tabẽ: corpa putrida ferarũ. Aconitũ: herba ẽ uenenata: quã poetæ fingũt ex spuma cerberi natã esse:cũ illũ ab ĩferis traxit Hercules. Pallida:quia pallida sunt aconita. Saxis:qa nascit̃ in cautib℈:aconis græ.la. hæc cautes tis.ppterea aconitũ dicit̃:quia in cautibus nascit̃:cos cautes au uertit̃ in o:ut saurex p sorex sic caudex pro codex. Torrentur: nec mirum quia diuturna siti ardebãt. Decepta: quia hoc clã nõ feceris:sed pa am. Sicca ora.s. nimio desiderio aquæ. Squa.as. in.quia arida lingua erat ĩ squamarũ modũ. Iã marcẽt uenæ.s.euacuatæ sanguĩe. Nulloq; humore:pulmo ẽ q reciprocũ spũm trahit:dicit ergo deficiẽte humore pulmonẽ strinxisse meatus:ut iã necarẽtur nõnulli:& nimia siti laborãtes: semianimes redderentur. Meatus alternos .i.rciprocos qa accipit spũm & reddit pulmo:nihil aliud uita hoĩs ẽ nisi rciprocus spũs aeris: & nisi aerem recipiat ac reddat pulmo uiuere nõ põt hõ. Lõga qa nimia siti laborãtes:ab imo usq; pectoris anhelitũ trahebãt. Resc.i.scisso unũ ẽ qd supra. Pã.ora siti ut uel aere lenirẽt caloris & ardoris siti. Noctu.aera:qa nocturnus aer humidus ẽ. Virg.noctis lẽtus nõ deficit humor. Expe.cũ desiderio hymbres optãt. Cũcta na.paulo ãte oĩa erãt multitudine hymbriũ plena aqs:nũc ãt deficientib℈ hymbrib℈ arida terra facta erat & hymbres quos ãtea ĩuisos hũerant nũc expectãt.

Quoq; ma.mi.aliud addit qd plurimũ ualebat ad augendã sitis grauitatẽ:qa.s.nõ in regiõe positi erãt q̃ naturaliter arida eẽt:sed ĩ medio fluuio℞ positi siti ardebãt:nã si regio penuria aquæ laborasset tolerabilius uideri potuisset:nũc cũ undiq; aquæ fluerent ipsi ĩ mediis undis sitiebãt. Quo:ut. Ieiunia ũdæ.penuria aquæ. Sol.i.cruciãt illos. Meroẽ:insulã:merois ĩsula ẽ quã nilus ĩ medio sui facit:& calidas emittit aq̃s Influũt.n.ut refert Stra.duo flumĩa e lacub℈ qbusdã ab oriẽte delata & meroẽ ingentẽ ĩsulã cõplectuntur: quo℞ alterũ dr̃ astaboras ad oriẽtale latus fluens:alte℞ astapus qd nõnulli Astosabã uocãt:supra Astaboræ & nili cõcursũ:meroẽ urbẽ esse eodẽ noĩe quo insulã Sub axe:uidelicet sub oriẽte in ea regiõe:uel pre qua. Nudi garamãtes:qa nimio calore solis populi Lybici nudi arare cogũtur: Garamãtum regio ultra getuliã est & piter cũ illo progreditur: unde carchedonii lapilli afferuntur. Inter stagnãtem sicorim:in undantem regionem illam. Rapidum hiberum:uelocem fluuium unde hibe ria dicta est hispania:nam hiberus amnis toti hispaniæ nomẽ dedit:ut ait Solinus:Bætis uero prouinciæ:uterque tamen nobilis.

Spectat uicinos:quia augebat dolorẽ aquã ꝓximã uidere:& eã haurire nõ posse. Iã domiti: cũ diu oĩa tẽtassent:si quõ possent e manibꝫ Cæsaris euaderẽt:postquã oĩa frustra fuerũt:tãdem in cæsaris deditionem uenerũt. Pacisq; tuendæ:postq̃ uidit nulla rõe nullisq; uiribꝫ euadere posse: Afranius auctor fuit de ditiõis cũ primũ cõsiliũ cũ oĩ exercitu cõicasset:deinde ipse q̃si publicus legatus totius exercitus ad cæsarẽ ꝓfectus orõnem hũit. Duces.s.Petreius & Afra. Cessere.s.necessitati. Domiti.i.subacti fame. Pacisq; petendæ:quia Petreius cõcitauerat milites:iã de pace fœdera agẽtes. Dãnatis.i.abiectis quibꝫ se defẽdere non poterat. Semianimes tur.qa pene siti cõsumpti erãt milites. Hostilis.i.cæsaris uictoris. Seruata:nec tamẽ quãuis supplex ad pedes accessisset:maiestatẽ impatoriã deposuit. Precãti.s.Afranii dico maiestas. Stetit non fracta:quia dignitatem imperatoriã præ se ferebat:ut nõ uideref para tus eẽ mori. Priorẽ fortunã.s.inter fortunã impatoris:quia impator erat exercitus. Nouosq; casus: quia nõ uictus erat:& in ptãte uenerat cæsaris. Victi ducis:non ignaui militis sed q̃lia uictũ ducẽ dcebant nõ militẽ. Securus q̃si sine cura salutis:qa licet peteret ueniã:&si nõ cõcessisset Cæsar: tamẽ nõ magnifaciebat. Si me degeneri:cõstitutio cõiecturalis ẽ:cũ quæritur de facto & disputaf: ut o Petrei & Afrani sũpsistis arma contra me: quæstio ẽ:imo non sumpsimus:& ꝓbat per locos ipsius cõstitutionis:ut in expositiõe singulo ĩ loco dicemus: primo captat beniuolẽtiã a persona sui:cũ ostendit se fortẽ eẽ qui mori honeste potuerit: si opus fuerit: a pſõa auditoris:cũ ostẽditur quæ de iudice spes semp fuerit:& cũ res eoꝝ sapienter fortiter mãsuete factas ostẽdemus:ita & hoc loco a Cæsare beniuolẽtiã captat: quẽ fortẽ mãsuetũ ostendit:iõ dignus ẽ a quo uenia petaf. Si me degene.ecce quõ ostẽdit se fortẽ qui mori potuerit honeste non turpiter uiuere si opus fuerit. Degeneri.i.uili.s.sub hoste q indignus esset ab eo ueniã peteremus. Dextra for.i.uirtus q̃

Spectat uicinos sitiens exercitus amnes.
Iam domiti cessere duces:pacisq; petendæ:
Auctor damnatis suplex afranius armis
Semianimes ĩ castra trahẽs hostilia turmas
Victoris stetit ante pedes:seruata precanti
Maiestas non fracta malis: interq; priorem
Fortunã casusq; nouos gerit omnia uicti
Sed ducis:& ueniam securo pectore poscit.
Si me degeneri strauissent fata sub hoste
Non deerat fortis rapiendo dextera leto.
At nunc causa mihi est orandæ sola salutis
Dignum donanda cæsar te credere uita.
Nõ partis studiis agimur:nec sũpsimus arma
Consiliis inimica tuis:nos denique bellũ
Inuenit ciuile duces:causæque priori
Dum potuit seruata fides:nil fata moramur
Tradimus hesperias gentes:aperimus eoas
Securũque orbis patimur post terga relicti

oppeterẽ potius. At nũc a pſona auditoris beniuolẽtiã captat:sed qa credius o Cæsar te eẽ dignũ qui uitã dones:id.n.ãte facere cõsueuisti:ut dubitare nemo debeat petere ueniã.iõ supplices ad te uenienius. Hoc qa credo te dignũ esse:q militibꝫ uitã dones. Nõ ptis stu.nũc descẽdit ad cõstitutionẽ.s.sũpsiti arma cõtra me o Afrani:quõ uis ergo ignosci tibi:imo nõ sũpsi:q̃stio ẽ:ꝓbaf unde ꝓderit plurimũ cõsiderare q̃ facta sunt ãte rẽ in re & post rẽ:ante rẽ ubi fuerit ãteq̃ bellũ gereret ĩ hispania cũ impio quã ꝓuiciã Senatus populusq; ro. sibi tradidit:ãteq̃ bellũ cile cõflaretur ĩ hispania:cũ impio eã ꝓuinciã demãdatã gerẽtes a senatu po.que ro.tenebãt ex eo q̃ ãte rẽ fuerit ꝓbat se nõ sũpsisse arma:nã si postq̃ bellũ cõflaref arma sumpsisset:tũc in uitio eẽt. Cõsiliis inimica:qa nõ ẽ demãdata nobis ꝓuĩcia cõtra te:qa nos deniq; inuenit bellũ cile:nã anteq̃ bellũ cile moueref ꝓuincia nobis cũ impio demãdata ẽ. Causæ priori:iã huius ꝓuinciæ ꝓfecti eramus. Nil fata moraf:in re.s.cũ uolumus ꝓbare p constitutionẽ cõiecturalẽ aliquid factũ:& anteq̃ factũ fuit aliqd ostẽdĩus factũ qđ nõ oportuit:aut nõ fcm̃ qđ oportuit ꝓbat a cõiecturali:hoc mõ.In ꝓuĩcia tenẽda fecisti aliqd qđ nõ oportuit:dici põt nõ fecimus:qa si ꝓuĩciã tenuissemus ultra quã necesse fuerit:dicere posses fuisse aliquid factũ qđ non oportuit:sed illã tenuimus:quoad fata cõcessere:ergo non fecimus qđ nõ oportuit. Nil fata me.fecimus qđ nõ oportuit.imo nõ fecimus qđ nõ oportuit:nõ oportuit tenere nos prouĩciã postquã oĩa expti sumus: quæ humana necessitas toleraf posset.sed postquã dii nobis cõtrarii fuerũt uoluimus cõtra deoꝝ uolũtatẽ ꝓuĩciã teneř. Tra.hespe.dscẽdit a cõstitutione cõiecturali ad dliberationẽ:nã oĩs petitio hẽt deliberationẽ.s.eius a quo petimus cũ.n.petimus aliqd:is a quo petimus dliberat dare uelit an nõ:iõ opus ẽ suasiõe:suasio oĩs ẽ ĩ deliberatiõe:dliberatio hẽt finẽ honesti:& utilis queãdmodũ petitio cũ petimus aliqd debemus suadere a ptibꝫ honesti:cũ deliberamus aliqd:ita & cũ petimus ab hisdẽ ptibus suadere debemus:deliberatio hẽt finẽ utilitatis:utile ẽ ut in deditionẽ accipias nos o Cæsar:cũ ex hac deditione magnã utilitatẽ cõsequeris. Tradimus hesp.gẽ.o Cæsar ista cũ sit cura nobis:ueniã ꝓstes:ĩ tuã ptãtẽ tradimus hispaniã & oriẽtalẽ plagã. Apimus eoos.i.oriẽtales:nã donec hispania occidẽtalis rgio cõtra te eẽt:nõ securus iuaderes oriẽtẽ ubi Põ erat:nũc ergo securus poteris bellũ gerere. Securum.quia te securum damus:ut nihil a tergo hostile relinquamus. Post terga.s.occidentis

Nec cruor effusus campis tibi bella peragit
Nec ferrum lassæq; manus: hæc hostibꝫ unū
Q d uincas ignosce tuis: nec magna petūtur
Ocia des fessis: uitam patiaris inermes
Degere quā tribuis: campis prostrata iacere
Agmina nostra putes: nec enim felicibꝫ armis
Misceri damnata decet: partēque triūphi
Captos ferre tui: turba hæc tua fata peregit.
Hoc petimus uictos ne tecum uincere cogas.
Dixerat. at cæsar facilis & uultuque serenus
Flectitur. atque usū belli pœnāque remittit.
Vt primum iustæ placuerūt fœdera pacis.
Incustoditos decurrit miles ad amnes
Incumbit ripis: promissaque flumina turbat
Continuus multis subitarū tractus aquarum
Aera non passus uacuis decurrere uenis
Artauit clausitque animā: nec feruida pestis
Cædit adhuc. sed morbꝫ egēs iā gurgite plēis
Visceribꝫ sibi poscit aqs: mox robora neruis
Et uires rediere uiris. o prodiga rerum
Luxuries nunquā paruo contenta paratu:
Et quæsitorum pelago terraque ciborum
Ambiciosa fames: & lautæ gloria mensæ:
Discite quā paruo liceat producere uitam:
Et quantum natura petat: non erigit ægros
Nobilis ignoto diffussus consule bacchus.

Nec cruor: suadet a facili. s. quia hāc uictoriā Cæ. incruētā cōsequet̃: quia nihil obstabit quo magis ēt debeas nobis cōcedere hoc. Lapsa. s. pugnādo. Hoc hostibꝫ unū: hoc solū ignosce ꝙ incruētā uictoriā accipias: & ne tibi uiliores uideremur. Nec mag. pe. a possibili nā cū petimus aliquid ostēder̃ debemus id qđ petimus p̃stari posse ab eo quē rogamus: ꝙ tu facere potes o cæsar. s. ut dimittas nos ab armis hac cōditiōe: ut posthac nō liceat nobis: nec ꝓ te: nec cōtra te arma sumere: & tāq̄ emeritis militibꝫ futuri tpis stipēdia nobis dabis. Petūt̃: a te q̄ prestare potes. Ocia do. s. ut nos ab armis dimittas. Degere. uiuere. Inermē: .i. depositis armis: & relicta militia. Quā tribuis. i. cōcedis. Prostrata iacere: & putes aīo nos ad internitionē usq; occisos eē nisi succurras. Nec. n. felicibus ar. arguit a ptibus iustitiæ. s. a grã: grã ē ut bene merentibꝫ premiū det̃: & male merētibꝫ pœna qa infelices sumus p̃mia nos hr̃e nō debemus: nec igit̃ debes nos exercitui tuo felici cōiūgere. Feli. quia cū nos infelices sumus pticipes uictoriæ tuæ nos esse non decet. Turba hæc: q̃tū ptinet ad exercitū nostrū nr̃æ fortūæ satisfecimus: iō nihil nobis relictū ē qđ bellū cīle seq uelimus. Fata pegit: quādo semel uicta ē. Vicere cogas. i. postq̄ semel uicti sumus nolumus āplius uīcere. Facilis. s. ad ignoscēdū. Vultuq; serenus. i. benignus: qa q̄litas uultus significat aī ītētionē. Penāq; re. s. ut sint tāq̄ emeriti & uacationem habeant. Vt primū iuste. postq̄ cæsar feliciter cōsensit petiōi petreii & afranii: stati milites ubi facultas data ē ad aquaꝶ flumina oēs sine ordine discurrunt. Iuste pa. quæ iusta pax erat: que inter ciues cōponebat̃. Incustoditos: sicut a natura seruabātur ab hoste Incūbat. i. instat nimia siti laborās. Flu. turbat: qa mult tudīe militum pturbātur undæ. Cōtinuus mul. dicit qūo milites postq̄ semel facta est bibendi facultas tam auide aquas hauserunt ut se ipos suffocarēt: nā multi ex ipis p̃ nimia auiditate bibēdi suffocati sūt. Cōti. tractus. i. haustus aquarū sine intermissione: qa auide nimis trahebāt. Artauit: angustauit. Aías. i. uitā & spūm. Feruida pe. i. aqua auide hausta. Plenis. repletis. Cædit q̄uis aquæ suparent & abundarent: tamē saciari non poterāt: cū pleni eēnt aquis: tamē adhuc haurire cupiebant. Morbus egēs: i. uitiū sitis ex inopia aquæ contractū. Mox: deīde. Robora ner. postq̄ tādē siti expleuerūt uires ī corpore r̃diere. Et uires declarat: quia mos ē poetaꝶ ut multa dicāt in eadē s̃nia: & alteꝶ sit alterius expositio. Robora. i. uires. O ꝓdigia reꝶ luxuries. capta occasione poeta inuehit̃ in eos qui curiosi sunt ciboꝶ & qui terra mariq; quærunt: unde delicatū aliquid hr̃e possint ꝙ nō necessitati suæ cōueniat: sed uoluptati satisfaciat. O uos inquit q adeo soliciti estis ī iquirēdis uariis ciboꝶ generibꝫ aduertite & cōsiderate q̄ paucis rebꝫ hūana uita possit esse cōtēta: hi. n. recupauere uires suas aqua & pane cōtēti. Luxu. supflua. Prodiga. i. q̄ rebꝫ abuteris: ꝓdigus dr̃ a porro & gero uidelicet q sua bōa neqcq̄ cōsumit. Nūq̄ cō. i. quæ sēp magno sūptu cibos & epula pare soles. Ambi. i cupida: ābitus ꝓpriē dr̃ cupiditas honoris: sed ꝓ oī cupiditate aliq̄do ponit̃. Paruo pa. quæ ut nūq̄ saciari possis. Et laute glo. mēsæ: O mēsæ delitiosæ. Discite nūc exēplo hoꝶ militū q satis hūerūt cū aquā haurire possēt & panē comedere. q̄: ꝓ quātū. Paruo. i. q̄ exiguo sustētari possit humana hoīs natura. Aegros: egrotātes ē argumētū si ægrotātibꝫ aquā facile ꝓponētibꝫ medicis satis erit ad recupandā ualitudinē pristinā: quāto ea magis sufficiet corporibus ualidis. Nobilis bacchus: idest uinum præciosū quod magno p̃cio cōparatur & aduectitiū est de longinquis ptibus: deū pro uino posuit. Diffusus: ignoto consule: idest uetustum uinū & multis ānis ī cella uinaria seruatū: nā q̃to uetustius ē tāto ualidius: iō dicit ignoto cōsule pp ātiqtatē qaro. tpa a cōsulibꝫ dinumerabāt: nā cū significare uellent quo tpe aliqd gestū eēt dicebāt Plāco & Lep. cōsul. hoc factū ē & q̃to ātiqores cōsules erāt: tāto magis ītelligebāt rē illā antiqorē eē ergo cōsule ignoto. i. cuius

nomen propter uetustatem incognitum est. Non auro murrhaque: idest nõ aureis poculis & murrhinis bibebant. Murrhina mittuntur ab oriente: ut refert Plinius libro ultimo naturalis historiæ: inueniũtur enim ibi pluribus locis: nec insignibus: parthici regni: præcipue tamen in Carnania humorem putãt sub terra calore densari amplitudine nunquã paruos excedunt abacos: crassitudĩe rara uasi potorio: splẽdor iis sine uiribus: nitorque uerius q̃ splendor: sed in prœcio uarietas colorum: subinde circũagẽtibus se maculis in purpuram candoremque & tertium ex utroque ignoscente ueluti per trãsitum coloris purpura rubescente: aut lacte candescente: sunt qui maxime ĩ iis laudẽt extremitates: & quosdam colorum repercussus: quales in cælesti arcu spectãtur: his maculæ pingues placent: trãslucere quicquã aut pallere uitium est: Item sales uerucæque non eminẽtes: sed ut in corpore etiam plerunque sessiles: aliqua etiam in odore cõmẽdatio ẽ. primus Pompeius in urbẽ murrhina inuexit & sex pocula capitolino Ioui dicauit: quæ protinus ad hominum usum transiere abacis etiam escariisque uasis inde expetitis: contraria huic cã crystalum facit: gelu uehemẽtiore cõcreto: nec alibi certe r̃peritur q̃ ubi maxĩe hybernæ niues rigent glaciemq́ esse certũ ẽ: unde & nomen græci dedere. Oriens & hanc mittit: sed indicæ nulla præfertur: nascitur & in Asia uilissima circa alabãdam & hortosiam finitimisque mõtibus. s. nõ mixto uino aut aliquo liquore suauiore Flu. i. aqua ꝓ parte sui ponitur: ut restinguere fontibus ignes: nã non fontes restinguebant: sed partes fõtium Ceres: deam pro fruge posuit. Heu miseri: nunc ĩ eos

Non auro: murrhaq́ bibunt: sed gurgite puro
Vita redit. satis ẽ populis fluuiusq́ ceresque.
Heu miseri qui bella gerũt: tũc arma relinquẽs
Victori miles spoliato pectore tutus
Innocuusq́ suas curarum liber in urbes
Spargitur. o quantum donata pace potitos
Excussis unquam ferrum uibrasse lacertis
Pœnituit: tolerasse sitim: frustraq́ rogasse
Prospera bella deos: nẽpe usis marte secundo.
Tot dubiæ restant acies: tot in orbe labores.
Vt nunquã fortuna labet: successibus anceps.
Vincendum totiens: terras fũdẽdus in omnis
Est cruor & cæsar per tot sua fata sequẽdus.

inuehitur qui cupiditate bella gerunt: quos dicit miseros esse seu uincant: seu uincantur: si uicti fuerĩt: necesse est ut seruiant: si uicerint nunquã a bellis desinent: sed bella ex bellis sæuiunt: cum alia semper appareant q́ miseri sint ex hoc cognosci põt: quia ipsi depositis armis ĩ extrema miseria cõstituti cæperũt eẽ felices: & multo feliciores uictoribus suis. Heu: cũ miseratiõe. Tũc: probat q́ securi sint depositis armis milites cũ antea armati: in extrema miseria cõstituti essent: & tuti esse nõ poterãt: nũc uero inermes securi sunt: quod e contrario uidet̃. Victoris: cæsaris. Tutus: qa neminẽ timebat. Innocuus: cui nemo noceret. Liber curarũ: qui ante magnis curis & solicitudinibus agitabat̃: cũ mortis piculũ ante oculos timerent. Spargit̃: diuiditur. In oras suas: idest in patriã suã: qa in suã quisq́ patriã redibat. O quãtũ donata: postquã depositis armis semel liberi fuerũt: pœnitẽriam agebãt se ipsos incusantes: qđ sitim & aliarũ rerum inopiam: tam diu perpessi fuissent. O quãtũ cum admiratiõe quadã legẽdum. Pace potitos: potentes factos pacis: quã consecuti erant: potitur aliquis cuiuspiam rei qui potens factus est rei quam cupiebat. ut Virgilius. Optata troes potiuntur arena. i. cõpotes facti sunt. Donata: a cæsare quod nunquã iaculati essent tela. Excussis: concussis. Vibr. fer. iaculatos fuisse tela ferrata. Tolerasse sitim. s. pœnituit quasi dicat minime stultos se quodãmodo fuisse intelligebãt: & stultitiã suam dãnabant: quo depositis armis possent oĩa abunde consequi. Rogasse bella deos: constructio latina: idest præcibus petiisse a diis. Frustra: qa obtinere nequerũt. Nẽpe usis. Rationẽ affert: quãobrẽ pœnituerit eos tanta cupiditate uictoriam a diis exoptasse quia intelligebant se nunc fœliores esse uictoribus: & quod a diis optabant ipsis dãno potiusq̃ utilitati futurũ: hoc cõparatione sui & hostium intelligebant. Videbant enim multa bella restare Cæsari & militibus suis: ut unius belli finis principium alterius esset. quanuis etiam omnia Cæsari prospere cederent: tamen opus esse longiore tempore atque longiore: antequam uictoriam plene consequerentur. nunc ipsis dimissis armis pace quieta frui apertum est. Nempe: inquam eos pœnituit: quia acies dubiæ cæsarianis. Dubiæ acies: idest incertæ pugnæ. Tot in orbe labores: quia opus erat ut põpeium terra marique persequerentur: quia magnis exercitibus terrestribus atq́ maritimis abundabat. Vt nunquam fortuna: & supposito: nõ cõcedo tamen: q́ nunquam fortuna sit Cæsari aduersa: tamẽ: multociens gerenda sunt bella ut magno labore uictoria constet. Ordo est: uincendum est totiens: cruor est fũdendus in omnes terras: & Cæsar est sequendus per tot sua fata. Vt: quãuis. Fortuna anceps: idest q̃ semper dubia & incerta esse solet euentibus. Labet: mutetur ut in euentibus sit incerta & dubia. Successibus: prosperitatibus. Vincendum toties: quamuis omnia ex uoto Cæsari succederent. In omnes terras: in omnes partes terrarum: in oriente: in occidente: in meridie: ubi Pompeius exercitus suos habebat. Cæsar per tot sua fata sequendus: necesse est ut cæsaris milites ueniant qui ipsum sequẽtur. Per fata: per fortunas: qui quocunque orbis terrarum in periculo & discrimine est: uincat ne an uincatur.

Felix qui potuit ergo cõparatione cæsaris atque suorum felix est qui scit iam ubi habitaturus sit:qui se tuti sunt Cæsaré incerti erant ad quas colonias habitaturi essent pro præmio uictoriæ milites.n.uictores in colonias mittebantur more maioꝝ:& uictos in colonias reducũt: ipsi quoq; fœdere.i.amicitia cõiũcti erãt:dicit igit̃ uictores illos hitaturos p̄rias ubi geniti & educati sunt: at uero uictores milites cæsaris adhuc nesciuere quã p̄té hitaturi sint:iã perterrebãtur uictores:& necesse erat ut in oém parté reducti eã sibi sedé deligerét. Nutãte ruina.i.cũ mundus oĩbus ruinã minat̃:nam cũ sit impium Ro.lõge lateq; porrectũ & ferme oém terraꝝ orbé cõpræhenderet mortis ro.mouebatur uniuersus orbis. Nutante.i.ruinã minante. Est.s.ille: Quo ia.in quo loco moriturus sit & uicturus:reliquũ uitæ suæ tempus. Nõ prælia fessos:nã hi milites sunt securi bellorũ:& cũ cõiugibus ac liberis suis acturi sunt uitã:& ĩ suis tectis habitaturi:ubi geniti & educati fuerũt. Vocãt fessos.s.dimissis armis & relicta militia. Classica: instruméta belli:ut tubæ cornua. Sõnos certos:qa non sunt solliciti de bello imminéti. Cõiunx: recipit. Nati:recipiunt eos qui ĩ p̄riam rediere ad suos Rudes nati:infãtes qui adhuc in cunabulis nutriunt̃. Sordida tecta.s.uilia:& iõ pacifica:qa raro discordia in humili tecto:sed ĩ magnis prĩcipũ ædibꝫ discordia regnat. Sua terra:in qua nati sunt & educati. Deductis.s.a triũuiris in alienas colonias: iter municipiũ & colonias hoc interest: Municipiũ dr̃ oppidũ illud cuius ciues donati sunt digniori ciuitate Veneta:e diuerso appellatur colonia:cũ a digniori ciuitate mittunt̃ ad inferioré quéadmodũ erecta é colonia Venetoꝝ:Recte ergo dicit hos milites felices:hoc ét felicitaté suã auget:ꝙ.s.nõ cogerent̃ relicta p̄ria ubi nati sunt in alienas colonias deduci. Deductos.s.ad agros suos in alienos. Hoc quoq; securis:hoc quoq; accessit ad felicitaté eorũ:ꝙ.s.securi sunt & nullũ onus metuebãt:nullũq; laboré militiæ. Menti.i.a méte eoꝝ ꝙ nihil metuãt:nec uictoriã utercũq; uincat uel cæsar uel Pom.haud ĩ magno discrimine ponũt̃. Fortuna re.fortuna hoc addidit ét ad felicitaté eoꝝ:ut sine pauore sint:uter cæsaris & Pom.uincat. Oneris:nã magnũ onus é pauor. Sollicitus ab effectu:qa reddit hoíes sollicitos. Salutis auctor :qa cæsar cũ pauloãte uenisset ĩ p̄tãtem suã: ipsis saluté donauit. Ille:Pom. Sic:hoc pacto: Nullo uoto:quia nõ optent ut cæsar magis ꝗ Pom.aut e diuerso uincat. Non eadé belli:sicuti antea res oés fortuna cæsari feliciter ex uoto cedebat.At nũc oĩa in inuidia mutata sunt:nã fortuna tã&si cæsari fauebat:tamé aduersus eũ nõ nihil sinistri ausa é. Nõ eadé:nõ fuit similis huic fortunæ:quam in hispania habuerat. In partes Cæsaris:bene non eadem fuit:quia nõ nihil Cæsaris partibus aduersata est. In :contra.ubi nã fuit aduersa:ea parte qua unda ferit salonas:uidelicet in illyrico littore & dalmatico ausa est Cæsari aduersari. Salonæ:rum.ciuitas est dalmatiæ:quam pollio expugnauit & de ea speciosissimum triumphum egit:unde filium suum de nomine captæ urbis Saloninum appellari uoluit.Salonæ imperium dalmatorum fuit:hæc gens ut refert Strabo annos compluris aduersus Romanos bella gessit:castella ad.L.habuit dignitate præstantia. Longas:quia in longitudine sita est:respexit ad situm urbis:sicut albam longam dicimus. Tepidum hyader:non ꝙ hyader sit generis neutri:sed rettulit ad flumé tepidum:hyader autem fluuius est in adriaticum mare fluens:unde oppidum é haud procul ab eo hyadra appellatum:quam uulgo Zara appellant. Tepidũ:quia in occidente est:quia zephyrus semper est tepidus. Illic belliaci. narrare incipit nunc qũo non nihil aduersi ĩ illyrico passus fuerit Cæsar.Historia ita se habet:Cum fauces maris adriaci C.Antonius & Dolobella cæsaris legati ipsius iussu occupassent inde in illyrico littore alius:alter in Dalmatico castra posuisset Pom.oĩa maritima loca tenẽte.Octauius Libo cilix repẽte cũ omni exercitu classicorum utrinque uenit:& fames quidem Antoniũ in deditioné abstorsit:quia famis necessitate coactus se Pompeianis dedit:quin etiam rates quæ in auxiliũ eius uenerat cũ Basilio nouo Pompeianoꝝ marte funibus occultis in medio mari extẽsis cilica arte captæ sũt:duas tãtum naues ex faucibꝫ explicuit:unam quæ ferebat opiterginos: & hoc facinus memorabile posteris edidit:nã multæ miliũ militũ manus extremis faucibꝫ circũfusæ p totũ dié tela sustinuerũt.Interea nocte ne in p̄tãtem hostium uenirẽt disturbante Vulteio eorũ duce mutuis uulneribus inter se ceciderunt:& ad unũ oés occisi sũt hoc é illud qđ fortuna opata é cõtra cæsaré. Illic: in illyrico. Curetũ.i.Cretẽsiũ qa cretẽses milites auxiliares secũ hẽbãt. Curetes ut ostẽdit Stra.qdã ad acarnanes qdã ad etholos adsciscũt & nõnulli a creta: aliq ex euboea genus duxisse asseuerãt đ his multa ferũt̃ a Strabõe.

Felix qui potuit mundi nutante ruina
Quo iaceat iam scire loco:nõ prœlia fessos
Vlla uocant:certos nõ rũpunt classica sonos
Iam cõiunx natiq; rudes:& sordida tecta
Et non deductos recipit sua terra colonos.
Hoc quoq; securis oneris fortuna remisit.
Sollicitus menti quod abest fauor ille salutis
Est auctor:dux ille fuit:sic prœlia soli
Felices nullo spectant ciuilia uoto.
Non eadẽ belli totum fortuna per orbem
Constitit.in partes aliquid sed cæsaris ausa est
Qua maris adriaci longas ferit unda salonas
Et tepidũ ĩ molles zephyros excurrit hyader
Illic bellaci confisus gente curetum,

Quos alit describit insulã curetũ: Põto.s.in medio mari adriatico posita ẽ Cretæ.s.illyrico littore ubi castra posuerat.C.Ant.nã Dollobella in dalmatico posuerat. Cautus ab incursu belli: ꝓuisus ꝓuiderat inqt ut qua pte hostes inuaderẽt:sed nõ prouiderat cõmeatibꝰ. Si so.re.mõ ꝓuiderat cõmeatibꝰ:sed hec ps magna illi & necessaria dederat:unde exercitus fame obsidebaẽ. Tuta.s.loca:ẽt si ĩ tutissimo constiteris:& non suppeditent alimẽta quibus uiuere possis:necesse ẽ ut spõte in hostiũ ptãtẽ uenias. Nõ pa.describit q̃ta inopia Ant.& milites sui laborarẽt:iam.n.herbas cũ radicibus euulserãt. Pascẽdis eqs: multo minus nutriendis homĩbꝰ. Prosilit:ꝓducit ab eo quod præcedit id'qđ sequiẽ:nã primo seriẽ seges deinde oriẽ. Sege.frugẽ:uel põt esse hyppallage: & segetẽ ꝓ terra posuit.Virg.Quid faciat lætas segetes.

Quos alit adriaco tellus circunflua ponto
Clauditur extrema residens antonius ora.
Cautus ab in cursu belli:si sola recedat
Expugnat quæ tuta fames: nõ pabula tellus
Pascendis summittit equis :non proserit ullã
Flaua ceres segetẽ:spoliabat gramine campum
Miles: & attonso miseris iam dentibus aruo
Castrorũ siccas de cespite uulserat herbas.
Vt primũ aduersæ socios in littore terræ
Et basilũ uidere ducem noua furta per æquor
Exquisita fugæ:neq; eni de more carinas
Extẽdunt:puppesq; leuant: sed firma gerẽdis
Molibus insolito cõtexunt robora ductu
Nanq; ratẽ uacuæ sustẽtant undique cuppæ:
Quaꝝ porrectis series constricta cathenis
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos
Nec gerit expositum telis in fronte patenti
Remigiũ:sed quod trabibꝰ circũdedit æquor
Hoc ferit:& taciti præbet miracula cursus
Qđ nec uela ferat:nec aptas uerberet undas
Tunc freta seruanẽ:dũ se decliuibus uudis
Aestus agat:refluoq; mari undẽrur harenæ.
Iamq; relabenti crescebant littora ponto.
Missa ratis prono defertur lapsa profundo
Et geminæ comites:cũctas sup ardua turris
Eminet:& tremulis tabulata minantia pinnis

Spo.gra.cam mil. deficiẽtibus aliis rebus terram quoq; in usũ suũ milites colligebãt. Attõso aruo. more iumẽtoꝝ:iã ĩquit cõsũptis herbis ad radices usq; tendebãt. Castroꝝ siccas:qa aggere castra circũdederãt:& ex aggeribus cumulauerãt herbã:quã ipsi dentibꝰ carpserãt. Vt primũ:nunc describit qũo res gesta fuerit:nã Ant.ad hanc inopiã rdactus ubi Basiliũ uidit cũ rati bꝰ auxiliaribus uenisse:parauit se ad fugã:si qũo posset furti e manibus labi:qũo aũt fecerit poeta describit. Vt.i.postq̃. Primũ:q̃ primũ simulatq; socios uidit Ant. Aduersæ:opposita. Basilũ:quia cũ auxiliaribꝰ uenerat nauibus. Noua fur.nauigãtia. Fugæ:ad fugã. Neq;.n.declarat qa sibi rates de ratibꝰ fecerãt. Extendũt:producũt. nã de more naues ædificãt lõgas. lõgæ naues dicũẽ:q̃s uulgo galleas uocant. Que:ꝓ sed. Pup.le. .i.leuiores puppes faciũt. Extẽ.ca.s.ut sunt q̃dã q̃si carinæ & nauis corpus. More.s.antiquo. Leuãt:attollunt. Ro.rates firma:dico gerẽdis molibꝰ. Rates uulgo dr̃ cũ multa ligna inuicẽ cõnexa officiũ & usum nauis præbẽt. Fir.ro. ualida ligna ad quã rẽ firma sũt.s. Gerẽdis moli.i.ad sustentãdas moles grauiores. Insolito du.i.tractu nõ solito:nũq̃ antea tale aliquid factũ erat nãq;. Ratẽ:declarat qđ dixit robora firma. Cuppæ.qa naues q̃s hic cuppas huius põti uocãt:scutellæ dicũẽ alio loco.i.ad similitudinẽ scutellæ:uel cuppas has undiq; struxerãt lõgo ordĩe cathenatas:q̃ hãc ratẽ sustinuere: uerbi cã hic ratis erat:utriq; erãt scutellæ siue cuppæ:q̃ sustinebãt hãc ratẽ:& a frõte & a tergo nauigãtes latebant sub hac rate:& in ip̃is cuppis tribꝰ ordinibꝰ nauigabãt:nõ a tergo:postq̃ a fronte qa uideri potuissẽt nauigabãt mouebaẽ ratis illi admirabãẽ q̃re moueretur:cũ nullũ uiderẽt remũ:sed hoc erat qa interius nauigabãt, Vac.quia nihil ĩ his p̃ter remiges uehebãẽ Cathe.quibꝰ coniũctæ tenebãẽ. Obli.al. trãsuersos remos:materiã pro materia posuit. Ordi.in modũ remi. Geminis or.qa sicut ordĩes duos hẽbãt a tergo:ita ĩterius ne uideri possẽt. Nec gerit expo. a frõte uidebanẽ cuppæ:sed nõ hic erãt remiges qui uideri possẽt:sed a tergo. Telis.s.hostiũ qa potuissẽt ab hoste uulnerari:si in frõte fuissẽt. Remi.i.remiges expositos. Patẽti:apto. Circũdedit:ipsi remiges trabibꝰ æquor circũdederãt. Taciti mi.cur.quia mouebaẽ ratis nec unde moutereẽ quisq; pcipere poterat. Neq; uela:nõ sustinebat uela:quibꝰ uẽto ĩpulsis nauis feraẽ. Aptas:patẽtes undas:qa interius remi impellebãt æquor:& ita ratẽ mouebãt. Tũc seruãẽ:& cũ ita parata eẽt:expectabãt donec mare faceret refluxũ quia quottidie mare fluit & refluit & undã hẽrẽt:quæ ratẽ sustinere possẽt. Seruãẽ:obseruãẽ. Aestus:redĩcẽs agat.i.reducit. Decli.un.:q̃ declinauerũt. Refluo:refluẽte. Iãq; rela. postq̃ mare refluxissẽt:& unda sufficiens erat:ut ratẽ sustinere possẽt:illã maiore cursu cõmouerũt. Rela.qa fluentẽ obseruarũt undã maris

Gemi.co.s.naues:quia ratis illa lõgas secũ duas naues hẽbat. Ardua.i.alta turris:ut in arbore nauis est. Pinnis.s.cũ. Minã.tabu.i.eminẽtia:qa in sũmo uallo:tãq̃ turres sũt ꝓpugnacula q̃dã pinnata: q̃ uulgo dicuntur gli merli. Tremulis pinnis: quia sicut mouebantur naues:ita & tremere uidebatur ꝓpugnacula

Noluit illyricæ custos octauius undæ
Cõfestim tentare ratem:celeresque carinas
Continuit cursu crescat dum præda secundo
Et temere ĩgressos repetẽdũ ĩuitat ad æquor
Pace maris:sic dum pauidos formidĩe ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ:
Aut dum dispositis attollat retia uarris
Venator tenet ora leuis clamosa molossi
Sparthanos cretasque ligat:nec creditur ulli
Sylua cani:nisi qui presso uestigia rostro
Colligit:& præda nescit latrare reperta
Contentus tremulo monstrasse cubilia loro.
Nec mora complentur moles auidæq; petitis
Insula deseritur ratibus quo tẽpore primas
Impedit ad noctẽ iã lux extrema tenebras.
At pompeianus fraudes innectere ponto

Noluit Illyricæ:nunc dicit quomodo se egerit Octauius libo cilix peritissimus:tã & si ĩquit facile posset nauẽ illã obruere:tamẽ nihil ostendit in suis se castris ferre:ut spem augeret hostibus:& reliquas naues ẽt in pontũ deduceret:ut maiorẽ prædã cape posset cautus:astutus:& uetustissimus pyrata. Turmas:scilicet suas. Præda.i.naues prædãdæ deducũtur in mare. Inuitat ingressos.s.hostes ut iterũ aliæ naues deducãtur in mare. Pace maris.s.relicta:quia nihil ipse infestabat hostẽ. Sic dũ pauidos:per similitudinẽ ostendit:qũo Octauius Libo cilix peritissimus nõ prius fraudes suas aperire uoluit:q̃ spẽ oĩbus daret posse eos liberius fugere:ut oẽs e castris & e loco tutiore deductos una omnes cõprehenderet:nã ita eos illexit:sicut uenator facit:cũ iubet omnes canesqui latrare cõsueuerunt remoueri:& eos tantũ mittit ĩ saltus:q prædã inuestigare didicerunt:postea cũ preda patuerit:tunc oẽs in eos canes emittit: ita & iste pyrata fecit:cum omnes relictis castris mediũ mare tenerent quosdã emisit qui latentibus cathenis naues illaquearẽt. Cõparat aũt Octauium Libonẽ uenatori. Romanas uero naues uidelicet Antonii & uulteii cõpat ceruis. Pauidos:metuẽtes. Claudat ceruos.ita hic relicto uacuo mari inuitabat & alliciebat Antonianos milites ut nauibus fugerẽt:sic uenator etiam facit. Metuentes aera pennæ:dicunt enĩ rubras pennas uehementer formidare ceruos. Venatores igitur cũ ad locum peruenerint:ubi cerui frequentant saltum omnen circundant funibꝰ: & de funibus pennas rubras suspendunt:ut Virgilius. Rubræ pauidos formidine pennæ:q cũ de saltu effugere uelint ad funẽ sæpe ueniunt:de quo pẽnæ rubræ dependent:qui cũ timẽt nunc huc nunc illuc redeunt:has adeo dicũt pennas ceruos formidare:ut anteq̃ illas uideant earum odorem sentiãt.

Odoratæ pennæ.i.cuius odorẽ sentiunt a uentis deportatũ. Dispositis uarris.i.pærtticis. Varrus per geminũ.rr.significat perticã:qua retia circundãtur.

Molossi:Molossia quæ & epyrus:primo molossia:deĩde cahonia appellata est a molosso & cahonio:ut Virgi.Cahoniãq; heleni a fratre cahone dixit:iõ molossi dixit quia ibi canes uelocissimi nascunt̃:ideo per excellentiam locutus est. Verũ Strabo refert molossos & cahones celebratissimas gentes esse Epirotarum quippe qui totius epiroticæ terræ quãdoq; regnum tenuere:prius quidẽ cahones:posterius uero molossi qui quidẽ ꝑpter regũ cognationẽ magis ac magis amplificati fuerũt:nã ex æacidarũ sanguine ꝓgnati sunt. Leuis.i.agilis & uelocis canis. Sparthanos:nã in Lacedemonia & in Creta insula optimi canes nutriunt̃:propterea posuit horum locorum canes. Cretas:cretenses. Creditur cõmittitur. Ligat:sic reprimit canes uenator:sicut classem suam retraxit Octauius. Nisi qui presso uestigia rostro:uidelicet nisi tacitis canibꝰ q nihil aliud agunt:nisi odore nariũ huc & illuc cursantes inuestigẽt ferã. Rostrũ appellauit nares canis:nã olfatici nares canis acutissimæ sunt ĩ rostri similitudinẽ. Vestigia:nã ĩuestigar̃ ꝓprie ẽ canũ qui p uestigia sequũt̃ ferarũ odorẽ. Nescit la.nã canes q̃ olfatus sũt docti:cũ feras uiderĩt latratũ tenent. Contẽtus tremulo:ad quid ꝓsunt huiusmõi canes dicã:q̃a cũ ad cubile uenerit leporis uel cerui uel alterius feræ cõcutit loris:quia ligatus a uenatore tenetur:tũc intelligit uenator inuẽtã esse ferã:ecce nõ discedit a similitudĩe:nã ille pitissimus pyrata miserat q funẽ sub mari latentẽ ducerẽt:quo fune illaq̃arent naues hostiũ. Nec mora:Antoniani igit̃ milites & opitergini:ubi uiderũt neminẽ moueri ex hostibꝰ crediderunt metu desistere:ergo una oẽs relictis castris in mare naues deducũt. Moles.s.naues magnas. Cõplent̃:implẽt. Virgi.Cõplent̃ uallesq; cauæ. Auidæq;:solent poetæ q̃d obscure dicũt p epexegesim expõere:ut hic. Insula:ubi castra Ant.posuerat. Ratibꝰ pe.i.cũ rates milites cõscẽdissent. Quo tpe:describit tẽpus.s.in crepusculo noctis:crepusculũ tẽpus illud dr̃ ĩcertũ:cũ nec plenus ẽ dies:nec plena nox:nã creperus a um.gr.la.dubius a.um. Lux extre.i.occidẽs sol:cũ sol occidit ĩpedit noctẽ eo tpe desertus castris naues cõscenderũt milites. Primas tene.q̃a nondũ occidit. At põpeia.sicut uenatores retia tendũt:& fune saltũ circundant:ita hic pyrata ĩpediẽtibꝰ telis funes medio mari extẽdit:ut ille quæreret fugientiũ naues.

Pompeianus:quia cilices fuerunt pyratæ:contra quos magnus Pompeius missus. Vnde septẽ mẽsium spacio mare uniuersũ infestissimũ pyratis liberũ reddidit: deinde pyratas ut uires eoꝝ dissiparet ĩ diuersas colonias misit:& cum ante mare habitarent in continenti terra sub specie beneficii habitare fecit:ideo amabant eum quasi beneficio eius adstricti: ergo partes ipsius Pompeii defendebant atque sequebantur,

Antiqua artē.i.cuius erat pitiſſimus & cui aſſuefactus erat. Summa freti.i. ſuperficie; Vacare.i.uacuam eſſe:quia in ſuperficie maris nihil doli eſſe uidebatur:ſed ſub mari miſerat qui funes & cathenas ex trāſuerſo ducerent: quibus hoſtium naues caperentur. Suſpendit:quia uincula illa non tetendit modo:ſed laxauit ut naues quæ captæ eſſent non ſentirent. Religatque cathenas:religat eas ut cū poſtea nauis ſe ſēſerit captam:tunc copia fiat circunueniendæ nauis. Illyricæ ru.i.litoris illyrici. Nec p.noluit nec primā nec ſecundam nauem capi ut reliquæ ſpem acciperent fugæ. Nec illa tardata.i. ſecunda nauis. Sed tertia moles:ideſt tertia nauis:quia plus hominum uehebat. Adducto fune.quia funē adduxerūt: & ita ad littora impulſa nauis cōſtitit. Impediūt: deſcribit locū quo ratis capta aducta eſt q̄ onerata erat militib9:crepido hīc porrecta eſt in mare.i.altitudo:qa fluctus dicunť cū littora ſæpe pulſāt & concauitatē fecerāt:ut rupes crepidinis pēdere uideť:& ſub hāc crepidinē deducta eſt nauis. Caua ſaxa .ſ. fluctuū ī undariōe pro cauata. Moles:rupis illius & crepidinis. Miræ:interpoſitio ē.i.res eſt mira. Ruitura:qa ſiquis ſuppoſitus fuerit crepidini timet ſēper ruinā rupis quāuis nō cadat. Aequor īumbrat: qa rupes porrecta eſt ī mare:& in rupe natæ ſūt arbores ideo dicit inūbrari æquor. Syluis:arboribus in ea natis

Antiqua parat arte cilix:paſſuſq; uacare
Summa freti medio ſuſpendit uincula pōto.
Et laxe fluitare ſinit: religatq; cathenas
Rupis ab illyricæ ſcopulis:nec prima nec illa
Q uæ ſequitur tardata ratis:ſed tertia molis
Hæſit & ad cautes adducto fune ſecuta eſt.
Impendent caua ſaxa mari:ruituraq; ſemper
Stat mirum moles:& ſyluis æquor inumbrat
Huc fractas aquilōe rates ſummerſaq; pōtus
Corpora ſæpe tulit cæciſq; abſcondit in antris.
Reſtituit raptus tectum mare: cūq; cauernæ
E uomuere fretum:contorti uorticis undæ
Taurominitanā uīcunt feruore charybdim.
Hic opiterginis moles onerata colonis
Conſtitit hanc omni puppes ſtatione ſolutæ
Circūeunt alii rupes ac littora complent
Vulteius tacitas ſenſit ſub gurgite fraudes
Dux erat ille ratis.fruſtra qui uincula ferro
Rumpere conatus.poſcit ſpe prælia nulla
Incertus qua terga daret:qua pectore bello
Hoc tamen in caſum quātū depreſa ualebat

Huc fractas:dicit hic ſæpe naufragiū feciſſe naues & fluctus ſub hāc crepidinē naufraga corpora īuoluiſſe: deīde qa natura maris eſt ut nihil ſordidi cōtineat:ex eodē loco euomere cōſueuerat quæ antea abſorſerat. Fractas:naufragas. Aquilone: uēto ſeptentrionali. Submerſaque:quæ naufragio perierant. Abſcondit illa:corpora naues fractas. In āntris:in hanc crepedinē ſaxi. Raptus: rapinas. Reſtituit renouauit rapinas. Cūque cauernæ: dicit ꝙ tantū fretum.i.feruens mare ibi eſt:ut cum īuoluunť uortices imitetur ſiculam charybdim tauromīnitanam:Nam ut traiecti charydis oſtendiť profundum quidem immemſum: quo innudationes freti mirum in modum nauigiadetrahunt:magnas per circunductiones & uortices præcipitata: quib9 abſorptis ac diſſolutis: & naufragiorum fragmenta ad Taurominitanum littus attrahuntur. Tanrominium condiderunt zanclei: ut refert Strabo: & urbs eſt non procul a Meſſana. Euomuere:eructauere fretum. Vortex: a uertendo diciaur. Feruore: quia nō minor: imo maior eſt feruor huius maris q̄ ſiculi:ubi charybdis eſt. Hic opiterginis: Redit ad id quod omiſerat & oſtendit rationē cur deſcrpſerit: dicit enim in hunc locum raptam nauem & chatenis illaqueatam fuiſſe: qua opitergini uehebant: Hi opitergini tranſpadani Cæſaris auxiliares fuerunt: qui teſte Liuio in eo codice: ubi ſummatim rerū geſtarum capita referuntur: rate ſua ab hoſtibus nauibus clauſa: potiuſquam impoteſtatem hoſtium uenirent: inter ſe concurrentes occubuerunt. Moles: rates. Opiterginis: qui ī auxilium Cæſaris uenerant. Conſtitit: retenta eſt ſub hac cauerna. Hanc omni.tunc uero emittuntur moloſſi & ſparthani & Cretenſes canes: quia omnes undique claſſes circundederant hanc nauē. Circumeunt: circunueniunt. Alii puppes: alii implent mare altum manibus: alii littora tenent ne quis egredi poſſet. Vulteius quidem ſenſit ſe captum eſſe: ſed ſero. tunc uidelicet cum prouidere non poſſet. Sub gurgite: in medio maris. Dux erat: præfectus erat ratis Vulteius. Incertus: dubius an fugeret an pugnaret.

Conatus: poſtquam diu tentauit ferro an rumpere poſſet funem nauis. Ferro: enſe: quia credebāt uincula eſſe ſtupea: ſed ferrea erant. Spe nulla: quanuis non ſperet poſſe uincere: tamen prœlia poſtulat: ut uel glorioſe moriatur. Incertus qua terga daret: quare cogebatur appetere prœlium: quia neſciebat quo furgeret: ut pote irretitus. Terga daret: ideſt fugeret. Bello: ideſt ſe fortiter pugnando defendere. Hoc tamen: quanuis nec fugiendi: nec pugnandi poteſtas erat: tamen plus effecerūt quam uires eorum ualebant: nam cum omnis undique claſſis hoſtium circundata eſſet uni rati: tamen tantum uirtus eualuit: ut uſque ad noctem pugnando pugnam ſuſtinerent. nam excedebat milium numerum militū: qui hac rate uehebantur et cetera. Effecit: uidelicet quātū potuit efficere īter tot milia.

Millena manus:dicitmillenã fuiſſe hoc modo: millena uix manus undiq; cicumfuſa hoſtium claſſem per totam noctem pugnando ſuſtinuit:& dicit hic cohortem. Cohors eſt quingetorum & quinquagin taquinque militum numerus:ſed tamen minus eſt. Cohortem.ſ.opiterginorũ. Vmbra ſcilicet noctis Pacem habu. tene.interiecta nocte pax facta eſt: hoc eſt a pugna deſtiterunt omnes. Tum ſicattonitam: nunc dicit quid Vulteius cõſuluerit ſeipſum & ſocios adhortatus fuit:ut liberi potius moriantur:q̃ in ſer uitutẽ uiuant.Eſt igiẽ hæc oratio ĩ deliberatiuo genere poſita:habet.n.cõſultationẽ:cũ duæ res pluresue ĩ quæſtionem poſitæ ſunt & quid potiſſimum faciẽdum ſit quæritur conſultatur.n. utrũ liberi moriãtur: an ſerui uiuant: Et quia non eſt dubium liberã mortem anteponere uitæ ſeruili:ſtatim ad probã/dum uenit. Sed quia ſpatium breue coſulendi daẽ occurebat: Si uelimus nõ poſſumus deliberar̃ mortem.Refellit hoc Vulteius a repugnãtibus hoc mõ Mors deliberata:mors improuiſa :deĩde longa uita:bteuis uita:ea quæ repugnantia ſunt ſe e diuerſo reſpiciunt:contraria autẽ ex oppoſito ponuntur ut deſiderata longa contraria eſt .i. improuiſa breuis contraria eſt: ideo dixi q; contraria opponũtur : ut deliberata mors & breuis uita oppoſita ſunt : ĩpro/uiſa mors longa uita r̃pugnaẽ:itaq; arguit ſi demorte deliberar̃ poſſumus ſatis uitæ nobis ſupeſt:atqui de morte deliberare poſſumus:igiẽ ſatis ſpacii daẽ. Libera:hic ponitur quæſtio:non utitur prohemio nã ubi auditoꝝ aĩ nõ ſũt ad attẽtionẽ excitãdi non opus ẽ p̱hæmio:nec beniuolẽtia neceſſaria eſt: nec ẽt dubitat: dequo locuturus eẽt : hæ p̱prietates ſũt prohemii ut beniuolẽtiã captẽus &c. Libera nõ ultra : quõ oſtendit illos in ſeruitute eſſe : & ſi deligerit uiuere ipſis paratam eſſe ſeruitutem. Parua nocte.i.paruo noctis ſpacio: quia ſimulatque illuxerit neceſſe ẽ ut ĩ ſeruitutẽ hoſtiũ ueniatis. Extremis rebus:ut mori potius ĩ libertate uelitis q̃ ĩſeruitute uiuer̃. Anguſto tẽpore.i.breui ſpatio. Vita breuis:occurrebat illud nõ poſſumus deliberare mortẽ præ ãguſtia tẽporis:reſpõdet ſi tantũ ſpacii nobis ẽ:quantũ ſatis ẽ ad deliberandã mortẽ: nõ poteſtis dicer̃ nobis parũ uitæ ſupeſſe. Quærẽdæ.i.deliberãdæ mortis. Vita:quæ ſupeſt aliis. Nec gloria læti:Refellit qđ obiici poterat ſi moriũr nihil glorioſũ erit:ideo nõ ſpõte noſtra nos moriemur:ſed coacti:unde probat hoc mera quadam rõne:locum autem ſumit ab adiũctis negocio : in quo deſperatum & contrarium ſecundum rhetoricos continetur:uidelicet maius:minus: eq; magnum:forma:ſpẽs:ſiue genus ab his argumenta ſumantur contrarium & deſperatum arguit hoc loco ab oppoſitis ſui cõtrarii. Inferior:quõ inferior:q; inſtante morte uitã interponamus non erit: minor gloria:occurrebat illud:quæ nam nobis gloria erit morientibus:cum coacti eſſe uideamur:illi.n.glorioſe moriuntur qui ſponte moriuntur:at uere nos coacti nobis mortem intuliſſe uidebimur: primum tamen argumentum eſt a pari hoc modo in æqua laude ponendum eſt & contẽnere quod ſpes & deſperare quod contẽnis : nam utrunque incertum eſt quod deſperamus : & ſperamus : ergo non minus laudandum eſt mori inſtante morte:q̃ mori in ſpe lõgæ uitæ nam illi qui moriuntur inſtante morte deſperant de uita & alii interrumpunt uitam longam ſperantes : ſed iſti qui deſperant imminente morte poſſunt tamen ui/uere ſi dii uoluerint:ſicut qui logam uitam ſperant uiuere. Fato admoto.i.uicinæ morti:dũmodo p̃ueniamus eã:quãuis inſtet. Inferior : non minor eſt gloria q̃ ſi remota uideretur rõ. Oibus incerto .u. cũ tẽ/pus futuræ uitæ in rebꝫ ſi tã ſperantibꝫ quã deſperãtibꝫ eã:nã & q depſerãt poſſent longã uitã habere:& q ſperãt breuẽ conſeq poſſũt:ſeqẽ ergo par laus:ut ĩ æqua laude ponẽdi ſit p cõparationẽ. Spectaueris ãnos. q̃uis ſperes lõgos ãnos:potes tamẽ puos habere & ſeq. Accerſas.i.p̱uoces. Fata mãu.i.ſpõte moriaris:dũ uiuer̃ poſſis:rõ cur p laus. Nõ cogiẽ ullus:argumẽtũ ſupradictũ a cõtrariis.ſ.uelle & nolle. Velle mori:ergo ſi mori uoluerimus ſpõte moriamur:ideo plus laudis nobis erit:ſi mori uoluerĩus libertatis amor̃:q̃ turpiter uiuer̃. Fuga nulla patet:poſtq̃ r̃fellit q̃ obiici poſſẽt:nũc arguit a neceſſitate:ſicut.n.ĩ ſuaſiõe arguĩus ab hõeſto.ſ.q; hõeſtius ſit ĩ libertate mori q̃ ĩ ſeruitute uiuer̃:ita nũc a neceſſario arguit dicit uelĩus nolũus nobis neceſſitas urget:uel ut fortiter moriãur:uel ut turpiter uiuãus:ſi uero poſſes neceſſitatis ſeruitutẽ fuger̃:uel libertatẽ ſeruar̃:hoc eẽt ãteponẽdũ:ſed alteꝝ hoꝝ eligãus neceſſitas urget. Stãt ũdiq; nr̃is:qa uidemus nos undique circũuentos ab hoſtibꝫ:ut multitudĩe circũſtantiũ fugere nõ poſſimus. Decernite læ.

Effecit uirtus:inter tot milia captæ
Circunfuſa rati & plenam uix inde cohortem
Pugna fuit non longa quidẽ.nã cõdidit ũbra
Nox lucẽ dubiam: pacemq; habuere tenebræ
Tunc ſic attonitam:uẽturaq; fata pauẽtem
Rexit magnanima uulteius uoce cohortem
Libera non ultra parua quam nocte iuuẽtus
Conſulite extremis anguſto in tempore rebus
Vita breuis nulli ſupereſt qui tempus in illa
Q uærendæ ſibi mortis habet:nec gloria læti
Inferior iuuenes admoto occurrere fato
Omnibus incerto uenturæ tempore uitæ
Par animi laus eſt.& quos ſperaueris annos
Perdere.& extremæ momẽtũ abrũpere lucis
Accerſas dum fata manu: non cogitur ullus
Velle mori.fuga nulla patet:ſtãt ũdiq; noſtris
Intenti ciues iugulis:decernite lætum

Deliberate mortē q̄do tpſ ē. Abeſt.ꝑ abſit. Cupias quodcūq; neceſſe ē.i.de neceſſitate feceris īſtrumētū uitæ:unde uera eſt illa ſnīa:oē q̄d ē neceſſe ſeruit ſapiēti: qcq̄d neceſſe ē ſapiēs uult. & qcq̄d uoluerit cedit ſapienti:& ex neceſſitate fit uolūtariū: ut ſi uolo illam rem:neceſſe eſt ut habeā:& illā uoluntariā facio. Cupias:iā nō erit neceſſe ſi cupias qcq̄d uolueris. Nō tamē ī cæca:hic a laudabili ſumit argumentū:nā in ſuaſiōe cōſideraṫ:nō modo utile & honeſtū:ſed ēt laudabile:q̄q̄ ex recto & laudabile ſequaṫ tamē qcq̄d recte fit:id ēt laudabile ē:tamē poſt laudabile ſeorſū tractari q̄ honeſtū: qa hōeſtū nō ſolū laudis cā fit:ſed ēt ſi nulla laus ſequeretur:ſed ſi laus ſequitur duplicatur appetēdi uolūtas:ut hoc loco:& eſt pars una laudabilis quæ gloria dicitur.Eſt autē gloria frequens de aliquo fama cum laude:& hanc gloriam illos cōſecuturos oſtendit Vulteius:hæc autem ſumuntur ab auctoritate & opinione hominum: nam cū homines opprimantur uulgo pene omnes aliquid eē magnificum: id non pōt non laudabile eſſe & glorioſum:Sed nos inquit in conſpectu tam hoſtium: quā etiam noſtrorum poſiti:mortem nobis fortiter inferemus.& in magna tam hoſtium q̄ noſtroꝝ opinione moriemur:& id nobis honorificum atq; glorioſum futurum ſit. Nō tamen in cæca:quāuis ſimus ab hoſte circumuenti: non tamē moriemur ignaua morte:imo ī conſpectu tā hoſtium q̄ noſtrorum fortiter cademus. Cæca nocte.i. ocultis tenebris bellorum ut diſcerni non poſſit uirtus noſtra. Permixtis tenebris.i. permixta turba quæ occultauit. Egregia. ſingulorum facinorum. Conferta corpora.i. permixta cum aliis habent & ignaui fortes & inertes confuſi ſunt:ut alii ab aliis diſcerni nō poſſint:ſed noſtra melior eſt conditio: quia uirtus noſtra & fortitudo ī conſpectu ominū erit. Mors illoꝝ. In mediū:in turbam ingnobilem. Perit:euaneſcit quia non cognoſcitur. Obruta uirtus: quia licet fortes fuerint:tamē nō dignoſcuntur ab ignauis. Nos in conſpicua:ſed nos tam in cōſpectu fortium hoſtium q̄ noſtrorum diſpoſuerunt: ut mortem noſtram laudabilem omnes ſpectare poſſint.

Et metus oīs abeſt:cupias q̄dcūq; neceſſe eſt.
Non tamē in cæca bellorum nube cadendū ē
Aut cum permixtis acies ſua tela tenebris
Inuoluent.conferta iacent cum corpora cāpo
In medium mors oīs abit:perit obruta uirtus.
Nos in conſpicua ſociis hoſtiq; carina
Conſtituere dei:præbebunt æquora teſtes.
Præbebunt terræ:ſummis dabit inſula ſaxis
Spectabunt geminæ diuerſo e littore partes
Neſcio q̄d noſtris magnū & mēorabile fatis
Exemplum fortuna paras:quæcūq; ꝑ euum
Exhibuit monimenta fides:ſeruataq; ferro
Militiæ pietas tranſibit noſtra iuuentus
Nanq; ſuis pro te gladiis incumbere cæſar
Eſſe parum ſcimus.ſed non maiora ſuperſūt
Obſeſſis tanti quæ pignora demus amoris
Abſcindit noſtræ multum fors inuidia laudi
Q uod nō cum ſenibꝫ capti natiſq; tenemur
Indomitos ſciat eſſe uiros timeatq; furentes
Et morti faciles animos.& gaudeat hoſtis

Conſpicua: quæ in oculis ſociorum eſt:atque hoſtium. Præbeant æquora teſtes:cœlum:terra:hoīes: ipſa quoque ſaxa muta ſtrēnuæ mortis noſtræ teſtes erunt. Teſtes: ſcilicet claſſem hoſtilem. Præbebunt terræ:ſcilicet exercitum noſtrum & hoſtium qui littora occuparunt. Inſula: ideſt qui in inſula conſtiterant. Diuerſo littore: illyrico & dalmatico. Spectabunt ſcilicet ſpecioſam noſtram mortē. Neſcio quod noſtris:perſiſtit in hoc ut probet mortē ſuam glorioſam fore:& perpetuam laudem conſecuturam. Exemplum pores:uidelicet ut exemplo ſimul poſteris noſtris:uelint pro fide & pietate erga Impatorem ſuum ſeruanda & ardua queque ſubire & mortem ipſam ſi opus fuerit. Trāſibit noſtra iuuentus uidelicet fortirer moriendo ſuperabit fidem militiæ: Exhibuit:ſcilicet Imperatoribus ſuis. Trāſibit monu.ideſt uīcet hiſtorias omnes. Per æuum:per omnia ſæcula. Pietas:erga Imperatores ſuos. Ferro ſeruata:nā nōnulli ante milites fuerūt q perfide erga Impatorē ſeruāda id fecerunr:q̄d nos facturi ſumus: ſi me audire uolueritis. Nāq; ſuis pro te:uere īquā nulla fides & pietas erga impatorem ſuū militū maior fuit:imo noſtra ſupabir:qa nō cōſiderabiṫ q̄d fecimus:ſed q̄d facturi uoluiſſemus: mō facultas fuiſſet:nā multū laudis noſtræ fortuna nobis aufert:ꝙ nō fuerīt parentes liberi: coniuges quoq; nr̄æ:nā ꝓ te o Cæſ. ꝓ pietate & fide tibi ſeruāda:ſicut nos iterimus:ita & pētibꝫ liberis cōiugibꝫq; nr̄is mortē illaturi ſumus: ſi facultas fuerit. Suis.i. ꝓpriis gladiis. Sed nō maiora ſupſūt:ſed non maius aliq̄d facere poſſumus ꝓ te: tamē maiora facere poſſēus id libēter & cupide faciēus. Tāti amoris: q̄tū erga te hēmus qa. Abſcidit.i. cædit dimīuit nr̄æ laudis. Senibus:parētibꝫ & filiis & cōſequēter cū cōiugibꝫ. Indōitos ſciat:moraṫ ī eo argumēto ſupra cepto uidelicet laudabili:dicit.n.non ſolū cæteris laudādi:ſed ēt admirādi uidēur:quí ēt ipis hoſtibꝫ iā nimis fortiter oppetere uidebimur:& īcipiēt fortunā laudare:ꝙ nō plures fuerīt cathenis ī uoluti:nā ſi pauci admodū tā fortiter & obſtīate pugnauerīt ut uix eos uīcere potuerīt q̄d plures facturi erāt.magnā igiṫ gloriā oſtēdit honorificāq; mortē &c. Sciat.ſ.hoſtis. Viros.ſ.milites Cæſ. Timeatq; furētes: poſthac ipa deſperatiōe fortes ſūt. Gaudeāt.ſ.hoſtes ꝙ fraude ſua nō plures naues cepit.ſ. cathenis.

Non plures hæsisse rates:tentare parabunt
Fœderibus turpiq; uolent corrumpere uita:
O utinam quo plus habeat mors unica famæ
Promittant ueniam:& iubeãt spectare salutẽ
Ne nos cum calido fodiemus uiscera ferro
Desperasse putent:magna uirtute merendũ ẽ
Cæsar ut amissis inter tot milia paucis
Hoc damnum cladeq; uocet:dẽt fata recessus
Emittamq; licet:uitare instantia nolim.
Proieci uitam comites:totusq; futuræ
Mortis agor stimulis:furor ẽ agnoscere solis
Permissum est quos iã tangit uicinia fati
Victurosq; dei cælant ut uiuere durent.
Fœlix esse mori.sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenum cum sydera cæli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent:flexoq; ursæ temone pauerent
Idem cum fortes animos precepta subissent
Optauere diem.nec segnis uergere ponto
Tunc erat astra polus nam sol lædæa tenebat
Sydera uicino cum lux altissima cancro est.

Hæsisse.uidelicet cathenis eorũ. Tẽtare ꝓbabũt:ẽt hostes tẽtabũt aĩos nr̃os:nũqd in deditionẽ pacto sa/lutis uenir̃ uelĩus:hoc faciẽt:qa oẽs ĩtelligẽt nos uolũtaria morte oppetiisse q uitã ab hostibꝰ habereq; possimus:& eã ꝓ nihilo habeãus. Parabũt.s.hostes nũqd pacto salutis ĩ deditionẽ uenire uelĩus. Turpi uita: turpis uita ẽ eorũ q ĩ seruitute ueniũt. O utinã.s.ꝓmittãt nobis salutẽ hoc pacto:ut ĩ deditionẽ accipiant. Vnica mors:sigularis & præcipua:sicut unicũ filiũ dicĩus. Famæ:gloriæ. Salutẽ spectar̃:ut mors nr̃a gloriosior fit. Nec nos:id dii fecere ut ꝓmittãt nobis salutẽ:ꝓpterea ut cũ nos uidebũt manibꝰ nr̃is oppeter̃ ĩtelligãt nõ coactos:sꝫ uolũtarios ĩteriisse. Desperaſ se salutẽ:nõ coactos mori. Magna uirtute merẽdũ ẽ artificiose argumẽtũ qđ ualidius erat ĩ fine posuit: id uidelicet ad laudẽ suã:uel ĩ primis spectare:ut magnã de se opinionẽ Cæsari reliquat:nã ab optĩo laudari ea demũ uera laus ẽ:sẽsus ãtẽ. Nõ est iqr mediocri uirtute opus:ut id agamus qđ Cæs.existimet morte nr̃a magnã cladẽ accepisse:cũ tales uiros strẽnuos & fortes occidisse audierit ĩtelligat se plurimũ dãni habuisse:si magnã de nobis opinionẽ Cæs.reliquemus:tũ magna laus nr̃a erit:quia a laudato uiro ladabimur. Cæs.ut amissis:ẽt si pauci sumus tamẽ nõ mediocrẽ cladẽ accepisse existimabit Cæsar non multitudine:sed uirtute. Dẽt fata r̃cessũ:ostẽdit se adeo esse cupidũ huius laudis ut optimã de se opinionẽ cæsari reliquat:q; si detur illi euader̃ malit q̃ fortiter oppetere. Viuere:si mihi libera fieret optio utrum uelĩ an elabi e manibus hostiũ an fortiter mori:ego illi opiniõi ãteponerẽ mortẽ. Instãtia.i. fata ĩminẽtia mortis. Proieci:cõtempsi. Furor est: declarat qđ ẽ angor stimulis.i.uolũtate mortis:sed iste furor honestus atq; laudabilis:sicut ꝓbat:solis agnoscere ꝓmissũ ẽ eẽ fœlix mori. Hoc esse:fœlix generis neutri & substãtiuũ.i.esse q̃dã fœlicitatẽ:hoc ẽ illi soli cognoscũt fœlicitatẽ esse mori. Fœlix:si oẽs hoĩes ĩquit cognoscerẽt ĩstar fœlicitatis eẽ mori:nẽo uiuere uellet:iõ occultant hãc cæteris fœlicitatẽ dii: ut ĩ uita ꝑmaneãt. his ãt tãtũ ĩdicant q morti uicini sũt:sicut nos. Permissũ:cõcessũ. Quos tãgit:spoliat. Vicinia fati.i.ꝓpiqui sũt morti:sicut nos. Celãt: occultãt ĩ cæteris hoĩbꝰ.s.fœlicitatẽ mortis. Durẽt .i.patiãr̃ uiuere. Sic cũtis sustulit:nũc dicit quẽ effectũ Vulteii hũerit orõ:Nã qui ãtea mortẽ metuebãt:& iõ nox breuis eis eẽ uidebar̃:q; existĩarẽt spaciũ uitæ suæ futuꝝ quãta nox lõga fuisset audita orõne uulteii hi mutata sẽtẽtia noctẽ lõgã nimis eẽ existĩarũt:quæ mortẽ ĩpediret. Ardor:cupiditas moriẽdi. Sustulit .i.erexit pene dimissos atque iacẽtes. Nobiliũ:uidelicet strẽnuoꝝ iuuenũ. Oculis hu.i. lachrymãtibꝰ:qa lachrymabãtur ꝑ timore ĩminẽtis mortis iã iãque futuræ. Ante ducis uo.ãte orõnẽ Vulteii. Flexo tẽone ursæ.i.iã media nocte ꝑterita:quia cũ ursa mĩus cepit apparer̃:aurora appropiquat:nã sub aduẽtu auror̃ pallida efficitur:ut ꝓpterea occidere uidear̃:licet nõ occidat:quia circa polũ ãtarticũ uertir̃. Flexo .s. ad occasũ iã aduẽtãte aurora. Optauere diẽ.ãtea metuebãt mortẽ & noctẽ q̃si breuẽ deplorabãt. Precepta: .s.Vulteii de morte honesta. Nec segnis urgere:noctẽ lõgiorẽ eẽ putabãt:quanuis breuis esset. erat ãt nox æstiua:& declarat. Nec segnis polus.i.nõ erat tarda nox sed cito occulebat quia breuis. Nã sol lædea tenebat.i.sol erat ĩ geminis. Nã quĩtadecima die mẽsis Iunii sol ĩgredir̃ geminos:& tũc lõgiores sũt dies & noctes breuiores:quid ãt ẽ qđ dicit nox ad sagittas ꝑuenerat.i.sagittariũ:si sol ingressus erat gẽinos quõ nox ꝑua ad sagittariũ ꝑuenerat:sed rõ hoc facit hemispii:quia zodiacus ĩ quo sũt.xii.signa dimidia pte ẽ supra terrã uidelicet ĩ supiori hemispio:& dimidius ĩfra terrã uidelicet ĩ ĩferiore hemisperio:quo fit ut sẽp sex signa zodiaci sit supra terrã & totidẽ ĩfra:dicit ergo q; gemĩos ĩgressus erat sol:quo tpe hæc res gesta ẽ:finge circulũ:& gemini signũ qđ signũ ĩgressus erat sol:cõputãdo sic Cãcer:leo uirgo:Libra:Scorpio sagittarius: cũ igir̃ ĩgrederer̃ sol gemini oriebãr̃:occidebat ergo sagittarius:& cõsequẽter nox illa erat sagittarii:Recte ergo dixit quo tpe ĩgressus erat sol ad sagittariũ uenerat:& cãcer redibat ĩ gẽinos.quia dies iã lõgissima efficiebar̃:nã cũ cãcer regnat:tũc calor ẽ uehemẽtissimus & dies lõgissimi sũt. Sydera lædea.i. geminos:nã gemini .i.Castor & Pollux qui lædæ & iouis filii fuerunt post mortẽ ĩ signa cælestia trãslati sũt:qui gẽini appellantur:q; eodem partu nati sunt. Altissimo cancro:gemini iam oriebanr̃:& cancer ascendebat.

Thessalicas sagittas: idest sagittariũ: nã Chiron cẽtaurus qui p̃ceptor fuit Achillis ĩ Thessalia medicinæ p̃cepta docuit: quẽ ãtiqui fixerũt eẽ sagittariũ signũ ĩ zodiaco: ideo dicit Thessalicas &c. Detegit orta dies: nũc dicit orta luce qd fecerit hostes: & quid Vulteius cõsuluerit. Histrosqui ptes Põpeianas seq̃bãtur: nã illyrico res gesta ẽ: ĩ illyria ãt sũt histri atq̃ liburni populi: Virgi. Illyricos penetrare sinus atq̃ ĩtima tutus Regna liburnoꝝ & fõtẽ supare timaui: liburni & histri idẽ sunt. Strabo libro septimo dicit primos illyrici littoris histros eẽ ĩ ipso Italiæ ãbitu. Solinus. cap. viii. liburnos gẽtẽ eẽ Asiaticã affirmat ĩ Italico excursu: q̃

Nox cum thessalicas urgebat parua sagittas.
Detegit orta dies stantes in rupibus histros:
Pugnacesq̃ mari graia cum classe liburnos
Tentauere prius suspenso uincere bello:
Fœderibus fieret captis si dulcior ipsa
Mortis uita mora stabat deuota iuuẽtus
Damnata iam luce: ferox securaque pugnæ
Promisso sibi fine manu: nullaque tumultus
Excussere uiris mentes ad summa paratas.
Innumerasq̃ simul pauci terraque marique
Sustinuere manus: tanta est fiducia mortis
Vtque satis bello uisum est fluxisse cruoris
Versus ab hoste furor. primus dux ipse cariæ
Vulteius iugulo poscens iam facta retecto.
En qs ait iuuenũ est: cuius sit dextra cruore
Digna meo certaque fide per uulnera nostra
Testetur se uelle mori: nec plura locuto
Viscera non unus iamdudum transiit ensis.
Collaudat cunctos. sed eũ cui uulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alii: totũq̃ in partibus unis
Bellorum fecere nefas: sic semine cadmi

p̃cedit ĩ dalmatiæ pedẽ: Dalmatia in limitẽ illyricũ Apianus dicit libro. ii. illyrioꝝ gẽtẽ liburnos esse: q̃ q̃a finitima quoq̃ citis nauibus ĩuaderẽt: ob id a celeritate nonnulli romani naues liburnicas dixerũt. Graia classe: cũ nauibus græcis. Naues lõgæ. ex diuersis locis accitæ legionibus pluribus stipatæ usq̃ ad sexcẽtoꝝ numeꝝ Põpeiũ seq̃bãt teste Apiano ex his cẽtũ Romanis refertæ: q̃ cæteras ãteirẽt. Tẽtauere prius. ergo q̃a dubiæ experti fuerant uirtutẽ opiterginoꝝ: hostes tẽtare uoluerũt: nũqd fœdere ĩ deditionẽ uenire uellẽt: sed nõ cõtigit qđ optabãt. Suspẽso bello. i. ĩtermisso hoc ẽ. factis ĩduciis. Fieret captis: q̃a uidelicet si ĩtẽponeret spaciũ: ĩterea ĩcipent uelle uiuere. Dulcior uita: cũ ipsi sparẽt uiuere posse ĩcipẽt uelle uiuere potius q̃ mori. Destinata. deputata morti. Ferox: torua. Dãnata luce ĩ cõtepta uita. Promisso sibi sine manu. i. p̃missa morte: q̃a oẽs cõspirauerũt cõsciscere sibi mortẽ. Tumultus: terrores. Excussere mẽtes: q̃a circũuẽti sũt ab hostib⁹ nõ cõmouerũt. Ad sũma. i. ad ultima. sũmũ & ultimũ ĩuicẽ cedũt. Innũerasq̃ siul: & aliquãdiu tãtã classẽ circũuẽti Vulteii iã milites sua uirtute se sustĩuere: adeo solet ĩpa despatiõe crescẽ uirtus. Mariq̃. q̃a littora plena erãt hostibus & classis circũdata erat nauibus eoꝝ. Fiducia mortis. i. ĩ morte tãtũ cõfidũt. Versus ab hoste furor: ubi illuxit Vulteius cũ suis sicut ãtea dictũ ẽ fortiter dimicauerat: quoad uires poterãt: cũ uero iã satis cædiũ p̃ facultate sua fecisse uideret: tũc Vulteius ĩuitauit hostẽ ut iugulũ sibi apiret: ut prius ipse adĩpleret cũ cæteris: qđ supiore nocte cõstituerãt. statĩ uno tẽpore multi Vulteio uulnus ĩtulerũt: & q̃ primũ lætale uulnus ĩtulerat ut uicissĩ redderet quod accepat: ipsũ ĩterfecit: quo facto cæteri hoĩes ĩ mutuã cædẽ ruerũt. Fuxisse: p̃ emisisse cruoris uidelicet q̃ iã multos ex hostibus occiderat. Furor: quo usi fuerãt cõtra hostes ĩ seipsos cõuerterũt. Vulteius iugulo: & uulteius qui primus cæteros adhortatus fuerat: ipse ẽt ĩpleẽ uoluit quod aliis p̃suaserat: nã apto iugulo qs erit inq̃t q̃ mihi iugulũ apiat: & statim cũ letale uulnus accepisset: talionẽ reddidit ei a quo primũ uulneratus fuerat. Fata: mortes. Retecto: nudato. Quis. s. ex nobis. Dextera di. cru. i. q̃ se dignũ facit: ut me ĩterficiat. Certaq̃ fide: nã hoc ipso q̃ me ĩterficiet hostis uolũtatẽ illi apiet moriẽdi. Testeẽ. i. testimonio significet se uelle mori. Nec plura locuto: uix hæc locutus fuerat: q̃ iã multi pectus Vulteii gladiis & telis confoderãt. Nõ unus: sed cõplures. Collaudat: q̃ recte fecisset. Sed eũ cui: cũ multi uulnus una uulteio ĩtulissẽt: ei primo a quo uulneratus fuerat mortẽ ĩtulit. Grato. quia: gratitudinem seruauit ut redderet quod acceperat. Debebat. debitor erat primi uulneris. Concurrunt: mortuo duce in mutuam mortem & cædem corruere omnes. Partibus unis: quia uniti erant & concordes. Sic semine cadmi: duas similitudines ponit: ut ponat ante oculos quomodo inter se occisi sunt: non aliter inquit q̃ terrigenæ qui nati sunt ex serpentinis dentibus satis a Cadmo: uel non aliter q̃ illi terrigenæ ex serpentinis dentibus nati quos seminauit Iason tunc cum aureum uellus sibi comparauit: medea hoc consulente & auctore. Nota quidem est fabula cadmi qui fatigatus ĩ sorore quærenda Europa oraculum Apollinis consulit: ubi nam urbem conderet & auspicio bouis Euboiam condidit: sed conditurus urbem primum de more uoluit sacrificare Apollini misit quosdam ex sociis aquatum quia serpente marti sacro sunt interfecti: quem postea cadmus interfecit: ex cuius dentibus satis nati sunt homines armati q̃ se mutuis uulneribus ĩtersecere &c. ergo non aliter. Semine: idest iacto a manibus.

Emicuit dircæa cohors:ceciditque ſuorum
Vulneribus:dirum thebanis fratribus omen:
Phaſidos & campis inſomni dente creati
Terrigenæ miſſa magicis e cantibus ira
Cognatos tantos implerunt ſanguine ſulcos.
Ipſaque iexpertis quod primũ fecerat herbis
Expauit medea nefas:ſic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes:nimiũq́ in morte uirorꝝ
Mors uirtutis habet:pↄiter ſternũtq́ caduntq́
Vulnere lætali:nec quenquam dextra fefellit
Cũ feriat moriente manu:nec uulnus adactis
Debetur gladiis:percuſſum eſt pectore ferrũ
Et iugulis preſſere manum:cum ſorte cruenta
Fratribus incurrunt fratres:natuſq́ parenti.
Haud trepidãte tamen toto cũ põdere dextra
Exegere enſes:pietas ferientibus una
Non repetiſſe fuit.iam latis uiſcera lapſa
Semianimes traxere foris:multumq́ cruorẽ
Infudere mari:deſpectant cernere lucem:
Victoreſque ſuos uultu ſpectare ſuperbo
Et mortem ſentire iuuat:iam ſtrage cruenta
Conſpicitur cumulata ratis. buſtiſq́ remittũt
Corpora uictores:ducibus mirantibus ulli
Eſſe ducem tanti nullam maiore locuta eſt
Ore ratem totum diſcurrens fama per orbẽ
Non tamen ignauæ poſt hæc exempla uirorꝝ
Percipient gentes:quam ſit non ardua uirtus
Seruitium fugiſſe manu.ſed regna timenť
Ob ferrum:& ſæuis libertas utitur armis.
Ignorantq́ datos ne quiſquam ſeruiat enſes.

Emicuit:ſcilicet de ſerpẽtinis dẽtibus. Vulneribus:quia ipſi ſe mutuis uulneribus ĩterfecerunt app. Omẽ dirũ:qa omen fuit ſceleris ꝙ uẽturꝝ erat ut fratres ſinguli certamine dimicãtes mutuã ſibi cædẽ inferrẽt. Phaſidos:nota fabula qũo Iaſon filius æſonis ĩcitatus a patruo pelia colchon tetẽdit ſuſcepturus uellus aureũ qđ ſeruabať ab ĩſõni ſerpẽte:q qa ĩſomnis nõ poterat clã occidi:& opus erat ut occiſo ſerpẽte illius dẽtes tauris ignẽ naribus afflãtibꝫ ſeminaret:& ex his naſcereť terrigenæ:cũ qbus ſinguli certamine dimicãdũ erat ei q aureũ uellus meruerat:ſed Medea Regis filia amore Iaſonis capta ꝓpuluerẽ & medicamina dedit:qbus ſopitus ẽ ſerpẽs:nũc hoc dicit queãdmodũ ſe terrigenæ occiderũt:ita Vulteius cũ ſuis. Phaſidos.i.colchis ĩſulæ:nã phaſis flu.ẽ colchorꝝ. Inſõni dẽte.i.dẽte ꝑuigilis ſerpẽtis. Magicis cãtibus:.ſ.lapide illo quẽ ĩ tauros iaſon iecit. Cognato ſanguine:qa frẽs erãt ex hiſdẽ dẽtibus nati. Sulcos.i.planitiẽ & tãtũ æquor q̃tũ capiebat ager:ĩ quo ſati erãt ſerpẽtini dẽtes. Expauit:ipſa medea q̃ remedia Iaſõi dederat nõ ſine timore fuit. Inexptis herbis:q̃rꝝ uĩ & ꝓprietatẽ nõdũ ãtea expta fuerat. Sic queãdmodũ terrigenæ ĩ Boetia:Itẽ ĩ ĩſula colcho ſe mutuũ ĩterfecere:ſic mutua pacti fata cadunt iuuenes. Nimiũq́ ĩ morte:põt eẽ ſẽtẽtia generalis huic loco cõmoda uidelicet qa cũ mors contẽniť:nimiũ uiriũ habet. Cadũt:occidũť. Nec queq̃:nõ errabãt in ĩferrẽdo ictus:dico nõ fefellit. Dũ.i quãuis Moriẽte manu:q̃uis lætali uulnere aliũ uulneraret:tamẽ nõ errabat manus:quĩ aliũ occideret. Nec debeť gladiis uulnus:Ideſt nõ ꝑueniũtur:ſed ꝑueniũt:qa gladii nõ prius uulnerabãt q̃ ipſi in gladios incurrerẽt. Et iugulis manũ:eius q uulnera ĩferebat tanta cupiditate moriebať:ut nõ cõtẽti iugulũ cõfoſſũ eſſe:ita ꝑmebãt:& uſq́ ad capulũ premerẽt. Parẽti:in pẽtẽ. Haud trepidãte:ꝙ frẽs in frẽs & filii ĩ pẽtes occurrerẽt:tamẽ qa uidebatur repugnare naturæ:mirꝝ quĩ manus cũ ꝑcuteret pauore cõtremiſceret. Exegere.i.pectus uſq́ ad alterã ptẽ trãſfixere. Pietas fer.una:hæc ſola pietas fuit ĩter eos ut uno uulnere ſe ĩterficerent ne multis uulneribus cõſumeret pr̃ filiũ. Foris latis.i.ſpacioſis tabulatis:nã fori.orꝝ dicũť tabulata nauiũ & põtes quibus naues utroq́ latere circũdatæ ſunt a ferẽdo quia ferãt nautas. Traxere uiſcera.i.ĩteſtina trahẽtes. Deſpectã lucẽ.i.cõtẽptã uitã. Victoreſq́ ſuos moriẽtes:gaudebãt ꝙ uulnera ſua hoſtes ĩtuereť. Vultu ſpe. ſupbo:qa ſupbe aſpiciebãt uictores ſuos:ut gauderent potius q̃ timerent. Et mortem ſentire:Ideſt uoluntatem capiebant ex ſenſu mortis. Buſtis.i.cadaueribus cæſorum mlitum. Mirantibus:quia mirabantur Octauius Libo & cæteri Pompeiani duces ꝙ inueniri potuiſſent milites qui tanti facerent ducem ſuum:quanti hi Cæſarẽ. Nullam maiore:dicit nullam unquam fuiſſe nauem quæ totum orbem terrarum fama impleuerit poſt hanc. Ore.i.ſermone. Non tamen ignauæ:hic latenter Lucanus inuehit in populum Romanum:qui turpiter crudeliſſimo Neroni ſeruiebat exemplum opiterginorum habens qui mori tam fortiter uoluerunt potius q̃ ſeruire:nũquid inueniri poſſet aliquis qui æquo animo patiatur ſeruitutem.q.d.nõ. Tamen:quamuis fortiter occiderint:tamen poſt hoc exemplũ quã ſit difficile effugere ſeruitutẽ oſtẽdit.q.d.ſatius ẽmori q̃ ſeruitutẽ crudeliſſimi tyrãni ſuſtinere. Percipiẽt:intelligent gentes ignauæ.i.ueniet tẽpus ꝙ obliuiſceť gẽtes ſuæ libertatis:cũ hoc ꝓpoſitũ ſit exẽplũ gẽtibus ne uelint ſeruire. Seruitiũ fu.ma.uel ſeipſos uel tyrannũ ĩterficiẽdo. Regna tueť ob ferꝝ:qa cuſtodibus armatis & ſatellitibus ſecuri incedunt tyrãni. Ignorãtq́ datos:hoĩes neſciũt quã ob cãm ẽſes ſint dati hoĩbus:nullã ob aliã cãm ĩ primis q̃ ut ſe a ſeruitute liberẽt.

Mors utinam pauidos: sensus hic cũ supiore cõiunctus: nã inuehebat̃ in cupidos nimiũ uitæ qui seruit̃ nõ dubitãt: si aliquo modo uitã ꝓducere queãt: nũc imꝓcatur hoc illis ꝓ pœna cõtingat ut semp in timor̃ mortis uiuãt. Mors utinã: o utinã negares interficere eos q nimiũ sunt cupidi uitæ. Subducere .i. remouere a uita. Pauidos .s. mortis. Sed uirtus te sola: uidelicet ut illis solũ aliquẽ finẽ ĩponeret: qui cæteris uirtute ꝑstant: nã mors ẽ finis oĩum maloꝝ. Nõ segnior illo: trãsit ad sequẽtiã ostẽdẽs quõ Curio pro ꝑtibus cæsaris bellũ gesserit aduersus Attiliũ Varꝝ & Iubã Regẽ Numidiæ ĩ Africa: qui ꝑtibꝰ Põpeianis fauebãt. dicit. n. ĩferius fuisse bellũ hoc qđ nunc mar\~i gestũ ẽ ꝑ Vulteiũ cõtra Põpeianos q̃ bellũ quod gestũ ẽ ĩ Aphrica ꝑ Curionẽ aduersus Iubã. Nã cũ Attilius Varrus ĩ libya ꝓ Põpeio exercitũ hẽret: & Iuba maurusioꝝ: numidaꝝ rex: ut inqt Apianus Varo obseq̃ret̃: Curio a Cæsare ex Sicilia missus duabus cũ legionibꝰ ĩ eos mouit: nauibꝰ lõgis duodecĩ onerariis uero plurimis stipatus: is cũ Vticã applicuisset breui quadã eq̃stri pugna: nonnullos ex numidis eqtes ĩ fugã uertit: & exercitu adhuc in armis cõsistẽte: ĩpatorẽ tamẽ se noĩari uoluit: ẽ. n. hæc appellatio ꝑtoribus nõ mediocris apud milites auctoritatis: q̃si ip̃is testificãtibus eũdẽ ĩpatorio noĩe haud

Mors utinã pauidos uitæ subducere colles.
Sed uirtus te sola daret. non segnior illo
Marte fuit qui tũc libycis exarsit in aruis.
Namque rates audax lilybeo littore soluit
Curio nec forti uelis aquilone recepto
Inter semirutas magnæ carthaginis arces
Et clypeatim tenuit: stationis littora notæ:
Primoq; castra locat cano ꝓcul æquore qua se

ĩdignũ fore hũc qppe honorẽ ꝑtores iã pridẽ ĩ maximis belli opibus sibi uẽdicauerãt: nũc aũt sub quo decẽ milia ĩ bello cõcidissẽt: hac appellatõe digni habebant̃: cũ aũt Cæsarẽ ĩ Hiberia uictorẽ euasisse nũciatũ eẽt aĩo sublatus curio: loco admodũ ãgusto iuxta mare castra locat: pugna igit̃ acriter ĩcepta: unicus ex Curionis militibus cecidisse dicit̃: Vari ad sexcẽti ĩteriere: pluribus uulneribus oppꝫssi: adueniẽte deinde Iuba: rumor falso sublatus ẽ circa Bragadã flu. Iubã nõ lõge distãte retrouerti: finitimis eius regnũ ĩuadẽtibus: Saburã ꝑtorẽ regis: cũ ꝑua manu ab eo ĩ ripa flu. destitutũ eẽ: quo rumore cõfisus Curio: æstatis calore cũcta ꝑurẽte: circa tertiã diei horã fortissimã exercitus sui ꝑtẽ ĩ Saburã mouit: ꝑ iter arenosũ & aquis sterile ꝓuectus: Latex qppe hibernus calore solis adustus ĩaruerat: squalebãt oĩa circum loca. fluuius uero a Sabura & Rege assistẽte tenebat̃: sublata itaq; spe Curio ad colles ob ardorẽ solis retrocessit siti: suffocatõe confectus quẽ cũ adeo affectũ ĩtuerent̃ hostes flu. statĩ trãsmisere ad pugnã ꝑparati Curio uicissim e mõtibꝰ descẽdit ĩpite admõitui ac ĩsapiẽter acies ĩfirmas agẽs demũ Numidaꝝ eqtibus eũ circũueniẽtibꝰ ꝑ aliq̃tulũ tẽporis paulatĩ r̃trocessit & ĩtra breue spaciũ telluris copias redegit: repulsus denuo cõfugit ad montes. Asinius polio clade iã multoꝝ ĩminẽte uticã cũ paucis exercitũ reducit: ne q̃ interĩ a Varo calamitas ob rumorẽ habitæ cladis ĩsurgẽte Curio ꝑiculũ aggressus: pugnãsq; cũ oĩbus q una aderãt ĩterfectus ẽ. ita ut ad ꝑollionẽ nemo uticã tãtæ cladis nũcius redire posset. hũc igr̃ finẽ: pugna apud Bragadã fluuiũ gesta habuisse dicit̃ Curioni caput abscisũ ad Iubã delatũ ẽ. Nec segnior: hic mars. Tũc: eodẽ tẽpore. Libycis exarsit arẽis: uidelicet q; a curione gestũ cõtra regẽ Iubã Acciũ & Varũ q ꝑtibus Põpeii fauebant. Namq; rates audax: nũc ĩcipit narrare ut supius dictũ Cæsar curã rei frumẽtariæ agẽs curionẽ miserat ĩ Siciliã: nũc ergo dicit: q; ꝓfectus ex Sicilia ĩ Aphricã Curio uenit ad eũ locũ: q ut historici qdã refer̃t ãguillaria uocat̃: iam copias trãsportauit duas legiones mouit: quas a Cæsare accepat biduo & tribꝰ noctibus nauigatõe cõsumptis ad hunc locum peruenit qui anguillaria uocatur: hic autem locus abest ab oppido clypea. quod siculi extruxserunt: & aspida primum noiauerunt: teste Solino capi. xl. passuum. xx. milia: ibi ẽt & statio nauibus aptissima: nã duobus promontoriis utrinque eminentibus continetur: ideo stationem hanc notam idest nobilem Poeta dixit hic apud fluuium Bragadam castra posuit Curio: sed bragada fluuius aphricæ iuxta oppidum musci est: & huic fluuio bragadæ uicina etiam metatus est castra Attilius regulus: quo tẽpore magna clade militum serpentem illum longitudine & magnitudine insignem in hoc ipso fluuio interemit pedum uidelicet centum & uiginti: ut refert Gelius: de his igitur locis loquit̃ Lucanus: ubi castra dicit posuisse Curionẽ: qui simulatque e Sicilia profectus est in Aphricam uenit. Audax: Lucanus sic & uirgilius nunquam audacem appellat quenquam: cui deĩde nõ sit semp aduersa fortuua secuta: ut Turnus audax ita & hoc loco de Curione dicit: sicuti supra: Audax uenali comitatus curio lingua. Lilybeo: Idest sicula tellure: nam Lilybeus mons est Siciliæ que triquetra appellatur: idest triũ promõtorioꝝ insula: quæ sunt lilybeus Pachinnus & Pelorus. Aquilone recepto: Quia biduo & tribus noctibus nauigatione cõsumptis ad eum locum peruenit qui anguillaria appellatur: & ut a nonnullis fertur ex quattuor legionibns quia copias Attilii Varri despiciebat: qui prouinciam illam a senatu populoque Romano tenebat: aut pro Pompeio exercitum hoc in loco habebat duas tatummodo Curio asportauit. Aquilone: Idest uehementi uento. Semirutas carthaginis arces: quia euersa fuit a Scipione aphricano inferiore. Notæ stationis: Idest nobilis quia habet hic locus stationem æstate accomodatam: nam duobus promontoriis eminẽtibus claudit̃. Tenuit. s. terrã apposuit littora. Cano æquore: spumoso mari ea parte qua.

Bragada lentus agit siccæ sulcator arenæ.
Inde petit tumulos: exesas undique rupes
Anthæi quæ regna uocat non uana uetustas
Nominis antiqui cupientem noscere causas
Cognita per multos docuit rudis icola patres.
Nondum post genitos tellus effœta gigantes
Terribilem libycis partum concepit in antris
Nec tam iusta fuit terrarum gloria typhon.
Aut tityos briareusq; ferox: cæloque pepercit:
Quod non phlegræis anthæū sustulit aruis.
Hoc quoq; tā uastas cumulauit munere uires
Terra sui fœtus: quod cum tetigere parētem
Iam defecta uiget renouato robore membra.
Hæc illi spelunca domus latuisse sub alta
Rupe ferunt: epulas raptos habuisse leones.
Ad somnos non terga feræ præbere cubile
Assueuit: nō sylua thorum uiresque resumit
In nuda tellure iacens: periere coloni
Aruorum libyæ: peunt quos appulit æquor
Auxilioque diu uirtus non usa cadendi
Terræ spernit opes: inuictis robore cunctis
Quāuis staret erat: tandem uulgata cruenti

Lentus bragada: Idest tardus descēsu: qui pterlabitur Vticam teste Srrabone. Siccæ arenæ: quia libya q̄ ē ps Africæ penuria aq̄ laborat. Inde: post hæc facta fuere: nā secūda nocte posuit castra apud rupes ubi fama ē Antheū habitasse cauernas. Exesas: quod .i. declarat. Regna .s. Anthei Vt refert Solinus capit. xxvii. Lix colonia in eodē tractu Libyæ cōstituta ē: ubi Anthei regia qui inplicādis explicādisq; nexibus humi melius sciēs: uelut genitus mr̄e terra ibidē herculi uictus ē. Strabo libro ultimo dicit Gabinium Romanoꝝ scriptorem: litteris mandasse: apud Ligē Anthei sepulturā esse & Tibiā cubitoꝝ .lx. quā a Sertorio nudatā ait: ac rursū terræ demādatam. Quæ regna: quotiēs īter duo substātiua diuersoꝝ generꝝ & nūeroꝝ ponitur relatiuū regit̃ a posteriori: ut hoc loco nā primo rupes dicit: deinde Anthei: q̄ regna uocat &c. Rudis īcola .i. nouus. Antiqui no. i. nobilis cur uocarent̃ Anthæi regna. Pr̄es: qa post successionē ātiquoꝝ fama ppetuo māserat. Nōdū post genitos: nūc ponit naturalē r̄onē incolaꝝ: q declarabāt & exponebāt Curioni quar̄ loca illa Anthæi regna appellata fuissēt. Tellus .n. gigātes illos cū genuisset ut pholoū Encheladū q ausi sunt rescidere cælū. & Briareus q cētimanus bellū suscepit aduersus deos: nō effœta fuit quin alios generaret Gigātes. Effœta .i. exhausta primos gigātes genuit: q in Iouē gigantomachiā fecere. Terribilē: & hūc tātaꝝ uiriū genuit Anthæū tellus: ut si illū āte gigātes genuisset ī maximo piculo fuerit regnū Iouis: unde pepcisse uidet̃ diis: qꝛ illū sero genuerit terra. Nec tam iusta fuit: q̄ tiphon magnæ gloriæ fuerit terræ propter talē ptū: unus ex gigātibus q arma cōtra iouem sūpserat. Tiphonis gigātis cubile positū accolæ credūt in ātro illo siciliæ famosissimo qd̄ Latis primū patet faucibus: post modū in pcessu p angustias obscurat̃ auctor̃ Solino capi. li. Tityus: gigas: qui ausus fuit latonā de stupro īterpellare: ūde Apollinis & dianæ sagittis occisus est: q filii fuerunt latonæ: q tātæ magnitudinis fuit: ut p terrā extēsus multa iugera terræ occuparet: & detrusus ē ad īferos hac pœna ut corrosis uisceribꝫ sēp nascant̃. Veꝝ Tityus: ut refert Strabo li. nono uir uiolētus ac flagiciosus tyrannus panopeæ interēptus est ab Apolline cū delphos adiret p uiā: qua tūc Atheniensis populus pythiadē supplicatōnē: cū pōpa p̄mittebat. Briareus. gigas cētimanus q̄ ausus ē pdere cælū. Quod nō ph. ī hoc miserata cæli terra qꝛ nō hūc āte alios pepit. In aruis phlegræis .i. ī gigantomachia q̄ gesta ē in ualle phlegræa agro Cāpāiæ uicino: āteq̄ oppidū fieret: rumor ē ī militia mūdi dimicatū cū gigātibꝫ: ut penitus pseqt̃ solinus cap. xiiii. q̄tis pbatōnibꝫ ipia īditia diuinæ expeditōis ī hoc sæculo pseuerauerūt: illic si q̄do ut accidit nībis torrētes excitāt̃: & aucta aq̄ꝝ pōdera ruptis obicibꝫ ualētius se ī cāpos ruūt: eluuione ossa refert detegi ad īstar: q̄ nō sūt ex corporibꝫ humanis: sed mō grādiori: q̄ ob enormem exercitus monstrosi magnitudinem iactitant extitisse: idq; adiuuatur argumento saxorum immanium: quibus oppugnatum cælum credunt. Hoc quoq; tam uast. ad cætera quæ alii gigantes habuer̃ hoc munus addidit terra ātæo qꝛ quotiens uiribus defatigatus esset cadēs a terra uires resumebat & recētior ad pugnam fiebat. Vastas magnas. Cumulauit: amplificauit. Sui fœtus: Idest partus scilicet Anthæi. Defecta: defatigata Vigent: recreātur: reficiuntur o Curio. Ferunt: scilicet maiores nostri. Epulis: si scire uelis quo cibo uteretur. uidelicet uenatione leonum. Ad somnos: nec sibi cubile sternebat: sed in nuda tellure iacens seipso fortior reddebatur. Terga: pro tergora: idest pelles quia non utebatur stratis pellibus. Cubile: in locū cubilis. Non sylua thorum: non frondibus stratis iacebat. Periere coloni: & dum uiueret terrestria & maritima uastabantur uiolentia huius Anthæi. Coloni: terrestres. Aequor: idest maritima regio. Appulit: alluit. Auxilioque diu: Et tantæ uirtutis erat ut non opus esset resumere uires a terra dum certamen ipsi fuit: cum cæteris non opus fuit huic cadere ut uires a terra reasumeret: sed cum Hercules uenisset: opus fuit ut uires a terra acciperet. Tandem uulgata: tandem peruenit ad aures Herculis monstrum hoc Anthæi: & sicut aliis malis tetram liberauerat: ita & hoc monstro liberare uoluit.

Fama mali terras monſtris:æquorq; leuātem
Magnanimū alcidē libycas exciuit in oras
Ille cleonæi proiecit terga leonis.
Antheus libyci perfudit membra liquore.
Hoſpes olympiacæ ſeruato more paleſtræ.
Ille parum fidens pedibꝰ contingere matrem
Auxilium membris calidas īfundit harenas.
Conſeruere manus:& multo brachia nexu.
Colla diu grauibus fruſtra tentata lacertis
Immotumq; caput fixa cum fronte tenetur
Miranturque habuiſſe parē: nec uiribus uti
Alcides primo uoluit certamine totis:
Exhauſitq; uirū quod creber anhelitus illi
Prodidit:& gelidus feſſo de corpore ſudor.
Tunc ceruix laſſata quati:tūc pectore pectus
Vrgeri:tunc obliqua percuſſa labare
Crura manu:iam terga uiri cedentia uictor
Alligat:& medium cōpreſſis ilibus artat:
Inguinaq; inſertis pedibus diſtendit:& omnē
Explicuit per mēbra uirum:rapit arida tellus
Sudorem calido cōplentur ſanguine uenæ.
Intumuere tori:totoſq; induruit artus.
Herculeoſq; nouo laxauit corpore nodos.
Conſtitit alcides ſtupefactus robore tanto

Fama mali:ſcilicet Anthei. Alcidem herculem. Terram monſtris æquorq; leuātē nā occidit Caccū: aprum :Nemæum leonem:hydram in lerna palude. Aequor:ideſt ſtymphalidas aues in æquore occidit q̄ infeſtabant nauigātes. Stymphalides aues dictæ ſūt a ſtymphalide palude archadiæ teſte Stra. li.viii. quas ab hercule ſagittis & tympanis fugatas poetæ fixerūt. Exciuit:excitauit. Oras libycas:ut ibi mōſtrū hoc anthei tolleret. Ille cleonæi:nunc dicit cum hercules ueniſſet quo pacto uterque hinc antheus hinc Hercules præpararunt ad ſingulare certamen:noluit hercules claua:nec ille gladio pugnare:ſed rem lucta inter ſe aggere placuit & tāquā luctatores īter ſe certarent:& probare uter utrum proſterneret. Cleonæi leonis:iter cleonas & phylūtem ſurgit ſylua ut refert Strabo libro octauo in qua argiui ſacra celebrare conſueuere. Nemæa:ibi quoque quæ de Nemæo leone geſta.fabulis prodita ſunt:diſtant cleonæ ab argo ſtad.cētum & uigīti:a Corītho uero ſtaī octoginta : Sunt autem cleonæ mediocre oppidū. uia ſitum:quæ ex argo corinthum ducit. Terga.i. clypeum:nam leonis occiſi pellem hercules clypeo ſuo impoſuit. Antheus libyci: quia ſicut hercules occiderat nemæum leonem ita hic Antheus libycum occidit. Hoſpes:hercules qui pegrinus erat Liquore:ideſt oleo. De more paleſtræ: ad ſimilitudinem olympici certaminis ꝙ primū ipſe hercules inſtituerat ī honorē attaui materni pelopis : intermiſſum auctore Solino cap.ii.Picus filius eius inſtaurauit poſt excidium troiæ anno quadringenteſimo octauo. Ille parum id fecit Hercules: ſed hoc fecit Antheus: Contingere matrem:ut uires ſperneret. Cōſeruere manus:nūc dicit qūo inter ſe luctati fuerūt. Cōſeruere proprie ē luctatorū qui manus manibus conſerunt & brachia nexu:ſcilicet cōſeruere. Colla diu:quia etiam lacertis colla capere tentabant ut alter alterum proſterneret. Fruſtra: quia nihil efficere poterant. Grauibus:ponderoſis:fortibus. Caput immotum:ſcilicet tenebant : ſed fronte : & pedibus acriter certabant. Immotum : ſcilicet neruis extenſis. Fronte : quia frontem fronti opponebant ex oppoſito. Miranturq; habuiſſe parem:& Hercules mirabatur ſibi parem Antheum eſſe:& Antheus Herculem. Nec uiribus : Nunc dicit qua arte Hercules luctatus fuerit cum Antheo. nam primo aliquamdiu ſuſtulit ut fatigaret eum:& laſſum facilius uinceret. Nec uoluit cer. noluit hercules primo effundere totas uires : ſed ſenſim illum tenere ſublimen:& illum ad laſſitudinem deducere tentauit. Exhauſit:euacuauit uiribus:ex eo cognouit hercules ꝙ ille crebro anhelitu fatebatur laſſitudinem uiribus exhauſtum eſſe Antheum. Tunc ceruix:alia ſigna ſubiungit primo immotum caput dixit tenuiſſe nunc dicit magis magiſque quati ac nutari:nunc deſtrorſum nunc ſiniſtrorſum. Quati:pro quatiebatur. Pectore:pectus iam lacertis non poterat a corpore ſuo reiicere Antheus Herculem:nam Hercules comprehenſum illum pectori ſuo adduxit. Tunc:deinde. Vrgeri:pro urgebatur. Labare.i.cadebant. Obliqua manu:nam habent luctatores artem quandam:& manuum & pedum:ut facile aduerſarium puertere poſſint. Iam terga:iam ita inhærebat hercules Antheo ut ipm manibus compræhenſum conſtringeret. Medium compreſſis ilibus artat: quia qua ilia ſunt medius compræhenſus erat. Pedibus diſtendit & omnen:cum pedes pedibus inſeruiſſet peruertit illum & precipitem dedit humi. Per membra uirum:tan longus latuſque erat ꝙ membris occupauit terram. Rapit arida tellus:ſed ſimulatque tetigit terram refectus eſt: & recens ad pugnam rediit acrior. Venæ:anthei. Sudorem:laborē. Intumuere:ſcilicet reſumptis a matre uiribus:ideſt. Intumuere tori:inflati ſunt. Toros : pulpas appellat. Induruit:ideſt durior factus eſt. Nodos: ideſt digitos. Couſtitit alcides ſtupefactus robore tanto:admiratus eſt Hercules : nam quem iam uiciſſe putabat nunc ita reſtitutum uidebat quaſi nunc primum luctari inciperet. Nec ſic:dicit magis timuiſſe in hoc certamine nūc

Nec ſic inachiis:quãuis rudis eſſet in aruis
Deſectã timuit reparatis anguibus hydram
Conflixere pares:telluris uiribus ille
Ille ſuis:nunquã ſæue ſperare nouercæ
Plus licuit:uidet axhauſtos ſudoribus artus
Ceruicẽq; uiri ſiccam cum ferret olympum:
Vtq; iterum feſſis iniecit brachia membris
Non aſpectatis antæus uiribus hoſtis
Sponte cadit:maiorq; accepto robore ſurgit.
Quiſquis ineſt terris infeſſos ſpiritus artus
Egeritur:telluſq; uiro luctante laborat.
Vt tandem auxilium tactæ ꝓdeſſe parentis
Alcides ſenſit ſtandum eſt tibi dixit:& ultra
Non credere ſolo:ſterniq; uetabere terra:
Hærebis præſſis intra mea pectora membris
Huc antæe cades:ſic fatus ſuſtulit alte
Nitẽtem in terras iuuenẽ mortentis in artus:
Non potuit nati tellus permittere uires
Alcides medium tenuit:iam pectora pigro
Stricta gelu:terriſq; diu non credidit hoſtem
Hinc æui ueteris cuſtos famoſa uetuſtas
Miratrixq; ſui ſignauit nomine terras.
Sed maiora dedit cognomina collibus iſtis
Pœnum qui latiis reuocauit ab arcibus hoſtẽ
Scipio .nã ſedes libyca tellure potito
Hæc fuit:en ueteris cernis ueſtigia ualli.

herculem:q̃ in certamine hydræ & aliorum monſtrorum:quibus cum certaret cõſtat in periculum atq;
diſcrimen incurriſſe. Rudis:quia quamprimum adultus eſſe ceperat hercules nullum anre monſtrum
uidit præter angues :primum mõſtrum fuit hydra lernea:& quãuis nouus eſſet certator tamen non tan
to timore perculſus ẽ &c. Inachiis ũdis.i.lerneæ paludis ubi hydra hĩtabat:Lerna argiui & mycenei agri
palus ẽ:in qua ut oſtẽdit Strabo lib.viii.hydrã cõſtituiſſe:ſcriptores tradũt in illa cũ facta ſũt purgamina:
ꝓuerbiũ quoddã uulgo manauit:Lerna maloꝝ:& lerna fluuius ẽ eodem quo palus noĩe præterfluit te/
meniũ:in quo humatus ẽ Temenus. Inachus flu.q
ut ibidẽ docet Stra.argiuã ꝑcurrit terrã. Rudis:no
uus bellator. Angui.qa cæſo uno capite tria ſubcre
ſcebant. Suis:naturalib9. Nũq̃ ſpe. & iuno q̃ illũ
ꝑdere uolebat nũquã ſpauit poſſe herculẽ ꝑire: ni/
ſi hoc certamĩe Anthei. Nouercæ.ſ.Iunonis. Ex/
hauſtos:euacuatos. Olympus: cũ ad atlãtẽ ueniſ/
ſet Hercules Atlas ãt ſtellas q̃ſdã labẽtes:cũ uidiſſet
orauit Herculẽ ut humeros ſuos tãtiſper ſubiiceret
polo ãtartico:dũ ille labẽtes ſtellas firmaret qđ her/
cules fecit.Athlas teſte Solino cap. xxxvii.mõs ẽ li/
byæ e media arenaꝝ cõſurgẽs uaſtitate:& eductus ĩ
uicina lunaris circuli ultra nubila caput cõdit:lucet
nocturnis ignib9 audiũtur & cãtus tibiaꝝ & tinni/
tus cymbaloꝝ ꝑ orã maritimã:Apex Perſeo & her
culi ꝑuius:inacceſſus cæteris ita fidẽ araꝝ ĩſcriptio
palã fecit:olympus uero ut idẽ docet mõs ẽ theſſa/
liæ q excellẽti uertici tãtus attollit̃:ut ſũma eius cœ
lũ accolæ uocẽt:ara ẽ in cacumĩe Ioui dedicata: cu/
ius alrarib9 ſiqua de extis ĩferũt̃:uoluẽte ãno cuiuſ/
mõi relicta fuerĩt eiuſmõi repiunt̃:litteræ in cinere
ſcriptæ uſq; ad alterã ãni cærimoniã ꝑmanẽt. Fer/
ret:ſuſtineret. Vtq; iteꝝ:ſed poſtq̃ hercules iratus
iterũ lacertis mediũ cõplectebat̃ Antheũ:Antheus
uero expectauit quo ad cõplexus eẽt cadere & ſpon
te ſua cecidit ut uires r̃ſumeret Quiſqs ineſt:& tel
lus cũ uideret ĩ magno diſcrĩe poſitũ eſſe filiũ ſuum
ipſa quoq; filio oẽs uires miniſtrabat. Spũs:fortitu
do. Labo.ſ.tellus ſuggerẽdo filio uires. Vt tãdem
poſtq̃ hoc ĩtellexit hercules:ſtabis inq̃t o Antæe nõ
cades:qa nõ patiar ut iacẽs reficiaris a terra:hec ubi
dixit mediũ cõplexus antheũ pectori ſuo adſtrĩxit
eo uſq; tenuit quo illũ aĩam emittere coegit:& illũ
exanimatũ cadere ꝑmiſit. Cre.nõ cõmitteris terræ
Sẽſit:cognouit crebro caſu id qđ erat. Pigro ge.qđ
hoĩes pigros facit: quia aĩa excedente corꝑe corpus
cõtrahit̃ & torpeſcit. Hic æui ue.nũc ſuæ narrati/
onis cõcludit effectũ:ut ex his q̃ ſupra dicta ſũt id ĩferat:qđ Curio audire cupiebat hac de cã qa ibi Anthe/
us hĩtauit:& ab hercule tandẽ ſupatus eſt:hæc loca Anthei uocata ſũt:ſed nomẽ inſignius hiſdẽ locis Sci/
pio Afri.dedit:q prĩus populo Ro.carthaginẽ tributariã fecit:q Hãnibalẽ tãdẽ ex italia excedere coegit.
Hic:ab Antheo. Aeui ue.cu.fin.nõ uetera monumẽta reꝝ geſtaꝝ cuſtodiũt ea quæ ab initio facta fuerũt
Vete.ãtiqui:niſi.n.fama eẽt:oĩa ãtiqua iã pridẽ ꝑiiſſet. Cuſtos:qa famoſa:iõ cuſtos. Mira utriuſq; ſui.qa
cũ uetera audimus:q̃ ꝑ famã ad aures nr̃as ꝑuenerũt nõ ſine admiratiõe accipimus. Sed ma.magnũ qdẽ
nomẽ ẽ q; anthei regna uocitẽt̃:ſed multo maius fuit hoc q; Scipiõis Afri.cornelia caſtra ad hãc uſq; æta/
tẽ appellẽtur. Cognomĩa.ſ.cornelia caſtra ſcipio dico. Reuo.bene reuocauit nã ſicut ĩ hiſtoria legit̃ Hãni
bal ꝑ decẽniũ in italia mãſit:quã multis cladib9 ac populatiõibus uaſtauit ac uexauit: tandẽ Scipio afri.cũ
ꝓuinciã africã accepiſſet a Senatu populoq; ro.demãdatã:traiecit ĩ eã ꝓuiciã ipſã tãdẽ urbẽ carthaginẽ in
uaſit:& ad eã redegit inopiã:ut neceſſario in africam r̃uocatus ex Italia Hãnibal r̃dierit:ergo. Reuocauit:
hoc ẽ cauſa fuit ut reuocaret̃.Nã Carthaginẽſes illum cenſuerũt reuocãdũ quãdo ſe aliter a Scipiõe defen
dere nõ poſſẽt. Sedes fuit.ſ.ſcipiõi q poſtq̃ traiecit ĩ africã:hæc primũ loca caſtrametatus ẽ. En uete.nam
adhuc foſſæ erant quibus caſtra circundata fuerãt:nam uallo & foſſa ueteres caſtra ſua cingere ſolebant.

Romana hos:hæc loca fuerũt:ubi primũ Ro.carthaginẽses uicerũt. Curio lætatus:hæc ubi dixit incola gauisus ẽ Curio q̃si uictoriæ omen cõcepisset:q̃ in ipso loco castra poneret:ubi Scipio carthaginensiũ uictor aliquãdo castrametatus erat. Fortuna:si ostẽderet stulticiã sui aĩ Curio q̃si felicitas locorũ eẽt quæ bello cõduceret nõ uirtus militũ. Ducũ priorũ.s.scipionis q ibi uictor fuit. Felici nõ fau.lo. q̃uis locus ille felix fuisset Scipioni:tamẽ ipse in felicitatẽ cõsecutus ẽ ut inferius ostẽdet. Non fau.uno uerbo totius rei exitũ declarauit:significat.n.ipsum cũ exercitu fuisse deletũ. Indulsit:castrametatus ẽ ibi. Abstulit omen:nã ibi Scipio uicerat:ipse uictus ẽ.ut refert Suetonius in uita diui Cæsaris:felix & inuictũ in Africa fataliter Scipionũ nomẽ ferebat̃:quo fuit ut cũ Cæsar Scipionẽ & Iubã psequeret̃:despectissimũ quẽdã ex Corneliorũ genere secũ in castris habuerit ad eludẽdas uaticinatiões ĩ eodẽ loco. Omẽ felicitatis. Nõ æquis ui.qa inferior erat sicuti declarabit. Oĩs ro.nũc dicit qũo uiribꝯ inferior erat hoste curio.s.Ro.p̃fecto Attilio Varro:nã ut ãte dictũ Attilius Var.præerat africæ:nã ꝓuinciã illã Senatus populusq̧ Ro.ei demãdauerat quã cũ impio tenebat:aut teste Apiano in eo loco ꝑ Pom.exercitũ ducebat:Nã ab initio copias Actilii Varri despitiões Curio ex q̃tuor legionibꝯ q̃s a Cæsare accepat duas tãtũ & q̇ngẽtos eqtes biduo & tribus noctibus nauigatiõe cõsũpto ĩ africã asportauit: sed Attilius Varrus:licet cũ exercitu Ro. prouĩciã teneret:tamẽ Iubam regẽ Numidiæ populiq̧ Ro.sociũ ad suum auxiliũ cõtra Cæsarẽ uocauit. Africa signis.s.ps illa africæ quã carthaginẽses aliquãdo cũ impio tenuerãt:nã uictis carthaginẽsibꝯ oĩs africa quæ sub impio carthaginẽsiũ fuerat ĩ po.ro.deditionẽ uenerat ergo ꝓuincia ro.erat africa. Cesserat.i.uicta erat ab impatoribꝯ Ro. Libyæ gẽtis.i.Iubæ regis libyæ & Numidiæ. Nõ fusior.declarat regna:qa usq̧ ad torridã zonã porrigebat̃ regnũ regis Iubæ.terræ cuius lõgitudo erat Athlas:Athlas mõs ẽ media arenarũ cõsurgẽs uastitate: & eductus ĩ uiciniã lunaris circuli ultra nubila caput tendit:qua ad oceanũ extẽdit̃ cui a se nomẽ dedit:manat fõtibꝯ:ut r̃fert Solinus:nemoribus inhorrescit:ruribꝯ aspat̃:humo nuda:nec herbida qua Africã cõtra uersus ẽ: felix nascentibꝯ spõte frugibus:arboribꝯ ꝓceris opacissimis: quaq̧ odor grauis:uestiunt̃ lanugine sericis uelleribꝯ nihil uilio re Suetonius paulinus ultra Athlantẽ primus & pene solus Ro.signa circũtulit:Iuba Ptolemæi filius auctore Solino utriusq̧ Mauritaniæ regno potitus ẽ. Mediũ terminat hãmon:latitudinẽ torrida zona:quã mare occiduũ ab Africa seiungit. Cardĩe ab occi.qa lõgitudĩe regni sui terminabat Athlas usq̧ ad gades .s.oceanũ. Gadibꝯ:ĩsulis balearibꝯ:a quibꝯ nõ procul gades in mari oceano Hercules posuerat. A medio cõfinis syrtibꝯ hãmon:a mõte mediũ regni sui terminabat:hãmon ẽ tẽplũ Iouis in Libya arenosa ubi Iupiter in.forma arietis colit̃ qa populo bacchi & populo suo sitienti:cũ illac trãsiret ĩ forma arietis arenã pede percussit:& statim ibi natus ẽ fõs:ut Iuppiter ammon.i.arenarius &c.hoc ergo tẽplo cĩgebatur mediũ regnũ Iubæ. Cõfinis syrtibus:qa ut refert Strabo lib.ultĩo circa ꝑuæ syrtis initiũ ẽ Thera urbs ꝓpe quam est ammonis ꝓmõtoriũ.Solinus cap.xl.dicit maiorẽ syrtim ostẽtare oppidũ quod cyrenas uocãt: inter hoc oppidũ & templũ ammonis milia passuũ trecẽta esse. At qua:q̃ latitudo terminatur a torrida zona. Vasto:pro uasti:qa nimio feruore habitari nõ põt. Distinet.i.disiũgit Libyam quia torrida zona inter Libyã & oceanũ posita est. Exusta calẽtis.i.exusta loca feruidæ zonæ. Sufficiũt:idest finem imponũt spacio regni. Populi tot castra:si scire uis quot populos secũ traxerit Iuba.s.quibus ipse impabat. Dolopes:populi qui meridiẽ uersus habitãt. Numidæ uagi:uagos dicit nã ut libro ultimo refert Strabo cũ regionẽ fœcũdã ĩciderẽt quãquã feris abundãtẽ:iis omissis & agri colẽdi studio licẽtius inter se cõuertebãt̃.& regiõe feris dimissa:uagã & instabilẽ uitã agebãt:nõ secus: q̃ q ob inopiã & locorũ sterilitatẽ & aeris inclemẽtiã eiusmõi uitæ gẽus eligũt. Nasamões:populi q teste Stra.primi sterililẽ & aridã r̃gionẽ obtinẽt:postea psylli & getulorũ ps & garamãtes: Paratus g.in.equo.unũ seq̃t̃ ex reliquo:nã qa ĩculto utit̃ equo.iõ semp paratus ẽ.nã equũ ascẽdũt sine sella sine freno .Gætuli a uctore Strabone libro ultimo in penitiore regione libyæ montana ac deserta tenent quæ quodãmodo dispersa sunt usque ad syrtes.

Romana hos primũ tenuit uictoria campos
Curio lætatus tanquã fortuna locorum
Bella gerat:feruetque ducũ sibi fata priorum
Felici non fausta loco tentoria ponens
Indulsit castris:& collibus abstulit omen.
Sollicitatque feros nõ æquis uiribus hostis
Omnis romanis quæ cesserat africa signis
Tunc uarii sub iure fuit: qui robore quãquã
Cõfisus latio:regis tamẽ undique uires
Exciuit libycæ gentis:extremaque mundi
Signa suũ comitata iubam:non fusior ulli
Terra fuit domino:qua sunt lõgissima regna
Cardine ab occiduo uicinus gadibus athlas
Terminat a medio cõfinis syrtibus ammon
At qua lata iacet uasti plaga feruida regni
Distinet oceanum.zonæq̧ exusta calentis
Sufficiunt spacio: populi tot castra sequũtur
Aut dolopes numidæq̧ uagi. sẽperq̧ paratus
Inculto gætulus æquo tum concolor indo

Maurus.iops nasāon mixti garamāte pusto
Marmaridæ: uolucres æquaturusq; sagittas:
Medorum tremulū cū torxit missile mazax.
Et gens quæ nudo residens massilia dorso.
Ora leui flectit frenorum nescia uirga
Et solitus uacuis errare mapalibus afer
Venator:ferriq; simul fiducia non est
Vestibus iratos laxis operire leones:
Nec solum studiis ciuilibus arma parabat.
Priuatæ sed bella dabat iuba concitus iræ
Nūc quoq; quo supos humanaq; polluit āno
Lege tribunicia solo depellere auorum
Curio tentarat:libyamq; auferre tyranno
Dū regnum te roma facit.memor ille doloris
Hoc bellum scœptri fructū putat esse retenti
Hac igitur regis trepidat iam curio fama
Et quod cæsareis nunquam deuota iuuētus
Illa nimis castris:nec rheni miles in undis
Exploratus erat:corsini captus in arce.
Infidusq; nouis ducibus:dubiusque priori
Fas utrunq; putat:sed postq̄ languida segni
Cernit cūcta metu nocturnaq; munia ualli

Maurus: occidentem uersus habitant mauri in æthiopia occidentali:nam duæ æthiopiæ sūnt.s.orien-
lis & occidentalis.Mauri:ut refert Strabo:uberem regionem īhabitāt:magna ex parte pastoraliter uiuūt:
his comæ cincinis exornantur:& barba & aures:& tersura dentiū & unguium cultū:raro uideas īter se cō
tingere:dū ambulant:ne capillorū ornatus perturbetur:pugnant frequēti ab equo hastati equis nudis utē
tes & uinceis frenis. Concolor indo:nam sicut indi æthiopes oriētales nigri sūt:ita mauri occidētales ni
gri sunt. Inops.i.ariditate nimia sterilis. Garamātes ut docet Strabo ab æthiopibus absunt.ix.x. ue dierꝝ
itinere. Marmaridæ:marmaridæ ut idē inqt Stra-
bo ad hammonē usq; ptendentes cyrenæ plurimū
accedunt:quæ cōtra occidentalē Cretæ extremita-
tē.i.arietis frōtē iacet. Perusto:a solis calore. Ae-
quaturusq; sagittas mazax:populus sagittarum pe
ritus:ut etiam sagittando medos æquiperare possit
scilicet sequitur. Tremulum:uibratū. Et gens.s.
Massilia quæ equū regit nō freno:nō calcaribꝰ sed
uirga tantūmō. Massilia:p massiliēsiū: nō galliæ:
sꝫ africæ.Vir.Massiliiq; ruūt eqtes. Dorso.s.equi.
Afer uenator:q cōsueuit mapalia hītare: nā hi sūt
maximi uenatores: & pcipue leones agitāt: quos cū
uenabulis psequunť uel alias feras & si uīcere nequi-
uerint laxis uestibus implicant eos & illos iā retibꝰ
implicantos capiunt. Aphricæ principium est a fi-
nibus ægyptiorū:quod est Alexandriæ p anti cipa-
ta deserta:ultimus āt finis illius Athlas:insulæq; oc-
cidentales:quas fortunatas uocant:interna eius plu
rimæ quidem bestiæ:sed principaliter leones tenēt
qui ut Aristotiles perhibet:soli ex eo genere:qđ dē-
tatū uocāt:ptinus cū nascūtur uident. Ferri:non
cōfodiunt uenabulis nec sagittis:sed latis uestibꝰ.
Nec solū:dicit iubam Regē motū fuisse ut bellū in-
ferret Curioni:nō solum quod in auxilium a præfe
cto Ro.uocabať:uerum ēt q priuatæ sibi erāt cum
Cu rione inimicitiæ & simultates:nā Curio ī tribu
natu suo intercesserat ad populū ut bellū īferret Iu
bæ:q.s.periculosus ac formidolosus esset puinciæ
Ro.hoc est africæ:huius rogatiōis cā hic magna cu-
piditate ī auxiliū Attilii Varri cū uniuerso exercitu
aduersus Curionē uenit. Cōcitus iræ.i.bella cōcita
bat ira qua īflamatus erat aduersus Curionē. Anno
.s.sui tribunatus. Supos hu.i.diuina hūanaq; iura turbauit:hoc dicit qa magis fauebat pōpeianis ptibus
Lucanus:sed tamē reuera fuit:nā cū senatus cēseret referēte cōsule prīo legatū mittēdū eē Cæsari in Galliā
ipse uero cæsar tradito successori exercitu in Italiā priuatus rediret huic senatuscōsulto q in sententiā fie-
bat cōsulū:ītercesserūt Tribuni plebis.M.ant.& Curio cōtra leges:iō dicit ipsū uiolatorē fuisse diuinarū
humanarūq; rerum:hāc rogationē facit ad populū de bello īferēdo Iubæ Curio. Lege:quā tulerat ad po
pulū. Tyrāno:Iubæ. Dū regnū:qđ uni subigeř tētauit:quia uolēbat ut Cæsar cū imperio Italiā armis
opprimeret. Memor.s.Iuba doloris q se nouerat e regno ppe depulsū a tribuno Curione existimabat se
nūc ulcisci iniuriā quā a Curio acceperat. Fructū putat.s.q dii hoc dederīt:ut hoc bello possit īstare cōtra
eū qui se reuocari de regno nolebat. Hac igiť regis.nūc dicit qūo se habuerit Curio postq̄ audiuit ī auxi-
liū Attilii uēturum eē Iubā:nam trepidare cæpit q illius uires cognouerat:præterea ēt suoꝝ ipē militum
fidei nō ualde fidebat.Ex his.n.erāt qui diuersis ī locis a cæsare uicti de partibꝰ Pōpeianis ad cæsarē trāsie-
rāt:ut propterea fidē illorū instabilem fore metueret fama trepidare cæpit Curio āteq̄ cū exercitu ueniret
Iuba. Atq; aliā rationē adiūgit cur ēt trepidat. Nouis castris:quia sub ipo nūq̄ ātea militauerat. Nec explo
ratus:sed tyro potius. Corphini captus:erāt milites:q maiori ex pte capti fuerāt:iō de fide eoꝝ Curio nō
mediocriter dubitat. Priori.s.Pom. Dubius inter priorē ducē Pōpeiū & nouū.s.curionē. Fas utrunq;
an illā magis q̄ aliā partē tenerēt ignari. Sed postq̄:At uero ut audit ēt milites dubitare & incertos eē:qui
ēt metu perculsos deseruisse excubias tēpore noctis:cū uero Curio dubitat iā secū cogitare cepit:uidelicet
audaciā ostēdēdam esse & metum deponēdum:ut uultu fiduciam simularet:& quæ uerba secum loque-
retur dicit. Segni metu i.torpenti. Nocturna munia:idest custodias & officia excubiarum nocturna.

Desolata:destitutas excubias. Fuga:qa oẽs in ĩteriorẽ partẽ ualli se receperunt. Audẽdo ma.si q̃s audaciã ostẽderit & uehemẽter timuerit:audendo magnus tegit̃ timor. Prior.s.q̃ hostis:qui qa prior descẽdit in aciẽ uidet̃ suis uiribꝯ cõfidere. In æquũ:in planũ cãpũ. Dũ mens ẽ.s.sub impio meo:& anteq̃ trãsfuga fiat. Variã mentẽ:quãdo spaciũ cogitãdi dat̃ semp in diuersa trahit̃ aĩus. Eripe cõsiliũ.s. ne demas spaciũ cogitãdi trãseundi ad hostes. Cũ dira uoluptas:qa simulacp ugnare ceperit nõ cogitabit utrũq̧ ex duobꝯ sequi malit. Subit:ingredit̃. Presso.i.cõpresso manibꝯ ense. Texere pudorẽ: qa ne uiderẽt cõtra

Desolata fuga:trepida sic mente profatur.
Audẽdo magnus tegit̃ timor: arma capessã
Ipse prior:cãpum miles descendit in æquum
Dum meus ẽ:uariã semper dant ocia mẽtem
Eripe consilium:pugna cum dira uoluptas
Ense subit presso:galeæ texere pudorem
Q uis cõferre duces meminit̃ q̃s pẽdere cãs
Q ua stetit inde fauet:ueluti fatalis harenæ
Muneribus:non ira uetus concurrere cogit
Productos:sed odere pares:sic fatus apertis
Instruxit campis acies:quẽ blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit.
Nam pepulit uarum campo:nudataq̧ fœda
Terga fuga donec uetuerunt castra cecidit
Tristia sed postq̃ superati prælia uari
Sunt audita iubæ:lætus quod gloria belli
Sit rebus seruata suis:rapit agmina furtim
Obscurataq̧ suã per iussa silentia famam.
Hoc solũ metuens incautus ab hoste timeri
Mittitur exigua qui prælia prima lacessat
Eliceatque manu numidis a rege secundus
Vt sibi cõmissi simulator sabbura belli.
Ipse caua regi uires in ualle retentat.
Aspidas ut pharias cauda solertior hostis

quos pugnabãt: neq̧ ipsi nõ cognoscunt̃ tecto ore galea:& aliquis eis obiiciat:qui pauloante cũ Pom. militaueras:nũc partibus cæsaris faues. Conferre: comparare & cõparatiõe alteꝝ alteri p̃ponere. Pẽdere:pro cõpensare uter ducũ meliorẽ cãm habeat Põpeius ne:an cæsar. Veluti:nũc per similitudinẽ probat hãc sentẽtiam Curio quemadmodũ gladiatores qui postq̃ i cãpũ ꝓcesserint:nulla simultas ãtiqua: nullæ inimicitiæ cõcitant hos:sed ubi alter aduersariũ sibi oppositũ uiderit:ẽt si nullæ unq̃ inimicitiæ fuerint:ita aduersus eũ fertur:ac si capitalis inimicus:ita faciẽt milites nr̃i Arenei qua gladiatores dimicare solent. Pares:sibi factos pares dicuntur proprie armis inter se cõcurrũt. Quẽ blanda fu.& prio q̇dem cursu fortuna fauit Curiõi:qa sic solet facere his quos maiore clade opprimere uelit. Blanda: quæ semp blãdit̃ malis. Nã pepulitqa primo cõcursu fusus ẽ Varus cũ exercitu ro. Varũ: præfectũ ꝓuĩciæ Africæ:uel q ꝓ põpeio exercitũ ĩ Africa hẽbat. Castra cecidit: Curio cũ exercitu suo donec se in castra recepit:& cũ castra ingressus eẽt:uallo ꝓhibiti sunt ne ꝑcuti possẽt. Tristia: sed reddit ad Iubã qui ad auxiliũ Vari uenit q audiuerat qũo Curio illum fuderat atq̧ fugauerat hac conditione magnã læticiã cepit Iuba q̧.s.sibi facultatẽ nũc denique dari uidebat:ut suã iniuriã ulcisceret̃: cõtinuo igit̃ exercitũ suũ ducere parat:& nitit̃ nõ solũ uiribus:sed cõsilio Curionẽ opprimere. Tristia:aduersa. Superati:a Iuba. Gloria belli.s.ipse uictor gloriã huius obtineat. Rapit.i.raptim ducit. Suã famã.i.sui aductus famã. Iussa silẽtia:qa iussit ut oẽs q̃ maxĩe possent ꝓtectionẽ suã occultarẽt:quia illũ incautũ opprimere posse sperabat. Hoc.s. timeri: Hoste:qui incautus erat donec timeret. Mittit̃ exigua:dicit quẽ modũ tenuerit Iuba:ut dolo & fraude aggrederet̃ Curionẽ:nã simulauit se nõ discessisse de regno suo:sed præmisisse Sabburã quẽdam ductorem exercitus sui:uel prætorem regis:teste Apiano:ut diximus superius:cum hanc tetigimus historiam: & præmisit quidẽ illũ:sed ipse Iuba cũ reliquis copiis subsecutus ẽ Sabburã. Exigua manu.i. parua copia militũ. Numidas:inter Numidas primus ẽ qui oĩbus imparet:sed post regẽ hẽbatur secũdus. Simulator:ut simulet sibi bellũ esse cõmissũ a Rege Iuba:ut tãq̃ ipse erat in loco uallis ubi milites & exercitũ oẽm delitescere iussit Iuba. Aspidas ut pharias:Icheneumon:queadmodũ ostendit Strabo Geographus Cocrodilis & aspidibꝯ ꝑniciẽ infert:eas & eaꝝ oua delet luto incrustatus:inuoluit̃ enĩ in eo:postea ad solẽ siccatus aspides ꝑ caput uel caudã capiens in flumẽ trahit atq̧ occidit:qui ãt sentiũt mustellã ĩterimere aspidem errãt:nã ut ait Solinus Mustellæ uincũt basiliscũ malũ in terris singulare:ꝑ similitudinẽ ostẽdit igit̃ qũo ludificauerit Curionẽ Iuba:queadmodũ Ichneumon serpẽtẽ:hãc.n.naturã habet ichneumon ut occidat aspidẽ dolo & fraude:nã cũ diligẽter obseruauerit ubi aspis in cauernis habitat Ichneumon ad locũ illũ uenit & caudã repit supra os illius cauernæ:ubi hĩtat aspis:& cũ caudæ umbrã uiderit moueri irritat̃ aspis:ichneumon fert̃ huc & illuc:deniq̧ extus serpẽs erũpit:at uero Ichneumon agilitate corpis huc & illuc mouet̃:& serpẽs cũ tã captũ esse crediderit: obliquo capite in eã ꝑtẽ ubi ẽ Ichneumõ flectit̃:ille agilis saltu a tergo occupat eũ:& guttur aspidis dẽtibꝯ adstringit hoc mõ dicit fecisse Iubã:nã Curio cũ intẽtus eẽt ĩ eos quos p̃miserat a tergo eũ Iubã ĩuasit & cũ oĩ exercitu cõuenit ut deletus occideret̃. Solertior ho.

Ichneumon. Aspidas pharias.i.serpẽtes aspidas quæ abũdant in pharo ĩsula. Solertior.s.aspide:licet ue/
nenosior sit aspis tamẽ cautior ẽ ichneumon. Prouacat:ad irã. Incerta umbra.i.i cõcussiõe extremæ cau
dæ. Vanas serpẽtes:cũ egressa fuerit:& ichneumõ uiderit q huc & illuc agilis iactat ẽt serpẽs emicat. Ob/
liquũ corporis agilitate obliquũ caput elidit. Effusi serpẽtis: quia effundit in auras:dũ credit cape ichne
umonẽ ipse ab alio capit. Guttura.i.sub capite ubi sanies ẽ:nã in dentibꝫ serpentis sanies ẽ: declarat locũ
quo capit aspidẽ ichneumon.s.guttur. Citra sa.le.i.sub ueneno lætifero. Irrita pestis:nã cũ elisũ fuit gut
tur serpẽtis tota extenditur:quæ cũ uiuit in spiram
circũuoluitur. Exprimitur:explicat. Fortuna: sci
licet secũda:quia pria pugna hostes fuderat Curio.
Euentũ:successionẽ in fraudibꝫ:nã qa uicerat: iõ
audacior factus erat. Ferox:ob uictoriã. Nõ explo/
ratis:de more nullis exploratoribꝫ pmissis:sicut du
ctores exercitus facere solent. Nocturnũ:nõne ẽt
Curionis impitia:siue temeritas fuit:ꝙ per ignotos
campos equites miserat. Sub auroræ mo.i.simulat
ꝙ illuxit sub ortu solis signa quæ deniqꝫ exercitus se
queretur. Frustra rogatur:a militibꝫ suis ut cautus
incederet. Libycas fraudes:nã punici natura solẽt
eẽ uersuti.unde punicus punicior.i. callidus callidi
or. Infecta.i.ualde facta ĩ hoc loco auget:sic Virg.
Turnus ut infractos aduerso:&c.i. ualde fractos.
Leti fortuna:sic fata uolebãt:ut hic sponte in pnici
em suã Curio rueret:& qui belli ciuilis auctor esset
ipse inter primos piret. Læti:propiquæ mortis.fa
ta enim appropinquabant Curioni. Auctorẽ:cu
rionẽ:qui ipsius belli ciuilis auctor extiterat :nã tri/
bunus plebis intercesserat:quo minus senatuscõsul
tũ fieret in sniam cõsulũ:qui cẽsebant mittẽdũ suc/
cessorẽ cæsari:& ne cũ exercitu:sed priuatus in itali
am rediret:iõ partes cæsaris defenderat ĩ senatu: ut
ille ciuilis belli auctor dici posset. Super ardua du/
cit:ille nulla montis asperitate deterritus super oĩa
abrupta ducit exercitũ. Abrupto milite.i.nõ serua
ta uia:aliter aspero:nã abrupta loca aspa dicimus.
Cum procul:& ubi uiderũt temere exercitũ a Curi
ne duci hostes sublata fuga rttulere pedẽ ut audaciã
Curiõis augeret:ita dico ducebat signa curio. Quũ:
p quãdo cũ supiori cõiungit:nã per ardua & ãira/
cta loca nullo seruato limite ducebat exercitum Cu
rio:cũ procul e specula mõtis ab hoste cõspectus est
& illi fraude quã aĩo cõcepant.s.nõ nihil rttulere pe
dẽ:ut ille audacius pcederet. Sua.i.ppria. Dũ:do
nec in planũ duceret exercitũ. Ille fugã: Curio ubi
uidit illos recedentes tãq̃ auctor eẽt sine ullo ordine
exercitum duxit in planum. Patuere doli: simu/
latque & uix in planum descenderat:cum undique
ex insidiis exorti essent hostes:& non prius sensit il/
los q̃ se circundatum aspiceret. Numidæque fu
gaces allusit ad nomen:Nam numidæ interpetrant
errantes:nam Numao græce significat erro latine:quia nunquam in certis sedibus habitant: ideo fuga/
ces dixit: uel ad rem respiciens:quia fugam simulauerat. Agmen:scilicet Ro.& Curionis. Deiecit: si/
ne consideratione ulla. Non timidi petiere fugam: nec licuit timidis fugere:nec fortibus pugnar:adeo
erant undique circunuenti:ut nullis se uiribus tueri possent. Prælia:quia pugnare non poterant inclu/
si. Fugam:nec fugere poterant:quia inclusi quippe declarat: nam inter saxa & abrupta loca equites im/
pellebantur:nam etiam si calcaribus urgerent equi cum per saxa moueri non possent: indignabundi fre/
na mandebant. Spargitque iubas:& surrigit aures.nam equi cum in locis sint angustis & moueri non
possint q̃tiũt colla. Fessa iacet ceruix fu.sudo.ar.iã cũ diu luctati fuerit. Artus.quia calefacti erant labore.

Ludit:& iratas incerta prouocat umbra
Obliquũqꝫ caput uanas serpentis in auras
Effusi toto cõprendit guttura morsu
Letiferam citra saniẽ.tunc irrita pestis
Exprimitur:faucesqꝫ fluunt peunte ueneno.
Fraudibꝫ euentũ dederat fortuna:feroxque
Non exploratis occulti uiribus hostis
Curio nocturnũ castris erumpere cogit
Ignotisqꝫ equitẽ late decurrere campis:
Ipse sub auroræ primos excedere motus
Signa iubet castris:multũ frustraqꝫ rogatus:
Vt libycas metuat fraudes: infectaqꝫ semper
Punica bella dolis:læti fortuna propinqui
Tradiderat fatis iuuenẽ:bellũqꝫ trahebat
Auctorem ciuile suum:super ardua ducit
Saxa:& super cautes abrupto limite signa
Cum procul e summis cõspecti collibꝫ hostes
Fraude sua cessere parum.dũ colle relicto
Effusam patulis aciem committeret aruis.
Ille fugã credens simulatæ nescius artis:
Vt uictor medios aciem piecit in agros
Vt primũ patuere doli:numidæqꝫ fugaces
Vndique cõpletis clauserũt montibꝫ agmen
Obstupuit dux ipse: simul perituraque turba
Non timidi petiere fugam.nõ prœlia fortes
Quipe ubi nõ sonipes motus clãgore tubarꝫ
Saxa quatit pulsu rigidos uexãtia frenos
Ora tenens.spargitque iubas & surrigit aures
Incertoque pedum pugnat nõ stare tumultu.
Fessa iacet ceruix fumant sudoribus artus

Lingua proiecta:quod signum erat laboris. Pectora rauca gemunt: sic faciunt equites cum nimio anhelitu spiritũ trahunt:inde gemitum emittere uidentur. Vrget:impellit. Ilia pulsus:præ nimino labore saciari non poterant equi:grauis pro grauatus diuturno labore. Lõge:pro ualde. Sicca.s.ora nimia siti. Lupatis sanguineis.i.cruẽtatis frenis.lupatũ genus frenorum est ad similitudinem dẽtium luporum Virgilius & duris parere lupatis. Iamq̨ gradũ:& seu uirga: seu calcaribus urgerentur equi:tamen non poterant augere gradum præ nimia laboris lassitudine. Addunt:addere gradum est augere. Rupisse moras cor.i.equum impulisse. Impetus.cursus bis idẽ dicit. Tantum ꝓfertur:tãtũ inquit appropinquabat hostibus:ut tela in eos torqueri possint. Oblato uulnere:idest ad uulnera. At uagus afer:sed ita quidem affecti erant hostes animis:at uero equites hostium postq̃ semel adepti sunt campum:tum uero toto cursu & impetu in hostem delati sunt: ut puluerem excusserunt:quo tãquã nube cælum tegi uidebatur. Vagus.sicut.Numidæ. In agmẽ:impetu ut inundarent hostes.Virgilius.illi agmine facto laoconta petunt. Sono: idest cornipedum & tubæ. Terraq̨ soluta:scilicet puluere diffinitio est pulueris. Torquetur:excitatur. Turbine bistonio:uidelicet uenti a bistonia:idest a thracia flãtis. Vt uero ĩpedites: prĩo eq̃stre certamẽ fuit: cũ ad pedites uenissẽt:tũ uero apparuit q̃ ĩferiores eẽnt Ro. uiribus:nã cũ in eos hostes incurrerẽt:quos iam circũuenerant:quanto propius tanto densiorẽ orbẽ ĩ angustum coartabant:adeo ut non ferme telis aut gladiis occiderentur:sed corporum cõpræhẽsione ita urgerentur:ut multi suffocarentur. Incubuit: inuasit ad pedites qui iam fugauerãt equites. Miserabile:quia quadam miseratione opprimebãtur: cum nulla parte se defenderent. Nullo:pro non.

Oraque ꝓiecta squallent arentia lingua.
Pectora rauca gemũt:quæ creber anhelitus
Et ꝺfecta grauis lõge trahit ilia pulsus. urget
Siccaque sanguineis durescit spuma lupatis.
Iãq̨ gradũ neque uerberibꝰ stimulisq̨ coacti
Nec q̃uis crebris iussi calcaribus addunt.
Vulneribus coguntur equi:nec profuit ulli
Cornipedis rupisse moras: neq̨ enĩ ĩpetus illi
Incursusque fuit tantũ perfertur ad hostes
Et spaciũ iaculis oblato uulnere donat:
At uagus afer equos:ut primũ emisit ĩ agmẽ:
Tunc campi tremuere sono:terraque soluta
Quãtus bistonio torquetur turbine puluis
Aera nube sua texit:traxitque tenebras
Vt uero in pedites fatũ miserabile belli
Incubuit:nullo dubii discrimine martis
Ancipites steterunt casus.sed tẽpora pugnæ
Mors tenuit neque enĩ licuit ꝓcurrere cõtra
Et miscere manus:sic undique septa iuuentus
Comminus obliquis:& rectis eminus hastis
Obruitur non uulneribus nec sanguine solũ.
Telorum nymbo peritura & pondere ferri
Ergo acies tantæ paruum spissantur ĩ orbem:
Ac si quis metuens mediũ correpsit in agmen
Vix impune suos inter conuertitur enses
Densatq̨ globꝰ:quãtũ pede prima relato
Constrinxit gyros acies non arma mouendi
Iam locus ẽ pressis.stipataque mẽbra terũt
Frangitur armatum colliso pectore pectus
Non tam læta tulit uictor spectacula maurus

Discrimine:dubitatione:quia iam uictoria inclinauerat ad hostes:nec dubitaᷣ quisquam posset qn oppressi essent Ro. Ancipites cãus:quia non dubius erat mars.apparebat enim manifeste Curionem uictum esse cum suis. Sed tempora pugnæ mors tenuit:pugna dicitur cum utrinque eques certat:at uero ex parte Curionis omnes occidebantur ideo illud non prœlium fuit:sed mors. Sit undique septa iuuentus:adeo ab hostibus præmebantur:ut se in eos conuertere non possent. Obliquis hastis: quia in gyro densus Ro.non poterat ex directo tela in hostes torquere:ideo ex obliquo necesse erat eos petere. Eminus:quia qui paulo longius erat rectis telis petebatur. Nymbo:multitudinem telorum comparat nymbo:non tam dẽsus hymber cadere solet q̃ tela in ro.coniecta ceciderunt. Pondere ferri:nedum acie ferri:sed pondere ip̃o Romani cadebant. Ergo acies tantæ paruum spissãtur in orbem:ergo quia undique circunuenti erãt Romani:& sensim in eos hostes ruerent effectum est ut quanto magis eos inuaderent:tanto dẽsiori orbe in angustũ coartarent.hoc mõ in medio Curio cũ ro.erant tum undiq̨ hostes adorti sunt in in mensa ac innumerabili multitudine. Acies:scilicet medium. At si quis.is qui metu perculsus ex militibus Curionis se ĩtra suos ꝛcepisset uulnerabaᷣ a suis. Vix ĩpune:adeo dẽsi & suffocati erãt. Metuẽs:metu ꝑculsus. Correpsit.i.repsit se ĩtra suos. Dẽsaᷣq̨ globꝰ:sicuti dẽsabãᷣ hostes q circũuenerãt. Gyros:q̃to magis pri mi ꝛferebãt pedẽ a medio:tãto orbis breuior & dẽsior efficiebaᷣ. Locus.s.spaciũ. Teneᷣ.s.ꝑmũᷣ ab hostibus & ipsi ĩter se. Pe.ro. Pectore:hostiũ. Colliso:cõfuso. Nõ tã læ.tu.dicit magnũ uictoriæ fructũ amisisse iubã:cũ ꝑstrĩgereᷣ ac suffocareᷣ potiusq̃ uulnerareᷣ occisi:ne hostiũ sãguinẽ fluẽtẽ uidere nequiuerit.

Quam fortuna dabat.fluuios nõ ille cruoris
Membrorũque uidet lapsum:& ferie͂tia terrã
Corpora cõpressũ turba stetit omne cadauer.
Excitet inuisas diræ carthaginis umbras
Inferiis fortuna nouis:ferat ista cruentus
Hannibal.& pœni tam dira piacula manes
Romanam superi libyca tellure ruinam
Pompeio prodesse nefas.uotisque senatus.
Africa nos potius uincat sibi:curio fusas
Vt uidit campis acies.& cernere tantas
Permissit clades cõpressus sanguine puluis
Nõ tulit afflictis animam ꝑducere rebus
Aut sperare fugam:ceciditq; in strage suorũ
Impiger ad letum:& fortis uirtute coacta.
Quid nũc rostra tibi prosũt turbata forũq;
Vnde tribunitia plebeius signifer arce
Arma dabas populis:q̃d prodita iura se͂atus:
Et gener atque socer bello concurrere iussi
Ante iaces quam dira duces pharsalia cõferts
Spectandũque tibi bellum ciuile negatum e͂.
Has urbi miseræ uestro de sanguine pœnas
Ferre datis luitis iugulo sic arma potentes.

Fluuios non ille:uicit quidem Iuba:sed non potuit spectare uictoriam:ut ex ea lætitiam caperet. Ferientia terram:quia oppræssi & suffocati moriebantur. Compressum:in media terra stipatum ab hostibus. Stetit:non cecidit. Excitet inuisas:nunc poeta quasi detestatur hanc uictoriam regis Iubæ:quæ uidebatur esse pro senatu populoq; ro.dicit enĩ ex hac uictoria ro.nihil capiunt utilitatis:sed fiunt q̃si q̃dã inferiæ carthaginensium & Hannibalis:ut umbræ eorum qui a romanis cæsi fuerũt:& debilitati ex hac uictoria læticiam capiant:& pars nulla ad Pompeium perueniat:nec ad senatum populũq; ro. pro quoq; partibus nunc rex Iuba pugnare uidebaẽ: indignũ enim e͂ ut ex cæde Ro. Põpeius senatus populusq; romanus capiatur. Inferiæ proprie dicuntur sacrificia quæ diis manibus exhibentur:& pro mortuis fieri consueuerunt:unde inferiæ quasi diis inferis dicebantur. Excitet:ad læteciam. Inuisas umbras:idest animas iampridem inimicas romanis. Nouis inferis:idest ut sanguis romanus nũc a Iuba effusus sit quasi inferiæ umbrarum carthaginis. Hannibal:qui semper capitalis hostis ro.fuerat. Ista mala:quæ nũc romanis acciderũt: idest exitia rerum sustineat. Naues:idest africanæ umbræ. Piacula:idest expiationes:uidelicet ꝙ sanguis romanus fusus fuit q̃si quoddã piaculũ umbrarum carthaginensium :ut nunc purgent iniuriam quã a romanis acceperunt Libyca tellure:quæ facta e͂ in Africa. Victusque senatus:indignum est ꝙ Senatus cupiat hãc ruinam ro.illatã sibi a Iuba rege Numidarum. Sibi: ad utilitatem suam magis q̃ Pompeii. Curio fusis:r͂ddit ad id quod omiserat dice͂s quem exitum Curio habuerit:postq̃ uidit suorum stragem nec spem ullam esse relictam. Curio fusas:non potuit suis Curio superstes esse:sed in fortissimos ruit:& fortiter dimicans occubuit: nã autore Apiano:ut diximus: cũ Asinius pollio clade iam multorum imminente Vticam cum paucis exercitum reduxisset:ne qua interim a Varo calamitas ob rumore͂ habitæ cladis insurgeret Curio periculum aggressus pugnansque cum omnibus q una aderant interfectus est:ita ut ad pollione͂ nemo uticam tantæ cladis nuncius redire posset:Curiõis caput abscissum ad Iubã delatũ est. Fusas cã.i.stratas iacere per cãpos. Sãguine puluis: qa ipse sanguis præ nimia multitudĩe puluere͂ humore suo cõpresserat Cõpressus:cõgelatus cũ puluete. Afflictis rebus: post cæde͂ suorũ. Sperare fuga:i.spem ponere in fuga & uitæ suæ cõsulere. Fortis uirtute:qa ipsa in desperatiõe factus e͂ fortis. Quid nunc rostra tibi:nunc apostrophat ad Curione͂ dicens o Curio quid utilitatis aut que͂ fructũ cepisti ex tribunitia ptãte:in qua te gessisti ut auctor bellorũ ciuiliũ fieres.ecce nũc pœnas meritas dedisti:ut te mors præueniret:anteq̃ bellũ ciuile uidere potueris. Rostra tur.uidelicet cũ populũ cõuocata cõcione cõtra senatũ cõcitabas.Rostra sũt sedilia populi in quæ cõcionabũdi tribuni plebis sedere solebant:sic dicta ꝙ deuictis bello nauali antiatibꝫ ex rostris captarũ nauium sedilia populi ro.sunt ornata:unde a Rostris nauium illarũ sedilia rostra appellata sunt. Vnde a quo foro. Plebeius signifer.i.tãq̃ signifer populi:qa tribunus plebis erat. Arce tribu. .i.tribunitia ptãte. Arma da.po.i.armabas populũ cõtra senatũ. Prodita.s.plebi. Bello concurrere:qa ipse auctor fuerat ciuilis belli:nã semper intercesserat senatuscõsulto: ne successor mitteretur Cæsari. Pharsalia:idest cãpi philippici in quibus bellũ ciuile gestũ e͂. Dira:pro in ea bellũ dirũ: utpote inter pare͂tes inter affines gestũ fuerit. Spectandum q; tibi.i.negatũ e͂ ne belli ciuilis spectator fieres. Has urbi miseræ:nunc apostrophat generaliter poeta ad oe͂s principes ciuitatum qui statũ reip.ꝑturbant: dicit enim ita contingere solere ut patriæ dent pœnas:quas etiam ipsa pattia non mediocriter passa est:sicut nũc contigit Curioni:qui quia auctor belli ciuilis extiterat dedit pœnas patriæ ex quibus ipsa quoque patria non mediocrem dolorem & iniuriam accepit. Potentes:o uos potentes ferre datis ut ferat:quia hoc ipso patria dolet ꝙ quãuis iniuriam acceperit a uobis tamen uos perdere nollet. Luitis arma: idest pœnas datis armorum. Iugulo uestro:idest sanguine uos bellorum datis pœnas:quorum auctores fuistis.

Fœlix roma quidem:ciuesq; habitura beatos
Si libertatis superis tam cura placeret
Q uā uīdicta placet:libycas en nobile corpus
Pascit aues:nullo cōtectus curio busto.
At tibi nos quando non proderit ista silere
A quibus omne æui senium sua fama repellit
Digna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
Haud alium tanta ciuem tulit indole roma
Aut cui plus leges deberent recta sequenti.
Perdita tunc urbi nocuerunt sæcula:postquā
Ambitus:& luxus: & opū metuenda facultas
Transuerso mentem dubiam torrente tulerūt
Momentumq; fuit mutatus curio rerum.
Gallorum captus spoliis:& cæsaris auro.
Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
Sylla potens:mariusq; ferox:& cina cruentus
Cæsareæq; domus series:cui tanta potestas
Concessa ē emere omnes·hic uendidit urbē;

Fœlix rōma:si supi ita curā haberēt tuēdæ libertatis:quō uīdicādæ: sed q̄a magis ulciscunt̃ in eos q̄ curā libertatis defēderit q̄ q eā libertatē offēdūt:iō multa mala respu.patiūt̃. Libertatis .s.tuēdæ:q̄ uīdicta.s. offēsæ libertatis:si ita dii libertatē po.Ro.defēdere uoluissēt sicuti uīdictā sūpserūt de his q libertatē defē/derūt:i ppetuū res illa pu.maneret:sed q cōtra libertatē fecerūt pœnas qdē dederūt: nā Marius & Sylla & Cinna & pauloāte Saturnus tr.pl.postea cæsar & M.Anto.q usurparūt rēp.crudeli morte pierūt dicit ergo q; dii uīdicāt eos q cōtra libertatē faciūt:& rēp.puertūt:sed nō ita q libertatē defēdūt:q; ita sit pbat exēplo curionis. Nobile corpus:p nobilis Curionis corpus. Libycas:africanas. Pascit:qa iacet ī sepultū. Cōtectus nullo busto.i.nec sepulchri q̄dē honore dignatus. At tibi uos: & neqs forte existiet hoc me de curione dixisse q; seditiosus fuerit: & auctor belloꝝ ciuiliū:qī cōtra eū īuehi uoluerim:tamē nō fraudabo eū meis laudibꝫ:nā ēt si ego tacuissem de his q̄ pauloāte exposui q; belli cīlis auctor fuisset tamē fama ipsa uulgasset:ūde qđ ad laudē eius ptinet nō pteribo tacitus.ad Curionē ergo apostrophat qī ipsū loquat̃ dicēs &c. Nos:uidelicet ego Lucanus nisi ista narrarē:fama ipā uulgasset. Ista.i.facta tua o curio. Oē seniū.i.oēm uetustatē:q̄ nūcēt post tot annos narratur quasi recens fuerit clades Curionis Præconia:Idest dignas laudes. Merite.ui.qa multa tibi bona partim fortuna: partim natura data fuerūt: si modo his bonis in meliorem partem uti uolueris nō oīo tibi culpa ē adscribēda sed tēporibus: nā illis tpibꝫ natus es qbꝫ disciplina bene uiuēdi de suo curriculo labi cæperat. Haud alium tanta:magna:laus maxima Curionis. dicit ullum ūquam in urbe Romana adolescentem tantæ indolis fuisse: idest qui spem magnā futuræ probitatis daret q̄ tu Curio:si recta secutus fuisses. Indoles: proprie est spes futuræ probitatis. Leges deberent: quia ipse īgenii acumine leges ciuitatis defendit. Perdita.i. perniciosa:nam perditus perniciosus dicitur: nam corrupti mores ciuitatis nocuere tibi o Curio: neque ab his te cauere didicisti: sed aliorum consuetudinē secutus es. Ambitus:Idest superflua cupiditas honorum. Luxus:luxuriosa uiuendi consuetudo quasi ciuitatem omnem corrumpebat. Metuenda facultas:quia diuites usqueadeo facti potentes ut formidolosi essēt reipublicæ & ciuitati. Dubiam:incertam mentem:,quia hinc te trahebat reipublicæ amor: īde uero cupiditas honorum sed tandem uicit cupiditas mala. Tulerunt tor.quasi excusat eum q; illa cōsuetudo ad malū omnes contraheret nimia cupiditate incensos tanquam torrenti idest amni:qui liquefactis nubibus & effusis hymbribus tanquam æstus incurrere consueuit:& tanto impetu fertur:ut nullum prorsus obstaculum resistere possit. Mutatus:Scilicet a proposito illo honesto. Fuit momētum: idest inclinatio rerum quamobrem. Gallorum captus spoliis:quia magna munera a Cæsare accepit curio ut partes suas defenderet:cum tribunus plebis esset. Cæsaris auro:quod ingens ex prouincia quam debellauerat secum attulerat: Nam auctore Apiano Paulum æmilium mille & quingentis talentis beniuolum sibi reddidit:ut neque quicquam pro illo ageret:aut contra moliretur: Curioni autem ut pro se ageret: plurimo ære alieno oppressum facile adegit. Ius licet:tu laudasti mirifice ingenium curionis: in quo dicis tantum momentum fuisse quoad ipse in proposito defendendæ libertatis steterat respublica statum suum obtinebat: sed simulatque mutatus fuit: maximum detrimentum respublica cæpit:sed non parua cum uituperatione onerat. dicit enim quamuis alii prīcipes qui bella ciuilia mouerunt patriæ libertatem emerint:tamen cum cæteri emerint libertatem:hic solus inuentus est qui uenderet. Licet:ītelligitur tamen. Oē:scilicet cum supradictis. Emere:scilicet urbem. Ense:cū ēse. Ius.i.ptātē sibi fecerūt armis In no.iug.i.ī ciues. Sylla marius.q marius & sylla de īpio paribꝫ uiribꝫ decertarūt. Cruētus.crudelis. Cina q Octauium collegam suū trucidauit ipsū Mariū e libya uocauit ad pdēdā urbē Romā. Cæsareæq; domus series:qa ad Neronem usq; cæsares īpauerāt:nā oēs Impatores cæsares dicti sūt a Iulio Cæsar̃ primo. Tāta ptās:uidelicet ut ipsi īpiū ro.teneāt ī quo totus terraꝝ orbis cōtinet̃. Emere omnes: dico urbem quāuis isti libertatē nostrā usurpauerint īde emere eā. Hic.s.Curio uēdidit urbē acceptis muneribꝫ a cæsare:nā plurimo ære alieno oppssum facile adegit Cæsar:ut p se pugnaret teste Apiano.

Lucani liber Quintus.

Ic alterna duces: Hic quintus liber est in quo continetur quomodo Cæsar atque Pompeius se in Epyrum receperunt: nec procul alter ab altero erat: Primum quidem conatus est Cæsar Pompeium obsidere & cum magno uallo & fossa itercludere: quod fecit: sed ita ut maiorem inopiam obsidentes paterētur q̄ obsessi: immo obsessi omnes commeatus & res necessarias a mari abūde hr̄e poterāt. Cū interī Cæsar cū suis fame maxima laboraret: adeo ut radices herbaꝝ ī usū cōuerteret. Tādē Pō. tā & si oīa abunde sibi suppeditarēt: īdignatus ꝙ a cæsare itercluderet: cū bene gerēdæ rei occasionē cepisset adortus suos: uenit ad uallū: cū āt oppssi essēt milites Cæsaris: ubi aliq̄diu pugnatū ē: tādē ī fugā cōuersis Cæsariāis Pō. eos ꝓsecutus ē usq ad uallū: & nisi Pōpeii humāitas & cōiseratio mouisset ciuiū eo die actū erat de Cæsare: sed iussit militibꝫ suis ut ciuibꝫ pcerēt. Apianus tamē dicit: Pōpeiū cōuersis militibus Cæsaris ī fugā uoluisse bellū uno ope cōficere nisi a Lauinio ꝓhibitus fuisset Cæsarēq dixisse refert: bellū ea die finē hitturū fuisse si hostes q̄ uictoria uti sciuissēt habuissēt. Deide post hāc pugnā se ī thessalia uterq recepit: ibiq rursus cum Cæsar magna inopia laboraret: nec dubiū erat qn necessitate ipsa cogēte ad oēs cōditōes pacis accipiēdas uenturus eēt Cæsar: sed q cū Pōpeio erāt q̄si uictoriā ī manibus haberēt: nō prius destiterēt Pō. & falsis eū criminibꝫ onerare ꝙ diceret eū piculosū bellū ciuile icipere quoad ipsū ipulerūt: ut ī cæsarē bellū moueret ꝙ ubi p̄sēsit cæsar: licet fame igēri laboraret: tamen magna lætitia affectus ē: & ūiuersos milites suos ad pugnā adhortatus &c. In principio libri tantum dicit quomodo in Epyrū se reciperint Cæsar & Pompeius. Sic fortuna seruauit pares duces hactenus fortuna uon magnopere: aut Cæsari: aut pompeio fauit: ideo pares. Alterna uulnera: quia in hispania Pōpeius cladem acceperat amissis Petreii & Afranii exercitibus: In illyrico mari cladem perpessus erat cæsar in Africa: ibi omissa naue opiterginorum amisso Curione cum exercitu. In macedum terras .i. ad campos philippicos. Iam sparserat hæmo: iam inquit appropinquabat principium anni quo noui magistratus creari solent & noui consules inire magistratum antequam magistratus consulum exiret uidelicet Lentuli & Marcelli curiam habuere ī Epyro: ut de summa reꝝ consultarent describit quoque tempus. Hæmo: Idest de hæmo monte Thessaliæ. Cadēs athlantis .s. sparserat niues .i. occidens: sumit tempus quo res gesta fuerit uidelicet quō pōpeius se in epyro habuerit uidelicet in fine Nouembris. nā stellæ quæ sunt in cauda thauri græ. pleiadas dicūtur: la. autē uergeliæ: hæ uero .viii. die mēsis nouembris intrātis: occiderī incipiūt. & .ix. die gladius orionis apparere incipit. At uero .x. die eædē oīo occidunt .xvii. die surgit scorpius: & circa meridiē sol eū ītrat: at uero .xxi. die corona occidit ita regnāt huiusmōi signa mense nouēbri. cū uero dicat Athlātias .i. una ex pleiadibꝫ quæ filiæ Athlātis fuere: ꝙ iā occidere cepūt significat mēsē Nouēbris. qa .viii die nouēbꝛis occiderī īcipiūt pleiades. recte ergo dicit ꝙ iā appropinq̄bat finis magistratus illius āni: qa prīcipiū āni ē Ianuarius: quo noui consules magr̄atū inibāt. Gelido olympo. qa incipiebat hyēs. Athlantis: patronymicū ē fœ. & una pro omnibus posuit. Instabat: qa mēsis unius medius erat ab ocasu nouēbris usq ad prīcipiū sequētis āni: quo magr̄atū noui cōsules ineūt. Fastis .i. libris: fasti .n. libri sūt q̄bus noīa cōsulū cōtinēt: bene ergo noīa fastis dicit: qa cū noui cōsules creant: etiā eoꝝ noīa fastis iscribunt. Colit: obseruat tāq̄ diē festū. Ianū: mesē ianuariū a iano dictū. Dū tamē: q̄uis īstaret finis cōsulatus āni illius: tamē āteq̄ finirēt magr̄atū suū cōsules sēatū uocarūt ī epyꝛꝫ: & ibi curiā ro. statuerīt Cōsul uterq .s. Lētulus & marcellus. Epiꝛꝫ subaudi ī. Pars ultīa .s. mēsis unius cū dimidio. Emeriti iuris .i. ptātis suæ ꝓpe iā finitæ: emeritus dr̄ q sui officii debita officia pegit: sicut emeriti milites: q̄re uagos. Per mu. i. ꝓpter diuersa belli officia: qa alii ī alterā ꝓuiciā missi fuerāt a senatu & Pō. Peregrina ac .s. q̄si cōmiseratio ē q̄ misera cōditōe fuit: tūc tp̄ris populus ro. qa coactus ē ī Epyꝛꝫ misera ac sordida sede curiā ponere. Sordida: cōparatione urbis romæ. Hospes curia: pro hospita quia in aliena regione inuenitur: hic & hæc hospes & hic hospes & hæc hospita. Secreta: idest consilia quæ secreta esse consuenerūt. Nā q̄squis .n. appellare ausus fuerit castra: ubi senatus fuit omnis: nam ubi & senatus erat: ibi & curia. Castra: scilicet secures.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER .IIII.

Ic alterna duces bellorum
uulnera passos
In macedum terras: miscens
aduersa secundis
Seruauit fortuna pares: iam sparserat hæmo
Brūa niues: gelidoq cadēs athlātis olympo
Instabatq dies qui dat noua nomina fastis:
Quiq colit prrmus ducentē tempora ianū:
Dum tamen emeriti remanet ps ultima iuris
Consul uterque uagos belli permunia patres
Elicit epyrum: peregrina ac sordida sedes
Romanos cepit proceres: secretaq rerum
Hospes in externis audiuit curia tectis
Nā quis castra uocet tot strictas iur secures?

Tot fasces:uidelicet.xxiiii.secures:nã duo cõsules erãt:& unusqsq; hẽbat.xii.lictores q precedebãt consuli gestãtes manibus secures ut reos punirẽt dicti a fascibus uirgaꝝ. Quis uocet.q.d.nẽo appellare castra. Venerabilis ordo:senatus ille uerẽdus facile dclarabit oibꝫ nõ se eẽ ĩ ptibꝫ Põpeii:sed põpeiũ eẽ ĩ ptibꝫ sena tus:qa Põpeius ẽ sub senatu:nõ ecõuerso. Vt pri.m.hæc oro Lẽtuli quã ad senatũ hẽt ĩ deliberatio gene re ẽ cõstituta.nã ĩ curia senator sẽp sñiam dicit de re:q ab aliquo ꝑlata fuerit:refert Lẽ.de bello contra Cæ. gerẽdo & sñiam suã dicit ꝑ libertate aduersus eos q hostes pĩæ facti & iudicati sũt:q; cõtra leges cõtra se/ natuscõsulta ferebãt fortiter eẽ pugnãdũ: hẽt ẽt su asionẽ.Suadet.n.ꝑ patria fortiter pugnandũ:& ni/ hil oĩo õittẽdũ q; ad libertatẽ tuẽdã & cõseruãdã pti neat:deĩde argumẽtũ sumit ab honesto: postea sũit a possibili q; uidelicet ẽt uiribꝫ supiores sĩt sẽatores cũ maior ps senatus & ciuitatis cũ ea pte sẽtiat q li/ bertatẽ tueꝛ:deĩde ẽt ipiũ magna ex pte po.ro.cum eo sẽtiat ut iã ꝑpe uictoriã certã ĩ manibꝫ hẽre uide bãꝛ:primũ igꝛ Lẽtulus hortaꝛ prẽs cõs.ut magno a nimo eẽ uelit:nec ptãtẽ & ius suũ ex loci qualitate ĩ tueri: sed ex dignitate ipsoꝝ q ubicũq; fuerint eãdẽ ptãtẽ hẽnt & habere dicũt. Lẽtulus:alter cõsul. Vt p.m.q̃ primũ prẽs mœsti siluerũt: stati ĩ excelsũ locũ Lẽ.cõscẽdit:ut nullius sñiam oẽs audire possẽt. Te nuere si.c.hyppalage ꝑ mœstus cœtus silẽtiũ tẽuit

Tot fasces?docuit populum uenerabilis ordo
Nõ magni partes:sed magnũ in ptibus esse:
Vt primũ mœstum tenuere silẽtia cœtum
Lentulus e celsa sublimis sede profatur.
Indole si dignum latia:si sanguine prisco
Robur inest animis non qua tellure coacti
Q uaq; ꝑcul tectis captæ sedeamus ab urbis
Cernite:sed uestræ faciẽ cognoscite turbæ:
Cunctaq; iussuri primũ hoc decernite patres
Q uod regnis populisq; liquet nos eẽ senatũ
Nã uel hyporeæ plaustrũ glaciale sub ursæ
Vel plaga qua torrẽs claususq; uaporibus axis
Nec patitur noctes:nec iniquos cresceꝛ soles:
Si fortuna ferat:rerum nos summa sequetur:
Imperiumq; comes: tarpeia sede perusta

Indole si.d.& qa mœsti erãt pr.q; ĩ aliena ac pegria sede curiã hẽant:ĩpos cõsolaꝛ:ut ꝑpterea nõ uelint maiestatẽ suã diminutã credere q; ꝑcula pĩa ĩ aliẽa regiõe sedẽ posuerĩt:ordo tẽdit usq; ad eũ locũ:o pa tres discernite. Indole.i.icremẽto uirtutis:qa ĩdo/ les nõ solũ significat spẽm futuræ ꝓbitatis in adole/ scẽte: sed ẽt ĩ adulto uirtutis icremẽtũ ut apd Liuiũ tãta idoles ĩ Lauinia erat:cũ iã filios pepat. Robur iest.i.si uirtutis aliqd uestigiũ maioꝝ uroꝝ ĩ uobis remanet. Coacti:cõgregati. Quã: ꝑ quãtũ. Captæ sedamus.ab.u.bẽiuolẽtiã cõpat a pſõa aduersarioꝝ uidelicet q; eos dicat ĩpios q cõtra pĩã arma tulerĩt & eã qĩ ab hoste captã teneãt. Primũ hoc:ut nos ꝑ arbitrio nr̃o qcqd ĩ rẽp.uisũ fuerit: statuere ac decerneꝛ possimus. Nã uel hy.ĩ eo psistit ut ostẽdat eos ius & ptãtẽ hẽre impãdi populis cũ cãm suã honestã ostẽ dit a cã nr̃a bẽiuolẽtiã captamus si eã laudãdo extollemus:aduersarioꝝq; p cõtẽptionẽ dprimemus extol/ lit cãm suã q; arma ꝑ pĩa ꝑ libertate ꝑ diis penatibꝫ ꝑ repu.susperũt:ideoq; ubicũq; fuerĩt: existiment se eos eẽ:q ptãtẽ hẽant rẽte & pie gerẽdi bellũ aduersus hostes pĩæ:siue sub frigida:siue sub torrida zõa fue rit:deniq; ĩ remotissĩs orbis terraꝝ ptibꝫ cõstituti ibi curia eẽ itelligereꝛ:nõ.n.locus senatũ facit: sed sena/ tus curiã. Nã uel hyporeæ:siue sub frigidã:siue sub torridã zonã delati fuerimus ibi & curia & senatus erit. Hyp.ursæ.i.septẽtrionalis:nã hypborei mõtis dicũꝛ a septẽtriõe q̃si supra boreã:Hypborei incolũt penepterapharõ quẽ ultra Aqlonẽ dicũt iacere:gẽs beatissima:eã Asiæ magis q̃ Europæ qdã dederũt: sunt ĩ Europa autore Solino.cap.xxvi.apd quos mũdi cardines eẽ credũt:& extimos syderũ ãbitus:sũt q putẽt nõ quotridie ibi solẽ ut nobis: sed uernali æqnoctio exoriri:autũali occideꝛ:ita sex mẽsibus ĩfinitũ diẽ:sex aliis cõtinuã eẽ noctẽ:de cœlo magna clemẽtia auræ spirãt salubriter:nihil noxiũ flatus habẽt:domus sũt nemora uel luci:ĩ diẽ uictus arbores sũministrãt:discordiã nesciũt:ægritudĩe nõ iqetaꝛ Plaustrũ glaciale: qa regio illa frigidissima ẽ & rigescit. Vrsæ:q circa polũ arcticũ ad similitudinẽ rotæ:& stellæ q̃ præcedũt Boetes appellaꝛ:q̃si dux & gubernator plaustri. Torrẽs pla.feruida zona. Axis:ãtarcticus axis:q ĩ medi o ẽ. Vaporibus:feruoribꝫ zonæ torrẽtis. Nec patiꝛ noctes:qa ibi sẽp ĩ eodẽ statu nox & sol pmanẽt.i.sẽ p æqnoctiũ est. Sũma rerũ.ĩ ipiũ:& declarat cõtinuo ĩpiũ comes:nã ĩpiũ ẽ sũma rerũ. Tarpeia sede.pro bat a simili:nã sicuti capta reliq urbe capitolio ĩcolumi ibi senatus pmanebat: & iõ curia in capitolio erat: idẽ ẽt nũc dicit capta urbe ab hostibꝫ:hic nos habitãtes curiã facimus.Nota ẽ historia quõ ad Alliã flu.Gal li fabios duces cũ exercicu Romano fuderũt:q nimio metu pculsi relicta pĩa se uehios cũ reliquo exercitu cõtulerũt.Et galli primo qdẽ metuẽtes ĩsidias nõnullos pmiserũt:q diligẽter oĩa scrutareꝛ:qbꝫ exploratis neminẽ exiꝛ uideꝛt:illi stati ĩgressi sũt mœnia & uastã urbẽ atq; desertã reliqrũt.nã Ro. relictis sẽibus & in belli turba cæterisq; q arma p ætatẽ ferre nõ possẽt capitoliũ cõscẽderãt:sed eo tpe Cãillus qui ardeæ exula bat:ut ĩ ualerio lib.v.cap.iii.hẽꝛ ꝑpter pdã ueiẽtanã male diuisã q & peculatus ferreis sẽtẽtiis dãnatus erat postq̃ audiuit urbẽ captã a gallis misertus ẽ pĩæ:& cũ aliquot ardẽsibꝫ gallos ꝑpter uictoriã negligẽtiores factos icustoditos ĩuasit:et eos pti sopitos ac temulentia oppressos occidit quo benificio Ro. Camillũ ab

exilio romā accersēdū esse decreruerūt &c. Habitante camillo.i.postq̄ accitus fuit a ro.ciuibus q̄ eo se cōtulerūt. Illic ro. fuit:ubi ergo fuit cāillus:illic roma eē cōsueuit:pari rōe & nos hic romā eē putemus. Mutato solo.i.rgiōe. Merētia tecta:hactēus bēiuolētiā auditorū cōpauit a sapiētia eorū:qa sēatus sapiēter iudicauit:ut ubicūq3 essēt:se ius īpii tenerī dcreuerit.nūc bēiuolētiā captat a psōa aduersariorū:cū adducius eos ī odiū:ī iuidiā:hic ī iuidiā ducit:uidlicet cū ostēdēus eorū uī potētiā nobilitates:affinitates &c.ostēdit potētiā & uī Cæsaris q pr̄iā tanq̄ hostilē occupauerit armis. Tecta Cæ.ha.nō ē dicēdū Rōæ sēatū eē:& curiā cū ī potestate cæsaris sit dliberarī qcqd uoluerit. Vacuas .s.senatoribɔ. Legesq3 silētes:bene qa nō possūt uī suā obtinerī leges:postq̄ semel armis opp̄ssæ sunt. Tristi iustitio:p triste iusticiū: qa sēp iusticiū tristiciā significat q̄si iuris statiū. Curia: ī q̄ nos senatores cōsistimus. Ordine d tāto:adhuc ī eo psistit ut ī iuidiā adducat:de tāto ordine senatorio nēo abest a nobis:nisi q exul ē cū Cæsare:nā q hostes pr̄iæ adiudicati sūt:hi ēt exules sūt. Nō exulat:apd nos. Hic:cū cæsare. Ignarus scelerū:āte īqt cū maxīa trepidatōe ciuitas plēa eēt:spsi fuimus ī diuersa loca:p ut quēq3 īpetus tulit:nūc deniq3 cū respirauimus in unū eūdēq3 locū oēs cōuenimus. Ignaros .s. senatores uidelicet q diu a sceleribus huiusmōi aliēi fuimus. Ignaros.i.q nūq̄ timere poterīt tātū scelus:ut cōtra patriā Cæsar arma sumeret:postq̄ audiuerunt q rubiconē transiuit cōtra leges & iura ciuitatis. Lōga pace:qa oēs q diu ī pace cōstiterīt oī tumultu facile comouerī atq3 pturbārī. Furor .i. ciues q diu pturbati fuerīt. Rursus:postq̄ respirauius. Mēbra .s. totius sēatorrii ordīs. En totis uiribɔ.i.p toto orbe terrarū supi cōpēsāt Italiā:bene dixit:nā oīs terrarū orbis cōmotus ē Italiæ gr̄a. Hespiā: Italiā. Iacet hostis:postq̄ cām suā hōestā ostēdit: extollēdoq3 illā laudauerit:& aduersariorū p cōtēptionē deprimēdo:nūc arguit a possibili:nā ostēdit totius terrarū orbis uires cū se.populoq3 ro.cōsēsisse: ut dubitari nō possit:qn ab ea pte cōsecuturi sit uictoriā: hoc dicit ut ostēdat quō fortūa uiribɔ senatus populiq3 ro.sēp aspirauerit: & cōmemorat uictorias q̄s paulo āte ī illyrico & Aphrica ptes sēatus habuerūt: sed nullā mētionē facit cladiū:q̄s habuerī p̄serti amissorū exercituū in hispania:oratorie.n.facit:ut ea q̄ ad cām suā psūt cōmēoret:q̄ āt obsūt ptereat. Hostis ī un.o.i.quos Octauius Libo uicerat:& opiterginos p̄cipue q se ipsos occiderūt. Curio.i.quō a rege Iuba Curio cū exercitu deletus fuerit. Libyes:gēitiuus græcus ē. Squallētibɔ:sterilibɔ aridis app. Pars ma.se.qa curio erat pr̄icius uir nobilis & magna īdole. Tollite signa duces.i.postq̄ semel fortūa nobilis obseq cepit:seq̄mur eā. Fatorū im. cur.urgete fata ut festinātius uictoriā ex hoste obtineāus. Fortūaq3 tātos:si magno aīo pr̄iā deseruius maiorī nūc aīo retēteus: q̄do aspirare fortuna nobis cepit:& ē argumētū a minori ad maius. Cā.s. melior:qa meliorē cām uoluimus se q potius deserēdo pr̄iā q̄ cōtra libertatē aliqd & dignitatē uestrā facere. Nostrū ius.i.ptās cōsularis: nos iā inqt uenimus ad finē magistratus nr̄i. Exhausto:finito āno. Vos quorū:uos o patres cōscripti q ppetuo duratis:non enim ad tempus senatores erant sed semp durabāt:ergo q nullū hētis finē cōsulite ī mediū:& ī cōe qd uobis de rep.uideaī. In mediū:ī cōe. Læto no.c.nūc dicit quō ī sniam Lētuli cōsulis factum ē senatusscōsul.ut magnus Pō.exercitus Impator decerneretur:Tunc enim omnes maximo clamore steterunt quo læticiam suam significabant:deinde decretum est ut honor haberetur his ciuitatibus & populis qui senatum populumque Romanum sequeretur: & nominat eos. Magno fatum: & summam rerum pōpeio demandauit senatus. Fatum:uidelicet fortunam Pōpeii patriæ & ipsius senatus. Tūc in reges:deinde decreuetūt ut honores haberenī his q ī fide & officio senatus populiq3 ro.pmanerēt. Sparsus: diuisus Merētes:bene d pop.ro. Rhodos phebœia:qa ibi fuit statua Apollinis miræ magnitudīs:adō ut īter.xii. mirabilia mūdi cōnūererī:uerū qa Strabo lib.xiiii.hāc statuā iouis fuisse dicit:phœbeiā appellat q coelū nūq̄ ita nubilū est:ut in sole rhodos nō sit queādmodū ostēdit Solinus.cap.xxi. Donis.i.artibɔ liberalibus.

Gallorum facibus uehiosq3 habitāte camillo
Illic roma fuit:non unquam perdidit ordo
Mutato sua iura solo:merentia tecta
Cæsar habet uacuasq3 domos:legesq3 silentes
Clausaque iustitio tristi fora curia solos
Illa uidet patres plena quos urbe fugauit:
Ordine de tanto quisquis non exulat: hic est.
Ignaros scelerum longaque in pace quietos
Bellorum primus sparsit furor omnia rursus
Membra loco redeunt:en totis uiribus orbis
Hesperiam pensant superi:iacet hostis in ūdis
Obrutus illyricis.libyes squalentibus aruis
Curio cæsarei cecidit pars magna senatus.
Tollite signa duces:fatorum impellite cursū
Spem uestram prestare deis:fortunaq3 tantos
Det nobis animos quantos fugientibus hostē
Causa dabat:nr̄m exhausto ius claudiī anno
Vos quorum finem non est sensura potestas
Consulite in medium patres: magnūq3 iubete
Esse ducem:læto nomen clamorī:senatus
Excipit:& magno fatum patriæque suūque
Imposuit:tunc in reges:populosque merētes
Sparsus honos:pelagiq3 potēs phœbeia dōis

Iuuentus taygeti:idest laconica nam taygeti montes sunt laconicæ regionis. Inculta:idest sterilis & modico cultu contenta. Gelidi:quia gelidus mons est:ideo & sterilis:uel pertinet ad illud ĩculta idest aspera: utpote:quæ legibus Licurgi instituta fuerat. Fama ueteres .l. ꝙ non solum Athenæ ciuitas fuit bonarū artium inuentrix sed etiam fama ꝙ in officio populi ro. permanebat. Athenienses enim ut libro nono ostendit Strabo regali prius gubernabantur imperio in popularem postmodum transiere statum: Rōanus senatus eos popularem statum agentes accipiens: proprias ipsis leges institutaq; seruauit & libertate donauit.

Exornata rhodos:gelidisq; inculta iuuentus
Tagyeti.fama ueteres laudantur athenæ
Massiliæque suæ donatur libera phocis
Tunc sadalam:forteq; cotym: fidūq; p arma
Deiotarū:& gelidæ dominū rhascypoli ore
Collaudant:libyāque iubent auctore sanatu
Sceptrifero parere iubæ:proh tristia fata
Et tibi non fidæ gentis dignissime regno
Fortunæ ptholemæe pudor:crimenque deorū
Cingere pelleo pressos diademate crines
Permissum sæuum ĩ populos puer accipis ēsē
Atque utinam ĩ populos. donata est regia lagi

Veteres athenæ:idest uetustate ipsa nobiles nam ex Asia:cilicibus:athenis:corcyra:ponto:& bithynia magnam classem coegerat pompeius Massiliæ: quæ maritima regio est bellum pro senatu aduersus Cæsarē gessit. Phocis:unde uenerant qui in Gallia Massiliam condiderunt. Donatur libera ĩ gratiam Massiliæ. Suæ massiliæ:cuius gratia phocis unde originem traxerūt massilienses. Phocis auctore Strabōe libro nono apposita est Boetiæ. phocensium ædificium est Massilia:ut idem Stra.li.iiii. refert:petroso in loco sita cui quidem pontus subiacet: saxum uidelicet ĩ theatri forma ad austrum spectans urbs uniuersa pulchertimis circuncincta mœnibus:magnitudine eximia phocenses ex ro. po. amicitia eximia fœlicitate florerbant. ĩ Pom. aduersus Cæ. seditione magna suæ fœlicitatis iacturā fecere. Tunc sadalim:cothis ex thracia & ultra sadalim flu. auxilia cum equitibus suis miserat. Deiotarū: quia cum septem milia equitum haberet Pōpeius Deiotarus quia peditibus ut plurimum utebantur antiqui milia milium peditum ei misit Deiotarus ab Ariobarzane ex cappadocia ad eundem numerum miserat equites:& Rasipolis ex macedōia præerat ducētis equitibꝰ q cū Pōpeio militabāt. Deiotarus orientaliū Gallatharū Tetrarcha: Ariarathes Cappadocū Rex: Armeniorū ĩtra Euphratē ĩcolentiū: Taxiles princeps: Armeniorū uero supra Euphratē Megabates alii præterea ĩferiores potentia dinastæ ad belli ciuilis laborē sub Pōpeio militauerūt:ut refert Apianus li. secūdo:& qcūq; ĩ circuitu maris orientē uersus ĩcolūt fere oēs ad eū uenerāt. Collaudāt: senatores. Fidū deiotarū:qa donec bella ciuilia durarūt sēp fidelissimus po. ro. fuit. Gelidæ oræ.s. macedonū rasippus.n. ex Macedonia eqtibꝰ ducētis præerat. Libyāq; iubēt:Iubēt ēt Iubā regem esse Numidæ. Sceptrifero Iubæ:qa pauloāte ꝓ senatu Curionē cū exercitu deleuerat. Proh tristia fata: ĩ exclamationē prorūpit dicēs ꝙ ĩter cæteros reges Ptholemæus quoq; Rex declaratus ē: ꝙ deĩde magni Pōpeii cā fuit mortis & auctor: cuius caput obtrūcatū Cæsari obtulit:recte exclamat cōtra eū:o ĩnqt misera po. Ro. fortuna:quæ Regem iussit eē Ptholemæū cuius filius cædis Pom. auctor futurus erat. Tristia.i. miserria & aduersa populo ro.

Dignissima re. dignissimus ꝓpe rex eras gētis. Nō fidæ.i. ꝑfidæ:quæ tibi simillima eēt. Pudor for. nā fortunā pudere debuit: ꝙ ad regiā maiestastē ipsū peruexerit. Crimēq; deorū:qa dii in hoc peccasse uidentur ꝙ ipsū Regē dici passi fuerint. Peleo diademate.i. Alexādrino:nā pella ut refert Strabo libro sextodecimo Macedonū metropolis fuit philippi & Alexādri pr̄ia: unde deriuatiuū peleus .a. um .i. ægyptius .a. um. & ibi fuit:ubi postea Alexandriā de nomine suo condidit Alexāder. Iuuenalis. Vnus peleo iuueni nō sufficit orbis: peleo dixit idest alexandrino qui urbem ipsam amplificauit. Puer accipis ensem: qa adhuc puer erat:& sub tutela aliorum uiuebat. Principes autem erant Photinus & Achillas: quorum cōsilio res omnes Ptholemæus r̄gebat. hi etiā cōsuluerunt ut pompeium occideret. Sæuum:quia puer:ideo sæuus. Atq; utinam:scilicet accipias in populos uidelicet non in Pompeium. Donata:scilicet patri tuo senatusconsulto:a quo primum acceperat regnum ægypti:in eum postea tanrum nephas ausus es perpetrare. Regia lagi:quia primus ĩter Aegypti Reges Lagus fuit:ūde regiā lagi appellauit regnū Aegypti cū multos ānos ꝑmansisset:lagidarū ĩperiū tandē euersū ē:nā Ptholemæus lagi filius Alexādro successit:Ptholemæo aūt:ut refet Strabo libro .xvii. philadelphus:philapelpho Euergetes: postea philopater Agatocliæ:postea Epiphanes:postea philomator filio a patre imperium accipiente:hinc uero frater successit secundus Euergetes nomĩatus:hunc physconem dicunt:cui ptholemæus cognomento Lathurus successit:Lathuro auletes Cleopatræ pater:qui præter alia flagitia:etiam choraulam exercuit:hic est quē Alexandrini exegerūt: quē Romā ꝓfectū Pōpeius suscepit:& Senatui cōmēdauit: Ptolemæus itaq; a Gabinio reductus:nō multo post morbo absūptus:relictis duobꝰ filiis & totidē filiabꝰ: quarū grandior erat Cleopatra: Alexādrini & puerorū natu grandiorē & Cleopatrā regno præfecerūt:sed pueri familiares:mota seditiōe Cleopatrā eiecerunt: Cæs. adolescentulum interemit:& Cleopatram ab exilio reuocatā ægypti Reginam constituit.

Accessit magni iugulus:regnumq; sorori
Ereptum est:soceroq; nefas : iam turba soluto
Arma petit cœtu:quæ cum populiq; ducesq;
Casibus incertis:& cæca sorte pararent:
Solus in ancipites metuit descendere martis
Appius euentus:finemq; expromere rerum
Sollicitat superos:multoq; obducta per annos
Delphica fatidici reserat penetralia phœbi
Hesperio tantum quantum se motus eoo
Cardine parnasus:gemino petit æthera colle
Mōs phæbo bromioq; sacer:cui nūine mixto
Delphica thebanæ r̄ferūt trietherica bacchæ.
Hoc solum fluctu terras mergente cacumen
Eminuit:pontoq; fuit discrimen & astris
Tu quoq; uix sūmā seductas ab æquor̄ rupē
Extuleras:unoq; iugo parnase latebas.
Vltor ubi expulsæ premeret cum uiscera ꝑtus

Iugulus magni:q̄a simul cū regno factus es potēs cædis Pōpeii. Accessit.s.ꝑtāti tuæ. Regnūque sorori & q̄a te regē senatus populusq; Ro.declarauit ereptū ē regnū sorori tuæ Cleopatræ. Soceroque nefas:q̄a q̄d nefas erat Cæs.uidelicet occider̄ generū:eripuisti tu o Ptholemæe. Tūc turba:nūc dicit quomō senatu dimisso oēs se ad arma ꝑabāt.Sed Appius unus ex oibꝫ oraculū sciscitari constituit:q̄d nā facturus esset an bello ciuili iteresset:an a bellis segregatus recessū aliquē eligeret:ubi q̄etus ab oī cura & ꝑiculo redderet̄:Venit igit̄ ī delphos & oraculū illud ausus ē mouere quod ꝑ multos ānos tacuerat: Diuinū ipsū domicilium autores certi memorāt ꝓfundā & curuā eē speluncā nō admodū lato ore patentē: ūde aurā q̄dē r̄ferri sacro efflāte numine:excelsū āt ostio īminere tripodē quē cū Pythea uates ascēderit hausto diuinatiōis spiritu:dei r̄spōsa referre:& metro & orōne soluta:auctore Strabōe libro.ix.sed āteq̄ narret q̄d agnouerit ī ātro delphici apollinis describit : prīo locū illū ubi āte themis r̄spōsa dare cōsueuerat deīdc Apollo delphicus Soluto cœtu.i.dimisso sēatu. Ancipites euētus:q̄a martis euētus sēꝑ īcertus ē. Solicitat:cū solicitudīe īq̄rit. Expromere finē rerū.i.ut exprimāt & aꝑiant quē finē res habituræ sint. Multosq; obducta.q̄a īter cætera signa aduētus domini Iesu christi:hoc ēt præcipuū fuit:q; statī omnia oracula tacuerunt. Fatidicæ:fata dicētis. Reserat:aperit. Hesperio:dicit āt petiisse antrū cyrreum:ubi colebatur Apollo:ī quo adytū erat illud nobile atq; famosum quo plebs cū aduenisset numīe apollinis afflata futura omnia r̄sciseeret atq; ex his quæ sciscitātes & cōsulētes scir̄ uolebant aꝑiret:primo describit locum dicit autē eē ī ūbiculo orbis terrarū. Hesperio eoo: nā ꝑnasus mōs est ī medio orbis terrarū positus : & facta est experiētia : cū Iuppiter scire uellet ubi nam eēt mediū orbis terrarū aq̄las duas posuit : alterā ab oriēte:alterā ab occidēte:& ubi īuicē occurrerēt: ibi mediū orbis terrarū eē ītelligeret:occurrerūt āt ī parnaso mōte. Hic mons ut libro nono refert Strabo usque ad occiduos phocidis mōtes locatus ē:eius latus ī occasū prospectās Locri & Ozolæ possidēt: australe uero Delphi:locus sane petrosus:spectaculi formā habēs:ī eius cacumine tēplū surgit & oppidū:ī circuitu stadia vi.ac x.cōplectēs supra illud lycorica sita ē:quo ī loco ātiq̄tus delphi supra tēplū cōsistebāt:hoc āt tēpor̄ circa ipsū affines castalii fōtis sua locarūt domicilia : āte urbē āt cirphis ex australi ꝑte ꝑiacet rupes sane ꝑrupta:aut sub cirphin urbs uetusta iacet cyrrha ad mare locata: ab ea īcipit ad delphos ascēsio stadia fere .lxxx.Nysa uero helicōis uicus ē teste Strabōe eodē li. Gemīo colle:uidelicet cyrrha & nysa:ī cyrrha colit̄ Apollo.ī Nysa uero bacchus. Bromīo:baccho.bromos significat īpetū uel sonitū eo q; ebrii īpetuosi sīt& uocē īcōpositā emittūt:&præcipue bacchæ. Nuīe:īpius bacchi q̄a ꝑꝑ uinū ī furorē uersæ sacrificia bacchi colebāt. Mixto:īserto ipsis bacchis. Bacchæ:sacerdotes bacchi græ.mænades dicunt̄ q̄si saliētes. Refert repsētāt. Trietherica:sarificia bacchi triēnalia q̄a ternis q̄busq; ānis colebāt̄ sacrificia illa a tris & æthos significat annū.unde trietthericos cōponit̄. Thebanæ:nā ita thebanæ mulieres hæc sacrificia colebāt sicut delphicæ. Solū emicuit.i.aꝑuit supra terras tꝑe diluuii quo omnes terræ obrutæ sūt. Pōtoq; fuit:q̄ mare a cœlo discerneret. Discrimē. īteruallū & sepatio. Extuleras:extra diluuiū. Sūma:cacumīa. Vno alterū q̄dē iugū obrutū erat:alterū apparebat.s.cirrheū:nūdū.n.ibi Apollinis tēplū fuerat. Vltor ibi : dicit ibi phytonē serpentē ab Apolline occisū fuisse:cū primū ēuētre matris eductus ē.nā ut ī fabulis legit̄ Iuno nata q; Latona grauida eēt ex Ioue ipsā ꝑ totū orbē ꝓsecuta ē:quæ terrā nullā īuenit a qua exciperet̄: timebāt enī oēs ne rē inimicā facerēt Iunonis sed cū ad Ortygiā uenisset:sic enī tūc appellabat̄:cognouit sororem suam Latonam et eam benignissīe accepit .ortygia fuit ēt soror latōæ:& quā cum Iuppiter uitiar̄ uellet & illa auersa eēt a uolūtate Iouis aufugere cæpit:& cum ad mare peruenisse:deos petiit ut misererent̄: & quæ statim conuersa est ī ortygos græ.'conturnix latīe:& Iuppiter conuersus est in ancipitrem insequi cepit auē : cū in medio mari esset: nec diutius posset ex unguibꝫ Iouis euadere. Rursus mente sua precata ē deos quæ statī conuersa est in Lapidem:lapis statī crescer̄ cepit:primo per superficiē maris eminebat:cū excepisset sororē suā latonam Ortygia & ibi gemellos Latōa peperisset.s.apollinē & Dianā:Apollo prīo ī r̄uneratiōe beneficii q; matrē excepisset eā:duabꝫ īsulis stabilē fecit.s. Gyaro & Mycōe & phytonē serpētē: quē matri suæ Latōæ Iuno īmiserat:sagittis occidit:& matri suæ iā tūc diana obstetricis ꝓbuit officiū.

Matris adhuc rudibus pean phytona ſagittis
Explicuit:cũ regna themis tripodaſq; teneret
Vt uidit pean uaſtos telluris hiatus
Diuinam ſperare fidem:uentoſq; loquaces
Exhalare ſolum ſacris ſe condidit antris.
Incubuitq; adyto:uates ibi fatus apollo ſũ
Q uis latet hic ſuperꝝ? q numẽ ab æther̃ preſ
Dignatur cæcas incluſũ habitare cauernas?
Q uis terrã cœli patitur deus? omnia curſus
Aeterni ſecreta tenens:mundiq; futuri
Conſcius.ac populis ſeſe proferre paratus
Contactuſq; ferẽs hominũ:magnuſq; potẽſq;
Siue canit fatum: ſeu quod iubet ille canendo
Fit fatum:forſan terris inſerta regendis
Aere libratum uacuo quæ ſuſtinet orbem
Totius pars magna iouis cyrrhea per antra
Exit:& æthereo thraitur cõnexa tonanti.
Hoc ubi uirgineo conceptũ ẽ pectore numẽ
Humanam feriens animam ſonat oraq; uati

Phytona:iuxta Parnaſum montem. Pean:apollo.peanes proprie dicuntur laudes apollinis. Matris: quam ſerpens a iunone miſſus proſecutus fuerat. Premeret uiſcera:cum in eo eſſet: ut emitteret Latõa mater. Expulſe:a Iunone. Rudilibus ſagittis:quia tum primum natus erat:nec unquã ſagittas exercuerat. Explicuit:occidit a præcedenti id quod ſequitur. Cum regna themis teneret: ideſt cum themis oracula daret. Vt uidit pean:q ſequitur dicere originem oraculi apollinis:quomodo ſedem ſibi delegerit:dicit enim cum ibi natus eſſet & phytonem ſagittis occidiſſet poſtq̃ uidit ex antro illo uentum cum humana uoce erumpere iocunditate aſſenſus eſt habitandi in eo loco:& ut ipſa futura ſiſciantibus prædiceret:nam ibi templum themidis fuit antequam r̃ſideret Apollo. Vaſtos hiatus:ſcilicet antrum illud cyrrheum. Fidem diuinam:hoc eſt oracula & reſponſa dare petẽtibus. Spirare: ideſt emittere. Ventoſq; loquaces: quia ſpiritus ĩde erumpebat ut humanas uoces & uerba perfecta emitteret. Sacris ſcilicet antris:ideſt in illis penetralibus unde reſpõſa darẽtur. Incubuit.a.ibi fatidicus eſſe cepit apollo. Adyto:in adyto:& eſt nomen græcum: & neutri generis & ſignificat locum ad quem nulli præterſacerdoti ingredi licebat a dyo.is.it.græ.latine ingr̃dios.ris.a priuatiuum eſt:adytum ideſt non ĩgreſſũ quia prohibebat̃ unuſquiſq; locũ illum adire præter ſacerdotem. Factus uates: diuinator & oraculorum reſponſor. Ibi.i.penetrali & loco arcano tẽpli

Quis latet hic:nunc quaſi cum admiratione quadam loquitur poeta dicens: quis potuit deoꝝ eſſe: qui primum ibi habitauerit: ubi poſtea locum delegerit Apollo: & deus ab æthere delatus huic loco ĩcludi uoluerit: & has cauernas colere: eſt ne aliquis deorum qui deſerto cœlo terram inhabitare malit

Preſſum:depoſitum:premere deponere. Virgilius. Quodupereſt quæcũq; premes ueſtigia. Premes:ideſt depones. Cæcas obſcuras nõ q cæcæ ſint ſed obſcuræ uidentur. Aeterni curſus tenens:ideſt ſeries fatorum:quia cauſa cauſam generat: nam nihil aliud eſt fatũ niſi ſeries cãꝝ. Mundiq; futuri conſcius.i.conſcius eorum quæ ĩ futurum uẽtura ſũt

Proferre:aperire: Contactuſq; ferens hominũ.i.phœbadẽ afflãs numine ſuo:hoc eſt pati hominũ cõtactus:qa ut ĩ ſequẽtibꝫ declarabitur pugnabit Apollo ut mẽtẽ & pectus phæbadis ſacerdotis occuparet: & ĩ eã oĩa quæ ſũt:quæ fuerũt:quæ futura ſũt reponere:dico deus qſq; ille fuit:q antrũ habitet:ſiue ea quæ ãte facta ſũt exponit:ſiue ipſe exponẽdo facit ea eſſe fata:nã fatũ nihil aliud ẽ niſi qđ dii fant̃. Magnus po.ſẽſus ẽ magnus & potẽs ẽ ille deus:ſiue quæ futura ſũt ipſe prædicit:ſiue predicẽdo facit eſſe futura. Forſã terris: nũc dicit opinionẽ ſuã poſtq̃ cũ admiratiõe ĩterrogauit quis ille deus q relicto cœlo habitet arcanũ ãtrum & ibi ſedẽ delegerit:dicit.n. an fortaſſe illud eſt q cũ magna aĩa mũdi p oẽs ptes diffuſa ſit: cæli ibi maiorẽ ptẽ ſui eſſe uoluerit:cũ ibi futura oĩa reſpõderet:ſi qd ſcir̃ uoluerit: qa Stoici dicebãt unã tantũmõ eẽ animã:& eã p oẽs mũdi ptes eſſe diffuſã:quã ſñiam Vir.quoq; expſſit ĩ.vi.Prĩcipio cœlũ ac terras cãpos liquẽtes: Lucentẽq; globũ lunæ titanaq; aſtra Spiritus ĩ tus alit. Pars iouis: uidelicet aĩa mũdi nã reſpicit ad illud qđ Stoici diffiniebãt q deus eſt ignis ſẽſibilis:ideo iuſſerit hũc ſẽſibilẽ ignem an ea quæ mũdi magna dicitur aĩa ĩſertãq; dicit oĩbus elementis:ĩ hũc errorẽ cõtraxere Stoici q uidebãt oĩa ſũma rõne regi atq; gubernari ut ꝓpterea uiderent̃ hẽre aĩam ĩtelligibilẽ & rõalem:& ſine ratõe putabãt hũc ordinẽ ſeruar̃ cœleſtia & terrena corpora:ideo cœlũ terrã mare deniq; elementa oĩa deus eſſe putabãt &c. Libratũ orbẽ .i.ſuſtentatũ terrã ſphericã hoc loco ſignificat. Aere uacuo.i. in centro uacui aeris:nã ſuo põdere erat ĩ medio orbis:in cœli centro eſt poſita:ideo in nullã ptem moueri poteſt:cum terra grauius ſit elementum cæteris ſuum propriũ ac naturalem locum deſinentem habet centrum dimidiũ totius orbis:& circũferẽtiæ cæli a quo poncto diſcedere nõ poteſt. Tonanti:cum æthereo Ioue:nam æthyr græ.ſignificat ignem cœleſtem reſpicit ad illud ſecundum ſtoicos qui dicunt Iouem ignem eſſe ſenſibilem. Hoc ubi: & cum hoc nomen q in eo loco magis habitat q̃ alibi inſederit & occupauerit uirgineum pectus tũc uero ora mouẽs qcqd dixerit uerũ ẽ:ſiue de pſentibꝫ ſiue de pteritis:ſiue de futuris:quæſitũ fuerit. Virgini:nõ licebat ad ytũ illđ igr̃di niſi uirgini ĩcorruptæ. Feriẽs aĩam:exiẽs aĩam corpis ſui qđ occupauerat. Sonat.i.ſonitũ dat

Soluit:aperit orá ut futura prædicat.Reſpondens ad ea quæ interrogantur:dico ſoluit ora uatis tāto tu/
multu & impetu:ut uideatur ætna mons qui globos flammarum emittit & euomit. Siculus apex.cacu/
men ſiculi montis & declarat. Aetna:mons eſt Siciliæ qui ſemper euomit globos flammarum aliquan/
do maiores:aliquando minores:non nunquam maiores adeo ut regionem illam totam depopuletur ac
uaſtet: ipſi quoqꝫ urbi periculum īminebat. Loca ſuperiora montis tum nuda:tum cineroſa ſunt:& per
hyemen niuibusreferta: ut Strabo refert libro.vi. Cæterum inferiora ſyluis & uariis arborum conſitō
nibus partita:ipſa uero montis cacumia multas ſu/
ſcipiunt mutationes:ueſcentibus incendiis:nunc q
dem unum in craterem collabente igne:nunc diui/
ſo effluente:nunc igniti emittūtur riui:nunc flāmæ
fumoſæue fuligines: nunc exardentes exhalat lapi/
des:neceſſe eſt meatus ipſos ſubterraneos: cum his
pariter accedentibus uariari: & ora ipſa quandoqꝫ
ſecundum circunſta**m ſuperficiem plura eē. Vr
gentibus: pellentibus montem illum. Inarímes:
mons eſt in Campania.qui & ipſe flammas emittit
unde poetæ finxerūt typhœum unum ex gigātibus
qui Ioui bella intulere ſub eo monte poſitum:græ/
ce declinatur inarimi inarmis: nos uero hic iarime
inarimes. Aeterna:ideſt perpetua: quia perpetu/
um emittit ignem. Vaporat:calefacit & exurit.
Saxa campana:ideſt campaniæ montis. Hoc ta/
men expoſitum:& quanquam reſpondeat omnibꝰ
qui aliquid conſulere uoluerint: tamē ſciret qui ab
eo malum aliquod cupit:neque enim nocētibus re
ſpondet:ſed bonis & honeſte aliquid ſcire cupientibus: ſeruat ergo dignitatē numinis. Expoſitum:id/
eſt paratum omnibus aliquid ſcire cupientibus. Vindicat:liberat. Humana labe:ideſt uicio flagitio/
ſorum hominum. Haud illic mala:ꝙ tantūmodo audiat bonos:malos uero repellat probat exemplis
Iuſtisque benignis:ideſt his:qui patriam & regionem ſuam deſeruere:& aliquem ſibi locum elegere cō
ſilio numinis:ſibi propitius fuit. Vrbes:diuerſas patrias. Vt:pro ſicut. Tyriis:ideſt cadmo cum ſu
is:de quo ſupra dictum cum Cadmus iuſſu patris agenoris Europam quæſiuit. Minas impellere belli
hoc fuit tempore Xerſis:cum rumor exiſſet Xerſem cum uniuerſa Aſia in Europam impetum facere: nā
multa milia hominum ſecum duxerat:& terræ marique bella atque perniciem minitari. Athenienſes
miſerunt qui peterent ex oraculo quomodo hanc perniciem effugere poſſent:reſpondit oraculum: ita il/
los reſiſtere poſſe hoſtibus ſi equis ligneis pugnarent:concilio habito cum alii alia dicerent:Themiſtocles
qui prudentiſſimus erat intellexit quid nam id ſibi uellet oraculi uidelicet ut claſſe parata occurrerēt ho
ſtibus & ſuaſu Themiſtoclis quantam claſſem coſtruere potuerunt Athenienſes eam præpararunt: & eā
conſcendere relictis mœnibus patriæ: quo factum eſt ut apud Salaminam Xerſes conſilio Themiſtoclis
ſit ſuperatus. Impellere:refellere. Vt:ſicut. Salaminicum:ideſt mare:ſalamines inſulæ:Nam aucto
re Strabone libro quartodecimo iuxta lepathum ci.quæ ſtationem habet & naualia:eſt Aphrodiſium ad
quod inſula peranguſta eſt:ſeptuaginta enim ſtadiorum interuallo Salamina tranſitur: poſtea Achiuorū
acta quo primum Teucer applicuit:qui in Cypro ſalaminam condidit a patre:ut fertur pulſus:& ut libro
nono refert: Quum a Nyſea in Atticam nauigans quinque perexiguæ ꝓcumbunt inſulæ:dehinc Salamī
ſta.lxx.in longum porrecta.uel ut alii aſſerunt:lxxx.habet autem eiuſdem nominis urbem in ſalaminico
littore: Attici & megarici confinia ſunt ſoli. Telluris ſterilis:exemplum eſt Calabriæ:nam cum Calabria
ſubita telluris ſterelitate laboret:nec ullus finis inueniret iram deorum ad oraculum miſerunt ibi reſpon
ſum eſt ita fertilitatem reparare poſſe ſi palinuri manes placarent: quo facto ſtatim ſterilitas rediit. Mō
ſtrato fine:& ipſa conſilio ſuo peſtilentia impulit.nam & Ro.cum nullum remedium inuenirent patriæ
peſtilentia laboranti libros ſibyllinos inſpexerunt:qui & ipſi ab Apolline originem habuerunt:nam ipſe
Cumeam ſibyllam docuit uaticinari:quæ deinde hos ſcripſit libros:inſpectis igitur libris ſibyllinis intel
lexerunt Romani ita peſtilentiam poſſe ſedari: ſi æſculapium ab Epidauro Romam adducerent. Decem
igitur legatos miſerunt principe Qu.Volūnio qui cum eo ueniſſet & ſimulacrum ingens mirarentur an
guis e ſedibus eius elapſus uenerabilis & non horribilis per mediam urbem cum admiratione omniū ad
nauem Romanam conceſſit: & ſe in Volumnii tabernaculo conſpiraut: legati deum uehentes Anti/
um prouecti ſunt: ubi per molliciem maris anguis proximum æſculapii templum petiit: & poſt paucos
dies ad nauem rediit: & cum aduerſo Tybri ſubueheretur: in proximam inſulam deſiliit: ubi templum
ei conſtitutum & peſtilentia mira celeritate ſedata eſt. Aera tabificum: peſtilentem. Nō ulla ſæcula.

Soluit ceu ſiculus flammis urgentibus ætnā
Vndat apex:cāpana fremēs ceu ſaxa uaporat
Conditus inarimes æterna mole tiphœus
Hoc tamen expoſitum cūctis: nulliqꝫ negatū
Nomen:ab humani ſolum ſe labe furoris
Vindicat:haud illic tacito mala uota ſuſurro
Concipiunt.nam fixa canens:mutādaqꝫ nulli
Mortales optare uetat:iuſtiſqꝫ benignis
Sæpe dedit ſedem totas mutantibus urbes
Vt tyriis:dedit ille minas impellere belli
Vt ſalaminiacum meminit mare:ſuſtulit iras
Telluris ſterilis monſtrato fine.reſoluit

ætas nostra inquit nullo maiorū munere deorū priuata ē q̄ ꝙ sibi apollo:nec multa hoībus sciscitantibus responsa dare uoluit:uoluit sed non potuit. Postq̄ reges:cām huius silentii ignarus poeta regibus attribuit:& principibus qui maluerunt nō scire futura q̄ scientes mala sua in cōcilio prædicerentur: satius enī putauerunt eē reges ut oracula silerent q̄ futura scirent:qa si nō scirent mala futura non timerēt:sed si scirent regno suo prouidere nō poterāt:necesse ergo erat ut in metu cōtinuo uersarētur. Timere futura.i. petere respōsa. Vates cyrrheæ.i.placet phœbadibꝰ. Mœrent:qa magno sibi cōstabat hoc:nā quotiēs oraculū peteretur aut moriebať:aut semiuiua iacebat: postq̄ numē a pectore discesserat nō mœrēt immo gaudent. Iustitio tēpli.i.silentio ad similitudinem cū ius in foro taceť. Nam si qua:reddit nunc cām cur frueret hoc silentio phœbas:nā cū semel inflata numine phœbi esset non prius dimittebat q̄ aut moreret:aut parū deerat:quin mortua eēt. Siqua deos:sub alicuius uirgīs pectora. Immatura:acerba & ante tēpus ad similitudiné fructus q ante tempus colligiť. Mors:pœna:si mala ē mors pœna:si bona præciū ē secundū diuersas opiniones dicit bonā & malam esse mortem secūdum Iunonis sentētiā bona uisa ē mors cū sacerdos argiua petiit a Iunone ut filiis suis pro beneficio daret quicqd bonū eē sciret: postera die inuenti sunt mortui &c. Stimulo irritamento furoris:qa deus tāq̄ stimulus pectori uirginis insidens incitabat. Fluctu:abundantia quia usq; adeo furore rplebatur:ut eū capere nō posset. Com.hu.la.humani corpis cōpositio dissoluitur. Pulsus:impulsiones deorū: quæ pectora sacerdotū cōcutiūt. Fragiles aīas.i.fragilis corporis aīas:quæ uim tātā sustinere nō possunt. Sic ut supra diximus. Lōgo tēpore:idest post lōgū silētium. Tripodes:erant tabulæ Apollinis quibꝰ super impositū erat coriū phytonis:ad quos tripodas cū uenisset sacerdos statī dei numine replebatur. Immotas:qa nemo ad ipsas peruenerat. Silētia:qa diu siluerāt. Vastæ rupis.i.magni & profūdi illius antri. Fati:idest fatorū quæ ita dicebāt. Ad ultīa usq; ad ultimū. Antistes iussus:antistes tēpli phœbi iussus ab Appio ut aperiret antrū & phœbadem uirginē immiteret:sed ātistes diu quæsiuit phœbadē:quæ per montē parnasū circa castalium fontem uagabatur secura. nō dubitabat enī post diuturnū tempus fore aliquē qui responsa dei peteret. Antistes templi custos qui alio nomine æditiuus appellatur ab æde:ubi tēplum stare cōsueuerat. Phoemonoē:uirginē phoebadē:nā quæ tūc temporis præerat sacerdos templi sic appellabatur phemonoe prima diuinatrix phythia fuit:sic & uates ipsa uocata ē ut refert Strabo libro.ix. Vrbis quoq; uocabulū ab pythesche idest interrogare:audire:discere inclinatū esse: priore producta syllaba:ut immortalis:& indefessa ministra foret. Circum latices:circa fontem castalium in monte parnasso. Recessus.i.circum secreta nemorum. Cogit:inuitā ut accepto numine respōsa det. Lumine terrifico:phœbas quæ didicerat discrimine salutis suæ deum pectore accipere conata ē dissuadere Appio ne uellet ab apolline responsa accipere ꝙ uidelicet iam diu desierant dare respōsa & cæteras rationes afferebat:cur iam deus in antro sileret:sed nihil suis rationibus apud Appium ualuit. Phœbas nomē græcum. Limine: in antro Apollinis. Terrifico:terrorem incutienti. Absterrere:remouere Cassa:irrita & uana. Improba:proterua spes: quia speras supra quam obtinere possis. Veri:ut uerū ex oraculo cognoscere possis. Parnassus:idest cyrrha totū pro pte. Hiatu muto:nullā uocem reddēdo. Præssitque deum:idest clausit ut nullam uocem emittere uelit. Spiritus:obmutuit inquit oraculum: nam ex antro erupit:& alio migrauit. Versum:conuersum. Deuia: extrema mundi. Seu barbarica cum lampade phiton:secunda ratio:seu inquit cum templum combustum est: & a Xerse & Breno Rege Gallorum & cinere clausere spiracula templi:unde uox illa erumpebat:ut postea exire nequiuerit.

Aera tabficum:non ullo sæcula dono
Nostra carēt maiora deū:quā delphica sedes
Quod siluit.postquā reges timuere futura
Et superos uetuere loqui:nec uoce negata
Cirrheæ mœrent uates:tēplique fruuntur
Iustitio:nā siqua deus sub pectora uenit
Numinis aut pena est mors īmatura recepti.
Aut præciū:quippe stimulo:fluctuq; furoris
Compages humana labat:pulsusque deorū
Concutiunt fragiles animas:sic tēpore longo
Immotos tripodas:uastæque silentia rupis
Appius hesperii scrutator ad ultima fati
Sollicitat.iussus sedes laxare uerendas
Antistes pauidāque deis immittere uatem:
Castalios circum latices nemorūq; recessus
Phemonoen errore uagam:curisq; uocantē
Corripuit cogitque fores irrumpere templi
Limine terrifico metuēs cōsistere phœbas:
Absterrere ducem noscendi ardore futura
Cassa fraude parat:quid spes ait īproba ueri
Te romane trahit muto parnasus hiatu
Conticuit:pressitque deum seu spiritus istas
Destituit fauces mundique indeuia uersum
Duxit iter seu barbarica cū lampade phiton
Arsit in immensas cineres abiere cauernas

Et phœbi tenuere uiam: seu sponte deorum
Cyrra tacet: fatique sat ē arcana futuri
Carmine longeuæ uobis commissa sibyllæ
Seu pean solitus templis arcere nocentes
Ora quibus soluat nostro non inuenit æuo
Virginei patuere doli: fecitque negatis
Numinibꝰ metus ipse fidē: tūc torta priores
Stringit uitta comas: crinesq; in terga solutos
Candida phocaica cōplectitur infula lauro
Hærentē dubiamq; premens ī tēpla sacerdos
Impulit illa pauens adyti penetrale remoti
Fatidicum: prima templorū in pte resistit
Atque deū simulas: sub pectore ficta quieto
Verba refert nullo confusæ murmure uocis
Instinctam sacro mentem testata furore.
Haud æque læsura ducem cui falsa canebat
Quā tripodas phœbiq; fidē: nō rupta tremē ti
Verba sono: nec uox ātri cōplere capacis
Sufficiens spaciū. nulloque horrore comarū
Excussæ laurus. immotaque culmina templi.

Tenuere uiā: idest spiracula illa unde uox phœbi emittebatur. Seu sponte deorum: tertia ratio: seu ēt ita dii uoluerunt ut post hac responsa nulla daret: quia sufficit uobis o Ro. libros sibyllinos habere: unde possitis fata uestra cognoscere. Arcana: scilicet carmina. Longeuæ sibyllæ: quia cū Apollo captus eēt amore sibyllæ: & illa Apollini consentire nollet ille ut eam præmio duceret dedit liberam optionem petēdi quicquid uellet: illa manu grana comprehendit arenæ: idest quātum utraq; manus cōprehēdere potest & petiit ab Apolline ut sibi daret uitam tot annorum quot grana arenæ manibus comprehendisset: ille consensit: quæ ad ultimam senectutem redacta cū nec quidem oculos attollere posset: si quid uidere uolebat necesse erat ui tolleretur a manibus ancillaꝝ: & cū iam uitæ suæ ipsam tederet: & ciues cōmiseratione eius commoti: quia sub hac conditiōe uitam longam ac diuturnam sicuti petierat cōcesserat Apollo: scilicet ut nunq̄ moriretur: donec patriam suam uideret: ciues epistolam fecere quam Creta suæ terræ sigillarunt sibylla accepta epistola illa terram suam uidit: uidelicet Cretam: & statim mortua est. Seu pean: alia ratio seu ideo tacuit Apollo: cum mos eius fuerit nemini respōsa dare nisi piis: omnes autem nunc nocentes sunt: & neminem inuenit cui respondere possit. Aeuo: ætate uestra Soluat: aperiat cum iam ad hanc fecem ætatis ꝑuenerit hoīes: ut nemo nisi nocēs inueniatur: ideo Apolinis oraculum tacuit. Virginei patuere doli: his rationibus usa est sacerdos quæ non uidebātur contemnēdæ: sed tum in hoc ipso ꝙ metuebat uirgo intellexit fraudē esse illius Appius. Doli: insidiæ quibus Appium a petendo oraculo absterrere parabat: uirgo manifeste fuere: q̄obrem: quia metuebat ingredi templum. Negatis ui. nam ꝙ negabat responsa dari: significabat metum. Tunc tota igitur quia non potuit deterrere Appium a proposito: uirgo coacta est insignia sacerdotis accipere: ut in antrum ingrederetur secundum sacerdotis ritum. Priores a fronte. Stringit comas: more mulierū: quæ crines uitta cōprehensos capiti ītorquēt: & inuolūt. Phocaica infu. idest phœbea ubi colitur phœbus: nam ut refert Strabo ad occiduos usq; Phocidis montes locatus est Parnasus musis: & Apollini dedicatus. Hærentem: tardantem: quia ingredi nolebat ad periculum manifestum: sciebat enim non inde se exituram non sine magno uitæ suæ discrimine. Premens: urgens causa illa. Illa pauens: necdum a fraude & dolo destitit: nam cum paulo processisset: simulauit se accepisse numen & uerba nescio quæ incerta & ambigua dicere: quæ quasi responsa uideri uolebat: sed Appius etiam fraudem cognouit & minatus est grauiter: nisi ad tripodas Apollinis ueniret. Penetrale: quia nisi ad interiorem templi partem descendisset: non recipiebat numen quod penetrale facit sacerdotem. Fatidicam: idest fata dicētem. Prima parte: in ipso adytu. Simulans quasi deus in se insedisset. Quiete: quia quietum erat pectus: ideo manifestum erat nondum afflatam esse. Confusæ uocis: non enim prius fata & responsa dabat sacerdos q̄ in insaniam conuerteretur. Intactum: instigatum incitatum: quia murmur uocis cōcussum non erat: ideo testatur mentem suam nullo furore perculsam: quia bis intelligitur nullo in nullo furore fertur. Testata: ostendens nullo murmure. Haud æque læsura: dico uerba ficta dicebat: quibus non magis læsura erat Appium q̄ fidem oraculi: unde cum uerba ipsa sponte sua loqueretur dicebat: dū falsa diceret fidem oraculi offendebat: quia postea mendacium Appius & cæteri attribuisse Apollini. Canebat: dicebat. q̄: pro quantum. Fidem: idest promissa quia mendacium illud deo ascriptum fuisset. Non rupta: quia uerba non emittebat interrupta: sed semiplena. Nec uox: emissa exaudiri pene poterat: quia humana non diuina erat: nam cum diuina erat adeo resonabat: ut uniuersum templum cōpleret. Sufficiens spacium: nulloque horrore comarum: idest specus ātri: quia cum deum accepisset uirgo rigebant crines adeo ut erectione crinium eiicerentur serta laurea de capite: nunc uero ita non euenit: ideo intellexit: &c. Horrore: idest rigore quia comæ non rigebant ut excuterentur serta laurea. Immotaque culmina templi: quia cum tremere omnia uisa repēte: ut Virg. ait: tamē nihil hic mouebat.

Securũ.f.nulla trepidatione cõcussũ sicut antea cõsueuerat.i.quietũ. Credere.i.cõmittere se phœbo. Sensit tripodas:illa quidẽ simulabat se accepisse deũ:sed Appius ira plenus minari cæpit nisi adytũ tẽpli ingredereť & desineret ipsa per se loqui daret pœnas:cũ præsertim tãtis de rebꝫ cõsuleret ita correpta uirgo tãdẽ descendit ad tripodas:ergo ĩ furorẽ cõuersa ẽ. Cessare.i.a uerbis alienos eẽ & ociosos:quia nõ ab adyto & penetrali loco numẽ acceperat. Furens indignabũdus. Impia:cõtra deos:nã sicut pietas & ĩ patriã & in deos & in parentes debeť ita impietas:ẽ autẽ pietas hoc loco scientia colẽdorũ deorũ:impietas e cõtrario. Et supis quos fingis:qa nõ recte colis deum:imo mẽtiris:iõ supis dabis pœnas. Mergeris: ingressa fueris antrũ. Ipsa.i.per te ipsã loqueris.

Securũqꝫ nemus ueritã se credere phœbo
Prodiderat:sẽsit tripodas cessare furensque
Appius:& nobis meritas dabis impia pœnas
Et superis quos fingis ait:nisi mergeris antris
Deqꝫ orbis trepidis tanto consulta tumultu
Desinis ipsa loqui:tãdem conterrita uirgo
Cõfugit ad tripodas:uastisqꝫ adducta cauer-
Hæsit & ĩsueto cõcepit pectore numẽ. nis
Quod nõ exhaustæ per tot iã sæcula rupis
Spiritus ingessit uati:tandemque potitus
Pectore cyrrheo non unquã plenior artus
Phœbados irrupit pean:mẽtẽqꝫ priorem
Expulit.atque hominẽ toto sibi cedere iussit.
Poctore bacchatur demẽs aliena per antrum
Colla ferens uittasque dei phœbeaque serta
Erectis discussa comis per inania templi
Ancipiti ceruice rotat.spargitque uaganti
Obstantes tripodas:magnoqꝫ exæstuat igne.
Iratũ te phœbe ferens:nec uerbere solo
Vteris & stimulos flãmasqꝫ in uiscera mergis
Accipit & frenos nec tãtũ prodere uati
Quantũ scire licet:uenitætas omnis ĩ unam
Cõgeriẽ:miserũqꝫ præmũt tot sæcula pectus.
Tanta patet rerũ series atque omne futurum
Nititur in lucẽ:uocemque petẽtia fata
Luctantur.nõ prima dies nõ ultima mundi
Nõ modus oceani:nũerus nõ deerat harenæ
Talis in euboico uates cumana recessu
Indignata suum multis seruire furorem
Gentibus ex tanta fatorũ strage superba
Excerpsit romana manu:sic plena laborat
Phœmonoe phœbo dum te cõsultor operti.
Castalia tellure dei uix inuenit appi

Insueto:insolito qđ nunq̃ antea acceperat:quia numen illud diu respõsa non dederat:plenius erat antrũ numine:ideo maiore quãtitate numinis pectus puellæ repletũ est. Nõ exhaustæ.i.plenæ. Ingessit inculcauit. Tandẽqꝫ potito: pectore puellæ totũ sibi uẽdicauit:ut oẽm humanitatẽ expelleret. Pectore cyrrheo:uirgineo quæ cyrrhei antri custos atqꝫ sacerdos erat. Irrupit:ĩgressus ẽ pean. Phœbados:sacerdotis pectus. Plenior:maior Mẽtẽ priorẽ:humanitatẽ cũ pectore uirginis extruxit. Demens:insana more bacchantiũ. Aliena.i.dementia sua remora. Rotat:ipsa colla. Serta redimicula capitis quibꝫ sacerdos religabať significat ĩsulam.

Phœbea:significat laurũ:quæ apollini ẽ consecrata. Per inania:uacuum & conuexitatem templi.

Spargitque:& illa cum uagaretur ĩsana sæpe offẽdebatur tripodibus:quos in medio templi euertebat. Spargit euertit. Igne:scilicet furore & uehementia irarum. Nec uerbere solo:nec solũ inquit stimulas & irritas uirginem:ut futura prædicat:sed reprimis atqꝫ refrenas ut multa taceat. Flãmas:aperiendi res occultas cupiditatem. Prodere:nam omnia sciebat sed nisi qđ cõcederet phœbus dicere poterat. Omnis ætas:præsens:præterita:& futura:idest omne sæculum quod a constitutione mundi fuerat sciebat. Congeriem:cumulũ scilicet mentis illius. Tot sæcula:scilicet:quot preterierãt. Premunt: occupant. Series:tantus ordo. Patet.s.mẽti puellæ. Nitiť in lu.in apertũ:qa q̃ mẽte cõceperat uolebãt ut cognosceren̄t:sed Apollo ꝓhibebat. Luctanť.s.exire. Petẽtia:appetentia uocẽ puellæ ut declararenť. Deerat.s.sciẽtiæ illius.

Pría dies.i.sciebat a pría constitutiõe mũdi usqꝫ ad finẽ:quæ facta præterita & futura erãt. Nõ modus.i.mensura:qa exprimere potuisset numerũ arenaꝝ:si deus ꝑmisisset. Talis: nũc ꝑ similitudinem ostẽdit q̃lis erat puella:talis inqt q̃lis Cumea sibylla quæ oĩa quæcũqꝫ fuerãt & erãt futura đlegit unũ impium Ro.qđ cæteris præstabat:ubi futura prædiceret:nã libros sibyllinos scripsit qbꝫ Ro.fata cõtineť:ita hæc puella:licet oĩa sciret:tamẽ nõ oĩa dicere uoluit nec potuit. Eubo.re.i.in antro cumarũ:q̃s Euboenses ut refert Soli.cõdiderũt:& ibi sacellũ & antrũ:& illud famosũ sibyllæ nõ qꝫ ĩ euboea sit:sed ĩ antro cumaꝝ. Mul.gẽ.i.ẽt infimis. Strage: cumulo fatoꝝ. Supba:generosa. Sic eodẽ mõ laborat:sicut illa laborat:tũc diligẽter exqrit mente sua:ut ea oĩa excipiat quæ ad te ꝑtineant o Appi. Opti:neqꝫ.n.licebat alia aperire:sed ea tantũ de quibꝫ cõsulreť: Cõsultor dr̃ q cõsulit & respõsũ petit. Vir.Incõsulti abeũt. Cast.tel.i.ĩ cyrra:iuxta quã ẽ castalius musis sacer. Vix inue.qa ĩter reꝝ oĩum sciẽtiã lãtebat:quod scire uolebat Appius:iõ cum difficultate inueniebat,

Inter fata:iter;tacita deorũ fata. Diu quærens:& cũ tandé inueniſſet qđ ſcire cupiebat Appius: q̃ſi re/
nouatus eſſet furor maioré q̃ſi rabié præ ſe ferens ſpumas ex ore uomebat. Rabies ueſana:rabies inſaniã
oſtédens. Effluit.ſ.e pectore. Anhelo meatu.quia nimio ſpũ trahebat. Domita.i.iã ſubacta impio A/
pollinis. Effugis igẽtes:phœmonoes poſtq̃ diu quæſiuit fata rerũ oium quæ mẽte cõceperat:& ex his tã
dé elegit:ꝙ ad Appiũ pertinebat:ita uaticinata ẽ:hoc aũt factũ ẽ ꝙ Appio reſpõdeat phœmonoe. Effugis
ut inqt o Romane euadis. Soluſq; quieté:hébis in uallé euboici ſinus maris cõſtitutus. In uaſta cõualle
nã ibi ſepultus ẽ: & ita bellũ ciuile morte preuẽtus
effugit. Cætera ſupp̃ſſit:q̃ nõ ptinebãt ad appiũ.
Cuſtodes:nũc ad Appiũ apoſtrophat:& eũ.q̃ſi iter
rogat:cur nõ oĩa dicat quæ populo Ro.imminebãt
pericula:nõ.n.oẽs clades exprimebat ut po.ro ꝓui/
dere poſſet:deĩde cãs dicit:cur ea uoluerit eẽ occul/
ta Apollo. Tripodes.i. Apollo cuius tripodes in
tẽplo delphico poſiti ſunt. Fatorũ arcana:idẽ eſt
nã fata ſunt ſecreta totius mũdi. Futuri.i.q cogno/
ſcis futura tãq̃ præſentia. Suprema:finé ultimũ.
Duces:qui tot occiſi fuerũt. Regũ:q ſimul cũ Ro.
cecidere. An nondũ:reſpõdet tacitæ qõi an fortaſ
ſe ideo taces:qa nõdũ dii ſtatuere quid futurũ ſit:&
nõdũ ſatis planũ ſit moriturũ eſſe Põpeiũ. Decre/
uere:diffiniuere. Dubitantibꝰ aſtris:ſecũdum opi/
nioné eoꝝ:qui dicũt oĩa fieri infuſiõe ſtellaꝝ. Tot
fata.i.tot uentura. Impii: po.ro.ſilent. Vindicis:
alia rõ ẽ ne ſi oĩa dixeris ꝓhibeat Btutus ulciſci pa/
triam a Cæſare oppreſſã:nã ſi hoc preſciuerit Cæſar
ꝓhibebit ne ſibi inſtruãtur inſidiæ:iõ &c. Facinus
.ſ.præclarũ hoc loco:nã laudat hoc factũ Bruti q pa
triã a tyrãnide liberauit. Vindicis:bruti ultoris pa
triæ. Furore:Cæſaris quia furore potius q̃ rõe du/
ctus libertatem occupauit. Ad ultores bru.i.ad cõ
ſulatum:ſicut prius ille Brutus pulſis regibus ad cõ
ſulatũ redegit impiũ:ita nũc quoq; futurũ ẽ ut occi
ſo cæſare iterũ cõſulatus in urbe imperiũ teneat.
Tũc pectore:nũc ꝓſequit̃ dicere qũo ſe habuerit ſa
cerdos poſtq̃ reſponſa dedit Appio. Ceſſere fores:
quia eas furibunda impulit. Impactæ:impulſæ.
Expulſa:eiecta impetu numinis. Perſtat rabies:ad
huc furor ĩ inſania ꝑmãſit in pectore. Quẽ nõ emi
ſit.i. expreſſit loquẽdo.ſ. fata quæ a phœmonoe re
tinebant̃ in pectore luctabãtur exire:iõ furoris ad/
huc reliquiæ permanebant. Vagãtia:errantia. Lu
mina:qa ſuſpiciebãt huc & illuc ferẽs uultũ. Stat
nunq̃ facies:quia mõ læta mõ triſtis uidebat̃. Ru/
bor igneus:quia modo quaſi irata rubeſcebat facies
Pallor:furoris non qui ſolet eſſe:ſed terroré ſigni
ficabat. Nec feſſa quieſcũt:qa uix feſſa erãt:iõ quie
ſcebant uel phyſionomice:q̃uis feſſa:tamẽ nõ quie
ſcebãt. Sed ut timidus:dicit emiſiſſe ſuſpiria e pe/
ctore ſacerdoté:q̃ ſolet emittere murmure ſuo bo/
reas:tũc cũ flare deſit:& q̃uis flare boreas deſinat ta
mẽ adhuc murmur quoddã facit pari rõe phœmonoe:q̃q̃ ſẽſim dimiſiſſet furoré:tamẽ aliqd furoris coge
bat eã ſuſpiria emittere:& effũdendo ſuſpiria quodãmõ pectora leuari uidebãt. Pontus ge.qa poſtq̃ mare
boreas turbauerit:& uiolẽtus ille ſpũs diſcedeř ĩcipiat:tamẽ adhuc mare prioré ꝑturbationé ſẽtit:& mur
mur emittit. Flamia.ſpũm. Rauca:ꝑ rauce. Suſpi.le.ſic ſolet fieri ꝙ ſi crebra ſuſpiria mittimus:leuari
quodãmõ uidet̃ grauitas cordis. Dũq; a luce:dũ ab illa cognitione diuina & dum a templo exiret dicit di
uinam quidem mentem relinquere:humanam autem recipere: inter hæc duo extrema tenebræ oculis
obortæ ſunt: & exanguis cecidit:Lucem uero appellauit:eo ꝙ in ea uiderat omnia atque cognouerat.

Inter fata diu quærens tã magna latentem
Spumea tunc primum rabies ueſana per ora
Effluit & gemitus:& anhelo clara meatu
Murmura tũc mœſtus uaſtis ululatus ĩ ãtris
Extremæq; ſonãt domita iam uirgine uoces
Effugis in gẽtes tanti diſcriminis expers
Bellorũ romane minas:ſoluſq; quietem
Euboici uaſta lateris conualle tenebris
Cætera ſuppreſſit:fauceſq; obſtruxit apollo
Cuſtodes tripodes fatorũ arcanaque mũdi
Tuque potens ueri pean nullũque futuri.
A ſuperis celate diem:ſuprema ruentis
Imperii:ceſoſque duces:& funera regum
Et tot in heſperio collapſas ſanguine gentes
Cur aperire times? an nundũ numina tãtum
Decreuere nephas? et adhuc dubitãtibꝰ aſtris
Pompeii damnare caput tot fata tenentur?
Vindicis an gladii facinus pœnaſq; furoris
Regnaq; adultores iterũ redeuntia brutos
Vt peragat fortuna taces:tũc pectore uatis
Impactæ ceſſere fores:expulſaque templis.
Proſiluit:præſtat rabies:nec cũcta locuta eſt
Q uẽ non emiſit ſupereſt:deus ille feroces
Torquet adhuc oculos:totoq; uagantia cælo
Lumina.nũc uultu pauido nũc torua minaci
Stat nunq̃ facies.rubor igneus inficit ora
Liuenteſque genas:nec qui ſolet eſſe timenti
Terribilis:ſed pallor ineſt:nec feſſa quieſcunt
Corda:ſed ut tũidus boreæ poſt flamia põtus
Rauca gemit:ſic multa leuat ſuſpiria uatem.
Nunq̃ a luce ſacra quã uidit fata refertur

Ad uulgate iubar mediæ uenere tenebræ
Immisit stygiam pean in uiscera lethen
Q uæ raperet secreta deum:tũc pectore uerũ
Fugit & ad phœbi tripodas rediere futura
Vixque refecta cadit:nec te uicinia læti
Territat ambiguis frustratũ sortibus appi
Iure sed incerto mundi sub sydere regnum
Calcidos euboicæ uana spe rapte parabas
Heu demens nullũ belli sentire fragorem
Tot mundi caruisse malis præstare deorum
Excepta quis morte potest:secreta tenebis.
Littoris euboici memorando cõdite busto
Q ua maris angustat fauces saxosa caristos:
Et tumidis ĩfesta colit quã numia rhamnis
Arctatus trepido feruet qua gurgite pontus
Eu ripusq; trahit cursũ mutantibus undis
Chalcidicas pupes ad iniquam classibɔ aulim
Interea domitis cæsar remeabat hiberis

Ad uulgare iubar.i.ad coẽm sensum & humanã mẽtẽ:nã humana mens ẽ lux cõmunis & intellectus: ille uero diuinus erat. Mediæ tenebræ:inter discessũ diuinæ mẽtis:& redditũ humanæ. Immisit sty giã:apollo.s.in obliuionẽ rerũ oĩum similẽ stygiæ paludi:nã styx appellatur palus inferni:de qua cũ bibe/rint aiæ maloꝝ.oĩum obliuiscuntur:quæ perpessæ sunt apud inferos.Strabo libro octauo dicit in argiua ora apd pheneũ cãpum stare stygis aquas:sic enĩ uocatur lætalis aquæ stillicidiũ quã sacrã hoĩum facit opinio. Raperet:auferret. Futura: quæ in pectore illius constiterant. Refecta.i.quæ uix refici potuit a tã/to furore. Nec te:nũc reddit ad Appiũ:dicẽs qũo Appius fefellit oraculum Apollinis:sicut ip̃e credebat:quia dixerat ipsũ solũ effugere minas bellorum ciuiliũ:& soli licere in euboico littore in pace consi stere. Vicinia.i.uicinitas mortis. Sortibɔ:oraculis: Subsidere.i.tibi subiicere. Incerto iure:incerta ptãte:uidelicet uter mundi teneret imperiũ:an Cæsar:an Pompeius. Rapte:sublate. Chalcidos euboicæ:Chalcis euboicæ metropolis p̃dicat̃:& pcul dubio dignitatis prĩcipatũ reportat euboicæ dicit: quia ut inquit Strabo libro.x. Chalcis eiusdẽ appellationis in etolia quoq; dicitur. Heu.d.quia ea tibi persuades:quæ uix deus cuiquã prestare põt: ut in toto orbe terraꝝ perturbato nihil ptui bationis ex te sentiatur. Excepta morte:idest non intelli/gis deũ minari tibi mortẽ:cũ dicat te quiescere posse. Secreta tenebis:o demens inquit Appi tu cre/dis te solum immunẽ fore belli ciuilis:sed te multũ fallit opinio nã mors erit quæ te premet:& hãc tibi quietẽ dixit apollo: nã ĩ euboea sepultus iacebis: & hic Lucanus d̃scribit ubi sepulchrũ habuerit Appius:qui ppetuo nomẽ illius mare tenet usq; ad tem/pora nr̃a. Secreta.i.sepata loca.i. secessum illum. Memorãdo:quia memoriam illius maris sepul/chrum tenebit. Caristos:ciuitas ẽ: Caristos ut re/fert Strabo libro.x.sub montẽ Salomin in Atticam prospectãtem cõsistit:ad Carystũ lapis nascit̃: quẽ pectunt:nent:texũt:ide mãtilia cõficiuntur ægregie cõtexta:ea ubi sordescũt in flammã proiecta:non secus mundantur:q̃ si maculas elueris.Solinus cap.xvii.dicit q; ibi fiunt carbasa quæ ĩter ignes ualent: & q; chalcis eadẽ hita ẽ apud priscos:Vt Chalydeus autor ẽ:ære ibi primũ reperto. Angustat fauces:nã collis imminet mari:& in eo colle posita ẽ Caristos ciuitas quã ideo saxosã appellauit. Rhamnis ciuitas Atticæ est:de qua Rhamnusia fortuna ẽ appellata eo q; præcipue in hac ciuitate colirur dea fortuna.Rhamnis ut inquit Strabo libro.ix.Nemeseos tẽplũ hẽt& statuã quod Diodori opus pleriq; dicũt:aliqui uero agora/criti parti:quæ ex magnitudine & pulchritudine pfecta:magis ac magis & cũ phidiæ opibus æmulatione contendit. Tumidis infesta:irata superbis:nam ut plurimum qui in summo dignitatis gradu constituti fuerint sæpe ruunt præcipites. Portus arctatur:scilicet inter saxa montis: super quo imposita est aulis. Aulis autore Strabone libro nono lapidosa sane ora & Tanagræcorũ uicus est:portus sane est quinquaginta capiens naues:quo circa græcorũ classẽ magno in portu cõscendisse simile ueri est:prope consistit chalcidis euripus. Rapido:unũ sequit̃ ex altero:ubi mare angustum est ibi solet esse maior æstus maris. Eu/ripusque:quia locus ille sic appellatur ab eu bene rupi impetus:quia ibi impetus maris maior ẽ q̃ usquam ideo per excellentiã appellatur Euripus: qui ægri maris sinus ẽ: inter euboeam insulam & Boetiam:siue phocidem in longum arctumque productus & septies inter diem & noctem reciprocas agit undas ideo infidus dicitur esse carinis. de huius Euripi natura legitur: q; quidam philosophus eiusdem nominis .s.Euripus cũ eam diu multumque cõsiderans inuenire nõ posset:quia reciprocas ageret uices:postq̃ scire non potuit naturã fluminis se præcipitẽ dedit in medios fluctus:dicens epidois euripos:quandoquidem euripus euripum nõ habet:euripus euripum habeat.i.quia Euripus philosophus non potest ĩtellige re euripum fluuium.ergo euripus fluuius euripum phũm habeat. Chalcidicas: idest illius loci quo ad auli/dem iniquã. Classibɔ.s.græcorum:nã cum in aulidem græci uenirent:& mare perturbatum eẽt: ibi ali/quãdiu retẽti eẽnt:nec prius mare pacatũ fuit q̃ de sãguine regio placaret̃ diana:cuius serpẽtẽ Agamẽnon occiderat:q̃uis fabulæ dicãt:quũ ephigeniã imolaturus eẽt pater: diana cõmiseratiõe cõmota statĩ ceruã subiecit. Ad usque:usque ad:tantus ẽ impetus Euripi sinus maris ut usque ad aulidem naues impellat.

Victrices aquilas alium laturus in orbem
Cum prope fatorum tãtos p̃ prospera cursus
Auertere dei nullo nam marte subactus
Intra castrorum timuit tentoria ductor:
Perdere successus scelerum: cum pene fideles
Per tot bella manus saciatæ sanguine tandem
Destituere ducem: seu mœsto classica paulũ
Intermissa sono claususq; & frigidus ensis
Compulerat belli furias seu præmia miles
Dum maiora petit. dãnat causamq; ducemq;
Et scelere imbutos etiam nunc uendicat enses
Haud magis exptus discrimine cæsar i ullo
Quã nõ e stabili tremulo: sed culmie cũcta
Despiceret: staretque sup titubantia fultus
Tot raptis truncus manibꝰ gladioq; relictus
Pene suo: qui tot gentes in bella trahebat.
Scit non esse ducis strictos sed militis enses
Nõ pauidũ iã murmur erat: nec pectorẽ tecto
Ira latens: namq; dubias cõstrigere mentes
Causa solet: dũ quisq; pauet qbꝰ ipse timori ẽ.

Classibꝰ. s. agamẽnonis ibi tẽpestate maris diu retẽtis. Interea Cæsar: dũ hæc gerũt Cæsar subactis Petreio & Afranio in hispaniã cũ exercitu uictore redibat ut Põpeium sequeret: Sed hic forutna quæ semper cæsari secũda fuerat nescio quid dubitasse uidet: an sequeretur cæsatis uoluntatẽ: nã milites dissẽsionẽ fecere: ita ut iã plane p̃ oẽm exercitũ dicerẽt se post hac Cæsarẽ sequi nolle: postq̃ nullũ ex tot laboribꝰ atq; periculis præmiũ cõsequerent: & q̃q̃ seditio illa ferme illuc puenerit: ut cæsarẽ desere i ẽt: tamẽ Cæsar sicuti semp in rebꝰ difficilimis maior apparebat: ita hoc tpe oppressit hãc seditionẽ militũ ut multo q̃ ãtea obsequẽtiores facti sint. Nonã siquidẽ tumultuantẽ legionẽ apud placẽtiã: q̃q̃ adhuc i armis Põpeius eẽt: ut refert Suetonius: tutã cũ ignominia missã fecit: ægreq; post multas & suplices p̃ces: nec nõ exacta de sõtibꝰ poena restituit minatus fuerat auctore Apiano decimũ quẽq; morte mulctare: sed gemitu ab uniuersa legiõe edito: & p̃toribꝰ genibꝰ affusis q̃ neruã deposcebũt: cæsar post modicũ uix tãdẽ ab ira liberatus hoc solũ cõcessisse uisus: ut cẽtũ dũtaxat &. xx. seditionis prĩcipes ab oĩbus eligeret duodecĩq; ex his a cæteris selectos suplicio afficeret. Decimanos aũt romæ autore Suetonio cũ ingentibꝰ minis sũmoq; ẽt urbis piculo missionẽ & præmia flagitãtes ardent tũc Aphricã bello neque adire cõctatus ẽ: q̃q̃ deterentibꝰ amicis & una uoce q̃ Quirites eos pro militibꝰ appellauit flexit ita: ut ei milites eẽ confestĩ responderit. Hiberis: Petreio q̃ cũ impio hispaniã tenebãt. Remeabat: redibat. Laturus uictrices aqlas. i. exercitũ uictorẽ ducturus. In aliũ orbẽ. s. i Europã cõtra Põpeiũ: nã hoc aĩo r̃dibat: ut in græciã sequeret Põpeiũ. Per p̃spera: qa fortuna oĩa ex uoto & uoluntate Cæsaris regebat.
Tãtos cur. seditiõe. s. orta in exercitu quã describit. Nullo iã marte se. cũ semp aduersus hostes cæsar uictor extitisset in suis castris uici timuit. s. ne seditiõe militũ desertus uinceret. Perdere successus amittere fœlicitates. Scelere: q̃ cõtra patriã arma sumpsisset. Cum pene interpetrat ipse id autẽ fuit: cũ haud p̃cul abfuit: quin milites cæsarẽ desererẽt q̃uis per tot bella semp fidelissimi fuerĩt. Pene: p̃pe modũ. Fideles: p̃ tot bella quæ i gallia: britãnia: germania nouissime gesserãt. Satiati san. qa fastidire cepant tãtum sãguinis & cruoris. Seu mœsto: ratiões nõ nullas affert q̃obrẽ aĩ fortasse militũ mutati fuerĩt: q̃ de cã orta fuerit seditio in milites & cæsarẽ incertum ẽ: qa fortasse potuit cõtingere: quia nõ intermiserãt bella. s. q̃ incruẽto marte Petreiũ & Afraniũ uicerant: & quia nõ redibant in in Italiã: & quia desueti erãt a pugna: ideo hebetiores facti incipiebãt nunc bonũ pacis cognoscere. Seu premia: alia cã ẽ: seu q̃ laboribꝰ suis haud digna premia cõsequebant. Mœsto sono: minus ẽ: qa sonus classicorũ nõ est mœstus uel p̃ classica mœsti soni paulo ante intermissa: & nõ nihil intermorata. Claususq; & fri. en. quia clausus erat: iõ tepidus. i. suo spũ tepefactus. Expulerat. s. e mẽte militũ furias insaniã belli. Premia nõdũ cõsecutus. Dãnat cãm: q̃si inhonestã. Ducẽq;: q̃si ingratũ Scelere imbu. qa ẽt postq̃ scelus cõmiserat a scelere enses liberare nolebant: qđ ẽ nimis tardũ. Haud magis exptus. s. cæsar: & si oĩa ex uoto cedebant: tamẽ non intellexit statũ suũ esse tã debilẽ sicuti nunc: cũ pene destitutus ab oĩ exercitu ipse solus staret. Despiceret: tãq̃ deorsũ aspiceret trãslatio ab eo q̃ in sũmo gradu cõstitutus ipse supstes alios inferiores despicit. Culmine: ex altitudĩe gradus incerti. Trũcus: nã cæsarẽ q̃si corpus appellauit exercitus & milites corpis manus. Titubãtia: instabilia. Raptis manibꝰ: amissis militibꝰ suis. Gladio suo: deficiẽtibus armis militũ. Strictos: nudatos. Nõ pauidũ: iã inqt nõ clam murmurabãt in suũ ducẽ milites: sed palã uerba cõtumeliosa iactabãt: ut appareret eos a duce suo penitus alienos eẽ. Tecto: simulato. Nec quæ: dicit unã uel potissimã cãm eẽ cur populi metuãt tyrãnũ: nec se ab illius iniuria ulciscuntur. s. q̃ unusquisq; credit sibi soli iniuste impare: nõ cæteris: nã si crederet ita ab uniuersis odio haberi: sicut a se nõ dubitaret apte inuadere tyrãnũ: sed hæc cã non erat in ipsis: nã milites Cæsaris cõscii erãt sibi inuicẽ q̃ oẽs odio Cæsarẽ hẽrent q̃. s. sibi ĩgratus fuerat postq̃ tot labores & picula perpessi fuere & sanguinẽ suũ pro gloria & laude cæsa effuderũt. Dũ q̃sq; pauet: tyrãnus uult timeri: & tamen timet populũ suũ ut in officiis Ci. ait: Qui timeri uult timet eos a q̃bꝰ uult timeri. Iniusta grauari: sinec/

Seque putat solũ regnorũ iniusta grauari
Haut r̃tinẽt qppe ipsa metus exoluerat audax
Turba suos.qcq̃d multis peccatur iultum est
Effudere minas:liceat discedere cæsar
A rabie scelerum:quæris terraque marique
His ferrum iugulis animasque effũdere uiles
Q uolibet hoste paras:ptem tibi gallia nostri
Eripuit partem duris hispania bellis
Pars iacet hesperia:totoque exercitus orbe
Te uincente perit:terris fudisse cruorem
Q uid iuuat arctois:ꝛ rhodão rẽoq̃ subactis:ꝛ
Tot mihi pro bellis bellum ciuile dedisti
Cæpimus expulso patriæ cum tecta senatu.
Q uos hoĩum uel quos licuit spoliare deoꝝ:ꝛ
Imus in omne nefas:manibus ferroq̃ nocẽtes
Pauperrate pii finis quis quæritur armis:ꝛ
Q uid satis ẽ si roma parum:ꝛ iã respice canos
Inualidasque manus:& inanes cerne lacertos
Vsus abit uitæ bellis cõsumpsimus æuum
Ad mortem dimitte senes:en improba uota
Non duro liceat morientia cespite membra
Ponere non anima galeam fugiente ferire:
Atque oculos morti clausurã quærer̃ dextrã
Coniugis illabi lachrymis unique paratum
Scire rogum:liceat morbis finire senectam
Sit præter gladios aliquod sub cæsare fatum
Q uid uelit ignaros ad quæ portẽta paremur
Spe trahis:ꝛ usq̃ adeo soli in ciuilibus armis:
Nescimus cuius sceleris sit maxima merces:
Nil actum est bellis si nondum compit istas

doche est ut grauatus mẽtẽ.i.ꝑpter mẽtẽ.i.existimat sibi soli iniuste impare potẽtẽ. Absoluerat liberaue rat:quia oẽs sciebãt sibi inuisũ eẽ cæsarẽ. Quicqd mul.pec.nã si unus uel decẽ auderẽt aliquid cõtra tyrã nũ ulcisci tamẽ nõ possent: at si uniuersa ciuitas consentit ulcisci audet iniuriã.Effudere:euomere iras q̃s simul in pectore tenebant. Liceat discedere Cæs.ẽ dissuasio ne cæsari militẽt:nã sub eo militia dura ẽ & laboriosa argumẽtũ ẽ a difficili. Liceat:apostrophat ad Cæ.& ẽ cõstitutio cõiecturalis:licet discedere non licet quæstio ẽ. Disceditis uos a militia:discedimus sed iuste:nã ingratus es:attamẽ non licet uobis iura/ tis ab impatore uestro discedere concedendũ ẽ: sed refellit oĩa:primo qa magna picula & labores per/ pessi sunt:& patiunt̃:tamẽ nullũ premiũ accepere: Rursus arguit a necessario qa ẽt diutius sub eo mili tare uoluerint nõ possent:cũ ad decrepitã ætatẽ per uenerint:rursus ab utili.s.qa uictoriæ premia solus possidet. A rabie:a furore discedere. Quæris a difficili arguit quia laboriosa ẽ militia:licet discedet̃ nã quæris ferrũ iugulis nr̃is:qui terra mariq̃ occi/ dimur. Viles.s.tibi. Partẽ duris hi.bellis.s.fame cũ diluuiũ illud hispaniã oẽm iundauit:adeo ut ex/ trema inopia laborarẽt multi perierũt:nã armis pe ne nullus cõsumptus ẽ. Iacet apud Massiliã in Ita/ lia. Totoq̃ exercitus orbe:nos quidẽ occidimur: tu uero uictor appellaris. Fudisse cruorẽ: tot labo res sunt tot pericula:ut ubiq̃ sanguinẽ nostrũ ꝑ ui/ ctoria tua effuderimus:& sine p̃mio aliquo. Terris arctois.s.in gallia:germania:& Britãnia:quæ sũt in septẽtrione. Rhodano rhenoq̃ sub.i.subactis popu lis:qui iuxta rhenum & rhodanum hĩtant Rhoda nus galliæ:rhenus germaiæ fluuius est. Tot mihi: qa belloꝝ quæ per tot annos sustinuimus in diuer so orbe terraꝝ:nihil nisi ciuile bellũ superest. Cæ pimus expulso:cũ inquit urbẽ romã ingressi sumus nec diuina nec humana licuit nobis diripere quãdo nil prædæ cõsecuti sumus:& oĩa ĩ ptãte tua fuerit o Cæsar:quid inde utilitatis cõsecuti fuimus in urbe quæ ẽ opulentissima:ꝛ quid ex aliis superest qđ spe/ rare possimus:ꝛ Quos hoĩum:uel deoꝝ uel tẽploꝝ nobis diripere licuit ĩ illã. Imus in omne nefas:er/ go scelus nostrũ ẽ utilitas uero tua:nã oĩa scelera cõ mittimus ꝑpter diuitias:sed tamẽ nos pauperes su mus tãq̃ pii & innocẽtes. Finis quis armis erat:quã do nec capta Roma tibi sufficere potuit. Iã respi/ ce canos:ẽt si nihil aliud cogit nos ab armis discede re:saltẽ hoc:iã enĩ senectus & mors ipsa ĩminet no bis:inde inquit mẽbra nostra exhausta sanguine & corpora nostra senectute effœta. Inanes:ĩbecilles ꝑpter senectutẽ. Vsus abit uitæ:ille enĩ ex uita ab/ it:cuius uita nullius fructus ẽ. En ĩproba.s. petitio ut non in castris:sed domi nr̃æ moriamur. Cespi te ut nõ nuda terra moriamur. Non duro li.i.mo ri liceat nobis ĩ cubiculis nostris:ne dũ apđ uxores & liberos:ut saltẽ sint q moriẽtibꝫ nobis oculos claudãt. Nõ aĩa galeã.i.liceat nobis non armatis interire secũdũ eos loquitur qui dicũt aĩam esse aerẽ:cũ aĩa corpore exiret nõ pereat. Aĩa:spũ & spũs exire nõ pos/ sit nisi p galeã. Dextrã:uel filiorũ uel uxoris uel parẽtũ:quia sic mos erat ut propinquiores moriẽtibus oculos clauderent. Cõiugis illabi lachrymis:infudere. Rogũ:quia ĩ castris rogus cõis extruit̃:& mul/ torũ cadauera uno rogo supimposita cremãtur:liceat ergo singulis nr̃is rogũ hr̃e. Sit p̃ter gla.sit aliqua mors p̃ter quã q̃ ẽ illata ferro. Quid uelut:rursus ab inutili dissuadet:dicit enĩ nunqd nescimus quæ uti/ litas sit ĩ bello cili.q.d.nos ualde amẽtes essemus nisi ĩtelligerẽus eoꝝ q bella cĩlia gerũt solũ labores eẽ præ mia uero unius tãtũmõ ducis. Spe:falsa. Portẽta bene appellauit portẽta.s.cædes ꝑmiscuas ut parẽtũ

Omnia posse manus:nec fas nec uincula iuris
Hoc audire uetant:rheni mihi cæsar in undis
Dux erat hic socius:facinus quos īqnat equat
Adde quod ingrato meritorum iudice uirtus
Nostra pit quicquid gerimus fortuna uocač.
Nos fatum sciat esse suum:licet omne deorū
Obsequium speres irato milite cæsar
Pax erit:hæc factus totis discurrere castris
Cœperat:infestoq; ducem deposcere uultu
Sic cat o superi quando pietasque fidesque
Destituunt.moresq; malos spare relictum ē:
Finem ciuili faciat discordia bello
Quem nō ille ducē potuit terrere tumultus
Fata sed in preceps solitus dimittere cæsar:
Eortunamq; suam p summa pericula gaudēs
Exercere uenit:nec dum desæuiat ira
Expectat:medios properat tentare furores
Non illis urbes spoliandaque tēpla negasset
Tarpeiaque iouis sedem matresque senatus:
Passurasq; infanda nurus: uult omnia cæsar
A se sæua peti uult premia martis amari
Militis indomiti tantum mens sana timetur
Non pudet heu cæsar:soli tibi bella placere

filiorū fratrum inter se. Nil actum.Cæsar intelligit posse nos illius iniuriam uindicare. Nec fas:arguit a facili:fecile ē a militia discedere :qui si alios populos uindicauimus:facile poterimus nos quoq; ab iniuria Cæsaris uindicare. Nec uīcula uetant.ut uīdicemus nos ab eo:uidelicet discedamus:nec diuino: nec humano iure ꝓlabemur. Nec fas:nec.s.ut uindicemus nos a cæsare & ideo deseramus:quia piū est deserere eum qui contra patriā arma sumpsit a lege ius ē ut priuatus ceteris æqualibus nil plus iuris habeat qui priuatus est q̄ nos ipsi. Rheni mō cæsar:quoad militauimus sub cæsare in gallia ille noster dux fuit nā prouincia gallia Cæsari senatus populiq; ro. decreto demandata erat:at uero postq̄ in Italiā uenit: & urbē ingressus ē cepit esse priuatus:ergo cū nullū ius habeat magistratus nihil illi obligati sumus. Socius:quia ita priuatus ē sicuti nos. Facinus: sicuti nos arma cōtra patriā sumpsimus:ita & cæsar:ergo cōe facinus ē bonū ēt æquale esse debet. Adde quod ingratus.Arguit a parte iuris:quæ ē gratia ut bene mœrentibꝫ grā reddatur:sed argumētū intendit: non solū cæsar nullā nobis gratiam:sed nec gratias quidē agit:quicquid enī gerimus nō nobis: sed fortunæ attribuit. Iudice.s.Cæsare ingrato. Nos fatū:intelliget tūc deniq; Cæsar nos illā eē fortunā cum attribuit oīa cū ab eo! discesserimus. Obsequium.i.licet deos tibi secūdos speres fore:tamē cū discesserimus:intelliges nō ita esse:nā necessario cū aduersariis tuis pacē iungere coegeras. Infesto:irato. Deposcere ducē:paratus ēt mortē inferre duci:si forte eos inuitos retinere uoluisset. Sic erat: eos poeta præcatur hoc loco ut agant:sicuti cepunt nā si alio mō bellū ciuile diminui nō pōt: saltem discordia militū hoc fiat. Pietas:quæ debetur charitati. Fides:quæ patriæ debetur. Quē non ille.d. cū ita dissensio tāta orta est in castris cæsaris nullus dux tāti animi fuisset pter Cæsarē:qn timuisset hāc militū pturbationē:sed ī arduis atq; dificillimis rebus semp fortior efficiebač. Quis ducē: quātunlibet magnū. Tumultus:pturbatio. Fata sed in præceps:sed cæsar q ardua oīa & periculosa magno aīo aggrediebatur:uenit ī cōspectum militū si forte aliquid cōtra se facere uoluissent:& minabundo uultu cepit eos & qui huius seditionis auctores fuerant:securi percuti iussit:quo facto perterriti cæteri multo plus q̄ antea obsequētiores illi facti sunt:Alii quoque ueniam petiere si quid contra eum minus clementer dixisset:Constituerat Cæsar:ut refert Apianus:decimū quēque morte mulctare:quēadmodū superius diximus:sed gemitu ab uniuersa legione edito: & prætoribus genibꝫ qui ueniā deposcebāt post modicum uix tandē ab ira liberatus: hoc solū concessisse uisus ut centum dūtaxat & uigīti seditiōis principes ab omnibus eligeret quos supplicio afficeret. Fata dimittere:idest augere occasionem fatorum:qa nō expectabat fata Cæsar ut sibi secūda essent:sed ea preueniebat. Per sūma picula:se exponēs quāto magis fortuna secunda erat. Desæuiat ira:idest non expectauit donec ira multum deferuescit:sed dum incensi sunt. Tētare furores:scilicet uidere nunquid imperio suo cedant an non. Non illis urbes.Hic Lucanus sicuti in multis locis inuehitur in Cæsarem:dicit autem illū nihilo magis timuisse milites q̄ ne desereretur ab eis:quos sciebat iam diu bellis ac facinoribus assuetos esse:& nihil esse quod non facile eis cōcederet:dummodo eos retineret. Non illis:modo cupiditatem eorum Cæsar expleret:nisi militibꝫ negasset. Vrbes:scilicet spoliandas:quicquid sceleris:quicquid prædæ ab eo petiissent:id facile impetrare potuissent modo ne ab eo discederent. Tarpeiamque sedem:idest Iouis capitolini templa non negasset diripienda. Matresque senatus:matronas primicias eis concessisset. Passurasque infanda nurus:adulteria & stupra. Vult omnia Cæsar:idest placeat ut inducti sceleribus milites quasi inuiti ab ipso separari non possint. Premia:scilicet prædam quæ premium martis ē. Militis indomiti:tantum mens sæua timetur:id unū erat quod timebat Cæsar ne ad saniorem mentem milites redirent: & inciperent scelus cognoscere. Non pudet ad ipsū apostrophat:& q̄si eū repræhendit q; solus ipe sit cui bella ciuilia placeant.

Manibus:ideſt a tuis militibus damnata:manus Imperatoris milites appellat. Hos:milites tuos priꝰ pigebat ſanguinis q̃ te. Vis ferri:licentia armorũ illis diſplicebit:tibi uero nõ. Laſſare:defatigeris iperatiuus modus ẽ. Sine armis.ſ.uiuere. Finẽ:rebꝰ bellicis. Sæue quid:non p̄terea ẽ quod appetet̃ poſſis nolentibus:militibꝰ tuis & cogis eos ibella ruere. Bellum ciuile:nõ ne uides ꝙ bellũ ciuile te fugit:& tu illd̃ ſequeris. Stetit agger̃ fulti:poſt iuentionẽ r̃ddit ad ꝓpoſitũ:dicens:quõ Cæſ.magno aĩo ſe militibus obtulerit. Intrepidus uultu.i.uultus talis erat ut metui potius poſſet q̃ metuere. Aggere nã aſcẽdit aggerẽ de ceſpite erectum ut ab oĩbus poſſet audiri & uideri. Qui mõ in ab.

Iam manibus damnata tuis : hos ante pigebit
Sanguinis his ferri graue ius erit:ipſe ꝑ omne
Faſq; nefaſq; ruis:laſſare & diſce ſine armis
Poſſe pati:liceat ſcelerum tibi ponere finem
Sæue quid iſequeris? quid iam nolentibꝰ iſtas
Bellum te ciuile fugit:ſtetit aggere fulti
Ceſpitis intrepidus uultu:meruitq; timeri
Non metuens atque hæc ira dictante profat̃
Q ui modo i abſente uultu dextraq; furebas
Miles:hẽs nõdũ prõptũq; ad uulnera pectus
Hinc fuge ſi belli finis placet:enſe relicto
Detegit imbelles animos nil fortiter auſa
Seditio:tantũque fugam meditata iuuentus
Ac ducis inuicti rebus laſſata ſecundis
Vadite:meque meis ad bella relinquite fatis
Inuenient hæc arma manus:uobiſque r̃pulſis
Tot reddet fortuna uiros:quot tela uacabunt
An ne fugam magni tãta cũ claſſe ſequentur
Heſperiæ gentes:nobis uictoria turbam
Non dabit: impulſi tantum quæ præmia belli
Auferat:& ueſtri rapta mercede laboris
Lauriferos nullo comitetur uulnere currus?
Vos deſecta ſenes exhauſtaque ſãguie turba
Cernetis noſtros iam plebs romana triũphos.
Cæſaris an curſus ueſtræ ſentire putatis
Damnum poſſe fuge:ueluti ſi cũcta minent̃
Flumina quos miſcet pelago ſubducere fõtes
Non magis ablatis unquã decreſceret æquor
Q uã nũc creſcit aqs:an nõ mométa putatis
Vlla dediſſe mihi:nunquam ſic cura deoꝝ

Redarguit milites ſuos: & ꝓbat ipſos eẽ dimittẽdos : oſtendit ab utili ꝙ utile ſit eos dimittere q ſeipſos oſtẽdũt ibelles:ex eo ꝙ nihil auſi fuerũt q̃ uerba i iperatorẽ:& prĩo captat bẽiuolentiã ab ipſoꝝ pſona uidelicet q Cæſarẽ amant aduerſi fiãt:his qui ſeditionem concitarunt. i. odium ducimus aduerſariũ:cũ oſtendimus aliqd ſpurce:ſuperbe factum.oſtẽdit eos pro impatore ſuo i primo cõfidẽter facere uoluiſſe : deinde fidem ſibi non ſeruaſſe uitdelicet ꝙ ſibi minitabãtur. Miles hẽs : tu qui pauloante audebas confidenter contra me pectus meum aptũ uide accede. Modo:paulo ante. Hic fuge:deliberat dimittendum eſſe:qa inbelles & ignaui ſunt probat:nam ſi fortes eſſent:nõ uerbis contra impatorem exacerbati eſſent:ſed re. Si bellis:finis.p.iuſta cã ẽ cur te dimittam:qa non es dignus ſub Cæſare militari. Nil fortior auſa.ſ.iſta ſeditio tua p̄ter q̃ uerbis cõtumelioſis. Tantũq; fugã.ſ.meditata ẽ. Ac ducis inuicti : qa ſecũda fortũa mea faſtidio uobis eẽ cæpit:iõ idignati eſtis q mecũ poſt hac uĩcatis. Fatis:fælicitate mea. Vadite:ꝓbauit dimttẽdos eẽ qa ibelles & ignaui: rurſus ab utili ꝙ meliores iuẽiet. Viros.ſ.fortes. Repulſis:dimiſſis. Quot tel.ua.i.quot arma mihi ſuperũt:tot mihi fortuna uiros fortes dabit. An ne fugã:probat a minori ad maius. Si põpeius fugiens milites iuẽit q ipſũ ſequerent̃:q̃to magis Cæſ.milites iueniet q ſep uicit & fugiẽtẽ Põpeiũ pſeqt̃. Nõ dabit ipulſi:a facili ꝓbat.nõ.n.iuitabunt̃ milites ut me ſeq uelĩt:qa nõ ad bella:ſed ad p̄mia ueniẽt: iã bello ꝓpẽodũ pacto & laboꝝ uroꝝ p̄mia ipſi accipiẽt. Premia belli ꝓpẽodũ cõfecti:trãſlatio ſũpta a colũna:q̃ cũ ſemel cõcuſſa fuerit facile euertit̃. Rapta mercede.ſ.laboris urĩ. Lauriferos.i. uictrices. Vos deſpecta: pp ſeniũ & inter i uos relicta militia:& facti plebei õs uidebitiſ uros triũphos ab aliis uſurpatos eẽ. Exhauſta ſãg.uulneribꝰ acceptis. Plebs ro.i plebẽ ro.trãſibitis. Vros triũphos:q urĩ fuiſſẽt ſi mecũ uſq; ad finẽ militare uoluiſſetis. Cæſ.an curſus:cõfutat militũ ſuoꝝ rõnes a ſimili:dixerãt.n.qcqd gerimus fortũa uocat̃:& nũc ſciat Cæſ. nos ſuũ fatũ eẽ. Reſpõdet Cæſ.& dicet licet ipi diſceſſerit tamẽ fortunã ſuam nõ diſceſſurã. Curſus:fortũa ſecũda q̃ ipſum comitat̃. Veluti:a ſimili:queadmodũ inqt mare oceanũ ẽt ſi oẽs fluuii auerterent̃ nõ tamẽ decreſceret: eodẽ mõ ſi uos diſceſſeritis:nec mea fortũa minuet̃:ſe cõpat mari oceano:ipſos uero fluuiis q̃obrẽ nõ decreſcit æquor:qa oẽs flu.a mari deriuant̃:et i eo redeũt ẽt ſi fluuii negarẽt r̃dire i fõtes:tamẽ nõ ſẽtit diſceſſũ eorũ ita Cæ.nullũ detrimẽtũ ura abſentia ſẽtire coget̃. Curſus c.i. ſucceſſus:felicitatẽ:nã nihilomĩus res mihi ꝓcedẽt uobis abſẽtibꝰ q̃ ãtea. Subdu.remouere fõtes. An uos mo.nũqd creditis me dũ mecũ militaſtis ſuſtinuiſſe aliquam inclinationem uictoriæ meæ nam non uos uictoriæ cauſa fuiſtis: ſed ego fui cã ut uos uinceretis.perſiſtet in ſimilitudine quemadmodũ oceanus eſt origo fluuioꝝ:ita a me uictoria ꝑfecta ẽ. Nũq̃ ſic cura d.qd creditis deos curar̃ huiuſmõi cõditiõis hoĩes:ſed curæ diis ſũt tãtũmõ pricipes

Premit:submittit. Morti salutiq;:nullā hēnt curā dii uiuatis ne:an moriāini. Vacēt.i.uacua sit & itēta. Humanū p. ui.ge.i.uiuit ad īpiū paucorū:q̄do dii curāt:nisi pricipes:seq̄t ut multi uiuāt ad ipiū paucoꝝ: & rōnē suā confirmat. Orbis hiberi:nūc ꝓbat exēplo id ita eē ꝙ dii tantūmodo magna curāt: & ideo humanū genus arbitrio paucorū uiuit:unū enī ex reliquo sequit̄:qa dii pricipū solūmō curā habent:a principibus igitur reliq pendent:dicit āt cū me sequimini uictores estis: ꝙ si pōpeium sequeremini fugeretis. Hiberi:hispani. Fugeres pōpeio duce: sicut ille fugit ita & tu fugeres cū illo. Fortis ī armis:& ne forte me ostentare credatis.exēplū capite a Labieno: q ubi me secutus ē sēp uictor fuit: mutato uero duce uictus ē:hic Labienus legatus erat Cæsaris: & solus ad pōpeiū transiit:& hoc legato Cæsar Galliā uicerat:& ut refert Plutarchus: Labienus a Cæsare missus tegerrimos Galliæ populos penes Arari fluuiū ꝓfligatos attriuit:& īterēpto Pōpeio cui adhæserat secutus ē in Libyā Scipionē & Catonē: dū Cæsaris militibꝫ occureret equo per ilia confosso humi deiectus est auctore Apiano libro.ii. Nunc trāsfuga duce:p totū orbem fugit cum duce quem mihi preposuit. Nec melior mihi.u.f.transit ad cōfutatōnē qa illi dixerant Cæsarem sibi ducem fuisse ī Germania:nūc uero cum priuatus redierit nō ducē sed socium esse: sed ꝙ inquit Cæsar: dicitis nolle neutrū sequi:non ideo fides uestra p̄robatur: nam quicūq; discedit e castris meis:& non transit in castra Pōpeii hic ostendit animum suum alienū a me magis. neutrum nolentes sequi damnat:q̄ si sequerētur pōpeium:quia sequēdo neutrū ostenditis meos esse nolle.quia nec uincentes mecum præmio: nec cum Pōpeio uicti uenia mei esse nō recusatis: ergo sequitur ꝙ nec mei estis p̄mio:nec beneficio ueniæ. Quisq̄s mea signa:q̄obrē non est melior fides:q̄ ex hac ostēdatis meos esse aliter uelle uel premio uictores: uel uenia uicti. Esse meus:uincēs mecum premio: uel ut uictus cum Pompeio ueniā postulet. Sunt ista profecto: nunc ostēdit ex eo curam sui habuisse deos.ꝙ uoluerint uos milites infidos a castris suis discedere.Oratorie quod illi in detrimentum Cæsa. dixerunt ipse idem in suam utilitatem conuertit. Vos dicitis me tū demun mea fata cognoscere: cū a me discesseritis:recte dicitis:qa cognoui mihi deos ꝓpitios:et mihi milites īfidos ꝓpterea me liberarīt acri onere. Mutato milite:ne ipsius perfidia mihi nocetet. Heu quantū:exonerarūt medii magno onere:quia spes uestras præmium nullū quantūlibet magnū implere potuisset. Fortūa: fatum.

Se premit:ut nostræ morti:uestræq; saluti
Fata uacēt:procerū motus hæc cūcta sequūt̄
Humauum paucis uiuit genus:orbis hiberi
Horror:& arctoi nostro sub nomine miles
Pompeio certe fugeres duce fortis in armis
Cæsareis labienus erat:nunc transfuga uilis
Cum duce prælato terras atq; æquora lustrat
Nec melior mihi ur̄a fides:si bella nec hoste
Nec duce me geritis:q̄squis mea signa r̄liquet
Non pompeianis tradet sua partibus arma:
Hic nunq̄ uult esse meus:sunt ista profecto
Curæ castra deis:qui me committere tantis
Non nisi mutato uoluerunt milite bellis.
Heu quantū fortuna humeris iā pōdere fessis
Amolitur onus:sperantes omnia dextras
Exarmare datur: quibꝫ hic non sufficit orbis
Iam certe mihi bella geram discedite castris.
Tradite nostra uiris ignaui signa quirites.
At paucos quibus:hæc rabies auctoribꝫ arsit
Non cæsar:sed pœna tenet:procumbite terra
Infidumq; caput ferienda tendite colla.
Et tu quo solo stabunt iam robore castra
Tyro rudis specta pœnas:& disce ferire
Disce mori:tremuit sæua sub uoce minantis
Vulgus iners:unūq; caput tā magna iuuētus
Priuatū factura timet:uelut ensibus ipsis
Imperet inuito moturus milite ferrum

Amolitur:remouet̄. Datur:conceditur. Sperante omnia:qui cum adhuc mecum uicissent nō credebant premia ulla sibi satisfactura esse. Non sufficit orbis:quia quanto maiora premia caperent:tanto maiora sibi deberi existimabant. Mihi bella geram:idest ad utilitatem meam:nec uobis obligatus ero: ergo discedite. Viris:fortibus. At paucos:post confutationem suorum:nunc exequitur sententiā suam:uidelicet ut securi percuterentur pauci huius seditionis auctores:his dictis simul etiam impletis:oēs terrore perculsi obedienter paruerunt imperio Cæsaris. Paucorum: qui non amore meo timent: sed metu pœnæ:ergo dabunt pœnas. Non cæ.idest amor Cæsaris. Sed pœna:idest pœnæ metus. Caput:seditionis. Procumbite terræ:ut nō auderet erumpere in seditionem. Tradite:dicticos est. Specta pœnas o tyro:& horum exemplo disce fidelis esse. Disce mori:si aliquid perpetraueris sicut iste. Tremuit sæua sub uoce. Nūc milites Cæ.repræhēdit Lucanus:dicēs tantā multitudinē iuuenū timuisse unū hoīem:cū facile illū tollere possēt:& nec recusarūt:sed īpio illius puerūt:ut inuiti illos occiderēt:quorū auctoritate seditio orta fuerat. Iners:ignauū. Priuatū fa.q si nolebat interficere Cæ. saltē discesscisset ab eo ꝙ priuatus fuisset. Priuatū.i.q sine impio eēt:nā si discessisset,nō habuisset qbꝫ imparet:ergo priua

[..]tis reliqbat. Ensibꝰ ip.i.ut uidelic& ipi milites:nisi ipio cæs.ēses mouere nō possint. Ipe pau&:at ipse Cæs.metubat id qđ milites pati erāt exequi:ne illi recusarēt:uidelic& ne occideř uellēt huius seditiōis auctores. Scelus:ad pūiendū seditiosos. Vicit patiētia:patiētiores fuere milites q̄ cæs.spabat. Iugulo nō tā tū:qa dixerat infida tēdite colla illi exhibuere colla & iugulū interficiētibꝰ se. Timet mētes:militū suoꝝ licet simular& nō magnifacere milites ueteranos:tamē nihil erat qđ magis timer&:sciebat.n.illos assue/ tos militiæ:& nō facile inueniri posse tales uiros. Tā diri fœderis:sed cū paucos seditiōis autores cecidis s&:ita aīos militū cōfirmauit:ut nūq̄ antea fuerint obsequētiores. Diri fœd.pp execrationē:nā porca īmolari solebat et cædi:cū fœdera iūgerēt:nūc mi/ lites cæsi sūt:nō porca:qđ genus ē fœderis. Vir. Ex pressit:& cæsa iūgebāt fœdera porca. Parta qes:nā metu pœnæ placatꝰ ē miles. Redit:ī fidē ipatoris.

Ipse pauet ne tela sibi dextræq; negentur
Ad scelus hoc cæsar:uincit patiētia sæui
Spem ducis:& iugulos nō tātū præstitit ēses
Nil magis assuetas sceleri q̄ perdere mentes
Atque perire timet:tam diri fœderis ictu
Parta quies:pœnaq; redit placata iuuētus.
Brundusiū decimis iub& hāc attigere castris
Et cūctas reuocare rates:quas auius hydrus:
Antiquusq; taras:secretaq; littora leucæ:
Quas recipit salpina palus:& subdita sipost
Mōtibus ausoniam qua torquēs frugifer orā
Dalmatico boreæ:calabroq; obnoxius austro
Appulus adriacas exit garganus in undas
Ipse petit trepidam tutus sine milite romam.
Iam doctam seruire togæ:populoq; precanti
Scilic& indulgens summū dictator honorē

Brūdusiū decimus:nūc Luca.psequiť dicere qūo Cæs.sūpta de paucis pœna p lege cōstituit:ut qđ re liquū belli superat psēqreť:primū igiť brūdusium iussit ire milites suos:& reuocař rates ōs:q̄ brūdusi um uenerāt:& loca noīat ubi classis cæs. cōstiterat.

Hāc.s.iuuētutē:quæ sedata seditione obseqntissi/ ma facta erat sibi. Decimis castris.i.x.die.nā cū si/ cut dies noianť ī re militari:q; singulis diebꝰ castra metari solebāt ātiq:& quocūq iter facerēt:ubi mox eos dephēdiss&:ibi castra ponebāt:iō quotiēs legi/ mus.ii.uel.iii.uel.iiii.castris:significat.ii.uel.iii. uel iiii.dic. Attigere:p uenire brūdusiū. Hydrus:hy drus urbecula ē apuliæ:ex qua ad leuca. ea enim ur bs nō grādis ē stad.c l.ad brūdusiū uero.x l. stad.sūt autore Stra.li.vi.dř & hydrōs. Bares:uel ut nūc uo cāt baretū.urbs exigua ē iacet ī salētinoꝝ finibꝰ ad quā pedestri magis q̄ maritimo itinere a tarēto faci le pueniť:e tarēto ad brūdusiū nauigatiōis circuitō ē. Salpina palus:q̄ ē a salpia.Salapia ciuitate dicta amore pœni hānibalis īclita.hæc ciuitas.n.apuliæ pri ma fuit:q̄ ad hānibalē defecerat:& ab hac ciuitate palus dcā ē. Sipus:apuliæ cītas:crediť Diomedis fuisse ædificiū:dř alio noīe sipōs distat a salpia stad.c.&.l. Greci uero eā sipiūtē nūcupāt ab eiectis e fluctu sepiis ut li.vi.a Stra.referť. Subdita.m.qa sita ī cāpo & ī plano eēt:& declarat ea pte qua. Garganus frugifer.i. fertilis.nā mōs ē apuliæ fœcūdissimus ad stad.ccc.ptēdiť ī pelago:ut ingt Stra. Torqt ausoniā o.qa ī an/ gustū orbē uoluiť:& ibi iuxta adrianū mare liguā facit.ubi sitū ē brūdisiū. Dalmatico b.qa obnoxiꝰ bo/ reæ:qa a septētriōe ī dalmatiā pflat:&obnoxius calabro austro:qa a septētriōe boreā:a meridie austrū hēt calabria. Exit ī undas cū ambitu adriatici:nā ibi linguā facit:ubi sitū ē brundusiū:per hos amnes & hæc loca classis cæsaris trāsitura erat. Ipse petit:historia hæc habet:deuictis Petreio & Afranio:& cōpositis p uinciæ rebus:Caesar primū uenit ī teraconē:& eo legatiōes undiq; ad Cæsarē cōuenerūt:quibus expedi/ tis:deinde rediit massiliā:q̄ iam deuicta erat:ut supra dictū ē.Nam fatebať se nō posse uiribꝰ Cæsaris resi stere.hanc tamē in deditiōem accepit:deinde imposito duarū legionū psidio:reliquas copias ī italiā misit Ipse uero cū ibi esset audita lege lata de dictatura a M.Lepido pretore factū se esse dictatorē reliquas copi/ as in italiam misit:ipe uero romā pficisciť:& ipo dictatore habēte comitia creati sunt cōsules:primus ipe dictator:deinde Sulpitius collega illius:& hoc ē q; poeta breuiter tāgit. Tutus sine mili.qa iā nullus erat ī italia exercitus:quē metuer&:imo oīa ipio Cæs.ī italia parebāt. Iā doct.s.t.i.togatis:nā ex quo pom.di scesserat:oīa cæs.occupauerat:iō qi oblita erat libertatis. Dictator:cæsar:q ante a M.Lepido lege lata di/ ctator factus erat. Sūmū h.i.cōsulatū:qa ex dictatore cōsul factus ē Cæs.dictator aūt erat magistratus ex/ ordinarius & semestris.Apianus aūt dicit q; Cæsar seditiōe apud placētiā sedata romā reuersus ē:trepidā/ te adhuc populo:neq; senatu aut cōsule illū eligēte:se ipsū dictatorē noiauit:ueꝝ siue ut īuidiā dilueret:si ue p magistratu minime īdiger&:per .xi.solū dies illi pfuit:se cōsulē in futuꝝ designauit:Pom. quoq; Isa uricū collegā sibi assūpsit.M.Lepidū in Iberia.In sicilia Aulū Alpinū.In sardinia Sextū pduceū delegauit: Galliæ nup adeptæ Decimū Brutum presidere iussit.Deniq; ut idem refert Apianus ciuilibus confectis omnibus romam regressus Cæsar appellatus est pater patriæ:& dictator in omnem uitā electus consulq; ad decennium:corpus eius sacrum & intemeratum habitum.Cæsar dignitates cæteras consulatu per de/ cennium excepto sibi assummens:consules in futurum se & Antonium equitum magistrum eius decla/ rauit.Suetonius uero dicit continuum consulatum recepisse:præfecturam morum:insuper prænomen

Imperatoris statuam inter leges eminẽtiorem locum in orchestra & alia ampliora etiam humano fasti/
gio decerni sibi passus est sedem auream in curia templa & aras & simulacra iuxta deos. Indnlgens po/
pulo:responde& ad illud quod dixerat:Iam doctũ seruare togæ:quia Cæsar quasi simulabat se nolle acci
pere consulatum. Precanti:quia populus precabatur consulatum sibi. Indulgens:id est faciens hanc
grãm populo. Lætos fastos:quia fasti libri erãt in qbus magistratus oẽs scribebantur pcipue consulum.
Nãq; õs uoces:hoc tps quo Cæs.cõsulatũ accepit fuit pricipiũ:ut fallis nõibus ĩpatores Ro.appellarẽt:
cũ reges sint imo uero tyrãni appellãdi:nõ cõsules:
nõ ptores:nõ ĩpatores:cũ leuis esse uideaẽ:tamẽ gra
uis atq; molesta res est. Ipsi.n.tyrãni oĩa libidie sua
faciebãt:tũc primũ ingt huiusmodi noĩa ĩuẽta sũt:
quibus dominos atq; tyrannos falso appellamus.
Qua sibi ue.quia imperatoriæ dignitati miscuit
consulatum & omnes dignitates. Gladiis:uideli
c& armis:quæ propria sunt imperatorum:nã im/
peratores proprie dicuntur qui exercitibus præsũt
quanq̃ corrupto uocabulo imperatores dicantur q
uniuerso terrarũ orbi imperent. Repetit ætas ex
eo tempore primum inceperunt appellari domini
Ferri:magistratuum arma : quæ sunt secures.
Ferri:militum quæ sunt arma imperatorum. Au
sonias secures:italas:quæ propria sunt magistratuũ
Gladiis:id est armis militum:quæ sub imperatore
constituuntur. Addit & fasces oculis : uidelic&
militaribus insignibus addit fasces:quæ sunt consu
laria insignia. Aquilæ:insignia romana. Nomẽ
inane:quia non legitime factus erat imperator:qui
non secundum leges factus erat consul imperii:nõ
legitimum imperium. Digna nota:scilic& consu
latus.Notam temporum:Cæsaris consulatum ap/
pellat:id est maculam:& declarat. Non quo me/
lius consule:uidelicet quo talem consulem popu/
lus romanus accepit:ut exercitũ simul cũ libertate
amitter&. Pharsalicus ãnus:uidelic& quo ĩ phar
salia pugna ciuilis gesta ẽ:ut simul cũ exercitu roma
no libertas piit. Notus erat:dignus cõsulatu Cæs.
erat:quo cõsule tãta clades ĩglueret & cognosceret.
Fingit solẽnia : incipit ostẽdere quõ nõ secũdum
leges factus erat cõsul. Solẽnia.i.comitia solẽniter
indita. Suffragia:uidelicet eqtũ & senatorũ. De/

Contigit & laetos fecit se consule fastos.
Nanq; omnes uoces per quas iã tẽpore tanto
Metimur dominis:hæc primũ repetit ætas.
Qua sibi nec ferri ius ullum cæsar abess&.
Ausonias uoluit gladiis miscere secures.
Addidit & fasces aquilis:& nomen inane
Imperii rapiens:signauit tẽpora digna
Mœsta nota:nã quo meli9 pharsalicus ãnus
Consule notus erit:fingit solennia campus
Et non amissæ dirimit suffragia plebis.
Decantatq; tribus:& uana uersat in urna
Nec cælum seruare lic& tonat augure surdo:
Et laetæ mirantur aues bubone sinistro.
Inde perit primũ quõdã ueneranda potestas
Iuris inops:tantũ careat ne nomine tempus
Mestruus in fastos distiguit sæcula consul;
Necnon iliacæ numen quod praesidet albæ.
Aut meritum latio solennia sacra subacto
Vix in flãmifera confectas nocte latinas.
Inde rapit cursus:& quæ piger appulus arua
Deseruit rastris:& inerti tradidit herbæ
Ocior & cæli flammis & tigride fœta
Transcurrit:curuiq; tenet minoia tecta

cãtatq; tribus.i.p pconẽ iub& citari tribus:nã pcones quedãmodo decãtaẽ uidẽẽ:cũ noĩatim tribus cita/
bant. Vana urna:qa populus infrequẽs erat:qa ĩ urna cõtinebãtur sortes .xxxv.tribuũ:& pmistis ĩ urnã
sortibus:deinde singulæ excipiebantur:& cuius prima sors educeretur:illa primum citabatur cælum ser/
uare:id est aues & signa cæli.i.nõ lic& auspiciũ capere:quia mos erat romanorũ:ut nec publice:nec priua/
te quid facerẽt nisi prius captis auspiciis. Ergo nõ licet.i.cape auspiciũ:qa nõ erãt augures qui auspicia ca
perẽt. Augure surdo:quia ẽt si augur aliqs eẽt dissimu abat se audire tonitrũ aduersa significãtẽ:& q̃uis
aduersæ aues essent:iurabat tamẽ bonas aues apparuisse:q̃ cõsulẽ Cæsarem admitterẽt. Lætae:felices.
Bubone sinistro:mala significãte siue uolatu:siue cantu auguriũ dabat. Inde pit p.& ex eo tpe perire cæ
pit cõsulatus. Inde:ex eo q; cõtra leges occupasset magistratũ Cæsar. Iuris inops:potestate:cũ Cæsar
oĩa for&. Noĩe tẽpus:qa tẽpus denominabaẽ a cõsulibus:ut dignosci possent tẽpora. Noĩa:uidelic&
in fastis scripti cõsules:quũ solũ tẽpora denotẽt. Menstruus consul.i.qui uno mẽse tãtũ durar&:qa ex/
tremo anni mẽse creabaẽ. Nec non iliacæ:dicit populũ fecisse latiali ioui sacra:tã & si nõ mereretur:red
dit causã qa pmiserat:ut latiũ subigereẽ a Cæsare:hæc sacrificia latialia dicebãtur:ex eo q; ex omni latio ad
hæc sacra conueniebãt. Nec non:similiter. Solẽnia sacra:uidelicet latinas. Numen niliacæ albæ.s.
latialis iouis:iõ latialis iupiter dr qui præsit albæ.nã albã primus cõdidit Ascanius Aeneæ & Lauinæ fili/
us:ubi latialis iouis ĩ medio tẽplũ cõdidit:ubi latinæ solẽnia sacra ioui instituta sũt.Latinæ feriæ:ut refert
Varro a latinis populis dictæ:quibus ex albano mõte ex sacris carmen petere fuit ius cum romanis. Sub
acto latio:nec hæc sacrificia fiebant ioui ut defender& latiũ. Flammifera nocte:qa nocte sacra fiebant:

iō faces gerebāt. Inde rapit cursus:hæc ubi fecit Cæs.ipse brūdusiū nauigauit:quo classē suā cōuenire iusserat. Rupit cursus:sēp Cæs.celeritatē tribuit.Lōgissimas.n.uias:ut refert Suet.incredibili celeritate cōfecit.expeditus meritoria rheda cētena passuū milia ī singulos dies:si flumina morarētur nādo traiiciens:uel innixus inflatis utribus.ut sæpe nūcios de se ꝓuenerit. Piger appulus:qa piger ideo fœcūditate ociosus:quia sine labore spōte sua segetē producit. Inerti herbæ:q̄ sine agricolaꝝ labore nascit̄. Ocior cæli id est uelocior fulmine. Fœta:q̄ peperit. Clausas.tā intensum frigus fuerat:ut oīa glacie obruta essent:

Inuenit:& pauidas hyberno sydere classes:
Turpe duci uisum est rapiēdi tempora belli
Brundusii clausas uentis brumalibus undas
Insegnes haesisse moras:portuque teneri
Dum pateat tutum:uel non felicibus æquor
Expertes animos pelagi:sic robore cōplet
Fortius hiberni flatus:caelumq̄ fretumq̄.
Cum cepere tenent:quā quos incūbere certos
Perfida nubiferi uetat incōstantia ueris:
Nec maris āfractus:lustrandaq̄ littora nobis
Sed recti fluctus:soloq̄ aquilone secandi.
Hic utinam sūmi curuet carchesia mali:
Incūbatq̄ furens:& graia ad mœnia perflet
Ne pompeiani phaeacum e littore toto
Languida iactatis cōprendat carbasa remis
Rumpite quæ retinēt felices uincula proras
Iādudum nubes:& sæuas perdimus undas:
Sidera prima poli phœbo labente sub undas
Exierant:& luna suas iam fecerat umbras
Cum pariter soluere rates:totosque rudētes
Laxauere sinus:& flexo nauita cornu.
Obliquat leuo pede carbasa:sūmaque pēdens
Suppara ueloꝝ perituras colligit auras:

adeo ut nauigare nō possent. Minoia tecta:nam a cretēsibus habitatum fuit brūdusiū:& Minos rex crete fuit. Vndas:quia ī littore maris cōditū ē brūdusiū. Clausas umbras brūdusii:quia in angustū orbē ibi mare uoluit̄. Clausas:cōgelatas si de mari referēdū est ad uētos:qa nauigatio maris clausa dr̄ cū uenti aduersi nauē impellūt. Turpe uisum duci:Cesar cōpositis in urbe rebus:quū sibi magistratus oēs uēdicasset brūdusiū iter intendit brumæ tēpore:& ibi milites suos inuenit:qui deterriti erant a nauigatione ꝑpter tēpestatē.Nūc prosequit̄ Luca. dicens Cæsarē nō potuisse hāc morā pati:dum mare quiescer&:igitur milites suos adhortatus est:ut se ferro cōmitterēt. Turpe:ignominiosū quodam modo. Rapiēdi:festinādi. Vel non felicibus:donec mare tranquillū efficeretur:ut etiā infelices p id tuto nauigare possent. Robore:id est audacia:& fortitudīe animi. Fortius hyberni:hæc oratio hab& suasionē:ergo in deliberatiuo genere constitutā intelligimus:suadēt.n.militibus ut nauigare uelint nec pturbationē maris timere.Suasio āt ab hōesto:ab utili:a facili:a iucūdo:a necessario sumit̄. Arguit primū a partibus prudētiæ:q̄ ī tres diuidit̄:ī memoriā ꝓuidētiā:itelligētiā.Arguit ab itelligētia.Ostendit se.n.pitū eē maris & uētoꝝ:qa uidelic& sit tutius nauigare flāte aqlone tēpore hiemis q̄ uernis uētis:qa aqlo pdurare sol&:uerni uero pmutari. Fortius hibernis:hiemalibus nos indigemus uētis pseuerātib. sed hiberni uēti magis durāt q̄ uerni:ergo spāda est bona nobis nauigatio:nā ut cōmētariis legit̄ cæsar ii. ianuarii die brūdusiū nauigauit. Incūbere:insistere certos. Nec maris ā.ꝑterea nō reqrimus uarietatē uētorū:sicut faciunt q mare circuūt sed ex directo nauigātes solo aqlōe in græciā pferri possumus. Anfractus:circuitus. Hic ūt.tātū abest ut dos orē:ut hic aqlo diutius dur&. Curuet:adeo īpetuose pflet:ut malū nauis īclinet. Carchesia:uidelic& sūmitates.carchesia ē ea quā uulgo caueā appellāt:q̄ ī sūmo mali posita ē. Ferēs:uehemēter spirās. Nec pō reddit rationē cur oport& aqlonē uehemētius spirare:qa rates erāt p littora pheacū:ubi classis pōpeiana cōstiterat:nihilominus metuebat ne uētus deficer&:quū naues ī medio mari cōtinerēt̄:ne facultas sibi daret̄ nauigādi:ī hoc mari naufragiū passus ē ulixes:quū in græciā proficiscerēt̄. Languida deficiēte uēto. Remis:ne ipsi remis uiliores naues nostras circūueniāt. Rumpite quæ:ergo dū uobis fauēt uēti:soluite naues & nauigare incipite. Iandudū nubes:nūquid sentitis nebulosū hoc tēpus:& uentosū uobis ꝑpitiū eē. Sæuas:quæ uobis sæuæ uidētur. Sidera prima poli:hac persuasiōe animos militū Cæsar erexit:ut se intrepidos mari cōmitterēt.describit tēpus quo nauigare cæpit Cæsar:dicit enim principium noctis fuisse uidelicet occidente sole. Prima sydera poli:occidēte sole statim uesper prima stella apparuit. Suas umbras:id est noctem:iam luna exorta erat:sicut lux ꝑpria solis dicitur:ita umbræ sūt lunæ. Totosq̄ rudētes:quia sicuti nunc cū carbasa intēdere uolūt rudētes intēdūt:ut ātēna sublata:uēti uela īplere possint.rudētes funes quibus intēditur uelū. Et flexo.n.obli.le.pe.expressit gestū nautæ:tū quū soluta uela aperit tēso rudēte uela obliqua sinistro pede:ut Vir.Vna oēs fecere pedē.i.una oēs intēderūt funē leuo pede:quo ītenso statim aperta sunt uela. Cornu.s.antennaꝝ:quæ tanq̄ sūt ī sūmo malo. Leuo.s.intenso. Suppara:est linteum fœmorale:uulgo el gremiale:eo q̄ subtus apparet:hic & alibi accipitur pro summa uelorum parte:quæ rugata est:sicuti hoc loco. Summa:summas ptes significat secundos habuisse uentos.

Vt primũ leuior propellere lintea uentus
Incipit.exiguũq; tumẽt:mox reddita malo
In mediam cecidere ratẽ:terraq; relicta:
Nõ ualet ipsa sequi puppes quæ uexerat aura
Aequora lẽta iacent alto torpore ligata.
Pigrius immotis hæsere paludibus undæ
Sic stat iers scyticas astrĩgẽs bossorus ũdas
Cũ glacie retinente fretum nõ ĩpulit hister
Immensũq; gelu tegit mare:cõpremit unda
Deprehendit quascũq; rates nec peruia uelis.
Aequora frãgit eques:fluctuq; latẽte sonãtes
Orbita migrãtis scindit meotida bessi
Saeua qes pelagi:mœstoque ignaua ꝓfundo
Stagna iacentis aquæ:ueluti deserta rigente
Aequora natura cessant:põtusque uetustas
Oblitus seruare uices non cõmeat æstu
Non horrore tremit:nõ solis imagine uibrat
Casibus innumeris fixae patuere carinæ
Illinc infestae classes:& inertia tonsis
Aequora moturae grauis hĩc lãgore ꝓfundi
Obsessis uentura fames:noua uota timori
Sũt inuenta nouo:fluctus nimiasque precari
Ventoꝝ uires:dũ se torpentibus unda
Excutiat stagnis:& sit mare nubila nusquam
Vndarũque minæ:cœlo languente fretoque
Naufragii spes omnis abit:sed nocte fugata
Læsũ nube diem iubar extulit:imaque sensim
Cõcussit pelagi:mouitque ceraunia nautis

Vt primũ:statim inquit uẽti cessauere:& destitutæ sunt ĩ medio mari naues. Lintea:uela. Exiguũ:pro
exigue.unũ seqt̃ ex reliquo:nã quia leuior spirat uẽtus:iõ paꝝ tumescebãt uela. Sequi.s.naues. Terra re
licta:qa iã a littore ĩ mare mediũ deduxerant naues. Lẽta:inertia. Ligata:cõpressa. Alto torpore:ꝓfun
da pigritia:quia nil mouebãt. Prigrius ĩmotis:adeo ut undæ redditæ fuerint stabiliores paludibꝫ ipsis.
Sic stat:p similitudinẽ ostẽdit qũo mare ĩmobile cõstiterat.dicit.n.nõ aliter mare stabat ĩmotũ q̃ scythi/
ca palus meotis:quũ glacie adstricta fuerit:nã gelu acri adeo premitur meotis:ut iter transmeantibꝫ facile
pbeat:eodẽ mõ d̃ mari dicit:duæ similitudĩes pria
d̃ bossoro:scd̃a de meotica.bina ãt sũt bossora:unũ
qd̃ ciericũ appellat̃:qĩ cĩbricũ:ut refert Stra.græco
rũ ligua cimerii cĩbri noĩant̃:hi ad paludẽ usq̃ meo
tĩ militiã agitarũt:Alteꝝ uero thraciũ bossorũ ẽ ap/
pellatũ scd̃m fabulas q̃ Iupiter ĩ forma bouis Euro
pã ea trãstulisse dr̃.ũde bossorꝫ a bos & foro.i.fero.
Circa aũt margines meoticæ diuersi populi habitãt
qui sæpe gelu strĩgẽte paludẽ:nõ aliter q̃ per cõtinẽ
tẽ terrã cõuenir̃ solẽt. Hister:dãubiꝫ:significat fri
goris uehemẽtiã q̃ tãta ẽ ut dãubiũ celeriter currẽtẽ
plerũq; ĩglaciet.Fert̃.n.ut li.iii.refert Stra.hister ab
occasu ĩ ortũ & ĩ euxinũ pontũ a sinistra reliquens
germaniã oẽm ĩcipiẽtẽ a rheno:geticũq; totũ:& qd̃
ẽ tyrengetaꝝ & bastarnoꝝ atq̃ sauromataꝝ usq̃ ad
flu.tanaim lacũq; meotidẽ:a dextra uero thraciam
omnem:& illyricũ reliquamq; ultimam græciam
Gelu:quinetiam maris unda gelatur:quod ẽ mi
rabile. Frangit eques:scilicet ungula cornipedũ.
Meotida bessi:nam circa margines meotis habi/
tant diuersi populi:inter quos & bessus. Strabo li.
vii.refert:bessos magna ex pte mõtẽ Eniũ diuidẽtẽ
mediã thraciã incolere:& latrones uocari pp latro
ciniũ. Migrãtis:huc & illuc:& ultro citroq; trans
euntis. Sonãtẽ:resonãtẽ. Latẽte:sub glacie. Sæ
ua qes.s.erat.respexit ad uolũtatẽ Cæs.nã quã trãql
litatẽ cæteri optãt:hãc Cæs.abhomĩabat̃. Mœsto
ꝓ.qd̃ mœstũ reddebat Cæs. Iacẽtis:ĩmotæ aquæ.
Veluti deser.i.e.natura.hoc ẽ mare ĩqt pstabat ĩm/
motũ:q̃si ipsius maris natura torpẽte destitutũ eẽt
q̃obrẽ.nã mar̃ cõtinue fluxũ piter atq; r̃fluxũ patit̃.
Rigẽte:torpescẽte. Vices:uicissitudĩes:q̃s ab an/
tiquo habuit & fluxus & refluxus. Cõmeat:ultro
citroq̃:qa nũc feruet æstus:nũc deficit. Horrore.s.
uẽtoꝝ. Vibrat.i.ꝓbat̃. Solis im.i.luna:ũde ẽt so
lis soror dr̃. Casibꝫ inu.mare ita erat trãqlũ:ut nec
uẽtis ullis:nec sideribꝫ:aut uarietate:ũda crescentis
aut decrescẽtis ĩ nullã ptẽ moueret̃:& stagni potiꝫ
q̃ maris spẽs pber&. Fixe:ĩstabiles. Illĩc ab una pte
Classes.s.põ.q̃ litora portꝫ obsidebãt. Infestæ:ad
uersæ. Inertia t.qa uelis nauigabãt cæs.naues mouer̃ nõ poterãt:at uero Põ.remis naues ĩpellebãt. Tõ/
sis:remis a tõdẽdis ũdis. Fames:ĩstabat. Grauis:ĩtollerabilis. Lãgor̃:ĩmobilitate maris. Noua u.t.qi
medio maris sũt trãqllitatẽ exoptãt:hi uero tẽpestatẽ:qa si uẽtꝫ uehemẽtior fuisset:ita se posse existĩabat
piculũ euader̃:ergo noua uota nouus ẽt tĩor ne pp trãqllitatẽ maris dephẽderet̃ ab hostibꝫ. Fluctꝫ.s.pci
bꝫ exposcere a diis ut mare æstuar&. Vẽtoꝝ ui.ut uẽtꝫ ĩcũber& uehemẽtior q̃ sol& a nautis timeri. Ni/
mias:uehemẽtes:dũ nil recusabãt:nõ tẽpestatẽ:nõ uẽtos q̃tũcũq̃ uehemẽtes:dũmõ posset exire. Excuti/
at.i.eripiat. Spes o.qd̃ alii metuũt illi spabãt.spes tamẽ ꝓ metu accipi põt. Cœlo lã.qa uẽtꝫ nullus erat.
Nocte fu.i.seq̃nti nocte pterita. Iubar:splẽdor solis.Iubar ꝓprie dr̃ d̃ sole:qa radios ĩ ũdaꝝ modũ emit/
tit. Læsũ.i.obscuratũ:& maculatũ qa nõ serenꝫ exortꝫ ẽ dies. Ceraũia:ꝓmõtoriũ epiri ĩ ãgustiis adriati
ci sinꝫ.nã ibi ĩcipit epirꝫ:ũde.d.ẽ acrocerauñõ q; freq̃ntibꝫ ĩfestet̃ fulminibꝫ.nã acros significat mõtẽ cera/
nios fulmẽ. Ceraũia.i.mouit fulmĩa qbꝫ acta sũt acroceraũia. Nautis:scd̃m uotũ & ad utilitatẽ nautaꝝ.

Inde rapi:sub hac mutatione cœli & aeris. Rapi:a uẽtis. Curua: ĩsinuata.s.uẽtis. Aequora classẽ:põt eẽ:hyppalage.i.classis cepit seq æquora. Scd̃o:bis ĩtelligiẽ scd̃o uẽto & scd̃o fluctu:qa a puppe uentus flabat:& maris ũdas secũdas faciebat. Lapsa.i.celeriter currẽs. Cõstruxit ũcis.p.i.ãcoras. Genesus.flu.ẽ Epiri.Apsus.flu.alter Epiri q medius erat ĩter castra cæsaris & Põpeii. Lapso gestare.ca.& cũ p se uterq̃ ãnis nõ sufficer& sustinere naues hũilitate aq̃ꝝ uterq̃ adiutus ẽ:ille uero palude uicina:hic uero niuibꝰq̃ de montibus ꝓpĩquis soluebanẽ. Fallẽs leui unda:qa uix dep̃hẽdiẽ.Vnũ sequiẽ ex reliquo qa leui ũda ĩfluit ideo fallẽs. Præcipitant ueloces faciũt. Littore.s. palestini maris. Nouit:qa puũ terræ spaciũ labiẽ

Inde rapi cœpere rates:atque æquora classem
Curua sequi.quæ tam uento fluctuq̃ secũdo
Lapsa palestinas uncis construxit harenas.
Prima duces iunctis uidit consistere castris
Tellus:quã uolucer genesus & mollior apsus
Circueunt ripis lapso gestare carinas
Causa palus:leni quam fallens egerit unda:
At genesum nunc sole niues:nũc ĩbre solutæ
Precipitant:neuter longo se gurgite lassat.
Sed minimum terræ uicino littore nouit
Hæc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Composuit:miseriq̃ fuit spes irrita mundi
Posse duces parua campi statione direptos
Admotum dãnare nefas:nam cernere uultus
Et uoces audire datur:multosq̃ per annos
Dilectus tibi magne socer post pignora tanta
Sanguinis infausti sobolem: mortẽq̃ nepotis
Te nisi niliaca propius non uidit harena.
Cæsaris attonitam miscenda ad prælia mentẽ

Hoc fortuna:uoluit ut hi duo duces nobilissimi quoꝝ fama totũ orbẽ ĩpleuerat castra directa põerẽt. Miseriq̃ fuit:qa ꝓpĩqui erãt miseri hoĩes:sperarũt illos posse ciuilis belli nefas cognoscere:& cognitũ ẽt amare:sed spes hæc irrita fuit:qa ĩ ꝓposito pstiterũt. Admotũ dã.qa q̃to ꝓpĩquiores erãt:tãto clarius cĩlis belli nefas cognoscebãt:ideo dãnabat nefas id uitiũ qd̃ cognoscimꝰ:nisi nimiũ nobis placuerit dãnare possumus: q̃do inqt lõgĩqores ac rẽotiores erãt:si ĩ ꝓposito belli cĩlis gerẽdi ueniã merebãt qa nefas nõ cognoscerẽt:at uero cũ nũc ita ꝓpĩqui essẽt ut alter alteꝝ ĩspiceret: uitupatõe nõ carebãt. Direptos:diuisos. Parua sta.puo ĩterstitio & spatio. Nã benedico spabãt pẽitẽtiã acturos huiꝰ sceleris duces:cũ ita ꝓpĩqui essẽt cognoscẽdo & cætera. Daẽ cõcediẽ. Multosq̃ p ãnos:postq̃ ĩ matrimoniũ filiã suã Iuliã Cæsar dederat Põpeio: nunquã tã ꝓpe te uidi q̃ hoc loco Põpei nisi in ægypto cũ caput tuũ Cæs.oblatũ ẽ a rege Ptholemæo:tũc ꝓpĩqus te uidit:sed mortuũ. Pigno.uidelicet matrimonii Iuliæ.i.uĩcula affinitatis. Sobolẽ:Iuliam. Sãguinis ĩfausti: quia ĩ ipso flore iuuẽtus mortua ẽ nam cum grauida esset:& uestes Põpeii cõspexisset cruentas:quas ille sanguine deturpauerat: existimauit Pompeiũ a Cæsare uulnetatum fuisse unde statim peperit abortiuum:& cum filio continuo mortua ẽ. Mortẽq̃ nepotis:quia paulo post filius ex ea natus secutus ẽ matrẽ. Propius: p̃ter q̃ hoc loco. Niliaca arena.ubi sepultus ẽ Põpeius. Cæ.attonitũ:Cæsar cũ ꝓpe castra cõstitisset ĩ cõspectu hostiũ ꝓperabat ipse ĩ aciẽ ducere milites:sed cã moræ fuit:ꝙ ptẽ sui exercitus reliquerat Brũdusii:neq̃.n.naues exercitũ oẽm traiicere poterãt. Cæ.eni cũ exposuisset ĩ terrã milites cõtinuo eadẽ nocte naues brũdusiũ remisit: qbus reliq̃ legiones & eqtatus cũ.M.Antonio trãsportari possẽt:& huic officio p̃positus ẽ Iulius Callenus legatus:sed diutius moratus ẽ Anto.q̃ Cæsar cupiebat: q spem oẽm ĩ celeritate res cõficiẽdi ponere solebat Veꝝ ut libro.ii.refert Apianus:cũ Cæ.& Põ.uix dyrachiũ castra posuissẽt:põpeio tyrones ad bellũ ĩstruẽte:suos a brũdusio uẽturos expectãs Cæsar magna celeritate ad eos mittit:cursũq̃ accelerare iubet nõ accedẽtibus illis:ip̃e ĩscio exercitu ad nauigare statuit:utpote q neminẽ facilius eos adducere sparet e cœnaculo discedẽs corporis fatigatõe p̃tẽsa amicos epulari suadet deĩde priuato hĩtu curru defertur mox nauẽ ĩgressus Cæsaris nuncium se esse simulat:cætera per seruos facienda edisserit:eo modo latens nocte potissimũ instãte:cũ a uentis agitaretur mare:seruos gubernatorẽ adhortari monet:propere cursum arripiunt:quasi hostes finitimos latere cuperet:gubernator elatis remis p uĩ fluuiũ celer exupat:cũ autem ad ostia & maris aditum peruentum esset:mare ipsum summis concitatum fluctibus: magno impetu ac turbine cursum ĩtercipit:gubernator ueluti instãtibus hostibus per uim conabatur euadere:uerum quum nihil proficeret fatigatus ac desperans tandem clauum e manibus abiicit:Tum Cæsar sublato uelamĩe ad gubernatorem conuersus & intonans : alacri animo & forti aduersum fluctus esto inquit:Cæsarem quippe & fortunam eius tecum uehis : hac uoce stupefacti remiges gubernatorque magna ui nauem educere contendunt ita ut fluuii hostiã denuo euaderet: uento deinde & fluctibus eam extollentibus ad littus tandem uicta compellitur. Instante pie cum lux cuncta apertiora redderet: trepidare cæpere:ueluti manifesti futuri hostibꝰ Tum Cæsar fortunam accusans ꝙ fœlicitati eius inuidisset : nautas retrouerti iubet : nauis itaque aspirante uento facile compulsa : fluuii ora cita reddatur Cæsarem igitur nonuulli ob audaciam admirabantur quidam querelas prosecuti sunt:ꝙ facinus militare potius:q̃ imperatoria laude dignum eẽt aggressus.

Ferre moras scelerum partes iussere relictæ
Ductor erat cunctis audax antonius armis,
Iam cum ciuili meditatus leucada bello
Illum sæpe minis cæsar præcibusq̧ morantē
Euocat o mundi tantorum causa laborum
Quid superos:& fata tenes?sūt cætera cursu
Acta meo:summa rapti per prospera belli
Te poscit fortuna manum:non rupta uadosis,
Syrtibus in certo libyæ nos diuidit æstu:
Nunq̄d in expto tua credimus arma ꝓfūdo
Inque nouos traheris casus ignaue uenire
Te cæsar nō ire iubet prior ipse per hostes:
Percussi medias alieni iuris harenas
Tu mea castra times:pereuntia tempora fati
Conqueror:in uentos impendo uota fretumq̧
Nec retine dubium cupientes ire per æquor
Si bene nota mihi ē ad cæsaris arma iuuētus
Naufragio uenisse uolet:iam uoce doloris
Vtendum est nō ex æquo diuisimus orbem
Epyrum cæsarque tenet:totusque senatus
Ausoniam tu solus habes his terque quaterq̧
Vocibus excitum postquam cessare uidebat

Is uero cum ulterius latere nō posset:ꝑosthumiū eius loco adnauigare iubet:gabinioq̧ ut exercitum nauibus adducat īpare:sin id abnuat hæc ipsa Antonio ꝑcipe:post Antoniū uero Caleno:sin id oēs negent epistola alia ad exercitū scripta erat uelle se eos supra naues positos posthūio obseq & ī locū ī quē uētus duceret uela tradere nihil nauibꝫ pcētes:nō.n.nauibꝫ sed uiris Cæsari opus eē: ī hūc modū Cæsar ꝑ rōe fortuna uti deliberauerat:q̄ oīa Pōpeius īntercipe festinās in pugnā patā ducebat aciē. Iussere:coegerūt quia ꝑpabat ipē bellū ciuile stati pagere. Scelerū:mordet sēp Cæ.Luca. Relictæ:Brūdusii cū Antonio. Attonitā:furētē & ī īsaniā ꝑpemodū cōuersā. Mis.i.cōmittēda qa ꝑpabat ipē bellū ciuile cōficere q̄si attonitus. Ductor.s.Cæ. exercitus. Iā tū ci. ex eo tpē īqt exercere cepat ex se Antōius bellū ciuile: qđ postea gessit ad Leucada ꝑmōtoriū cū Octauiāo. Mediatus:q̄si ꝑludia q̄dā fecerat bello ciuili. Leucada ꝑmontoriū ē epyri: ubi ciuilia bella gessit Anto.& cleopatra aduersus octauianū. Euocat:e Brūdusio Minis:scripserat litteras asꝑiores:sicuti ī cōmētariis legius ad Anto.Cæsar ꝙ serius cū reliquo exercitu ī Epyrū uēiret. O mūdi: hæc uerba sūt qbꝫ dicit Lucanus illū ꝑ lr̄as uocasse. Cā la.q̄a si uenisses iā oēs labores extīcti essēt. Tenes:moraris. Superos:nobis fauere uolētes. Acta:expedita. Cursu:celeritate. Sūmā:ultimā. Rapti belli. rapti gesti & accelerati. Prosꝑa:ꝑpter fauorē & fœlicitatē. Nō rupta:hæc orō siue epistola Cæsaris quā habuit ad Anto.hēt suasionē cū īdignatiōe: ostēdit.n. illa oīa facilia eē:dūmodo uelit ad se traiicere alterā ꝑtē exercitus:primū fortunā secū esse dicit:q̄ sēp sua uota sequi cōsueuerat:qđ ī suꝑioribꝫ ostēdit: cū dixit. Sūt cætera cursu acta meo: nūc uero arguit a facilitate nauigatiōis:dicit.n.breue admodū spaciū ē īter te & nos:nā ut refert Strabo lib .v.Brūdusio ī transmarinā ripā nauigatio ē:una quidē ad ceraunia: littusq̧ deīceps reliquū & Epyri & Græciæ: altera in Epidānū q̄ prima lōgior:nā mille &.d.ccc.stad.sui. Nō rupta uadosis:nō sūt īquit tibi nauigādæ syrtes:ꝑ q̄s naues plerūq̧ piclitātur. Libyæ:noīatiuus ē græcus:hæc libyæ huius libyes. Nō rupta: interrupta. Vadosis syrtibus:ideo uadosæ sūt:qa syrtes a συρνō dictæ sunt: quia mō trahūt mō emittunt undā. Incerto æstu:quia aliquādo ꝑfunda ūda est:aliquādo sicca. Nūquid:ā ꝑrudētia nūc arguit:quia dicit se ꝑeritū esse huiusmōi nauigatōis:quā pauloāte exptus fuerat: an dicere potes me non ad hanc nauigationē te hortari O Marce Antoni:quia ꝑericulū maris ignorem?nūquid non exꝑti sumus huius maris ꝑicula? Credimus:cōmittimus tua arma.s.exercitū & milites cui præes. Nouos: uidelicet īusiatos q̄bus nunq̄ ātea uersati fuerimus. Nō ire iubet.i.ꝑire:hoc est iubet te sequi & nō incipe. Venire.i.seq nauigationē meā. Iuris:Pōpeiani:nā ī ꝑtātē Pōpeii tota regio maritima erat. Tu mea ca.ergo prior nauigaui:& nō audes in mea castra uenire. Tēpora fati.s.secūdi nobis. In uētos.i.nō exaudio te. Nec retine: a possibili:quia posset dicere Anto.nō possū uenire:quia milites resistūt:īmo pati sūt uenire: ēt si uolueris nō enī ipi ad nos te uenire ꝑhibēt:sed tu eos. Si bene mihi nota:si bene tuorū militū ingenia noui ēt cū periculo ad me uenire nō dubitarent. Naufragio:subaudi cum. Ad arma:ī castra Cæsaris sed ē bene mihi nota iuuētus:ergo naufragiū nō recusabūt:dummō ad me ueniāt. Iam uoce doloris:cōcludit per indignationem uidelicet si cum īiuria cōtumelia iuncta esse ostenditur:ꝑ quem locū in suꝑbiā & arrogātiā inducit:suꝑbus ostēditur ꝙ uidelicet uelit Ausoniā Italiæ ꝑtē cū impio tenere solus ipse Anto.cū Cæ. tātummō teneat epyrū cum uniuerso senatu. Vtēdū uoce doloris:nō possū sine dolore esse ꝙ,tu tibi uendicaueris Italiā:& ego cum uniuerso senatu Epyrum teneam. Totus senatus.i.senatores:qui cum Cæsare erant uel potes intelligere de senatoribus qui cum Pōpeio erant. Bis terq̧: uocatus Anto.& uenire tardabat Cæsar ueritus ne inteciperetur a Pompeianis nauibus non potuit diutius hanc moram pati: sed se paruo nauigio cuiusdā paupis amiclæ cōmisit:sed parū admodū abfuit:q̄n naufragio piret.fortuna tamen q̄ sibi semper fauere cōsueuit:illum a periculo liberauit. Terq̧ quaterq̧.i.sæpius,Virgilius,O terq̧ quaterque

beati Dum se deesse diis: idest numina parata esse: ut uotis suis responderent:& se nō respondere diis. Sponte respicit ad illud Quod iussi timuere quando Antonius cæsaris iussu uenire nolebat: sponte ipse ad Antonium uenire uoluit. Iussu: Anto.& sui. Expertus temeraria: cum a Brūdusio nauigauit ꝙ temeraria nauigatio feliciter cessit nihil est ꝙ magis homines temerarios faciat: & īcautos reddat: quā secunda fortuna. Cessisse: successisse pro uoto. Fluctusq; uerendos:& tempestatem maris: quáuis magnæ naues uincere possint: tamen sperabat exigua cymba se posse superare. Classibꝫ: nauigiis maioribꝫ.

Cum se deesse deis: ac non sibi numina credit
Sponte per incautas audet tentare tenebras
Quod iussi timuere fretū: temeraria prono
Expertus cessisse deo: fluctusque uerendos
Classibus exigua sperat superare carina
Soluerat armorum fessas nox lāguida curas
Parua quies miseris: in quorū pectora sōno
Dat uires fortuna minor: iam castra silebant
Tertia iam uigiles cōmouerat hora secundos
Cæsar sollicito per uasta silentia gressu
Vix famulis audenda parat: cūctisq; relictis
Sola placet fortuna comes: tentoria postquā
Egressus uigilum somno cadentia membra
Transiluit quæstus facite quod fallere posset
Litrora curua legit: primisq; inuenit in undis
Rupibus excesis hærentem fune carinam
Rectoremq; ratis dominū secura tenebat
Haud ꝓcul īde domus: nec ullo robore fulta
Sed sterili iunco: cānaq; intexta palustri
Et latus inuersa nundum munita phasello
Hæc cæsar bis terq; manu quassantia tectum
Limina cōmouit. molli cum surgit amiclas
Quē dabat alga toro qsnā mea naufragus
Tecta petit: aut quē nr̄æ fortūa coegit inqt

nedū paruæ cymbæ. Soluerat armorū: describit quo tēpore cæsar ad casam amiclæ nautæ admodū pauperis uenit sub habitu gregarii militis ne digno sceretur: cū iam exercitus ois quiesceret: ipse inscis militibus suis ad casā huius amiclæ uenit. Nox languida curas: quia cura cum diu animum agitauerit: primo quidem somno expellit: sed cū diu fatigauerit animum resoluitur ī somnum. Languida: quæ languidos facit homines. Parua qes miseris: quia nunquam nisi parū illud spatium quod somno concedebatur. In quorū pe. quia pauperes solent eē magis uacui curis: ideo etiam securius dormiunt. Minor: humilior conditio qui enim in sublimiori fortuna constituti sunt: magna mole curarum & solicitudine dormire non possunt: sed fortuna minor est deorum qui sunt in humili conditione positi. In castra silebant: uidelicet somno occupata erant a præcedenti quod sequitur. Tertia hora: idest prima uigilia: q̇a una quæque uigilia ternas horas habebat: nam in quatuor ꝑtes nox diuidebatur apud antiquos: & unaquæque pars uigilia dicebatur. Commouerat: excitauerat. Audēda: audet cæsar quæ uix famuli eius auderēt scilicet ire solus. Relictis cunctis: quia solam fortunam sibi comitem requirit. Postquam tentoria: postq̄ egressus est e castris secum īdignabatur ꝙ uigiles se fellisset: cogitabat ita etiam decipi posse ab hostibꝫ tamē placuit hoc sibi ut occultus ꝑficere posset qđ animo cogitabat. Vigi. ca. mē. idest uicta somno membra uigilum qui ad custodiam positi erant. Questus: conquestus. Curua littora: littoris epitheton est. Primis undis: in prima parte undarū. Hærentem: quia religata erat fune: Rectorē: qui aut inde procul casam habebat ubi securus dormiebat. Fultam: non ullo robore quia nō metuebat fures: sicuti pauper quidā dicere consueuerat si clara luce in domo mea nihil inuenio: quomodo inqt nocte fures inuenire potero. Robore: scilicet parietum. Sterili iunco: quia nascitur in locis sterilibus. Canna pa. nam tigillis tecta erat: sed manipulis cannæ palustris. Et latus: casæ illius circundatū erat fragmento cuiusdam nauis. Phasello: idest naue uniuersa. Nec cæsar: tugurium amiclæ describit: quā cæsar petierat ut traiiceret fretum nauicula quod uix magna nauigia traiicere auderent: sed hoc faciebat ꝙ fortunæ suæ nimium confideret: Cum ergo ad hác casam Cæsar uenisset: & crebro hostium pulsare cæpisset totam ferme domū cōmouit: neq; enī altius fundata erat: cōmotus tandē uoce atque tumultu amiclas surrexit e stratis: & ita allocutus est: quis inquit ē naufragus: ut ego arbitror: ꝑ mea tecta petit: & auxilio meo indiget: & hæc dicens hostiū aperuit: deinde sopito cinere ignes excitauit: cūq; in cōspectu Cæsar uenisset: tū aperuit qđ ab eo peteret: & magna illi munera ꝓmittebat: si suæ obsequeref uoluntati. Limina: partem pro toto posuit: idest fores huius casæ. Quassāt: traiectum dum fores cōcuteret tectū omne nutabat: cū fundamēta non essent alterius infixa. Molli alga: pro plurimis utebaf alga: est herba quæ in fundo maris nascitur & interponitur uasis uitreis ne collisa frangantur. Quisnam mea naufragus: existimabat enim quēdam naufragum esse: idest qui naue fracta euasisset a fluctibus maris: & ad sua tecta uenisset ut tantisper reciperetur donec auxilium haberet. Aut quem nostræ fortuna coegit: anquis adeo aduersa fortuna frangif ut cogaf ad auxiliū nostrū uenire: illius qđē fortūa ualde aduersa ē qui

Auxiliū sperare casæ.sic fatus ab alto
Aggere iā trepidæ sublato fune fauillæ
Scintillam tenuem cōmotos pauit in ignes
Securus belli prædam ciuilibus armis
Scit non esse casas o uitæ tuta facultas
Pauperis angustiqꝫ lares o munera nondum
Intellecta deum: quibꝰ hæc cōtingere tēplis
Haud potuit muris nullo trepidare tumultu
Cæsarea pulsante manus tūc poste recluso
Dux ait:expecta uotis maiora modestis
Spesque tuas laxa iuuenis si iussa secutus
Me uehis hesperiam: nō ultra cūcta carinæ
Debebis: manibusue inopē duxisse senectā:
Nec cessa præbere deo tua uota:uolenti
Augustos subitis opibꝰ implere penates.
Sic fatur quāquā plebeio tectus amictu
Indocilis priuata loqui:tū pauper amiclas
Multa qdē ꝓhibent nocturno credere pōto
Nam sol non rutilas deduxit ī æquora nubes
Concordesqꝫ tulit radios noton altera phœbi
Altera pars boreā diducta luce uocabat
Orbe quoqꝫ exhaustus medio: lāguēsqꝫ recessit
Spectātesqꝫ oculos īfirmo lumīe passus
Lunaqꝫ non gracili surrexit lucida cornu
Hanc orbis medii puros exesa recessus

sperare possit a nobis auxiliū. Sic fatus hæc ubi dixit excitauit ignes cinere sopitos ut lumen accenderēt. Aggere.i cumulo cineris superimposito ad seruandas prunas ut fit. Sublato fune: nam papyrum dicit: pro quo papyro funem habuere ueteres:quod Virgilius ostendit:& noctē funalia uincunt funalia appellauit funes:quos intra cæram ponebant pro papyro unde funera dicta sunt eo ꝙ funes accēsos mortuis preferebant.hunc ergo funem subiecerat igni:& una cū prunis cinere texit:nunc cum ignem accendere uellet detexit funē quē subiecerat igni: & spiritū incitare cœpit. Pauit.s.fomite scintillam comprehēdit Cōmotos:spiritu oris incitatos. Scit non esse casas:quia probe nouerat non diripi casas ab his q bella ciuilia gerunt:unde casæ dictæ a cadendo qa paruo īpetu euertuntur. O uita tuta:hic Lucanus ī exclamationē quādā prorumpit:quæ pelna est admirationis:ꝙ hi qui opibus abundant in magna rerum oīum facultate semp trepidi sūt:at uero paupes tuti sunt:& licet humili habitatiōe tecti nihil oīo reformidāt.quodnā oppidū tā ualidū fuit:quæ mœnia tā munita nō timuissent:si ea manu cæsaris pulsata fuissent:tamē nihil tale accidit amiclæ: neque timore ullo perculsus est. Deū:pro deorū. Nondū intellecta:tēpore suo. Muris:quātūlibet munitis. Tumultu:nulla animi ꝑturbatione cōmoueri Tunc poste.re.Cæsar his uerbis hortatᷣ amiclā:ne laborē ullū aut discrimē metuat:si.n.sibi obsequi uoluerit remuneraturū ꝓmittit:adeo ut nunq̄ postea pauper uicturus sit:sed cū magno honore diuitias retinebit:quæ ad suæ uitæ tēpus sufficiāt. Recluso:apertis foribꝰ Modestis:moderatis: scio eā esse cōditionē tuā.ut nihil nisi modestū sperare audeas:at uero si me sequi uolueris:multo tibi maiora polliceor:q̄ sperare audeas. Laxa:auge. Si iussa secutus: posthac nō pones spes omnes in naulo carinæ:non minus consequeris:q̄ tibi tua præstare possit gubernatio nauis. Nō ultra.i.posthac. Duxisse senectā.s.ꝙ nulla alia re tibi uictū parare possis:nisi labore nauiū. Volenti.i.propitio deus tibi propitius ē: ut te ditē facias si mō fortunā tuā cognoueris. Opibus subitis.i.repēte cōparatis ꝑter spem &:opinionē tuā. Sic fatus. Cæsar q̄uis gregarii militis ueste tectus esset ne dignosceretᷣ: tamē ita loquebatur ut se nō gregariū militē ostenderet: sed magnū imperatorē. Priuato.i.res priuato homine dignas. Tūc pauper amiclas. respondit: dicit aut se multa signa uidisse: quæ tēpestatē minari significarēt & studebat suadere cæsari ne se maris undis cōmittere uellet:cū omnia periculū minarētur. Nā sol non ru.quia occidente sole si aer rubuerit significat diē crastinū serenum fore:sed hoc signū tunc non erat. In æquore:nā sol in mari occidit. Cōcordes radios: idest in unū locū tendētes. Vigilius:hoc signū tetigit. Audēs inter nubila sese diuersi rumpent radii. Altera pars boreā:cū radii īter duas partes scissi:hac quidē in meridiē:hac uero in septētrionē inclinauerint significāt nobis postera die a meridie notum a septētrione boreā uenturos esse:significat autē hunc peritū fuisse nauigādi:nouerat enī signa quibus uel serenitas:uel tēpestas significaretᷣ. Exhaustus:quia uidetᷣ euacuari & cōcauus fieri. Recessit.i.retro cessit:qa cōcauitatē quādā facit. Passus oculos:cū sol ita quodāmodo creatus uidetᷣ:& concauitatē faciat:& cōuexus mutatᷣ facile ab oculis spectari potest:at uero cū pleno orbe refulget oculi radios solis sustinere non possunt. Spectantes oculos:pro oculos spectantium. Infirmo lumine passus: cum imbecilliores sunt radii. Gracili:tenui. Lucido cornu: quia si tunc cum tenuia fuerint cornua lunæ:& lucida atque purificata significant serenitatem:sed non ita fuerunt: sic Virgilius. Namque his certissimus auctor. Exesa recessus:idest habens puros recessus exesos est enī synecdoche. Non duxit recto tenuata cacumina cornu:quando luna nondū plena est:& si perlucida fuerit quamuis uacua:tamen uestigia orbis ostendat:tunc perlucida est. Exesos:excisos:nunc denso aere condensatos: & declarat.

Tenuata.i.acuata. Recto cor.qa si cornibꝫ supinis fuerit luna sep pluuiã significat. at uero cũ recta fuerit & alteꝝ cornu sublime:alteꝝ uero ĩsimũ teneat q̃si significar̃ uidetur se uacuatã eẽ pluuiis & humore. Rubuit nota: Virgilius. Vento semper rubet aurea phœbe. Lurida:nigra. Sub nubẽ:nã ille pallor lunæ significabat se paulopost sub nubẽ obscuratum iri. Sed mihi.sunt alia signa tẽpestatẽ significantia.s. cum syluæ resonant. Virgilius. Et nemorũ increbescere murmur. Incertus delphin:quia dubiũ mare semper delphin significat:cum apparuerit. Mergus amat:quia fugiũt ex æquore mergi:cũ tempestas futura est.

Nec duxit recto tenuata cacumina cornu:
Ventorũq; nota rubuit:cũ lurida pallens
Ora tulit uultu sub nubẽ tristis ituro.
Sed mihi nec motus nemoꝝ nec littoris ictus
Nec placet incertus q prouocat littora delphĩ
Aut siccũ quod mergus amat:qđq; ausa uola
Ardea sublimis pennæ confisa natanti rẽ
Q đq; caput spargẽs ũdis uelut occupat ĩbrẽ
Instabili gressu metitur littora cornix
Sed si magnarũ poscunt discrimina rerum
Haud dubitẽ præbere manus:uel littora tãgã
Iussa uel hæc potius pelagus: fluctusq; nega
Hæc fatus soluẽsq; ratẽ dat carbasa uẽtis bũt
Ad quorũ motus:nõ solũ lapsa per altum
Aera dispersos traxere cadentia sulcos
Sydera sed summũ etiã quæ fixa tenentur
Astra polis sũt uisa quati:niger inficit horror
Terga maris longo ꝑ multa uolumina tractu
Aestuat unda minax:flatusq; incerta futuri
Turbida testantur cõceptos æquora uentos
Tunc rector trepidæ fatur ratis aspice sæuũ
Q uãta pet pelagus:zephyros itẽdat i euros
Incertũ ẽ:puppi dubius ferit undique pontus
Nubibus:& cælo notus ẽ si murmura ponti.
Cõsulimus cori ueniẽt mare gurgite tanto
Nec ratis hesperias tãget:nec naufragus hora
Desperare uiã & uentos concurrere cursus
Sola salus liceat uexata littora puppe
Prendere:ne longe nimium sit ꝓxima tellus

Ardea:cathãtiphrasis: quia sẽper humilis ẽ & ĩ paludibus habitat: sed cũ tẽpestatẽ futurã sentit relictis undis supra uolat ardea nubẽ.ẽ enĩ auis. Ausa uolare:cum natura sua solita sit in paludibus habitare. Pennæ natanti.i.quæ antea pẽna & alis uolare cõsueuit. Caput spargẽs undis.i.spargere cupiens Virgilius. Et studio incassũ uideas gestire lauandi. Occupet:præueniet hymbrẽ hoc signo. Instabili gressu:quia per arenã graditur. Virgilius. Et sola in sicca secum spatiat̃ arena. Et magnarum:postq̃ amiclas multa futuræ tẽpestatis signa prædixit:ut imminentem nauigationem cæsari periculosam ostenderet:nũc aũt dicit q̃uis tanto discrimine nauigaturus sit:tamẽ si res ita postulat qđ sine magno incõmodo resistere nõ possit:se nauem expositurum esse uentis ut:uel in italiam ueniant:uel si non id poterit:intelligat cæsar non per se:sed propter maris tempestatem restitisse. Et scilicet quicunque es: quia ignorabat esse cæsarem. Littora iussa.s.ausoniæ quæ meã nauem impellere iubes. Hoc:scilicet in italiam ire. Ad quorum motus:dicit uix illum patefecisse uela uentis: cum alia quoque signa futuræ tempestatis apparuerũt: quæ Virgilius quoque commemorauit. Sæpe stellas uento impendente uidebas:&c.non tamẽ labũtur:sed quodãmodo uidentur labi:physici enim dicũt uentũ ad superiorẽ partẽ ascendere:& inde partẽ ætheris rapere: quã cũ uentus impellat casus imitatur stellarum:quod signum dicit apparuisse cum primum uela soluit. Non solum lapsa.i uisa sunt de cælo cadere sydera:sed etiam quæcunque occidunt.s.septẽtrionis ursæ quodãmodo euanescer̃ quod uim magnam uentorum significat. Cadentia quæ cadere uidentur. Dispersos:in diuersas ꝑtes sparsos:quia tractum longum ducunt:ut ignis uideat ꝑ aera spargi. Virgilius. Flammarum longos a tergo albescere tractus. Fixa astra: idest maior ursa & minor. Summis polis:artico & antartico. Terga:idest superficies maris horrescit. Longo tractu: quia a longo uidetur albescere fluctus maris: & cũ spuma ꝓcul uidet̃ significat uẽtos adesse. Incerta futuri:q̃uis ĩcertũ eẽt qs uẽtus ĩstaret mãifestũ tamẽ erat uẽtos adesse. Tũc r̃ctor:ad cæsarẽ ait. Trepidæ ratis:ꝓ ipse trepidus. Zephyros:occidẽtales uentos: Austros meridiõales: suadet a prudẽtia:qa se ꝑitũ maris ostẽdit:& signorũ quæ tẽpestatẽ significãt. Vndiq;:dextra atq; sinistra. Nubibꝫ & cœlo notus: semper agit nubes:& idẽ est quod auster. Cori: uenti septentrionales. Murmura:nam nautæ solent inclinare aurem ad omnes partes orbis ad orientem:occidentem &c.& aure murmura sentiunt:ut intelligant qua parte uenti ueniant. Nec ratis hesperias:idest nauis cum uectoribus suis tanto fluctu periclitabitur. Vectores dicuntur qui uehunt & qui uehuntur:idest tumultu & perturbatione maris:tapinosim epitheto eleuauit. Desperare uiam:qđ ergo melius consilii fuerit dicã una salus supest:ut a nauigatiõe desistamus. Desperare.i.de spe nauigãdi decidere salus ẽ. Cõuertere.s.ad littora:dũ puppis uexata ẽ. Tellus q̃ uidet̃ ꝓxia fortasse nimiũ lõgior uidebit̃: qa nõ lõgo spacio desistat epirus ab adriaco sinu.

Fiſus cuncta ſibi:ne timeas tēpeſtatē inquit cæſar:nam dii gratū hēnt:ſi rē mihi gratā facere poſſint. Ceſſura:ideſt proſpere euētura ſibi. Vētoq;.ſ.audacter uela uentis pande. Si cælo auc.re:ſi cælum tibi auctor nō ē nauigandi in italiam:ego tibi auctor ero. Sola tibi cā eſt:neſcis quē uirū tua rate uehas:ſi me nouiſſes non dubitares uehere. Quē nunꝗ:uelim ſcias me comites ſemper habere deos. De quo male:fortuna male de me meretur:niſi mea uota præuenerit:quia pœnas daret. Poſt uota uenit.i.cum nō præuenerit uota mea neceſſe eſt ut fortuna diuinet:quid ego uelim:& ſi cupiam aliquid dare poſſit.

Fiſus cuncta ſibi ceſſura pericula cæſar
Sperne minas inquit pelagi uentoque furēti
Trade ſinum:italiam ſi cælo auctore recuſas
Me pete.ſola tibi cauſa ē hæc iuſta timoris
Vectorē nō noſce tuū: quē numina nunquā
Deſtituunt:de quo male tūc fortuna meretur
Cum poſt uota uenit medias ꝓrūpe ꝓcellas
Tutela ſecura mea:cæli iſte fretique
Nō noſtræ puppis labor ē hāc cæſare preſſā
Ab fluctu defendet onus:nec lōga furori
Ventorū ſæuo dabitur mora ꝓderit undis
Iſta ratis:ne flecte manū:fuge ꝓxīa uelis
Littora tunc calabro portu te crede potitum.
Cū iam nō poterit puppi:noſtræque ſaluti
Altera terra dari:quid tanta ſtrage paretur
Ignoras quærit pelagi:cælique tumultu
Quid præſtet fortuna mihi.nō plura locuto
Auulſit laceros percuſſa puppe rudentes
Turbo rapax:fragilēq; ſup uolitātia malum
Vela tulit ſonuit uictis cōpagibus alnus
Inde ruunt toto congeſta pericula mundo
Primus ab oceano caput exeris athlanteo
Core ingens æſtus.iā te tollente furebat
Pontus & in ſcopulos totas erexerat undas
Occurrit gelidus boreas:pelaguſque retūdit
Et dubium pendet uento cui concidat æquor
Sed ſcythici uicit rabies aquilonis & undas
Torſit & obſtruſas penitus uada fecit harenas
Nec perfert pōtum boreas ad ſaxa ſuumque
In fluctus chori frangit mare:motaq; poſſūt.
Aequora ſubductis etiam cōcurrere uētis

Prorūpe:o nauta p medias ꝓcellas nauiga. Mea tutela.i.præſētia mea. Cæli iſte fretiq;.uexabitur inquit cælū & aer. Onus: cæſaris. Nec lōga: & me nauigante tēpeſtas a rate deſiſtet.Ille diſſuaſerat a prudētia:hic ſuadet a fortuna:q̄ſi a facili ꝙ ſit facile uincere tempeſtatem: quod argumētū trahitur a negociis ꝑſonæ:quæ multa ſūt:& caſus in illis conſideratur in ꝑſona:uidelicet qd euenerit:qd euenit:& quid euēturū ſit:quid ſi male euenit:& male eueniet.Si bene in ꝓterito euenerit:& ſperandū eſt bene euenturū ī futuro. Proderit undis:hoc ꝓderit cæteris nauigantibꝰ quod ego nauigo:nā nauigatio mea faciet ut ex tēpeſtuoſo mare trāquillū efficiatur. Flecte manū: a littore. Velis.ſ.cū. Tunc calabro portu.ſic tibi ꝑſuadebis: cū iā mediū mare tenebis:& nulla terra poterit noſtræ ſaluti cōcedi: exiſtimato te tenuiſſe calabriā. Cū iā nō poterit: ideſt alibi ſalui eſſe non poterimus:niſi ī Calabria.

Quid tanta ſtrage:ſcis quare uētus oīa inuoluat: & iam tanta perturbatio immineat: ſignum eſt ꝙ dii cogitant quid magnum præſtaturi ſint. Quid præſtet:ideſt qd fortūa exhibeat mihi. Tumultu perturbatiōe. Nō plura locuto:ſic de ſe & fortuna ſua loquebatur Cæſar:quaſi nihil aduerſi ſibi cōtingere poſſet:quin immo uoluntati ſuæ obtemperabat:ſed res non ſatis ex ſententia ceſſit:nā uix inquit ea locutus fuerat:cū ex tranſuerſo ꝓcella ruens uela ſuſtulit: & fracto prope malo nauis quoq; iuncturas ſoluit. Auulſit:fregit. Turbo rapax:ex trāſuerſo ueniens turbo dr̄ uētus qui circuit & omnia una procella inuoluit. Vela tulit:qui ſuſtulit uela uſq; ad ſumitatē mali. Alnus.i.nauis: materiā pro forma poſuit nam alnus ē arbor:ex qua naues conficiuntur. Victis compagibus: ideſt ſolutis iūcturis. Inde:pro hæc. Toto mundo:a toto cælo:quale eſt illud Virgilii.Omnia uentorum cōcurrere prœlia uidi:& ab oriente:& ab omnibus partibus mundi. Athlanteo oceano.ab athlante monte ſic appellato quod ei ſuperimminet. Tollente: ideſt iam tum erigente funes. In ſcopulos: uidelicet in medio mari poſitos. Gelidus: a ſeptentrione. Retundit:repellit dubium æquor inde a borea: inde a choro agitabatur fluctus: ideo incertus: in quam partem caderet: Sed ſcythici:ſcilicet uis maior aquilonis fuit. Scythici:ideſt ſeptētrionais:quia ſcythia ē in ſeptētrione. Rabies:uis. Abſtruſas:reconditas penitus. Fecit are.qa ita erectus ē fluctus ut arena in fūdo maris ſicca deſtitueret̄. Vada: ut ꝑ ea iri poſſet:unde uadū dr̄ ꝑ quod uadari pōt. Ad ſaxa:ad littora. Profert pontū:quia quēuis uitamē nō ita licuit ut ui & īpetu ſuo ad littora ꝑferret̄. Frāgit mare:qa ex alta pte r̄pellebat̄:ut nō poſſet ad ſaxa littoris ꝑuenire. Suū qđ poſſederat:qa ſupior erat. In fluctus:in alios fluctus a choro erectos:ita ut ad ſaxa littoris ꝑuenire nō poſſet. Motaq; poſſūt:& tāta fuerat agitatio maris ut ēt đficiētibꝰ uētis mare agitatū a uētis cōcurreret:qa nō ſimul atq; uēti đſierīt:ſtatī mare pacat̄:ſed ſentit ꝓximam tēpeſtatem.

Non euri cessare minas:non imbribus atrum
Aeolii iacuisse notum sub carcere saxi
Crediderim cunctos solita de parte ruentes
Defendisse suas uiolato turbine terras.
Sic pelagus mansisse loco:nõ parua procellis
Aequora rapta ferunt:ægeas trãsit in undas
Tyrrhenum sonat ionio uagus adria ponto
Ah quotiens frustra pulsatos æquore montes
Obruit ille dies:quam celsa cacumina pessũ
Tellus uicta dedit.non ullo littore surgunt
Tam ualidi fluctus:alioꝗ ex orbe uoluti
A magno uenere mari:mundumꝗ coherces
Mõstriferos agit ũda sinus:sic rector olympi
Cuspide fraterna lassatum in sæcula fulmen
Adiuuit regnoꝗ accessit terra secundo.
Cum mare cõuoluit gẽtes cum littora tehtys
Noluit ulla pati cælo contenta teneri.

Non euri:ego crediderim uentos nullos destitisse quin maria lacerarent a septẽtrione & a meridie. Atrum:nebulosum:nam notus nebulas semper agit & pluuias. Sub carcere saxi:Idest antro eolio:nam apud Virgilium intelligitur Eolum uentorum regem seruare uentos in antro:quod nunc carcerem uentorum appellat:sicut Virgilius.Eolus & clauso uentorum carcere regnet. Soluta de parte:ab oriente:ab occidente:a septentrione ubi sedem suam obtinent. Defendisse suas:ut Eurum orientalem uentum defendisse suas terras ne perflarentur a zephyro uel noto:sic notum defendisse meridiem:ne perflaretur a coro. Pelagus:nam flantibus uentis:undique in nullam partem oceanus protẽdi poterat:sed mediteranea maria procellis agitata ruebant alia:ĩ alia æquora mediterranea appellauit:& omnẽ hunc fluorem accessum uel recessum sunt qui sentiãt a ponticis faucibus inundare:alii a gaditano freto nasci:ut refert Solinus capi.xxviii. Ferũt:tyrrhenũ mare:uidelicet inferum:nam adriaticum mare superũ dicitur.Est autem adriatici sinus forma ipsi Italiæ perquamsimilis magnitudine:quam Appennini montes terminant:& utrunque mare usque ad Iapygiam:terramꝗ sinu Tarentino & posidianate circundatam:ita refertur a Strabone libro quinto. Ionio ponto:adriatico:nam ionium mare a superiore promontorio maleæ sumit initium:ũde terminatur ægeum. Aegeas undas.i.ægei maris:quod circa promontorium maleæ termĩatur:& Ionium incipit mare. Sonat:resonat. Adria.i.mare superum.Adria ut inquit Strabo libro quinto:inclyta ciuitas fuit:a cuius nomine modica transportatiõe sumpta sinus appellatus est adriaticus. Ah quotiens.s.p.quotiens ĩquit fluctus maris adeo erecti sũt ut summa montium cacumĩa tegerent q̃ multi mõtes eo die terræmotu facto ciciderunt:non tamen montes sed partes. Frustra:quia nihil eos mouebãt fluctus quasi referre uidetur ad Cæsarem:ꝙ quãuis uenti adeo magni incubuerint:tamen ipsi nihil nocuerũt. Illa dies:Cæsar enim nocte nauigabat:uidelicet occidente sole nauigare cæpit:sed dies dixit respiciens ad diem naturalem qui.xxiiii.horarum est secũdum Romanos & Græcos:incipit a meridie usꝗ ad mediam noctem:& quãuis nocte nauigare cepisset:tamen diem appellauit ꝙ usque ad mediam noctem protenditur. Victo.s.impulsu undarum maris:unde terræmotu facto mõtes ceciderunt:græci autem appellãt mare illud enoxigeum:idest terram concutiens hinc est quod physici dicunt hanc unam rationem terræmotus esse:quod terra impulsu maris concussa moueatur:& ita terræmotus fiat:Alii dicunt uentum esse in uisceribus terræ conceptum:qui cum erũpit terram concutit:nunc dicit causam illius terræmotus ꝙ uidelicet concussione maris terræmotus factus est:& concussa terra cacumina montium ceciderunt. Non ullo littote:nullum mate est ꝙ densiores fluctus concutiat q̃ mare per quod Cæsar nauigabat. Tam ualidi:Nam mare quod Cæsar nauigabat incipit a ceuranis montibus epiri deinde ad Sesaresios aliosque quãplurimos populos peruenit usque ad Calabros:Appulos:& Salẽtinos:unde procul nauem intendebat siue cursum suum Cæsar:ut Antoniũ reuocaret. Alio ex orbe:ab alia regione maris. Agit sinus:scilicet tales quales nunc agebat in Epiro.

Vnda:Idest oceanus:nam unda quæ mundum cohercet ẽ oceanus:dicit ergo ab oceano nunquam tãtas procellas agitatas fuisse q̃ nunc agitabantur ab hoc mari Epirotico. Sinus.i.oceanum mare mundum ãbiens. Monstriferos:admirandos q similes monstris sunt. Sic rector olympi:dicit nõ aliã fuisse ꝓcellã maris adriatici ꝙ ab Epyro ĩcipit ceraunis q̃ tũc fuisse credimus cũ Iuppiter diluuiũ fecit. Sic:quẽadmodũ ꝑturbatũ erat hoc mar̃:eodẽ mõ iuppiter ꝑturbauit oceanũ:tũc cũ fluctus ĩfra excelsos mõtes euexit:post q̃ cõsũptis fluminibus:sicuti statuerat humanũ genus ꝑdere nõ potuit:nã primo Iuppiter humanũ genus fulmĩbꝫ ꝑder̃ tẽtauit:sed cõsũptis ĩpis cũ id facere nõ posset fulmẽ suũ adiuuit cuspide frña.i.tridẽti neptuni:quo cõcussit maris ũdas:ut supra excelsos mõtes redierit. Lassũ:uictũ. In sæcula:ĩ tẽpora illa quæ perdere uolebat. Cuspide frña.i.accepto tridẽte Neptuni. Regno secũdo:uidelicet mari primũ regnũ est cœli:secũdũ maris:Tertiũ uero terræ. Tethys.i.oceanũ mare. Vlla littora:qa littoris & ripaꝝ legẽ cõtẽpsit. Cœlo cõtenta teneri.sufficiebat mari:ut a cœlo cõtineret:sed uolebat cõtineri a terra:sicut ãte cõsueuerat:oĩa ergo erant cœlum & pontus:tamen continebatur a cœlo extrinsecus:a terra uero intrinsecus.

Tum quoqꝫ tãta maris moles creuisset ĩ astra
Ni superum rector pressisset nubibus undas
Non cæli nox illa fuit. latet obsitus aer
Infernæ pallore domus: nimbisqꝫ grauatus.
Deprimiť fluctusqꝫ ĩ nubibꝰ accipit hymbrẽ.
Lux etiã metuenda perit: nec fulgura currũt
Clara: sed obscurum nimbosus desilit aer
Tunc superũ cõnexa tremũt atqꝫ arduus axis
Insonuit motaque poli compage laborat
Extimuit natura chaos rupisse uidentur
Concordes elementa moras: rursusque redieř
Nox manes mixtura deis spes una salutis
Quod tanta mundi nondum periere ruina
Quantus leucadio placidus de uertice põtũ
Despicitur: tantũ nautæ uidere trementes
Fluctibus e sũmis præces mare cũqꝫ tumẽtes
Rursus hiant undæ uix eminet æquoř malus
Nubila tãguntur uelis: & terra carina
Nam pelagus qua ꝑte sedet: nõ celat harenas
Exhaustum ĩ cumulos. oĩs in fluctibus ũda ẽ
Artis opem uicere metus: nescitque magister
Quã frangat. cui cedat aquæ discordia põti
Succurrit miseris. fluctusque euertere puppi
Nõ ualet ĩ fluctum. uictũ latus ũda repellẽs
Erigit atque oĩ surgit ratis ardua uento

Tunc quoqꝫ tãta: quo tẽpore inqͣt nauigabat Cæsar parũ abfuit q̃n diluuiũ fieret. Moles: magnitudo usqꝫ ad astra: sicut creuit tẽpore diluuii. Pressisset. n. terras: qa crasso aere ũdas circundedit: ne terminos suos trãsirẽt. In astra: si supius elemẽtũ ẽ æther: secũdũ aer: tertiũ aq̃: q̃rtũ terra: ergo dicit a secũdo elemẽto oppssũ eẽ mare: ne suos terminos trãsiret: qđ nisi fecisset Iuppiter ad sydera usqꝫ trãsisset. Nõ cœli nox: quẽ diẽ supius appellauit: nũc noctẽ ea rõe supius dicta. i. nõ fuit naturalis nox: sed supra naturã nõ enĩ occidẽte sole facta ẽ nox sed nubibus crassis ĩuoluit aerẽ. Latet obsitus aer. i. tãta erat aeris crassitudo & nigredo ut cõpari posset pallori ĩferni. Nibis. i. uẽtis cũ pluuia Fluctus acci. hym. exhalatio q̃ erumpit ex aq̃s: q̃ cũ altius euectæ fuerit: prio nebulæ appellãť cõpssæ calore solis resoluũť ĩ pluuias. Lux ẽt metuẽda: ꝑgit describere tẽpestatẽ maris sicuti ĩstituerat: & aeris ꝑturbationẽ: dicit. n. nubes adeo fuisse dẽsas & crassas ut fulgura e nubibus errũpe nõ possẽt. audiebať qdẽ tonitrus cũ fulmine. sed nõ ꝓcedebãt fulmina: sicuti consueuerãt. Lux. s. fulgoris. Metuẽda qa sẽp significat fulmẽ: corruscatiões enĩ fulminis e nubibꝰ erũpũt ãteq̃ fulmẽ exeat. Perit: ꝓpter crassitudinẽ nubiũ. Dissilit. i. diuidiť. Obscuꝝ: ꝑ obscure. Tũ supũ: aer & cœlũ ipsũ concuti uidebať. Cõuexa. i. cœli cõcauitates. Axis. i. polus arcticus: Virg. Hic uertex nobis sẽp sublimis at illũ &c. Poli. s. arcticus & ãtarcticus. Extiuit natura chaos: natura reꝝ tiuit: ne rursus elemẽta ꝑturbarẽtur: & ãtiquũ chaos rediret: chaos. n. elemẽtorũ oĩum cõfusio diciť: & rudis ĩdigestaqꝫ materies. Cõcordes moras: hãc morã cõcordẽ. i. cõnexationẽ elemẽtoꝝ dicũt eẽ cõgeriẽ primã mãteriã: nã elemẽta cõueniũt ĩter se secundũ diuersas q̃litates: ut calor a frigore: humidũ a sicco: sed aliqd ẽ cõe. Nox ma. m. d. i. ꝑiculũ eẽ uidebať ne lux cũ tenebris miscereтur: ꝑ lucẽ deos ĩtelligit: ꝑ obscuritatẽ deos manes. Mixtura. i. faceret cõmixtionẽ lucis ac tenebraꝝ. Spes una salutis: erat Cæ. & amiclæ ꝙ q̃q̃ tãta tẽpestas ĩgruerit nõdũ tamẽ ꝑierãt: postq̃ tantũ ꝑiculi uitauĩus: & id facile qđ instat euitabimus. Quãtũ leucadio: dicit nõ humilius erectos fuisse fluctibꝰ q̃ sit uertex leucadis ꝓmõtorii: nã fluctus ĩ sublime erectos eos tollebat: nõ mĩus q̃ si uertice Leucadis ꝓmõtorii stetissẽt: nã sublati lõge lateqꝫ maria porrecta despiciebãt: queãdmodũ despiciť mare de uertice leucadis ꝓmõtorii epirotici. Quãtũ despicitur q̃tũ de specula leucadis ꝑspici põt tãtũ de sũmis fluctibus erecti Cæsar & Amiclas de pupe maria uidere poterãt: ordo ẽ. Nautæ tre. s. Cæ. & amiclas: & alii q̃ nauigabãt aliis nauibus uidere tãtũ mare &c. Tremẽtes: ĩminẽti ꝑiculo tẽpestatis. Præceps: ꝑturbatũ. Cũqꝫ timẽ. r. deĩde tollebať ĩ altũ ut uiderẽť eẽ altiořs uertice mõtis leucadis: deĩde ĩ ꝓfũdũ maris mittebãtur ut uix extra ũdas malus appareret. Hiãt. i. dehiscũt. Terra. s. tãgebať qa ad imũ maris usqꝫ ad arenas descẽdebãt. Nã pelagus: dicit uniuersũ mare exhaustũ turbine uẽtorũ siccas ĩ fũdo maris arenas destituisse. In cumulos: in sublime. Non cælat: non tangit arenas: quia nihil undarum in fundo maris relinquebatur: sed arena sola relicta erat. In fluctibus: non in alueo suo: sed in fluctibus erecta constiterat Artis opem uicere metus: nimio metu oblitus est Amiclas gubernatiõe nauis. Metus: scilicet manifestæ mortis. Artis opem: idest artem gubernandi. Nescitque magister: idest nescit quam in partem dirigat nauem nec a qua parte retrahat. Discordia põti. s. m. quomodo discordia proderit nauigantibus: hoc modo: nam cum a dextra fluctus nauem impulisset nisi tempestas aduersa fuisset nauis euertebatur: at uero cum in eo esset ut obrueretur nauis: impulsa ab impetu uentorum flantium a dextera flatus motus a sinistra retundebat nauem: & ita eam obrui non permittebat: ideo perturbatio maris proderat. Discordia ponti: quia undique conflictabatur mare: & fluctus inde certabãt. Euertere puppim: quia iã euerterat dexter fluctus: sinister postea erigebat eam. Ardua: alta. Omni uento: idest ũdique flante.

Non humilem:ſcilicet nõ metuebat inquit humilia ſaxa littoris & ſcopulos in medio mari ſitos. ſed me tuebat ſumma cacumina montium:quia erigebat eos in mari. Saxona : inſula eſt quæ ipſius ĩteruualli qđ inter Brunduſium & Epirum interiacet: media ſita eſt : ut refert Strabo libro quinto. Theſſaliæ cur uæ:quia theſſalia eſt in littoribus maris ſita. Oræ ambraciæ:Ambracia iuxta argos eſt amphilochiũ qđ alcmeon eiuſque liberi condidere : ut refert ſtrabo libro ſeptimo. Credit iã digna. p.c.nũc demũ Cæſar timere cœpit: & tanta pericula exiſtimauit:iam eſſe ſua morte digna:ꝙ magna nubes ad hoc demitteretur ut Cæſarem interiret. Tantus ne euertere:cum ui derit undique maria perturbari:& uẽtos inter ſe cõ fligere:nec adhuc periiſſe:tamen ſe continere nõ po tuit:quin in hanc uocem prodiret ut diceret. Par ua quem puppe:parua puppe uehor: & cũ uériſimi liter mori hac cymba poſſim: tamen undique uen tos dii concitauerunt. Periere:inuaſerũt. Si glo ria læti:ſi ita ſemel ſtatuiſtis : ut naufragus moriar: non refugiam: ſed unum eſt tantum quod uos ro go o ſuperi ut corpus meũ occultum ſit & ut me ab omni parte mundi homines metuant : cum igno rent uiuam ne an mortuus fuerim. Domata pe lago : uidelicet ut pelagus mea morte glorietur. Belliſque negamur:ideſt ne bella ciuilia cõmittam.

Non humilẽ ſaxona uadis:non littora curuæ
Theſſaliæ exoſa pauent:oræque malignos
Ambraciæ portus:ſcopuloſa ceraunia nautæ
Sũma timent:credit iam digna pĭcula cæſar
Fatis eſſe ſuis:tantus ne euertere dixit.
Me ſupis labor eſt:parua quẽ puppe ſedentẽ
Tam magno patiere mari:ſi gloria læti
Eſt pelago donata mei:belliſque negamur
Intrepidus q̃cũqꝫ datis mihi numina mortẽ
Accipiam:licet ingentes abruperit actus
Feſtinata dies fatis:ſat magna peregi
Arctoas domui gentes inimica ſubegi
Arma metu: uidit mganũ mihi roma ſecũdũ
Iuſſa plebe:tuli faſces per bella negatos
Nulla meis aberit titulis romana poteſtas.
Neſciet hoc quiſquam:niſi tu quæ ſola meoꝝ
Conſcia uotorum es.me q̃uis plenus honorũ:
Cum dictator eam ſtygias & cõſul ad ũbras
Priuatum fortuna mori mihi funere nullo
Eſt opus o ſuperi lacerum retinete cadauer
Fluctibus in mediis deſit mihi buſta roguſqꝫ
Dum metuar ſemper:terraqꝫ expecter ab oĩ
Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat:nec rurſus ab alto
Aggere deiecit pelagi:ſed pertulit unda
Scrupoſiſqꝫ anguſta uacant ubi littora ſaxis
Impoſuit terræ pariter tot regna tot urbes
Fortunamqꝫ ſuam tecta tellure recepit.

Licet ingentes:etiam ſi mors ante diem preueni ens:maiora facinora perueniant ad exitum perdu xerunt: tamen ſi modo iubetis:corpus meum nuſq̃ inueniatur:ſatiſ mihi erit: nam quantum ad gloriã pertinet ſatis magna peregi:quia ſeptentrionem o mnem uſque ad ocaſum meis armis ſubegi: & tan tus iam euaſeram:ut Roma Pompeium mihi ſecũ dum fecerit. Feſtinata: ante ipſius tempus occu pans. Belli:quod iam perfecturus eram:& illi ma num extremam impoſiturus. Arctoas gentes:ſci licet Galliam uniuerſam atque germaniam. Ini mica arma: partis aduerſæ ſcilicet põpeianæ. Ma gnum:Pompeium ſecundum mihi cum ille pulſus ex urbe in exilium quaſi profectus erat: ego autem romæ ſecurus fui. Faſces:ſcilicet dictaturã & con ſulatum. Nulla meis aberit: quoniam ædilis & p̃ tor & conſul & dictator fui. Neſciet hoc qſquam ſuperius hoc tantum rogauerat:ut ſi ita diis place ret:periret naufragio ſaltem concederent: ne ſuum poſtea corpus ĩueniri poſſet. Neſciet hoc & cæte ra omnes ĩquit ignorent mortem meam præter te o fortuna:quæ omnium mearum rerũ ſemper con ſcia fuiſti. Hoc:uidelicet me mori priuate. Ple nus honorum.c.d.quaſi hæc duo inter ſe contraria ſunt:ſcilicet plenum aliquem eſſe honorum & mo ri priuatum ſed priuatum dicit ideſt more priuati hominis : quia moriebatur ſine lictoribus: ſine apparitoribus: ſine miniſtris: nam qui in honoribus ſunt miniſtros habent. Stygias ad umbras : ad inferos deſcendam. Dictator:nam ipſo dictatore habente comitia ſeipſum creauerat conſulem : ut ſuperius uiſum eſt. Mihi funere nullo:non quæro inquit ut ſe pulchro corpus meũ reponatur: immo libenter honore ſepulchri caruerim:dummodo quiſquam neſcie at me mortuum eſſe. Hæc fatum:hæc ubi dixit Cæſar:mira inquit res dictu eſt nedum factu:continuo fluctus nauem ſuſtulit: & eam impulit:ut nõ rurſus redierit in undas:ſed ad littora deferretur:& ibi in ſic co deſtitueretur:ſimulatqꝫ terram Cæſar tetigit:omnia ſecum recuperauit & uictoriam:& bellum :exerci tum atque fortunam. Decimus fluctus:ideſt ingens:ideo autem dicitur decimus ingẽs & maius:quia cũ primum gallina oua parẽ cœpit decimum eſt maius:hoc Feſtus Põpeius dicit. Deiecit:poſtq̃ nauem ſe mel erexit:rurſus điecit ĩ pelagus. Pertulit:pſeuerãter tulit. Impoſuit.ſ.nauẽ terræ Scrupoſis: aſpis ſat xis uidelicet ĩ medios ſcopulos. Vacãt:uacua ſũt. Pariter tot r.ſeruato Cæſare:ſeruata ſũt oĩa q̃ eius erãt.

Sed non tã remeans cæſar iã luce propinqua
Q ua tacita ſua caſtra fuga:comiteſq; fefellit
Circunfuſa duci fleuit: gemituque ſuorum
Et non ingratis inceſſit turba quærelis
Q uo te dure tulit uirtus temeraria cæſar
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuictis ſpargẽda dabas tua mẽbra ꝓcellis:
Cum tot in hac anima populoꝝ uita ſaluſq;
Pẽdeat:& tantus caput hoc ſibi fecerit orbis.
Sæuitia eſt uoluiſſe mori:nullus ne tuorum
Emeruit comitum fatis non poſſe ſuperſtes
Eſſe tuis:cum te raperet mare corpora ſegnis
Noſtra ſopor tenuit:pudet heu tibi cã petẽdæ
Hæc fuit heſperiæ:uiſũ ẽ cõmittere quẽquã
Tam ſæuo crudele mari:ſors ultima rerum:
Iam dubios caſus:& prona pericula mortis
Præcipitare ſolet.mundi iam ſũma tenente
Permiſiſſe mari: tantũ quid numina laſſas
Sufficit ad belli fatũ fauor iſte laborque
Fortunæ:quod te noſtris impegit harenis
Hi ne uſus placuere deũ:non rector ut orbis
Nec dominus rerũ:ſed fœlix naufragus eſſes
Talia iactantes diſcuſſa nocte ſerenus:
Oppreſſit cum ſole dies:feſſũque tumentes
Cõpoſuit pelagus uentis patientibus undas
Nec non heſperii laſſatum fluctibus æquor:
Vt uidere duces:purum in ſurgere cœlo
Fracturum pelagus boream:ſoluere carinas

Sed non tam remeans:cum cederet e caſtris ſecunda uigilia Cæſar cuſtodes & uigiles fefellit: at uero cũ
luce facta rediret etiam illos fefellit:cum excitati eſſent omnes conquerebantur de Cæſaris abſentia:neſcie
bant enim quo ꝑfectus eſſet: ſed poſtquã uiderunt ſe in periculo relinqui grauiter de illo conquerebãtur
Fuga:diſcedens. Sed non nam ſicut fefellerat diſcedens ſic & deceait rediens. Inceſſit:cumulauit.
Ingratis querelis:immo placebat Cæſari ꝙ de ſe conquerentur milites. Quo te dure: ponit quibus que
relis uſi fuerint in Cæſarem.Eſt autem exornatio ſententiarum:quæ dicitur licentia:cum inferior ſibi ſu/
mit aliquid de maiori de eo conqueritur : & ita ob/
iurgat ſuperiorem quemadmodum putãt illum ſe
uelle obiurgari. Dure:qui potueris milites tuos ĩ
periculo deſerere. Temeraria: nimium audax.
Nos uiles amicos:quos puifacere uidebaris. Spar
genda laceranda. In hac omnia:ideſt tui unius ui/
ta poſita ſit ſalus multorum. Caput hoc: ſcilicet te
demonſtratiuum eſt. Sæuitia eſt uoluiſſe mori:qa
ille nimium ſæuus eſt in ſeipſũ qui mori uult. Nul
lus ne tuorum:nunquid inquit aliquis noſtrum:nõ
ita te amat:ut nullo modo poſſit tecũ uiuere: quia
potes ſine nobis uiuere : an igitur nõ unum tecum
duxiſti:qui tuorum fatorum comes eſſet. Eſſe ſu
perſtes fatis:uidelicet quæ te tantum diligũt:ut nul
lo modo poſſint uiuere:ſed profecto eſt aliquis qui
te amat: ergo cur non duxiſti tecum:ſed noluiſti.
Cum te reciperet mare:flẽtes hoc dicebant:nos dor
miebamus:tu uero tempeſtatem maris patiebaris
Pudet heu:cogitare cum in mentẽ uenerit ꝙ noſtra
ſalus ſit tibi carior q̃ tua. Petẽdæ heſpiæ:ut tu pe/
teres & non mitteres. Comittere:credere. Sors
ultima rerum:ſed hoc nulla te neceſſitas facere coe/
git:nam ſi res magna impenderet:ut periculum ſũ/
mæ rei eſſet:ut ab hoc diſcrimine non poſſes diſce
dere ſalutis tuæ: tunc tibi ignoſcendum eſſet:nunc
autem cum non neceſſe foret non dubitaſti tantum
periculum adire. Sors ultima:ideſt cum ad extre/
mã neceſſitatẽ r̃dactus quis fuerit:ſolet ſe ſpõte peri
culis tradere: ſed nulla neceſſitas eſt quæ coegerit te
hoc facere. Præcipitare:ſcilicet homines. Dubi
os:incertos. Prona:manifeſta. Mundi iam ſum
ma tenente:nam rerum omnium dominus eſſe cœ
piſti:nam multos habebas in Italia populos tibi ob
ſequentes. Tenentẽ:ſupple decuit: Eclypſis uerbi
eſt:quæ fieri ſolet in uerbis uel orationibus: quæ pa
thos dicitur:ideſt paſſionem habent:cum indigna/
tione ergo dictum. Tantum quid numina laſſas:
tu inquit nimium fatigas deos:& illos tentas: cũ nõ
neceſſe ſit:ſed iuſte fortaſſe nõ erũt in bello tibi dii
propitii;quia dicent ꝙ te ex undis ſeruauerint:& ſa/
tis tibi propitios fuiſſe in mari. Labor fortunæ:quia ereptus es a media morte. Impegit: ideſt trahit.
Hi ne uſus placuere deum:uidetur ne hoc tibi æquum:ut uelis abuti numine deorum in rebus non ne
ceſſariis. Non rector ut orbis:non utebaris hoc deorum fauore:ut dominus eſſes orbis terarum:ſed ut
a naufragio uoluntario te liberares. Feſſumque tumẽtes:& ſimul exorta luce procella tempeſtaſque ma
ris placata eſt. Patientibus:ideſt deficientibus. Nec non heſperii laſſatum fluctibus æquor: nõ ſolum
mare adriaticum in ea parte trãquillum effectum erat uentis deſinentibus:uerum etiam in heſperia dicit
laſſatum mare uno tãtummodo uento:ideſt aquilone leuiter tenebatur qui uentus ſecundus eſt nauigan
tibus ab Italia in Epirum: ergo duces Cæſarianos qui adhuc tardati fuerant: quamuis crebro per litteras
acciti tandem ſoluta claſſe nauigare cœperunt. Necnon: ideſt ſimiliter noli dicere necnon ſoluere:quia
nemo ſoluerat. Duces: Antonius & publius Calenus & Gabinius. hi enim præerant copiis Cæſaris.
Purum:ſerenum. Fracturum pelagus boream:nam ſecundus eſt ab Italia nauigantibus in Epirum.

Quas uentus: dicit uelis pariter & remis aliquãdiu nauigasse: ut celerius per medios põpeianos trãsirẽt. Diu latumq; per æquor: ita ferebant̃ naues æqualiter currẽtes ut uiderẽtur quasi agmina in cõtinẽti terra instructa. Diu: quia non perpetuo: nam mutatus est uentus. Sed nox sæua: qa superueniente nocte uentus ex aduersa parte flare cœpit desinente aquilone. Fxcussit: diremit puppes quæ ante uelut agmen uehebantur. Strimoniam sic.g. per similitudinem ostendit quomodo ordo nauigantis classis perturbatus est: quẽadmodum perturbatur ordo Gruum: tunc cum de strimone flu. uolant ĩ ægyptum: nam hæc

Quas uẽtus doctæq; pi moderamĩe dextræ
Permixtas habuere diu: latũq; p æquor
Vt terrestræ coit cõsertis puppibus agmen.
Sed nox sæua modũ uenti ueliq; tenorẽ
Eripuit nautis: excussitque ordine puppes
Strimona sic gelidũ bruma pellẽte relinquũt
Potuere te nile grues: primoq; uolatu.
Effugiũt uarias casu monstrante figuras
Mox ubi percussit densas notus altior alas
Cõfusos temere ĩmixtæ glomerãt̃ ĩ orbes
Et turbata perit dispersis littera pennis.
Cũ primum redeunte die uiolentior aer
Puppibus incubuit phœbeo concitus ortu
Prætereunt frustra tentati littora lissi
Nipheumq; tenẽt nudas aquilonibus undas
Succedunt boreæ: iam portũ fecerat auster
Vndique collatis in robur cæsaris armis
Sũma uidẽs sæui magnus discrimia martis
Iam castris instare suis: se ponere tutum
Coniugi decreuit onus: lesboque remotam
Te procula sæui strepitu cornelia belli
Occulere heu q̃tum mẽtes dominãt̃ ĩ æquas
Iusta uenus dubiũ: trepidũq; ad prelia magne
Te quoque fecit amor q; nolles stare sub ictu
Fortunae: quo mũdus erat: romanaque fata
Coniunx sola fuit: mẽtem iam uerba paratã
Destituũt blãdeque iuuat uẽtura trahentem
Indulgere moræ & tempus subducere fatis

auis amat tẽperatas regiones: ergo tẽpore æstatis relinquunt ægyptum calidissimam regionẽ: & ĩ thraciam quæ in septentrione est transuolant ubi est strimon flu. diuerso tempore hyemis: Grues ut ĩquit Solinus cap. q̃ntodecimo excubias nocte diuidunt: ut esomnis decima sit queque: uigiles põdusculã digitis amplectunt̃: quæ si forte exciderint somnũ coarguant: quod cauendũ erit clangor indicat: arenas deuoratas nõ prius euomunt q̃ secure suæ sedis fuerint: nigrescunt senectute: & sic ætas ĩ illis prodit̃ colore: uolantes autem per aerem suo ordine litterã Y imitantur: si uehementior uentus incubuerit diuersas litteras imitantur eodem modo dicit perturbatum fuisse ordinem nauigantium. Primoq; uolatu: cũ primũ uolare ĩcipiẽt. Effingunt: formant uarias figuras lr̃aꝝ. Casu mõstrãte: qa tranq̃lle uolãt p aerẽ. Percussit: ĩuasit. Tẽsas alas. s. uolãtiũ. Altior: ab alto ĩflãs: Temere: ĩconsiderate. Littera: quã ãte imitabãt̃ a uẽto ꝑturbata ẽ atq; cõfusa. Dispsis pẽnis: dispso uolatu. Cũ pri. r. dicit q̃ iter nauigãtes ĩtẽderũt: prio inq̃t ad lissum uenerũt: qđ ut inq̃t Strabo li. vii. oppidũ ẽ post sinũ phizicũ: nõ lõge ab Epidãno quã Corcyrei ædificauer̃: deinde ad Nipheũ locũ celebre auctore Strabone ĩ Apolloniataꝝ finibus: ibi petra ẽ ignẽ uomẽs: cui fontes subsũt: qui aquas tepidas bitumẽq; scatẽt. Lisso ãt ꝑerat octatilius dux ex põpeiãis ꝑtibus. Redeũte die. i. cũ lucescer & rediit uẽtus: & prio oppugnare tẽtar̃t Lissũ oppidũ: qđ cũ oppugnare nõ possẽt deinde ad Nipheũ portũ rediere. Violẽtior aer: uehemẽtior uẽtus. Phœbeio ortu: lucescẽte die qa uẽti mutant̃ ut plurimũ: & aeris q̃litas mutat̃ ĩ ortu & occasu. Nudas aq̃lonibꝰ ũdas: qa desinẽte borea auster flare cœpat: nypheus erat ĩ similitudine portus: & nullo uẽto ꝑturbari põt: nisi a borea: desinẽte ergo borea cũ flare cœpisset auster a meridie: ibi naues q̃etũ portũ habebãt. Nudas. i. ab aq̃lonibꝰ liberatas. Succeper̃ bo. idest flãte austro. Vndiq; colla. nũc dicit q̃đ nã cõsiliũ fuerit Põpeii postq̃ uidit ipsũ Antoniũ aduẽtasse cũ reliq̃s copiis: & nihil iã abesse: q̃n Cæ. pugnãdi copiã faceret cõstituit uxorẽ suã Corneliã seiũgere: nã nũq̃ tẽpus & occasionem apiẽdi cõsilii sui ĩueniebat ne ꝑturbaret uxorẽ. In robur: ad roborãdũ exercitũ. Sũma discr. extrẽa picula. Instare: ĩminere suis fatis Seponer̃: separe. Lesboq; re. iã ĩ secessu posita. Occuler̃: occultar̃. Procul: a se ipo. Heu q̃tũ mẽtes: q̃tũ inq̃t uiriũ hẽt necessitudo: quæ ẽ inter uiꝝ & uxorẽ: præsertĩ si utriusq; mẽs æqua fuerit: nã etiã ĩ Põpeio maximã uim habuit: q tã & si ductor fortissimus esset: tamẽ nõ sine molestia uxorẽ suam a se potuit seiungere. Dubium: nulla causa fuit quæ te fecerit ciuilia bella metuere præter uxorem. Quod nolles instare: sola cõiũx fuit cã q; recusares fortunã: quæ cõis erat nõ uni ciuitati: sed toti mundo: qa uniuersus terraꝝ orbis Romanis subiectus erat. Fata: fortuna impii. Mẽtẽ patã: dicere sentẽtiã sepandæ uxoris incipiebat quodãmõ ut o Cornelia: deĩde cũ ĩcepisset hoc uerbũ ĩgrediebat̃ aliã rationẽ: q̃uis patus eẽt plura dicere. Destituũt mẽtẽ. p. nũq̃ sibi suadebat hãc uolũtatẽ apire: quã sciebat molestã futuram corneliæ uxori Trahẽtem: prolatantem: uel retinentem futura sibi & uxori. Subducer̃. i. clam furari sibi tempus.

Nocte ſub extrema pulſo torpore quietis
Dũ fouet ãplexu grauidũ cornelia curis
Pectus:& auerſi petit oſcula grata mariti
Humentes mirata genas:percuſſaq̃ cæco
Vulnere: non audet flentẽ deprẽdere magnũ
Ille gemens:non nunc uita mihi dulcior inq̃t
Cũ tedet uitæ:lœto ſed tempore coniunx
Venit mœſta dies:& quam nimiũq̃ parũq̃
Diſtulimus.iã totus adeſt in prælia cæſar
Cædendum eſt bellis quorũ tibi tuta latebra
Leſbos erit:deſiſte preces tentare negaui
Iam mihi non longos a me patiere receſſus
Præcipites aderunt caſus properante ruina
Sũma cadũt: ſatis eſt audiſſe pericula magni:
Meq̃ tuus decepit amor:ciuilia bella
Si ſpectare potes.nam me iã marte parato
Securos cœpiſſe pudet cũ coniuge ſomnos
Eque tuo quatiunt miſerũ cũ claſſica mũdũ
Surrexiſſe ſinu uereor ciuilib9 armis
Põpeium nullo triſtẽ cõmittere damno
Tutior interea populis:& tutior omni
Rege late:poſitãque procul fortuna mariti
Non tota te mole premet:ſi numina noſtras
Impulerint acies:maneat pars optima magni
Sitque mihi ſi fata premãt:uectorq̃ cruẽtus
Quo fugiſſe uelĩ:uix tãtum infirma dolorẽ
Cœpit:& attonito ceſſerunt pectore ſenſus

Nocte ſub extremã:Cornelia ignorabat quid agitabat aĩo Põpeius nocte.n.quæ p̃ceſſit diẽ ſepãtionis:cũ uirũ ſuũ ut cõſueuerat ãplecteretur:ille auerſus ẽ & gẽitus& ſuſpiria nõ poterat retinere: admirata eſt cornelia quaſi q̃ manu clã terſiſſet lachrymas eius & tamẽ ſe ſenſiſſe ſimulabat. Non audet:qa nõ audebat oſtẽdere Põpeio q̃ ſenſiſſet illũ lachrymatẽ. Deprehẽdere:imo deprehenderat: ſed ſimulabat deprehẽdiſſe. Sub ex.nocte.i.circa ultimã ptẽ noctis. Pulſo torpore:qa pp ſolicitudinẽ quieſcere non poterat. Grauidũ:plenũ curis. Genas humentes:qa manus ad uultũ cõiecerat. Cæco uulnere.i.occulto dolore: quia neſciebat cãm lachrymarum. Dulcior.ſ. effecta q̃ ſenſerit lachrymare põpeium. Ille gemens:cũ cornelia ãplecteretur põpeiũ.& ille ab ea auerſus fleret poſtq̃ illa ſenſit uirũ flentẽ: uultũ lachrymis rigatũ abſterſit:ſed Põpeius eã cũ gemitu in hunc modũ allocutus ẽ. Mihi non uita:tenet locũ exordii oratio hæc in qua ſuadet Corneliæ Põpeius: ut uelit ab eo diſcedere:Beniuolam quoq̃ facit Corneliam: cũ dicit de ſuo erga eã animo:& ſi quid ad eos pertinet q̃ audiũt referemus:nã ptinet ad eã quod dicit Põpeius:uidelicet uxorẽ ſuã ſibi uita dulciorẽ fuiſſe:cum læta tempora forẽt: & oſtẽdit ſe inuitũ aliqd dicere q̃ ſibi moleſtũ ſit futurũ. Nõ uita nũc dulcior: nõ hoc tẽpore cũ me meæq̃ uitæ tedeat ſed dulcior. Læto tpe:fœlici & ſecundo. Vẽit mœſta dies: oſtẽdit ſe iuitũ dicere qd Corneliæ diſplicet: uidelicet neceſſariũ eſſe ut a ſe diuellat̃ & ſeparet̃. Nimiũ:q̃tũ ad belli rationẽ. Parũ: q̃tũ ad effectũ: quia parũ diſtuliſſe uideor ne ſepararer a te:ſed nimiũ diſtuli: ut multo ante cũ Cæ.confligerẽ: ãteq̃ Antonius cũ eo coniungeretur. Totus cæ. uidelicet coniunctis exercitibus:ergo cedendũ eſt. Non longos: ſuadet a facili:uidelicet quia non diu ab ea diuulſus erit. Negaui.ſ.precibus tuis acquieſcere:ĩterdicit ne tentet:quod conceſſurus nõ eſt. Præcipites aderũt caſus: uel in bonã uel in malã partẽ caſus terminabũt̃

Properante ruina ſic.c. tranſlatio ſumpta ab ædificiis:quando.n.ædificia ſũt ſublime erc̃ta celeriter cadunt cum ruina ĩcubuerit: ſicut editiſſima turris caderet maxima celeritate:ita caſus in altum cum euecti ſunt nimia celeritate labuntur. Summa.i. omnia quæ ſumma ſunt. Satis eſt audiſſe:Sumit argumentum ab obſeruantia: ideſt a beniuolentia quam uxor in uirum habere debet ſi me amas non libenter intereſſe debes periculis noſtris:q̃ ſi libenter intereſſes non uidereris me amare: ſicut fingis. Ciuilia bella:ideſt ſi forte bello ciuili uis intereſſe: ĩ quo ſalus noſtra periclitabitur. Tuus amor decepit me:ideſt minus a te amor q̃ putabam. Nam me iam:arguit a facili: nunc a modeſtia: quia continentis Imperatoris eſt nolle cum ſopore bella gerere: deinde etiam a patientia: uidelicet poſſe aliquid pati contra uoluntatem ſuam primum ergo a continẽtia Parato:inſtante bello. Sinu:amplexu. Claſſica:inſtrumenta belli. Quatiunt:cõcitant:commouẽt.

Vereor:nunc a patientia:pati nolo ĩquit aliquid damnum ĩ gerendo bellum ciuile:illud autem erit mediocre:ut abs te patiar diuelli quam ſingulariter amo. Tutior interea:arguit ab utili:utile eſt iſtinc diſcedas in tutiorem locum: & tibi & mihi: nam ſi qua aduerſa fortuna fuerit: & ſi quid ſiniſtri contigerit: habebo quo me recipiam:ſi tu in tuto loco repoſita fueris. Poſitamque procul:quia ſi tu procul a fortuna non abſis:moles te omnino premet ut tantum uulnus ſuſtinere non poſſis ſed ſi procul eris:erit tibi leuior quecunque fortuna. Fortuna m.ſi forte aduerſa fuerit. Numina:ſcilicet aduerſa. Impulerint.fugauerint. Maneat: ĩcolumis ſit:quia ubi tu repoſita fueris ille locus mihi tutus erit. Vix tantum infirma:quia non ſperabat tale quicquam Cornelia:ideo uix pati potuit: ſicut dixit perferre querelas.ſi non potui ſperare.ergo non feram. Attonitos ſenſus: ideſt cecidit in ſyncopim uulgo in tranſſo.

Tādē uix mœsta:cū exanimis cecidisset:& ad se rediisset haec uerba dixit:quæ sequunt. Nil mihi de fatis:hoc quoq; obtiet phemii locū: quia sua refert i cōmoda: pp q̄ ad cōmiseratione auditores cōmoueus ad cōmiseratione cōmouet:ueluti plebeia iquit deseror a uiro meo:nec de fortuna ē q̄ qcq̄ cōquerar:nā si a marito diuellerer morte:nihil eēt illi ascribendū nisi fortunæ:at uero nō illi:sed culpa tibi soli o cōiunx ascribēda ē. Fatis supis.i.fatis superorū quia si mors iteruenerit cōquerrer de fortuna:nō de te. Sūma:ultima. Sorte frequēti:quia frequēter nimis abs te diuellor. Sorte plebeia:fortūa. Dimissa:deserta frequēter a uiro:quia plebeorum est relinquere frequēter uxores cū negociis ipediunt. Hostis ad aduētū:nūc arguit a pte iuris qd ē par:par ē ius qd iter oēs æquabile ē qd fit ex æquo & bono.i.iusto & honesto: honestū ē ut gratificemur amicis:nō aute inimicis: tu uero gratificaris nō amicis:sed inimicis: arguit a cōtrario:cū nostra cōiunctio displicet Cæsari:ergo eidē nostra disiunctio placet qd est cōtra ius æquabile. Tedæ: coniugii. Placemus socerū mitigemus Cæ.qui iratus ē q̄ cōiuncti sumus. Sic est tibi.c.a si de cōiugi plane arguit quia fides cōiugalis eiusmodi debet eē ut oīs fortūa utriusq; cōis sit: sed me uis a fortuna cōi seiūgi dū uetas me iteresse casib9 tuis Tutius eē:id qd tibi tutū nō est nec mihi quidē. Nō pēdemus.i.nō pēdere icipiamus cū cōiūcti sumus cōiugio. Fulminib9 me.o sæue Pōpei: nūqd uis tuū caput tuāq; salutē exponere piculis me adsē te. Iubes.s.uis. Fulminib9.s.belli. Secura uidet: quia Pōpeius supius dixerat ipsā i Lesbo tutissimā fore. Respōdet q̄ securū tu appellas id mihi miserrimū est. Sors tibi cū facias: Sensus est mea uota sunt non ut post te misera uiuā: sed tecū moriar.quibus uotis nūc resistis cū me spes a præsentia tua diuellere. Seruire:uidelicet nō post te. Malis:uiuēdo post te. Morte parata: qa prōpta sū mori tecū: ideo facis ut mea uota peant. Supstes: quia si nihil aliud aderit:saltē tibi supstes ero: dū fama tristis ad me pferet. Adde q̄ assuescis: Refellit dicta pōpeii Cornelia :tu me reponere cōstituisti i insulā Lesbō: ut ibi tuta sim:ego uero nō tuta mihi uideor eē: sed miserrima cū abs te disiūcta fuero. Accedit q̄ me sensi docebas posse carere tui:quo ego minime uellē:nā fatebor: tīeo ne pati possim hoc post plia:sed cū tu me seiūgas abs te paulati efficies qd mihi nūc intollerabile uidet. Assuescis:assuefacis me. Fatis tuis aduersis ut possī tua fata quecūque fuerint ferr cū abs te seiungar. Tātūque dolorē.s.qtū ex morte tua caperē si qd tibi aduersi cōtigerit. Ignosce fateri:fateor q̄ timeo ne possim pati mortē tuā. Qd si sūt uota:utit dialemate:q̄ ab utraq; pte cōcludit:necesse ē.n.alterū duorū fieri:aut uinces aut uīceris: si tu uinceris ego tibi supstes ero:& si tu cū executu tuo uiceris hoc icōmodi cōsequar:nā aliqdiu post te uiuā.si uinces ego postrema gaudebo:hoc incōmodi hēbo ex absētia tua:q̄ si esse fortunæ tuæ socia:nec possē uiuere post te. Euētus:successus. Deis audior.i.si dii mihi ppitii fuerit ut preces meas exaudiāt. Solicitā rupes:ēt si uictoriā ex hostib9 cōsecutus fueris:timebo tamē rupes & scopulos:ne nauis nūcia uictoriæ tuæ i scopulos illisa frāgat:& cū ad me uenerit sine piculo nō ero:nā Cæs. ēt fugiēs Lesbo poterit cōuertere cursū & ui aliq̄ iferre Corneliæ. Rupes:scopuli maris. Fata.i.fortunā tuā. Ferāt puppi.i. ne frāgat scopulis. Non soluēt audita metus:ēt si nūcius uenerit:oīa tibi feliciter successisse:non tamē sine metu ero: ne Cæs. fugiēs huc aliquid incommodi nobis inferat:sciet enim uxorem pompeii hic positā. Vacuis:desertis locis:uidelicet in insula Lesbo. Vel.pro etiam. Notescent sydera clari:dicere posses:nesciet Cæsar ubi sis:sed hoc fieri non potest:uidelicet ut locus ille obscurus sit:ubi religata fuerit uxor pompeii. Clari nominis:corneliæ. Ibi in īsula Lesbo: ubi est mitilenæ:inter methynnam & maliam iacens ciuitas maxima: quæ a Malia distat stadiis septuaginta:ut inqt Strabo:libro tertiodecimo. Mitileneas:scilicet urbs Lesbi.

Tandē ut uix mœstas potuit pferre querelas.
Nil mihi de fatis thalami:supisq; relictum est
Magne queri:nros nō rūpit funus amores.
Nec diri fax sūma rogi:sed sorte frequenti
Plebeiaq; nimis careo demissa marito
Hostis ad aduētū rumpamus fœdera tædæ
Placemus socerū:sic est tibi cognita magne
Nostra fides? credis ne aliquid mihi tutius eē
Quā tibi? non oli casu pendemus ab uno?
Fulminibus me sæue iubes:tātæq; ruinæ
Absentem prestare caput? secura uidetur
Sors tibi cum facias etiam nūc uota perisse
Vt nolim seruire malis? sed morte parata
Te sequor ad manes:feriat dū mœsta rmotas
Fama procul terras uiuā tibi nempe supstes.
Adde q̄ assuescis fatis tātumq; dolorem
Crudelis me ferre doces ignosce fatenti
Posse pati timeo:q̄ si sunt uota deisq;
Audiet euentus rerū sci& ultima coniunx
Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt.
Et puppim quæ fata fer& tā læta timebo.
Nec soluēt audita metus mihi prospa bella
Cū uacuis proiecta locis a cæsare possim:
Vel fugiēte capi notescent littora clari
Nominis exilio:positaq; ibi coniuge magni:
Quis mitileneas potuit nescire latebras?

Hoc precor extremum: Adhuc refellit quod dixit Pompeius: uidelicet ut ſit locus tutus quo me cōferre poſſim: ſi quid aduerſi contigerit: illa econuerſo dicit ſi uictus fuerit quocunq; potius nauiget q̃ ad inſulam leſbon: qui ubi Cornelia erat eo coniiciet Cæſar Pompeium ſe contuliſſe amore coniugis ſuæ. Deflecte q.c.ſ.q̃ ad inſulam leſbon. Victa arma: q; uictus fueris.ſ.a Cæſare. Tutius fuga: ut ſaluté tuā niſi in fuga conſtituas. Commiſeris undis.i.ut nauiges ad aliquem locum tutiorem. Infauſtā: infelicem id eſt uictam. Quærere: pro ris.a Cæſare. Sic fata re.hæc ubi dixit Cornelia ſtati ſurrexit e ſtrato: ubi cum pompeio quieſcebat: & noluit animi ſupplicium curāq; differre quādo ſemel erat diſiungenda a pompeio: ſtatim hoc facere ꝑperauit: & auertit ſe ab illius conſpectu: poſthac uero pompeiū non uidit: donec uictus fuit a cæſare. Exiliit: ſurrexit. Tormenta: abſentiæ uim. Nulla mora: quia ſtati ab eius conſpectu aufugit. Non mœſti pectora: non ſuſtinuit amplexū pōpeii: nec brachia collo circūdedit: ut conſueuerat. Precipitātq; ſuos luctus: feſtināt ſeparationē: quæ utriuſq; luctus cauſa erat. Neuterq; recedēs: & cum ſepararet uir ab uxore nec illud dixit qđ extremū dici ſolet: uidelicet uale Vitamq; per oēm: per ōe uitæ tempus: quo Pom. & Cornelia diſiuncti ſunt: nullū diē tā moleſtū uiderūt. Nam cætera dāna: quia poſt cladē acceptā iā aīus indurueraт: ut fortius fortunā aduerſā pateret. magna res ē q̃do aliquis ſēp fortunā ſecundam habuit: ſi qd aduerſi contigerit: id grauius & moleſtius fert. at uero cum aliq̃s aliquādo fortunam aduerſā expertus fuerit: firmior factus leuiorē exiſtimat fortunā quæcūq; fuerit. Durata mente.i.forti animo. Labitur īfelix: q̃a exanimata ē ꝑpe modum abſētia uiri. Manibus excepta: intra manus ſuoꝝ ſuſcepta. Fertur ad æquor: ut naue impoſita uehat̃ ad inſulā leſbon. Littora: ubi parata nauis erat. Illata: īpoſita. Non ſic infelix: dicit maiore dolore diſceſſiſſe ab Epiro corneliā: q̃ diſceſſerat ab urbe roma: quia cū diſcederet a pr̃ia comitata eſt pom. nūc uero diſcedēs ab epiro ſola uirū ſuū relinquere cogebat̃. Heſpios: italos. Fida: quæ nunq̃ uirū ī ulla fortuna deſeruit. Inſōnis: ſine ſōno: quia tota nocte uigilauit. Inſueta quies uni: q̃a nō ſola: ſed ſociata dormire cōſueuerat. Vacuū.ſ. uiro ſuo. Deceptis.m. q̃a oblita erat uiri ſui abſētiam: quem cū amplecti crederet lectum uacuū amplectebatur. Fuge: q̃a ſōno oblita erat a uiro ſe diſiunctā eē. Nā q̃uis flāma: q̃uis īq̃t arderet amore Pom. Cornelia: tamē locū ī quo iacere conſueuerat Pō. relinq̃bat uacuū: iō q̃ſi oblita mariti ſui abſētia locus ille ab illa uacuus relinq̃bat̃. In toto cubili: ut totū lectū luſtrar&. Pars illa: in qua ſolebat iacere uir. Caruiſſe timebat pō. nemo timet qđ euenit: ſed qđ euēturū ē.i.abſtinebat ſe ab eo loco tāq̃ incerta an Pom. adeſſet. Nō tā læta.i.cōparatiōe ſui q; ſatius fuiſſ& q̃ a Cæſare uīci: ſed uinci a Cæſare fecit: ut Pompeio Cornelia non carer&: quia ſtatim ut uictus eſt Pompeius ſe cotulit ad Corneliam: quia hora inſtabat.

Hoc precor extremū ſi nil tibi uicta relinquēt
Tutius arma fuga: cū te cōmiſeris undis
Quolibet infauſtam potius deflecte carinā
Littoribus quærere meis: ſic fata relictis
Exiliit ſtratis amens: tormentaq; nulla
Vult differre mora: nō mœſti pectora magni
Suſtinet amplexu dulci non colla tenere:
Extremuſq; perit tam longi fructus amoris:
Præcipitantq; ſuos luctus: neuterq; recedens
Suſtinuit dixiſſe uale: uitamque per omnem
Nulla fuit tam mœſta dies: nā cætera dāna
Durata iam mente malis firmaq; tulerunt.
Labitur infelix: manibuſque excepta ſuoꝝ
Fertur ad æquoreas ac ſe proſternit harenas
Littoraq; ipſa tenet tandēq; illata carinæ eſt.
Non ſic infelix patriam portuſq; reliquit
Heſperios: ſæui premerent cum cæſaris arma
Fida comes magni uadit duce ſola relicto:
Pōpeiūque fugit: quæ nox tibi proxīa uenit
Inſomnis uiduo tunc primū frigida lecto.
Atque inſueta quies uni: nundumq; marito
Non hærente latus: ſomno quā ſæpe grauata
Deceptis uacuum manibus cōplexa cubile ē.
Atque oblita fugæ quæſiuit nocte maritum:
Nam q̃uis flamma tectas urgēte medullas.
Non iuuat in toto corpus iactare cubili
Seruatur pars illa thori: caruiſſe timebat
Pompeio: ſed non ſuperi tam læta parabant.
Inſtabat miſeræ: magnumq; redderet hora.

Lucani Liber Sextus.

Poſtq̃ caſtra duces pugnæ iā mente ꝑpinqui: Hic liber ſextus incipit: in quo continetur qūo poſitis ꝑpe caſtris ad alorē fluuiū a Cæſare: teſte Apiano: & a Pōpeio ad dyrachium: properabat Pompeius: ut expeditionem ſenſim poteſtatem certandi ac decertandi Cæſari fecit: eductis in aciem copiis: quod cum recuſaret Cæſar a brunduſio uenturos milites expectās: deīde iter dyrachium tendit: qūo etiam ſecutus eſt Cæſarem Pompeius: & cum illū præuenire nō poſſ&: ut cupiebat caſtra ad locum poſuit: qui appellatur Petra: eo etiam Cæſar ſe contulit: iā Cæſari tunc exercitus

omnis in unum aderat:ut refert Apianus:Aderat uicissim & Pom.& adinuicem ī colle quodam magnis præsidiis castra habuerunt.Et cum Pom.se suis locis teneret:statuit eū Cæsar munitionibus circūdarē:ne inde exire poss&:sed quū maiore inopia laborar& Cæsar q obsidebat q̄ Pom.qui obsidebatur:nō potuit tamen Pompeius hāc indignitatē ferre:statuitq; erūpere cū exercitu:ut Cæsari obuiam uenir&:simulque cōmissa pugna cū Sæua q; supra humanum quidē egregie pugnass&:tandem cōfecto eo uulneribus:in fugam cæsariani conuersi sunt:& eo usque ad castra pompeiani persecuti sūt:unde eo die si uoluiss& Pom. d Cæs.& exercitu suo actū fuiss&:Apia.uero refert Cæ.dixisse ea die bellū finē hituꝝ fuisse:si hostis uictoria uti sciuiss&:Pom.q; bellū uno ope cōficerē cōstituisse:nisi a Lauinio ꝓhibitus fuiss&. Iugis:dyrachinis. Admotaq; co.ar.i.cōstitutis ꝓpe castris: cōstiterē utriq̄. Parq; suū u.d.i postq̄ dii uiderē Cæ.& Pom.pares sibi:quia dii solum domināt in cælo Cæs.& Pō.dominātur ī terra. Mœnia graiorū:qa si uoluisset:facile erat:sed ad id animū intēdebat:ī quo sūma reꝝ.i.imperiū steterat:uidelic& ut Pom.uicer&. Martēq; secūdū:quāq̄ fata sibi ꝓpitia essent:tamē nihil cedere sibi existimabat:nisi pom.uicer&. Et nisi de genero:licet cætera secūda essent tamē nō existimabat se fatis obligatū. Funesta mūdo:hāc horā:quā bella ciuilia cōmittenda essent:uniuerso orbi funestā tota mēte petebat. In casum:in dubium. Alea fati:fortuna belli. Placet .s.qa ad extremū uenire ꝓperabat. In collibus oīs.aspagus ē agri dyrachini locus:in quo castra Pō.posuerat:eodem cæsar cū oib⁹ copiis expugnato oppido pthinoꝝ ꝓfectus haud ꝓcul ide castra posuit:& cū exercitū e castris duxiss& structa acie Pō.decernēdi facultatē fecit:at ubi Pō.se suis locis ↄ̄tineri aīaduertit cū exercitu ꝓficisci instituit ad ipsū oppidū dyrachiū sperās Pō.haud ꝓcul in castris exiturū esse:aut illū intercludere posse:q; dyrachii oēm cōmeatum belliq; apparatū Pō.reposuerat:nec Cæs.fefellit opinio:nam ubi e castris sēsit Pom.illū exisse:ipse breui itinere ꝑ mare nauigauit:ut ei occurreret:nā Cæ.difficiliori & arduo magis itinere ibat:sed ubi consilium illud nō cessit ī aliā partē auersus ē:nā locū q petra dicit̄ ignem emittētes:ut refert Strabo haud procul a mœnib⁹ dyrachii cepit:ubique Pō.castra posuit:eodē cæs.ꝓfectus est Pō.aliquas longaꝝ nauiū eo conuenire iubet.nā locus ille mediocris erat nauigationi.Ex omniq; asia & regionib⁹:quas Pō.tenebat cōmeatū eo cōportari iussit:id ubi cæ.uidit munitionib⁹ claudere cōstituit:sed tamē paꝝ sibi ꝓfuit.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER SEXTVS

POSTQuam castra duces pugnæ iam mente propinqui
Imposuere iugis:admotaque cominus arma:
Parq; suum uidere dei capere omnia cæsar
Mœnia graioꝝ spernit:martemq; secundū:
Iam nisi de genero fatis debere recusat.
Funestam mundo uotis petit omnibus horā
In casum quæ cuncta ferat:placet alea fati
Alterutrum mersura caput:ter collibus oēs
Explicuit turmas.& signa minantia pugnam
Testatus nunq̄ latiæ se deesse ruinæ.
Vt uidet ad nullos exciri posse tumultus
In pugnam generum:sed clauso fidere uallo
Signa mouet tectusq; uia dumosa per arua
Dyrachii præceps rapiendas tendit ad arces
Hoc iter æquoreo præcepit limite magnus
Quēq; uocat collem taylantius incola petrā
Insedit castris:ephyreaque mœnia seruat
Defendens totam:uel solis turribus urbem.
Non opus hāc ueteꝝ:nec moles structa tuet̄
Humanusque labor facilis lic& ardua tollat.
Cedere uel bellis:uel cūcta mouentibus ānis.
Sed munimen hab& nullo quassabile ferro:

Explicuit tur.i.extēdit aciē:& pugnādi facultatē pom.fecit.Turmæ ꝓprie sunt eqtū:sed abusiue peditū dicit̄ ut hoc loco.Turma ē lxxxx.eqtū multitudo quasi ter una q; ex una quaq; tribu terdeni eligebāt. Signa:uexilla:aqlas. Testatus se.n.d.i.patū esse ī italiā reuertere:si facultas darēt. Ruinæ la.nā ea futura erat ruina belli sicuti fuit. Vt uid& ad n.cæs.ubi aliquotiēs tētauit:an pom.uellet se ꝑmittere pugnæ postq̄ id nō ꝑfecerat:arduo ac difficili itinere iter dyrachiū intēdit. Tumult⁹.quotiēscūq; tumult⁹ cæsar moueret eos puifaciebat pō. Signa:castra mou&. Tectusq; u.qa difficili itinerē dyrachiū petiit. Dūosa ꝑ ar.unū seqt̄ ex altero:qa dumosa iō tecta uia incedebat. Preceps:hoc iō fecit cæsar:ut alteꝝ ex duob⁹ sequeretur uel e castris exir& pompeius:uel ut ipm dyrachio intercluder&:ubi cōmeatū & omne belli apparatū pompeius collocauerat. Taylantius:tayllātii pthini & phrygi sup epidānū siue dyrachiū & apolloniā sedes hēnt usq; ad cerauneos mōtes:ut refert Strabo li.vii. Ephyreaq; m.i.dyrachii. Vel s.t.aqs.qa sine ꝓpugnatione & desēsione locus ille ꝑ se mūitus & expedit⁹ erat. Nō op⁹:nō hūana manu mūitū erat:sed natali situ:nā q̄ hūano labore cōstruūt̄:lic& ardua sint:tamē cedūt:uel bellis:uel uetustate tpis:s3 q̄ natalia sūt ꝑpetuo durāt. Hāc:urbē dyrachii. Annis.i.uetustas lōgi⁹ ꝓcesserit: Ardua t.i.si hūano labore

mūita fuerit. Naturā ſ.cꝫ l.i.naturalē ſedē loci ēdiadis ē. Clauſa p.niſi ab una pte qua collis quo oppidū
cōtinēti terræ cōiungiť:& tūc deſinit eē iſula. Nō ē iſula:ſed urbs. Terribiles ratibꝫ:ē cōdita i rupibus a/
deo altiſſimis ut q nauigant ſuſpiciētes altitudinē mœniū admiratiōe quadā attoniti ſint. Terribiles cau
tes:nō ſolū admiratiōe ſed piculi timore:qa ſi muri caderēt naues frāgerenť. Ioniūcꝫ furēs:ūdæ Ionii ma
ris:quæ uētis ipelluntť tātū terrorē icutiūt:ut tēpla & oia mœnia cōcutiāt. Furēs.ſ.uētis pturbatū. Spu
matcꝫ i culmina.i.uſcꝫ ad culmina tectorū erigiť. Huc auidā belli:poſtq̄ uidit ſe loco tutiſſimo tenere Pō
peiū Cæ. nec ide educi poſſe ad pugnā cōſtituit illū
munimētis claudere ut ide exire nō poſſet. Vt ua/
ſtis collibꝫ:qa late loca patebāt:ubi Pō.caſtra poſue/
rat:ergo conſtituit illū munimētis claudere. Meti
tur terras:q̄tū ꝓſpectus erat. Nec ceſpite tātū .i.nō
ſatis habuit Cæſ.circūcludere pō. Aggere terræ:
ſed muris lapideis cingere parat. Ceſpite : terra cū
radicibꝫ imixta. Metallis:iſtrumētis ferreis:ut do
labris pilis. Diruptaque mœnia tr. mœnia q̄ oppu
gnādo euerterat uiſa ſūt idonea ad hæc munimēta
cōſtruēda. Extruiť.ſ.munimentū: qđ ualidū eſſet
ad mœnia urbis ſtruēdæ. Aries: genus machinæ
bellicæ. Machina:iſtrumētū belli gerēdi: Frāgun
tur mōtes:ſi collis obſiſteret frāgebat & mœnia cin
gebat:& p mōtes ducebat muros. Turrita caſtella:
ipſius urbis. Magnocꝫ re.clau.ſ. & tantū terra cir/
cūdabat: ut lucos & ſyluas ſimul cū feris clauderet.
Receſſus dř locus ſeorſū poſitus qa procul a caſtris
Pō.munimēta hæc ſtruebat. Nemoroſacꝫ teſq̄:aſ/
pera & iculta loca appellauit. Vaſta idagine.hoc di
xit ad feras reſpiciēs:qa indago dř circuitus retiū cū
feræ clanduntť ne q̄ exiř poſſit. Nō deſūt cāpi:q̄uis
Ce.circūdederit Pō.ūdicꝫ munimētis ualidis ut nō
uidereť exire poſſe: tamē ita late patebat cāpus ubi
cōſtiterat:ut nec pabula eqs deeſſēt:cōmeatus lōgis
aliquot nauibꝫ ex oi Aſia & řgionibꝫ quas pōpe.te
nebat cōportari iuſſit:quod & nūc pſequiť. Mu/
tār.ſ.tantū q̄tū cāpi patēt. Flumina:huc ēt aquatū
mitteř eqtes poterat. Illic in una pte ſpacii. Illic.i
alia pte tantū ſpaciū erat: ut ibi fōtes eſſēt fluuiorū:
& p alueos ſuos i alios fluuios diſcurrerent. Merſa
cū deſcenderēt per alueos fluuii. Operūcꝫ ſūma:
Cæſar quia tā lōga munimēta duxerat:caſtra in me
dio poſuerat:ut extrēa reuiſere poſſet: uidelicet pri
cipiū & finē. Sūma: principiū & finis dicuntur ſū
ma alicuius rei. Operꝫ:ideſt munimentorū. In/
termanet agris:ideſt in mediis agris caſtra ponit:ut
eorum extema reuiſere poſſit. Nunc uetus iliacos
Lucanus hic quaſi reprehendit poetas qui mœnia
urbis Troiæ nimium extulerunt laudibus ꝙ uide/
licet magni ambitus fuerint cum comparatione o/
mnium munimentorum breuia admodum fuiſſent q̄ dicantur. Vetus fabula : audeant inquit ueteres
poete muros troianos laudibus efferre ꝙ dicant quadratam fuiſſe urbē troianam:& xxxx milia paſſuum
occuparet. Aſcribatque deis: ꝙ tam magnifica illa ædificia eſſent ut uiderentur : non ope humana eſſe
conſtructa:ideo deos uidelicet Apollinem Neptunum Laumedonti auxilio fuiſſe cecinerūt. Fragili te.
teſta:admirētur etiam mœnia Babyloniæ:quam Semiramis cixit lateritiis muris:ideo fragili teſta dixit.
Refugi parthi:quia fugientes ſagittas in hoſtes remittunt. En quantum tigris:quantum libet admi
rentur:tamen uideant ſubito & quodam tumultu tantum ſpacii clauſum a militibus cæſaris eſſe quantū
ſatis eſſet Regno aſſyriorum:ubi Reges ſedem ſuam poſuerunt. Raptum:ſubitum. Tantum .ſ. clau
ſit opus. Tigris flu.eſt Meſopotamiā amplectens. Orontes:flu.eſt Syriæ q Anthiochiā preterlabiť : cū
prius tiphon diceret: mutato noīe ab illo q i eo pontē fecit Orōtes eſt appellatus ut iqt Strabo libro.xvi.

Naturā ſedemcꝫ loci:nā clauſa profundo
Vndique precipiti:ſcopuliſcꝫ mouētib.æquor
Exiguo debet quod nō eſt inſula colli;
Terribiles ratibus ſuſtētant mœnia cautes:
Ioniumcꝫ furens rapido cū tollitur auſtro
Tēpla domoſcꝫ quatit ſpūatcꝫ i culmia pōtus
Huc auidam belli rapuit:ſpes improba mētē
Cæſaris:ut uaſtis diffuſum collibus hoſtem
Cingeret ignarū ducto procul aggere ualli
Metitur terras oculis:nec ceſpite tātum
Cōtentus fragili ſubitos attollere muros
Ingentes cautes:auulſacꝫ ſaxa metallis:
Graiorumcꝫ domos dirutacꝫ mœnia tranſfert
Extruitur quod non aries impellere ſæuus:
Quod non ulla queat uiolenti machina belli
Frangūtur mōtes:planumcꝫ p ardua cæſar
Ducit opus:pandit foſſas turritaque ſummis
Diſponit caſtella iugis:magnoque receſſu
Amplexus fines ſaltus nemoroſaque teſqua
Et ſyluas uaſtaſque feras indagine claudit.
Non deſunt cāpi:non deſunt pabula magno
Caſtraque cæſareo circūdatus aggere mutat
Flumina tot curſus illic extorta fatigant
Illic merſa ſuos:operꝫque ſūma reuiſat
Defeſſus cæſar mediis intermanet agris.
Nunc uetus iliacos attollat fabula muros.
Aſcribatque deis:fragili circundata teſta
Mœnia mirentur refugi babylonia parthi:
En quātū tigris:q̄tum celer ambit orontes

Aſſyriis populis:q̄a Aſſyria ē ī oriēte: ubi Ninus rex regnauit. Tanti piere labores: ſed tamē q̄uis tātū opus fecerit Cæſ. oīa īcaſſū piere. Tot potuere manus:q̄tū utilitatis potuerūt afferre labores Cæſ. q nūc pierūt:ſi ī re utiliori cōſūpti fuiſſēt. Seſton abydo:q̄a īter ſeſton & Abydon helleſpontus ē q ꝓhibet hæc duo oppida:ut ſine icōmodo illuc nauigari non poſſi.i.potuiſſet Helleſpontū iūgere ponte: ut ſine naui/gio ab altero oppido ad alterū nauigari poſſet. Abydos urbs eſt Aſiæ:& Sextos Europæ:ut refert Solinus ca.xv. Elidere.i.interrūpeř. Phryxeū.i.helleſpontū:ī quo helles ſūmerſa ē:ſed poetæ de propinquo noīa

Aſſyriis quantū populis telluris coæ
Sufficit in regnū ſubitum:belliq̄ʒ tumultu
Raptum clauſit opus:tanti periere labores
Tot potuere manus adiungere ſeſton abido:
Ingeſtoq̄ʒ ſolo phryxeū elidere pontū
Aut pelopis latis ephyrē abrumpere regnis:
Et ratibꝫ longæ flexus donare maleæ
Aut aliquē mundi quamuis natura negaſſet
In melius mutare locū:coit area belli:
Hic alitur ſanguis terras fluxurus in omnes
Hic & theſſalicæ clades:lybicæq̄ʒ tenentur
Aeſtuat anguſta rabies ciuilis harena.
Prima quidē ſurgens operū ſtructura fefellit
Pōpeium:ueluti mediæ qui tutus in aruis
Sicaniæ rapidum neſcit latrare pelorum:
Aut uaga cū tethys:rutupinaq̄ʒ littora feruēt
Vnda chaledonios fallit turbata britannos
Vt primum ſeptas uaſto uidet aggere terras.
Ipſe quoq̄ʒ a tuta deducens agmina petra
Diuerſis ſpargit tumulis:ut cæſaris arma
Laxet:& effuſo claudentem milite tendat.

uſurpare ſolēt:ſic Virg. Dardanū ꝓ Theucro poſu/it. Ingeſto ſolo.i.cumulata terra: ut pōtus obruere tur. Aut pelopis:aut potuerunt corithū urbē nobi liſſima a Peloponneſo ſeparare. Ephyren: nā Co/rithus ciuitas Pelopōneſſi antea Ephyre dicta ē: ut libro quarto a Plinio oſtēdiť. Latis regnis pelopis: .i.a pelopōneſſo: ubi regnū fuit pelopis:nā pelopō/neſſus dř a pelope nyſſos.i.inſula Pelopis auctore Strabone lib.vii.ex phrygia ducto ſecū populo ab ſe pelopōneſſo nomē indidit. Lōgæ maleæ:q̄a malea ē ꝓmontoriū laconiæ:qđ q̄nquaginta milia paſſuū īfra mare ꝓtendiť:adeo īpellens undas ut naues ꝑſe qui uideatur: ad id niſi longo ābitu perueniri pōt a nauigātibꝫ: ideo dicit potuiſſe ꝑficere:ut ad hoc ꝓ/mōtoriū a nauigantibꝫ facili ābitu & ſine nauigatio ne perueniri poſſet. Aut aliquē.ſ.locū potueř cōtra naturā meliorē faceř. Coit area belli:ad hoc tātū ꝓ fuerūt ut cohercerēt milites:q hoc ipſo īdignabanť magis & ad bellū īcitabanť:ut ſanguinē effunderēt. Coit: ꝓ īcludiť. Area belli:ſpaciū ī quo bellatores cōtinenť. Terras fluxurus ī oēs: q̄a ex omni pte or bis terraꝶ īterfuere populi huic bello ciuili. Theſ/ſalicæ clades:uidelicet eorū q cū Pōpeio cæſi fuerūt Libyæ: eorū q deīde ī Aphrica cū Catone pierūt Aeſtuat: īcendiť. Anguſta arena: ī āguſto ſpacio littoris Ionii uel ad ſimilitudinē arenæ: arena diciť q̄ſi īcluſi eſſēt cauea. Prīa q̄dē:adeo remota erāt mu nimēta:ut nihil oīo Pō. cū exercitu ſēſerit. Surgēs: crēſcēs. Veluti mediæ.quēadmodū q in Sicilia habi tāt:ēt ſi ꝑturbatū fuerit mare ſiculū: tamē nō ſētiūt maris ꝑturbationē:ita Pom.q̄uis circūdaretur mu/nimentis a cæſare tamen non ſētiebat. Rapidum pelorum:ideſt Syllam q̄ iuxta pelorum eſt. Virgilius: Dextrum ſylla latus:leuum implicata charybdis.nam pelorus mons qui cum apennino continuatur:po ſtea uel terřmotu:uel aſſiduo fluctu maris interruptus ē:& quū Sicilia ab Italia diuiſit fecit duo ꝑiculoſa nautis loca:Syllā atq̄ʒ carybdi:a dextra ſyllā:a ſiniſtra carybdi. Latrare:q̄a hæc ſylla puella fuit:& cū deſcē diſſet in fōtem uenenis a circe imbutum ſtatim hiſpidæ partes conuerſæ ſunt in canes: illa ipſius terrore percuſſa ſe coniecit in undas:& locū illū fecit nautis periculoſum. Neſcit:ideſt non audit. Aut uaga cū Tethys:circa Britāniam mare oceanum eſt:quod aliquando fluxum aliquando refluxum facit: adeo ut ī genti terræmotu inſula propemodum terreatur:præterquā in interiore inſula habitant. Rutupina: nā rutupinum eſt promontorium Britanniæ. Vnda chaledonios: mare turbatum illi quidem ſentiunt: at uero qui in chaledone interiori oppīpo britanniæ incolunt:nihil omnino maris illam tempeſtatem ſē tiūt. Tethys.i.oceanū mare. Chaledōios:Chaledon & chalydon iſ.differūt. nā chalydon ē ciuitas Etolo rū:q̄ quōdā Græciæ tutamē erat:ut.x.libro Strabo refert:at uero Chaledon:ut refert Pli.libro.iiii.ē inſu la Britanniæ interioris:a Chalydoniæ ꝓmōtorio thyleni petētibꝫ bidui nauigatio ē ꝑfecta:ut refert Soli/nus ca.xxxiii. Vt primū uaſto: ſimul ac ſēſit Pō. ſe a Cæſ. circūcluſū tā & ſi nihil detrimēti ſētiret: tamē pati nō potuit:q̄n diſſiparet & deſtrueret exercitū Cæſ.ipſe ēt milites ſuos diuerſis ī locis cōſiſteř iuſſit:nā ea ſolicitudine motus Cæſ.ipſe explicauit ſuos. Agmina.ſ.ſua ut diuerſis locis una capiēs ſolicitū redde/ret Cæſarē. Petra:ut īq̄t Strabo libro ſeptimo locus eſt iuxta Dyrachiū ignē uomēs:cui fontes ſubſūt:qui aquas tepidas bitumēq̄ʒ ſcatēt:dū ipſa bituminis petra:uti par ē uriť. Laxet:diſtrahat:cū Cæſ.diuerſos lo cos captos a militibus teneret: Pompeius & ipſe ad ſingulos immittebat exercitum. Tendat:extendat. Claudentem:ſcilicet Cæſarem: Effuſo milite:ut ſparſo exercitu ſuo exercitum quoq̄ʒ Cæſaris ſpargeret.

Ac tantũ ſepti:dicit.n.tantũ agri circũdati habuiſſe Põpeiũ q̃tũ diſtat aritia ſylua ab urbe Roma aũt thyberi:cũ recta uia ſine ullo flexu a mari tyrrheno diſtat.Cæſ.enĩ neceſſitate ductus ĩdignatuſqꝫ opus difficilimũ & ĩauditũ quodãmodo aggredi tentauit: Põpeii uidelicet exercitũ ĩtra muri unius ſepta circũclaudere:& a mari uſqꝫ ad mare ꝑpetuis mœnibꝫ ſepire: ratus & ſi id opus minime ualuiſſet: magnã tamẽ audaciæ eius allaturũ famã: Auctore Apiano:ꝑ ſtadia q̃ppe ducẽta ſupra mille ſpaciũ eiuſmodi erat ãplectẽdũ Põpeius e contra uallũ foſſãqꝫ anteponũt:multaqꝫ ĩutilia certãdi ſtudio iter ſe dietĩ machinati ſũt:inſigne ĩterea prœliũ ab utraqꝫ ꝑte editũ:ĩ quo ſuperior Põpeius Cæſ.milites ĩ fugã uertit: eoſqꝫ ĩ caſtra uſqꝫ ꝓſecutus ſigna militaria pleraque ſuſtulit. Aritia:ſylua dianæ conſecrata. Vẽdicat:acq̃rit ſibi. Memoralis:ꝑꝑ hyppolitũ dianæ cultorẽ: Fabula nota eſt. cũ ãt phedra nouerca adoleſcẽtis amore flagraret ipſũ ĩ ſuos amplexus allicere uoluit:ĩdignatus ab ea ꝓfugit:& ꝑ nimia feſtinatiõe reliq̃t enſẽ. Interea ſupuenit Theſeus q phœdrã uxorẽ lachrymãtẽ ĩuenit interrogatqꝫ q̃d hoc ſit:illa dixit Hyppolitũ uoluiſſe uĩ ſibi ĩferre:credidit Theſeus:& ſic optatis a Neptuno uotis obtinuit ut moreret̃: itaque cũ hyppolitus ueheretur curru iuxta littora maris Neptunus phocas ĩmiſit:q̃bꝫ uiſis eq̃ territi ſũt:& detraxer̃ currũ & adoleſcentẽ diſcerpſerũt & dilacerauerũt: ũde Hyppolitus ẽ appellatus ab eq̃s diſſolutus: hyppos equus:lito ſoluo: q̃ſi ab eq̃s laceratus. diana miſeratione hyppoliti cultoris ſui cõmota æſculapium acerſiuit: q tantũ medicinæ artẽ exercuit:ut mẽbra ĩ unũ cõiũcta reuiuiſcere faceret:ũde Virbius ẽ appellatus q̃a bis uir:uel bis uiuens: dianaque ĩ hac ſylua Aritia collocauit:ubi ꝑpetuo ſuã uitã duxit: q̃tũ ergo diſtat Aritia ab urbe Roma tantũ ſpacii circũderat Põpeiũ:diſtat autẽ.xv.miliaria. Memoralis: illuſtris & famoſa. Dianæ myceneæ: hoc aũt dixit propter iphygeniã nã iphygenia dianæ cultrix fuit:adeo ut cũ pater eius illã ĩmolaturus eſſet:ſubiecta ceruã ipſã abſtraxit & eam tẽplo ſuo præfecit:Nam Micenæ ciuitas regia ubi regnauit Agamẽnon.Aritiæ autem ut refert Solinus ca.viii.Oreſtes oraculo monitus ſimulacrum ſcythicæ dianæ quod detaurica extulerat:prius q̃ Argos peteret conſecrauit:ideo ſacrata dixit:conſtituta fuit Aritia ab Archilocho ſiculo unde & nomen:ut homini placet:tractum:diſtat a Roma ſtad.c.&.lx.ut inquit Strabo:& nemoralis dicitur quia templum dianæ ſylua circundat cui lacus inſtar pelagi fluctuans adiacet:auctore Strabone libro quĩto. Quoque modo:aliam deſcriptionem facit uidelicet tantum tenuiſſe Pompeium caſtris ſuis: quantũ diſtat urbs Roma ab oſtia: uidelicet octo miliaria: nam thybris ab urbe deſcendit in mare tyrrhenum ea parte qua eſt oſtia.oſtia autẽ appellatur ab oſtio:oſtium dicitur qua fluuius in mare deſcendit: & quia ea parte flu.ingreditur mare:ideo oſtia appellatur. Prælapſus mœnia:ideſt lapſus per mœnia. Si nuſq̃ torqueat amnen:nam ſi uolueris metiri ſpacium qua thyberis defertur in mare tyrrhenum longius ẽ.nã curuatis ripis & flexis tandem peruenit in mare. Claſſica nulla ſonant: etiam nullo ſigno dato ipſi inter ſe milites exercebantur. Inuiſa tela.u.unum ex reliquo ſequitur.ideo inuiſa quia nullum ſignum tuba dabat. Et fit ſæpe. u.ſ.illo ſpacio:q̃uis toto die equitarent tamen non erat ſpacium ſatis latum tãtæ multitudini:nam ſcribunt hiſtorici propter anguſtiam loci: non nunquam uulnerabant ſuos: cum ipſi inter ſe exercerent. Iaculum tentare:ideſt dum ſe exercent milites iaculantur. Fit nefas: quia ſæpe inter ſe uulnerabant:aut occidebant. Maior cura:Pompeium peſtilentia prememat:Cæſarem uero fames:noua q̃dẽ ratio. Maior cu.ſ.q̃ cura pugnandi. Exhauſtæ:euacuatæ.ſ.herbis:ſtramine:& hæc cura erat quæ Põpeiũ a bello diſtrahebat. Quæ currẽs ob.nã licet ibi paſcua eſſent:tamẽ eques dũ ſe exercet ita calcauerat herbas ut nihil omnino ſupeſſet. Obtriuit:calcauit pedibꝫ. Gradibꝫque citatis:ideſt currẽtib eq̃s. Diſcuſſit:diſſipauit. Frõdẽtẽ:uirentẽ cãpũ:trãſlatio ab arboribꝫ:nã arborũ frõdere:pratorũ uirere eſt. Belliger ſõipes:bellator equus. Ferãt:offerãt. Culmos aduectos:erãt ĩq̃t paleæ ad ſacietatem:ſed eas ſpnebãt equi. Labitur moribundus:omnes curr̃bant & intercurrendum deficiebant. Et tremulo.m.dum eques ſonipedem in gyrum uolueret:ille prolapſus in medio curſu deficiebat. Gyros: reuolutiones. Corpora:uirorũ &c. iumenta corrũpebantur:& aerẽ ĩficiebant. Iners cœlũ.ſ.putrefactis iumentorum corporibus:uidelicet craſſus aer:nam aer craſſus obſcuritatem inducit ad ſimilitudinem nubis.

Ac tantũ ſepti uallo ſibi uendicat agri.
Parua miceneæ quantũ ſacrata dianæ
Diſtat ab excelſa memoralis aricia roma
Quoqꝫ mõ rõæ prælapſus mœnia thybris
In mare deſcendit:ſi nuſquã torqueat amnen
Claſſica nulla ſonant:inuiſaqꝫ tela uagantur
Et fit ſæpe nefas iaculũ tentante lacerto:
Maior cura duces miſcendis abſtrahit armis
Põpeiũ exhauſtæ præbẽda ad gramina terræ
Quæ currẽs obtriuit eques:gradibꝫqꝫ citatis
Vngula frondentẽ diſcuſſit cornea cãpum
Belliger attonſis ſonipes defeſſus in aruis
Aduectos cũ plena ferant præſepia culmos
Ore nouas poſcẽs moribũdus labitur herbas:
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum ſoluit tabes:& digerit artus
Traxit iners cælum fluuidæ contagia peſtis

Tali:refert Strabo lib.nono sub iter chalydonē eē collē Tophostū: ī quo Nessi & aliorū cētaurorū tumulus locatus cernit̄:& quorū tabo deterrimus odor sub mōtis radice ꝓfūdit̄:& humo crassioribus guttam manat:quā qdē ob cām gentē illā Ozolas.i.mali odoris uocā:hoc a Lucano tāgit̄. Stygiū aera: ꝑ talē aerē emittit stygius. ē.n.hyppalage:q̄lis erit aer ī castris Pōpeii īfectis putrefactiōe corporū quæ r̄soluebant̄ Typhonis:gigas fuit unus ex his q bellū cōtra Ionē ītuletūr:postea hūc sub īarine mōte occisū Iuppiter cōdidit:& quotiēscūq̄ mouet fessū latus:sēp emittit aerē pestilētē & putrefactū. Antra.s.mōtis īaries. Inde ex hac pestis corruptiōe. Labāt: cadūt. Vnda: primo quidem corrupta est unda:talē ordinem tenuit Virgilius quum pestilentiam describeret :quæ atticam terrā & athenas tenuit. Cœlo.s.turbido & corrupto. Riger:durescit cutis. primum signum erat morbi contracti.s. ꝙ ad tractum cutis resisteret. Atra:quia nigra efficiebatur cutis. Igneaq̄ ī uultus quia intentis oculis faciem toruam ostendebant:& statim pallida efficiebatur. Sacro morbo: execrabili:sicut Virgilius sacrum ignem appellat: quia depascitur & omnia cōsumit. Feruida:nam calebant oculi & facies ut ignem quodāmodo emittere uiderentur. Fessumq̄ caput:nam ultro citroq̄ iactabat

Obscurā in nubem:tali spiramine nexus
Emittit stygiū nebulosis aera saxis.
Antraq̄ lætiferi rabiem typhonis anhelant.
Inde labant populi:cœloq̄ paratior unda
Omne pati uirus durauit uiscera cœno.
Iā riget atra cutis:distentaq̄ lumina rumpit
Igneaq̄ in uultus:& sacro feruida morbo
Pestis abit:fessūq̄ caput se ferre recusat.
Iā magis atq̄ magis præceps agit omnia fatū
Nec medii dirimunt morbi:uitāq̄ necēque.
Sed langor cū morte uenit: turbaq̄ cadēdū
Aucta lues:dū mixta iacent incondita uiuis
Corpora:iā miseros ultra tentoria ciues
Spargere funus erat:tamē hos minuer̄ labores
A tergo pelagus:plusq̄ aquilonibꝫ aer:
Littoraq̄:& plenæ messe peregrina carinæ
At liber terræ spaciosis collibꝫ hostis
Aere non pigro:nec inertibꝫ angit̄ ūdis:
Sed patit̄ sæuam ueluti circūdatus arcta
Obsidione famē nondū surgētibus altam
Insegetē culmis cernit miserabile uulgus.
In pecudum cecidisse cibos:& carpere dumos
Et foliis spoliare nemus:letumq̄ minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas:
Quæ mollire queāt flāma:quæ frāgere mor
Quæq̄ ꝑ abrasas utero dimittere fauces: su

Iam magis: crescente pestilentia sine ulla intermissione cadebāt. Præceps fatum.i.mors uelox. Nec medii.d. nec morbus diu consumpsit corpora:& simul ac semel morbus perueniebat staim moriebātur. Medii morbi: quia inter uitam & mortem solet intercludere morbus:quia aliq̄diu & sensim corpora īterimit. Turbaq̄ cadentium : ipsa etiam corpora auxere pestilentiam:nam sepeliri non poterāt præ multitudine. Incondita:insepulta: Nec miseros:nec licebat funera facere:nisi extra tentoria:tantum eiiciebant corpora insepulta remanebant. Funus erat:uidelicet e tētoriis eiecisse cadauera. Spargere.i.proiicere. Tamen hos: sed hanc pestilentiā licet uentus supeueniens abstulit: ita ut puriorem aerem relinqueret:cum præsertim omni genere cōmea tuum abundarent.nam aduectitia fortuna undiq̄ uehebantur. Messe:idest frumento. Plenæ carinæ:quia abundāt commeatibus:nam fames solet inducere pestilentiam. At liber terræ: hoc erat qđ a conferenda manu deterrebat Pompeium:nūc dicit quid deterrebat Cæsarē : & existimabatur liber ipse:qui nullis munitionibꝫ inclusus erat: sed nihilominus famen tollerauit ingentem & inopiam q̄si obsessus esset. Liber:quia in libertate omnē exercitū hēbat. Agit̄:agitat̄:sed melius angit̄ pp uersū.i.cruciat̄. Sed patit̄: sed nihilominus īopiā rer̄ oīum sustinebat Cæsar:q̄ si īclusus esset & obsessus. Sur.cul.in sege.i.nundū flauescētibus agris nec maturescētibꝫ. In pecudū ce.cibos.i.ipsos iā pabulo pecudū uti cœpisse. Carpere dumos:more pecudū. Spoliat̄ nemus.i.arbores siluestres si forte nascerent̄ fructus sicuti pruna:corna: & poma siluestria. Letūq̄ minātes:& non nunquam carpebant radices herbarum:quas nesciebant uenenatas esse. Herbas dubias:quia nesciebant essent salubres an ne:sed in commentariis legit̄ herbam quandam frequenter inueniebant:cuius nomen est corea:& hanc herbam lacte permixtam in modum panis conficiebant:& huius herbæ magna copia fuit. Refert & Plutarchus ꝙ cum cæsar maxima opprimeretur inopia:& milites radicem quādā auellerēt:& cōmixta lacte uescerent̄:iterdū factos ex eā pāes ītra hostiū statiōes ꝑter currētes īiciebāt ad debātq̄ se quoad huiusmodi terra radices ꝓduceret obsidionē Pōpeii nō relicturos.eos āt & panes & sermones ī uulgus ꝓferri Pōpeius uetuit:ne suorū aī perfringerent̄:q hostiū immanitatē ꝑtinacēq̄ tollerātiā sicuti ferar̄ exhorescerēt. Quæ mollire q̄unt:cernit ēt alios milites alia euellere q̄cunq̄ molliri poterāt aq̄:uel elixari:q̄ q̄uis aspa essēt tamē ꝑ guttur mitterēt:dū mō se sustētare possēt. Mollire flāma.i. elixare. Frangere morsu.i.quæ dentibus possint mādere. Per abrasas fauces:asperitate radicum & herbarum.

Plurimaq; humanis:& ita milites nouo genere ciborũ utẽtes qb; nũq̃ ãtea hoies uesci cõsueuerãt: põpe ianos oib; reb; abũdãtes obsidebãt. Vt primũ libuit: nũc dicit postq̃ Põpeius decreuit erũpere munimẽ tũ:nõ cogitauisse illũ tpe noctis clã exire:sed p eã munitionũ ptẽ q̃ frequẽtius custodiret. Et ꝓ sed. Per mittere terras.i. arbitrio suo oẽs terras hr̃e:ut quacũq; uellet exercitũ duceret. Nõ obscura.i.nõ occulte: nec p isidias bellũ gerere parat. Furto:ꝓ furti. Cessatibus armis:sine pugna Cæ.resistẽtis. Latis ruinis: quas ipse p munitionũ euersionẽ fecerat. Impulsu:euersiõe. Oportuna tamẽ:quis nõ occulte exire uel let:tamẽ eã ptẽ elegit:q̃ ꝓxia castris erat: quæ appel labat̃ castella ĩ muris: & ibi Seua erat uir unus for tissimus oĩum. Quã numici castella uocãt:nũc nu mici flu.s.accolæ uocant castella: sed uocãt.s. uulgo oẽs castella. Numici : in quo postea obrutus ẽ Ae neas. Dumeta: q̃ nascunt̃ ĩ locis cõfragis & abrup tis. Huc puluere nullo:& ad hæc castella uenit põ peius:q̃ non prius oppugnare cœpit:q̃ puluis aspici posset ab hoste. Ad mœnia.s.munitionis Cæsaris. Tot simul e cãpis:nũc dicit subito ad uẽtu suo põpe iũ ita hostes terruisse:ut attoniti pene sui ipsoꝝ obli uiscerẽt̃:nã ubi aq̃las inumeras fulgere uiderunt:& classica ũdiq; obstrepere sic timebãt:ut uix tela ĩ ho stes: mouere possẽt.& stati fugere oẽs cœperũt:præ ter unũ Seuã q ipse pmãsit : & aliorũ ẽt aĩos ĩ bella e rexit. Simul:eodẽ tpe. Latiæ uolucres : aq̃læ Ro. Fulsere.s. uexillis. Deberet ferro:qa ẽt sine ferro ui ĉti sũt custodes Cæs. Pauor cõfecerat.i. cõsũpserat hostes.qa territi nec tela qdẽ mouebãt. Quod solũ .u.uirtus:ĩ eo loco ĩqt ubi semel positi fuerat: ibi po tius mori uolebãt q̃ fugere. Quo stare loco:ubi po siti fuerãt. Qui uulnera:adeo ĩferiores erãt nume ro põpeiãis ut multo plura tela eẽnt q̃ mitterent̃ ab illis q̃ hoĩes q dinumerari possẽt. Peribat:frustra e rat. Nimb;.s. multitudo teloꝝ. Tũ piceos:nec solũ telis ferreisq; hastis utebant̃ põpeiani. sed ẽt fa cib; ardẽtib; : ut propugnacula icenderẽt. Piceos: pice ĩcẽsos ab igne. Quassæ .s. ariete. Roboris i pacti:ĩpulsi arietis: nã robur arietẽ appellauit : quo muri ĩpellunt̃. Iã põpeianæ:iã aq̃læ exierãt p muni tionẽ & ferme libera loca tenebãt cũ Seua unus fuit q uictoriæ tot militũ resisteret:nã repulso Cæs. cir ca uallũ iter hæc ductor Turmæ: cui Seua nomẽ fu it : multa & præclara facinora edidit : oculũ sagitta saucius hastã pfregit:deide ueluti quippiã dicturus ut refert Apianus:ĩ mediũ ꝓsiliit silẽtibus cunctis: Põpeii ductorẽ singulari uirtute cognitũ ad se uocat deide sic affat̃:Salua tibi similẽ:Salua amicũ:ac cura tores mihi adhibe : quoniã uulnere affligor:accurẽ tib; ad illũ duob; ex exercitu Põpeii: unũ aggressus occidit:alterius humerũ ense deiecit:quæ cũ egisset se ipsũ uallũq; reliq̃t.ob id cæteri rubore conciti impetu ferunt̃:uallũq; ĩsup tutati sũt. Minutio q̃ custo diæ pfuerat cõplura tollerãte:ferũt qppe clypeo eius.xx.supra cẽtũ ĩhæsisse sagittas : corpus sex uulnerib; trãsfixum patuisse:oculũ uicissi excussum esse.hos Cæsar multis honoribus insigniuit. In hoc non conue niunt Plutarchus & Apianus: nam Plutarchus dicit centum ac.xx.telorum ictus in clypeo accepisse Se uam dehinc suorum exceptum amplexibus tuto relatum esse:quæ uulnera Minutio attribuit Apianus. Iura : potestates imperium. Quem nonmillæ: unus eripuit locum pompeianis : quem Cæsar cum toto exercitu eripere non potuerat. Toto cæsare:idest tota ui Cæsaris. Vetuit : scilicet locum illum capi a Pompeianis. Strato: occiso. Arma tenente: dum arma teneret negauit uictoriam Pompeio. Merebat in plebe : antequam Cæsar subigeret Germaniam : erat Gregarius miles : sed uirtute sua e uaserat ad dignitatem Centurionis. In plebe castrorum : idest militabat inter Gregarios milites.

Plurimaq; humanis antehac incognita mẽsis
Diripiens miles saturum tamen obsidet hostẽ
Vt primũ libuit ruptis euadere claustris
Pompeio:cunctasq; sibi permittere terras
Non obscura petit latebrosæ tẽpora noctis.
Et raptum furto soceri cessantibus armis
Dedignatur iter:latis exire ruinis
Q uærit:& ĩpulso turres confringere uallo
Perq; oẽs gladios & qua uia cæde paranda est
Oportuna tamen ualli pars uisa propinqui.
Q uã nunici castella uocãt:& cõfraga dẽsis
Arboribus dumeta tegunt:huc puluere nullo
Proditus agmẽ agit: subitusq; ad mœnia uenit
Tot simul in cãpis:latiæ fulsere uolucres
Tot cecinere tubæ:ne quid uictoria ferro
Deberet:pauor attonitos cõfecerat hostes.
Q uod solũ ualuit uirtus iacuere perẽpti
Debuerant quo stare loco:qui uulnera ferrent
Iã deerant:nimbusque ferens tot tela peribat.
Tunc piceos uoluunt imissæ lãpadis ignes.
Tũ quassæ nutant turres lapsũque minantur
Roboris ĩpacti crebros gemit agger ad ictus.
Iã põpeianæ celsi super ardua ualli
Exierant aquilæ:iã mundi iura patebant
Q uẽ non mille simul turmis:nec cæsare toto
Auferret fortuna locũ uictoribus unus
Eripuit:uetuitque capi:seque arma tenente
Ac nundũ strato magnũ uicisse negauit
Sæua uiro nomen:castrorũ in plebe merebat

Ante fe.gẽtes.i. Germanos bellicosos. Ibi ĩ germania:ubi & Rhodanus flu.ẽ. Promotus:ab ĩfimo loco militũ ad centurionẽ. Vitẽ:uitis ẽ insigne Cẽturionis:nõ ut qdã ĩdocti dicũt quod uitẽ ĩ clypeo pictã gesta rẽt:sed dico uitẽ gestabãt:q̃ milites tardos & negligẽtes Cẽturiões solebãt ligare uel pulsaꝛ:ut ipsos prõpti/ores ad officia gerẽda redderẽt:quod ita sit plenius ostẽdit qd ꝙ nõ castris ĩserta sũmã reꝝ.i.ĩpiũ cõtinebãt Cẽturiones ĩ manu militũ:cõtinuo ꝑlio rardos hoĩes ducebãt ad agmina:qđ.M. Iurisconsultus ostẽdit di gestoꝝ lib.quadragesimo:de re militari:dicit.n.q Centurioni se castigare uolẽti restiterit: & ex ĩdustria fu gerit:aut Centurioni manũ intulerit capite puniaꝛ qd Iuuenalis:nõ ne apte ostẽdit uitẽ fuisse Centuri/onis:Arpinas alius Volscorũ in mõte solebat Posce re mercedes alieno fessus aratro: Nodosã post hæc frãgebat uertice uitẽ.s.in pacta manu Centurõis.

Ante feras rhodani gẽtes: ubi sãguine multo
Promotus latiam longo gerit ordine uitem
Pronus ad omne nefas: & qui nesciret ĩ armis
Quam magnum uirtus crimẽ ciuilibꝫ esset
Hic ubi quærentes socios iam marte relicto
Tuta fugæ cernit. quo uos pauor inqt abegit
Impius & cunctis ignotus cæsaris armis
O famuli turpes seruum pecus absq; cruore
Terga datis morti cumulo uos deesse uirorũ
Non pudet & bustis interq; cadauera quæri?
Non ira saltem iuuenes pietate remota
Stabitis: e cunctis per quos erumperet hostis
Nos sumus electi: non paruo sangine magni
Ista dies ierit:peterem fœlicior umbras
Cæsaris ĩ uultu testem hunc fortuna negauit.
Pompeio laudante cadam:confringite tela
Pectoris in cursu. iugulisq; retundite ferrum
Iam longinqua petit puluis.sonitusq; ruinæ
Securasq; fragor concussit cæsaris aures
Vicimus o socii ueniet qui uindicet arces
Dum morimur.mouit tantũ uox illa furorẽ
Quantũ non primo succedunt classica cãtu.
Mirantesq; uiru atque auidi spectare sequũt.
Scituri iuuenes numero deprensa locoque
An plusquam mortẽ uirtus daret.ille rueti
Aggere cõsistit primũque cadauera plenis
Turribꝫ euoluit. subeuntes que obruit hostes

Pronus ad omne nefas:sicuti fortis erat:ita omne nefas facere audebat. Nesciret ĩ armis: nesciebat ille uirtutem esse in armis ciuilibus:nec uicium:uir tutem credebat eẽ laudandã in bellis:siue ciuilibus: siue nõ. Virtus:fortitudo. Hic ubi:quærẽtes de/scribit Seuã Cẽturionẽ cæs.q ex Gregario milite ad eã dignitatẽ uirtute sua ꝓmotus fuerat:& uitã gesta bat q̃ milites uel negligẽtes uel tardos ad militiã in pellit:nunc ãt dicit q̃tũ in castello defẽdendo ualue rit:ꝙ cæteris fugiẽtibus solus ipse ꝑstitit: tũ uerbis: tũ re ipsa aliorũ aĩos excitauit. Tuta fuge.i.loca tu/ta ad fugiendũ. Abegit ĩpulit uos.s.ut fugeretis. Impius.ꝙ ab ĩpietate erga ducẽ uestrũ ꝓficiscit: iõ q̃si parentẽ uult coli a militibꝫ suis ducẽ : sed nunc cũ fugerẽt ĩmemores illius factos dicit. Et cũctis igno tus:nullo unq̃ ĩ bello qđ cũ Cæs.gesseritis pauorẽ ali quẽ ãte hac ostẽditis: iõ ãte hoc tẽpus ignotus fuit. Armis.i.bellis Cæs. O famuli turpes: ĩuehitur ĩ e/os q̃si ignauos & sine cã fugiẽtes. Seruum pecus.i. q seruilibꝫ pecudibus cõparari potestis. Datis ter ga.i. ãte uulnus accepistis ĩ fugã cõuersi estis. Cu/mulo uos.i.an potestis uos fugere turpiter: ut noli/tis potius inter stragẽ cæsoꝝ iacere:q̃ turpi fuga uitã q̃reꝛ. Virorũ.s.cæsorũ.q.d. satius ẽ mori fortiter q̃ turpiter uiuere. Bustis.i.ad busta.i. ad sepulchra: ut postq̃ pugna desierit uos q inter cæteros fortiter occisi fueritis:ẽt uos ad rogũ a ur̃is sociis q̃ramini. Nõ ira saltẽ:nõne igt ira uos saltẽ accendit si nõ pie/tas. Et cũctis: ex oĩbꝫ custodiẽtibꝫ Cæs. castella. Electi:ꝙ uos cæteteris ĩferiores uirtute putarẽt. Nõ ꝑuo sãguine:si uos fugere uultis uos retinere nõ poteto:sed ego solus efficiã ne uictoria ista Põpeio ĩ cruentã cedat. Ierit:trãsierit. Peterẽ feli.um. uellẽ ut me pugnãtem uideret Cæs.et ãte oculos eius ꝑclara.hæc facinora ederẽ:tũ mihi fœliciter mori uiderer si ꝓ ipso fortiter dimicãs ãte oculos eius oppeterẽ. Felicior:q̃ si ipse abesset. Laudante:qa ĩuitus Põpeius uirtutẽ meã ꝓbabit. Cõfringite.s.uos hostes. Pectoris ĩcursu.i.resistite pectori meo. Iugulis.s.meis. Iã lõgĩqua pul.iã puluis q excitatus ẽ ĩ hoc tumultu accessit:lõgius qpe ꝑuenit ad oculos Cæs. simul etiã fragor auditus ẽ. Puluis.s.excitatus a multitudine hominum. Vicimus o socii:ne dubitetis si possumus hoc castellũ tenere:quod tenebimus si uultis:quo Cæs.ueniet morientibꝫ nobis uictoriã Cæsar conseque tur. Vindicet arces.s.defendẽdo munimẽta Cæsaris. Mouit tãtũ uox:nõ ita accẽdunꝛ ad pugnã animi militũ:sicut nunc oratõe Seuæ accẽsi sũt. Primo cornu.i.primo belli signo. Scituri iuuenes.i. ueniũt spe ctaturi uirtutẽ Seuæ:& cognituri an uirtus numero ĩferior & loco plus aliquid præstare posset q̃ fortiter mori:uidelicet uincere numero:ꝙ unus uĩceret uniuersũ Põpeii exercitũ. Loco:qa superiores erãt Põpe iani:ipse uero inferior. Ille ruenti.s.aggeri consistebat:quasi tergo eũ sustẽtaturus esset. Cõsistit:firma tur. Primũq; cadauera:qa tela emissa fuerãt prio ĩpetu Põpeii nullũ ĩ cassũ reliquebaꝛ:sed multi ex hosti bꝫ cæsi cõmiscebanꝛ:his igiꝛ cadaueribꝫ ꝓ telis utebaꝛ ĩ hostes:& sic eos obruebat. Plẽis:subãudi de.

Corporibus:totæq; uiro dant tela ruinæ.
Roboraq; & moles hoſti ſeq; ipſe minatur
Nunc ſude nunc duro cōtraria pectora cōto
Detrudit muris:& ualli ſumma tenentes
Amputat ēſe mãus:caput obterit oſſaq; ſaxo:
Ac male defenſum fragili compage cerebrū
Diſſipat:alterius flamma crineſq; genaſque
Succēdit:ſtridunt oculis ardentibus ignes.
Vt primum cumulo creſcēte cadauera murū
Admouere ſolo:non ſegnior extulit illum
Saltus:& in medias iecit ſuper arma cateruas
Quā per ſūma rapit celerē uenabula pardū.
Tunc denſos inter cuneos compreſſus:& oī
Vallatus bello uincit quem reſpicit hoſtem
Iāq; hebes & craſſo non aſper ſāguine mucro
Percuſſum ſæue frangit non uulnerat hoſtē
Perdidit enſis opus:frāgit ſine uulnere mēbra
Illum tota premit moles:illum omnia tela
Nulla fuit non certa manus:non lācea fœlix:
Parq; nouū fortuna uidet concurrere bellum
Atq; uirum:fortis crebris ſonat ictib9 umbo.
Et galeæ fragmenta cauæ compreſſa perurūt
Tēpora:nec quicquā nudis uitalib9 obſtat
Iam præter ſtantes in ſummis oſſib9 haſtas.
Quid nunc ueſani iaculis leuib9q; ſagittis
Perditis hæſuros nunquam uitalib9 ictus?
Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
Obruat.aut uaſti muralia pondere ſaxi.
Hunc aries ferro baliſtaq; limine portæ
Promoueat.ſtat nō fragilis pro cæſare murus
Pompeiūq; tenet.iam pectora nō tegit armis.

Corporibus:ſcilicet ſuorum. Totæ ruinæ ſ.murorum erant pro telis Seuæ. Robora:ligna munimēti. Moles:ſcilicet ſaxa. Hoſti ſeq; ipſe minatur:nā ſepæ ſimulabat ſe uelle præcipitem dare:& interea illi pedem referebant. Sude:pro ſudibus: Sudes proprie dicitur palus præuſtus ut durior ſit. Conto:haſtili. Amputat:præcidit enſe manus eorum qui ī aſcēdere uellent aggerem. Caput obterit:ſaxis. Fragili compage .i.fragili galea & galeæ iunctura. Vt primum cumulo:ſimilitudo ſic ſeua pugnabat contra hoſtes:ſicut pardus:ubi uulnus acceperit ſæuior fieri ſolet. Cumulo creſcente:cum iam tot cæſi eſſet ex hoſtibus & etiam corporibus quæ e turrib9 cōiecerat in hoſtes ut cumulum feciſſet æqualem munimētis: tunc ille tranſiliuit agili ſaltu:nō aliter q̄ pardus ſolet per media arma & uenatorēs tranſilire. Arma ſcilicet hoſtium. Rapit:raptim trahit. Et ſūma ua.ideſt per ſūmitatem telorum. Tunc denſos:& cum trāſiliuiſſet cum ſumma omnium admiratione uallum:& cadauera; quaſi rem geſſiſſet ſupra uires humanas admirati ſunt omnes.& quæcunq; toruo uultu cōſpexiſſet: illi pauorem incutiebat. Comprehenſus:coartatus undiq;. Omni bello:oī exercitu rem pro perſona poſuit. Inter cuneos:ītet ordines & manipulos Pompeii. Vincit quem reſpicit:quia hoſtes oculos eius ſuſtinere non poterāt Iamq; hebes:iam enſis Sæue cruentatus:lubricus factus erat:ita ut hoſtem uulnerare nō poſſet:& obtruſus erat crebro ictu:adeo ut hoſtem nō uulneraret:ſed nimia ui cōfrigeret. Hebes:obtuſus nimio & crebro ictu. Craſſo ſan.qa lubricus erat. Enſis opus:qa opus enſis ē ut īcidat:nūc āt mēbra frangebat. Illū tota premit moles .i. in eū totus exercitus cōuerſus erat. Incerta manus.i.oēs milites eū uulnerarūt:ita tamen ut uulnus ad uitalia nō pueniret

Parq; no.fortuna:par ſēp de duob9 dr̄:ſicuti hoc loco ꝓ uno uniuerſū exercitū pōpeianum ponit: ꝓ altero ſolū Seuā. Concurrere:manū cōſerere. Vmbo:clypeus:umbo āt ꝓprie eſt media ps clypei eminētior. Et galeæ fragmenta:qa iā tot ictib9 pcuſſa erat galea:ut fracta ī ipſis tēporibus īprimeret̄. Peruſſerunt:exulcerāt. Cōpreſſa:ipſius Seuæ telis. Nec quiſquam:ſenſus eſt:denſæ inquit haſtæ corpori ſeuæ infixæ ipſum & uitalia præcipue tāquam ſylua protegebant. Nudis:iam detectis uitalib9. Quid nunc ueſani:nunc apoſtrophat Lucanus ad Pompeianos illos reprehendens ꝙ putant poſſe interfici telis lacertorum uiribus immiſſis: ſed hoc fruſtra tentant:nam ad opprimendum tantum uiri robur neceſſe eſt ut tormenta ī illum mittantur. Veſani: male ſani. Leuibuſq; ſagittis:hæc tela huiuſmodi nunq̄ ad uitalia penetrabāt. Aut tortilibus.i.tormentis torquant̄:ſicut falarica maioris teli genera: quæ neruis ac funibus torquent̄:quæ ideo falaricæ ſūt appellatæ:ꝙ a falis ideſt turribus ligneis mittāt̄ ut conſule ante falas:ideſt turres ligneas. Vibrata:coruſcata. Muralia:ideſt pondera ad inſtar muri ī illum reuoluta opprīment eum. Aries ferro:pro aries ferratus. Baliſta:a βαλλω:ideſt a iaciendo inſtrumenta ſunt:quibus maiora ſaxa mittuntur:ut inquit Nonius Marcellus. Stat non fragilis:poſtquam Pompeianos increpauit:nunc reddit ad id quod inſtituerat. Seua non unus miles erat:ſed quaſi murus qui pompeianis obiectus eſſet. Pompeium ten. ſcilicet ne poſſit erumper̄. Iam pectora:iam ita ſpernebat uitam ſuam & hoſtium tela paruifaciebat:ut clypeum cum cæteris armis abiecerit: & ſolo corpore telis hoſtium reſiſteret:ideo abiecit clypeum:ne leua ocioſa eſſet. Armis:ideſt ſcuto:nam arma de ſcutis dicuntur eo quod armos tegant.

Ac ueritus credi cly. declarat quod dixit armis uacasse: ociosam fuisse sinistrā: loris clypei īpeditā: ne cū hostibus pugnar&. Culpa sua: si se clypeo proteger&. Obit. i. adit: ut manus obit magistratus: idē ad it. nā ob pro ad ponit. Densāq; ferēs: per similitudinē ostēdit qualis fuerit Sæua: quale dicūt cæte uide/ri cuius tergo innascit sylua. Cæte autem ē genus maioris piscis adeo imēsi: q; dicunt eminere tergo supra maris undā: & nōnūq; tergo eius syluas inasci: quæ quum mouet & sylua moueri uidetur. Nearchus au/ctore Strabone libro quintodecimo magnitudinem cætorum uicenum & ternum passuum esse refert

Ac ueritus credi clypeo leuāq; uacasse
Aut culpa uixisse sua tot uulnera belli
Solus obit: densamque ferens ī pectore syluā
Iam gradibus fessis ī quem cadit eligit hostē.
Pars pelagi mōstris: libycæ sic bellua terræ
Sic libycus densis elephas oppressus ab armis
Omne repercussum squalenti missile tergo
Frangit & hærētes mota cute discutit hastas
Viscera tuta latent penitus citraque cruorem
Confixæ stant tela feræ: tot facta sagittis:
Tot iaculis unā nō explent uulnera mortem.
Dictea procul ecce manu cortynis arundo
Tenditur ī sæuam: quæ uoto certior omni
In caput atq; oculi leuum descendit in orbē.
Ille moras ferri neruoꝝ: & uincula rumpit
Affixam uellens oculo pendente sagittam
Intrepidus telumq; suo cum lumine calcat
Pannonis aut aliter post ictum sæuior ursa
Cū iaculum parua libys amentauit habena
Se rotat in uulnus: telūque irata receptum
Impetit: & secum fugientē circuit hastam.
Perdiderat uultū rabies: stetit imbre cruento
Informis facis: lætus fragor æthera pulsat
Victoꝝ: maiora uiris e sanguine paruo
Gaudia nō faceret cōspectu ī cæsare uulnus

ita quum moueretur Sæua quasi secum syluā ī corpore gestare uidebat. Gradib9 fess. qa exhausto sā/guine non poterat diutius persistere. Libycæ sic belua: alia similitudo queadmodum inquit in libycis agris uenatores persequuntur elephantes: & te/la quidem in terga mittunt: quæ lic& corpori figātur tamen ad uitalia non ueniunt: eodem modo in pugnādo se hēbat Sæua. Elephātes ī italia anno urbis cōditæ qudrigētesimo secundo ī lucanis primū bello epirotico uidit: & boues lucas inde dixit: ut inquit Solinus capitulo trigesimo octauo. Missile: hostile. Repercursum: retro incussum. Squalenti: duro & aspero tergo. Mota cute discutit hastas: quia quum se excusserit eiecit tela leuiter fixa.
Viscera tuta latent: uitalia membra. Citraque cruorem: id est nondum peruenientia ad cruorem.
Stāt: erecta sunt. Non explent: idest multa uul/nera non sufficiunt ad unius mortem. Dictea p̄/cul: & quum ita star& immobilis: ecce sagittator q/dam speculatus locum armis nudum sagittam di/rexit: & oculum cuspide traiecit. Cortynis arūdo sagitta cortynensis a cortyna ciuitate cretæ: de qua Virgilius: Perducāt aliquæ stabula ad cortynia uaccæ. Dictea: id est cretensi. nā dicte mōs est creten/sis: ut refert Strabo: Vnde dicteus dictea dicteum. Constat cretenses sagittandi fuisse peritissimos. Nā ut inquit Solinus capitulo sexto decimo: Creta pri/ma remis ac sagittis potuit: prima litteris iura iun/xit Pyrrhico ꝑpertore: equestres turmas: prima docuit lasciuas uertigines implicare: ex qua disciplina bellicæ rei usus datus: ideo per excellentiā dixit cortynis. Tēdit: dirigit. Certior ōi uo. qa plus effecit q̄ sperabat sagittator. Ille ubi sensit se uulneratum extraxit sagittā cū oculo: & terræ ipactā pedib9 calcauit. Moras et: ꝑ id est. fit. n. epexegesis uidelicet uincula neruorum: quæ cuspidem sagittæ retine/bant: sed neruos oculi radices appellat: quia acerbis neruis quibusdam quasi radicibus stabiliti sunt: id/eo dicit fuisse moras telorum. Pannonis haud aliter: non aliter telum euulsit cum oculo q̄ ursa liby/ca: quæ ubi sagittā in corpore acceperit tentat ipsam dētibus oculis euellere. Pānonis ursa: est quā uul/go dicimus ungariam. magnæ ibi ursæ nascuntur. Pannonia: ut inquit solinus capitulo trigesimo quarto uiro fortis & solo læta est: procedit in noricum usque agrum: deinde Mœsiæ coniungitur. Libys: id ē uirgo libyca uenatrix: sic Virgilius appellat: & dicit consuetudinem esse libycarum uirginum agitare fe/ras: uidelic& Virginibus tyriis mox est gestare pharetram. Libs. is. masculini generis ē. Libys uero fœmi.
Amentauit: iaculata est & contorsit. Habena parua. habena proprie amentum dicitur quo digiti ia/culantis immissi uehementiorem ictum inferunt: unde uerbum est amentare: id est iaculari. Impetit: ī uadit: scilic& dentibus. Secum fugientem: quia dum se mouet mouetur & sagitta. Perdiderat uultū rabies: postquam cum oculo sagittam euulsit adeo efferatus erat effectus Sæua: ut iam uultū omnino mutauerit. Perdiderat: inflammauerat. Imbre cruento: quia euulso oculo sanguis continuo effusus est.
Lætus fragor: clamorem inquit sustulere pompeiani existimantes nūc demum Sæuam letiferum uul/nus accepisse. Maiora uiris e sanguine paruo: non maius gaudii habuere pompeiani: quum uiderunt sā guinē ex oculo uulnerat sæue exire q̄ si sāguinē uidisset ex corpoř Cæs. exire. Sāguie puo. i. unius militis.

Ille tegens alta:quū prope modū deficere uideretur Sæua simulauit lassitudinē quandā:& quasi uultu mitior factus ita allocutus ē hostes:Parcite inquit mihi iam uobis cedenti nō opus est tela in corpus meū contorquere:nā satis erit ad mortē si fixa corpori tela euulseritis:cū his enim oīs sāguis exibit:& uita mea discedet:sed anteq̄ hæc faciatis:obsecro ut me afferatis in exercitu uestro:ut exēplū ōnibus potius sim militibus pōpeianæ partis cōprobatæ:q̄ honestæ mortis:hæc quū dixisset quidā Aulus d̄mēs credidit ita eē ille accessit ad Sæuā:& mediū compressus armis oībus credebat se posse illū in castra Pom.subleuare:sed non prouidit mucronē:quē ille tectū habebat quo ad ī iugulū eius transfixit:& ipso occiso sic īquit:eat quicūq; Sæuam uictum putabit. Alta.i.profunda.Vir.Premit altum corde dolorē. Suppressum tectum. Virtute remota.i.uirilitate:qa nō iam sicuti uir fortis:& robustus:sed tāq̄ mitior factus ꝓpe modum effœminatus erat. Parati.s.tela in meum corpus cōiecere. Auertite:remouete. Hinc:a corpore meo. Iam uulnera nil sunt.q.d.satis uulnerum est. Nō eget ingestis.s.telis:sed euulsis. Et magni uiuētē:nā exēplo meo alii moueri poterunt ut Pom.partes Cæsaris anteponā:exēplum:ut quē admodū ipē Cæsar reliquerit ī articulo mortis:ita alii imitentur eum. Quasi mortis ho.qa malo se qui partes Pompeii q̄ honeste mori.i.fortiter In felix uno uerbo exitium rei futuræ declarat.significat enim illum moriturum. Fulmineum coruscātem. Recto:erecto. Membraq;:quia medius cōplexus credebat se sublaturum hominē. Incaluit uirtus:ociso Aulo rediere in corpore uires.uisus est recepisse quodāmodo robur:quod amiserat. Incaluit.i.durior reddita est. Vna cæde:pro unius cæde. Soluat ait pœnas:iam non demissa uoce loquebatur:sed toruis oculis & acriori uoce. Pacem gladio:aliter inquit pacē Pom.habere non poterit a militibus Cæsaris:nisi ille d̄positis armis cæsarem adorauerit. Isto:id est meo. Similem uestri:scilicet creditis esse Sæuam:ut sic ignauus sit & mortem timeat:sicuti uos o Pompeiani.q.d.non. Segnem:timidum. Ad fata:ad mortem. Pōpeii uobis minor:ego īquit plus amo fortiter mori q̄ uos defendere Pompeium:causamq; senatus. Simul hæc effatus:prospexit:& uidit puluerem:q erectus erat cū Cæsare clamore audito strepitu:& flagore belli ad subsidium propabat castello laborāti p̄stādū. Adesse cohortes:qa iā senserāt expugnari castellū. Dedecus hic belli:hic puluis belli:hic puluis fecit:ne tātū d̄decus admitterēt Pōpeiāi ut uni sæuæ totus exercitus cessisse uideret̄. Subducto qui marte:discedētibus pompeianis statim cecidit præ lassitudine Sæua. Dabat uires.i.fortis erat:dū pugnar&:qa nō sētiebat sāguinē effundi. Defectū:uiribus corporis uacuū. Ac uelut inclusum:ipsum hūeris gestabāt non aliter q̄ simulacrū aliquod deoꝝ. Viuā spēm:tāq̄ uiuus:qa adhuc uiuebat. Euellere:extrahere. Exornātq; deos.s.his telis e corpore Sæuæ euulsis. Nudum martē:simulacrum martis:quod sine armis relictum fuerat armis Sæuæ instruxerant:quasi ea tum demum digna essent:qbus mars armaretur. Felix hoc noīe famæ:o q̄ta felicitas:& gloria fuiss& tua o cæsar:si hæc tua uirtus ꝓ libertate populi.ro.pugnass&:ut hostes populi.ro.uicistes non ciues pro tuenda seruitute fudisses. Durus hyber.i.hyberus populus hispāiæ. Cātaber:populus ē hispaniæ:quē:ut refert Suet.& Stra.li.iii.Augustus opp̄ssit. Exiguis:q uteret̄ breuib9 armis. Teutonus:populus germaniæ:quē Cæs.uicerat.

Ille tegens alta suppressum mente furorem
Mitis & a uultu penitus uirtute remota
Parcite ait ciues:procul hinc auertite ferrum.
Collaturæ meæ.nil sunt iam uulnera morti.
Non eget ingestis sed uulsis pectore telis:
Tollite & in magni uiuentem ponite castris.
Hoc uestro præstate duci sit sæua relicti
Cæsaris exemplum potius q̄ mortis honestæ
Credidit infelix simulatis uocibus aulus.
Nec uidit tecto gladium mucrone trementē.
Membraq; captiui pariter laturus & arma
Fulmineum mediis excepit faucibus ensem.
Incaluit uirtus:atq; una cæde refectus
Soluat ait pœnas sæuam quicunq; subactū
Sperauit.pacem gladio si quærit ab isto
Magnus adorato summitat cæsare signa:
An similem uestri segnēque ad fata putatis?
Pompeii uobis minor est causæque senatus
Quā mihi mortis amor:siul hec effat̄ & alto
Cæsareas puluis testatur adesse cohortes.
Dedecus hic belli magno crimenque remisit
Ne solum totæ fugerent te sæua cateruae
Subducto qui marte ruis:nā sanguine fuso
Vires pugna dabat.labentem turba suoꝝ
Excipit:atq; humeris defectū īponere gaudet
Ac uelut inclusum perfosso in pectore numen
Et uiam magnæ speciem uirtutis adorant.
Telaq; confixis certant euellere membris.
Exornantq; deos ac nudum pectore martem
Armis saeua tuis:felix hoc nomine famæ
Si tibi durus hiber:aut si tibi terga dedisset
Cantaber exiguis aut longis teutonus armis.

Non tu bellorum:sed qa cā tua minus honesta erat:iō nō potes gloriā cōsequi:quā tribuissēt romani siue de germanis:siue de gallis hostibus triūphū cōsequi uoluisses. Spoliis.s.armis. Vlulare triūphis:sicuti mos erat ouātē ducē q equo uehebat̄ ad capitolium sequētes milites clamarēt:io triumphe & ululātes sequebant̄ eū:unde ouationē dictā uolūt ab hac uoce io io.sed tamē ouatio et triūphus differūt.nā ouatio ei dabatur:qui hostes ī fugā uertiss&:Triumphus uero his q hostes cecidissent. Infelix q̄ta d.qui hæc premia uictoriæ cōsequētur pro libertate pugnāt.Tu uero cōtra libertatē ꝓ seruitute pugnasti:ut patriā ī seruitute r̄digeres.

Non tu bellorum spoliis ornare tonantis
Templa potes:nō tu lætis ululare triumphis.
Infelix quanta dominum uirtute parasti:
Nec magis hac magnus castrorum pte repulsus
Inter claustra piger dilato marte quieuit:
Quam mare lassatur cū se tollentibus euris
Frangentē fluctus scopulū ferit:aut latus alti
Montis adest:seramq sibi parat unda ruinā.
Hinc uicina petens placido castella ꝓfundo
In cursu gemini martis rapit:armaq late
Spargit.& effuso:laxat tentoria campo:
Mutādæq iuuat permissa licentia terræ:
Sic pleno padus ore tumēs sup aggere tutas
Excurrit ripas:& totos concutit agros.
Succubuit si qua tellus:cumulumq furētem
Vndarum non passa ruit tunc flumine toto
Trāsit.& ignotos aperit sibi gurgite campos.
Illos terra fugit dominos:his rura colonis
Accedunt donante pado:uix prœlia cæsar
Senserat elatus specula quæ prodidit ignis.
Inuenit impulsos presso iam puluere muros.
Frigidaq ut ueteris deprendit signa ruinæ
Accēdit pax ipsa loci:mouitq furorem
Pompeiana quies:& uicto cæsare somnus
Ire uel ī clades properat:dum gaudia turbet:

Nec magis hac magnus:Pom. sicuti ante dictum unius Sæue decertatiōe:locum obtinere non potuit:sed nihilo minus tentauit alia parte:si qūo posset erumpere:neq enim q sibi hac parte exire non licer&:ideo a proposito suo deterritus est.dicit aūt per similitudinē multo etiam auidiorem erūpendi factū Pom.q̄ ante fuerit sicut fluctꝰ maris quū semel inuaserit scopulū assiduo impulsu:tandem illud euertit:ita & Pom.a proposito suo non destitit. Parte ca.ubi cōstiterat Sæua. Dilato marte:interposita pugna. Frangente sco. Vir. Inq sinus scindit se se unda reductos. Latus adest scilic& oppositum fluctibus. Seram ru.uidelic& euerso tādē scopulo a fluctib.qa impellit āteq̄ euertere possit. Hic uicia petēs:capto erūpēdi cōsilio Pō.tegmēta galeis milites pare iub& ex uiminibus deinde aggerē:& leues armaturas milites in scafas ī posuit:his ita peractis sexaginta cohortes ex maximis castris præsidiisq educit p eā munimētorum ptē q̄ ad mare pertinebat:& his īponit:q̄ fieri uelit:eodēq quibusdā hōestis aggere & leuis armaturæ militibus ire iub&:& quasdā ad dyrachiū ubi naues p̄paratas hēbat. Castella profundo petēs:castellū illud remotissimū erat:& longissime aberat a castris Cæsaris:& quasi p̄sidiū erat qd' munimētū Cæsar hēbat ad hoc castellū:quia spabat resistere cæsarianis īpetū fecit Pom.existimās q lōgius aberat Cæs. hac parte facilius erūpere posse:& qa pertinebat ad mare:ps illa maris quā inuader& oportuna uisa est qa ī ptāte Pom.oīs regio erat. Vicina castella:id ē munitionis ptē:quæ ad mare pertinebat. Gemini martis:terrestris & maritimi.nā lx.cohortes misit a maximis castris & p̄sidiis Cæs. Vel incursu.id ē cū impetu. Armaq late sp.postq̄ semel castella cepit:arma spargit:qa iuuabat eū libero campo posse uagari. Effuso cāpo:ꝓ ipse effusus per campū. Iuuat.s.Pom.nā sic fieri solet:ut qui diu ī angustiis obsessi fuerint:postq̄ semel data licentia fuerit maxīa lætitia afficiūtur. Sic pleno padus ore:p similitudinem ostēdit qūo longe lateq uagaretur pom.exercitus:postq̄ data est ptās erūpendi:quēadmodū padus quū inflatus fuerit:si partē aliquā aggeris euertit:deinde effuso amne discurrit:ut ui nulla retineri possit. Super aggere:quū semel aggerem supauerit. Concutit:cōmouet & dissipat totos agros:sic Vir.Sata læta boumq labores diluit &c. Siqua tellus:qa paruo ēt ore simul facto continere pōt undationē fluminis. Succubuit.i.euersa est. Gurgite.i.fluctu & undatione. Ignotos cam.i.pquos antea fluere nūq̄ consueuerat. Illos terga fugit:Iurisconsulti de alluuione allegāt hæc carmina:q unda si ab una ripa ad alterā agrū detulerit:illius ager est ad quē uuda detulerit.

Vix prœlia cæ.qa ut diximus castellū hoc lōgissime a maxīs castris cæsar aberat:post lōgū tēpus tādē tumultu & clamore militū exercitus Cæsar ad suos ut ꝓpere subsidiū dar& uenit. Specula:ex edito loco sic.n.cōuenerat:si forte hostes īuaderēt:ex specula ignē accēderēt:ut signo dato posset cū p̄sidio subuenire labētib. Elatꝰ:sublatꝰ. Inuēit īpul.sꝯ' iā euerterat castellū illd' Pō.& late agros tenebat:noua ēt castra po fuerat:sūma qete cāpos Pō.tenebat exercitus. Impulsos:euersos. Presso:cōpresso:qa iā puluis ī unū cōpactus erat.significat.n.multo ante euersos fuisse muros. Frigida:in cinerem soluta. Accēdit pax ipsa Indignatus est Cæsar q iam hostibus tuto carpere sōnū licer&. Ire ī clades:id est ruere ī apta discrimia.

Torquato ruit inde minax:qui cæsaris arma
Segnius haud uidit quā malo nauta tremēte
Omnia circeæ subducit uela procellæ.
Agminaque interius muro breuiore recepit:
Densius ut parua disponer& arma corona:
Transierat primi cæsar munimina ualli:
Quū super e totis emisit collibus agmen:
Effuditq; acies obseptum magnus i hostem:
Non sic ætneis habitans in uallibus horr&
Encheladum spirāte noto cū tota cauernas
Egerit & torrens in campos defluit ætna
Cæsaris ut miles glomerato puluere uictus
Ante aciem cæci trepidus sub nube timoris
Hostibus occurrit fugiens inque ipsa pauēdo
Fata ruit:totus mitti ciuilibus armis.
Vsq; uel in pacem potuit cruor ipse furentes
Dux tenuit gladios:felix ac libera legum
Roma fores:iurisq; tui uiciss& in illo
Si tibi sylla loco:dolet heu:semperq; dolebit:
Quod sceleꝝ cæsar prodest tibi sūma tuoꝝ:
Cum genero pugnasse pio ꝓh tristia fata
Non uticæ libyæ clades hispania mundæ.

Torquato ruit:qui in frōte castroꝝ cōstiterat cū legione una. Torquato.s.legato Pom. Qui cæ.arma.i.impetū & plia.i.qui segnior fuit ad ꝓuidēdū Cæs.impetū q̄ solet esse nauta:quū tyrrhenū mare uentoꝝ tēpestatibus tollitur. Subduxit:cōtraxit oīa uela:quia quū uentus nimius iuaserit nullū ē maius ac perfectius remedium. Circeæ procellæ:tyrrhenæ tempestati.Circes domus i campania fuit:ut inquit Solinus capitulo octauo.Caius celius Oetæ tres filias dicit Angitiam:Medeam:Circen:Angiciam uicina fucino occupauisse:ibiq; salubri scientia aduersus morbos resistentem deam habitam:Medeam a Iasone buthroti sepultam:filiumq; marsis imperasse:Circen circeos insedisse montes carminū maleficiis uarias imaginum facies mentionem:hanc etiam ueneficam finxere poetæ:ꝙ illos qui etiam appelleret ad littus suum in uaria ferarum genera uenenis cōuerteret. Virgilius hanc insulam heam appellat ab horrore transeuntium.nam he interiectio est expauescētis:huic ideo insulæ nomen impositum fuit.

Agminaq̄ iterius:& relictis maioribus castris se recepit in interiora:nā gemīo uallo castra circunderat:relicto ergo exteriori uallo se recepit ad interius:ob hāc cām ꝙ pauci facilius breuiora castra defēdeē poterāt:q̄ altiora. Arma:ꝑ armatos milites. Densius.i.ualidius. Corona.i.ābitu castroꝝ:q̄a in coronæ modum cōstiterant propulsantes hoste ex omni parte castroꝝ. Trāsierat primi:uallū relictū a pompeianis īpetu suo Cæsar cū exercitu trāsiuit. Quū sup e totis:sed Pom.qui inde haud procul castra noua posuerat legiones a mediis castris subduxit:& repente suis subsidio affuit.Milites uero Cæs.ꝙ iā erupant prioris ualli mūiméta cū fugere uellēt & timerēt instante exercitu pompeiano in hostes dū fugerēt ruebāt:siue exterius fugere uellēt circundati erant a Pom.si uero interius i torquatū incidebāt:unde ī medio pars militū capta est. Suet. dicit nō instāte Pom.cæsarē negasse eū uicere scire:sed alii dicūt hoc eē factū pietate Pom.q̄ suis ciuib. pcere uolebat:i q̄ sentētia ēt Lucanus uidet eē. Nō sic ætneis:dicit nō minore īpetu iuasisse pōpeiū cæsarē qui maiori uallo inclusus erat:q̄ solet inuadere uicinos flāma ex mōte ætna emissa:nec miore terrore pculsos eē Cæs.milites:q̄ illi terreē emissis flāmaꝝ apicibus ex ætna mōte q̄ sæpe regionē illā uniuersā deuastare uidet.nā catanēsium colles alto exundarūt cinere ætnæ:qui aliqdo illis magno afficiēs merore posterioribus ānis magnū terris attulit beneficiū:quippe tam læta reddidit illis uineta & singulari bōitate fructuosa:ut reliqua nulla uini nobilitate eis cōparabilis existat:ita refert Strabo li.vi. Habitās.s.populus siculus. In uallibus ætneis.i.sub radicibꝰ mōtis ætnæ:secūdū fabulas Encheladus unus ex gigātibus:q ausi sunt bellū inferre ioui:quē uictum sub mōte ætna posuisse fertur iupiter:& cū ille nimio pondere pressus defessū latū mutare uoluerit:mons totus tremit:& statim flāmarū ingētes globos uomit:ita ut regionē illā plerūq̄ depopuletur. Glomerato puluere.i.imminēte Pom.cū exercitu magno & imēsa legione. Cæci timoris:q̄a cæcos hoīes facit:quia aliquādo hoīes ita obliuisci facit:ut quid cōsilii capiāt nesciant. Hostibus occurrit:si exterius Pō.si interius Torquato. Fata ruit:dū ruit fata:in fata ruit. Vsq̄ uel in pacē:etiā usq̄ ad pacē:q̄a uicto Cæs.deinde pax fuiss&. Ipse furentes:hæc sūt uerba Pom.qui dixit.Parcite inquit ciuibus uestris. Felix ac libera regū:deplorat hic Lucanus euersam libertatē romanā:dicens pietatē Pom.illi nocuisse. Libera fores si Sylla:si hanc uictoriæ occasionē talis imperator consecutus ess&:qualis erat Sylla:actū erat de Cæsare:& libertas conseruata fuiss&. Dolet heu semper:semper inquit quotiēs meminerit Lucanus dolebit ꝙ Cæsar cum pio genero pugnauerit:nam hæc causa fuit:cur scelera sua Cæsar implere poss&. Scelerum tuorū:quia cum pio genero pugnasti:ideo scelera tua impleta sunt. Proh tristia fata:in deploratione consistit ostēdens multa deinde mala:innumerasque clades prosecutas fuisse:quia hoc loco Pompeius uincere uoluerit. Tristia:infelicia:infausta. Libyæ clades:ubi reliquiæ exercitus uictæ sūt cū Catone. Hispania mūdæ:ubi ē uictus Gn.Pom.& Sextus Pompeius:sed Gn.Pom.occisus ē.Sextus āt ꝓfugit i siciliam.

Et infando pollutus san.nec ēt Pō.fuiſſet ī Nilo flumine truncatus:cuius cadauer ꝓiectus ē in ūdas flu minis:nā ſic factū ē ut poſt bella ciuilia ī theſſalia geſta ſe Pō.receperit ī ægyptū:fretus ꝙ bene meritus erat de rege Ptholemæo &c. Infādo ſanguine: nō pō.ſed ſāguie īfādi Ptholemæi parricidæ regis. Phario rge .i.Ptolemæo rege ægypti.nā pharos īſula ē ægypti. Nec iuba mar.ſic.n.factū eſt cū rex Iuba q partes ſe natus populiꝙ Ro.ſequabaꝛ uictus ē a Cæſ.in Africa:nā Iuba & petreius:ut rfert Apianus:pceptis his ꝗ geſta fuerāt a Cæſ.cū nec fugam aut ſalutē ulterius ſperare poſſet. Inedia uulneribus quie ſe adinuicē tā dem confecere. Nudus:īſepultus. Mar.ha.mar/ maria eſt ps Libyæ:Marmaridæ ut iqt Strabo cyre næ plu.accedētes uſꝙ ad hāmonē ptendūt. Placaſ ſet umbras pœnoꝝ:nā mors huius Scipionis q ab il lo ſuperiore deſcenderat uiſa ē quaſi placare ūbras pænoꝝ:q cæſi fuerunt a maioribꝫ ſuis:& ꝗſi īferias daret umbris cæſoꝝ.Lucius.n.Scipio qui bello ī Li bya geſto contra cæſarem cōſtitutus Impator fuit: Apiano auctore hyemē in mari agēs hoſtilibꝫ naui bus a caſu obuius peregregie ſe geſſit.donec ſupata eius claſſe ſe ipſum īteremit:ſpōteꝙ ī mare præcipi tem dedit:& cū hoſtes perprius ſupueniſſēt:iterro garentꝙ ubi eēt īperator:ipſe reſpondit īpator be/ ne ſe hēt:fortiter potius mori uoluit ꝗ turpiter ui/ uer. Caruiſſet uita:ætas noſtra nō caruiſſet Catōe qui poſtꝗ uidit ꝓfligatas eē pōpeii partes ſupereſſe rīpu.noluit:ſed ipſe ſibi mortē ī Vtica cōſciuit:un de uticenſis ē appellatus:nā Cato ac Scipio:ut rfert Plutarchus:poſt pharſalicam pugnā ī Libyā profu gerunt:& ingentibus ibi copiis coactis ex Iuba:qui opē atꝙ auxilio miniſtrabat cōtra eos Cæſ.expedi/ tionē egit:Scipiōis exercitu ſupato:Catonē ut uiuē tem reciperet ſūmo ſtudio cōtendit. Vticā:quā q/ dē urbē cū ille præſidio teneret minime prœlio in/ terfuerat.poſtꝗ Cæſar Catonē ſibi mortē cōſciuiſſe cognouit acriter idoluit.tūꝙ inqt Cato tibi ꝓ mor te iuideo.nā & tu mihi ꝓſalute īuidiſti. Vltimus eſſe.d.p.uidelicet ſi Pō.uincere uoluiſſet. Exiꝛ po. .m.ph.uidelicet ut ī pharſalia bellū ciuile cōmitteꝛ tur:quod poſtea factum eſt: nā ita fata uolebant ut ibi ſanguis Romanus effundereꝛ: quod euitari nūc potuit:ſi Cæſarē Pōpeius uiciſſet. Deſerit auerſo poſ.poſt cōplorationē libertatis romanæ ꝓſeqtur narraꝛ qd nā īſtituerat Cæſ.ubi uidit oīa ſibi aduer

Fleſſet.& infando pollutus ſanguine nilus
Nobilius phario geſtaſſet rege cadauer.
Nec iuba marmaricas nudus preſſiſſet harenas
Pœnorūꝙ ūbras placaſſet ſāguine fuſo
Scipio:nec ſancto caruiſſet uita catone
Vltimus eſſe dies potuit tibi roma malorum:
Exire e mediis potuit pharſalia fatis.
Deſerit aduerſo poſſeſſam numine ſedem
Cæſar & emathias lacero petit agmine terras.
Arma ſecuturum ſoceri quacūꝙ fugaſſet
Tentauere ſuo:comites deuertere magnum
Hortatu:patrias ſedeſ atꝙ hoſte carentem
Auſoniam ut peteret: nunquā me cæſaris iqt
Exemplo reddam patriæ:nunqꝙ uidebit
Me niſi dimiſſo redeuntem milite roma.
Heſperiam potui motu ſurgente tenere.
Si uellem patriis aciem committere templis:
Ac medio pugnare foro:dum bella relegem
Extremum ſcythici tranſcendā frigoris orbē
Ardenteſꝙ plagas:uictor tibi roma quietem
Eripiamꝛ qui me premerent te prælia fugiꝛ
Ah potius ne quid bello patiaris in iſto
Te cæſar putet eſſe ſuam:ſic fatus in ortus
Phœbeos conuertit iter:terræꝙ ſecutus

ſa:ex his locis ſtatuit diſcedeꝛ:& in Theſſaliā rcepit exercitū:qa fata ibi uolebant bellū ciuile cōmitti. Se dē.uidelicet Epirū. Aduerſo numie.iſelici fortūa. Tētaueꝛ ſui:hic dicit cōſiliū habitū fuiſſe ī exercitu pō peii & cū ibi cōſultareꝛ:qd nā potiſſimū agēdū eſſet: nōnulli fuerūt q cēſerēt Ro.redeūdū eē:ſed huic ſētē tiæ aduerſus fuit Pō.neꝙ.n.iduci poterat:ut uellet bello īfeſtari Italiā:hāc quoꝙ ratiōnē fuiſſe dicebat: ut ab īitio belli urbē dereret:ne cæſ.illuc exercitū ducēs mœnia urbis bello iuaderet:ergo qd ab initio fece rat ī eo ſe pſtituꝝ aſſeuerabat. Comites:ſenatores:q cū Pō.erāt. Diuertere.i.a ꝓpoſito ſuo uertere & re/ mouere. Auſoniā.Italiā. Nūꝗ me Cæ.nō ītabor īqꝛ Pō.Cæſ.q cōtra leges ro.rubicōnē trāſiuit arma/ tus. Dimiſſo milite.i.exercitu:ſicut leges uolūt. Heſpiā potui:ſi pati poſſē ut bello īfeſtareꝛ Italia.& ro. piculū belli ſubiret.poterā ab ītio huius belli Ro.cū Senatus maneret ī medio foro bellū pficere:ſed quo niā lōge mihi aliena mēs ē:ab hoc ꝓpoſito nō deterrebor prius ꝗ bellū pfeceri. Motu ſurgēte.i.icipiētetu multu belli. Medio foro:ut fecerat Sylla marius Cina & ceteri q urbē iuaſere. Dū bella re.ſed hæc mihi mēs ē.ut extremas orbis terraꝝ ptes potius exercitū ducere ueli.ꝗ bellū ī Italia fiat. Relegē.i.repellā:ūde religati dicunꝛ q ſūt a patria pulſi. Scythici frigoris.i.ſepretriōis.i.qua pteē Scythia: hoc ē uſꝙ ad hipbo reos mōtes trāſibo:uel e diuerſo ibo trās torridā zonā: nā utraque inhabitabilis ē & frigida & calida. Vi ctor tibi ro.ātea cū timerē hoſtes:diſceſſi ab urbe ne te bella ꝗterēt:nūc uero cū nō timeā:ſed uīcere cœpi te bellis iplicabo.q.d.nō faciā: Fugi.ſ.cū iferior eſſē cæſ.nūc uero cū ſi ſupior te ī bellū deducā. Sic fatus ī ortus:nūc deſcribit ꝗ iter fecerit Pō.nā oriētē uerſus exercitū duxit: & p Cādauiā tandē uenit ī Theſſaliā:

Deuia.i.auia ut tutior iret. Cãdauia: cãdauia ut ĩquit Strabo:libro.vii.mõs ẽ q illyricũ Macedoniãq3 disterminat:circa uiã Cãdauiæ lacus ac paludes ad Lychnidũtẽ extãt: ubi copiosa pisciũ habenť salsamẽ taria:sũt & fluuii Ioniũ irrũpẽtes sinũ:& in austq3 uergẽtes Inachus Achelous.& nõnulli alii. Saltus:nam saltuosa ac nemorosa regio ẽ. Thessaliã:hic ita describit thessaliã ut dicat deos uoluisse hãc regionẽ naturaliter inhabitabilẽ esse fortasse:ne bellũ ciuile in ea gereretur. Attolit titan. ostẽdit a sole nunq̃ illustrari ullo ãni tẽpore:sed claudi ab oĩbꝫ ptibꝫ mũdi:uidelicet oriẽte occidẽte meridie & a seotẽtrione:& undiq3 mõtibꝫ ita circũdatã eẽ:ut nec die qdẽ ĩtegrũ uidere possit. Sũma poli.i. cũ altius ad sẽptẽtrionẽ quodãmõ uergẽs nasciť sol. At medios ignes.s. a meridie othrix mõs oppositus ẽ radiis solis. Rapidi leõis.i.feruẽtis nã.xv.die Iunii:surgit leo:& circa meridiem sol ĩgrediť leonẽ:ergo tũc feruẽtissimus ẽ sol. Solsticiale caput: nã solsticiũ dŕ ꝙ sol stare uidetur: nec ascẽdere nec declinare p aliquot dies. Zephyrus:uẽtus occidẽtalis. Iapyx. accusatiuo hũc iapyga ẽ uẽtus q apuliã pflat:ũde iapygia dicta ẽ Apulia. Strabo ãt libro. vi. ait Iapyges uniuersos cognomẽ quodã Iapyge duxisse: quẽ Dædalus e cretẽsi mulieŕ suscepisse dŕ ducẽq3 Cretẽsibꝫ extitisse: Iapides uero gẽs illyricis gallisq3 cõmixta: Auctoŕ libro .iiii. Strabone:ab Augusto cæs. sũmo cũ labore debellati sũt:& ut.vii. refert libro iapides ĩ Albio monte siti sũt q alpibꝫ posterior ẽ excelso admodũ: hĩc ad pãnonios & Istrũ:hĩc ad adriaticũ mare ptinẽtes: iapidicus cursus stad.M.cõtineť. Aduersus:qa ab occidẽte pflat:ideo oppositus ẽ pindo: & ut ĩqt Gellius aduersus Eurũ spirãre uideť. Et maturato.p.quia mõtes oppositi sũt ideo ibi citius sol occidit. nam mõtes obstãt ne possit splẽdoŕ suo illustrare thessaliam. Precidit. occupat. Maturato uespere.s. citius occidẽte sole:qa sol ĩtercipit pindo: Nec metuẽs nũc a septẽtrione ostẽdit claudi:ut ẽt aerẽ accipe nequeat: ĩ thessalia q habitat nunq̃ uidet maiorẽ ursã q̃ circa polũ uertiť. Imi olympi.i. ĩ uertice montis thessaliæ. Nec metuẽs.s.boreã:unũ seqť ex ŕliquõ: si nunq̃ uidet septẽtrionẽ:ergo nõ timet boreã. Arcton.i. ursã maiorẽ:q̃ circa polũ uergiť anctarticũ. Ignorat ĩ noctibꝫ:qa nũq̃ apparet. Hos ĩter mõtes thessalia ĩter medios mõtes ĩclusa sterilis fuit: nec quicq̃ ,ppe erat p̃ter lacũ flumina montibus circundata tenebantur:ut cursũ nullũ haberent sed tantũ in unũ confluentia crescebant:postq̃ uero hercules euerso monte lacũ aperuit relictus lõcus medio fertilis & amœnitate plenus: unde etiã tẽpe græco uocabulo appellatus est. Strabo autẽ libro nono:dicit cũ littus altiora cãpis haberet loca:noctibꝫ terræ factis abrupta sunt:quæ nunc uocantur tẽpe & ab olympo abscissa ossa hac peneus affluxit in mare: & oram illam siccatam reddidit:postea flumina describit:quæ inde descenderũt. Agri me .la. ager medius.qui nunc rerum omnium feracissimus est:quondam iugibus occupabatur paludibus:anteq̃ inaccessibilis exsicaretur ũda. Premitur:clauditur. Peruia tempe:seruauit declinationem græcam: & nominatiui casus est hoc loco. Tempe loca amœna dicuntur. Peruia:scilicet nunc. Cursus erat:uidelicet inflari & crescere:quia decurrere non poterant necessario inflabantur. Postquam discessit o. sed cum eo Hercules uenit:& diligenter circunspexit locum: cognouit si aqua illa deriuari posset agrum in medio relictum cuiuslibet generis frugum feracissimum fore:& succiso monte olympo ab ossa:aditum aquæ dedit. Grauis: magnus. Manu:idest uiribus. Nereus:mare. Aemathis:ab æmathio rege dicta. Mansura sub undis: quia si undis oppressa mansisset nunquam ibi bella ciuilia gesta fuissent: in quibus totus terrarum orbis cruor fusus est. Achilis æquorei:qui fuit filius thetidis deæ maris:unde mare regnum Achillis appellatur. Et prima:ostendit quæ deinde ciuitates ibi conditæ fuerint postquam stagnum illud exhaustum fuit. Rethea:idest troiana littora a retheo promontorio. Phylace:idest prothesilaus: nam phylace oppidũ ẽ thessaliæ: ubi regnauit ,pthesilaus:q̃ primus fuit:qa usus ẽ ĩ terrã troianã descendere & fata ĩpleuit:nam responsũ erat ꝙ qui primus ĩ terrã troianam descẽderet ille primus occideretur:& occisus ẽ ab Hectore.

Deuia:qua uastos aperit candauia saltus
Contigit æmathiam:bello quã fata parabãt.
Thessaliam qua parte diem brumalibꝫ horis
Attollit titan rupes ossæa coercet.
Cum per sũma poli phœbũ trahit altior æstas
Pelion opponit radiis nascentibus umbras.
At medios ignes cæli:rapidiq3 leonis
Solstitiale caput nemorosus sũmouet othrix
Excipit aduersos zephyros:& iapyga pidus:
Et maturato præcedit uespere lucem.
Nec metuens imi boreas habitator olympi:
Lucentem totis ignorat noctibus arcton.
Hos inter montes media qui ualle premũtur
Perpetuis quondam latuere paludibus agri:
Flumina dum campi retinent:nec peruia tẽpe
Dant aditus pelago: stagnumq3 ĩplẽtibꝫ unũ
Crescere cursus erat:postq̃ discessit olympo
Herculea grauis ossa manu:subitæq3 ruinã
Sensit aquæ nereus melius mansura sub ũdis
Emathis æquorei regnum pharsalos achillis
Eminet:& prima rheteia littora pinu.
Quæ tetigit philace theleosq3:& dorion irã

Ptheleos:ē ciuitas thessaliæ:Ptheleū ut refert strabo libro.ix.ē post Antronē urbē ꝓthesilai. Doriū:s dā mōte:qdā capū eē scribūt:cuius hoc tpe ps nulla monstrať:ut rfert strabo libro octauo:aliq tamē olur ni nūc seu olurā i Messenia ualle iacētē Doriū uocāt illic ꝓpe Oechalia Eurithi ē:q nūc Andania dr̄ nrbq Archadiæ tenuis:cuius nominis est altera i thessalia:altera ēt i Euboea:ex hac ꝓficiscētē Thracē Thamiri ad Doriū a Musis musica fuisse spoliatū cōmemorat Homerus. Ac helos & ptheleon:tum dorion ast tibi musæ Threicio: icideràt thamiri resonoq̄ canore Priuauere uiꝝ:oechalia tū forte profectū. Regis ab eu rythi regno oechaliaq̄ creati. De hoc itidē Lucanus itelligit: Alii autē. Flebile pieridū:qa pierides ausæ sūt ꝓuocare musas cātu:& cōuersæ sūt i picas: ūde ēt adhuc naturā loquacitatis. Trachin i: q̄ habitauit philoctetes:q sagittas Herculis & arcū ꝑ pmio ac cepit:q̄ flāmas rogo Herculis subiecerat: Hercules cū uicisset æth† olia:captus ē amore Ioles:q̄ alio noīe Omphale dicebať:oblitus ē Deyaniræ uxoris filiæ Oenei regis:quā figuli certamine cū Acheloo dimicās sibi matrimonio cōiūxit q̄ uictor fuerit. Deyanira cū se derelictā uideret: i memoria rediit camisiæ:quā a Nesso sanguine lerneæ hydræ ispsā accepe rat: Nessusq̄ uires amoris illā habeř dixit:credidit illa misitq̄ Deyanira hāc uestē ad illū:quā cū iduisset stati uenenū illud ad interiora penetrauit: & uiscera Herculis carpti cōsumabat:donec ille diutius tātū dolorē pati nō ualēs rogū sibi extruxit: & cū superpositus esset:pcepit philoctetæ ut flāmas subiiceret:cuius beneficii pmiū sagittas & arcū suū illi tradi dit:hoc nūc poeta cōmemorat dicēs lāpados.i. facis quā philoctetes cum sagittis Her. ad excidiū duceret. Missus ē āt Achilles q eū acciret.ut pſēria sua excidii troiani facta ipleret. Sophocles:ut iquit Stra.lib. viii. Trachnē phthioticā nomiauit.i.oræ phithioticæ.i.Maliēsibꝰ uicinæ. Larissa:ciuitas potētissima fuit. in q̄ regnauit Adrastus:deīde Achilles. Vir. & Larisseus achilles. larissa ſſæ locus ē:q pēsilis aut obliq̄ dr̄ a plerisq̄:ut referť a Stra.lib. viii. Nūc arāt:ætate iqt nr̄a Lucanus arāt argos:nā metropolis græciæ est:i q re gnauit Agamēnō:argos accusatiuus græcus generis neutri. Veteres ubi fabula:de fabula cadmi superius diximus:quomō cōdēs thebas oēs socii iterfecti sūt a serpēte pter tres tantūmō: inter quos unus Echion hūc sociū sibi assūpsit ad cōdēdas thebas:quas iō uocauit echionias ab hoc socio. Stra. āt refert libro nono phœnices Cadmi comites Boetiā tenuisse & Cadmū arcē cadmeā muro uallasse regnū posteris & Nepotibꝰ suis reliqsse q porro arci Cadmeæ thebas muro cōiūxerūt:regnūq̄ cōseruarūt:plurimoꝝ Boetiorū ipiū adepti. Solinus cap.xii. dicit Amphionē cōdidisse thebas:nō q̄ lyra saxa duxerit:sed qa affatus suauita te homines rupiū icolas:& icultis moribꝰ ad obseqi ciuilis pellexit disciplinā. Vbi: i qua urbe thebarum Agaue filii sui Penthei auulsū caput rogo supimposuit dolēs q̄ tātūmō caput filii abstulisset: Nota ē fabula quō Pentheus relegauerat ab urbe sua & iterdixerat ab agro thebano bacchum: q i patriā cū rediret po pulos oēs sibi supplicare cogebat:& sacrificia colere & celebrare:q̄ orgia appellata sūt: sed cū illū multitudo igēs sequereť mulieꝝ atq̄ uirorū qa sacrificia eius plena erāt libidine:i quibꝰ epulis ac uino traditi erāt oēs:& cū se plusq̄ deceret uino faciassēt:ebrii efficiebanť:& spiritu bacchi dicebanť afflari:Pētheus cui huiusmodi sacrificia displicebāt interdixit bachū a regno suo:sed mater eius puerpera Agaue & Autonoe so ror cū cæteris mulieribus sequebať Bachū: Penteus misit primo famulos:ut bacchū ab agro regni sui ab stereret:sed cum apud eū iuissent capti sunt illecebris & eū cū cæteris sequebatur: Pentheus uero cū satellitibꝰ coactus ē uenire ut bacchū abigeret:ubi cū in cōspectu uenisset:mater Agaue cū sorore autonoe i furorē cōuersæ mater existimauit filiū in aprū cōuersū:mulieres nō prius destiterūt q̄ thyrsis & hastis medium illū discerpsere: mater Agaue quasi uictoriæ premiū caput eius quod apri esse credebat manibꝰ gestans per mediam urbem ouans ibat. quæ cum ad se rediisset structo rogo caput filii cōbussit: & uehementer doluit q̄ reliquum corpus habere non posset:ut integra filii membra sepulturæ mandaret. Exul:a se ipsa alienata: uel exul rſpicit ad illud quod Pentheus bachum & omnes qui illum sequebanť ab agro suo interdixerat & abigerat:ergo quasi exul erat interdicto Penthei. Pentheos:genitiuus græcus est. Hoc so lum.s.caput. Ergo abrupta:quia semel data uia est stagno. Discessit in amnes.i. in multos flu. deriuata ē. Inde:ex hac thessalia. Parui gurgitis:quia flu. est non ualde latus eas eantis. Fluit ad occasum in pela gus adriaticum Apolloniam uersus: ita. vii. ac. vi. libro a Strabone refertur. Ionio mari: idest ioniū mare. Fortior: scilicet eante. Pater: idest inachus pater iouis quæ isis est appellata & postquam uenit in ægyptum genibus flexis in ripa nili uisa est supplicare Ioui:statim i pristinam formam rediit:uidelic& humanam: nam bos diu fuerat. Aduectæ:scilicet a Iunone:postquam eam dono accepit a Ioue &c.

Flebile pieridum:thrachin.præcioq̄ nefandæ
Lāpados herculeis fortis mœliboea pharetris
Atque olim larissa potens:ubi nobile condā.
Nūc sup argos arāt:ueteres ubi fabula the
Mōstrat echiōias:ubi codā pētheos exul bas
Colla caputque ferēs supremo tradidit igni
Questa quod hoc solū nato rapuisset agaue.
Ergo abrupta palus multos discessit i amnes
Purus in occasus parui sed gurgitis eas
Ionio fluit inde mari:nec fortior undis
Labitur auecte pater isidis & tuus œneu

Pene gener crassis oblimat echinadas undis:
Et meleagream maculatus sanguine nessi
Euneos chalidona secat:ferit amne citato
Mailliachas sparchius aquas: & flũine puro
Irrigat amphrisos famulantis pascua phœbi:
Q uiq; nec humẽtes nebula nec rore madẽtẽ
Aera nec tenues uentos suspirat anauros:
Et qsquis pelago per se non cognitus amnis
Peneo donauit aquas:it gurgite rapto
Apidanos nunq̃q; celer nisi mixtus enipeus.
Accepit asopus cursus:phenisque melasque
Solus in alterius nomẽ cũ uenerit undæ
Defendit citharœdus aquas:lapsusq; superne
Gurgite peneii pro siccis utitur aruis:
Hũc fama est stygiis manare paludibꝰ ãnem
Et capitis memorẽ fluuii contagia uilis
Nolle pati:superꝝque sibi seruare timorem
Vt primũ emissis patuerunt amnibus arua

Gener.s.achelous oeneus Rex Deyanirã filiã habuit: & procis exposuit hoc pacto:ut qui singulari certa
mie uictor esset:ille Deyanirã acciperet in uxorẽ: Achelous cæteros oẽs superauit: deinde superuenit her
cules:qui cũ eo certare cœpit:Achelous se in diuersas formas mutabat: modo in leonẽ:modo in serpentẽ:
tandẽ se cõuertit in Tauꝝ:haud facili labore illũ subigere potuit:tandẽ manus eius conu cœpit Hercules
& non prius dimissit q̃ a capite euelleret:achelous pudore cõpulsus se mersit in ũdas & nũq̃ ãplius uisus ẽ.
Echinadas :insulas quas facit achelous.hæ primis corinthiaci sinus partibꝰ simul & præruptiõibꝰ ache
loi proxiæ sunt auctore Stra.libro octauo:fictionis
est causã quasi acheloũ Hercule debellãte:late ostẽ/
dit li.x. Oblimat.ĩpugnat limo. Et meleagreã: ali
us quoq; ãnis natus est ex hoc stagno.s. Eaneus. hic
flu.preterlabitur Calidona:ubi regnauit meleager:
ũde meleagrea chalidona appellauit. Sanguine nes
si maculatus:Accepta Deyanira: cũ Thebas rediret
hercules uenit ad eaneũ flu.qui forte magnis undis
ĩflatus erat de se nõ dubitabat quĩ facile trãsiret:sed
nesciebat quo pacto traduceret Deyanirã:stati se i/
bi obtulit Nessus centaurus:qui suã operã promisit
ut trans amnẽ Deyanirã traduceret hãc credidit ei
hercules:sed iã amnẽ transierat Hercules: cũ illã in
ripa citeriore uiolare uoluit:illa clamorẽ sustulit cũ
hercules sagittis trãsfixit Nessũ:quas cũ lerneæ hy/
dræ ueneno ĩasparserat:moriẽs ergo cognouit quo
pacto se ulsciceretur.educta interiori ueste tradidit
eã deyaniræ dicẽs:hæc mea uestis uires habet amo
ris:dato opã ut hãc ĩduat hercules:qa stati ad amo/
rẽ tuũ cõuerteret &c. Spchios: alius flu. ĩde cedẽs
Maliacas.i malei sinus in laconia: nã Maleũ laconi/
cũ æquor ẽ ĩ quod Spchius descẽdit. At supra Ma
leã auctore Stra. libro octauo pp aduersos uentoꝝ
flatus nõ tuta fuit nauigatio: ĩde natũ uulgo ꝓuer/
biũ:cũ Maleã deflexeris domesticos obliuiscere.
Amphrisos:ĩter cæteros amnes miscet ẽt Amphri
sus q̃ flu.ẽ Thessaliæ:iuxta cuius ripas Regis adme/
ti phœbꝰ pauit armẽta:qui captus amore filiæ nõ dubitauit se illius armẽti pastorẽ facere: ut hac uia pos/
set libidinẽ suã explere. Phœbi famulãtis pascua.i.Regis admeti thessaliæ. Quiq; nec humẽtes : ex hoc
stagno ẽt anauros flu.nomẽ accepit q; nullã nebulã exhalat:& ubicũq; sũt ãnes illic uenti regnare solẽt:hic
solus erat sine aura:ana significat absq; aura auratis:significat aurã : unde anauros dicitur quasi sine aura.
Rore madentem:quia ignes ætherei rapiunt humorem : & superueniente sole humor ille cadens rorẽ
efficit. Suspirat: sursum spirat. Eat quisquis pelago:quia non suo nomine in mare descendunt: sed no
mine penei. Enipeus:ab erythra præter pharsalon currens in Apidanũ elabitur. Apianus uero in Pene
um. Asopos : seruauit declinationem græcam Asopus percurrens pelagus inter Termopylas ingredit
ut libro nono inquit Strabo. Accipit:scilicet hoc stagno. Solus in alterius: sed unus flu.est qui quan/
uis misceatur Peneo:tamen suum retinet nomen:scilicet titharesus : quem alio nomine Orcon appellant
ut refert Plinius libro quarto: quanuis in eum decurrat Titaresus:tamen non miscetur:sed desuper labi/
tur:non aliter q̃ oleum dedignatur misceri Peneo ne suum nomen amittat : nam penei perlucentes aquæ
sũt.Titahresii uero crassæ qua ex re factum est:ut illi non commisceatur:Verba plinii sunt hæc:in natura
li historia Peneus accipit amnem Orcon:nec recipit:sed olei modo supernatantem:ut dictum est ab Ho/
mero:breui spacio portatum abdicat:peonales aquas dirisque genitat argenteis suis misceri minime per/
mittit. Lucanus tanquam poeta contra historiam sentit & dicit Titaresium & nobiliorem fluuium esse
& dedignari commisceri Peneo. Defendit aquas: idest aquarum suarum nomen. Lapsusque superne
non aliter labitur de super Peneus q̃ si per siccam terram deflueretur. Superne:desuper. Hunc:scilicet
Orcon:quem Titaresium alio nomine Lucanus & strabo libro nono appellant. Fama est:scilicet de sty
gia palude natum & dedignatur aquis uilioris fluminis miscere: quando etiam terrori diis semper. Sty
giis paludibus:idest fontis sui scilicet stygii. Fluuii contagia uilis:scilicet Titaresii secundum historiam.
Superum timent:Virgilius. Dii cuius iurare timent & fallere numen. Vt primum emissis:exhausta grã
di lacu : Thessalia fertilis facta est:& sub sequenter populi eam colere cœperunt : emissis de Thessalia am/
nibus. Pinguis suf. propter aquam diuturnam. Bebrycio uomere : Seruius in quintum Aeneidos :

quū exponit Bebrycia ueniens Amyci de gente ferebat:dicit Bebryciā bithyniā eē. Saluſtius igit̃ introrſū pria Aſiæ bithynia ē:multis antea nōinibꝫ appellata.ipſa enī eſt:& maior phrygia.Strabo libro duodecimo: dicit bebryces quantū exiſtiat Thraces fuiſſe & Miſiam incoluiſſe:& teciodecimo refert habitaſſe circa Cyzicū:ubi phtyges & circa Abydū ubi Thraces habitauerūt.Solinus capitulo quīquageſimoquarto dicit bythiniā ante bebryciā dictā eſſe.Mox:deinde: Deſcendit in Theſſalia ut eā coleret. Lelegū: hi quoque populi theſſalicos agros coluere.Leleges ut inquit Solinus:capitulo duodecimo idē fuerunt:qui

Pinguis brebricio diſceſſit uomere ſulcus.
Mox lelegum dextra preſſum deſcēdit aratꝫ
Aeolide dolopeſqꝫ ſolum fregere coloni
Et magnetes equis:minyæ gēs cognita remis
Illic ſemiferos ixionidas centauros
Fœta pheletroniis nubes effudit in antris:
Aſpera te pholoes:frangentē monice ſaxa
Teqꝫ ſub æthæo torquentem uertice uulſas
Rethe ferox:quas uix boreas īuerteret ornos
Hoſpes & alcide magni phole teqꝫ per amnē
Improbe lernæas uector paſſure ſagittas
Teqꝫ ſenex chiron gelido qui ſydere fulgens
Impetis hemonio maiorem ſcorpion arcu
Hac tellure feri micuerunt ſemina martis.

boetii ſunt.Strabo autē libro ſeptimo:de his multa dicens refert Ariſtotilē in policia: locros lelegas uocare: a quibus boetiā occupatā fuiſſe memorat. Aeoles ut refert Strabo:libro decimo:una cū boeciis e theſſalia cōmigrarunt:& cōmuniter cum his tenuerunr Etoliā. Dolopes:populi:qui auctore ſtrabone ſub phœnice militauere Pindi theſſaliæ montis accolæ ſunt. Magnetes: populi qui domitores equorū ſunt.Magnetas macedonibꝫ pieriis uicinos eſſe r̃fert Strabo libro nono intra tēpe a peneo atqꝫ oſſa uſqꝫ ad Peliū trans Peneū loca habent maritenus:pieria autē:ut refert Solinus capitulo terciodecimo:a tergo theſſaliæ ad Macedoniā protenditur quæ deuicta ſub Macedoniū uenit iugū. Gens cognita remis: ideſt clara nauigandi: hi populi plurimū nauigatione ualent:& hi fuere:qui primū cū Iaſone in inſulā Colchon nauigarunt.ut aureū uellus raperent. Illic ſemiferos:nihil aliud agit in hac deſcriptione theſſaliæ Lucanus:niſi ut oſtendat ꝙ inde nati ſunt ſæuiſſimi populi: ut non uirū uideat̃ ſi hāc terrā ſæuis gentibus habitatā uoluerunt eſſe in qua bellū ciuile gereretur:in theſſalia nati ſunt centauri ſēiferi:ideſt dimidia parte equi:& dimidia parte homines.Diodorus ſiculus refert Centauros in prœlio a nymphis nutritos equas poſtmodū ſubagitaſſe: exque eis hyppocentauros natos creditū:ꝙ primi equitar̃ auſi ſint: eoqꝫ natā fabulā ueluti:equi eſſent hominiſqꝫ natura. Ex ixione nati: nā Ixion captus amore iunonis auſus eſt eā interpellare de ſtupro: Iuno indicauit ioui uiro ſuo:Iupiter præcepit ut imaginē ſuā ex nube Ixiōi obiiceret. ille cōplexus eſt nubē cū crederet cōplecti Iunonē.& ex ea nube nati ſūt Centauri.unde nubigenæ dicti ſūt. Semiferos:ideſt dimidia pte feros uidelicet equos.nā ferus ſignificat equū aīal. qa ex dimidio eq fuere & uiri. Ixionidas.i. Ixionis filios. Nubes fœta.i.grauida. In ātris peletroniis.i.ātris populorū:q peletronii ſūt dicti:q populi ſunt Theſſaliæ ī mōtibꝫ habitātes:Peletroniū:ut inqt Strabo:lib. ſeptimo locus eſt mōti pelio ſubiectus Aſpa te.phe.hic noīnat ex cētauris nōnullos. Monice:cētaurus mōicos græce:latine dr̃ ūguis ſolidi onix onicos dr̃ ūguis: monos ſolus: qa eq ſolidas ūgulas hēnt. Saxa pholoes.i. ſaxa mōtis pholoes nā pholoe mōs ē theſſa.Rethus ꝓpriū nomē cētauri. Etheo uertice.i.ī ſūmitate mōtis Ethei. Sub: ꝓ in tātas uires habebat ut radices euelleret ornorū:quas ſpiritus boreæ euellere non poterat.phole unus ex centauris q teſte Diodoro ſiculo libro quinto:Herculē domi cū ſuſcepiſſet:& cētauros peremiſſet: & contigit ut cognatos ſepeliret:ſed cū a quondam euulſa ſagitta in eum cecidiſſet & uulnere curari non poſſet obiit pholum hercules ſepeliit ſub monte:quæ reſ ei glorioſior omni columna cecidit:nam monti nomen dedit: q pholos cognominatur:& pholoe:ut inquit Strabo:libro octauo mons eſt Arcadiæ Virgilius:Rethumqꝫ pholumque. Teque:ſcilicet o Neſſe qui tranſfigendus eras ſagittis lerneis. Tunc:ſcilicet cum Deyaniram tranſuehendam uiolare uolebas. Teque ſenex chyron:hic diſſentit ab aliis Lucanus.nam alii dicūt chyronem:non ex nube & Ixione natum: ſed ex Saturno & ephyllire:ut Virgilius in Georgica docet: ſed poetæ a ſimili mutant fabulā. Gelido ſydere:ideſt gelido tēpore hyēis: nā oritur chyron menſe ianuarii

Impetis:ideſt uadis. Hemonio:ideſt theſſalico arcu:quia ſagittarius eſt:nam chiron aſſūptus in cœlū factus eſt ſignū zodiaci:quod appellat̃ ſagittarius:quia inuadit ſcorpionē: dū uertitur ſignifer circulus ſcorpionē ſequitur ille hoc modo:librā.ſcorpio ſcorpionē ſagittarius.ſagittariū capricornus.& ſic de reliquis.Sagittarius ergo ſequitur ſcorpionē ideo petit illū. Maiorē. ſ.aliis ſignis.non ſine ratione dixit.quia ipſe duorum ſignorum occupat locum.& magnitudo locati deprehenditur a quantitate loci. nam locus & locatus ſunt correlatiua. eſt enim loci locatus.locus eſt locati locus:pro cæteris ſignis fit maior. Virgilius docet ipſe tibi iā brachia contrahit ardens ſcorpius & cœli iuxta plus parte reliquit: ideſt æqua. Hac tellure feri.alia gens quoque ſæuiſſima nata eſt:quia primum fuere theſſali:qui equis pugnare cœperunt quod nunquam antea fuerat.Virgilius ge.Primus erictonius currus eſt quatuor auſus iungere equos.

Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes bellis ferralibus omen
Exiluit primus chalybē frenosq; momordit:
Spumauitq; nouis lapytæ domitoris habenis
Prima fretum scindens pegaseo littore pinus.
Terrenum ignotas hominem proiecit ī ūdas.
Primus thessalicæ rector telluris ionos
Informā calide percussit pondera massæ
Fudit:& argentum flammis:aurūq; moneta
Fregit & immensis coxit fornacibus æra.
Illic quod populos scelerata impegit in arma.
Diuitias numerare datum est:hic mxia serpēs
Descendit phiton cirræaq; fluxit in antra:
Vnde & thessaliæ ueniunt ad phytia laurus.
Impius hinc prolem superis immisit alœtus
Inseruit celsis prope secū pelion astris:
Syderibusq; uias incurrens abstulit ossa.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt.
Castra duces cunctos belli præsaga futuri
Mens agitat. sūmiq; grauē discriminis horā
Aduentare palam est:proprius iā fata moueri
Degeneres trepidant animi. peioraq; uersant
Ad dubios pauci præsumpto robore casus

Primus ab æquorea cuspide.s.Neptuni.Seqᷓ Lucāus eoꝶ opinionē:q dicūt ī thessalia Nepunū tātū nō a stāte tūc Minerua tridēte locū pcussisse:aquo equus emissus ē.cūq; de Athenis alias cū Mierua cōtēderet ictu tridētis Neptuni nō equū:sed arcē & aquā salsi haustus ꝓsiluisse ferūt: hodieq; fōtē ī ea arce Neptuni appellari.Seruius āt dicit notū eē quomō īter palladē & Neptunū ortū ē certamē uter eoꝶ nomē īponeret Athenis.tādē īter se cōuenerūt ut uter eorū munus humano generi utilius dedisset: hic nomē urbi īponeret:neptunus igiᷓ tridēte terrā pcussit:& stati equus natus ē:Palladis pcussiōe ī terrā facta exorta est oliua: laudabile qdē fuit munus Neptuni: nam ad multas res est utilis equus: At uero laudabilius fuit Palladis:qa dea pacē significat:& fructū offert hominibꝫ utilē ūde de suo noīe urbē Athenaꝶ appellauit nā athinas græce:Pallas latine dr̄. Thessalicus sonipes:qa hic equus primū ī Thessalia hītauit ap. omē Feralibus: lætiferis bellis. Laphitæ:natio ē thessaloꝶ: primi existimanᷓ eqtasse:ut refert plinius li. septīo:iō subiūgit chalybē frenosq; momordit: alii cētauros fuisse cōmemorāt:q primi eqtare ceperūt Chalybē frēosq;:Endiadis ē.i.frēos calybeos. Prīa fretū scīdēs: ex hac ēt terra nati sūt q temeritate sua primi ausi sūt tētare mare:nō cōtenti suo elemēto. Pegaseo littore: qa ut nono libro refert Stra. pagæ sūt fōtes.aut pagasæ locus iuxta pelasgicos cāpos:ūde fabricata ē nauis argo:q̄ primū ūdas expta ē.Iasō æsonis filius nepos fuit Peliæ thessaloꝶ Regis: ut libro qnto inqt Diodorus siculus primū iuxta peliū nauē ædificauit:q̄ argos dicta ē ab Architecto resarciēte:uel ab uelocitate:quā ātiq Argon appellabant Terrenū hoīem: uidelicet natus ut terras īhabitet. Nā teste solino cap.xiiii. cū diluuialis irrūptio uniuersa obduxerit:& mōtana Thessaliæ īaccessa reliq̄rit:natū prīo hic fuisse hominē uerisimile ē. Pinus .i.nauis argo pinea. Ignotas.s.hoībꝫ relicta terra. Prīus thessa.ēt primi thessalici fuere q auꝶ & argentū & æs ī pecuniā cōflarēt q̄ multoꝶ malorū cā fuit & ē & erit. Ionios: a quo Iōia ē appellata ps græciæ q̄ uidelicet antea Attica ē dicta. Attici Iones uocabāᷓtur ab his Iones illi ꝓfecti sūt:& q ī Asiā colonias deduxerūt:auctore Stra lib.viii. Percussit:pcuti iussit Calidæ massæ:calidi æris. In formā:nūmorū. Fudit & argētū.s.flāmis ī monetā:nō ī Thessalia.sed ī Macedonia thessaliæ cōiūcta ut Soli.ait auri uenæ & argēti optimæ & pluríæ eruunᷓ & ut iqt Stra. lib. octauo apud Elidē.phedon origine decimus a Temeno oīum ætatis suæ potentissimus: nūmū cū aliū tū argēteū signari docuit:auctoritate ēt Apollodori solos thessaliæ īcolas græcos uocari dicit. Impegit:ipulit. In arma:nā pecūia ē cā belloꝶ. Hīc:ex thessalia natus ē Python serpēs:ille igēs q ꝓsequebaᷓ Latonā cū grauida eēt:ne ab ulla terra susciperet:tādē suscepta ē ad insulā delon: qđ cū sēsisset Apollo illū psecutū fuisse matrē sagittis suis īterfecit:hic uel hæc serpēs dr̄. Cyrreaq; fl.i an. qa deīde pelle Pythonis tripodas suos texit Apollo.ūde a q̄ & pp quā rē hīc ē q laurus ī Thessalia natæ deferᷓ ad Pythium: uidelicet ad delphicū Apollinē:q Pythius a pythone serpēte a se occiso ē dictus. Laurus: arbor cōsecrata Apollini q̄ daphnē uirginē amauit: q̄ cōuersa ē ī lauꝶ. Impius hīc ꝓlē:nati sūt hic aloideæ uiri illi q.vii. digitis ī dies crescebāt ūde magnitudine sua ausi sūt īpare cœlū detruso Ioue. Alous.i.pr̄ aloydarū. Inseruit.p.ossæ: quia mōtes cumulabāt ut sibi gradus facerēt ī cœlū.Agitat:cōmouet ac ꝓuocat. Dānata:abominabili. Præsaga: diuinatrix futuri belli. Palā: manifestū ē oībꝫ. Degeneres trepidāt animi:cū ī thessalia sicuti dictū ē Pō.& cæ.castra posuisset: oēs mēte cōceperāt futuꝶ bellū nec q̄sq̄ erat q nō diuiaret loca illa diis uolētibꝫ electa eē:ubi belli ciuilis cruor fūdereᷓ:quē tot mōstra p̄dixerāt: cū timerēt igiᷓ oēs pauci uero sperarēt inter reliq̄ turbā metuētiū.Sextus quoq; pō. magnis pō. filius nimio timore cōpulsus cōstituit p Necromātiā futurū rei euētū pqrere:& locus forte suffragabaᷓ ei:nā ī thessalia pitæ ueneficæ fuerūt:q cæteris hac arte p̄stabāt:unā ex his elegit q̄ cæteris pitior eē uidebaᷓ.& ex ea futurū belli euētū scire uoluit. Versāt maiora:nā q natura timidi sūt:sēp maiora sibi ꝓponūt. Præsūpto robore:p̄sūpta fortitudine & uirtute.

Speq3 metū:qa tātū metuebāt igit̄ nō sperabāt. Indigna ,ples:quia nō meruerat nasci tali pente. Qui mox:uere idignus tali parēte:qa quos pr̄ mari expulit:hos ipante Augusto imitatus ē Sextus:nō capta Sicilia factus ē pyrata post mortē pr̄is. Mox:deīde.s.ipante Augusto. Crassatus ī ūdis scylleis.i.cū per undas scylleas sæuiret:q3 ibi mōstrū marinū ē scylla. Aequoreos triūphos.qa de pyratis triūphauit pr̄ pōpeius:quos oēs sex mēsiū spacio expulerat e mari. Qui stimulāte metu.i.si pscire futura uolebat:saltem consuluisset Apollinē uel aliquē deoꝝ:sed elegit sibi uenēficā q necromātia arte futura pdiceret. Cursus i.seriē & dispositionē fati. Impatiēsq3 moꝝ:qa pati nō poterat dū tēpus uēiret:sed tēpus poccupar uolebat. Veturus æger.i.metuēs sine mō futura. Nō tripodas deli:uidelicet Apollinē q respōsa dabat in īsula delos:ūde delius ē appellatus:nā delos græce. certū la.eo q3 ibi certiora daret respōsa. Phythia antra.s.Cyrrha mōte boetiæ:ubi pythia uates hausto diuinatiōis spiritu dei respōsa referebat:& carmie & orōne soluta:ut refert Stra. libro.ix.dicitq3 Cyrrhā ad mare locatā & ab ea īcipe ad delphos ascēsione. Pythonē iterfecit Apollo. Nec qsisse libet:nec cōsulit colūbas iouis ī īsula dodona:Dodōas sylua ē Epiri:q alio noīe cahonia dr̄:ī cuius sylue arboribus colūbæ īsidētes rn̄sōsa petētibꝫ dabāt. Primis frugibꝫ.i.glādibꝫ:q ex hac sylua multæ legebanť. Altrix:abūdās glādibꝫ. Ore iouis.d.s.nā colūbæ rn̄pōsa dabāt:tāq si ex ore Iouis darenť. Quis noscer fibra.i.itestinis:nā aruspices ī testinis uictiaꝝ pnoscūt. Quis pdat aues:itelligat aues & itellectas manifestet oibꝫ:ideo nō qrit aruspices q ab aspiciendis auibus dicti sūt:quaꝝ aliæ ppetes dicūť q uolatu:aliæ oscies q cātu futura puidēt. Fulgura cœli.i.coiecturas portētoꝝ nō qrit:cuius artis Assyrii īuētores fuere. Aut si qd tacitū:aut nō qrit alias artes arcanas q hoibꝫ cōuenirēt. Sed fas erat.i.nō qrit q licet homini:sed q negata sūt. Tacitū.s.ad uisū. Fas erat:adeo.n.īuisa erat necromātia.i. diuinatio:q fit p cadauera mortuorū ubi necesse erat accerscere ūbrā:ut ēt gētiles illā ab horrerēt:sed alio genere utebanť geomātia.i.diuinatiōe q fit signis ī puluere fixis:hydromātia p aquā:pyromātia p ignē. Ille supnis:sed nihil cognitū erat sexto:nisi arcana magoꝝ. Detestāda:abomināda.i.magicā artē supi abominabanť:ūde & ipsa uenifica ī uita hæc se facer̄ cōfitebatur. Liqbat.i.manifestū erat. Scire parū supos:nō

Speq3 metuq3 ferunt:turbæ sed mixtus ierti
Sextus erat magno proles indigna parente:
Qui mox scyllæis exul crassatus in undis
Polluit æquoreos siculus pyrata triumphos:
Qui stimulāte metu fati prænoscere cursus
Impatiensq3 moræ uenturisq3 omnibus æger
Non tripodas deli:non pytia consulit antra:
Nec quæsisse libet primis quid frugibꝫ altrix
Aere iouis dodona sonet:quis noscere fibra
Fata queat:qs prodat aues:quis fulgura cæli
Seruet & assyria scrutetur sydera cura:
Aut si quid tacitum:sed fas erat:ille supernis
Detestanda deis:sæuorum arcana magorum
Nouerat:& tristes sacris:feralibus aras:
Vmbrarum ditisq3 fidem:miseroq3 liquebat
Scire parum superos.uanū sæuumq3 furorē
Adiuuat ipsa locus:uicinaq3 mœnia castris
Hemonidum: ficti quas nulla licentia castri
Transierat:quicquid quaꝝ non creditur ars ē
Thessala quinetiam tellus: herbasq3 nocentes
Rupibus ingenuit. sensuraque saxa canentes
Arcanum ferale magos:ibi plurima surgūt
Vim factura deis: & terris hospita colchis
Legit i hemoniis:quas non aduxerat herbas.

nouerat deos scire futura melius q iferri. Vanū mēdacē. Hemonidū:thessalicarū mulierū:nā hemonia ē ps thessaliæ. Ficti quas nulla.l.ca.i.q mulieres oīa ficta mōstra nouerāt:qa oīa ficta sūt uera uidenť:tamē nō sūt. Quarū qcquid:Lactātius horū demonū reprobat pstigia dicēs.Magorū oīs ars ac potētia diuinādi horū aspiratiōe cōstat:a qbꝫ euocati demones pstigiis occecātibꝫ fallūt:ut nō uideāt q sūt & uidere se putēt q nō sūt:hi ēt geniorū nomē assumūt:se.n. demōes latino sermōe iterpetranť:hos ēt penetralibꝫ cōsecerāt:q quoniā spūs tenues sūt & icōphēsibiles isinuāt se corporibꝫ hoiū & ide uisceribus opati ualitudinē uitiāt.i.morbos citāt sōnis aīos terrēt mētes piculis qtiūt:ut his morbis hoies coganť ad eorū auxilia cōfugere & tūc pdesse dicunť cū nocere desistūt:quarū oīum fallaciarū rō expiētiæ ueritas futura ē:pdesse possūt:sicut nocere:ut auertāt a se mala:qa demōes lætiā nō habēt ut uideanť lætiferi:occecāt aīos & uidenť eē liberati:nocēt illi qdē quoniā mali sūt:sed his tātū nocere possūt a qbꝫ metuūť. Ars ē:uidelicet miracula:qa pauci sūt q miracula credūt:sed miracula sūt artes. Thessala qnēt:accedebat ēt & illud ad oportūitatē q3 ī hac Thessalia nascunť uenenatæ herbæ:qbꝫ utunť huiusmōi mulieres:& ī ea Medea herbas iuenit:quas ī insula sua nūq uiderat. Sēsura saxa.i.motura se ad cātū q si sēsū haberēt. Ferale:mortale Rupibꝫ i ge.qa rupibꝫ ducunť ī ueneficia. Vbi pluria:& ut uerbo uno complectar nascunť ibi in thessalia mala:q deos ipos cogere possūt Vir. Carmia uel cœlo possūt deducere lunā. Hospita colchis.i.medea colcho:q pegrina uenerat. Quas nō aduexerat,uidelicet quas ī colchide nō iuenerat:eas collegit ī Thessalia.

Impia tot populis: tót ſurdas gentibus aures:
Cælicolum diræ conuertũt carmina gentis.
Vna per æthereos exit uox illa receſſus.
Verbaq́ ad inuitum perfert cogentia numen
Quod non cura poli cæliq́ uolubilis unquã
Aduocat: infandũ tetigit cũ ſydera murmur.
Tunc babylon perſea licet:ſecretaq́ memphis
Omne uetuſtorum ſoluat penetrale magoꝝ.
Abducit ſuperos alienis theſſalis aris.
Carmine theſſalidũ dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor:flammiſq́ ſeueri
Illicitis arſere ſenes:nec noxia tantum
Pocula proficiunt:aut cum turgentia ſucco
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fœtæ
Mens hauſti nulla ſanie polluta ueneni

Impia tot:ipſa cogeret deos carminibꝫ ſuis ſe exaudire:& ſi nollẽt. Vox.ſ. theſſalica. Receſſus:p cõuexa & loca cœli remota. Inuitũ numẽ.ſ.lunæ:qa deducũt ẽt e cœlo lunã. Murmur.i. carminũ ſecreta:ne qs intelligat. Sydera.i.lunã:quia ſtatĩ offuſcaẽ ad carmina:unde tympana & æra pulſãt:nã ſtatĩ pateretur eclypſĩ luna. Cura cœli:qa ipſa luna eſt Regina cœli tp̃re noctis:ideo obliuiſcitur regere cœlũ: cũ carmĩe theſſalidũ uexatur. Euocat.i.nũq̃ ad ſe trahit. Murmur.ſ. theſſalicũ a cura gubernandi cœli deducitur & intenta eſt his carminibus quæ dicuntur. Tunc babylon:q̃uis inquit babylon & ægyptus ubi ſũt ſupſtitioſi magi minenẽ ſe patefacere deos: ut aliquid ſibi prædicant.ĩde nihil timebũt: qa magis metuũt ſi theſſalis aliqd uoluerit:ſed illos quod negligẽter: hãc aũt cõtinuo exaudiũt dii. Secreta:ideſt remotiſſima orbis terrarũ loca. Babylon ſoluat: qa babylones nihil metuunt illos:ſi quid Theſſalis uoluerit:hinc Statius iraſcentẽ & minantẽ inducit Thyreſiã:quod nõ audiaẽ:& Theſſalibꝫ & Medeæ poſtpõat. Nobis finire: facultas:ſcimus.n. quicquid dici noſciq́ timetis:& turbare ecchatem i te Cymbrei uerer:& triplicis mundi ſũmũ quẽ ſcire nefaſtũ illũ ſed taces:q̃uis igitur ĩquit minentur ſe magi patefacturos ſecreta deoꝝ ĩaniũ:tamẽ Aegpytii & babylones nihil metuunt ſi Theſſalis aliquid uoluerit:ipſa potius audiẽ & metuiẽ.nã ut li.xvi. refert Strabo apud aſſyrios chaldei: apud Perſas magi: & apud aægyptios ſacerdotes:ĩ reꝝ celeſtiũ ſciẽtia præſtabãt & futuroꝝ noticiã habebant. Secreta: dicit pp ſacerdotes myſticos & ĩcõmunicabiles: plurima enĩ occultabãt Eudoſo & Platoni:cũ quibus.xiii.ãnos uerſati ſunt:nõnulla præcepta cõmoſtrarũt:cũ maxima difficultate exorati auctoꝛ Strabõe libro.xvii refert ẽt Strabo libro.xvi.Magos ĩcãtatiõibꝫ quibꝫdã bitumen coagulaẽ in ſpſis fetidis humoribus:poſtea incidere:addũt plerique ſequẽtia quæ ad rẽ uihil faciũt & oĩo ſuper uacanea eſſe uidentur. Perſea:ideſt mercuriũ: Perſeum autẽ Mercuriũ dixit poetica licentia:fratrem enim pro fratre poſuit:nã Perſeus frater Mercurii fuit:ſic enim poetæ de uicino ſumunt noĩa ut pollux pro caſtore.dardanus pro theucro.Hic enim Perſeus a mercurio dilectus fuit qui mittetur a polliclete ad Gorgonas:accepit a fratre Mercurio thalaria & clypeũ criſtallinũ & galeã quibꝫ armis tectus uidebat Gorgonas ſed e diuerſo uideri non poterat & arpe gorgone interfecit. ũde & Statius idaue mercuriũ appellauit. Tu ſuperum cetu elyſos perſee pios Virgaque potenti nubilus archas agat:per Epexegeſĩ declarat quẽ Perſeũ dixerit nubilũ archada.i.ĩfernũ.Cornelius & Tullius ĩ libro de natura deorũ q̃tuor dicunt fuiſſe Mercurios.Vnum Iouis & maiæ filium: Alterum cœli & hermes. Tertiũ liberi patris & proſerpinæ:Quartum uero Iouis & cilenes.liberi patris eſt ille quem poetæ fingunt animas deducere & reducere ab infernis. Virgilius:Animas ille euocat orcho.Dicit ergo quãuis babylon patefaciat perſea uidelicet Mercurium & ſecreta huius Mercurii ĩferni:qui animas euocat orcho:de quo hic loquitur poeta tãtũ et cætera. Memphis: ideſt ægyptus quæ ſuperſticioſa fuit. Soluat:ideſt patefaciat. Carmĩa theſſalidum:proſequitur dicere quantam uim carmina ueneficarum habeant:dicit enim poſſe amorem animis decrepitorum ſenum immittere:ut quanuis ſenectute frigeſcant tamen amoꝛ incendantur: & illi quidem ſenes qui per reliquam uitam caſti & continentes uixerint. Carmine:ideſt cantatione theſſalidum.theſſephon græ.carmen latine. Non fatis ideſt conſtellationibus:non enim qui nati ſunt ſub ſtella ueneris:ideo in amorem rapiuntur. Dura præcordia: ideſt eorum qui penitus ab amore auerſi fuerunt:& declarat. Sæueri ſenes:qui uitã auſterã ẽt ĩ iuuẽtute uixerãt:tamẽ nõ huiuſmõi carminibꝫ arſere Sæueri:cõtinẽtes & auſteri. Illicitis flãmis.i.turpibꝫ amoribꝫ. Nec noxia tãtũ:& nõ uĩ maiorẽ habẽt pocula ad amorẽ ĩducẽdũ q̃ harũ ueneficarũ carmĩa ad libidinẽ.plus carminibus poſſũt q̃ poculis:nã ſolent mulieres miſceꝛ pocula q̃dã quibuſdã herbis q̃ qui auſerĩt ſtatĩ ad amorẽ cõcitantur. Proficiũt.ſ.ad amorem. Aut cũ tur ſuc.ſ. nec caruncula tantũ ualeret:quæ ĩ frõte pulli equini auferẽ & miſceẽ poculis:q̃tũ carmĩa:dicũt.n qđ exptũ eſt ĩ pulli equini frõte naſci carunculã q̃dã:quã niſi ſtatĩ mater deuoret animũ a filio penitus auerſũ habet:hãc carũculã ĩ puluerẽ uerſã ueneficæ miſcẽt poculis:& ꝓpinãt his quos uoluerĩt allicere ĩ amorẽ. Fœte.i.eq̃.q̃ pauloãte pepit:nã fœta dr̃ & grauida:& ptu leuata. Frõtis: pulli. Amatur.ſ.filiũ ſuũ:niſi præ rapta fuerit carũcula illa. Turgẽtia ſucco:ideſt humida carne. Mẽs hauſti:ẽt ſi pocula nulla hauſerĩt:carmĩa ſufficiũt ad amorẽ ĩducẽdũ. Mẽs.ſ.alicuius. Nulla ſanie.i. nullo ui ueneficii.

Excãtata.i.solo carmine ꝑhẽsa. Quos nõ:imo maius ẽ qu busdã carminibus nẽdo & deducendo fila
utũť:quibus fila eiusmodi maiorẽ uim hẽnt:nã si quẽq̃ circũdederit his filis:ita illũ amore ĩplicãt:ut sol/
ui nullo mõ possit:ut ẽ apud Vir.Necte tribus nodis ternos amaryli colores:Necte amaryli modo:& ue/
neris dic uícula necto. Blãdæq; potẽtia formæ:q necamore matrimonii ducũť:nec illecebris formæ:q̃
alliciat pueꝝ:ipsæ torquẽt fila carmĩe suo:& ita ĩplicãt:ut solui nõ possint. Vertigine a uertẽdis filis.i.fila
tis carminibus. Vices.i.uicissitudines nõ enim nox diei:nec hiems cedit æstati:sed si uoluerit producere
noctẽ diẽ reiiciunt:si æstatẽ ipsi cedit hyems et ecõ
tra. Legi nõ pa.quid dixi:imo nec cœlũ mouetur
si carminib.retineŕ uoluerũt. Præceps:uelox mũ
dus:qui sẽp uertiť ab oriẽte ĩ occidẽtẽ. Axibus &
rapidis:quid si uolũt poli q; nõ uertãt cœlũ:cũ ipse
iupiter manib9 cõcutiat ut moueať:& tamẽ moue/
ri nõ uult:qđ miꝝ ẽ.nã duplex polus ẽ.s.arcticus &
antarcticus:arcticus sublimis:antarcticus humilis:
Vir.Hic uertex nobis sẽp sublimis:at illũ Sub pedi
b9 styx atra uidet:manesq; ꝓfũdi.Astrologi dicunt
diametrũ usq̃ ad cẽtrũ terræ transire:& ab uno po/
lo ad alteꝝ ꝑuenire.est aũt diameter ad similitudi/
nẽ axis fixus trãsiens usq̃ ad centrũ terræ:& ptingit
polos:& uoluiť quẽadmodũ boetes:dicit igiť quũ
circa polos assidua uertigine uoluať cælũ:nũc uero
stetisse:ac iouẽ mouere nõ potuisse. Rapidis:ue/
locibus:ꝓ rapidũ cœlũ. Nũc oĩa cõplent hym.q̃
uis æstas sit:tamẽ iugibus pluuiis faciũt esse frigus.

Excantata perit:quos nõ concordia mixti
Alligat ulla tori.blandæque potentia formæ
Traxerunt torti magica uer igine fili.
Cessauere uices rerum:dilataque longa
Hæsit nocte dies:legi non paruit æther.
Torpuit in praeceps audito carmine mũdus.
Axibus & rapidis impulsos iupiter urgens
Miratur non ire polos:nunc oĩa complent
Hymbribus:& calido ꝓducũt nubila phœbo
Et tonat ignaro cœlũ ioue:uocibus iisdem
Humentes late nebulas:nimbosque solutis
Excussere comis:uentis cessantibus æquor
Intumuit:rursus uetitum sentire procellas
Conticuit turbante noto:puppimq; ferentes
In uentum tumuere sinus:de rupe pependit
Abscissa fixus torrens:amnisq; cucurrit
Nõ qua pronus erat:nilum nõ extulit æstas.
Mæander direxit aquas:rhodanũq; morãte
Praecipitauit arar:summisso uertice mõtes
Explicuere iugũ:nubes suspexit olympus.
Solibus & nullis scythicæ cũ bruma rigeret
Dimaduere niues:ipulsam sydere tethym
Reppulit hemonidum defenso littore carmẽ.
Terra quoq; imoti concussit ponderis axem.
Et medium uergens titubauit nissus in orbẽ.
Tantæ molis onus concussum uoce recessit.
Perspectumq; dedit circum labentis olympi

Excussere comis:quia crinibus ꝑ colla effusis tẽpo
re noctis rorãtes caput mouent nebulas. Vẽtis ces
santibus:faciũt tumescere maris undas sine uento
spirãte. Rursus uẽti:e diuerso ẽt si uẽto flauerit fa
ciũt qescer̃ mare. Cõticuit:trãqllũ fuit. Puppẽq;
ferẽtes:etiam uela tumuere cõtra uẽtos. Sinus:id
est uela. In:pro cõtra. De rupe pe.to.torrẽtes sũt
amnes magnitudine hymbris de mõtibus decurrẽ
tes:quia torrẽtur æstate.i.siccãť. Pepẽdit.i. faciũt
ut torrẽtes inhæreãt ne decurrer̃ possint. Fixus.i.
hærẽs mõti. Abscissa.i.ꝑcipiti rupe. Prono:uidli
cet r̃trogradus ĩ fontẽ. Nilũ nõ extu.& æstatis tẽ
pore nõ inflatus ẽ nilus.nã in ægypto nũq̃ sunt plu
uiæ:sed nilus singulis quibusq; annis crescit:& inũ
dat ægyptum eamq; facit fœcũdã. Mæander:flu
uius ꝑ phrygiã currit:postea cariã lydiãq; distermi/
nat.& tortuosus est ut fluat & refluat:ut nõnũq̃ ui/
deatur in se reuerti. Arar:flu.germaniæ ẽ ꝑ fines
Eduoꝝ atq; sequanoꝝ adeo leuiter currẽs:ut quã ĩ
ptẽ fluat oculis uix uideri possit.& quũ natura leuis
sit carmĩe thessalidũ efficiť ĩpetuosus. Morã ꝑci:
Rhodanus ãte uelocior erat arare:qa flu.galliæ maxĩus ẽ:sed nũc arar efficiť ĩpetuosior ut rhodanũ ĩpellat
Arar amnis:autore Stra.rhodano apud Lugdunũ cõmiscetur. Submisso uertice:faciũt ẽt ut mõtes ad
æquẽtur solo. Submisso:demisso usq̃ ad terrã. Suspexit olymp9.olympus mõs q sol& transcẽdere nu/
bes:tamẽ carmĩe eaꝝ inferior efficiť nubib. Dimaduere.i.nullis solib. liq̃factæ sũt. Scythicæ.i. septen
trionales. Rigeret:cõgelar&. Impulsã sydere.i.crescente luna mare ẽt crescere solet:sed ipse carminib9
repellũt maris undas. Impulsã tethym.i.mare.s.luna crescẽte. Littore:quia non permittũt attingere
littus. Terra quoq;:terræmotũ faciunt adeo:ut cœlũ concutiatur. Immoti põderis axẽ:quia poli ni/
tunť axibus diametri.diameter terræ:mota terra concutitur polus:concussis polis:concutitur & cælum
ideo etiam cogunt terram a suo centro discedere. Immoti ponderis:quia nunq̃ suo pondere innixa in
centro moueri potest. Vergens in orbem:id est polos:qui uertuntur circa orbem. Titubauit:concus
sus est. Tantæ molis:scilic& terræ.Magna enim moles terra est:q; sua grauitate descendit in centrum:
scilic& circũferẽtiã cœli. Recessit:scilic& a cẽtro suo. Circũ labẽtis olympi:efficit ut cœlũ labi uideať.

Omne potēs animal læti:genitumq; nocere:
Et pauet hemonias:& mortibus instruit artes
Has auidæ tigres:& nobilis ira leonum.
Ore fouent blando:gelidos his explicat orbes
Inque pluinoso coluber distenditur aruo
Viperei coeunt abrupto corpore nodi.
Humanoq; cadit serpens afflata ueneno.
Quis labor hic supis cātus herbasq; sequēdi
Spernendusq; timor? cuius comertia pacti
Obstrictos habuere deos? parere necesse est?
An iuuat? ignoti tantū pietate merentur?
An tacitis ualuere minis? hoc iuris i omnes
Est illis supos? an habent hæc carmina certū
Imperiosa deum? qui mūdū cogere quicquid
Cogitur ipse potest? illic & sidera primum
Præcipiti deducta polo:phœbeq; serena:
Non aliter diris uerborum obsessa uenenis
Palluit& nigri s terrenisq; ignibus arsit
Quam si fraterna prohiber& imagie tellus.
Inferr&que suas flammis cœlestibus ūbras.
Et patitur tantos cantu depressa labores.
Donec suppositas propior despumet i herbas
Hos scelerum ritus hæc diræ carmina gētis
Effera damnarat nimiæ pietatis erichto
Inque nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi nanq; nephas urbis submittere tecto:
Aut laribus ferale caput:desertaq; busta
Incolit. & tumulos expulsis obtinet umbris

Omne potens animal:ut serpentes:leones:& tigrides carminibus thessalidum mansuescūt. Pauent: quia uerentur carmina ueneficarū:etiam si sint sæuissima animalia. Auidæ tigres.s.sanguine:quū presertim paulo ante pepererint. Blando:mansueto. Nobilis ira le.nam leo dedignatur minora animalia psequi:sed tantum taurum:uel equum ferocem inuadit:& si homine minuaserit iratus:quem iam dilaniare uelit:& ille se terræ subiiciat quasi supplex discedit ab eo & relinquit intactum. Explicat:extendit orbes:q̄uis gelidos:quia coluber tempore hiemis habitat in cauernis:illæ uero mulieres:quū uoluerint faciunt exire. Viperei coeunt serpētes:etiā mortui reuiuiscūt & uiuētes moriūt carminibus illarum. Abrupto cor.no.ēt si fractus fuerit serpens i suā formam rediit. Afflata.s.spiritu ueneficarū. Cadit: idest moritur. Quis labor hic superis:hic Lucanus causas quærit cur dii ueneficis huiusmodi parere cogant:multas autē causas dicit cum admiratione quadam.non enim conueniens uidet:ut uim tantam habeant mulieres quo possint carminibus suis ad uolūtatē suam cogere deos:quæ causa est inqt ut dii usq; adeo laborent obsequi ueneficis:ut nihilo minus timeant earum præcepta q̄ si deorum essent. Quis:qualis est. Cuius comertia pacti:q̄ cōuētiōe dii īter se pepigerūt:ut huiusmōi cōuētionib.stare cogāt. Astructis.i.ab his mulierib. Parere necesse ē:nūqd hoc necessitate faciūt dii an uolūtate ut quæcūq; illæ iusserint uelint & ipsi? Ignota pietate:qa alienæ sūt ab oi pietate:iō hoc ipis potissimū cōcedit.Religio ē scia colēdorū deorū:sed pietas ē iustitia aduersus deos:ergo ab oi pietate remotæ sūt. Tacitis minis.i.secretis q̄s scire nemo pōt. Hoc ius in ōs:hāc ptātē hēnt ne contra deos ōs:& cōtra eū q ē deorū deus:ut uno illo coacto necessario cogant & cæteri. Impiosa.i.q̄ ipio deos coercēt. Qui mūdū ge.i.pōt cōuertere mūdū ad uolūtatē harū mulierū postq̄ ipse coactus fuerit. Mūdū.i.cælū. Illic & sydera:nō est mirū q ita admiret iusta cā ē:& ratio admiratiōis primæ fuerunt thessalides:q̄ stellas d'cælo deduxerūt. Præcipiti:p ipsa sydera præcipitia. Phœbeq; serena:& carminibus harū mulierū nō aliter expalluit luna:q̄ si pateret eclypsi Phœb9 dr sol.H phibi.tHs. phibis. hæc pœbe huius phœbes dr luna. Obsessa:oppssa. Diris u.i.carminib. Palluit:obscurata ē. Arsit:fulsit ea luce q̄ lucer solet tūc cū terra ē interposita lunæ & soli. Terrenis.i.luce qualē hre sol&:cū terra interpōit. Fraterna imagine:dicūt astrologi lunā eē corpus rotundū i formā stellæ:& lumē a sole cōcipe:sed tātū hoc ab eo pmittit:q̄tū a sole distat:tātū augeri uidet:cū uero luna cōtra solem ex aduerso fuerit:ipsa ueluti speculū solis imaginē recipit:& tūc cū plena ē pleniluniū appellat:ergo si inter solem & lunā aliqua ūbra terræ īteruenerit:tūc luna patit eclypsim. Prohib&:qa nō pmittit ipsam solis imaginē reddere. hæc cā est inserta tellure. Flāmis coe.uidlic& solis & lunæ. Et patit tātos:postq̄ carmīe lunā de cælo deduxerit: nō prius pmittūt ipsā i coelū redir q̄ spumas dimiserit i herbas:q̄bus utūt i ueneficiis. Horū scelerū:inter cæteras thessalides erat una Erictho quæ crudelitate cæteras uīceret:& ueneficiis deos superos & inferos i ōe fas & nefas coger&.Maior erat hæc mulier & potētior ipsis diis. Erichto:erichto chtos:sicut latie dicimus:dido nis.ita erichto nis. Dānarat ni.pi.q̄q aliæ crudeles essent & īpiæ:tamē cōpatione sui pias nimiū existimabat. Pollutā.i.artē detestabilē. Nouos ri.qa noua genera inuenerat crudelitatis. Laribus: nec mœnia urbis īgrediebat:nec subibat tecta ædiū:sd sēp sub diuo pnoctabat. Desertaq̄ b.nā sepulchra & monumēta mortuorū erāt domus eius. Expulsis ūbris.i.aīabus de corporibus. Deis herebi:id est diis īferis.herebus uocabulum græcum quasi hierastoi:id est terræ uox eo q sub terra clamant umbræ.

Cœtus audire silentum: quia conteptus erat deo℞: & sui ipsius timor: ergo nec contéptu deorum: nec metu mortis tenebatur: quō minus audir& congregatione deorum inferorum & īferos frequentaret: & ipsius plutonis arcana inquireret. Superi: id est metus deorū. Cœtus: congregationes umbrarum. A dire: frequentare. Ditis: plutonis. Ten& ora prophanæ: si uis scire speciē eius qualis ess& uultu nō te gebat impietatē suam torua facies macilenta atra & squalore obsita: ut facile apparer& qualis ess&. Prophanæ: detestabilis: scelestæ. ūde ꝓphanū dr̄ q̄si ꝓcul a phano. prophanū & sacrū cōtraria sunt: ut O ꝓcul este ꝓphani. Fœda situ. i. sq̄lore d̄formis. Cœloq̄ ignota: qa nūq̄ cōsueuerat ꝓdire ī aptū: sed semper ī tenebris uersabatur: cuius facies talis erat qualis eo rum: qui in carcere detinentur: qui sunt pallidi. Terribilis: ut ipso intuitu terrorem incuteret. Stygio pallore: qualis est inferni. Impexis onerata co mis: quia impexæ erāt comæ: ideo graues: & qa gra ues ideo capiti eius erant oneri. Impexis: non pexis: & immūditia plenis. Si nimbis: ostendit quo tempore e sepulchris exire soler&: uidelic& quum nubilus tempus erat. Nudis bustis: id est apertis sepulchris. Nimbus: qui semper a meridie pflat Subducunt: de coelo. Nocturnaq̄ fulmina captat: id est eligit noctē illā: qua coelum intonat. Semina fœcūdæ: & quacūq̄ incedit etiā si fata fœcunda fuerit e pedibus huius Erictonis calcata statim arescūt. Et nō læriferas: & q̄uis aer salubris sit: at q̄ sincerus ipsius spū īficit polū. Nō lætife. imo salubres. Spirādo: spūm emittēdo. Nec su. o. nō uti tur pcib℈: ut cōpos fiat: sed ipis diis īpat: & ipio suo dii pere cogūt̄. Fibras litātes. i. nō nouit ipsa sacrificia diis grata: nā litat̄ ē sacrificiis deū sibi ꝓpitiū red dere. Fibra pla. i. uictias placātes deos. Funereas aris: & si q̄do sacrificabat nō alio utebatur igne q̄ eo: quē ex rogis rapuerat: arasq̄ illo incēdebat. Fūereas. i. de funere raptas. Et accēso: si ture placar̄ uolebat īferos: eo utebat̄: quo antea sepulturæ mādata corpora fuerāt. Oē ne. su. Ericto tātæ īpietatis erat ut dii supi atq̄ īferi eā metuerēt: & q̄cq̄d illa uolebat āteq̄ bis peter& illi statī adīplebāt. Supi: ergo multo magis īferi. Viuētes. a. & āteq̄ spūs a corpe exir& ipa īsepulchris cōgerebat & sepeliebat. Fatis deb. ā. & q̄ uicturi erāt carmīe ipi℈ moriebāt̄: & q̄ moritu ri erāt ruiuiscebāt. Rettulit a tu. i. fecit mortuos re uiuiscer̄: & q̄ cadauera elata ꝓsecuti fuerāt ad sepulchra: redibāt illo r̄suscitato. Pōpa. s. mortuo℞. Fu ger̄ ca. l. i. mortui uitā recepe. Fumātes iu. c. exustis cadauerib. cīeres rapiebat qb℈ uteret̄ ī ueneficiis suis: & ossa sēīsepulta rapiebat carnib℈ suis. Ipsamq̄ pen. qa ꝓpīqores subiiciebāt facē rogo. Nigro f. fu. ga cadauera cū pciosissimis uestib. q̄s hēbāt & q̄ ipis gratiores fuerāt cōburebāt̄. dicit ergo q̄ sūebat r̄liq as ha℞ uestiū: et ptē tori cui cadauer supīpositū fue erat. Olētes fa. i. q̄ a dhuc redolebāt ustrinā carniū & mēbro℞. Ast ubi ser. nā de his cadauerib. q̄ mar moreis sepulchris cōdebāt̄ oculos māib. ipa euellebat: & dētib. suis ēt ūguiū excremēta rodebat. Huor. s. cadaue℞. Vbi: q̄do seruāt̄. s. saxis cadauera. Ducit̄ i. desiccat̄. nā īposita cadauera marmoreis monumētis desiccāt̄: qa si cōderēt̄ terræ putrescerēt. Tracta tabe: ꝓ extracto sāguīe ex ossib. Immergitq̄ m. o. i. effodit oculos māib. Gelatos: frigidos: mortuos. Excrēmēta m. qa mortuis ēt ūgues crescūt. Laqū nodosq̄ . n. nā atiq alios crucifigebāt alios ligabāt si crucifixi erāt euellebāt clauos: si ligati erāt ptē funiū: sūebāt ptē et cadaueris: & his utebat̄. Nodosq̄ n. ꝓ nodos nocētiū. s. funes. Pēdētia cor. i. ēt d̄ corporib. ptē accepit.

Grata deis herebi: cœtus audire silentum
Nosse domos stygias arcana ditis operti
Non superi nō uita uetat: tenet ora prophanæ
Fœda situ macies: cœlo ignota sereno
Terribilis stygio facies pallore grauatur
Impexis onerata comis: si nimbus & atræ
Sidera subducunt nubes tunc thessala nudis
Egreditur bustis: nocturnaq̄ fulgura captat.
Semina fœcundæ segetis calcata perussit.
Et non lætiferas spirando perdidit auras
Nec superos orat: nec cantu supplice numen
Auxiliare uocat: nec fibras illa litantes
Nouit. funereas aris imponere flammas
Gaudet: & accēso rapuit quæ tura sepulchro.
Omne nephas superi prima iā uoce precātis
Concedunt carmenq̄ timent audire secūdū.
Viuentes aīas: & adhuc sua mēbra regētes
Immittit busto. fatis debentibus annos
Mors inuita subit. peruersa funera pompa
Rettulit a tumulis: fugere cadauera letum.
Fumantes iuuenum cineres ardentiaq̄ ossa
E mediis rapit ipsa rogis: ipsamq̄ parentes
Quam tenuere facē nigroq̄ uolantia fumo
Feralis fragmenta tori: uestesque fluentes
Colligit in cineres: & olentes membra fauillas
Ast ubi seruant saxis quibus ītimus humor
Ducitur: & tracta durescunt tabe medullæ
Corpora tunc omnes auide desæuit in artus.
Immergitq̄ manus oculis: gaudetq̄ gelatos
Effodisse orbes: & siccæ pallida rodit
Excrementa manus: laqueū nodosq̄ nocētes
Ore suo rupit. pendentia corpora carpsit

Abrasitq; cruces: scilicet dentibus: quia crucis partem abstulit. Percussaq; uiscera: quæ diu suspensa a nymbis & uentis percussa fuerant: de his cadaueribus etiam auulsit partem. Incoctas medullas: id est ualde coctas: id est duratas & siccatas. Coactum: congelatum. materiam pro persona posuit. Manib. ut siquis crucifixus erat non ligatus. Chalybem: idest chalybeũ clauum. Insertum: ĩfixum. Stillãtis id est saniei salientis & liquentis per artus. Neruo. m. r. p. qa dentibus apprehenso neruo pendebat: & a cadauere. Et quodcunq; iac&: ipsa apud cadauer sedebat: nec prius cadaueris partem rapiebat: q̃ feræ: & lupi laniassent: & e dentibus lupoꝝ abstulisset.

Sanguine uiuo: pro sanguine uiui hominis. Apto iugulo. s. manibus suis. Erumpat: egrediatur.

Non refugit cædes: non fugit quo minus occidat homines. Sacra: sacrificia. Viuum cruorem: uiui homines. Funereæ: letiferæ. Mensæ: uidelic& si libuiss& uesci carnibus humanis. Vulnere si uentris: & si sacrificabat: nõ expectabat partũ: antequã natus eẽt: imo ipsã matrẽ p̃gnantẽ interficiebat: & e uẽtre eius cõceptũ ptũ eripiebat. Vulnere. uẽ. i. scisso uẽtre matris: nõ ea pte quã natura uocabat. Calidis ĩcẽsis. Et quotiẽs sæ. & si opus erat recẽti ũbra id ẽ q̃ paulo ãte a corpore discessisset ĩterficiebat hominẽ. Manes: aĩas cũ e corpore aĩæ discesserĩt manes dicũt. facer̃ manes nil aliud ẽ q̃ occidere. Fortibꝫ umbris: qa discedẽtes a corporibꝫ ũbræ sũt fortiores & uehemẽtiores ad id quod uolũt ueneficæ.

Hoĩum mors oĩs: ipa cõsuetudine adeo facta erat crudelis: ut oẽm cuiuslib& ætatis hoĩem occider&. Hoĩum mors: p cuiuslib& hõis mors. Genæ florẽ. i. auulsit aĩam adolescẽtis. Primæuo cor. i. adolescẽte. Tũc. n. uirere ætas dr̃: cũ ad xiiii. ãnum peruenerit: ũde ab ĩeunte ætate dr̃. Moriẽti ephœbo. i. adolescẽti: quẽ ipse occiderat. epœbꝫ dr̃ adolescẽs q ĩ ætate eẽ incepit. & ẽ græcus sermo. nã ephœbi. g. significat ætatẽ. epi significat in cũ dasea uertit̃ ĩ phi.

Sæpe ẽt charis: nec suorũ cognatoꝝ corporibꝫ pepcit. Cognato ĩ fu. p ĩ funer̃ cognatoꝝ. Charis mẽ. q̃ ipsi chara ẽe d̃bebãt: qa sãguine cõiuncta erat. Atq; oscula: rustica satis: nã dũ osculare aliquẽ dẽtibus narẽ secabat. Ora laxa: qa mordẽs labra abscĩdebat: & dẽtes apparebãt. Sicco g. ideo siccũ: qa mortuũ. Præmordẽs: circũ mordens. Gelidis in. mur. la. qa mordẽs lĩguã rapiebat: & ĩmurmurabat quasi mandata dar& ad ĩferos. Nephas: uidelicet scelere plenũ. Ad um. sty. i. ad inferos. Hãc ut fama loci: postq̃ cæpit Sextus Pom. audire uulgata fama q illa Ericto cæteris ueneficii arte p̃stabat: hãc p̃ cæteris audire cõstituit: & aliquot comitibꝫ huius sceleris secũ sũptis q̃siuit: ubinã hæc Ericto hĩtar̃ solebat: ĩnuenitq; ea ĩter busta & sepulchra mortuoꝝ tpe noctis. Alta nocte: uidelic& media nocte & in tẽpesta. Sub no. tel. i. ad ãtipodas. nã quo tpe meridies ẽ apud antipodas: hic ẽ media nox et e cõtra. Mediũ diẽ. i. meridiẽ. Fidi scelerũ: cũ huius sceleris ministri Sexti moniti eẽnt uidelic& locoꝝ ubi hĩtabat: & ĩter busta mortuoꝝ cõspiciẽtes: uiderũt illã sepulchro quodã insistere: & statim illã adiere.

Abrasitque cruces percussaque uiscera nibis
Vulsit & incoctas admisso sole medullas.
Insertum manibus chalybẽ nigrãq; p artus
Stillantis tibi saniem uirusq; coactum
Sustulit: & neruo morsus retinente pepẽdit
Et quodcũq; iac& nuda tellure cadauer
Ante feras uolucresq; sed& nec carpe mẽbra
Vult ferro: manibusq; suis: morsusq; luporũ
Expectat siccis rupta e faucibus artus
Nec cessant a caede manus si sanguine uiuo
Est opus. erumpat iugulo qui primus apto
Nec refugit cædes: uiuum si sacra cruorem
Extaque funereæ poscunt trepidantia mẽsæ.
Vulnere si uentris non qua natura uocabat
Extrahitur partus calidus ponendus in aris.
Et quotiens sæuis opus est ac fortibus ũbris
Ipsa facit manes hominũ: mors oĩs in usu est.
Illa genæ florem primaeuo e corpore uulsit
Illa coma leua morienti abscidit ephœbo.
Saepe etiam charis cognato in funere dira
Thessalis incubuit mẽbris atque oscula figẽs
Truncauitq; caput: compressaq; dentibus ora
Laxauit. siccoque haerentem gutture linguã
Praemordens gelidis ĩfudit murmura labris.
Arcanũq; nephas stygias mãdauit ad ũbras.
Hanc ut fama loci pompeio prodidit alta
Nocte poli titan medium quo tẽpore ducit
Sub nostra tellure diem deserta per arua
Carpit iter: fidi scelerũ suetique ministri
Effractos circum tumulos ac busta uagati
Cõspexere procul prærupta ĩ caute sedentem
Qua iuga d̃uexus pharsalica porrigit hemꝰ
Illa magis magicisq; deis incognita uerba
Tentabat. carmenq; nouos fingebat ĩ usus.

Sueti. s. sceleribꝫ. nã scelestus erat dominus: itidẽ serui. In caute: ĩ crepidine saxi. Hemus mõs thessaliæ est incuruus et longus. Illa magis: nunc cogitabat noua carmina: quæ nullis antea magis cognita fuerant. Magis: magicis: ueneficis. Carmenque nouos fingebat ĩ usus: derestabile: inauditum scelus.

Nāqꝫ timēs ne mars.ſ.declarat quā ui carmē illud hr̃t:carmē huiuſmodi faciebat:ne bellū ciuile poſſ& ex agris philippicis diſcedere:ut hr̃t copiā mortuoꝝ:ut oſſibus eorū & mēbris uteref in ueneficiis ſuis. Metuēs.ſ.alio deferri. Vagus:mutabilis. Aematis:dis.ē.n.forma patronymica ꝓ patrio:ſiue potius gē tili. Multa cæ.ꝑ cæde multorū. Succis:herbaꝝ. Suas:uidelic& ī uſū ſuū. Cadauera regū:ſi bellū hic gereſ multi reges cæſi cadēt:quoꝝ capita obtrūcādo:& manes eoꝝ multo potētiores erūt ad efficiēdū ue neficiū q̄ priuatoꝝ hominū & humiliū. Heſpiæ gē.uidelic& apa tria cuiuſqꝫ ſua:uidelic& ut ro.nemo r̃

Nanqꝫ timens ne mars aliū uagus ir& ī orbē
Aemathiis:& tellus tam multa cæde carer&:
Polluto cantu diriſqꝫ uenefica ſuccis
Cōſperſos uetuit tranſmittere bella philippos.
Tot mortes habitura ſuas uſuraqꝫ mundi
Sanguine cæſoꝝ truncare cadauera regum
Sperat:& heſperiæ cineres auertere gentis:
Oſſaque nobiliū tantoſqꝫ acquirere manes.
Hic ardor ſolusque labor:quid corpe magni
Proiecto rapiat:quos cæſaris inuol& artus:
Quā prior effatur pompeii ignaua propago
O decus hemonidū populiſque pādere fata
Quæque ſua uentura potes deuertere curſu
Te precor:ut certum liceat mihi noſcere finē
Quem belli fortuna paret:nō ultima turbæ
Pars ergo romanæ magni clariſſima proles
Vel dominus rerū:uel tanti funeris hæres.
Mēs dubiis percuſſa pauet:rurſuſque pata ē
Certos ferre metus:hoc caſibus eripe iuris.
Ne ſubiti cæcique ruant:uel numina torque:
Vel tu parce deis:& manibus exprime uerū.
Elyſias reſera ſedes:ipſamque uocatam.
Quos petat e nobis mortē tibi coge fateri.
Nō humilis labor ē:dignū qđ querere cures:
Vel tibi quo tanti præpōder& alea fati.
Impia lætatur uulgatæ nomine famæ

feratur in patriā. Oſſaqꝫ nobiliū.s.ī ſepulchris ma ioꝝ. Hic amor ſo.ī hoc uno tātū mēs eius ītenta erat. Quid corpe ma.qd de Pō.magno:qd de Cæ. rapiā:nā ſperabat utrunqꝫ cæſum iri. O decus he/ monidū:hæc petitio hēt ptes ſuas nō oēs tamē.peti tio aūt conſtat ex his ptibus:ut honeſta ſit habens actiōis modū & ſit remuneratio:Sic poſſit ſit iuſta/ modus ſint p̄mia iuncta:ut ē apud Vir. Eole nanqꝫ tibi diuū pater atqꝫ hominū rex:Et mulcere dedit fluctus atque tollere uētos:illic poſuit ōs partes:ſđ nōnulla deficiūt. Potes:oſtēdit poſſibilitatē:Vir. Et mulceř dedit fluctus &c.potes maiora facere:er go ēt minora:qa ſi potes naturā:& reꝝ curſus muta re ī toto orbe:ergo potes fata pandere. Vētura de uertere curſu.i.potes futura deoꝝ puertere & ſeriē cāꝝ puerteř:ne cauſæ ſuo ordīe ꝓcedāt. Nō ultia tur.oſtēdit hōeſtatē:qa hoc petit non infimus hō. nā q̄to nobilior ē pſōa q̄ petit:tāto ēt petitio hone/ ſtior. Vel do.reꝝ:dū īcerti ſunt exitus timeo:ſed poſtq̄ nouero qd futuꝝ ſit:deſinā timere:ſiue illđ bonū:ſiue malū. Dominꝰ:pr̃ meus uicerit. Hæ/ res:ſi uictus fuerit. Hoc iuris:hāc ptātē. Ne ſubi ti.i.uelis nobis hanc ptātē eē ut intelligā futuꝝ caſū ſed iā deſin& eē caſus. Aut numīa torq̄:hactenus oſtēdit poſſibilitatē:& petiōis hōeſtatē:nūc modū petitiōis oſtēdit:nā qui minora uult īperrare maio ra petit:ſic Virgi.Incute uī uētis:ſubmerſaſqꝫ obrue puppes.prius petit ut diſſip& naues:poſtea aug&: uidelic& ut illas obruat:ſic hoc loco &c. Numīa t. .i.coge deos ſupos tibi futura p̄dicere:ſi non uis ſu/ pos ſaltē coge inferos. Manibus:ſubaudi a:uideli c& ab ūbris īferis. Ipſamqꝫ uo.i.euoca mortē ipſā ut uera dicat tibi eoꝝ quæ peto. Quos petat:an pa trem meū:an cæſarē. Nō hūilis la.ē.eſt quaſi loco remūeratiōis:ſi hoc mihi p̄ſtiteris:rē efficies tuo no mine dignā:ut dicaris tāti belli exitū p̄dixiſſe. Hu milis labor.i.nō ſpectat ad hūilē pſonā labor hic p̄/ dicēdi fata tāti belli. Vel tibi:q̄uis prīcipi uenefi/ caꝝ. Quo.i.ad quē finē. Prepōder&:uidlic& īclin&. Alea f.i.fortūa. Impia letaꝫ:ſupius Sex Pō.roga uerat erichtonē:ut ſibi futuꝝ belli exitū p̄dicer&:qđ facile poſſ& cōcedere:qppe q̄ maiora carminibꝰ ſuis ottineat:& hoc glorioſū ſibi atq̄ honorificū oſtēdit.nūc ita reſpōdit ad illum ecōtra.ſ.ait Sexto. Fata mi. ſi uis mutař poſſumꝰ:maiora āt nulla arte mutari poſſūt.q̄ āt maiora fata ſūt:ex itīa phōꝝ ſcīa trahiſ:licꝫ fatū nō liceat nobis cōcedi:ſed tamē ita diſputāt philoſophi:Si nihil ſine cā:fit fato oīa fiūt:ſi oīa fato fiūt: ergo conuinciſ nihil fieri ſine cā:ſed nihil ſine cā fieri:nec epicuro:nec ulli phōco plac&:nā id credere eſſet abſurdū.ſ.ulli cōcedere aliqd ex nihilo fieri poſſe:ſed multū intereſt īter cās fortuito:uel forte egreſſas:& īter cās īter ſe cōnexas & efficiētiā naturalē:uerbi cā ꝙ ita pmittiſ ueꝝ ē.deſcendat in achadēiā Carneades nō ſine cāis:ſed ex cāis fortuito egreſſis:nō naſæ neceſſitate manātibꝰ:dicit āt genera cāꝝ diſtigui:aliæ in/ quit ppetuæ ſūt & prīcipales:aliæ uero adiuuātes & ꝓximæ:qr̃ cū dr̃ oīa fato fieri cāis antecedetibus:hoc uult intelligi:nō pfectis & principalibus cāis antecedētibus:ſed adiuuātibus:qbus p̄miſſis facile ē intellige re fata maiora:& mīora:fata maiora ſūt quoꝝ cauſæ ſūt prīcipales & pfectæ:ſiue æternæ:& a naturæ ne/ ceſſitate manātes.At uero fata mīora ſūt quoꝝ cauſæ ſūt adiuuātes & ꝓxiæ:uel fortuito āte egreſſæ:& id

eſt quod ait Lucanus. Si moueri.i.mulctari peteres. Fata minora:i.q̃ pertinẽt ad ſingulas quaſq; perſonas. Conceditur arti unã cum radiis:& iam ſi ſtellæ inquit aliquẽ cogunt mori poſſumus carminib. differre mortem:& econtra:et hæc ſunt fata minora. Vnam mortẽ:pro unius mortẽ.at uero unius imperii cladem carminibus euertere nõ poſſum:nã nõ ea uertere poſſumus q̃ ſunt a pfectis cauſis:& a naturæ neceſſitate manãtibus:ſed unius mortẽ euertere poſſumus a cauſis adiuuãtibus. Inſeruiſſe mo.i.differre. Radiis:conſtellatiõe. Et q̃uis fecerit omnis:e conuerſo q̃uis ſub ſtellis natus ſit aliquis:q̃ lõgiorem uitam pertẽdant:poſſum tamẽ carminibus uitam interrũpere etiã ſi ſub ſtella ſaturni natus eſſet:q̃ protenditur tribus ſaturnis.i.ter triginta:uidelic& uſq̃ ad nonageſimũ annũ. Medios annos:ut ſi nonaginta annos uſq̃ ad trigeſimum uel quadrageſimum differr&:fata quidem illa minora uitaꝛ poſſumus. At ſimul:ſed nõ p̃oſſumus ſeriẽ illam cãꝝ æternam mutare:quũ cauſa ex cauſa pendeat. ea ẽ ex omni æternitate ueritas ſempiterna. Vno ſub ictu ſtat genus humanũ:uidelic& q̃do non ad unũ cauſæ ſpectant:ſed ad oẽs ſicuti fatũ: de quo nunc petebat Sextus:uidelic& bellum ciuile:quod inter Cæſ.& Pom.p̃rem eius gerebaꝛ nõ ad unũ aut alterũ:ſed ad uniuerſũ terraꝝ orbẽ ptinebat. Plus fortuna põt.ſ.q̃ carmĩa noſtra. Sed ſi p̃noſcere c.qa dixerat poſſe illã ea ĩ melius mutare q̃ admiratiõi futura eẽnt.Reſpõd& q̃dã mutaꝛ poſſe:q̃dã nõ:ſed q̃do ſatis habes prænoſcere futuꝝ:ſiue illud pſperũ fuerit:ſiue aduerſũ:hoc tibi facile facere poſſumus.

Præноſcere contẽtus:qd futuꝝ ſit & nõ mutare:qa oĩa cogũꝛ ad id qd̃ petimus obſeq. Tellus:uidelic& geomãtia. Ather:aeromãtia. Cahos:uid̃licet cõfuſio reꝝ.i.necromãtia. Aequora:hydromãtia Cãpi:adhuc ad geomãtiã ſpectat.Geomãtia ẽ diuinatio q̃ ſignis qbuſdã ex terra deſignatis deprehẽditur a geos.i.terra & mãtia diuinatio.hydromãtia:q̃ fit p aquæ colorẽ ab hydor.i.aqua mãtia:ſiue illa fuerit alba:ſiue nigra ſiue ſãguinolẽta.aeromãtia q̃ fit p ætherẽ:ut p fulgura uẽtos & cætera huiuſmõi.

Rhodopeiaq; ſaxa:ad inferos ptinet:uidelic& p necromãtiã:q̃ fit p cadauera:q̃ a chaos & inferis excitãtur. Pronũ ẽ.i.facile. Attollere:ſuſcitaꝛ corpus unũ eoꝝ qui recẽter cæſi ſunt. Nouæ mortis:recenter occiſoꝝ. Modo:pauloãte. Sonẽt:loq̃nꝛ. Plena:integra. Nec mẽbris ſole puſtis:nã ſi diu terræ cadauer iacuiſſ&:et aridius factũ eẽt p artarias uox clara exire nõ poſſet. Dixerat:accita ẽ ad rẽ exeq̃ndã:& multa nube circũdata uagari cæpit p corpora cæſoꝝ:ut idoneũ unũ exciper&d̃liger&. Sq̃llẽti:nigra & tetra. Negatis tu.qa inſepulta iacebãt. Lupi:q illuc uenerãt ut cæſoꝝ corpora dilaniarẽt. Impaſtæ uol.q̃ iã unguibus cadauera lacerauerãt:ſtatĩ remiſſis cadaueribus abierũt. Vatẽ.i.elegit mortuum futurũ uatẽ:dũ ab ĩferis excitat aĩam eius. Et gelidas leto:cũ diu ſcrutata eẽt:tãdẽ inuenit mortuum quẽdã q pulmonẽ integrũ & illeſũ habebat:p quẽ uox clarior emittiꝛ. Vocẽ de.i.unũ corpus defunctũ inuenit:qd̃ poſſ& emittere uocẽ:aĩam eius ab inferis excita. Fata pentoꝝ:aĩæ mortuoꝝ oĩum:q cæſi cãpis iacebãt:dubitabãt quẽ nam ex ipſis Erichto uell& ab inferis eſuſcitare. Pẽdent.i.dubitãt. Supis:id ẽ ad ſupos.i.eſuſcitare a morte. Se tollere totas.i.eſuſcitare:qa ſciebãt ſi uoluiſſet illa potuiſſet omnes ſuſcitare:ut iterum impugnarent. Ceſſiſſent leges herebi:leges inferni ſunt:ut qui ſemel ad inferos deſcenderit nunquam inde reuertatur. Monſtroq; potenti:mõſtrũ appellat Ericctonẽ potius q̃ hominẽ.

Theſſalis & contra ſi fata minora moueres.
Pronũ erat o iuuenis:quos uelles inq̃t ĩ actus
Inuitos prebere deos:conceditur arti
Vnam cũ radiis preſſerũt ſydera mortem
Inſeruiſſe moras:& q̃uis fecerit omnis
Stella ſenẽ medios herbis abrũpimus ãnos
At ſimul a prima deſcendit origine mundi
Cauſarum ſeries:atque omnia fata laborãnt.
Si quicq̃ mutare uelis:unoq; ſub ictu
Stat genꝰ hũanũ:tũc theſſala turba fatemur
Plus fortuna poteſt:ſed ſi præнoſcere caſus
Contentus facileſq; aditus:multiq; patebunt
Ad uerum:tellus nobis ætherq; chaoſque
Aequoraq;.& cãpi rhodopeiaq; ſaxa loquẽꝛ.
Sed pronũ:cum tanta nouæ ſit copia mortis
Aemathiis unum campis attollere corpus.
Vt modo defuncti tepidiq; cadaueris ora
Plena uoce ſonẽt.ne membris ſole peruſtis
Auribus in certum feralis ſtrideat umbra
Dixerat.et notis geminatis arte tenebris
Mœũ tecta caput ſqualenti nube pererrat
Corpora cæſorum tumulis proiecta negatis.
Continuo fugere lupi:fugere reuulſis
Vnguibus ĩpaſtæ uolucres:dũ theſſala uatẽ
Eligit.& gelidos læto ſcrutato medullas.
Pulmonis rigidi ſtantes ſine uulnere fibras
Inuenit:& uocem defuncto ĩ corpore quærit.
Fata perẽtoꝝ pendent iam multa uirorum
Quem ſuperis reuocaſſe uelit:ſi tollere totas
Tentaſſ& campis acies:& reddere bello
Ceſſiſſent leges hereb::mõſtroq; potenti
Exttactus ſtygio populus pugnaſſet auerno

Electum tandem traiecto gutture corpus
Ducit:& inserto laqueis feralibus unco.
Per scopulos miserū trahitur ꝑsaxa cadauer
Victurū:mōtisq; caui quē tristis erichto
Damnar& sacris alta sub rupe locatur.
Haud procul a ditis cæcis depressa cauernis.
In præceps subsedit humus:quā pallida ꝓnis
Vrget silua comis:& nullo uertice cœlum
Suspiciens:phœbo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ:pallēsq; sub antris
Longa nocte situs:nunq̄ nisi carmine factū
Lumen habet:non tænareis sic faucibus aer
Sedit iners:mœstum mūdi confine latentis
Ac nostris quo non metuāt emittere manes
Tartarei reges:nam quāuis thessala uates
Vim faciat fatis:dubium ē qđ traxerit illuc
Aspiciat stygias:an q; descenderit umbras
Discolor:& uario furialis cultus amictu
Induitur:uultusq; aperitur crine remoto:
Et coma uipereis substringitur horrida sertis:
Et pauidos iuuenis comites:ipsumq; tremētē
Conspicit exanimi defixum lumina uultu:
Ponite ait trepida conceptos mente timores.
Iam noua iam uera reddetur uita figura
Vt quāuis pauidi possint audire loquētem.
Si uero stygiosq; lacus:ripamque sonātem
Ignibus ostendam:si me præsente uideri.
Eumenides possent uillosaq; colla colubris.
Cerberus excutiens:& uincti terga gigantes.
Quis timor ignaui metuētes cernerē manes?

Electū tādē:describit locū in quē cadauer illud traxerat ūco:& mire idoneū suæ arti locū delegit:ubi ne/cromātiā exercer&. Feralib.ueneficiis. Vnco īserto:ī iugulo. Miserū:qa uicturus iterū. Dānarat:bene dixit:qa locus ille dānatꝰ dicebaᵗ:ubi sacra illa ueneficæ exercebāᵗ. Haud ꝓcul aditis:topothesia ē uidelicet ficta loci descriptio.describit.n.locū quo magicas artes Erichto exercere sōlebat:ꝑferti:quū p necromātiā exciret ab inferis ūbras:ut suscitato corpore fuᵗa ꝑdicer&.dicit āt locū hūcadeo ꝓfūdū fuisse:ut nō longe eēt a diis manib.& a rege plutone. Cæcis:obscuris. Depressa:hūilis. Pallida:opaca. Taxus:arbor ē q̄ i ūbrosis nasciᵗ locis:quā poetæ diis cōsecratā esse uo/luerūt. Taxus opaca:idest densa:& ē nūerus ꝓ nūero ꝓ inūeræ arbores opacæ. Peruia phœbo:qa adō arbores dēsæ sūt:ut radii solis eo penetrare nō possint. Nullo uer.cæ.qa ī ātro adeo deꝑssæ sūt arbo/res:ut aerē suscipe neqāt. Marcētes.i.sq̄lidæ & sor. Pallēsq̄ s.ā.i īteriori pte hꝰ cauernæ ē sitꝰ.Sitꝰ ꝓprie dr̄ īmūditia q̄ nasciᵗ ī locis hūidis:& lanugīs spēm imitaᵗ. Nocte:noctē posuit ꝓ tenebris:q; ibi nunq̄ lux sit:s7 æterna nox. Nisi car.s.locus ille illustreᵗ Nō tænaris:dicit ita nō eē tenebrosū aerē ī faucib. tænari mōtis:q̄ dr̄ eē descēsus ad īferos:q̄ illic. Tæ/nareis:sic legitur.nam tænarus est laconiæ promōtoriū p quod diciᵗ descensus ad inferos. Aer īers:crassus:unū seqᵗ ex r̄liquo:qa īers iō crassus ediuer/so. Mūdi latētis.īferoꝝ. Ac nr̄i.i.supoꝝ:dicit ibi eē cōfinia supi & īferi aeris. Confīe mœ.i terminꝰ tristis. Latētis mū.īferoꝝ.describit infernū:qz īfe/ri sūt mūdꝰ latēs. Quo nō metuat.locus ille adeo tenebrosus ē:ut nihilominꝰ eo ueniāt ūbræ īferoꝝ q̄ ī ī tartaꝝ descēdeř solēt.ē ergo locus ille tartaro similis. Tartari reges:ut Plu.& ꝓser.nā regē & reginā dixit. Manes:ūbras emittere:si forte opus fuerit. Nā q̄uis t.q̄uis.n.cōtra uolūtātē đoꝝ īferoꝝ aīas excitet:illic tamē īcertū ē uiuāt ne:ā mortui sit.uel qz q̄uis ab īferis excitēᵗ:tamē adhuc ad īferos đscēdūt uel qz adō obscurus locus ē ut adhuc ap̄ īferos eē uideāᵗ Vera abltūs eē uř:qz lōga ē a:sz si corripiᵗ erit nᵗus. Stygias ū.s.q̄ ad īferos descēdūt. Discolor & ua.đscribit hītū erichtōis:quo se pauit & accixit ut ūbrā excitar& ab īferis. Furialib.sīlis furiæ. Induᵗ ab erichtōe. Furia:cōueniēs furiis.s.thesi.alecto:mæg. Vultꝰ apiᵗ:ostēdiᵗ. Crie rēoto:reiecto ī tergū. Et coma:cū uipis cōtesta. Horrida:sq̄lida. Vt paui.i.co.Erichto cū se ostēdiss& eo hītu quo solet:cū cadauerū excitat ūbras uidit Sex.Pō.cū cōitib.terrore pcussū quē reꝑhēdēs ī hūc modū allocuta ē. Ponite:deponite. Iā noua:iā hic quē mortuū iaceř uidetis:excitabiᵗ:& uiueř īcipi&. Vera:uersus hic ē p epētimemerī:nā licet naᵗalř ꝓducaᵗ:tamē ibi corripiᵗ p sistolē. Noua:sīul & uera uita. Vt q̄uis p.dico reddeᵗ uita ut ēt pauidi hoīes possīt audiř loq̄ntem:multo magis ītrepidi. Si u. stygios.arguit Sex.Pom.comitesq; suos ignauiæ:dicēs si ego possū cer/nere oculis meis Eumenidas:Plu.Proser.Cerbeꝝ tricipitē:& mōstra oīa īferni:qs tantus pauor aīos uřos occupatᵗ:ut timeatis ūbrā ab inferis excitatā uidere:ordo ē usq̄ eū locū:o ignaui metuentes cernere manes quis timor &c. Stygios la.stygiā paludē. Ripāq; so.i.flegetōtē:nā flegetō flu.ē īferoꝝ sic appellatus q; totus igneus sit.flegi significat ardere.ithi urere. Eumēidas:diras significat:quas alio noīe furias appellauit catha ātiphrasin.i.nō bonæ mentis:nā eumeni beniuolū significat:ideo eumenides dicūᵗ:nō q; beniuolæ sint:imo maliuolæ. Villosa colla co.uidelic& q; circa colla cerberi serpētes sint. Gigātes:dicit titanas:q ausi sūt bellū īferre ioui:ut ipsū e cælo đtruderent:quos đ cœlo Iupiter ad īferos fulmīauit & cathēis fer/reis manus post terga reuīnxit. Si me præsente uideri:ideo nec pauetis uidere Eumenidas:qa ꝑsētia mea

nihil uobis mali auderẽt īferr̄. Mães:ũbras nõ d̄os īferos. Pectora tũ p.dicit qd fecerit erichto:ut p̄paret cadauer ꝙ eẽt aptũ recipe animã. Sãguie fer.i.uictiæ. Vulnerib.nouis:qa uulnera fecit:ut irrũpe poſſet ſãguis. Tabo:uidelic& ſãguie. Largæ:ãplæ. Lũare.i.ſpumã lunæ:qa ut ãte dictũ lunã d̄ cœlo d̄tractã nõ prius redire dimittebat q̃ ſpumã reiiceret ſup herbas:hac utebãt̃ ueneficæ. Huc qc.f.nõ tã facile põt exci tari hæc ũbra ab inferis:ſʒ neceſſe ẽ multis herbis multiſq̃ aialib.id fiat q̃ ui hẽant magicã. Miſcet̃ hi.ui/ delic& ĩ pectɔ cadaueris hɔ. Quicqd f.g.ſi.i.qcqd mõſtroſũ natũ ẽ.Nõ ſpu.c.nũc oſtẽdit ſpãlr̄. Quib.un da t.ẽ.i.canũ lymphaticoꝝ:nã lymphatici canes di/ cũt̃ q uehemẽter aq̃m timẽt:lympha aq̃ dr̄ ĩde lym phaticus canis dr̄ cui occurſus lymphæ terrorẽ inie cit:ſicut ceritos furorẽ cereris ſignificat. Canũ:ra/ bidoꝝ. Lyncis.ſ.lynces ſũt lupi:quoꝝ urinæ coeũt in duriciẽ p̄ciosi calculi:ꝙ pſẽtiſcẽtes lupi lynces e/ geſtũ liquorẽ ilico arenaꝝ cumulis cõtegũt ĩuidia.ſ. ne talis egeries trãſeat in noſtrũ uſũ:at hi quos cer/ uarios dicimus:cũ poſt lõga ieiunia ægre carnes mã dere ceperit:ubi qd caſu r̄ ſpiciũt:obliuiſcũt̃:& ime mores p̄ſẽtis copiæ eũt q̃ſitũ quã reliq̃rãt ſacietatẽ. Lyncis uiſcera aptiſſima ſũt magicis. Nodos hiæ. aĩal hoc ẽ aptiſſimũ ueneficiis cæteroꝝ oĩum.hiæ/ na ẽ aĩal ĩ africa cuius collũ rigẽti ſpina flecti nõ põt niſi toto corpe moueat̃:ſtabulũ pſeq̃t̃ porcorũ:& uocẽ humanã exprimer̄ diſcit:ut aſtu hoĩem noctu accitũ d̄uor&:uomitus mẽtiẽs hũanos.nã os ĩ unũ cõgeſtũ uidet̃ uõitus:q̃obrẽ hoc facit:ut illectos ca/ nes deuor&:q ſi ũbrã eius cõtigerit latrare non poſ ſunt:ĩ oculis multiplex uarietas mutatioq̃ coloris ĩ p̄upillis oculoꝝ naſcit̃ lapis:q lĩguæ hoĩs ſubditɔ fu tura p̄dicere facit:ppea cõuenit magicis:oculos nõ nũq̃ cõniuet:gigiuã nõ hẽt:dẽtẽ unius oſſis tãtũmo/ do hẽt.hæc ẽ nat̃a eius:hũc ẽt dicũt coir̄ cũ leena:& ĩde naſci mõſtrũ qd̄ appellat̃ crocodillus. Et cerui paſti ſer.ma.cerui cũ ad decrepitã ætatẽ uenerit ue/ niũt ad cauernas:ubi deliteſcũt ſerpẽtes:& naribus attractos p cauernas hauriunt:& ita uenenũ illud p uenas diffuſũ eos reuiuiſcere facit. Nõ pup.r.echi/ nus ille piſcis q̃uis breuiſſimɔ:tamẽ cũ ſemel fundo nauis ĩpactus fuerit detinet eã:nõ aliter q̃ ſi ũco de/ tineret̃:iõ echinus ẽ appellatus ab echo.i.teneo:& naph.ſignificat nauẽ:qꝛ nauẽ detinet. Rudẽtes:qꝛ inflatis ẽt uelis p uẽtũ tamen uſq̃ adeo detinet nauẽ: ut moueri nõ poſſit. Saxa.i.nõ d̄fuit echites lapis frigidiſſimɔ:quẽ ab extremis orbis ptib.ales iouis alit cuſtodẽ nidi:ſeruatorẽq̃ futuꝝ:quo ualeat pullis dubios auertere caſus.nã hic lapis ſũmæ frigiditatis eſt: iõ hũc ſuis ĩmiſcet ouis:ne qꝛ ipſa aquila calidiſſima ẽ:dũ ea fouet decoq̃t:& pulli naſci nõ poſſint. Volu cer ſerpẽs.i.allatus draco nõ defuit:& naſcit̃ in ea pte arabiæ:q̃ ẽ ultra flu.manufactũ:q̃ regio ppe deſerta eſt infeſtãtib.feris.ibi tamẽ pãdaci:enielchi hĩtãt:& opiophagi:iõ dicti:qa ſerpẽtes comedũt:ſimilr̄ & ma/ nichei:quia hoĩes ſerpẽtib.ueſcũt̃. Aequorib.cuſtos.i.ĩdia ſupiori:ĩ rubro mari naſcit̃ ĩdica teſtudo:cu/ ius cuſtos ẽ uipa:& hæc teſtudo lapidẽ emittit chelonitẽ gratũ purpureo uarioq̃ colore nitẽtẽ:quẽ ſi ſub lĩgua loto qs geſſerit ore:poſſe magis creditur hũc diuinar̄ futura. Cõchæ.i cuſtos teſtudinis ĩdicæ:q̃ che lonitẽ lapidẽ emittit. Cheraſte:ſerpẽs cornutus:apo tu cheratos:ſignificat cornu. Membrana:uidelicet uerticulũ illud:qd̄ de uiuẽte ſerpẽte abduxerat. Phœnicis:phœnix una auis tãtũ ẽ ĩ oriẽte ĩ india naſcẽs: & cũ ad q̃ngẽtos uenerit ãnos:ĩpa ſibi rogũ cõſtruit ex lignis q̃ ĩ oriẽte naſcũt̃ odoriferis:ut ex ciamomo xi lobalſão:& cãnella:radiiſq̃ ſolarib.oppoſitũ ſe ſupiniicit:iterea rogus ille qa ĩ eũ ſol ppẽdiculariter uerbe rat:tũc ſolis radiis accẽdit̃:& ĩpa cũ rogo cõburit̃.deĩde uermiculus qdã ĩ cinere naſcit̃:ex quo auis rẽouat̃ Eoa ara:oriẽtali rogo. Viles & h.noĩa.i.nobiles & ignobiles. Frõdes.ſ.arboꝝ colligit:& ipſis ĩmurmu rabat. Inſpuit:ut herbæ naſcerẽt̃ uenẽatæ:& idõeæ ad ueneficia. Tũc u.his oĩbus ĩ unũ cõgeſtis:q̃ pluri/ mũ ualerẽt ad cogẽdos mães:ut hɔ mẽbra ĩ ſuũ corpɔ r̄mitterẽt̃ addidit uoces teribiles q̃ plus uiriũ hr̄ent q̃ herbæ:q̃s ſupra memorauit. Pollentior:potentior omnibus. Excantare:ad exorãdum deos. Et: id ẽ. Diſcordia hũanæ lĩguæ:nã nõ uidebatur q̃ hũanã uocẽ emitter&:ſed ſimilẽ aĩalibus rõne carẽtibɔ.

Pectora tunc primũ feruẽti ſanguine ſuppl&
Vulneribus laxata nouis:taboq̃ medullas
Abluit:& uirus large lunare miniſtrat
Huc quicquid fœtu genuit natura ſiniſtro
Miſcetur:nõ ſpuma canũ:q̃bus ũda timori ẽ.
Viſcera non lyncis non duræ nodus hiænæ
Defuit:& cerui paſti ſerpente medulla.
Non puppim retinens euro tẽdẽte rudentes.
In mediis echinus aquis:oculiq̃ draconum
Q uæq̃ ſonãt fœta tepefacta ſub alite ſaxa:
Non arabũ uolucer ſerpens:innataq̃ rubris
Aequoribus cuſtos præcioſæ uipera conchæ
Aut uiuentis adhuc libyci mẽbrana ceraſtæ:
Aut cinis eoa poſiti phœnicis in ara
Q uo poſtq̃ uiles:& habentes noĩa peſtes
Contulit:infando ſaturatas carmine frondes.
Et quibus os dirũ naſcentibus inſpuit herbas
Addidit:& quicquid mũdi dedit ipſa ueneni.
Tũc uos letheos cunctis pallentior herbis
Excantare deos:confudit murmura primum
Diſſona:& humanæ multũ diſcordia linguæ.
Latratus hab& illa canum:gemituſq̃ lupoꝝ

Trepidus bubo ſtrix: aues ſũt q̃ niſi tẽpore noctis apparẽt.q̃ ſuo cãtu ſẽper malũ omẽ ſignificãt. Feræ:ſiue lupi ſiue leones. Sibilat ang.i.ſibilũ emittit qualẽ ſerpẽs uel ãguis. Syluaꝝq̄ ſonũ.i.fragorẽ arborũ. Tonitrua nubis: quia mõ tonare uidebat.cũ fulmĩa emittunt. Vox una.i.unius erichtonis uox. Mox: deĩde. Explicat: exprimit. Tatara:tartarus ẽ locus ꝓfũdior ĩ ĩferno ubi gigãtes uicti tenent. qui bellũ Ioui ĩtulerũt.nullũ reliquit ex diis quẽ deteſtabilis & ſacrilega mulier nõ ĩuocaret. Stygiũq̄ nefas:declarat: .i.eumenides.nã nihil habẽt ĩferi ſæuius.nihilq̄ ĩmanius Theſiphone: Megera:& alectõe. Pœnæ nocẽtũ .ſ.multis modis

Q d' trepidus bubo: qd' ſtrix nocturna que
Q d' ſtridant ululãtq̄ feræ: qd' ſibilat ãguis
Exprimit:& plãctus illiſæ cautibꝰ undæ.
Syluarũq̄ ſonũ.fractæq̄ tonitrua nubis
Tot rerũ uox una fuit:mox cætera cantu
Explicat hemonio.penetratq̄ in tartara lĩgua
Eumenides ſtygiũq̄ nefas pœnæq̄ nocẽtum
Et chaos innumeros auidũ cõfũdere mũdos
Et rector terræ quẽ longa in ſæcula torquet
Mors dilata deũ ſtyx: & quos nulla meretur
Theſſalis eliſii:cœlum matremq̄ peroſa.
Perſephone:noſtræq̄ hecates ꝑs ultĩa: ꝑ quã
Manibus & mihi ſũt tacitæ cõmertia lĩguæ.
Ianitor & ſædis laxæ:qui uiſc era ſæuo
Spargis noſtra cani:repetitaque fila ſorores
Fracturæ:tũque o flagrãtis portitor undæ
Iam laſſare ſenex:ad me redeuntibus umbris
Exaudite preces:ſi uos ſatis ore nefando
Pollutoque uoco:ſi nũq̃ hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano:ſi pectore plena
Sæpe dedi:& laui calido proſecta cerebro.
Si quiſ q ueſtris caput extaque lãcibus infans
Impoſuit uicturus erat:parete precanti
Non in tartareo latitantẽ poſcimus antro
Aſſuetãque diu tenebris:modo luce fugata

Chaos.i.oherebe: nã chaos cõfuſio ẽ elemẽtoꝝ oĩum.qa ibi apud ĩferos non diſcernũt elemẽta:ſed cõfuſa ſũt pp obſcuritatẽ. In numũ.qa ex chao oĩa nata ſũt ſecũdũ heſiodũ:ſed chriſtiãi diſſẽtiũt ab eo ꝙ oĩa primũ elemẽta cõiũcta fuerũt:deĩde diſcreta ſũt: & ex his priordiis oĩa nata ſũt. Rector:o Pluto. Tor.cruciat. Mors di.i.ꝓhibita.i.q ĩmortales ſũt:iõ cruciaris. Styx: ꝑ quã dii iurare timẽt. Theſſ.eli. qa ſũt ſacrilegæ & pollutæ theſſ.oẽs mulieres:iõ ad heliſios cãpos nõ deſcẽdũt Perſe.i.o ꝓſerpia. Cæ.mq̄.po.ſecũdũ fabulã dixit qa ꝓſerpina apud ætnã mõtẽ a plutõe rapta: dũ illa cũ cæteris æq̃libꝰ puellis flores legeret: ad ĩferos deſcẽdit: ĩpãq̄ mr̃imõio ſibi coniũxit Plu.& eã herebi r̃ginã fecit:Mr̃ ceres cũ eã diu q̃ſiſſet:tãdẽ ĩdicãte Io. cognouit eã a Plu.raptã: Vẽit igit ad iouẽ q̃rẽs ex eo ꝙ ſibi facer̃ iuberet:r̃ſpõdit qcqd ipſa uellet ſe facturũ:ĩpoſuit ergo legẽ:ſi nihil apd ĩferos guſtaſſet r̃duceret ſi ipſa uellet:cũ mr̃ ad Plu. ueniſſet: eiq̄ mãdata Io.expoſuiſſet: p̃rĩo qdẽ q̃ſiuit nũ redir̃ uellet ad mr̃em: illa repõdit nõ: ex quo cognitũ ẽ illa libẽter pud ĩferos mãere:deĩde ſcire uoluit:nũqd aliqd guſtaſſet:cũ nõ ĩueniret aliqd guſtaſſe:putabat eã plu. de guſtaſſe qcq̃: Sed aſcala.hoc uidẽs ĩdicauit ipſã comediſſe tria grana mali punici:ut redire nõ poſſet. Vir.Nec repetita ſeq curat ꝓſerpĩa mr̃em. Cœ. qa uoluiſti i cœlũ redire:ũde Iu. p̃cepit ut ſex mẽſibꝰ ĩ cœlo apud mr̃em eẽt & totidẽ apud ĩferos cũ Plu.& hoc eſt ꝙ luna uno quoq̄ menſe creſcit & decreſcit uſq̄ ad ãnũ .vi. mẽſibꝰ apud nos & totidẽ ap̃ ãtipodas.iõ fixere poetæ ꝓſerpinã.i.lunã .vi.mẽſes i cœlo apud matrẽ eẽ.& totidẽ i ĩferno apud plu. Pars ul.qa prĩa ꝑs ꝓſerpinæ eſt luna.Secũda.i.media diana.Vltĩa uero ꝓſerpina ſiue echate.i.i ĩfernũ. No. echa.i.ꝓſerpinæ deæ ĩfenæ. Comer.ling.i.colloqa cũ diis ĩferis. Iani .i. cerberus canis q cuſtos dr̃ portæ ĩferi:iõ ianitor. Se.la.læti regni ĩferoꝝ. Sæ.ca.ſ. tibi ipſi. Viſcera: nã dr̃ recũbere cadaueribꝰ mortuorũ & carnibꝰ eoꝝ ueſci:poſſumus ẽt aliq̃ ex his fabulis interpetrari:nã cerberus dr̃ q̃ſi creouorus:creo ſignificat carnẽ:qa carnẽ deuorat:ũde ſarcophagus dr̃ ſepulchꝝ q̃ſi carnẽ deuorãs. Soro.i.pcæ.ſ.Lacheſis: Cloto:ãtropos. Fila.ſ. reuiuiſcẽtis iõ repetita dicit:qa iteꝝ uicturus erat:& pcæ erãt tracturæ iterũ fila. Flagrãtis ũdæ.i.ardẽtis flegetõtis. Portitor:charon.Vir.Portitor ille charon. Iã la. ſe. ſignificat ſe ũbras ſæpius ab ĩferis excitaſſe:qa dicit hũc ſenẽ laxatũ eẽ referẽdo ũbras q̃s ipſa ad corpora reuocauit. Si uos ſatis:nũc honeſtã petitionẽ oſtẽdit:qa benemerita ẽ de diis oĩbꝰ:iõ hõeſtũ ẽ ut illã exaudiãt. Nefãdo: ſacrilego: execrabili. Si nũq̃ hæc car.ſ.& ſi nũq̃ carmĩa & p̃ces uobis facio:qn prius carnes hũanas deuorarer:ordo ẽ uſq̄ ad eũ locũ exaudit. Fibræ:ſũt uenæ iecoris. Si pe.ple.ſi occidi & imolaui uobis grauidas mulieres. Si laui.ſ.ꝓſecta ipſarũ mulierũ calido cruore. Proſecta dicunt maiora ĩteſtina: q̃ alio noĩe dicunt exta:eo ꝙ extẽt.i.emineãt ſupra alia:& dicunt a ꝓſecãdo:qa prius ſecta aris reddunt.Vir. Lancibꝰ & p̃adis ſpumãtia reddimus exta. Siqſqs ue.& ſi ego ſæpe ĩmolaui uobis ĩfãtes & eorũ capita obtuli: qui adhuc uicturi erãt. Nõ i tar.ſupius Erichto oſtẽdit petitiõis ſuæ hõeſtatẽ nũc oſtẽdit poſſibilitatẽ:dicit.n.facile cẽ aĩam:q̃ pauloãte deſcẽderit ad ĩferos r̃mitti poſſe. Tar.locus ĩferni ꝓfũdior nã tartarus pturbatus atq̄ cõfuſus dr̃:tarato græ.la.ſignificat pturbo:eo ꝙ i ꝓfũdiori loco pturbata ſũt oĩa. Mõ:pauloãte.ſ.po-

Descendentem animā primo pallentis hiatu
Hæret adhuc orci:licet has exhaudiat herbas
Ad manes uentura semel:ducis omnia nato
Pompeiana canat nostri modo militis umbra
Si bene de uotis ciuilia bella merentur
Hæc ubi fata caput spumantiaq; ora leuauit:
Aspicit ad stantē proiecti corporis umbram
Exanimes: artus inuisaq; claustra timentem.
Carceris antiqui:pauet ire in pectus apertum.
Visceraq; & ruptas letali uulnera fibras
Ah miser extremū cui mortis munus iniquæ
Eripitur:non posse mori:miratur erichto:
Has fatis licuisse moras.irataq; morti
Verberat imotum uiuo serpente cadauer
Perq; cauas terræ quas egit carmine rimas:
Manibus illatrat.regni silentia rumpit:
Thesiphone: uocisq; meæ secura megæra
Non agitis sæuis herebi per inane flagellis
In fœlicē animam? illā uos ego nomine uero
Eliciam. stygiasq; canes in luce superna
Destituā:per busta sequar:per funera custos
Expellam tumulis: abigā uos omnibus urnis
Teq; deis ad quos alio procedere uultu
Ficta soles hecate:pallenti tabida forma
Ostendam:facieque herebi mutare uetabo.
Eloquar immenso terræ sub pondere quæ te
Contineant ætnææ dapes:quo fœdere mœstū
Regē noctis ames:quæ te contagia passam

scimus. Luce.i.uita. Prio hyatu.i.itroitu. Orci:iferni. Has exau.qa cū nūdū puenerit ad locū destinatū ēt si reuocata fuerit:nō pteribit leges herebi:postq̄ huc uenerit. Ad māes uētura:nōdū ad iferos puenerat Canat:diuiet. Oīa pō..i.diuiet futura & auspicia q̄ pō.iminēt. Nr̄i militis.i.huius cadaueris:q paulo āte nr̄ miles erat:q̄si seipsū facit comitē pō. Et bene de no.q.d.bene merenť:nā bellis ciuilibꝫ multi occidē tur q meruerūt ut multaꝝ ūbraꝝ dōini sitis.& ē loco r̄muneratiōis. Si: qa hoc beneficiū iāpridē r̄mune rauerūt ciuilia bella & remūerata sūt:nā multi occidēť hoc bello quoꝝ aiæ ad uos pueniāt.& regnū uestꝝ augebiť. Hæc u.s.hæc ubi dixit erichto sustulit oculos:& uidit aīam huius infœlicis cadaueris q̄ hr̄bat saxis:& timebat īgredi corpus suū: neq;.n.tētar̄ uolebat repeter̄ id qđ ātea sibi molestū tētauerat.s. ut dēuo morereť. Spumātia:qa tanq̄ īsana & rabie plena ore spumā euōebat. Proiecti:mortui. Inui. clau.s.corporis:nā nr̄m corpus nihil aliđ ē q̄ aīæ claustrū. Vir.q̄tū nō noxia corpora tardāt:terrēiq; hebetāt uisus. Antiq car.i quo diu hītauerat. In pe. ap.nā illud apuerat ut ueneficii genera multa ifūderet:q̄ supra cōmēorauit. Ruptas.i.uulneratas. Ah miser:dolētis ē:q̄si Lu.ifœlicē ūbrā illius cōmiserať q̄ nō pōt id cōseq qđ iā assecuta fuerat.s.mortē: quoniā corpus repetere cogiť. Extremū mu.s. mortis: nā mors maloꝝ oīum finis ē. Mirať eri.q̄ carminibꝫ usa fuerat acrioribꝫ: qbꝫ facile māes cogeret pati nō poterat sine admiratiōe hāc tarditatē uidere: ut ūbra nō auderet:aut nollet īgredi corpus:ergo exarsit:& icāduit ira:sicut ifra apparet. Fatis .i. pcis hoc loco fata pcas appellat. Moras:q̄ moratæ fuer̄t hāc aīam i corpus suū remitter̄. Irata morti: q nō pmitteret hāc aīam corpus īgredi:cœpit serpēte uno ceđere cadauer. Rīas cauas.i.scissuras terræ: q̄s ipsa carminibꝫ suis apuerat ut quos uellet māes alloq̄reť & īmurmurare cœpit:īdignatiōe magna cōcitata. Illatrat:nō loqť: quia uox eius potius latratus erat q̄ humanus sermo. Regniq; si.ru.qa uox eius ad ifœros penetrās īterrūpebat silētiū:qđ apud īferos ppetuo māet. Agitis:agitatis. Per iane:p uacuū:na iane herebū appellauit:ubi oīa sine corpore sūt: ideo ūbræ īferoꝝ icorporeæ sūt & oē quod sine corpor̄ ē locū nō occupat:iō recte p iane dixit. Noīe uero: .i.pprio nō ficto: nā iratus nō appellat pprio noīe supiores:sicut apud Vir.iiii.geor. Mater cyr̄næ mr̄ & te crudelē noīe dicit. Vero: nō dicā uos eumenidas.sed pprio noīe o Thessiphone:Megera:Alecto Eliciā:extrahā. Stygiasq; canes:qa canes infernæ estis:uos destituā. Luce supna: quæ uobis iuisa est nā sēper i tenebris īferorū hītare cōsuēuerūt ideo nō possūt hāc lucē sustiner̄ iō p pœna futurum illis dicit ut illas perseq̄tur. Per b.nec dimittam uos in mortuorum sepulchris habitare:quæ sedes gratior est uobis. Expellam:prosequar uos quocunque. Abigam: abiciam excludam idest sepulchris in urnis antiqui mortuorum cineres condebant. Teque diis: O proserpina ostendam te pallidā & deformē qualis esse soles ad inferos:non cum redis ad superos:ut domina cœli esse uidearis. Tabida:marcescēs: unum sequiť ex reliquo:corpus qđ marcescit pallorem contrahit. Ficta non uera: sed simulata te soles ostendere. Faciem herebi:scilicet cogam te non commutare posse. Eloquar immenso: dicam etiam qua causa apud inferos stare delecteris:& quibus dapibus illecta:inde exire noluisti. Aetnea:idest apud ætnam montem a Plutone rapta. Eloquar: effabor:declarabo. Dapes:nam cum legem iupiter imposuisset ut rediret ab inferis si nihil gustasset. Ascalphus indicauit eam tria grana mali punici degustasse. Fœdere: scilicet coniugii: quia matrimonio confœderata erat. Vel fœdere: idest lege non ita simul conuenerunt: Pluto coniunx & mater ceres:ut ut sex mensibus apud inferos ess[e]t:& totidem in cælo.

Noluerit reuocare:nõ ꝙ noluerit:ſed ꝙ nõ potuerit reuocare. Cõtagia paſſã:qa iã facta erat domina dis & aſcita in regnũ inferorũ cõtecta ergo erat in tenebris ĩferoꝝ: ut nõ poſtea poſſet ad ſupos redire. Tibi.p.m.arbiter:& tu o peſſime pluto faciã dehiſce re terrã:ut r̃pẽte ad ĩferos deſcẽdat lux ſolis:q̃ oppreſſus neſcies qd agere debeas. Titana:ſolẽ:nã titan unus ex gigãtibꝫ fuit:q auxiliũ ioui attulit. Subito die: frequẽti die. Paretis:cũ hæc dixiſſet:ũbra morabaẽ adhuc ĩgredi corpus:tũc indignata uoce clamauit:paretis:an neceſſe ẽ uocẽ deũ illũ:quo qdẽ uocato ſẽp terra cõcutiẽ ſignificabat demogoron. Nunq̃ nõ.i. ſẽp.

Noluerit reuocare ceres:tibi peſſime mundi
Arbiter immittam ruptis titana cauernis.
Et ſubito feriere die:paretis? an ille
Compellandus erit quo nunq̃ terra uocato
Non excuſſa tremit: qui gorgona cernit aptã
Verberibꝫq́ ſuis trepidã caſtigat herinym.
Indeſpecti tenet uobis qui tartara:cuius
Vos eſtis ſuperi:ſtygias qui peierat undas.
Protinus aſtrictus caluit cruor:atraq́ fouit
Vulnera & in uenas extreãq́ mẽbra cucurrit
Percuſſæ gelido trepidant ſub pectore fibræ.
Et noua deſuetis ſubrepens uita medullis
Miſcetur morti:tunc omnis palpitat artus.
Tenduntur nerui:nec ſe tellure cadauer
Paulatim per membra leuat terraq́ repulſũ ẽ
Erectumq́ ſemel.diſtento lumina rictu.
Nudãtur nundum facies uiuentis in illo
Iam morientis erat: remanet pallorq́ rigorq́
Et ſtupet illatus mundo:ſed murmure nullo
Ora aſtricta ſonant:uox illi linguaq́ tantũ
Reſpõſura datur:dic inquit theſſala magna
Quod iubeo mercede mihi:nã uera locutũ
Immunem toto mundi præſtabimus æuo
Artibus hæmoniis.tali tua menbra ſepulchro
Talibus excurram ſtygio cũ carmine ſyluis.
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.

Quo uocato: dẽogoronẽ ſignificaẽ: nã demõ græ. ĩtelligẽtiã ſignificat:dẽo.g.la.ĩtelligo:qa oẽs ĩtelligẽteſ ſũt demões: & hi fuerũt ĩtelligẽtes ãteq̃ de cœlo pulſi eſſẽt:iõ demones ſũt appellati priuai cœlo.ſed multi dicũt ꝑ hũc demogorõtẽ ĩtelligi aĩam mũdanã:q̃ uegetat oĩa:q̃ oĩbus naturis p̃poſita ẽ: de cuius ſemine firmamẽtũ ſolẽ & lunã & cæteras ſtellas natas eẽ dicebãt & hoc ſcd̃m Seruiũ: ſed ſecũdũ Theocletẽ: phĩ dicũt demogorõtẽ eẽ reꝫ oĩum & deoꝫ pricipẽ. Gorgona:nã gorgon .g.ĩterpetraẽ ſtupor: ũde Meduſa & ſorores interpetranẽ ſtupor: qa gorgones appellãt:q̃s q aſpexerit: fingiẽ ĩ lapides fuiſſe cõuerſos ꝙ præ nimia pulchritudinẽ eaꝫ obſtupeſcebãt & q̃ſi ſaxa rigebãt ꝙ ãt hic demogorõ cernat gorgõa aptã ſignificat eũ manifeſtũ ſtuporẽ diuinitatis eẽ:nã nullus ẽ q diuinitatẽ cop̃hẽdere poſſit: p̃ter deũ q illã ĩtelligit:& intelligentia illius filius ẽ:& hoc ſecũdũ theologiã ĩterpetrari poſſũt. Aptã:ſibi aliis uero occultã. Gorgona.i. diuinitatẽ obſtupecẽdã. Verberibꝫq́ ſuis.t.c.he.i.ſupbiã demonũ:nã poetæ his fabulis ẽt ueritatẽ occultarũt nã q oĩum deoꝫ ẽ deus ſupbiã demonũ caſtigat. Trepidamq́:q̃tũ qdẽ ptĩet ad deũ nã ſupbia nõ ẽ trepida:imo audax: ſed reſpectu dei a quo punitur ẽ trepida: nã ſcitis quõ e cœlo ſupbi angeli eiecti fuerũt.ũde ipſe de ſe Apollo ita reſpondit cũ quæreret qs eſſet coactus ẽ r̃ſpõder̃ græcis uerbis quod ſic exponiẽ.i.q p terrã & fundũ ãbulãt ĩfatigabiles domanẽ ſub flagello Iouis. Indeſp.te.uo.q.t.i. q oĩa continet.ſ.latitudinẽ.altitudinẽ & ꝓfũditatẽ & a nullo cõtineẽ. Tartara .i. profũditatẽ quã uos deſpicere & ĩtelliger̃ nõ poteſtis o demões. Indeſpecta.nõ deſpecta a uobis qa nõ poteſtis aſpicer̃. Superi.ſ. uos eſtis excluſi extra illã ꝓfũdidatẽ & abiſſũ diuinitatis. Stygi.p.u.i.q nulli neceſſitati aſtrĩgiẽ.nã dii p Sty.pal. iurar̃ tĩent præter demogorontem. Protinus: continuo anima ingreſſa eſt corpus poſtquam Erichto indignabũda his uerbis uſa ẽ ad deos mães. Aſtrictus.i.cõgelatus. Fouit:calefecit. Extrema .i.p extrẽas ptes mẽbroꝝ. Percuſſæ.ſ.a ſãguine. Trepidãt.i.mouenẽ:ſanguis ĩfuſus ĩ uenis palpitare cœpit. Et noua:& tãdẽ uita totũ corpus occupauit. Miſceẽ morti.i.mortuo cadaueri cõiũgiẽ. Medu.deſ.ſ.ab aĩa qa iã medullæ & oſſa diu caruerãt aĩa. Tũ:deĩde. Palpitat:moueẽ. Nerui.ſ.cõtracti tẽdunẽ. Nec ſe. tel.ca.dicit ãt cadauer illud nõ ſẽſĩ ſurrexiſſe ſicuti q uiuũt:ſed repẽte exiluit: quẽadmodũ ſi pila terræ ĩcutereẽ & repellereẽ a terra. Simul:uno tpe. Lumina: oculi mũdanẽ:qa toruis oculis ſuſpiciebat q̃ſi attonitus. Diſtẽto ritu .i.apto qa diuerſas ptes ĩtẽdebat oculos. Nõdũ facies:facies ſimilis erat ĩter moriẽtẽ & uiuẽtẽ ut nõ diſcerni poſſet uiueret ne:an mortua eẽt. Rigorq́ & duricies illa q̃ ſolet eẽ ĩ mortuo adhuc remãebat. Mũdo: ĩ mũdũ. Aſtricta.i.clauſa. Reſpõſura daẽ:cõcediẽ ut ĩterrogatus reſpõdeat. Nec pce.ſ.uoci tuæ. Da:dic. Noĩa rebꝫ de qbꝫ interrogabat. Da uocẽ:uocẽ exprĩe:q̃ fata loquanẽ. Nã uera lo.& ẽ remuneratio huiuſ peticionis:remuneratio erit:ꝙ nũq̃ poſtea ũbra eius a uenefica aliq̃ muliere ab ĩferis p oĩa ſæcula r̃uocari poſſit. Immunẽ:libeꝝ ab artibꝫ theſſa. Toto.æ.p oẽ ſæculũ. Exurã.t.m.uerbũ ſæpe unũ duas ſẽtẽtias claudit:ſed uni tantũmõ cõuẽit: ut hoc loco nã exurã claudit duas ſnĩas.ſ.tali tua mẽbra ſepulchro: & talibꝫ exurã ſyluis:ſꝫ uni tãtũ cõuẽit.ſ.talibꝫ ſyluis: alteri uero nõ ſubĩtelligẽdũ eſt ergo uerbũ ſcilicet condã.

Sty.car.ĩferna ĩcãtatiõe. Nec uerba:carmĩa. Nec herbæ.ſ.ueneficaꝝ poterũt tuã uitã iterrũpe. Soluer: iterũpe Lethes.i.obliuiõis.Η ΛΗΘΗ ΤΗϹ ΛΗΘΗϹ.hæc læthe huius læthes ſignificat obliuionẽ:dicũt poetæ ũbras haurire læthẽa aquã:q̃ hauſta oium ĩ uita maloꝝ q̃ ppeſſæ ſũt obliuiſcunt. Tripodas. nolo igt mi hi reſpõſa des:q̃lia ſolet dare Apollo:q̃ ſẽp obſcura ſũt & ĩcerta: ſed canas oĩa manifeſta ut ĩtelligi poſſuit. Vateſq deoꝝ.i.certos deos. Sors.i.r̃ſpõſũ obſcuꝝ. Vates.i. ſacerdotes alioꝝ deoꝝ:ut ãphiarai & Themi dis. Certus diſce.ab um.qcũq petit ſcir̃ futura pnecromãtiã : diſcedat hic certus : & nõ ãbiguus. Fortis: qa cũ cuiuſlibet ẽ ſuſtiere manes:nã niſi magnanĩus fuerit:terrore nõ nũq̃ exaniat. Adit:uadit. Duræ ĩ exorãde. Da:dic.Vir. Da Tytire nobis. Fato loq̃/ tur.ſ.ipſæ pcæ mihi futura p̃dicãt. Addidit & car/ mẽ.i.ĩmurmurauit carmẽ:quo ſtatĩ ille p̃ſciuit futu ra:ea p̃ſertĩ q̃ iuuenis Sextus põ.ſcire uolebat : & ut ſciatis:hæc ẽ fictio poetica nã licet Lu. uideat deſcri ber̃ hiſtoriã:tamen poetico mor̃ hæc de erich.fĩgit: multa de ſerpẽtibꝫ & meduſæ cap.crĩes ſui ſerpẽtes fuer̃t:q̃ collũ eius occupauerãt:ſed ueritas ſic ſe hẽt. ſextus põ.nõ mõ nõ adiit erich.ſed nec id facer̃ pote rat:nã:mitilẽis cũ puer eẽt adhuc una cũ Cor . mr̃e poſitus fuit:cũ põ.decernere cũ Cæ.pabat:hoc iõ di xi ut fictionẽ hãc eẽ poeticã nõ hiſtoriam ſciretis. Mœſtũ:nũc dicit qd reſpõderit erichtõi cadauer. Triſtia nõ eqdẽ.i. nõdũ ad eã ptẽ puẽi ubi pcæ hĩtãt a qbꝫ p̃ſcir̃ futura potuerĩ: nã me reuocſtai ãteq̃ eas adirẽ. Aggere.ſ.fluminis acherõtis. Quod tamẽ e cũctis:ſed qd potui ex oĩbꝫ ũbris cognoui bellũ ciui le ĩſtare. Effera : ſæua. Impiaq ĩfernã : q̃ diſcordia ẽ ĩter Ro.uiuos:eadẽ ẽ ĩter mães eoꝝ apud ĩferos. Elyſias alii ſe . nã pii relictis eliſiis mœſti diſceſſerũt At uero ĩpii relicto tartaro læti cedebãt: ut appare/ rẽt meliorẽ ptẽ põ.aduerſa fortũa aflictũ iri: atq ue ro deteriorẽ.ſ.Cæ.lætari:ex quo facile cognoſci po/ terat uter eoꝝ uictoriã eſſet hiturus. Alii: ex Ro.ſ. ũbræ pioꝝ. Diuerſi:aĩæ ĩpioꝝ.Palã.i.manifeſtũ fe cere. Quid fata.i.pcæ parẽt. Vidi decios: q p rep. arma ſũpſerũt:& p ea ſe deuouerũt : & uitã ſuã ĩco/ lumitati patriæ poſtpoſuerũt: oẽs hi mœſtitiã & ſq̃ lorẽ quẽdã p̃ ſe ferebãt. Decios.ſ. patrẽ q p rep.de/ uouit ſe bello latĩo:filiũ uero bello gallico . Aĩas lu ſtrales.i. expiatorias:qꝫ ſe p p̃ria & exercitibꝫ Ro.q̃/ ſi piacula ſe deuouerĩt:ũde luſtrare ẽ purgare. Flẽtẽ camillũ:r̃ipu.amãtiſſimũ q illã a gallorũ mãibꝫ libe rauit. Curios:q & ipſi p patria cõtra Pyrhũ.epiro/ taꝝ Regẽ fortiter pugnarũt : ex qbꝫ fuit ille prius q̃ ſãnitũ mũera cõtẽpſit. Syllã dete.ſ.q. nũc ẽt ad ſpa/ litatẽ deſcẽdit:ut oſtẽdat magis q̃ nã ũbræ fuerint a micæ põ. ptiũ:& ecõtra.Nãq ſyllæ ptes cũ põ.adoleſcẽs eẽt armatus defẽdit: q̃ conſtructo ualido execitu uolũtarioꝝ: ad Syllam uẽit ad quẽ deſerta ppe urbe:nobilitas oĩs ſe ĩ caſtra cõferebat ptẽ nobilitatis defẽ debat Sylla:ecõtra uero ptẽ plebis Marius:deĩde ſucceſſerat ĩ ptẽ Syllæ põ.ĩ ptẽ uero Marii cæ.ſucceſſerat Fortũa:qꝫ cũ ãtea ſibi fauere cõſueuiſſes:nũc mutato uultu ſæuire ĩcipes. Deplorat liby. Scipio ẽt deplo rat filiũ ſuũ pituꝝ eẽ ĩ terris libycis:q̃s ipſe aliq̃do ĩpio ro.ſubegerat:& de qbus triũphauerat:nã Scipio cũ Rege Iuba uictus ẽ ĩ Numida:iõ dicit. Scipio.ſ.africãus. Infauſtã ſobolẽ: ĩfœlicẽ Scipionẽ geneꝝ põ.nam Cornelia q̃ Põ . nupſerat:huius Sci.filia fuit hic cũ rege Iuba uictus ẽ ĩ Numidia. Maior:nã duo ſcipiões fuerũt.ſ.maior & mĩor ũde hic Scipio de quo loqt pgenies erat maioris ſcipiõis. Cato.ſ.uticẽſis q ne Cæ. ſeruiret ſibi mortẽ cõſciuit. Solũ te cõſul:cæteroꝝ qdẽ ũbræ oẽs q̃ ĩ cãpis eliſiis erãt triſticiã p̃ ſe ferebãt: ſolus ãt Brutus lætabat:ex quo illud ĩuere uolebat pgeniẽ ſuã fata maiorũ ſuorũ imitatura:qꝫ.ſ. patriã ſuã liberaret ſicuti ille Brutus ĩ libertatẽ patriã aſciuit.expulſis tyrãnis: hic ẽ brutus a quo deſcẽdit brutus ille q priceps cõiuratiõis Cæ.ĩ capitoliũ.xxxv.uulneribꝫ cõfodit:quo occiſio iterũ ĩ libertatẽ patria r̃diit. tã &

Sit tanti uixiſſe iterũ:nec uerba nec herbæ
Audebunt longe ſomnũ tibi ſoluere læthes
A me morte data tripodas uateſq deorum
Sors obſcura tenet.certus diſcedat ab umbris
Quiſquis uera petit : duræq oracula mortis
Fortis adit ne parce precor da nomina rebus
Da loca da uocem qua mecum fata loquãtur
Addidit & carmẽ quo quicquid cõſulit ũbrã
Scire dedit mœſtũ fleuit:manante cadauer
Triſtia non equidẽ parcarũ ſtamina dixit
Reſpexit tacitæ reuocatus ab aggere ripæ
Quod tamẽ e cũctis mihi noſcere cõtigit ũbris
Effera romanos agitat diſcordia manes.
Impiaq infernam ruperũt arma quietem
Elyſias alii ſedes:ac tartara mœſta.
Diuerſi liquere duces:quid fata pararent.
Hi fecere palam.triſtis fœlicibus umbris
Vultus erat.uidi decios : natumq patremque
Luſtrales bellis animas.flẽtemq camillum
Et curios.ſyllam de te fortuna querentem
Deplorat libycis perituram ſcipio terris
Infauſtam ſobolẽ.maior carthaginis hoſtis
Non ſeruituri mœret cato fata nepotis
Solum te conſul depulſis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus umbras
Abruptis catilina minax:fractiſq cathenis
Exultat: mariiq truces nudique cethegi

si breui tpe frui licuerit. Depulsis tyrannis:nã exactis regibꝫ tarqniis pp stuprum Lucretiæ:prius consul fuit Brutus:nã pp meritũ suũ ꝙ patriã liberauit:prius ipse cõsulatũ gessit. Catilina:sediciosissius ciuis ex/ultat:qa uidet sui similes uicturos. Fractisqꝫ cath.q̃a cathẽis ad iferos circunligatus teneabẽ. Mariiqꝫ tru/ces.s.exultãt:hi.n.seditiosissimi oẽs fuere:q cõiurarũt oẽs:ut i historiis legiẽ:ut.C.Mari.q bella ciuilia ad/uersus Syllã gessit:& multa milia Ro.cecidit. Vndiqꝫ cethe.q socii Catiliæ fuerũt. Nudi:isepuluti:nã unco tracti sũt ad scalas g emõias:& ide p̃cipitati:honore sepulturæ priuati sũt:nã q i patriã cõiurasset hono

Vidi ego lætantes popularia nomina drusos
Legibus imodicos ausosqꝫ ingentia gracchos
Aeternis chalyibum nodis & carcere ditis
Constrictæ plausere manus: camposqꝫ piorũ
Poscit turba nocens:regni possessor inertis
Pallentes aperit sedes:abruptaqꝫ saxa
Asperat: & durum uinclis adamanta:paratqꝫ
Pœnam uictori:refer hæc solacia tecum
O iuuenis.placido manes patremqꝫ domũqꝫ
Expectare sinu:regniqꝫ in parte serena
Pompeio seruare locũ:nec gloria paruæ
Sollicitet uitæ:ueniet quæ misceat omnis
Hora duces:properare mori: magnoqꝫ supbi
Quanuis e paruis animo descendite bustis:
Et romanorum manes calcate deorum.
Quẽ tumulũ nili: quẽ thybridis abluat ũda
Quæritur e ducibus tãtũ defũere pugna ẽ.
Tu fatum ne quære tuum: cognoscere parcæ
Me reticente dabunt.tibi certior omnia uates
Ipse canet genitor siculis põpeius in aruis.

re sepulturæ priuabaẽ Vidi ego læ. uidi alios sediti/nis auctores:iter quos uidi drusos:hoc dicit pp. M. drusũ tribunũ plebis:q & ipse sediciosus fuit: cũ tri. ple.eẽt:ut uires sibi acqreret: pniciosa spe largitiõis: plebẽ cõcitauit:socios & italicos po.spe amicitiæ romæ solicitauit: hisqꝫ adiuuãtibꝫ p uĩ legibꝫ agrariis frumẽtariisqꝫ latis:iudiciariã quoqꝫ ptulit:ut æq̃ p/te iudicia penes senatũ & eq̃strẽ ordinẽ eẽnt: nã eq/tes tãtũmõ iudicabãt. Immodicos:itẽpatos. In legibꝫ suis .s. i lege agraria:q̃a uterqꝫ legẽ agrariã tulit: & uterqꝫ eadẽ uia crassati sũt:ut.s.leges agrarias ferrẽt po. qdẽ gratas: se cõtra. S. auctoritatẽ cõmotas Grac.s. tyberiũ Gra. & . C. Gracchũ leges agrarias ferẽtes uterqꝫ occisus ẽ. Alter qdẽ .s. maior a Scipiõe nasica . alter uero.s.mĩor a Lucio opiio:si qs cõside/rare uoluisset:nõ sine rõe huiusmõi leges ferebanẽ: nõ ꝙ sẽatores ciues opprimerẽt: sed ut opes suas augerẽt hi oẽs sediciosissimi fuere:iõ eorũ ũbræ lætitiam augebãt:ꝙ.s.uidebãt suos similes futuros eẽ ui/ctores. Nodis:cathẽis chalybeis. Cãposqꝫ pio.& ĩ/pii iuadũt pios:ut eos cãpis elysiis expellant. Regni posse.s.plu.apit huiusmõi ũbras. Apit paulopost i mẽsã turbã suscepurus eẽt eorũ q bellis ciuilibꝫ pi/turi erãt. Regni iertis.i.tartari pp aeris crassitudi/nẽ. Abruptaqꝫ sa.rẽspicit ad illud qđ Vir.dicit. Et te catilina mĩaci pẽdẽtẽ scopulũ: describẽs catilinã scopulis pẽdẽtẽ:ut pœnas daret pturbatæ ciuitatis. Abrup.p̃cipitia. Aspat.i.aspiora facit.ut noua sup/plicia p̃paret uẽturis. Adamãta: p cathẽas adamã/tias. Victori pœnã.i.ubi pœnis afficiat cæ. Refer hæc so.te.cõuertit se ad Sextũ põ.dicẽs. o sexte horum malorũ hoc debet tibi eẽ solatiũ nõ mediocre:ꝙ.s.tuorũ oĩum & tui ipsius ũbræ ad cãpos elisios puenĩẽt ubi post mortẽ bellũ ciuile gesseritis. Domũ.s.uniuersã mães locũ põ.seruãt & sedes piorũ. Nec gloria p. nec sit q gloriẽ breuitate uitæ:nã ẽt si post nos aliquo tpe uicturi sũt:tamẽ illud breue momẽtũ erat:ideo paulopost & ipsi morienẽ. Misceat:pturbet cõfũdat. Oẽs duces:sicut fuit postea:nã bella ciuilia gesta sũt iter.M.Anto.& Octauianũ ab una pte.& Cras.& Bru.ab altera. Deuictis Cas.& Bru.tũc Octaui.& Anto. necnõ Lepi.iter se ptiti.sũt orbẽ:& p triẽniũ triũuiri simul cõcordes fueẽ:paulopost discordia orta ẽ iter illos:qa Octauiã Octa.sororẽ:quã i matrimoniũ accepat Anto.rẽpudiauit.Octa.uero bellũ mouit aduersus Anto.& apđ Leucada bello nauali Anto.uictus ẽ:cũ classibꝫ psecutus eũ Octa.Alexãdriã usqꝫ: Tãdẽ eũ ad mortẽ coegit:ex eo bellũ ciuile ortũ ẽ grauissimũ & piculosissimũ cũ Agrippa: ut i maiori piculo fuerĩt uictores q̃ uicti:ũde parũ abfuit:qn Octa.capeẽ. Properare mori:ut ex his malis tãdẽ uos liberemus. Supbi: nobiles discedite e bustis q̃uis puis magno aĩo. Paruis bustis:& Theodoti p̃ceptoris:cuius magna apđ rẽ auctoritas erat:ad illud rẽspicit:qa põ.occisus ẽ ab Archelao Ptolæ.iussu cõsilio Photii & Achille:& cadauer eius i maris ũdas eiectũ:tãdẽ ad littora i littore a piscatore sepultus ẽ inopi sepulchro. G.Pom.magni Põ. filius maior i Hispãia occisus ẽ:haud pcul a mũda:ibi & ipse pauperẽ sepulturã cõsecutus ẽ. At uero sextus Põ.mĩor natu ubi i manus hostiũ deuẽit:& ipse iterẽptus ẽ. Et ro.manes ipatorũ Ro.respexit ad ũbras Cæ.& Augusti:q post mortem i deorum numero hĩti sũt. Calcate.i.pedibꝫ subiicite ro.deorũ manes:qa uos i cãpis elysiis hĩtatis:ipsi uero ad iferos detrudẽẽ:licet a ro.tãtũ dii nocari meruerĩt. Et ducibꝫ tãtũ.nõ de uictoria iqr certaẽ:sed de tumulo uterqꝫ.n.moriturus ẽ.q.d.non meliorẽ multo fortunã hẽbit cæ.q̃ Põ. Quẽ tumulus ni.nã i ripa nili sepultus ẽ põ. i ripa uero tyberis Cæ.nã i cãpo Martio q iuxta tyb. ẽ:sepultus ẽ cæ Tu fatũ:qđ ad te ptiet o sexte. Parcæ deæ:q̃ apđ iferos fata dispẽsãt.s.Lachesis:Cloto:& ãtropos dabunt tibi cognoscere mortem tuam. Tibi certior:ficta sunt hæc oĩa:nam nunquã legimus Põ. filio in somniis apparuisse. Genitor canet:diuinabat:cuius ũbra tibi apparebit: & hæc oĩa futura p̃dicet.

Ille quoq; incertus: hoc dicit quia postq̄ Agrippa Octauiani cæ. auspicio bello nauali ī Siciliā uicit Sextū Pōpeium: Sed sextus primo uenit Mitilenas: ubi quondā cū cornelia a patre suo conrra Cæsarē bellū gesturo: adhuc puer repositus fuerat: post dies aliquot cogitauit quid facturus esset primo uoluit tentare: ut se cū Antonio coniungeret: iā enim inter Octauianū & Antoniū simultates erant: sed postq̄ audiuit a Medis contra quos exercitū duxerat: Parthisq; fusum: sperauit se illi successorem fore si interiisset: sin āt cum illo Imperiū diuisurum. Legatis ad antoniū missis: simul ad Parthoꝝ regē: & in Thraciā & pontum mittit clāculū cū r̄gulis inituris fœdus legatis deīde īterceptis: & ad antoniū ductis: Lapsacū per proditionē cœpit: & Furniū resistentē fugauit: Nicca quoq; & Hicomedia capta pecuniis potitus ē. Territus deīde ob Titii aduentū: naues īcēdit: destitutus uero ab amicis: ad Bithiniæ mediterranea se cōuertit quē: Furnius & Titius & Amyntas īsecuti sūt: & cū se deder̄ uellet Furnio nō admittēte eo Amyntæ se cōmittere tētauit qui nec ipse uidebat̄ suscepturus Nocte igit̄ clanculū tētorio egredit̄ ad mar̄ progressurus: sed Scaurus quidā transfuga eius iter prodidit. Tū uero Amyntas illū mille & quingētis eqtib; insecutus est: ad quē oēs qui cū Pōpeio erāt transfugerūt: destitutus igit̄ ab oībus Amyntæ seipsū nullo fœder̄ tradidit: quē ille Mileti interēit: cū & quadragesimū annū attingeret. Certior: quia primo tētauit Reges Thraciæ & ponti: & bythiniam īclinauit: eo animo ut se transferret in Armeniā. Quas pla. idest uniuersum orbē terrarum. Europam: ubi sepultus est Sextus pompeius. Libyā: ubi Gn. Pompeius sepultus est haud procul a Libya: hispania: Asia ubi uictus est magnus Pompeius: in Asia ē Aegyptus. Libuit .s. quia ubi uictores aliquando fuistis: ibi etiam sepulti estis: nam magnus Pompeius aliquaudo in Regnum collocauerat Regem ptholemæum: quē tam ē consilio Photini & achillæ occidit. Sextus autem in sicilia uictor fuit: & insulam aliquādiu tenuit: & Sardiniam simul & corsicā Gn. etiā Pompeius aliquando uictor extitit in Hispania: adeo ut de salute sua Cæsar dubitauerit. Domus: scilicet Pompeii. Tutius æmathia: & ita fuit quia ibi nullus eorum perriit: quanuis ibi uicti fuerint. Sed postquam fata peregit. nunc dicit quomodo se habuerit cadauer illud postquā respōdit ad ea quæ erichto interrogauerat: nam placido ore dixit: quid nam erichto iuberet. Peregit fata: idest responsa dedit.

Mortemque reposcit: scilicet ut permitteret umbram suam a corpore suo discedere. Carminib; magicis opus est: nec mori poterant nisi carminibus erichtonis: ut quæ ipsum excitauerat eadem mori permitteret. Fata: uidelicet parcæ. Animā sibi reddere: idest repetere: & ad se retrahere: nisi erichto euellet: quam ipsæ erichtoni concesserant. Consupto iam iure semel: nam hominibus omnibus statutum ē semel mori: hic semel mortuus erat: ergo iterum mori: non poterat: nisi erichto iuberet. Robore multo: pro multis roboribus idest arboribus quernis. Ac strue: incensa pira. Sextoque ad castra: dicit autem erichtonem comitatam fuisse sextum pompeiū ad castra patris redeuntem. Et cœlo lucis: iussit erichto carminibus magicis: ne dies superueniret prius q̄ in castra patris rediret sextus: ne ab hostibus captus ad Cæs. deferreret. Ducentē colorē: nō lucescente die & aurora apparēte. Dū ferrēt. i. dū beneficio noctis tuti ī castra redirēt. Inssa: scilicet carminib; magicis. Tenere: retinere diē ne supueniret. Nox p̄stitit ūbras. i. sēp nox fuit.

Ille quoq; incertus: quo te uocet unde repellat
Quas iubeat uitar̄ plagas: quæ sydera mūdi
Europam miseri lybiāque asiāque timere.
Distribuit tumulos uestris fortuna triūphis
O miseranda domus: toto nil orbe uidebis
Tutius æmathia: sic postq̄ fata peregit.
Stat uultu mœstus tacito: mortēque reposcit
Carminib; magicis opus ē: herbisq; cadauer
Vt cadat: & nequeūt: animā sibi reddere fata
Consumpto iam iure semel: tū robore multo
Exuit illa rogum: uenit defunctus ad ignes.
Accensa iuuenem positū strue liquit erichto
Tandē passa mori: sextoque ad castra parētis
It comes: & cœlo lucis ducente colorem.
Dum ferrent tutos intra tētoria gressus
Iussa tenere diem: densas nox præstitit ūbras.

Incipit Septimus Lucani.

SEgnior oceano quā lex æterna uocabat & cætera. Hic septīus Liber est in quo cōtinetur primo quidem somniū Pompeii: in quo existimabat se romæ in theatro esse quod ipse magnificentissimum ædificauerat: & ibi plausu maximo a populo romano excipiebatur Deinde quomodo uictus tandem incolumitati suorum arma non negauit magis q̄ concessit: post hæc describitur pugna cōmissa inter utrunque exercitum qua tandem uictus Pompeius aufugit relictis castris. postremo inuectiones poeta sequitur primo unam cōtra Cæsarem: q; cæsorum corpora sepultura prohibuerit. Alteram contra æmathiam: quæ belli ciuilis cladem tandem fecit: primum igitur dicit solem inuitum reuexisse diem: quo tam tetrum ac atrox bellum futurum erat inter Romanos: ubi uniuersi orbis populi ad internitionem propemodum cæsi sunt. deinde somnium pompeii describit.

Segnior oceano.nūq̄ iqt sol magis iuitus diē reuexit.q̄ hoc tpe cū bellū ciuile secutuꝝ esset. Oceāo.sub audia. Quā l.æ.i.lex q̄ ab æterno posita ē soli. Luctificos equos.i.nūq̄ magis tardauit luctificū diē.i.q̄ luctus i ducturus erat:pp cædes tātoꝝ uiroꝝ:q̄ bello ciuili periere. Aethera cōtra:hoc iō dicit: q̄a lūa & cæteri planetæ motus hēnt motui sphære cælestis cōtrarios: uidelicet cū cōtra mūdū ferūt & firmamētū: ut cū firmamētū i occidēte feraf:sol oriētē uersus uergit .dicit ergo cū sēp circa sphærā firmamēti feratur sol:hoc tpe magis retinebaf:ne exoriret.& diē illū reduceret i quo tā atrox bellū futuꝝ erat. Cōtra æthera:cōtra sphærā firmamēti cælestē. Retorsit:retro uertit. Polo ra.i.quis poli circa quos uertif firmamētū rapēt solē tamē ītinebaf cōtra motū ipsius sphæræ & firmamēti. Defectus.i.æclipsī. Raptæq̄ lab.l.i.æclipsī non q̄ ita naturaliter obscuraref: sed ne uideret cædē illā i cāpis philippicis futurā. Attraxit nu.i.tenebras:nō nubes quib⁹ ignē cælestē pasceret: sed ut caput obtegeret:nā iō nubes trahūf a corporib⁹ cælestib⁹:q̄ ignea sūt: & terræ maris & aqꝝ uaporib⁹ alunf:q̄ ex aq̄s excitanf. & idē sol stellæq̄ oēs alūf: q̄ nisi uaporib⁹ alerenf cōsūerenf:& astronōice loqf. Nō pabula.fla. ut recrearet ignes suos. At nox fœ. Ita q̄dē sol retardat diē sicuti dictū ē. At uero nocte isōniis Pō.existīauit se in theatro q̄d ro. magnificētissimū cōstruxerat magno plausu totius po.ro. excipi & lætitia urbis reuocari: q̄si uictor in p̄riam rediisset. Nox:appo.ps ultia. Fœ.ui.hoc dicit q̄a post hāc noctē oīa sēp aduersa fuerūt pō. In nu.effi.p̄ inumerabilis ro.plebis imaginē. Soli.sō.i.solicitudīe plēos nō.n.sine sollicitudīe īstātis belli gescebat pō.& i hac sollicitudine imago q̄dā uana pō.ē obuersata. Nā poni. nā uisus ē se suscipi a po.ro.ea lætitia q̄ quōdā: cū ro.eques eēt triūphauit. Sede the:q̄si i circulo eēt theatri sicuti & Cicero i pisoniana:ubi dicit pō.apparatissimi post hoīnū memoriā ludi īstāt.de illis ludis loqf Cicero quos magnificētissimos edidit pō.i hoc theatro.illis q̄ theatrū q̄d cōdiderat et cōsecrauit.dicit ergo i hoc theatro se sedere cū uniuerso populo existiabat:& pulsu uniuersi po.excipi. Pō.the .i. sui q̄d de noīe cōditoris pō. appellabaf. Attolliq̄ suū:q̄a sic cōsueuerat po.ro.cū prīcipes suos uideret bene de repu. meritos:manū plausib⁹:& uocib⁹:& laudib⁹ nomē eoꝝ efferebāt. Cūeos so.i.multitudinē clamātē. Qualis erat: dico talis pō . uidebaf excipi magna lætitia a populo:q̄lis tūc fuit: cū sublimis curru triūphās cū totius urbis clamore eq̄s albis ueheref p urbē ad capitoliū deuicto Mitridate:aut Sertorio. Facies.i. uultus & & habitus populi. Hiberus:hispaniæ flu.a quo hiberia dicta ē hispania.declarat q̄d dixerat. Et quecūq̄ fugax:nā Sertorius hostis po.ro.iudicatus:uniuersā hispaniā cōtra rōanos cōcitauit Aduersus eū prīo missus ē Metellus.deīde pō.a quo tādē debellatus ē:nec de Sertorio triūphū egit: q̄a ciuis ro.erat. nec de ciue Ro.ulli triūphare licebat sed de hispanis q̄ eū secuti triūphauit. Vespere pacato.i.occidēte in quo ē hispāia. Aeque.i.tā uenerabilis. Plaudēte:lætitiā ostēdente. Ro.eques: q̄a āte ætatē de ptis triūphauit:nūdū ad eā ætatē peruenerat qua sūmū iperiū gerere posset.ad.xxx.anū.nā.xxv. anno erat cū triumphū egit:cū antea nemo posset:nisi post trigesimū annū de lege triumphare. Adhuc ro.eques.i. non dū ad senatoriū ordinē peruenerat. Seu fine bonoꝝ:causas exquirit:quare hoc sōniū uidit pōpeius : cū sequenti i die tantā calamitatē inciderit:ut profligatus relictis castris fugeř coactus sit. dicit autē triplici ratione hoc potuisse fieri. Seu.q̄ somnium illud sollicitū futuris malis tempora fœliciora repetebat. Fine bonorum:quia iam fælix pompeii fortuna ad finem peruenerat. Repetiit:idest rediit ad fœlicitatē præteritam. Siue p.seu somnium cōtraria:ostendit his quæ futura sunt. Per.ambages solitas:per:ambiguitates ire consueuit. Contraria uisis.quia lætum somnium uidit:ideo tristia secuta sunt omnia.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE. LIBER VII.

Segnior oceano quam lex æterna uocabat
Luctificus titan nūquam magis æthera contra
Egit equos:currūq̄ polo rapiente retorsit.
Defectusq̄ pati uoluit:raptæq̄ labores
Lucis:& attraxit nubes non pabula flammis
Sed ne thessalico purus luceret in orbe.
At nox fælicis magno pars ultima uitæ
Sollicitos uana decepit imagine sommos
Nam pompeani uisus sibi sede theatri.
Innumeram effigiem romanæ cernere plebis
Attolliq̄ suum letis ad sydera nomen
Vocibus:& plausu cuneos certare sonantes
Qualis erat populi facies:clamorq̄ fauentis
Olim cum iuuenis primiq̄ in ætate triumphi
Post domitas gētes : quas torrēs ābit hiberus
Et quæcunq̄ fugax sertorius impulit arma:
Vespere pacato:pura uenerabilis æque
Quam currus ornate toga plaudente senatu
Sedit adhuc romauus eques : seu fine bonorū
Anxia uenturis ad tempora læta refugit.
Siue per ambages solitas contraria uisus
Vaticinata quies:magni tulit omnia plāctus :

Seu uetito:apostrophat ad ipsũ põ.dicẽs seu fata uoluerũt: ut uel hoc mõ romã uideres quã tibi postea uidẽdã negarũt. Vltra:qa postea nunq̃ uisurus erat ro. Sic:uidelicet p somniũ. Nec rũpite:nũc q̃si apostrophat ad milites põ.ut silentiũ teneãt: & Põ. qescere sinãt:ut ĩ hac lætitia sõni diutius pmaneat. Etima.mœsta di.qa diuersa erit imago diei ab hac imagine noctis.nã plena cædis luctus & lamẽtatiõis erit. Feret:p offerret: Vnde pares sõni:q̃si cõquerit ꝙ nunq̃ postea huiusmodi qetẽ habiturus sit põ. ergo dũ licet illũ qescere pmittit. O fœlix.s.eẽs o roma si ita te uideret põ.quẽadmodũ p sõnũ uidere existimat. Vel:p saltẽ. Sic:quẽadmodũ ĩ sõnis existiabas.

Seu uetito patrias ultra tibi cernere sedes.
Sic romã fortuna dedit: ne rumpite somnos
Castroꝝ uigiles:nullas tuba uerberet aures
Crastĩa dira quies:&imagine mœsta diurna.
Vndiq; funestas acies feret:undiq; bellũ.
Vnde pares somnos populi: noctemq; beatã.
O fœlix si te uel sic tua roma uideret
Donassent utinã superi:patriæque tibique
Vnũ magne diẽ:quo fatis certus uterque
Extremum tanti fructnm caperetis amoris
Tu uelut ausonia uadis moriturus in urbe.
Illa rati semper de te sibi conscia uoti.
Hoc scelus haud unquã fatis hærere putauit.
Sic se dilecti tumulũ quoq; perdere magni
Te mixto flesset luctu:iuuenisq; senexque
Inuisusque puer:lacerasset crine soluto.
Pectora fœmineũ ceu bruti funere uulgus.
Nunc quoque tela licet paueant uictoris iniq̃
Nunciet ipse licet cæsar tua funera flebunt:
Sed dum tura ferunt:dum laurea serta tonãti.
O miseri quoꝝ gemitus edere dolorem.
Qui te non pleno pariter planxere theatro.
Vicerat astra iubar: cũ mixto mur mure tur
Castrorũ fremuit:fatisq; trahentibꝰ orbẽ. ba
Signa petit pugnæ miseri pars maxĩa uulgi
Non totum uisura diem:tentoria circum
Ipsa ducis quærit:magnoq; accensa tumultu
Mortis uicinæ properantes admouet horas.
Dira subit rabies.sua quisq; ac publica fata
Præcipitare cupit: signis pauidusq; uocatur.
Ac animum patiens soceri pompeius & orbis

Quo fati certus.u.i.uterq; certus uolũtatis deoꝝ.ꝙ.s.põ.piturus esset.& urbis ro.libertas. Tãti amo.s.q̃tus.inter utrũq; fuit.nã põ.r̃ipu.amãtissius fuit.& roma bene de se meritũ magna charitate põ.amplectebat. Tu uelut:nũc ãt dicit ĩ magna ĩcertitudine utrũq; uersatũ esse: qđ ẽt maiorẽ molestiã fecit. acrior.n.dolor q fuerit ĩexpectatus atq; ĩprouisus eẽ solet.nã põ.discessit ab urbe: non q̃si non r̃diturus imo hac spe:ut uictor rediret & Ro.eũ dimisit:non q̃si nõ ãplius suũ futuꝝ: imo illũ magno desiderio expectabat. Vadis:discedis. In urbe ausonia.i ro. & nõ ægypto sicuti postea fuit. Illa:ro. Cõscia uoti:qa nouerat illa:q̃tũ abs te amaret:& illud uotũ tãtũ erat ut ĩ patriã uictor redires. Rati:qa cupes in patria mori. Hoc scelus: ut ĩ aliis orbis terraꝝ ptibꝰ uitã tuã finires. Haud unq̃:pnũq̃. Hærere:instabile ĩmotũ eẽ Te mixto flesset.dicit qd futuꝝ erat:si ĩ patria uitã suã finisset põ. dicit pueri & mulieres illũ luxissẽt totũ annũ sicuti fleuisse fer̃t brutũ Inuisusq; puer: qa pueri nõ ĩtelligũt cãm doloris: tamẽ cũ uidissẽt alios flere & ipsi fleuissẽt. Cri.so.s ipsis prinibꝰ. Fœ.uulgus:multitudo mulierũ. Fune.bru.qa sicut Li.scribit matrõæ totũ annũ luxere brutũ q pulsis r̃gibꝰ libertatẽ po.ro prius uĩdicauit. Nũc quoq; tela:uere dico fleuissẽt te: si ĩ patria mortuus eẽs:qa cũ ẽt pcul a patria occubueris flebũt tua funera. Tela pauẽt.i.q̃uis tela minet cæ.tamẽ phiberi nõ possũt quĩ te lugeãt. Nũciet ipse:qd dixi licet paueãt:sed flebũt te ẽt dũ sacrificia diis exibebũt p uictoria cæ. Lau.serta.i.ferẽt Ioui laureã coronã p cæ.q coronatus lauro triũphabat. Eder̃ dolo.i.cõedere dolor ẽt edit tũc cũ ĩ pectore cõprimit:ut Vir.prẽit altũ corde dolore.q te nõ pleno. qũo eder̃ dolorẽ declarat. Miseri dico fuerũt ro. q nõ auser̃t tuã mortẽ o põ.mœtu Cæ.deplorare. Vicerat.a.i. nũc declarat qũo se habuerĩt milites põ. postq̃ illuxit.dicit.n.frequẽtes ad p̃toriũ po.cõuenisse potentes:ut signũ pugnæ põ.pponeret:& iã oẽs ita cõcitati erãt ad pugnã:ut cõtineri nõ possẽt:sed negociũ cicero ĩ demãdat: q uerba p uniuerso exercitu apud põ.hẽret.describit ãt tps quo frequẽtes milites ad p̃toriũ põ.cõuenerũt simulatq; illuxit. Iu. solis splendor eo ꝙ ĩ iubaris modũ spagit.s Pars: qa pauci admodũ erãt:q nõ ĩ pugnã cõsẽtirẽt. Fatis trahẽtibꝰ:qa fata uolebãt exitiũ inferre orbi terraꝝ. Tra.or.s.in perniciẽ. Totũ diẽ:eodẽ die multi cæsi fuerũt a cæ.& exercitu suo. Circa tentoria.i.prætoriũ nã prætoriũ proprie dicitur ĩperatoris tabernaculũ. Properãtes adimo.& cum mors appropinquaret:ipsi ruebant in mortẽ:& prouocabant ac stimulabant. Dira rabies:idest pugandi sæuus furor. Pu.fata:idest mortem: quia pereuntibus romanis ciuibus etiam respu. peribat. Præcipitare:idest temere euertere. Signis.p.q.u.& põ. qui consulto bellum trahebat:modo ignauus:modo belli imperitus:modo timidus:ꝙ non auderet ipse cum pluribus aduersus Cæs.cum paucis pugnare. Patiens:aliquando rẽissioni animi tribuebant:& aliquando ipsũ regni cupidũ appellabãt.

Indulgēs re.. inimiū itētus: ꝙ qͥ rex totius orbis diutiꝫ eē uell&. declarat qđ dixit indulgēs. Sui iuris. i. ꝑtātis: pulchrū Pom. uideꝛ uniuersū orbē sub īpio suo retinere: & id ē qđ cū ꝑficere possit bellū repugnat. Vndiq3: nā ex plurib. rgiōib. orbis populi ac natiōes ad Pō. uenerāt. Pacēq ti. i. nollet pacē hr̄e: ne priuatꝫ efficereꝛ. Necnō & r. oriētis cōqrebāꝛ: ut Tigranes rex armeniæ: Ariobarzanes: Deiotarꝫ. Hoc plac&: q cōqriꝛ đ diis: ꝙ ipi sua fata cōuertāt ī culpā hoīum. Crimē. i. culpā: nā error nō ē culpa: sꝫ erramꝫ nos tūc cū uolumꝫ id qđ fata uetāt: qa nescimꝫ ruere ī pnitiē nr̄am: iō qa uolumꝫ id quo cogimur erraꝛ: igiꝛ error

Indulgēs regno: qui tot simul undique gētes
Iuris habere sui uellet: pacemque timeret.
Necnon & reges populique quærūtur eoi
Bella trahi patriaq3 procul tellure teneri:
Nec placet o superi: cum uobis uertere cūcta
Propositū est nostris erroribus addere crimē.
Cladibꝫ irruimus: nocituraq3 poscimus arma
In pompeianis uotū est pharsalia castris:
Cunctorum uoces romani maximus auctor
Tullius eloquii cuius sub iura togaque
Pacificas sæuus tremuit catilina secures.
Pertulit iratus: bellis cum rostra forumque
Optar&: passus tam longa silentia miles.
Addidit inualidæ robur facundia causæ
Hoc pro tot meritis solum te magne precatur
Vti se fortuna uelis: proceresque tuorum
Castrorum: regesque tui cum supplice mūdo
Affusi uinci socerum patiare rogamus.
Humani generis tam longo tempore bellum
Cæsar erit? merito pompeiū uincere lente
Gentibus indignū ē te transcurrente subactis
Quo tibi feruor abit? aut quo fiducia fati?
De superis ingrate times? causamq3 senatus
Credere diis dubitas? ipsæ tua signa reuellent
Prosilientq3 acies: pudeat uicisse coactum

ē ꝙ ī fata nr̄a ruimꝫ: tūc cū nos cogitis ī pnitiē nr̄am ruere: sed huic errori o dii culpā addeꝛ uultis: ut id nr̄i erroris cā factū eē dicaꝛ: & ita error ī culpā nr̄am eē dicaꝛ. Cladibꝫ ir. qa nos ipi nr̄a mala cōcupisci/mus: iō nobis attribuiꝛ qđ fata uetāt. Phar. uotū . i. exitiū suū qͥ uotū cōcupiscere. Pōpeianis: ibi. n. ps magna moriꝛa erat ro. pharsalia. n. fatalis erat ci/uib. ro. Cūtoꝝ uoces. i. totiꝫ exercitꝫ sētētiā. Tulli us el. nā ipe ro. liguæ priceps sine dubio ꝓhibebaꝛ. Cuius sub iure. i. ptāte & cōsulatu. Togaq3: qa nō armis: sed cōsilio & uirtute Catilinā subegit cū con iuratis eius. Toga: qa cōsul erat ī pace domi. Sæuus ipiꝫ cōtra pr̄iam. Iratꝫ belli: neq3. n. forēsi & causidi co bella placebāt. Rostra: ubi posset ad populū cōti ōes hr̄e. Forū: ubi cās ageꝛt: sicuti cōsuerat. Lōga si. nā q mō ī senatu: mō ī foro: mō ī cōtiōe dicere cō/sueuerat: & eloquētia sua magnā laudē cōseq poss& īdignabaꝛ ꝙ tā diu miles Pō. factꝫ silētiū tenuisset. Inualidæ c. bene: qꝛ posceꝛ bellū ciuile turpe uide/baꝛ. Addidit ro. causæ. i. hāc cām minus potētē: & honestā eloqntia sua fecit: ut ui maiorē hr̄t. Hoc ꝓ tot m. hēt hæc orō suasionē. ergo ī deliberatiuo ge/nere ē cōstituta: nō utiꝛ ꝓhemio: qa satis auditorū aī pati erāt ad audiēdū: sed ꝓbat tātūmodo qđ intē dit: uidlic& pugnā eē suscipiēdā. primo qdē ꝓbat a facili cū dicit fortunā ipsā rogare: ut se ipsa uelit uti Pōp. ē āt argumētū sūptū ab attributo ꝑsonæ: uidli c& a cā ī quo cōsideraꝛ qd euenit: qd euenerit: & qd euētuꝝ sit: qd eueni& Pō.: nā q sēp uicit: igiꝛ nunc quoq3 uic&. fortuna ergo pricipiū suū seqꝛ. Fortu na p. hoc ꝓ me. qa benemerita ē de fortūa: & felici/ter tecū egit: qa sēp ē cōmiserata tuis rebꝫ. Vti se. qa sēp tibi fauit: iō uelis uti se ipsa te postulāte. Proce resq3 tuoꝝ. ē argumētū ab auctoritate: ī quo ꝓbat laudabile eē: ut hāc pugnā suscipiat: quā ōs reges ōs nationes: deniq3 uniuersus orbis terraꝝ ꝓbat ergo si oēs cōsētiūt: nō debes tu solus resistere. Proceres: uidelic& S.P.Qu.R. Reges tui: ut orietes: ut Tigrāes rex armeniæ: Ariobarzanes: Deiotarus: & eoꝝ q secuti sūt duces tuos. Affusi. i. ꝓstrati pedibꝫ tuis. Hu mani ge. arguit a uīdicatiōe: qꝛ æquū ē ut patriæ expugnatores uīdicēꝛ. nūquid īquit aliqͩo suppliciū sū meꝛ de Cæsare? qui solus ē pturbator totius pacis. Merito: arguit qđ paulo āte dictū ē: uidelicet ab attri buto personæ: in quo satis attribuit nomē: naturā: fortunā: dispositionē: siue effectū: habitū: præsidiū: cō silia: fata: casus: & orationes. In casu consideratur quid euenit: ut uiceris semp. ergo nunc eueniat ut uin/cas: nam si orbem terrarum uicisti trāscurrendo: quanto facilius nunc uincere poteris quum omnes te se quantur: ideo dixit transcurrendo: quia dum Mitridatem insequeretur: uicit hiberos: albanos: & gen/tes omnes quæ adiacent bossoro usque ad tanaim. Transcurrente indignum est: enim quū transcurrē do subegeris orbem terraꝝ nunc uelis bellum protrahere. Merito: digne. Lente: nam gentes irascun tur si uis uincere tarde. Quo tibi feruor: nūc arrguit a fortitudine: quia si fortis esses sicuti antea consu eueras magnanimus esses: & iam diu uicisses. Fiducia fati: id est fortunæ. Times: quum semper dii ti bi fauerint: nunc uero times. Ipse sua signa: hactenus arguit a facili: & a iusto: nunc a necessario: necesse ē eīm ut signū pugnæ militibus proponas. nam nisi hoc feceris: ipsi sua sponte sumptis armis ī aciem ueni/ent: & contra Cæsarem pugnabunt. Reuellent: refigent: & declarat. Prosilientq3. s. de castris: id est ex plicabūtur aduersus hostē. Pudeat uicisse coactū: ut dicāt te coactū a militibus tuis uictoriā obtinuisse.

Si duce te iusso:arguebat Cicero a necessitate:ꝙ si etiã si nollet Pom.arma militibus permittere:iuito eo pugnaturi essent:& id eẽ iustũ ostẽdebat.Nõ enim se bellũ gerere dicũt:ut Pom.regnet:sed ut ipsi libertaté uendicẽt:quã Cæsar uẽdicare contẽdit.ergo parẽ tibi ptãtẽ habet:ꝙ si pugnare ꝓhibes:senatus ipse auctoritate sua militibus arma conced&.Id.n.ẽ qđ senatus scire cupit:comes ne tibi sit an miles. Iussos:a senatu non enim dux esses:nisi senatus iussisset:ergo qđ iussit senatus:id ẽt ĩ eius ptãte eẽ deb&. Nobis.i. libertati nostræ. Bella ge.ut libertatẽ nostrã uẽdicemus:nõ ãt tuo ĩpio:sed auspicio nostro bella geris.

Si duce te iusso:si nobis bella geruntur:
Sit iuris quocunque uelit concurrere campo.
Quid mũdi gladios a sãguie cæsaris arces?
Vibrant tela manus:uix signa morãtia q̃q̃
Expectat.propera ne te tua classica linguant.
Scire senatus auet miles te magna sequatur.
An comes:ingemuit rector:sensitque deorũ
Esse dolos:& fata suæ contraria menti.
Si placet hoc inquit cuncti:si milite magno
Non duce tẽpus eget:nil ultra fata morabor.
Inuoluat populos una fortuna ruina.
Sitq͛ hominũ magnæ lux ista nouissima pti.
Testor roma tamen magnũ quo cuncta pire
Accepisse diem potuit tibi uulnere nullo
Stare labor belli:potuit sine cæde subactum
Captiuumq͛ ducem uiolatæ tradere paci:
Quis furor o cæci scelerum? ciuilia bella
Gesturi.metuunt ne non cum sanguie uĩcãt.
Abstulimus terras:exclusimus æquore toto.
Ad præmaturas segetum ieiuna rapinas
Agmina cõpulimus:uotũq͛ efficimus hosti.

Iuris:ptãtis nostræ hoc uidelic&. Concurrere campo.i.manũ cũ hoste cõserere ĩ quocũq͛ cãpo. Quid arces:quid arcere tẽtas:nũquid te existimas tãtũ potestatis habere:ut tenere possis totius orbis terraꝝ animos:ne suam ulciscãt iniuriã. Gladios mũdi.i.oĩum nationũ. In tela ma.paratæ sunt:ut tela in hostes rei pu.torqueãt. Vix signa ui.& nemo est qui expectare possit morã pugnæ:nisi tu signum proposueris:ꝓpa quia necessariũ ẽ hoc:qa posthac te inuito contra hostes ꝓcedẽt:& pugnã inibũt. Scire:hoc ẽ qđ scire cupit senatus:nunquid sit tuus miles. An comes:comes est potius.nõ eĩm tibi subditus est:sed spõte sua tibi ĩpiũ tradidit:& salutem reipu.demandauit. Ingemuit:sub hanc Cicerõis oꝛonẽ:dicit Pom.non tenuisse gemitũ:q̃si sentiret fatũ ĩminẽs:qđ suo cõsilio resister&:nã ipse cõsiliũ tutũ sequebaꝛ:cũ exercitus se sine cã uell& exponeꝛ bellis. Fata:uolũtates deoꝝ. Si plac& hoc:beniuolẽtiã a pſona aduersarioꝝ sumit:quos ĩ odiũ adducit:quia cõsidẽter eos facere ostendit ꝙ uelint temere cum hostibus pugnã cõserere:cũ nulla necessitas cogat. Nil:ꝓ non. Si milite magno:si uultis me tãq̃ militẽ:& nõ tanq̃ ducẽ uestrũ:sit ita:sed tamen tẽpus reqrit:ut ducẽ hẽatis. Nil ultra fa.ẽ cõcessio color:q̃ fit quotiẽscũq͛ aliquid ita cõcedimus qđ cõcedendo magnope negamus.Vir.I pete regna sub umbras:uidlic& cũ piculo naufragii.cõcessio ẽ tamẽ negat. Nõ duce:uidelic& si tẽpus huiusmõi ẽ ut multos duces habeatis põ.pstãtiores:& tali ductore uobis minime sit opus. Inuoluat populos:dicit hãc pugnã si suscepta fuerit futuram exitium orbis terraꝝ.ergo quod cõcedit magnope negat. Ista lux:qua pugna cõmittenda est. Testor roma:in inuidiam ducit aduersarios:ꝙ confidenter & temere facerent.Nunc a persona sui beniuolentiam captat.ostẽdit.n.se uiꝝ bonũ ĩ suos eẽ:ꝙ eos piculis obiicere nolit:q̃do uictoriã ĩcruẽtã cõseq possit. Testor.r.ta.hoc negaꝛ nõ põt:uidlic& hũc diẽ ĩuitũ accepisse:⁊ nõ spõte tradidisse. Potuit tibi:adhuc psistit ĩ illo:ut se bonũ uiꝝ ostẽdat:se nolle eos piculis expõere. Lic&:&c. Labor belli.i.militia nr̃a:q̃ nos utimur:& cõsilio meo gesta potuit tibi Cæs.sine sanguine subiicere & sine piculo. Sine cæde:sine sãguie. Quis furor o cæ.beniuolũ se reddit Põ.a pſona aduersarioꝝ:q cõsidẽter pugnare auderẽt:deide a pſona sui ostẽdẽs se bonũ uiꝝ ꝙ nollet piculis illos expõi sine cæde & sãguie.Nũc aũt arguit a clemẽtia:q̃ ẽ cõiũcta iustitiæ.nã cũ aliquid suademus utimur ptibꝫ hõesti aut tuti:nã iustitia ĩ duas ptes diuidiꝛ.s.tutũ & hõestũ.honestũ ẽ inqt:ut bella ciͥlia sine sãguie gerãꝛ.nã ciues debẽt eẽ clemẽtes:iõ a clemẽtia arguit hoc loco:qs inqt tantus furor ẽ ĩ bellis ciͥlibꝫ:q̃ sine sãguie nõ geri posse putãt:cũ a sãguie & cæde ciuiũ abstinẽdũ sit. Cæci scelerũ:cõstructio usitata apud poetas:ut fessi reꝝ:& intelligiꝛ cã:qa scelera nr̃a sũt. Bella g.me.qđ inqt summo studio totaq͛ mẽte optare deberẽt:uidelic& sine sanguie uĩcere hoc maxie metuũt:& arguit a tuto cũ rõem nr̃am tutã eẽ ostẽdimus:uidelic& sine periculo obtinere posse:qđ uolumus:quod est suasionis argumẽtũ ualidissimum. Abstulimus terras:ad hoc inquit redegimus hostem:ut cupiat desperatione quadã pugnare.nã ei aut fame pereundũ est:aut euentum pugnæ tentandum:sed si nos bellum trahere uolumus:iam fame coactus Cæsar se nobis subiiciet uictum. Abstulimus terras:scilic& Cæsar ne possit ire pabulatum aut frumentatum. Exclusimus æquore toto:quemadmodum a terra commeatus omnes prohibuimus:ita etiam a mari:Nã classe sua Pompeius maritimas õs oras tenebat. Ieiuna:fame coacta. Prima:ĩtẽpestiuas. Votũq͛ effi.& ad hãc necessitatẽ duximus Cæs.ut desparatiõe quadã pugnare uell&.

Vt mallet sterni.s.q̃ fame pire. Permiscere meis:uidelic& ut si peundũ eẽt:nõ pir& inultus. Pars magna:arguit nũc a ptibꝫ prudẽtiæ.dicit.n.prudẽtia sua factũ eẽ:ut ẽt tyrones nõ timeãt hostẽ:ergo belli iqt magnã ptẽ pegimus:q̃do id egimus pitia nr̃a:ut tyrones qdẽ paruifaciãt hostẽ ꝙ ex eo deprẽdi põt:ꝙ pugnã nõ timẽt:sed tamẽ hãc ætatẽ cõprimẽdã cupiditate eẽ:ne qd temere faciãt. Sed modo uirtutis:sz uereor ne temere hoc faciãt:potius q̃ uirtute:nã ꝙ tyro negligat hostẽ tribuẽdũ ẽ duci:sed cupe pugnã temeritati tribuẽdũ est. Multos in sũma p.m.si qđ malũ instar&:qđ cogeret nos suscipe pugnã:tũc oĩbꝫ piculis pugnandũ eẽt:qa necessitas coger&:sed cũ nulla:&c. In sũma picula:q̃do malũ iminet:qđ uitari nõ põt:tũc satius ẽ mutar̃ fortunã iminẽti piculo:q̃ opprimi piculo. Fortissimꝫ ille ẽ:q põt differre picula:q̃ ẽt si instẽt pati nõ dubitãt. Cominus:mala eẽ dicũt cũ uitari nõ possũt. Prõptꝫ:patus. Metu pa.i.picula ferr̃. Plac& hæc p.re.& ĩ hoc pmaneat:ut a tuto arguat.nã argumẽta quæ sumũt a tuto cæteris sunt anteponẽda:q̃do nostrũ consiliũ oĩs piculi expers ostendimus eẽ:plurimũ ualet ad suadẽdũ. Prospera reꝝ:uidelic& quia possemus ĩcruẽtam uictoriã ex hostibus reportare:si modo uellemus. Malũt pugnare:q̃ sine pugna uĩcere. Accipe maiores.s.quã dedisti:quia auxi rem pup. Pompeii: nec crimen erit si uicti fuerimus. Nec gloria:si uicerimus. Vincit apud superos:ostẽdit rursus:ꝙ ẽt si tamen ubiqꝫ facultas fuerit pugnãdi:e diuerso ẽt ĩ odiũ rapiẽdus ẽ aduersarius:sicuti q dicit nolle cũ altero pugnare:hoc primũ si uicti fuerint aduersarios ĩ odiũ adducit:& se uiꝝ bonũ ostendit:ꝙ nolit exercitũ ĩ pugnã ducete.deinde dicit se ĩ hoc prestare Cæsari ꝙ ipse oĩo a pugna auersus ẽ:quã magnope ille concupiscit. Votis iniqs:quia cũ uota mea plẽa sit clemẽtiæ dii me nõ exaudiũt:sed te q cupis ro.ciues cædibus exponere. Lux ista.s.qua manus cõferẽt. In.i.aduersus populos. Regna ia.s.cum regibus suis strata. Enipheus:q prĩcipalis flu.erat thessaliæ:& sanguĩe ro.hic quoqꝫ flu. pturbabitur. Hoc caput:đmõstratiue dixit.s.meũ. Si sine mo. id est imitatione.i.si moriturus sũ sine exercitus discrimine. Neqꝫ n.uictoria:rationẽ ostẽdit q̃obrem optet ut moriat̃.dicit.n.non ẽ mihi uictoria lætior clade:si pugnaturus sũ aduersus ciues.nã si nictor euasero:inuisus oĩbus ero:si uictus oĩum miserrimꝫ ero.& ẽ dyalema.i.ex utraqꝫ parte cõclusio:necessariũ alterũ fieri:uel uĩcere uel uinci:sed utrũ fuerit: id illi molestũ erit. Peracta clade.i.cæsis hostibus Omne malũ uicti:qcquid fortuna extrema mali afferre põt:hodie allatura ẽ uicto:ergo extrema oĩa contigerẽt uicto.Oẽ ãt nefas uictori:utrũ ergo eueniat id nõ põt eẽ molestũ. Sic fatur & arma:postq̃ ita locutus est:sensit ita destinatis animis pugnã petere milites:ut ab ea nulla ratiõe possent anerti:per misit ut facerẽt qđ uellẽt:& similitudĩe utit̃ gubernatoris nauis:q postq̃ ui uẽtoꝝ uictus gubernar̃ nõ põt quocũqꝫ eã fortuna ĩpulerit ipse dimittit. Furẽtib.ira.i.ppe modũ ĩ furore cõuersis. Coro:uẽto meridionali:uel spẽm p genere posuit:uel ꝙ uẽtus meridiõalis tẽpestatẽ ĩducit. Dat re.pmittit uela uẽtis. Ignauũ:p ignaue:& declarat uiđlicet relicta rate. Puppis:methonomia. Castra fre.nũc dicit qũo se habucrit milites postq̃ semel ẽ pmissa licẽtia pugnæ.dicit ãt tĩpidasse exercitũ:qđ fut̃ mali signũ erat:sicut.n.mẽs sol& eẽ psaga futuri mali. Tumultus appellat̃ oĩs pturbatio mẽtis:q̃ a metu pficiscit̃:q̃i timor multus. Castra:p milites:cõtinẽs p cõtẽto. Ictibus incertis:inter spẽ & metum:qa utrunqꝫ cã eẽ solet cur corda pauor pulset. Multoꝝ pallor ĩ ore:pallore suffusi erãt uultus:qui mortẽ futurã ĩdicabãt. Fato.i.morti.

Vt mallet sterni gladiis:mortemqꝫ suorum
Permiscere meis:belli pars magna pacta est.
His qbus effectũ est nec pugnã tyro pauer&
Si modo uirtutis stimulis iræqꝫ colore
Signa petunt:multos ĩ summa pericula misit
Venturi timor ipse mali:fortissimus ille est
Qui prõptus metuenda pati si cominus ĩstẽt
Et differre potest:placet hæc tam prospa reꝝ
Tradere fortunæ:gladio permittere mundi
Discrimen:pugnare ducem q̃ uĩcere malũt.
Res mihi romanas dederas fortuna regẽdas
Accipe maiores:& cæco in marte tuere.
Pompeii nec crimen erit:nec gloria bellum
Vincis apud superos uotis me cæsar iniquis.
Pugnatur quãtũ scelerum:q̃tumqꝫ maloꝝ
In populos lux ista feret.quot regna iacebũt.
Sanguine romano:q̃ turbidus ibit enipheus
Prima uelim caput hoc funesta lancea belli.
Si sine momento rerum partisqꝫ ruina
Casurum est feriat:neque.n.uictoria magno
Lætior:aut populis inuisum hac clade peracta.
Aut hodie pompeius erit miserabile nomen.
Omne malũ uicti quod sors feret ultima reꝝ.
Omne nephas uictoris erat:sic fatur & arma
Permttit populis:frænosque furẽtibus ira
Laxat:& ut uictus uiolento nauita coro.
Dat regnum uentis.ignauumque arte relicta
Puppis onus trahitur:trepido cõfusa tumultu
Castra fremũt aiqꝫ truces sua pectora pulsãt
Ictibus incertis.multorũ pallor in ore
Mortis uenturæ est:faciesque simillima fato

Aduenisse diem qui fatum rebus in æuum
Conderet humanis:&' quaeri roma qd eſſ&
Illo marte palam eſt:ſua quiſq̧ picula neſcit.
Attonitus maiore metu.qs littora ponto
Obruta? quis ſũmis cernens ĩ mõtibꝫ æquor?
Aetheraq̧ in terras deiecto ſole cadentem
Tot rerũ et finem timeat ſibi nõ uacat ullos
Pro ſe ferre metus.urbi magnoq̧ timetur.
Nec gladiis habuerẽ fidem niſi cautibus aſper
Exarſit mucro:tunc omnis lancea ſaxo
Erigitur:tendunt neruis melioribus arcus
Cura fuit lectis pharetras implere ſagittis
Auget eques ſtĩulos:frænorũq̧ arctat habẽas
Si liceat ſuperis hominum conferre labores
Non aliter phlegra rapidos tollẽte gigantes
Martius incaluit ſiculis incudibus enſis.
Et rubuit flammis iterum neptunia cuſpis.
Spiculaq̧ extenſo pæan pythone recoxit.
Pallas gorgoneos diffudit in ægida crines
Palenea ioui mutauit fulmina cyclops.
Non tamen abſtinuit uenturos prodere caſus
Per uarias fortuna notas:nam theſſala rura
Cũ peterent:totus uenientibus obſtitit æther.

Aduenisse dicit:nõ mirũ erat trepidare exercitum Pom.nã dies inſtabat:quæ ſtatuere deber&:uter iperar&:imo uero nunquid urbs ro.eſſet ſeruitura. Palam:manifeſtũ. Aduenisse:inſtare. Conder& conſtitueret:ut Optato cõduntur thybridis alueo. Fatum:id eſt fortunã humanarũ rerũ conſtituer&.non enim de unius aut alterius regno populi:ſed de totius orbis imperio certabatur. Fatum:finem Roma quid eſſet:an libera:an ſeruitura. Sua quiſq̧ pericula neſcit:dicit.n.ſui queq̧ periculi oblitum eſſe:quũ uniuerſi periculũ ante oculos proponerent:maiora ſolent animos a minoribus deterrere. Sua neſcit.i.quiſquis metu reipu.attonitus obliuiſcitur priuati. Quis littora ponto:quis inquit eſt:qui uideat omnia peritura eſſe:qui poſſit de ſua ſalute ſolicitus eſſe.q.d.nullus. Littora ob.i.cernens diluuio terram opertã eſſe. In mõtibus æquor:illud idem dicit.Aetheraq̧ in terras d.ſ.cad.quaſi illud iminere uideat:quod accidit:uidelic& diluuiũ operuiſſe terram:quũ phaeton patris currũ regere uoluit. Finem:qui eſt uniuerſarũ rerũ. Sibi:id eſt ſuũ periculũ. Non uacat.i.non eſt uacuũ.q.d.nõ licebit de ſe timere. Vrbi magnoq̧ ti. honeſta locutio.timeo tibi.i.cauſa tui. Nec gladiis:poſtq̃ aĩo bellum futurũ conceperunt:dicit ſe ipſos ad pugnã accinxiſſe oẽs:armaq̧ acuiſſe. Habuere fidẽ:id ẽ non confiſi ſunt telis ſuis:& declarat Niſi catibꝫ.lapidibus quibus ferrum acuitur. Exarſit:acuit̃.
Mucro.i.gladiorum acies. Omnis lancea:id eſt mucro lanceæ. Erigitur:incurua dirigitur. Tẽdunt neruis:& nerui diuturna pugna attriti renouabantur. Neruis:chordis. Lectis:pro electis: quia ſagittas meliores parabãt in hoſtem. Auget eques ſtimulos:calcaria quibus equos ſtimularent.
Frænorumq̧:id eſt imponit fræna equis:quibus eos dirigere poſſit quo uelit. Si liceat:per ſimilitudinem oſtendit quomodo ſe ad pugnam futuram preparabant non aliter q̃ dii bellum aduerſus titanas ſuſcipere:tale eſt illud Virgilii.ſ. Si magna lic& componere paruis. Cõferre:cõpare.ordo ẽ nõ aliter martius enſis incaluit &c. Flegra:uallis ubi pugnã gigantes geſſerunt ãduerſus deos:q̧ magnitudine ſua freti auſi ſunt cœlũ aſcẽdere. Siculis incudibus.i.ciclopum qui officinã habẽt ĩ ſicilia:ſicuti poetæ ferũt. Martius enſis.i.martis:& ipſe præparauit ſe ad pugnam. Neptunia cuſpis.nam neptunus tridenti pro cœlo pugnatus erat aduerſus gigãtes:ut fratri ſuo ioui auxilium p̃ſtar&.tridẽs eſt ſceptrum neptuni:quo utitur cõtra maris monſtra. Rubuit: ſcilic& recocta:ut acueretur. Spiculaq̧ ex.pytho.tela quibus occiſus ẽ python ab Apolline & diana.nam Latonæ iuno irata ĩmiſit pythonẽ ſerpẽtẽ:qui eã inſequeretur:de hac ſuperius diximus.dicit ergo tẽpore gigãtomachiæ ſpiculum phœbũ p̃paraſſe & meliores ſagittas ad pugnã reddidiſſe. Recoxit.ſ.incudibꝫ uulcani. Pallas gor.Pallas pugnatura aduerſus gigãtes gorgoneũ caput. Aegydi.ſ.ſcuto ſuo ſuperimpoſuit:ut titanib.oſtẽder& & terrore ipſius capitis eos abiger&:& a pugna ĩ fugã cõuerter&. Gorgoneos cri.i.meduſæ q̃ gorgones ſunt appellatæ filiæ phorci:quas uicit Perſeus & occidit. Mutauit ful.qa ſi pugnaturi erãt ꝓ ioue:nũq̃ meliora tela hr̃e neceſſe fuerat q̃ nũc. Cyclops:hic uulcãi figit̃ eẽ miniſter:q tela arma & fulmĩa ĩ officina ſiciliæ cudit. Palenea ful.epithetõ lõge repetitũ.i.æmathia qbꝫ uſus fuerat ĩ aloidas æmathios.nã ſicuti dictũ ẽ ſupius:Alous theſſallus fuit ex quo nati ſunt gigãtes:nõ tamẽ pr̃ eorũ ipiuſ hãc ꝓlẽ ſupis ĩmiſit Alous.Inſeruit celſis ꝓpe tũc cũ peliõ aſtris Siderib.q̧ uias ĩcũbẽs abſtulit oſſa.nã Alous iphimediã habuit uxorẽ q̃ a neptũo cõpreſſa gẽinos pepit.s.Zetũ & ephialtẽ q digitos nouẽ p ſingulos mẽſes creſcebãt:unde freti altitudine ſua cœlũ ſubuertere uoluerũt:ſed fulmĩati ſũt.ẽ ergo palenea epitheton lõge repetitũ a palene oppido theſſaliæ:ut Vir.doc&:Hic nũc æmathiæ portus p̃riamq̧ reuiſit Palenẽ. Mutanit:ut meliora facer&. Nõ tamẽ abſtinuit:q̃uis inqt intenti eſſent ad pugnã q̃ ĩminebat:tamẽ ſigna mãifeſta futuri mali appuerũt. Nã theſſala:cũ ĩ planũ deſcẽderẽt:ubi futura pugna erat uẽtus adeo obſtitit:ut uix ſigna ferri poſſet:qd̃ ſignũ erat malis cilis futuri. Totꝰ æt.uniuerſi cuiuſlib& regiõis uẽti.

Inq; oculis hominũ.& homines fulgura de cælo missa plerũq; tetigere Fulmina. p fulgura. Fregerunt nubes:tetigit rem naturalem.dum fulgura prodeũt:nam nubium collisione exprimitur ignis & fulgura generantur. Immensoq; igne colunnas.dicit etiã ĩmissos fuisse serpentes auidos:uidelicet hydros & in aere etiam igneas colũnas apparuisse. Ttrabibus:in modũ trabium fabricatæ apparebant in cælo colunnæ. Ingesto fulgure: immisso æthereo igne qui oculos eorũ perstringit. Excussit cristas galeis: Alia quoq; signa memorat quæ futuræ classis prænunia erãt:nam cuspides & gladii nimio calore fulgurum liquefacti sunt:quod etiã naturaliter sicut physici dicũt contingere potest.nam ignis ille æthereus subtilissimus est:& cum genus illud fulminis quod afflat de cælo ceciderit pertenuissimas ripas penetrat:adeo ut enses ipsos in uagina cõsumet.cum tamen uagina ipsa intacta permaneat: quod idẽ etiã hoc tempore uenisse dicit:cũ in campũ descenderẽt in thessalia:nbi gesta est pugna. Excussit.s.fulgur.

Inq; oculis hominum fregerũt fulmia nubes
Aduersasq; faces immensoq; igne colunnas:
Et trabibus mixtis auidos pythõas aquarum
Detulit atq; oculos in gesto fulgure clausit
Excussit cristas galeis:capulosq; solutis
Perfudit gladiis erectaq; pila liquauit.
Aethereoque nocens fumauit sulphure ferrũ
Necnon innumero cooperta examine signa.
Vixque reuulsa solo maiori pondere pressum
Signiferi mersere caput rorantia fletu
Vsque ad thessaliã romana & publica signa.
Admotus superis discusa fugit ab ara
Taurus & æmathios præceps se iecit in agros:
Nullaque funestis inuenta est uictima sacris
Ac tu quos scelerum supos: quas rite uocasti
Eumenidas cæsar:stygii quæ numina regni
Infernumque nefas & mersos nocte furores.
Impia tam sæue gesturus bella litasti.
Iam dubiũ mõstris ne deũ nimioue pauori
Crediderint multis concurrere uisus olympo:
Pindus & abruptis mergi cõuallibus hæmus
Edere nocturnas bellis pharsalia uoces.
Ire p ossæam rapidus boetida sanguis:
Inque uicem uultus tenebris mirantur optos.
Et pallere diem galeisque incũbere noctem

Solu.g.liquefacto ferro gladiorum:quẽadmodũ si plũbum liquescit:perfundit: ita & liquefactum ferrum perfusum est: ideo dicit liquefactis gladiis capulos eorũ fuisse perfusos. Pila.i.cuspides telorum.nam pila sunt tela romana. Nocẽs ferrũ:quo nocetur:uidelicet impiũ quo uisuri erant patres in filios e conuerso. Sulphure:igne æthereo:quo afflatum ferrum liquescebat. Innumero. exanime innumerabili multitudine apum. Vixq; re.so.q̃ refigi non poterant:sicut apud Valerium cum ĩ hostem ducturus esset exercitum crassus: signa uix reuelli potuerunt:unde secuta est clades.nam ipse cũ uniuerso exercitu deletus est a parthis. Signa uexilla Signifer.uexililfer. Maiori pondere.s.examinum apud quibus uexilla onerata erãt per quod ostendit telis hostium põpeianos obrutum iri: signate ergo dixit mersere:sicut Virgi.Abscedere apicem cum de apibus loqueretur.nam apes significãt bellum:que bõbo classem imitantur cum inter se concurrunt more bellantium. Rorantia fletu id est lachrymas emittentia:quod signum erat futuri luctus. Vsq; ad the.id est dum uenirent ad locũ thessaliæ:ubi pugna cõmissa fuit. Pu.signa id est aquilæ. Admotus.propiquus. Superis:id est cũ ad aram superorũ posuisset uictima sacerdos. Discussa id est euersa ara. Præceps:præcipitanter fugiens. Sacris funestis:que funera signabant: quia funesta erant sacrificia. Ac tu:ita quidem sacrificia pom.erant:sed cæsaris grata diis erant quibus ipse litabat.ordo est.Sed tu cæ.gesturus bella tã sæua litasti supios:quos uocasti.& cætera. Litasti. bene locutus est:idest sacrificiũ diis gratũ dedisti:nã illi tantũ modo litant:qui sacrificia diis accepta exhibẽt.libant qui sacrificant. Noctem apud ĩferos aduersus hostem significat autẽ furias infernales:alecto mægerã & thesiphonem a quibus furor omnis ĩmittitur. Iã dubium monstris.& tam mõstrosa:tã inaudita.& usq; adeo prodigia noua nunciabantur:ut in dubium uenirent homines:nuquid ea uidissent:an uidisse se existimassent.sic enim pauor facere solet.uidelicet ut ea monstra quæ apparuerint:uere monstra uideantur. Nimio ne. pa.id est quod nimius pauor fecerit: ut ea uidere putarent:que non uidebant. Multis concurrere.multi fuerunt qui crediderunt q; ossa pelio super impositus fuerit a gigantibus:ut gradus sibi facerent in cælum. Pindus hæ. hi sunt thessaliæ montes. Mergi cõuallibus:hæmus etiam uisus est ita submitti:ut in suis ipse uallibus obrui uideretur: & humilior fieri. Abruptis.dehiscentibus. Ire possæam boetida:pars est thessaliæ sic dicta a boue: q̃ ibi recubuit cum eam sequeretur.Cadmus accepto oraculo:ut ibi urbem condaret:ubi bos inuenta iacuisset:dicit autẽ hoĩes existiasse hãc uallẽ boetidã ossæ mõtis totã sãguĩe redũdar̃ Per osseã boetida.p uallẽ ossæ mõtis.ĩuicẽ.alternatĩ se ĩtuebãt̃ & existiabãt capita alter alteri nubibꝫ circũdata. Et pallere diẽ.s. mirabãt̃:qa subito pallor lucẽ solis occupabat. Incũber̃ noctẽ .i.tenebras qa circũfũdbãt̃ tenebræ galeis

Defunctosq̃ p̃res: etiã existiabãt se uidere aĩas parẽtũ suoꝝ q̃ sĩ nũciarẽt mortẽ uicinã sibi q̃busq̃ umbræ suoꝝ apparebãt. Vmbras: aĩas suoꝝ: Sãguis ꝓlis suæ. Volitarẽ.i.circũ oculos suos errarẽ: sed mẽtib⁹ unũ sed quis hec mõstra terrerẽt aĩos hoĩum tamẽ hoc solatio se fouebãt ꝙ uidelicet existiabãt hæc eẽ q̃dã irritamẽta furoris ad bellũ gerendũ q̃d ĩstabat. Quod uoti turba nefãdi: uotũ nefãdũ erat: ꝙ p̃res filii occidere cupiebant. Turba: aduersæ partis: quæ maxĩa cupiditate cupiebant hanc pugnã. Conscia: ut filii patres aut fratres occiderẽt iã aĩo conceperãt tãtũ scelus. Quæ patrũ iugulos: ecce nefandũ uotũ.i.iugugulare patres aduersæ partis. Tumultu cõsternatione cõcitatione. Omniũ scelerũ.s.suoꝝ existiabant hæc signa præsignificare futurũ ut ꝑspicerent quod aĩo agitabãt. Quid mirũ populos: Non est igitur miꝝ: si romani: qui erãt in thessalia cũ scelus iã ĩstabat aĩs suis hos terrores cõcepere. Nõ crediderim ĩquit Romanos tristitiæ suæ causã scire potuisse: quãdo tristes sunt hoĩes. Quos lux ex: q̃ diẽ illũ ultimũ uisuri erãt. Lymphato in sano metu:

Præsaga maloꝝ: existimãt nescios fuisse romãos ubicunq̃: nedũ in thessalia. Ordo est romanus hospes qui adiacet gadibus mœret. &c. Si: pro quia

Gadibus tyriis. uidelicet colunnis in mari oceano fixis ab Hercule non lõge a tyro insula. Araxe flu. armœniæ. Die: id est regione & declarat. Sidere.i. climate. Mœret pro tristis est. Ignorat causas: scilicet mœroris. Corripit: reprehendit.

Ema. ar. ne. s. fortuna sua. Euganeo si uera fides: dicit etiã in Apono uico uenetiæ augurẽ fuisse qui futurũ bellũ ꝓnunciauit: & sũmũ diẽ.i.ultimũ tempus uenisse dixit. quo magnũ discrimen ĩperii romani aderat: nã Cæsarem & põpeium: de sũma rerum certaturos dixit. Euganeo: monte a populis euganeis sic dicto: ꝙ ibi olim habitarunt. nã Liuius idẽ ostẽdit: nã & troiani eas tenuere terras euganeis pulsis. Aponus: uici nomẽ: quod ad eã usque ætatẽ nomẽ obtinuit. Fumifer: quia ibi balnea calida sunt quæ fumum exalant. Atque Anthenorei multi credũt hic errasse lucanũ: sed excusari põt nõ enim dixit Anthenorei timaui: ꝙ timauus sit ꝓpe patauium: sed anthenorei dixit per quem Anthenor nauigauit in italiam nõ enim apud anthenoridas est timauus: est aũt: timauus uenetiæ flu. cõcordiæ atque tergeste oppidis ꝓximus ex mõte q̃dem grãdi: q̃ nouẽ ora effusus: amplissimũ ante alia fõtẽ facit ex quo tandẽ uno exiens alueo in adriacũ fundit mare in sinu tergestino: & Anthenor in italiam ueniens per hunc amnem ĩ adriaci sinus mare penetrauit. Sũma dies: quæ ultima erat populi Romani. impia ar. uidelicet ciuilia. Seu tonitrus: & unde hoc bellum instare augur. cognouit? Notauit: obseruauit tonitrus qui bellum indicabant tela.

Defũctosq̃ patres: & cũctas sanguinis ũbras
Ante oculos uolitare suos: sed mẽtibus unum
Hoc solamen erat: quod uoti turba nefandi
Cõscia quæ patrẽ iugulos quæ pectora fratrũ
Sperabat: gaudet monstris mentisq̃ tumultu.
Atq̃ omne scelerum subitos putat esse furores
Quid mirũ populos quos lux extrẽa mãebat
Lymphato trepidasse metu? præsaga maloꝝ
Sidata mẽs hoĩni est: tyriis q̃ gadibus hospes.
Adiacet: armeniumq̃ bibit romanus araxem:
Sub quocunq̃ die: quocumq̃ ẽ sydere mundi
Mœret: & ignorat causas animumq̃ dolentẽ
Corripit: æmathiis qui perdat nescit in aruis.
Euganeo si uera fides memorantibus augur
Colle sedens: aponus terris ubi fumifer exit
Atq̃ ãtenorei dispergitur unda timaui
Venit summa dies geritur res maxima dixit
Inpia concurrunt pompei & cæsaris arma.
Seu tonitrus ac tela iouis præsaga notauit
Aethera seu totũ discordi obsistere cælo.
Perspexitq̃ polos. seu numẽ ĩ æthere mœstũ
Sol is in obscuro pugnam pallore notauit.
Dissimilem certæ cunctis quos explicat egit.
Thessalcum natura diem: si cuncta perito
Augure mẽs hominũ cæli noua signa notasset
Spectari toto potuit pharsalia mundo.
O summos homiuũ quorum fortuna ꝑorbẽ.
Signa dedit: quorum fatis cælũ õne uacabat.
Hæc & apud seras gẽtes: populosque nepotũ

Præsaga id est ꝑtænũcia mali fulmĩa. Seu. no. discordia: seu sydera cæli dissensere a cursu suo. ꝙ uidelicet cursũ suum stellæ a diuina prouidentia impositum minime sequerenrur. Totum æthera: uniuersas stellas. Polos arctcum & antarcticũ. Numẽ uidelicet planetas: siue Iouis: siue Martis: siue Mercurii &c. Solis in obscurũ: uidelicet ꝙ sol ꝑter naturã æclipsim pateretur. Dissimilẽ certe: certe siue hoc siue illud notauit. manifestũ est diem illum fuisse cæteris diebus ualde dissimilẽ. Diem the.i. quo pugna thessalia gesta est. Si cũcta. p. & usqueadeo dissimilis fuit: ut siq̃s signa illius diei diligẽter obseruasset: adhibito augure ꝑito: facile intelligere poterat pugnam q̃ instabat. Pe. cuncta.i.q̃ cũcta & artẽ omnẽ augurii cognouisset. est enĩ Synecdoche. Notasset obseruasset. Mẽs hoĩum.i.ĩtellectus hũanus. Spectari cognosci: Phar.i. pugnã in pharsalia gestam.

O sũmos hoĩum: nũc Luca. apostrophat ad Romãos oẽs. dicit. n. romãos sũmos oĩum populoꝝ q̃ dos

etiam ſollicitent in uariatione fortunæ ſuæ:ut ipſis numina quoq; uacent & ſigna ubiq; præſtent fortunæ imperii romani. O:ideſt dico Romanos ſūmos.&c. Forma per urbem ſigna dedit:Nam quia mutatio futura erat:ideo ſigna undiq; apparuere Vacauit:operam dedit. Siue ſua tantum: Tātum inquit momenti res Romanæ habuere:ut cum hæc audientur:fama ipſa uulgante:inter ſpem & metum dubii erūt homines:quaſi nondum hæc pugna fuerit ſed paulo poſt futura ſit. In ſæcula:in gentes ſero n. ſcituras.
Sua fa. Videlicet fama magnitudine rerum uulgabis has res:ſiue ſcriptos monumenta.

Siue ſua tantum uenient in ſæcula fama.
Siue aliqd magnis noſtri quoq; cura laboris:
Nominibus prodeſſe poteſt: cū bella legentur
Speſq; metuſq; ſiūl:perituraq; uota mouebūt.
Attonitiq; omnes ueluti uenientia fata.
Nō trāſmiſſa legēt. et adhuc tibi magne faue
Miles ut aduerſo phœbi radiatus ab ictu: būt
Deſcendens totos perfudit lumine colles
Non temere imiſſus cāpis ſtetit ordine certo
Infœlix acies:cornus tibi cura ſiniſtri
Lentule cū prima quæ tum fuit optima bello
Et quarta legione datur:tibi numine pugnax.
Aduerſo domiti dextri frons tradita martis
At medii robur belli fortiſſima denſant
Agmina.quæ cilicum terris deducta tenebat
Scipio.miles i hoc libyco dux primus in orbe
Aut iuxta fluuios.& ſtagna undantis eniphei
Cappadocū mōtana cohors:& largus habēis
Ponticus ibat eques:ſicci ſed plurima campi
Tetrarchæ regeſq; tenent:magniq; tyrāni.
Atq; omnis latio quæ ſeruit purpura ferro.
Illuc & libie numidas & creta cydonas
Miſit & itureis curſus fuit inde ſagittis:
Inde truces galli ſolitum prodiſtis in hoſtem
Illic pugnaces commouit hiberia celtas
Eripe uictori gentes.& ſanguine mundi.
Fuſo magne ſemel totos conſume triūphos.
Illo forte die cæſar ſtatione relicta
Ad ſegetum raptus uicturus: ſigna repente.
Conſpicit in planos hoſtem deſcendere cāpos

Peritura uota monebunt:ſcilicet homines quaſi nondum euenerint:ſperabunt ur uincant: & metuent:ne uincant
Et adhuc:ſcilicet poſt mortem tuam. Miles ut aduerſo:poſtquam ſigna deſcripſit mali futuri.nūc dicit quomodo aciem inſtructam in planū duxerit Pompeius. Miles:pompeius. Ab aduerſo ictu phœ.quia repercuſſis armis a ſole: ſplendorem & fulgorem undiq; mittebant. Lumine:fulgore armorum. Non temere: declarat quia ſuo quiſque ordine ſtetit In fœlix uno uerbo exitum rei ſignificauit dicendo infœlix. Cornus tibi cura: Antiq dicebant hic cornus nus.nui:in eadem ſignificatione in qua & nos hoc cornu cornu. Tibi numine ſed in dextro cornu domitius conſtitit:qui bellicoſus erat:ſed infœlix. nam apud corphinum uictus eſt. Frons.d.t.dextrum cornu. Aduerſo numine:id eſt diis contrariis. At medio ro.dicit autem in media acie cōſtituiſſe ſe Scipionem. Robur.ſ. mediæ aciei. Denſant: nam mediam aciem denſis militibus ualidiorem reddebant. Cylicum:quoſ turcos uocāt. Miles in hoc: uidelicet in theſſalia ubi ſub pompeio militabat. Sed dux in orbe libyco:nam prouincia Libya demandata erat ſcipioni a ſenatu populoq; ro. At iuxta flu.dicit autē eqtatum in locis campeſtribus poſitum fuiſſe: qui procul erat a flu.nam fluminibus tota theſſalia ferme iundat. Largus habenis:id eſt cito fugiturus. Sed ſicci:ſed in locis procul a fluminibus conſtiterant reges.& tetrarchæ:qui dicuntur quattuor prouīciarum p̄fecti. Atq; omnis:Vt ſūmatim dicā. Purpura:habitum pro perſona poſuit. Seruit:domita armis italis. Illic & numidas: poſtquam generaliter dixit de populis quibus in locis conſtiterant a flu.remotis.nūc ſpecialiter dinumerat:qui populi conſtiterint ī theſſaliæ locis. Numidæ:ſunt populi libyæ. Cydonas cretæ:quæ ut inqt Solinus prima remis & ſagittis potuit. Illinc:ab una parte
Inde:ab alia. Curſus fugit:id eſt ſagittarii poſiti ſunt. Itureis ſagittis:id eſt q; ex alia parte ſagittarii miſſi ſunt a populis Itureis:iture ciuitas eſt parthorum unde itureus a um.nam parthici ſunt ſagittandi peritiſſimi. Truces galli:quia diu hoſtes fuerūt cæſaris nā p decenniū cæſar galliā domuerat

In hoſtem: id eſt contra cæſarem. Hiberia celtas:id eſt celtiberos:nam celtæ populi ſunt galliæ: qui cū ī hyberiā ueniſſēt ibi coluerūt:& pmixti ex diuerſis gētibꝫ populi utriq; nomē obtinuere:& a celte & hiberi cōpoſiti ſūt celtiberi. Cōmouit:ī auxiliū pōpeii miſit. Eripe uictori gētes:occide iqt o pompeii quādo de his uictis Cæſar trūphauit. Cōſume.ſ.ante totos triūphos:id eſt quos de tuis gētibus cōſecuturus eſt cæſar:ſed tuo potiꝰ iuſſu irerfice gētes. Illo forte die:nūc oſtēdit quā ad inopiā redactus erat cæſar.qa uidelicet cōmeatus reꝝ oīum īopia laborabat uſq; adeo ut cogeret ēt ſegetes ex agris nōdū maturas rape & quo die aciē īſtructā duxit pōpeiꝰ eodē cæſar frumētatū milites mittebat. Signa.i.moturꝰ milites ſuos
Statōe re.i.caſtris pō. Ad rapt.ad rapias ſegetū.Cōſpicit ex īprouiſo ſtructo agmīe uidit hoſteſ aduētar

Oblatumq; uidet uotis ſibi mille petitum
Tempus in extremos quo mitteret oīa caſus
Aeger quippe more flagranſq; cupidine regni
Cæperat exiguo tractu:ciuilia bella
Vt letum dānare nephas:diſcrimina poſtquā
Aduentare ducem ſupremaq; prœlia uidit
Caſuram fati ſenſit nutare ruinam:
Illaquoq; in ferrum rabies prōptiſſima paulū.
Languit: & caſus audax ſpondere ſecundos
Mens ſtetit in dubio quem ſua fata timere
Nec magni ſperare ſinunt.formidine merſa
Proſilit hortando melior fiducia uulgo.
Odomitor mundi rerum fortuna mearum
Miles adeſt totiens optare copia pugnæ
Nil opus eſt uoto:iam fatum accerſite ferro
In manibus ueſtris quantus ſit cæſar habetis
Hec ē illa dies mihi quam rubicoīs ad undas
Promiſſam nemini cuius ſpe mouimus arma
In quam diſtulimus ueritos remeare triūphos
Nec eadem ē hodie quæ pignora q̄q; penates.
Reddat:& emeritos faciat uos:marte colonos
Hæc fato quæ teſte probet quis iuſtius arma.
Sūpſerit.hæc acies uictum factura nocentem

Oblatum:id eſt tempus ſibi datum. Nulli uotis:quod innumerabilibus uotis petierat:quaſi dicat ſæpius optauerat. In extremos caſus:uidelicet ad ultimam pernitiem ſeu uinceret:ſeu uinceretur. Aeger: & animo & corpore dicitur quia more impatiens erat paruum etiam interuallum damnabat: quaſi impium eſſet. Vt leni:id eſt tanquam tardum. Aeger:impatiens ſignificat mœſtum:ideo quia mœſtus impatiens moræ erat. Flagrans:ardens. Cupidine regni:ut unus omnia gubernaret. Cœperat:pro incœperat. Exiguo tractu:id eſt paruæ dilationis & moræ. Diſcrimina poſtquam: ſed quamquam omnibus uotis optaret ciuile bellum cæſar tamē ut uidit inſtare periculum non potuit non timere hinc quidem confidebat fortunæ ſuæ: inde uero dubitabat:ꝙ pompeium uiderat ſæpiſſime ſecunda fortuna uſum:& ex hoſtibus uictoriā reportaſſe: quātum ad fortunam ſuam ſpectabat ſpem habebat quantum ad fortunam pompeii pertinebat non parum dubitabat. Diſcrimina:pericula. Aduentare ducum:Inter ſe & pompeium adeſſe ut Cicero in epiſtolis:Nōdum erat auditum te ad Italiam aduentare:id eſt adeſſe. Supprema prælia:ultima facta. Nutare:minari:nam tunc magna moles minatur ruinam cum nutat:id eſt concutitur:eſt ergo ſimilitudo ſūpta a mole ruinam minanti. Nutarē uacillare: Fatis non cæterorum modo ſed ipſius etiam cæſaris fatis ruinam caſuram non dubitauit Rabies ſcilicet cæſaris. Languit: torpuit. Et caſus: quāquā fortunæ ſuæ plurimum confideret:cæ.tamē nō potuit non dubitare cum tātum periculum īſtaret. Mens: quamuis omnia ſibi proſpera permitterentur:tamen mens ſtetit in dubio. Qui nec ſua: Oſtendit rationem quare dubitat: nam inter ſpem & metum conſtitutus erat ex una parte:ſi conſideres ſecūdam fortunam Cæſari ſemper fuiſſe cauſa erit cur ſperaret. At uero ex alia parte ſi uideres res geſtas Cæſaris & pompeii etiā cauſa erat cur dubitaret. Nec magni:Quia ſicuti cōſueuerat ipſe uincere:ita etiam pompeius:tandem cæſar metum diſſimulauit:& pectore īcluſum gerēs fiduciam uultu oſtentauit:orationemq; ad milites habuit plenam exhortationis. Merſa: ſcilicet ī pectore. Melior:ſcilicet quam metus. Proſilit: id eſt in medium proceſſit.& his uerbis uſus eſt ad milites ſuos. O:domitor mūdi:& Quintilianus & cæteri omnes lucanum in orationibus ſuis oratoribus magis quam poetis annumerant: nam ſemper orationes maxima arte componit:ut in hac facit nam omnia adſunt neceſſaria.ſuadet enim Cæſar & hortatur milites ad pugnam.& primo beniuolentiam captat a perſona auditorum & dicit res eorum fortiter geſtas fuiſſe:beniuolum ſe facit a perſona auditorum ex rebus fortitet geſtis:& a uoluntate fortiter gerendi. Optatæ prælia pugnæ:ideſt ꝙ antea uotis optaſtis: nunc ferro aſſiſſcite. In manibus ueſtris: Locus beniuolentiæ in auditores cum oſtendimus quæ de illis ſpes eſt. Hæc eſt illa dies:Incipit nunc confirmare & arguere:nam arguit a partibus iuſtitiæ & iuris naturalis:cuius partem conſtat eſſe ueritatē a ueritate ergo arguit:quia promiſſerunt:ergo debent ſatiſſacere promiſſis:ut uerum ſit quod dixerint: unde fides qđ fiat qđ dictū ē deriuatꝰ. Rubiconis ad ūdas:cū uos traiecturꝯ eſſē. Promiſſā:dicēdo nedubites o Cæſar nos ꝑ te pugnabimꝯ cū tēpus erit. Inquā diſtulimꝯ:Triūphos ex gētibꝯ q̄s nos uirtute uřa ſupaſtis:ſi uīceritis nūc tādē uobis reddenꝰ triūphi. Hæc ē eadē ab utili:utile ē iqr ut pugnetis:qa ſi uictoriā reportabitis cōiuges liberoſq; uřos:patrios penates:& bona oīa cōſequimini. Emeriti milites dicūtur q fūcti ſūt munerꝰ militiæ. Colonos:q ſimul ac ſtipēdia uřa pfeceritis uos ī coloniā ducere uidebo:ut qđ uirtute uřa pepiſtis id ēt poſſideatis. Hæc facto q̄.t.ſ. Perſuadet a laudabili: qa ſi uiceritis oēs uřam cām ꝓbabūt:aliter nō ipſā laudabūt:niſi uiceritis. A laudabili ſolemꝯ ſuadere: uel dicatꝰ ab honeſto:nā qđ hōeſtū ē:ē & id laudabile:ſed ſi laus ſeqꝰ & recti faciēdi uolūtas dupplicatꝰ. Fato:ſcilicet aliquo teſte: qa ſūpſiſtis arma. Quis iu.i.cuiꝯ cā iuſtior fuerit: qa ſi uīcitis arma iuſte ſuſcepiſſe uidebimī:ſi nō uiceritis īiuſte,

Sipro me patriā:Si antea inquit pugnastis pro patria pro me quo tēpore in galliā fuistis pro patria etiā uicistis.nunc magis pro me pugnare debetis:ut cūcta uincatis. Truces : idest fortes. Exoluite.i. liberate Gladiosq; culpa: nam id quod antea tū ferro tū flammis peperistis:ut ideo patriam recupararetis: nunc ascribitur uicio. At uero si uiceritis omnis cul pa abolebitur. Mutato iudice:quia uicti uictoris iudicio dānabuntur. Nulla manus:uidelicet qui uictus fuerit. Non mihi res agitur:rusus ab utili:non pugnatis inquit mihi:sed uobis:ego contentus ero uiuere priuata uita:dūmodo uos r̄gnetis:& uos uestroꝝ libero rū ac cædium perpessarū præmia tandem capiatis.

Si pro me patriam ferro flammisque petistis:
Nūc pugnāte truces:gladiosq; exsoluite cul
Nulla māus belli mutato iudice pura est. pa
Non mihi res agitur:sed uos ut libera sitis
Turba precor gentes ut ius habeatis ī omnes.
Ipse ego priuatæ cupidus me reddere uitæ
Plebeiaq; toga modicum componere ciuem.
Omnia dum uobis liceant:nihil esse recuso:
Inuidia regnare mea:nec sanguine multo
Spem mundi petitis:grais delecta iuuentus
Gymnasiis aderit:studioq; ignaua palestræ.
Et uix arma ferens:& mixtæ dissona turbæ
Barbaries non illa tubas:non agmine moto
Clamorem latura suū:ciuilia paucæ
Bella manus faciēt:pugnæ ps magna leuabit.
His orbem populis:romanūq; obteret hostē
Ite per ignauas gentes famosaq; regna.
Et prmo ferri motu prosternite mundum.
Sitque palā quas tot duxit pompeius in urbē
Curribꝫ unius gentes non esse triūphi
Armenios ne mouet romana potentia cuius
Si ducis:aut emptū minimo uult sanguie qsq̃
Barbarus hesperiis magnum præponere rbꝫ
Rōanos odere omnis:dominosque grauantur

Libera turba:ne ī seruitutē pōpeii & suorū ueniatis Gentes:ut ius habeatis in omnes.non uobis dominētur:sed uos cæteris. Plebeiaq; toga: beniuolū se ubiq; reddere debet orator: tāetsi id magis fiat in prīcipio & exordio causæ:capta occasione dicit hoc labores & periculo pro uobis subeo:quia quātū ad me attinet sicuti plebeius paratus sū uiuer̄. At uero ut præmia habeatis laborū uestrorū:odio & inuidia mea uos regnare concupisco. Cōponere:constituere. Modicū ciuem:idest humilē & moderatum Omnia dum uobis: non recuso ut omnes in me odiū habeāt:dummodo uos liberi sitis & diu regnetis. Nec sanguine multo:arguit a facili:& ostendit utilitatem magnam eos consecuturos pro labore: nam genus militum dicit esse pompeii:quod facile uincatur:quia ignaui.uidelicet homines ludis ac palestræ dediti sunt:ut græci.ut athenienses in primis deinde barbari:qui oneri sunt potius exercitui:q̄ utilitati. Post:deinde infensis parere gladiis:quia uidelicet populi romāi hostes perpetui fuerunt. Spē mūdi:uidelicet uniuersum orbem terrarum: ut domini omnium rerum sitis. Delecta:ex aliis electa. Gymnasia:erant loca ubi iuuenes exercebantur nudi:qui palestra ludebāt oleo peructi : ideo nudi pugnabant ut facilius e manibus elaberentur. Ignaua iners & pusilanimis. Et uix arma ferēs: per quod molles ostēdit esse huiusmodi homīes. Mixtæ dissona turbæ : quia ex diuersis orbis partibus gentes atq; nationes erant in exercitu pompeii. Non illa tu. Quæ:adeo imbellis est : ut non dicā arma stricta sustinere possit.sed nec clamorem quidem bellicum. Suū cla.quia suo ipsius clamore tenebitur. Ciuilia paucæ:pauci admodū erūt ro. cū quibꝫ pugnabitur Pugnæ pars.m.I.est locus a iusticia & a partibus iustitiæ:quæ est uindicatio:quia uidelicet pugnare fortiter debebunt contra barbaros:ut ulciscantur iniuriam romanorum : cum illi perpetui hostes populi romani fuerint. Pugnæ:scilicet uestræ. Leuabit:liberabit. Obteret:oprimet. Romanum hostem:quia barbari obsidentur & hostē populi romani obterentur. Ite per igna. gen.:scilicet quas facile uincere poteritis. Famosa regna:quia fama tantummodo magni sunt:re autem ignaui & imbelles. Et primo ferri:Nam facile erit primo concursu uincere illos omnes. Sitque palam : & nunc manifestū facite omnibus triumphos pompeii qui ter de gentibus triumphauit:nec bene pro uno triumpho sufficerent:uidelicet gentes imbelles esse quæ facile uinci potuerunt. Quas tot duxit:idest omnia dicere quē admodum pompeius triumphauit de mitridate:de Tigranne:de Siculis:de Aphrica:& licet ter triūphauerit:tamen gentes huiusmodi adeo imbelles fuere:ut nec uni quidem triumpho sufficere potuerint. Curribus: triumphis. Armenios ue mouet:dixit generaliter illos omnes imbelles esse: nūc specialiter dicit hanc gentem bellis minime idoneam. Creditis ne armenios curare utrum nostrum imperet:neque enim ipsi student fauere pompeio:ut pro ipso solo quasi pugnam inire uelint : quid enim ipsorum interest Pompeius uincat an Cæsar:& primo cursu debellentur. Romana potentia : uidelicet an potentia Pompeii an mei. Mouet:creditis curare reges barbaros ista. Aut emptum sanguine quisquam:ne putetis barbaros uelle hoc sibi constare magna mercede : ut Pompeius uincat. Præponere magnum : id est præficere pompeium imperio romano. Romanos odere:scilicet omnes barbari nec pō.uicere curāt.

Quos nouere magis: oẽs romãos oderũt barbari: sed eos in primis quos magis nouerũt. nouerũt autẽ magis pompeiũ a quo iniuriã acceperũt: ꝙ tãtũ putant se debellatos a põpeio: ideo quia ipsi pugnare nollent facile uicentur. Sed me for. a cõtrario: cũ illi oẽs ignaui sint: ut facile uinci possint. At uero uos militones ac milites semp uicere cõsueuistis. ab attributo psonæ arguit. uidelicet a casu qd euenerit: qd euenit quid euenturũ sit: qd euenerit ut uiceritis: qd euenit ut uicatis: qd euenturũ sit ut uicturi sitis. Meorum nõ barbaroꝝ: sed uestrũ q semp uicere consueuistis: & ego sum uictoriæ uestræ testis. Tot bellis: Quia ibi multæ ĩstructæ sũt acies: nã gallos atque germanos uicit Cæsar. Cuuius nõ militis: quasi dicat cuiuslibet uiri: nã cũ ꝓ me fortiter pugnabitis: cognoscã arma uestra & cui præmia debeantur. Telũq; tremens: & si telũ uidero: etiã si non uisus fuerit ille a quo torquebitur. tamen ab ipso telo militẽ cognoscã. Tre. lan. uibrata. Transit cæ. idest p aerẽ penetrat atq; discurrit. Non fallar. i. optime noscã. Vibrata: excussa lacertis. Quod si signa ducẽ: & si uestrã uirtutẽ considero: quæ nunquã me uestrũ ducẽ fefellit: non dubito dicere uos uictores. Nũquã fallentia me. s. qa quocunq; ea duxi: sẽper uictores extitistis. Facies truces: asperas & timorem incutiẽtes. Oculosq; minaces: qa oculis furorẽ & indignitatem uestrã contra hostes ostendistis. Cruoris. s. fusi uirtute uestra. Simul calca. r. in eodẽ tẽpore pedibꝰ uestris subiectos. Sparsũq; se. corpus. s. senatores cæsos & stragẽ factã per hos agros. Immensa cæ. imẽso sãguine. Sed mea fata. m. nũc se ipsũ repræhendit: ꝙ adhorteť milites: cũ minime sit opus exortatione cũ ipsi per se incitari sit. Spe trepido: qa spes ipsa me trepidum facit: qđ accidere solet. Virg. Corda pauor pulsãs. nã trepidi sumus aliquãdo non metu: sed spe quæ nostrã mentẽ concitat: ut hoc loco. Haud nunquã uidi: arguit ut dixi: ab attributo personæ. s. a fortuna a casu: ꝙ ꝓspera sẽper euenerit. ergo ea nunc euentura sperat. Tã ꝓpe me. i. tã mihi ꝓpitios eẽ deos. cũ dii ꝓpe sunt: propicii sũt: cũ ꝓcul: aduersi. Limite. i. puo ĩteruallo A uotis: a uictoria

Ego sũ cui. s. licet uobis donare quocũq; tenẽt reges & populi. uidelicet regna: ĩpia & diuitias. Mar. peracto. i. uictoria p acta. Quo ne poli motu: nũc arguit a necessitate: & & secundũ artẽ argumẽtũ ĩ fine ponit qđ ẽ ualidissimũ. Nã cũ suademus aliquid eẽ honestũ facile ẽ utile. at uero cũ dicimus eẽ necessariũ maius ẽ: dicit enĩ aut uincendum uobis est: aut peundũ: nescio quo sidere: aut cursũ siderũ: cælũ ĩpellatur. s. ut hoc eueniat. s. an uincatis: an pereatis: si uiceritis domini eritis nisi uiceritis perituri estis. necessitas igitur ĩpellit uos ut uincatis. Poli motu: nã stellaꝝ motu inferiora reguntꝰ. Quo sidere: declarat qđ dixit motu poli. Verso sy. s. cursu stellaꝝ impellente. Ore thes. regioni thessaliæ: qđ in sequentibꝰ dicit uidelicet Aut merces hodie bellorũ: aut pereundũ uobis est: aut uincendum. Paratꝰ. i. subiicitꝰ. Cæsareas spectare cruces: peroro ẽ quæ fit per indignationem cõqstiõi pmixtã: nã locus ĩdignatiõis ẽ p quẽ ostẽdius qđ factũ ẽ nefariũ. ĩdignatꝰ enĩ ꝙ cæ. cruci mittẽdus sit: uel ẽt cathẽis figẽdus. Effusa. i. spsa. s. ut nec pudeat corpus meũ mẽbratĩ laniari. Septorũq; nefas: & manũ opulẽtẽ factã dicit eẽ alicuius p uĩ & opulẽtiã: quæ ꝓrsus ẽ a legibꝰ: & ab æq̃li iure remota. Septoꝝ nefas. i. nefas. Cãpi marcii: nã sylla ĩ uilla publica: q̃ erat ĩ cãpo martio quatuor legiões iussit occidi: & hoc ẽ qđ dicit septoꝝq; nefas. Septa. n. dicũtꝰ claustra cãpi martii ubi uilla publica erat: uillã iõ uocabãtꝰ ꝙ extra mœnia posita erat. Cũ duce syllão. ĩdignatꝰ p uĩ & manũ opulẽtã factũ eẽ aliqd: cõq̃ritꝰ uel ĩpugnatꝰ: quale fuit syllæ: cuius discipulum dicit fuisse pompeiũ. Nostri cura mouet: per scripturam hic locus sine dubio est conquestionis: uidelicet per quem non res nostras: sed eorum qui uobis cari esse debent conquerimur. dicit enĩ nõ mei: sed nostri cura mouet. Nã me secura mane: & si animum nostrũ ãplum & excelsũ in oibꝰ paratũ & oĩa esse facturũ si quid acciderit ostendemus: ut hoc loco. uere inquam uestras fortunas non meas conqueror: nã anĩus meus esset excelsus: qui sibi mõtẽ consciscere possit: si qd aduersi cõtigerit.

Quos nouere magis: sed me fortuna meorũ
Commisit manibus: quorum me gallia testẽ
Tot fecit bellis: cuius non militis ensem
Agnoscam? cælũq; tremens cũ lãcea transit
Dicere non fallor: quo sit uibrata lacerto.
Quod si signa ducem nũq̃ fallentia uestrum
Conspicio: faciesq; truces oculosq; minaces
Vicisti: uideor fluuios spectare cruoris.
Calcatosq; simul reges: sparsũque senatus
Corpus: & immensa populos in cæde natãtes:
Sed mea fata moror: qui uos in tela furentes.
Vocibus his teneo: ueniam date bella trahenti
Spe trepido: haud ũquã uidi tã magna datu ros
Tã prope superos cãporũ limite paruo
Absumus a uotis. ego sum cui marte peracto.
Quæ populi regesque tenet donare licebit.
Quo ne poli motu: quo cæli sydere uerso
Thessalicæ tantum superi permittitis oræ
Aut merces hodie bellorũ: aut pœna paratur.
Cæsareas spectare cruces: spectare cathenas
Et caput hoc positum rostris: effusaq; mẽbra.
Septorumq; nefas: & clausi prœlia campi.
Cum duce syllano gerimus ciuilia bella
Vestri cura mouet: nam me secura manebit

Mors quæsita manu:qui uincere uoluerit: me uidebit manus mihi ipsi inferentem. Respexerit hostē: idest qui nondum uicerit hostem. Dii quorum curas:iterum locus cōquestionis est:per quem ostendimus animum nostrum in alios misericordem:& nos fortiter passuros esse.si quid aduersi contigerit audientium animi ad misericordiam commouentur. Vincat quicunque necesse est : quicuuqꝫ inq clemens futurus est & misericors in hostes: ille uictoriam obtineat : & qui uictis parcere uelit.per conquestionem ergo ad misericordem fore auditorum animos commotos ostendit. Quisqꝫ suos ciues:idest uincat quicunqꝫ credit suos ciues non ideo hostes esse:ꝙ arma eis concessa sunt:nam id imperio alicuius fecere: Pom.in arto.a.u.l. nunc e diuerso per ignorantiam cōcludit ostendens pom.fuisse sæuum : & est locus per quem ostendit uindicandum esse in eos qui nō coacti:sed uoluntarii arma sūpserunt:nam locus indignationis per quem ostendimus de industria aliquid factum esse & uoluntario facinori ueniam ꝓstandam non oportere e diuerso : si uolūtatium nō est ueniam esse præstandam . ostendit autem pom. ꝙ non coactus:sed uoluntarie ciues occiderit & oi ui usum esse:& ita indignatur.Scitis autem quo tēpore ex munimentis:quibꝫ Cæs.circundederat pō. & milites : quomodo aliquot ciues romanos occisi fuerint:sed quanquam ibi nefarius fuerit pom . tamen ita cōuenit inter scriptores:ꝙ si uoluisset potuisset eo Cæs.a pompeio debellari.sed militibus iussisse ut ciuibus parcerent: sed uertit in contrarium Cæsarē hoc loco:nam oratorie arguit : ut quæ aliis commoda sint in suum commodum conuertat.

Mors quæsita manu.fodientē uiscera cernet
Me mea qui nōdum uictū respexerit hostē
Dii quorum curas abduxit ab æthere tellus
Romanusqꝫ labor.uincat quicūqꝫ necesse est
Non putat inuictos sæuum distringere ferrū.
Quiqꝫ suos ciues ꝙ signa aduersa tulerunt
Non credit fecisse nefas pompeius in arto
Agmina uestra loco uetita uirtute moueri.
Cum tenuit quāto satiauit sanguine ferrum?
Vos tamē hoc oro iuuenes ne cedere quisquā
Hostis terga uelit.ciuis qui fugerit esto.
Sed dum tela micant.non uos pietatis imago
Vlla:nec aduersa conspecti fronte parentes.
Cōmouet an uultus gladio turbante uerēdos
Siue quis infesto cognata in pectore ferro
Ibit.seu nullum uiolabit uulnere pignus
Ignoti iugulum tāquā scelus imputet hostis.
Sternite iam uallum:fossasqꝫ implere ruina.
Exeat ut plenis acies non sparsa maniplis.
Parcite ne castris:uallo tendatis in illo
Vnde acies peritura uenit.uix cuncta locuto.
Cæsare:quē qꝫ suū munus trahit arma qꝫ rap.
Sūpta uiri celeres capiūt præsagia belli tim
Calcatisque ruunt castris stant ordine nullo.
Arte ducis nulla:permittuntque omnia fatis.

Agmia uestra loco:meministis q̄ crudeliter pō.uos occiderit cū in āgusto eētis : nec uirture uſa uti possetis. Vetita uirtute:quia uirtus uestra in locis angustis moueri non poterat : & primo uidente magna pars uestri cæsa fuit. Vos tantū hoc oro : adhuc persistit in eo:uidelicet uoluntario facinori ueniam dari non oportere:at uero his qui inuiti & coacti pugnauerint ultro ignoscendum est. Vos īquit uolo o commilitones:ut quēcunque fugientem uideritis : hunc ciuem esse putetis : & ei ignoscatis & si possitis ipsum incolumem esse uelitis. Vos tātum:quanuis instigati esse debeatis contra pō . qui magnam uestri partē occiderit.& cætera. Sed dū tela micant:e diuerso autem siue pater:siue filius fuerit:q tela cōtra uos ītēdat:ipsū occidite:sed fugiētibꝫ pcite.illi.n.ostēdūt se coacte nō pōte pugnare.

Ad uersa:opposita. Vultis uerē.ēt uerēdos q̄ cōtra uos arma ferēt ipsos īuadite. Infesto:aduerso. Cognata ī pectora: siue uobis sāguie cōiūctus pectora uſa petet. Seu nullū.i.siue nō erit ꝓpīquus. Ignoti iugulū .s.ipsū hēte ipsū ꝓ ignoto hoste. Sternite iā uallū:nolite iqt ꝑ portas castroꝝ exir̄.sed euertite uallū:& eo aīo ad pugnā ꝓdite:ut uobis uincēdū puteris:nec rursus ī castra redite:ut deuictis hostibꝫ : castroꝝ potiamini. Vallū:castroꝝ ne respectus castrorū uos faciet ībelles. Nō spsa.i.diuisa:sed conferta ī unum . Ne:ꝓ nō. Vallo tēdatis:qa occurrebat illud:si uallū euertimus:quo nam postea nos recipiemus. In illo uallo:ꝑ i. illud uallū:casus ꝓ casu ponit̄.hic uallus & hoc uallū dicit̄.sed differēter.nam uallus dicit̄ palus:uallū uero dicit̄ tota munitio castrorū. Acies pitura:qa malo omine iierat. Vix cūcta locuto cæ . Nūc dicit quomō se habuerit milites Cæs. post hāc adhortationē: dicit eos unanimes īcitatos fuisse ad ad pugnam futurā . Vix satis inquit adhortationem suā finierat Cæs.cū se omnes ad suum quisque munus præparauerunt:ut se pugnæ instanti recingerent. Munus :officium. Raptim celeriter. Viri celeres.i.se armis īstruxerunt & corpora cibo curarunt. Præsagia:scilicet uictoriæ:quia unusquisque animo uictoriam prædiuinabat. Ruunt ca.pro eruunt e castris. Stat ordine nul.ipsi adeo in hostem ruebāt ut expectare nequerint . ut acies instrueretur:sed quo quemque impetus tulit:eo aciem direxit. Fatis:uidelicet fortunæ hoc pertinet ad ostendēdam cupiditatem pugnādi militum Cæ.qui non expectauerūt Vt acies strueret̄.

Si totidem magni soceros totidemq; petentes
Vrbis regna suæ funesto in marte locasset
Non tam præcipiti ruerent in prœlia cursu.
Videt ut hostiles in rectum exire cateruas
Pompeius: nullasq; moras permittere bello
Sed superis placuisse diem: stat corde gelato
Attonitus: tantoq; duci sic arma timere
Omen erat: premit inde metus: totūq; p agmē
Sublimi preuectus equo: quē flagitat inquit
Vestra dies uirtus: finis ciuilibus armis
Q uem quæsistis adest: totas effundite uires.
Extremum ferri superest opus: unaq; gentes
Hora trahit: quisquis patriam carosq; penates
Q ui sobolē ac thalaōs dsertaq; pigōra quærit
Ense petat: medio posuit deus omnia campo
Causa iubet melior superos sperare secundos.
Ipsi tela regent per uisceta cæsaris ipsi
Romanas sancire uolunt hoc sanguine leges
Si socero dare regna meo: mundūq; parerent
Præcipitare meam fatis potuere senectam.
Non iratorum populis urbiq; deorum est.
Pompeium seruare ducem: quæ uicere posset
Omnia contulimus: subiere pericula clari
Sponte uiri: sacraq; antiquus imagine miles.
Si curios his fata darent: reducesque camillos
Temporibus: deciosq; caput fatale uouentes

Si totidē magni.i.si quot milites erā: totidē cæs. fuissēt: q regnū & tyrānidē appeterēt. nō potuissēt ifesti us iuadere hostē. Soceros magni.i. totidē cæs. Totidēq; petētes: Sic ut petebat cæ. Regna urbis. nō uicere. Vidit ut hostiles: post adhortatiōem cæ. militis eius e castris euerso uallo eruperūt & magno ipetu hostes petere instituerūt. Nūc dicit qūo se pō. habuerit ubi uidit ab hostibꝫ i se ipetū fieri: nā pauor aīum occupauit: q qdē fuit magnus: ut tātus ipator timeret. deide pſſo metu milites ad cōcionē uocatos exhortatus ē ad pugnā. Vt.i. postq: hostiles cateruas. Hostiū acies: inrectū exire.s. opposito ei occurrer. Nullasque mo.s. belli facere. Diē: conserēdæ pugnæ. Attonitus: trepidus. Gelato corde: unū sequit ex reliquo. nā ex pauore sequit frigus. Tātoq; duci. quātus pō. fuerat: q semp ex hostibus uictoriā reportare consueuerat: nūc aūt i ipso articulo belli cœpit timere: quod sinistrū erat omē cladis futuræ. Omē. auguriū. Sic.i. tantū timere cœpit. Premit metus. claudit & retinet. Vir. Spē uultu simulat: pmit altū corde dolorē. Totūq; p agmen.s.p. hæc adhortatō est pō. ad milites suos: ut ex eo facile intelligat i deliberatiuo genere positā eē: nā finē habet suasionis deliberatiuū genus. suadet enim militibꝫ ut uelint fortiter capescere pugnā: sed primo beniuolentiā captat a psona auditorū: cū fortiter gerer appetant & appetierint: appetistis inqt fortiter gerere: nunc uestris uotis occasio datur. Vestra dies: adest inqt occasio benegerēdæ rei: quā tantopere appetistis. & cū ostēdimus res eorū fortiter gestas beniuolētiā captamus. Eodē modo si ipsos appetētes fuisse ostēdimus rerꝫ gerendarū. Totas effū. uires: a facili: facile inqt est uobis debellare hostes: nā occasio est data ꝙ oēs in unū couenerūt: ut simul semelq; oēs facile uicere possitis. qs patriā ab utili: utile ē inqt ut pugnetis: nā parata uictoria: patriā: pentes: uxores: liberos urasq; domos recuperabitis. Patriā hec oīa & armis & pugna repetat. Medio po. potestis debellare cū oīa uideāus poita i medio cāpo. Cā.i.m. ab hōesto arguit.s. partibꝫ iustitiæ: ꝙ dii oēs faueant res iustas postulātibꝫ: uos āt arma sūpsistis: ut patriā: deos: penates: leges atq; iudicia seruetis: & libertatē iuiolatā defendatis. ergo ostendit fore ut si pugnauerint ut uictoriam ex hostibus consequentur. Melior causa uestra: scilicet q̄ hostium qui pro tyranno: nō libertate arma sumpserunt. Ipsi: scilicet dii. Regent: pro dirigent tela uestra in Cæsaris corpus. Sancire: firmare. Hoc sanguine: quia sancire est ꝓprie sanguine uictimæ aliquid confirmare. unde leges immolatione hostiarum faciebantur. Si socero dare regna: ex hoc ꝙ uobis faueant dii: cognoscer potestis: ꝙ in hac ætate me incolumem seruarunt: ex quo manifestum est libertatem ac leges curæ esse diis: Dare regna socero: idest ut potiretur Cæsar. Præcipitare: accelerare. Fatis: idest uoluntatibꝫ deorum: idest si fata uoluissent. Non iratorum populis: ꝙ ducem pompeium seruarunt incolumen dii: indiciū est ipsos uelle patriam ac libertatem incolumes esse: sed quia urbi populisq; fauent hoc facere uoluerunt. Quæ uincere possent: a laudabili arguit: ꝙ uidelicet pom. omnes qui sunt in urbe sequūtur ipsum pom. Subiere pericula clari: etiam si ab inferis excitarentur prisci illi ac reip. amatores uiri: non dubium ē qn partes suas secuturi sint: & uoluntate sua arma sumant. Sacra ima. uidelicet quia imagines scōrum illorum patrum repræsētant qui reipublicæ amatores fuerunt. Darent fa. idest si ita dii uellēt: ut hi a mortuis resurgerent. Curios: idest similes curiis: ut curius: q contra pyrrhum regem epirotarum fuit imperator & q cōsul una cū fabricio ipsū ad pacē petēdā coegit: hic ē ille curius q aurū sibi a sānitibꝫ allatū cōtēpsit dicēs ite & nūciate curiū malle hētibꝫ aurū ipar: q̄ aurū possiderer. Reducesq; ca.i. similes cāillo q patriam e māibꝫ gallorꝫ eripuit: & reliqas ciuiū q incapitolio obsidebant: liberauit & urbē ro. reædificauit. fuit nouus urbis romæ cōditor. Decios: quorū pr bello latio: alter bello gallico ꝓ salure reip. se deuouerūt.

Hic starẽt.s.ut ptes ursas seqrent. Prio.gen.or.c.a.facili:facile erit sqt hostes uicere:nã plures cũ paucio/ribꝫ pugnabũt. Prio.o.qa i exercitu hẽbat Farnacẽ regẽ armeniæ quẽ aliqdo uicerat põ.& i regnũ colloca/uerat hũit & alios reges plurios ac diastas:ut refert Apianusq pti ob inexperientiam:parti ob res apud dyrachiũ fœliciter gestas elati animis põ.ad pugnã horrabant. Cæs. eos cõtinue puocantẽ & aciẽ istruẽtem ostẽdentes. Pom. e cõtra eos admonebat id cæs.ex iopia summa cõtingere stimulãte deinde exercitu: iuitus pugnã ut ostenderet:istruxit:nõ sine suo suadẽtiũq periculo ac malo. Coacte: cõgregate. Vrbes.s. oriẽtis.s.tantæ quantas.&c.uidelicet uniuersus orbis terrarũ meas ptes seqt. Toto simul utimur orbe:uidelicet qd cunqꝫ cõprehendit sub circulo signifero. uidelicet ab australi plaga usqꝫ ad septẽtrionẽ: nã cũ uertit signifer circulus: ita uertit ut nunq̃ discedat ab australi plaga & septentrionẽ usqꝫ ptingat ideo tatũ duas ptes ascendit:ut nõ discedat a torrida zona: & illa quã pertigit ẽ australis plaga:ad quã nunq̃ accedit ẽ septentriõalis:& est frigida zona. dicit ergo qcqd habitabile ẽ i toto orbe terraꝶ:ide ad nos gẽtes pueniẽt:quæ nos & signa nostra sequent.

Hinc starent primo gentes oriente coactæ
Innumeræqꝫ urbes: quantas in prælia nunquã
Exciuere manus:toto simul utitur orbe.
Quicquid signiferi compressũ est limite cæli
Sub noton & boreã hoim simul arma moue
Nõne suspfusis collectũ cornibꝫ hostẽ. mus
In medium dabimus pauca uictoria dextras
Exigit.at plures tantum clamore cateruæ
Bella gerent:cæsar nostris non sufficit armis
Credite pendentes e summis mœnibus urbis
Crinibus effusis hotari in prælia matres.
Credite grandæuum uetitumqꝫ ætate senatum
Arma sequi:sacros pedibus prosterẽre canos:
Atqꝫ ipsam domini metuẽtẽ occurrere romã
Credite qui nũc ẽ populus:populuqꝫ futurũ.
Permixtas afferre preces hæc libera nasci.
Hæc uult turba mori.siqs post pignora tanta
Põpeio locus est:cũ prole & cõiuge supplex
Imperii salua si maiestate liceret.
Volueret ãte pedes magnus: nisi uicitis exul
Ludibrium soceri:uester pudor ultima fata
Deprecor:ac turpes extremi cardinis annos
Ne discam seruire senex:tam mœsta locuti

Sub notõ aut boreã:declarat.s. ab australi zõa usqꝫ ad septẽtrionalẽ plagã. Nõne supfusis: cũ igitur tot gentes nobiscũ sunt:q̃ difficultas erit uniuersum cæs. exercitũ circũdare extẽsis cornibꝫ & collectos i mediũ ad unũ oẽs usqꝫ ad internitionẽ delere. Supfusis cornibꝫ:acies struebant i modũ cornuũ. Nõne supfusis:cũ nos multo plures simus q̃ hostes: nõne i mediũ collectũ exercitũ delebimus.q.d.sic. Paucas uictoria.d. pauci admodũ erũt q uicãt.nã cæteri clãore ipso hostes cõprimẽt pnimia multitudine Cæ.nris.n.suf.ar. Præ nimia militũ suorũ paucitate. Credite pẽdentes: poro est q̃ auditores cõmouent ad cõmiseratiõnẽ ẽ locus per quẽ res humiles: turpes:liberales pferunt q.s.ipsa pria:uxores:liberi parẽtesqꝫ affusi genibꝫ ipsos suppliciter rogãt:ut p se & pria fortiter dimicar uelĩt:figite inqt aĩs urĩs hic adeẽ romam & uidere pr̃es ac mr̃es uos orãtes cũ filiis suis & pr̃es senes genibꝫ affusos supplicit rogare: ut nũc uelitis p pr̃ia fortiter pugnare. Crinibꝫ ef. i. spsis p colla credite.i.figite aĩs grãdæuũ senatũ.i.grauescentem ætate:ideo. Vetitum arma sequi: qa nõ solum meritis stipẽdiis:sed ætate iam uacationem habent:quia ætas illa arma ferre non possit. Sacros conos:Veteres illos. Atque ipsa.d.m.& ipsam urbem romam credite uobis obuiam prodire:quæ supplex rogat:ut libertatem suam defẽdere uelitis. Metuentem dominum:tyrannum:cum ianpridem in libertatem uixerit. Credite qui nunc est: credite nõ modo parentes:sed etiam posteros precibus agere uobiscum:ut se libertatem que suam defendatis. Populum futurum : scilicet posteros: quamobrem. Hæc libera nasci : scilicet populus & refertur ad illud quod dixit:populum futurum:idest posteri qui uolunt in libertate nasci. Hæc uult turba mori:scilicet q sunt præsentes.qui cupiunt uitam suam in libertate finire. Siquis post pignora tanta: locus indignationis est cum proferuntur res indignæ:ætate:fortuna:honore:beneficiis quas passi uel perpessuri sunt:ideo recte magis oratoribus q̃ poetis ascribitur.Lucanus.Siquis orator res indignas pristinis beneficiis & ætate ostendit:comouet indignationem. Pignora:idest signa amoris:quia ab ineunte adolescentia:bene de republica pompeius meruerat. Cum prole & coniuge:uidelicet.cum:Gn.& sexto pompeio & mea cornelia. Voluerer ante pedes : idest prosternerer pedibus uestris & prouoluerer. Magnus nisi uincitis: ostendit res indignas beneficiis. nũnc res indignas ætate & fortuna. Deprecor : idest depello : depellere est in ea significatione : sicut dicimus:quid est consultatio:est prima defensoris deprecatio:idest depulsio. Vltima fata : Idest fortunam ultimæ senectutis. Turpes extremi cardinis annos : idest articulos mortis quia iam sum in fine mortis. Ne dicam seruire senex : uidelicet ne postquam ad senectutem peruenero: in seruitute uiuere incipiam. Tam mœsta locuti: Nunc dicit quo animo milites sui fuerint audita oratione pompeii dicit omnes incitatos esse ad pugnam: & si moriendum eẽt non recusarẽt.

Flagrant:scilic& ad pugnam. Voce ducis:oratione Pompeii. Locuti tam mœsta:scilic& quum ad cō commiserationem moueret omnes. Erigitur:excitatur. Placuit:scilicet ipsis militibus: si Pompeius timeret uera:uidelicet etiam si uerum esset quodinstare uident:uicto Pompeio deligebant potius mori: q̄ tantum nefas uidere.ergo quia ita incitati & inflamamati erant. Vtrinq;:scilicet a Cæsare & a Pompeio. Pari metu:id est pari impetu irarum. Irarum metus hos:pompeianos.uident enim seruitutem paratam esse omnibus:si uicti fuerint:ne seruire cogerentur Cæsari: quia inlibertate nati erant & uixerant.

Voce ducis flagrāt animi:romanaque uirtus
Erigitur placuitque mori si uera timeret:
Ergo utrinque pari concurrūt agmina motu
Irarum metus hos:regni spes excitat illos
Hæ faciēt dextræ quicquid non expleat ætas:
Vlla nec humanū reparet genus oībus annis
Vt uacet a ferro:gentes mars iste futuras
Obruet:& populos æui uenientis in orbem.
Erepto natale feret.tunc omne latinum
Fabula nomē erit:gabios ueiosque chorāque:
Puluere uix tectæ poterunt monstrare ruinæ
Albanosque lares laurentinosque penares
Rus uacuū quo nō habitet nisi nocte coacta
Inuitus questusque numā iussisse senator.
Nō ætas hæc carpsit edax:mōimētaque rerū:
Putria destitutit crimen ciuile uidemus
Tot uacuas urbes:generis quo turba redacta
Humani:toto populi qui nascimur orbe est
Nec muros īplere uiris: nec possumus agros
Vrbs nos una capit:iuncto fossore coluntur:
Hesperiæ segetes: stat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus.nolloque frequentē.

Illos:scilicet cæsarianos. Spes:quia sperabant cum Cæsare regnare: si uincerent. Hæc facient dextræ: poeta antequam pugnam describat inter utrunque gestam: deplorat calamitatem non unius:aut alterius populi :sed totius orbis terrarum.dicit enim tot milia uirorum hac pugna cecidisse:qđ omnis ætas resarcire non posset. Quicquid:scilicet belli ciuilis & q̄cquid cædis. Nec humanum r̄ paret genus om.annis:iusque ad extremum finem mundi recuperare non poterunt. Vt:quanuis. Vacet a ferro:idest quanuis bella nulla postea sequētur. Vacet:uacuum sit genus humanum. Obruet:delebit. Feret.pro auferet. Erepto natale:idest patribus:quia patres natalia sunt filiorum Tunc omne la.fa.no.erit: post bella ciuilia nomen latinū quod apud gentes maximam famam habet:tunc fabula erit.omnes enim latini nōinis urbes uere paulo post euertentur:ut uix murorum uestigia remaneant: sicuti etiam factum est. Nomen latinum quod maximo in honore apud romanos fuit. Tūc: post bella ciuilia. Fabula erit:scilicet belli idest nomen uacuum & inane erit. Gabios: nominat urbes latinas & has ciuitates: quæ latini nominis celeberrimæ fuere:tamen uix ulla uestigia monstrare poterunt. Puluere uix tectæ: Quia ruinæ ipsarum urbium uix indicare poterunt ibi aliquando fuisse mœnia. Albanosque lares:domos albæ apolinis. Rus uacuum: idest quod erit instar uacui ruris:quia ibi nemo habitabit. Nisi nocte: nō habitabit īquit albanos lares quisquam: nisi semel in anno: idque inuitus faciet senatus & conqueret hoc a nūma fuisse iussum. Nisi nocte: latinas ferias:dicit quæ nocte albæ celebrabantur. nam postq̄ iubente Tullo hostilio albani omnes romam trāsmigrarunt & ex duabus urbibus una facta est: & quia teplum uestæ erat quod solum in urbe alba permanserat. Numma pompilius instituit:ut latinæ feriæ quotannis ibi nocte celebrarentur:ad quas ferias omne latium conueniebat. Vnde latine sunt Albæ appellatæ quod superius ostendit Lucanus ubi dicit. Nec non illiacæ numen quod præsidet albæ.uidelicet numen Iouis optimi maximi. Haud meritum latio solennia sacra subacto Vidit flammifera confectas nocte latinas. Non ætas hæc: Et quæ causa fuit tantæ desolationis ac uetustatis:non uetustas temporis:non pestilentia:non terræmotus.non alia clades:sed ciuile bellum quod in campis philippicis gestum est:hanc cladem itulit. Hæc carpsit: scilicet oppida & mœnia urbium. Edax ætas:quia tempus uetustate sua cūcta consumit. Virgilius:Tantum æui longinqua ualet mutare uetustas. Monimenta: Hystorias & antiquitates rerum:non ista fuerunt. Sed crimen ciuile causa fuit:ut tot urbes omnino uastarent. Tot uacuas urbes:deploratio est status populi romani quo nā inquit redacti sumus:nam urbs quæ antea orbis terrarum celeberrima fuit impleri non potest. non dico Romanis: sed nec rusticis quidem: nec colluuione omnique genere gentium permixta. Quo:ad quid

Implere muros: idest frequentem urbem Romā reddere: Implere agros:scilicet agricolis: quia non sunt qui agros colant. Vrbs:scilicet Roma omnes gentes atque natiores capere potest. Iuncto fossore scilicet cum ciue iuncto rustico coluntur agri. Stat tectis putris auitis: & adhuc magnificentia ædium stat: sed ut minentur ruinam omnes: quippe quæ uacuæ sunt habitatoribus. In nullos ruitura:Quia nemo habitat has domos. Nulloque frequentem. Et roma ipsa uacua est:& ad eam cladem peruenit: ut iā si uelit ciuile bellū gerere non possit. nam deficiētibꝫ ciuibꝫ bellū ciuile geri nō potest. Eo:idest ad id.

Sed mundi.f.r. Quid ita mirum est si nulla domus antiqua Romanorum inuenitur: quia iā tunc defe/cerunt omnes: sed a peregrinis tota roma habitatur: Vt Iuuenalis: Nō possum ferre quirites græcam urbē quota portio fecis achiuæ. Fece.i.colluuione quadam gentiū & hominum dissimilium a romanis illis q̄ rerum domini fuerant. Cladis eius dedimus.i.ad eam cladem redegimus. Cedant feralia.n. cānæ.nemo sit inquit qui nunc cannas detestetur.ut alliā flu.& alia loca ubi cladem romani acceperunt ab Hānibale q̄ do inuentus est locus.ubi maiorem cladem romāi accepere.s.in phar. Cānæ ag.:est uicus apuliæ ubi Hā/nibal quinquaginta milia romanorum cecidit. Et damnata diu.r.nā dies illi nefasti habebātur ubi bellum acceperant romani. fasti uero dicebantur in q/bus cū populo romano dicere liceret: nefasti q̄ nec fari nec agi cum po. romāo quicq̄ licebat. Ouidius primo fastorum: illa nefastus erit per quem tria uerba silentur. Fastus erat per quem iur licebat agi. Dānata gallia: ubi romanos galli ceciderunt: & turpi fuga tergedare coegerūt. Tēpora signauit: roma i fa/stis notabat hos dies: & eos nefastos & pnitiosos esse uoluit: sed hunc diem quo bellum ciuile gestum est in fastis non notauit quia libēter uellet ut omnes eius memoria aboleretur. Proh tristia fata: cōque/ritur de his qui tantum cladis intulere romanis: dicit enim quot populi qui cæsi sunt in cam pis philipicis renouari potuisset: uidelicet pestilentia: fame: incendio: & terremotu: & qui ubique fuerit in toto orbe terrarum. Morbosque iacentes: uidelicet con tagionem morborum: idest eos qui morbo conta/gioso perierunt. Insanamque famen: idest eos qui fame perierūt: Permissasque ignibus: idest qui pe/rierunt incendio. In præceps.l.i. eos qui perierūt terremotu Aera.p. nam aerem pestiferum infectū dicimus: qui reciproco spiritu inficitur: & ipse pestilentia implicitus fuerit: morbos gēerat. Plena: uidelicet ciuibus. Tremores: terræmotus terræ: un/diq̄ ex omni rgione mundi. Traxit: scilicet ad thessaliam. Explicat: extendit: scilicet acie structa. Munera lōgi æui: uidelicet genus humanum quod longo tpe natū fuerat. Constituit: idest instruxit cāpis. nam ex multitudine populorum qui in bella

Ciue suo romam sed mundi fece repletam
Cladis eo dedimus: ne tanto in tēpore bellum
Iam possit ciuile geri pharsalia tanti
Causa mali. cedāt feralia nomina cannæ.
Et damnata diu romanis allia fastis:
Tempora signauit leuiorum roma malorū
Hunc uoluit nescire diem. proh tristia bella.
Aera pestiferum tractu: morbosq̄ fluentes.
Insanamq̄ famem: permissasq̄ ignibus urbes
Mœniaq̄ in præceps laturos plena tremores.
Hi possent explere uiri: quos undiq̄ traxit.
In miseram fortuna necē: dum munera lōgi
Explicat eripiens æui: populosq̄ ducesque.
Constituit campis: per quos tibi roma ruenti.
Ostēdat quā magna cadas: quæ latius orbem
Possedit. citius per prospera fata cucurrit
Omne tibi bellū gentes dedit: omnibus annis
Te geminum titan procedere uidit in axem.
Haud multum terræ spacium restabat eo r.
Vt tibi nox tibi tota dies tibi curreret æther.
Omnia quæ errantes stellæ romana uiderent.

ciuilia uenerant pro parte Cæsaris & pompeii: nunc tota occupatur thesalia. Tibi roma ruēti: nam tol/luntur in altum: ut graui lapsu caderet: sicut superius dixit in se magna ruunt. Omne tibi bellum gentes Nunc ostendit magnitudinem urbis romæ & imperii illius magnitudinem: quæ in hoc ciuili bello fuit: quod ex eo coniici potest: q̄ ad illum bellum undique ex omni orbe terrarum gentes conuenerant. Omne bellum: idest omnes gentes tibi bella ciuilia dederunt. Omnibus: an. pro in idest perpetuis: quia omnibus annis omnes gentes populus romanus subegit bello: & semper uictores fuerunt. Te geminum: ostendit quomodo bello subactæ sint gentes omnes a populo romano. In geminum axem: Arcticum & ātarcticum: idest in septentrionalem & meridionalem. Haud multum terræ: hoc dicit propter parthos orientales populos: quos nondum populus romanus imperio suo subegerat: nam parthi crassum cum e/xercitu suo deleuerunt: quod in primo libro Lucanus ostendit. Vmbraque erraret crassus inulta. Multum spacium: scilicet q̄ tu bello subigeres. Vt tibi nox curreret: uidelicet ut quicquid sub cursu solis ac lunæ ac cæterorum planetarum circum agitur. id sub tuo iure esset. Nox: occidens. Dies: oriens.

Aether: idest septentrionalem plagam: & meridionalem tibi uidere currere. Omniaque errantes: q̄d specialiter dixit: nunc summatim complectitur. Errantes stellæ: idest planetæ: uidelicet saturnus: iupi/ter: mars: mercurius: sol: uenus. nam luna est ultima planetarum significat omnes plagas habitabiles quas signifer circulus ambit. nam ab australi plaga incipiens a qua nunquam sol recedit per zodiacum currens usque ad septentrionalem arcticum: ad quem nunquam ferme peruenit ibi est torrida zona: il/lic gelida q̄ ihabitabilis ē: illa nimio æstu: hæc frigore: cū ergo dixit. Oīa q̄ errātes stellæ rōana uiderēt: significat oīa q̄ signifer circulus ābit. i. plagas oēs habitabiles lustrare Ro.: & uidere sub iure suo positas eē.

Sed retro tua fata.i.quod omnibus annis a condita urbe uſq; ad hanc dië peperas uirtute & armis uno die perdidiſti. Tua fata.ſ.iperii.ſicut Vir.In peius ruere fata ac retro ſub lapſa referri:licet nō protexit qđ tu ātea habueras. Tot fata tulit.ſ.aduerſa.i.fata quæ antea proſpera cedere ſolebāt:nunc aduerſa eſſe cœperunt. Par funeſta dies:quia una dies abſtulit quātū omne æuū dederat. Hac luce cruēta.i.die luctifica effectū eſt ut reges orientis: qui ſub tua poteſtate erant iā tua iura non timeant o roma. Non horreat:nō timeat. Latios faſces:italū īperiū:quia faſces erant inſignia conſulis. Conſul autē ſūmū īperiū gerebat.

Sed retro tua fata tulit:par omnibus annis:
Aemathiæ funeſta dies:hac luce cruenta
Effectum:ut latios non horreat india faſces.
Nec uetitos errare dachas in mœnia ducat:
Sarmaticūque prēat ſuccinctus cōſul aratrū
Quod ſēp ſæuas debet tibi parthia pœnas.
Quod fugiens ciuile nefas:redituraque nūq̄
Libertas.ultra tygrim rhenumque receſſit.
Ac tociens nobis iugulo quæſita uagatur
Germanū ſcythicūque bonū nec r̄ſpicit ultra
Auſonia.uellem populis incognita noſtris.
Vulturis ut primum leuo fundata uolatu
Romulus:infami compleuit mœnia luco:
Vſque ad theſſalicas ſeruiſſes roma ruinas.
De brutis fortuna queror: quid tempora legū
Egimus: aut annos a conſule nomen habētes
Fœlices arabes:mediique eoaque tellus
Quam ſub perpetuis tenuerunt fata tyrānis.

Dachas:populos uergētes germaniā uerſus:& ad hiſtri fōtes quos olim dauos uocatos dicit ſtrabo: ex quo apud athenienſes dauorum & getarum nomina ſeruilia plurimū abundabant. In mœnia:ut iā non deuícat dachas populus ro. de quibus uictis triūphās eos in mœnia ducat. Vetitos errare:ne quocūq; uelint ducāt exercitū & ſocios populi ro.depopulent. Sarmaticūq; premat.ſ.conſul.i.ne conſul ducto limite expeditus ſarmatis finē præſcribat:quē trāſire non audeant:enim mos apud ro.fuit:ut cū gētes & ciuitates debellaſſent rōani:ſuccinctus cōſul aratro ſulcū ducebat:& fīes deuictis populis præſcribebat. Succīctus:expeditus. Prēat aratrū.ſ.ut limite ducto fines præſcribat ſarmatis quouſq; eos deleuit. Quod ſēper ſæuas.i.q̄ parthi nondū pœnas dederāt iniuriæ & cladis illius quā ītulerāt occiſo craſſo. Debet tibi: quia nondū dederat pœnas.ergo tibi debet. Quod fugiēs ciuile ne.& eſt effectū ut libertas populi romani: nunc ocius italiā deſeruerit:& ī extremas uſq; terrarū orbis regiones aufugerit. Ciuile nefas:q̄ bellū ciuile fugeres: q̄ſi abhominandū nefas. Vltra tigrī rhenūq; receſſit.i.armeniā & germaniā:nā per tigrim flu.armeniā ſignificat. per rhenū germaniā. Quæſita.ſ.libertas appo.germanū ſcythicūq; bonū.i.libertas:quā totiēs morte ipſa & ſanguine noſtro quæſiuius:effecta eſt ſcythiæ ac germaniæ bonū qđ a nobis diſceſſit. Iugulo.i.morte noſtra:quia libertati mortem poſtponebamus.potius enim liberi eſſe uolebamus q̄ ī ſeruitute uiuere. Scythicum bonū:quia nunc germani & ſcythæ liberi:cū nos ſeruiamus. Nec r̄ſpicit ultra auſo:amar̄ hoc dicebat contra neronem. Vellem populis: uellē inquit iam tum primū deſeruiſſet urbem romā libertas ut nunq̄ poſtea r̄diiſſet:cum ab initio urbs roma condita fuit a fratribus Remo & Romulo:nā ſi nunquā liberi fuiſſent ro.æquiori animo nunc ſeruitutem ferrent:ſed ſemel guſtata libertatis dulcedine:uix ſeruitutem nūc tollerare poſſunt. Vt primū.ſ.u.uidelicet q̄ primum inuento aſylo: romulus urbem cōdidit nunquā libertatem urbs roma nouiſſet. Vt primū:pro q̄ primum. Leuo uolatu uulturis: quia condita urbe cum fratres inter ſe certarent Romulus & Remus:uter eorum urbi nomen imponeret:nec enim ætas diſcretionis cauſa fuerat:cum gemelli eſſent. placuit igitur auſpicio cognoſcer̄ uoluntates deorū:utri honor imponendi nomen urbi a diis tribueretur. Romulus igitur.Auentinum montē ad augurandum cœpit:& Remus palatinum.Primū igitur Remo ſex uultures apparuerūt:deinde Romulo.xii. adhuc certamen eſt:nam dum quærunt finem certaminis occaſio:nam cum nomen urbis ad ſe traheret Remus:q̄ ſibi prius ſex uultures aparuiſſent:& ſibi hoc uſurpabat Romulus:q̄ quanuis prius illi apparuiſſent: ſibi xii.apparuiſſe aſſeuerabat: Ille igitur tempore ſe potiorem eſſe uolebat:hic uero numero: & ita exortum eſt certamen q̄ eo uſque proceſſit:ut uictus a Romulo remus a celere tribuno militum percuſſus occideretur. Leuo:ideſt ſiniſtro & infœlici uolatu. Vſque ad theſa. ideſt uſque ad hanc cladem in theſſalia geſtam. De brutis fortuna queror:q̄ brutus pulſis regibus urbem liberauit:ſed ſatius fuiſſet.ut nunq̄ liberata fuiſſet. Tempora legum egimus:nam libertas legibus gubernabatur:qui in libertate ſunt ſub legibus uiuunt:at uero uui ſub regibꝰ ſunt:non legibus reguntur: ſed uoluntate tyrannorum. Aut ānos a cōſule.n.h. nam a conſulibus dinumerabantur tempora apud romanos quotiens aliquod rei geſtæ tēpus ſignare uolebāt a noībꝰ cōſulū oſtēdebāt:ut cōſulibꝰ Papirio & Craſſo hoc geſtū fuit. Fœlices arabes ſcilicet ſūt q ſēp ſub regibꝰ uixerūt. Medii: populi orientis ſunt qui ſemper ſub r̄gibus fuerunt quorum rex Ninus primus fuit.deinde pulſis ciuibus tranſlatū eſt regnum in perſidem. Eoaque tellus: ideſt populi orientales qui ſub regibus uixerunt. Perpetuis tyrannis:quia ſemper ſub regibus fuerunt.

Ex populis qui regna tenent: nanq͛ in hoc est deterior conditio nostra quā sunt populi qui semp sub regibus fuerūt: ꝙ illi nihil indignū putarent: quia semp assueti fuerunt sub tyrānis. At uero nos pudet: qa cū liberi esse solebamus: nūc in seruitute positos esse. Ferūt. substinent. Sunt nobis: Nunc epicuream quodāmodo sententiam ꝓbat: qui dicunt deos non curare humana: ꝓfecto uerꝫ est quod dicunt philosophi. s. nullam humanaꝝ reꝝ curam deos habere nam si humana respicerent nō paterent̃ tantā indignitatem: ut tyranni subigerent gentes & populos. Mentimur regnare iouē: falsum est ꝙ iuppiter regnet siue quis alius deus.

Ex populis qui regna ferūt sors ultima nr̄a est
Quos seruire pudet: sunt nobis nulla ꝓfecto
Numina: cum cæco rapiantur sæcula casu.
Mentimur regnare iouem: spectabit ab alto
Aethere thessalicas teneat cū fulmina cædes?
Scilicet ipse petet pholoen petet ignibus æten.
Immeritæq͛ nemus rhodopes: pinusq͛ miātes
Casus hoc potius feriet caput: astra thiestæ
Intulit: & subitis damnauit noctibus argos.
Tot similes fratrū gladios patrumq͛ gerenti
Thessaliæ dabit ille diem: mortalia nulli
Sunt curata deo: cladis tamē huius habemus
Vindictam: quātam terris dare numina fas ē
Bella pares superis facient ciuilia diuos
Fulminibus manes radiisq͛ ornabit & astris
Inq͛ deum templis iurabit roma per umbras
Vt rapido cursu fati suprema morantem
Cōsumpsere locum: parua tellure dirempti.
Ind̄ manus spectāt uultusq͛ agnoscere quærūt:

Cū cūcta rapiant̃ cæco casu. i. fortuna. Spectabat ab alto aethe. t. cū. f. qa si uerꝫ ē ꝙ regnet iuppiter: an ipse fulmiabit mōtes & acroceraunia: & tyrānos sæuos reliquet icolumes? minie: imo puniret illos nec celsa montiū culmina feriret. Scilicet ipe petet pholoen: certe si deus ē: de cælo tāget mōtes: & nos cæteros reliquet itactos. Pholoen oethen: Mōtes sūt thessaliæ. Nemꝰ rhodopes. i. siluas thraciæ. nā rhodope mōs ē thraciæ. Pinusq͛ minātes. i. alta pinꝰ. nā qcqd altū ē: casū minat̃ Hoc. p. feriat caput: Ambigue dixit sed itelligebat caput neronis: cū caput urbē romā diceret: ut roma caput mūdi. Astra thiestæ itulit: Iuppiter fecit ut sol obscuraret̃ ne scelus duoꝝ fratꝝ uideret. s. Atrei & thiestis & claꝝ solē lucer̃ iussit: cū nō duo fratres sed totius orbis terraꝝ fratres simul i acie romana cōcurrerunt. Intulit astra thieste: Fecit ut Atreus & Thiestes: dū inter se crudeles essent & alteri filios ad epulandū pararet: medio die astra uiderent: nā medio die nox facta ē. & obscurato sole astra apparuerūt. Thieste alterū pro utroq͛ fratre posuit. Et subitis noctibus: declarat quod dixit astra impulit. Argos: urbē cui dominabant̃ Atreus & Thiestes Tot similes fratrū: Duobus fratribus denegauit diem iuppiter: & tot fratribus qui simul i thessalia cōcurrerūt lucē solis cōcessit: & nō solū fratres fratribus cōcurrerūt: sed filii cū parētibus qđ atrocius est. Dabit ille diem: si uerū est ꝙ iuppiter regnet: ut dicūt. Similes fratres: sicut fuerūt Atreus & thiestes. Patrūq͛ gerenti: quia & fratres in fratres filii in parētes cōcurrent. Mortalia nul. sunt cur. deo: ꝓfecto uerꝫ ē qđ dicūt populi uidelicet deos hūana minie curar̃. Cladis tamen huiꝰ hēmꝰ: post deplorationē urbis romæ nūc dicit q̄uis dii urbi hāc cladē itulerīt uel certe auctores fuerīt: ut tātū hoīum piret: & quantum nunquam postea refici poterit: ipsi tamen nobis tantas pœnas dederunt: quantas dii hominibꝰ dare potuerunt: nam cæsares nomen eorū occuparūt. magna quidē clades fuit: quādo effectum est ut hac clades cuius ipsi auctores fuerint homines diuinū numen occupeuerint: atq͛ usurpauerīt. bene ergo dicit ipsos magnā cladem hominibus dedisse. quandoquidem factū est: ut numen suum cū hominibus cōmunicauerint: nā cæsares in deorum numero habiti sunt. Quantū terris: non possunt dii maiorem pœnā dare hominibus quam ꝙ numen suum cōmunicent. uidelicet diuinitatem. Dare terris: si dico do tibi pœnas significo patior: tu mihi das pœnas id est pateris. Bella pares superis: bella diis dedere: quia hæc bella fecerunt: ut homines in deorum numero haberentur: & ita usurparent quod suum est. Diuos pares: scilicet homines ita enim interpetrantur qui subtilius uim rerum inuestigant: nam dii naturaliter dicuntur diui qui ex hominibus facti sunt dii: & diui dicuntur quasi inter deos uiuentes. Fulminibus manes: id est cæsares: sicuti etiam factum est: nam statua augusti cæsaris cum fulmine & radiis pingebatur & templa illi uiuenti consecrata sunt: ut Oratius: Nos tibi præsētes meritos largimur honores: Iurandasq͛ tuum per nomen ponimus aras. Iurabit roma per umbras: scilicet hominum: quia nihilominus iurabimus per augustum cæsarem quam per iouem optimum maximum iurare solemus. Vt rapido cursu Post deplorationem reddit ad id quod omiserat. uidelicet ut pugnam describat: quæ inter cæsarem & pom. in campis philippicis gesta est quomodo tandem congressi fuerunt: & conserta pugna cladem intulerit: quātā supius cōmēorauit: deide dicit qs icipiēs: pugnæ auctor extiterit postq̄ iqt iteruallū illđ dimēsi sūt: qđ erat iter duas acies & ita ꝓpiq fuer̃t: ut iactꝰ teli ab altera ad alterā aciē puēir̃ posset steter̃t icerti uel ꝙ ipi tela mitterēt: uel spectātes ūde tela mitteret̃ Cōsumpsere: p. t. l. & interuallū qđ erat iter duas acies,

Quo sua pila cadãt aut quã sibi fata minẽtur
Inde manuũ expectãt tẽpus quo noscer̃ possit
Facturi quæ mõstra forent:uidere parentes.
Frontibus aduersis:fraternaq; cõminus arma
Nec libuit mutare locũ.tamen omnia topor
Pectora cõstrinxit:gelidusq; in uiscera sãguis
Perculsa pietate coit:totæq; cohortes.
Pila parata diu tensis tenuere lacertis.
Dii tibi non mortẽ quæ cũctis pœna paratur
Sed sensum post fata tuæ dẽt crastinæ morti
Cuius torta manu commisit lancea bellum.
Primaq; thessaliam romano sanguine tinxit.
O præceps rabies cum cæsar tela teneret
Inuenta ẽ prior ulla mãus? tũc stridulus aer
Elisus lituis conceptaq; classica cornu.
Tunc ausæ dare signa tubæ:tunc æthera tẽdit
Extremiq; fragor conuexa irrupit olympi.
Vnde procul nubes quo nulla tonitrua durãt
Excepit resonis clamorem uallibus hæmus
Pelliacisque dedit rursus geminare cauernis

Parua tellure direpti:uidelicet quantum spacium ictus teli posset transire.nam inter pharsalum oppidum enipeumque fluuium manus conseruere teste Apiano. Quo:id est quem petant. Manum: id est cuius manus telum:Inde.uidelicet ab aduersa parte. Tempus quo noscere possent.hoc tempus quo considerabant in quem tela coniicerent:aut in se coniicerentur:tempus fuit quantum pietatis & sceleris miserint: nam quisque plane uidit in quos tela sua coniicerent.uidelicet frater in fratrem:filii contra parentes:& patres contra filios:nouerunt dii ut ignari essent sceleris ipsorum ut hoc & maius scelus cõmitterent:q; non ignari hoc facerent. Quæ monstra: nam monstri loco habendum est.ut fratrem frater filius patrem occidat. Frontibus aduersa uidere: id est oppositis ex directo. Nec libuit mutare locum:id est adeo obstinate bella ciuilia gerebant ut locum mutare noluerint: sed in loco ubi constiterant aduersi fratres fratribus:& filii parentibus cõstitere. Tamen omnia torpor:& quamuis nõ mutauerint locum tamen tanta uis fuit charitatis:q̃ inter patres & filios est ut quodammodo manus torpuerint:nec possent:aut hinc:aut ĩde bellum cõiicere. subit recordatio ueteris affinitatis atq; amicitiæ quam multa ut inquit Apianus:& præclara pro dignitate & gloriam inuicem egissent:nũc autem gladiis armisque contenderent : omnes quoque sub illis militantes ad simile bellorum facinus adducerent:qui eiusdem essent charitatis: ciues simul cognati amiciq; nonnulli fratres utraq; ẽt ex parte lachrymas emisisse referũr: Torpor:languor. Percussa pietate:quia pietas quæ inter sanguine cõiunctos esse solet percussit uiscera utriusq; aciei. Gelidus:id est gelatus:nam sanguis gelatus frigescit:cũ aliquid contra naturam cogitamus:ut frater fratrẽ occidat. Pila.parata:ut iam iam essent inuicem pugnaturi. Dii tibi nõ mortem:nunc detestatur illum qui prius telum contorsit in aduersam partẽ cui nomẽ crastinus fuit:nam cum ita constitissent incerti quid facerent:& pietate moti languescerent Ita locutus est crastinus. Aut ego moriar o cæ.aut egregium facinus edam:& ita occidit illum quem petiit:tum simul effuso sanguine omnes cõcurrerunt detestatur ergo illum:& illi malum impræcatur. Dii tibi:nollem.inquit:ut dii mortis pœnas tibi darent:sed sensum permitterent:ut intelligere posses quantum piaculi commisceris. Cunctis pœna: quia mors est cõmunis omnium pœna. Post fata:id est post mortem. Tinxit:madefecit. O præceps rabies:Persistit in detestatione sceleris eius dicit enim quantus fuit furor huius crastini: immo rabies cum cæsar a pugna se contineret:tamen hic prius ausus est pugnam conserere. Præceps ra.id est temeraria & inconsiderata. Tela teneret:in se a pugna abstineret. Tunc stridulus aer: postquam cruor emanauit tũ uero classica & cornua cecinerũt:& signũ pugnæ dederũt:tãtus deĩde clamor subsecutus ẽ: q̃tũ nũquã a natura audito fuerat & tãtũ uicini mõtes clamorẽ r̃ddebãt ut suo ipsorũ clamor̃ terrerer̃. Tũ:deĩde.s.p fuso sãguĩe. Stridulus aer:qa sonus nil aliud ẽ:nisi aer unde philosophi cũ designãt uocẽ sic diffiniũt. Vox est aer tenuissimus ictus qa a pulmõe trahir̃ deĩde cũ emittir̃ tenuissimꝰ ẽ.At uero cũ de sono aer ĩ cornibꝰ efficir̃ ẽ alia ratio:nõ.n.ad pulmonẽ trahit.Lituus ẽ tuba incurua q̃ nũc etiã utunr̃. Cœptaq; classica cornu: hoc dicit qa classica sũt oĩa instrumẽta:qbus belli signũ dar̃. Tũ:demũ. Tubæ:& ĩcuruæ tubæ q̃s significauit cũ dixit lituus & tubæ:recte q̃s significauit cũ dixit classica cornu dedere signa belli. Tamẽ.s. uiso semel cruor̃. Aethera.i.ad æthera. Extremiq; fragor cõuexa.i.ãtra:sed possumꝰ dicer̃ eẽ tãtologiã: ut olympũ ĩtelligat cælũ:uel epexegesis sit. Que:p.i. Cõuexa:suppma cæli. Quo:ad quẽ. Nulla to.d. qa olympꝰ ẽ mõs dicit clamorẽ usq; ad olympũ pueĩsse:cũ tamẽ eo nubes pueĩr̃ nõ possit. Procul.n.qa eo nubes pueĩre nõ possũt:& ita notatũ ẽ a philosophis:nã ĩ sũmo mõtis olympi cinerẽ strauerãt:litterasq; & q̃sdã figuras depixerãt: & pfecto ãno redeũtes litteras inuenerũt adhuc ĩ cinere designatas : ex quo deprehẽderũt nec nubes:nec uẽtos ad cacũina illius mõtis puenire. Hæmus excepit clamorẽ:naturale ẽ ut si clamor fieret & sonus iuxta mõtes:illi pcussi uoce uocẽ reddãt pp eccho. Peliaciq;.d.i.g.c.qa uox & clamor repcussit hæmũ : & hæmus peliũ resonare fecit:ergo qa hæmus pcussit pelium ;& uox repercussit hæmũ

ideo dixit geminare scilicet clamorem Peliacis cauernis:id est pelio concauo qui mons haud inde procul fuit. Pindus agit gemitus:hi sunt omnes thessaliæ montes. Resultant:resonant omnes. Etheæque gemunt rupes: othrys est etiam mons thessaliæ. Vocesq; furoris Expauere:& romani suo ipsorum clamore territi sunt. Relatas: redditas. Innumerum missile:pro innumerabilia tela missilia singularis pro plurali. Optant uulnera:id est uulnerare illum quem telum miserit. Pars terræ figere tela:alii uero pietate moti cupiebant suũ telũ irritum mittere. Puras:id est immaculatas. Rapit oĩa casus: q̃uis

Pindus agit gemitus.pãgea que saxa resultãt.
Aetheæque rupes gemunt:uocesq; furoris
Expauere sui tota tellure relatas.
Spargitur in nunerũ diuersis missille uotis
Vulnera pars optat:pars terræ figere tela:
Ac puras seruare manus:rapit omnia casus
Atque icerta facit quos uult fortuna nocentes
Sed quota pars cladis iaculis terræque uolẽti:
Exacta est odiis solus ciuilibus ensis.
Sufficit:& dextsas romana in uisera ducit
Pompei densis acies stipata cateruis
Iunxerat in seriem nexis umbonibus arma:
Vixque habitura locũ dextras ac tela mouẽdi
Constiterat:gladiosque suos cõpresa tenebat
Præcipiti cursu uesanum cæsaris agmen
In densos agitur cuneos:pque arma per hostẽ
Quærit iter:qua torta graues lorca cathenas
Opponit tutoque latet sub tegmine pectus
Hac quoque puẽtũ ẽ ad uiscera totq; p arma
Extremũ est:quod quisque ferit ciuilia bella
Vna acies patitur:gerit altera frigidus inde
Stat gladius calet omne nocẽs a cæsare ferrũ
Nec fortuua diu rerum tot pondera uertens
Abstulit igentes facto torrente ruinas.

ita cuperẽt alii uulnerare:alii uero nõ tamen erat sicuti ipsi uolebãt. Atq; icerta facit quos uult.i.facit fortũa ut tela uulnerẽt ꝑ arbitrio suo. Sed quota pars cladis:quamuis tela miserit uno concursu: tamen parua fuit pars quæ eminus pugnauerit:plures cominus gladiis pugnabant:quam eminus hastis. Solus ciuilibus ensis:scilicet quia pugnabant cominus:ut hæret pede pes ꝑ pedi pes. Pompeii densis acies:describit qua arte pompeiani usi fuerint aduersus cæsareos.dicit enim ipsos testudinem fecisse.est enim militaris artis:cum hostes uiderint nimium instare telis & scutis in unum quandam quasi testudinem imittetur: ut nulla parte tela ad militum corpora trãsire possint:Apianus dicit phalangem in medio rexisse scipionem pompeii: socerum in sinistro cornu domitium :in dextro. Lentulum constitisse. Afranium ac pompeium exercitus curæ præfuisse.Cæsari uero duces affuisse syllã antonium & Domitium.Cæsarem ipsum ut asseuerat legioni decimæ præsedisse. Densis cateruis: id est in unum consertis. In seriem: in ordinem.

Iunxerat arma: Arma proprie de scutis dicuntur eo quod armos tegunt. Nexis umbonibus:partem pro toto posuit. Vmbo est pars dimidia scuti dicitur umbo quasi umbiliculus scuti. Vixque habitura locum.adeo iquit densatæ erãt acies: ut uix tantum interualli inter eos esset: quo tela mittere possẽt immo dum hostem uulnerare uellent metuebant ne se ipsos uulnerarent. Præcipiti cursu: At cæsarei milites toto impetu ferebantur in pompeianos Vesanum agmen: non sanum & furẽs sicut uecordẽ dicimus sine corde. In densos agitur cuneos:in consertos ordines pompeii. Cuneus ꝓprie est acies in cunei modum structa: nam cuneus est lignum illud quo utuntur agricolæ ad scindenda ligna in anteriori quidem parte tendit in acutum:in posteriori uero parte in obtusum.Eodem modo solent duces struere ordines suos: quum præcipue circundati ab hostibus:erumpere uelint. Sed cuneus aliquando accipitur ꝑ unoquoque militum ordine ut hoc loco. Perque arma:uidelicet ut arma penetrent telis simul cum ordine ea parte qua. Torta graues lorica cathenas op.hyppallage est id est qua parte grauis lorica opponit tortas cathenas significat plurimum ponderis habuisse:quia quanto grauior erat tanto ualidior aduersus ictus telorum:& est descriptio loricæ:nam lorica constat ex tortis cathenis:cathenas autem tortas hamos dixit quibus lorica ipsa nectitur. Subtegmĩe:scilicet loricæ. Per arma:per hãc loricam. Extremum est:uidelicet usque ad extremum corporis tela pungebant:& non etat opus iterare uulnus ictum:quia letales uulnus statim inferebant. Ciuilia bella.u.a.p.eo redacta res erat:ut a pompeianis nihil aliud fieret:nisi q; uulnerabantur omnes:a cæsareis autem bellum gerebatur. illi uulnerabãtur:hi uero uulnerabant. Inde:scilicet a pompeianis. Stat glacies:quia non tingitur calido sanguine Calet omne nocens: quia milites cæsaris nec parentibus:nec fratribus:nec filiis parcebant:ergo nocens. Nec fortuna diu scilicet distulit inclinare uictoriam ad cæsarem. Abstulit:i.ꝓdistulit. Tot põdera uertens: Nõ lõgo tẽpore uarias ut mõ hic mõ ille uiceret. Fato torrẽte.i.ꝓperãte i torrẽtis modũ.

Vt primum toto deduxit cornua campo
Pompeianus eques: belliq; per ultima fudit.
Sparsa p extremos leuis armatura maniplos
Insequitur: sæuasq; manus immittit in hostē.
Illic quæq; suo miscet gens prælia telo.
Romanus cunctis petitur cruor inde sagittæ
Inde faces: & saxa uolant spacioq; solutæ
Aeris & calido liquefactæ pondere glandes:
Tunc & iturei: mediq; arabesq; soluto
Arcu turba minax: nusq̄ rexere sagittas
Sed petitur solus qui campis imminet æther:
Inde cadunt mortes: sceleris sed crimine nullo
Externū maculāt chalybē stetit omne coactū
Circa pilas nefas: ferro subtexitur æther.
Noxq; sup campos teli conserta pependit.
Cum cæsar metuēs ne frōs sibi pría labaret

Vt primū toto deduxit cor. cam. Nūc dicit qūo pugnandū cēsuerit pom. postq̄ uidit testudinē illam nō obsistere hostibus quominus multi ex suis perirent. dicit enim fretus multitudine militum pompeius: sicut etiā cū adhortaretur milites suos ad pugnā: ut superius dixerat. Nōne superfusū collectum cornibus hostē in mediū dabimus. & cætera. Memor ergo cœpit acies in hostē struere: & iussit eqtibus q ī cornibus aciei constiterāt q̄dā q̄si agmina ut extēderēt aciē: & a tergo circūuenirent hostes. Sed cæ. q rei militaris peritissimus erat: idq; & cogitabat futurū: patos hēbat quosdā milites ex totius robor: quos eregiōe misit & trāsuerso: ut uniuersā pom. aciē ꝓrūpent. oēs autē equites ex acie ro. lasciui iuuenes atq; comātes erāt precepitq; militibus suis cæ. ut in hystoria continet ut per galeas iuuenū enses ponerēt: quod cū illi uidissent facies suas deformari: statī terga dederūt. de īde pugna sustineri nō potuit. Vt primū. q̄ primū toto cāpo: id est spacio ubi pugnabāt. Deduxit. i diuersas partes duxit: ut cingeret hostē pōpeianus eques. Cornua. i. alas quæ ī cornibus cōstiterant. Fudit. s. cornua. Per ultima belli. i. extrema scilicet a tergo hostiū. Leuis armatura. s. pōpeiana. Sparsa per ex. ma. . i. quæ in cornua erat. Leuis ar. s. equites q cornua extendebāt secuti sunt & pedites. Immittit. s. a tergo hostiū illic. Quæq; suo: cum ita utriq; cornua porrecta eēnt: tū iussu pom. dicit tela undiq; missa fuisse: tū leuis armaturæ milites secuti erāt eqtes: & oē genus teloꝝ missū esse: sed ꝑcipue esse sagittarios ex omni natione barbarorum: q sagittas nō in hostē dirigere uolebāt: sed ī aerem: & tam densæ erant sagittæ: ut q̄si q̄dam nubes cælū tegerent & umbram facerēt: ne radii solis penetrare possent. & quæcunq; tela mittebātur: ad id mittebantur ut romani occiderent. Quæq; gēs: siue parthia siue armenia siue pōtica: nā eædē natōnes utunt sagittis: Cūctis. i. a cunctis telis eorum. Inde. ab his gētibus quæ cum pom. erāt. Spacioq; solutæ a. glandes etiā mittebant a leuis armaturæ militibus: quæ cū magno īpetu ferrētur in aerē: suo ipsarum gladium quæ plūbeæ erāt impetu: calebant & calefactæ liquescebāt. Spacio aeris: quia dū p inane cæli uolarent impetu suo calefactæ resoluebātur hoc dicit quia depulsis pōpeii militibus cæsaris equites peditatū omnem inuadunt circūdantq; teste Apiano qui prius ab illis circundari timuerat: quod aīaduertens pompeius peditibus edixit: ne se in eos uertant: neq; a phalange longius excurrant: aut telis cominus utantur uerum eminus distantes iaculis e manu missis insurgentes repellant hostes. Tum uidelicet postquā circumuenire cæsaream aciem uisi sunt pompeiani. Iturei. i. pthi. nā Iture ciuitas ē pthorum. Iturei & arabes montanā regionem habent malefici omnes: qui uero campos habent agriculturam exercent. Sunt iturei ut refert Strabo li. xvi. non longe a macra campo: In quo Possidonius scribit uisum fuisse serpentem mortuum iugeri longitudine: Crassitudine tanta ut equites ex utraq; parte astantes se inuicē tueri non possent. Hiatu autem tanto ut hominem equo insidentem reciperet exuuiarum squamā: quālicet clypeo maiorem. Medi: populi qui ualidos uicinos habent armenios & pthos a qbus sæpe aliquid circūciduntur: resistūt tamē & ablata recupāt quēadmodū Simbacē ab armeniis recepūt: & ut Strabo li. xi. refert hoc medoꝝ ē quāq̄ nō oīum: sed mōtanoꝝ eū ī regē eligere q foritissimꝰ sit illud quoq; medoꝝ est rges multas uxores hre q mos & ad mōtanos & ad oēs pmanat. pauciores āt q̄. vii. nō licet. Eodē mō pditū est: mulieres sibi existiare: ut uiros hēant q̄ plurimos: pauciores qnq; calamitatē ducere. Arabes oriētis populi quos subegerat pō. appo. turba minax. Nusq̄. r. sa. ad nullū locū direxere sagittas sed ī aerē. Rexere. p direxere. Petit ipleт. s. sagittis. Inde cadūt mortes. & ab aere sagittæ cadebāt q̄ mortē imitabātur & īferebāt. Sceleris sed crimīe nullo. uidelicet p hyroniā: qa tātūmō cadebāt tela īter leuis armaturæ milites: nā tuti erāt barbari & armati: ut eoꝝ corpora uulnerari nō possīt. At uero romāi tela gerētes nullo loco tecti erāt: iō sagittis ihuiusmōi figebant. Circa pila. i. circa romāos: Ferro: ferratis telis. Noxq; sup cāpos. & dēsata tela noctē ī cāpis īduxerūt. Tūc cæ. metuēs. nūc dicit qūo cæsar arte usus fuerit: & milites quos iā āte ad id ꝑpatos hēbat ex trāsuerso miserit ī hostes. Frōs sibi pría labaret. i. ne cornua labarēt & mouerent: nā cornua sūt príæ frōtes aciei: q̄ ī modū cornu struebātur: & qa pōpeiani extēsis cornibꝰ suis: iā cornua cæ. circūuenerāt: metuebat cæ. ne cor. sua ab hostibꝰ circūdata ī medio tenerēt: iō aciē ex totiꝰ exercitꝰ robor ꝑpatā e regiōe misit q̄ facile dissipauit hostes. Obliqs co. ex trāsuerso mittēdas. Post signa

ne uideri possent. Incursu.i.ob incursu. In latus belli.i.i latera hostiũ. Nõ motis cornibus: Quia cor/
nua nondũ circũuenta erãt sed adhuc integra manebãt. Immemores pugnæ.n.p.ti.& simul atqꝫ illi ex
trãsuerso uenerunt pompeiani milites:uidelicet barbari statim in fugam cõuersi sunt ut exẽplũ omnibus
facerẽt nõ posse ciuilia bella recte huiusmõi gẽtibꝫ cõmitti: nec enĩ ipsi uolũt morte sua alteꝝ uictorẽ fieri
Nã socioꝝ copiæ ut Api.inqt:ueluti certamis huius spectatores qdã acieꝝ ordĩe formidĩe metuqꝫ reple/
uerãt:cũ sinistra pompeii acies hostibꝫ cedere:& iã moueri ĩplicariqꝫ cœpisset:ĩ fugã uersi nullo ordĩe cla/

In cursu.tenet obliquas post signa cohortes.
Inqꝫ latus belli qua se uagus hostis agebat
Emittit subitum non montis cornibus agmen
Immemores pugnæ nulloqꝫ pudore timendi
Præcipites:fecere palam.ciuilia bella
Non bene barbaricis unquã cõmissa cateruis
Vt primum sonnipes trãsfixus pectora ferro
In caput effusi calcauit membra regentis
Omis eques cessit campis:glomerataqꝫ pubes
In sua cõuersis præceps ruit agmina frenis
Perdidit inde modum cædes:& nulla secuta ẽ
Pugna:sed hæc iugulis hinc ferro belli gerũt
Nec ualet hæc acies tantum ꝓsternere: q̃tum
Inde perire potest:utinam pharsalia campis.
Sufficiat cruor iste tuis:quem barbara fũdunt
Pectora:non alio mutentur sanguine fontes
Hic numerus totos tibi uestiat ossibus agros
Aut si romano compleri sanguine mauis.
Istis parce precor.uiuant galathæqꝫ syriqꝫ.
Cappadoces gallıqꝫ extremiqꝫ orbis hiberi.
Armenii cilices:nam post ciuilia bella
Hic populus romanus erit:semel ortus ĩ oẽs
It timor:& fatis est datus pro cæsare cursus:

mare cepunt:supati sumus.deĩde tabernacula eoꝝ ac castra ueluti aliena inuadẽtes diripiẽtesqꝫ quocũque licuit uarie dispgebanť uiderũt.n. multitudinẽ uulneribꝫ:nec uario belli ope strepere:audiuerãt que tot iter se pugnãtibꝫ fremitꝫ & suspiria omni ex pte resonari.nõ.n.unica uox:aut heiulatꝫ moriẽtiũ ĩ tã ĩmẽsa phalãge audiebať. Feceř palã.i. manifestũ. Immemores pugnæ:qa statiᵐ fugeř. Ciuilia bella nõ bene bar.nã exẽplũ oĩbꝫ dedere nõ cõmitti bella ciuilia barbaris. Pudoř: qa nõ puduit eos timere:nec mori malũt q̃ fugere. At uero romãos puduit timere:& mori potiꝫ uoluerũt ĩ eo ĩ quo cõstiterãt loco:q̃ fugere. Pudore timẽdi:ut timidi fugerẽt. Vt primũ sonipes:ꝓseqť dicere quõ eqtibus uirisqꝫ fusis statĩ põpeianoꝝ secuta ẽ ĩnumerabilis cædes. Sonipes:equus a sonitu pedũ. Transfixus pectora:qa ĩ ipsa corpa equoꝝ tela mittebãt. Regẽtis effusi.i.eqtis ꝓni & ĩ caput labẽtis. Cessit cãpis: e cãpis discessit. Glomerataqꝫ pubes:nã eqtes erãt ex nobilitate romana. In sua conuersis: qa cõuersi ab hostibꝫ ĩ suã aciẽ ruebãt cæci. Præceps.i.ĩconsiderato cursu quodãmõ. Perdidit ĩde modũ cædes:pdeř modũ nil aliud ẽ:q̃ sine mõ.i.mẽsura & sine geri. Ac nulla secuta ẽ pu.nã pugna dr cũ utrĩqꝫ certať nũc uero põpeiani tãtũmodo cædebantur & cæsarei milites occidebãt eos:nõ igiť pugna:sed cædes dici debuit. Hinc a pom. Hinc a cæ. Nec ualet hæc acies:uix sufficeř poterãt cæsariani milites ad cædẽ põpeianoꝝ:ex quo significat inumerabilẽ eoꝝ multitudinẽ fuisse. Prosterneř.i.tantũ occidere. Vt pharsalia:nunc ĩpræcať poeta deos:ut hac pugna barbari tantũmõ peant:& ro.ciues supstites sint q rẽpu.renouař possint:uel si diis placet: ut ro. peant:barbari saltẽ uiuãt:q postea facti ciues urbẽ romã cõplere possit. Barbara.f.p.i. effũdiť a corporibus barbaroꝝ. Nõ alio san.f.q̃ barbaroꝝ. Hic numerus.f.externoꝝ. Ossibꝫ.f.resolutorum corporũ

Istis:externis. Galathæ:populi ut Apianus refert oriẽtales.galathæ cum deiotaro tetrarcha uenerant Paphlagonibus itaqꝫ ad austrũ sunt galathæ:quorum gẽtes tres sunt:ut inquit Strabo:duæ Trogini & Tolistobogi a ducibus nominatæ:Tertia a gẽte: quæ:in celtica ẽ.Tectosages hãc regionẽ post multos errores & multas excursiones:in loca attalicis regibus & Bithynis subdita galathæ occupauerũt: donec eã q̃ nunc galatia ẽ:& gallogræcia dř ab illis nõ ĩuitis acceperũt.Dux trãsitꝫ ĩ asiã uideť fuisse.Leonorius haꝝ triũ gẽtiũ q̃ unius sũt lĩguæ & ĩ re nulla discrepãt:q unãquãqꝫ ĩ ptes.iiii.diuisere unãquãqꝫ tetrarchiã uocaueřt: q̃ ꝓpriũ tetrarchã hẽbãt teste Stra.li.xii. Syri:de syria populi. Cappadoces:populi sũt q cũ Ariarathe rege uenerãt teste Api.hic primꝫ cappadocũ rex noĩatus ẽ ut li.xii.refert Stra.o cappadocia ĩ duas ptes a persis diuisã fuisse dicit:& hi maiorẽ cappadociã q̃ & tauꝝ uersus ẽ ꝓprie cappadociã noĩaurũt alteram põtum quidã eã q̃ potũ uersus est cappadociam uocauere.nos autẽ maioris cappadociæ ordinẽ nunc ignoramus Hiberi:orbis extremi.nã hiberes alii sunt populi:sed hiberi.i.hispani.nã hiberia hispania est. Armeni: indiæ populi. Cilices:populi asiæ quos deuicit pom.q pyrratæ fuerunt:& quos nunc turcos appellant.

Nã.p.c.b.iõ ꝓcor ut oẽs isti barbari uiuãt qa finitis ciuilibꝫ bellis hi ro.ciues facti urbẽ ro.ciuibꝫ uiduatã ĩplebũt. Semel or.ĩ o.postq̃ ĩpcatõem poeta fecit reddit ad id:qđ omiserat uidelicet ut pugnã describat: postquam inquit timere cœperunt pompeiani:timor ille p oẽm aciẽ illoꝝ puagatus ẽ:& ad oẽs puenit:ut sibi unusqsqꝫ cõsuleret.uidelicet se ĩ fugã cõuerteř. Fatis.i.fata ĩpleta sũt ĩ fauorẽ cæ.ut uictoriã obtineret.

Vẽtũ erat ad robur magni mediasq; cateruas
Q uod totos errore uago ꝓfuderat agros.
Constitit hic bellum:fortunaq; cæsaris hæsit
Non illic regum auxiliis collecta iuuentus
Bella gerit ferrumq; manus mouere rogatæ
Ille locus fratres habuit:locus ille parentes
Hic furor:hic rabies:hic sũt tua crimĩa cæsar
Hãc fuge mens ptem belli. tenebrisq; relique
Nullaque tantorũ discat me uate malorum
Q uam multũ liceat bellis ciuilibus ætas.
Ah potiꝰ pereãt lachrymæ: pereãtq; querelæ
Q uicquid in hac acie gessisti roma tacebo.
Hic cæsar rabies populi: stimulusque furoris
Ne qua parte sui pereat scelus agmina circum
It uagus atque ignes animus flagrãtibꝰ addit
Inspicit & gladios qui toto sanguine madent.
Q ui niteant primo tantum mucrone cruẽti
Q uæ prẽso tremẽt ẽse manꝰ:qs laguida tela
Q uis cõtenta ferat:quis præstet bella iubẽti
Q uẽ pugnare iuuet:quis uultũ ciue perẽpto
Mutet:obit latis proiecta cadauera campis
Vulnera multorum totum fusura cruorem
Opposita premit ipse manu:quacũque uagat̃
Sanguineum ueluti quatiens bellona flagelũ
Bistonas aut mauors agitans:si uerbere sæuo

Ventũ erãt ad robur:Venerãt inq̃t ad cohortẽ ꝓtoriã ubi robur pom.erat ubi.n. constiterãt senatores circa ducẽ:& ibi paulisp.qa robustiores erãt:substitit pugna cæ.nec uictoria tã celeriter subsecuta est. Ad robur.i.ad robustiores pom.milites. Mediasq; cateruas.i.q̃ in medio acie cõstiterãt:nã mediam aciẽ ualidis militibꝰ firmare solebãt ubi & ĩperator exercitus locũ delegebat. Terrore uago.s.cũ dispsi sunt ab equitibus. Cõstitit hic bellũ:Firmata est uictoria cæ.hic etiã aliq̃diu retẽtus est ab impetu tuo. Fortũa.s. ꝓspera. Hæsit:stetit nõ secuta est pom. Non illic.reddit rationẽ quãobrem uictoria cæ.substitit: non enĩ hic cõstiterant barbari. sed romani & senatores ipsi qui gladiis cominus pugnabãt aduersus hostẽ.
Illic.i.in robore illo aciei. Regũ auxiliis: non auxiliarii milites a barbaroꝝ regibus missi gerunt bella illic. Quæ:ꝓ sed. Manus togatæ.i. togatoꝝ romanoꝝ. Mouere ferrum.i. dimicauerũt.
Fratres.i.cæsaris milites: qa milites fratres romani:partim cũ cæ.ptim cũ pom. dimicabãt. Locus ille.p.scilicet filios ab una parte: petens ab alia hũit Hic furor:ubi fratres fratribꝰ:& filii parẽtibus bella miscuerũt. Hic:in hoc loco scelus tantum fuit o cæ.& tua cã fratres fratrũ sanguine polluti sunt & filii parẽtũ:& e cõtra. Hãc fuge mens.p.b.Alloquit se ipsũ poeta.O mea mens inq̃t refuge hãc ptẽ pugnæ describere:neq; enĩ ꝓnimia ĩpietate possum tantũ nefas exprimere. Tenebrisq; reliq̃.i. tacitã ꝓtermittã. Nulla ætas.s. posteroꝝ. Quã:ꝓ q̃tũ
Liceat multũ:benedixit liceat:nõ deceat: nã nõ eẽ quod licet:decet:licebat fratri fratrẽ:patri filiũ filio patrẽ iurare:sed tamẽ nõ decebat. Ah peãt potius lachrimæ:Quas auditores effundẽt:nã si ego hanc crudelitatẽ & impietatẽ nõ describam:nulla cõmiseratione legẽtes mouebũtur animi. Quicq̃d i.h. a.ro.i. q̃cquid sceleris & ĩpietatis ꝓfecisti. Hic cæ. rabies:& ubi cæ.uidit paulisp cõstitisse pugnã: nec suos sicuti cœpetãt pgere:ĩcœpit ipse circuire suos: & quacũq; pte uidebat timere militum aĩos eos ad hortabat̃:& si quẽ uidisset strẽnue hostẽ occidere: laudabat eũ sin aũt segniter pugnare: uituperabat.
Hic:in hoc loco. Cæ.Appo.rabies. Stim. irritamentũ suoꝝ. Parte sui.p.i.ĩ aliqua pte suoꝝ. Pereat scelus.i.ut a seipso scelus cõpleat̃. Agmina circũ:nũc huc nũc illuc Atq; ignes: incitatis ipsis p se aĩs addebat & stimulos. Ignes:Irritamẽta qui niteãt primo aspiciebat gladios ĩ manibus illorũ & q toti erãt sanguine perfusi illos laudabat:& qui mucrone tantum tincti erãt hos increpabat. Primo mucrone:prima acie. Quæ presso tremat:nam alii trementibus manibus hostem feriebant. Alii autẽ audacter & uehementius pugnam gerebant:nam cũ ciuis in ciuem:aut frater in fratrẽ:filius in patrem figeret telum pietate pectora concussa tremorem manibus inducebant:non enim tantum nefas animi sustinebant. Presso scilicet:in corpora suorum. Languida tela:prona & prope manibus cadentia. Contorta:Directa tela. Iubentis:scilicet ipsi cæsari:cum iuberet:& hortaretur milites in hostem conspiciebat quis nam imperio suo pareret:ẽt quis & torperet. Quis uultum.c.p.m.quia cum ciuis ciuem occidisset:deinde pœnitentia ductus:toto uultu pallore perfusus:ostendebat pœnitere. Obit:circuit. Latis cam.idest per latos campos. Vulnera multorum:Nunc dicit oppositione manuũ cæ.ipsum cõpræssisse sanguine multorũ:ut uiuerent tantisper:quo ad hostes uincerent.nam si totus cruor effunderet̃ uitã ducere non possent: Quacumque uagatur.cæsarem nunc marti:nunc bellonæ comparat:nõ aliter cæ. suos ad bellum incitabat quam mars siue bellona incirare solet palladem egiferam:hanc etiam deam belli uoluere poetæ. Sanguineum flagellum:id est cruentum utpote belli instrumẽtum. Quacumque id est per omnem partem pugnæ. Bistonas:populos thraciæ qui bellicosi sunt:& est actus græcus: Biston bistonos. Sæuo uerbere:id est flagello. Currus:id est equos currui iunctos:nã non currus:sed

equi turbabantur uisa gorgone cuius caput in ægide gestabatur a pallade:nam ægide clypeo utebatur pa lis & iuppiter:ideo ægis iouis siue palladis dicitur:quod pelle amalrheæ capræ tectus erat nam egos græ. la.capram significat.nam sicuti in fabulis legitur uim tanti terroris habebat caput medusæ:ut siquis illud aperte uidisset:statim in saxum conuertebatur.Nunc dicit quemadmodum bellona:ægide territos pu/ gnantes excitat ad pugnam:& cæsar si quis ex suis cogitasset se in fugam uertere:in pugnam conuertebat Aegide palladia:id est clypeo palladis in quo caput medusæ gestabat. Nox ingens scelerum:dicit ibi

Palladia stimulet turbatos ægide currus
Nox īgens scelerum & cedes oriūtur.& instar
Immensæ uocis gemitus & pondere lapsi
Pectoris arma sonāt:confractiq; ensib⁹ enses
Ipse manu subigit gladios ac tela ministrat.
Aduersosq; iubet ferro contundere uultus
Promouet ipse acies impellit terga suorum
Verbere conuersæ cessantes excitat hastæ:
In plebem uetat ire manus: mōstratq; senatū
Scit cruor imperii qui sit:quæ uiscera regum
Vnde petat romam:libertas ultima mundi
Q uo steterit ferienda loco permixta secūdo
Ordine nobilitas:uenerandaq; corpora ferro
Vrgentur:cedunt lepidos: ceduntq; metellos
Coruinosq; simul torquataque noīa regū
Sæpe duces.sūmosque hoīnū te magne reōto
Illic plebeia cōtectus casside uultus
Ignotusque hosti:quod ferrum brute tenebas
O decus imperii spes o suprema senatus
Extremū tanti generis p secula nomen
Ne rue p medios nimiū temerarius hostes
Nec tibi fatales admoueris ante philippos.
Thessalia periture tua nil proficit istic

permixtos fuisse uiros: ut non facile discernat utri pompeiani essent: utri cæsariani. Nox: id est cæci/ tas & ignorantia scelerum: Quia non agnoscebāt permixti:neque fratres ex aduerso pugnantes. ne/ que filios. Instar gemitus:quia gemitus ita effun/ debant:ut uoces imittarentur. Pondere lapsi pe ctoris: imitatus est homerum hoc loco qui descri/ bit cadentem uulnere: ut ipso cadente arma super eum resonent. Sonant: resonant. Cōfractique ensibus enses:uidelicet enses ensibus collis resona/ bant. Ipse manu:Et si forte cæsar uidisset e ma/ nibus suorum cecidisse gladios: subministrabat eis:ne interea a pugna desisterent. Aduersosque iubet:tangit illud quod paulo ante dixi licet multa fingantur a poeta:tamen sequitur hystorima:non tangit id: quod re uera fuit:uidelicet comantium iuuenum uultus: pilis per galeas uulnerari iussit cæsar: sed iuuenes:qui sunt formæ studiosi statim in fugam conuersi sunt. Contundere:concutere. Impellit terga suorum :si quem uidisset fugien/ tem:comprehensum uertebat in pugnam. Ver/ bere conuersæ:scilic& si quem segnius pugnantem uidisset cuspidem manu capiens extremitate ha/ eum pulsabat ut ad pugnam excitaret. Cessantes: scilic& segnius pugnantes. In plebem uetat ire manum:Nec uolebat plebeios romanos ferro inua consistere uidebat. Monstratq; senatum:scilic& di:sed senatores atque patricios.ibi enim uictoriā ut trucidet senatores: imo cæsar auctore Apiano acies discurrere & a romanorū cæde omnes tempe rare iussit:solum ad sociorū manus afferre:uictis de inde propius admoniti intrepidos manere admo nent. Scit cruor ipse:Scit ipse quorū cruore effu/ so imperium sit consecuturus: uidelicet nobilitate cæsa. Vnde.i.a quo cruore. Libertas ultima mund :& scit in qua acie senatores constituti sunt uide/ licet in media:quibus cæsis libertas peribit. Libertas:scilicet senatores in quibus spes omnis libertatis posita erat. Permixta scilicet suadente & impellente cæsare. Secundo ordine: uidelicet equestri: nam primus ordo senatorius:est secundus uero equestris:tertius & ultimus plebeius. Cædūt lepidos:nam ibi lepidi coruini.metelli:torquati cæsi fuere. Metellos:qui de gente metellorū erant. Coruinos:de gē te coruina.nam Valerius coruinus postquam singulari certamine cum gallo pugnauit:auxilio corui eum debellauit. unde a coruo coruinus est appellatus appo. Nomina torquata regum: id est princi/ pum romanorum: non quod reges fuerunt: sed principes:nam Torquatus alter fuit:qui occiso gallo tor quem id est monile colli quo spoliauit hostem collo suo imposuit:& a torque est appellatus torquatus:& gens omnis suæ familiæ torquata dicta est. Duces:declarat nomina illa torquata regum quia sæpe con sules fuerunt. Remoto:excepto. Illic plebeia:nam cum uideret iam brutus ad cæsarem inclinatam esse uictoriam:cogitabat de occidendo cæsare in acie:sed res non cessit igitur nunc ad ipsum poeta apo/ strophat. Quod ferrum:quasi dicat laudabile. O decus imperii:hoc dicit quia & brutus non dege/ nerauit a maioribus suis:qui exactis regibus:in libertatem patriam reddidere. Extremum tanti gene ris:quia ultimus fuit de genere brutorum qui romæ consulatum gereret & principatum teneret. Te/ merarius: inconsideratus. Nec tibi fatales: Nec uelis in campis philippicis ante tempus mori.hoc dicit quia post occisum cæsarem:quum Antonius suscepisset ultionem occisi cæsaris & post aliquot ānos cæ/

sar Octauianus coniunctus esset Antonio postquam a republica desciuit & Brutus & Cassius comparatis exercitibus pro republica & libertate romana aduersus eum pugnarunt in campis philippicis ubi tandem uictis partibus reipublicæ brutus occisus est. Fatales campos: id est fata quæ te in campis philippicis manent ante tempus: Nil proficis istic:cogitando mortem cæsaris:sed res non procedet. Nundum attigit arcem iuris:quia cæsar nundum uenit ad summam potestatem uidelicet ad dictaturam. Et humanum culmen:declarat quod dixit:id est imperium consulare:quia statim imperium consulare excessit:cum dictator perpetuus factus esset. Humanum culmē:id est humanum honorem & ciuicam conditionem quo honore cuncta reguntur.uidelicet imperium. Nobile letum: uidelicet nobilis bruti:nam mors nobilis aut ignobilis dicitur pro qualitate occidentis.nam turpe est ab ignauo occidi:sicut decorum est a uiro forti. Et ut bruti procumbat :nam ipse princeps coniutationis fuit:qua cæsar postea in senatu.quinque & trigita uulneribus confossus est. Hic:in hoc loco ubi cæsi sunt senatores. Domiti:pro domitii ut urbem pataui pro patauii:sinæresis est. Quem clades.f.& quamuis bellicosus esset:& magnanimus domitius: tamen semper aduersa fortuna usus fuit:quia captus a Cæsare illum uita donauit. Fortuna succubuit:Nunq iam pompeius aduersa fortuna oppressus est quī comitem habuerit Domitium. uictus totiens: Nam uictus fuit in massilia & a Cæsare uita donatus. Salua libertate: Hoc sibi instar fœlicitatis fuit: ut liber potius moriretur:quā seruus uiueret. Tūc mille uulnera:id est qui inter innumerabiles cæsos labitur & ipse. Secunda uenia. Quia captus a Cæsare donatus est uita:deinde ad Pompeium se recipiens in bello non secūdam ueniam expectans pro libertate Romana mori uoluit. Viderat in crasso uersantem: Inter patricios & stragem ciuium Romanorum apparuit Domitius: qui quamuis infœlix esset constanter tamē pompeianas partes secutus fuerat:quem cum uidisset cæsar inter alia cæsorum cadauera nondum spiritum emiserat:ita allocutus est sicuti uidebitis. Cecidere hoc in prælio ab utraque parte:ut Apianus inquit.Italorum quidem non sociorum copiæ ob multitudinem contemptumque annumerantur: e Cæsaris primum exercitu turmarum ductores ad numerum triginta:armati ducenti:ut alii scripsere mille ac ducenti.Ex pompeii uero partibus Senatores decem quorum e numero fuit Lucius Domitius: olim Cæsari in Gallia successor destinatus:de quo nunc loquitur Lucanus:equestris uero ordinis ad quadraginta ex illustrioribus :Ex reliquo autē exercitu Asinius pollio:qui sub Cæsare militauit:In ea pugna sex milia ex pompeii solum interiisse scribit.Pompeius militum suorum conuersione perspecta mente collapsus ab exercitu secessit.namque in tabernaculum delatus sine uoce aliquamdiu perstitit. In crasso sanguine:Quia ipse letali uulnere saucius erat. In crepitans:Verbis insultans. Domiti:Vocatiui casus est & media correpta. Desertis arma:scilicet moriendo.Ast illi suffecit.Morior inquit & hoc solacium mecum porto quod ante moriar quam te uideam obtinuisse uictoriam & inde Sperare licet te pœnas magno daturum esse sceleris huius & impietatis:quam contra Romanos omnes exercuisti. Dubium fati incerto exitu belli. Stygias umbras: Ad inferos. Te sæuo marte subactum Pompeioque graues pœnas nobisque daturum:& in morte mea sperare possum:te adhuc graues pœnas pompeio: & mihi daturum. Quum:pro quamuis moriar. Non plura locutum: Vita fugit denseque occulos uertere tenebræ:Hæc fatus erat:cum statim spiritus & uita e corpore excessit. Virgilius:undecimo æneidos Aeternum clauserunt lumina mortem:& cætera. Vertere tenebræ:Id est clausere oculos.

Cæsaris intentus iugulo. nundum attigit arcē
Iuris: & humanum culmen quo cūcta regūt
Egressus meruit: fatis tam nobile letum
Viuat:& ut bruti procumbat uictima regnet:
Hic patriæ pit oē decus .iacet aggere magno:
Patricium campis non mixta plebe cadauer
Mors tamen eminuit clarorū ī strage uirorū
Pugnacis domiti:quem clades fata per ōnes
Ducebant:nusq̄ magni fortuna sine illo
Succubuit:uictus totiens a cæsare salua
Libertate perit:tunc mille in uulnera lætus
Labitur:ac uenia gaudet caruisse secunda.
Viderat in crasso uersantem sanguine mēbra
Cæsar:& increpitans iam magni deseris arma
Successor domiti:sine te iam bella geruntur
Dixerat.ast illi suffecit pectora pulsans
Spiritus in uocem:morientiaq̄ ora resoluit.
Non te funesta scelerum mercede potitum
Sed dubium fati cæsar:generoq̄ minorem
Aspiciens stygias magno duce liber ad ūbras:
Et securus eo:te sæuo marte subactum
Pompeioq̄ graues pœnas nobisq̄ daturum
Cum moriar sperare licet: non plura locutum
Vita fugit:densæq̄ oculos uertere tenebræ:

Impendiſſe pudet lachrymas: quia ſpecialiter cæperat deſcribere mortem huius domitii: nuncdicit pudere ſecum clades ad uniuerſum prope terrarum orbem ptineat ſe ſingulorum cædem deplorare pu/ det. Singula fata:ſingulorum mortes. Sequentem querere:ideſt inquirere diuerſorum mortes:& qua quiſque morte occiſus fuerit:uidelicet ꝙ alius tranſfixus fuerit ferro:alius effuſa ſui ipſius inteſtina pedibꝰ calcauerit:alius autem terram ore momorderit: & multa ac uaria genera leti:quæ in hac clade uidere licu it. Vulnus:ideſt telum.ſicut Virgilius:Quē ſequitur iſeſto uulnere pyrrhus:eſt methonomia. Vitalia: ideſt ſui ipſius īteſtina calcabit pedibus. Ore quis aduerſo.ſ.ꝙ ex aduerſo & e regione oris:gladius uel enſis fauces trāſfixerat: & moriēs animā cū ſanguīe emiſerat. Quis.ſ. uulneratus. Demiſſū faucibus enſē.i.trāſfixo per fauces. Quis corruat ictu.ſ.uno accepto lapſus ceciderit. Quis ſteterit.ſ. pudet ſcri bere:qs trūcus abſciſſus ad huc ſtet. Pectora tela.i. in pectore trāſfixus ē. aut quos cāpis: Nōnulli ēr te lis trāſfixi erant:ut terræ eos quodāmodo figerēt. Quis cruor emiſſis:& pudet dicere cuius ſāguis per uenas tāq̄ p fiſtulas exierit. Fiſtula:ꝓprie dr̄ cana/ lis plūbeus:p quē ūda lōge īgreſſa fert̄. Perrūpit a/ era:Erūpit ī aerē. Inq; hoſtis cadat.ſ. letali uulnere accepto:ruat ī hoſteſ armatos. Cædat:pcutiat. Pe ctora fratris pudet ſcribere: ꝙ frater abſcidat caput fratris:& abiiciat. & deīde poſſit caput fratris ſpo/ liar̄ armis:pietas.n.nō ſubſtiuiſſet: ſi faciē fratris ui diſſet.ut illū armis ſpoliaret. Lōge mittat.i.abiici at ꝓcul. Ora parētis.q.l. & cū corpus paternū fili/ us laceret:crederet nec illū patrē eſſe: nec ille hūc fi liū.nō enī natura patit̄ ut filius patrē occidat:& oc/ ciſū abiiciat. Spectācibꝰ ira:Vt q uidebāt hoc ī hac clade tantā irā non exiſtimabāt in pectore filii acci/ dere poſſe:ut patrē laceraret: ideo nō poterant ſibi hoc fieri poſſe pſuadere ſecūdū pſas q cu graues poe nas p leges ſanxiſſēt:iter eos q̇ ingrati fuerūt: nullā legē paricidi tulerūt. & cū quæreretur qd ita īpūe uolebāt eē paricidiū:reſpōderūt naturā pati nō poſ ſe:ut filius patrē occideret:ſed ſi occideret: diligenti us ītuētes īuenirēt re uera illū nō fuiſſe filiū. Nimi a ira:qua occidit patrē. Prebet.ſ. illā crudelitatē. Mors nulla.q.& ut ſūmatī dicam nulla mors mere tur ꝓpriis lachrymis deplorari:& ſi quis hoc facere uellet nimiū tēpis cōſumeret. Sua:ꝓpria ergo oēs uniuerſaliter deplorabimus. Vacāus: damus ope/ ram. Nō iſta habuit:oſtēdit quare nō liceat ſīgulos deplorar̄.ꝙ uidelicet hæc clades multo maior fuit q̄ cæteræ omnes quas ſcriptores memoriæ poſteris tra diderunt. Hic:in hac clade. Illic:in aliis cladibus:ut in clade Allienſi cannenſi:& Ticini lacus: & in aliis cladibus romanorum. Per fata uirorum:Nam apud ticinum lacum uigintiquinque milia Romanorū: & in clade Cannenſi quinquaginta milia cæſa ſunt.ad Alliam fluuium fuſus eſt uninerſus romanorum exercitus ubi magnā ruinam eſt paſſus. Per populos:quia in hac clade pharſaliæ non uiri romani:ſed po/ puli & nationes occiſi fuerunt. Gentis:non militis romani:ſed nationes. Sanguis hic: ꝙ in hac clade mors gentis erat probat. Sanguis: ideſt nationis mors. Acheus: ideſt Græcus in europa. Pon/ ticus: ideſt in aſia. pontus eſt cappadociæ pars euxinum uerſus: ut refert Strabo quartodecimo libro.

Aſſyrius: uidelicet ſanguis.in aſſyria Babylon eſt: paleſtina:& Phœnicia. Cunctos hærere cruoreſ & quanquam aliorum populorum multi occiſi fuerint: tamen romanorum plures occiſi fuerunt. nam Romanorum ſanguis fluens in torrentis modum: aliorum cæſorum cruorem in loco ſiſtere non per/ mittebat: & oſtendit plures Romanos ciues cecidiſſe: q̄ aliorum populorum. Conſiſtere: Firmari.

Maius ab hac acie: Non ſolum inquit hæc clades ad præſentes pertinet: ſed etiam ad poſteros.

Sua:ideſt præſentium ſecula. Plus eſt:ideſt aliis cladibus multi periere in hac periit libertas romano rum. In totum mundi proſternitur:quia ſemper ſeruiemus. Omnis ætas.ſ.præſentium & poſterorum.

Impendiſſe pudet lachrymas in funere mūdi
Moribus ī numeris: ac ſingula fata ſequentē
Quærer̄:lætiferum per cuius uiſcera uulnus
Exierit:quis fuſa ſolo uitalia calcet.
Ore quis aduerſo demiſſo faucibus enſe
Expulerit moriēs animam:quis corruat ictu.
Quis ſteterit dū mēbra cadūt:q pectora telo
Tranſmittant: aut quos cāpis affixerit haſta:
Quis cruor emiſſis prumperit aera uenis.
Inq; hoſtis cadat arma ſui:qs pectora fratris
Cedat:& ut notum poſſet ſpoliare cadauer.
Abſciſſum longe mittat caput: ora parentis
Quis laceret: nimiaq; probet ſpectātibus ira
Quē iugulat nō eſſe patrē:mors nulla querela
Digna ſua eſt:nulloſq; hominū luger̄ uacāus
Non iſtas habuit pugnæ pharſalia partes
Quas aliæ clades:illic per fata uirorum.
Per populos hic roma perit:quod militis illic
Mors hic gētis erat:ſanguis ibi fluxit acheus
Ponticus:aſſyrius cunctos hærere cruores
Romanus campiſq; uetat conſiſtere torrens.
Maius ab hac acie quā quod ſua ſæcula ferēt
Vulnus habet populi:plus ē quā uita ſaluſq;
Quod perit:ī totū mundi proſternimur æuū
Vincitur hiſ gladiis: omnis quæ ſeruiat ætas

Proxima quid ſoboles: Nūc conqueritur: ꝙ poſteri nulla ipſorum culpa in ſeruitute naſcantur: neque enim ipſi aut ignauia: aut metu aliquo in ſeruitute ponuntur: ſed culpa maiorum ſuorum. Proxima ſoboles: paulo poſt uētura. proximum dicitur uel paulo poſt præteritum: uel paulopoſt futurum: ut ſi dicā proximo anno ueni Brixiam: ideſt anno paulopoſt præterito. ſi uero dixero: proximo anno legam Virgilium. ideſt ſequenti anno. Quid: ideſt cur. Nepotes: ideſt poſteri: qui deſcenderunt e maioribus. In regnum: ideſt naſci in ſeruitutem. Pauidi: Oſtendit nulla ipſorum culpa cōtigiſſe hoc. Num geſſimus arma: ideſt nūquid fortaſſe nos imbecillitate & metu quodam ſeruiemus: quaſi dicat non. Pauidi: nunquid metu cædis ſeruiemus. Teximus aut iugulos: ſcilicet armis & auertimus eos a dominis. qui nos in ſeruitute ſubegerint. Alieni: ſcilicet maiorum noſtrorum. Poſt prælia natis: Si uolebas o fortuna ut ſeruiremus poſt hæc bella ciuilia: ſaltē dediſſes nobis bella: ut ſi uicti fuiſſemus: ſeruiremꝰ At uero cum nemo nos uicerit feciſti eſſe ſeruos.

Iam magnus trāſiſſe deos: poſt deplorationem libertatis. Lucanus reddit ad id quod omiſerat. uidelicet: ut exitum deſcribat huius pugnæ. Magnus Quem aduerſa fortuna agitabat. Deos: ſcilicet ꝓpitios ſentiat tranſiſſe ad Cæſarem. Infœlix uix to. clade coactus: uictus erat nec tamen id ſibi peſuadere poterat: ſic enim facere ſolent qui ſemper ſecunda fortuna uſi fuerunt: ut ſi quid aduerſi contigerit uix credere poſſint. Tota clade: cum iam prope exercitum amiſiſſet: Fortunam ſuam: ſcilicet aduerſam. Aggere: ideſt eminentia campi: ut circū circa diligenter omnia circumſpiceret. Vnde: a quo campo. Omnes clades: ideſt omnes qui cæſi erant. Quæ latebant ipſum: ſcilicet bello. Obſtante: ideſt pugnantibus oppoſits uidere non poterit cæſorum corpora: ſed tantummodo cumulū

Fata: ideſt mortem ſuam. Corpora fuſa: ſcilicet cauſa ſua. Multo: ideſt multorum ſanguine: nā ſicut mos eſt: nam ꝑs maior cum aduerſa fortuna in ſe ſæuierit: uellet eādem fortunam omnibus eſſe quam ipſe ſentit: ſed non ita pompeius. Nam ſalute potius ciuium Romanorum conſtituit diſcedere: ut iam ſe a pugnando Cæſar abſtineret: & ſuperſtitibus parceret: immo ſuppliciter deos rogauit: ut ſuperſtites reliquias exercitus ſeruarent incolumes. & ſi Diis placeret: ut ipſe cum omni ſua ſtirpe periret: nil recuſaret dummodo cæteri ſuper erint. Miſcere: ideſt confundere ut omnia una ſecum inuoluat ruina. Vt latiæ poſt ſe: Nam pompeius quamuis tantam cladem accepiſſet a diis: tāmen non deſtitit quin exoraret illos: ut ſeruarent eos ſuperſtites: qui ſupererant. Latiæ: italiæ. Poſt ſe: ſcilicet uictum. Dignos uotis: Tunc enim dii uotis digni ſunt cum exaudiunt. Si quis crederet pompeium: ut accepta tanta clade dii eum exaudirent: quaſi dicat nemo præter ipſum pompeium. Et iam: ideſt nunc ſcilicet accepta tanta clade.

Solacia ſui caſus: ideſt ut reliquiæ exercitus ſuperſtites ad internitionem uſque occiderentur.

Parcite ait ſuperi: ſcilicet gentibus & nationibus orbis terrarum: & ſi me mori uultis nolite omnia proſternere: nam mori poſſum Roma incolumi. Stante: ideſt durante. Si plura iuuant: ideſt ſi non eſtis cōtenti morte mea paratus ſum & coniugem & liberos meos & ſtirpem omnem in exitium ducere: dūmodo cæteris parcatis. Tot pignora: ideſt ſigna dedimus. Fatis: ideſt fortunæ. Ciuili ne parum: Sed magnum qui ſolus ad pernitiem pro ſalute aliorum profecturus ſum. Meoſque: ideſt cum uxore & liberis. Orbe remoto: ideſt liberato a clade. Exiguæ clades: quaſi dicat habemus quid plus debemus nam ſi plus haberemus illud pro ſalute omnium poneremus. Quid laboras? Quaſi dicat nequicq̃. ideſt fruſtra. Sic fatur. pompeius. Arma: ideſt armatos. Signa: ideſt uexilla & manipulos.

Proxima quid ſoboles: aut qd meruerĩ nepotes
In regnum naſci? pauidi num geſſimus arma
Teximus aut iugulos: alieni pœna timoris.
In noſtra ceruice ſedet: poſt prælia natis
Si dominum fortuna dabas: & bella dediſſes
Iam magnus tranſiſſe deos: romanaque fata
Senſerat infœlix: tota uix clade coactus
Fortunam damnare ſuam: ſtetit aggere cāpi.
Eminus: unde omnes ſparſas per theſſala rura
Aſpiceret clades. quæ bello obſtante latebant.
Tot telis ſua fata peti. tot corpora fuſa.
Ac ſe tam multo pereuntem ſanguine uidit.
Nec ſicut mos eſt miſeris trahere omnia ſecū.
Merſa iuuat genteſque ſuæ miſcere ruinæ.
Vt latie poſt ſe uiuat pars maxima turbæ.
Suſtinuit dignos. & iam nunc credere uotis
Cælicolas uoluitque ſui ſolatia caſus.
Parcite iam ſuperi cunctas proſternere gētes.
Stāte poteſt mūdo romaqꝫ ſuperſtite magnus
Eſſe miſer? ſi plura iuuāt mea uulnera: coniūx
Eſt mihi: ſūt nati: dedimus poſt pignora fatis.
Ciuili ne parum eſt bello: ſi meque meoſque
Obruet: exiguæ clades ſūmus orbe remoto?
Oīa quid laceras: quid perdere cūta laboras
Iam nihil eſt fortuna meum. ſic fatur & arma
Signaqꝫ & aflictas omni iam parte cateruas

Cateruas.i.ordines. Omni pte.s.exercitus & pugnæ. Circuit:põ. Et remeat:& cũ uideret oẽs paratos in tantã mortẽ ruere: potius q̃ credere hostibꝫ rogauit:ut uiuere uellẽt: neqꝫ se tanti p̃cii esse: ut moueren tur omnes. Nec deerat robur :in enses:quia occurebat illud cur non se occidebat pompeius potius q̃ in discrimem tantum uenire scilicet ut in seruituttem redigeretur. non defuit inquit magnanimitas pompeii ut sibi mortem inferret. sed metuebat ne si id ageret:nemo deinde uiuere uellet.non igitur causa sui: sed suorum se interimere nolebat. Robur :scilicet magnanimitas. Ire in enses:idest moriturum ruere in hostes. Iuguloque pati uel pectore letum:hoc est ut se iugularet uel pectus suum transfigeret.

Circuit:& reuocat matura in fata ruentes:
Seqꝫ negat tanti:nec deerat robur in enses
Ire duci:iuguloqꝫ pati:uel pectore letum.
Sed timuit strato miles ne corpore magni:
Non fugeret:supraqꝫ ducem procũberet orbis
Cæsaris aut oculis uoluit subducere mortem:
Nec quisquam infœlix socero spectare uolẽti.
Præstãdũ ẽ ubicũqꝫ caput.sed tu quoqꝫ cõiũx.
Causa fugæ:uultusqꝫ tui fatisque negatum.
Te præsente mori:tunc magnũ cõcitus aufert
A bello sonipes.non tergo tela pauentem.
Ingentesqꝫ animos extrema in fata ferentem:
Nõ gemitus:nõ fletus erat: saluaque uerẽdus
Maiestate dolor:qualem te magne decebat.
Romanis præstare malis: non impare uultu
Aspicis æmathiam: nec te uidere superbum
Prospera bellorũ: nec stra ũ aduersa uidebunt
Quãque fuit leto per tres infida triumphos
Tam misero fortuna minor: iam pondere fati
Deposito securus abis:nunc tempora læta
Respexisse uacat:spes nũquã implẽda recessit.
Quid fueris nunc scire licet:fuge prælia dira.
Ac testare deos: nullum qui perstet in armis
Iã tibi magne mori:ceu flebilis africa dãnis:

Sed timuit : ne cã sua denique milites oẽs in mortẽ ruerent:potius q̃ uiuere uellẽt. Supraqꝫ ducẽ.i. supra corpus iacentis ducis cæ. Aut uultu:alia cã fuit uidelicet ne hac lætitia Cæs. afficeret : ut corpus suum occisũ oculis cæs.obiiceret. Subducere.i.remouere corpus suũ occisũ ab oculis cæsaris. Nequicq̃ infœlix:quia ubicunqꝫ occubuerit pompeius: Cæs. ipsum occisum uidebat:dummodo uidere uoluerit: sicut caput eius obtrũcatũ a Rege ptholemæo uidit

Sed tu quoqꝫ coniunx:alia causa accessit cur fugeret inde põpeius.uidelicet ut uiderit Corneliã uxorem. Vultus tui:scilicet quos tantum amabat scilicet fuerunt causa fugæ. Fatisqꝫ ne. idest a fatis fata noluerunt:ut præsente Cornelia pompeius moreretur:quod ipse cupiebat. Tum:idest postquã inde constituit discedere. Concitus:idest calcaribus stimulatis:ut in aliquas regiones se reciperet. Non tergo tela pauentem:nil metuentem:magnanimitatem pompeii ostendit poeta. Ingentesqꝫ animosqꝫ sicut in rebus secundis:ita etiam in aduersis constanti animo semper fuerat. Extrema ista fata:cõtra ultima pericula:& euentum fortunæ. Non gemitus:dolorem præ se non ferebat pompeius. sed ita:ut nihil a maiestate sua indignum faceret. Verendus: Venerabilis. Qualem : idest talis uultus erat sibi:qualis conueniebat in pernitie reipublicæ:

Non impare:dissimili. Aemathiæ: idest cladẽ æmathiæ aspicis. Nec te uidere superbum. Quotienscunque rem bello prospere gessisti: nec ĩ aduersis ostendis animi tui imbecillitatem. Quam:pro quantum. Infida fortuna:quia nunquam fidem seruat:sed quos antea placido uultu fouerit:eos deinde deserit. Per tres triumphos:quia triũphauit de Mitridate: de sicilia: de Hispania. Iam pondere fati: nunc consolatur pompeium : dicens ipsum cladem sane ingentem accepisse:sed tamen hac clade magno rerum pondere : ac solicitudine liberatũ eẽ.

Securus:sine cura tui. Pondere fati:idest deposito pondere imperii:quod in fortuna constitit. Nũc tempora læta:idest nunc tibi licet reminisci lætorum temporum. Spes nunquam:iam enim iperare desinis. Quis fueris : nam ex aduersis læta melius cognoscuntur. Nunc scire licet : quia mortalis ætas nunc casibus humanis subiectus sicut & cæteri : fuge ergo ista prælia. Testare : idest fac deos testes.

Nullum qui perstet in armis : nam si quis in bello perseuerare uoluerit:illum crede non tua causa mori:sed sponte sua. Perstet : perseueret. Ceu flebilis africa : quenadmodum nuda fuit: ubi Gneus põpeius magni pompeii filius bellum gessit in Hispania contra cæsarem sicut & alexandria:ubi Cæsar bellum gessit contra Ptolemæum:sicut Africa:ubi bellum gessit Cato regi iubæ coniuctus aduersus Cæsarẽ hæc bella non fuerunt causa ut tuum nomen tueretur: ita neque nunc pugnabunt milites:qui adeo relicti sunt: ne dignitatem tuam conseruent:ergo nec multo post futurus es liberæ ciuitatis causa : quod tibi magno debet esse solatio. Ordo est sic pars maxima thessaliæ turbæ. Ceu post te. idest fortunam tuã. Ceu: quẽadmodũ pugnatũ ẽ in africã ad mũdã:ĩ Alexãdria:ĩ æpypto nõ pugnarũt te iubente:ita ẽt nunc post hãc cladẽ ĩ thessalia:nõ tibi sed ipsis dimicauerunt:nõ enim auctor fuisti harũ cædiũ quod tibi magnam consolationem afferre potest. Africa: ubi cato Regi iubæ coniunctus bellum renouauit.

Ceu munda:apud quam uictus fuit Gn.pompeius quanquam in magno discrimine cæsaris fuerit. Pharioq;:idest i ægypto ubi etiam bellum gessit contra Ptolemæum.ibi enim aliquot ciues ro. periere & parum absuit quinetiam cæ. uinceretur:& a rege Pthołemæo.occideretur. Sic: eodem modo. Nomé populare.i.nō erat cā nomē tuū o pō.cui faueāt ciues:nā usq; ad ultimū pugnare desiuerāt. Stadiū belli .f.ut cā tua studeāt pugnar. Sed par:sed duo erūt sēper habebimus:q romæ iperēt.f.libertas & cæ.respicit ad illud qđ postquam cæ.remp.occupauit:semper deide libertas oppressa fuit:& cæs.omnia tenuere.duo igitur habebimus scilicet libertatem:ut se in pristinam formam restituat cæsar: ut imperium obtineat. Sibi:ad utilitatem suam pugnarunt. Nō:ne iuuat o pompei: si consideras quātum mali sceleris & impietatis in campis philippicis perpetratum est non ne maximam ex eo uolūtatē capis q; ide te subtraxeris quasi dicat capere debes. Cateruas:scilicet cæsorum & stragem militum. Cæde:idest sanguine. Et soceri mi.tui.& cum uideas tot uulnera tot monstra scelerum quæ gesta sūt in ea pugna thessaliæ:ubi filii cum parentibus parentes cum filiis fratres cum fratribus occisi sunt:& miserere cæsaris:q harum rerum causa & auctor extiterit.ac si.d.tu felicior es cæsare. Quo pectore:idest animo romam ingredietur. Factus capis fœlicior istis: idest cuius causa tot cædes ciuium romāorum perpetratæ sūt

Quidquid in ignotis solus:nunc alias quoque rationes subiungit cur melior sit pō.conditio. Quicquid in ignotis: idest cætera omnia quæ perpessus fuisti:postquam a pugna pharsalica discessisti attribuenda sunt furori deorum:nam etiam si exulaueris: & si etiam a rege Ptholemæo obtrūcatus fueris hæc omnia signa fuerunt fauoris deorum: nam te potius mori uoluerunt:q tyrannidem exercere: in qua postea Cæs.constitutus fuit. nec diu permansit & bonis omnibus odio fuit. Crede diis: idest attribue fauori deorū. Quicquid patiere exul:quia pene destitutus fuit ab omnibus: ideo solus sub regionibus ignotus ut cum uenit Mitylenem prius: deinde super ignota maria uenit: & ut alii non ut secundum imperatoriam dignitatem nauigabat: sed falsis comitibus atque ministris. dicit ergo quicquid sub Phario rege idest sub Ptholemæo rge ægypti cuius iussu postea obtruncatus est. Longo crede: id est committe diis qui tibi perpetue affuerunt. Peius erat:scilicet q̄ mori. Lamenta sonare:idest resonare:ut quocunque igrederis omnes mœrorem ostendant:noli permittere inquit:ut tristes mœstique sint omnes & clamorem emittant:quasi te miserum esse uideant. Tam mala. nam hæc res aduersæ sūt:Sed istar fœlicitatis si cōsideres q̄ deterior fuerit uictoris cōditio. Securus:sine cura.aspice iam nihil est qđ amittere possis.Vrbes quæ sub tua ditione fuerunt. Donataq; regna.i.quæ donasti Ariobarzani:Tygrani:Pharnaci:& cæteris regibus. Terras.i.i q̄cūq; terra delegeris: elige mortem ubi statim uitā tuā finias:nam in potestate tua est ubi mori uelis. Vidit prima tuæ:postq̄ consolationem fecit quam afferre uoluerat pōpeio:nūc redit ad iter pō.describens qua uectus est equo. Laryssa:ciuitas est thessaliæ.uiderunt inqt te laryssei ingredientem mœnia tua dignitate seruata quæ sibi conueniebat. Ciuibus:omnes ciues inqt obuiā tibi e laryssa prodierunt.nam superatus pom.mutata ueste:ut ut ostendit Apianus cōscēdit equū:quatuorq; ex amicis cū comitātibꝫ nullo i loco cursum intermisit:quod exorta luce Laryssā tādē uenit. Ceu læta: & ita tibi occurerunt: ac si uictor fuisses:& flentes omnia sua tibi promittebāt se paratos dicētes tibi parere:& q̄cqd sub sua potestate esse: id tuum esse affirmantes. Læto.i. tanq̄ uictori. Obuia Occurrentia. Munera:quæcunq; uelis. In fata redire:idest rursus experiri fortunam tuam potes.

Et ceu mūda nocēs:pharioq; a gurgite clades.
Sic & thessalicæ post te pars maxime pugnæ.
Non iam pompei nomen populare ꝑ orbem:
Nec studiū belli:sed par quod sēper habeūs
Libertas & cæsar erunt:teq; inde fugato
Ostendit moriens sibi se pugnasse senatus.
Non ne iuuat pulsum bellis cessisse:nec istud
Perspectasse nefas:spumātes cæde cateruas
Respice turbatos in cursu sanguinis amnes.
Et soceri miserere tui.quo pectore romam
Intrauit factus campis fœlicior istis.
Quicquid in ignotis solus regionibus exul.
Quicquid sub phario positus patiere tyrāno
Crede deis longo fatorum crede fauori
Vincere peius erat.prohibe lamenta sonare:
Flere ueta populos lachymas luctusq; remitte
Tam mala pōpei quā ꝓspera mūdus adoret
Aspice securus uultu non supplice reges
Aspice possessas urbes:donataque regna
Aegyptum:libyamq; & terras elige morti:
Vidit prima tuæ testis laryssa ruinæ.
Nobile nec uictum fatis caput:omnibus illa
Ciuibus effudit totas per mœnia uires
Obuia:ceu læto promittunt munera flentes:
Pandūt tēpla domos:socios se cladibus optāt
Scilicet imenso superest ex nomine multum
Teq; minor solo:cunctas impellere gentes
Rursus in arma potes:rursusq; in fata redire

Sed opus uicto: nunc dicit qd respõderit põ. ut audiuit oẽs paratos esse facere qd uoluerit: dicit. n. ipsos laudauisse & cõmẽdasse uoluntatẽ eoꝝ sed tamẽ nil sibi his pollicitationibꝫ motus est: & ea potius uictori facere. Inqt. s. põ. Tu cæs. adhuc es iter stragẽ cæsoꝝ & reliqas pugnæ pficis: cũ põ. i potestate tibi rgna dimittat: & eos q parati erát ipsi sibi obedire: iubeat tibi officiũ pstare nõ sibi. In alto cumulo: i alta strage. Per uiscera patriæ. i. ciuiũ tuorũ. Populos donat. i. spõte terrarũ oĩum dominũ facit. Inde: a laryssa. Plurimaq; i sæuos: Quia populi deos tãq crudeles uocabãt: q uictoriã cæs. dedissẽt. Nũc tibi uera fides. i. cognoscis: qui nã sint ueri amici nã in felicitate uera amicitia nõ dignoscitur. Felix se nescit amari: idest nemo ueram amicitiã i felicitate cognoscere potest

Sed quid opus uicto populis aut urbibus i qt
Victori præstate fidem: tu cæsar in alto
Cædis adhuc tumulo: patriæ p uiscera uadis.
Ar tibi iam populos donat gener: aduehit inde
Põpeiũ sõipes gemitus lachrymæq; sequũtur
Plurimaq; in sæuos populi conuitia diuos
Nunc tibi uera fides: quæsiti magne fauoris
Contingit: ac fructus: fœlix se nescit amari:
Cæsar ut hesperio uidit satis arma natare
Sanguine parcendum ferro: mãibusq; suorũ
Iam ratus: ut uiles animas perituraq; frustra:
Agmina permissit uitæ: sed castra fugatos
Ne reuocent: pellatq; quies nocturna pauorẽ.
Protinus hostili statuit succedere uallo.
Dum fortuna calet dum cõficit omnia terror:
Nõ ueritus graue ne fessis: aut marte subactis
Hoc foret imperiũ: nõ magno hortãine miles
In prædam ducendus erat uictoria nobis
Plena uiri dixit: superest pro sãguine merces
Q uã mõstrare meũ ẽ neq; enĩ dõare uocabo
Q uod sibi qsq; dabit: cunctis en plẽa metallis
Castra patent: raptũ hesperiis e gentibꝫ aurũ
Hic iacet eoasq; premunt tentoria gazas
Tot regum fortuna simul magniq; cocta
Expectat dominos: propera præcedere miles
Q uos sequeris: quascũq; tuas pharsalia fecit
A uictis rapiuntur opes. nec plura locutus
Impulit amentes: auriq; cupidine cæcos
Ire super gladios. supraque cadauera patrum:
Et cæsos calcare duces: quæ fossa quis agger
Sustineat præcium belli scelerumque petẽtes

Quæsiti: pro acquisiti. Cæsar: Vt hesperio nũc redit ad Cæsarem dicẽs postq̃ uidit iam satis eos cæsos esse qui uictoriam suam impedire poterat: uidelicet senatores & principes ciuitatis: iussit militibus suis: ut multitudini parcerent: & a pugnãdo desisterent. Agmina: scilicet exercitus reliquias nocte: iussit eqtibꝫ: ut sine mora castra põ. irruperit. Parcendũ ferro: iam abstinendum esse a pugna: & esse parcendum manibꝫ suorum qui fatigati erant diuturna pugna. Viles animas. s. reliquias. Frustra peritura: uidelicet in quibus nullum momentum uitæ consisteret. Sed castra fugatos ne reuo. sed metuẽs cæsar: ne se in castra pugnaturi rciperent. Pellatq; quies nocturna pauorem: uidelicet ne iterposita nocte uicti sperare incipiant. Fortuna: scilicet secunda. Calet: feruet. Dum conficit omnia terror: quia terrorẽ ipso perculsi hostes fugiebant. Ne fessis: rddit rationem: quare non timuit: ne fatigati milites hoc iperiũ grauiter subirent quia sciebat hoc libenter esse facturos: quia ipsis castra hostium diripienda permisit: non opus igit erat hortamine. Victoria nobis: idest iam sumus uictores: sed reliquum ẽ: ut pmia uictoriæ q̃ratis. s. ut castra hostiũ irrũpatis

Plena: itegra. Supest p sãguie merces: nũc nihil restat uobis: nisi: ut pmiũ uictoriæ capiatis. Meũ ẽ. i. ad me ptinet mõstrare mercedẽ: uestrũ ãt ẽ accipere

Neque enim: nolo hoc in muneris loco ponere: sed sibi quisque diripiat quæcunque placuerint. Donare: idest hoc donum esse. Cunctis metallis: idest omni ære auro & argento. Raptum hesperiis: idest omne aurum quod deuictis regibus in hesperia tulerat pompeius. hoc est aurum hispanaꝝ gentium. Premunt: idest claudunt: nam in tentoriis pompeii orientales diuitiæ positæ sunt & occidentales: nam i hispania Sertoriũ debellauit: & inde magnas diuitias adduxit. Eoas gazas: nam populos orientales deuicit scilicet armeniam & indiã quæ sub imperio Tigrannis: & Mitridatis fuerant

Tot regum fortuna: Currite inquit in hostes: quos effudistis: ut anteueniatis eos: & in potestate uestra raptum aurum atque argẽtum iure belli omne diripiatis. Fortuna: diuitiæ. Tot regum: scilicet quos pompeius deuicit. Expectat dominos: scilicet uos o cõmilitones. Pharsalia. i. uictoria pharsalia. Sic milite iusso: ostendit nullam maiorem militibus adhortationem fieri posse: q̃ ut castra ipis diripienda permitteret. ergo nullo metu: nullo periculo retineri potuerunt: quin amentes aurique cupidine cæsi ferrentur per strata cæsorum corpora. Sic: Videlicet permittendo castra diripi. Cæcos: Incõsideratos. Quæ fossa quis agger: Quasi dicat nulla munitio tam uallata esse potest: quæ arcere possit præmia uictoriæ petentes. Scelerumque petentes: Scilicet suorum omnium.

Quanta fuerit mercede nocentes:pro quanta mercede commiserint paricidia. Inuenere quidem thesauros:plusquam credit possit ingentes:ueruntamem cupiditatem eorum explere non potuerunt.ꝙ uid licet oĩa ipsis Cæ.ꝓmiserat. Massæ:auri & argẽti:massa significat moles quædã rudis. Cõgestæ:nõ cõflatæ:sed solidũ aurũ & argẽtũ inuenere. Spoliato mũdo.i.ex oĩ pte orbis debellati & spoliati. Insũptus bellorũ:qđ aurũ secum attulerãt:ut possent stipendia militibꝫ soluere. Nõ repleuit. nõ satiauit. Quicqd fodit hyber: ordo est tamẽ putabũt milites cæ.hoc scelus uenisse puo. Vt: ꝓq̃uis rapiant qcqd &c. Hiber populus: nã in hiberia sũt loca: unde fodit̃ aurũ.

Scire uolunt quãta fuerint mercede nocentes:
Inuenere quidem spoliato plurima mundo
Bellorum i sumptus congestæ põdera massæ
Sed non implerunt cupientes omnia mentes
Quicqd fodit hiber:qcqd tagus extulit auri:
Quodque legit diues sũmis ariaspus harenis
Vt rapiant paruo scelus hoc uenisse putabunt
Cum sibi tarpeias uictor desponderit arces.
Cum spe romanæ promiserit omnia prædæ
Decipitur quod castra rapit capit impia plebes
Cespite patritio somnos:uacuumque cubile
Regibus infandus miles premit: inque parẽtũ
Inque toris fratrũ posuerunt mẽbra nocentes.
Quos agitat uesana quies:sõnique furentes
Thessalicam miseri uersant in pectore pugnã
Inuigilat cũctis sæuum scelus: armaque tota
Mẽte agitãt:capuloque mãus absẽte mouẽt:
Ingemuisse putem campos: terramq; nocẽtẽ
Inspirasse animas infectumq; aera totum
Manibus: & superam stygia formidĩe noctẽ
Exigit a meritis:tristes uictoria pœnas
Sibylaq; & flãmas ĩfert sopor: ũbra perẽpti
Ciuis adest sua quęque premit terroris imago
Ille senum uultus iuuenum uidet ille figuras:
Hunc agitant totis fraterna cadauera somnis.
Pectore in hoc pater est: oẽs in cæsare manes
Haud alios nundum scythica purgatus ĩ ara:
Eumenidum uidit uultus pelopeius horestes.
Nec magis attonitos animi sensere tumultus

Tagus: fluuius. Extulit.s.euomẽdo aurãs harẽnas: Arimaspus: alius fluuius iter scythas efflués circa Clithelon:ubi gẽs ẽ unocula:ut refert Solinus. Venisse: ꝓ uenditũ eẽ. Cũ spe ro.predæ: : qa ita eis sperare iusserat si põ.uicisset:ut urbẽ romã diripiẽdã pmitteret. Decipit̃:iõ miles uidet̃ decipi cũ ro. ꝓmisserit:nũc castroꝝ tantũmodo diuitias diripiẽdas obiecerit. Capit ĩpia plebes: cũ indignatione dicit gregarios milites occupasse cubilia senatorũ. Cespite patricio:ubi antea patricii uiri requeuerant. Premit.s.corpore suo. Vacuũ.s. regibus occisis: Inq; parẽtũ:& filii ẽt ĩ cubilibꝫ pentũ.Parentes filiorũ:& fratres fratrũ iacuerunt quos ãtea in pugna occiderãt. Quos agitat: Hi soli inqt uidebant scelera quæ ppetrauerãt. Sõniq; furẽtes: eumẽides ẽt dormiẽtibꝫ obseruabãt:ut qetẽ illã plenã turbatõis agitarẽt. Vesana:plena ĩsaniæ. Agitat: turbat. Versant: uoluũt ĩ pectore inuigilat sæuum scelus. Obuersat̃:ante oculos eoꝝ. Agitãt: idest cogitãt arma Capuloq; manus:& dormiẽtiũ manu mouebãt tãq̃ pugnãtiũ. Capulo:idest ẽse ps ꝓ toto. Putes ꝓ putares. Inspirasse: emisisse. Infectũq; aera:ũbris mortuoꝝ. Et noctẽ: scilicet eẽ ĩfectã. Superã.i.noctẽ quæ ĩ hemisperio ẽ. Stygia formidine.i. stygiis ũbris. Exigit a meritis: hæc cã erat ꝙ uictoria ipsa pœnas sumebat a uictoribꝫ. nã qa ĩpia fuerat: ideo agitabat̃ furiis. A meritis.i.q pœnas meruerãt occidendo:alii pratres: alii fratres. Sibyla: eumenidũ murmura. Flãmas:scilicet ipsaꝝ eumenidũ:quæ ĩferre uidebant̃ faces cũ sibylis. Vmbra.i.anima ciuis:quem occiderat ãtea oculos errabat eoꝝ. Suaq̃que premit:unicuiq; imago terroris ante oculos uagabat̃. Ille senum:sicut occiderãt:alii senes: alii iuuenes:alii in oculis erant dormientium. Totis sõnis:tota nocte. Fraterna: scilicet fratrum cadauera quos occiderant. Omnes in Cæsare manes: ut pote in auctore malorum omnium. Haud alios: ꝑ similem ostẽdit quomodo tota nocte agitati sunt dormientes milites: non aliter inquit:q̃ cum furorem Bacchus in aliquem immittit: aut Horestes cum occisa matre ipsum secutæ sunt furiæ quacũque ibat. Nam Pentheus postquam a suis mœnibus Bacchi sacrificia relegauit: misit satellites suos:Vt illum ambigerent:qui quum non redirent: ipse profectus est. Tunc furorem Agaue matri & Autonoæ materteræ suæ immisit Bacchus: ut crederent ipsum pentheum esse aprum: & insecutæ thyrsis tandem eum occiderunt. Mater uero eius Agaue per mediam turbam ouans filii caput gestabat. Nondum purgatus in ara: Quia ad aram uenerat Dianæ: ubi tandem purgatus est in thaurica regione in scythia: cuius antistes erat soror Ephigenia: quæ immolata fuerat Dianæ: in cuius locum Dianam ceruam subiecit: deinde simulacrum Dianæ una cum sorore Ephigenia detulerunt in græciam magicis carminibus post debellatam Troiam. Horestes pelopeius: idest Originem a pelope ducens: nam pelops genuit Atreum & Thiestem. Atreus genuit agamemnonem & Menelaum, ex agamemnone natus est Horestes. Sensere: a libero patre.

Cum fureret pen. Scilicet contra deum: & eum afinibus ſuis abigeret. Hunc omnes: Singuli ſingulos uidebant aut ultrix uiſura dies aut gladii illi oberrabant oculis ipſius Cæſaris: quos deinde paſſus eſt in ſenatu cum occiſus eſt: & confoſſus trigintaquinque uulneribus. Stringente ſenatu: Scilicet coniuratione Bruti. Heu quantum pœnæ: Superius rationem attulit cur cladem illam æquiori animo ferre debebat pompeius: nunc autem cauſas affert cur miſerior ſit Cæſar cum in mentem uenerit: ꝙ tantorum malorum cauſa auctor extiterit. Heu: Commiſerantis eſt interiectio. Miſeros: ſcilicet cæſaris. Mens conſcia: ſcilicet tot admiſſorum ſcelerum & cædiũ quas pauloante milites perpetrauerant ipſo concitate. Donat: affert. Styga pro ſtygia: ideſt inferos: nam illi præponebant inferos quo poſtea ipſe deſcenſus erat. Manes: ſcilicet cæſorum animæ quæ ſibi dormienti obuerſantur. Pompeio uiuẽte: id enim erat quod Cæſarem dolore maiori afficeret. Omnia paſſo: Quamuis tota nocte perpeſſus eſſet Cæſar mala omnia ſupradicta: magna animi perturbatione cogitando: quæ ipſe mala perpetrauerat tamen cum lux: facta eſſet præletitia oculos a pharſalia remouere non poterat ꝙ aduerſarios proſtratos uideret. Poſtquam clara dies pharſalica dãna retexit: Aperuit. Nulla loci facies reuocat fe. ar. Quantumlibet terra & execrabilis eſſet deformitate loci: multitudine cæſorum: tamen oculos a theſſalia non reuocabat. Reuocat: remouet. Feralibus: ubi feralia ſcelera commiſſa fuerunt.

Cum fureret pentheus: aut cũ deſciſſet agaue:
Hũc omnes: gladii: quos aut pharſalia uidet:
Aut ultrix uiſura dies ſtringente ſenatu.
Illa nocte premũt: huc infera mõſtra flagellãt
Heu quãtum miſero pœnæ mẽs cõſcia donat
Quod ſtyga: ꝙ mães iſeſtaque tartara ſõniſ
Pompeio uiuente uidet: tam omnia paſſo.
Poſtquam clara dies pharſalica dãna retexit.
Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos cernit propulſa cruore
Flumina. & excelſos cumulis æquantia colles
Corpora: ſidentes in tabem ſpectat aceruos.
Et magni numerat populos: epuliſque parat̃
Ille locus: uultus ex quo facieſqꝫ iacentum
Agnoſcat: iuuat æmathiam non cernere terrã
Et luſtrare oculis campos ſua clade latentes.
Fortunamqꝫ ſuos ſuperos in ſanguine cernit
Ac ne læta ferens ſcelerum ſpectacula perdat.
Inuidet igne rogi miſeris: cæloque nocenti
Ingerit æmathiam: non illũ pœnus humator
Conſulis. hæc lybica ſuccenſæ lampade cãnæ
Compellunt hominum ritus ut ſeruet ĩ hoſtes

Cernit propulſa cruore flumina: Videt flumina mulitudine cædium inflata: quia tantus erat cæſorum cruor effuſus: ut ipſa etiam flumina creſcerent. Et excelſos cumulis æquantia colles: uidet etiam ſtragem: & ſtruem corporum adeo ſublimem: ut comparari poſſet montibus. Aceruos cumulos cæſorum. Sidentes: poſitos: In tabem: ĩ cædem ſuorum. Et magni numerat. p. & numerãdo lætabatur: Epuliſque paratur ille locus: ut quaſi ſpectaculum ante oculos haberet cæſorum militũ dum epularetur. Ex quo: ſcilicet loco. Vultus facieſque: Aliquid inter ſe differunt. nam facies proprie eſt naturalis cuiuſque habitus: Vultus autem eſt qui pro uoluntate mutatur. Iuuat: ſcilicet Cæſarem. Non cenere terram: ꝙ operta eſſet ſtrage cæſorum. Luſtrare: ideſt ſuſpicere. Sub clade latentes ideſt ſub cæde: nam cladem pro cæde poſuit.

Fortunam: ſcilicet ſuam ſecundam. Superoſque ſuos: ideſt ſibi propitios.. nam ex eo ꝙ tantam cladem ipſe cum militibus ſuis perpetrauerat: intelligebat deos ſibi propitios eſſe. Ac ne læta ferens: Et tantam ex cæde letitiam capiebat: ꝙ nec cæſorũ quidem corpora ſepeliri permittebat: ut diutius oculos paſceret. Scelerum: ſcilicet eorum qui ſcelere occiſi fuerant. Miſeris: ſcilicet occiſis. Inuidet igne rogi: Notanda eſt hæc conſtructio inuideo tibi hac re: quæ rariſſima eſt: quam nuſquã me memini legiſſe: niſi apud Lucanum: nam dicimus inuideo tibi hanc rem. Igne rogi: ideſt non permittebat eos ſepulturæ mandari. Cœloque nocenti: ideſt infecto: nam tum demum nocens eſt cœlum: cum infectus eſt aer. Non illum pœnus: Immanior inquit eſt & crudelior Cæſar q̃ Hannibal: nam noſtris conſulibus ſepulturam non negauit: quod nunc ciuibus ſuis fecit. Humator: ſepultor. Conſulis: Vel pauli emilii apud Cannas trucidati: cuius corpus diu quæſitum quantum in ipſo fuit ſepulturæ mandauit. Aut certe Marcum Marcellum conſulem dicit: qui dux in brutis: dum auidus pœnorum conatus inueſtigaret: dum conſilia ſperneret: occiſus eſt: cuius corpus legiptimo iure Hannibal extulit & unico ſagulo: & corona etiam donatum laurea rogo ſuperimpoſuit. Lampade quia: omnia corpora romanorum cæſa apud cannas ſecundum Liuium: quæ quinquaginta milia fuiſſe dicuntur: iuſſit comburi & ſepulturæ omnia mandari. Compellunt geminum ritus: etiam crudelium ducum populi romani inimicorum. Ritus: ideſt mores: nam mos eſt non inuidere ſepulturam hoſti.

Sed meminit nondũ saciata cædibus ira
Ciue esse suos: petimus non singula busta
Discretosq; rogos unum da gentibus ignem
Non interpositis urantur corpora flammis.
Aut generi si pœna iuuat: nemus extrue pindi
Erige congestas œtheo robore syluas.
Thessalicam uideat põpeius ab æquorẽ flãmã
Nil agis hac ira: tabes ne cadauera soluat
An rogus: haud refert: placido natura r̃ceptat
Cuncta sinu finemq; sui sibi corpora debent.
Hos cæsar populos: si nunc non usserit ignis
Vret cum terris: uret cum gurgite ponti.
Cõmunis mundo superest rogus: ossib⁹ astra
Mixturus: quocunq; tuam fortuna locabit.
Hæ quoq; eunt animæ: non altius ibis ĩ auras
Non meliore loco stygia sub nocte iacebis.
Libera fortunæ mors est: capit omnia tellus
Quæ genuit: cælo tegitur qui non hẽt urnã
Tu cui dant pœnas in humato funere gentes
Quid fugis hãc cladẽ? q̃d olẽtes d̃seris agros
Has trahe cæsar aquas. hoc si potes uterẽ cælo:
Sed tibi tabentes populi pharsalica rura
Eripiunt camposq; tenent uictore fugato.
Non solum hæmonii funesta ad pabula belli
Bistonii uenere lupi: tabemq; cruentæ
Cædis: odorati pholoen liquere leones
Tunc ursi latebras: obsceni tecta domusq;

Sed meminit nõdũ: Bis ĩtelligit̃ nõdũ: q̃a nõdũ expleta erat ira Cæ. iõ oblitus erat ciues suos eẽ. Petius nõ sigula busta: sub p̃sona sui ĩducit loq eos q cæsi fuerãt: & sepultura ꝓhibiti: q̃si ipsi ita loquant̃: non est magnũ q̃d petimus o Cæ. nã si id petereũs: ut singuli sigulos rogos cõburerẽt: fortasse laboriosius tibi uideret̃. At uero ut oĩum n̄rum corpora uno rogo extructo cõburant̃: petius. Bustũ d̃r q̃si cõbustũ: & proprie d̃r cadauer cũ ẽ cõbustũ: Discretos: sepatos. Gentib⁹. s. occisis. Nõ ĩterpositis. i. sepatis: sed i unum cõburant̃. Aut grauis se. p. aut si facis hoc ut maiorẽ dolorẽ põ. cõmoueas. Iube oẽs cæsos in excelsũ cacumen p̃idi aut oethæ mõtis efferri: & ibi oẽs cõburi ut ex ipso mari p quod nauigat põ. flãmã uideri possit hoc pacto põpeii dolorẽ augebis. Extrue. s. in unam cõgeriẽ. Nemus. i. siluã. Pindi: montis thessaliæ: permagnus ad arcton macedonũ partẽ habet: ut ait Strabo libro nono. ad occasũ autẽ perebos: homĩes metanastas. i. nugatores cõtinet ad meridiẽ uero dolopas. Oetheo mõtis. Nil agis hac. i. q̃ iratus nolis cæsos sepeliri. nã si rogus unus humano labore structus nõ cõburet eos: certe extrema illa flãma qua oĩs mundus igne p̃ibit comburent̃ & te fuito. Tabes an rogus. h. refert: & nihil refert: an sua ipsorũ cadauera corruptione soluant̃: an dimittant̃ solui ĩ cineres. Placido natura r̃ceptat cuncta sinu: naturale est ut q̃cq̃d nascit̃ ẽt soluat̃: & oẽ compositũ ĩ sua principia p̃ueniat. Hos cæsar populos: Si nõ nũc certe tũc cõburent̃ cũ ignis oĩa corripiet ĩ extremo die. Vret. s. ignis: nã ẽt philosphi uolunt naturali quadam ratione fore ut oĩs mundus ignescat: sicut Cicero dicit &c. Astra: q̃a ignis ille terrena oĩa & cœlestia cõsumet. Mixturus quocũq;: ad quẽcũque exitũ ueniat anima tua: memento ẽt horũ animas uenturas: nam & tu moriturus es. Quocunq; idest ad quemcunq; exitum. Quia: non altius ibit tam & si assentatores dicturi: sicut animam tuam ĩ cælum ascendisse: & couersam esse in sydus cæleste. ut Virgilius. Ecce dionei processit Cæsaris astrum. Altius: q̃ horum animæ. Non meliore loco. s. q̃ illi iacebunt. Stygia nocte. Stygem transbiis: sicut alii: & fortasse profundius quia malorum omnium causa fuisti. Stygia: infernali. Libera fortunæ mors est. Non enim mors fortunæ subiacet: sed quæcunque ipsa noluerit: faciet. Capit omnia tellus: Nam ex terra omnia nascunt̃: & in terram redeunt. Cælo tegit̃: nam cælum est sepultura omniũ. Vrnam: idest sepulturam. Tu cui dant pœnas: pergit poeta ostendere quod cœperat. s. cæsarem ipsũ: q̃uis uictorẽ: tamen in deteriori conditione esse: q̃ pompeius nam ipse qui iussit cæsorum corpora insepulta iacere: fugatur a mortuis & ab his quos occidi iussit: q̃ uidelicet inhumati iaceant: ab his: qui occisi sunt: has dat pœnas: q̃ tetrum odorem eorum sustinere non possit: sed fugere cogatur. In humato funere: non. n. genus pœne est q̃ eos sepeliri prohibes. Olentes: fœtidos. Has trahe cæ. aquas: Persiste inquit in emathia si potes: sed non poteris nam ab his quos occidisti fugaberis: cum uiui te fugare nequiuerint. Thrahe: bibe. Has aquas: Quæ in emathia nascuntur. Cælo: aere. Labentes: corrupti. Tenent uict. quia fugabant uictorem cæ. Nec solum hemonii: nunc commiserationem utitur ostendens id cæsaris immanitate factum esse: ut cæsorum corpora a lupis leonibus aliisque feris & alitibus dilaniarentur: & esse facta alimenta ferarum: & est indignatio contra Cæsarem: quamuis sit & commiseratio cæsorum. Que: pro sed. Leones odorati: pro odoriferis qui odorem sequuntur. Bistonii: idest thraces. Ad pabula: idest furores cædis ubi multi iacebant in campis. Pholoem: Montem thessaliæ. Canes domestici. Latebras: nam e cubilibus suis ursi ad cadauera dilanianda uenerunt. Obscœni tecta domusque: Quia uidelicet ad humanas carnes dilacerandas uenerunt.

Et quicquid nare ſagaci: id eſt omne genus ferarum quod ſagacitatem narium habet ad hæc pabula concurrerunt. Quicquid: ſcilicet ferarum & alituum ſcilicet uenit. Sagaci: odoriſeca. unde ſagaces canes dicuntur odoriſeci. Non ſanum: id eſt infectum & declarat. Motumque: id eſt turbatum & commotum. Iamque diu uolucres: iam pridem ſecutæ bella ciuilia ueniunt: & quæ uolucres ſint dicit. Voſq; nilo: O grues inquit quæ thraciam: id eſt ſcythiam mutare ſoletis ægypto: quia ſtrimonem flu. thraciæ ſuperueniente hyeme deſeritis: & in ægyptum melioris auræ tranſitum facitis hoc uero tempore tardiores in egyptum tranſitis detentæ: uidelicet ad illecebras cadauerum. Mutare ſoletis. t. h. ſunt enim quædam aues quæ aeris temperiem amant: ſicut hyrundines: & grues tempore æſtatis in frigidioribus locis habitant: ſed ſuperueniente hyeme in tẽperatioribus. &c. Threicias hyemes: id eſt hybernum tempus thraciæ. Nilo: id eſt egypto: quia in aquis habitant grues. Ad molem auſtrum: id eſt ægyptum: nam per uentum ſignificauit regionẽ. eſt eſt enim auſter uentus meridionalis: ubi ſita ẽ egyptus. Nunquam ſe uulture: id eſt nunquã ſe ãtea uiſi ſunt tot uulturum greges. nam uultur auis eſt carnibus humanis ueſcens. Induit: impleuit. Pẽnæ: id eſt plures aues pars pro toto. Omniſq; cruenta: Et in arboribus ſidentes aues fruſtra cadauerꝝ roſtro geſtabãt equibus cruor effuſus arbores cruẽtabant. Alite: de alite cruenta ſtillauit. Roribꝫ ſan. id eſt guttis ſanguineis. Sæpe ſup uultus: hoc etiam ſæpius contigit: ut membra cadauerũ q̃ de roſtro auiũ caderent: in caput cæſaris & militũ ſuoꝝ ruerent: & non nuuqnã etiam ſigna cruentarent. Tabes: quæ iam cruor eſſe deſierat. Membraq; deiecit: quia diutius ſuſtinere non poterat unguibꝫ membra in capita militũ cadebant. Omnis populus: id eſt integra corpora multitudinis cæſæ. nõ ſunt omnia corrupta: ſed pars eorum in alituum & ferarũ nutrimenta trãſiere. Ad oſſa: id eſt ad corruptionẽ. Quæ: pro ſed. Diſcerptis: dilaniatis. In feras: in nutrimenta feraꝝ. Non intima. c. u. Et aues iam ſaciatæ uſq; ad faſtidiũ parũ admodũ guſtabant reliquã uero partẽ relinquebant intactã. Deguſtabãt artus: mẽbra tantũ: reliquã uero ptẽ nõ. Sol. id eſt calor oĩs & longitudo tẽporis in cinerẽ conuertit. Nymbi: pluuiæ. Dies: tẽpus. nã dies fœ. genere tẽpus ſignificat. Reſolutã. ſ. in cinerẽ. Theſſaliæ infœlix. Nũc inuehit̃ in ipſã æmathiã: hãc omni ſupplicio dii irati dãnarũt: ut ea oĩa cæſoꝝ corpora ſuſtineret: & reſoluta corpa ipſã macularent: ut ibi nihil naſci poſſet non cruore fœdatum hoc inquit tibi magno aliquo ſcelere contigit: ut una potiſſimũ idonea hẽreris: in q̃ tot cædes cõmitterẽtur. Nã ẽt ſi diu & æuũ durabit tamẽ nulla ipius uetuſtas hãc tibi maculã obolere poterit. Tot mortibꝫ. i. tot cæſoꝝ uiroꝝ. Quod ſufficit æuũ. i. q̃ tãta ſæculoꝝ ac tẽpoꝝ lõgitudo eẽ poterit: ut obliuiõi tradat̃ hoc nefas qđ ĩ te cõmiſſũ ẽ. q. d. nullũ. Immemor uetuſtas. i. q̃ obliuionẽ ĩducit. Demet. d. uidelic& ne his dãnis uituperis ab oĩbꝫ. Quæ ſeges. ſ. naſcet̃ in agris ſuis q̃ nõ redoleat cruorẽ cæſoꝝ. q. d. nulla. Decolor. i. deformis. Quo nõ. q. d. ĩ oĩ uõer. Violabis: quocũq; uomer̃ araberis ſẽp nomis oſſa ſemiſepulta feriet: ita ut mães cuiꝫ illa fuerit quodãmõ lædãt̃ ab agricolis. Ante. n. u. i. anteq̃ obliteret̃ pria cædes ĩ te facta o Theſſalia Altera cædes ſupuẽiet belli ciuilis. ſ. q; Octauiãus & Antoniꝫ ab una pte: & Brutꝫ & Caſſiꝫ ex altera: bella ciuilia r̃nouabũt. Sceleriq;. ſcđo: uix prius hic cruor adhuc ſiccatꝫ erit: cũ nouus cruor iteꝝ fũdet̃. Oĩa maioꝝ: dicit. n. nõ uniꝫ: aut alteriꝫ ciuitatis populos ibi iacẽr ĩ ſepultos: ſꝫ tot rõanoꝝ milia q; nuſq̃ ſepulta iacẽt. Nec ſi iqt oĩa rõanoꝝ ſepuchra euellãt: & eoꝝ oſſa q̃ ĩ his cõdita ſt̃ eruãt: nũeꝝ æq̃re nõ poteſt eoꝝ q ĩ theſſalia iacẽt uſq; ad eũ locũ tamẽ plꝫ cieꝝ arat̃. &c. ſupplet̃. n. tamẽ. Licebit. ꝓ quis. Ver. i. euertamꝫ. Buſta. m. Sepulchra antiquorum.

Deſeruere canes: & quicquid nare ſagaci
Aera non ſanum: motumq; cadauere ſentit
Iamq; diu uolucres ciuilia caſtra ſecutæ.
Conueniunt. uos quæ nilo mutare ſoletis
Threicias hiemes: ad mollem ſerius auſtrum.
Iſtis aues nunq̃ tanto: ſe uulture cælum
Induit aut plures preſſerunt aera pennæ.
Omne nemus miſit uolucres: omniſq; cruẽta
Alite ſanguineis ſtillauit roribus arbor.
Sæpe ſup uultus uictoris & impia ſigna
Aut cruor aut alto defluxit ab æthere tabes.
Membraq; deiecit iam laſſis unguibus ales
Sic quoq; nõ omnis populus peruenit ad oſſa:
Inq; feras diſcerptus abit: non intima curant
Viſcera non totas auidæ ſorbere medullas.
Deguſtant artus latiæ pars maxima turbæ.
Faſtidita iacet: quam ſol nimbiq; dieſque
Longior æmathiis reſolutam miſcuit aruis.
Theſſalica infœlix: quo tanto crimine tellus
Læſiſti ſuperos: ut te tot mortibus unam.
Tot ſcelerũ fatis premerẽt? quod ſufficit æuũ
Immemor ut donet belli tibi damna uetuſtas?
Quæ ſeges infecta ſurget: non decolor herba
Quo non romanos uiolabis uomere mãnes?
Ante nouæ uenient acies: ſceleriq; ſeccundo
Præſtabis nondum ſiccos hoc ſãguine cãpos:
Omnia maiorum uertamus buſta licebit:

Stâtes tumulos:uidelicet monuměta q̃ nondũ uetuſtate corruerũt. Et.ſ.euertamus ea buſta q̃ iã ruere cœperit ĩ natis radicibus caprifici:ubi naſci ſolet uu.el ſigaro ſaluadego. Effudere: Aperuerũt. Suas ur. ubi cõditi fuerũt. Vinctis compagibus:ſolutis iũcturis q̃obrem. Radice uetuſta.ſ.arboris caprifici: quæ eſt cauſa ut monuměta aperiantˀ. Ruricolis dentibus: dens ruricola nil aliud eſt:niſi dens uomeris. hic & hæc ruricola diciť. Nullus ab æmathio:Senſus eſt:adeo deteſtabilis fuiſſet æmathia: ſi nunq̃ alibi geſta fuiſſent bella ciuilia:ꝙ nemo ibi habitaret:nemo ſereret:nemo araret:ſed eſſet oĩo deſtituta ab humano cultu nõ aliter:quã torrida:aut frigida zona:ſed quia nõ ibi ſolũ:ſed alibi geſta ſunt bella ciuilia:iõ nõ adiudicata eſt nocẽs.Ordo uſq; ad eũ locũ ſi nõ prima nefas belli:&c. Terram:appo. Buſtũ populi romani:Quia ſepulchrũ uere romani populi appellari potes. Vmbraꝝ cãpos.i.manes mortuoꝝ Dumeta: ꝓprie ſunt loca ſpinoſa & arrida: ubi paſcere ſolẽt capræ & greges. Permittere:Cõcedere. Vellere:paſcere herbã. Nuda: ſpoliata fructu Ignota.ſ.gẽtibus:qa nemo hĩtaret. Impatiẽs limite:torridæ zonæ. Vel glacie.i.frigidæ zonæ:quem admodũ hic nemo hĩtare poteſt ꝓpter nimiũ calorem.illic propter nimiũ frigus.ita & hic nemo habitaret:ſi tu fuiſſes nõ prima:ſed ſola. Terras odiſſe nocẽtes:Vbi tãtus romanoꝝ cruor effuſus eſt ſed nũc nõ licet:qa nõ uno loco tantũ:ſed in multis regionibus romanoꝝ ſanguis ſparſus ẽ:qa qcqd multis peccať inultũ eſt. Premittis:damnatis:& damnando totũ orbem abſoluitis. Heſperiæ clades: Hæc oĩa loca ubi fuſus ẽ romanoꝝ cruor fecerunt: ut æmathia uidereť eſſe abſoluenda. Heſperiæ clades propter Gn.pom. quem una cũ exercitu ſuo Cæſar ĩ Hiſpania deleuit. Flebilis unda pachini: Vbi Agrippa auſpiciis Auguſti cæſaris Sextũ pom. magni pom.filiũ deuicit. Et mutina: Vbi auguſtuſ hyrciꝰ & Pãſa uicerũt.M.Antoniũ & multis romanoꝝ cæſis ipſũ ab obſidiõe remouerũt. Mutinæ: ubi cõſules letali uulnere ſauciati ſũt. Et Leucas: ꝓmõtoriũ Epyri:ubi Octauianuſ Antoniũ & Cleopatram bello nauali deuicit:& ibi etiã multa milia romanoꝝ perierũt hæc oĩa feceř. Puros.i.inocẽtes

Et ſtãtes tumulos:& qui radice uetuſta
Effudere ſuas uictis compagibus urnas.
Plus cinerum hemoniæ ſulcis telluris aratur.
Pluraque ruricolis feriuntur dentibus oſſa.
Nullus ab æmathio religaſſet littore funem
Nauita:nec terram quiſq̃ mouiſſet arator.
Romani buſtum populi fugerentque coloni
Vmbrarũ campos:gregibus dumeta carerẽt
Nulluſque auderet pecori permittere paſtor.
Vellere ſurgentem de noſtris oſſibus herbã
Ac uelut impatiens hominum uel ſolis iniqui
Limite uel glacie:nuda atque ignota iaceres:
Si non prima nefas belli:ſed ſola tuliſſes.
O ſuperi liceat terras odiſſe nocentes.
Quid totũ præmittis qd totũ abſoluitiſ orbẽ
Heſperiæ clades:& flebilis unda pachini.
Et mutina & leucas puros fecere philippos.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER VIII.

i IAm ſuper herculeas fauces.
nemoroſaque tempe

Incipit Octauus Liber Lucani.

i IAM ſuper herculeas fauces nemoroſaq; tempe.Hic liber Octauus hæc cõtinet.primũ qdem pom.profectionem in inſulam Leſbon ubi Corneliã depoſuerat.Deĩde cõcionẽ pom.hĩta in Cicilia:ubi ꝑs maior ſenatus cõuenerat:cuius ſentẽtia erat ut ſe cõferret in ꝑthiã: & Parthoꝝ regẽ uires extollens contra cæſarem cõcitaret.Huic ſentẽtiæ aduerſatus eſt lentulus: & orationnem habuit romano conſulẽ dignam & in ſententiam eius ſenatuſconſultum factum eſt:ut ſe in egyptũ recipet deĩde ẽt narrať qũo põpeius poſtq̃ ĩ egyptũ uenit iubẽte ptolemeo ꝑſuaſu Fotini & Achillæ obtrũcatus ẽ poſtrẽo cõtinet ſepulchꝝ põ.cuius cadauer Codrus ĩuentũ rogo ſupimpoſuit ac ſepulturæ mãdauit. Iã ſup:deſcribit qũo põ. poſtq̃ a theſſalia diſceſſit fugiẽs metuebat ſtrepitũ oẽm:ſciebat.n.mortẽ ſuã a cæſař plurimũ ďſiderari Ordo ẽ uſq; ad eũ locũ magnꝰ agẽs &c. Sup hercu. fauceſ.i. terras & ꝑ fauces olympi mõtis & oſſæ.nã ſicuti ĩ fabulis legiť:& tamẽ hiſtoria fuit.Hercules cũ uẽiſſet ĩ theſſaliã:& uideret mõtibꝰ circũdatã uallẽ ingẽtẽ q̃ aquã ſurgẽtẽ cõtineret:adeo ut lacũ feciſſe uidereť cognouit ſi locus ille ũdis euacuatꝰ eẽt maximã ibi fertilitatẽ futurã:itaq; diſcidit olympũ ab oſſa atq; effuſa aq̃ ẽ:& ĩde diuerſa flumĩa ďriuata:quoꝝ noĩa ſupiꝰ ďſcripſit:q̃ ꝑte igř Hercules olympũ ab oſſa diſcidit:hãc fauces herculeaſ appellabat. Nẽoroſaq; tẽ.epexegeſiſ ẽ eiꝰ qď dixit fauceſ herculeaſ:ĩ æmathia.n.locus ille nõ fertilis tãtũ ſz amœniſſimꝰ fcũs ẽ Ne.q; t.loco amœna uidelic& ũbroſa & opaca.ũde ubi abũdãtia uẽit arboꝝ tẽpe appellať & ẽ græca ďcliatõ:ſed latĩ tãtũ utũť tribꝰ caſibꝰ pluralis nũeri:uiďlic& ntõ actõ & utõ ta tẽpe uertiť ĩ ita & ẽ craſſiſ qa lřa nõ ſeruať & ita lřa apď græ.idẽ ẽ qď e lõga apď latioſ:nã græci dicũt tipi noſ tẽpe

Dispendia id est uastas longitudines. Hemoniæ siluæ:quia silua thessaliæ magna est & longa. Cornipedem: equumquod corneos pedes habet.Exhaustum:defectum cursu. Stimulisque negātem:quia iam supposita calcaria sentire non uidebatur prænimia lassitudine. In certa fugæ uestigia turbat: Hoc omnino faciebat pompeius:ne loquerentur uestigia sua & ipsum deprehenderent: nunc hucnunc illuc circumagebat equum. Implicitas errore uias:uidelicet ut errorem sequentibus iniiceret. Pauet ille fragorem:Strepitum omnem:& comitum suorum.

Hæmoniæ deserta petens dispendia syluæ.
Cornipedē exhaustū cursu stiulisq; negātem
Magnus agēs:incerta fugæ uestigia turbat
Implicitasq; errore uias:pauet ille fragorem.
Motorum uentis nemorum cōitumq; suorū
Q ui post terga redit trepidūq; laterīq; timētē
Exanimat quanuis summo de culmine lapsus
Nondum uile sui precium scit sanguinis esse.
Seque memor fati:tantæ mercedis habere.
Credit adhuc iugulū:quantū pro cæsaris ipse
Auulsa ceruice daret:deserta frequentem.
Non patitur tutis fatum cælare latebris:
Clara uiri facies:multi pharsalica castra
Cū peterent:nondum fama prodente ruinas
Occursu stupuere ducis uetigine rerum
Attoniti cladisq; suæ uix ipse fidelis
Auctor erat grauis ē magno quicūq; malorū
Testis adest cūctis ignotus gentibus esse
Mallet:& obscuro tutus transire per urbes
Nomine sed pœnas longi fortuna fauoris
Exigit a misero quæ tanto pondere famæ
Res premit aduersas: fatisq; prioribus urget.
Nunc festinatos nimium sibi sentit honores
Actaq; lauriferæ damnat syllana iuuentæ
Nunc & coricias classes:& pontica signa

Nemorum:siluarum quæ uentis agitabātur. Qui scilicet: fragor Redit:id est sequitur pompeium Laterique timentem:id est saluti suæ ne a latere & a regione aliquis īuaderet. Quamuis summo de culmine:quamuis inquit aduersa fortuna illum de summo gradu deiecerit: tamen sit magno pcio a cæ.captū iri mortē suam. Lapsus.Ceciderit. De culmine:de summo dignitatis gradu. Nondum uile:immo esse pciosum. Seq; memor fati.i.pristinæ fortunæ nō dubitat ꝙ qtum pōpeius ꝓ cæde cæsaris tantūdem & cæ.ꝓ sua daret. Quantam.s. mercedē Deserta sequente: quis per occulta loca trāsiret pōpeius:ne dignosceret tāta tamē erat uiri maiestas:ut latere nō posset. Clara facies maiestas impatoria. Fatum.i.fortunā suā aduersā. Multi pharsalica castra. Dicit autem multos fugienti pom.obuiam factos esse qui Thessaliā petebāt nondum enī sciebāt uictū esse pompeiū & sibi occurrentes obstupescebāt. Nōdū.fa.pro.s.cladē pom. uulgante. Occursu:obuiam facti. Vertigine:mutatione fortunæ:& uix sperare poterant tantū cladis fuisse ut pom.cum tanto exercitu uinceretur præsertim qui superiori tempore tantus impator fuisset. Cladisq; suæ:id est uix suæ cladis erat auctor cui fidem adhiberet audientes. Grauis est: & molestus erat pompeio quicūq; sciebat cladem suam. Mallet enī ignotus eē:quā cladē acceptam digno sci a gentibus:nam sibi pudori uidebat:ꝙ post triūphos in hac ætate a cæsare uictus esset. Obscuro Ignoto nomine. Sed longi pœnas:Quia adeo nominis sui fama cōpleuerat totum orbem terrarum ut ignotus esse non posset.hæc nobilitas sibi molesta erat. For.lon.fa.id est fortuna diu prospera. Exigit pœ.idest facit hanc pœnam esse grauiorē Pondere: id est tanta mole gloriæ & nominis. Premit:aggrauat. Res aduersas: recte dicit.nā qui diu in fœlicitate fuit aduersam fortunam grauius ferre consueuit:diuturna fœlicitas est quoddā quasi onus interim aduersitate superueniente. Vrget: scilicet res aduersas. Fatisq; prioribus:uidelicet secundis:quia superiori tempore fata putabantnr prospera sed nunc magis illum premebant res aduersæ. Nunc festinatos:uidelicet ꝙ ante trigesimum annum de Sicilia de Aphrica triumphauit: parta uictoria auspiciis syluæ. Acta syllana:id est auspiciis syllæ:quia missus est in Aphricam contra Domicium quem uicit:& in Sicilia cōtra Gn.carbonem quem & ipsum superauit:& de utraque prouincia triumphauit:quia non licebat alicui de ciue triumphum ducere. Laurifere iuuentæ:Quia postea lauream coronam accepit:cum sublimis triumphali curru per urbē ueheretur hic enim erat mos qui triumphantibus præstabatur. Nunc & coricias: in mentem ueniebant pristinæ uictoriæ pompeio:quæ sibi maiorem molestiam ac dolorem afferebant. Coricias classes: id est piraticas. sex cnim mensibus mare pacatum reddidit pompeius: quod piratæ infestum fecerant. Circa Coricium ciliciæ crocum plurimum optimumque nascitur auctore Solino capitulo. quinquagesimo primo det licet cyrena:det lycia:hoc primum est spirat flagrantis: colore plus aureo est succoque citius ꝓficit ad medelā:ibi Coricus oppidū est:& specus:q mōtē īpositū maria sūmo cauat uertice: patulis hiatu āplissimo.nā deiectis lateribꝫ ī terræ ꝓfūdū nemoroso orbe āplectit̃ mediā īanitatē:uirēs ītrorsus lucis pēdētibꝫ descēsus ī eū p duo milia & quīgētos passus nō sine largo die:hic ide fōtiū assidua scaturigine

Vbi puentum ad ima primi sinus alter rursū specus pāditur:quod antrū latis primū patet faucibus:post modū in processu p angustias obscurat.In eo sacrū est Iouis fanū in cuius recessu optimo Tiphonis gigantis cubile positū accolæ credūt:Et ut libro quartodecimo refert Strabo:Specu fontē ingētem habet puræ ac nitētis aquæ in flumen exeūtem:quod mox a terra absorptū:& insolubiliter delatū exit in mare:idq aquā amarā uocant.Cilices igit pirratæ fūditus deleti fuerunt:ut eodē libro refert Strabo.primū a Seruilio refert Isaurico:quo tempore ille isaurā cepit.Postea a pom.qui supra mille & trecenta nauigi concremauit:eorū uero habitationes excidit:ex hominibꝰ qui superfuere in prœlio:alios in urbē solos deduxit hītatu:quā ille pompeiopolim appellauit:alios didymenā hominibus effœtam: quæ nūc romanorum est colonia. Et pontica signa:uidelicet uictoriā:quā de Mitrididate rege pōti rettulerat. Signa: uexilla etiā uniuersa Mitridatis cœperat ipso debellato. Sic lōgius æuū:hoc pacto inqt multis nocuit diutius uixisse. Satius eni fuisse pompeio:si ante hāc cladē i fœlicitate mortuus fuisset. Destruit:debilitat. Vita supstes:impio.i.q diutiꝰ uiuit q̄ ipiū durat. Sūma:Vltima dies. Præuertit: anteuertit:nisi mors præuenerit aduersitatē:& res late diuturna uita premūtur.ut Oui.meta.Iam stabāt thebæ poteras iā cadme uideri Exilio fœlix:sed scilicet ultima semp Expectāda dies homini est:dicīq beatus.Ante obitū nemo supremaq funera debet:sententia Solini est quā poeta usurpauit. Quisquā ne secūdis: est ne aliqs qui audeat se fœlicē dicere ante mortē.q.d.nō. Fatis.i.secūdæ fortunæ. Littora cōtigerat:Nūc aūt dicit pōpeium ad penei fluminis hostiū puenisse:qua fluminis in mare descendit:& ibi naue admodū exigua nauigare cœpisse:ut Lesbō peteret:ubi corneliā deposuerat. Peneus: fluuius thessaliæ. Aemathia clade.i.cruore effuso in cāpis philippicis. Inde ratis trepidū:cū adhūc exitū amnis puenisset:dimisso equo nauigare cœpit: sed hic ostendit quam inanes sint hominum cogitationes:& quā i fragili statu res humanæ positæ sint.Nā pom. qui classe coritiam:Siciliam:Liburnam:Ciliciam tenebat:nūc per exiguam nauiculam uehi contigit:q uix tuto per flumina nauigare potuisset:nedum per maria. Inde:post hæc:scilicet dimisso equo. Vix tuta uadis:uidelicet quæ flatum uentorum & undatione fluuium sustinere nō poterat. Trepidum id est uento timentem. Euexit:scilicet pom.uidelicet eum imperatorem cuius classis & siciliam & partem magnam Ciliciæ:Liburnæ:& epirri deuiceral.O miseram hominum conditionem. Corcyra:insula i mari ionio quam appellabant mellenam. Sinus leucadii.nā leucas est promōtoriū epyri. Cilicum dominus:id est qui ciliciam tenebat.nam cilicas:id est piratas uicit. Terræq liburnæ:quæ contigua est dalmatiæ id est sclauoniæ. Correpsit:id est simul cum sociis suis repsit:repere proprie est animalium reptilium. In alnum:idest paruam nauiculam.nam alnus ꝓprie dicitur fluuialis nauis eo q ex alno arbor cauari soleat.Pompeius ex larissa ad mare usq delatus est:eo loci paruam ingressus cymbam:cū teste Apiano ad nauigantem nauem offendisset Mitylenas peruenit. Assumpta igitur cornelia uxore:triremibus quattuor comitatus:quæ a rhodiis & Tyriis ad eum uenerant corcyram tunc quidem & libyam præteruectus est quo in loco exercitum alium & nauticos habebat apparatus ad orientem itaque cōuersus parthos ueluti ab illis opem petiturus:nulli patefacto interim consilio adire statuit:qd pene cum i ciliciam uenisset amicis rettulit.At illi a parthis abstinendum suadebant qui nuper crasso insurrexissent:& adhuc ob eius cladem elatiores spiritus haberent:nec corneliam singularis formæ mulierem in eorum potestate cōmittendam esse:maxime cum e crassis esset geta:cum in ægyptum demū ire statuisset:uel ad Iubam potius se conuertere.Amici repudiatis Iubæ rebus:utpote quæ nulli existimationis aut gloriæ futuræ essent.ægyptum ut adiret suadere non destiterunt. Coscia curarum:Quæ causa pompeium nauigare coegit ad insulam Lesbon?cornelia uidelicet ad quam nisi naue peruenire poterat. In littora:id est ad ubi reposuerat eam. Mœstior in mediis:In qua Lesbo insula o cornelia maiori mœstitia uexabaris: quam si esses in mediis thessaliæ campis.nam maiora semper pericula animus diuinat. Præsagia: prædiuinationes futuræ. Exagitant:concitant Quatitur: commouetur: nunquam quiete dormire poterat.

Deiectum meminisse pudet:sic lōgius æuum
Destruit ingentes animos:& uita superstes
Im pio:nisi summa dies cum fine bonorum.
Affuit:& celeri præuertit tristia læto.
Dedecori fortuna prior:quisquam ne secūdis
Tradere se fatis audet:nisi morte parata?
Littora contigerat:per quæ peneius amnis
Aemathia iam clade rubens:exibat in æquor
Inde ratis trepidum uen is ac fluctibus ipar:
Flumineis uix tuta uadis:euexit in altum.
Cuius adhuc remis quatitur corcira sinusque
Leucadii:cilicum dominus:terræq liburnæ:
Exiguam uector pauidus correpsit in alnum:
Conscia curarum secreta in littora lesbi
Flectere uela iubet qua tunc tellure latebas:
Mœstior in mediis quam si cornelia campis.
Aemathiæ stares:tristes præsagia curas
Exagitant.trepida quatitur formidine somnus:

Thessaliā nox omnis habet:id est per somnos sibi thessalia obuersabatur. Tenebrisq; remotis:id est exorta luce. Curris: uagaris per littora prospiciens:nunquid nauem uideres:quæ cladē nunciaret:quā tibi futurā animo persuaseras. Nutantia: uibrantia uela:scilicet uentis agitata. Quærere nequicquam Et quia timebas id quod futurū erat:ideo neminē audebas quærere de rebus in thessalia gestis: nā quādo aliquid timemus:etiam dubitamus quærere:ne id forte intelligamus: quod nolumus audire. En ratis Quæ omnia tibi indicabit etiam tacenti tibi. Tendit:dirigit uela. Nuncius tristis:Qui etiam tacens

Thessaliam nox oīs habet:tenebrisq; remotis.
Rupis in abruptæ scopulos:extremaq; curris
Littora:prospiciens fluctus:nutantia longe.
Semper prima uidens uenientis uela carinæ:
Quærere nec quicquā de fato cōiugis audes
En ratis ad nostros quæ tendit carbasa portus.
Quid ferat ignoras & nūc tibi sūma pauoris
Nuncius armorum tristis:rumorq; sinister
Victus adest coniūx.qd perdis tēpora luctus
Cum possis iā flere times:tūc puppe ꝓpiqua
Prosiluit:crimenq; deum crudele notauit
Deformē pallore ducem.uultusq; premetem
Canitiæ atque atro squalentes puluere uestes.
Obuia nox miseræ cælū luceque tenebris
Abstulit:atque aīum clausit dolor ōnia neruis
Mēbra relicta labant:riguerūt corda diuque
Spe mortis decepta iacet iam fune ligato
Littoribus .lustrat uacuas pōpeius harenas.
Quem postq̄ propius famulæ uidere fideles
Non ultra gemitus tacitos in cæsare fata
Permisere sibi.frustraque attollere terra.
Semianimē conāt̄ herā:quā pectore magnus
Ambit:& ad strictos refouet cōplexibus artus
Cœperat in sūmū reuocato sanguine corpus
Pompeii sentire manus:mœstamque mariti
Posse pati faciem:prohibet succumbere fatis
Magnus & in modicos castigat uoce dolores
Nobile cur robur fortunæ uulnere primo
Fœmina tantorum titulis insignis auorum

tibi cladē mariti indicabit. Quid perdis:nā tem/pus est flendi:noli igitur hoc tempus uacuū abire lachrymis tuis. Tunc puppe propinqua. Sed cū iā propior factus esset pompeius:& nauiculā puam corneliā uidisset ipsūq; mœstū squalida barba:& demissis crinibus intellexit ex ipso habitu uictum eē maritum. Notauit:scilicet ex habitu pompeii ap po. Crimen crudele deū:dicit deos crudeles fuisse qui pompeiū reip.amatorē uoluerint hac miseria afficere. Deformē: quia pallor faciei significabat rei euentū. Canitiē:id est barbam canā. Premētem:opprimentē. Atq; atros.q.p.Quia dū equi/taret puluis erectus totā uestē impleuerat. Obuia nox:nā statim tenebræ oborræ sunt & cecidit exa/nimis. Nox: uertigo quædam quæ nascit̄ præ dolore. Lucem:id est diem cæli Atq; animū clausit. Oppressit ut semianimis caderet. Neruis.s.con/tractis:ut quasi mortua iaceret. Ri.corda.i.præ/cordia rigida facta sunt. Diuq; spē mor.quia mori sperabat:sed decepta est quia tandem ad se rediit. Vnde Ouidius ait.Officiū fecere piū:sed inutile no/bis:Indignor miseræ non licuisse mori. Iam fu/ne ligato. Pompeius nondū aduerterat uxorem cecidisse exanimem:sed ligata naue tendebat ad in/sulam Lesbon:ubi est mitylenæ in qua corneliā po/suerat. Lustrat:circuit. Quē postq̄ famulæ:Viderūt squalidum triste & imunditia quadā oblitū: sicut his contingere solet qui in miseria uersantur elata uoce cœperunt fata pompeii recusare. Non promisere:Non concesserunt ulterius. Incessere fata:Inuehi contra fata:incesso tibi.i.inuehor tibi. Frustra q;:mortua cecidisset Quam pectore magnus.i.superueniēs complectit̄ ulnis. Cœperat in summū:& cum complexam teneret Corneliā pō/peius tandem illa ad se redire cœpit. Reuocato sanguine:qa ubi nimius calor inuaserat: statim sanguis ad cor concurrit:ut auxilio sit illi uitali mēbro ideo extremæ partes corporis desertæ a sāguine frigescunt.nūc ergo dicit cū rediisset ad se cornelia to/tus sanguis ad extremitatē corporis recurrerat. In summū cor. idest ī extremas ptes corporis. Prohi/bet succumbere fatis:& ubi uidit ad se rediisse uxorem pompeius cœpit eam consolari,nunceam reprehēdendo nunc precibus rogando. Fatis: fortunæ. Succūbere:id est uinci. Immodicos īmoderatos & nimios. Nobile cur robur:Sequitur pompeii consolatio quam uxori afferre studet cum reprehensione quod nimia animi imbecillitate a maioribus suis degeneret: nā filia scipionis erat:qui ab aphricano Sci/pione inferiore origenem ducebat:deinde ostendit unicam sibi uirtutis occasionem datam esse: neque enim alia superest uia:Vnde uirtutem suam nxor ostendere possit:nisi in miseria uiri dicit enim nondum antea fortunæ sæuitiā sensisti:& tamen cū primū asperitas se se ostēdit stati aīo deficis. Titulis insignis auoꝝ.s.scipionis filia.nā Sciplōes illi.s.supior Aphricāus & iferior uiri illustres fuert.Publi & Gn. Scipiones duo ꝓstātissimi duces fuert q hispaniā populi ro.ipio subegert & subactā dleuert. Prio uulner:Quādo āte hac fortūa nobis sæda fuit.nūc primū ī ipo ipetu fortūæ aduersæ icipis dficer ꝯtra maioꝝ tuoꝝ uirtutē

Et hẽs aditũ.i.uiã nõ aduertis hac fœlicitate mea: magnæ tibi oſtẽdendæ uirtutis oblatã eẽ occaſionem. Laudis ĩ hoc ſexu.ſ.muliebri nullũ ẽ maius argumẽtũ laudis: ꝗ miſeriã uiri ſi fortiter uxor tulerit: non enĩ ipſa põt ex admĩſtratiõe reipu. laudẽ aliquã compare. Nõ legũ iura.ſ.ĩ regẽda repu. Nec arma.ſ.in exercenda diſciplina militari. Cõiunx miſer: ẽ ſola materia mulieri: ut laudẽ acꝗrat ſi eius miſeriã fortiter tulerit. Erige mentẽ: uidelicet excita aĩum tuũ. Et tua cũ fatis.p.d.i. pietas tua erga me uirũ tuum miſeria cõfectũ pugnetur cõtra fortunã. Et ipſũ ꝙ ſũ uictus ama: Cũ ĩ fœlicitate me poſitũ amaueris: nõ poteſt ĩtelligi: utrũ amor ille uerus eẽt: nec ne. nunc ãt ſi me amabis: nihil dubitatiõis erit: ꝗn me ames. A me ꝙ faſces.i. honores cõſulis diſceſſerũt: uidelicet ut me nõ cætera ornamẽta amare uidearis. Faſces: dicti a faſciculis uirgarũ: nã lictores præferebãtur cõſulis ſecuris ĩ tergo portãtes: qbus uirgarum faſciculi erãt alligati. Tãta manus: ideſt tãtus comitatus. Ideo ĩcipe magnũ ſola ſequi: Modo tu ſola ſeq debes põpeiũ: qa antea me ſequebãtur ſenatuſ tot reges: tot tãtæꝗ clientelæ. Deformis adhuc: ſẽſus ẽ: Turpe eſt tantũ dolere adhuc uiuente marito ut dolor augeri nõ poſſit in morte ſua: & declarat quod dixit deformis dolor uidelic&. Sũmus & augeri uetitus.i. cui aliqd accedere nõ poteſt. Vltia.ſ. poſt mortẽ uiri. Tu nulla tuliſti: ꝙ ego uictuſ fuerim: nihil ad iacturã tuã ptinet: nã hẽs uirũ tuũ incolumen: quẽ amabas: & amare debueras: ſed ſi ita tu luges quaſi me amiſeris tũc oĩbus oſtẽdes ꝙ nõ me: ſed ornamẽta mea potius amabas. Viuit poſt prælia magnus: & ĩcolumis eſt: ergo aliud quærere nõ debes. Quod defles illud amaſti: uideris enĩ amare fortunã ſecundã: quã amiſi: quãdoqdem me incolumi tantopere doles. Vocibus his: nunc dicit quẽ effectũ habuerit cõſolatio põpeii apd̃ uxorem. Correpta: caſtigata. Vix ægra: Quia iam ꝑ lapſa ceciderat. Rũpente: ꝑ erũpente: emittente.

O utinã ĩ thalamos: cũ lachrymis legendũ ẽ o utinã inqt nupſiſſem cæſari: ut ĩ domũ ipſius fortunã aduerſã tuliſſem quãdoqdem auctor eẽ debui maritos meos facere infœliceſ. Inuiſi: odioſi. Et nulli læta marito: immo triſtis: ſicut tibi. & craſſo ĩpatori adoleſcẽti: q ſub cæſare militauerit ĩ gallia: ſub quo cæſare anteꝗ corneliæ matrimonio ſe iũxiſſet bellicis rebus magnã gloriã & laudẽ cõſecutus fuit Craſſus pater eius prouĩciã Parthiã & Aſiã obtinuit: cũ tamen Rex parthorũ nullã iniuriã populo Romano feciſſet: ſed hæc cã tãtũmodo ad bellũ impulit craſſum: qa cupiebat aurũ eius auferre: cuius auidiſſimus erat & ĩ cõparãdo exercitu filiũ ſuũ a militia cæſaris deduxit: & cũ in parthia ueniſſet quia parũ cautus imperatoꝛ eſſet in inſidias præcipitatus ẽ: & ſagittis parthorũ obrutus. Bis nocui mundo.ſ. ſemel craſſo: nũc tibi o magne. Pronuba: dicitur illa quæ ſpõſã comitatur pria nocte in thalamũ uiri. Herynis: una ex furiis inferni dicit fuiſſe pronubã quæ ſe in thalamos primũ craſſi: deinde pom. comitata fuerit. Vmbræ.ſ. duxerũt.i. umbra mariti mei Craſſi & pater eius. Manibus: ſcilicet ĩferorũ eandem fortunã o magne habes: quã craſſi hũerũt in aſſyria. Aſſyrios: nam parthia ẽ aſſyriæ pars ubi Ninus regnauit. Manibus.ſ. craſſi aĩabus mortuorũ cæſorũ. Præcipites: po.ſ. parthicos. Dedi. feci: A cauſa meli.9 id eſt honeſtiori. Coniunx: ſcilicet pom. Indigne tha. uidelicet quod meruerat fœliciorem uxorem ducere. Hoc iuris: uidelicet ut te opprimet. Caput: ſcilicet tanti uiri qui ſemper uictoriam ex hoſtibus conſequi uſus fueris. Nunc accipe pœnas: id eſt cũ tibi tãtũmõ iũcta ſũ: ſũe pœnas de me. Quas ſpõte luã: Ego libẽs ĩqt patiar pœnas: ut me mortua ĩcipiãt tibi uẽti eẽ ſecũdi: cũ nauigaueris: ſcis iõ me comite oĩa tibi aduerſa fuiſſe. Molli9.i. trãqlli9. Certa.ſ.r.ſ. ut reges fideles ſint tibi. Orbis: obſequẽs erit tibi ſi ego piero. Sparge.m.i. fluctib9 maris ĩmerge me.

Frãgis? habes aditũ mãſuræ in ſæcula famæ.
Laudis in hoc ſexu: non legum iura: nec arma
Vnica materia eſt coniunx miſer: erige mentẽ
Et tua cum fatis pietas decertet & ipſum
Quod ſũ uictuſ ama nũc ſũ tibi gloria maior
A me quod faſces: & quod pia turba ſenatus
Tãtaque diſceſſit regũ manus incipe magnũ
Sola ſequi deformis adhuc uiuente marito
Sũmus & augeri uetitus dolor: ultima debet
Eſſe fides lugere uirum tu nulla tuliſti
Bello damna meo: uiuit poſt prælia magnus
Sed fortuna perit: quod defles illud amaſti.
Vocibus his correpta uiri: uix ægra leuauit
Membra ſolo: tales gemitu rũpente querelas.
O utinam in thalamos inuiſi cæſaris iſſem
Inffœlix coniunx & nulli læta marito:
Bis nocui mundo: me pronuba ducit erynnis
Craſſorumꝗ umbræ: deuotaꝗ manibus illis
Aſſyrios in caſtra tuli: ciuilia caſus.
Præcipiteſꝗ dedi populos: cunctoſꝗ fugaui
A cauſa meliore deos: o maxime coniunx:
O thalamis indigne meis: hoc iuris habebat
In tantum fortuna caput? cur impia nupſi
Si miſerum factura fui? nunc accipe pœnas:
Sed quas ſpõte luã: quo ſit tibi mollius æquor
Certa fides regum: totuſque paratior orbis
Sparge mari comitem: mallẽ fœlicibus armis

Dependiſſe caput.i.caput meũ dediſſe neci. Armis fœlicibus:cũ adhuc eẽs infœlicitate. Nũc clades Quádo nõ perii adhuc te fœlicitate utẽte:peream certe:ãte q̃ oĩo te ſæua fortũa premat. Luſtra:purga clades tuas morte mea. Vbicũq; iaces:cõuertiť ad iuliá ades nũc o ulia ſi irata es põpeio q; ei nupſerim & nũc morte mea patrẽ tuũ cæſarem placa ne amplius ſæuiat cõtra pom. Crudelis:Quæ nimiũ ſæuis contra uirũ tuũ:quia irata es:q; ego nupſerim põpeio. Exige:ſume pœnas de me. Pellice.ſ.eme.pellex proprie diciť quæ alieno uiro cõiungiť:& diciť a pelliciendo:q̃a bláditiis pelliciat ad ſe alienũ uirũ.

Dependiſſe caput: nunc clades deniq; luſtra.
Magne tuas:ubicunq; iaces ciu libus armis
Noſtros ulta toros ades huc:atq; exige pœnas
Iulia crudelis:placataq; pellice cæſa
Magno parce tuo.ſic fata iterumq; refuſa
Coniugis i gremiũ:cũctorũ lumina ſoluit
In lachrymas:duri flectũtur pectora magni.
Siccaq; theſſaliæ confudit lumina leſbos
Tunc mitylenæum pleno iam littore uulgus
Affatur magnũ.ſi maxima gloria nobis
Semper erit:tanti pignus ſeruaſſe mariti.
Tu quoq; deuotos ſacro tibi fœdere muros
Oramus ſocioſq; lares dignare uel una
Nocte tua:fac magne locũ:quẽ cũcta reuiſãt
Sæcula.quẽ ueniens hoſpes romanus adoret.
Nulla tibi ſubeũda magis ſunt mœnia uicto
Oĩa uictoris poſſunt ſperare fauorem.
Nec iã crimẽ habẽt:q̃d quod iacet ĩſula põto
Cæſar eget ratibus:p̃cerũ pars magna coibit
Certa loci:noto reparãdũ eſt littore fatum.
Accipe tẽplorũ cultus aurumq; deorum
Accipe ſi terris ſi puppibus iſta iuuentus
Aptior eſt tota quãtum ualet utere leſbo.

Cũctorum lumina ſoluit:id eſt lachrymas omnibus commouit: qui aderaat : quia plena commiſerationis erat. Refuſa:reuoluta. In lachrymas duri:& ipſe pompeius: qui fortiſſimus erat: & qui ſine lachrymis cladem pharſalicam tulerat lachrymas temperare non potuit. Sicca: id eſt ſine lachrymis. Leſbos: uidelicet Cornelia quæ in Leſbo erat. Cõfundit:p̃turbat. Tũc Mityleneũ: poſtq̃ pompeius corneliã uxorẽ p̃pemodũ cõſolatus eſt: & ad ferendã fortunã fortiter excitauit: iamq; oĩs Mitylenæ populus ĩ littora effuſus erat:ut honoris gratia pompeiũ exciperet:& ipſũ orare ĩſtituerat ut una nocte in urbẽ ſuam p̃noctare uellet.Hãc Mitylenorũ inuitationẽ põpeius gratiſſimã hũit:Sed excuſauit celeritatẽ ſuam q; in ea re ipſis morem gerere nõ poſſet cũ maiora ſibi negocia ĩminerẽt. Mityleneũ uulgus poſſeſſiuũ ẽ p̃ primtĩo nã mitylenẽſe dicere debuit ſicut a Verona ueronenſis:ſed non nuuquam poetæ ĩmo etiam oratores & hyſtorici poſſeſſiuum pro primitiuo ponere conſueuerunt Formatur autem in græcis nominibus poſſeſſiuũ hoc modo.Nomen deſinens in Η græcnm mutat ai diphthongũ in e conuerſa & addita os facit apud græcos:apud latinos addita us faciunt poſſeſſiuum ut Ηchirini τηϲ chirinis ai diphthongum ĩ æ mutatur in eos:ut chirineos:nos dicimus cyreneus neaum.& ſic de cæteris:eodẽ modo Mityleneus. Si:p̃ quia. Tãti pignus ſeruaſſe mariti:uidelic& uxorem uiro acceptã & obſequentẽ:nã nil carius eẽ poteſt uxore obſequẽti uiro. Tu quoq;.i.ſimilr̃ ſicut uxor diu apud nos hĩtare dignata fuit. Deuotos: deſtinatos & tibi deditos. Lares:uidelic& ædes ueſtras.Nã & lares domeſtici ſunt dii. Vel:pro ſaltẽ nã polyſemus ſermo ẽ uel ſignificat aut:etiã:& ſaltem:ut hoc loco:uel p̃ certe nõnunq̃ poniť. Fac magne locũ.i.cuius deſiderio uideant ueneratione quadam ſeruatæ fidei quot in rebus aduerſis fidem tibi ſeruauit. Adoret:uidelic& reuerentia quadam:q; fides apud nos inuiolata p̃ſtiterit in rebus aduerſis & rationes affert cur hoc facere debeat pompeius:Quia. Omnia uictoris:Cætera oppida ſi te non acceperint ſperare poſſunt Cæſaris gratiam:at uero nos iam in culpa ſumus:quia uxorem tuam fideliter ſeruauimus. Omnia:ſcilicet alia mœnia. Poſſunt ſperare fauorem:uidelicet ſi te non acceperint. Hæc ſcilicet noſtra. Crimen:id eſt culpam habent:quia ſeruauimus tuam uxorem: quid ſcilicet dicendum eſt ad hoc quod põto tuta eſt iſula noſtra in medio mari poſita:& Cæſar naues paratas non habet:ut ſe huc conferat.Alia ratio cur tutius habitabis in lecto una cum cornelia. Procerum pars magna co.Deinde ſi comites uis habere ſenatores:qui ſuperſtites ſunt:dubitare non potes:quin huc omnes ueniant ſciunt:enim hic corneliam & uerisſimiliter te quoque recepiſſe. Coibit: ad hãc noſtram urbem Leſbon.

Fatum: pro fortuna tua. Noto:tibi ac tuis. Accipe templorum cultus:& ut intelligas quo erga te: animo ſumus:parati ſumus omnia in tuam poteſtatem committere:templa quoque deorum cum ornamentis auro & atgento & quicquid ibi eſt tantummodo eſſe uolumus. Cultus: ornamenta templorum: aurum:ſcilicet accipe quo ſimulacra deorum ornata ſunt. Si terris ſi puppibus:iuuentutem noſtram ſcito tibi obſequentiſſimam eſſe ſiue mari:ſiue terra:uſum ipſius accipere malis: nam quia in mari erant:maritimis rebus aſſueti erant. Terris: id eſt terreſtri bello. Puppibus: uidelicet nauali bello.

Hoc solū crimen meritæ bene detrahe terræ
Ne nostrā uidere fidem felixque secutus
Et damnasse miser:tali pietate uirorum
Lætus ī aduersis:& mundi noīe gaudens
Esse fidē:nullū toto mihi dixit in orbe
Gratius esse solū:nō paruo pignore uobis
Ostendi:tenuit nostros hac obside lesbos
Affectus hic sacra domus charique penates
Hic mihi roma fuit nō ullo in litore puppē
Ante dedi fugiens:sæui cū cæsaris iram
Iam scirem meritā seruata coniuge lesbon
Nō ueritus tantā ueniæ cōmittere uobis
Materiā:sed iam satis est fecisse nocentes.
Fata mihi totum mea sunt agitanda ꝑ orbem
Heu nimiū fœlix æterno nomine lesbos.
Siue doces populos r̄gesque admitter̄ magnū
Seu præstas mihi sola fidē:nūc quærer̄ certū ē
Fas q̄bus in terris:ubi sit scelus:accipe numen
Si q̄d adhuc mecum ē uotorum extrema meoꝝ
Da similes lesbo populos q̄ marte subactum
Nō intrare suos infesto cæsare portus.
Nō exire uetent:dixit mœstamque carinæ
Imposuit comitem cunctos mutare putares
Tellurem patriæque solum:sic litore toto
Plāgitur īfestæ tendunt in æthera dextræ.
Pōpeiumque minus:cuius fortuna dolorem
Mouerat:ast illā quā toto tempore belli
Vt ciuem uidere suam discedere cernens

Hoc solūm crimen:unū est quod præcæteris te exoratū uolumus uidelicet ut hanc suspitionē de nobis adimas: Ne dū fœlix eras uidearis nobis esse confusus:tunc uidelic& cū apud nos uxor tua fuit:post uero acceptam cladē:cū iam te aduersa premere incipiant:nobis confidere nō posse uideare:nam si nostra mœnia intraueris:nullā huiusmodi suspitionē habebimus. Crimen:id est culpam & suspitionem. Benemeritæ terræ:scilicet nostræ:q̄ de te benemerita est. Fœlix:dum in fœlicitate eras. Miser: postq̄ in miseriā uenisti suspectā habere existimes fidem nostram. Tali pietate uirorū: hæc oratio plena liberalitatis fuit Mitylenorū:nunc dicit q̄ grata fuit pompeio eorum pollicitatio. Lætus: responsio pompeii est dicētis q̄ grata sit mihi Ciuitas uestra:ex hoc cognoscere potestis: quod pignus apud uos: quod carius esse potest:reposueri. Noīe.i.cā. Cicero in secūdo epistolarū.Quā̄q̄ me noīe neglīgētiæ: id est causa. Nomine mūdi:uidelicet ꝙ in aliqua mūdi parte fides inueniretur & esse dicatur. Solū nullā terrā. Lesbos tenuit affectus.i. amores nostros seruauit. Hac obside:demōstrantis est:Nā ostendit corneliā. Hic:in īsula Lesbo. Sacra do.declarat. Sacriꝙ penates:hic mihi Roma fuit:nam lesbon loco urbis romæ habui. Non ulla in littora:Præterea non solum ex hoc cognoscere potestis quod uobis commendauerim Corneliam me uos amare:uerum etiam ꝙ uictus statim ad uos me recepi:ut facile omnibus apparere possit: quantam uobis fidem præstiterim. Cæsaris iram: colligebam ex eo ꝙ meam comitem seruaueritis meruisse uos:ut Cæsar uobis iratus esset. Tātam ueniæ materiam:id est tantam occasionem beneficii:nam ueniam pro beneficio posuit:ut Virgilius. Satis est fecisse no.uidelicet ꝙ cæsarem uobis infestum fecerim collocando corneliam apud uos. Fata mihi totum:nunc maiora instāt:uidelicet ut experiar totum orbem:quæ nam sit fortuna mea:& nunquid apud alias gentes fidem inueniam? Agitanda:cōmouenda. Heu nimium fœlix:nam si alii fidem seruabunt: fœlix es ꝙ omnes exemplo tuo fecerint Sin aliter fides tua præstātior erit ꝙ solā fidem seruaueris. Heu:ē quasi admirātis. Siue doces populos.s.seruare fidē exēplo tuo. Admittere:recipere pōpeiū sicut tu. Nā quærere certū est:Quia cōstitui quærere ubi iustitia sit:& iniustitia. Iustitia si me seruauerit:& accepint fideliter.Iniustitia & impietas:si cōtra me ꝑditōe utētur. Fas:iustitia. Scelus.i.ꝑfidia. Accipe nomē:nūc suā orationē ita cōcludit pōpeius:ut primū deos obtestet̄: siquis adhuc deus mecū est quasi oēs alii a me discesserint: illū orato : ut faciat mihi alios populos nō aliter seruare fidē q̄ Lesbos seruauit:ut siue intrare uelim siue exire mihi semper limina pateant. Numen:id est deus. Non intrare:utrūꝙ dixit non uetent ītrare nec exire: sicut fecit Lersbos:nā Ptholemæus non uetuit intrare sed uetuit exire:quia iussit eum occidi. Subactum: domitum. Mœstamꝙ carinæ impo. cum Pompeius discederet cum comite sua:non aliter lachrymas de digressu suo mitylenei dabant q̄ si oēs relicta patria in alienas regiones migrarent. Mutare tel.ire in exilium. Sic:id est usꝙadeo plangitur.
Infestæ:iratæ aduersæ:sicut fieri solet.o dii qui mihi hunc tantum uerum tanta miseria & calamitate præstitistis. Pompeiumꝙ minus:tā& si ipsis molestus fuerat discessus pompeii:tamen aliquanto molestius discessum Corneliæ tulerunt ob humanitatem & liberalitatem mulieris:cuius uirtute ac mansuetudine omnes sibi deuinxerat. Minus:quam Corneliam: Cuius fortuna:Tam& si ipse auctot erat & causa doloris. Quā toto tēpore:Nā commiseratione ipsius mouebātur populi oēs:ꝙ uidelic& de sūmo & grādi loco ad tātam calamitatem deuēisse Dominæ:q̄a ita complectebātur eam quasi una conciuis esset.

Quam si:nec mirũ si in discessu ipsius fleuere matronæ: nam etiam si uirũ fecisset uictorem: non po/terant uidere illam sine lachrymis discedere:quanto ergo magis uicto uiro suo. Si:pro quis. Peteret ca.m.uidelic& si ad lætitiã iret nõ ad mœrorẽ:& reddit ratõem. Tãto.d.amore:quia diuersis uirtutibus suis Cornelia omnes sibi miro quodã amore deuinxerat. Deuinxit:coniunx. Castiq; mo. uultus:quia innatã uultu habebat quandam modestiã:& cũ oẽs dignitate præstaret:humilibus quibusq; par esse uideret. Sũmissa:remissa:qa se humilib₉ æquabat. Nulli grauis:imo suauis:q̃ adhuc ĩ fœlicitate eẽt. Turbæ ignobili:uulgo & multitudini. Stãtis adhuc fati: quis adhuc esset in fœlicitate. Iã pelago medios: describit tempus quo pompeius nauigans:animũ ĩ diuersas curas iactabat:animo considerãs an urbes peteret:an reges:an populos: & secum animo uoluens qiubus magis crederet:dicit enim non omnino ad occasum descenderat sol:quia dimidius solis erat in hemisperio nostro: & in hemisperio inferiori:tum quum aduersis curis animus pompeii distrahi cœpit:ad quos ꝑficisceretur populos. Nec quibus abscondit:scilicet nobis. Nec si quibus exerit:id est aperit antipodis:secundum uulgares phi losophos loquitur:dicunt antipodes esse:uidelicet qui pedes nobis obuersos habẽt:& quum sol abest hemisperio nostro ad hemisperium terrarum nobis oppositum descendit.hic nox efficitur:illic uero dies & e contra:si uerum est. Ad medios ignes.i. ad medios orbes igneos:quia igneus est sol. Nũc aliquãdo. Adeũt.i.intendunt ad urbes. Socias romani fœ.i.coniunctas fœdere romanis. Varias mentes.r.q; reges solent uarii esse atq; diuersi. Inuia arua:& declarat uidelic& super nimios soles.s. in libyam. Austrumq; iacentẽ.i.depressũ respectu septẽtrionis:nam auster uentus est meridionalis:ubi posita est libya & ægyptus. Sæpe labor mœstus:aliquando etiã nitebatur obliuisci huiusmodi curarũ & loquebatur cum gubernatore nauis: petebatq; quibus stellis uteretur nautæ cũ in diuersa loca nauẽ intendere uellent:ut iterea deponeret curas. Mœstus curarũ.i.propter curas sicut dicimus fessus rerũ. Odiumq; futuri.s.fati.i. gentibus & regibus. Fessos æstus:æstus appellat cogitationes

Ingemuit uulgus.quã uix si castra mariti
Victoris peterent siccis dimittere matres.
Iam poterãt oculis tãto deuixit amore.
Hos pudor hos ꝑbitas:castiq; modestia uult₉
Q̃d sũmissa nimis nulli grauis hospita turbe
Stãtis adhuc fati uix quasi cõiuge uicto.
Iam pelago medios titan demissus ad ignes.
Nec quib₉ abscõdit nec si quibus exerit orbẽ
Totus erat uigiles pompeii pectore curæ:
Nũc socias adeũt romani fœderis urbes.
Et uarias regũ mentes:nũc inuia mundi
Arua sup nimios soles: austrumq; iacentis:
Sæpe labor mœstus curarũ: odiũq; futuri
Proiecit fessos incerti pectoris æstus.
Rectorũque ratis de cũctis cõsulit astris
Vnde notet terras: quæ sit mẽsura secandi
Aequoris in cælo:syriã quo sydere seruet
Aut quotus ĩ plaustro libyã bene dirigat ignis
Doctus ad hæc fatur taciti seruator olympi.
Signifero quæcũq; fluunt labentia cælo:
Nũquã stãte polo:miseros fallentia nautas:
Sydera nõ sequimur:sed qui nõ mergit̃ undis

& fluctuationes mẽtis ambiguas:& comparat fluctibus maris:sicut Virgilius: Aeneas uario curarũ fluctuat æstu. De cunctis astris:uidelicet quibus stellis utitur in nauigatione. Vnde:a quibus astris. Secandi æquoris.i.nauigandi:nam ex syderibus & mensura stellaꝝ itelligũt nautæ qua pte maris: & quãto spatio nauigauerit & nauigaturi sint. Syriã quo sydere:dic mihi qua stella nauigatur in syriam.nam tẽdebat in syriã:ut senatus sententiã illius audiret. Libya.i.q̃ stella dicitur nauigari in libyã:nã nauigabat ĩ libyam pompeius ad regem Iubam:hoc ideo dicit arctophilax:id est minor ursa:quæ habitat in sella ipsius plaustri:solet ostendere nauigationẽ maris nautis. Quotus ignis:nã maior ursa meridiẽ uersus ambitur a cauda serpentis:sed minor ursa septemtrionem uersus ambitur a capite serpentis:nunc ergo dicit quotus ignis:quia serpens iste septem stellas habet:quæ imaginem ipsius ostendunt:habet unam in humero:alteram in pectore:tertiam ĩ dorso:quartam in uentre: tres autem in cauda. Sunt etiam aliæ stellæ lucentes:quæ has septem præcedunt:sic dictæ quod semper uideant̃:unde stella est quam uulgo occiduam uocant:per antiphrasim:quod nunquã occidat hanc dicunt astrologi esse sole ualde maiorem:quamuis non ita uideatur:nam remotissima est a nobis:ut nec splendorem suum ostendat:& ita nobis per exigua apparet. Quotus ignis:in prima uel in secunda uel in tertia in plaustro. Doctus ad hoc fatur: introducit nunc respondere pompeio gubernatorem nauis qui peritus erat eiusmodi artis. Seruator taciti olympi:idest nocturni cæli. Signifero cælo:id est stellato: nolim existimes me o pompei seruare stellas omnes:& præcipue errantes:sicuti nõnnulli gubernatores qui ita errãt sicut & illæ:sed tantummodo stellas septemtrionales polum uertentes:quæ nunquam occidunt. Polo:cælo:pars pro toto:quia polus nunquam stat:sed semper uertitur in contrariam partem. Labentia:id est errantia.

Axis inocciduus gemina clarissimus arcto
Ille regit puppes: hic cum mihi semp in altum
Surget & istabit sūmos mior ursa cheruchis
Bosphoron & scythiæ curuātē littora pontū
Spectamus: quicqd descēdit ab arbore sūma
Arctophilax propiorq̧ mari cinosura feretur
In syriæ portus tendat ratis: inde canopos
Excipit australi cælo cōtenta uagari
Stella timēs boream: illa quoque pge sinistra
Trās pharon: i medio tāgit ratis æquor syrtim
Sed quo uela dari: quo nūc pede carbasa tēdi
Nostra iubes dubio cōtra cui pector magnus
Hoc solū toto respōdit in æquore serua
Vt sit ab æmathiis semp tua longius horis
Puppis: & hesperiā pelago: cæloque reliquas
Cætera da uētis comitē pignusque recepi
Depositū tū certus eram quæ littora uellem
Non portū fortuna dabit: sic fatur at ille
Iusta uela modo pendētia cornibus æquis
Torsit: & i leuum puppim dedit utque secaret
Quas asiæ cautes: & q̄s chyos asperat ūdas

Axis inocciduus: uidelic& septētrionalis uulgo la tramontana: quia nūquam occidit. Gemina arcto uidelic& maiori ursa & minori: Maior ursa ut ante dictum: meridiem uersus ambitur cauda serpentis: nam cauda in serpentis modū per utranq̧ uersa fluit: minor uero ursa capite cingitur hæc minor ursa helice appellatur: & diuersis noībus. s. cinosura: Arctophilax: arctusa: minor uero phœnix: eo q̧ phœnicibus luxit nauigātibus: ut illud Ouidii: Esse duos arctos quaꝝ cinosura petatur: Sidonis heliacē graia carina tenet: uidelic& minorē ursā. Hic. s. axis. i. minor ursa quæ plaustrū uehit. Sūmis cheruchis: cū ursa mior uidebit pꝑēdiculariter i sūmitate mali ferr plaustꝝ nūc nobis cursus erit in bossorū nā duo sūt. s. bossori bizātii & scythiæ. bossorus dr tātūmodo bizātii: eo q̧ Iuppiter i formā bouis cōuersus uexit Europā de phœnicia in græciam: & de nomine puellæ appellauit Europam tertiam orbis partem: in qua ēt Italia. unde ad similitudinem illius est bossorus scythiæ appellatus. At ut inquit Strabo os byzantiacum thracius bossorus appellatur. Cimerius uero bossorus dicitur quodcūq̧ meotidis paludis ostium continet: dictum cimerius quasi cimbricus: q̧ cimbri errabundi militiam suam ad meotim usq̧ agitarint. Pontum: insulam in qua Mitridates regnauit. Cheruchis: significat summitatem mali: nam cheris to cheratos: significat cornu: nam āthenæ habēt cornua. Virgilius: Cornua uelatarum obuertimus ātenarum. schon ē participium huius uerbi schoo & a cheron schon componitur cherascon. Quicquid descendit ab arbore summa: respondet ad illud qđ pom. petierat superius: scilicet syriam quo sydere seruet: sed cum nō nihil plaustrum declinauerit a summitate mali: tunc petimus syriam. Proprior mari: idest quantuluncūq̧ plaustrum declinauerit a summitate mali: & capite: ferire uidebitur maris undas: tunc spectamus syriam & eo nauē dirigimus. Cinosura: quam superius appellauit arctophilacem nunc cinosuram uocat ad similitudinem: uidelicet minorem ursā. Proprior ma. unū sequitur ex reliquo: nā q̄to magis declinat a sūmitate mali. tāto magis uidet approipquare mari. Inde canopos: uulgo qdā existimant canopū eē stellā lucētē: quia uidelicet ē nominatiui casus: & respiciunt ad: illud inde canopos excipit: sed ego nō sic sentio & intelligo canopos. uidelicet ægyptiacos a parte illa ægypti: quæ canopos dicta ē a canopo gubernatore Menelai ibi submerso & intelligo. Stella timens boream: maiorem ursam. quare timens boream: quia nisi cursum ad meridiem uersus tendat: timet boream quo spirante densantur nubes: quibus illa obscuratur nam cum sit in australi plaga meridiem uersus timet plagam. Trans pharon: idest ultra ægyptum: respondet ad illud quod interrogauerat pompeius: uidelicet qua stella meridiem petat. Illa sinistra: scilicet maiore ursa existente in parte sinistra. Syrtim: cui contigua est ægyptus. Sed quo uela dari: cum pompeius & gubernator nauis ita inter se quasi confabularentur: de signis cælestibus quæ: nautæ seruare consueuerunt: & ad omnia quæ pompeius quæsierat rspondisset: postea interrogauerat: eum quam in partē potissimū nauigare deberet: ad hæc pōpeius respōdit icertus ad quē locū prius nauigare: quocunq̧ inquit nauem & cursum dirigito dummodo procul a campis æmathiis nauiges: nos deinde i fluctus fortuna reget. Quo: in quam partem iubes uela dari. Quo nunc pede. c. t. idem dicit: nam uela dari: & carbasa tendi ide ē. Carbasa: uela sūt dicta a gener lini subtilissimi qđ ita appellat: quo texunt uela. Quo pede: dicit morē nautaꝝ nā pede ītēdūt rudētes qbo uela ꝑ uolūtate nautaꝝ uertunt. Cōtra: ex aduerso respōdit pō. Dubio pectore: incerta mēte: nō eni satis deliberauerat quo potissimū iter teneret. Hesperiā: uidelicet italiam: neque in æmathiam nauem dirigere uolebat. Pelago: nauigando. Cælo: sydera cōsyderando. Da: relinque. Pignus: scilicet Corneliam. Tunc certus eram: scilicet ante q̄ uxorē accepissem certus eram quo nauigabam. uidelicet in insulam Lesbon: nunc uero scio quæ loca fugiam: quæ autem petam nescio. Sic fatur: pompeius & gubernator ab his regionibus auertit nauē: quas attigere pō. nolebat. Iusto: recto modo pro uoluntate nauigātis. Dedit: legauit i ꝓrā. Quas asinæ cautes.

Vt per mediã aſinã & chion nauigaret. Aſina terræ pagus argiuæ:penes lacedemoniã:naupliam: ut refert Strabo libro octauo.ex ea inquilini in meſſeniũ agrũ cõmigrarunt:eodẽ quo Aſina oppidulũ argolicũ uocabulo nuncupata dryopũ domiciliũ & Aſinã fuiſſe memorant qui ex uicinis ſperchio locis extitere: Euxinus põtus ẽt Aſinos ante appellatus ẽ:ut refert Solinus cap.xxxvi. Aſperat undas:nã ubi ſcopulus eſt ibi ẽt unda maris eſt aſperior. Chios:alia inſula.Eretrienſes auctore Strabone libro decimo. Chios itẽ tenios Andrioſq; ſuæ ditioni in ætholia ſubiectas hũere. Verum ut libro quartodecimo idem ſtrabo refert.

Hos dedit in prorã:tenet hos in puppe rudẽtes
Aequora ſenſerunt motus:aliterque ſecante
Iam pelagus roſtro:nec idem ſpectãte carina
Mutauere ſonũ:non ſic moderator equorum
Dexteriore rota leuum cum circuit orbem
Cogit in offenſæ currus accedere metæ.
Oſtendit terras titan:& ſydera texit.
Sparſus ab æmathia fugit quicũque procella
Aſſequitur magnũ:primuſque a littore leſbi
Ocurrit natus:procerum mox turba fidelis:
Nam neque deiecto fatis acieque fugato.
Abſtulerat magno regeſ fortuna miniſtroſ
Terrarum dominos:& ſcœptra eoa tenentes
Exul habet comites:iubet ire in deuia mundi
Deiotarum:qui ſparſa ducis ueſtigia legit.
Q uando ait æmathiis amiſſus cladibus orbis
Q ua romanus erat ſupereſt fidiſſime regum
Eoam tentare fidem:populoſque bibentes
Eufratem:& adhuc ſecurum a cæſare tigrim
Nec pigeat magno quærentem fata remotas
Medorũ penetrare dõos:ſythicoſque receſſuſ
Et totum mutare diem.uoceſque ſuperbo

Chius circum nauigationẽ habet ſtadiorũ nungentorũ:ſi quis ſecus terram deferatur:ea urbẽ & portũ optimũ hẽt & nauale:nauiũ octuaginta Chii olim claſſem hũere & maris imperiũ & libertatẽ ſibi uẽdicauerũt e Chio ĩ leſbũ uento auſtro ſunt ſtadia circiter quadraginta. Viri e Chio elegãtes fuerũt Ion tragicus:& Theopompus hiſtoricus & Theocritus Sophiſta. Motus .ſ.nauis nã pro mutatione uelorum mutata eſt nauigatio. Aliter:alio modo
Secante: nauigante. Roſtro.i.prora. Idem.ſ. mare quod ante. Sonũ.ſ.uelorũ ſtrepitum & nauigationis. Non ſic moderator:Dicit nõ maiore arte aurigam ferre currũ circa metã in ludis olympicis q̃ hic gubernator obuertit nauẽ cõtortis uelis
Moderator equorũ.i.auriga:nam ludis olympicis ad metã currebat̃ curru:& q prior metã illã curru circuiſſet hic primũ palmã obtinebat:ſed quãto interius circũuoluebãt currũ: tanto etiã celerius id faciebãt:& ob hãc cãm cũ oẽs interiores. uidelic& propĩquiores ad metã circũuoluere uellẽt currum: niſi pitiſſimus eẽt artis currus ĩ metã lapideam frangebat:unde opus erat magna arte. Inoffenſæ:ĩ tactæ. Metæ:metam appellat illã formã lapideam.
Leuũ axem.i.ſiniſtrã ptẽ axis. Dexteriore.ſ. uerſa in ſiniſtrã ſi quãdo currus uertit̃ uides q; rota uertit̃ in ſiniſtrã ĩ ſe ipſam. Oſtẽdit titan: quia orto ſole dies apparebat. Sydera texit:quia maior ſolis ſplendor obſcurat ſyderũ ſplendorẽ. Sparſus ab æmathia:quicunq; inqt ab æmathia diſceſſit ſecutus eſt pom.ĩter quos fuit Gn.põpeius & deiotaruſ rex aſiæ:ſed p Gn.põpeiũ noli ĩtelligere ſextũ nã Sextus cũ matre Cornelia in leſbo repoſitus fuerat quia minor erat. Procerũ:dicit enim q̃uis uictus eſſet cũ magna turba pompeius tamen adhuc comiteſ habebat reges:& principes ſenatus. Fatis:fortuna. Reges miniſtros:nã reges miniſtrabant pompeio qui ſub clientela eius erant comites:inter quos habebat Deiotarũ.Deiotarus:enim inter primos pom.ex acie ſecutus fuerat:nã hic regũ fidiſſimus erat.hunc iubet pompeius in Syriã legationem ferre:& eam ipſi demandat quã Lucanus deſcribit. In deuia mundi:in remotiſſimas ptes orbis terrarũ: hoc ẽ in Syriã
Legit.i.obſeruauit.i.q̃uis ĩcerta feciſſet ueſtigia:ne ĩter ſuum dignoſceretur pompeius: ea tamẽ diligenter rex Deiotarus obſeruauerat:& hanc ei legationẽ demandat. Quando ait æmathiis: quando inquit cladem accepimus in æmathia:quæ partem nullam orbis terrarum parauerat quæ noſtra ſigna ſequeret̃ nunc opus eſt tẽtare reges orientis:ordo eſt uſq; ad eũ locũ ſupeſt fidiſſime regũ &c. Fidiſſime regum: hic.n.ſemper in officio permanſit:nulla fortuna diſceſſit cum difenſaret libertatem & auctoritatẽ ſenatus. Euphratem:flu.in oriente:per quem ſignificat partes armeniæ propter regem cum quo fœdera iunxerat pompeius:quo tempore fugientem Mitridatem per eas regiones ſequebarur. Tigrim: uidelic& armeniæ regẽ.nam tigris flu.eſt Armeniæ. Tigris & Euphrates Meſopotamiam circũdant & apud babylonios inuicẽ cohærent auctore Srrabone libro undecimo:deinde in mare perſicũ emittunt:quorũ Euphrates maior eſt:& plus regiones flexuoſo alueo percurrit.fontes habet in parte Tauri boreali. fluit ad occidentem per armeniam:quæ maior appellatur: uſque in armeniam minorem quam adextris hẽt Tigridis & Euphratis fontes:inter ſe diſtãt ad ſtadia duo milia & quingenta. Nec pigeat:præterea ut exercitũ compares nõ orientẽ mõ ſed etiã ſeptẽtrionẽ pigeat ueli. Quærẽtẽ:acqrẽrẽ: repantẽ. Scythicos .i.ſcythiæ. Mouere.diẽ.i.orientẽ aduerſus cæſarem:diem pro oriente poſuit. Voces:id eſt mea uerba.

Arſacidæ perferre meas:ſi fœdera nobis
Priſca manent:mihi p latiũ iurata tonantem
Per ueſtros aſtricta magos: iplere pharetras:
Armenioſque arcus geticis intendite neruis.
Si uos o parthi peterẽ cum caſpia clauſtra
Et ſequerer duos æterni martis alanos
Paſſus achæmeniis late decurrere campis
In tutam trepidos nũquam babylona coegi.
Arua ſuper ciri caldæique ultima regni
Qua rapidus gãges & qua nyſeus hydaſpes
Accedunt pelago phœbique ſurgẽtis ab igne
Iã propior qua perſis erã:tamẽ omnia uincenſ
Suſtinui:noſtris uos tantũ deeſſe triumphis.
Soluſque e numero regum telluris eoæ
Ex equo me parthus adit.nec munere magni
Stãt ſemel arſacidæ.qs eni poſt uulnera cladiſ
Aſſyriæ iuſtas latii compeſcuit iras?
Tot meritis abſtricta meis:nũc parthia ruptiſ
Excedat clauſtris:uetitam per ſæcula ripam:

Arſacidæ:regi parthorũ.nam ſicut Prholemæi reges ægypti appellabãtur ita parthorũ reges Arſacidæ dicti ſunt. Hæc.ſ.legatio noſtra. Si fœdera nobis.i.ſeruant fœdera noſtra:quæ ſocietate & amicitia cum populo romano iunxit. Priſca:antiqua. Latiis aruis:nam albæ latialis Iuppiter colebatur. Magos:magi enim ſapientes apud Medos & Perſas appellantur:quos philoſophos græci dicunt. Implere pharetras.i.ſumite arma.nam ſagittis & arcu parthi potiſſimum utũtur. Geticis neruis.i.ſcythicis chordis:quæ ex neruo torquentur. Si uos o parthi:hæc ſunt mandata pompeii quæ Deiotaro dat ad phrahartem parthorum regem:nam omnes reges parthi Arſacidæ dicũtur:ſed tunc Phrahartes nomine regnabat.eſt autem ordo uſq; ad eum locũ tot meritis obſtructa meis &c. ſi ſum paſſus uos o parthi.&cætera. Caſpia regna.ſ.perſequendo Mitridatẽ in mare caſpium uſq; uenit:ubi ſunt caſpii montes Nam auctore Solino ultra Sauromatas in Aſia ſitos: qui Mitridati latebram:& originẽ medis dederunt: confines ſunt Thali his nationibus: quas ab oriẽte cõtingunt caſpii mõtis fauces. Alanos:populos qui ab alano flu.dicti ſunt q ultra danubium fluit ĩ Europam. Aeterni martis:ideo qa hi ſunt hiberes:ut uidetur gẽs bellicoſiſſima.nã nec medis nec perſis paruere.& imperiũ Alexandri fugarunt cũ illi ab Hyrcania ſtatim ab Alexandro fugarẽtur hi populi q ſe pompeio perſequẽti mitridatem oppoſuere:& ab ipſo pompeio deuicti ſunt. Alanus autẽ flu.ponticum mare ingredit cum Danubio ſeptem hoſtiis:& haud procul inde hĩtant hiberes.
Achæmeniis campis.i.parthicis ab Achæmene rege. In tutã trepidos:id eſt nũquam Vos compuli ĩ mœnia ueſtra quia paſſus ſum uos errare p agros ueſtros. Arua ſuper:& tamen facere poteram: qa propinquior eram uobis:q̃ perſis. Arua ciri: id eſt ſuper arua perſidis ubi regnauit Cirus. Vltima chaldæi regni:id eſt ad extremã regionẽ Iudeorum regẽ cepit:& templũ Salomonis ſpoliauit: & candelabra illa:quæ in maximo honore fuerant in triumphum duxit:& creditum ẽ poſt hac pompeium aduerſa fortuna laboraſſe. Nyſeus hydaſpes flu.indiæ qui per Parthiam ſe ſe ferens uadit in indiam: quam nyſeus:id eſt Bacchus:qui in nyſa colitur bello ſubegit. poſtremo quattuor accepit flumina indum:Aceſinem:hyarotim & hypanem ulteriuſque progreditur. Phœbi ſurgentis ab igne:id eſt ab occidente deſcendes uobis propinquior eram quam perſis:perſis nominatiuus eſt:perſidis genitiuus facit.eſt autem regio finitima parthis. Numero telluris eoæ:ex omnibus regibus orientalibus tantũmodo parthus fuit: qui me ex æquo fœdere adiit nam cum pompeius ad Araxem flu.caſtra poſuiſſet.Tigranocerota tigrannis regis filius obuiam ei factus eſt.iam enim a patre defecerat. Tigrannes ipſe humanitate pom. fretus: qui uulgo laudabatur ab omnibus:ad eum uenit:quem ubi pompeius honorifice ſuſceptum regem appellat.indignatus filius palam dixit haud ſibi opus eſſe pompeio: ſed alium quæſiturum romanorum.tum pompeius eum in uincula coniectum ſeruari iuſſit ad triumphum nec multo poſt Phrahartes parthorum rex legatos miſit qui Tigranocerotam peterent quaſi generum ſuum:& Euphratem flu. fines imperii ſtatueret: quibus pompeius inquit Tigranocerotam ad tigrannis magis partes q̃ ad ſocerum pertinere de finibus quod peteret eiuſmodi ſe uſurum:hoc eſt quod nunc poeta dixit. Ex equo me parthus adit:& ita Euphratem fines imperii tenuit rex parthorum. Nec munere magni:nec ſemel ſeruati ſunt parthi meo beneficio.neque enim alius fuit qui romanos contineret ne ulciſcerentur manes Craſſi & romanorum qui a uobis cæſi fuerunt o parthi. ſententia fuit etiam pompeii ne renouaretur bellum contra parthos:donec Cæſar eſſet in gallia cum exercitu: ne duobus bellis uires romanorum diſtraherentur. Munere: Beneficio pompeii. Quis com.Quaſi dicat nullus niſi ego. Aſſyriæ cladis: id eſt poſt cladem Craſſi & exercitus Romani quem ad Carras ciuitatem Aſſyriæ parthi cum exercitu deleuerunt. Iuſtas iras:uidelicet quod iuſte mouebantur ad ultionem imperatoris cæſi. Ruptis excedat clauſtris:Euphratis ripam dicit quem regni finẽ ipſi parthi petenti pompeius finẽ tradidit.

Zeuma:ciuitas inter ægyptũ & parthiam quam Alexander condidit: sic appellata ꝙ sit utriusq̄ regio
nis quoddã quasi uinculum.& dicitur a zeo zerso.i.uincio: Pelleũ ab Alexandro conditum qui fuit de
pella ciuitate macedoniæ. Pompeio .i. causa pompeii. Strabo autem dicit libro undecimo zeuma op/
pidum esse iuxta euphratem:& inter hiberiam & hoc oppidulũ Tigranem condidisse urbem quã Tigra/
nocerotã nominauit quo tempore Syriam phœniciãq̄ cepit:& euphratem transgressus est: sed Lucullus
opus quod adhuc erat ĩperfectũ facto impetu demolitus est:atq̄ in paruum uicum redegit. Vinci roma

Zeumaq̄ pelleum:pompeio uincite parthi.
Vinci roma uolet:regem parere iubenti:
Ardua nõ piguit: positisque insignibus aulæ
Egreditur:famuli ruptos indutus amictus.
In dubiis tutũ est inopem simulare tyranno:
Q uãto igitur mundi dominis securius æuũ
Verus pauper agit? dimisso in littore rege
Ipse p icariæ scopulos ephesumque relinquẽs:
Et placidi colophona maris spumantia puæ
Radit saxa sami:spirat de littore choo.
Aura fluẽs gnidõ:inde fugit claramque relinqt
Sole rhodõ magnosque sinus telmessidos ũde
Cõpensat medio pelagi: pamphilia puppi
Occurrit tellus:nec se cõmittere muris
Ausus adhuc ullis: te primũ parua phaselis
Magnus adit nã te metui uetat incola rarus:
Exhaustæque dõus populis:maiorque cariæ
Q uã tuã turba furit:tẽdẽs hic carbasa rursꝰ
Iã taurũ tauroque uidet dipssonpta cadentem
Crederet hoc magnus pacẽ cũ præstitit ũdis.
Et sibi consultũ cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit:sequitur ps magna sẽatus
Ad pfugũ collecta ducem paruisque sinedris
Q uo portu mittique rates. recipitque selinis

uolet.s.subacto cæsare pompeius uictoriam conse/
quetur. Regem parere iubenti:nũc dicit quomo
do rex Deiotarus ad pompeii legationẽ perficiendã
sese expediuerit. Regẽ:Deiotarum: Ardua:qa
iussit eum extremas orbis partes penetrare. Posi/
tis insignibus.i.depositis regis uestimẽtis. Raptos
amictus.i.gregaria ueste sumpta:& capta occasione
laudat paupertatem. Si inquit dominis terrarum
tutũ est aliquando simulare paupertatem: quanto
ueri pauperes tutiores sunt. Dimisso in littore re
ge:nunc dicit demisso rege Deiotaro: qua parte põ
peius nauigauerat. Ipse per icariæ:Ionium mare
dicit quod a fine basilici sinus incipit:qui maris ica
rei principium est. Ephesum:ciuitas ab amazoni
bus in mare ionio posita. Colophona:ciuitas Io/
nica quã Mopsus Mantonis filius cõdidit. Verum
ut ĩqt Strabo li.quartodecimo Telmessis promon
toriũ est lyciorũ quod portum habet: hũc locũ Eu
menes ĩ bello antiochico a romanis accepit:sed sub
lato regno Lycii eum locũ receperũt:hic uidetur es
se de quo Lucanus mentionẽ facit. Claram:ibi co/
lossus:id est statua Iouis est tantæ magnitudinis: ut
inter mirabilia mũdi cõnumeretur.ante hanc uero
apollinis clarii lucũ fuisse:tradit Strabo libro quar/
to decimo. Telmessidos unde cõpensat:ambitum
longũ telmessidis sinus breuitate maris recõpensat
quo cursũ tẽdat. Telmessidos a Telmissio flumine
ioniæ appellata est quia seleuco suscipit fiu.Strabo
libro quarto decimo dicit hũc Colossum a Chere/
te lindio septuagita cubitorũ factũ fuisse. Et rho/
don claram. dicit qa teste Solino nunq̃ cælũ ita nu
bilum est:ut in sole Rhodos non sit. Pamphilia
puppi: pamphilia sub imperio cilicum constituta
fuit.Hic mare Cilicũ incipit a cilicia: cuius in cõspe
ctu positum est denominatum:contra insulam Cyprum:quæ ab Amano monte incipit:Ciliciam ac ip/
sam Cyprum a Syria diuidente. finem autem Nemuriũ facit promontoriũ: quod & pamphilici maris
initiũ est. Nec se cõmittere:& quia pompeius metuebat:ne omnes ciuitates uictori parerent:nõ aude/
bat mœnia ingredi:sed nũc primũ ingressus est mœnia phaseli. Phaselis.phaselis ciuitas est ciliciæ quæ
portus tres habet auctore Strabone li.xiiii.ciuitas insignis est & lacus ĩminet & mons nomine solyma:&
Telmissus:Pisidata ciuitas ĩ angustiis adiacens.Phaselis fuit ciuitas zeniceti piratæ q capto mõte Isaurico
se cum tota domo concremauit. Nam te:ratio cur ingressus est. Rarus incola:quia deserta erat urbs
Exhaustæ:euacuatæ. Hinc:a phaselo. Taurus:mons qui a amultis idẽ cũ Caucaso monte creditur
nã Asiam omnẽ ab eois incipiens & in cilicũ mare desinens in duas ferre æquales partes taurus diuidit.
Dipssõpta:flu. Cadentem.i.de Tauro nascentem. Crederet hoc magnus:nunquid credere potuis/
set hoc pompeius cum piratas deuicit hanc uictoriã sibi utilem futuram:ac si.d.profuit: quia nunc demũ
profuit pom.deuicisse piratas:quod per mare nunc tutus nauigat. Pacẽ:id est cum piratas deuicit. Et
sibi:nõ solũ negociatoribus:sed etiam sibi. Fugit.s.cæsarẽ uictorẽ. Seqtur ps magna senatus:pom.pro
ficiscentem in ciliciam uniuersus senatus secutus est: ubi sententiam suam de repu.dixit. Paruis sine/
dris:notandum est quia multi falluntur existimant Sinedris urbem seu nomen portus ideo errant:
quia dictio græca est. nam sinedra græce significat consensus:sed in comparatione curiæ Ro. paruum
dixit consensum. Selinis:oppidum ciliciæ:ubi senatus pom. audiuit de re pub.sententiam dicentem.

In procerum cœtu tandem mœsta ora resoluit
Vocibus his magnus.comites belliqꝫ fugæqꝫ:
Atqꝫ instar patriæ.quãuis in littore nudo:
In cilicum terra nullis circundatus armis
Consultem:rebusqꝫ nouis exordia quæram
Ingentes præstare animos.non omnis in aruis
Aemathiis cecidi.nec sic mea fata premuntur
Vt,nequeam releuare caput:cladesqꝫ receptas
Excutere.an libycæ marium potuere ruinæ
Erigere in fasces.& plenis reddere fastis?
Me pulsum leuiore manu fortuna tenebit?
Mille meæ graio uoluuntur ĩ æquore puppes
Mille duces:sparsit potius pharsalia nostras
Quam subuertit opes: sed me uel sola tueri
Fama potest rerum.toto quas gessimus orbe.
Et nomẽ quod mũdus amat.uos pẽdite regna
Viribus atqꝫ fide libyam partosqꝫ pharaõque.
Quæ nam romanis deceat succurrere rebus
Ast ego curarum uobis arcana mearum
Expromam.mentisqꝫ meæ quo põdera uergãt
Aetas niliaci nobis suspecta tyranni est:
Ardua quippe fides:robustos exigit annos.
Hinc anceps dubii terret solertia mauri:
Nãqꝫ memor generis carthaginis ĩpia proles

In procerum coetu:in consilio senatus. Resoluit: aperuit. Comites belli: in deliberatiuo genere cõstitutio coniecturalis est:potero reparare uires:non poteris: quæstio est an possit: & deliberatur deinde quomodo reparet. Est autem deliberatio cum quæritur: quid ex multis rebus potissimum sit faciendum: nam consultatio duplex est: aut quũ quæritur de duabus rebus utrum potius: ut si consultetur bellum ne an pax potius sit facienda: est autem consultatio quũ de pluribus rebus quæritur: quid potissimum sit: ut si querat aliquis: an macedoniam: an ægyptum: an in indiam nauiget: sed primũ quod in dubitatione ueniebat: queritur. uidelic& an possit reparare uires: & probat reparare posse: non enim adeo se uictum esse dicit ex tanto casu: ut releuari non possit. quæstio conicteuralis est: quia quæritur an possit uires reparare. primo captat beniuolentiam a persona auditorum: quũ eos comites fideles uocat: & eos laudat: quod sint quasi quædm imago patriæ. Quamuis in littore nudo: a persona sua nunc beniuolentiam: captat: nam sua profert incommoda per commiserationem qua beniuolentia facile comparatur.

In cilicum terra: non in propria urbe. Nullis armis: non exercitu septus: sed inermis. Non omnis in aruis æmathiis: ad coniecturam descendit: & probat posse reparare uires: & argumentum est a minori ad maius: quod plurimum ualet ad cohortationem. dicit enim: si Marius exul hostis populi romani iudicatus Minturnis in carcerem compulsus in libyam profugus: in terris hostium tamen comparato exercitu reparauit uires suas aduersus Syllam: multo magis ego facere potero: qd' non sum, hostis patriæ iudicatus non habeo inuisos populos sicut ille: deinde non minor est mea apud gentes auctoritas quã illius: immo maior. Non omnis in aruis Aemathiis cecidi: nec sic mea fata premuntur: idest adhuc mihi uires supersunt.

Fata premuntur: id est fortuna mea non sic urgetur. Excutere: id est abiicere. Libycæ ruinæ: Quia iam Carthago euersa fuerat a Scipione in feriore: quo tempore Marius eo se recepit. Fasces: consulatum: nam exercitu comparato in italiam uenit & se Cinnæ coniunxit: & ita consul factus est. Plenis fatis: ut impleret septimum consulatum. nã ita sibi Aruspex prædixerat uiso auspicio. Leuiore manu: scilicet Cæsaris: q̃ ille manu Syllæ. Mille mei duces: argumentũ est a ui quæ per classes decernitur exercitus: arma tormẽta: reuocationes hominum. Millæ. i. multæ. Duces: p̃fecti. Sed me uel sola: ab auctoritate arguit: quam sibi tantam esse dicit: ut uel hac una reparare possit bellum. Nomen: scilicet meum. Mundus amat: nam sine dubio pompeius beniuolus fuit apud omnes: nam humanitatis nomen ubique obtinuit. Vos pendite regna: nunc consultatio est de multis rebus quid potissimum. Regna: declarat quæ regna uidelic& libyam parthos & cætera. Fide & uiribus: utrunque bene coniunxit: quia parum possunt uires: ubi fides deest. Pharon: ægyptum: nam pharos claustra sunt ægypti. Ast ego: sed inquit prius sententiam meam dicam. Pondera uergant: id est quo cogitatio nostra ponderosa uertatur: & primum ostendit neque ægyptum: neque libyam esse petendam & reddit rationem. Arguit autem ex attributis personæ: uidelicet a genere: quod diuiditur in naturam: patriam & sexum: arguit ab ea parte: que est ætas: ubi consideratur puer ne: an adolescens: grãdis natu: an senex: in puero fides stabilis esse non potest. Hinc auceps dubii: Regem Iubam dicit. Arguit autem ab ea parte quæ dicitur natio: in qua consideratur græcus an barbarus & cætera. Atheniensis est: ergo acutus. Lacedemonius est: durus & asper: Thebanus est pinguis & ualens. Maurus est & Carthaginensis ergo perfidus. Nunquam memor: ab ea parte arguit: quæ est cognatio. uidelicet quibus maioribus ortus sit. uidelicet, ab Hannibale: qui semper hostis, populi romani, fuit.

Imminet:ut ulciſcatur iniuriā. Multus:frequēs:q̄a ſemp noīat Hānibalē. Obliquo maculat: præterea eſt ēt nothus:& nothi ſolēt eē callidi:uerſuti:atq̧ pfidi. Contigit: cōtagione polluit. Iam ſupplice uarro:arguit a factis qđ eſt impiū:& ī attributis pſonæ ubi cōſiderat̄ qd fecerit:qd faciat:qd facturus ſit ſuperbus aduerſus Varū pfectū nr̄um uidit. nā Varus hiſpaniæ partē tenebat: & cū eam cæſar inuaſiſſet: hic ad regē Iubam in libyam confugit.dicit autē illū animū extuliſſe. tūc cū Varus ad eū profugit. Romana.i.res romanas uidelic& Varrū pfectū noſtrū.

Imminet heſperiæ:multuſque ī pector̄ uāo ē
Hānibal obliquo q̄ maculat ſanguine regnū.
Et numidas cōtingit auos iam ſupplice uarro
Intumuit:uiditque loco romana ſecundo
Quar̄ agite eoum comites propamus ī orbē
Diuidit euphrates in gētē gurgite mundum.
Caſpiaque immēſos ſeducūt clauſtra receſſuſ
Et polus aſſyrias alter nocteſque dieſque
Vertit:& abruptū ē noſtro mare:diſcolor ūda
Oceanuſque ſuus regnādi ſola uoluptas
Celſior in campis ſonipes & fortior arcus:
Nec puer:aut ſenior lætales tendere neruos
Segnis.& a nulla mors eſt incerta ſagitta.
Primi pellæas arcu fregere ſariſſas.

Quare agite:nūc ſententiā ſuā.dicit quo nā uidelic& ſe cōferre uelit.ſ.ī orientē uidelic& ad phrahartem parthorū regem & ſuadere incipit ut ſentētiam ſuā ſequi uelit:& primo arguit a ui:quæ eſt ps tuti parthos oſtendens eē bellicoſos:ſeu patria:ſeu natiōe.

Diuidit euphrates: nā armenios Cappadoceſq̧ diſterminat. Caſpia:quæ caſpiæ portæ dicūtur: quæ ſūt inter Colchos & Albanos:caſpias autē portas caucaſus habet quibus ſeparatos dicit in habitare parthos:ut nullius impii uires timeāt. Taurus p gentiū ac linguarū uarietate plurifariā noīatus eſt: nā ubi in excelſam ſurgit ſublimitatē caucaſus dicitur:ēt a populis appellationē trahit a dextro latere caſpius dicitur:uel hyrcanus:a leuo amazonicus: mox cichus:ſcythicus:ad hæc uocabula hēt multa alia.ubi dehiſcit:hiulcis iugis facit portas: quarum primæ ſunt Armeniæ:tū caſpiæ:poſt ciliciæ.a Caſpis portis per parthiā una eademq̧ uia eſt Alexandriā uſq̧ quæ apud Arios ē teſte Strabōe libro ſextodecimo: q̄ itidē refert libro undecimo:Armeniā Mediāq̧ cuius ſunt caſpiæ portæ intra Taurū eſſe Solinus dicit Mediā ab occaſu trāſuerſam utraque parthiæ regna amplecti A ſeptētrione:Armeniā circūdare:ab ortu Caſpios uidere:a meridie perſidē.Portæ caſpiæ eodem auctore Solino panduntur itinere manu facto longo octo milibus paſſuū. nā latitudo uix eſt plauſtro permeabilis.In his anguſtiis etiā aliud aſperū:quod precioſorū laterū ſaxa liquentibus inter ſe ſalis uenis exundāt humorē affluentiſſimū: qui cōſtrictus ui caloris uelut in glaciem corporat̄: ita labes inuia acceſſum negat.Præterea octo uiginti miliū paſſuū tractus omnis quoquo inde pergit̄ humo arida ſine præſidio ſitit.Tūc ſerpentes undiq̧ gentiū conuenæ a uerno ſtatim die illuc cōfluunt.ita periculi ac difficultatis cōcordia ad caſpias niſi hyeme acceſſus negatur.caſpios quoq̧ refert Strabo li. xi. parētes īcluſos fame necare cū iā ſeptuageſimū ānū exceſſerint: mare caſpiū ex altero pōti latere ultra maſſagetas & apaleos ſcythas eē ī aſiatica plaga dulce hauſtu alexādro magno probatū ē:mox pom.magno q̄ bello mitridatico ſicut cōmilito eius Varo tradit ipſis hauſtibꝰ fidē experiri uoluit. Polus alter: q̄ſi alter mūduſ ſit:uel certe antarcticū dicit:nam ſicut nos ſub polo arctico poſiti ſumus.& ſublimate terræ antarcticum uidere nō poſſumus:ita q̄ ſub antarctico uiuunt arcticū uidere non poſſunt. Vertit:quia ſēper circa polum uertitur celum. Abruptū eſt noſtro mari: mare rubrum dicit ꝙ inter indicum & æthiopicum ampliſſimo ore ab auſtro in ſeptemtrione funditur.ideo dixit abruptū noſtro mari:quia ne in mediterraneum exeat a terris perſarum quibus finitimi ſunt parthi arabeſq̧ tenetur. Regnandi ſola uoluptas: arguebat a ui quæ erat pars tuti:nunc arguit ab habitu qđ ē unum ex atributis perſonæ:ī quo ēt commoda aliqua corporis cōſiderant̄:nō natura:ſed ſtudio:& induſtria cōparata:ſtudio & induſtria equitare ac ſagittare didicerunt:& habitum regnandi fecere:ut nulli regno parere uelint. Voluptas:ſcilicet regnandi eſt parthis: Celſior in campis:& hoc quoq̧ induſtria compararunt:ut equitandi & ſagittandi periti ſint

Nec puer:ſiue puer:ſiue ſenex fuerit pronus eſt ad ſagittandum. Et nulla ſa.i. quē feriat ſagitta: ille ſtati occidit. Primi pellæas:arguit a caſu & a fortuna:ubi conſideratur quid euenit: quid eueniat:quid euenturum ſit:quid euenit: ut ſemper uicerit ergo &c. Primi.ſ.parthi hi:nanq̧ a ſcythis originē ducunt quorum regio ē orientis:uiribꝰ ac eorū uirtute parta Ab inde finibꝰ uſq̧ ad meſopotamiā nominata:quā diuidit euphrates.hic meſopotamia dr̄. nam propter inuictam uirtutem eorū proximæ regiones in eius nomē tranſierunt: in qua ſunt Aracuſia: Aſyria:Perſis. & media ab una parte:quod uidelicet a meridie rubro mari: ab alia uidelicet a ſeptemtrione hyrcano clauditur ſalo. Pellæas: ideſt alexandri. Sariſſas: Sariſſa proprie eſt telum macedonicum:ſicut pilum romanum. Bactra: ciuitas aſiæ eſt oxum amnem uerſus: ex india diebus octo a bactris uſque ad Alterum flumen: quod influit oxum amnem peruenit pompeius. dum perſequeretur mitridatem: deinde auctore Solino ad caſpium mare: inde per caſpium ad Cyri amnis penetrauit fluentum: qui armeniæ & libye fines interluit.

Babylonã:quã coctilibus muris cinxisse dicit Semiramis. Nec pila:timetur:& nõ solum cæteras gẽtes subegere:sed nostras quoqꝫ iam timere desinunt: postq̃ crassum deleuere. Experti si cra.quia ut dixi a scythis originem habent. Spicula nec solo ferro:argumentum est a consilio:& consi ium rectius appellat q̃ dolũ nã dolo aliquid suadere turpe uidetur: ergo rectius a consilio quo parthos uti dicit:uidelic& ut ueneno muniãt sagittas. Stridula:strepentia p aerẽ cũ a neruo mittunt. Fatũqꝫ.i.mors est etiã in sũma corporis exulceratõe:qa uenenũ ingreditur. O utinã nõ tanta mihi:uellẽ inqt ne tãta mihi fiducia esset in parthis.ne uidelic& crassũ cecidisset. nã inde orta est fiducia ꝙ exercitũ cũ duce occiderunt Arsacidis:parthis ab eoꝝ regibus. Fata mouent medios:nã media trãsiuit in nomẽ psarũ:Aracusia:Assyria:& psios:& ideo medios pthos dixit:nã ut inquit Strabo libro sextodecimo Medis atqꝫ Babylonijs parthi imperabant:armeniis autẽ nũq̃.Inuasiones sæpe factæ sunt:oĩo autẽ capti nunq̃: Medi:Babylonii ac Armenii ita erãt ab initio cõstituti: ut se inuicẽ adorirent:ut cuicunqꝫ oportunũ uidebatur: rursũqꝫ conciliarent:quod usqꝫ ad pthorũ imperiũ pmansit. Multũqꝫ:a casu arguit. Alia tellure.i. diuersa ab italia:nã parthia in oriente est: italia uero in occidente.unde etiã hesperia dicta. Quod si uos eoa fides:dialema est:& cõfutat ab honesti partibus.uidelic& a magnanimitate.Sẽsus ẽ:ꝙ si pthorũ pereo pfidia:optatius id mihi cõtinget: q̃ si beneficio fortunæ ĩ his regiõibus pereã:ubi nulla nostri cũ gentibus illis cõmertia habuerũt:nã id mihi solatio erit:ꝙ nec iniuriã a cæsare nec beneficiũ accipere potero aut parthi fideles erũt:aut pfidi: si fideles nos cõtra cæ.iuuabũt si uero perfidi id boni consequar:ꝙ in manus cæ.ueniã quo aut mors crudelis manet:aut turpis uita:ergo hoc uitabo Eoa:id est orientalis hoc est pthorũ. Supra cõmertia mũdi:ultra regionẽ mũdi rõis cognitã:nã Ro.nulla prsus cũ pthis hũere cõmertia. Ferat: p afferat regna q̃ feci ut tygrannis:Ariobarzanis & pharnacis: duos deuictos ĩ regna cõstituerat. Sed ma.feram: magna cõsolatio erit ꝙ nõ ueniã ĩ manus cæ.a quo crudelirer trucidabor aut turpiter uita donabor. Alio:quia remoto a nostro. Hæc membra:Si occidet. Nil fecisse pie:si uita donabit. Sed cuncta reuoluens:sed cum omnia consydero: ipsi fidẽ seruabunt:non nullis mundi partibus magis honoratus sum q̃ in oriente:& arguit ab auctoritate:quã habuit ĩ his gentibus & a casu :cum persequebatur mitridatẽ:colcos: albanos: hiberas:arabes:chaldæos:iudeamqꝫ omnem subegit. Meotida:paludem scythiæ. Tanaim:qui diuidit europã ab asia. Cõspectus:conspicuus. Quas magis.s.q̃ ĩ terras oriẽtis. Vnde:a quibus regionibus. Quid enim tibi:alio utitur dialemate: nam inquit si ad parthos uenimus.aut uincemus:aut uincemur:si uincemus obtinebimus quod ĩstituimus:si uĩcemur nobiscũ parthi peribunt & ũbrã crassi uĩdicabimus. Tantam genẽ:quæ semp infesta romãis fuit mediis cũ pthis. Fortunã ne ẽ:si uĩcemus cæsarẽ. Vicet crassus:cæsare uictore. Sic fatus murmure sẽsit:ut hæc locutus ẽ põpeius:nemo succlamauit: nõ enim cõsiliũ placuit:nã clamare solebãt:porãtis cõprobãtes sẽtẽtiã sed põpeius ex murmure sẽsit nõ placere cõsiliũ. Quos.o l.sed lẽtulꝰ oẽs ãteiuit.dolore.n. pculsus colloquiũ tenet nõ potuit:qa ↄsiliũ illd a uirtute alienũ uidebat. Nobilitate.d.qa generositate animi dolebat hãc pompeii ignauiã. Modo: pauloante consule.

Bactraqꝫ medorũ sedem:murisqꝫ superbam
Assyrias babylona domos:nec pila timentur
Nostra nimis pthis:audentque ĩ bella uenire.
Expti scythicas crasso pereunte sagittas.
Spicula nec solo spargũt fidẽtia ferro
Stridula sed multo saturãtur tela ueneno
Vulnera pua nocẽt:fatũque ĩ sãguĩe sũmo ẽ.
O utinam non tanta mihi fiducia sæuis.
Esset ĩ arsacidis fatis nimis æmula nostris.
Fata mouẽt medios multuque ĩ gẽte deoꝝ est
Effundam populos alia tellure reuulsos.
Excitosque suis ĩmittã sedibus ortus.
Quod si nos eoa fides & barbara fallunt.
Fœdera uulgati supra cõmertia mundi.
Naufragium fortuna ferat:nõ regna precabor
Quæ feci:sed magna ferã solatia mortis
Orbe iacens alio:nil hæc ĩ membra cruente
Nil soceꝝ fecisse piæ:sed cuncta reuoluens
Vitæ fata meæ semper uenerabilis illa
Orbis pte fui:quãtus mœotida supra:
Quãtus apd tanim toto cõspectus in ortu.
Quas magis ĩ terras nostrum fœlicibus actis
Nomen abit:aut unde redit maior triumpho:
Roma faue ceptis:qd eni tibi lætius unquam
Præstiterint superi: quam si ciuilia partho
Milite bella geras: tãtas cõsumere gentes:
Et nostris miscere malis:cum cæsaris arma
Cõcurrent medis:aut me fortuna necesse est:
Vĩdicet aut crassum:sic fatus murmur sensit
Cõsilium dãnasse uiros:quos lentulus omnes
Virtutis stimulis:& nobilitate dolendi
Præcessit:dignasque tulit modo cõsule uoces.

Siccine thessaliæ mentem fregere ruinæ? Hæc oratio est contra id quod pompeius suadere uolebat est autem in deliberatiuo genere posita: in iure iudiciali constitutione. Et primo beniuolentiam captat a persona aduerarsii: hoc est pompeii: quem adducit in tentionem ipsius ostendēs ignauiam: quod qui antea de ægypto triumphauerit: idem regibus se subiiciat. Siccine: pro sic ne. est autem epenthesis: adeo ne animus tuus uictus est. Vna dies: scilicet cladis tuæ. Damnabit fata: id est fortunam imperii romani Secundum æmathiam lis tanta datur: est locutio iuris: id est bellum ciuile sic deciditut: ut ille superior sit qui in æmathia uicit nam litem dari: secūdum hos: aut illos est decidere litem secundum uoluntatem eorum. Iacet omne cruenti: Sensus est: adeo ne uulnus est illatum tam magnum ut nullo auxilio possit subleuari. Solos tibi magne: nunquid in toto terrarum orbe est: qui auxilium præstare possit præter Phrahartem ad cuius genua te prostraueris. Aduersos polos: scilicet in antarcticum relicto arctico: nam ratio hemisperii facit hoc: ut sydera: quæ sunt in antarctico a nobis uideri non possint e diuerso & cætera. Aliena: a nostro. Focos: lares. Et barbara sacra: Et diis romanis omissis incipias colere deos barbarorum. Quid causæ ostenditur armis: a senatu beniuolentiam captauit: nunc ad confirmationem causæ uenit: instabilem autem ostendit pompeium initium contra perseuerantiam: quæ est in re bene considerata: stabilis & perpetua permansio. non enim persistit in ratione bene tuendæ libertatis: causa cuius bellum ciuile susceptum est: ergo a perseuerantia arguit quæ est pars fortitudinis partis honesti. Quid causæ: pro quæ honesta causa est: quam bello possis portendere & demostrare prīo causam honestam habebas: nuuc si non solum Cæsari paratus sis seruire: sed etiam externis regionibus hæc causa tollitur. Armis: id est causa belli. Libertatis amor: interrogat deinde respondet: id est prætextu libertatis potes dicere te bellum gerere. Te quem romana gerentem: ostendit eum abiecti animi eē: quod est contra magnificentiā: quæ ē magnarū & excelsarū rerū cognitio atq; administratio: uel certe cōtra dignitatem: quæ ē hōesta: & cultu: & honore uerecundiæ digna auctoritas: quæ ē ī eo honestigenere: ī quo utilitas quoq; adiūgit. pristius honor fuerat: ut apud reges ī maxīa ueneratōe fuerit pompeius quibus regn adonauerit: nūc uero cōtra dignitaté suā fore arguit: q; his supplicare paratus sit: de quibus triūphauerit: aut quis certe in regnū restituerit.

Siccine thessaliæ mentem fregere ruinæ?
Vna dies mūdi damnauit fata? secundum
Aemathiam lis tāta datur? iacet omne cruenti
Vulneris auxilium solos tibi magne reliquit
Parthorū fortūa pedes? quid transfuga mūdi
Terrarūq; totos tractus cælumque perosus:
Aduersosque polos alienaque sydera quæris.
Chaldæos culturæ focos & barbara sacra
Parthorū famulus? qd causæ obtēditur armis
Libertatis amor? miserū quid decipis orbem
Si seruire potes? te quē romana regentem
Horruit auditu: quem captos ducere reges
Vidit ab icariis Indoque a littore syluis.
Deiectū fatis humilē fractūque uidebit?
Extolletque animos latiū uesanus in orbem.
Se simul & roma pompeio supplice mensus:
Nil animis satisque tuis effabere dignum.
Exiget ignorans latiæ cōmertia linguæ.
Vt lachryis se magne roges: patiur ne pudor[
Hoc uulnus clades ut pthia uidicet ante
Hesperias quam roma suas? ciuilibus armis

Te: uidelic& imperatorem romanū. Horruit: dum persequeris mitridatem. Captos reges: uidelicet Tigranocerotam & Aristobolum iudeorum regem: quos in triumphum duxit. Hyrcanis: id est ex hyrcania quæ est pars armeniæ. Hyrcania auctore Strabone libro undecimo ualde opulenta & multa & magna ex parte planities præclaris urbibus adornata opulentiæ signum ducunt q; uitis uini merretam affert: ficus: modios Sexaginta frumentum ex fructu nascitur qui cadit ex culmo: in arboribus mellificatur ex foliis mel fluit: parthi: ut eodem libro refert Strabo: cum hyrcanis persicæ uiuebant etiam non multo post tempore quam macedones imperarent. Extollet animos: arrogantior fiet. Se simul & romæ mensus: nam quod te supplicem uidebit imperium suum imperio romano comparabit. Exiget ignorans: cum loqui uolueris ad illum tum dicet nescio quid dicat: hic non intelligo linguam romanam: & uolet ut lachrymes: ut si non ex uerbis tuis saltem ex lachrymis quid uelis intelligat. Patimur ne pudoris: Adhuc in eo persistit quod dignum est romanis: quod uidelicet parthi prius uendicent iniurias italiæ q̄ nos iniurias nostras ab ipso rege illatas: turpe hoc est quia prius iniurias nostras ulcisci debemus: quam parthi ulciscantur romanos contra cæsarem. Ciuilibus armis: contra leges argumentum est a iustitia: quæ diuiditur in ius naturale: ius consuetudine: & ius lege pacto patri: & iudicio: argumentum est iure lege: quia lex erat ut qui ad aliquod bellum electus esset: nullum aliud gerere posset prius quam illud perficeret: & plebiscitum causa esse potest: Quod in iure scripto proculdubio connumeratur.

Elegit te nempe ducē:quid uulnera nostra
In scythicos spargis populos? cladesq; latētes.
Quid parthos trāsire doces? solatia tanti
Perdit roma mali:nullos admittere reges
Sed ciui seruire suo:iuuat ire per orbem
Ducentē sæuas romana in mœnia gentes?
Signaq; ab euphrate cū crassis capta sequētē?
Qui solus regū fato cælante fauorem
Defuit æmathiæ:nunc tātas ille lascesset
Auditi uictoris opes? aut iungere fata
Tecū magne uolet nō hæc fiducia genti est.
Oēs in arctois populus quicūq; pruinis
Nascitur īdomitus bellis: & mortis amator.
Quicquid ad eoos tractus mundiq; teporem
Labitur:emollit gentes clementia cæli.
Illic & laxas uestes:& fluxa uirorum
Velamenta uides pthus p medica rura:
Sarmathicos iter cāpos: effusaq; plano
Tigridis arua solo: nulli supabilis hosti est
Libertate fugæ:sed nō ubi terra tumebit

Elegit te ducē:nō autē ut alios duces tēptares. Quid uulnera nrā:ignominiā ostēdit arguit cōtra gloriā:q̄ est frequēs de aliquo fama cū laude:cōtra eā facere dicit:nā si clades romanorū uulgauerit ī pthia:magna erit populi Ro.ignominia ut melius ostēdat ī Europa pmanere: q̄ ī asiā trāsire. Parthos trāsire duces:qa quum ītellexerīt dissēsionem inter romanos capta occasione:ipsi in italiam uenient: & imperium Romanū de medio tollent. Solatia tollis: hanc desolationen tollis:q̄ unica ē nobis:ut si seruiendum ē: magna cōsolatio est ut seruiamus potius ciuibus nostris q̄ barbaris. Ciui:scilicet Cæsari. Iuuat ire p orbē ostendit piculū quod ē contra tuti partem:q̄ ī columitas dicitur:ea est salus tuta atq; integra conseruatio. Signaque: scilicet romana que capta sunt a parthis cum crassis uidelic& patre & filio. Qui solus arguit a maiori ad maius quod est ex adiunctis negocio: si nos parthi infœlicitate sequi noluerunt multo minus in aduersis sequentur.

Defuit:qa noluit ītéresse bello ciuili. Celāte fauorē.i.cū adhuc ī dubio uictoria eēt. Lacesset:prouocabit. Victoris:Cæsaris. Oēs ī arctois:postq̄ rōnes suas lētulus cōfirmauit qbus arguebat nō eūdū eē ī pthiā:nec ēt barbaro eē fidendū qđ si faceret id futurū cōtra dignitatē:nō solū pō.sed ēt populi ro. nūc pom.rōes cōfutat a natōe primū cōuertēs dicta pom.ī suā utilitatē:nā qđ pom. dixerat de regione pthoꝝ q̄ eēt sepata quodāmō a nostro orbe:ubi liberos semp hītare pthos dixerat:nec regi cuiq̄ seruire aīum īduxisse:īmo regnandi cupiditatē hūisse ita cōuertit Lētulus:ut ostēdat eos:qa ibi nati sūt & nutriti enerues eē:& effœmīatos quēadmodū ēt Cicero dicit p q̄litate aeris ex astrologoꝝ sentētia ita eē naturā hoīs.dicit.n.atheniēses īgeniosiores esse: Thebanos uero pīgues & ualētes.rō:nā Athenis aer tenuissimus ē:ideo acutiores sunt hoīes:Thebis uero crassiores :iō pīgues & ualētes sūt. Sed ī oriente aer clemētior ē:iō ēt ibi natura hoīes sūt molliores: & ppea effœmīatiores. Oēs ī arctois:arguit a natōe q̄ est una ps ex attributis psōæ:& p cōtrariū:quicūque nascit ī septētrione:q̄ regio frigidissīa ē & aspa: fortissimus & bellicosus ē:e cōtra uero q nascit ī oriēte q̄ rgio mollior hētur & clemētior:eneruatior est & mollior.In arctois:ī septētrione. Pruinis:frigoribꝫ: Indomitus bellis:īuictus. Eoos tractus:lōgitudinē oriētis. Emollit:Molliores facit. Illic:in oriente:& arguit a uictu imbelles eē oriētis populos. Laxas:fluxas:sinus habēt amplos:ut lōgū firmauerat humū:sic & Virgilius Et habēt tunicæ manicas & redimicula mitræ. Parthus p medica rura:Arguit ab affectiōe:nā adiūgit hōesto & iusto:siue utili necessitas & affectō:sed hōesto gloria dignitas & aīcitia:q̄ pp se & pp aliud expetēda sūt deīde necessitas cū cōditiōe & sine cōditōe:sine cōditiōe:ut necesse est oēs mori:cū cōditiōe ut necesse ē petilinos mori: nisi se dedāt Hānibali.est aūt affectō q̄ ex tēpore & bellorū admīstratōe & studio hominū cōmutat.Parthus p medica rura sar.in.cā hoc uerū ē:sed mutatur hoc ex admīstratōe:ī regiōe illa lata:ut eqtare possint uictores sunt:nā fugiēdo insequētes uulnerāt:at uero in italia q̄ mōtuosa est:& multas angustias habet nō ita: neq; licebit spatiari:& ita mutata regione studiū eorū nihil proderit:nec in administratione belli:uti in regione sua poterūt. Sarmaticos cāpos.i.assyrios:sed ē epitheton lōge repetitū Sarmatæ populi assyriæ sūt unde parthi originem habuere.Verum:ut Solinus inquit: parthia quanta omnis est:a meridie rubrum mare a septentrione hyrcanum salum claudit:regna in ea duo de uiginti dissecantur in duas partes:undecim quæ dicuntur superiora:incipiunt ab armenico littore & caspio limite porrecta ad tertam scytharū aut sarmatharum cum quibus concorditer uiuunt:reliqua septem inferiora:sic enim uocitantur:habent ab ortu uarios Arianosq;:Carmacuamq; a medio die:Mœdos ab occidui solis plaga:a septentrione Hyrcanos:ipsa autem Mœdia ab occasu transuersa utraque parthiæ regna amplectitur:a septentrione Armenia circundatur:ab ortu caspios uidet:a meridie persidem:deinde tractus hic procedit usque ad castellum quod magi obtinent Phidasarcida nomine hic Cyri sepulchrum. Effusa:porrecta:sicut omnis planities iacet. Tigridis:fluuii q cū Euphrate uno se fōte resoluūt. Supabilis:uicibilis Libertate.f.libertare uagādi lateq; spatiādi. Sed nō.t.ecce mutato ex tpe & admīstratō belli ergo ab effectōe. Tūebit.t.i.ubi sūt mōtes

Nec per opacas:nec in Italia:ſicut mos eſt ſciunt gerere bella tempore noctis:quippe qui cum niſi ſagittis utantur uidere non poſſunt:quo eas dirrigant. Opacas tenebras:id eſt per noctē ſicut nos gerimus: nam tempore noctis pompeius mitridatis exercitum fugauit.Incerto: erranti arcu. Non frangit nando:ſi opus erit tranſire flumia:non erir peritus natando uortices fluuiorum qui multi ſunt in italia .Eſt autem uortex gurges aquæ a uertendo dictus. Nec tota in pugna:nec in pugna pati poterit æſtum caloris:quia aſſuetus eſt mollioriaeri. Nam aries:alia mutatio belli:quia non oppugnare conſueuere oppida: nec habent inſtrumenta quibus id fieri ſolet.

Aſpera conſcedit mōtis iuga.nec per opacas
Bella geret tenebraſ.incerto debilis arcu.
Nec franget nando uiolenti uerticis amnem.
Nec tota in pugna perfuſus ſanguine mēbra
Exiget æſtiuum calido ſub puluere ſolem.
Non aries illis:non ulla eſt machina belli.
Haud foſſas implere ualent.parthoq; ſequenti
Murus erit quodcūq; poteſt obſtare ſagittæ.
Pugna leuis belluque fugax:turmæq; uagātes
Et melior ceſſiſſe loco quam pellere miles.
Illita tela dolis: nec martem cominus uſquam
Auſa pati uirtus.ſed longe tendere neruos.
Et quo ferre uelint permittere uulnera uentis
Enſis habet uires.& gēs quæcūque uirorū eſt
Bella gerit gladiis:nam medios prælia prima
Exarmāt:uacuæque iubet remeare pharetræ
Nulla manus illis fiducia:tota ueneni eſt:
Credis magne uiro quos in diſcrimina belli
Cum ferro ueniſſe parū? ē tentare pudendum
Auxilium tanti eſt?toto diuiſus ut orbe
A terra moriare tua:tibi barbara tellus
Incubat?te parua tegant ac uilia buſta
Inuidioſa tamen:craſſo quærente ſepulchrū.
Sed tua ſorſ melior:quoniā mors ultia pœna ē
Nec metuenda uiris:at non cornelia letum
Infando ſed rege timet:num barbara nobis
Eſt ignota uenus?quæ ritu cæca ferarum.
Polluit innumeris leges.& fœdera tedæ
Coniugibus?thalamique patēt ſecreta nefādi

Machina nulla: utpote qui nunquam oppida oppugnarūt. Parthoque ſequenti:& cum parthus ſequetur milites: noſtros quicquid poterit tenere impetum ſagittarum erit tanquam murus: clipeus etiam non aliter defendet quam murus: non enim cominus gladiis pugnant:ſed ſagittis tantum eminus utuntur. Pugna leuis: id eſt leuis armatura. Turmæ uagantes:quia fugientes huc & illuc perſequentes uulnerant. Ceſſiſſe fugiſſe: quam pellere:id eſt quam perſequi Illita tela dolis: nunc arguit a cōſilio: quia dixerat pom.illis uiribus addere conſilium:tunc cum ueneno munirent ſagittas: hoc ipſo inquit quot ſagittas ueneno polluunt: oſtendunt ſuam ignauiam:quia tota fiducia ipſorum eſt in fugiendo nec eſt quiſquam qui audeat cominus certare. Et quo ferre uolet ſagittas dirigit:Sed ictus eſt incertus: nam uentus aliquando aliorſum ſagittas uoluit: quam illi uoluerint. Enſis habet uires:a contrario arguit qui fortis eſt cominus pugnat a coutrario ſenſu qui eminus debilis & eneruis:at id faciunt parthi ergo debiles ſunt & timidi. Credis magne uiros:tu credis illos eſſe fortiores:ꝙ habent fiduciā ſuam in ueneno magis: quā in armis:& hoc ipſo oſtendunt ignauiam ſuā: quia ſi fortes eſſent non in ueneno: ſed in armis fiduciam ponerent. Diſcrimina:certamina. Parum eſt:niſi adhibuerint uenenum. Tentare pupudendum eſt:nunc cōfutat quod pompeius dixerat etiam ſi perfidi eſſent parthi eo meliori conditione eſſe: quam ſi morirentur procul ab italia:& ideo cæſarem nihil in illum crudeliter agere poſſe refellit hoc ab īdignitate dicens hoc eſſe indignum pompeio:ut procul mori uelit ab italia: quamquā mors poterit eſſe ſolamen miſeriæ: ſed Cornelia nō mortem timebit:ſed uitam: nam cum formoſa ſit: barbari uero libidinis impatientes?quid de hac ſperare poſſumus:quando:nec a ſororibus ſuis ſe contineant. Pudendum eſt:nunquid tibi uidetur:ut tentes auxilium in remotiſſimis partibus: hac ratione ut tantum procul ab italia moriaris? quaſi dicat hoc indignum eſt. Incubat:ſuperimponatur corpori tuo. Te parua tegat: contra dignitatem tuā. Inuidioſa tamē:quātūlibet uile cōſequeris ſepulchrum: non tamen ſine inuidia conſequeris quia ſine ſepulchro iacet Craſſus. Sed tua ſors hoc quidem indignum erit & ætate & priſtinis moribus tuis. Non metuenda uiris: nam qui fortes ſunt non metuunt mortem. Non barbara nobis:dixit Corneliæ maius aliquid metuendum eſſe quam mortem:cum ab indignitate probaret: non eſſe fidei barbaroꝝ ſe comittendum:quod autem hoc ſit metuendum probat a natura barbarorum quia a natura ſunt libidinis impatientes. Cæca: inconſidera nimia libidinis cupiditate. Ritu ferarum: more belluæ in promiſcuos concubitus ruit. polluit:maculat. Tedæ: faces quibus utebantur cum ſponſam ducerēt ī domū mariti:nā qa noctu fiebat iō facibus utebāt:& ꝓ una nuptiaꝝ cerimōia totas nuptias ītelligit. Cōiugibus: qa barbari tot uxores habēt:quot alere poſſūt. Thalamiq; parēt:In ꝓpatulo coeūt.

Inter mille nurus:epulis uesana meroque
Regia non ullis exceptos legibus horret
Cōcubitus:tot fœmineis cōplexibus unum
Non lassat nox tota marem:iacuere sorores
In fratrū thalamis:sacrataque pignora matrū.
Damnat apud gentes sceleris nō spōte peracti.
Oedipodionias infœlix fabula thebas.
Parthorū dominus quociēs sic saguine mixto
Nascitur arsacides:cui fas īplere parentem
Q uid rear esse nefas:proles tā clara metelli
Stabit barbarico coniunx millesima lecto:
Q uāquā nonulli plus regia magne uacabit.
Sæuicia stimulata uenus:titulisque uirorū
Non quo plura iuuent parthū portenta fuisse
An sciet & crassi ceu pridē debita fatis
Assyriis trahitur cladis captiua uetustæ
Hæreat eoæ uulnus miserabile sortis
Non solū auxiliū funesto ab rege petisse:
Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.
Nā quod apud populos crimen socerię tuūę
Maius erit quā quod uobis miscētibus arma
Crassorum undicta perit:incurrere cuncti
Debuerant in bactra duces:& nequa uacarent
Arma:uel arctoum dacis rhenique cateruis.
Imperii nudare:latus dum perfida susis

Inter millē nurus:nullæ leges naturales seruanť apud barbaros:cū lex naturalis sit:ut ab his abstineamus quæ nobis sanguie cōiunctæ sunt. Regia uesana.i.rex uesanus. Epulis meroq;:quæ sunt incitamēta libidinis. Nox una nō lassat marē:Adeo in expleti sūt:ut q̄uis iaceāt īter mulieres:tamē saciari non possūt. Iacuere sorores:ꝓbat nullas esse leges:nā sorores ī mr̄imonio iungebāt: Dānat apud gētes.Per exēplū exornat:& arguit a minori ad maius.Oedippus cū mr̄e Iocasta nescius cōcubuit:existīabat enī illā esse regis uxorē:& illa sibi merito deberi existīabat:ꝙ spingē uicerat:& uictā occiderat:& q̄uis ignarus concubuerit:tamē apud oēs in fabulis detestabilis habeť quāto magis detestandi sunt reges parthoꝝ:q non ignari:sed spōte sua tantū scelus admittūt. Apud gētes:apud barbaras natōes. Nō spōte:sed ignarus cū Iocasta matre cōcubuit:ex q̄ nati sunt Etheocles & Polinices. Infœlix fa.i.fabula infœlicis œdipodæ: Oedipodionias thebas:quarū rex fuit Oedippus. Sic:isto mō. Cui fas īplere parentē: Non erubescit grauidā facere matrē. Proles tā clara:ex quo sequiť ꝙ Cornelia uxor tua erit & ipsa ī numero cōcubinaꝝ regis pthoꝝ. Metelli:nā mater corneliæ Metelli filia fuit:& illā Scipio duxit. Millesima:ultima. Quāquā dixit millesima:īmo fortasse ipsa frequētius cū Barbaro iacebit:nā sæuitia libidinis crescet barbaro hoc ipso ꝙ nobilē uiderit:& ꝙ eā Crassi uxorē intelliget fuisse q̄si sibi debitam a fatis. Vacabit:operā dabit. Titulis uirorū.i. nobilitate maioꝝ:a: qbus cornelia originē ducebat.
Hanc sciet eē crassi:Præterea cognoscet genitā fuisse e crassis:ut plura monstrosa adulteria tenet:q̄si duplicē cōmittat adulteriū: & ꝙ e crassis genita:& ꝙ pōpeii uxor fuerit. Ceu debita fatis:Tanq̄ sibi fato obligata esset:eo ꝙ & crassū occiderit. Parthos adire cōstituerat pompeius.at amici:ut inqt Apianus:a pthis abstinendū suaserūt:q nup crasso insurrexerāt:& adhuc ob eius cladē elatiores spiritus haberēt:nec corneliā singularis formæ mulierē i eorū potestate cōmittēndā eē:maxīe cū e crassis eēt genita.Hæreat eoæ uulnus.Arguit a uindicatōe.nō mō nō ē cōfugiendū ad regē pthoꝝ:ut arma cōtra Cæsarē moueat:īmo bellū illi īferēdū ē:& est sensus: si inqt fixū eēt pectoribꝫ & alta mēte repostū uulnus occisi crassi puderet nos:nō mō peteř auxilium: sed bella ciuilia priꝫ cœpisse q̄ ulcisci crassū qa tu o pōpei & cæsar d̄bueratis prius ulcisi iiuriā uestrā a parthis latā:q̄ ciuile bellū gerere. Hæreat.i.si hæreat: hoc est si fixū sit. Eoæ sortis:fortunæ orietalis. Petisse:sicut nūc petere uis. Prius.s.q̄ pthicū bellū. Nā qd̄ apud populos:magnū nefas est bellū ciuile gerere:sed ex oī bello nullū tibi crimen maius obiiciť q̄ ꝙ manes crassi iultos reliqris. Vīdicta.s.crassi:nā bellū ciuile cā fuit cur rōani nō miserit exercitū cōtra parthos. In bactra.Ciuitas oxū amnē uersus:teste Solino q ex īdiæ mōtibꝫ deferť & ī caspiū mare īmittit:& auctore Strabōe li.xi.irrigat Hircaniā:Bactra Asiæ ciuitas ēt Zariaspa noiať:Bactriāi & Sogdiāi:ut idē refert Strabo:uita & moribꝫ nō multū a nomadibꝫ differebāt.& neq̄ uacarēt:& ut uires oēs īperii īuaderēt hi barbari.debebāus septētrionē oēm aduersus eos ducere:& eā ptē īperii nr̄i destitutā reliquere. Nequa ua.arma.i.ne ullæ uires īpii nr̄i īmunes eēnt ab hac militia. Arctoū: septētrionē & qūo nudādū eēt declarat. Dacis cateruis:Quia Dacia cōiuncta ē Lidiæ & Rheno germaniæ flu.ergo dachas significat & germāos.Daci ut īqt Strabo li.septīo appellāť q Germaniā uersus & ad Istri fōtes uergūt:q oli daui uocati sūt ex quo apd̄ atheniēses dauoꝝ & getaꝝ noīa seruilia plurimū abūdabāt. Susis pfida:ciuitas pthoꝝ.Susa: ut īqt Solinus:oppidū nobilissimū ī pside iuxta pthos ī quo tēplū susæ dianæ ē:Susa ut refert Strabo.li.xv.a tithono cōdita dicūť Memnonis pr̄e.Susii ēt Cassii sūt appellati:nā æschylꝫ Mēnonis mr̄em Cassiā uocat.Susiana r̄gio q̄q̄ opulēta sit torridū tamē & æstuosū aerē hēt:pserti circa urbē:adeo ut lacertæ & serpētes:p æstatē dū sol ē ī meridie urbis uias trāsire nō possit:sz ī mediis ītercepte cōcremeť: qd̄ nusq̄ ī tota

In tumulos ducũ:ut eſſent q̃dã q̃ſi ſepulchra. Aſſyriæ paci fi.uos p̃caũr o põ.& cæ.q́ ĩpiũ adminiſtraſtis: ne diutius uelitis parthos in pace ſecuros uiuere:ſed operam detis:ut pœnas dẽt cædis Craſſi. Et ſi theſſalia:& ſi bellum ciuile peractum pugna theſſalia oramus ut cæſ. ducat exercitum aduerſus parthos.nã ſolus cæ. eſt de quo libenter triũphare uideri. Peractum eſt.i.ſimul uicti non poſſis reparare beũll. Non ubi cũ primum:concluſio orationis Lentuli per conqueſtionem ſumitur a loco: qui per proſopopeiam dicitur cũ oratio ad res mutas & animi expertes r̃ferť.ĩducit enim umbras craſſi de pompeio conqueri ſi forte animum ĩduxerit: ut auxilium ex rege parthorũ petat.

In tumulos prolapſa ducũ: babylonq́ iaceret.
Aſſyriæ paci finem fortuna precamur.
Et ſi theſſalia bellum ciuile peractum eſt.
Ad parthos q uincit eat:gens unica mundi eſt
De qua cæſareis poſſim gaudere triũphis.
Num tibi cum primũ gelidum tranſibis araxẽ
Vmbra ſenis mœſti:ſcythicis cõfixa ſagittis.
Ingeret has uoces:tu quẽ poſt funera noſtra
Vltorum cinerum nudæ ſperauimus umbræ.
Ad fœdus pacemq́ uenis:tunc plurima cladis
Occurent monimẽta tibi quæ: mœnia trunci.
Luſtrarunt ceruice duces:ubi nomina tanta
Obruit euphrates:& noſtra cadauera tigris
Detulit in terras:ac reddidit:ire per iſta
Si potes: in media ſocerũ quoq́ magne ſedẽtẽ
Theſſalia placare potes:quin reſpicis orbem
Romanũ:ſi regna times proiecta ſub auſtro:
Infidumq́ iubam:petimus pharõ aruaq́ lagi.
Syrtibus hinc libycis tuta eſt ægyptus.at inde
Gurgite ſepteno rapidus mare ſũmouet ãnis.
Terra ſuis cõtenta bonis:non indiga mercis:
Aut iouis:in ſolo tanta eſt fiducia nilo. gne
Sceptra puer ptolẽæus habet: tibi debita ma
Tutelæ commiſſa tuæ:quis nominis umbrã

Araxem:fluuium armeniæ:qui in prima pte ſui tam lente labitur:ut quam in partem fluat:non facile dignoſcas: qui poſtea in duos alueos diuiſus: altero perſopolim urbẽ præterlabitur. Mœſti ſe. craſſi. Tu quem poſt: inducit conquerentem craſ. umbram de pompeio. ſumitur autem locus p quẽ oſtẽdiť ab eo fieri a quo minĩe oportuit: & ab eo fieri a quo ſi ab alio fieret uĩdicari deberet. Tu.o põ.

Poſt funera:poſt cædes noſtras. Nudæ:inſepultæ Ad fœdus:non autem ad ulciſcendam iniuriã noſtram. Tunc plurima cladis:Alius locus conq̃ſtionis per quem res indignas:turpes:humiles: illiberales & indignæ referũtur priſtina ætate genere: honore:beneficiis:hæc omnia geſta fuiſſe a parthis oſtendit tunc cum deletus eſt a parthis craſſus cum exercitu. Occurrerent:uidelicet contra dignitatẽ non craſſi ſolum:ſed exercitus. Luſtrarunt.c.d.nã abſciſſis capitibus circuibant mœnia urbis parthi: cum ea teli fixiſſent:qui mos eſt eorum: quot capita telis affixa circa mœnia geſta ſunt. Et poteris hãc indignitatem animo tuo conſiderare & peter̃ auxilium ab his qui hæc fecere quaſi dicat facere non debes. Trunci:pro truncati. Ceruice:pro ceruicib9

Vbi nomina:dico luſtrarunt.uidelicet ĩ ea regione. Vbi euphrates obruit.t.n. nã Euphrates p parthiam labitur:& per eum locum qui meſopotamia dicitur. Detulit ac reddidit:inundatione aquarũ

Ire per iſtas ſi potes: Quid opus eſt ire in parthiã ſi potes animum tuum ad hanc indignitatem remittere: potes a cæſare humiliter ueniam peter̃ & nõ tantũ itineris tibi per agendũ erit. Placar̃ potes nec tibi ueniam denegabit. Quid reſpicis orbem: Confutauit ſententiam pompeii: de petendo a parthorum rege auxilio.nunc autem ipſe ſuam ſententiam pronunciat:quæ eſt ut ſe in ægyptum proferat.

Orbem romanum:ideſt orbem imperio romano ſubiectum. Regna proiecta ſub auſtro:hoc eſt in meridie poſita in Libyam:& declarat ideſt. Infidum iubam:q̃ gens illa naturaliter infida eſt. Pharõ: eſt clauſtrum & portus totius ægypti. Lagi regis ægyptiorũ:qui primus Alexandriæ regnauit:quæ eſt metropolis ægypti. Syrtibus hinc libycis:arguit a tuto:& ab utili confirmat. Tutum eſt ut in ægyptũ te conferas:nam regio illa circũdata eſt a nilo:Vtile quia fœcundiſſima eſt & commeatum per ſe abunde præſtabit. Hinc:a meridie::nam contigua eſt mari libyco. At inde: Scilicet a ſeptentrione. Gurgite ſepteno: Quia ſeptem oſtiis in mare defluit nilus. Terra bonis:a tuto probauit: quia ũdique clauſa eſt.nunc uero ab utili. Non indigna mercis: uere ſuis bonis contenta eſt:quia non opus eſt ut ad uẽtitiis utatur mercibus. Aut iouis.i.pluuiis.Nilus enim quot ãnis regionẽ inundat. Sceptra puer:nũc cõfutat pompeii argumenta.q̃ uidelicet non eſſet fidendum puero regi: & ab eodem loco arguit ita ut dicta pompeii in ſuum commodum conuertat. Tu dicis non eſſe fidendum puero regi. At uero ego quia puer eſt maiorem fidem adhibendam eſſe cenſeo:non enim rex eſt:ſed umbram tantummodo regis habet. nam reges:qui diu regnare ſoliti ſunt: raro ſunt fideles : quia diuturnitate regni didicere infidos eſſe : ſed nunc ille innocens eſt & puer & neſcit uti fallaciis quemadmodum ſi diu regnaſſet: & eſt argumentum ab ætate: præterea alia ratio: Quia tutela eius a patre ſuo tibi commendata eſt. Tutelæ commiſſa:nã cum pater ptholemæi moriens condidiſſet teſtamentũ ro.miſit qđ domi põ. cõmẽdatũ ẽ.

Horreat:innocua est æea:nec iura fidemq;
Respectumq; deum:ueteris speraueris aulæ
Nil pudet assuetos scœptris mitissima sors est
Regnorum sub rege nouo:non plura locutus
Impulit huc animos: quantũ spes ultima rerũ
Libertatis habet:uicta est sententia magni.
Tunc cilicum liquere solum:cyproq; citatas
Immisere rates:nullas cui prætulit aras.
Vnde diua memor paphiæ:si numina nasci
Credimus:aut quẽquam fas est cæpisse deorũ
Hæc ubi deseruit pompeius littora:totos
Emẽsus cypri scopulos.quibꝰ exit in austrũ.
Inde maris uasti transuerso uertitur æstu.
Nec tenuit cassium nocturno lumine montẽ
Infimaq; ægypti pugnaci littora uelo
Vix tetigit:qua diuidui pars maxima nilo.
Inuada decurrit pelusia septimus amnis.
Tempus erat quo libra pares examinat horas
Non uno plus æqua die:noctiq; rependit.
Lux minor hybernæ uerni solatia damni.
Cõperit ut regem casio se monte tenere ꝗuẽt
Flectit iter:nec phœbꝰ adhuc: nec carbasa lã
Iam rapido speculator eques ꝑ littora cursu

Innocua est ætas:quia illa dixerat robustos exigit annos certa fides:non est ita inquit. nam reges diu in
regno uersuti callidi & astuti nunq̃ fidem seruare didicerunt. Iura fidẽque:Endiadis est. Veteris aulæ
idest seniores regis. Sceptris:idest assuetos regnare. Mitissima sors: cum primum Rex regnare cœpe
rit solet esse liberalior & benignior. Impulit animos: persuasit animis: ut se raperet huc pompeius.
Quantum spes ultima rerum:In extremis rebus plus licentiæ & libertatis homines sumunt: ut quidqd
uelint dicere audeant:nam si pompeius in pristina fœlicitate fuisset non tantum libertatis habuisset in di
cendo Lentulus & cæteri omnes. nunc uero pericu
lum instare uidetur ausus est Lentulus contra põ-
peiun dissentire: & cæteri potius Lentuli sententiã
secuti sunt q̃ pom. Spes ultima: Quia ad extre-
mum redacti erant Tunc cilicum: Quomodo in
hanc sententiam Lẽtuli pompeius ad nauigationẽ
præperauit ut ægyptum peteret. Citatas:ueloces
Cypro:cyprum uersus. Nullas cui prætulit:di
cit hanc Cyprum præ cæteris charissimam esse ue-
neri. Vnde diua memor pa. ex qua nata erat: nã
ex spuma genitalium Saturni originem dicunt ha
bere uenerem. Si numina: & qa dixit ũde diua &
cætera se ipsum. Si nu.na. credimus: idest si cre-
dendum est. Cœpisse: idest numina principium
habuisse:nam si deus est: æternus est.si æternus est
αναρχοσ idest sine prĩcipio. Hæc ubi deseruit:
Cilicum mare a cilicia cuius in consepectu est deno
minatum contra se habet insulam cyprum. Cyprũ
a meridie.auster Syriæ Phœniciæ quæ pelago cingi
tur:quod nunc mare pompeium e regione nauigas
se describit. Hæc littora:uidelicet ciliciam. To
tos scopulos: uidelicet in insulam cyprum. Exit
in austrum: in eam partem quæ uergit ĩ meridiem
Inde maris uasti:nec nauigauit in portum:sed ex
transuerso mari cursum dirigens declinauit in cas
sium montem. Montem:pharon significat insu
lam turrim magna altitudine mirificis operibus ex
tructam mõntis instar:quæ nomen ab insula acce-
pit haud procul ab Alexandria hæc flammarum in
dicio a longe ĩspicitur eius lucis usus est ad proden
da noctis uada: tutumque portus introitum. Pu
gnaci uelo. Quia uentos habebat aduersos: qua
si præsagi essent uenti eius quod futurum erat.
Septimus amnis: septimus ramus: nam septẽ ho
stiis in mare descendit quorum unum Peleus appellatur. Tempus erat. describit tempus quo pom
peius ægypti apropinquauit: deinde & locum ubi & forte Rex ptholemæus erat: qui pompeii aduẽ-
um tumultuarium concilium habuit: in quo duæ diuersæ sententiæ habitæ sunt. Altera erat Acho
rei senioris ut pro amicitia & antiquo fœdere: quæ patri eius cum pompeio erat benigne suspiceret.a-
lia uero Photini factum est. Quo libra pares: Equinoctium inquit erat cum pompeius appropin-
quauit ægypto. libra die quindecimo septembris oritur: & in ea sol intrat circa meridiem. quo die
tantum lucis & noctis æqualitas est. nam continuo noctes sensim augentur. idque per exiguum :a
deo ut sentiri uix possit. Examinat: pensat & allusit ad nomen quasi libra quod signum est æqua
luce dies ac noctes penset. Non una plus: nam uno die solum æqualitas est lucis ac noctis. Repẽ
dit: reconpensat. Aeterni damni: Ver incipit decimoseptimo martii quo die sol intrat arietem:&
hunc diem solum nox adæquat. nam statim decrescit cuius dimininutionis exiguitas uix percipitur
ergo sicut autunno crescunt noctes: ita uere decrescunt:& ita quod damnum uer intulerat noctibꝰ de
cresentibus: reparat deinde autunnus crescentibus. Comperit ut regem: Non uenerat ad cassium
montem: sed ubi comperit regem ibi esse flexit iter: forte accidit ut his diebus sororem regno ex
pulerit per amicos & propinquos & castra apud Cassium habebat contra sororem. Cassius Mons est in
assyria:pelusio ægypti conterminus:haud longe aloco: qui Ostracine dicitur nobilis sepulchro põ. Nec
phœbus:quia adhuc dies erat. Carbasa languent. Quia uentus flabat. Iam rapido speculator eques.

Iam inq̄t eq̄tes qui ſpeculatū miſſi fuerāt audiuerāt enim de clade pompeii nūciabāt regi aduētare pompeium. Pauidam :ambiguā quid cōſilii caperet. Vix tempuſ cōſilii:quia ſubitus erat pompeii aduentus. Oīa mōſtra:monſtra appellat uicioſos regis conſiliatores:quia ut fermefieri ſolet:miniſtri regū ſunt flagitioſi:nā ut regi aſſentētur:quæcūq̨ illi ætati placeāt:ſolét excogitare quæ aūt adoleſcēti placeāt manifeſtū eſt. Pelleæ.i.domus alexandriæ. Quos iter:inter quos unus tātūmodo ſenex q bene ſentiret: ſed ſemp maior pars minoré uicit. Hūc genuit:dicit hunc originé hūiſſe a memphite quæ é pars ægypti.

Hoſpitis aduentu: pauidam cōpleuerat aulā
Conſilii uix tempus erat:tamen oīa monſtra
Pelleræ coiere domus:quos inter aquoreus.
Iam placidus ſenio:fractiſq̨ modeſtior ānis
Hunc genuit cuſtos nili creſcentis in arua
Memphis uana ſacris illo cultore deorum.
Luſtra ſuæ phoebes non unus uexerat apis.
Cōſilii uox prima fuit:meritumq̨ fidemque:
Sacraq̨ defuncti iactauit pignora patris.
Sed melior ſuadere malis & noſce tyrannos
Auſus pompeium lœto damnaſſe photinus
Ius & fas multos faciunt ptolomææ nocentes
Dat pœnas laudata fides:cum ſubſtinet iqt.
Quos fortuna premit.fatis accede deiſq̨
Et cole fœlices: miſeros fuge:ſydera terra
Vt diſtant:& flamma mari:ſic utile recto
Scœptrorum uis tota perit:ſi pendere iuſta
Incipit:euertitq̨ arces reſpectus honeſti.
Libertas ſcelerum eſt quæ regna inuiſa tuetur:
Sublatuſq̨ modus gladiis:facere omnia ſæue
Non impune licet niſi cum facis exeat aulā
Qui uolet eſſe pius uirtus & ſumma poteſtaſ
Non coeūt ſemper metuet quē ſæua pudebūt
Non impune tuos magnus contēpſerit annos.

Cuſtos nili.c.ī.nā ibi apis cōſeruabaſ:quo naſcēte ſemp nilus creſcebat:& ſi forte nō naſceretur pro malo omine hēbatur:q̄ ſi iratus eēr deus nā īter cætera quæ ægyptus hēt digna memoratu boué præcipue mirātur:qué apim uocāt hūc ad inſtar colunt numinis inſigné albæ notæ mirādæ: quæ dextero eius lateri ingenita corniculātis lunæ refert faciem. ſtatutū æui ſpatiū é:q̨ ut affuit:adeſt auté e nilo ſingulis luſtris ꝓfundo ſacri fōtis īmerſus necatut: ne dié trahat lōgius q̄ licebit.Mox alter nec ſine publico luctu uel dāno requiritur & reptū centū antiſtites memphim perſecūtur:ut incipiāt ibi ſacris initiati ſacrificari:hunc igitur hominé dicit ſacra celebraſſe:propter quod grandæuū illū ſignificat. Vana: qa apim illū ſequebātur ex nilo naſcenté: quod ad inſtar numinis colebant. Cultorū deorū:nam cū apis naſceretur ſignificebat deos eſſe propitios Luſtra: expiationes. Suæ phœbes.i.ſuæ lunæ quā ī dextro armo geſtabat.nam alba nota inſignis: erat. Nō unus:quia ſæpe celebrauerat. Prima uox conſilii:& hic primus ſententiam dixit: Sacraq̨ defuncti.i.ſacra hoſpitii & amicitia iura quæ Ptholemæo ſeniori cū pōpeio fuerāt.nā Ptholemæus ſenior ſicut in epiſtolis legitur & apud Valerium orta ſeditiōe pulſus ē ab Alexādrinis ille cōfugit romam:qua ī te præcipuæ adiutus eſt a pompeio. Gabinius qui poſtea eū reſtituit e ſenatuſcōſulto pōpeii militū ptem regi in ægypto reliquit:& īter cæteros.P.Septimium q ſub pompeio militauerat a quo una cum Fotino & Achilla pompeius occiſus eſt. Sed melior ſuadere:quia malus malo faciliꝰ ſuadet:q̄ bonus. Noſce tyrrānos:quia pro libidine uiuere uolunt:neceſſe ergo eſt ut qui grati tyrānis uiuere uolūt aſſentētur. Ius & fas multos: non utitur prohœmio & a tuto incipit argumentū uidelicet ab utili dicens multū differt inter honeſtū & utile:immo tanta differentia eſt inter utrūque:quantum differt dies a nocte. Ius & fas faciunt nocentes:id eſt ſeruare ius humanum & diuinum facit homines nocentes:a præcedente quod ſequitur:ſi nocens eſt pœnam meretur .ergo faciunt nocentes:id eſt faciunt pœnam pati tanquam nocentes:ſi ptholemæus ſecundū ius & fas ſuſcepiſſet pom.pependiſſet pœnas a Cæſare nihilominus q̄ ſi nocens eſſet. Laudata fides:quia omnes finem laudant. Fatis accede:id eſt acquieſce uoluntatibus deorum fata ſunt aduerſa pompeio:propitia uero cæſari.ergo ſequere fata. Cole:obſerua. Sceptrorum:tyrānorum. Vis tota perit.ſi reges inquit iuſtum ſeruare uoluerunt.regna cito amittent: non ita eſt:nam diuerſa eſt tyrānorum uita a regibus.tytanni.n.magis metui uolūt q amari. Pendere:ponderare exiſtiare reſpectus honeſti ſi uis tueri regnū tuū:fac ut tibi cuiuſcūque ſceleribus licentiā retineas: & occidendi & rapiēdi: & in exiliū mittendi. Libertas ſcelerū:quando aliquis cōtra uolūtaté ciuiū regnat inuiſū eſt regnū & alr̄ niſi per uim defendi poteſt. Sublatuſque modus gladiis:ut ſine modeſtia gladii exerceātur. Facere oīa ſæue nō impune licet niſi cū facis.i.niſi facere pſiſtis:& faciēdo pſeueras: ſi ītermiſeris facere turpes res tūc tibi licētia auferet:ſed ſi cōtinue pſeueras facere tūc licet. Coeunt cōueniūt. Nō īpune tuos.q̄do cā turpis é:īſinuatiōe uti debemus:& nō opus é prohœmio oſtēdit qd utile ſit:nūc aūt deſcēdit ad ꝓprietates ꝓhœmii & ꝓbauit a tuto ꝓpoſitioné ſuā:nūc aūt adducit ī odiū hoc modo:nā cōfidéter pōpeiū hoc facere dicit quia tuam contemnit pueritiam: facito: ut non impune ſciat ætatem tuam contemnendam.

Q ui te nec uictos arcere a littore noſtro
Poſſe putat:neu tu ſcœptris priuauerit hoſpes
Pignora ſunt propiora tibi.nilumq́ pharonq́
Si regnare piget:damnatæ redde ſorori.
Aegyptum certe latiis tueamur ab armis.
Q uicquid non fuerit magni dū bella gerunt
Nec uictoris erit. toto iam pulſus ab orbe.
poſtquā nulla manet rerum fiducia querit.
Cum qua gente cadat.rapitur ciuilibus armis
Nec ſoceri tātū arma fugit:fugit ora ſenatus.
Cuius theſſalicas ſaturat ps magna uolucres:
Et metuit gentes:quas uno ſāguine mixtas
Deſeruit regeſq́ timet quorum omnia merſit:
Theſſaliæque reus:uulla tellure receptus:
Sollicitat noſtrum quē nondū perdedit orbē
Iuſtior in magnum nobis ptolemæe querelæ
Cauſa data eſt quid ſe poſitam ſēperq́ quietā
Crīine bellorū maculas pharon. aruaq́ nr̄a
Victori ſuſpecta facis? cur ſola cadenti
H æc placuit tellus:in quam pharſalia fata
Conferres pœnaſq́ tuas? iam crimen habēus

Qui te nec uictos:Exiſtimat te nec tantum uirium habere:ut uictos etiam a tuo regno prohibere poſſis. Non te ſceptri priuauerit hoſpes: noli inquit regnum tuum tradere pompeio: ut hoſpes priuet te regno. Pignora ſunt:probat a minori ad maius ſi noluiſti cedere ſorori:nec debes cedere pompeio:nam ex teſtamento patris ſuccedere debet puella in regnum.nam apud reges primo genitus ſiue mas:ſiue fœmina fuerat ſuccedebat in regnum q́ ſi animum inducere potes ut regno cedas: quid non cedis ſorori & ita bellum finiamus. Propriora habes neceſſitudine tibi magis conuictos q̄ pompeii. Pharon: ideſt ægyptum: nam clauſtra ſunt ægypti. Quicquid non fuerit: arguit a minori ad maius ſi noluiſti ſequi pompeium in fœlicitate:nec nunc ſequi debes: imo nec Cæſarem uictorem: qui pōpeiū ſequi uoluerunt in fœlicitate hi nec ceſarem quidem cogentur admittere:quia Cæſar ſolummodo erit inuiſus his qui ſecuti ſunt pompeiū. Dum bella gerent nondum uictoria ad alterum eorum īclinat. Nec uictoris:quia noſtrum non requiret regnum quaſi ulciſci uelit iniuriam:q́ ſecuti erimus pompeiū.

Toto iam pulſus ab orbe: oratio eſt Achillæ quā habuit in concilio Ptholemæi regis aduerſus ſententiam achorei illius: qui cenſuerat hoſpicii iura ſeruanda eſſe:quæ antiquitus fuerant inter Ptholemæi regis patrem & pompeium: quæ tota oratio ī utilitate poſita eſt:nam quia diſcedit ab honeſtate relinquitur ut rationem tutam ſuæ orationis ſeq̄tur.arguit autem hoc loco ab in columitate: & ab ea parte tuti quæ incolumitas dicitur:nam tuti duas eſſe partes dicimus incolumitatem ſcilicet & potentiam.eſt autem incolumitas ſalutis tuta & integra conſeruatio:& locus ē ab attributis pſōæ. ſ. ab eo attributo qd̄ dr̄ factū quæ dr̄ facta caſus & orationes:ubi conſideratur quid fecerit:quid faciat: qd facturus ſit: quid fecit pompeius:fecit ut omnes q eum ſecuti ſint perierint. ergo qui eum ſequentur omnes peribunt:non eſt inquit tutum ſequi pom. quem omnes oderunt: quia tantorum malorum cauſa fuit quorum & nos ſi eum ſequemur participes erimus.Ordo eſt:ille pulſus a toto orbe quærit cum qua gente cadat poſtquam & cætetera. Cum qua gente cadat: ideſt populo: ſicut cum his ante erit qui eum ſecuti fuerant. Rapit ciuilibus armis deeſt ab:ideſt fugit conſpectum ſuorum:quorum maior pars ciuili bello perierat. Arma ſoceri: ſcilicet propter metum. Ora ſenatus: fugit propter pudorem: nam ipſe cauſa fuerat malorum: ſicut ipſe aut quaſi ducis imperitia milites periiſſent. Theſſalicas uolucres: Quia cæſorum multa ciuium & ſenatorū corpora iacebant in campis philippicis:& expoſita erant feris & alitibus eſca. Metuit gentes: quia ipſe auctor fuit.ut bello ciuili proderentur ideo metuit eos qui ſuperſunt. Regeſque:ſcilicet orientis qui ſecuti fuerant pompeium:ſicut pharnaces & Tigrannes indiæ & armeniæ. Theſſaliæque reus:q́ imperitia Pompeii dicerent cladem illam accepiſſe. Nulla tellure: non habet quo confugiat. ſola relinquitur ægyptus quo ſe recipiat:ut ſi eum ſecuti fuerimus:ſicuti cæteri & nos pereamus. Iuſtior in magnū: nihil igitur eſt cum pompeiuſ de nobis queratur ſi illum occiderimus:nam iuſtius de illo nos coqueri poterimus: quia ad nos peruenit: ut nos uictori faciat inuiſos: nam illum ſuſcipere non poſſimus: qui Cæſarem offendamus. Quid ſepoſitum: quaſi ad pompeium præſentem loquitur conquerens de ipſo q́ uidelicet ægyptios inimicos reddat Cæſari:hoc ipſo q́ ad illos confugiat. Quid: oſtendit iuſtā ſe cauſam habere conquerendi de pompeio. Sepoſitam: ſeorſum poſitam:ideſt ſeparatam a bello ciuili: quia nec hunc:nec illum ſecuta fuerat. Conferres: transferres: nam conferre proprie tranſferre ſignificat: ut ad hæc potiſſimum ſtudia contuliſſemus:ideſt trantuliſſemus. Pharſalica fata: uidelicet pœnas omnes quas meruerunt qui tecum in pharſalia ad uerſus Cæſarem pugnauerunt in nos tranſferres: nā ſi te recipiēus pata ſūt nobis a uictore ſupplicia. Pœnas:declarat cur dixit fata. Iā crien hēmā ēt ſi te non ſuceperimus: tamen hoc ipſo q́ ad nos cōfugeris:nō ſine crimine erius:niſi te occidemus.

Purgandũ gladio:si quã culpã nõ possumus nisi cæde tua fugare. Quod nobis sceptra senatus:hactenus ꝓbauit nõ eẽ tutũ recipere põ.oẽs oderũt & hoc ab attributis ꝑsonæ qa sicut oẽs q secuti sũt põ.perierũt:ita & q sequunt̃ perituri erũt:& eo magis ꝙ uictus:nũc postq̃ rationes suas confirmauit refellit obiectiones:a fieri possẽt,obiici poterat uiciũ ingratutidinis.ꝙ.s.põ.auctor fuerit:nec auctor solũ:sed auxiliator ptholemæi in regnũ restitueret̃. nã ut in historia legit̃. Ptholemæus auletes ut dicit Strabo pr̃ huius regis ptholemæi ꝑ flagitia ab Alexãdrinis pulsus romã se contulit:ut in regnũ ro.opibꝫ restitueret̃: qua ĩ re maxime

Purgandum gladio qđ nobis scœptra senatus
Te suadente dedit:uotis tua fouimus arma.
Hoc ferrũ quod fata iubẽt proferre paraui
Non tibi:sed ucto:feriam tua uiscera magna:
Malueram soceri:rapimur quo cuncta ferũt̃
Te ne mihi dubitas:an sit uiolare necesse
Cum liceat:̃ quæ te nostri fiducia regni.
Huc agit infœlix:̃ populum nõ cernis inermẽ
Arua quæ uix refugi fodiente mollia nili:̃
Metiri sua regna decet:uiresq; fateri.

adiutus est a põ. senatus cõstituit in regnũ eum restitui ꝑ Gabiniũ q paucos milites de exercitu quẽ habebat ĩ alexandria accepit & regẽ ĩ Alexãdriã reduxit confecto bello magnã militũ ptẽ apud regẽ reliquerat: iter quos Septimius unus fuit q mãibꝫ suis põ.occidit. Nunc ergo refellit obiecta necẽ inqt ꝙ nos ĩgratos appelles o põpei:nã si nobis fauisti tunc cũ restitutus ẽ pater in regnũ & nos non destitimꝫ rogare deos:ut tibi uictoriã ꝑstarent: sed diis aliter uisum ẽ quo necessitas nos thrait eo seq uolumus: nã maluimus inqt te uictorẽ esse q̃ Cæsarẽ & ipsum a nobis interfici:sed qa dii uoluerunt hoc non uolũtati nostræ attribuendũ ẽ:sed necessitati.Ptolemæꝫ Auletes: ut ostendit̃ a Strabone pater Cleopatræ e iectus regno ab Alexãdrinis:quia flagitiosus erat & coraulam in regia celebrabat:profectus romã a põ. suceptus ẽ ac senatui cõmẽdatus:egitq; de reductione eius ac de nece legatoꝝ:qui supra.C.contra regẽ uenerant:e quibꝫ fuit Dion achademicus princeps legatiõis. Ptholemæus itaq; a Gabinio reductus: Archelaum quem regem sibi Alexandrini asciuerant interemit ac propriã filiã :sed non mulro poct morbo assũptus ẽ:relictis duobꝫ filiis & totidẽ filiabꝫ:quaꝝ grandior erat Cleopatra:alexandrini & pueꝝ natu grãdiorẽ & Cleopatrã regno præfecerunt:sed pueri familiares mota seditione Cleopatrã eiecerunt: quæ postea in Syriã cũ sorore secessit.Interea magnus ex phalephar solo fugiẽs ĩ cassiũ montẽ ac Pelusiũ uenit:ibi q; a regis familiari dolo obtrũcatus ẽ. Cæ. cũ aduentasset adolescentulũ intermit & Cleopatrã ab exilio reuocatã ægypti reginã cõstituit:atq; ei ni regni partẽ reliquũ fratrẽ addidit admodũ iuuenẽ. Votis.s.deos rogando:ut uictor esses. Hoc ferrũ:quod nũc nudat̃ in cædẽ tuã:parauerã non ad te interficiendum sed cæ. Proferre:nudare conrra te.fata non uoluntas nostra. Non tibi:sed uicto.ac si dicat nisi uictus esses hoc nõ facerẽ:sed quia uictus es ideo nõ possumus te ĩcolumẽ r̃linquere quin magno periculo nostro fiat. Feriã tua uiscera:non occidã te. Rapimur:quo .c. argumentũ ẽ a necessario: necessitas duplex ẽ in arte Rhetorica.una & absoluta cui r̃sisti nullo modo potest.alia cum adiectione.simplex necessitas ẽ:ut si dixeris moriendum ẽ homini aliquando.at uero si dixeris homini requiescendum ẽ aliquando ẽ cum adiectione:nisi malit lassitudine cõfici:ita hoc loco Necesse ẽ occidere pompeium: nisi nos perire maluerimus:hæc ẽ necessitas cum adiectione. Ne:idest dubitas an sit necesse uiolare te cum liceat:an deceat: an necesse sit:magna differentia ẽ inter licere & decere.nam omnia quæ licent decent:sed non e contra. ideo dicit. Cum liceat:idest nobis potestas & facultas sit occidendi te quasi dicat non debes dubitare an deceat: quia omnes suam incolumitatem anteponunt aliorum utilitati:sed illud ostendit quod si te susceperimus nec te quidem tueri poterimus:& nos in periculum salutis coniiciemur.ergo quia & cætera. Quæ fiducia nostra:ab impossibili arguit. hoc modo non possumus defendere pompeium.Nam uires nostræ exiguæ sunt:quæ uictori resistere non possunt:sed si tandem susceperimus periculum omnen in nos conferemus. ergo quando nulla utilitas secutura ẽ, nisi susceperimus pompeium: immo nos in periculum uenturi sumus: facius est illum occidere. Quæ te fiducia nostra: quasi dicat o infœlix pompei non ne uides uires nostras non sufficere:& opes quæ te possint in hoc casu defendere. Populum inermem: argumentum est a genere & attributis personæ: gẽus autẽ diuiditur in patriam & nationem: ut græcus est: ergo superbus. pœnus est ergo perfidus. ægyptius: ergo mollis & imbellis.non tutum est ergo cõsilium : ut qui alterius auxilio indigeat ad gentem mollem & eneruem cofugere: & ideo qua fidutia huc confugisti. Mollia arua : uix inquit uires nostræ suppetunt ad colendum agrum & eum quidem mollem :qui adeo per se fertilis est:quum inundatus fuerit nilo: ut nullo uel paruo admodum labore egeat. Metiri sua regna decet uiresque fateri : Hactenus a parte tuti argumenta sua fecit Achillas:nunc a prudentia arguit. prudentiæ partes tres sunt. Memoria : intelligentia : & prouidentia: ab ea uires suas considerare diligenter:& non suscipere plus negocii:q̃ferre possit. Decet:scilicet uirum prudentem. Fateri uires:quia si exiguæ sint:non debes eos extollere:& ostendit non esse opes ægyptiorum eiusmodi:quæ possent cladem hanc resarcire:quam Pompeius Magnus acceperat.

Fulſcire:ſubſtētare. Rōa:īperiū ro.qa cū eo uictus ē pō. Ruinā:cædē theſſalicā. Buſtū mouere.ſ.ut
eā ſupplere uelis. Bellū:qđ ātea a nobis remotū fuit: ī te ipſū trāſferre auſus fueris. Ante aciē æmathiā:
poſtq̄ a prudētiæ ptibꝫ arguit.nūc hāc argumētationē exornat a maiori ad minus: nā a ſimili a maiori ad
minus a minori ad maius:ab exēplis a cōtrariis illā exornare cōſueuimꝫ. prio a maiori ad minus. deīdea
cōtrario:a maiori ad minus hoc mō.Si pō.cū ī fœlicitate erat defēdi nō potuit quomō nūc uictus defēde
tur? minime.a cōtrario:quē ī ppriis rbꝫ ſecuti nō ſumus eūdē ī aduerſis ſeq̄mur? q.d.nō nā ſecūdæ res &
aduerſæ cōtrariæ ſūt. Aciē æmathiā: uidelicet nec
pō.nec cæ. Nūc:poſtq̄ uictus ē. Laceſſas:puocas
Cognita fata: qa āte in dubio erat uter eoꝝ uictor
futurus eēt. nūc āt manifeſtū ē uictorē fuiſſe cæ.er/
go fata cæ.manifeſta ſūt:q̄ ante ī dubio erant. Ad/
uerſus nō deeē decet:facit obiectionē deīde reſpon
det.dicet aliqs nō decet deeſſe ī aduerſis amicis.fate
or inqt. Sed læta ſecutos.i.illos decet ī rebꝫ aduerſiſ
amicis nō deeē q̄ amicos ī ſecunda fortūa ſecuti fue
runt.nos āt nō ſumus pō.in ſecūdis rebus proſecu/
ti.ergo uitio nobis dabit᷑: ſi illū in aduerſis ſeq̄mur.
Nulla fides unq̄:nemo unq̄ tā fidelis fuit: q amicū
ī miſeria eligere īcœperit. ſi delegimus amicū ī fœli
citate:debemus eūdē tueri ī aduerſitate:at uero de/
ligere eū in miſeria amicū:quē in felicitate nō dele/
geris ſtulti eēt atq; demētis. Aſſenſere oēſ ſceleri:
nūc oſtēdit quē affectū achillæ habuerit oratio: di/
cit omnes huic ſentētiæ aſſenſiſſe.q.ſ.tuta uidebat᷑
Lætat᷑ ī ſueto honore: ipſe ēt q puer eēt gaudebat
ſibi tantū licētiæ dari:ut pō.de medio tolleret. A/
chillas:qa ī pueritia fuerat ſub tutela achillæ. Fa
muli:ſub quoq; tutela fuerat. Sceleri.d.achil.q fu
erat cōſilii & electus ē auctor ſceleris. Perfida quā
tellus:nunc dicit quomodo Achillas huic cædi ſe
preparauerit ut occideret pompeium: & oſtendit
unde nauigare cœpit Achillas cum ſociis: ut pom
peio occurreret:quem interficiendum cenſuerat.
dicit enī cœpiſſe ab eo loco: ubi caſtra ptholemæ/
us iunior poſuerat ad uerſus Cleopatram ſororem
cum illam e regno pepulit.nam in teſtamento patris ſcriptum erat: ut qui maior natu eſſet ſiue ma
ſculus an fœmina eſſet. illa uel ille regnaret: regnabat ergo Cleopatra:quia maior natu erat: ſed ptho
lemæus puer poſtquam ad adoleſentiam peruenit conſilio amicorum & factione ſororem e regno pe/
pulit: & aduerſus fratrem caſtra poſuerat Cleopatra.nam & ipſa multos habebat qui eam ſecuti fue
rant.ad montem uero caſſium caſtra poſuerat pompeius.eſt autem mons aſſyriæ conterminus Pe/
luſio qui unus eſt ex meatibus nili. hic nauem paratam habebat Achillas aduerſus pompeium impel
lere iuſſit: & in mare ipſum nauigare cœpiſſe dicit. Monſtri: monſtrum ſcelus appellat quod con
tra pompeium parabat᷑: ideſt mōſtroſi ſceleris. Syrtes:nā ægyptus ab occaſu ſyrtes habet. Cladis:pō/
peii uel quod non mihi diſplicet. Gladiis: gladiatoribus. O ſuperi: hic poeta exclamat contra in
dignitatem: quia pompeius eſt a ptholemæo iuſſus occidi.dicit enim indignum fuiſſe ptholemæum
regem qui manus ſuas uel miniſtrorum ſuorum in mangni ducis cruore pollueret.num inquit inue
niri potuit aliquis in ægypto: quæ molliſſima gens eſt orbis terrarum: qui tantum facinus aude/
rit uſque adeo inquit ad imum redactæ ſunt res Romanæ:ut pompeius dux Romanus ab ægyptiis
ſatellitibus occidatur. Hos animos: ſcilicet habuit. Nilus memphis: ſunt enim partes ægypti:
ſed pro ægyptiis poſuit. Barbara: omnes enim barbaros maiores apellabant præter græcos & roma
nos. Peluſiaci canopi: ideſt ſinus ægyptii.nam peluſium unus eſt ex ſeptem meatibus nili ergo pe
luſiaci pro ægyptiatico poſuit. Mollis: Eneruis & effœminata. Sic: uſque adeo. Premunt: op/
primunt fata: ut nuſquam inueniatur niſi in ægypto qui hanc cædem ſuſpiciat. Hos animos: ut æ
gyptii audeant hoc ſuſcipere ſcelus. Vllis ne in cladibus: poteſt ne inquit ægyptus ad hoc facinus
ſufficere. ac ſi.d.non eſt ægyptus tanti ut mereatur occidere pompeium. In cladibus iſtis: uidelicet
in cæde pō. Hanc certe ſaruare fidem: in hoc inquit fidem ueſtram requirimus o ſuperi uelitis ut ſi pō.
occidēdus ē a ro.occidat᷑ nō a barbaro. In hoc.ſ.ſeruaŕ fidē:ſi ī aliis ſeruaŕ nō uultis. Præſtaŕ.ſ.ī hāc cædē.

Tu ptholemæe potes: magni fulcire ruinam
Sub qua roma iacet? buſtū cinereſq; mouere
Theſſalicos audes? bellūq; in regna uocare?
Ante aciem æmathiā nullis acceſſimus armiſ
Pompeii nunc caſtra placēt: quæ dſeris orbis
Nunc uictoris opes: & cognita fata laceſſis
Aduerſis non deeſſe decet: ſed læta ſecutos
Nulla fides unq̄ miſeros elegit amicos.
Aſſenſere omnes ſceleri: lætatur honore.
Rex puer inſueto: quod iam ſibi tanta licere
Permittant famuli ſceleri delectus achillas.
Perfida qua tellus caſſiis excurit harenis.
Et uada teſtantur iunctas ægyptia ſyrtes.
Exiguam ſociis monſtri: cladiſq; carinam
Inſtruit o ſuperi nilus ne & barbara memphis
Et peluſiaci tam mollis turba canopi:
Hos animos? ſic fata premūt ciuilia mundū:
Sic romana iacent: nullos ne in cladibus iſtis
Eſt locus ægypto. phariuſq; mittitur enſis
Hanc certe ſeruate fidem: ciuilia bella

Cognatas.i.rōanas manꝰ. Extreaq̃ mōſtra.ſ.barbaros.i.mōſtroſos hoīes:q̄ mōſtri iſtar ſūt.erāt.n.eu/nuchi & molles miſtri & ſatellites regis ptholemæi. Si meruit tā claro:ſi pō.iqt priceps ro.cuius nomē to tū orbē terraꝝ īpleuerat meruit occidi:nūqd tātū audaciæ hre potes o ptholemæe q̄ nec plane qdē uir ap pellari debes:ut tātū uiꝝ occideres:nūqd tāti nōis fama & claritate deterreris? Tā claro nōie:ꝓ tam clari nōis:ut pſtāti forma puella:ꝓ pſtātis formæ. Cæſ. nefas.ſ.cæ.pō.mortis auctor eēt cælo tonāte:nūqd nō Ioue ipſū uereris dū fulmīa iaculaf:& audes ne ſacrilegas manus tuas iferre pō.ut illū occidas? Nō mūdi domitor:ſēſus ē:ſac iqt pō.nō fuiſſe domitorē mū/di:nō uidicaſſe ſcelera:nō ter triūphaſſe:non fuiſſe generū cæ.nūqd hoc ipſū te terref potuit:ꝙ ro.erat ut auderes iferre manꝰ in ſāguie ro. Domitor mū di:q totū orietē iperio po.ro.ſubegit. Tibi capito/lia curru: qa de hiſpania ſimul cū africa triūphauit occiſo carbone & Domitio triūphauit de pyrhatis: & de Mitridate.ergo ter. Regū potētes: qa Tygrā/nē regē Armeniæ bello ſubegit: q filiū eiꝰ Tigrano/cerotā āte currū triūphās uexit:& Ariſtobolū iude/orū regē ī triūphū āte pōpā iſtruxit eoꝝ: quos cap/tiuos ſecū duxerat:dū pſeqf Mitridatē regē pōti. Degener:ꝙ nullā haꝝ dignitatū hūerit. Phario:æ gyptio regi. Quid uiſcera nr̄a:ſed hoc quoq̧ te de/buit ab hac cæde remouere o ptholemæe: ꝙ aucto rē regni tui demedio tollis:ut occiſo pō.ſine ullo iu re regnare poſſis: nā ſi auctore pō pr̄ reſtitutus fue/rat in regnū. ipſo occiſo ſeqf ut iiuſte regnū ægypti occupes. Tua ſit for.fotuna tua ſtabilitatē ī aucto/ritate pō. Ia.ſ.occiſo pō.ipſo eni auctore ſenatus cē ſuit prēm tuū p Gabiniū ī regnū eiecto archelao re ſtituendū.hic Archelaus filius fuit eius: quē ſylla & ſēatus ī honore hūerūt: Gabinio quoq̧ uiro cōſula ri ualde familiaris:ut refert ſtrabo lib.xii.quo ī Syri am miſſo & ipſe ſpe cōmunicandi cū eo ꝓfectus ē iā ad parthicū bellū parato:qđ cū ſenatus non pmit teret:hac ſpe amiſſa aliā maiorē nactus ē:p id tēpus ægyptii ptholemæū eiecerāt prēm cleopatræ:cuiuſ filia natu grādior Cleopatræ ſoror regnū tenebat:

Cognatas præſtare manus: externaq̧ mōſtra
Pellite.ſi meruit tā claro nomine magnus
Cæſaris eſſe nefas:tanti ptholemææ ruinam
Nōinis haud metuis? cæloq̧ tonāte profanas
Inſeruiſſe manus:impune ac ſemiuir audes?
Non domitor mundi:nec ter capitolia curru
Inuectus:regumq̧ potens uindexq̧ ſenatus
Victoriſq̧ gener phario ſatis eſſe tyranno
Quod poterat rōanꝰ erat? qd uiſcera noſtra
Scrutaris gladio? neſcis puer improbe neſcis
Quo tua ſit fortuna loco:iam iure ſine ullo
Nili ſcœptra tenes:cecidit ciuilibus armis
Qui tibi regna dedit:iam uento uela negarāt
Magnus & auxilio remorū infanda petebat
Littora:quem contra nō longe uecta biremi
Appulerat ſcelerata manus:magnoq̧ patere
Fingens regna phari:celſa de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem:litruſq̧ malignum
Incuſat bimaremq̧ uadis frangentibꝰ æſtum
Qui uetat externas terris aduertere claſſes.

ſed cum uir huic e ſtirpe regia quereretur. archelaus fauentibus quibuſdam ſeipſum obtulit Mitridatis Eupatoris filium affingenſ:quare ſuſceptus ſex menſibus regnauit.hunc poſtea Gabinius in prælio inter emit reducto ptholemæo:eius uero filius ſacerdotium accepit. Nili:ideſt ægypti:nilum pro regione po/ſuit. Regna dedit:quaſi ſine ullo iure regnare incipiat mortuo pompeio. Iam uento uela: poſt excla/mationem poetæ quam fecit aduerſus tantam indignitatem:uta tam molli & effœminata gente occidere tur pompeius. nūc redit ad id quod omiſerat:ut dicat quo pacto pompeius appropinquare cœperit pelu ſio:poſtquam legatos ad regem miſerat oratum:ut ſe ſuſciperet. Iam uento:nauigabat inquit remis: cū uella demiſiſſet pompeius.ſic enim nautæ facere ſolent cum portubus appropinquant:ut uela demittant & remis nauigando nauem ſubducant in portum. Infanda littora: pro infandi regis littora. Auxilio remorum:ſublatis uelis remis nauigabant. Quem contra: nec a pompeio procul erat achillas cum cæte ris miniſtris ſcelerum. Non longa biremi:ideſt breui naue quæ duplici remorum ordine impellitur. Scelerata:ideſt ſceleratorum. Magno.p.& Achillas primus profatur ſuadens pompeio: ut de celſa na/ue ſua in biremen tranſeat reddēs rationem: ꝙ uidelicet uadoſus ſit peluſius ſinus:nec grauiorem nauem humilitate aquarum ſubſtinere poſſit. Phari:ægypti. Celſa de puppe:de maiori naue qua uehebatur pompeius. Littus malignum:& ne poſſet mirari pompeius:ꝙ ſibi obuiam parua naue ueniſſent ægyp tii in quam tranſire ipſum uolebant:reddunt rationem.tunc enim littus illud uadoſum inuiſum eſſe na utis.ꝙ.ſ.ī ſicco ſæpe dſtitutæ naues naufragiū faciūt. Malignū: maliuolū iuiſū. Bimarem.æ.æſtus.ꝓprie dr̄ maris īpetus:bimarē iō dixit.ſ.ægyptii & arabici ſinus maris.nā peluſiū uſq̧ tendit ī mar̄ arabicū: qđ ē cōterminū ægypto & arabiæ q locus ille cōterminꝰ ē ægyptiis & arabis Qui.ſ.æſtus. Externas cla.i. na/ues aliūde uenietes. Appellere.i.applicare & quo te magis te ī portū applices hoc magis te ī portū apellas.i.ap plices. Quod niſi fatorū:dicit niſi fata obſtitiſſet potuiſſe cōites oēs pō.pfidiā regis itelligeř:& qbꝰ ſignis id cōiectura aſſeq potuerint ipſe declarat. Præſagiā.i.diuinationes. Sceleris:ꝙ iā ī aīo cōcepāt ægyptii.

Q uod nisi fatorum leges intentaque iussu
Ordinis æterni miseræ uicinia mortis
Damnatum lœto treherent ad littora magnũ
Non ulli comitum sceleris præsagia deerant
Q uippe fides:si pura foret:si regia magno
Scœptrorum auctori uera pietate pateret.
Ventorum tota phariũ cũ classe tyrannum
Sed cedit fatis:classẽque relinquere iussus
Obsequitur:letumq; iuuat præferre timori
Ibat in hostilem præceps cornelia puppim.
Hoc magis impatiens egresso deesse marito
Q uod metuit clades:rẽane temeraria coiũx
Et nate precor:longeque a littore casus
Expectare meos & in hac ceruice tyranni
Explorate fidem dixit.sed surda uetanti
Tendebat geminas amens cornelia palmas.
Q uo sine me crudelis abis?iterũ ne reliquor
Thessalicis summota malis?nunquã oĩe leto
Distrahiur miseri?poteras nõ flectere puppi
Cum fugeres alio?latebrisq; relinquere lesbi
Omnibus a terris si nos arcere parabas?
An tãtũ in fluctus placeo cões. hæc mihi fru
Effudit:prima pendet tamẽ ãxia puppe stra
Attonitosq; metu:nec quoquã auertere uisus:
Hoc magnũ spectare potest:stetit ãxia classis

Fatoꝝ leges: philosophi ẽt uehemẽter iter se dissẽtiũt.nũqd oĩa fato fiãt: qđ ipsis absurdũ uidebat.Nã
si oĩa fato fierẽt.oĩa fierẽt cã ãtecedẽte:ẽt si ea quæ hoĩes appetũt asseqrẽt. ergo ẽt assẽtiões nõ eẽnt.igr nec
laudationes iustæ:neq; uitupatiões:nec honores:nec supplicia:qđ cũ sit uitiosũ:seqt nõ oĩa fato fieri.Cri/
sippus distĩguit genera cãꝝ ut aliæ sĩt prĩcipales & pfectæ.aliæ ꝓximæ & adiuuãtes.quãobrẽ cũ dr oĩa fa/
to fieri:cã ãtecedẽte:hoc uult ĩtelligi cãis ãtecedẽtibꝰ ꝓximis & adiuuãtibꝰ nõ prĩcipalibꝰ & pfectis: qđ ãt
dicunt assẽsiões fieri cãis ãtecedẽtibꝰ: explicat similitudinẽ chilidri nec turbine sui. nã queãdmodũ q p/
cussit chilidrũ dedit ei prĩcipiũ motiõis. uolubilita
tẽ ãt non dedit:ita uisũ obiectũ ĩprimit & designat
suã speciẽ in aĩo:sed nr̃a assẽsio ẽ ĩ nr̃a potestate:eaq;
ut chilidrus extrĩsecus pulsa:qđ reliquũ ẽ sua p se ui
& natura mouet. Leges fatoꝝ:declatat ĩtẽtaq; ius/
sa ordinis æterni. Intẽta:ĩeuitabilis. Aeterni ordĩ
nis:qa fatũ ẽ cã æterna reꝝ:ut ea q̃ p̃terierit sit. Præ
sagia deerãt.q.d.comites eius cognoscere & p̃diuĩa/
re poterãt scelus qđ ĩ aĩo cõceperãt. Quippe fides:
& ponit signa qbꝰ pfidiã cognoscere poterant.dice/
bãt.n.ĩter se comites põ.ꝓfecto subest aliqd sceleris
nã si uellet occurrere bõa fide põ.honoris gr̃a ptho
lemæꝰ:nõ satellitibꝰ & ministris naue:sed tota clas/
se obuiã ꝓdisset. Auctori.s.ut ipse regnaret auctor
fuerat. Sed cædis: ergo assẽsio ipsius erat ĩ potesta/
te sua. Iussus.s.a ministris ptholemæi. Classẽ:q̃
uectus erat. Obseqt:paret. Præferre letũ timori:
ẽt si diuinaret sibi quãdã mortẽ instare põ. tamẽ e/
am p̃ponere timori uoluit: ne timidus uideret: nã
si nõ trãsisset in nauẽ sine dibio timere uisus fuisset
Ibat ĩ hostilẽ nauẽ: Achillæ qđ cornelia ubi uidit
q; metuebat id futurũ qđ euenit maritũ suũ seq uo
lebat:Põ.ãt ꝓhibuit & eã q̃si temerariã reprehẽde/
bat: filiũ quoq; suũ ĩ naue remanere iussit: & tamẽ
euentũ sui ipsius expectrare:ut scire possẽt q̃tũ fidei
ptholemæus p̃staret. Præceps:ĩ considerata nullũ
piculũ metuẽs. Hoc.i.ideo magis. nã qa saluti uiri
sui metuebat.ideo ẽt ipsũ cupidius sequebat. Re
mane:uerba pompeii in Corneliam. Et tu o nate:
o Sexte:nã Gneus põ. erat cũ Catone q p̃erat classi.
Lõge:alõge. Casus.i.quẽ euẽtũ hiturus si. In hac
ceruice:demõstratiẽ dixit. Sed dura: Ita qdẽ iube/
bat põ.sed Cornelia cũ ĩ nauẽ trasire non posset &
uirũ seq:id qđ poterat mãus in uirũ tẽdebãt lachry
mãs:& his uerbis sequebat eũ. Dura:res duras:du
rum enim erat Corneliæ uirum suũ deserere. Tẽ
debat:scilicet in pompeium. Quo sine me:lachrymabilr̃ post discedentem uirum in hæc uerba proru
perat Cornelia. Iterum relicta:sicut relicta sum quo tempore pugnam suscepturus eras aduersus cæsa/
rem:ita nunc etiam rilinquor. Nunquam omine læto:semper inquit cum disiũgimur mali aliquid ex/
pectamus:sicut etiam cum me reliquisti in insula Lesbo. Flectere puppem: si is animus tibi erat o pom
pei: ut nolles me comitem esse tuam cuiuslibet casus:cur inquit me in insula lesbo non relinquebas: sati/
us enim erat ut me ibi relinqueres:q̃ susceptam desereres. Flectere:declinare. Alio:idest ad alias regio
nes. Terris:ad q̃s iturus eras. Arcere:ꝓhibere An tãtũ ĩ fluctus:nũqd ĩqt hæc mea sors ẽ: ut tibi grata si
tãtũmõ dũ nauigas. Hæc ubi frustra.s.dixit cornelia.neq; enĩ obtinere potuit a uiro qđ uolebat:solicitu/
dine magna expectauit euentum. Anxia puppe: nam in summa puppe permanserat: & dura erat con
ditio ipsius:nam nec audebat spectare uirum in naue hostili ne uideret quod metuebat: nec ab ea auerte
re oculos poterat. Tamen: quamuis uirum sequi nequiuerat. Vbi: postquam incassum dixit hæc
uerba. Attonitoque metu: non quia metus attonitus sit: sed quia homines attonitos facit. Auer/
tere uisus: scilicet a pompeio. Spectare: durius erat Corneliæ hoc ipsum:quia non audebat spectare
uirũ: ne dideret quod metuebat:& tamen oculos ab eo non remouebat: Stetit anxia classis:ꝓ una naue
posuit qua uectus erat põpeius,i.q ĩ naue erãt:& ẽ methonomia continẽs pro contẽto. Anxia: solicita.

Non arma:scilicet ptholemæi & ministrorum eius a quibus occideretur pompeius. Nefasque: idest cædem pompeii. Ne summis præcibus:pro ipse submissus supplex pro humilis. Adoret: scilicet ge- nibus positis ministros regis. Scœptra:idest regem cui regna donauerat. Transire parantem : de celsa puppe in biremē. Septimius : qui erat in biremi ægyptia bēigne pompeium appellauit.hic Septimius tri bunus militū erat:a quo benigne nō appellatus est pompeius:ꝗ notitia quadam familiarior erat.nam hic Septimius ad pyrhaticum bellum sub pompeio duxerat ordines: quid uoluit fortuna ut qui miles pom- peii fuerat:nunc satelles regius factus occidat pompeium.

Ad ducis euentum. metuens nō arma nefasꝗ:
Sed ne sūmissis præcibꝫ pompeius adoret
Scœptra sua donata manu:transire parentem
Romanus pharia miles de puppe salutat
Septimiꝫ: q proh superū pudor arma satelles
Regia gestabat posito deformia pilo.
Immanis uiolentus atrox nullaque ferarum
Mitior in cædes:quis nō fortuna putasset
Parcerē te populis:qd bello hæc dextra uacas
Thessaliaꝗ procul tā noxia tela fugasses? set
Disponis gladios:ne quo non fiat in orbe.
Heu facinus ciuile tibi.uictoribus ipsis
Dedecus:& nunquā superum caritura pudorē
Fabula romanus regi sic paruit ensis
Pelleusꝗ puer.gladio tibi colla recidit
Magne tuo.qua posteritas in sæcula mittet
Septimiū fama? scelus hoc quo noie dicent
Qui bruti dixere nefas?iam uenerat horæ
Termius extremæ: phariāque ablatus i alnū

Hanc rem lōgiori oratione prosequitur Apia nus:Dicit enim pō.ad ægyptum cum se uertisset & incumbente uento ad Cassium delatus esset: in spe ctis copiis quæ plurimæ i littore constiterant a cur su temperauit meditatus ꝗ re ipsa fuerat adesse re- gem . præmissis nūciis amicitiam:quam cum patre eius habuisset exponit . Rex tertium supra decimū ætatis annum iam attigerat:exercitum eius achillas quidam asseruabat: pecunias uero Photinus nomi ne eunuchus qui confestim de pompeii aduentu in ter se consultare incipiunt:aderat etiam Theodotus Samius Rhetor pueri regis præceptor. hi nefandū inuicem negocium animo uoluentes pompeium i terficere conueniunt : quo cæsari morem gererent approbato deinde consilio cimbam eximie ornatā ad eum mittunt : ueluti mari importuoso eo in lo- co existente:nec a maioribus nauibꝫ adiri facili.mi nistri porro regii cimbam inscenderant & cum his Sempronius uir romanus qui tum forte rgi assidēs alias cum pompeio militauerat.is dextram rgis no mie pompeio obtulit:& ad amicum filium monet tute accedere . inter hæc exercitus ueluti pompeio honorem præstiturus:iuxta littus in acie constite- rat:& rex inter medios purpurea amictus ueste p- sidebat:quorum aspectu pompeius suspitione mo tus est:cum exercitus ordinem cimbæ ornatum in tueretur:potissimum cum nec ad ipsum accessisset rex:nec ex suis digniores præmisisset : hunc solum itaque Sophoclis Iambum protulit . qui ad Tyran- num proficiscitur:illius seruus est quamquam liber sit.quo dicto cimbam trepide ingressus est.cum in al to lōge abesset internauigandum magis adhuc de Sempronio cœpit suspicari siue ꝗ romanum hominē secum olim militātem nosceret: siue ꝗ solum adesse cerneret : quasi ob militaris disciplinæ æmulatiorē i peratorem suum esset inuasurus:ad illum itaque conuersus:te ne inquit ego cognosco o miles cui statim ille annuit.deinde se conuertente primus percutit.cæteri uero insecuti sunt.uxor itaque & amici eius hæc alonge intuentes eiulatu gemituque ad eos fœderum uindices manus tollere : nulla interiecta mora clas- sem ab inimico littore auertere contendunt.cæsar postea photinum & achillam ob ea quæ in pōpeio per petrauerant morte mulctauit.Theodotum demum fugientem Casicum in asiam uenisset cruce suspēdit. Proh superum:exclamatio est dolentis:o nefas inquit cuius et deos pudere debet . Satelles: scilicet regi us factus. Posito pilo:telo ro.cuius generis & conditionis erat homo. Immanis:sæuus:uiolentus:for tis. Atrox:crudelis. Mitior:idest non minus crudelis & est abusio in comparatiuo. Quis non fortūa adeo ipse Septimius in omne nefas pronus erat:ut credi posset fortunam pepercisse orbi terrarum: qa no luerit hūc bellis ciuilibꝫ interfuisse:q oēs crudelitate fuparet ideo dicit. Parcere:populis. Dextra.s.septi/ mii. Vacaret:careret & uacua esset. Noxia:erāt tela septimii:sed nō iō ipsū bello.ciuili iteresse uoluisti. Disponis:istruis:paras. Ne nō:ut fiat in ōi orbe ut nec et a scelere belli ciuilis ægyptus qdē libera sit appo. dedecus ipsis. Fabula:sermo uulgaris est:qa ubicūꝗ uulgabit hoc ciuile bellū cū magno deoꝝ pudore. Sic paruit.s.tā turpiter. Ro.ensis.s.septimii q Ro.erat. Regi:ptholemæo. Paruit:occidēdo pō. Pelleꝫ alexādrinus ab urbe pella. Tuo gla.i.tui militis gladio. Fama:p īfamia.e enī tō meson.i. mediū sicut bo na ualitudo & mala ualitudo. Posteritas.i.posteri septimiū psecunt. Quo noīe di et:si rpti sūt q ausi fu erūt dicere bruti nefas ꝗ cæs.occiderit:quo noīe tantæ crudelitatis scelus & inauditæ idignitatis appella- būt eū q pō.occiderit.q.d.nullo noīe. Dicēt.s.posteri. Iā uenerat:appropinquauerat tpus ut occideret pō.& mors eius differri nō poterat. Ablatus:sublatus. In alnū:i nauem: materiā pro forma posuit.

Perdiderat iura: ideſt in ſua poteſtāte non erat: pōpeius uenerat in manus hoſtiū ideo ſui iuris nō erat. Vt uidit cōminus enſes: ita illi ſtrinxerunt ferrum: at uero pompeius: ubi uidit nudari enſes ſtatim caput & ora ueſtibꝫ texit: & magna cupiditate uulnera cepit: ſpūm autem intra ſe continuit: nequam uocē effœminatā emitteret: quæ laudi & gloriæ ſuæ derogaret. Inuol. ſcilicet ueſtibus. Apertum: uoluit ingt aperto capite ſæuienti fortunæ ſe oſtendere. Preſſit clauſit: Vir. Præſſit ne oculos ideſt clauſit. Animā: ſpūm & reddit cauſā cur oculos clauſerit. Nequas effundere uoces: hinc eſt ꝙ uiros fortes oppetere dicebant: ideſt quaſi ore terram petere ne audiri poſſēt emitteř eiulatū ullum: aut effœminatam eneruamque uocem. Sed poſtquam mucrone: ita ſe habuit pompeius: ut micare gladios uidit: ſed in ipſis etiam uulneribus non mīorem præſtitit animi uirtutem. Perfodit: trāſfixit. Nullo gemitu: bene dicit nam animo conſenſit: quia tacuit quia taciturnitas eſt conſenſio. Deſpexitque nefas: quæ omnia ſigna erant libenter morientis. Seruat: continet. Promat: ſe ipſum. Voluit: ideſt cogitat ſecreta animi ſui quaſi uates diuinabat Lucanus. nam uatibus datum eſt ſcire ea que ſecreta ſunt. Sæcula romanos: fingit quæ ueriſimiliter ſecum pompeius cogitare potuerit: ita ſecū loquebatur: & hac cogitatiōe prorſus ſenſum omnem a dolore uulnerum alienabat: dicit enim. Attendunt: ideſt intendunt uirtutem animi mei. Aeuumqꝫ ſequens: ideſt poteſteritas quaſi poſteritatem omnem figit adeeſſe: & laudare animi ſui fortitudinem. Ratem: biremem ī qua miniſtri regis me occideřt. Phariā. ſi. ægyptiam. Nunc conſule famæ: ergo quandoquidem ita animo fixerat adeſſe poſteritatem omnemque intueretur: & cædem ſuam & ipſius regis perfidiam: nunc ſe ipſum adhortatur ut ſe talem præſtař uelit ut ab omnibus non ſolum laude: ſed etiam admiratione proſequendus ſit. Fata tibi longæ: quando ita occideris: ut quaſi in conſpectu totius orbis conſtitutus ſis. ergo fata proſpera fluxerunt. Ignorant populi: id ne fortunæ ſit attribuendum: an uirtuti tuæ: ꝙ res magnas geſſeris: ſed nunc tempus eſt: in quo probař poſſis animi tui uirtutem. Ignorant ſcilicet qualis ſis. Ne cæde pudori: non te pudeat ꝙ ptholemæo enerui ac effœminato occidaris. ſed ita animo tuo coniice: quicunque te occiderit hunc eſſe Cæſarem. nam auctori rerum cauſa attribuenda eſt. Auctorēque: coppulat aduerbium.

Perdiderat iā iura ſui: tunc ſtringere ferrū
Regia monſtra parant: ut uidit cōminus ēſes
Inuoluit uultus. atqꝫ indignatus apertum
Fortunæ præſtare caput: tunc lumina preſſit:
Continuitqꝫ animam: ne quas effundeř uoces
Poſſet. & æternā fletu corrumpere famam
Sed poſtquā mucrone latus funeſtus achillaſ
Perfodit. nullo gemitu conſenſit ad ictum:
Reſpexitque nefas: ſeruatque īmobile corpus
Seque ꝓbat moriēs: atqꝫ hæc ī pectore uoluit
Sæcula romanos nunquā tacitura labores
Accedunt æuūque ſequēs ſpeculator ab ōi
Orbe ratē: phariāque fidem nūc cōſule famæ
Fata tibi longæ fluxerunt proſpera uitæ.
Ignorant populi: ſi non in morte probaris
An ſcieris aduerſa pati: ne cede pudori:
Auctorēque dole fati: quacunque feriris
Crede manū ſoceri: ſpgātque lacerētqꝫ licebit
Sum tamen o ſuperi fœlix nullique poteſtas
Hoc auferre deo: mutantur proſpera uita
Non ſū morte miſer: uidet hāc cornelia cædē.
Pōpeiuſque meus: tanto patientius oro
Claude dolor gemitus: natus cōiūxque pētū:
Si mirantur amant: talis cuſtodia magno
Mentis erat. ius hoc animi moriētis habebat.

Dole: quaſi ignauum & effœminatum. Quacunque: ſcilicet manu: quia in gratiam ſoceri hoc faciunt. Lacerant: licet me diſſipent membřatim: ſum tamen fœlix. Nullique poteſtas: nam uirtus animi in poteſtate noſtra eſt: cætera uero fortunæ ſubiecta: nam fortitudo: patientia: fiducia: perſeuerantia: Hæ uirtutes ita noſtræ ſunt: ut nemo a nobis eas poſſit auferre ideo dicit quamquam corpus meum lacerent neque hoc uirtutibus animi officere poteſt. Hoc auferre: ideſt Quod eſt in mea poteſtate: ut me fortem & patientiſſimum oſtendam. Mutantur proſpera uita: cum adhuc uſque tempus ſemper ſecundis rebus fuerim mutari poteſt fortuna. Virtus autem ſtabilis eſt atque perpetua. Mortem miſer: mortem mihi corporis inferre poteſt: famam autem & gloriam diminuere nō poteſt. Videt hanc cornelia cædem: præterea in conſpectu meorum occidor: quod paruum eſt ſolacium: ideo etiam me fortiorem præſtare debeo: & ad ſe ipſum loquitur. Claude dolor: uidelicet ꝙ icōſpectu meorum hanc cædem patior. Peremptum: cum perimam: ideſt dum occidor ab iſtis: participium præteriti temporis pro præſenti poſuit. græci autem habent participium præſēs paſſiui. nos uero nō: ſed utimur ꝑticipio ꝑteriti tēporis. ꝓ ꝑticipio ꝑſentis: ut qua uectus abbas: pro uehebať ita hoc loco. Simulāt. ſ. uirtutē ēt ſi amant mirantur: & ſi miranť amāt. cōuertunť. n. Talis cuſtodia m. ſic igt ſecū cogitabat pō. & ſe ipſū ad patienciā mortis adhortabať. Hoc: āi hūc aīum. Vis. i. uirrutis.

At nō tā patiēs:ille qdē fotissimus erat ī morte.at uero Cornelia ēt si fortis āi erat:tamē cernere nō poterat.nec tātā idignitatē sustinere:ēt ideo īmiserabiles has uoces ꝓrūpit. Miserādas.i.q̄ cōmiserationē uidētib𝑜 & audiētib𝑜 cōmouere posset. Ego te scelerata:existiabat cæ.ꝑuenisse pō. & iā ægytū occupasse cuius ipio hæc cædes admitteref:iā.n. sibi ꝑsuadere nō poterat tātū audaciæ hūisse ptholemæū iō huius cædis culpā attribuēdā sibi putat.ꝙ.s.pō. dū ad eā ueniret morā & spaciū cæ. dedisset ut i Alexandriā ueniret: & ostēdit qūo ipsa i culpa fuerit. Auia.i.ꝑcul a uia.qa si recta uia i ægyptū uenisses nō te ꝑuēisset cæ. iō qa tardatus es in insula lesbo cā tuæ moræ fuit dum me colis. Vis.s.esset alii.i.potestas. Sed qsq̄ i istud deinde alloqť ipsos q occiderūt pō. siue hoc facis ad gr̄am cæ.siue ut tu ꝓuideas tibi ne i offēsionē cæ. incurras. Nescis:iqt ubi sit dolor pō.nā ipse qdē libēter moriť:sed si uis illū modeste ferr̄ mea uiscera pete.nā si me occideris nihil erit qđ maiore dolore afficiat pō. Immisse:ꝑimissus es urūm ꝑ ntio posuit. Caput .s. uulnerati ut occideres pō.ne illū hospiciū suscipiēdū curares qđ tibi ꝑiculosū fuerit. Victo: pō.i.optio ē pō.ut occidať post cladē acceptā. Pœnas nō morte:sed da opā tu qcunq̄ pom.occidis:ut me prius occidas i cōspectu illius.nā id demum erit qđ morte crudelius existiet. Haut ego culpa:& ē iusta cā cur occidar:nec ego sū exps belli ciuilis: qppe illū cōitata sū i castra:& quocūq̄ ꝑfectus ē ego sēper comes extiti. Bellorꝝ.s.q̄ obiiciunť pō. Quæ:affert cur cædē meruerit. Mr̄um matrōarꝝ. Per undas.s.terra mariq̄ secuta sū pō. Nullis abstricta fatis.i.a nullis ꝑiculis fatorꝝ territa. Victū.i.pō.uictū recepi i isula Lesbo ubi relicta erā. Reges timuere: .s.recipe uictū pō.ne id Cæs.displiceret:& ne postea ipsi i aliqđ discrimē iciderēt. Hoc merui cōiunx: cōq̄riť eni Cornelia ꝙ pō.icertū discrimē ire uoluerit:se autē solā q̄si destitutā r̄liq̄rit cuius mors charior eēt uita.siqdē sine eo supstes eēt: nūqd ego hoc merui ut i puppe r̄liquerer tuta cū tu te. i ꝑiculū dederis:ac si.d. nō ita me gessi tecum ut crederr̄ posses me posse sine te uiuere. Parcebas.s.mihi tūc cum trāsires i nauē ægyptiaticā. Fata ex.petēte:cū te certo ꝑiculo exponeres moriar. Nec muner̄ regis: rex ptolemæus occidit te i gr̄am cæs. & noluisti ut me tecū occideret:sed tamē moriar sine regis officio. Munere:officio. Aut: & qūo mori decreuerit ostēdit suppl̄r̄ petēs a nautis q naue uehebanť: ut sibi libere ꝑmittāt mori: uel aliqs eorꝝ sit q ferocē uxorē interficiat: antequam in Cæsaris manus aut potestatē perueniat. Præcipitem:altū. Videntes

At non tam patiens cornelia cernere sæuum
Qua perferr̄ nefas:miserādis æthera cōplet
Vocibus:o coniunx ego te scelerata peremi.
Letiferæ tibi causa moræ fuit auia lesbos.
Et prior in nili peruenit littora cæsar:
Nā cui ius alii sceleris:sed quisquis in istud.
A superis immisse caput:uel cæsaris iræ
Vel tibi prospiciens:nescis crudelis ubi ipsa
Viscera sint magni:properas atq̄ igeris ictus
Qua uotū ē uicto:pœnas nō morte miores
Pēdat:& āte meū uideat caput: haud ego cul
Libera bellorū:quæ matrū sola ꝑ undas: pa
Et per castra comes:nullis exterita fatis.
Victum quod reges etiam timuere recepi
Hoc merui coniunx in tuta puppe reliqui
Perfide parcebas:te fata extrema petente.
Vita digna fui:moriar nec munere regis.
Aut mihi præcipitem nautæ permittite saltū
Aut laqueum collo:tortosq̄ aptare rudentes:
Aut aliquis magno dignus comes exigat ēse.
Pompeio præstare potest:quod cæsaris armis
Imputet o sæui properantem in fata tenetis:
Viuis adhuc coniunx. & iam cornelia non ē
Iuris magne sui:prohibent accersere mortem
Seruor uictori:sic fata interq̄ suorum
Lapsa manus rapitur trepida fugiente carina.

tor.idest funes quibus utar pro laqueo. Aut aliquis comes: pompeianus fidelis stricto ense mea pectora transfigat. Exigat: per pectora nostra. Præstare potest: sensus est poterit inquit ille qui me occidet dicere: occidamus uxorem pompeii ne in manus Cæsaris ueniat. Imputet: cæsari ut non ipse: sed cædis huius Cæsar causa fuerit. Potest: scilicet comes. Properante in fata: quia parabat cornelia se de puppe in undam deiicere: sed prohibebant qui simul naue uehebantur. ideo conqueritur de ipsis dicens. Tenetis: pro retinetis. Viuis adhuc coniunx. En quo redacta sum o pompei ad huc tu uiuus es: & ego mei iuris esse dedisti te uiuo non possum libere uti corpore meo. ac si dicat antequam moriaris in seruitutem redacta sum. Iuris: ꝑtestatis. Prohibent accersere mortem: nihil enim aliud faciunt: nisi ut me cæsari seruent: ut in graciam suam se confirment. Accesere: petere. Quamobrem: quia. Seruor uictori: ut captiua tradar Cæsari. Sic fata: hæc ubi dixit nautæ q̄ potuerunt nauē impulerūt:ut ab ægyptio r̄ge se uendicarēt a quo periculū manifeste erat: nā pōpeiū occidi iusserat:nec pō.q dē cōitib𝑜 pepcisset. Et iō lapsa:qa cecidit exais. Rapiť.s.a suis ministris. Trepida:festinā trepidus nō solū timētē:sed festinū significat.Virg. Ne trepidate meas teucri defēdere naues.i.celerate.

At magni cum terga ſonent:& pectora ferro
Permanſiſſe decus ſacræ uenerabile formæ:
Iratamque deis faciem:nil utima mortis
Ex habitu uultuque uiri mutaſſe fatentur.
Qui lacerum uidere caput nam ſæuus in ipſo
Septimius ſceleris:maius ſcelus inuenit actu.
Ac retegit ſacros ſciſſo uelamine uultus
Semianimiſ magni:ſpirantiaque occupat ora:
Collaque in obliquo ponit languentia tranſtro
Tūc neruos uenaſque ſecat.nodoſaque frāgit
Oſſa diu.nondum artiſ erat caput enſe rotare.
At poſtq̄ trunco ceruix abſciſſa receſſit:
Vendicat hoc pharius dextra geſtare ſatelles.
Degener atque operæ miles romane ſecundæ
Pompeii ſacrum diro caput enſe recidis
Vt non ipſe feras:ſummi proh fata pudoris.
Impius ut magnum noſſcet puer:illa uerenda
Regibꝰ hirta coma:& generoſa fronte decora
Cæſaries cōpreſſa māu eſt:pharioque ueruto
Dū uiuunt uultus:atque os ī murmura pulſāt
Singultus animæ:dum lumina nuda rigeſcūt

At magni:nūc reddit ad pō.q̄ regiis miſtris occidebaẗ:ita īqt nauis q̄ pō.cū Cornelia & cōitibus ſuis uecti erāt a cōſpectu ablata erat.ſed pō.dū occidereẗ:ſicut ſcriptores dicūt:dignitatē uultus & oris mortuus ēt ſeruauit. Cū:q̄uis. Sonēt:reſonēt:qa in oī pte cædebaẗ a miſtris regis. Pectora:qa alii ī pectore:alii a tergo uulnerabāt. Permāſiſſe decus:Hic plāe oſtēdit ſe fuiſſe pom.ſtudioſū Lucanus. oīa.n.dicit de ipō pō.honorifice loqẗ:cōtra uero de cæ. Vltīa mortis:ꝑ ultīam mortē:ſicut dicius multū boni:ꝑ multū bonū. Iratāqꝫ deiis faciē.ſ.ꝙ dii uidebanẗ irati:poſtq̄ acie pharſſalica pō.uictus eſt:& ex ſecūda fortūa q̄ ſēp uſus fuerat facta ē aduerſa:adeo ut uſqꝫ ad mortē ꝑſecutus fuerit. Ex hītu:qa idē hītus eadē dignitas oris & uultus ꝑmāſerat mortuoqꝫ & uiuo. Fateẗ:affirmāt: Lacerū:laceratū:abſciſſū. Nā ſæuus ī ipō qa diexerat lacerū caput:nūc declarat cur dixerit.nā Septimius ille crudelis & ipſius nō ſatis habuit occidere pō. ſed etiā caput eius āputauit:ut illud regi ptholemæo offerret:& fuit ipſe officii deterioris:& ſordidioris.nā q̄ſi carnifex pō.āputauit:qđ poſtea Achillas r̄gi obtulit. Scelus īuenit actu:actus ſceleris erat occidere pō.ſed maius ſcelus adiecit caput obtruncādū. Retegit:apit. Sciſſas ueſtes:nā pō.caput ſibi ueſte texerat & ſpiritū cōtinebat:ne nimio dolore uulnerū:uerbū aliqđ emitteret effœmīatū.
Occupat:prēdit. Spirātia ora:nondū omnīo ſpiritū emiſerat. Languētia colla:qa moriebaẗ:& idō ultro citroqꝫ caput iactabat. Trāſtro:qa colla ſup trāſtris poſuit & enſe reſecauit. Languentia col. pro languentis colla. Tum:deinde. Neruos:quibus ceruix humeris nectitur. Oſſa diu:quia non tam facile oſſa recidi poterant:ideo temporis longi ſpacium conſumpſit anteq̄ amputaret. Nondum artis erat:ideſt conſuetudo nondum erat caput amputare enſe:ſicut fuit poſtea:nam ideo ſpiculatoreſ uno ictu caput amputabant. Artis:ideſt ſpiculatorum. Enſe rotare:ideſt rotato enſe amputare:ut maiorem ictum īferret. At poſtquam trunco:ſed poſtquam abſcidit caput indignius fecit ꝙ non ipſe obtulit regi:ſed offerendum conceſſit achillæ. ipē ergo ſordidioris officii fuit Septīiꝰ uidelicet carnifex:dignioris autem achillas:cui caput datum eſt pompeii. Satelles:achillas. Vendicat:aſſciſcit. Geſtare:ſcilicet ut offerat regi. Trunco:nam corpus proprie dicitur ſine capite. Virgilius:Iacet ingens littore truncus. Degener miles:Inuehitur contra hunc ſeptimium poeta dicens o degener miles:& conditionis ſeruilis:cum delegiſti obtruncare pompeii caput quod aliis offers. Secundæ operæ:ideſt uilioris operæ:hinc duo opera fuere.primum recidere caput pompeii.alterum uero offerre regi:ſed uilioris opæ fuit is qui recidit. Feras:pro offeras eſt aphereſeis. Diro enſe:pro tu dirus. Proh ſummi fata pudoris:plena commiſerationis eſt ita conqueſtio:quam de hac indignitate inducit poeta. Fata:o mors. Puer uidelicet ptholemæus rex. Noſceret:cognoſceret impletum eſſe quod iuſſerat uidelicet occiſum eē pompeium. Hirta:ideſt denſa. Verenda regibus:ideſt quam etiam uereri conſueuerunt:ut tigrannes qui cum ad pompeium ueniſſet ad quem etiam eius filius Tigranocerota uenerat prodito regno fretus humanitate pompeii:quam uulgo omnes prædicabant:pompeius uero manu compræhenſum ſurgere iuſſit & ipſum in ſiniſtram partem collocauit.ſic Ariſtobolus rex Iudeorum:quem captum uiuum in triumphum duxit:& ipſum præcedere currum iuſſit.& Ariobarzanes quem etiam in regnum reſtituit:& deiotarus:& reli qui quos magno in honore habuit. Generoſa:nobili & decenti. Manu:ſcilicet carnificis. Singultus animæ:quia adhuc ſpirans caput pompeii cum ſpiritum efflaret ſingultum reddebat. Phario que ueruto.i.ægyptiaco.nā pharos ſiue pharon locus eſt ægypti in medio mari cōſtitutus quē munientū totius ægypti eē uoluerūt:q ægyptū deſcribūt.uerutū.n.genus ē teli ad ſimilitudinē ueru:ūde ēt denōinationē accepit:nā ferrū hēt oblōgū:ſed haſtā breuē adeo ut manubriū potiuꝰ dici poſſit q̄ haſtile hoc generis teli ſixū ē caput pō.Alexādria īſidioſo acceſſu adiẗ fallacibꝰ uadis:cæco mari:tribꝰqꝫ tātū canalidiis admitit nauigātes:poſſideo:tagāo:tauro:hīc igr̄ docet: So. ī portubꝰ machias ad ꝑlucēdi miniſteriū fabricatas pharos dicūt. Nuda:apta nōdū clauſtra. Rigeſcūt:dureſcūt qa morietiū decreſcūt lūina:ut nuſq̄ flectāẗ.

Quo:capite. Bella iubente pax fuit: quia tantum ualuit opibus pompeius:ut quotienſcunque bellũ eſſe uellet cum hoſtibus populi romani pax eſſe non poſſet. Hoc leges ſignificat pompeium maximã bello:maximam pace auctoritatem habuiſſe. Campumque & roſtra:rurſus domi foriſque plurimum ſẽper auctoritatis fuit. Hac facie fortuna:uidelicet qua talem uirum genuiſſes. Nec ſatis infando: deteſtatur Lucanus hoc nefas ꝙ iuſſũ ptolemæi regis admiſſum eſt non ſolum ꝙ interfecerit: aut interfici iuſſerit:ſed ꝙ caput pompeii ſeruauerit: quaſi non ſatis haberet committi ſcelus: niſi ẽt ſceleris teſtimoniũ

Suffixum caput eſt:quo nũquam bella iubẽte
Pax fuit. hoc leges cãpũqꝫ & noſtra mouebat
Hac facie fortuna tibi romana placebas.
Nec ſatis infando fuit hoc uidiſſe tyranno
Vult ſceleri ſuper eſſe fidem:nunc arte nefãda
Submota eſt tabes capiti raptoqꝫ cerebro
Exſicata cutis:putriſqꝫ effluxit ab alto
Humor:& infuſo facies ſolidata ueneno eſt:
Vltima legeæ ſtirpis perituraqꝫ proles.
Degener inceſtæ ſceptris ceſſure ſororis
Cum tibi ſacrato macedon ſeruetur in ãtro.
Et regum cineres.ex tructo monte quieſcant.
Cum ptolemæorum manes.ſeriẽqꝫ pudendã
Pyramides claudant:indignaqꝫ ma uſolæa
Littora pompeium feriunt? truncuſqꝫ uadoſis
Huc illuc iactatur aquis? adeo ne moleſta
Totum cura fuit ſocero ſeruare cadauer?
Hac fortuna fide magni tam proſpera fata

ſupereſſet & cœtera. Vult ſceleris.ſ. fidem: ideſt uult quibuſdam unguentis ſeruari caput: quod ſit ſceleris teſtimonium:& declarat. Tunc arte: ſcilicet mediorum. Capiti:a capite:quare arte nefanda dixerit:declarat:continuo ſubiungit. Raptoque cerebro: euulſo: erepto. Veneno: ideſt pharmaco more græco dixit.nam malum uenenum: & bonũ uenenum dicimus:nam omnis medicina particeps eſt ueneni. ſignificat autem unguentum balſami: aut certe huiuſmodi liquoris qui plurimum ualet ad ſeruanda cadauera. Vltima legeæ ſtirpis:adhuc inuehitur poeta in ptholemæum: quomodo ĩquit tantum ſcelus in animum tuum cadere potuit: ut patiaris indigniores ac ſordidiores honore ſepulturæ donari:& pompeii cadauer in fluctibus mariſ ultro citroque iactari. Vltima:bene ultima. nam paulopoſt ſuperueniente cæſare peribis. Legeæ: Lagus enim primus rex ægyptiorum fuit:unde poſtea omnes lagei ſunt appellati. Peritura: paulo poſt ſcilicet. Degener:quia a maioribus tuis degeneraſti. Septris ſororis: nam ab eo interẽpto ptolemæo adoleſcentulo ĩ regnum cæ. cõſtituit ſororẽ cleopatram:atque ei in regni partem reliquum fratrem addidit admodum iuuenem. Inceſtæ:reſpexit ad illudquod ſubiecta eſt cæſari ex qua natus eſt Ceſareon:quem poſtea iuſſit intefici Auguſtus cæſ.

Cum tibi:o uiliſſime omnium Ptholemæe merito tu humiliores ac ſordidiores mole ſepulchri in ægypto cõditos eſſe pateris & põ.fluctibꝫ maris iactari pateris. Macedon.i. Alexander macedo. In ſacrata ãtro.ſ.Alexandriæ:nã in alexadria:quã alexãder cõdiderat ſepulchꝝ eius conſtructũ fuerat:ubi tũc ẽt ipſius cineres ſeruabant. In ãtro.i.mole ſepulchri quæ inſtar mõtis erat.ſicut apud herodotũ legit reges illi magnis ĩpenſis ſepulchra ſibi extruebant:adeo ut legamus tricenta talenta in Pyramide regis ſoſis fuiſſe cõſũpta in cibo cepaꝝ & allii ut alerent operari:qbꝫ ſepulchꝝ illud ſiue pyramis conſtruebat: ex quo ĩtelligi poteſt quanta fuerit magnificentia illius ſepulchri:ideo dixi inſtar montis Ptholemæoꝝ. Regũ:ſeriẽ.ſ. ordinem rerũ. Pudendã:qtũ ad ipſos qa erant deſides & uiles. Pyramides:dictæ ſunt ſepulchra ægyptiorũ regũ ꝙ inſtar pyramidum eſſent.nã py γτὸπυ.pſignificas ignẽ:eo ꝙ illius figurã imitantur.nam flamma ignis ſemper tẽdit in acutum:quam poſtea illa ſepulchra habuerunt. Claudant:ſcilicet ſe ipſũ

Mauſolea: ideſt ſepulchra Mauſoli ſepulchra ſimillima monumenta:nam Mauſolus rex cariæ fuit uxorẽ habuit nomine Arthemiſiam cui uir adeo dilectus fuit:ut poſt mortem eius tãtum fecerit quo perpetuo uiri memoria ſeruaretur.in cætera ſupulchrum ſtruxit cuius ædificium tantæ magnificentiæ fuit ut ex ſeptem mirabilibus mundi unum connumeretur: & inde ſepulchra omnia magnifica Mauſolea a Mauſolo ſunt appellata. Mauſolus:ut refert ſtrabo:libro quartodecimo filius fuit Hecatomni cariæ rgis qui tres habuit filios:Idryeum:pyxodarum:& Maoſolum:& filias duas e qbus Artemiſia grandior:mauſolo ex fratribus grãdiori nupſit:Idryeo altera ſoror data eſt nomine ada.mauſolus itaque regnauit: quo mortuo uxor imperium habuit:quæ ut diximus illi ſepulchrum conſtruxit artemiſia tabe cõſumpta:ꝓpter luctum quem e uiro ſuſceperat:Idryeus imperauit:atque huic etiam ex morbo aſſumpto uxor ſucceſſit: at Pixodarus qui reliquus erat ex filiis Hecatomni hanc eiecit. Indigna: indignorum hominum regum. Trunchus: corpus. Adeo ne moleſta: Si caput ſeruandum eſſe iuſſiſti cur non totum põpeii corpus ſeruabas: ut ipſum Cæſari oſtenderes? quaſi dicat ſeruare debuiſti. Hac fortuna fide magni tam proſpera fata: nunc redit ad pompeium poſtquam inuectus eſt in ptholemæum: & deteſtatus eſt ſcelus eius. dicit enim. Hac fide: ac ſi. d. perfidia ironice dixit. ut mutabilitatem fortunæ oſtẽdat: quæ nunquam in eo permanet ſtatu.nihil enim eſt magis contrarium rationi:ꝗ temeritas ac fortũa.

Pertulit.i.perduxit:quia cũ adhunc usq; diẽ semp in prosperitate uixisset pompeius:tamẽ tetro ac sordido fine uitã suã clausit. Hac morte:tã sordida. Summo culmine:nã romanorum primus erat pompeius hæc aũt detestatur Lucanus:ut ostendat fortunæ cõfidendũ nõ esse quæ tam&si diturna fuerit põpeio:tamen in fine suã pfidiã ostendit. Exegit:pfecit. Cladesq; omnes:quas inferre potuerat diuersis temporibus pompeio:eas seruauit ut in unum diem omnes conferret. Immunes:expertes. Pompeiusq; fuit qui nunquam mixta uider&:dicit nihil medium fuisse.i pompeio fuere omnia siue læta siue tristia:satius est aliquando lætis: aliquando tristibus fruamur:q̃ diuturna semp & secũda frui:& ĩ extremum postea fortunã aduersam experiri:quod põpeio cõtigit. Fœlix:sine ullius miseriæ parte. Nullo:scilic& deorum:quia postquam mutata est fortuna abunde & cumulate miser fuit. Dilata:scili usque ad senectutem. Nunc:scilic& cadauer eius qui tam longa fortuna usus fuerat. Nunc pulsatur:idest laceratur:sicut fluctus maris illius cadauer in scopulos impigeret ita lacerabatur appositiue ludibrium. Hausto per uulnera fluctu:quia tergo & pectore transfixus fuerat cadauer pompeii:unde etiã maris aquam hauriebat. Nullaq; manẽte figura.id quod solet aliis notitiam auferre:pompeio notitiã dedit:nam hoc ipsum q; erat obtrũcatũ caput notitiam faciebat pompeii esse cadauer:qa paulo ante constabat obtruncatũ fuisse pompeiũ. Nota:signum. Ante tamen pharias:quamuis aliquã diu fluctibus maris huc & illuc impulsum fuerat pompeii cadauer:tamen fortuna uoluit antequam cæsar in ægyptum ueniret sepeliretur:tam &si sordidior humili sepulchro. Ne iaceat nullo:sed aliquo quamuis fortuna uoluit ut nec careret sepulchro. Meliore:ac si dicat Cæsar uenisset: & corpus illius inhumatum inuenisset:non dubium fuisset:quin sicut de capite fecit:ita & de reliquo corpore facturum.nam postquam pompeii caput oblatum sibi uidit dolore perculsus: lachrymas nõ tenuit:& illud omnibus undique odoribus collectis honorifice sepeliri iussit:sed fortuna noluit. Et latebris pauidus:describit quomodo Codrus:qui pompeii libertus fuerat corpus in undas quesierat.& repertum sepulchro mandauit clam.ne forte aliquod sepulchrum immineret.de Codro nullam mentionem facit Apianus.dicit enim caput pompeii abscissum cæsari magno pro munere seruatum fuisse.reliquum corporis in littore sepultum a'quodam tumulo insigni addito:cui ab alio inscriptum fuit.Templi pondus erat:modica'qui claudiiur urna procedente tempore cum tumulus sub harena esset obrutus:statuæ etiam quæ pompeio a necessariis eius circa Cassium ex ære erectæ steterant in templi aditu iam uetustate exesæ seruarentur ab Adriano imperatore summa diligentia perquisitæ & inuentæ sunt:cum ad partes illas accessisset'tumlus quoque mandato eius perpurgatus:statuæ erectæ:sic ut denuo ab omnibus dignosci potest: Quæstor: quæsitor corporis pompeii. Infaustus:declarat quis nam hic Codrus fuerit. Cynareæ cypri:Epitheton est longe repetitum nam Pygmalion cilicis filius fuit.qui Cilicum phœnicumque manu collecta:imperium transtulit in Cyprum & pulsis ueteribus syriis insulam omnem occupauit:hic ex uxore quam ipse ex niueo marmore fecerat:fuit enim peritissimus pictor beneficio ueneris uiuificata:sicut in fabulis est apud Ouidium filium Cynaram genuit qui patri successit in regnum a quo cynareus.a.um.dictus est populus ægypti.nam cum festum ueneris celebraretur petiit:ut si fieri posset hanc statuam marmoream cuius amore deperibat beneficio suo uenus uiuificaret a quo Cyprus cynarea est appellata. Ab icario littore:ideo dixit Cypri ad differentiam alterius maris icarei.nam hoc icareum mare de quo dictum est pars asiatici maris:id est ionii:sed est alterum mare icarium a filio dædali Icaro ibi summerso sic appellatum.Ab hoc ergo mari de quo hic loquitur usque in ægyptum Codrus pompeium comitatus fuerat.nam meministis superius cum dixit de pompeio:Demisso in littore rege: ipse per icariæ populos ideo dixit icario. Per umbras: per noctem.

Compulit:expulit. Victum pietate timorem:pietas in pom.& timor ptholemæi inter se pugnabãt:tãdẽ pietas timorẽ uicit:& ita p noctẽ,pfectus cadauer pom.inuẽtũ sepeliuit. Traherет potiusq̃ ueheret.

Pertulit: hac illum summo de culmine rerum
Morte petit:cladesque omnes exegit in uno:
Sæua die:quibus immunes tot præstitit ãnos:
Pompeiusque fuit:qui nunquã mixta uideret
Læta malis:felix nullo turbante deorum.
Et nullo parcente miser: semel impulit illum
Dilata fortuna manu:pulsatur herenis:
Carpitur ĩ scopulis: hausto per uulnera fluctu
Ludibrium pelagi:uullaque manente figura.
Vna nota est magno:capitis iactura reuulsi.
Ante tamen pharias uictor quã tãgat haréas
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit:
Ne iaceat nullo uel meliore sepulchro.
E latebris pauidus decurrit ad æquora codrus
Quæstor ab icario cinareæ littore cypri.
In faustus magni fuerat comes: ille p umbras
Ausus ferre gradum:uictum pietate timorem
Compulit ut mediis quæsitum corpus ĩ ũdis.
Duceret ad terrã traheretq; ad littora magnũ.

Lucis mæsta parũ:nocte ĩtẽpesta egressus codrus sicut supradictũ ẽ.põ.corpus q̃siuit nũc dicit exiguũ lumen præbuisse lunã:ut uix corpus discernere potuerit:sed tamẽ qa repcussione lunæ ũda lucebat & corpus discolor erat a cãdor̃ maris:corpus põ.cepit:& sensĩ illud ad ripas subduxit. Cynthia:luna a cynthio mõte deli ubi colit̃ dicta ẽ:ũde ẽt cynthius apollo:ubi enĩ utrũq3 numẽ colebat̃. Mæsta:q̃si cæde põ. ipa quoq3 sidera mœrorẽ signabãt ĩ funere tãti uiri. Discolor:diuersi coloris ab ũda maris. Tenet ille:post quã semel corpus cognouit cõprehẽsũ illud cõplectebat̃. Pelago.m.qa dũ corpus teneret lux ĩundationẽ ꝓpemodũ rapiebat. Expectat:scilicet ipsũ corpus

Lucis mæsta parum per densas cinthia nubes
Præbebat cano: sed discolor æquore truncus
Conspicitur:tenet ille ducẽ complexibꝰ arctis
Eripiente mari: tunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus: pelagoq3 iuuante cadauer
Impulit:postq̃ sicco iam littore sedit
Incubuit magno: lachrymas effundit ĩ omne
Vulnus:& ad superos obscuraq3 sydera fatur
Non præciosa petit cumulato thur̃ sepulchra
Pompeius fortuna tuus: non pinguis ad astra
Vt ferat e membris eoos fumus odores:
Vt romana suum gestent pia colla parentem
Præferat ut ueteres feralis pompa triumphos:
Vt resonent tristi cantu fora. totus ut ignes
Proiectis mærens exercitus ambiat armis:
Da uilem magno plebei funeris arcam:
Quæ lacerum corpus siccos effundat ĩ ignes
Robora non desint misero nec sordidus ustor
Sit satis o superi quod nõ cornelia fuso
Crine iacet:subiiciq3 facem complexa maritũ
Imperat:extremo sed abest a funere busti
Infœlix coniunx:nec adhuc a littore longe est
Sic fatus:paruos iuuenis procul aspicit ignes
Corpus uile suis nullo custode cremantes.

Pelago mouẽte: qa fluctus maris nũq̃ desistit:sẽper littora ĩpellit:& cum impulerit redit. nunc ergo dicit dũ fluctus maris rediret:quasi corpus e mãibus & cõplexu rapiebat:expectabat igitur ut fluctꝰ rediret in littore cuius impetu corpus exciperet. Impellit.s.ad littora. Pelago.i.fluctu maris. Sedet .s.corpus. Littore sicco.i.in harena littoris. Incubuit magno:Superiniecit se cadaueri põ. lachrimãs

Obscuraque sidera.i. ad sidera obscurum lumen reddentia.quia uidelicet nubibus oppositũ erat cælum:& his uerbis utitur:ab ipsa fortuna petens: ne uel uile sepulchrum pom. inuideat. Non præciosa:non petit inq̃t o fortuna pom. pro dignitate sua sepulchrum.Cumulato ture.s.rogis & cadaueri eius sicut mos erat ãtiq̃ssius.Vir.Congesta cremãt̃ turea dona:& declarat. Non pinguis:uidelicet ex pĩguibus aromatibus exhalant. sic olim solebant cuiuslibet generis aromatum superinducere cadaueri cum rogo superimpositum cremaretur. Pia colla: sicut enim cõsueuerat quod & nunc tenetur: ut ps ingenti subiere feretro Triste ministerium. Præferat:& non petit:ut pompa funeris præcedat in qua sit quædam imago triumphi: id etiam antiquitus faciebant quod nunc quoque seruatur. Tristi cantu:uidelicet nenia carmen erat: quod laudandi gr̃a in funere cantabatur ad tibiam quod ex uerbo græco finem significat:quia neatu græce. latine significat ultimum.ideo nenia dicitur carmen illud quod cantabatur in fine & exitu uitæ. alii dicunt neniam esse uocem querimoniæ flentium. uidelicet ne ne. Sunt qui dicant neniam extremum carmen significare ab extrema intestini parte. nam neaton græce significat extremum. Alii referunt ad extremitatẽ chordarum quæ:ultima est in cythara a potu neati quod significat ultimnm eo ꝙ ultimum sit cantatiõis carmen.de hac nenia loquitur hoc loco Lucanus:idest carmine illo quod laudandi gratia in funere cantabatur. Mœrens exercitus:pompam militarem significat.ter enim circuire solebant equites rogum cui superiniectum erat ducis cadauet. Virgilius:& ipse describit.Ter circum accensos cincti fulgẽtibus armis errauere rogos:ter mœstum funeris ignem lustrauere rogum. Proiectis armis:ut positis in signibus ordine duci. Da uilem magno:his omnibus omissis quæ fieri solent in funere magnorum ducum: satis est pompeio:ut uel uile sepulchrum ei concedas. Lacerum:scilicet crudelitate interfectorum. Robora:idest ligna quibus rogus cadaueri construitur. Vstor:idest ibi sordidus crematot non desit. Non cornelia:Quia propinquiores solebant subiicere facem:uel uxor uiro:uel filius patri:e contra. Sit fatis: idest sufficiat ad iram uestram si fortunæ succensetis pompeio: uel fortuna ipsius nimium inuideatis.

Imperat:bene: quia ipsa præ dolore non potuisset subiicere facem. ideo dicit: sed abest: quia si forte parentes facem subiicerent filiis spectare non possent officium nec oculis cernere. Virgilius. & subiectũ more parentum auersi tenuere facem. nam auertebant oculos in aliam partem. Longe est: Quia tam non est procul ab illo coniunx. nam arrepta erat nauis qua uehebatur Cornelia cum pompeii comitibus. Sic fatur: hæc ubi dixit Codrus uidit ingentem rogum: haud procul inde ubi cuiusdam cadauer crematum fuerat: accessit ergo & ignem constituit petens ueniam a manibus eius quicunque rogo crematus est. Vile: idest cuiusdam plebeii corpus. Suis: Quia sui dereliquerant illud.

Inde:ex illo rogo. Rapit:rapti capit. Subducẽs.ſ.a corpore uel a manibꝫ illius. Vmbra:o aĩa. Neglecta:ꝙ nullo cuſtode cõburiẽ. Nec ulli cara tuo.ſ.qa ſi chara eẽs:tui te cuſtodirẽt uſq; ad ultimũ buſtũ. Iã cõpoſitũ:qa rogo ſupĩpoſitũ cõburebaẽ. Buſtũ:q̃ſi cõbuſtũ. Manus hoſpita.i.mei hoſpitis externi. Si qd ſẽſus poſt fata:reſpexit ad opinionẽ epicureorũ falſã ac ſtolidam.ꝙ aĩa ſimul cum corpore extinguere/tur. Scio inquit ſi poſt mortem ſenſus aliquis ſupereſt:ꝙ tu quoque uolens ac libens mihi concedes:ut ignem de tuo rogo ſuſpiciam. Rogo:ſcilcet pom. Pateris:ſcilicet libens. Teque pudet:& non ſine pudore hoc uidẽs ut corpus tuũ cremeẽ:pomp.uero corpus ĩhumatũ relinquaẽ. Plenuſq; ſinus.i.habẽs ſinus plenos:tãta cupiditate cõburendi ferebaẽ. Fluctu relatus:qa dũ inũdat marẽ pene a littorẽ ĩ ma ria rettulerat corpus. Relatus:delatus a littore in mare. Dimouit:ſepauit. Sũmas:ſupficiẽ harenæ. Procul.i.ante oculos.nã utrunq; ſignificat:& porro ab oculis & præ oculis. Premũt nobile corpus a co.ꝓ a nobili corpore nulla robora premunẽ.hyppal/lage ẽ:qa robora nõ erãt.ſed fragmẽta carinæ.ſigni ficat ãt nõ altũ & ſublime rogũ ſtructũ:ſicut ꝓ qua litate fortunæ rogus ſtrui ſolebat. Nulla ſtrue:qđ obſcurius dixerũt poetæ:ĩ ſequentibꝫ declarãt.ẽ er go ipetepexegeſis.ſ.expoſitõ ύπο ſub ἐπι ſupra ἐκτος extra ἐξήγησις naratio. Strues:rogi. Ille ſe dens iuxta:Codrus poſtq̃ rogo fragmẽtis nauis cõ ſtructo põ.cadauer ſupimpoſuit:ueniã ab eo petiit:ſi nõ ꝓ ipſius dignitate ſepulchꝝ pararet:ꝙ ſi iqt ma luiſſes inhumatus iacere:tamẽ uile ſepulchrũ cã fuit q̃ me ĩpelleret:ut ĩ hoc qdẽ q̃lecũq; ſit ſepulchro ia/ceres:qa.ſ.metuebã ne eſca fieres piſcibꝫ & alitibꝫ & feris:ſed ſi mihi dabiẽ facultas nõ patiar te ĩ hoc ia cere:ſed iubente cornelia ego te in maiorum ſepul/chra tranſſeram.hæc ubi dixit rogo flammam ſub iecit. Iuxta flamma:Scilicet rogi pompeii. O maxime ductor:nam pompeius ſicut in hiſtoria legimus fama ſui nominis totum orbẽ ipleuerat:cũ maxĩe reges atq; nationes bello ſub egiſſet. Vna:.i.ſola. Si tibi iactatu.ſ.maluiſſes fluctibꝫ maris di lacerari q̃ ĩ hoc humili ſepulchro ſepeliri.iuſta cã ẽ cur mihi ignoſcas:ꝗcũ hoc aĩo feceri ne corpus tuũ eſca fieret alitibꝫ:piſcibꝫ:& feris. Iactatu undarũ. Triſtior.i.tibi moleſtius ẽ tale ſepulchrũ ſeq:q̃ nullũ. Obſecro auerte:remoue. Officiis meis:hoc eſt ne cõſideres uile meũ officiũ:ſed officii religionẽ & pietatẽ:q̃ me ĩduxit ut hoc facerẽ. Fati:diſpoſitõiſ diuinæ:qa uſq; adeo fata tibi aduerſa fuerũt:ut peri culũ ſit:ne ſi hoc uile ſepulchrũ cõſeq̃ris:non diripi aris:aut lacereris omnino a feris & alitibꝫ:iõ non ẽ nefas putandũ:ꝙ ego te hoc uili ſepulchro cõdide/rim. Ne bellua.i.piſcis marinus: Fera:ut leo & lu pus. Volucres:ut uultures. Audeat:ſcilicet ali quid contra corpus tuum. Quantum potes:q̃ celerrime fieri poteſt benignus & libens cremeris.

Inde rapit flaminas:ſemiuſta robora mẽbris
Subducit:quæcunq; es ait neglecta nec ulli
Chara tuo.ſed pompeio fœlicior umbra.
Quod iã cõpoſitũ uiolat mãus hoſpita buſtũ
Da ueniam:ſi quis ſenſus poſt fata relictũ eſt.
Cedis & ipſa rogo paterisq; hæc dãna ſepulchri:
Teq; pudet ſparſis põpei manibus uri.
Sic fatus plenoſq; ſinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum:qui fluctu pene relatus
Littore pendebat:ſummas demouit harenas.
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ.
Exigua trepidus poſuit ſcrobe.nobile copus
Robora nulla preũt.nulla ſtrue mẽbra rcũbũt
Admotus magnus:nõ ſubditus accipit ignis
Ille ſedens iuxta flammas.o maxime dixit
Ductor.& heſperii maieſtas nominis una.
Si tibi iactatu pelagi.ſi funere nullo
Triſtior iſte rogus manes.animamq; potẽtem
Officiis auerte meis:iniuria fati
Hoc fas eſſe iubet.nec ponti bellua quicquam
Ne fera:ne uolucres:ne ſæui ceſaris ira
Audeat:& exiguã quãtũ potes accipe flãmã
Romana ſuccenſe manu:fortuna recurſus
Sidet in heſperiam:non hac in ſede quieſcent
Tam ſacri cineres:ſed te cornelia magne
Accipiet:noſtraq; manu tranſfundet ĩ urnam
Interea paruo ſignemus littora ſaxo:
Vt nota ſit buſti:ſi quis placare peremptum
Forte uolet:plenos & reddere mortis honores
Inueniat trunci cineres:& norit harenas:
Ad q̃s magne tuũ referat caput:hac ubi fatus

Exiguam:humilem. Romana manu:ſcilicet manu romani ciuis. Recurſus in heſperiam:id/eſt ſi dii conceſſerit:ut in italiam redeam:non patiar te hic iacere. Hac in ſe.tam humili ſepultura. Cornelia accipiet:& accipiendo noſtro uteẽ miniſterio. In urnam:ſcilicet maiorum tuorum. Interea:ideſt dum tempus illud aduenerit:ut in ſepulturam digniorem tranſſerri poſſis. Signemus ſaxo. Vt dignoſci poſſit:ubi nam reliquiæ tui corporis iaceant. Vt nota:ideſt notatio & ſignum. Buſto:ſepulchro. Perẽptũ:ideſt manes tui perempti. Plenos:ideſt perfectos tuos honores:nã mortis honorẽ ſepulchrũ appellat. Arenas:ubi ſitus ẽ cognoſcat. Referat caput:ut totũ corpus ĩ uno ſepulchro cõdaẽ.

Excitat:incedit. Inualidas:infirmas flāmas. Ad moto fomite:id est appropiquatis lignis aridioribus nam fomitem appellat materiam aridam qua fouetur ignis. Carpit: scilicet corpus pompeii. Distil. lat:liquescit. Lentū:tardum. Fouens:pascens. Tabe.i.adipe corporis ignis accendebatur:ideo pasce bat. Sed iam percusserat astra:iam illuxerat cū sibi metuens Codrus incohatum sepulchrū reliquit. po stea pietate coactus est redire etiam cum discrimine salutis suæ. Dies premissa auroræ:id est ante auro rā. Percusserat astra:quia supueniente die astra offuscantur:maior lux minorem offuscat. Ordine rup

Excitat inualidas admoto fomite flammas
Carpitur & lentum magnus distillat ī ignem
Tabe fouēs bustum.sed iam percusserat astra
Auroræ premissa dies:ille ordine rupto
Funeris attonitus latebras in littore quærit.
Q uam metuis demēs isto pro crimie pœnā?
Q uo te fama loquax omnes accipit in ānos?
Cōdita laudabit magni socer impius ossa.
I modo securus ueniæ.fassusq; sepulchrum
Posse caput cogit:pietas imponere finem
Officio semiusta rapit.resolutaq; nondum
Ossa satis neruis:& inustis plena medullis.
Aequora restrinxit aqua:congestaq; in unum
Parua clausit humo:tūc ne leuis aura retectos
Auferret cineres:saxo compressit harenam.
Nautaq; ne bustum religato fune moueret.
Inscripsit sacrum semiusto stipite nomen.
Hic sitꝯ ē magnꝯ placet hoc fortūa sepulchrū
Dicere pompeii:quo condi maluit illum.
Q uā terra caruisse socer? temeraria dextra
Cur obiicis magno tumulū? manēsq; uagātes
Includis? situs est qua terra extrema refuso
Pendet in oceno: romanum nomen & omne
Imperiū magno tumuli ē modus:obrue saxa

to: Interrupto rogo incohato se in lateoras proripuit:ne forte deprehenderetur in hoc funeris officio. Demens isto pro crimine.p. reprehendit illum Lucanus dicens illum nequicquam timuisse. nam nec ipse quidem Cæsar adeo crudelis est: ut sepultura pompeium prohibere uelit. Crimine: sicut tu existimas. Fama loquax: diuulgans: non adeo est culpa quod officium tuum fecit: ut tui nominis fama perpetuo duret. Condita laudabit: ne timeas inquit ipse etiam Cæsar q̄uis impius sit laudabit hoc officiū tuū.i. Modo nec metuas ueniā tibi datum iri. Fassusq;.i. fatere te fecisse sepulchrum: & hoc amplius agas caput ēe posse quod habiturus es:ut reliquo corpori coniūgas. Cogit pietas:ut officium impleat incohatum Plena:quia non bene usta erant ossa. Neruis.s. Congesta in unum:id est omnia simul composita Tunc ne leuius & ne forte aura effoderet ossa: non profundius demisso saxo pressit. Auferret:auellet. Rectos:apertos. Nautaque:& ne forte nauta illic sepulto saxo religaret nauem:& fune forte trahēti saxum remoueret inscribit saxo epithaphium ut dignosci posset ibi conditas magni reliquias Semiusto stipite:uidelicet carbone litteras & notas epithaphii. Hic situs est magnus id est positus est pompeius. Placet hoc fortuna: ita uoluisti o fortuna: ut hoc sepulchrum pompeii fieret. Quo condi.Cæsar maluit pompeium tam uile sepulchrum consequi quam omnino in humatum iacere. Condi.sepeliri. Terra: sepulchro. Temeraria dextra:Hic Lucanus Codrum quasi reprehendit:quod dicat ibi nomē eius comprehendi: q̄ fama ipsius & gloria totum orbem terrarum impleuerat. Obiicis tumlum:id est cur pompeium tumuli breuitate coerces. Manesque uagantes: quod ibi una cum corpore nomen eius sepultum sit:an nescis ipsum totum orbe terrarum cognitum:ac celeberrimum esse. Vagantes: id est totum orbem pererrantes. Situs est: non est hoc tanto tumulo situs magnus: sicut tu dicis: sed est positus ea parte qua sol orirur & occidit: hoc est in omnes partes terrarum: & ea parte qua. Terra extrema: uidelicet usque ad extremos terrarum fines peruenit pompeii nomen & fama. Refuso pendet oceano:Mare oceanum totum terratum orbem ambit: & terra dicitur ibi pendere quod in centrum descendit: neq; in aliquam partem declinare potest natura enim est corporis cuiusque grauioris ut in centrum descendat quasi in locum suum. terra ergo cum grauior sit omnibus elementis suo pondere libratur in medio totius orbis:& primo quidem aqua: deinde aere: postea uero superiori elemento sustinetur: ut in nullam partem inclinare possit:quin superius tendat: ideo suo pondere librata sustinetur terra. nam in quamcunque partem inclinaret:nisi &,cætera. Refuso: Recluso:uel respexit ad naturam maris quod fluit & refluit. Magno tumuli: si uis mensuram & modum sepulchri scire pompeii o codre: scito late patere nec breuis esse:quam quo fama populi romani perueniet. Modus:mensura. Obrue: submerget fluctibus maris. Hæc saxa:quibus coerceri pompeium iussisti: nam id etiam superius inuidiosum est: ut dicatur pompeium tam breui tumulo coerceri. non enim sine deorum inuidia hoc fieri aut dici potest. Crimine plena:Quia uoluerunt tam

humili ac fordido te fepulchro cõndi. Si tota eft:a minori ad maius arguit:dicit enim fi alii quorum uirtus inferior fuit magna & ampla monumenta confecuti funt:quid non pompeius & ipfe confequi debet. non enim inferior Hercule dicendus eft:non regibus ægyptiis:quia magna moles pyramidum pro fepulchro habuerunt:quæ nam inqt indignitas eft:ut nnus lapis fufficiat fepulchro pompeii:cum hercules p fepulchro totũ oethen montem occupauit & liber pater Nyfam alteram partem parnafi. Tota oethe: græce. ὁ οητης τοῦ οητου latine oethe tes mons ubi conbuftus eft Hercules a philothete cui arcum & fagittas dono dedit.

Crimine plena deum.fi tota eft herculis œthe
Et iuga tota uacant: bromio nyfeia quare
Vnus i ægypto eft magno lapis: omnia lagi
Rura tenere poteft:fi nullo cefpite nomen
Hæferit:erremus populi cinerumq; tuorum
Magne metu nifi nullas calcemus harenas.
Q uod fi tam facro dignaris nomine faxum
Adde actus tãtos:monimẽtaq; maxima rerũ
Adde truces lepidi motus: alpinaq; bella
Armaq; fertorii reuocato confule uicta:
Et currus quos egit eques cõmertia tuta
Gẽtibus & pauidos cilicas maris adde fubactã
Barbariẽ gẽtefq; uagas:& quicquid in euro
Regnorum boreaq; iacet dic femp ab armis

Nyfea:nam parnafus mõs boetiæ diuiditur in duos colles.fcilicet in cyrram ubi colit apollo & nyfam ubi colitur bacchus. Tota uniuerfa. Bromio :id eft libero patri multa nomina habet Bacchus:quorum unum eft Bromius fed græce abfoluitur:βρομιοσ: quo mænades utũtur: tũc cũ plenæ deo id eft uino orgia bacchi celebrant. Rura tenere põt:uidelicet dignitate fua ita meruit occupare. Lagi:uidelicet omnia quæ tenuit lagus qui primus rex ægypti fuit. Erremus: pro errabimus. Nullo cefpite:melius fuerat o Codre:ut nomẽ pompeii nufquã fcriberetur: quia uniuerfam ægyptum pro fepulchro haberemus: nec ĩ ægypto ullum locum calcare auderemus:ne poftea piaculum cõmitreremus. Calcemus:ne forte calcemus cineres pompeii. Nili: ægypti fluuii pro ipfa ægypto pofuit. Quod fi tam facro: fed fi placet o Codre nomen pompeii infcribere faxo plenũ facito epithaphium:& ibi res eius geftas infcribe:& ita breuiter perftringit gefta pompeii. Actus: res geftas. Si dignaris:id eft dignum facis. Momentaq; maxima:id eft maximarum rerũ hiftorias. Adde truces lepidi motus:hic lepidus acta fyllæ refcindere tentauit: quem aufpiciis pompeii.Qu.Catulus bis ab alpibus & Italia pepulit: hic in Sardiniam quo confugerat:bellũ mouit:inde pulfus paulopoft:periit. Truces motus: Qui audebat acta fyllæ refcidere qbus refciffis bellũ ciuile renouaret. Alpia:unde pulfus fueratt Armaque Sertorii:nam Sertorius populi romani hoftis iudicatus hifpaniam occupauit:& ibi magno exercitu cõparato bellum aduerfus populum romanum geffit in quo fæpe uictor euafit.tandem cum a metello propemodum uinceret: ut uictoriæ fpes magna effet factionepompeii lata eft lex:ut fucceffor mitteretur Metello & ipfe pompeius electus eft: qui contra Sertorium mitteretur: qui deinde per proditionem Sertorium oppreffit nam Perpenna cum fuis ipfum inter epulas trucidarunt. ideo. Reuocato confule:id eft metello in cuius adminiftratione ea omnis prouincia pofita fuerat. Et currus:Triumphauit enim fimul de Africa: de Hifpania: occifis hic Domitio:illic Gn.Carbone. Ante ætatem:quod non licebat:tamen ipfe obtinuit:& cum refifteret fylla ne contra leges triumpharet:quamquam aufpiciis ipfius res bene gefferit.Tũc Pompeius triumphabo inquit:& Sylla quomodo ne tu cum adhuc puer fis audes dicere triumphabo contra leges & ftatuta populi romani contra uoluntatem meam: quare inquit pompeius. tu es tanquã fol occidens:ego uero fum:tanquam oriens quo audito fylla animi magnitudinem admiratus eft:& magno clamore dixit fæpius triumphet triumphet:& ita triumphauit. Comertia tuta gentis:id eft debellatis pyrrhatis:quia tunc demum comercia tuta effe cœperunt:poftquam pyratæ debellati funt qui uniuerfum mare reddiderant infeftum adeo ut portum romanorum occupauerint:& ibi prætorem cum lictoribus in ipfo portu hoftiæ ciuitatis uicerint. Genrefque uagas:Hiberes:Alamanos:Albanos:Hyrcanos:Colchos:Aemaos:Cilices & cæteros populos montis Caucafi:id eft quod ait barbariem:& gentes uagas. Quicquid euro regnorum:nam Caucafus mons orientalis eft:qui inter Eleos & mare cimericũ: & Albanos ultra Cafpium montem fub feptentrione iacentem porrigitur.nam incipit hic mons ab oriẽte & ufque ad Cafpium extenditur:& Albani continentur & dum perfequitur Mitridatem Pompeius: complures huius montis accolas armis fubegit. Ineuro borea: id eft in orientem ufque ad feptẽtrionem:quia ab occidente ufque ad feptẽtrionem pertingit caucafus. Dic femper ab armis Ciuile repetiffe toga:adde hoc quod etiam eft maximus pompeii fplendor.quod uidelicet nunquam tanto imperio ufus eft: nunquam tantam ex hoftibus uictoriam confecutus eft:quin ftatim finito imperio: &. debellatis hoftibus & in fignibus imperii: fimul etiam animum ciuica conditione minorem deponere:nunquam pompeius uoluit ciuica conditione maior uideri. cæteri uero poftq̃ ad prĩcipatũ ciuitatis euaferĩt:maiores cæteris haberi uoluerũt:& tyrãnidẽ appetebãt. Ab armis.i.a bellis debellatis hoftibus

Ciuilem togã.i.semp se ad ciuilem cõditionẽ:ut æquo iure cũ cæteris uiueret contulisse. Ter curribus actis uidelic& tribus triumphis:uno de Sicilia simul & Africa:altero de pyratis:tertio de mitridare:nã potuit triũphare de africa semel de Sicilia semel de piratis:de Sertorio:de mitridate:de Tigrãne:tamẽ donauit hos omnes triumphos patriæ & satis habuit ter triumphasse. Surgit:erigit pompeio. Miserabile sordidũ & humile. Titulis:nullis laudibus. Fastorũ pro magistratibus posuit:libri enĩ sunt in quibus consulũ & aliorũ magistratuũ noia inscribebãtur.

Ciuilem repetisse togam: ter curribus actis
Contentum:multos patriæ donasse triũphos.
Quis capit hæc tũulo surgit miserabile bustũ
Non nullis plenũ titulis:non ordine tanto
Fastorum:solitumq; legi super alta deorum
Culmina & extructos spoliis hostilibus arcus
Haud procul est ima pompei nomen harena
Depressũ tumulo.quod nõ legat aduẽa rectus
Quod nisi mõstratũ romanus trãseat hospes
Noxia ciuili tellus ægyptia fato.
Haud equidẽ imerito cumanæ carmine uatis
Cautum ne nili pelusia tangeret ora
Hesperius miles ripasq; æstate tumentes
Quid tibi sæua precer.pro tãto carmie nilus?
Vertat aquas nilus quo nascitur orbe retẽtus.
Et steriles egeant hibernis imbribus agri.
Totaq; in æthiopum putres soluaris harenas.
Nos in templa tuã romana recipimus isim.
Semideosq; canes:& sistra iubentia luctus.
Et quem tu plãgens hominem testaris osirim

Tãto ordine:quia pompeius cõsul sæpius fuerat sæpe etiã imperator cũ exercitu missus aduersus hostes populi romani & nomẽ eius quotiẽs imperiũ gesserat:totiẽs fastis inscriprũ erat. Solitũ legi: scilic& pompeii nomẽ quod ĩ ordine templorũ inscribi cõsueuit:& in certis arcubus:quorũ adhuc nõ nulli in urbe romana spectant.nũc legit in imo littore positũ:ad cõmiseratione mouendã hoc scribit Lucanus Culmina deorũ.uidelic& in capitolio. Arcus: sic enĩ arcus ædificabãt romãi cũ uictoriã ex hostibus rettulissent:ut ĩ modũ arcus ædificio structo ibi res oẽs gestas pingerẽt:aut certe fingerẽt adhuc arcus & statua põpeii romæ spectat:in quo ẽt sunt candelabra quæ de tẽplo salomonis rapuit. Depressum calcatũ.quod nõ legat.cũ antea legeret a suspiciẽtibus culmẽ tẽpli:nec legi posset nisi a stantibus:necesse nũc est.n.ut qui uelit legere nomẽ pom.ĩ littore curuet. Rectus:sed incuruus propter humilitatem tumuli. Quod nisi mõstratũ & si forte Romã hac trãsirent nisi morarẽtur põpeii nomẽ non agnoscerẽt. Noxia tellus:Apostrophat nũc ad ægyptũ & inuehit in eam dicens. Vere carminibus Sibyllinis cauebat ne miles romanus ægyptũ tãgeret & nõ sine rõne cauerat sibylla ne romanus miles in ægptũ uiueret:hoc oraculũ religiosi obiiciebãt romæ his q Ptholemæũ cũ exercitu ĩ regnũ restituere uolebãt:& creditũ est illud impletum cum Crassus in assyria quæ adiacet ægypto cũ omni exercitu deletus est.nunc refert ad cædem pompeii oraculũ Sibyllæ Lucanus & nõ sine oratiõe id dixerat sibylla.id enim erat quod metuebat ne ĩ eũ põpeius trãsiret quod si sibyllæ paruissent:nunquam talem uirum amisissent. Ciuili fato: propter ciuile fatum.

Haud immerito:non sine ratione. Vatis erycinæ:id est sibyllæ:cui sepulchrum fuit in Lilybeo oppido:ut inquit Solinus:in Sicilia non procul ab Eryce monte in quo colitur uenus.ideo erycinæ:nam epytheton longe repetitum est. Pelusia:pelusium unum ex hostiis nili. Ripasq; æstate trementes:uidelic& ripas nili qui quot annis crescebat & ægyptum inundans fertilem reddebat & nunc quoque illud idẽ facit. Precer.pro imprecer. Vertat aquas:Imprecabor inquit ut nilus in fontem suum redeat nec post hac nilus inundet:ut sterilitate habitare ibi nemo possit. Orbe retẽtus: uidelic& in fontem suum redeat

Ethiopum: uidelic& sic apud ethiopas:ubi ardore solis terra in puluerem resoluitur:sic tu quoque soluaris. Nos in templa tuam:non similes fuerunt romani tibi o ægypte:nam nos deos tuos accepimus:& his templa condidimus.tu uero manes nostri pompeii insepultos iacere pateris. Isim: Ionem Inachi filiam quæ mutata est in uaccam :caudæ cuius iuno oestrum subiecit quo illa agitata totum orbem terrarum peragrauit:tandem peruenit in ægyptum & cum in ripa constitisset nili forte suspiciens uisa est supplicare Ioui:ut sui tandem misereretur:& se in pristinam formam restitueret:uidelicet humanam:admirantibus ægyptiis eam pro dea nili coluerunt:cuius uir fuit O siris. Tuam:quæ apud te colitur. Semideosque canes:uidelic& Mercurium quem Anubim uocant.Virgilius. Omnigerumque deum monstra & latrator Anubis.nam colitur apud ægyptios in forma canis & lingua ægyptia anubis canis dicitur canũ:ut inqt Strabo li.decio septio ciuitas ẽ ĩ qua Anubis colit:& honor & sacer qdã cibus canibus est cõstitutus.quædã enĩ animalia sunt quæ uniuersi ægyptii colũt:quẽadmodũ ex terrestribꝰ tria:Bouẽ:Canẽ felem:ex uolatilibꝰ.Accipitrẽ atq; Ibi.Ex aquatilibꝰ duo lepidotũ piscẽ:& oxyrynchũ.sũt alia quæ q̃sque seorsũ colit. Et sistra iubẽtia luctus:Sistrũ ẽ ĩstrumẽtũ ad similitudie tubæ cuiꝰ cãtu ægyptii ꝯgregati imitabãt plãgores isidis.nã Osiris uir fuit isidis a Tiphõe gigãte laceratꝰ:quẽ diu cũ lachrymis ĩ plãgorẽ q̃siuit

Tu nostros ægypte tenes in puluere manes?
Tu quoq; cum sæuo dederis iã templa tyrãno
Nondum pompeii cineres o roma petisti.
Exul adhuc iacet umbra ducis.si sæcula pria
Victoris timuere minas nunc excipe saltem
Ossa tui magni.si nondum subruta fluctu
Inuisa tellure sedent:quis busta timebit?
Quis sacris dignã mouisse uerebitur ũbrã?
Imperet hoc nobis utinam scelus: & uelit uti
Nostro roma sinu:satis o nimiumq; beatus.
Si mihi contingat manes transferre reuulsos
Ausoniæ:si tale ducis:uiolare sepulchrum.
Forsitan aut sulco sterili compescere finem
A superis:aut roma uolet feralibus austris
Ignibus aut nimiis:aut terræ tecta mouenti
Consilio iussuq; deum transibis in urbem
Magne tuã:sũmusq; feret tua busta sacerdos
Nam quis ad exustã cancro torrente syenẽ
Ibit & himbrifera siccas sub plyade thebas
Spectator nili:qui rubri stagna profundi
Aut arabum portus mercis mutator eoæ

Tu tenes nostros manes.i.principiũ nostrorũ umbras. Tu quoq; cũ sæuo:postquã inuectus est i ægyptios:quia pateretur ossa pompeii inhumata iacere:cũ romani diis eorũ templa struxissent.nũc ipsã quoque romã reprehendit:q; ad sua usque tẽpora in ægyptio puluere ossa pompeii iacere pmisisset:q; si excusationẽ meruerint superioris temporis q; Cæsarem metuebãt:nũc certe nihil habẽt quo se excusare possit

Tu quoque.s.roma reprehendẽda: Cum:q̃uis. Sæuo tyrãno.s.Cæsari quẽ in deorũ numerũ trãstulere romani:quod ẽt Virgilius ostẽdit.Ecce dionei processit Cæsaris astrũ.nã stellã quæ p aliquot dies cõtinuos apparuit cæsaris esse aĩam in cælũ recepti ut ait Suetonius dixerũt & hac de causa simulacro eius ĩ uertice addebatᷣ stella. Nõdũ põpeii cineres: cũ cæsare inqt sæuo tyrãno q primus tyrãnidẽ ĩ urbe romana obtinuit post exactos reges tẽpla struxeris põpeii manes ĩ humatos iacere pmittis. Exul extra solũ pr̃iæ suæ. Pr̃ia sæcula.s.qbus cæsar oĩa tenebat. Nũc excipe.s.romã cineres põpeii trãsferẽdo. Si nondũ subruta.i.si nondũ fluctus maris ossa põpeii abstulit. Sedẽt pmanẽt ubi posita fuerant. Quis busta.t.necẽ q; dubitet quisq̃ id laturã moleste ũbrã põpeii: q̃ si sepulchꝝ ipsius uiolare nõ.n.hoc erit uiolare sepulchꝝ:sed sacrificare:ut extã sordido & uili loco ĩ sedẽ suã & pr̃iam reducatur

Dignã urnã.s. pr̃iam suã.i Sacris:sacrificiis. Dignã ur.uidelic& aĩam põpeii q̃ digna ẽ:ut ipsi sacra deoꝝ more romano exibeantᷣ. Impet hoc no.si alii hoc uerentᷣ uidelic& ex humili sepulchro ossa pom.ĩdigniorẽ locũ trãsferre id mihi munus demãdetᷣ existĩabo me aĩabus pom.rẽ gratã facere. Nostro sinu: quia gremio ipso cineres & ossa põpeii roma trãsferam. Satis o.optãtis ẽ. Si utinã. Violare:nõ erit uiolare:sed uereri. Forsitan aut sulco Fortasse Roma tũc restitueret cineres tuos:ut inde trãsferãtur: honorificẽtius:cũ urbem Ro mãinuaserit pestilẽtia:aut certe terræmotus concusserit: & accepta respõsa huiusmodi erũt: ut nec pestilẽtia illa:nec terræmotus sedari possit:prius q̃ ossa in sedẽ & patriã trãsferãtur:sicut etiã de aliis lectũ est.nam Cybeles & Aesculapii simulacrũ in urbem translatũ:illã a pestilentia liberauit. Sulco sterili:significat famen & penuriam annonæ. Feralibus austris:id est pestiferis.nam auster tunc regnat calidior :cuius feruore corrumpitur aer. Ignibus nimiis:id est æstibus semper extrema uitiosa sunt. Nymbus est uentus cum pluuia. Aut terræ tecta mouenti. Significat terræmotum quum terra mouetur: mouentur & cætera quæ in ea fundata sunt. Summus sacerdos:pontifex maximus. Nam quis ad exustam:uere nunquam dii te tanto dignabantur honore. nam nemo est : qui hac transiturus sit ubi tua ossa manent:quin nauem iubeat eo auerti: ut sepulchrum tuum qualecunque sit salutet & ueneretur. Syenem: syene est ciuitas in medio libyæ posita:& hanc radii solis perpendiculariter feriunt.est enim subiecta cancro. Thebas: Thebæ sunt ægyptiæ & boetiæ: sed de ægyptiis thebis hic intelligit. Sub plyade: sub qua positæ sunt Thebæ ægyptiæ. plyades sunt stellæ quæ ortu suo nauigationis tempus significant: unde etiam dictæ sunt απο του πλεω:id est a nauigando. Quis rubri stagna: id est quis nauigabit in orientem: aut meridiem. neque enim possunt in oriente uel libya nauigare nisi per mare libycum: & in littore libyci maris posita erunt ossa Pompeii. Eoæ: orientalis

Arabum : populi sunt orientis fœlicis Arabiæ:auctore Strabone libro sextodecimo:septentrionale latus faciunt deserta haud exigui. orientale persicus sinus:occidentale arabicus. australe mare magnũ: quod extra utrunque sinum est. Idque totum mare rubrum uocatur:quod rubrum appellatur a sole quum supra uerticem est: uel a montibus ex adustione rubentis. Ctesias uero Gnidius historiæ mãdauit fontem quendam esse: qui aquam rubicundam ac mynio plenam in mare emittit. Solinus capitulo .xlvi. refert ultra pelusiacum hostium. Arabiam esse ad rubrum pertinẽtem mare:quod Erythreum ab Erythra rege persei & andromade filio nõ solum a colore appellatum raro dicit:qui affirmat in littore maris istius fontem esse:quem si oues biberint:mutent uellerum qualitatem.Strabo etiam decio

septimo tradit rubrum mare ægypto sublimius esse:unde si medius Isthmus īcideret:ægyptus a mari ob rueretur. Petet:ꝑ ista loca nauigans. Auertet.s.ab his regionibus ad se nauigantes per ea loca. Cinis in summis:quia fortasse fluctibus maris detecta erunt ossa tua:ut etiā uideri possint præferre.uidelic& ut digniore sepulchro te cōdat. Cassio:mons est in Arabia nobili sepulchro pōpeii nā in littore cassii montis sepultus est. Cassio ioui:quia in Cassio mōte Iouis est templū & pompeii corpus:ut dicit Strabo libro sexto decimo:nō procul inde magnus iugulatus fuit:& ab ægyptiis dolo iteremptus. Nil ista nocebūt

Magne petet:quē nō tumuli uenerabile saxū.
Et cinis in summis forsan turbatus harenis
Auertet:manesq; tuos placare iuuabit
Et cassio præferre ioui:nil ista nocebunt
Famæ busta tuæ:templis auroq; sepultus
Vilior umbra fores:nūc est ꝓ numine summo.
Hoc tumulo fortuna iacens. augustius aris
Victoris libyco pulsatur in æquore saxum.
Tarpeis qui sæpe deis:sua thura negarant
Inclusum tusco uenerantur cespite fulmen
Proderit hoc olim quod nō māsura sepulchri
Ardua marmoreo surrexit pondere moles.
Pulueris exigui sparget nō longa uetustas
Congeriem bustumq; cadet: mortisq; peribūt
Argumenta tuæ.ueniet fœlicior ætas
Q ua sit nulla fides saxum mōstrātibus illud
Atq; erit ægyptus populis fortasse nepotum
Tā mēdax magni tumulo quā certa tonātis.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER NONVS.

nec erit cur tibi minor hēatur honor:ꝙ ī humili loco ossa tua posita maneāt:imo hoc ipso erit uenerabilior umbra tua. Ista busta:uidelic& uilia & sordida. Templis auroque:quia si in templis auratis cineres tui conditi essent minore mhonorem pro dignitate consecutus esses. Templis auroque:id templis auratis.Endiadis. Pro numine summo: id est loco summo numinis habetur:ꝙ fortuna sepulchri tui in tamuili loco posita sit & subiungit rationem. Augustius aris:per similitudinem ostendit dignius esse sepulchrum pompeii quam eorum qui sepulti sunt in monte tarpeio:id est capitolio: unde thusci sacerdotes qui dedignabantur sacrificare ioui in templo constituto immolant uictimas in loco ubi iacet fulmen.nam thusci fuerunt religionis cultores maximi inde etiam:ut Valerius docet in primo:principium religionem habuisse dixerūt. nunc ergo dicit ꝙ aruspices thusci quotiens prodigium committere uoluerit fulminis.nam fulmen quotiens aliquid percusserit prodigiale est ī locum quem de cælo tactum esse uiderunt bidentes sacrificabāt:& locū illū bidētal appellabāt:nec quisq̄ ausus fuisset in eo loco consistere uenerabant eum locum tanquam sacrum & diis cōsecrabant.illud idē continget sepulchro tuo o pompei.nam quemadmodum tusci sacerdotes dedignabantur sæpe sacrificare Ioui capitolino:& immolabant bidentem in humili sepulchro ubi fulmen positū est:ita etiā umbris tuis sacrificia exhibebūtur a gentibus. Augustius.i.nobilius & uenerabilius:unde augustum dicimus locū uenerabilem:quasi aue gustatum.sic.n. augures illi qui eiusmodi artē tenebant locū illū uenerabilem habebant:quem aues degustassent. Aris uictoris:templis cæsaris:cui templa & aræ extructæ fuerunt. Saxum:sub quo cineres tui conditi sunt. Tarpeis deis:id est Ioui & mineruæ qui coluntur in tarpeia rupe:id est in capitolio. Thura:id est sua sacrificia. Thusco cespite:id est ara a thuscis sacerdotibus extructa non enim tantummodo in tuscia hoc faciebant:sed ubique ubi fulmen cōditum esset. Proderit hoc olim:quod ibi sepultus sis o pompei:quia aliquando cum assiduo maris fluctu saxum illud auferetur:& nulla tui nestigia sepulchri apparebunt:id faciet ut omnes te deum esse existiment:cuius sepulchrum in terris nusquam inuenietur. Olim:aliquando. Ardua:alta.

Futuris:posteris. Pulueris exigui:non erit inquit opus diuturno tempore ad hoc ut fluctus maris residuus rapiat uestigia sepulchri tui. Cadet:in undas maris. Argumenta tuæ mortis:quod est sepulchrum.est argumentum:id est signum mortis:unde monumentum appellatur quia monet mentem intuentium:scilic& ibi mortuum iacere. Argumenta:probamenta. Veniet ætas:in qua non credetur ibi tua ossa aliquando fuisse sepulta. Fœlicior:scilic& quantum ad gloriam tuam. Saxum monstrantibus:quia si forte quis dixerit hic ossa pompeii sepulta fuerunt:non adhibebitur fides. Atque erit ægyptus:& fortasse idem continget tibi.dicit in ægypto:quod contigit Ioui in creta.Nam in insula creta ostendebant sepulchrum quod Iouis fuisse dicebant:sed nemo credere uolebat.idem & tibi continget o pompei.Varro in opere quod de littoribus est etiam suis temporibus: ut ait Solinus:affirmat sepulchrum Iouis in Ida uisitatum. Tam mendax:no erit mēdax:sed existibit

INCIPIT NONVS LVCANI.

AT non in pharia manes iacuere fauilla. Hic incipit liber nonus in quo cõtinet primũ quidem deificatio animæ põpeii. deĩde Catonis deliberatio cũ militibus: quos cũ uniuersa classe secum tenebat: cui cũ Gn. pompeio præfectus erat. nã cũ milites ad libertatẽ incitasset persuasit eis: ut se pararent ad regem Iubam transire: ibi eñi spem aliquam fore: ut regis huius auxilio Rempublicam recuperarẽt & p quos labores quæue pericula iter faciẽs profectus fuit Lucanus describit: primum igitur περι αποθεωσεως: idest deificatione loquitur pompeii q̃uo anima eius ad comparem stellam redierit & deificata sui corporis ludibria contempserit. At: pro sed aduersat his quæ supradicta sunt. uidelic& ĩ angusto ac sordido sepulchro coercitos fuisse cineres pompeii: sed e diuerso manes & eius umbræ in cælestem regionẽ sublimis delata est. Tantam ũbram. i. tantæ magnitudinis & excellentiæ. Prosiluit: p̃cul a busto exiluit ĩ aeream regionẽ. Semiustaque membra: quia nec tantũ quidẽ lignorũ: & fomenti habuit Codrus: ut plene corpus põpeii cremare posset. Degenerẽ: sordidũ Sequit cõuexa tonãtis: reuerrit ad comparẽ stellã: & ad cæleste domiciliũ. Niger aer. i. inferior q contiguus ẽ planetis. de primo ad ultimũ. nam q̃a inferior est ideo densior: quia densior: ideo nigrior Connectitur: contiguus ẽ. uidelic& iuxta lunam Astriferis axibus: uidelic& ĩ aeream regionẽ quæ est inter stellam & lunam. nã Luna est ĩferior planetarum oĩum. sic enim se habent planetæ. Saturnus Iupiter: Mars: Sol: Venus: Mercurius & Luna. axes enim planetarum globos appellauit. nã in uno quoque planetarũ ĩtelligi potest axis sunt eĩm sphærici quæ alio noĩe græci polũ appellãr. Quodq patet inter terras: Nam luna inferior est planetarum omnium: apud quam inferiorem regionem semidei habitant: quos græci heroas uócant. Quos ignea uirtus: secundum platonicos dixit qui animam dicebant esse ignem. quid est deus: theos piresitos: sensibilem ignem deum esse diffinierũt si θεω est anima sequitur ipsam esse naturalem deum nam pars sequitur suum totum: si deus est totum: anima est pars naturalis. ergo deus est aĩa quod falsũ est. Innocuos: qui ĩnocẽter p omne uitæ suæ tempus uixerũt. Aetheris imi: inferioris respectu cælestis: nã ignis æthereus est oĩbus superior elemẽtis. nũc autẽ dicit nõ posse quidem animam ad summũ ætherẽ ascendere: sed ĩ medio terrarũ ac lunæ suum domiciliũ habere. In orbes. i. circulos. Collegit: ideo dixit quia quas uirtutes amiserat: dum per planetas uel planetarũ regiones ascẽdit eas nunc recuperãdo colligit ĩ unũ. sic enim platonici dicebãt per planetas animas ascendere: & ab his uirtutem quandam contrahere: ut a Saturno pigritiam. a Marte iracundiam. a Venere libidinẽ: & sic de cæteris. Non illuc auro positi: ad comparẽ stellam inquit redeunt umbræ tantummodo eorum: qui cũ uirtute uixerunt: non autem diuites sepulchro decorati secundum platonicos. nam tres fuerũt opiniones philosophorũ de formes. nam Anaxagoras dicebat formas esse inter materiã actu: sed animas latere a nobis & ĩ sensibiles esse unde idẽ esse dicebãt unũ & in omne esse. uidelic& formã cũ materia: & materiã cum forma. Aristoteles q uisus est melius sentire dicebat q̃dem formas esse ĩtra materiã: sed potentia nõ actu: deinde ab extrinseco agẽte de potẽtia ĩ actũ deferri. Plato & platonici dicebãt formas eẽ extra materiã in corporibus cælestibus separatis: quorũ qualitas sub qua quisq stella nasceret corporibus. deinde imprimi ab intrinseco datore. uidelic& deo q formarũ dator esse dicit: & cũ e corpore ad stellã comparẽ redirent sub qua nati sunt. Illuc: ad sedem illam. Thure: id est aromatum odoribus. Postquam se: Nunc dicit quomodo pompeius postquam ad regionem illam: ubi heroes habitabant peruenit loca illa circumspicere cœpit & admiratione quadam perfusus respexit ad terras & locum illum: ubi quasi ludibrium quoddam corpus suum iacebat. Impleuit lumine uero: uidelic& reuersus est in comparem stellam: cuius qualitatem & splendorem concepit. Stellasq uagas: id est errantes: scilic& planetas: unde planetæ dicti sunt: id est erro: errant enim & contra polum feruntur. Astra fixa polis: dicit non solum errantes stellas miratum fuisse: sed etiam alias stellas fixa polis: ut ursa maior: & stella occidua quæ axes dicuntur. Sidus enim a sido: quod est sedeo dicitur. ideo non recipit. y. contra nonnulli uolunt ut dicatur ab hy: id est pluo: quod dictum absurdum est. Nam stellæ non flammeæ sunt quo circa uaporibus aluntur: caloreque solis excitatæ: sicut enim stella a stando dicitur: sic & sidus a sidendo deriuatur

AT Non in pharia manes iacuere fauilla
Nec cinis exiguus tãtam compescuit umbram
Prosiluit busto semiustaq mẽbra relinquẽs
Degenereq rogũ sequit cõuexa tonãtis
Qua niger astriferis cõnectitur axibus aer.
Quodq patet terras inter lunæq meatus
Semidei manes habitãt: quos ignea uirtus
Innocuos uitæ patientes ætheris imi
Fecit: & æternos animam collegit in orbes
Non illuc auro positi: nec thure sepulti
Perueniunt illic postq̃ se lumine uero
Impleuit: stellasq uagas miratur & astra
Fixa polis: uidit quãta sub nocte iaceret

Noſtra dies:quæ eſt in noſtra regione aerea ad comparatōem lucis terrarū:ueſtra tenebræ potius dici debet. Ludibria trūci:cum uideret truncū corporis ſui:ita dilacerari.primo quidē fluctibus maris: dein de ſemiuſtū condi ſepulchro:quaſi riſū cōtinere nō potuit. Hinc ſuper:poſt hæc umbra pōpeii uenit ī theſaliā & ſpeculatus eſt quid ibi faceret cæſar:deinde ad claſſem ſuā uenit:quæ adhuc ītacta erat:cui Gn. pompeius cū Catone ꝑerat cruenta & aſpera. Sparſis in æquore:Quia adhuc oē mare erat pōpeianoꝝ. Et ſcelerū uindex:tādem conſiſtit in pectore Bruti & ſibi infudit qūo Cæſarē īterficeret & amiſſam libertatē recuperaret. Vindex:pōpeius fuit ſcelerū qui ſemꝑ tyrrānos proſecutus eſt. Inuicti catōis: ī quē nulla ægritudo animi caderet:nō ſpes nō metus:nō gaudiū:nō dolor:nō audeo dicere paſſiones lic& aut ægritudinē:aut ꝑturbationē aut motū animi appello.noſtri uero paſſiones animi appellant. nō uincebaꝉ ergo paſſionibus ullis Cato. Illæ ubi pendebāt:oſtēdit ꝙ nulla animi ꝑturbatiōe moueret cato.nā etiā pompeiū ipſū quoad uixit odio habebat.metuebat.n.ne ipſe uīceret libertatē cū repu. uſurparet. Pēdebat caſus:uidelic& quonā īclinaret uictoria. Dominū:uictorē. Oderat:q̄re ergo ſecutus fuerat pōpeiū cato ſi oderat? qa boni oēs ſequebanꝉ pom.& ipſe coactus ē ꝑtes illas ſeq. Auſpiciis raptus patriæ:ſed poſt mortē pom.iō factus erat pōpeianus cato ꝙ hæ ꝑtes tātū ſuperāt in qbus ſpes libertatis poſita eēt. Refouit:recreauit. Trepidantia:morte pompeii & milites ſpectabant:ut quo ſe fortuna inclinaret eo ſe conferrēt: ſed Cato retinuit:& animos illorū trepidantes recreauit:& cū iam arma deponerent ipſos adhortatus eſt ad illa cauſa libertatis recipiendæ. Ignauis ma.ꝓ manibus ignauorum. Nec regnū cupiens:non enim ſeruire metuebat quid ergo eum adducebat ad libertatem tuendam:ſi nō metuebat: nō metuebat ſeruitutem:quia paratus erat mori.metuebat autē aliis nō ſibi:non enim omnes animi ſui ſciebant:ut honeſtam uitam ſeruituti anteponerent. Totæ partes:ſpectabat enim ad libertatem cato:non ad libidinem dominandi. Ne per littora:dicit quid fecerit cato:metuens cato celeritatem Cæſaris:qui uictoria uti ſciebat:collegit claſſem omnem & in portum Corcyræ ſubduxit:ut ibi tuta eſſet. Per littora:id eſt diuerſa maria. Rapido actu:ꝑſecutione celeri.nam agere perſequi eſt:ut quos illos populos bello regere ſub armis. Mille carinis:adhuc magnæ ſupererant uires partium pompeianorum: unde pro re magna ac admiranda legitur quod mille carinis aſiam græci inuaſerint cum ad excidium troiæ nauigarent. Fragmenta:reliquias. Quis ratibus. quis crederet mille carinas intactas fugere quaſi uictas? quaſi dicat nemo nam mille carinæ tantas uires habere poterant:ut non fugerent: ſed uniuerſo orbi terrarum bellum inferrent: tamen fugerunt Tantis: ex quo cognoſci poteſt quantæ fuerunt opes romanorum. Arctaſſe pelagus: ut mare redderetur anguſtum. Dorica tum maleam: proſequitur deſcribere curſum quem cato tenuerit dum ſtudet reliquias militum pompeii ſeruare ſi quam rationem mire poſſet recuperandæ libertatis. Tū:deinde. Dorica maleam: id eſt ionium mare nauigat:non illud quod eſt pars aſiatici maris: ſed alterum mare quod principium ſumit a Malea promōtorio circa quæ ægeum mare terminatur:& totam inundat ioniam a Malea uſque ad fines tænari:qua dicitur animabus deſcenſus ad inferos eſſe:habet autem ab oriente creticum mare: a meridie africum: ab occidente tyrrhenum: & circa hæc maria Catonem nauigaſſe dicit. Diorica maleam:id eſt laconicam. nam circa eam dores populi liconiæ: ut refert Strabo libro octauo. Malea eſt poſt urbem Boiam cum ad maleam nauigatur Amathus occurrit urbs:inde Aſinæ atque cythium ſparthanorum nauale nobile intra ducenta & quadragita ſtadia habet ſtationem manu effoſſam: fuit non tuta nauigatio ſupra maleam propter aduerſus uentorum flatus:inde eſt natum uulgo ꝓuerbiū:cū ad maleam defluxeris: domeſticos obliuiſcere. Apertam tænaron: ταιναρὸν: qua deſcenſus ad inferos eſſe dicitur.

Noſtra dies riſitq; ſui ludibria trunci
Hinc ſuper æmathiæ campos:& ſigna cruēti
Cæſaris ac ſparſas uolitauit in æquore claſſes
Et ſcelerum uindex in ſancto pectore bruti
Sedit:& inuicti poſuit ſe mente catonis.
Ille ubi pendebant caſus: dubiūque manebat
Quem dominum mūdi facerét ciuilia bella
Oderat & magnū:quāuis comes iſſet in arma
Auſpiciis raptus patriæ ductuque ſenatus.
At poſt theſſalicas clades:iam pectore toto
Pompeianus erat patriam tutore carentem
Excipit:& populi trepidātia membra refouit
Ignauis manibus proiectos reddidit enſes.
Non regnum cupiens geſſit ciuilia bella
Nec ſeruire timens:nil cauſæ fecit in armis
Ipſe ſuæ:totæ poſt magni funera partes
Libertatis erant quas ne per littora fuſas
Colligeret rapido uictoria cæſaris actu.
Corcyre ſecreta petit ac mille carinis
Abſtulit æmathiæ ſecum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantiſ fugientia crederet ire
Agmina? quis pelaguſ uictas arctaſſe carias?
Dorica tūc maleam.& apertā tænaron ūbris.

Tænaron auctore Solino cap.xii.ſpiraculũ eſt in laconia:& ut inqt Strabo eodẽ libro in ipſo laconici littoris inflexu tænarus ripa erecta eſt:ſacrã Neptuni ædem cõſtructam:cõtinẽs i luco propinquaq; ſpelunca eſt p quam cerberũ ab iferis ſuperius reductũ ab hercule fabulæ canunt:& tænaron ẽ ꝓmontoriũ aduerſum Aphricæ:ut ait ſolinus cap.xii.in quo fanum Methinei Arionis:quẽ delphine eo aduectũ imago teſtis eſt ærea ad effigiem caſus & ueri operis expreſſa:præterea tempus ſignatum olympiade eni undetrigeſima:qua i certamine Siculo.idẽ arion uictor ſcribiť:id ipſum geſtũ ꝓbať:eſt & oppidu Tænaron nobili uetuſtate. Inde:deinde. Cythæra:iſula ubi coliť uenus:ũde cythærea dicta eſt.Cythæra iſula ď qua nũc loqť Luca.cõmodis iſtructa portubus: & eiuſdem nois urbe quã Euricles Lacedemoniorum auctor i pecularis iuris poſſeſſionẽ uendicauit nõ procul ẽ a malea teſte Strabone libro octauo. Boreaq; urgente:qa habet ab oriẽte creticũ mare:a meridie aphricũ:ab occidẽte tyrrhenũ. Fugit:nã diſcedẽtibus a littore:littus fugere uideť. Vrgente:impellente. Legit:tranſit & declarat qd dixit. Creta dictea:Cretenſia.nã dicte mõs eſt cretæ. Tunc.ſ. cum ad phicuntẽ perueniſſet q̃ ciuitas ẽ in ionio.hi portus Catoni. Clauſere:iratus cato expugnauit oppidũ & militibus diripiendũ tradidit. Aphrica auctore ſolino cap.xl.in duas ꝓminentias extendiť quarũ altera ꝓmõtoriũ candidũ diciť: altera quæ eſt i cyrenaica regiõe phicũtẽ uocãt:ea per ſinũ creticũ oppoſita cretæ iſulæ cõtra Tænaron laconicem excurrit harenas. Impulit.i.euertit. Rapinas.i. meritã diripi claudendo portas catoni. Spſit:diripuit:dimouit. Et hic:uenit in calabriã:palinurus eſt calabriæ promõtoriũ:haud lõge ab helia ciuitate q̃ poſtea Velia dicta eſt.nã pro aſpiratiõe digãma ponebãt quia i paluſtribus locis ædificata ẽ. primũ dicta eſt helia nã ælos græce ſignificat paludẽ:& ꝓuincia ꝓ aſpiratione digãma mutauit nomẽ:ubi helia eſt:Velia eſt appellata.unde ibi ſepultus eſt palinurus gubernator nauis æneæ. Neq;.n æquo:bene dico delabiť placidis auris o palinure:qa nõ tãtũ nomẽ tuũ in littore auſonio uulgatũ ẽ.nã poſtea ſicut ipſe dixit æneæ cũ ad inferos deſcendiſſet de naui ſũma correptis cecidiſſet in fluctus pedibus terræ nauigauit cũ ad littus auſoniũ uẽiſſet occiſus eſt: & deide in palinuro calabriæ ꝓmontorio ſepultus eſt cui nomen dedit. Auſonio æquo: ubi occiſus fuiſti. Magiſtro: gubernatori nauis. Libye:caſus nti eſt. Teſtať libye phry.iõ dixit qa de mari Siculo nauigauit i Aphricã. Portus q̃e.i. calabros:eſt eni ſardinio ſiculo mari ionio q̃ cõterminus. Phrygio:troiano. Cũ ꝓ:cũ ibi eſſẽt uidere naues procul uenietes.& prio qdẽ timuere ne eſſent naues cæſaris:ſed erãt naues qbus uehebať cornelia cũ Sexto pom. & aliis põpeii comitibus. Tendẽtes ue.iflatæ uẽtis. Socios:põpeianos. Maloꝝ:cladiũ quas ceperãt i theſſalia. Veheret:duceret q̃obrẽ icertæ erãt naues:qa. Præceps facit om.timẽ.i.tãta erat celeritas cæſaris i cõficiẽdis rebus:ut ubiq; timereť. Præceps: uelox. Et i nulla nõ.i.crediť i una quaq; naue eſſe. Luctus:de morte põpeii. Vel:ẽt. Duri catonis:auſteri:& fortiſ.fuit eni ſtoicus cato uticenſis:q̃uis eſſet durus:tamẽ cõtineri nõ potuit qn & ipſe ſolueretur i lachrymis.nã tãta erãt mala quæ nũciabãt hæ naues. Nã poſtq̃ fruſtra.ſ.tẽtauit ſuadere comitibus,cornelia:ut tãtiſper reſiſterẽt donec rogus põpeii cremareť:& corpus ſepulchro cõdereť i hæc uerba ꝓrupit dicẽs ergo indigna &c. Tenuit.i. retinere tẽtauit. Priuigni.ſ.Sexti pom.q filius fuerat Imitiæ quã põpeius antea repudiauit & corneliã i uxorẽ duxit Rogũ:ubi tũc cõburebať Põpeius. Flãma:p quã itelligebat locũ illũ eſſe ubi corpus põpeii cremareť. Indigna fui:nec merui accendere rogũ pompeii qui adeo exiguus erat:ut nõ plene corpus combureret. Laceros.i.ſuos ipſius cries laceratos exurere. Cõponere:i unũ colligere. Pelago:p pelagus. Et.ſ.fui idigna ſemp intelligiť. Largos fletus:abundantes lachrymas. Veſtes implere: ſcilic& cineribus pompeii.

Inde cythæra petit:boreaq; urgente carinas
Creta fugit dictæa legit cedentibus undis
Littora:tũc auſum claſſi præcludere portus
Impulit: ac ſæuas meritũ phicũta ruinas
Sparſit:& hinc placidis alto delabitur auris.
In littus palinure tuum:neq; eni æquore tãtũ
Auſonio monimẽta tenes portuſq; quietos
Teſtatur libyæ phrygio placuiſſe magiſtro.
Cum procul ex alto tendentes uela carinæ.
Ancipites tenuere animos.ſocios ne malorum
An ueherent hoſtes:preceps facit oẽ timendũ
Victor:& in nulla non creditur eſſe carina
Aſt ille puppes luctus:planctuſq; ferebant
Et mala uel duri lachrymas motura catonis.
Nam poſtq; fruſtra precibus cornelia nautas
Priuigniq; fugam tenuit:ne forte repulſus
Littoribus phariis remearet i æquora truncus
Oſtenditq; rogum nõ iuſti flama ſepulchri.
Ergo indigna fui dixit fortuna marito
Accendiſſe rogum:gelidoſq; effuſa per artus
Incubuiſſe uiro:laceros exurere crines:
Membraq; diſperſi pelago cõponere magni:
Vulneribus cunctis largos effundere fletus:
Oſſibus & tepida ueſtes impelere fauilla:
Quicquid ab extincto licuiſſet tollere buſto

In templis sparsura:quia postea cineres pompeii in templis deû côdidissem:si id mihi facere licuisset. Ardet honore rogus:quia nemo est q decoret sepulchrû pompeii. Manus hæc ægyptia:fortasse ægyptius ê:qui meruit cremare pompeii corpus:quod officiû ingratû est pôpeio:ut ab hostili manu cremet. O bene nudi crassorû cineres.s.patris & filii:dicit nûc satius esset:ut pôpeius ihumatus iaceret: queadmodû Crassi q̃ hostili manu cremari. Crassos:quos occisos cû exercitu deleto rex parrhorû Arsacides iussit inhumatos iacere. Inuidia maiore deû:ex hoc ꝙ tam sordido sepulchro côditus est pôpeius cognoscit ipsum diis inuisum fuisse. Inuidia:odio.

In templis sparsura deum sine funeris ullo
Ardet honore rogus:mâus hoc ægyptia forsã
Obtulit officiû:graue manibus o bene nudi
Crassorum cineres pompeio contigit ignis.
Inuidia maiore deum.similis nê malorum.
Sors mihi semp erit. nunq̃ dare busta licebit
Côiugibus?nunq̃ plenas plãgemus ad urnas
Quid porro tumulis opus est?an ulla reqris
Instrumêta dolor nô toto in pectore portas
Impia pompeium?nô imis hær& imago
Visceribus quærat cineres uictura superstes
Nûc tamê hic longe.qui fulget luce maligna
Ignis adhuc aliquid phario de littore surgês.
Ostendit mihi magne tui:iã flãma resedit.
Pompeiumꝗ ferens uanescit solis ad ortus
Fumus:& inuisi tendût mihi carbasa uenti.
Nô mihi nûc tellus pompeio si qua triûphos
Victa dedit:non alta terens capitolia currus.
Linquere siqua fides pelusia littora nolo
Gatior elapsus fœlix de pectore magnus
Hûc uolumus:quê nilus habet terraꝗ nocêti
Quã mãet ægyptus:q̃ magni possidet artus
Nô hærere æquror:crimen cômendat harêas
Tu pete bellorum casus:& signa per orbem
Sexte pr̃na moue:nãque hæc mãdata r̃liquit
Pompeius uobis:in nostra condita cura.
Me cum fatalis læto damnauerit hora.
Excipite o nati bellum ciuile: nec unquam
Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit.

Similis ne malorum sors:eadem ne me semper fortuna sequetur:ut semper sim a sepulchro meorum uirorum remota ne mortem ipsorum lugeam. Nunquam dare busta:declarat. Similis sors & cætera: id est nunquid mihi placebit interesse exeqiis uirorû meoꝝ. Nunq̃ plãgemus ad urnas: sed ꝓcul a cineribus uiroꝝ rêota semp ipsoꝝ mortê lugeamus. Quid porro tumulus:ad se ipsam cô uertit:q̃si se ipsam reprehêdens:dicês qd opus ê sepulchro & monumêtis:nûquid nô semp mihi obuersat̃ imago pompeii ut absentê etiã quasi præsentem côplectar. Porro:certe. Instrumêta:uideli c& nulla adminicula lachrymaꝝ:pietas eoꝝ quos diligimus ê quasi adminiculû doloris. Visceribus: declarat quod dixit i pectore portas. Hæret imago:ut ipsi ante oculos posita sit. Victura:illa quæ uictura est quærat cineres uiri sui.ego autê nô sum sup̃stes futura. Nô tamê hic longe: ꝓseqtur côplorationem corneliæ:ꝙ cogat̃ a nautis deserere locos ubi pôpeii reliquiæ positæ fuerant. Qui fulget: ignis inqt lucet in littore nili ostêdit mihi aliquam partê tui esse o pôpei:quo fit ut iuita discedã. Ostê dit:noli dicere: ignis non ostendit imo non longe hinc ostendit aliquid esse tui. Maligna luce:id est obscura:quia iam extinguebatur. Flamma recedit:id est extincta est. Ferens:pro auferens pompeium: quia ostendit corpus pompeii crematum esse. Vanescit:quia in eam partem funus ascendebat. Et:scilic& q̃uis sint uestigia mei pompeii tamê discedere cogor. Mihi:ad dolorem meû. Nô mihi nunc tellus: iam fœlicitatis pompeii oblita sum:miseriarû tantum recordor. Gratior. scilic& ægypto:uel q̃ hæc tellus ubi iacent pompeii reliquiæ. Terens currus:id est calcans: nam triumphantes sublimes uehebantur albis equis ad capitolium. Fœlix .i.fœlicitas Pompeii penitus excessit

Hunc uolumus: & ob hanc causam: quia mihi hæc tellus gratior est q̃ huiusmodi regiones.unde constitui si fieri potest:nunq̃:hinc discedere quoad uita superfit. Si qua fides.i.si mihi creditis o nautæ. Hunc:Pompeium. Terraꝗ nocenti: & id est quod uehementer conqueror quod si sepultus sit pompeius: nam ex hoc uideor leuari nefas: quod ægyptii commiserunt. Hærere:id est quod hic persistere nequeam conqueror:ratio. Crimen cômendat harenas:Quia hoc ipso quod hic occisus est Pompeius : mihi cômendabiliores:& gratiores efficiuntur harenæ. Tu pete bellorum casus: Hic me desere o Sexte: quoniam hæc mihi grata loca sunt: ubi positæ sunt reliquiæ pompeii. Tu quod ad te pertinet accipe reliquias belli & uindica libertatem. id enim est quod mihi pater tuus dedit in mandatis: ut uos monerem. si forte aliquid de eo contingeret: nunquam desineretis patriam cum libertate tueri. Signa: uexilla. Condita cura: reposita i nostra solicitudi e pr̃na mari data:quæ mihi dederat uobis apio:& quæ fuerit declarat. Me cû fatalis:o cornelia dicito meis uerbis Gn.& sexto pô.hæc uerba o nati post mortê meã iqt succedite mihi

Cæsaribus: Quia cæsare descendēt. Vel scœprra.i.uel regcs uel ciuitates:uel populos qui potiūtur reg
ĩpellite uobiscū ut libertatē romanā recuperetis. Vel urbes:libere uiuētes. Sceptra monarchiā ĩquit
regū. Nominis.s.pompeii. Arma reliquo.s.tuendæ libertatis inueniet classes & supsunt uires adhuc
quibus hoc facere possitis.uidelic& classis adhuc ĩtacta. Quisquis pompeius.i.aliquis ex gente pompeii
Nullis nō gētibus.i.quibuslibet nationibus bellum inferre poterit. Tantū indomitos:Vos tantūmo
do animos gerite dignos paterno nomine:nō deerunt uobis opes:non populi quibus dignitatē uestram
defendere possitis. Tantū: tantūmodo. Indo/
mitos:ne seruire uelitis. Iuris:paternæ potestatis
Vni parere decebit:uidelic& Catoni si modo ip/
se uoluerit partes libertatis tueri. Exolui tibi ma
gne fidem: hæc sunt mandata:quæ mihi rradidit
pompeius dum uiueret illa aperui uobis: uestrum
igitur erit exequi uoluntatem paternam. Insidiæ
ualuere tuæ:Quia clam id agebas ut ante me e uita
excederes. Perfida:quia nisi hæc mādata aperuis
sem filiis tuis quæ promiseram a fide destitissem er
go noluisti ut tecū morerer: ne a fide discederem.
Auferrem uoces.s.si tecū morerer. Iam nūc te
per ĩane chaos:postq̄ tibi fidem seruaui nunc reli/
quum est:ut te sequar quocūq; sensus tuus puene/
rit.uidelic& sequar umbras tuas per tartara: si mo/
do uerū est tartara esse nunc expeditis mādatis tuis
Per ĩane chaos:chaos significat cōfusionē elemē/
toꝝ omniū:sic diffinit̃ chaos est ĩordinata indige/
staq; moles & dicitur a χέω .i.cōfundo.nam anteq̄
Deus elementa diuisisset:erant omnia simul confu
sa:& hoc chaos apud inferos esse dicunt quia ibi p/
petua nox est:& cōfusio rerū omniū. Inane: ideo
dixit q; ibi spiritus cū corpore habitēt:nā ĩane uacu
um dicit̃ quod sine corpore est. Tartarus:dicitur
locus inferior apud inferos: idem est quod chaos.
tartarus dicitur a tarratu.i.pturbādo:q; ibi oīa per
turbata sint pturbata & cōfusa parū differūt.tartaꝝ
autē Strabo in tertio cōmentario subterraneoꝝ lo
cū ultimū esse putat:& infernū cū quis audiat tarta
ro.tartarū aūt tartesso deriuata illinc denominatio
ne cōparare pōt:tartessus flumen & oppidū est hi/
spaniæ. Si sunt ulla:dixit secundū epicureos q di/
cebāt aīam uel oīa simul cū corpore pire. Quam
lōgo tradita læto: uita mihi ĩstar mortis ē:ea uero q̄
lōga futura sit ĩcertū est: sed si diuturnior fuerit pœ
nas ab ipsa sumā nimiū uiuaci Pœnas aīæ ferā:uide
lic& ego ipsi mortē cōsciscā. Aīæ uiuacis:si diu nimiūq; uixerit. Potui:cernēs tā dura fui: ut tibi supstes
essē:& dolore nimio nō cōficerer cū te oculis meis occidi uiderē. Nō fugere ĩ mortē.i. tibi eē supstes. Plā/
ctu cōtusa pibit:Quādo ita uiuax fuit aīa mea:ut nec dolore qdē mortis tuæ ex hoc corpoꝛ̃ discesserit:saltē
ipso plāctu e pectore discedet:qa tā diu pectora plāgā:q; ipsā excedere cogā.plāctus ꝓprie ē pcussio pectoris
Effluet:resoluet̃ ĩ lachrymas. Nūq̄ ueniemus ad enses:qbus iugulū apiāus nō ad laqueos nō ad præcipi
tia ueniemus:sed ipso dolore pibimus. Turpe:ē enim uxori quæ uirū suū amet nō postea ipso dolore:
perite. Obduxit caput:ordo ē:illa delituit ubi obduxit caput &c. Obduxit.circūdedit texit. Ferali:
nigro & atro amictu:sicut lugētes facere solent. Pati tene.i.nunq̄ prodire in lucē. Puppisq; ca uernis
uidelic& in una puppe. Arctæ:strictæ. Cōplexa dolorē:qa q̄tū dolorē poterat aīo complectebat̃ ut ci/
to morerer̃. Perfruit̃ la.i.fructū quendā capit ex lachrymis. Pro cōiuge:loco cōiugis pōpeii. Illā non
fluctus:cū se cornelia ĩ profundā ptem nauis recepisset: & ibi operto capite obstinato aīo mori statuisset:
nec clamoribus nautarum mouebatur:nec procellis; aut tempestate maris: quin etiam optabat naufra
gium. Fluctus: perturbatio & inundatio maris. Rudentibus:id est propter rudentes. sunt enim fu
nes quibus uela tenduntur. Clamor:scilc& remigum. Peticula: quia instante periculo & procellis
armamenta nauiū proiiciebant. Exurgens:nā sublatus clamor nautaꝝ significabat instare periculum.

Cæsaribꝫ regnar̃ uacet.uel scœptra:uel urbes
Libertate sua ualidas:impellite fama
Nominis has uobis partes:hæc arma reliquo
Inueniet classes quisquis pompeius in undas
Venerit:& noster nullis non gentibus hæres
Bella dabit:tantū ĩdomitos memoresque p̄ni
Iuris habere animos:uni parere decebit.
Si faciet partes pro libertate catoni.
Exolui tibi magne fidem:mandata peregi
Insidiæ ualuere tuæ: deceptaque uixi.
Ne mihi commissas auferrem perfida uoces:
Iam nunc te per inane chaos p tartara cōiunx.
Si sunt ulla sequar:quam longo tradita læto
Incertum est pœnas animæ uiuacis ab ipsa
Ante ferā:potuit cernēs tua uulnera magnæ.
Non fugere ĩ mortem:planctu cōcussa pibit
Effluet ĩ lachrymas:nūquā ueniemus ad ēses
Aut laqueos:aut præcipites p inania iactus
Turpe mori:post te solo non posse dolore.
Sic uidi fata caput ferali obduxit amictu:
Decreuitque pati tenebras puppisq; cauernis
Delituit sæuumque arte complexa dolorem.
Perfruit̃ lachrymis:& amat ꝓ cōiuge luctū
Illum nō fluctus:stridseque rudetibus eurus
Mouit:& ĩsurgēs ad summa picula clamor.

Votaq; folicitis.f.periculo istante nautæ uotū faciebāt: ut incolumes ī portū uenirēt: cornelia uero ut naufragio periret. Cōposita:cōstructa. Fauitq;:p.i.gratas habuit ꝓcellas. Prima ratē cypros:primū inqt nauis qua uehebatur Cornelia cū Sexto & comitibus ꝓuenit cypros unde cursus fit ī libyam: tādem peruenit ubi erat cato cū altero pōpeii filio primogenito. Cypros.nūs est græcus κυπρος κυπρ' hæc cyprus cypri. Tenēs pelagus.i.eurus in pelago regnās:nam eurus orientalis ē:qui idoneus ē de cypro na uigātibus in Libyā. Moderator:quia nō nimis uehemens spirabit. In libycas sedes ibi enim cato præ erat classi cum Gn.pompeio. Tristis ut in uultu mens &c.& cum de littore prospiceret Gn.pompe ius & comites patris de puppe cognouisset:iam tūc mens mali præsaga nil boni diuinabat: sed aliquid mali afferri quemadmodum fit in magno timore.

Votaque sollicitis faciens contraria nautis.
Composita in mortem iacuit.fauitq; procellis
Prima ratem cyprus spumātibus accipit ūdæ
Inde tenens pelagus:sed iam moderator eurus
In libycas egit sedes:& castra catonis
Tristis ut in multo mens est præsaga timore.
Aspexit patrios comites a littore magnus
Et fratrem:medias præceps tunc fertur ī ūdas
Dic ubi sit germane parens? stat sūma caputq;
Orbis:an occidimus? romanaq; magnus ad ū
Abstulit? hæc fat:cōtra quē talia frater. bras
O fœlix quem sors alias dispersit in oras
Quicq; nefas audis:oculos germane nocētes
Spectato genitore fero:non cæsaris armis
Occubuit:dignoq; perit auctore ruinæ
Rege sub impuro nilotica rura tenente
Hospitiis fretus superis:& munere tanto
In proauos:cecidit donati uictima regni.
Vidi ergo magnāimi lacerātes pectora patris
Nec credens pharium tātum potuisse tyrānū
Littore niliaco socerum iam stare putaui
Sed me nec sanguis:nec tantum uulnera nr̄i
Affecere senis:quantum gestata per urbem
Ora ducis:quæ transfixo sublimia pilo
Vidimus:hæc fama est oculis uictoris iniqui
Seruari:sceleris; fidem quæsisse tyrannum:
Nā corpus phariæ:nec canes auidiq; uolucres
Distulerint:an furtiuus quem uidimus ignis
Soluerit ignoro quæcunq; in iuria fati.
Abstulit hos artus:superis hæc crimina dono:

Vt:postq̄. Præsaga:alicuius mali. Tūc.f.uiso fratre cū comitib9. Præceps:sine ulla cōsideratōe fertur cupidus & auidus scire quid nā de ipsius pa/ tre esset. Dic ubi sit:uerba Gnei pompeii ad Sex/ tum. O germane:o Sexte pompei fratet. Parēs scilicet noster. Stat: uiuit ne an una cum illo per iuimus. Romana:res romanæ cum eo perierunt si ipse periit. O fœlix:nunc magna commiseratio ne fratri respondet Sextus Pompeius. O fœlix: scilicet es o Gnee Pompei comparatione mei: quia tibi audire cōtingit:quod patri nostro accidit.nam in hoc ego peiori conditione sum: q; non audiui: sed meis ipse oculis uidi. Oculos nocentes:uiden do patrem occidere. Non cæsaris armis:ad indi/ gnitatem & molestiam hoc quoq; accessit:q; occi/ sus est ab iussu indigni hominis si iussu Cæsaris in/ terfectus esset: hoc nobis æquiori animo ferendū esset. Dignoq; periit auctore ruinæ: nam confi/ sus est regi ptholemæo cuius patri aliquando in re gnum redditus fuerat auctore pompeio patre nr̄o & ipsius iussu occisus est. Impuro: sub impio & nocenti rege. Hospitiis superis:potest eē dialisis: idest distictio uel supis hospitiis.i.hospitalibus diis fretus:uel superis ꝓ supernis hospitiis.i. superioris tēporis quia hospitio pōpeii usus est cū pater Ptho/ lemæi in regnū restitutus est pom.iuuāte quo tē/ pore romam uēit pulsus a sorore Cleopatra:ut a se/ natu populoq; ro.ī regnū restitueret.nūc a pthole/ mæo eius filio: tanq̄ uictia occisus ē. Munere tan to:qa auctore pom.restitutus ē ī regnū. Victia: tāq̄ uictia. Donati:regni:nam milites suos Gabinio cōcesserat pōpeius:qbus ille restitutus est in regnū. Magnanimi pr̄is:qa fortiter & liberi aīo mortu/ us est. Niliaco:ægyptio. Sed me nec sāguis: sed tam & si magno dolore confectus sim:q; patrem oc ciderunt: tamen id mihi etiam multo molestius fuit:q; telo patris caput transfixum a proficiscenti/ bus per urbem Alexandriæ gestatum est & seruatū ut cæsari uictori ostendatur. Affecere senis: quia senex ideo minus molestum est.nam etiam si occi/ sus non esset tamen haud ita multo post moriturus erat. Per urbem:scilic& Alexandriam. Fama est: fertur. Fidem quæsisse tyrannum: ut ostenso capite tum denique fidem præstet commissi sceleris. nam corpus phariæ: de reliquo corpore nunquid expositum sit alitibus & feris esca ignoro: an rogo ignis:quem de littore uidimus combustum sit. Distulerint: deficcauerint. Furtiuus:clam accen/ sus a Codro. Soluerit: cremauerit. Quæcunque iniuria fati:hæc omnia ignosco superis quod uo/ luerint patrem meum indigno etiam funere cremari:dummodo totum corpus uoluissent in aliquo sepulchro qualecumque illud esset condi. Crimina: uidelic& quod indigne sepultus fuerit.

De parte:uidelic& de capite. Cũ talia magnus:dicit.Gn.põpeiũ audita cæde patris indignatũ fuisse & tãta ira ĩ caluisse:ut nec punctũ quidẽ tẽporis differre uideref:quin statĩ armata classe ægyptũ peteret: ut manes patris ulcisceref:sed ꝓhibitus ẽ a catone. Profaf.s.ea quæ sequũf. Magnus:Gn.põpeius pri mogenitus põpeii filius. Nõ ĩgemitus:nõ ut gemitus ab imo pectore duceret & lachrymas effũderet. Que. pro sed. Præcipitate:celeriter agite & raptim deducite naues ĩ mare. In aduersos uẽtos.s.im pellite remis naues etiã contra uentũ. Ite.i.uenite. Tãtas merces:uidelic& satiare umbras:& declarat.

Seruata de parte queror: cum talia magnus
Audisset nõ in gemitus lachrymasq; dolorẽ
Effudit:iustaq; furens pietate profatur
Præcipitate rates ex sicco littore nautæ
Classis in aduersos erũpat remige uentos.
Ite duces mecum:nunquã ciuilibus armis
Tanta fuit merces inhumatos cõdere manes:
Sanguine semiuiri magnũ satiare tyranni.
Non ego pelleas artes:adytisq; retectum
Corpus alexandri pigra mereotida mergam.
Nõ mihi pyramidũ tumulis euulsus amasis,
Atq; alii reges nilo torrente natabunt.
Oĩa dẽt pœnas nudo tibi magne sepulchra.
Euoluam busto iam numen gentibus isim.
Et tectum lino spargam per uulgus osyrim.
Et sacer in magni cineres mactabitur apis:
Suppositisq; deis urã caput: has mihi pœnas
Terra dabit:liquam uacuos cultoribus agros
Nec nilus cui crescat erit:solusq; tenebis
Aegyptũ genitor:populis superiq; fugatis
Dixerat:& classem sæuas rapiebat in undas.
Sed cato laudatam iuuenis compescuit iram.
Interea totis audito funere magni.
Littoribus sonuit percussus planctibus æther

Satiare magnũ.i.umbras põpeii. Sãguine tyrãni.uideli & Ptholemæi q in ipso p̃ris nr̃i sepulchro tanq̃ uictia ĩmolef. Nõ ego pelleas arces:uerba sũt Gn.põpeii indignãtis cõtra ꝑfidiam Ptholemæi re gis:qui patrẽ suũ illius benefactorũ occidi iusserat. minabaf ergo se esse euersurũ pyramides & sepul/ chra oĩa regũ:qn etiã apim & reliqas deoꝶ ægyptio rum ĩ sepulchro p̃ris cõbusturũ eẽ. Arces pelleas: uidelic& alexandriæ:q̃s Alexander de pela ciuitate Macedoniæ cõdiderat Pella macedonũ metropolis philippi & Alexãdri patria fuit teste Strabone libro sexto decimo. Retectum:apertum. Adytis:ady tum proprie significat locum arcanum :quo nemi/ ni nisi sacerdoti ingredi lic&:& est græca dictio dio risso significat ingredior . a priuatiuum est. Mere otide:palude ægypti Non mihi pyramidum :nõ ne inquit ego reuellam cineres & reliquias regum: ac deorum ægypti : & in fluctibus nili obruam:

Amasis:per trigintaquinq; dianastias. Amasis di/ ctũ est ĩter ægyptios regnũ:& unaqueq; dianastia habuit.xii.reges quorum ultimus fuit Amasis de quo hic loqtur. Atq; alii reges oĩum regũ sepul/ chra & cæteroꝶ q pyramides sibi struxerit ĩ ægy/ pto oĩa euertenf:& pœnas mihi dabũt ꝓ iniuria & cæde tua o pater. Nudo:ĩ sepulto. Virgilius: Nu/ dus ĩ ignota iacebis palinurus harena.i. ĩsepultus.

Euoluã busto:eruã ex sepulchro. Iam numen gentibus isim:isis eadẽ est ꝙ io fabula qdẽ nota est: q̃uo io ĩ uaccã conuersa ẽ:tãdem cũ ad ripas nili flu. ꝑuenisset agitabatur.n.oestro a iunone misso uisa est supplex rogare iouẽ:ut sui misereretur:& statĩ ĩ pristinã forma.i.humanã mutata ẽ:deĩde ꝓ numĩe habita ẽ. Spgã p uulgus.i.uulgo dissipabo. Te/ cũ lino:qa osirim dilaniatũ a typhone gigãte: uxor eius isis in mantella recepit.mantella dicitur tela li/ ni:qua terguntur manus:inde manticula diminutiuum eius. Lino: tela linea. Et sacer apis: erat.n. apis taurus:qui quot ãnis alii dicũt singulis lustris egrediebatur e nilo & hũc ĩmolabant nilo flumini quo facto statim nilus oẽm ægyptum ĩundabat:& nisi ille taurus egrederef:malũ erat omẽ.dicit ergo hũc tau rũ se ĩmolaturũ cineribus patris.erat albus frõtem & quasdã paruas corporis ꝑtes:cætera uero niger qui/ bus signis:ut refert Strabo li.xvii.iudicabãt q sit ad successionẽ idoneus:alio uita functo. bos apis in septo quodã alebãt & apud ægyptios pro deo hẽbatur:& idẽ est apis ꝙ osiris ante id septũ aula q̃dam iacuit in q̃ fuit aliud septũ m̃ris eius. Suppositisq; deis.i.reliqas deoꝶ reuulsas ex sepulchris suis subiiciã capiti pa/ tris:& unã cũ capite ur̃o. Has mihi pœnas:sed qđ ad ægyptũ ꝑtinet:ego eã oĩbus diis ac populis desola/ tã desertãq; facere institui:ut nec populi nec dii locũ illũ teneãt:sed tãtũ uacuus sit manibus p̃ris. Nec erit scilic& populus aliquis. Cui:ad utilitatem cuius. Nilus crescat: ut ægyptum fœcundam reddat.

Populis superisque fu.tangit & illud antiquum quotiens expugnaturi essent urbem aliquam antiqui ex ea deos omnes ac deas euocabant ne iniuriam' diis illis facerent:qui in ea ciuitate colebantur: sicut apud Virgiliũ.cũ Aeneas ostendere uellet de troia desperatũ eẽ ait.Excessere oẽs adytis arisq; relictis.Dii quibus imperiũ hoc steterat:succuritis urbi incensæ moriamur &c. Dixerat.s.Gn. põpeius iã.n. classẽ deducebat in undas:ut ægyptũ peteret sed Cato prudẽter irã iuuenis auertit. Laudatã irã:qa iuste irasce/ baf. Interea.t.nũc describit cõploratõem q̃ facta ẽ ĩ funere pom.nã uniuersus exercitus clamorẽ sustulit: ut ubiq; oĩa plãctũ & gemitu resonarẽt. Audito fu.i.cæde pom. Plãctibus:clamoribus.Sonuit:resonuit

Exéploque carés: nűquá antea auditum fuit uel raro: q̃ populi potétis morté lugerent: ná potentes in/uisi solét esse populis: hic adeo dicebať ab oíbus ut oés í morte sua gemitum lachrymasque dederít. Sed magis: sed flebát cű apparuit cornelia: sic.n.fieri solet: cű aliquis ,ppiquior apparuerit eius q mortuus est: solét renouari lachrymæ. Solutas: sparsas í uultus. Geminato uerbere: pro geminatis uerberibus.

Vt primű sociæ: Núc dicit quomodo cornelia postquá egressa é í terrá socialem.s. in Libyá apud Vticá ubi p̃erat Cato statim cœnotaphiű p̃parasse primo: quá oés q ibi aderát secuti sűt: & dignitaté eius imitati

Exemploq; carens: & nulli cognitus æuo
Luctus erat: mortem populos deflere potétis:
Sed magis ut uisa é lachryis exhausta solutas
In uultus effusa comas cornelia puppe
Egrediens rursus geminato uerbere plangűt:
Vt primű in sociæ peruenit littora terræ
Collegit uestes: miseriq; insignia magni
Armaq;. & impressas auro quas secerat olim
Exuuias purasq; togas uelamina summo
Ter conspecta ioui: funestoq; intulit igni.
Ille fuit miseræ magni cinis: accipit omnis
Exemplum pietas & toto littore busta
Surgunt: thessalicis reddentia manibus igné.
Sic ubi depastis summittere gramina campis
Et renouare parans hibernas appulus herbas
Igne fouet terras: simul & garganus & arua
Vulturis & calidi lucent buceta matini
Non tamen ad magni peruenit gratius űbrá
Omne quod í superos audet cőuitia uulgus
Pompeiumq; deis obiecit quam pauca catőis
Verba: sed a pleno uenientia pectore ueri.
Ciuis obit: dixit multum maioribus impar
Nosce modű iuris: sed í hoc tamen utilis æuo.

cœnoptaphiű suis quisque faciebat uidelic& qui in acie pharsalica occisi fuerát: ergo toto littore regi ex truebátur. Collegit uestes: rogű inqt extruxit & ro go supíposuit uestes pompeii: & oía q̃ illi cű uiueret cariora fuerát. sic eni facere solebát antiq: ut cű cor pore mortui oía quæ illi cara fuerát cőburerent. ut Virgilius. Vestesque uelamina ponűt: ímo equos & seruos una cű dominis cőburebant. Sociæ terræ.s. Libyæ insignia. Declarat armaque: imp̃ssas exu/uias.i.intextas clauatas uestes.i.clauis aureis ítextas significat. Pictas: diuersi coloris togas. Velamía i.pallia. Ter cőspecta: ioui qa ter triumphauit & cur ru sublimis uectus p urbem fuerat ad alta capitolia sicuti mos erat triűphantiű. Funesto ítulit igni.i. cremauit í rogo pőpeii. uel intulit.i honoré pőpeii cremauit. Ille cinis. Quia aliű cinerem habere non potuit. Accipit oís exemplű pietas: exemplo iqt corneliæ oés cœnotaphiű suis quisque fecit: qui cæ si fuerát í acie pharsalica. cœnotaphiű diciť sepul/chrű inane & uacuű quod struebať í honoré alicu/ius: tamé corpus aberat: ná ΚΕΝΟΝ significat iane & uacuű & ταφοσ sepultura. Busta: sepulchra rogi

Manibus thessalicis.i.his qui í acie pharsalica oc cisi fuerát. Sic ubi de pastis. núc dicit per quandá similitudiné qűo ignes per oé littus apparuerint.

Succensis rogis. dicit enim hoc idé facere solent appuli túc cű renouare uoluerít herbas: ná cőburűt quæcűque í agris íueniűt: ut cinis ille fertilioré red dat terrá: quod ét Virgilius in georgicis ostédit. Sti pulá crepitantibus urere flammis. Sic: uidelicet ignis diuersis in locis erat. Vbi: Quádo &c. De pastis.s.a grege. Submittere: subtituere. Reno/uare: declarat quod dixit submittere gramía. Her bas hibernas: que postea tempore ueris succeduntur. Fouet: nutrit & fœcundas reddit terras. Garga nus: Mons est Apuliæ sinistrorsum ab appennino in mare adriaticum ueniens. Vulturis: uultur uel uul/turnus fluuius est qui auctore Strabone per uenafrum mediamque Campaniam labitur: Matinus: est fluuius de eodem monte defluens. Calidi: Tepidi. Buceta: pascua dicuntur ubi boues hyemant a bo ue. Non tamen ad magni peruenit gratius: Quamquam omnes conuitia iactabant in deos: quod tam atroces & in festi Pompeio fuissent: tamen nulla gratior uox fuit manibus pompeii: quam oratio catonis: quam de suis laudibus habuit summa cum moderatione. Audet conuitia in superos: id est inuehi inse ctari deos. Pompeiumque deis obiicit: ut inuidiam diis faciat: ut illud inuidiam fecere deis. Sed a ple/no.u.pauca quidem uerba fuerant sed uera. Ciuis obit inquit: hæc oratio laudationem funeris conti/net. mos enim erat apud antiquos: quod etiam nunc quoque tenetur: ut laudationes haberentur in fune/re: eorum præsertim qui honore digni haberentur: oratio est personæ conueniens: nihil enim fictum Cato: nihil simulatum loquitur nihil ad gratiam laudat a modestia Pompeium. qui uidelic& nunquam plus sibi sumpserit quam ciuica conditio pateretur. Impar maio. fuit quidem inquit non comparan/dus Pompeius priscis illis imperatoribus: uerumtamen in hac ætate plurimum profuit. nam solus ex prí cipibus fuit qui se priuatum gereret: quamuis plebs illi seruire parata esset. Impar: in hoc uidelic&. No/sce modum iuris: id est potestatis: id est cognoscere quantum sibi promitteretur. nunquam enim se/supra ciuicam conditionem gerere uolebat. Sed in hoc tamen utilis æuo: Quia quum ferme om/nis iustitia periisset: in eo adhuc pristinæ ætatis reliquiæ mirandum in modum permanserunt.

Cui nõ nulla fuit iusti reuerẽtia:ut nõ oĩo iustitiã cõténeret:sed eã uerereť. Salua libertate potẽs nõ enĩ ipse ĩ magistratibus suis tyrãnidẽ exercuit:quia nil cõtra libertatẽ gessit quãq̃ prĩceps ciuitatis eẽt. Et solus:ex prĩcipibus oĩbus inuẽtus ẽ Põpeius unus q se priuatũ gereret. Plebe parata:lic& ꝓmpta eẽt ad seruiendũ sibi plebs. Priuatus:q priuatã uitã gereret. Rectorq; sena.erat qdẽ moderator senatus ita tamẽ ut senatus ĩpare sibi posset quid uellet Sed regnãtis:nõ seruiẽtis. prĩceps senatus erat põpeius sed ita ut senatus qcqd iuberet efficeret. Nil belli iure poposcit.ꝙ bello cæteris præstaret:nil sibi plus q̃ cæteri arrogabat. Poposcit: arrogauit sibi. Quæq; dari uoluit:ut honores quos appetebat ẽt negari nõ posse uolebat.nõ enĩ ita ipse petebat honores: ut ab inuitis extorqueret:sed a uolũtariis acciperet. Immodicas possedit op. Laudauit a modestia & a iustitia laudat nũc a liberalitate. Immodicas: ĩmensas

Cui nõnulla fuit iusti reuerentia:salua
Libertate potens:& solus plebe parata
Priuatus seruire sibi:rectorque senatus:
Sed regnantis erat:nil belli iure poposcit:
Quæq; dari uoluit.noluit sibi posse negari
Immodicas possedit opes:sed plura retentis
Intulit:inuasit ferrum:sed ponde re norat.
Prætulit arma togæ:sed pacẽ armatuſ amauit
Iuuit sumpta ducem:iuuit dimissa potestas
Casta domus luxuq; carẽs corruptaque nũq̃
Fortuna domini:clarum & uenerabile nomẽ
Gẽtibus:& multũ nostræ quod ꝓderat urbi
Olim uera fides:sylla marioque receptis
Libertatis obit:pompeio rebus adempto.
Nunc & ficta perit:nõ iam regnare pudebit:
Nec color imperii.nec frons erit ulla senatus.
O fœlix cui summa dies fuit obuia uicto:
Et cui quærendos phatium scelus obtulit ẽses
Forsitan in soceri potuisset uiuere regno.
Scire mori sors prima uiris:sed proxima cogi:
Et mihi si fatis aliena in iura uenimus
Da talem fortuna iubam:nõ deprecor hosti

Intulit plus:q̃ ꝙ ipse ĩmẽsas diuitias possederit: tamẽ plures in ærariũ ĩtulit q̃ sibi retinuerit. Inuasit ferrũ. Arma põpeio placuerũt qbus plurimũ ualebat sed tamẽ ne fureret. Ponere norat: cũ tẽpus pacis eẽt arma deponebat. Prætulit arma togæ.i. paci præposuit bellũ nũquã tamẽ bellũ suscepit nisi ut paci cõsuleret:hæ laudatiões dignæ sunt & laudatore & laudato. Iuuat sumpta ducem:placebat Põpeio suscipere honores:placebat illos deponere finito magistratu. Potestas.s. magistratuũ. Carẽs luxu:qa nõ supfluis rebus põpeii familia abũdabat sed his tãtũmõ q̃ ciuicæ cõditõi cõuenirẽt. Fortũa d.i. fœlicitate põ. Cor.uiciata nũq̃ ẽ nã ĩ fœlicitate se moderatũ gerere difficilimũ ẽ.secũdæ res aliquãdo & bonos uiros ꝑturbãt:ideo dicit ꝙ domus põpei nunq̃ fuerat uiciata ĩ secũda fortũa. Clarũ & uenerabile fuit:sed nõ minori ueneratõe q̃ admiratiõe habebať põpeii nomẽ: q̃tũ admirabãtur hoĩes tantũ & amabãt. Olim uerba fides:antea qdẽ uera libertas erat ĩ ciuitate nr̃a:sed post Sylla & Marius ciuitatẽ occuparũt uera illa libertas periit:sed tamẽ fictæ libertatis imago ꝑmanserat ĩ põpeio solo quæ nũc ipso mortuo penitus tolliť Receptis.s.in urbẽ. Põpeio adempto.i mortuo. Nõ iã regnare pudebit:qa post mortẽ Põpeii regnãdi pudor oĩs extinctus ẽ.nã oẽs licenter pro ut supiores erũt rem pu.occupabũť. Color:species q̃dam impii. Nec frons:nec etiã seruabiť:nullaq; erit ipsius senatus libertas.nam in fronte dignosciť q̃tum unicuique liceat. O fœlix: postq̃ laudauit põpeiũ a modestia a iustitia & a liberalitate nũc ad cõsolationẽ uenit:sic enĩ ĩ laudatiõe funeris fieri solet ut prĩo eius q mortuus est laudes prosequamur.deĩde ad cõsolationẽ eoꝝ ad quos funus ꝑtinet ꝑueniamus:dicit enĩ nihil eẽ cur ĩplacabiliter cædẽ pompeii flere debeãt:quãdo nihil ei mali cõtigerit:imo uero ĩstar fœlicitatis eẽ dicit ꝙ a ministris Pholemæi occisus fuerit. O fœlix: ingt põpeius ẽ q simul cũ fortuna & repu. piit:nã satius fuit Põpeio uicto mori q̃ uiuere ne ĩ discrimine seruitutis ueniret & q̃si cũ admiratõe legendũ ẽ. Cui quærendos.i.debuisset Põpeius q̃rere enses ad se ĩterficiẽdũ:nisi a scelesto rege darenť:ne post tãtã cladẽ acceptã supesset. Forsitan ĩ so.& cur sibi mortẽ debuerit cõsciscere Põpeius:rõem ĩsert.dicit.n.o Pom.nisi te ptholemæus occidisset fortasse passus fuisses cæsari & ĩpo regnãte uiuere:an hoc passus fueras ut regnante cæsare ĩ uita permaneres. Scire mori sors prima:primũ ĩqt ẽ scire mori cũ necesse fuerit:secundũ uero cogi qđ ꝓximũ fuit cõsecutus ẽ:q̃ ꝓxima cogi:uidelic& turpius ducere ĩ seruitute uiuere:q̃ mori.ergo honeste mori satius est quam turpiter uiuere uiris,uirũ semper de forti dicere solemus. Proxima:secunda.

Cogi:scilic& ad mortem.& mihi si fatis de se ipso capit exemplũ:ut ꝓbet id quod de Põpeio dixerat.uidelic& fœlicẽ fuisse ꝙ occisus fuerit ĩpio regis Ptholemæi:dicit.n.hãc quoq; fortunã mihi ipsi optauerim si ĩ tyrãnide uicturi sum9 ut rex Iuba ad quẽ nos cõfugim9 idẽ mihi faciat: qđ Põpeio ptholemæus fecit. Si fatis.i.si fata uolũt:ut seruiam9 uictori. Nõ depcor.h.q̃si cõsolator illđ qđ nimiũ ĩdigne ferebat Sextus.s.caput Põ.uictori cæsari uisẽdũ seruari:nõ magnifacio ĩqt ut seruet uictori:uel capite trũcato.uel integer:uel ps corpis dũmõ mortu9 seruer. Nõ.d.nõ,recuso nõ repello:ũde Ci.pria đpcatio đsẽsoris.i.đpulsio

Dum me seruet.s.mortuum. Ceruice recisa:sicut pompeius. Vocibus his maior:repetit quod ab initio dixerat.uidelic& dici nō posse:ꝗ grata fuerit umbris pompeii catonis oratio. Quā si romana ro/stra sonarent:non tā grata fuisset totius populi romani oratio:etiā si in omni foro laudes pompeii decan taretur:ꝗ fuerūt hæc pauca catonis uerba. Rostra.i.totum forum.nam rostra erant sedilia populi sic di cta:ꝙ rostris nauium anciatum:quos romani uicerāt exornata erant. Generosam:nobilem. Fremit interea discordia uulgi:nūc dicit quomodo se milites hūerint:nā cum antea pompeiū secuti fuissent non

Seruari:dum me seruet ceruice recisa.
Vocibus his maior quā si romana sonarent
Rostra ducis laudes generosam uēit ad ūbrā
Mortis honos premit interea discordia uulgi
Castrorum belliꝗ piget post funera magni.
Cum tharcon motus liquendi signa catonis
Sustulit hunc rapta fugiētem classe secutus.
Littus in extremum tali cato uoce notauit.
O nunquam pacata cilix iterum ne rapinas
Vadis ī æquoreas.magnum fortūa remouit.
Iam pelago pyrata redis:tum respicit omnes
In cœtu motuꝗ uiros:quorum unus aperta
Mente fuge:tali cōpellat uoce regentem.
Nos cato da ueniam:pompeii duxit in arma
Non belli ciuilis amor parteſꝗ fauoris
Fecimus ille iacet quem pati prætulit orbis.
Causaꝗ nostra perit:patrios permitte penates
Desertamꝗ domum:dulcesꝗ reuisere natos
Nam quis finis erit:si nec pharsalia pugnæ:
Nec pompeius erit:perierunt tempora uitæ
Mors eat ī tutum iustas sibi nostra senectus
Prospiciat flāmas:bellum ciuile sepulchra
Vix ducibus dōare potest:nō barbara uictos
Regna manēt:nō armēiū mihi sæua minatur.

tā belli ciuilis cupiditate:aut libertatis seruadæ grā ꝗ quod pompeiū amabāt sublato eo nūc ipsos arma ferre redebat:& rediissēt oēs ad suas quisꝗ domos nisi adhortatione catonis retenti fuissent. Fremit: secū murmurat. Tarcon:dux & princeps cilicum quos pōpeius deuicerat:& deuictos ēt colonias desi/gnauerat:ut ipsos in diuersas regiōes distribueret: ne postea unꝗ congregari possent & mare infestum reddere:sicut antea fecerāt. Sustulit:concitauit. Hūc:Tarcōtē. Rapta:rapti deducta classe i ma re. Secutus:uerbis. In extremū littus:in extrēa parte littoris:& dixit. O nunꝗ pacate cilix:repre/hendere cœpit tarcōtē. Cilix:de cilicia duarū ꝓuī ciarū nomina inuenimus patriū facere:ut a cilicia ci lix:a bebricia bebrix. Iterū ne rapinas:iterū ne re dis ad antiqua latrocinia:ut pyraticam mari exerce ceas. Magnū fortūa:& cā est cur iterū redis ad py/raticū ꝙ itellexisti mortuū esse Pompeiū. Tu:de inde. In cetu motuꝗ uiros:cū cœtus fieri incipiūt: aut ī ciuitate:aut in castris a ciuibus uel a militibus: signū est rē ad seditionē spectare. Motuꝗ:ꝗa oēs iam moti erāt:ut domos suas se reciperent. Quoꝝ unus:unus ausus est apte alloqui catonē & sua om/niumꝗ suorū mentem aperire. Aperta mente:ma nifesta sententia. Nos Cato da ueniam:oratio est illius qui ex omni turba ausus est aperte senten/tiā suā dicere & sociorū:& ita locutus:est. Amor pompeii duxit in arma:sublata causa quæ nos ar/ma suscipere fecit nihil relinquitur cur bellū perse qui uelimus:auctor autem sumendi arma pompe/ius fuit:ille nobis adēptus ē ergo arma nobis depo/nenda censemus. Fauore:uidelic& beniuolentia & obseruantia:quam in pompeium habuimus. Ia cet:sublatus est nobis. Paci prætulit orbis:nā po/puli nationes:& gentes in pace quieta uiuere possent:maluerunt suscipere bellū:ꝗ deserere pompeium er go ipsum prætulerūt paci. Causaꝗ:Pōpeius causa nostra perit diis uolētibus:ut superius. Victrix cā diis placuit:sed uicta Catoni.Nam eo ꝙ uicti sunt pompeiani causa etiā nostra uidetur fuisse deterior. Pa trios permitte penates:Quod uitæ nobis reliquum est una cū liberis nostris coniugibusque uiuere per/mittas & iustam causam esse ostendit cur uelint ab armis discedere:ut uidelicet tandem suorū curam ha beant. Nam quis erit finis.s.bellorum:quæ nā causa magna satis esse poterit:ꝗ nos ab armis abdicat:ni/si clades accepta in pharsalica:& ipse pompeii interitus sufficit. Nam quis:pro quis nā præpositiui & postpositiui ordinis est:sed semꝑ post ponitur huic relatiuo quis dicimus enim quisnam & quænā & cæ/tera sed si e diuerso īueniatur histerologiam dicimus.i.præposterum sermonē:ut hoc loco. Perierūt tem pora uitæ:id est bello uitam consumpsimus:quod reliquum est nunc morti consulere debemus.hoc est ut quieta morte fruamur:quando uita frui nequiuimus quæ bellis semper agitata est. Mors eat in tu/tum:id est nobis quieta mors concedatur. Prospiciat:id est prouideat. Flāmas iustas:id est debitum honorē sepulchri. Bellū ciuile se.ꝗa occurrebat illud:nūqd nō fortasse ēt sepulchra cōseqmini:si in bello pibitis.Minime iqt:uix ducibus ipsis facultas ē sepulchri. Ducibus:ne dū multitudini militū. Nō barba ra uictis:Respōdet ad id quod obiici poterat:uidelic& ipsos seruituros eē.nūqd nō satius ē libeꝝ mori ꝗ seruū uiuere:respōdet ēt si seruituri sit:nō barbaris gētibꝫ:regibꝫ:ac gētibꝫ rēotis ab hūanitate:sed cæsari pituros eē:ꝗ ciuis Ro. erat. Nō manēt:nō expectāt Armeniū iugū uidelic& seruitiū Tigrānis regis armēiæ

Aut ſcythicum fortuna iugū:ſub iuga togati
Ciuis eo:quiſquis magno uiuente ſecundus.
Hic mihi primus erit:ſacris præſtabitur ūbris
Sūmus honor dominū quē cladeſ cogit hēbo
Nullū magne ducē:te ſolū in bella ſecutus
Poſt te fata ſequar: neq; enim ſperare ſecūda
Fas mihi nec liceat fortuna cuncta tenentur
Cæſaris æmathium ſparſit uictoria ferrum.
Clauſa fides miſeris:& toto ſolus in orbe eſt:
Qui uelit & poſſit uictis præſtare ſalutem.
Pompeio ſcelus eſt bellum ciuile perempto.
Quo fuerat inuenta fides.ſi publica iura
Si ſemper patriā ſequeris cato ſigna petamus
Romanus quæ conſul habet: ſic ille profatus
Inſilui puppi:iuuenū comitante tumultu.
Actum romanis fuerat de rebus & omnis
Indigna ſeruicii.feruebat littore plebes.
Erupuere ducis ſacro de pectore uoces.
Ergo pari uoto geſſiſti bella iuuentus.
Tu quoq; pro dominis & pompeiana fuiſti
Nō romana manus quod nō in regna laboras

Scythicū.i.regnū ſcythiæ.i.nec ſeruituri ſumus Arſacidis.i.Parthis:q ut inqt Solinus cap.Lxviiii. porrecti ad terrā ſcytharū cū eis cōcorditer degūt. Sub iura.i.ſub poteſtatē. Togati ciuis.i.cæſaris. Quis quis ſecūdus:qui mihi ſecūdus erat uiuente pompeio:nūc ipſo ſublato primus erit ſed cæſar ſecūdus erat igit̃ &c. Sacris præſtabit̃ umbris:& tamē oīo memoriā Pompeii obliuioni rrademus.nā quē ipſi uiuo uoluimus præſtare honorē:umbris eius mortui præſtabimus. Clades.ſ.pharſalica cogit nos ut ſubiiciamus uictori. Nullū magne ducē:ad pompeiū abſentē apoſtrophat q̃ſi præſentē.dicit.n.nos o pompei nullū ducē ſequi maluimus præter te dū uiueres:ſed poſt mortē tuā meliora fata ſequemur. Fata uolūtatem & loqtur ſecūdum ſtoicos quia oīa fato fieri dicebant quod hoc ſit facit idē Apollo:cū cācām ex ſe gignit:ea eſt ex oī æternitate ueritas ſempiterna:quo fit:ut nihil factū ſit:quod non aliquando futurū fuerit:& nihil futurū cuius nō cauſas id ipſū faciētes natura cōtineat: ſed falſa erat opinio. Neq;.n.ſperare ſecūda:poſt mortē pompeii nō eſt mihi fas ſperare ſecūda:ſed nō licet qdem ſi quādo puū eſt recte dicit ſi iuſtitia aliquid prohibet nec licētia illud permittere debet multa nobis licēt quæ nō decent.nam aliud eſt licere: aliud decere: quod decet honeſtū eſt:quod uero licet plerūque turpe: ut regibus quidē multa quidem licent:quæ tamen nō decent:uidelicet in exiliū bonos pellere:bona diripere publice ac priuatim mulctare &c. Nūc ergo dicit nō mihi decet ſperare res ſecūdas poſt mortē Pompeii nec liceant quidē. Fas:ſecundū ius diuinū ius uero humanum. Fortuna.i.fœlicitate cæſaris. Sparſit:fudit. Aemathium:id eſt exercitū pompeii quē ī æmathia hūerat. Clauſa fides miſeris.i.fides quā præſtare Pōpeio debuimus: finita eſt. Virgilius:Ante diem clauſo componet ueſper olympo. Miſeris:nobis uictis. Et toto ſolus in orbe eſt unus tantū ſupereſt mortuo Pompeio:qui uelit & poſſit nos uictos ſaluos eē. Pompeio ſcelus eſt.dū Pōpeius uiueret:licuit nobis bellū gerere ipſo duce cui fidem promiſeramus: & quodcūq; ille iuberet nobis iurauimus facturos eſſe: ſed ipſo mortuo ſi bellū gereremus quod antea iuſte bellū fecimus nunc impie faceremus:cogebamur enim iureiurando ſequi pompeium. Quo fuerat iuuenta fi.quia iureiurando addicti eramus ad omnia quæ nobis iuberet:nunc eo ſublato eſſet ſcelus impium bellum ciuile gerere:quia uoluntarii id faceremus. Si publica iura:ad Catonem apoſtrophat:id eſt ſi leges romanas ſequeris o Cato & hoc tuum eſt propoſitum:ut eas ſerues:nec unquam ab amore patriæ diſcedas his legibus cogeris ſequi cæſarem:quia conſulem & leges uolunt:ut omnes conſuli parere debeant: igitur nec tu aliter facere potes ſaluis legibus. Petamus:ſcilicet tecum. Sic ille: Quiſquis fuit: qui auſus eſt libere contra Catonem loqui hæc: quum dixiſſet in puppem inſiluit: & alii quidem eum comitabantur eo animo:ut ſe ad cæſarem transferret. Tumultu: turba iuuenum. Actum romanis:& tantum quidem ualuit huius adhortatio:ut cæteri quidem ad fugam inclinarent : niſi Chato illos ſeuera reprehenſione retinuiſſet. Actum de rebus:id eſt ad finem peruenerunt res romanæ:ſic enim mos erat antiquis his uerbis oſtendere finem alicuius rei. Et omnis ideo finis erat reipu.quia omnes parati erant cæſari ſeruire. Indiga:pro indigens ſeruicii:id eſt quæ libera uiuere quoque geſſiſti bellum pro Pompeio. uidelicet ſi ipſe uiueret:ut dominus eſſet rerum omnium quemadmodum & cæſariani fecere pro cæſare: qui & ipſi pugnabant ut dominus omnium eſſet: nihil omnino cæſarianis diſſimilis fuiſti. Pari uoto: ſimili deſiderio ſicuti cæſariani fecere: Pro dominis:pro uictoria dominorum.& pompeiana fuiſti:nam antea credebam te fuiſſe romanum: & tuas copias retinere: quæ pro republica.& libertate pugnarent: nunc cum pompeianus ſis non pro republica pugnaſti:ſed pro pompeio: ut uictor ipſe regnaret. non reſpublica: & probat id uerum fuiſſe. Quod non in regna: dum pompeius uiueret pugnaſti: ut ipſe regnaret. at uero illo mortuo ſi pugnabis certum erit tibi bellum forte non dominis. Tibi:id eſt te ad utilitatem tuorum pugnaturum eſſe nō

aliorum ob hanc causam fugis bella:quum uehementius appetere deberes. Non ducibus uiuis:id est non uiuis militibus tuis?non est pro regno:sed pro libertate. Viuis:uictor. Moreris : uictus:si uiuus uincis tibi uincis:& non ducibus:sicut ante si moreris pro libertate moreris pro te & non pro regno cuiusquam. Quod orbem acquiris nulli:quia si uictor fueris tibi dominus eris: & non aliis. Quod iā tibi uincere tutum est:periculosum antea fuit uiuere:quia si uicisses fortasse Pompeius libertatem occupass&.nunc autem nil tale tibi metuendum est. Vacante:id est ceruice libera:hoc est quū liber sis seruitutem requiris.

Qd' tibi nō ducibꝰ uiuis:morerisq́:q orbē
Acquiris nulli:quod iā tibi uincere tutum est
Bella fugis? quærisq́ iugum ceruice uacante.
Et nescis sine rege pati.nunc causa pericli
Digna uiris:potuit nostro pompeius abuti
Sanguine nunc patriæ iugulos ensesq́ negatis
Cum prope libertas unum fortuna relinquit.
Iam tribus e dominis.pudeat plus regia nili
Contulit in leges:& parthi militis arcus
Ite o degeneres ptholemæi munus:& arma
Spernite.quis uestras ulla putat esse nocentes
Cæde manus.credet faciles sibi terga dedisse.
Credet ab æmathiis primos fugisse philipis
Vadite securi.meruistis iudice uitam
Cæsare non armis.non obsidione subacti.
O famuli turpes:domini post fata prioris.
Itis ad hæredem?cur non maiora mereri
Quā uitam ueniāq́ libet? rapiatur in undas
Infœlix magni coniunx:prolesq́ metelli
Ducite pompeios.ptholomæi uincite munus.
Nostra quoq́ iuiso:quisquis ferat ora tyrāno
Non parua mercede dabit: sciet ista iuuentus
Ceruicis precio bene se mea signa securam

Causa pericli:antea inquit Pompeii causa pugnastis:mortuo ipso nūc pro uoto & libertate uestra bellū geritis. Digna uiris.i.qui uelit libertatē suā recuperare. Potuit uestro Pompeius abuti sanguine:uidelic& ut pro ipsius regno sanguinē uestrū fūderetis. Quū ꝓpe libertas:quia extribus dominis Crasso:Pom.& Cæs.unus tantummō superest:uidelic& cæsar. Patriæ iugulos ensesq́:q bus ꝑ pompeio antea pugnastis:nūc patriæ pugnare nō uultis Pudeat plus regia nili:Vos inquit pudere deberet q plus ad libertatē cōpandā ptolomæus contulerit:& Arsacides rex pthoꝝ q̄ ipsi uos conferre uelitis.nam arsacides iterfecit Cas.& eius exercitū deleuit.Ptholomæus iussit occidi Pom. barbari ergo reges meliores fuere & libertatis defensores:q̄ uos. Pudeat erubescere debetis. Nili:ptholomæi. Contulit in leges:id est plus profuit ad leges patriæ seruandas occidendo Pompeium. Militis arcus:quia sagittis coperuerant Crassum cum exercitu suo parthi. Spernite:contemnite. Munus: quia instar muneris uobis eē debet:q ptholemæus iusserit occidi Pompeium : ut nunc denique liberte pugnetis. Quis uestras ulla putat esse nocentes: & iusta causa est cur adlibertatem transeatis.neque enim suspicari potest tam uiles ac ignauos homines bella contra Cæsarem gessisse:immo non interfuisse pugnæ pharsaliæ:quare Cæsar uobis ueniam facile præstabit. Cæde manus:Cæsar quum uos uiderit putare non poterit uos uestras manus sanguine suorum polluisse. Cred& facile terga dedisse: uidelicet primo congressu in fugam fuisse conuersos:ideo uobis facit iniuriam. Ab æmathiis primos fugisse philippis:ergo quia non existimat posse contra uos arma gerere:statim simul ac commissa pugna fuerit:ipse uos suscipi&:& ueniā præstabit. Iudice cæsare:quia se nihil offensū a uobis putabit.

Non armis:sed sponte uestra in deditionē uenistis. O famuli turpes:color rhetoricus:qui appellatur concessio:nā quod concedere uidetur id maxime negat:& quotiens utimur concessione uerba quædā inserimus:quæ uim hēnt prohibentis:quū eos degeneres & turpes famulos appellat concedere uidetur:tamen maxime negat:& hæc uerba secundū mentē catonis significant ne discedere uelint. Post fata:id est mortē. Prioris domini:scilic& Pom. Ad hæredē:scilic& cæsarē hæredem dominationis Pompeii. Cur non maiora:sed si ita inquit aīus est : cur non audetis maiora beneficia Cæsari præstare:uidelic& ut occidatis pom.filios:& corneliam occidatis:me quoq́ ipsum.neq́.n.paruo id præmiū ēptū uoluerit Cæsar:si me quoq́ occideritis. Quā uitā ueniā:iō nō debetis esse cōtēti uenia quando potestis maioribus beneficiis cumulū addere:ac Cæsarē uobis maiore beneficio deuincire:& quomodo? Rapiat : obruatur in undas. Infelix coniux:uidelic& Cornelia. Prolesq́ metelli:qa filia erat Scipionis. Et metelli : de metelloꝝ sanguine. Pōpeios.s.Sextū & Gneum pompeii filios. Ducit:in manibus uictoris. Ptholemæi uin.mu.Ptholemæi iussu unius tātummodo occisus ē:uidelic& Pom.sed Cæsaris iussu duos filios uxorem & me quoq́ Cæsari inimicissimum occidere potestis. Nostra ora:id est caput mei catonis. Tyranno inuiso:scilic& cæsari. Non parua mercede:quia ille pro oblato capite nostro magnum a Cæsare præmium recipi&. Sciet:id est cognoscet. Ista iuuentus:scilic& quæ transit ad Cæsarem cognoscit profuisse sibi q sub me militauerit:quia uidelic& me occidēdi:& caput offerēdi occasionē habuerit.

Quin agite:hortãtis eſt:nihil eſt ꝙ dubitetis iãdudum nos occidere.Scelus enim feciſſe tantũ fugiendo ignaui hominis ẽ. Magna cæde.ſ.Corneliæ: & filioꝶ põpeii:& mei ipſius:quare hoc facere debetis:qa Ignauum ſcelus:ꝑ ignaui hominis ſcelus eſt ꝙ fuga cõmittitur. Dixit.ſ.cato. Et omnes:nunc dicit quem effectum inſectatio catonis habuerit.omnes enim ſtatim mutata ſententia accẽſi ſunt ad gerẽdum contra cæſarem bellum:& per ſimilitudinem oſtendit quemadmodũ ĩquit apes quũ aluearia deſeruerit: & ſparſæ quo impetus tulit:diſſipentur:ſimulatq; uocem ſtrepentis æris audiuerint in aluearia redeunt: uel certe de ramo arboris:ueluti botrio:ſiue racemꝰ uuæ dependent:ita cato uoce ſua reuocauit milites.

Q uin agite & magna metu cum cæde pate
Ignauum ſcelus eſt tantum fuga dixit:& oẽs
Haut aliter medio ĩuocauit ab æquore puppeſ
Q uam ſimul effectas linquũt examia cæras
Atq; oblita faui:nõ miſcent nexibus alas.
Sed ſibi quæq; uolat:nec iam deguſtat amaꝶ
Deſidioſa thimum:tum ſi ſonus increpat æris.
Attonitæ poſuere fugam:ſtudiumq; laboris
Floriferi repetũt:& ſparſi mellis amorem.
Gaudet in hybleo ſecurus gramine paſtor
Diuitias ſeruaſſe caſæ:ſic uoce catonis
Inculcata uiris:iuſti patientia martis.
Ianq; actu belli non doctas ferre quietem
Conſtituit mentes:ſeriem agitare laborum.
Primum littoreis miles laſſatur harenis
Proximus in muros:& mœnia cyrenarum:
Eſt labor excluſus:nulla ſe uendicat ira
Pœnaq; deuictis ſola eſt uiciſſe catonem

Haut:non aliter q̃ apes. Simul:poſtq̃. Effœtas:uacuas:fœtus ſignificat plenum. Virgilius:Loca fœta furentibus auſtris.Effœtus uero uacuum ſignificat. Examinibus:examen ſignificat apum multitudinẽ. Faui.i.mellis.fauus ꝓprie dicitur congeries mellis:ac cæræ. Non miſcẽt nexibus alas:id ẽ non pedibus pendent ſe inuicem ſuſtinentes alis:nã ſi forte notaſtis quũ apes de ramo arboris pendent: pedibus nexæ ſunt:& ſe ſuſtinent alis. Volant ſibi: id eſt arbitrio & uoluntate ſua:& non regis:nam habent regem apes: quem quocunq; ierit ſequuntur: ſed poſtquam in aluearia redierint:nõ iuſſis ſuis obſequuntur:nec uoluntati ſuæ morem gerunt. Nec deguſtant thimum:ideſt nec ipſis curæ ẽ mellificar̃.

Amaꝶ:non amaꝶ:ſed tanq̃ amaꝶ fugiunt. Thimum:thimus flos eſt:quo mel apes conficiunt:& ẽ flos optimi odoris:qui etiam in melle ſentitur. nũc ergo dicit:fugiunt thimum:quem ante cupidæ mellis tantopere colligunt. Deſidioſa:iners & ignaua: quia nullam mellis curã habent. Sonus increpat æris:qa galli phryges cybelis matris deũ ſacerdotes ſonitu eris utebantur in ſacris eius:propterea dixit ſonus æris:id ẽ ſimilitudinem æris:quemadmodũ in ſacris deoꝶ matris Cybelis æra pulſabant phryges:id eſt galli ſacerdotes:ita paſtor æra pulſat:cuius ſonitu ſtatim reuocantur apes. Attonitæ:id eſt tanq̃ attonitæ. Poſuere fugam : a fuga deſtiterũt. Studiumq; laboris:ſtudium:quod depoſuerant colligendi flores:nunc repetunt. Amorem:cupiditatẽ

Gaudet:ſcilic& paſtor:cui curæ ſunt apes:ubi uid& eas in aluearia redire. Hybleo gramine: hybla: ut inquit Strabo ſiciliæ ciuitas fuit:quæ penitus euanuit .hyble uero nomen propter hyblei nominis ꝑſtantiam remanet.eſt & hybla:ut refert Strabo:circa finem octaui libri iuxta tractum megarenſium:quorum ſolum:ut in principio noni libri dicit:atticæ regionis pars extitit:his in locis apes optima mella cogere referũt poetæ.per excellentiam ergo dicit hybleo gramine.nam mel atticum cuncta bonitate ſuperat: eo uero illud longe præſtantius eſſe dicit̃ quod ad argentarias gignitur:& atticæ e montibus mel optimũ gignit himetus. Diuitias:id eſt apes quæ ſunt diuitiæ ſuæ. Caſa:nam caſa domus paſtoralis eſt:ſic dicta a cadendo ꝙ cito cadat. Sic:pari ratione etiam uoce catonis reuocati ſunt animi militum:qui de fuga cogitabant. Iuſti martis:pro libertate ſuſcepti. Inculta:ingeſta. Iamq; actu:id eſt exercitio belli: Cato ubi cognouit incertas militum mentes ſtatuit non permittere militibus ocium dari:ſed eos continue in laboribus continere ne quid de fuga cogitandi ſpatium daretur. Cõſtituit.i.parauit. Serie:laborum ordine:& una tenere laborum ſine intermiſſione continuationem habere. Primum littoreis: primum uoluit illos exerceri in littoreis harenis:ſcilicet ludentes paleſtra:nam currere in littore & harena non eſt mediocris labor:pedes enim deſcendunt:nec facile educuntur. Proximus : ſecundus labor fuit. In muros:ſcilic& cyrenarum.nam cyrenei portum clauſerant catoni & claſſi eius.cyreneos ergo expugnare inſtituit Cato:et ita ſecundum hiſtoriam expugnauit : tamen ipſis permiſit ſuo iure uiuere.neque enim ſicuti meruerant militibus diripiendos permiſit:ſatis enim habuit uiciſſe hoſtem. In:aduerſus muros. Et:pro id eſt mœnia. Cyrenarum:Cyrene:ut refert Solinus capite quadrageſimo:oppidũ eſt quod maior ſyrtis oſtentat:hoc Battius lacedemonius rege Martio res romanas tenente poſt troiam captam condidit:quæ domus Callimachi poetæ fuit & patria. Excluſus:a portu cyrenarum. Nulla ira:Quia in animum ſapientis perturbatio nulla cadit. Pœnaq; deuictis ſola eſt uiciſſe catonem :id eſt hanc ſolam uictis pœnam inferebat Cato:ut uſque ſuo imperio ſubiicerentur:& illis oĩa ſua reliquebat.

Inde peti placuit: Post hæc consilium cepit cato petendi Iubam regem socium & amicum populi romani: ut eius ope & auxilio exerci tũ cõpararet satis firmũ: quo cæsari resistere posset. Inde: Post hæc. Cõtermina mauris: qa iuba rex numidiæ est: quæ mauris finitima est. Sed syrtes: intercipiebãt iter. Mediis: nã in medio positæ erãt: nec per syrtes nauigari poterat. Has audax: & quãq̃ syrtes maris periculo sa loca interciperent nauigationẽ: tamen tantũ uirtutis aĩo coceperat cato: ut eas euadere se posse sparet. Syrtes uel primã: qa superius poeta mentionem fecit syrtium: nũc quærit unde originem hũerint. sũt autem syrtes media loca in mari: quæ nunc arescunt nunc uero undis ac fluctibus exundant. unde syrtes dictæ sunt a potu syrin id est a trahendo: quia fluctus ita trahit undam: ita ut arena sicca relinquatur aliquando in littore: id quãobrem fiat quærit hoc loco Lucanus dicens. Syrtes uel primam & cetera: usq ad eum locum uel plenior alto: nam posita coniunctione in principio orationis requiritur alia coniunctio ut perfecta sit oratio: nam si dixeris & martinus legit: necesse est sequatur & Socrates disputat: ut hoc loco uel natura hoc fuit: uel ãtea alit fuit. erit ergo ordo: natura uel reliquit syrtes pelagi terræq cum daret primam figuram mũdo: uel syrtis olim erat altior pelago: nã neq & cetera. hæc omnia per parenthesim leguntur. Vel syrtis: ἡ syrtis τῆς syrtios declinatur ẽt ἡ syrtis τῆς syrtidos: sicut paris paridis uel paridos: thetis dis & thetidos: cum natura daret mundo primam figuram id ẽ cum primum natura res omnes in esse produceret: hoc est cum materiæ formam daret forma est quæ dat esse rei: nam forma idem agit q Deus ideo laudatur li. phisicorum ab Aristotile mirifice forma: quia idẽ habet q deus: sicut Deus dat eẽ rebus: ita forma dat esse materiæ. Reliquit: has syrtes. In dubio pelagi: quia nec plene pelagus: nec plene terra & quomodo reliquit in dubio declarat. Nam neq subsedit: id est non omnio extitit extra undas. Stagna pfundi. aquas maris. Nec se defẽdit .i. nec extra undas stetit ideo non defendit se omnino ab æquore.

Inde peti placuit libycis contermina mauris
Regna iubæ: sed iter mediis natura uetabit
Syrtibus: has audax sperat sibi cedere uirtus
Syrtes: uel primam mundo natura figuram
Quum dar& in dubio pelagi: terræq reliqt
Nam neq subsedit penitus: quo stagna pfũdi
Acciperet: nec se defendit ab æquore tellus
Ambigua: sed lege loci: iac& inuida sedes
Aequora fracta uadis: abruptaq terra pfũdo.
Et post multa sonant proiecti littora fluctus.
Sic male deseruit: nullosq exegit in usus
Hanc partem natura sui: uel plenior alto
Olim syrtis erat pelago: penitusq natabat.
Sed rapidus titan ponto suo lumine pascens
Aequora subduxit zonæ uicina perustæ.
Et tũc põtus adhuc phœbo siccante repugnat
Mox ubi damnosum radios admouerit æuũ.
Tellus syrtis erit: iam breuis ũda superne
Innatat: & late periturum deficit equor.

Sed illam in uia: quana uigari non potest. Lege ambigua: quia nec plene terra: nec plene aqua dici potest: & describit quia. Aequora fracta uadis: uada proprie dicũtur per quæ pedibus uadari potest: id est iri. Abruptaq terra: intercisa: quia intercisionibus retardantur fluctus qui fluctus statim cum ad littora ueniunt resonant: uerũtamen ad omnes intercisiones fluctus peruenire nõ possunt: ideo dixit. Post multa littora: appellat littora aggerem harenæ. Sic: hoc pacto. Male: idest inutiliter deseruit & declarat. Nullosq exigit in usus: quia nec ibi habitant homines nec pisces. tres partes sunt quæ incoluntur a diuersis animantibus aer: aqua terra. terra ab hominibus feris & quadrupedibus habitatur. aqua a piscibus. aer habitatur ab alitibus: sunt etiam quædam animalia chersidra: quæ partim terram incolunt: partim aquam sicuti ranæ & testudines: dicit ergo syrtes inutiles esse: quia nulli generi animantiũ utiles sint. Vel plenior alto: uel superioribus quidem temporibus syrtis fuit obruta pelago: ut per eam partẽ nauigari posset. Penitus. interius quid ergo fuit causæ: ut ita aresceret dicam. Sed rapidus titan. rationem naturalem tangit: uidelicet quia corpora cœlestia: eo q sunt lumina ignea: ideo pascuntur undis & humore: unde & philosophi uiderunt fore aliquando: ut omnis hic mundus aliquando arderet: postquã consumpta esset aqua & humor omnis. Rapidus titan: uidelicet ab initio quum creatus est mũdus. Lumina pascens: quia humor maris subduxit æquora: id est sensim & paulatim arefecit. Zonæ uicina perustæ: est ratio quamobrem istic exaruit mare: quia torridæ zonæ propinquæ sunt syrtes. Et nunc põtus adhuc: & quamuis radiis solis & ipsa quoq stellarum flamma exaruit mundum: tamen restitit aqua igni: sed erit tempus q omnia consumet. Repugnat: scilicet calori solis & stellarum. Mox ubi dãnosum: sed post longum tempus cum sensim undam omnem exhauserit calor solis: loca illa penitus arescent: & nihil nisi terra relinquetur. Mox: deinde. Vbi: quando. Dannosum æuum: quia detrimen tũ facit rebus. Nam iam breuis unda: quod ita sit apparet ex eo qđ factum est: & ex eo quod furturum ẽ: quia maxima pars undarum consumpta est: sequitur inde futurum: omnem aquam consuturam esse.

Vt primũ remis actum mare propulit omne
Classis õus:dẽsis frẽuit niger hĩbribus auster
In sua regna furẽs:tẽtatum classibus æquor
Turbine defendit:longeq; a syrtibus undas
Egit:& in lato confregit littore pontum
Tum quarum recto deprendit carbasa malo
Eripuit nautis:frustraq; rudentibus ausis
Vela negare noto.spacium uicere carinæ
Atq; ultra proram tumuit sinus:oĩa si quis
Prouidus antennæ suffixit linthea summæ
Vincitur:& nudis auertitur armamentis.
Sors melior classi quæ fluctibus ĩcidit altis
Et certo iactata mari: quæcunq; leuate
Arboribus cesis flatum effudere frementem
Abstulit has liber uentis contraria uolens
Aestus:& obnixum uictor destruxit ĩ austũ.
Has uada destituũt:atq; interrupta ꝓfundo
Terra ferit puppes:dubioq; obnoxia fato
Pars sedet una ratis:ꝑs altera sedet in undis
Tũc magis ĩpactũ breuius mare.terraq; sæuit
Obuia consurgẽs:quãuis elisus ab austro
Sæpe:tamẽ cumulos fluctus nõ uicit harenæ
Eminet in tergo pelagi ꝓcul omnibus aruis
Inuiolatus aqua:sicci iam pulueris agger

Vt primum remis:postquam dixit suam de se syrtium sententiam:nunc ad propositum Lucanus redit dicit passos fuisse tempestatem milites postquam nauigare cœperunt. Actum:impulsum. Omne onus classis:id est omnem classem catonis. Densis fremuit:statim auster cum ingenti & effuso hymbre impulit naues. Niger hymbribus:uidelicet nymbosus ferens hymbrem. In sua regna ferens:nec mirum qa auster est uẽtus flans a meridie. Turbine:impetu suo:nam naues repellebat ab undis. Egit:reppulit ut per eas nauigari non possit:& ita defendit. Illato littore:id est culmo harenæ:quia impetus uenti abstulit mare & aggerem harenæ reliquit: ideo contrahit pontum. Tum quarum rector:quarum nauium uela uentus comprehendit:has impulit ĩ littus: sed quarum uela nautæ in summum mali rudentibus traxerunt has naues in syrtes uentus impulit.

Tum:scilicet auster eripuit naues. Deprehendit:id est corripuit. Malo recto:quia de malo nauis carbasa pendent & ab antennis. Nautis:id est potestari nautarum.quia non habent potestatem gubernare naues tantas nimio impetu uenti sublatas.

Frustraq; rudentibus ausis:nautæ cum constituissent forte tentare rudentibus in summum mali subducere antennas:ne uenire posset in potestate sua uẽtus uela nõ sustinentibus nauibus suis.ideo a nimio uentorum impetu cogebãtur rudentes reliquere:ac relaxare ita ut inflata uela proram nauis transirent: nautæ ergo si tentassent rudentibus uela in summũ mali trahere:uẽtus uiolabat nautas: ita ut cogerent relaxare rudentes:quibus relaxatis uentus ita inflabat uela:ut spacium nauis preterirẽt. Spacium carinæ: Quia uela inflata ultra proram transibant.

Vela negat:nihil aliud est nisi proram transire.

Atq; ultra proram : declarat ipse. Sinus:id est uelum intumuit. Omnia si quis. ꝙ si quis etiam ĩ summum mali subduxisset antennas:una cum uelis uentus repellebat naues:etiam solis armamẽtis. nã uelum & antẽna sunt armamenta nauis. Prouidus:id est qui prouidisset antequam uentus nimius inuaderet. Linthea:uela subducẽs. Nudis armamentis : id est sine uelo & malo & antẽnis:quæ sunt armamenta nauiũ. Sors melior cl.tertia pars nauium fuit:quæ meliorem exitum habuit. uidelicet q̃ mari tranquiliore nauigauit. Certo mari:non in syrtibus:id est sustinenti naues . Quæcunq; leuat: id est pars earum nauium:quæ sunt sublate ab undis maris cæsis tamẽ arboribus dimidia parte sui a terra recepta est a media parte sui a mari. Arboribus cæsis : Quia hoc necesse erat contra tempestatem incidere arbores:ne ueutum in malum nauis impetum faciens naues illas subuerteret. Leuatæ:scilicet ab undis maris. Effudere flatum:id est emisere uẽtum.nam cum armamenta nauis uento resistunt:nõ emittitur uentus:immo retinetur. Abstulit:Sublatis armamentis:Has:alias naues. Contraria uolẽs bene dixit:quia æstus maris erat contrarius uentis:& tantus erat uentus ut uinceret uentum. Voluẽs: inuoluens. Contraria:uentis opposita: quia plus æstus ualuit quam uentus. Detrusit:scilicet illas naues. In:contra austrũ. Obnoxium:id est oppositum & has naues uenire in portum. Sed has: id ẽ earum nauium partem. Destituunt:scilicet ne nauigare possent. Interrupta:intercisa.est enim descriptio syrtium:quid est syrtis est terra interrupta. Obnoxia fato:opposita:quia pars nauis terra continebatur ꝑs mari:iõ incertũ an terra an mari morirẽt. Dubio fato:ĩcertæ morti. Sed.s.terræ. Altera pẽdet.s.ꝑs puppis pẽdet ĩ undis. Tũc magis:nã qa breuius mare:iõ ẽt magis patebat uẽtis:iõ uẽtus magis in nauẽ irruebat q̃ ĩ syrtibꝫ deꝑnsa erat. In pactũ.s.ĩ nauẽ. Obuia terra:deꝑnsa cũ uẽtus ĩpellerẽt eã. Quãuis elisus ab austro.q̃uis fluctus frequẽter eliderẽt a uẽtis tamẽ nõ poterat tãtã uĩ hẽre:ut moueret naues

Cumulos harenæ:q ĩ medio ꝓfũdo ĩuicti erãt. Elisus:ĩpulsus a uẽto:q̃uis ĩpellerẽt ab austro:tamẽ ĩpellebatur ab harenæ cumulo. Eminet: appet & extat. In tergo:ĩ supficie maris. Procul oĩbus . quia repellebat undas. Inuiolatus aqua:qa aqua illuc peruenire non poterat:misera ergo erat nautarum conditio.

Stant miseri nautæ: pergit Lucanus describere quomodo per syrtes nauigauerũt: & tandem maior ps nauium: ãmissis aliquot ad paludem tertona reuerteref: & ibi nocte portum relicto Gn. põpeio cum classe permanserunt. cato deinde iter in libyam sicuti statuerat: uel in Aphricam ad regem Iubam intendit: ut se cum illo coniungeret. Stant miseri: Quia naues partim terræ infixæ tenebantur: partim in aqua pendebant. Stant: incerti quo fato pereant. Terræꝗ hærente carina: quamuis in sicco destituta esset nauis: littora tamen non uidebant. Sic: hoc modo pars nauium medio mari intercepta est. Pars ratium maior: scilicet ĩcolumis: euasit ea præcipue quæ nautas uehebat locorum peritos. Regimen clauũꝗ: id est regimen claui. est enim endiadis. nam clauus id est gubernaculum nauem regit. Fuga: id est nauigatione: nam fugã pro nauigatione posuit. Nautas loci peritos. ꝙ ea ẽt superiori tempore nauigauerãt. Illæsa: integra. Hanc ut fama deus: tryton deus marinus est: hunc tubicenem neptuni dixerunt: & tyberio principi nunciauit in hellespontum legatio missa: inuentum esse huiusmodi piscem in spelunca canentem concha: sicut poetæ ẽt scripserunt. nunc ergo dicit hunc locum trytonem coluisse deum: & eundem etiam placuisse palladi: ꝙ cum primum nata de capite patris e cœlo descendisset ad ea loca quæ uiciniora erant ꝓuenit: & ꝙ hanc paludẽ dilexit de nomine eius se trytonam appellauit: ideo palus trytonis appellatur: ꝙ ea mirifice delectaret tryton: eandem etiam dilexit pallas: ꝙ ibi se frequẽter lauare solebat. Deus: tryton. Quẽ toto lit. id est per tota littora: describit trytonem neptuni tubicenem. Cõcha: id est tuba: nam cõcham posuit pro tuba: ordo est. pallas amat hãc: & tetigit primam terram libyæ. nam ꝓxima & cetera. hic parẽthesis est. Primoꝗ euertice nata. sic fingũt poetæ ḋ uertice iouis natã eẽ palladẽ: & hñt rõnẽ physicã:

Stant miseri nautæ: terræꝗ hærente carina.
Littora nulla uident: sic partẽ intercipit æquor
Pars ratium maior: regimen clauũꝗ secuta ẽ
Tuta fuga: nautasꝗ loci sortita peritos
Torpẽtem tritonos adit illæsa paludem.
Hanc ut fama deus: quem toto littore põtus
Audit: uentosa perflantem murmura concha.
Hanc ut pallas amat: patrioꝗ uertice nata
Terrarum prima libyem: nã proxĩa cœlo est.
Vt probat ipse calor: tetigit stagniꝗ quieta
Vultus uidit aqua: posuitꝗ in margine plãtas
Et se dilecta tritonida dixit ab unda.
Quam iuxta lethes tacitus prælabitur ãnis.
Infernis ut fama trahens obliuia uenis.
Atꝗ insopiti quondam tutela drachonis
Hesperidũ pauper spoliatis frondibus hortus
Inuidus annoso qui famam derogat æuo

ꝗa. s. pallas dea est sapiẽtiæ. iõ de cerebro iouis natã eẽ finxerũt. nã deos ad similitudinẽ hũanæ ĩbecillitatis fingebãt: fingũt hæc qdẽ poetæ licet ab historia quædã trahãt: sed addunt ludibria quædã & puerilia. ꝗ. s. cũ caput clamaret & partũ edere uellet iupiter: nec quõ hoc faceret rationẽ hẽret. iussit Vulcano filio suo: ut subtilissimo ferro caput aperiret: ille securĩ fabricauit adeo tenuẽ: ut sine doloris sẽsu caput aperiret patri: ex quo statĩ ẽ nata pallas: sed ille hoc pacto aperuit ut qd' ex illo nasceref sibi coniungeret: ita tamẽ si sibi placeret pallas ubi uulcanũ uidit adeo deformẽ indignata est: & statĩ aufugit: & primã tellurẽ petiuit libyen: eo ꝙ cœlo ꝓxima eẽt. Ipse calor: quia libya feruentissima ẽ cæterarũ regionũ. Stagniꝗ qeta: & uultus suos speculata ẽ ĩ liqda & pura aqua paludis. Posuitꝗ in margine plãtas. i. calcauit ripas trytonis paludis. Et se dilecta: & ꝗa una illa grata fuit paludi: iõ de illius noĩe se quoꝗ appellari uoluit. Tritonida: ꝓ tritonidẽ. ẽ n. acc̃us græcus. nõ ꝓcul a phileorũ aris ĩ intimo recessu syrtis maioris ẽ palus: quã triton amnis ĩterfluit: ubi speculatã se artiũ deã crediderũt: ut ĩquit Solinus cap. xL. Quã iuxta: læthes: & iuxta hãc paludẽ dicit ẽt nasci flumẽ lætheũ. q de læthea palude ĩferni deriuari dr̃. Læthes: hæc læthe thes dr̃ aũt hoc noĩe palus ĩferni de q̃ si umbræ hauserint statĩ oĩum obliuiscũf: ut Virgilius: & ĩcipiãt ĩ corpora uelle reuerti. Circa extimũ syrtiũ cornu berenicẽ ciuitatẽ alluit lethõ amnis: ĩferna: ut dicũt exũdatõne ꝓrũpẽs: & apud pristinos uates latice mẽoratus obliuionis: ut eodẽ cap. docet Solinus. Trahẽs obli. respexit ad nomẽ. Atꝗ ĩsopi. hic ẽt ẽ hortus hespidũ. hespides aũt filiæ athlantis fuere: custodes aũt horti ditissimi: ꝗa ibi arbor erat q̃ poma aurea ꝓduceret: cuius custos erat ꝓuigil serpẽs. hercules cũ ad ea loca uenisset serpẽtẽ occidit: & poma abstulit. priuauit ergo diuitiis puellas. De hortis hespidũ: & ꝓuigili drachone: ne licẽtia uulnerentur: fides & ratio hæc est: ut refert Solinus cap. xxxvii. flexuoso meatu æstuarium e mari ferf sinuosis lateribus tortuosum adeo: ut uisentibus procul lapsus ãgueos fracta uertigine mẽtiatur: itaꝗ quod hortos appellauere circundat: unde pomorum custodes interpetrãtes instruxerunt iter ad mendacium fabulandi. hæc insula præter arbores oleastri similes: & aram sacram herculi: aliud nihil præfert quod propaget uetustatis memoriam. Tutela: draconis peruigilis. Quondam: quia postea occisus est ab Hercule. Inuidus annoso æuo: qui antiquitati non credit: quia occurrebat illud quo modo hanc fabulam ipse quasi ueram confirmet. ego inquit sequor alios poetas: nam qui antiquitati credere noluit inuidus est; & inuidus est qui poetas uera dicere cogit: quorum propriũ est fingi: & comminisci,

Qui uates ad uera uocat fuit aurea ſylua:
Diuitiiſq; graues:& fuluo germine rami
Virgineuſq; chorus nitidi cuſtodia luci.
Et nũquam ſomno damnatus lumine ſerpẽs.
Robora compreſſus rutilo curuata metallo
Abſtulit arboribus precium nemoriq; laborẽ
Alcides:paſſuſq; inops ſine pondere ramos
Rettulit argolico fulgentia poma tyranno.
His igitur depulſa locis eiectaq; claſſis
Syrtibꝰ:haud ultra garamãtidas attigit ũdas
Sed duce pompeio libyes melioris in oris
Manſit:at impatiens uirtus hærere catonis.
Audet in ignotas agmen cõmittere gentes
Armorum fidens:& terra cingere ſitim.
Hæc eadẽ ſuadbat hiẽs:quæ clauſerat æquor:
Et ſpes hymber erat nimios metuẽtibuſ ignes
Vt neque ſole uiam:nec duro frigore ſæuam:
Inde polo libyes:hinc bruma tẽperet annus:
Atque ingreſſurus ſteriles ſic fatur harenas.
O quibus una ſalus placuit mea ſigna ſecutis.
Indomita ceruice mori:componite mentes
Ad magnum uirtutis opus:ſũmoſq; labores
Vadimus in campos ſteriles:exuſtaq; mundi
Qua nimius titan:& raræ in fontibus undæ:
Siccaque lætiferis ſqualent ſerpentibus arua.
Durum iter ad leges:patriæque ruẽtis amorẽ:
Per mediam libyem ueniant atq; iuita tẽtent
Si quibus in nullo poſitum eſt euadere ferro.

Qui uates ad uera uocat:id eſt qui poetas uera dicere cogit. Fuit aurea ſylua.i.ſyluæ arbores aurea poma ferentes hic fuere. Diuitiis:uideli cet aureis fructibus. Fuluo gramie.i. fulgentibus pomis. Cho rus apo.cuſtodia. Virgineus.ſ.heſperides athalantis filiæ: q̃ cuſtodes huius horti fuere. Somno dã natur ſerpens:id eſt qui nunq̃ ſomnum oculis admitteret. Robora cõpre:quia circundabat truncũ ar: boris:ne quis aſcenderet & poma diriperet. Rutilo curuata metallo : adeo inquit grauia erant poma ut ipſam quoq; arborem incuruarent.nam aurum metallum graue eſt. Abſtulit arbor præcium:ſcili cet aurea poma. Nemoriq; laborem:quia laborat. arbor ſuſtinere poma. Inopes.i.ſine põdere. Ar golico tyranno:id eſt Euriſteo rege græciæ.nam eu riſteus inſtinctu Iunonis herculem mittebat ad om nia mundi pericula ea intentione: ut periret. His igitur depulſa locis.Cum ad hæc loca ueiſſet clauis non nauigauit ulterius:ſed ibi manſit i meliore pte libyæ prefecto Gn.Põpeio.ipſe uero cato cum reli quo exercitu:ſicut ſtatuerat ad regem Iubã iter intẽ dit. Garamantidas:garamantũ regio:ut inqt Stra bo li.ultimo:ultra getuliã ẽ:& cum illa pariter ꝓgre ditur garamantes Cornelius Balbus ſubegit:& pri mus ex hac uictoria triũphauit auctore Solino cap. xLii.garamantici autem æthiopes matrimonia pri uatim neſciũt:ſed omnibus in uenerem uulgo licet. inde eſt ꝙ filios matres cognoſcunt tantummodo: nam paterni nominis nulla eſt reuerentia:ea ꝓpter garamantici æthiopes inter omnes populos degene res habentur. Melioris libyæ:id eſt fœcundioris: nam reliqua ſicuti in ſequentibuſ beclarabitur libye arida eſt:& ſiti laborat. At impatiens uirtus : cato cuius uirtus nullam patiebatur deſidiam: quieſcere non poterat niſi tandem ad regem Iubam perueni ret. Hærere:id eſt quieſere. Terra cingere ſyrtĩ: id ẽ terreſtri itinere circuire ſyrtes: quia nauigari nõ poterant. Hæc eadem ſuadebat hyems:dicit etiã huic ſententiæ ſuæ ſuffragatum fuiſſe anni tempus: uidelicet hyems:& ita ſperabat calorem regionis il lius tẽperari poſſe frigore hyemis. Suadebat:ſcili cet ut in ulteriorem libyam ſe conferret. Clauſe rat:ſcilicet glacie. Et ſpes hymber erat : hymber q tempore hyemis regnat ſæpe dabat aerem tempera tum fore. Ignes:ardores. Vt neq; ſole uiam: ſpe cie faciebat hymber in regione ſicca : ſed temperies inter utrũque. Duro frigore:quia hyems erat : ut calorem ſolis & anni temperaret. Inde: ex hac par te libyæ. Polo:propter polum :id eſt propter regi onem:quia auſtralis regio feruet: ideo temperet.

Hinc:ex alia parte. Temperet:ſcilicet uiã. Bru ma:id eſt cum bruma:quia hyems erat. Sole:quẽ frigus tẽpabat. Sic fat.& rẽ ſicut erat patefecit militibus ſuis: neq; eos decipere uolebat & dixit. O q bus una ſalus:o milites inquit qui mea caſtra ſequi uoluiſtis:animum ad curam confirmate: & ſũmos la bores ſuſcipite.ac ſi dicat non uos ad uoluptatem inuito:ſed ad labores. Vna ſola ſalus ſupereſt: nam i caſtris ſpes una ſupeſt.ſ.libertatis:& declarat.indomita ceruice mori.ſ.in libertate mori. Cõponite mẽ tes:id eſt idoneas reddite ad opus uirtutis. Vadimus i cãpos ſteriles:cato.n.neq; queq̃ decipere ſe uelle profeſſus eſt:ſed plane illos ad labores & pericula inuitare:ut intelligerẽt p ardua oĩa atq; difficilia q̃rẽdã eſſe libtatẽ. Steriles cãpos.ſ. libya q̃ laborat penuria aquaꝝ. Exuſta.i.in ptes aridas mundi. Qua.i. ea pte qua. Raræ undæ:nã ps libyæ ẽ q̃ pẽuria laborat aq̃ꝝ. Serpẽtibus:nã ibi ſerpẽtes acriores ac ſæui ores fiũt calore ſolis. Sq̃lẽt:ſterilia ſũt. Duꝝ iter ad leg.nec miꝝ cuiq̃ uideri debet ſi parati ſumus hos ſubire labores:ali ter enim leges & patriæ libertas ſeruari nõ põt. Inu ia:auia.i.p q̃nunq̃ antea fortaſſe quiſquã iuerit uel pauci admodum. Euadere uoto:id eſt qui nulla uota faciunt euadendi:& declarat.

Si quibus ſat eſt: Veniant mecum illi quibus ſufficit ire & non redire: hoc eſt qui nullam redeundi curam faciunt. Fallere: mea ratio ẽ ut nolim pericula cuicunq; occultare: ut poſtea ſe deceptos conquerãtur. Vulgus: id eſt multitudinem. Tecto metu: occulto periculo. Hi mihi ſint comites: ueniãt mecum illi qui hoc ipſo me ſequentur q̃ i manifeſtũ periculum prodeant hoc ipſo ueniant q̃ periculoſum eſt iter. Vel: ꝑ etiam. Me teſte: me iudice. Triſtiſſima: Laborioſiſſima. Atq; ſponſore ſalutis: ſed ſi quis ẽ: cui uita ſit charior libertate: hic me deſtituto ſe ad Cæſarem conferat uia commodiore. Sponſore ſalutiſ: uidelicet qui ſibi ſalutem promitti uult.

Si quibus ire ſat eſt: neq; .n. mihi fallere quẽq̃
Eſt animus: tectoq; metu producere uulgus.
Hi mihi ſũt comites quos ipſa pericula ducẽt.
Qui me teſte pati: uel quæ triſtiſſima pulcrũ
Romanumq; putant: at q ſponſore ſalutis
Miles eget capiturq; aĩæ dulcedine uadat
Ad dominũ meliore uia: dũ primus harenas
Ingrediar: primuſq; gradus ĩ puluere ponam.
Me calor æthereus feriat: mihi plena ueneno
Occurrat ſerpens: fatoq; pericula ueſtra
Prætentante meo: ſitiat quicunque bibentem
Viderit: aut umbras nemoꝶ q̃cũq; petentem
Aeſtuet: aut equitẽ peditũ præcedere turmas
Deficiat: ſi quo fuerit diſcrimine notum.
Dux an miles eam: ſerpens ſitis ardor harenæ
Dulcia uirtuti gaudet patientia diris
Lætus ẽ quotiẽs magno ſibi conſtat honeſtũ.
Sola poteſt libyæ turba præſtare malorum:
Vt deceat fugiſſe uiros: ſic ille calentes
Intendit uirtute animos: & amore laborum
Irreducemq; uiam deſerto limite carpit.
Et paruo ſacrum nomen clauſura ſepulchro.
Inuaſit libyæ ſecuri fata catonis
Tertia pars libyæ eſt rerum: ſi credere famæ

Animæ dulcedĩe .i. cui nimiũ uita chara eſt. Meliore: hoc eſt tutiore uia. Arenas .i. arida loca: id eſt ſi uiderint me paratũ ſubire labores: & extrema omnia nec ipſi qdẽ recuſare debebũt. Primus ponã: i. incipiã. Calor æthereus: qa torrẽti zonæ libyes illa ps ꝓpinqua ẽ: ideo calore ferit. Fatoq; pericula: ego tanq̃ ꝑguſtator malorũ omniũ ero: queadmõm ꝑguſtatores ſolent libare uinũ: ut poſtea domini & reges ſecurius iubeãt. Sciat qcũq; bibẽtẽ uiderit: nõ recuſo quo minuſ ille ſiti pati dignet̃ q uiderit me bibere. Aut umbras: & ſi qs uiderit me umbra arborum releuare calorem: ille ẽt calorẽ nõ debebit pati.

Aeſtuet .i. nimio æſtu laboret. Aut eqtẽ. & ſi qs uiderit me equo uehi: ille pedes ire recuſet. Deficiat. ſ. a labore itineris. Si quo fiũt diſcrimĩe. & ille deficiat ab itinere ſi ego ulla in re uidear meliorẽ q̃ militis conditionem hẽre: nam talis uobiſcũ ero: ut me nemo dignoſcere poſſit: miles ſim an dux. Serpẽs ſitis: hæc oĩa quæ deſcribit ad pericula & labores eẽ uidentur: ſed dulcia ſunt his q ueram uirtutẽ ſuſcipere poſſũt. Gaudet patiẽtia: nec .n. patientia cognoſci põt uiri fortis: niſi dura ſuſtineat. Lætus ẽ: Quires honeſtas aggreditur cũ labore: hic etiam maiorẽ lætitia gloriã cõparat. Honeſtũ .i. honeſtas: hoc eſt unicuique honeſtas magis grata ẽ. Magno ſibi conſtat .i. maxima mercede & labore tẽdit ad honeſtũ.

Turbam: id eſt multitudinem malorum: nulla regio eſt quæ poſſit facere: ut uiri fortes gaudeant ſe fugiſſe ſeruitutẽ niſi libyæ: per quam ſine maximis laboribuſ ire nõ poſſumuſ ad libertatẽ: aliter ſi fugerẽt ſine malis: ſine laboribus: ſine periculis uiderẽtur eſſe ignaui inertes ac deſides. Sic ille: pauẽtes: his uerbis cato inflãmauit milites: ut oẽs labores libẽter ıb ire ſtatuerent: hoc enim fieri ſolet ut cum princeps ſe periculis expoſuerit: alii deinde nullum periculum exiſtiment. Irreducemq; uiam: Quia nũquam inde redibit: nam ſibiipſi mortem in utica conſciuit. Et libyæ: nam in libya eſt utica: ubi ſibi mortẽ cõſciuit Cato & ibi ſepultus eſt. Fata: mortem. Securi: ſcilicet mortis. Tertia pars: Deſcribit nunc Libyam oſtendẽs ſecũdum quoſdam eſſe tertiam partem orbis terrarum ſecundum alios partẽ eſſe Europæ: ſed ut intelligi poſſit hæc deſcriptio: quanquam melius oſtendi quam uerbis exponi poſſet: tamẽ de ea breuiter dicemus: omnis terra ambitur oceano: & ea quattuor maria recipit unum a ſeptentrione a meridie duo: quartum ab occidente: uniuerſus orbis terrarum in tres partes diuiditur: & Tanais quidem a ſeptentrione in meridiem uergens prope meotida defluit. At uero nilus e diuerſo defluit in pelagus: qui quidem terrarum motu antefertur ad ea flumina. Ab altero latere uidelicet ad nilum Aphricam: ab altero uidelicet ad tanaim europam uocant. ultra uero quicquid eſt Aſia eſt: ex quo intelligi poteſt Aſiã maiorem eſſe aphrica & Europa. nam aphrica quidem terminata eſt ab uniuerſo nilo a reliquis tribus partibus a pelago: & breuior eſt q̃ europa: nam europa quidem terminos habet ab oriente tanaim: meotida: & pontum: a meridie reliqua noſtri maris: ab occidẽte athlanticũ: a ſeptẽtrione britãnicũ: ſed aſia multo maior ẽ. Nã aſiã qdẽ attingit oceãus: ita noĩbus: ſicut locis differẽs. nã ab oriẽte mare eoũ dr̃: a meridie idicũ: a ſeptẽtrione ſcythicũ. ipſa uero ingẽti & ꝑpetua frõte in meridiẽ uergẽs: tãtũ ibi diffũdit̃. quantum aphrica & europa: & mare qđ inter ambas diuiſũ ẽ. ita deſcribit̃ uniuerſus orbis terrarũ. Famæ: Sic .n. fama ẽ.

Cuncta uelis:at si uentos cœlumq́ sequaris
Par erit europæ:neque enim plus littora nili
Quã scythicus tanais primis a gadibꝰ absť
Vnde europa fugit libyem:& littora flexu
Oceano fecere locum:sed maior in unam
Orbis abit asiam:nam cum cõmuniter iste
Effundat zephyrum boreæ latus ille sinistrũ
Contingens:dextrumq́ noti descendit ĩ orbẽ
Eurum sola tenens:libyæq́ fertile terræ est
Vergit in occasus:sed & hoc nõ fõtibus ullis
Soluitur.arctoos raris aquilonibus hymbres
Accipit:& nostris reficit sua rura serenis.
In nullas uiciatur opes:nõ ære nec auro
Excoquitur:nullo glebarum crimine pura
Et penitus terra est:tantum maurusia genti

Cœlum:sed quomõ dicat cœlũ & uentos in sequentibus aperiemus. Nec.n.plus.l.longitudine q̃dẽ
par est latitudine uero inæqualis.sic ergo littoribus nili aphrica terminatur:littoribus tanais Europa cõ
tinetur. Vtraq́ uero a gadibus incipit.Vnde ẽt seperanť Oceano dirimẽte per medias gades:sunt aũt duo
montes:hunc quidẽ abilycẽ uocant.illum uero carpen:& fama ẽ herculem cõiuncto ꝑpetuo iugo colles
diremisse:& oceanũ antea exclusum ĩ ea quæ uicina erant loca indiæ admissum ẽ discussa mole montiũ:
hinc hyemare hẽr difficillimũ siue summotas uastius terras ĩcludit.nunc ẽ quod ait ĩ ũmotis e gadibus.i.
a prima ꝑte gadiũ. Vnde europa fu.ostẽdit aphri
cam parem eẽ europæ:uerbi cã ab occidẽte ꝑ gades
diuidit oceanũ:& utrãq́ diuidit.s.aphricã & europã
usq́ ad nilũ:a meridie ad tanaim ab occidente sed ni
lus a gadibus:tanais a gadibus: unde ĩcipit Aphrica
& europa tantũ differt:ut alterũ ab altero non sit lõ
gius a gadibus:quod.s.mare oceanũ ꝑ gades ĩgressũ
usq́ ad nilum terminat aphricã & usq́ ad tanaim ter
minat europã:qui amnes pari spacio distant a gadi
bus: sequitur ergo aphricã & europã pares eẽ longi
tudine:sed latitudine inæquales:quia latior est eu/
ropa quam aphrica:ideo nõnulli hanc rationem se/
cuti dixerunt non eã tertiã partẽ orbis eẽ:alia rõ q̃re
uideť breuior aphrica q̃ europa propterea q̃ ĩ aphri
ca plus terræ ardore solis:q̃ ĩ europa frigoris rigore
dep̄hendiť:maior pars aphricæ ĩhĩtabilis est propť
solis ardorẽ q̃ europæ ꝑꝑ frigoris rigorẽ: hæc ab illa
melior uideť esse Ro.hoc quod ait. Vnde: a q̃bus
gadibus. Oceano fecere locũ.s.discussa mole mõ/
tium ab hercule. Abit:discessit:nã cũ cõiter iste re
dit ad quod dixit:si cœlũ uẽtosq́ sequeris diuisus ẽ
uentus uniuersus ĩ quattuor uentos cardiales:uideli
cet in eurum ab oriente:zephirũ ab occidente: in au
strum a meridie : & in boreã a septẽtrione:sed hi uenti habent alios collaterales. Eurus:orientalis uẽ/
tus habet collaterales:hinc circiũ:inde subsolanũ:at uero zephyrus occidentalis collaterales hẽt: hinc co
rũ:inde fauonium: Auster meridionalis habet collaterales aphricum & notum:boreas septẽtrionalis col
laterales hẽt uulturnum & aqulionem:nunc ergo ostendit quomodo separatæ sint hæ partes orbis terra
rũ meridionales & septentrionales uentos cões esse dicit aphricæ & europæ:asia partim tangit meridiõa/
lem uentũ:partim septẽtrionalem:sed sola ipsa habet eurum uentum orientalem:ex quo facile compre/
hendi potest quomodo ipsa duplo maior sit Aphrica & europa. Ista:scilicet aphrica & europa. Cõmu
niter effundat:quia attingunt zephyrum uentum occidentalem:cui collaterales sunt corus & fauonius.
Illa.s.asia Boreæ:a septẽtrione. Noti:meridionalis. Eurum orientalẽ uentum. Sola tenens:quia nec
aphrica nec europa euri participes sunt. Boreæ sinistrum latus.s.septentrionem:quia dextera pars or/
bis terrarum appellatur meridies:sinistra uero septẽtrio. Libyæ q́ fer.ter.ẽ:postq̃ breuiter descriptio
nẽ tetigit triũ partiũ orbis terrarũ:nũc de ipsa aphrica loquiť dicit aũt partẽ illã q̃ est sub feruẽti zona ĩhĩ/
tabilẽ esse meridiẽ uersus:sed q̃ in occidẽtẽ uergit esse habitabilẽ:& eã nõ oĩo sterilẽ:ĩmo ea producere q/
bus sustentari possũt incolumes:tamẽ ea quoq́ ꝑs penuria aquæ laborat. Quod fertile:ꝓ ea terra libyæ
q̃ ẽ fertilis:ut id boni.i.id bonũ:uel si uolueris:ut ꝑfecta sit sententia dices:oẽ id libyæ terræ qď est fertile
uergit in occasum. Nõ fontibus ullis:q̃uis sit fertilis:tamẽ & ipsa aquæ penuria laborat. Arctoos ra
ris:& quia sequebatur illud quomodo fertilis si caret aquis:dicit ab aquilone septentrionali nubes impel
li usq́ in polum antarcticum:& ibi pluuias emittere. Arctoos:septentrionales hymbres. Raris: q̃a
non frequentes illic pluuiæ sunt. Nostris reficit:quia quando hic serenum est : ibi nebulosum cœlum
est:& pluuias emittit:quæ fœcundiorem illam regionem efficiũt. Reficit:recreat. In nullas uiciatur
opes:id est nullum genus æris in Aphrica inuenitur declarat ipse. Non ære nec auro:nam uena quæ ge
nus æris aliquid producit terram non habet:quia ecocta tunc liquescit:uel aurum uel argentum:uel ali/
ud eiusmodi metallum. Pura:quia nullo glebarum crimine:crimen glebarum appellat aurum & argẽ
tum & bene:nam multorum criminum causa est aurum & argentum propterea Virgilius dixit. Quid
non mortalia pectora cogis auri sacra fames. Sed penitus terra est:declarat quod dixit pura glebarum
crimine:id est omnino terra est sine cuiusquam metalli admixtione. Tantum:pro tantummodo.
Maurusia:in mauritania arbores nascuntur quæ sunt gentibus illis pro diuitiis. Genti.s.regiõis illius.

Robora diuitiæ:quarum nō nouerat usum
Sed citri contenta comis uiuebat in umbris
In nemus ignotum nostræ uenere secures
Extremoq; epulas mensasq; petiuimus orbe.
Aut quæcuq; uagā syrtim cōplectitur ora
Sub nimio proiecta die uicina perusti
Aetheris exurit messes & puluere bacchum
Enecat:& nulla putris radice tenetur.
Temperies uitalis abest:& nulla sub illa
Cura iouis terra est:natura deside torp&
Orbis:& imotis annū non sentit harenis
Hoc tā segne solū:raras tamen exerit herbas
Quas nasamō gens dura legit:q ꝓxia pōto
Nudus rura tenet:quē mūdi barbara damus
Syrtis alit:nam littoreis populator harenis
Imminet.& nulla portus tangente carina
Nouit opes:sic cum toto comertia mundo.
Naufragiis nasamones habēt:hac ire catonē

Nō nouerat usū:& diu arbores illas habuere aphri sine utilitate:quia.s.nō nouerāt in quos usus uale/rent.sed romani inquit curiosiores fuerunt q huiusmodi arborū utilitatem nouere. Mauritania ferax ē parte tamen excepta q̄ deserta est & fluminibus & lacubus abundat:arbores ꝑfecto teste Strabōe & multas & magnas hēt & oīa fert:atqui & ea mēsas ex uno integroq; ligno ac uarias romanis suppeditat.In occidentalibus clarioribusq; libyæ partibus ut idē refert habitant:q a græcis maurusii uocant̄:libycum genus & opulētum eos romani & idigenæ mauros uocāt:& iberiæ sūt oppositi. Vsū:utilitatē. Citri cō.Satis hūerunt aphri:ut umbra citri quæ arbor ē p̄ciosissima se a calore solis defenderēt. Comis.u.in umbris. Vnū sequitur ex reliquo:nā comæ sunt frondes arborum & frōdibus umbrā reddit.ergo comis & umbris.i.umbra q̄ efficit̄ frondibus arboꝝ. In nemus ignotū.s.aphris qd arbores sue ualerent:sed notū romanis. Nostræ secures:romanæ. Extremoq; epulas:quid ex arboribus ꝑcipiemus nos romani tragemata epularum & mensas ēt preciosas.nam ex fructu citri tragēata fecimus tragēata sūt genera cibi suauiora q̄ e diuersis rebus conficiūt̄. Extrēo orbe:id est a polo antarctico:q est in extrema pte meridiei aphri nō nouerūt huiusmōi epulas citri:nec ex arboribus mēsas preciosas fieri. At quæcūq; uagā:hæc quidē fœcunda ē:& mirabilis:at uero pars alia aphricæ:quæ magis uergit in polum arcticum & ꝓpinquor est feruēti zonæ nimio solis ardore hītari nō pōt nec ibi quicq̄ nascit̄ qđ ad usus hoīum necessarium fit. Ora:regio aphricæ. Cōplectit̄:circuit. Porrenta:porrecta. Sub nimio die:sub nimio sole.ē.n. methonomia:diem ꝓ sole posuit:id quod fit:ꝓ eo qđ facit. Vicina pusti æthe.i.uicina torridæ zōæ. Puluere.s.calore a precedēte quod sequitur:ex nimio calore in puluerē terra resoluit̄ & sterilis efficit̄. Enecat.s.feruore solis. Nulla radice:quia radices altius porrigi nō possunt ergo. Tēperies uitalis:id ē q̄ uitā dat plātis & arboribus:nā triplex ē uita.s.uegetatiua:sensibilis:& rationalis. Abest:ab ea regione:nā nisi temperatus esset aer inter calorem & frigus:nihil uiuere posset. Nulla cura iouis:quasi dicat nulla aeris temperies terram illam fertilem reddit & iouem ꝓ cœlo posuit.uel quasi destituta sit a deo:& cum alterius orbis terrarum curam habeat deus:hanc quasi deseruisse uideatur. Sub illa.i.i illa terra:nam sub pro in ponitur. Virgilius:Nāq; sub ingēti lustrat dum singula templo. Nam deside:declarat quod dixit nullam curam iouis esse in illa terra. Deside:id est incerti:quia natura illius orbis inutilis est. Immotis ha.id est inaratis nō subactis:quia non arantur:ille operam perdit:qui arenosum littus arauerit. Annum:id est utilitatem anni:& messes non sentit. Hoc tā segne solū:& quāq̄ hæc terra nimio solis ardore sterilis sit:ut nec messes:nec uites ꝓducat:nascuntur tamen inquit herbæ raræ quibus uescuntur. Nasamones:qui & garamantes appel/lantur:sunt enim populi sub feruentiori plaga Aphricæ habitantes:uerum Strabo lib.ultimo dicit nasamones primos:postea Psyllos & getulorum partem & garamantes Libyæ sterilem & aridam regionem obtinere. Segne:iners:inutile. Exerit:id ē raperit. Gens dura.s.uictu:nā quando uictu duriore utūt̄ tanto ēt ipsi duriores & patientiores redduntur. Proxima ponto:uidelicet oceāo:nā eo usq; hæc regio ꝓducit̄:quoad gentibus procedere licet.nam ulterius inuentus est nemo:qui progrederetur.mari enim oceano terra circundatur. Nudus:nimio calore solis uestibus non utitur. Quem mundi barbara:quia occurrebat illud:quomodo uiuere possunt:si ibi nihil nascitur uel parum:quia raras herbas col/ligūt:dicit illos uiuere naufragio:ideo ꝙ ibi syrtes sunt:& plerunq; uentis impulsæ naues syrtibus hærent & ibi destitutæ cum omnibus earum mercibus a nasomanibus diripiuntur:& hoc genere uitæ sustentant̄. Imminet:instat. Littoreis harenis:qbus littora plena sunt. Portus:si portus nō hēnt qūo illluc merces uehi possunt dicam. Sic cum toto c.quia naufragia sunt eis pro mercibus:naufragæ enim naues:cum in syrtibus deprehensæ tenentur copiam mercium nausamonibus faciunt. Sic:hoc modo. Toto comercia mundo:id est ex omni regione orbis terrarum naues illuc inuitæ compelluntur.

Hac ire catonem:nunc quasi causam affert:cur libyes hāc ptē descripserit:ut.s.ostenderet magnam catonis uirtutem:qui certum prope ꝑiculū petebat:ut si q̄ ratione posset libertatē ꝓpe āmissā recuparet.

Dura uirtus:fortis patiens:nã uirtutẽ ꝓ fortitudine hic posuit sicut descri bit ꝓ fortitudine.uirtus est malorum & piculorũ oium dura ac fortis paciencia:cũ ergo dicimus uirtutẽ eẽ malorũ & piculorũq; omniũ durã ac fortem patientiam describimus ꝓ ut est pars fortitudinis:non prout est uirtus: qa ps ẽhoneſti:nam non omnes descriptiones constant ex genere & differentiis:sed sunt multa genera aliæ descriptiones:aliæ diffinitiones sub effectu:aliæ a causa ab effectu q; efficiunt a causa per quam aliquid efficitur:aliud est diffinire:aliud est describere:nonergo cum dicimus uirtus est periculorum & malorum omnium fortis & perseuerans patientia:non est diffinitio: sed descriptio ab effectu & perseueratur. Illic: scilicet iter garamantes populos uel nasamones diuersis nominibus appellantur:sed idem est. Secura:sine cura:de iuuentute Catonis loquitur. Illic:uidelicet ĩ ea regione ubi syrtes sunt:quas terræstri itinere ambiendo transire constituit Cato. Secura iuuentus scilicet romana:sicut ipsi putabant: non sicut re uera fuit:quia ibi nullos uentos futuros existimabant.

Procellas:nam procella uix uentorum dicitur: q; omnia percellat:id est percutiat:quia uidelicet solet maria uexare. Aequoreos est passa:quia non aliter uexata est itinere terræstri:q̃ nauigatione naues con cuti solent. Nã littore sic:uere inquã metus æquoreos ẽ passa iuuentus.ibi.n.non minus sæuire & crassari solet uentus:q̃ solet in mari. Sicco.s.syrtium.

Violentius.i.magis uiolenter q̃ in pelago. Ille:auster meridionalis uentus. Non mõtibus illũ:& reddit rationem q̃r uæhementer sæuiat in ea regiõe auster:neq;.n.inquit montes sibi sunt qui uim & impetum austri impediant:ob causam in aliis regionibus non tantope sæuiunt uenti:q; uidelicet obiectos mõtes habent:quibus & ui & impetus impediat. Scopulisq; repulsum:nec ibi scopuli sunt: sicut ĩ medio mari quibus uento resistitur & semper intelligitur a supiori nõ soluit se turbine in: turbo proprie ẽ uis uentorũ suo ĩpetu nõ soluit ĩ liqdas auras. Liqdas: dixit.i.puras:qa ibi calor nimius ẽ:ita ut uentus ascẽdere nõ possit:qa ima tenet uẽtus:iõ magis in illa terra sæuit & ĩpetũ suũ exercet. In auras: qa nõ tẽdit altius.

Dura iubet uirtus:illic secura iuuentus
Ventorum:nullasq; timens tellure procellas
Aequoreos est passa metus:nã littore sicco:
Quam pelago syrtis uiolentius accipit austrũ
Et terræ magis ille nocens:nõ montibus ortũ
Auersis frangit libyæ:scopulisq; repulsum
Dissipat:& liquidas se turbine soluit in auras.
Nec ruit in syluas:annosaq; robora torquens
Lassatur:pat& omne solũ:liberque meatu
Aeoliam rabiem totis exercet harenis.
Et non hymbriferam contorto puluere nubẽ.
In flexum uiolentus agit pars plurima terræ
Tollitur:& nunquam resoluto uertice pẽd&
Regna uid& pauper nasamon errantia uẽto:
Discussasq; domos:uolitãtque a culmĩe raptæ
Detecto garamante casæ non altius ignis
Rapta uehit quãtũque lic& consurgere sũmo
Et uiolare diem tantum ten& aera puluis.
Tunc quoque romanũ solito uiolentior agmẽ
Aggreditur:nullusque põt consistere miles
Instabilis:raptis etiam quas calcat harenis

Turbine:ĩpetu suo. In syluas:quia ibi nullæ sũt arbores. Torquẽs:uoluẽs. Lassat:fatigat:ut impetu suo desistat. Patet:aptũ est oẽ solũ regionis illius. Liberq; meatu.i.auster iter liberũ hẽt nullo obice ĩpeditũ. Eoliam rabiẽ:dixit furorẽ Eoli:nã respexit ad fabulã q; Eolus rex uẽtoꝝ dicat & mõtibus eos coherceat. Virgilius:Eoliã uenit hic uasto rex Eolus ãtro:& cetera.ergo dixit rabiẽ uẽtoꝝ:quia ab eolo rege de ãtro mõtis:qĩ e carcere emittut. Et nõ hym.sed hic uẽtus nõ cogit aerẽ dẽsiorẽ factũ in nubes:sed tãtũmõ ĩtorquet puluerẽ & ĩ medio aere retinet:neq;.n. ipsa ĩ aerẽ sicut nubes resoluit. Inflexũ:incircuitũ quia puluerẽ cõtorquet:nõ uero nubẽ ex q̃ hymbres cadãt. Pars pluri.i.magna. Tollit: subleuat. Pendet.s.illa ps terræ quia nõ resoluit sicut nubes ĩ aerẽ.nubes.n.ꝑ aerẽ resoluũtur. Regna uidet:nũc dicit uiolẽtiã ipsius austri:nõ mõ puluerẽ sublimẽ tolli:uerũ ẽt tecta domorũ rapi:quĩnẽt saxa uolitare ꝑ aera. Regna:q̃ ipsi nasomõi loco regnorũ sũt:nã rusticus regna sua agellũ appellat. Virgilius: post aliquot mea regna uidẽs mirabor aristas:regna appellauit noualia & agrũ bene cultũ:ita nunc dicit.

Regna.i.domũ & humiles casas:declarat. Discussasq; do.s.ĩpetu uẽtoꝝ. Detecto:apro nudato. Garamãte:idẽ sũtqui & nasamões.s.mauritaĩæ populi:tamẽ auctore Strabõe li.ultio. Nasomões primi postea Psylli & getuloꝝ ps & garamãtes sterilẽ & aridã regionẽ obtinẽt libyæ. Nõ alti.ig.dicit ignẽ nõ altius trahere secum quod rapuerit q̃ uẽtus tollitur:quin & fumũ non sublimius ascendere: q̃ ea quæ uẽtus rapuerit. Consurgere fumo:quia tantũ aeris continet puluis sublatus uẽto:q̃tũ fumus:q magna emittitur flãma tenere consueuit. Violare:obtenebrare diem. Tunc quoque Ro:solito semper ibi uim maximam exercet uentus:sed quo tempore per ea loca romani ibant multo etiam uæhementius sæuiebat. Quoq;.similiter. Violentior:uæhementior. Solito:q̃ consueuerat. Nullusque põt:ex oĩ exercitu catonis nemo erat qui stare posset:nam uentorum impulsu euertebatur. Raptisque ẽt:quõ stabilis permare poterat:si ẽt arena quã pedibus calcabat a uento subtrahebatur. Raptis: subtractis a uẽto.

Concu.ter.or.tantus hic inquit impetus uenti:ꝙ si solum illud durius est & non resolueretur harena uentus rimis ingressus in uiscera terrae:dum erumpere quaereret terraemotum faceret:sed hoc adiuuata quia sicut facile per rimas ingreditur:ita facile per resolubiles harenas exit.ideo terraemotum nullum fa cit:& ita latenter terraemotus causam innuit scdm phos: nã alii dixerũt oceanũ causam esse terraemotus cum uehementius terrã ĩpulit & concutit:ut a centro suo discedat.alii per uiscera terrae ingredi uentum deinde cum exire uoluerit:nec uiam inuenerit qua possit erumpere:terram cõcutit & terraemotus effici/tur. Cõcuteret:cõmoueret. Orbẽ:rotunditatẽ. A sede:a centro:nam centrũ est sedes terrae. So lida cõpage:firma iunctura .& pondere duro.s.ꝙ so lũ illius regionis durũ esset & continens. Scopu.sco pulis plena si esset:sed non ẽ. Cauer.exe.i.corrosis & cauis antris. Sed quia mobilius: sed quia faci/le resoluit utpote arenosa:ideo uento cõmoueri nõ potest:haec causa ẽ cur terra nũq̃ moueatur. Nusq̃ luctãdo:in nulla parte resistendo uentis:quia resolu bilis est. Ima.i.profundior tellus. Stat.i.stabilis permanet qa superficies resolubilis ẽ ĩpellente uen/to. Galeas & scuta.& tantus fuit turbo. ut saepe e mãibus militum pila extorqueret : & scuta & galeas adimeret:& ea per aerem uolitantia ferret. Spiri/tus:illius uenti. Pila : q̃ proprie tela romana sunt. Contorsit : conuoluit extorquendo de manibus militum. Actu:impulsu.Intentus uaehemens: si/cut intentum calorem uaehemẽtem dicimus. Tu lit.s.scuta pila & galeas. Per inãia:per uacuum ma gni coeli:loquitur secundum epicureos: quoꝝ dmo critus princeps fuit:qui dicebant ex athomis omnia fieri & athomos per inane coeli uolare:& semp pro portionem accipere in quancũq; formam cecidisset eam uel spẽm hois uel animalis,uel alterius rei for/mare.sed philosophi oẽs qui bene senserunt:& prae cipue Aristotiles:nihil uacuum esse uolunt actu sed potentia uacuum ẽ:quia omne quicquid est plenũ ẽ uerbi gra.aqua potentia coeli quamuis omnia plena sint:aer tamen hic est ut cedat corpori crassiori & duriori:queãdmodũ in athomis nihil ẽ uacuũ actu: sic aqua actu plena est:sed potentia uacua est duriore corpore:ut uidemus natãtibus piscibus. Illud ĩ ext. fortasse inqt eo tempore cum uentus saeuit:& pila e manibus romanoꝝ abstulit & galeas & in alias regio nes per aerem ferebat:cũ in terras caderent quasi de coelo lapsa eẽ existimauerũt & ꝓdigii loco habuerũt quod romae tempore Numae contigit:cum de coelo scutũ ancile cecidit:augures dixerũt ubi scutum illud seruaretur:ibi caput orbis fore:hinc est ꝙ Numa.xii.ancilia ad similitudinem illius fieri iussit: ne agno/sci posset illud diuinũ: & maurius faber iter caeteros gloriã obtinuit:ꝙ similiora illi ancilia fabricasset: & cũ sibi optio daret : ut pmiũ qd uellet artis suae posceret:petiit ut ex patriciis.xii.salii p urbẽ cũ tripudiis ãcilia ferẽtes:canerẽt uetere Mãurii mẽoriã:qd seruabat usq; ad tpus Lucãi. Arma.s.galeae Gẽtes:regiõis illius q̃ ignorãt unde tela uenerit & arma. Hoium erepta:& cũ uetus arma e lacertis abstulit putãt ipsi coelitus eẽ dmissa. Sacrifico numae.i.q sacrificia populi romãi ĩstituit: sicut ẽ apd Liuiũ:q legibus urbẽ uo luit formare & religiõe põtifices legũ creauit:flamines diales & alios sacerdotes poõtificẽ docuit oẽm cul tũ diuinũ: ut ex eo caeteri discerẽt: quae unicuique Deo sacra facienda essent ex quo tẽpore. Lecta: pro electa. Mouet : concutit. Patricia ceruice: quia de patriciis eligebantur iuuenes sacerdotes quos salios appellabãt a saltando. Spoliauerat auster:sed nihil aliud fuit: nisi ꝙ uentus ea depulerit ĩ re giones nostras:& Numa e coelo lapsa credidit. Nostra:idest quae postea nostra fuerunt. Sic orbẽ tor/quente noto:milites romani cum tanto undique impetu uentorum affligerentur:se humi prosternebãt metuentes ne sublimius tollerentur in aerẽ.uestes etiam accingebãt:ne si uentus uetillaret eas: facilius põ dera corporis tolleret.praeterea manibus quocunque modo possent terram carpebant :ne a uentis subla/ti auferentur. Procubuit:scilicet humi. Torquẽte orbem:uoluente mundum. Constrinxit. scilicet corpori. Amictus:uestem. Inseruitque manus terrae:quia terram manibus comprehendebat. Nec põ/dere solo:Nec satis habuit pondere corporis:se defendere ne a uentis auferretur:nisi etiam manibus nite retur. Sic:hoc mõ. Immobilis austro:uidelicet cũ non nisi põdere corporis uix stabilis poterat pmanẽ

Concuteret terras orbemq; a sede mouer&:
Si solida libyae compage & pondere duro
Clauder& exesis austrum scopulosa cauernis.
Sed quia mobilius facilis turbatur harenis
Nunquam luctando stabilis manet:imaq; tellus
Stat quia summa fugit galeas & scuta uiroꝝ:
Pilaque contorsit uiolento spiritus actu:
Intectusq; tulit magni per inania coeli.
Illud in externa forsitan longeq; remota
Prodigium tellure fuit:delapsaq; coelo
Arma timent gentes:hominũq; erepta lacertis
A superis demissa putant:sic illa profecto
Sacrifico cecidere numae:quae lecta iuuentus
Patricia ceruice mouet:spoliauerat auster:
Aut boreas populos ancilia nostra ferentes
Sic orbem torquente noto:romana iuuentus
Procubuit metuitq; rapi constrinxit amictus
Inseruitq; manus terrae.nec pondere solo.
Sed nixu iacuit:uix sic immobilis austro.

Qui ſup ingentes:q̃ auſter cum iacerent & piculũ unũ uitaſſent:ne uidelicet tollerenẽ a uentis:aliud nõ uitarunt:ne cumulum harenæ quaſi aggerem ſuper iponeret corpori: & ne ſepeliret eos. Super uiros:id eſt corpora eorum iacentium. Opit:obruit. Tollere:ꝑ attollere membra.ſ.ex humo. Hærens.ſ.humi. Mul.cõ.aggere cumnlato pulueris. Et ſt ã.non modo ꝓcubentes milites alligat:ſed etiam ſtantes. Agger:id eſt cumulus arenæ. Terra ſurgente.ſ.ſuper copora eoꝝ. Saxa tulit penitus: quod mirũ ſi alia uentus aufert cum ipſa ſaxa ſecũ raperet ꝑ aerem uolitantia. Miranda ſorte:quia caſus mirandus fuit. Qui nullas uiderẽ:& romani cũ ea tranſirent iã enim uentus abſtulerat muros ruinam quidem uidebant:ſed domos nõ uiderant. Iamq; iter omne latet:proſequitur dicens aliquid deterius contigiſſe militibus catonis per arentem Libyam iter facientes q̃ nautis.nam etiam ſi uentis diſſipentur:ſẽper polum arcticum habent cuius ſidera obſeruantes ſciunt qua parte maris nauigent.at uero hi tunc flantibus uentis:quia omnis terra eſſet harena: qa orizonte ſuo prohibebãtur:arcturi ſiue plauſtri ſidera uidere non poterant:ut in quam partem inclinarent uidere non poſſent. Iter latet:obrutũ harenis. Nulla deſcrimina.i.diſcernere non poſſũt ubi terrarum ſint. Aethereæ flammæ: id eſt ſtellæ.ſũt.n.ſtellæ natura flãmeæ:quo circa uaporibus aluntur.Qui ex agris ſole tepefacti excitantur. Sideribus nouere uiam:obſeruatione ſtellarũ poſtea dignoſcebãt terras:nõ tamẽ omnes ſtellas uidebãt: ſicut nautæ.qa prohibebanẽ. nã erant in orizonte meridiano:qui humilis ẽ.ideo nõ poterat oculis aſpicere noſtrũ orizõtẽ.ſ.polũ arcticum:ubi multa ſidera plauſtri ſũt.ergo multa ſidera uidere nõ poterant:ſeptẽtrionẽ maxime cõſeruãt nautæ: & eũ ſpectantes ĩtelligunt qua parte maris nauigẽt. Finitor circulus oræ.i.orizõtis.Orizõ appellaẽ circulus q diffinit regionẽ poli arctici & antarctici. nã oriſo græce termio latine: & urſa qdẽ mĩor ẽ in ſeptẽtrione:maior uero in meridie:conſtituti ergo ĩ orizõte meridiano q ẽ humilior uidere nõ poſſũt ſtellas quæ ſunt in orizonte nr̃o qui eſt altior.Virgilius:hic uertex nobis ſemper ſublimis At illum ſub pedibuſ ſtyx atra uidet maneſq; profundi. nũc ergo dicit conditionem horum militũ deteriorẽ q̃ nautarũ:qa nautæ ſemper uidere poſſunt ſtellas ſeptẽtriõales quibus nauigationẽ ſuã dirigũt quocũq; uoluerit:ſed hi plene omnia ſidera uidere non poterant:quod rõ orizontis facit:in quo tunc erat cato cum exercitu.iõ recte dicit finitor circulus oræ.i.orizon meridionalis. Tota ſidera.ſ.poli ſeptẽtrionalis. Deuexo margine.i.rotundo:nã naturale ẽ ꝙ omne corpus rotũdũ eſt in medio. Cælat:tumores: terra intercipiente:q in illo orizonte ſunt uidere nõ poſſunt ſtellas huius orizontis:qa tumor terræ intercipiebat acies oculoꝝ.

Vtq; calor ſoluit:primo quidẽ paſſi ſunt tempeſtatẽ uentoꝝ:deinde nimium ſolis ardorem.nam ubi ĩ meridiẽ ſol aſcendit uentus ſtatim calore ſolis diſſipatus eſt:ſed ĩtenſior incubuit ardor faciẽtibus iter:ut e toto corpore ſudor manaret. Vt:poſtq̃. Calor.ſ.meridiani ſolis: Quẽ torſerat uentus;inuoluerat turbine ſuo & rotabat. Dies.i.ſol methonomia ꝑ eo quod fit id qđ facit.nã ſol facit diem: qui cũ ſit dies eſt. Exarſit.i.factus eſt intenſior ſolis calore. Manant ſudoribus artus. Vnum ſequiẽ ex reliquo: nã quia ſudor fundebaẽ ex corpore:iõ ſequebaẽ ſitis. Conſpecta ẽ parua maligna:caſus ita tulit:ut haud procul inde ſpectauerint undã q̃ potius piſcina erat:& ſtatĩ e militibus unus aquã inde hauſit & ea porrexit catoni duci:Cato toruis oculis illũ aſpexit:& acriter reprehendit.nũqd inqt ex oĩbus me unũ delegiſti q ſitim pati nõ poſſim & acceptã undã effudit ĩ conſpectũ militum; & effuſa unda ſatiſfecit oĩbus.nã milites ubi uiderũt ducẽ ſitim fortiter pati:nihil erat quod nõ ipſis tolerabile uidereẽ:ſic.n.fieri ſolet: ut cum prĩcipes cæterorũ labores fortiter ſubſtineãt;ĩferiores etiã æquo aĩo patianẽ. Procul: præoculis.i.ante oculos. Maligna uena:Quia aqua illa nec erat quidẽ huiuſmodi:ut potabilis uideri poſſet:iõ dixit maligna iniqua uena. Quam uix puluere: Adeo aqua per exigua erat:ut uix eam haurire potuerit miles. Confundit:perturbauit. In orbem patulum:pro in orbem patenti galeæ:recte dixit patulum. Sq̃le ant puluere:omne: pene ſiti necti erãt Minimum liquoris;ideſt puã aquæ partem tenens manibus.

Qui ſuper ĩgẽtes cumulos inuoluit harenæ
Atq; operit tellure uiros:uix tollere miles
Mẽbra ualet:multo cõgeſtu pulueris hærẽs
Alligat:& ſtantes effoſſæ magnus harenæ
Agger:& imm oti terra ſurgente tenentur
Saxa tulit penitus diſcuſſis proruta muris
Effuditq; procul miranda ſorte malorum
Qui nullas uidere domos:uidere ruinas.
Iãq; iter omne latet:nec ſunt diſcrimina terræ
Vlla:niſi æthereæ medio uelut æquorẽ flãmæ
Sideribus nouere uias:nec ſidera nota
Oſtendit libyæ finitor circulus oræ.
Multaq; deuexo terrarum margine cælat
Vtq; calor ſoluit:quem torſerat aera uentus:
Eyarſitq; dies:manant ſudoribus artus.
Arent ora ſiti.conſpecta eſt parua maligna
Vnda procul uena:quã uix e puluere miles
Corripiens:patulum galeæ cõfundit in orbẽ
Porrexitq; duci:ſquallebant puluere fauces
Cunctoꝝ nimiumq; tenens dux ipſe liquoris

Inuidiosus erat:me ne inquit degener unum
Miles in hac turba uacuum uirtute putasti?
Vsque adeo mollis:primisq caloribus impar
Sum uisus? quanto pœna es tu dignior ista.
Qui populo sitiente bibas:sic concitus ira
Excussit galeam:suffecitq omnibus unda.
Vētum erat ad templū libycis qd̄ gētibus unū
Inculti garamantis habēt:stat corniger āmon
Iupiter ut mēorāt:sed nō haud fulmia uibrās
Aut simul nostro:sed tortis cornibus āmon:
Non illic libyæ posuerunt ditia gentes
Templa nec eois splendent donaria gemmis.
Quāuis æthiopum populis arabumq beatis
Gentibus atq indis unus sit iupiter ammon
Pauper adhuc deus est:nullis uiolata p æuum
Diuitiis delubra tenens:morumq priorum
Numen:romano templum defendit ab auro
Esse locis superos testatur sylua:per omnem
Sola uirēs libyem:nam quicqd puluere sicco
Separat ardentem tepida berentida lepti
Ignorat frondes:solus nemus abstulit āmon
Syluarum fons causa loco:qui patria terræ
Alligat:& domitas unda cōnectit harenas

Inuidiosus erat.i.magnā in se contrahebat inuidiam:inuidus:& inuidiosus multum differūt.inuidus ē ille qui dolet bonis alienis:inuidiosus est is cui iuidet alter. Me ne inquit degener: adeo ne me existimas esse expertem uirtutis:ut mihi uni aquam eē præbendā putares:si biberem loco pœnæ & supplicii hrem. Turba:multitudine militum. Vacuum uirtute:uirtutis expertem. Vsq adeo:uisus sum tibi mollis & effœminatus. Primis caloribus:ut i principio caloris siti pati nō possim. Quantū pœna : hac pœna potius dignus ē:qui aliis sitientibus bibat. Sic:hoc modo. Concitus ira:idē ꝑturbatus. Excussit galeam.i.effudit aquā ex galea. Suffecit:satisfecit omnibus aqua & omniū siti expleuit. Ventū erat ad templū:cū per arētem libyam iter facit cato : tādem ad fontē Iouis āmonis ꝑuenit:ubi templū erat ipius dei:sæpe hoc dictum quod i fabulis legitur.cū ex india uictor rediret liber pater:& ad arētem libyā peruenisset:& ipse cū omni exercitu siti laboraret supplex dicitur rogasse patrem suū iouē:ut sibi exercituiq suo misereref:statim ibi appuit aries:qui pede terram percussit & stati fons nitidissimæ aq exiluit: unde ois exercitus bibit:deinde in honorē patris liber pater ibi templū condidit:& in medio tēplo simulacrum iouis in forma arietis erexit:q existimabant patrem iouē sub ea specie auxiliū & opē sibi ꝑstitisse:& qui ad hoc simulacrū iouis ueniebāt de rebus dubiis responsa accipiebant:nūc ergo dicit ubi a catone & ipsius exercitu illuc uētū est:uniuersæ gētis populi erant:q ad petēda oracula uenerāt. Vnū: singulare. Inculti:uidelicet q uitā incultam & rudē exigunt. Illic:in illo tēplo. Corniger:in forma arietis. Vt memorāt.s.scriptores & poetæ: Sed nō.s.stat similis nr̄o:nō ibi factus ē iupiter uel eius simulacrū sicut in capitolio nostro. Similis.s.cū fastigio & culmine. Ammon:ab harena ubi positus est:nam ammon græ.la.harenam significat. Non illic libycæ:dicit ibi non eē tēplū constructū magnificentia ædificiorum:sicuti romæ:nec ibi dōaria sūt plena auro & argento:sicut romæ:nā gens illa paup erat:& contenta humilioribus rebus:iouem igitur precibus adorant:nō autē magnis donis placant:sed potius miti corde atq deuoto. Donaria:ꝓprie sūt loca ubi dona diis oblata reponūtur:sicut sacraria loca ubi sacra coluntur. Quāuis æthiopū po.nō sūt hic dona præciosiora quibus ornari solēt tēpla iouis romæ:quāq hoc tēplū sit unicum & singulare gentibus illis. Arabū:populoꝝ orientaliū. Beatis:apud quos nascūt huiusmodi res ꝓciosæ gemæ: aurum & argentnm. Pauper adhuc:quis abūdent his rebus:tamen non exornāt templū illud:sed precibus potius & piis sacris iouem placāt. Delubra:tēpla. Per æuū.p oē tēpus ætatis. Nomēq priorū: quia sicut ab initio constitutū fuit:ita ēt posteri seruauerūt. Numē romano tēplū.q.d.nō tēplū illud exornat auro:sicut capitoliū ubi tēplū iouis erat in arce. Esse locis superos:q ibi numē ihītet:ex eo cognosci potest:q cū omnis circa ipsum regio nimio calore arescat:ibi tantūmō herbæ uirides ac syluæ conspiciunt: quod sine numine fieri nō posset. Esse superos.i.numen deoꝝ inhabitare. Sola:Vnica sylua p omnē libyā. Nō uirens:sed sola uirens testimoniū affert ibi dei numen ihītare. Nā qcqd puluere sicco:a pēdapolitana regiōe usq ad tripolitanā qcqd inter mediū est caret herbis & arboribus:sed ibi tantūmō ubi templū āmonis est sylua uirens reperitur. Quiqd:spacium terrarū. Puluere.i.harena putri. Ardentē: feruētē nimio calore. Berentida lepti:Berētis oppidū libyæ est in ea pte quæ appellat apendapolitana: id est a quinq ciuitatibus usq ad leptim oppidum tripolitanæ.i.a tribus urbibus.i.a principio Libyæ usq ad extremitatē nō iuenit arbor.nec sylua:nisi in hoc loco tēpli āmonis. Solus nemus:iupiter dedit hāc syluā:q locū illū delegit.dicit cām. Fōs cā loco:& tamē āmōi ioui ē attribuēdū:nā ipse fuit:q sub forma arietis terrā pede ꝑcutiēs fōtē ediderit. Qui:fōs. Alligat:cōglutiat.cā cur radices arescēs libya gignat.ē q nullā hēt uliginē.i.humorē quo radices niti possint:cū uigorē a terra accepit:sed hūore caret. Et dōitus nu:dclarat q dixit alligat:qa hūor una cū puluer mixtus:facit qsi glutē quo radices deide nituntur terræ.

Sic quoqȝ nil obstat:quis fons ibi sit:tamẽ adeo sol directe trãsit p zenit capitis eoꝝ:ut nulla ibi prsus uideat ũbra. zenit ẽ uocabulũ astrolocoꝝ:significat aũt pũctũ ĩ firmamẽto: q directe capiti nr̃o supipositus ẽ:& cuiusqȝ regiõis gẽtes suũ zenit hñt:q ĩ meridie hitãt:sic q ĩ occidẽte:sicut q ĩ oriẽte.dicit ꝙ ibi trãsit p zenit capitis eoꝝ:q directe supipositus erat capiti garamãtũ populoꝝ:cũ ĩ meridie ẽ sol: nulla prsus ũbra apparet:adeo ut uix frõdibus trũcos suos arbores defẽdere possint. Hic quoqȝ:hic q̃uis natus sit fõs tamẽ cũ ĩmeridie fuerit sol:nulla ũbra ẽ:q̃ possit se a calore solis defẽdeꝛ.nec ipsa arbor. Phœbo: calori solis. Stat.i.firmata ẽ. Cardine sũ.i.in meridie.

Sic quoqȝ nil obstat phœbo cũ cardine sũmo
Sat librata dies:trũcũ uix protegit arbor
Tam breuis in mediũ radiis impellit umbra
Depressum est hũc esse locũ:qua circulus alti
Solstitii medium signoꝝ percutit orbem.
Non obliqua meant:nec tauro scorpius exit
Rectior: aut aries donat sua tempora libræ
Aut astrea iubet lentos descendere pisces.
Pars geminis chyrõ:& idẽ qđ charcius ardẽs
Humidis ægloceros:nec plus leo tollitur urna
At tibi quæcũqȝ e libyco gens igne dirẽpta:
In noton umbra cadit:quæ nobis exit ĩ arctõ

Trũcũ uix.pt.ar.ex quo ĩtelligi põt quõ possẽt sb ũbra cætera aĩalia releuare calorẽ. Dephẽsũ ẽ hũc eẽ lo.dixit supius sitũ eẽ iouis ammõis tẽplũ ĩ ea pte libyæ q̃ ẽ sub æqnoctiali.pũctus aũt capitis eoꝝ ẽ in tropico cãcri:id aũt nũc planius dicit. Dephensũ: de illis loqͭ quoꝝ zenit directe capiti eoꝝ supipositus ẽ ĩ æqnoctiali situ : qbus duo solstitia altissima fiũt:& totidẽ solstitia ima.solstitia alta fiũt his cum sol p capitis eoꝝ zenit trãsit:uidelicet cũ sol ẽ ĩ principio cancri:& itẽ cũ sol ẽ ĩ prĩcipio arietis:& itẽ ĩ prĩcipio libræ.tũc.n.directe sol ppẽniculariter p zẽit capitis eoꝝ transit:iõ aũt alta solstitia dicũͭ:ꝙ sol altius ascẽdere nõ possit.Itẽ duo solstitia eisdẽ fiũt ima: siue ĩfima uidelicet cũ sol ẽ ĩ primo: & itẽ capricorni pũcti:ima solstitia dicũͭ:ꝙ tũc sol maxie a pũcto capitis eoꝝ remoueͭ circulus alti solsticii ẽ eqnoctialis ꝙ sub æqnoctiali cõstitutis duo alta solstitia fiũt mediũ ãt orbẽ signoꝝ appellãt zodiacũ.uidelicet qa æqnoctialis circulus mediũ zodiacũ.i.ĩ duo media diuisũ. Percutit:Diuidit.hoc ẽ qđ ait Lucanus. Dephẽsũ.s.ab astrologis. Hũc lo.s.ubi positũ ẽ tẽplũ iouis ãmonis. Alti solsticii.s.æqnoctialis:q̃re alti: qa .s. suo æqnoctiali cõstitutis:duo alta solstitia sũt.s.cũ ĩ prĩcipio libræ:& itẽ ĩ prĩcipio arietis sol fuerit. Percutit:diuidit. Orbẽ sig.i.zodiacũ ꝙ ĩ eo.xii.signa posita sint.s.aries:tau.ge. Nõ obl.meãt.i.nõ obliq̃ oriũͭ nec occidũt:ut ĩtelligaͭ hic locus sciẽdũ ẽ primũ qd sit ortus & occasus:deide qd sit obliq̃ oriri & recte oriri.ortus alicuius signi nil aliud ẽ:q̃ illã ptẽ orizõtis oriri cũ illo signo oriẽte.i.ascẽdẽte supra orizõtẽ arcticũ.rursus ediuerso occideꝛ aliqđ signũ nihil aliđ ẽ: q̃ eã ptẽ orizõtis occideꝛ:q̃ occidit cũ illo signo occidẽte.i.tẽdẽte supra orizõte:ut oriri nõ possit.Signa.n.cũ uideͭ oriri dicũͭ:cũ ãt nõ uideͭ:occideꝛ dicũͭ:cũ supra orizõtẽ finita ẽ acies oculoꝝ & nõ uideͭ cũ supra alium orizõtẽ fuerit:tumore ͭræ ĩpediͭ acies oculoꝝ:ne sidera uideri possint:iõ occideꝛ dicũͭ hic est ortus & occasus.obliq̃ ãt oriri dicũͭ signa cũ mior ps orizõtis occidit cũ eo:recte ãt oriri dicũͭ cũ magna ps orizõtis oriͭ.nũc ergo dicit. Nũ obl.i.recta signa oriũͭ:qa cõstitutis ĩ æqnoctiali: sicut sunt hi de qbus loqͭ garamãtes uel nasamões sẽp maior ps orizõtis oriͭ & occidit.ergo nõ obliq̃. Nec tau.scor.i.signa opposita æq̃les hñt ascẽsiões & descẽsiões.nã hi q ĩ spa sũt:ĩ q̃ q̃ttuor ptes zodiaci ĩcohatæ totidẽ pũctis æqnoctialibus & totidẽ pũctis solstitialibus torqueͭ:r̃cta sũt.q̃rta ps zodiaci ab his pũctis ĩcohatis:tãtũ tẽporis cõsumit ĩ circuitu suo:q̃tũ tpis cõsumit æqnoctialis:cũ termĩat cũ suis.ẽ & alia r̃gula.cuilibet duo circuili Zodiaci æq̃les & æq̃lr̃ ĩter se distãtes ab aliquo q̃ttuor pũctoꝝ sup̃ mẽoratoꝝ æq̃les hñt ascẽsiões & đscẽsiões.secus ẽ ãt de ipaꝝ q̃rtaꝝ ptibꝫ:signa ãt sex:libra oppõiͭ arieti.Scorpius tau.Capricornus cãcro:Aq̃rius leõi:Piscis uirgini:& ĩ spa ista opposita signa æq̃les hñt ascẽsiões & descẽsiões.i.æq̃lr̃ occidũt & oriũͭ:& hoc ẽ qđ hoc loco dicit:nec tauro scorpius exit rectior. Tẽpora sua: qa eodẽ tpe & oriũtur & occidunt.

Chyrõ.s.sagittarius.nã ĩ sagittariũ signũ cõuersus ẽ chirõ:q cẽtaurus fuit:& nutricius Achillis. Carchius .i.cãcer. Idẽ ẽ.s.ĩ ascẽsiõe & đscesiõe. Aegolceros:capricornus.nã αιξ significat caprã κερασ significat cornu. Nec plus leo.t.urna.qa aq̃rius oppõiͭ leoni:cũ dicit urna ĩtelligit aq̃riũ.nã aq̃rius pigiͭ cũ urna effũdẽs fluuiũ. At tibi:apostrophat ad eos quorũ pũctus.i.zenit arabice:capiti eorũ.i.quorũ punctus directe supipositus ẽ capiti eorũ & ẽ ĩ tropico cãcri illis.n.cõtigit bis ĩ anno uel semel ĩ anno.s.cum sol est ĩ primo puncto cancri:umbra fit ppendicularis ĩ quo sita dicitur eẽ syene:his umbra semper a septẽtriõe uergit in meridiẽ.At uero illis quorũ zenit directe capiti eorũ supipositus ẽ ĩter ttopicũ cãcri:& ĩter circulũ arcticũ.i.septentrionalẽ nũq̃ eis cõtigit:ut sol trãseat pzenit capitis eorũ:& illis umbra semper a meridie sepẽtrionẽ uersus tẽdit:sicut nobis:ita Lucanus hic dicit:ostendens gẽtem illam quibus umbra semper uergit in meridiem. Dirempta id est diuisa es a nobis. In noton umbra cadit.quia uno tãtummodo die una hora unius diei in meridiem umbra perpendicularis est.uidelicet cũ ĩ tropico cãcri fuerit.Cũ uero sol ad tropicum ascendere cœpit a meridie tantũ umbra eius a septẽtriõe ĩ meridiẽ uergit.iõ dicit in notõ cadit.s.in meridiẽ.Quæ nob.s.affinibus inter tropicũ cãcari:& arcticũ polũ ũbra cadit a meridie ĩ septẽtrionẽ.

Te segnis:o afer garamãs. Cinosura:uidelic& maior ursa. Segnis:qa tarda ẽ. Mergi plaustra putas:quia sicut dixi superius tunc dicitur occidere signum aliquod cum ea parte:uidelic& quæ occidit:cũ tendit sub orizonte:ideo quia orizon hic noster:uidelicet qui diffinit spacium:quod acies oculorum pertingere potest:parum uidetur ab his:qui sunt ĩ iferiori polo:uidelic& antarctico:ob eam causam plaustrũ quod circa polũ arcticũ uertitur:qa sub orizẽte est:ita ut uideri non possit ab eis:ꝓpterea ipsi existimãt ursam q̃ nũq̃ occidit,occidere:qa nõ uidẽt eã:nã tẽdit sub orizõte:& tumore terræ ipedit̃ acies oculoꝝ:ut o/

Te segnis cinosura subit:tu sicca profundo
Mergi plaustra putas:nullumq̧ i uertice sẽp
Sydus habes imune maris:ꝓcul axis uterq̧ ẽ
Et fuga signorum medio rapit omnia cœlo
Stabant ante fores populi:quos miserat eous:
Cornigeriq̧ iouis monitu:noua fata petebãt:
Sed latio cessere duci:comitesq̧ catonem
Orant.explor& libycum memorata ꝑ orbem
Numina de fama tam longi iudic& æui.
Maximus hortator scrutandi uoce deorum
Euentus labienus erat:sors obtulit inquit:
Et fortuna uiæ:tam magni numinis ora
Consiliumq̧ dei:tanto duci possumus uti.
Per syrtes belliq̧ datos cognoscere casus.
Nam cui crediderim superos arcana daturos
Dicturosq̧ magis quam sancto uera catoni?
Certe uita tibi:semper directa supernas
Ad leges sequerisq̧ deum:datur ecce loquẽdi
Cum ioue libertas:inquire in facta nefandi
Cæsaris:& patriæ uenturos excute mores
Iure suo populis uti legumq̧ licebit:
An bellum ciuile perit:tua pectora sacra
Voce reple:duræ semper uirtutis amator
Quære qd est uirtus?& posce exẽplar hõesti
Ille deo plenus tacita quem mente gerebat.
Effudit dignas adytis e pectore uoces.

culis pertigere nõ possint nr̃um orizõta:ideo eis ursa minor lic& nũq̃ occidat:occidere uidet̃. In uertice sũ.uidelic& in polo sepẽtrionali:q sẽp sublimis ẽ nobis. Procul axis uter.quãobrẽ:qa ipsi sũt cõstituti sub equinoctiali:q circulus ẽ haud ꝓcul a polo arctico. Vterq̧ axis:uidelic& arcticus & antarcticus qa ipsis spæra ẽ recta:quũ circuli.v sint spæræ:uidelic& arcticus:& antarticus:eqnoctialis:hiemalis:& australis:Ipsi sũt constituti ĩ eqnoctiali:nũq̃ axis remotus est ab eis.i.uterq̧ polus.s.arcticus & antarcticus:quia sub meridie sũt:iõ dixit uterq̧ axis.i.polus arcticus:& antarcticus. Fuga signoꝝ:uidelic& spatiũ signoꝝ ẽ a terra remotũ:ideo fugere uidet̃ sub utroq̧ orizõte tuo & nr̃o. Stabãt ante fores po.post quã descripsit sitũ:ubi cõstitutũ ẽ tẽplũ iouis ãmõis sub eqnoctiali:uidelic& ĩ ea ꝑte ĩ q̃ ũbra ꝑpẽdicularis fit ĩ meridie semel ĩ ãno:una hora totius diei:nũc dicit ad hoc tẽplũ multaꝝ nationũ gẽtes cõuenisse. ut respõsa reꝝ suaꝝ peterẽt:& simul atq̧ catonẽ uiderũt ueneratiõe q̃dã moti stati ipsi cesserũt:& illi aditũ i tẽpla dederũt. Eous:oriẽs. Noua facta.i.responsa & oracula reꝝ nouaꝝ petebãt. Latio duci: uidelic& catoni. Cessere:dimota turba uiã dedere.

Explor&:tentet:periculum faciat:si uera sint oracula:quæ fama per totum orbem uulgauerat:q̧ ibi uera & certa responsa darentur. Maximus hortator:sed inter cæteros principes:quos in exercitu cato habebat:ex his qui hortarentur ipsum:ut oracula iouis ammonis peter& præcipuus erat Labienus: qui aliquando tribunus plebis fuit:& militauerat sub Cæsare:deĩde q̧ pars melior uideretur pompeiana:q̃ senatus omnis sequeretur relictis signis cæsaris transiuit ad pompeium. Euentus rerum id est ciuilis belli fortunam. Voce:oraculo:& qbus uerbis adhortatus fuerit catonẽ describit Luca. Sors obtu.o cato fortuna ipsa uoluit:ut ad hũc locũ ueniremus:ubi possemus certa oracula accipe de rebꝫ futuris:nũqd aliq̃do nr̃is legibus uiuere debeamꝰ:an bella ciuilia neq̃q̃ susceperimus. Et fortu.:declaratio quid sit sors. Numinis:id est iouis ammonis. Consiliumq̧ dei:quia consulere potes oraculum iouis.

Tanto duce:uidelicet ioue ammone. Datos casus:id qui casus nobis dentur:uidelicet prosperi an cõtra. Nam cui crediderim:nec dubium est quin siquis uera respõsa habiturus sit a ioue præcipue:ab his in quo summa semper sanctitas fuit. Certa uita tibi:ostendit se ipsum semper obsequentem fuisse diis

Ad leges:nunquam iura diuina uiolasti. Deum:id est uoluntatem dei. Loquendi:potes uti colloquio dei:ergo inquire. In:aduersus. Excute:exquire diligenter. Mores patriæ:uidelic& nunquid ĩ libertate uicturi sumus:an in seruitute:& declarat. Suo:proprio iure. An bellum ciuile:id est an frustra bellum ciuile gerimus pro libertate:quam reparaturi non sumus. Voce:scilic& iouis. Duræ sẽper uirtutis:& si de rebus futuris quærere non est tibi curæ:saltem quære quid est uirtus:& ut tibi aliquod uirtutis proponatur exemplum. Ille:Cato non opus erat inquit:ut sciscitaretur oracula:nam ipse tota mente deum conceperat. Dignas uoces:idest quæ ex ipso arcano loco templi emitterentur:hoc est non aliter respondit:quam si deus esset:qui oraculum ederet. Effundit dignas adytis e pectore uoces: Adytum dicitur locus secretus quo nemini nisi sacerdoti adire licebat.a priuatiuum est Δύω ingredior.

Quid querito Labiene nimium curioſe quid iubes quæri. An liber in armis: ibes ne quæri ea quæ ſunt manifeſta omnibus. Occubuiſſe uelim: quia ſatius eſt mori liberꝝ: q̄ uiuere ſeruum. An ſit uita breuis an longa. Vita enim quãtulib& longa ſit: breuis eſt. An differt ætas: ſiue adoleſcens fueris: an iuuenis: an ſenex non uita differt: ſed differunt mores ætatis. An noceat uis. q. di. manifeſtum eſt uiolẽtiã fortunæ: aut temporis non poſſe nocere bonis: ſi ſapiẽs bonus: & bonus ſapiens: ad ſummam ſapiens nõ minor eſt ioue. Oppoſita uirtute: Iuuenalis: Nullum numen abeſt ſi ſit prudentia: Sed te nos facimus fortuna deam: cœloq; locamus. Laudanda: ſcilic& iub& quæri. Sit ſatis ſiue: honeſtum conſecutus fueris: ſiue omnino ſufficit: ꝙ ad illud tota mente feraris. Succeſſu: fœlicitate. Scimus: ſcilic& quæ ad uirtutem pertinent: quia dixerat ſuperius Labienus: quære quid eſt uirtus. Et hæc nobis firmiora: aut certiora non faci& iupiter. Hæremus Innitimur: ſtabiliti ſumus. Superis: omnes adeo defendimur: inſtruit ipſe nobis quid facere debeamus. Temploq; iacente: etiam ſi nullum oraculũ fuerit hoc ſcire poſſumus: uidelic& nil agere homines: niſi ex uoluntate dei. ergo etiam male faciemus ſponte dei: ſed uoluntas dei duplex eſt: uidelicet poteſtatiua: ut aiunt theologi et permiſſiua: quum male agimus: quia permittit non quod ei placeat: poteſtatiua dicitur: quia poſſ& prohibere. Nec uocibus ullis: non opus eſt: ut nobis deus dicat quid ſit faciẽdum: & quod ad res futuras pertineat: unum tamen nos ſcire uoluit: uidelic& nil genitum conſiſtere: ideſt omnibus ſemel moriendum eſt. Auctor: uidelic& deus quum dar& rationem omnibus dixit nil genitum conſiſtere: quod ipſe declarat ĩ fine orationis Catonis: ubi dicit me non oracula certum Sed mors certa facit pauido fortiq; cadendum eſt.

Steriles nec legit harenas: nunquid creditis inquit iouem: qui omnium rerum creator eſt uoluiſſe homines tantumodo uerum ſcire in hac harena: quaſi dicat non ita credendũ eſt. nam ubiq; locorũ curã rerũ humanaꝝ hẽt. nam ſub noĩe iouis ueꝝ deum ſẽtiebat cato. Hoc puluere. i. in hac harena alluſit ad nomen iouis ammonis: quia ammon ĩterpretratur iuppiter harenarius. ammos græce latine ſignificat harenam. Eſtq; dei ſedes: præterea nõ hic ſolum eſt deus: ſed ubique locorum eſt potentia. Quid enim ſedes eſt dei: nil aliud niſi Pontus: Terra: Aer: Virtus.

Niſi uirtus: ĩ his omnibus rebus deus eſt locatus ſecundũ eos q dicũt nõ mõ ſedes dei: ſed deus eſt: & ſedes ubiq; ẽ. ſed Aratus poeta περι των νόμων ſcripſit παντα Διος εμπλεοι: dicit pleni ſunt iouis oẽs: quidẽ uiciis mœſti plenũ eſt mare. ſ. ioue & chiros. i. lacus pleni & oẽs ubiq; locoꝝ utimur deo: ſecudum hunc ſenſũ Arati loquiť hoc loco Lucanus dicẽs dei ſedẽ eſſe pontũ: aerẽ: terrã: cœlũ & uirtutẽ. Supos q rimus: quũ dii ſint ĩ nobis ipſis. Quodcũq; moueris: cur mouemur? aĩa q̄ data ẽ nobis a deo: ſed in hoc non nihil errauit: quaſi uell& animã eſſe deũ ſecũdũ pythagorã: qui dicebat animã eẽ partẽ diuini ſpũs: ſecundũ quẽ locutus ẽ Vir. Igneus ẽ illis uigor: & cœleſtis origo. Ita diffiniebãt illi: pyr ẽ hyton. quid ẽ deus ignis ſenſibilis: hunc uigorẽ ſacratũ igni dicebant eſſe originẽ animaꝝ: ſed ſequeť hoc in loco: ſi anima ẽ ps diuini ſpũs: ergo aĩa naturaliter eſt deus quod falſũ: nam pars ſequiť ſuũ totũ. Sortilegis: ubi egẽt petitione. Dubii. ſ. ſ. qui incerti ſũt reꝝ futuraꝝ: illi reſpõſa petunt: ego autẽ ſcio quid futuꝝ ẽ. res eĩm cũ uirtutibus proſpere cedunt: etiã ſi aduerſæ cõtingerẽt: tamẽ cõſcientia recta factotũ loco beatitudinis: & iſtar ſibi felicitatis eſt. Vir. illud idẽ oſtendit paucis uerbis: Quæ uobis quæ digna uiri pro talibus auſis Premia digna feram: q̄a conſciẽtia recta factoꝝ ꝓpoſita erat pro p̄mio & ingẽti quidẽ: ẽt ſi oĩa aduerſa cõtigerẽt.

Me non oracula certũ faciũt: ſed mors: quæ certa eſt facit me certũ: ſcilic& ſemel naſcentibus moriendũ eſſe. Pauido fortiq;: refertur ad illud quod dixit Semelq; naſcẽtibus auctor et cætera. Satis ẽ dixiſſe: ſcilicet moriendum eſſe forti & pauido. Sic ille profatus: hæc ubi dixit cato ex templo diſceſſit: & ſi dei iouis ammonis oraculo derogare nihil uoluit: tantum dixiſſe ſatis habuit. Non exploratum populis ãmona: a ſe q̄a: noluit ipſe periculum facere: uerum oraculum eſſet: nec ne: ſed ita reliquit ſicut erat.

Quid quæri labiene iubes? an liber in armis
Occubuiſſe uelim? potius quam regna uidere
An ſit uita nihil? ſed longa an differat ætas?
An noceat uis ulla bono? fortunaq; perdat
Oppoſita uirtute minas: laudandaq; uelle
Sit ſatis & numquam ſucceſſu creſcat hõeſtũ
Scimus. & hoc nobis non altius inſeret ãmon
Hæremus cunctis ſuperis: temploque tacente
Nil facimus non ſponte dei nec uocibus ullis
Numẽ eget. dixitq; ſemel naſcentibus auctor
Quicquid ſcire licet: ſteriles legit nec harẽas
Vt caneret paucis: merſitque ĩ puluere uerum
Eſtque dei ſedes: niſi terra & pontus: & aer
Et cælũ & uirtus: ſuperos qd quærimus ultra?
Iuppiter quodcũque uides: qđ cũque moueris
Sortilegis egeant dubii: ſemperque futuris
Caſibus ancipites: me non oracula certum:
Sed mors certa facit: pauidũ fortiq; cadẽdũ ẽ
Hoc ſatis dixiſſe iouem: ſic ille præfatus:
Seruataque fides templi diſcedit ab aris
Non exploratum populis hãmona relinquẽs

Ipſe manu ſua: nunc oſtendit ipſum optimi non imperatoris ſolum: ſed militis officio uſum fuiſſe: nam ſua ipſe arma geſtabat non: miniſtro: non equo: non uehiculo utebatur. Pedes: non equo qui non uehebať equo: ſed pedibus antecedebat oẽs. Militis anheli: ideſt anxii: ut uix ſpiritum trahere poſ/ ſet. Monſtrãt toleraȓ labores: dum ipſe primus inſerit ſe laboribus oſtendit quomodo labores alii to/ lerare debeant. Non iubet: ſatius eſt ipſum elaborando exemplum proponeȓ aliis quid facere debeant: q̃ imperare. Supinus: ſublimis. Nulla ceruice: quia non patitur: ut ſe humeris geſtent milites: nam principes romani ad hanc luxuriam uenerãt atque delitias: ut lecticarios haberẽt q lectica eos quocũ/ ꝗ iuiſſẽt uehebãt: ut i epiſtola ſeruii Sulpitii. coactꝰ ſu illũ in urbẽ meis lecticariis deferre. lecticarii aũt erant: q lectica uehebãt ro. principes: nõ utebať his delitiis cato. Carpẽtoꝗ ſedẽs: declarat qđ dixit cer uice ſupinus: carpentũ genus ẽ uehiculi. Sõni: qđ ad curã corporis pertinet ſõni & cibi continẽtiſſius erat. Parciſſimus: cõtinẽtiſſimus. Vltius hauſtor aquæ: & cũ caſu aliquo offereẽt fõtes q rariſſimi ſũt i ea regione: ſẽp ultimus erat q biberet. Indiga: idi/ gẽs. indigus idiga indigum: & hic & hæc idiga dř. Latices: dicunť aqua & uinũ: eo ꝗ aqua lateat in ui/ ſceribꝰ terræ: uinũ uero in uua uel uaſe. Sat: expe ctat quoad ẽt gregarii milites bibãt: imo uero lixa: lixa dř miniſter q aquã coco ſuppeditat. nã antiqtuſ lixa aqua dicebať. unde lixare ẽ aqua madefacere. Si ueris magna: nũc p cõparationẽ Lucanus laudat Catonem. oſtendit enim Catonis ueram uirtutem fuiſſe: cætera quæ in aliis principibus romanis lau dantur: fortunæ magis attribuenda eſſe: q̃ uirtuti. Fortuna fuit: preter q̃ in Catonem. Succeſſu: fœlicitate remota: ſecundum ſtoicos qui ſolum bo nũ i uirtute conſtituũt. nã hic ſtoicus erat. ergo dice bat uirtutẽ ipſã ſatis ẽẽ ad bene beateꝗ uiuẽdũ: ẽt ſi oĩa aduerſa cõtingerẽt: uirtutẽ ipſã poſſe hoĩnẽ bea tũ efficere: hic proprie ad uirtutẽ accedebat: niſi ꝗ i

Ipſe manu ſua pila gerit: præcedit anheli
Militis ora pedes: monſtrãt tolerare labores
Non iubet & nulla uehitur ceruice ſupinus
Carpentoꝗ ſedens ſomni parciſſimus ipſe eſt
Vltius hauſtor aquæ cum tandem fõte repto
Indiga cogatur latices portare iuuentus
Stat dum lixa bibat. ſi ueris magna paratur
Fama bonis. & ſic ſucceſſu nuda remoto
Inſpicitur uirtus: quicquid laudamus in ullo:
Maiorum fortuna fuit: quis marte ſecundo?
Quis tantũ meruit populorũ ſãguine nomẽ
Hũc ego per ſyrtes: libyeſꝗ extrema triũphũ
Ducere maluerim: quam ter capitolia curru
Scandere põpeii. quã frangere colla iugurthæ
Ecce parens uerus patriæ digniſſimus aris
Roma tuis. per quẽ nunquam iurare pudebit
Et quem ſi ſteteris nunquã ceruice ſoluta
Nunc olim factura deum. iam ſpiſſior ignis.

uirtute fœlicitatem ẽẽ uolebat: nã uirtus non ẽ fœlicitas: ſed p eã ad fœlicitatẽ pueniť. In ullo maiorũ: i aliquo antiquoꝝ qcqd laudať in Scipione fortuna fuit. nã laudať ꝗ ſpecioſas uictorias: ſpecioſoſꝗ trium phos atꝗ trophæa de hoſtibꝰ reportauerat: ſed hæc uictoria conſiſtit in fortuna maioȓ parte ſui. Et Cice ro cũ de his rebꝰ diſputaret: quæ in uno iperatoȓ deligendo ſeruanda ſũt: fortunã inter cæteras poſuit. ma gnã ſibi partẽ in rebꝰ bellicis fortuna uendicat. Quis marte ſecundo: ſed ſi cõferre uolueris uirtutẽ catõis cũ uirtute aliorũ principũ: qui res magnas bello geſſerunt inueniemus Catonis uerã laudẽ fuiſſe: quæ ſui ipſius tantũmodo fuit nullã partẽ ſibi metus: nullã fortuna ſibi uẽdicat: tantũ ſcilicet quantũ meruit Ca/ to. Marte ſecundo: rebus bello fœliciter geſtis. Populorũ ſanguine: uidelicet cæſis fugatiſꝗ hoſtibus. Hunc ego per ſyrtes: dubitari non poteſt quin hos uerſus ex animo ſcripſit Lucanus quia uirtute Catoniſ afficiebatur: malueri inqt ego hũc triũphũ egiſſe: quẽ nũc Cato dũ per ſiccã harenã Libyæ tranſit: q̃ ter cur ru uectũ eſſe in ſũma capitolii: ſicut Põpeius ter triũphauit. Malueri: pro maluiſſẽ. Libyeſꝗ extrema: p ſitientẽ Libyã. Quã ter capitolia curru ſcandere: ideſt q̃ ter uictoriã huiuſmodi conſecutũ fuiſſe qualẽ pompeius: qui ter triũphauit: & q̃ conſecutum fuiſſe uictoriã C. Marii qui deuicto iugurtha triumpha/ uit & ipſum etiam regem ante currum captiuum duxit. Fran. colla: ideſt ceruices & ſuperbiã iugurthæ: ideo dixit. nam uictum iugurtham & captum ante currum duxit: q̃ cum in carcerem & uincula coniectꝰ eſſet: poſt aliquot dies ſenatuſconſulto de ſaxo tarpeio præcipitatus eſt. Ecce parens uerus: Apoſtro/ phat ad Romã dicens: ſi quis unquam fuit qui iuſte in deorum numerum conſtrueretur: hic certe fuit: hic uerus eſt parens quem pro deo colas o romane. non dubites ſi quando libertas in ciuitate romana re/ cuperata fuerit quin nunc meritis deus poſtea futurum: ut deus a te fiat o romane. Aris: ideſt digniſſi/ mus tuis deis. Per quem nunquam iurare pudebit: iurare per aliquem eſt ipſum quaſi deum colere & uenerari: ut Oratius Iurandaſque tuum per numen ponimus aras. Et quem ſi ſteteris: & hic eſt ille pa/ ter antiquus Cato qui olim cultu: ideſt in futurum. nunc meritis deus eſt. Ceruice ſolu. i. ſi nunq̃ libera fuerit patria. Iã ſpiſſior ignis: nuc redit ad ꝑpoſitũ: poſtq̃ laudauit uirtutẽ Catonis. dicit iã eos ad eã par/ tem libyæ perueniſſe ultra quam progredi non licebat. iam enim ſub ardenti zona eſſe incipiebant.

Et plaga quā:circulus ſpæræ medius æqnoctialis ē:& ī extremo duo circuli ſūt.ſ.a ſeptentrieō arcticus a meridie antarcticus: hi circuli ſūt frigidiſſimi q appellanť zonæ frigidiſſimæ iter æqnoctialē arcticū & antarcticū duo ſūt circuli.ſ.zonæ habitabiles hominibus.ſ.hyemalis & auſtralis:ī qua hyemali nos ſumus:ī auſtrali ſūt q ī meridie habitāt.ſ.afri. dicit ergo ꝙ ad ultima hāc zonā peruenerūt:ut ulterius progredi nō poſſēt:& ea erat feruentiſſima regio auſtralis ſiue æſtiua. Vltra.i.ſupra. Mortalibꝫ a. qa poſtea ē feruētiſſīa ultra quā trāſiri nō pōt. Medio die:a meridie. Vnꝫ.ra.unū ſeqť ex reliquo ubi intēſior ē calor ibi rarior ē ūda.

Et plaga quam nullā ſuperi mortalibus ultra
A medio fecere die calcatur:& unda
Rarior inuentus mediis fons unus harenis
Largus aquæ: ſed quē ſerpentū turba tenebat
Vix capiente loco:ſtabant in margine ſiccæ
Aſpides in mediis ſitiebant dypſades undis.
Ductor ut aſpexit perituros fonte relicto
Alloquitur uana ſpecie conterite læti.
Ne dubita miles tutos haurire liquores
Noxia ſerpentum eſt admixto ſanguine peſtis
Morſu uitus habent:& fatum in dente mināť
Pocula morte carent:dixit dubiūque uenenū
Hauſit:& in tota libyes fons unus harena
Ille fuit dequo primus ſibi poſceret undam.
Cur libycus tantis exundet peſtibus aer
Fertilis in mortes:aut quid ſecreta nocenti:
Miſcuerit natura ſolo:non cura laborque
Noſter ſcire ualet niſi quod uulgata per orbē.
Fabula pro uera decepit ſæcula cauſa.
Finibus extremis libyes:ubi feruida tellus

Largus:abūdās. Serpentū:q erāt in eo fōte. Stabāt īmargine ſiccæ. Quia ſæuientes ueneno ſerpētes humida loca quærūt: ubi ſūt aquæ. Turba:ſerpentū tanta erat:ut uix loco conſiſtere poſſet

Aſpides ſiccæ:genus ſerpentū letiferū erat. Dypſades: ſūt ſerpentes ſic appellatæ ab eo qđ faciant: nā quē morſu uel ueneno afflauerīt:ille ſtatī tāta ſiti laborat:ut ſaciari nō poſſit.unde Διψα ſignificat ſitī. Ductor ut aſpexit:ad fontē uenerat Cato cū ſuiſ & quāq̄ ſiti arderēt oēs tamen metu ueneni aquā illā haurire nō audebāt:qđ ubi uidit Cato:qa ſatis apparebat illos ſiti perituros eē: adhortatus eſt eos ad hauriendā aquā ꝙ diceret ſerpētes aquā inficere nō poſſe. Perituros:ſi nō biberēt. Vana ſpe: ꝙ putarent ſerpentes aquā inficere:qđ non ita eſt. Tutos ſine metu ueneni. Noxia:pro nocens: quia tunc inquit nocent ſerpentes cū uenenū infuderint & ſanguinē corruperint. Virus: uenenū. Fatū:mortē

Dente minātur: dente:non autē habitantes in undis. Pocula morte carent:non enim ueneno infici poteſt aqua tāetſi in ea uerſentur ſerpentes. Dixit dubiumque: Et ut maiorem fiduciā faceret militibus:ipſe aquam primus bibit: alibi autem ſemper extremus erat. Dubium:incertum. Sibi poſceret undas: ſcilicet propinari alibi ſemper extremus erat. In tota harena:ideſt in tota harenoſa libye. Cur libycus tantis: dicit humana cura humanuſque labor ſcire non poteſt cur ita frequenter libyen ſerpentes: & eam nocentem faciant. ſed ego inqt ſequor antiquā poetarū famā:q dicunt ſerpentes illos de capite ſanguinis meduſæ tūc emanaſſe cū per eā regionē Perſeus uolans meduſæ caput geſtaret occiſū. Quid:quā rē. Libycus: & quaſi rationē quandā tetigit cur diceret libycus aer:quia ibi ardores ſunt ītenſiores:ſerpētes gignunť ſæuiořs & frequētiores. Fertilis:fœcundus. In mortes:uidelicet ī peſtiferos ſerpentes. Secreta: arcana:nā ueri cauſas ſcire nemo poteſt. Solo nocēti.i.terrā miſcuerunt gignēdo ſerpentes. Niſi ꝙ uulgata:ꝑterquā ꝙ fabula uulgata eſt:quā pro uera deceptū uulgus accepit. Finibꝫ extremis li.phorcus tres filias genuit: uidelicet Meduſā: ſtellionē:& Eurialē: quæ in illa parte libyæ habitabant:de qua Lucanus loquitur hoc loco quæ feruentiſſima eſt:& hæ tres ſorores pulcherrimæ fuerant:unū tantūmodo oculū habuiſſe dicuntur quo mutuo utebantur.tāta uero pulchritudine fuiſſe dicuntur: ut qui eas inſpicerent præ ſtupore rigerent in ſaxum pallas caput meduſæ quæ princeps erat ſororum habere concupiuit.Perſeus igiť a patre mittebatur ad meduſā occidendā:ꝙ ſuſceptus factus fuerit a nouerca patri ſcenobea:quia accuſauerat eum quaſi ſtuprum ſibi inferre uoluiſſet:auxiliū Palladis īplorauit:illa cū caput Meduſæ habere cuperet:& conſilio iuuit eū & ope:nā arpen dedit ei.uidelicet gladiū curuū quo caput & colla meduſæ ſecaret:dedit & clypeū uitreū per quē uidere poſſet meduſā:& ſorores cū ad eas ueniſſet obſeruauit dū meduſa oculū illū uni ex ſororibus traderet:& ꝑſto affuit & manū ſubiecit oculo:priuatæ oculis ſorores facile uinci potuerunt:qui hanc fabulā interpetrari uoluerunt:dicunt quidē tres ſorores præſtantiſſima forma fuiſſe: unum autē oculum habuiſſe:ideſt ſpeculū quo ſe ornatiores redderent:adeo ut quicūque eas aſpiceret:quaſi attonitus nimia pulchritudine corriperetur:& deperiret earum amoř:ſublato ſpeculo non habuerunt occaſionem poſtea ſe ornandi: ut tantopere deciperentur iuuenes.ab ſciſſo capite meduſæ cum talaribus: ideſt latis calceis per aera fertur Perſeus: hæc autem talaria accepit a Mercurio: quacunque per libyem uolaret guttæ de capite meduſæ manabant: ex quibus nati ſunt ſerpentes. Finibus extremis libyes:ideſt extrema Libyæ uerſus meridiem accepit Oceanum: Quuia haud procul ab Oceano ſol uergit.

Sole calētē:qa ea pte.s.antarctici poli humilior ē sol q̄ arctici. Phorcinidos: Medusæ phorcinis filiæ phorcis phorcin:eodē mō declinat sicut delphis & delphin. Squalebāt:squalida erāt.i.sterilia & iculta. Coma nemorū:frōdibꝫ arborū. Nō mollia:ideo qa subigi nō poterāt p duritia.oīa eni loca in saxa cōuersa erāt aspectu medusæ. Vultu dominæ.i.oculis medusæ. Hoc primum natura:& caput huius uirginis primū crines habuit serpētinos:e cuius sāguine deīde aliæ serpētes natæ sūt. In corpore.s.medusæ. Sæuas pestes.i.serpētes. Ex faucibꝫ.i.ex maxillis pēdebāt crines:q erāt serpētes.

Accipit oceanum:demisso sole calentem
Squalebant late phorcinidos arua medusæ.
Non nemoris protecta coma.nō mollia sulco
Sed dominæ uultu conspectis aspera saxis.
Hoc primum natura nocens.in corpore sæuas
Eduxit pestes.illis e faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis sibila linguis
Fœmineæ qui more comæ:per terga soluti.
Ipsa flagellabant gaudentis colla medusæ.
Surgunt aduersa surrectæ fronte colubræ
Vipereumq; fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infœlix cunctis impune medusa.
Quod spectare licet.nam rictus oraq; mōstri
Quis timuit?quem qui recto se lumine uidit
Passa medusa mori est rapuit dubitantia fata
Peruenitq; metus:anima perire retenta
Mebra:nec emissæ riguere sub ossibus ūbræ
Eumenidum crines solos mouere furores
Cerbarus:orpheo leniuit sibila cantu.
Amphitrioniades uidit cum uinceret hydrā.
Hoc mōstrum timuit genitor:numēq; secūdū
Phorcus aquis:cæloq; parens:ipsæq; sorores
Gorgonis:hoc potuit cælo pelagoq; minari
Torporem solitum mundoq; abducere terrā

Vibratis liguis:qa tanta celeritate linguā mouēt serpentes:ut cū una sit tres esse uideant. Vibratis:celeriter motis. Fœmineæ:quæ nutriunt comas & eas ēt p colla demittūt. Ipsa colla:p ipsius Medusæ colla. Flagellabāt:serpentes.n. iter uibrandū colla ipsius pcutiebāt. Surgūt aduersa:p ariciis serpētes hēbat:arritia āt dicunt q arriguntur.uu.lirizi. Subrectæ: sursū erectæ. Vipeuq; flu.necesse erat:ut hrēt pectines latissimis dētibus: qa petebat serpētinos crines:& cū depecteret:de serpētibꝫ fluebat uenenū. Hoc hēt ifœlix ipu. uester eē obscurus sēsus dicit hūisse hoc unū medusā:q licebat oībꝫ eā ipune spectāre:quō ipune?si stati in saxū uertebant?simulatq; illā īspexissēt:se dicit iō oībus ipune licuisse spectare medusā:q dū spectarent nihil metuebāt.qd.n.metuerent q priusq̄ mala sua cognoscerēt in saxa uertebant. Hoc ha.q licet oībus eā spectare & declarat. Quis ti.q.d.nemo qob rē? Quē q:reddit ratiōnē quare nemo metuebat: nā anteq metuebāt uertebant i saxū:& duricie saxi ania ipsa cōpssa tenebat. Quē.s.eorū q eā intētis oculis & rectis īspexit. Est passa mori.q.d. neminē: & declarat. Rapuit.d.fata:qa anteq̄ timerēt:insēsibiles efficiebant. Dubitātia:qa nōdū certa causa fuit. Fata.i.mortes eorū q eā inspicerēt. Præuenit: qui morte pueniebantur antequam medusā metuerent:uel sensu priuabantur. Anima retenta:scilicet duricie saxi. Emissæ:antequam emitterentur e corpore. Riguere:pro induruere. Eumenidū per comparationem ostendit monstrum hoc medusæ furiis fuisse terrius ac atrocius. Eumenidū: uidelicet alecto:Thesiphōe:& Megæra:sæuius multo fuit furiis.nam eumenides nihil aliud faciunt.nisi q furorem immittunt quibꝫ uoluerint.At uero medusa non furores immittebat: sed sensus omnes auferebat:cum illi in saxū uerterentur. Solos furores.ut Athamanti:ut ut herculi. Cerbarus or. sæuius etiam hoc est monstrum cerbero:quia orphœus cum ad uxorem suam Euridicem recuperandam descenderet ad inferos:cantu suauissimo cytharæ suæ angues quibus colla cerberi circundata sunt: leniuit:ut ad cantum eius catisper mansuescerent: sed hæc nullo cantu mansuebant. Sibila: pro sibilantia

Orpheo cantu: idest cauto cytharæ Orphei. Amphitrionidas uidit: Hydra etiam mitior fuit anguibus medusæ.nam hercules:ut uidit eam:nec in saxum conuersus est:sed nemo hanc prospicere potest. Timuit genitor: uester sibi contradicere: nam superius dixit impune licet omnibus spectare medusam.nunc uero dicit genitorem eius timuisse:sed facile questio hæc soluitur. potuit quidem genitor antequam uideret timere. scilicet ne ad conspectum eius ueniret:sed uidendo timuit nemo. Timuerunt quidem antequam uiderent:sed uidendo non timuerunt:hoc modo soluitur questio. Numen secundum:scilicet a Neptuno:quia phorcus deus est marinus. Parens: idest genitrix cæto. Ipseque sorores: nam ex cæto genitrice & phorco genitore natæ sunt gorgones η γοργω της γοργωνος declinatur. Gorgones:scilicet metuerunt:η γοργωσ significat terribilem eo q toruos oculos & aspectum habebant

Hoc potuit cœlo pelagoque minari:alia quidem monstra leuiora fuerunt:etiam si una re nocerent tamen non tantum mali inferebant:quantum medusa quæ oculis potuit:si modo uoluisset quicquid sub cœlo continetur in saxum cōuertere. Hoc:scilicet monstrum medusæ. Pelago cœloque: uidelicet si inspexisset cœlum & mare in saxum conuertisset. Abducere terram:scilicet saxificando.

E cœlo uolucres:nã & aues ipſe uolantes e medio cœlo poſtq̃ uiſæ fuiſſent a gorgone: ſtatim ſaxificate cadebant gigãtes etiã qui ioui bellũ intulerũt in mõtes cõuerſi ſũt:inter quos Athlas eſt qui cœlum altitudine ſua ſuſtinere dicitur: denique nullum animal erat quod pati poſſet uultum eius ipſi etiam angues qui de fronte pẽdebant auertebantur in aliam partem:ne faciem gorgonis ſpectarẽt. In ſco.hæ.feræ etiam currentes medio curſu ſcopulis hæſerũt:ubi uiſæ fuerant a gorgone. Vicina co. gentes omnes quæ uiſæ fuerant ab ea circa æthiopiam habitantes in ſigna marmorea uertebantur. Vicina co.i. loca æthiopum uicinæ inhabitantes uniuerſæ gentes. Rigu. i mar.i.duruerunt in marmora. Nullum animal: ſcilicet potuit oculos gorgonis ſuſtinere. Ipſiq; re. & ipſi angues qui de capite eius pẽdebant. Retrorſum: in aliam partem ſe auertentes uitabant uultũ & faciem eius. Illa ſub he. hæc fuit quæ athlantẽ gigantem in montem ſui nominis conuertit qui altitudine ſua dicitur ſuſtinere cœlum. Heſpe. co. ideſt gadibus hoc eſt iuxta calpem nam calpes mõtes fuerunt antea continuo iugo iuncti quos hercules diremit & aditũ oceano dedit:qui deinde aphricam ab europa ſeparauit. dicit ergo huncathlantẽ qui habitabat haud procul a gadibus conuertit in ſaxum. Cœloque ti.non timuit ipſa gigantes qui aliquando metum intulerunt cœlo & ioui: nam ipſos conuertit in mõtes. Ere.mõ.ſ.gorgon tãq̃ mõtes erexit. Oli:aliquãdo. Phlegreo ſerpẽte: quia in phlegra ualle facta eſt gigãtomachia .i. gigantũ pugna. Stantes:quia ſerpẽtinis pedibus ſtabãt:ſic eni fabulæ fingũt: nec caret ratione: nã hiſtoria hoc habet q; diluuio aduẽtãte tempoꝛ deucalionis nõ magnũ fuit illud diluuiũ uniuerſale quo animãria cuncta perierunt: ſed Deucalionis quo diluuio mundi ps q̃ pferti Boetiã uerſus uergit ſubmerſa ẽ.aſcẽderũt ĩ mõtes.ſ. pnaſũ & cytheronẽ:deide ſedato diluuio: cũ bellũ iſerrẽt gẽtes q̃ ſupãt aliis regionibꝫ:hi q in mõte cõſtiterãt ex aduerſo mõte cũ aſcẽderẽt mũiti pedes ferro:uidebantur ſerpentinos pedes habere:& ita fabulæ datus ẽ locus q; ſerpẽtinis pedibꝫ uiderenť repe ex aduerſo montis. Gigantes: qui in flegra ualle gigantomachiam fecere cõtra iouem. Stantes:ſerpentinis pedibus nixi. Erexit: ideſt conuertit in montes. Bellũque in. & quomodo in montes conuertit eos declarat.nam meduſæ caput in umbone clypei pallas geſtabat: quod a Theſeo dono acceperat: nam pallas cum pro ioue cæteriſue diis contra gigantes pugnaret clypeum obuertebat gigantibus: in quo ſimul atque gorgonis caput uidiſſent ſtatim conuertebantur in montes. Immane:impium ſacrilegum. Bellũ deorum:quod contra deos gerebant gigantes. Confecit:perfecit ad exitum deduxit. E medio pectore: uidelicet gorgon quæ ex ũbone clypei palladis eminebat. Nam ægide pallas utitur & iupiter. Quo poſt q̃ partu:nunc redit ad fabulam:qũo perſeus auxilio palladis & Mercurii hanc gorgonem obtruncauerit

Quo:ideſt ad illam partem aphricæ ubi gorgon & ſorores eius habitabant. Ortum diuite nymbo: ideſt natum auro:q; in formam & ſpeciem hymbris ceciderat in gremium Danes: Acriſius pater danes quum accepiſſet quod uulgatum erat iouem inſidias faceꝛ puellis ubiq; terrarum:filiam ſuam turri ferrea ĩclusit:ne poſſet a ioue uiolari:ſed qua poteſt aurum accedere:nihil fictum eſt: ſic etiam dicere ſolebat pelopides.nullum locum tam munitum eſſe: quo non iumẽtum oneratum accedere poſſet: ideſt iumẽtum auro & pecunia onuſtum:ita de hac turre dicere poſſumus q̃uis ferrea eſſet:tamen aurum accedere potuit:cum fabula ſignificet iouem in ſpeciem hymbris aurei cecidiſſe in gremium Damnes:quia uidelicet ſeruos eius auro corruperat:et eo hymbre grauida facta ẽ ex qua natus eſt perſeus: de quo hic loqť. Ortũ:ex hoc cõpreſſu auri:quod in gremiũ Danes deſcenderet. Par.i.archadia:nã parſia ps ẽ archadiæ. Perſea.pen.i.mercurii pẽnæ.ſ.talaria:nã talaria cõceſſit Mercurius pſeo. Sũt ãt talaria alati calcei qbꝫ ipoſitis mercurio celeriter uolat quocũq; uoluerit ita iiſdẽ uſus ẽ Perſeus q̃ ab ipſo Mercurio mutuo acceperat declarat per Aſiæ dico pennæ. Auctoris cytharæ:ideſt mercurii qui in Archadia colitur.nam in cithero ne monte archadiæ tẽplũ celeberrimum habuit Mercurius ubi colebatur: hunc dicunt fuiſſe inuentorem cytharæ & paleſtræ:citharam quidem ĩuenit:ſed eam dono dedit Phœbo: nam cum per littora maris erraret mercurius.dicitur baculo teſtudinem aridã inueniſſe & illius neruos tetigit qbꝫ tactis ſonũ dedit: ĩtellexit ad teſtudinis ſimilitudinẽ cytharam poſſe fieri:ũde teſtudo ẽt dꝛ cythara. Liqdæ paleſtræ: oleo unctæ nã oleo uncti iuuenes paleſtra ludebant. Præpes:ſubitus.i.factus uolucris.nã præpetes aueſ dicunť quæ uolatu auſpicium dare ſolebant:ſicut oſcines dicuntur quæ garritu & uoce futura ſignificẽt

E cælo uocres ſubito cum pondere lapſæ
In ſcopulis hæſere feræ: uicina colentes
Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.
Nullum animal uiſus patiens:ipſiq; retrorſũ
Effuſi faciem uitabant gorgonis angues.
Illa ſub heſperiis ſtantem titana columnis
In cautes atlanta dedit cæloq; timente
Olim phlegræo ſtantes ſerpente gigantes
Erexit montes bellumq; immane deorum
Pallados e medio confecit pectore gorgon.
Quo poſtq̃ partu danes:& diuite nymbo
Ortum:parraſiæ uexerunt perſea pennæ.
Archados auctoris cithare.liqdæq; paleſtræ
Et ſubitus praepes cillenida ſuſtulit arpen:

Arpē cyllenida.i.mercurii qui colit in cylleno mōte archadiæ: harpes est gladius icuruus uulgo la semi tarra. Harpes:anadiplosis est.i.conduplicatio quotiens uerbū in fine præcedētis uersus reperit in primo sequētis. Alterius mōstri.s.argi qui cētum oculos habebat: iam antea argum occiderat Mercurius iussu iouis: sicut i fabulis hr in primo Oui.metha. Fuso cu.s.argo occiso: Iuuencæ:iouis. Auxilium.s.perseo. Fratri:Mercurio:quia si perseus filius iouis esset frater esset palladis.nā ipsa e capite iouis nata dr. Innuba:quæ perpetuam uirginitatem seruauit. Pacta:hoc pacto: ut occisa gorgone caput eius sibi dono daret

Arpen alterius monstri iam cæde rubentem.
A ioue dilectæ fuso custode iuuencæ.
Auxilium uolucri pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monstri: terreæ in fine libyssæ
Persea phœbeos conuerti iussit ad ortus.
Gorgonos aduerso sulcantem regna uolatu
Et clypeum leue: fuluo dedit ære nitentem
In quo saxificam iussit spectare medusam:
Quam sapor æternā tracturus morte quitē
Obruit haut totā: iugulat pars magna cōarū
Defendunt q caput protētibus crinibus hydri
Pars iacet in medios uultus: oculiq tenebras
Ipsa regit trepidum pallas: dextraq tremente
Perseos aduersi: cyllenida dirigit arpen
Lata colubriferi rumpens confininia colli.
Quos habuit uultus hamati uulnere ferri.
Cæsa caput gorgon. quanto spirare ueneno.
Ora rear: quantūq oculos effundere mortis?
Nec pallas spectare potest: uultusq gelassent
Perseos aduersi: si non tritonia densos
Sparsisset crines: texissetq ora colubris
Alliget in cælum sic rapta gorgone fugit.
Ille quidem pensabat iter. propiusq secabat
Aera si medias eruopæ scinderet urbe.
Pallas frugiferas iussit non lædere terras.
Et parthi populis: quis enim non præpete tāto
Aethera respiceret: zephyro conuertitur ales:
Iq super libyem: quæ nullo consita cultu
Syderibꝫ: phœboq uacat: premit orbita solis

Terræ libycæ: p libyæ: libys cus ca cum tantum dem est: ac si dicat libycus ca cum. In fine: uidelicet athlantem regna. ibi enim habitabat gorgon. Aduerso: infesto uolatu. Et clypeum: ecce auxilium: quia supra dixit auxilium uolucri & cætera. Leuæ: scilicet sinistræ persei: nam sinistra gestatur clypeus. In quo sa. de hoc uitreo clypeo spectare poteris medusam: & illa te uidere non poterit. Quam so. & pallas in soporem resoluit medusā ut eam commodius obtrucare posset perseus. Tracturus: idducturus. Morte qui: nam futurum erat ut dormiens occideretur a perseo. Coma: uidelicet serpentinarum. Pronten. eminentes. Pars ia. idest dormit. Vul. scilicet ipsius & declarat. Oculique te. idest iacet in oculum clausum perseorum: & dixit oculi singulari numero: nam allusit ad fabulam unum tantummodo oculum gorgōes habuisse dicuntur. Trementē: trepidum. Cylle har. mercurialem. Dirigu. scilicet corpus gorgonis. Colubriferi colli: idest colli de serpentinis crinibus obsiti. Quos habuit uultus: admirantis ē non interrogantis quasi dicat q̄ terribiles: q̄ toruos habuit uultus. Hamati ferri: est descriptio harpe quid est harpe: est ferrum hamatum: idest curuum in modum hami. Ora: scilicet gorgonis. Effundere oculos: quia oculi eius mutati in morte terrorem spectantibꝫ inferebant. Nec pallas: adeo mōstrum illud terribile fuit: ut nec pallas quidem spectare potuerit. Vultusque gelassent: & haud multum abfuit: quin & ipse perseus conuerteretur in saxum: nisi pallas statim uultus crinibus serpentinis texisset ne uidere posset perseum. Gelassent: pro riguissent tanquā gelu. Sparsisset: scilicet in faciem gorgonis ne uideri posset. Alliget in cœlum: sic medusam obtruncauerat Perseus: & auxilio talarium sublimis uolare cœperat: sed secum cogitabat iter quod facturus esset & breuius quidē uidebantur: si per Europam transiret. Verum pallas noluit infici terras fæcundas frugibus: sed eum transire iussit per libyem arenosam: ubi oīa inculta iacent: & hæc causa est cur regio illa serpentibus abūdet: q̄ eni aerē sulcādo uolabat: ea guttæ sanguineæ de capite Medusæ ceciderūt: quæ i serpētes cōuersæ sūt. Ille. s. pseus Pensabat: exanimabat iter qd̄ facturus eēt. Propriusq se. & si super Europā uolādo trāsiret uidebat quidē iter breuius fore. Proprius: breuius & cōmodius. Ascēderet urbes. s. si per urbes uolaret Europæ. Sed pallas fru. qa europa oīum reꝝ ferax ē: ideo pci iussit europæ. Populis: habitātibꝫ europā. Quis enim: nō præpete tāto: duabus rationibus parcebat Europæ: primū qa guttæ sanguineæ in serpentes conuersæ non caderent in Europam: deinde ut nemo suspiceret uolare tātum alitem. nā caput medusæ quod gestabat uidissent & in saxa conuersi fuissent. Respiceret: suspiceret. Præpete ta. idest tāta uolucre. q. d. oēs suspexissēt cū uidissēt tāte magnitudinis auē. Præpes: uelox: uolucris dr a celeritate: & ita ales. Cōuer. ze. i. zephirū uersus. s. occidētē. Itq sup li. & monitu palladis iuit super libyē. Cōsita: plātata. Sidera phœboq ua. i. nihil prsus pter cœlū & solē. ideo. Va. uacua ē. pmit. s. eā partē libyæ.

Nec t.cel.ul.hoc iõ dicit qa terra illa uicia ẽ soli:nã oẽ rotũdũ tumet ĩ medio. Ideo altius ũbra terræ cadit ĩ cœlũ.quomõ cadit:imo ascẽdit:cadit ãt dixit respiciẽs ad nostrũ orizõte ẽ nã hũilior:& ũbra cadere uideť q̃ ĩ nr̃o orizõte:dicit ãt ũbrã terræ in cœlũ cadere:& inter lunã & terrã ũbram cadentẽ lunæ intercipere lumen:& facere eclypsim eminentia.n.terræ umbra sua lunæ lumẽ intercipit:& eclypsim facit:ideo autem quotienscunq; sub eclyptica linea fuerit linealiř:tunc enim umbram ĩtercipit lumen & eclypsim facit.est autem eclyptica linea medium zodiacum diuidens:ita ut sex gradus Zodiaci ex altera parte permaneant:& totidem ex altera:itaque ab Ariete usque ad finem uirginis:signa illa appellãtur septẽtrionalia:deinde a uirgine uel libra usque ad finẽ piscis appellantur meridionalia:sed aliquando sub eclyptica sunt:quociens sol & luna sub illa fuerint linealiter:statim eclypsis efficitur.ideo linea eclyptica dicitur.nam clypto tis ti.i.deficio cis cit:quia lumen solis & lunæ deficit cum sub illa linea fuit:eclyptica dicitur. Lunæq; meatibus obstat:qũo obstat.nã quia uaga iter suum facit luna:modo meridiẽ:modo septentrionem uersus: ideo declinat a sole.nam nisi ita uergeret:modo in dextrã: modo in sinistrã:& sub eclyptica linealiter esset frequenter eclypsim faceret.nam cum sub eclyptica linealiter fuerit tũc perpendiculariter radii solis feriunt lunæ corpus: quæ excipiens radios: non permittit splẽdorem solis ad nos peruenire:& ita eclypsis efficitur:sed inter lumen lunæ & terram intercipit ũbra lucem:& ita luna patitur eclypsim. Vagi flexus:uidelicet declinans modo in dextram modo insinistram partem per eclypticam:quæ medium Zodiacum induas p̃tes diuidit æquales. Nec in boream:sed perpendicularis est:nec in hanc:nec in illã p̃tẽ declinat. Illa tamẽ ste.tel.tellus illa quãq̃ naturaliter sterilis sit: tamẽ accepto sãguine cõcepit serpẽtes. Tabe:sãguine. Stilãtis: manãtis e capite medusæ. Cõcipiunt rẽ gestã narrat:tãq̃ nũc primũ gerať.nã utiť p̃senti tẽpore. Rores.s.guttas. Incoxit:inoleuit:& quasi partum gremio suo terra concepit: ut serpẽtes ederet

Exuritq; solum:nec terra celsior ulla
Nox cadit ĩ cælum:lunæq; meatibus obstat
Si flexus obsita uagi per recta cucurrit
Signa:nec in boream:aut in notõ effugit ũbra
Illa tamen sterilis tellus:fœcundaq; nulli
Arua bono:iuris stillantis tabe medusæ
Concipiunt dirosq; fero de sanguine rores
Quos calor adiuuit:putriq; incoxit harenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit.
Plenior huic sanguis:& crassi gutta ueneni
Decidit in nulla plus est serpente coactum
Ipsa caloris egens:gelidum non transit ĩ orbẽ
Sponte sua:niloque tenus metitur harenas.
Sed quid erit nobis lucri pudor:inde petuntur
Huc libycæ mortes & fecimus aspida mercẽ
At non stare suum miseris passura cruorem
Squamiferos ingens hemorois explicat orbes

Hic quæ prima: hic describit serpentum genera siue species:quæ a sanguine medusæ procreatæ fuerũt

Hic in hac regione: Tumida inflata. Aspida:primam dicit serpentem natam ex hoc sanguine quæ aspis dicitur a similitudine dictaẽ ασπισ græce significat scutum eo quod reliquo corpore tanquam scuto utitur:ut caput protegat. plures diuersæque aspidum species:uerum:ut inquit Solinus: dispares effectus ad nocendum. Somniferam:quia quoscunque momorderit in soporem resoluit.ita ut dormientes moriantur:hoc serpentis genus mamillis addidisse perhibent Cleopatrã. Plenior hic sanguis plurimum ueueni de capite gorgonis in hanc serpentem cecidit. Sanguis: scilicet medusæ. Decidit: in hãc serpentem. Veneni: declarat quod dixit sanguis. In nulla: scilicet q̃ in hac:hic uel hæc serpens dicitur. Ipsa caloris egens:& quia calorem amat:ideo nunquam nisi inuita in regiones frigidas transit:inuita autem dixit respiciens ad id quod sequitur:q; nunc tanta iniquitas incessit animos hominũ:ut serpens quam abominari homines deberent:iam in precio esse cœperit: apud homines ætatis nostræ uenenum illud:quia maiorem uim habet tanquam præcium habetur:& ita detestatur auariciam hominum & scelus:qui etiam fecerint quod abominandum erat esse præcium non mediocre. Niloque tenus:quia nõ discedit a littoribus nili:nisi quis eam cogerit. Lucri pudor:sed quis inquit cupiditati & auaritiæ modũ ĩposuerit:illa quidem in uita discedit a regione sua nos uero eam cogimus transire in europam & uenenũ ipsius iam magno præcio uendimus & emimus. Quis pudor:idest quem questum facere nos pudebit quasi dicat nullum. Inde:uidelicet ex regione aphricæ. Libycæ mortes:idest quæ in libya natæ sunt. uidelicet uenenum. Huc: in europam. Fecimus aspida mercem: idest uenenum aspidis fecimus esse mercem. At non stare suum miseris passura cruorem: post hanc subsecutam est serpens: cui nomen est hemorois: quia sanguinem fluere facit: nam quencunque momorderit: ille statim cum sanguine exhauritur:& tanquam sudor e corpore emanat αιμα sanguis ρεω fluores. Suum cruorem proprium sanguinem. Miseris passura cruorem:quos momorderit statim sanguinem per cutem erumpere facit tanquam sudorẽ. Squamiferos ingens hemorois explicat orbes: quia munita est sicut piscis.

Natus in ambigue coleret qui ſyrtidos arua
Cherſydros:tractiq; uia fumante chelindri
Et ſemper recto lapſurus limite centris
Pluribus ille notis uariatam tingitur aulum.
Q uã paruis cũctis maculis thebäus ophites
Concolor exuſtis atq; indiſcretus harenis
Ammodites ſpinaq; uagi torquẽte ceraſtæ:
Et ſcytale ſparſis:etiam nũc ſola pruinis
Exuuias poſitura ſuas: & torrida dipſas
Et grauis ingenuum uergẽs caput ãphiſibẽa
Et natrix uiolator aquæ:iaculiq; uolucres:
Et contentus iter cauda ſulcare phareas:
Oraq; diſtendens auidus ſpumantia præſter:
Oſſaq; diſſoluens cum corpore tabificus ſeps
Sibilaq; effundens cunctas terentia peſtes.
Ante uenena nocens:late ſibi ſummouet õne
Vulgus:& in uacua baſiliſcus regnat harena.

Natus in am.cherſydros natus eſt etiã:& quia duo elementa occupat modo terram:modo aquam:ideo nomen impoſitum eſt.nam χερσοσ græce terã ſignificat υδωρ ſignificat aquam. Via fumante:pulueru lenta.nã chelis nati ſunt chelindri:chelæ arum uulgo ſũt le zanche.chelĩdrus eſt ſerpens cum chelis. Et: ſcilicet natus eſt chencris κεχβοσ græ. la. ſignificat milium: quia diſtictus eſt maculis in ſimilitudinem milii:& declarat pluribꝰ ille notis &c. Ophites: genus eſt lapidis ad ſimilitudinem huius ſerpẽtis maculis albis diſtinctus: propterea appellatur ophites ab hoc ſerpente. dicit autem pluribus maculis diſtictum eſſe chenchrim q̃ lapidem ophiten: qui naſcitur in regione thebana. Concolor ammodites:ideſt qui concolor eſt harenæ.unde nomen habuit. nam ammos græ.la.harenam ſignificat:& dioriſſo ingredior:quia graditur per harenam. Indiſcretus: non cognitus:quia diſcerni non poteſt:& quia non diſcernitur a colore harenæ. Spina: ſcilicet tergi ceraſtæ ceraſtæ præferunt quadrigemina cornicula: quorũ oſtentatione ueluti eſca illiciunt ſollicitatas aues perimunt:ut refert Solinus:quia cum cornibus ſerpentes ſunt.nam chera cheratos ſignificat cornu. Et ſcytalis: ſcytalis tanta præfulget tergi uarietate: ut notarum gratia: uidentes retardet: & quoniam reptando pigrior eſt:quos aſſequi nequit:miraculo ſui capiat ſtupentes:in hoc tamen ſpumarum nitore hyemales exuuias prima ponit.ſcytalis enim uirga eſt oblonga & rotunda ad cuius ſimilitudinem etiam appellatur hoc ſerpentis genus ſic Lacedemonii appellabant uirgam longam & rotundam ſcytalim: unde acuitatem epiſtolarum genus dicebant: ziphiras epiſtolas appellant:deinde ſumunt carthã ubi ſcribere uolunt:& cum ſcribunt ĩ hac rima ſcribunt litteras: ita ut dimidium litterarum in altera parte ſit:& dimidium in altera: & cum litteras has legi nec intelligi uoluerint euoluunt:quis intelligere tum poterit nemo quidem niſi qui uirgam huiuſmodi intellexerit. Exuuias poſitura:dicit hanc ſcytalem non ſequi conſuetudinem aliarum ſerpentum: nam aliæ ſerpentes nũquam exuuias deponunt:niſi uerno tempore:ſed hæc media hyeme. Sparſis pruinis:uidelicet cum pruinæ ſparguntur. Et torrida dypſas:ſcilicet nata eſt quæcunque momorderit:ille ſiti exardeſcit:ut ſaciari nõ poſſit.η διψασ διψισ ſignificat ſitim.nam ſiti interficit:ut docet ſolinus. Amphiſibena: ideo appellatur: quia utrinque caput habet quaſi utrique uena ueno idem eſt ꝙ deſcendo:quia non in hanc partem deſcendit: modo in illam: biceps eſt:ideo dextrorſum & ſiniſtrorſum uerſus flectitur cum incedit. Amphiſibena conſurgit in caput geminum:quorum alterum loco ſuo eſt alterum in ea parte qua cauda:quæ cauſa efficit: ut capite utrinque ſecus nitibundo ſerpat tractibus circulatis:ut idem Solinus docet. Natrix: a nando dicta. Iaculiq; uolucres:genus eſt ſerpentis acerrimum.nam quicquid percuſſerit penetrat:ut ſi corpus hominis percuſſerit illud penetrat:ita ut quaſi nihil obſtitiſſe uideatur.Solinus ita refert iaculi arbores ſubeunt:e quibus ui maxima turbinat:penetrant animal quod cunque obuium fortuna fecerit. Phareas:uide quid faciũt latini.nam alieni ſunt ab aſpiratione:græci non ita: ſed hæbrei aſpiratione in primis utuntur omnia ferme in aſpirarione ponunt.illi in primis græci medium tenent:nos ſummis labris omnia pronunciamus: tamen cum ita ſit non nullæ dictiones ſcribuntur per η tenuem litteram ſine aſpiratione quas nos per aſpirationem ſcribimus:ut ή φαρεια dicunt græci:nos parea.iota pronunciant pro e longa non nunquam ut ſpondios ſpondeus:parias apud græcos:pharias apud latinos aſſumpta aſpiratione dicitur. Preſter: preſter teſte Solino: quem percuſſerit diſtenditur enormique corpulentia necatur extuberatus ſerpens a maioribus facibus.nam πριζω græce latine ardeo:unde Δασεμπρηστοσ ſignificat facem ardentem & fulmen etiam ſignificat:ideo appellauit priſtirẽ:quia fulmineus eſt:& tanquam flammas ſintillat ab ore. Seps:ſerpens eſt a σηπω.i.putrefacio putrefacis:quicquid enim momorderit reſoluitur in putredinem. ei uertitur in e. Tabificus:nocens. Ante uenena nocẽs: Baſiliſcus rex eſt cæterorum ſerpentum. nam regem ſignificat βασιλεισ uis magna ſerpentis eſt ꝙ ſolo uiſu mortem inferat ac homines enecet:terram polluit & exurit: denique extinguit herbas:arbores ipſas:etiam corrumpit auras: ita ut nulla alitum impune tranſuolet infecta ſpiritu peſtilenti: animal ad ſemipedem longitudinis: albo quaſi mitrula lineatus caput. Sibila:adeo terribiliter ſibilat:ut ſerpentes alios terreat. Peſtes:ideſt alios ſerpentes.

Vos quoque qui cunctis inoxia numia terris
Serpitis:aurato nitidí fulgore dracones
Lætiferos ardens facit aphrica ducitis altum
Aera cum pennis:armentaqꝫ tota secuti:
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros
Nec tutus spacio elephas datis omnia læto
Nec nobis opus est ad noxia fata ueneno
Has inter pestes:duro dato milite siccum
Emetitur iter:tot tristia fata suorum:
Insolitasque uidens paruo de uulnere mortes.
Signiferum iuuenem tyrrheni sãguinis aluũ
Torta caput retro dipsas calcata momordit.
Vix dolor:aut sensus dentis fuit ipsaque læti
Frons car& inuidia:nec quicq̃ plaga minat̃:
Ecce subit uirus tacitum rapuitqꝫ medullas
Ignis edax:calidaque incendit uiscera tabe.
Ebibit humorem circum uitalia fusum
Pestis:& sicco linguam torrere palato
Cœpit:defessos ir& qui sudor in artus
Nõ fuit atqꝫ oculos lachrymarũ uena refugit
Non decus imperii:non mœsti iura catonis
Ardentem tenuere uirum:nõ spargere signa
Auder&:totis furens exquirer& agris.
Quas poscebat aquas sitiens ĩ corde uenenũ.
Ille uel in tanaim missus:rhodanũque padũqꝫ
Arder&:nilumqꝫ bibens per rura uagantem

Vos quoqꝫ:loci iniquitas facit ut dracones qui etiam alibi sunt innoxii in aphrica uehementer noceãt q colebant̃ quasi dii: & adhuc consuetudo manet apd̃ agrestes: q existimant nefas eẽ necari huiusmõi serpentes:unde dracones dicti sunt a Δερκω quod est uidere.nã clarissimam dicũt̃ haber̃ oculoꝝ aciẽ:qua ex reẽt incubantes eos thesauris custodiæ cã antiq finxerũt poetæ: iõ etiã Esculapio tribuũt̃:ꝙ uidelicet sint acuti cuiusdam uisus:sunt uigilantissimi generis q̃ res medicinæ maxime necessaria ẽ. oportet enim medicum uigilantissimum esse:ideo Esculapio deo medicoꝝ attribuunt̃: hæc gẽtiliũ illusio usqꝫ ad nostros peruenit. Aurato fulgor̃:quia habẽt squamas quodamodo aureas:unde etiã dracones ut in tẽplis dicãtur. Virgilius seruauit angues in aqua:serpentes ĩ terra:dracones in templo.delubra ad summa draconũ Numina:id est tanq̃ numina. Serpitis: repitis p cunctas terras. Repe:proprie est serpentum etiã serpere:quia serpunt cũ ingrediũt̃ loca angusta. Ardens aphrica:nam nimio illius regionis ardore incẽdunt̃ dracones tam& si alibi sine ueneno. Ducitis altum aera.i.uolatis ac trahitis aera uolando. Secuti:psecuti. Amplexi.s.eos. Verbere:quia cauda usqꝫ uerberant thauros:ut eos enecent. Nec tutus:qd dixi de thauris cum elephantes etiam miræ magnitudinis animalia uincant. Datis oĩa leto.i.occiditis quicquid uobis obuiam factum fuerit. Nec opus ueneno: etiã sine ueneno satis uirium hẽtis ad mortem. Has inter pestes:postq̃ descripsit periculum quod in aphrica erat & per eam partem in primis qua gradiebantur nunc redit ad iter eorum. Pestes:scilicet serpentũ. Duro:forti. Siccum aridum penuria aquaꝝ. Suoꝝ.s.militum. In puo uulnere:ne.n.paruo uulnere mors inferri solet:tamẽ pua plaga serpentis quæ uix inspici posset moriebantur milites. Signiferũ iu.& ita describit nõ nullos milites qui morsu serpentum necati fuerunt:primũ autem militem dicit cecidisse noĩe Aulũ. Dypsas: serpentes q̃ morsu suo nimiam siti inducit. Signiferum:uexilla gestantem. Sanguinis tyrrheni:de sãguine tusco. Torta ca.p̃dolore. Calcata re.pedibus huius.s. p̃dolore caput conuertit:& morsũ cruri eius infixit. Vix dolor:scilicet fuit adeo tenuiter momordit: ut uix eum senserit.Frons caret inuidia quia si eum inspexisses uenenatum non ostendebat signa mortis ĩ frõte. Plaga miat̃: adeo pexigua erat Ecce subit uirtus:sed sẽsim uirus illud diffũdi cœpit p uenas:ut uniuersum corpus humore & sãguĩe exhauriret. Rapuitqꝫ.m.usqꝫ ad medullas penetrauit. Ignis:ueneni. Calidaqꝫ ĩcẽdit t. qa calor̃ nimio uniuersũ corporis humorẽ desiccauit:unde sitis seq̃bat̃ ĩtolerabilis. Ebibit:exhaurit. Vitalia: p̃cordia. Torreñ:ureñ.Sicco palato:qa lingua arida sitim ĩducit. Defessus iret:ẽt sudor nullus in toto corpor̃ relinqt̃:tã & si nimio ardore caleret:tamẽ sudorẽ nõ hũit quẽ p̃ calor̃ non uiceret. Atqꝫ oculos lachry.qd dixi de sudoribus: qa nec humor qdẽ lachrymaꝝ relictus ẽ. Non decus ĩpii:ubi uero sitis illa corpus ĩuasit uniuersũ:rigiditas q̃dã iuuenis illius nullũ catonis ĩperiũ ueritus:signa pcul abiecit & quanta maxĩe celeritate potuit:quæsiuit aquã q̃ ĩuenta satiari nõ poterat. Decus:maiestas. Mœsti.i.tristis:sæueri. Ardentẽ: sitientẽ. Ne sparger̃:quo mĩus auderet piicere uexilla:qa signifer erat. Poscebat:apperebat: Sitiẽs uenenũ.s.siti adducẽs ĩ corde. Ille uel ĩ tanaĩ:dicit tota flumĩa quãtacũqꝫ fuissẽt huius siti sufficer̃ nõ potuissẽt.Iuuenalis. Epotaqꝫ flumina medo:Tanais:ut r̃fert Strabo li.xi.ex iisdẽ.n.Indiæ mõtibus fert̃: ex qbus ochus & oyus iaxartes & cõplur̃s alii atqꝫ ita ĩ caspiũ pelagus ĩmittit:quẽadmõm illi & oĩum septẽtriõalissimus ẽ: hũc itaqꝫ tanaĩ nomĩauerũt & fidẽ adhibuer̃t eũ tanaĩ eẽ qd̃ r̃gionẽ trãs amnẽ abietẽ fert & scythæ q ibi sũt sagittis abiegnis utũt̃.Tanais itẽ Europã ab asia disiũgit. Vel.p ẽt. Tanaĩ rhoda.q sũt amnes aliorũ r̃ges.Virgili.fluuiorũ rex eridanus. Nilũqꝫ bi.cuius ĩundatio tãta ẽ:ut uniuersã pfũdat ægyptum:tamen nõ suffecisset huc.

Accessit morti libyæ.fatiq; minorem
Famam dypsas habet:terris adiuta perustis
Scrutatur uenas: penitus squaletibus harenæ
Nunc redit ad syrtes : & fluctus accipit oræ
Aequoreusq; placent:sed non sufficit humor.
Non sentit fatiq; genus:mortemq; neneni.
Sed putat esse sitim : ferroque apire tumentes
Sustinuit uenas:atque os implere cruore
Iussit signa rapi propere cato:discere nulli
Permissum est hæc posse sitim:sed tristior illa
Mors erat āte oculos miserique icrure sabelli
Seps stetit exiguus:quā flexo dēte minacē
Auulsique manu:piloque affixit harenis.
Parua modo serpens:sed quā nō nulla cruētæ
Tantū mortis habet:nā ꝓxima uulnera circū
Fugit rupta cutis:pallentiaque ora retexit
Iam sinu laxo nundum sine corpore uulnus
Membra natant saniæ suræ fluxere sine ullo
Tegmīe poples erat : femorū quoq; musculo
Liquitur & nigra distilant īguina tabe. ois
Dissiluit stringēs uterum mēbrana fluūtque
Viscera:nec quantū toto de corpore debet
Effluit in terras : sæuum sed mēbrau enenum

Accessit.m.li.sed ad hāc sitī q̄ inducebaꝛ morsu dypsadis accessit ēt exustio regionis.s.solis ardor. Morti:ut moriēdus erat. Fati.i.mortis:q: nō oīa tota mors attribuiꝛ dypsadi:sed perustæ regioni: ideo dicit dypsadē minorē īuidiā hūisse.q.s.sitis illa nō oīo attribuiꝛ sibi:sed tegioni q̄ naturaliter arida ē & feruens Adiuta.s.dypsas. Terris.s.a libye q̄ sicca ē:nūc reddit ad syrtes.describit qūo iuuenis iste loca oīa inqrebat:ubi humoris aliqd inuenire posset:& ad syrtes plerunq; redibat:ubi & maris.aquā hauriebat. Penitus:iterius ēt ī uiscera terræ. Nūc aliqādo. Fluctibus:maris. Aequoreusque placet:quanuis homines abhorreant maris undam : tamen sitis tanta erat: ut ea sibi grata esset : nec sufficeret quidem. Nec sentit fatiq;.g.quia non poterat extiguere sitim existimabat naturalem sitim esse potius q̄ uenenum serpentis.q; nesciebat unde procederet. Sitim : scilicet naturalem. Ferroque aperire timentes:q̄do aqua sedare non poterat sitim:aperuit uenas brachiorum & sanguinem sugebat. Sustinuit : passus ē iussit. Vix aulus confectus abiecerat signa: cum statim iussu catonis alius affuit qui signa acciperet. Prope:festināter. Hoc : uidelicet ut cogeret abiici signa. Discere nulli:uix unus uidere potuit illum nimia siti proiecisse signa. Sed tristior illa: ille q̄dem accepto uulnere dypsadis sitim ītollerabilem passus occubuerat. At uero alius nomine Sabellus crure morsus sepis accepit:& uulnus quidē erat exiguum sicut dypsadis:sed uim habuit incredibilem si quidem uniuersum corpus resoluit & ad nichilū redegit:ab effectu ergo nomen accepit. nam sypim est putrefacere : quia resoluit in puluerem Sabelli: corpus. Ante oculos:scilicet militum. Sabelli: de sabina regione:sabelli dicuntur sabini diminutiuum:Nam:ut refert Strabo : sabini aduersus umbros diutino certantes bello:quorūdam more græcorum uotum effecerunt: ut ea nato anno immolarent.re igitur bene gesta : reuersi nata partim sacrificarunt : partim consecrarunt : cæterum facta sterilitate:uulgatum est a quibusdam oporteꝛ & liberos consecrari:quod & patrauerunt. si quidem editos in lucem pueros marti consecrādos acclamauerūt: uirilem tamen ingressos ætatem in coloniam emiserūt: qbus dux factus ē taurus. i opicorum āt agro cubantes:qui uicatim uirā agebat eos eiiciūt: eiectisq; illis:sedes ibi locarunt:& de augurū sentētia marti taurum mactauerunt qui ducē illis taurū exibuerat. quā obrē eos dimunitiuo uocabulo a parentibus sabellos appellatos fuisse crediꝛ : sed Sabellus propiū nomen est hoc loco. Stetit in crure : qui in crure ītulit morsū:ille crure rapuit sepē exiguū & īpegit humi deīde pilo trāsfixit. Flexo dēte:ita ut nō facile posset a crure auelli. Modo.i.mēsura pua:qa admodū breuis erat. Sed qua nō nulla:sed est pestis q̄ nulli ueneno accedat:neq; eni minorē habet ui cæteris imo maiorē. Mortis cruentæ:qa resoluit in nihilū corpora. Plagæ:& primū q̄dē ptes ꝓximæ morsui ille refugiunt:& sensi totū corpus labefactant:deinde ad nihilū redigunt. Circū fugit rupta.i.circū rupta:& est themesis. Retexit.s.nimia ui ueneni. Pallētia os.qa ad ossa usq; penetrauit uenenū:ita ut consūpta carne nuda ossa appareret. Iāque si.laxa:laxa cute:nā sinū sāguinis cutē appellauit:quia sanguis cōtineꝛ cute tāq̄ sinu. Saniæ: qa caro oīs in saniē conuersa erat. Suræ: ꝓprie dicunꝛ musculi crurū:uulgo le polpe. Vir. Purpureoq; alte suras uīcere cotu. Fluxere:resolutæ in putredinē. Sine tegmine:ipse poples nudatus ē:erat. pelle solla relicta erant ossa:poples ē sūmitas genu. Tegmine:& cute & carne. Liquiꝛ: ꝓ liquescit tabe.ut Vir. Vere nouo gelidus canis cum mōtibus humor Liquiꝛ:idest. Musculus : musculum appellat solidā carnem:quæ in fœmore est quod glandium alio nomine appellatur ad similitudinem glandis uulgo el pessetto de la cossa:& non sine ratione.habet enī formam pisciculi. Distillant inguina .i. resoluuntur in saniē. Nigra.i.uenenata. Mēbrana.i.illa carthilago quæ intestina cohercet resoluta ē & ipsa Strigēs uterū.i.cōtinēs ītestina. Dissiluit:dirupta est. Nec effluit.s.tantū q̄tū debet effluere. quareꝛ Sæuū uenenū: quia anteq̄ ex ossibus deciderent carnes prius ardore ueneni pro maiori parte consumptæ sunt.

Decoquit in minimū mors cōtrahit oia uirus
Vīcula neruorum: & laterum textura cauūq;
Pectus.& abstruxum fibris uitalibus omne
Quicquid hō est aperit pestis natura ꝓfana
Morte patet: manant humeri: fortesq; lacerti
Colla caputq; fluunt. calido non ocius austro.
Nix resoluta cadit: nec solem cæra sequetur
Parua loquor corpus sanie stillasse perustum:
Hoc & flāma pōt: sed qs rogus abstulit ossa
Hæc quoq; discedūt: putresq; secuta medullas
Nulla manere sinūt rapidi uestigia fati.
Cynipheas inrer pestes tibi palma nocendi est
Eripiunt omnis animam: tu sola cadauer.
Ecce subit facies læto diuersa fluenti
Nasidium marsi cultorem torridus agri
Percussit præstet: illi rubor igneus ora
Succedit: tenditq; cutem pcreunte figura
Miscēs cūcta timor: toto iam corpore maior.
Humanūq;. egressa modū: super ōnia mēbra
Efflatur sanies: late tollente ueneno.
Ipse latet penitus congesto corpore mersus.
Nec lorica tenet distenti corporis actum.
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulus: nec tantū carbasa coro
Curuauere sinus: tumidos iam nō capit artus
Informis globus: & confuso corpore truncus:

Decoquit: cōsumit. In minimū: exiguū uirus. Cōtrahat oia.i.mēbra oia ad minimū redegit. Vincula: neruorū & laterū textura. quasi idē est. nā si uolueris diffinire qd sit neruus: nō male dixeris est iunctura laterū uel ossiū. Cauū.s.resoluta carne. Abstrusū: reconditū. Fibris uitalibus: uenis uitā ferentibꝫ: nā sedē aniæ in sanguine esse uoluerūt. fibræ ꝓprie sūt iecoris uenæ: sed siipliciter ꝓ oibꝫ uēis accipiunt: ut hoc loco. Quicqd homo ē.i.oēs hominis ptes ēt secretiores. Apit: nudat. Natura patet: qcqd ē in uniuersa hoīs patefactū est naturā ꝓfanā appellauit: q̄si nefandā & abominandā oībus. Manant: euanescunt tabescunt. Fluunt: resoluuntur.s.in nihilum. Calido non ocius austro: per similitudinē dicit quomodo corpus illud resolutum fuerit: non segnius inquit corpus illud ueneno resolutum est & liquefactū q̄ sole uix liquescere solet: aut cæra igne: sed ad similitudinē inquit parum dixi: quia multo maiorem ui habet uenenū illud. nam nix liquefacta resoluit in aquam. at uero uenenum hoc nihil omnino reliquit. Auster: uentus meridionalis. Ocius: uelocius. Cadit: scilicet in resolutionem. Parua loquor: quia similitudo hæc minor est: q̄ huic ueneno conueniat. Flamma hoc potest: si dixero corpus stillasse sanie pua dixero hoc quoque facere potest: uidclicet ut corpus aliquod stillet: sicuti uidetis: cum carnes torrētur: stillat oīs adeps illius carnis guttatim. Hoc: scilicet ut aliquid guttatim resoluatur: sed fecit aliquid multo maius uenenum: quia nihil omnino reliquit. Sed quis rogus: non omnino rogo superimpositum corpus consumitur: quin pars ossium relinquatur. Descendunt: scilicet ui tāta ueneni. Medullas: quia una cum medullis ossa quoque consumpta sunt. Manere: relinqui. Vestigia: idest signa. Rapidi: rapacis. Cynipheas inter pestes: dicit inter libycos serpentes: hanc unam sepem uim cæteris maiorem habere. Tibi: o seps exigue Eeripiunt animam: quia mortem inferunt. Cynipheas: libycas: cyniphs fluuius est libyæ defluens per uberrima regionis illius arua: circa quem fluuium grandiores nascuntur hyrci. per cathexochē dixit: quia maiores illic nascuntur. Ecce subit facies secutus est & illud: Et prodesse uolūt & delectarē poetæ. res enim uarias describit Lucanus: ut erectū legentis animum teneat. nam diuersum leti genus describit: quem momorderit seps ille sensim liquescit: sed præster tumescere facit adeo ut nulla membra dignosci possint. Leto fluenti.i.tabificæ pesti. Subit: succedit.s.sepi. Marsi: de regione marsia. Præster: dicitur αρηςηρὸς græce significat flāmā. Torridus: qa tortet: & ardorē imittit. Rubor igneus qa ita rubescebant genæ. ut ardere uiderentur. Tendit: tumescere facit. Pereunte figura: quia ita inflatur ut mēbra distingui non possint. Miscens: ꝓ miscebat. Modū: mensurā. Efflatur: emittitur. Late: p uniuersū corpus. Tollete: nō auferente: sed extollente: ac eleuante ueneno saniē. Ipse latet: tumefacto corpore: ut dignosci non possit. Congesto: in similitudinem aggeris. Auctum: augumētatum declinauit ipse: hic auctus us ui. Spumeus: accenso: per similitudinem ostendit: quantum ueneno serpentis intumuerit. non magis inquit unda tumescit: feruet aheno: aut uela: tum cum uentis implentur. Vndarum cumulꝰ cum ignis subiicitur aheno. & unda opposita feruet. Spumeus: qui spumas facit. Accēso: calefacto aheno: quod uulgo cacabum uocant. Virgilius: littore ahena locant. Carbasa: carbasus genus est subtilissimi lini: quo texunt uela: & carbasa ꝓ uellis accipiunt. Sinus.i.gremiū. est enī q̄si gremiū uelū cū ē uentis plenum. Coro: idest uento septentrionali. Tumidos iā non: & usqueadeo creuerat uniuersum corpus ut iā mēbra continere non posset. Informis globus: globum informem appellauit tumefactum corpus: qa uidebatur potius globus: idest spærica quædam forma q̄ hominis. Et confuso: & non caput non brachia non lacerti: non alia membra dignoscebantur in corpore tumido. Confuso pondere: ꝓ cōfusi pōderis.

Intactū uolucrū rostris:qui circūsteterant:ubi morsū tumēdo crescer uiderūt nō sūt ausi illū sepulchro mādare:nec uolucres quidē ausæ sūt corpus illud lacerare. Haud ipune: & si forte feræ aliquæ gustassēt carnes illas:nō ipune fuit illis:nā perierūt ui ueneni. Nōdū stante modo.i.mēsura: qa crescebat adhuc Sed maiora parāt:aliud serpentis genus describit:q hemorois appellat̃.s.q̧ faciat sāguinē oēm penitus effluere. Tullo:propriū nomē est militis. Miratori:sectatori a præcedente quod seqr̃:quē eni miramur: hūc ēt seqmur. Vtq̧ so.p similitudinē ostēdit sāguinē oēm illius e mearibꝫ corporis effusū eē: queadmo/dū iqt ēt p forāina totiꝫ imaginis succus croci erū/pit secū trahēs imaginē ipsā & ī obuersā supficiē ex/priīt faciē: hæc silitudo sūit a pictoribꝫ:cū uoluerit imagines ī obuersa facie formare solent crebris fo/raminibus trāsferre formam: deīde super inducūt succum croci qui ex ominibus foraminibus statim erumpens:crocus imaginem illius figuræ in obuersam superficiem exprimit.dicit ergo quō erumpēs crocus ex foraminibus illius imaginis:uno eodemque tempore erumpit:secum trahēs imaginem ip/sam:ita omnis e corpore tulli sanguis effluxit:postq̄ serpentē sēsit. Simul: uno eodemque tempore. Effūdere:emittere. Totis signis:idest ex figuris & imaginibus pertusis. Pressura croci:idest succus p̄ssi croci. Coricii:circa coricium cyliciæ crocū plu/rimum optimumq̧ det licet cyrena:det lycia: hoc primū ē teste solino: spirat flagrantius: colore plus aureo ē: succoque citius pficit ad medelam ibi coricus oppidū ē: & specus qui mōtem impositum maria sūmo cauat uertice: patulus hyatu amplissimo nam deiectus lateribus in terræ profundum nemoroso orbe amplectit̃ mediam inanitatem: uires in/trorsus lucis pendentibus.descensus in eū per duo milia & quingentos passus: non sine largo die: hic inde fontium assidua scaturigine: ubi peruentum ad ima primi sinus. alter rursum specus panditur: quod ātrum latis primum latet faucibus: postmo/dum in processu per angustias obscuratur. in eo sa/crum est iouis fanum: ī cuius recessu intimo tipho/nis gigantis cubile positum accolæ credunt.

Intactum uolucrum rostris:epulasq̧ daturū
Haud ipune feris:non ausi tradere busto
Nundū stante modo: crescens fuger̃ cadauer
Sed maiota parant libycæ spectacula pestes
Impressit dentes hemorois aspera tullo
Magnanimo iuueni:miratoriq̧ catonis
Vsq̧ solet pariter totis se effundere signis
Coricii pressura croci:sic omnia membra
Emisere simul rutilū pro sanguine uirus uit
Sāguis erāt lachrymæ: quæcūq̧ foramia no
Huor:ab his largus manat cruor ora redūdāt
Et patulæ nares:sudor rubet:omnia plenis
Mēbra fluunt uenis totū ē p uulnere corpus
At tibi leue miser fixus præcordia pressit
Niliaca serpente cruor:nulloque dolore
Testatus morsus:subita caligine mortem
Accipis:& stygias somno descendis ad ūbras.
Non tam ueloci corrumpunt pocula læto
Stipite quæ diro uirgas mentita sabæas
Toxica fatilegi capiunt matura sabæi.

Pro sanguine:idest loco sanguinis. Foramina: uideli/cet folles qui sunt in cute emittebant pro sudore sanguinis persistit in similitudine. Redundant: abundant sanguine. Sudor rubet: & sudor sanguinis erat. Totum est: denique corpus: & uulnus unum esse uidebatur. At tibi leue: mitior fuit aspis cæteris serpentibus: idest minus crudelis. nam militem Leuum nomine momordit:& ille statim in sōnum resolutum interiit. Niliaca serpente: idest aspi/de quæ nascitur circa nilum:qua aspide usam fuisse Cleopatram historici scribunt antequam in po/testatem Cæsaris octauiani ueniret. Fixus præcordia: Quia uenenum huius aspidis uenas sopiuit: & quasi sanguinem cōgelauit: & ea causa est cur soluatur in somnum. Fixus: idest quodammodo congelatus. Præcordia pressit: idest occupauit membra uitalia. Nullo dolore: mors illa suauis fuit: quam dormiens sentiere non potuit. Caligine martem: scilicet inferni & declarat. Non tam ueloci corrumpunt pocula læro: In sabæa regione nascitur thurea uirga:ex qua colligitur thus: sed alia etiam uirga nascitur ad similitudinem:illius quæ legentes thus plerunque fallit: quia acerrimum & teterrimum uenenum producit. dicit ergo uenenum huius uirgæ: quamuis sit acerrimum: tamen maiorem uim non habet: q̄ aspidis uenenum: & si uenenum illius uirgæ poculis immiscuerunt sæue nouercæ cum priuignos occidere uoluerint: non tam cito moriuntur qui uenenum illud hause/rint q̄ celeriter hic mortuus est aspidis morsu. Virgas mentita sabæas: quæ nascuntur ad similitudinem uirgæ illius quæ thus producit in sabæa regione orientis. Sabæorum uario teste Strabone: maxima est apud hos tus & myrrha & cinamomum nascitur: in ora etiam balsamum: & alia quædam herba odorata quanquam eius odor cito deperit: habens præterea palmas odoratas & calamum:serpentes quoque palmares: colore puniceo usque ad ilia assilientes: quorum morsus incurabilis est. Stipite quæ diro: de stipite diro: quia producit uenenum. Fatilegi capiunt: idest fata legentes. Toxica fatilegi: idest uenena:quæ fatum afferunt. Matura sabæi: idest in tempore suo collecta.

Ecce ꝓcul:Describit eni serpentē cui nomē ē iaculū: q̄ i arbore cōstiterat: & trāseuntē paulū quendā ꝑ ipa ꝑcussit:ita ut alterum latus erūperet:sine ueneno militē illū occidit. Procul:a lōge. Immisit:torsit iaculatus ē se ipsū. Sterilis:qa nō sūt fructiferæ arbores. Fatū:morte. Deprehēsū ē: Et uelocitate huius serpētis cognitū ē i cōparatione tardā eē sagittā & glandē:q̄ fūda emittit. Deprehēsū:cognitū. Rotat:respexit ad gestū iaculantiū q bis terq̧ circa caput iaculant saxa uel glādes. Segnis:ꝓ tarde arūdinis Scythicæ. Aer:ideo dicit:qa ꝑ aere scidēs sagitta arcu & neruo dēissa fert. Studeret:resonaret. Quid ꝓdest.q.d. nihil ꝓfuit hasta trāsfigere basiliscū:qa sāguis ꝑ hastā fluēs ad manus ꝑuenit: hic ubi sēsit manū uenenatā eē statī eā abscidit.maluit eni manū abscidere: q̄ ut totū corpus corrūperet. Venenū.s.sāgunis basilisci. Manū:q̄ tenebat hastā. Recto: nudato. Demittit ab harmo: ne uenenū illud rliquū corpꝰ corrūperet. Exēplūq̧ sui.s.spectabat manū morientē qđ rxēplū erat mortis futuræ:quēadmodū manus illa moriebat:ita reliquū corpus moriturū eē. Tutus.s.mortis. Quis fata pu. nūc dicit scorpionē uiētiā leti habuisse:qđ uix credibile uideat: sed regio arida facit: ut ui maiorē habeat q̄ hēt.ille igit nihil omnino uiriū habuit i occidēdo milite: q̄ scorpius ille quē diana aliq̄do imisit orioni:ut iiuriā suā ulcisceret: qđ se ille de stupro iterpellauerat. sic eni in fabulis ē orionē fuisse uenatorē celeberrimū: & Dianā q̄ & ipsa uenatrix est i syluis aliq̄do iterpellasse de stupro:illa irata scorpionē affixit fœmori eius cuius morsu iteriit orion: & i signū cœlestæ trāslatus ē. Scorpiō de.græ.sūt q̄ faciāt differētiā iter scorpionē & scorpiū: ut scorpionem uelit aial terrestræ: scorpium autem cœleste. Fata.i.ui fati.i. mortis. Teste cælo:quia cælum testis est uictum a scorpio ne fuisse orionem: hoc etiam tempore sæuire cæpit in aphrica: tunc cum militem occidit romanū Quis.c.tu.qd dixi de scorpione: cū et Salpix serpēs id facere potuerit.s.inferre mortem:est autē Salpix teres serpens & oblongus i tubæ modū nam σαλπιγξ græ.tubam significat. Salpiga:actūs græcus ē Quis metuat:quasi dicat nemo. neque eni magnitudinem habes: ut quis mortem a te metuere possit. Et tibi dant:tamen tu quoque uim mortis habes. Ius:potestatē mortis. Sorores:uidelicet Cloto:Lachesis Atropos.In.s.f.rūpēda. Sic n.cl.d.hoc pacto iqt milites Cat.die noctuq̧ i piculo & discrimine salutis uersabant. Suspecta:qa iacētes etiā ut quiescerēt & sōno corpus recrearēt:nō nūq̄ uenenabant a serpentibus. Frōdes:illic nec arbores frōdescunt nec etiā terra segetes gignit.nō ergo frōdibus aut culmis thoros sibi parare poterāt: Cōgestæ:in unū cumulatæ. Culmis: Paleis. Expositi corpo. idest habentes corpora exposita fatis.i. morti. Voluunt:deuoluunt hūi iacentes. Calidoq̧ ua.qa dormientes calescunt: & serpentes qui humore nocturno frigidiores erant an calorem dorrmientium se recipiebant: inde sumpto tepore ac calore, tepefacti reddebantur nocentiores. Innocuos: q̄uia nimio frigore torpebant. Fouent: calefaciunt. Torpente:scilicet frigore & humiditate. Nec quæ mensura:nec poterant scire ubi essent: nec quantum itineris superesset. Modus: idest finis. Querentes:ꝓ conquerentes. Clamant red. thessaliam q̄sumus o superi: ut statuatis nos in thessalia. Patimur cur. dolet quod moriantur effœminate nimis: uidelicet q̄ mors sua sit iners & inutilis. Segnia: inutilia nos sumus. Iurata manus in gladios: qui iureiurando astricti sumus in manu Catonis: ut moriamur pro libertate: & rei publicæ cur inutiliter perimus? Cerastæ: cerastæ cornuti sunt serpentes.

Ecce procul sæuus sterilis se robore trunci
Torsit:& emisit iaculū uocat aphrica serpens
Perq̧ caput pauli transiectaq̧ tempora fugit
Nil ibi uirus agit. rapuit cum uulnere fatum
Deprēsum est quæ fūda rotat:q̄ lenta uolarēt
Quā segnis scythicæ strideret arundinis aer
Quid ꝓdest miseri basiliscus cuspide murci.
Transactus uelox currit per tela uenenum
Inuaditq̧ manum quam protinus ille retecto
Ense ferit.totoq̧ simul demittit ab armo.
Exemplarq̧ sui spectans miserabile læti
Stat tutus pereunte manu.quis fata putaret
Scorpion.aut uires maturæ mortis haberet?
Ille minax nodis.& recto uerbere sæuus
Teste tulit cælo uicti decus orionis
Quis calcare tuas metuat? salpiga latebras
Et tibi dant stygiæ ius.in sua fila sorores.
Sic nec clara dies nec nox dabat atra quietem
Suspecta est miseris:in qua tellure iacebant.
Nam neq̧ congestæ struxere cubilia frondes
Nec culmis creuere tori:sed corpora fatis
Expositi:uoluuntur humo:calidoq̧ uapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore pestes.
Inuacuuosque diu ritus torpente ueneno.
Inter mēbra fouent:nec quæ mensura uiarū:
Quisq̧ modꝰ norūt cælo duce: sepæ q̄rentes
Reddite dii clāāt miseris quæ fugimus arma
Reddite thessaliam:patimur cur segnia fata
In gladios iurata manus? pro cæsare pugnāt
Dipsades:& peragunt ciuilia bella cerastæ.

Ire libet.: qua Zona: ut has pestes uitemus parati sumus ire usq; infrigidã zonã: ubi sol nunquã suis radiis illustrat: aut in torridam zonã: idest aut calore: aut frigore melius peribimus q̃ serpentũ ueneno: id. n. nobis tollerabilius erit. Rubeus: idest torrida zoma. Axis: uidelicet arcticus. Inustae: non ustus: uidelicet in frigidã zonam. Aethereis causis: uel frigoris uel caloris. Coelo: idest propter caelũ. Nil aphrica de te querimus: uidelicet q; pepereris hos serpentes: nã orbis terrarũ partem hanc delegisti: quae ab humano cultu remota esset: & nos in uita nostra huc iter intendimus: nobis ergo culpa omnis ascribenda est. Tot monstra ferentẽ: & ideo hãc partẽ orbis ab hominibus seperaueris nos. cũ periculo nostro petiuimus. Gentibus: humano cultui. Impatiensq; solũ: & terram sterilẽ esse uoluisti: ne quis in ea praeter serpentes habitaret. Dãnasti: serpentibus istis. Cultore negato: idest agricola unum sequitur ex reliquo: qa ibi segetes non gignuntur. ergo nec agricolae sunt. Nos uenimus: spõte nostra in haec pericula: ergo criminandi sumus nos. Tu quisquis: pro quicunque deorũ es. Accipe poenas: uidelicet nostrae temeritatis: q; te inuito in hanc partẽ uenimus periculosã hominibus. Comercia nostra: idest consortia: qa nolebas ut cũ his regionibus comercia haberemus & nos te inuito hoc fecimus. comercia proprie sunt q̃s graeci κοινωνιασ: uel ὁμελιασ appellã. i. cõercatões. Hinc: ab una parte. Torrente plaga: a feruenti zona. Dubiis: incertis syrtibus: uidelicet per quas nauigari non potest. Medio limite: potest intelligi etiam: quia subiecta erat meridionali: qui circulus est in medio spae. Vel limite: ut mihi plac& scilicet huius regionis. Per secreta. i. per remota solitudinis tuae loca. Ciuile bellum: uidelicet nos ciuilis belli milites. Recessus: idest tuae solitudinis. Arcani orbis: quem tu secretum esse uolebas miles pedibus calcat: merito ergo poenas dedimus & damus. Premit: calcat. Claustra: quae tu clauseras hominibus. Forsan maiora supersunt: cõquestio est militum catonis: qui conquerebantur q; in haec discrimina uenissent: & tamen huius temeritatis culpam nulli praeter q̃ sibi ipsis ascribendã esse. nũc autẽ dicit quod est quasi cõsolatiõis maiora fortasse pericula instare sibi si studeant ulterius prodire. nam uidebantur sol metidiem uersus coniungi cũ fluctibus maris. nam haud procul esse uidebatur: & ideo metuebant: ne si in eam regionem deferẽrtur nimio solis ardore exurerentur: sed dicunt nullam regionem sibi non lõgiorem uideri q̃ in qua iuba rex habitat. ea. n. sẽp lõgius abesse ui. Maiora. su. s. si pgressi fuerius. Coeunt i. nã sicut nobis uĩ sol cũ fluctibus maris coniungitur. Ignes: solis. Coeunt: p coire & cõiungi uidentur: sol occidens uidetur oceano mergi. Stridentibus undis: scilicet calore solis: nam ignis aquae coniunctus stridorem facit. Natura poli: scilicet antarctici qui humilis est. Premitur: idest subsidet & mari contiguus uidet. Sed longius istinc. sed quanquam nobis alia molesta sint: id tamen molestius est quod nunquam uidemur posse ad regis iubae regionem peruenire. Tellus: scilicet ubi regnat iuba. Istinc: a regno iubae. Quaeremus forsitan istas: & cum regis iubae regna consecuti fuerimus in has regiones ubi sumus regredi cupiemus: quasi sint meliores illis. Habet hoc solatia coelum: tametsi ibi serpentes habitent: tamen aura uitalis est: ut animalia uiuere possint: sed illic tanta est solis exustio: ut nec plantae: nec arbores & multo minus animalia uiuant: Hoc coelum: idest haec aura coeli. Solatia: consolationem aliquam. Viuunt aliquid. i. aura uitalis est: & sustinet animalia: ut in ea uiuere possint. Patriae non arua: nec quaero Europam: ubi natus & educatus sum: sed quaero aphricae partem illam: ubi paulo ante fuimus: significat etiam aphricae partem: ubi Gneus pompeius cum classe relictus fuit haud procul a cyrenis. Patriae non arua requiro: scilicet urbis romae. nam in Europa sumus. Alios soles: uidelicet mitiores auras coeli. Qua te parte poli aphrica: quasi haec non uideatur Aphricae pars: ubi nunc positi erant. Poli: coeli. Tellure reliqui: idest reliq eã partẽ Aphricae: ubi Gn. põ. relictus erat & declarat. Cirenis: iuxta urbẽ cirenaz.

Ire libet: qua zona rubens: atq; axis inustus
Solis equis. iuuat aetheris ascribere causis.
Quod peream caeloq; mori: nil aphrica de te.
Nec de te natura queror: tot monstra ferẽtem
Gentibus ablatum dederas serpentibus orbẽ.
Inpatiensq; solum cereris cultore negato
Dãnasti: atq; homines uoluisti deesse uenenis
In loca serpentũ nos uenimus: accipe poenas:
Tu quisquis superũ comertia nostra perosus.
Hinc torrente plaga: dubiis hinc syrtibus orã
Abrumpens: medio posuisti limite mortes.
Per secreta tui bellum ciuile recessus
Vadit: & arcani miles tibi conscius orbis.
Claustra petit mundi: forsan maiora supersũt
Ingressis coeunt ignes stridentibus undis.
Et premitur natura poli: sed longius istinc
Nulla iacet tellus: quam fama cognita nobis
Tristia regna iubae: quaeremus forsitan istas
Serpentum terras: haec habet solatia caelum
Viuit adhuc aliquid: patriae non arua requiro
Europamq; alios solet asiamq; uidentem:
Qua te parte poli: qua te tellure reliqui
Aphrica: cirenis etiam tunc bruma rigebat.

Exigua uenia legem conuertimus anni.
Imus in aduerſos axes:euoluimur orbe
Terga damus:feriēda noto:nūc forſitan ipſa ē
Sub pedibus iam roma meis:ſolatia fatis
Hæc petimus:ueniant hoſtes:cæſarqꝫ ſequatꝰ
Q ua fugimus: ſic dura ſuos patiētia queſtus
Exonerat:cogit tantos tolerare labores.
Summa ducis uirtus:qui nuda fuſus harena
Excubat:atqꝫ omni fortunam prouocat hora.
Omnibus unus adeſt fatis: quocunqꝫ uocatus
Aduolat:atqꝫ ingens meritum : maiuſqꝫ ſalute
Contulit:in lætum uires puduitqꝫ gementem
Illo teſte mori:quid uis habuiſſet in ipſum
Vlla lues:ꝰ caſus alieno in pectore uincit.
Spectatorqꝫ docet : magnos nil poſſe dolores.
Vix miſeris ſerum tanto laſſata periclo.
Auxilium fortuna dedit : gens unica terras
Incolit.a ſæuo ſerpentum inoxia morſu.
Marmaridæ pſilli par līgua potētibus herbis

Exigua uenia: nunquid tam breui ſpacio uiæ mutauimus orbem terrarum:ut aliud cœlum hic ſic.uidelicet calor:& aliud unde diſceſſimus:uidelicet bruma. Lege anni:ut illic quidem ſit hyems : hic uero nunc nimis æſtus. nam ſua lege annus continetur. In aduerſos axes:uidelicet ad antipodas : quia ſi ſpa cœli:uidelicet octaua:quam alii cœlum :alii firmamentum uocant:circuit omnē orbem terrarū. axes hemiſperii noſtri qui ſuperiores ſunt & hemiſperii inferioris ſunt:quibus ſubiacent ātipodæ. Aduerſus: nobis oppoſitos. Euoluimur:ex hoc orbe ad orbem antipodū. Terga damus noto:qui flat a meridie nūc quidē ī oppoſitū flat & aſpirat. at uero cum ad ātipodas deſcendemus ipſum notū poſt terga reliquemus. Sub pedibus meis:ad antipodas fortaſſe deſcēdemus : ut iā ſub pedibus noſtris poſita ſit roma. Solatia:unū eſt ſolatiū huius moleſtiæ.ſ. ſi dii fecerit:ut nos Cæ.hac uia ſequatur: ut & hoſtes experiātur hæc pericula quæ & nos : experti ſumꝰ. Fati.i.mortis noſtræ. Veniāt hoſtes:ſuccedāt nobiſ

Sic dura ſuos : his q̄relis nō nihil leuare uidebāt mala ſua milites. Sic.ſ.his q̄relis. Exonerat: leuat Queſtus:q̄relas. Cogit tan. ſed cato uirtutis exēpla faciebat:ut natura quāuis extrema eſſēt:leuiora uiderētur : nā quia ipſe fortiter calorē ferebat & picula omnia : milites ipſius exēplo fortiores erāt. Qui nu.terrā iacebat etiā ipſe mori cupiebat : & ſingulis horis fortunam laceſſebat:quaſi cuperet ſe aduerſa fortuna præmi:nā cum ea certabat: nec illi ulla rōne cedebat. Prouocat:quaſi ad certamē:qa uidelicet nō timet ullo fortūæ īpetu ſuperari. Vnus: ſolus. Omnibus fa.i.mortibus oīum militū aderat ipſe: & cōſolabatur nūc adhortādo nūc ſeipſum piculis exponēdo. Aduolat : celeriter adeſt quocūqꝫ uocatus ē. Atqꝫ īgēs meritum .ſ. catonis q omnia meruerat hic tātū meritū erat:ut uirtutē Catōis: & merita ſuæ ipſorū ſaluti anteponerēt milites. Maiꝰqꝫ ſalu.ſ.qꝫ ipſi maioris faciebāt meritū catōis : q̄ ſuā ſalutē. Cōtulit ī letū uires: hoc ē dedit militibus iā moriētibus uires: ut faceret eos fortiores ad mortē

Pudeatque gementem: turpe militibus fuit in morte etiam gemere præſente Catone:ne quid facerent quod indignum eſſe uideretur tanti uiri præſentia. Illo teſte:illo præſente. Quod ius habuiſſet i ipſum:ſi ipſe Cato cauſa erat:ut prudentia ſua cæteri omnes fortunam aduerſam cōtemneret : quanto ipſe fortius facere poterat! Lues:peſtis. Exitum:pernicies. Quod ius:quam poteſtatem. Spectatorqꝫ docet:& dū adeſt:& ſpectat pericula:& labores militū ſuorum : facit ut milites ſui omnes labores omnia pericula ſubſtineant. Nil poſſe:ſcilicet contra uirtutem. Vix miſcens ſecum:poſtquam diu uexati fuerunt. milites ſerpentibus:calor: & inedia & cæteris malis:tandem auxilium poſt longum tempus afuit: nam peruenerunt ad pſillos populos aphricæ.pſilli dicti ſunt quia nimio calore ſolis nudi incedunt: ūde pſilli tenues : hi populi ſunt intacti ueneno ſerpetū: imo præſentia ſua & carminibꝰ quibuſdā & ſolo aſpectu abigunt ſerpentes:ut non ipſis:ſed nec aliis quidem præſentibus ipſis detrimentum aliquod inferant: ipſi etiam hoſpitales ſūt:& rectiſſime medentur ſerpentibus: ſi quis uenenatus fuerit.Supra garamantes pſilli fuerunt teſte ſolino contra noxium uirus muniti incredibili corporis firmitate. ſoli morſibus āguium non interibant:& quamuis dente letali appetiti incorrupta durabant ſanitate.recens etiam editoſ ſerpentibus offerebant : ſi etiam partus adulterini : matrum crimina plectebantur interitu paruulorum ſi pudici probe ortos a morte paterni ſanguinis priuilegium tuebatꝰ: pſilli uero : refert Strabo apud cyrenaicam regionem naruralem quandam uim habent contra ſerpentes ſic & Tentrycæ contra crocodilos: ut nil ab eis patiantur : ſed intrepide natent & aquam tranent : alio nemine audente. Cunque crocodili romam allati eſſent ut uiderentur : tentyricæ eos ſequebantur : facta eſt illis piſcina quædam & foramen in uno laterum : ut ex aqua in apricum egredi poſſent Tentyricæ aderant qui intetdum eos recte educebant ad ſolem : ut a ſpectatoribus uiderentur. ſunt & pharuſiis & nigretibus alii qui ſerpentū ac piſciū coriis:molūentis ac inſtrūentis utunꝰ. Inoxia:cui nocere nō poſſūt ſerpētes. Līgua portantibus herbis:ideſt carmina eorum quibus ita ſerpentes attonitos reddunt:ut nocere non poſſint. Potentibus herbis. Videlicet carminibus herbarum quibus etiam morſibus ſerpentum medentur.

Ipſe cruor tutus:neq̃ enĩ ſanguis ipſorũ ĩfici poterat ueneno ſerpẽtũ ẽt ſine carmĩbꝫ. Admitteꝛ:recipe. Vel:ꝑ ẽt. Cantu:ĩcãtatiõe.græci dicũt ĩcãtationes qbꝫ arcenꝛ ſerpẽtes: & noxia carmina ueneficarum. Natura loco:ꝝ.& ſi qs quærat:quæ cã fecit eos a ſerpentibꝫ ĩtactos:dicit ita natura locoꝝ tuliſſe:ut ubi nati & geniti ſũt:ibi uĩ nullã ſerpẽtes habeãt. Profuit ĩ mediis:ꝓfuit ipſis:ut ĩ media illa regiõe habitẽt:ubi serpentes naſcunꝛ:qa cõſuetudo uĩ maximã habet:ab aſſuetis nõ fit paſſio:ut inqt philoſophus. Pax illis:pacẽ ipſi cũ morte iũxerũt:fiducia ipſorũ tanta ẽ:ut ẽt cũ morte pacẽ habere confidãt. Sãguinis.i. generis ipſorũ. In terras paruus:ſcis quomõ experiri uolũt: nũqd filii de ſuo noĩe nati fuerĩt:ne fortaſſe uxores cõtra fidẽ ſuã aliqd cõmiſerĩt: ſimul ac nati ſũt filii eos ad ſerpẽtes differũt:ſi ſui fuerĩt ſerpẽtes: nocere nõ poſſũt: ſi alienigenæ eſſẽt a ſerpẽtibꝫ morderẽꝛ. Aſpide:q̃ maiorẽ uĩ ueneni cæteris ſerpẽtibꝫ habet. In terras:qa nõ habẽt thoros qbꝫ incũbẽt ẽt pui:ſed in nuda terra. Extrenæ nenẽis.ſ.ne fidẽ matriõnii uiolauerĩt uxores. Vtque iouis uolu. p ſimilitudinẽ oſtendit quomõ pſilli filios ſuos experianꝛ: nunqd ſanguĩe ſuo geniti ſũt queãdmodũ inqt aqla pullos ſimulatq̃ ex ouis ꝓtulerit ſtatĩ ad radios ſolis cõuertit:& q acie oculorũ: lumẽ ſolis ſuſtinere potẽꝛt eos cõſeruat: reliquos ãt abiicit q̃ſi nothos & minime ſui generis. Protulit: eduxit ex ouis ea fouẽdo. Calido ouo.ſ. qđ fouerat ãtea. Implũes:ſine plũis. Pati.ſ.acie oculorũ. Lumine recto: ĩtentis oculis. Diẽ.i.ſolẽ a præcedẽte qđ ſeqꝛ:nã præcedit ſol & ſeqꝛ dies. Seruanꝛ:ad uolandũ. In uſus cæ.ad uſũ aeris. Qui phœbo ceſ.i.q uicti ſũt nimio ſplẽdore ſolis. Iacẽt:qa aqla detrudit eos ex nido. Sic: eodem modo:ordo ẽ.ſic pſillus hẽt pignora gentis. Vt: ꝑ ſicut uolucer auis &c. Nõ horruit:nõ timuit ãgues adiunctos infans cum primum natus eſt. Non ſolũ gens: non ſatis eſt ꝙ ipſi ſint incolumes a ſerpentibus: imo etiam ſaluti hoſpitum diligentiſſime conſulunt. Hoſpitibus: ad ſalutem hoſpitũ

Ipſe cruor tutus:nullumq̃ admittere uirus.
Vel cantu ceſſante poteſt natura locorum
Iuſſit:ut immunes mixtis ſerpentibus eſſent
Profuit in mediis ſedem poſuiſſe uenenis
Pax illis cum morte data eſt:fiducia tanta eſt
Sanguinis in terram paruus cum decidit ĩfãs
Nequa ſit externæ ueneris mixtura timentes.
Letifica dubios explorant aſpide partus:
Vtq̃ iouis uolucer calido cum protulit ouo
Implumes natos ſolis conuertit ad ortus.
Qui potuere pati radios: & lumine recto
Suſtinuere diem:cæli ſeruantur in uſus.
Qui phœbo ceſſere iacẽt:ſic pignora gẽtis
Pſilius habet:ſi quis tactos non horruit ãgues
Siquis donatis luſit ſerpentibus infans.
Nec ſolum gens illa ſua contenra ſalute
Excubat hoſpitibus: contraq̃ nocẽtia mõſtra
Pſillus adeſt populis:qui tũc romana ſecutus
Signa: ſimul iuſſit ſtatui tentoria ductor
Primum:quas ualli ſpaciũ cõprẽdit harenas
Expurgat cantu:uerbiſq̃ fuganribus angues.
Vltima caſtrorum medicatus circuit ignis:
Hic ebulũ ſtridet:peregrinaq̃ galbana ſudant
Et thamaris non læta comis:eoaq̃ coſtus.
Et panacea potens:& theſſala centaurea:
Teucedãũq̃ ſonãs flãmiſque ericiaq̃ tapſos.
Ei larices.fumoque grauẽ ſerpẽtibꝫ urunt
Abrotanum.& longe naſcentis cornua cerui:

Populis: ſcilicet aduenis qui ad regiones ſuas applicuerunt. Contra noſtra monſtra: ideſt contra nociuos ſerpentes. Secutus ſigna: Quia cum militibus ſequebantur catonem. Statui: ſigi. Harenas: Quia harenoſa eſt libye. Spatium ualli uidelicet ſpatium quantum circundatur primum expurgat quomodo. Cantu: incautationibus.

Verbiſque fugantibus: Declarat quod dixit cantu. Verbis: incantationibus. Vltima: extremitatem caſtrorum ſuffumigabant igne: & qua ſuffimigatione uterentur deſcribit. Hic ebulum ſtridet: hæc genera arborum Nycander in pharmachia ſua ponit:quæ ſunt optima ad repellanda uenena: quibus nunc utebatur pſillus: ut caſtra romanorum militum tutiora redderet a ueneno ſerpentum. Hic: in hoc igne. Ebulum: Quia comburebat has herbas: ut odore & nidore ex ipſis herbis erumpente fugarentur angues: inter quas herbas ebulum fuit. eſt autem ſpecies herbæ: quæ uulgo inuenitur: & naſcitur in ripis fluuialibus. Vrgilius: Sanguineis ebuli baccis. Peregrinaque galbana ſudant: ſcilicet ipſis: quia apud eos non naſcitur. Thamaris non læta comis: eſt arbor ſine ramis: ideo non læta eſt comis. Coſtus: aromatica ſpecies eſt. Et panacea potens: Quia omnibus morbis medetur: propterea appellatur panacea παν quod ſignificat omne ακεο ακόσ: ideſt medeor.

Theſſalla centaurea: quæ in theſſalia naſcitur. Peſcedon: eſt amariſſima herba: nam peſdonos ſignificat amarum. Ericinaque tapſos: quæ naſcitur in eryce monte ſiciliæ. Larices: genus herbæ

Fumoque grauem ſerpentibus urunt: prætere a urunt abrotanum: nam abrotani fumus eſt inimicus ſerpentibus. Longe: procul ab aphrica naſcentis: ſicut ſupra peregrina galbana dixit.

Sic nox tuta uiris at si quis peste diurna
Fata trahit.tunc sunt magicæ miracula gẽtis.
Psillorumq́ȝ ignens:& rapti pugna ueneni.
Nam primum tacta designat membra saliua
Quæ cohibet uirus : retinetq́ȝ in uulnerẽ pestẽ
Plurima tunc uoluit spumanti carmina ligua
Murmure continuo.nec dant suspiria cursus
Vulneris:haud minimũ patiuntur fata tacerẽ.
Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis
Ex cantata fugit:sed si quod tardius audit
Virus & elicitum:iussumq́ȝ exire repugnat.
Tunc super incumbens pallẽtia uulnera lãbit
Ora uenena trahens:& siccat dentibus artus:
Extractãq́ȝ tenens: gelido de corpore mortẽ
Expuit.& cuius morsus superauerat anguis
Iam promptũ psillis uel gustu nosce ueneni.
Hoc igitur leuior tandem romana iuuentus
Auxilio late squallentibus errat in aruis
Bis positis phœbæ flammis:bis luce recepta
Vadit areniuagum surgens fugiensq́ȝ catonẽ
Iãque illic magis atque magis durescerẽ puluis
Cœpit:& in terram libyæ spissata redire.
Iãque procul nemorũ raræ se attollere frõdes
Surgere cogesto non culta mapalia culmo.
Quanta dedit miseris melioris gaudia terræ
Cum primum sæuos contra uidere leones?

Sic nox tuta uiris:ĩ hũc modũ Psilli faciebãt:ut ro.tuto qescerẽt superueniẽte nocte. At si q̃s peste diurna:sed siqs forte ĩterdiu tactus eẽt morsu serpẽtis.tũ uero uideres uĩ maiorẽ hoꝶ psillorũ:nec enĩ queq̃ pi re pmittũt & cũ cætera oĩa experti essẽt:tandẽ ẽt sugebãt uenena : si forte penitus ĩesset & sugẽdo ĩtelligũt cuius serpentis uenenũ sit. Fata tra.i.uenenũ qd̃ ẽ cã fati.i.mortis. Tũc sũt.m.tũc.n.uideres q̃si miracula sit fata & remedia gẽtis illius. Psillorũq́ȝ igens: nã psilli cũ uenenis decertãt donec ipsa uenẽa superauerĩt Pugna ueneni:q̃si ĩter se cõtẽdũt:uenenũ ut occidat:& psillis ut expellat. Nã primũ:Saliua sua circuit uulnus illius quẽ momorderit serpens : & uis tanta est saliuæ:ut uenenũ in suo loco cohercitũ teneat:ne reliquum corpus maculare possit. Cohibet : cohercet. Pestẽ:uenenũ. Tũ:deinde : scilicet si saliua nõ ualet. Spumanti lingua:Significat eos celeritate & uolubilitate linguæ carmina sine intermissione dicere. Nec dant suspiria:idest nec respirant quidem inter dicendũ carmina : nec si respirauerint & intermiserint: fortasse uenenũ illud interea penetret interius. Cursu uulneris:idest celeritate uenẽi. Nõ dant:idest non concedũt. Suspiria:idest respirationẽ. Vulneris:idest ueneni. Haud mi. tacerẽ:nec minimũ quidẽ quia si tacerent stati uenenũ inualesceret. Sæpe quidẽ pestis : & tanta uĩ habẽt carmina: ut sæpenumero uenenũ expellant ut plurimũ aũt opus est maiore ui. Fugit:idest discedit. Sed si.tar. sed si uenenũ fuerit aliquanto uæhementius : q̃ ut carminibus cedat:tũ uero illi recũbunt uulneribus & lingua labentes:atque haurientes ore: non prius desinunt:q̃ totũ uenenũ eduxerint. Audit: scilicet carmina. Elicitũ:idest cum elicitur:& educitur pticipiũ præteriti tẽporis passiui posuit pro participio præsentis tẽporis:ꝙ apud latinos passiuũ non inuenitur participiũ præsentis tẽporis : quod græci habent:& ideo poetæ sæpe utũtur: ut qua uectus Abas:idest qua uehebatur. Iussũque:dũ iubetur exire. Repugnat:scilicet exirẽ. Superincũbens: scilicet uulneri. Exiccat dẽtibꝫ:usq́ȝ adeo haurit:ut iter dẽtes uenenũ trahat. Extractãque petẽs : & cũ eduxerit uenenũ de corporẽ iã moriẽte expuit ipsũ. Superauerit:uicerit. Morsus:idest uenenũ. Vel:pro ẽt. Gustu:ipso gustu cognoscet uenenũ serpentis cuiuscunque fuerit. Hoc igitur tandẽ:ergo tali auxilio leuata est pernicies romanorũ cũ diu laborassẽt : & ex his multi etiã ueneno periissent. Late:spaciose. Squalentibus:sterilibus. Bis positis phœbæ:nunc tẽpus describit quo per libyã arentẽ cũ exercitu cato ambulauit antequam iter illud molestum expedire posset. dicit enim duos menses perpetuos transiisse: & tandem desertis harenis in stabiliorem terram uenisse. Positis flammis : decrescens. Luce recepta: Crescens nihil aliud significat : nisi trãsactos duos menses : nam singulis mensibus luna crescit atque decrescit. Phœbe : luna. Areni uagum : per harenas libyæ uagantem. Surgens:recepta luce

Fugiens : positis flammis. Iamque illis : & peractis duobus mensibus iam firmiorem terram romani reperierant. Durescere puluis : idest terra firmior esse cœpit ambulantibus. Spissata : firmata. Redire in terram : ante erat harena tunc cœpit esse firmior terra atque stabilior. Raræ se attollere frondes : cœperunt inquit apparere frondes arborum : quæ in terra frugifera uirent & casas pastorum uidere cœperunt : cum terra illa fœcundior esset. Non culta : non artificiose ædificata.

Congesto culmo : declarat quod dixit non culta ; idest cumulato culmo : quia ex culmis & arundinibꝫ mapalia teguntur. Quanta dedit miseris : quod aliis terrori fuisset : id gaudio fuit romanis militibus : uidere leones aliis terrorem attulisset : ipsis uero gaudium attulit : quia leones sibi mitiores uidebatur q̃ serpentes. Hoc : scilicet cum uidere leones sæuos. Contra leones : scilicet ire : idest occurere ipsis. Melioris terræ : idest libyæ : quam meliorem hoc est fœcundiorẽ & stabiliorẽ repierant.

Proxia leptis:& prima urbs quæ illis occurrerit fuit leptis quæ est tripolitana Libyæ.hæc ciuitas ē iuxta abrotonū urbē:& ut refert Strabo dicta ē neapolis. Cuius statōe:& ibi hyemarūt romani milites. Exegere:ꝑfecere. Quietam:dixit. Nymbis flāmisq; carentē.i.carentē frigore & ardore solis. Cæsar ut æmathia:expeditis piculis quæ ꝑ libyam arentem ꝑpessus fuerat romanus exercitus nūc redit ad cæsarē describens qd ipse fecerit post uictoriā pharsaliæ.dicit enī nihil prius hūisse cæsarē:q̃ ut seq̄ref Pōpeiū:q̃ illū iter egisse didicerat: uenit igr̄ ī ægyptū ubi tandē cognouit iussu Ptholemæi regis occisum esse pōpeiū & ꝓsto occurrerūt ministri regis:q̃ caput pōpei adueniēti cæsari offerrent. Cætera curarū: oībus post hitis ad illud unū aīum itendit cæsar:ut se quereƒ pōpeiū. Aemathiā.i.postq̄ satis cædē æmathiā cōtēplatus est. Proiecit:abiecit. Intētus ge.i.pōpeio.uidelic& qūo eū dephēdere posset. Frustra:qa eū hr̄e non potuit:q̄ occisus erat regis iussu Terris:ꝑ diuersas terras. Fama ducē: nā q̄ fama erat ipsū ꝓfectū eē:ea iter itendebat. Legēs: nauigans:sicut & pōpeius nauigabat. Threicias fa.q̄ nauigauerat pōpeius. Legit: trāsit. Amore no. æquor.uidelic& amore herōnis & Leandri: significat hellespontū. Notatū:uidelic& nobile:uel. Natatū.i.a leandro:qa de abydo natabat ad Sexton ad angustias hellespōti maris leāder ut ad amicā suam Heronē ueniret:& declarat. Heroas:ita legendū est.uidelic& heronis turres q̄ declinanƒ apud græcos:apud nos declinationē accipiūt huiusmodi addita nis ī gēitiuo.H didō THS didō:hæc didō nis:ino ī onis:deīde efficiƒ possessiuū inous inoa um:ita herous roa um:possessiuū huius nois hero. Heroaſ turres.i.ubi hītauit hero in oppido Sexto. Helle ne.i.nepheles filia:nā cū fugeret nouercales insidias

Proxima leptis erat:cuius statione quietam
Exegere hyemem nimbis flāmisq; carentem
Cæsar ut æmathia satiatus clade recessit.
Cætera curarum proiecit pondera soli
Intentus genero:cuius uestigia frustra
Terris sparsa legens:fama duce tendit in ūdas
Threiciasq; legit fauces & amore notatum
Aequor:& heroas lachrymoso littore turres
Q ua pelago nomē nephileias abstulit hellæ
Nō asiam breuioris aquæ disterminat usquā.
Fluctus ab europa: quāuis bizantion arcto
Pontus & obstriferā dirimat calcedona cursu
Eusinumq; ferens paruo ruat ore propontis:
Sigeasq; petit famæ:mirator harenas:
Et simeontis aquas & graio nobile busto

& ipsa cū phryxo tādē uenisset ad āgustias huius maris pcibꝰ periit a diis:ut sui misererenƒ.nā īstabat pr̄ q̄ ꝑseq̄baƒ eos affuit mars nā stati affuerūt duo arietes:& itellexerūt opē diuinā sibi ꝓstitā eē tergo eoꝝ īsederūt:& arietes āgustias maris illius natare cœpūt:sed respōsū accepūt ne retro aspicerēt dū ad ulteriorē ripā uenirēt phryxus secutus respōsi iussa.helle ut natura mulieris solet eē leuior respexit & stati e tergo arietis excussa:nomē mari dedit.nā ātea pōtus dicebaƒ:sed ab helle submersa dictus ē hellespōtus. Nō asi.bre. dicit nulla pte āgustius direptā eē asiā ab europa.nā maris huius hellespōti āgustiæ diuidūt asiā ab europa illic sextos ē ī asia:illic uero abydos ī europa adeo āgustū ē hoc mare:ut leāder ex abydo Sextō nataret: ut ad amicā suā pueniret. Dister.diuidit. Vsq̄:ī aliquo loco. Quāuis bi.quis bizātiū hoc mare bossoꝝ diuidit calcedona ab Europa:breui & āgusto sinu tamē breuior ē hic sinus hellespōto. Bizātiū:ē ꝓferēdum græce:qa græcus sermo ē:nā si bizantiū dixeris uersus nō staret:qa collisio fieret de a & m & abiiceretur syllaba um.ē āt bizātiū oppidū thraciæ duo sūt bossori.s.cimericus & thracius q̄ darius deduxit exercitū:de quo hic loqƒ:ubi nūc ē cōstātinopolis. Calcedona:chaledō ē dextrorsū itrātibus euxinū q̄ diriƒ pōtus hellespōto.Hæc ciuitas ædificata fuit a megarēsibus. Ostriferā:qa ibi nascūtur ostrea. Euxinūq; fe.εὔξινος primū rudi terra & truci icolaꝝ barbariæ dictus ē q̄si ī hospitalis:postea cū mores aduena & comercio molliri cæpūt paulati dici cœptus ē euxinus.i.hospitalis.ab ef.bene. Paruo ruat ore ꝓpōtis:uidelic& hellespōtus īcipit a rheteo littore qd̄ nobile ē tōba achillis & aiacis tēplū & statua: quam ab Antonio ablatā & ī ægyptū asportatā: Augustus cæsar illiēsibus restituit teste Straboē:ī hos cōtinētur bithinii & marmaridæ populi ī europa:eiq; finē ꝓpōtis facit alterius maris sinus ꝓpōtis ꝓpōtidis q̄ alterius maris pricipiū dat:nā euxio pricipiū dat ide seq̄ƒ maƒ qd̄ ꝓpōtis dr̄:aut ut melius dicaus & rectius itelligatis: tenuis hellespōti Euripꝰ:ut r̄fert Solinꝰ porrigiƒ ad asiæ urbē priapū:q̄ magnꝰ Alexāder potiūdi āore trāscēdit & potitꝰ:īde diffusus æquor parētissio rursus strigiƒ & ꝓpōtidē mox ī q̄ngētos passꝰ coartaƒ:fit bossoros thraciꝰ:q̄ Dariꝰ copias trāsportauit Stra.āt dicit a Cyzicea r̄giōe:& locis esapo & granico uicinis usq; abydū & Sestū ꝓpōtidis orā eē ī pōtū itaq; euxinū a ꝓpōtide nauigātibꝰ.a leua iacēt ea q̄ bizātio sƒ ꝯtigua: & a thracibꝰ hītata a dextris sƒ chalcedōi:ꝓxia Bithinioꝝ sƒ.seq̄ntia maradioꝝ:& ut idē Strā.iq̄t euxinus est septētrionē uersꝰ. Sigeasq;.p.f.& cū ad hæc loca puēisſ&:tādē cæsar cupidꝰ cognoscēdi :atq; uisēdi ea q̄ sæpe audiuerat secū hūit ex icolis unū q̄ reꝝ illiꝰ loci pitissimꝰ erat:& ex eo accuratissie iterogabat de sepulchro Achillis Aiacis & heroū d̄ qbꝰ mōumēta tradita sƒ apud poetas atq; scriptores:& oēm sitū ibi cognosceƒ uoluit āteq̄ his locis excederƒ. Sigeas:sigei ꝓmōtorii. Et simeōtis.a.flu.uider& quoꝝ mōumēta

Rhetion:& multum debentes uatibus ũbras
Circuit exustæ nomen memorabile troiæ.
Magnaq; phœbei quærit uestigia muri.
Iam syluæ steriles & putres robore trunci.
Assarici pressere domos:& templa deorum.
Iam classa radice tenẽt:ac tota teguntur
Pergama dumetis:& iam periere ruinæ
Aspicit hesiones scopulos syluasq; latentes
Anchisæ thalamos:quo iudex sederit antro.
Vnde puer raptus cælo:quo uertice nais
Luserit œnone:nullũ est sine nomine saxum.
Inscius in sicco serpentum puluere riuum.

lẽis tradita sũt. Rhetion.n.g.s.achillis ĩ rheteo mõte achillis sepulchrũ extructũ ẽ:ritiõ ritiu pro iota apud nos mutaẽ iota ĩ e lõga:ut cæsarianus cæsareanus:aliquãdo i p e accipiũt:ut media medea:aliquã do iota mutaẽ ĩ e lõga:ut spondios spõdeus:aliq̃do abiiciẽ e & remanet i breuis ut hic qa p e scribiẽ remã sit i breuis rethion. Vmbras.s.græcoꝝ & troianoꝝ heroũ. Debẽtes ua.qa carminibꝫ uatũ noĩa hero um ꝑpetuo durãt. Nomẽ m.t.s. ilii nã magna ẽ fama ilii q̃ tam diu durabit:q̃ diu carmĩa Homeri erunt.
Magna ue.magnas reliqas. Muri.p.i.troiani q auxilio phœbi atq; neptuni cõditus ẽ:nã ut ĩ fabulis ẽ neptunus & phœbus auxilio fuerũt laumedõti ur bẽ ilion ædificãti. Iã syl.iã ibi iq̃t ĩnatæ sũt arbo res & syluæ ĩter ruinas ilii. Iã:tũ cũ ea loca scruta tus ẽ cæsar. Putres trũ.qa iã ãnosa uetustate pu trefactæ erãt arbores. Pressere do.qa ĩnatæ erãt syl uæ. Tãtũ æui lõgĩqua ualet mutare uetustas. Las sa:iã porrecta redire. Periere ru.nõ solũ mœnia urbis ilii euersa sũt:sed ẽt ꝑua admodũ uestigia rui næ superãt:ut nec uestigia q̃dẽ urbis ulla appareant
Aspicit:utpote diligẽs scrutator antiq̃tatis cæsar
Hesiões sco.uidelic& ubi hesiõe exposita fuit olĩ ceto pisci marĩo:cũ laumedon ædificaturus eẽt ur bẽ troianã & petiiss& a Neptuno & Phœbo:ut sibi auxilio eẽnt ad cõdendã urbẽ pactus certã pecuniæ q̃titatẽ postq̃ illi benigne affuerũt cõdita urbe ꝑciũ quod diis promiserat laumedon negauit.iratus ne ptunus ceton ĩmisit quod carnibus hũanis uesceba tur:& cũ prio a nobilibus q̃sq̃s plebeius mitteretur ceto deuorãdus plebs cognouit nullũ ex stirpe sua remãsurũ eẽ:itaq; seditõe facta nõ uidebanẽ hoc eẽ passuri coactus ẽ Laumedõ forte ꝓmittere:q nã deuo rãdi mitterenẽ ceto:sors cecidit ĩ hesionẽ filiã laumedõtis & cũ exposita eẽt ceto deuorãda supueniẽs her cules liberauit eã. Scopulos:ubi exposita fuerat hesiõe deuorãda ceto. Syluasq; la. uidelic& syluas ubi cũ uenere cõcubuit anchises:& ex ea genuit æneã:nã apud undas simeõtis sylua fuit:ubi cũ uenere cõcũbe re solebat anchises.ut apud Vir. Tune ille æneas quẽ dardanio anchise Alma uenus phrygii genuit simeõ tis ad undã. Quo iu.se.an. Aspicit ẽt antrũ quo iudex paris sederat:nã sicut fabulæ uel historiæ narrant accepto sõno heccubæ priamꝫ:qa uiderat ĩ sõnis se ꝑiturã cũ aluo gestaret ꝑidẽ:facẽ q̃ uniuersa mœnia tro iæ cõbureret.respõsũ ẽ ab aurispicibꝫ nascituꝝ eẽ ex heccuba qa cã eẽt excidi troiani.ꝯsilio igiẽ aruspicis. Priamꝫ mãdauit ut q̃cq̃d ex ea nasceretur alitibꝫ & feris deuorãdũ exponeret.natꝫ ẽ q pulchritudĩe sua aĩ mũ matris pietate cõmouit:ipsũ igitur pastori demãdauit alẽdũ:cũ igitur grãdior factꝫ eẽt & ludi in urbe troiana fierẽt:iussit ipsũ uẽire Priamꝫ:ut cũ æqualibꝫ certaret ubi cæteros õs supauit ludo cæstuũ:sæpe ẽt ipsũ hectorẽ ꝑcutiebat adeo iratꝫ ẽ hector & ĩ furorẽ cõuersus:ut ipsũ occidere uoluerit:nisi iussu Priami iussus eẽt hector abstiẽri.tũc priamꝫ optauit illũ quisquis eẽt suũ filiũ eẽ.tũc heccuba capta occasiõe q̃d ĩ ꝑcaris ĩquit ꝯsecutꝫ es:nã filius ẽ tuꝫ.sed d'ũ adhuc eẽt ĩ sylua paris nuptiæ celebratæ sũt ĩter Pelleũ & theti dẽ quibꝫ ĩterfuerũt dii:deæq; oẽs ꝑter discordiã:ĩdignata aureũ pomũ fabricauit:& supiscripsit. pulchrio ri:potẽtiori:ac sapiẽtiori detur:& ad mẽsã ubi accũbebãt deæ pomũ illud cõiecit:q̃d ad mãus primũ pue nit iunonis:q̃ cũ legiss& potẽtiori detur:pomũ suũ eẽ dixit.quoniã potẽtior eẽt oĩbꝫ aliis:legẽs deĩde Pal las sapiẽtiori detur:ĩmo meũ eẽ deb&.At uero Venꝫ pulchriori legẽs sibi uẽdicauit:& ita exorta ẽ cõtẽtio ĩter eas:cũ igitur ad iouẽ uẽissẽt & orarẽt:ut hãc litẽ ĩter eas cõponeret:excusauit se iuppiter:quia iudiciũ illud afferre nõ poss& q:ui rẽ molestã faceret uel sorori & uxori iunoni:uel filiæ Palladi:uel filiæ itẽ Vene ri ergo misit illas ad paridẽ:qui tẽporibꝫ illis æquissimꝫ hẽbatur. ũde paris dictꝫ ẽ q; par eẽt ĩter oẽs deide eas nudas uidere uoluit & acquieuit ueneri:q̃ ꝓmisserat se daturã opã ut pulcherrimã oĩum mulieꝝ ĩ mři mõiũ accipet.s.helenã.dicit ergo cæsarẽ ãtrũ hoc fuisse ꝯtẽplatũ ĩ quo paris iudex ꝯsederat: tũc cũ ĩter deas iudicauit. Iudex.s.pa. Cœlo: ĩ cœlũ Puer.g.cuiꝫ ãore captꝫ iupiter rapuit ẽũ Aq̃la q̃ iouis armiger dř.
Nays:naydes dicũtur fõtiũ nĩphæ Luserit.s.cũ ꝑide:hæc ãica fuit ꝑidis q̃ ꝑdite aliquo tpe amauit: adeo ut uersꝫ illos scripserit d quibꝫ mẽtõem fecit Ouidiꝫ:cũ ꝑis Oenõe poterit ĩpirare relicta ad fõtẽ xãti uersa rcurrer& aq̃. Oenõe:inõis tis inos p iota & p omega. Nullũ ẽ.s.n.s.uidelic& nullũ saxũ ẽ ignobile:sed ali cuiꝫ magnæ rei mõumẽtũ hẽt. Insciꝫ ĩ sic.cũ lustrar& oĩa loca cæsar ubi troia fuerat & heroũ græ.piter ac troiãoꝝ mõumẽta diligẽter exquirr& forte q̃dã p loca trãsibat:ubi hectoris sepulchꝝ fuerat:& cũ ĩcautꝫ trãsir& mõstrator q ducebat eũ admouit:cauer& ne sepulchꝝ hectoris calcar&.hectoris lucꝫ ẽ iuxta pte leũ lacũ ĩ ophrũio loco ꝯspicuo:ut re.Stra. Nesciꝫ:ignarꝫ cæ.ibi ꝯsecratos eẽ cieres hectoris. Serpẽte.r.s. trãseũtẽ ad similidinẽ serpẽtis q̃ flectiẽ & ĩcuruas ripas ĩgrediẽ.ũde serpeẽ ꝓprie ẽ serpẽtũ qa serpũt & itrãt

angusta foramia. Xãtus flu.troianꝰ. Securꝰ:sine cura religiõis ullius:uel sacri. In alto gramīe:i.ꝑfunda herba. Phryx.quia a phrygia natus ẽ. Incola:hitator & idigẽa. Discussa ia.& mi͡r nõ erat si ibi nulla sepulchra fuisse nõ nouerat cæsar nã uix uestigia sepulchri apparebãt tã& si saxa qdã auulsa passim cõstiterãt. Mon.dux cæ. Nõ re.a.q.d.pedibꝰ calcãdo piaculũ cõmittis. O sacer.prorũpit ĩ exclamatiõne hoc loco lucanꝰ:ostẽdẽs ui magnã eẽ poetarũ:q faciũt mortalia ĩmortalia eẽ carmĩbꝰ suis.nã & si sepulchri illiꝰ uestigia uix apparebãt:tamẽ quia mẽoriæ ꝑdita erãt carmĩbꝰ hõeri:iõ adhuc nõ exciderãt ex aĩo ĩcolarũ. Fato e.liberas oĩa a morte. Aeuũ:diuturnã & ꝑpetuã uitã donas. Inuidia sa.cæ sicut.n. heroũ troianorũ atq graecorũ noĩa carmĩbꝰ homeri illustrãtur:ita tu quoq o cæsar nr̃is carmĩnibꝰ illustrabere.si mõ musæ latinæ aliquid ualẽt. Ne tã. ꝑ ne tangaris ĩuidia.i.nulla te moueat ĩuidia achillis & hectoris ꝙ fama eorũ ꝑpetuo maneat. Legent sed nõ tamẽ cũ magna laude cæsaris. Si qui.e.f.i. si aliquid lic&. Latiis:latinis. Smyrnæi.i. homeri honores. nã de Smyrna oppido homerũ fuisse ꝑhibẽt:lic& chii & colophonii:& alii cõplures populi suũ q̃si ciuẽ uelĩt sicut apud Ciceronẽ ĩ orõne ꝓ archia.& ut iqt Gel.de ĩsigni Hõeri stirpe certãt septẽ urbes. Smyrna uidelicet Rhodus:colophõ:salaminiꝰ:Argos:Athenæ.Aristotiles uero tradit ex insula io natũ. Phar.no.i.carmĩa nr̃a qbus pharsalica pugna describit̃ ꝑpetuo manebũt. Tenebris dã. q.d.nõ tradat̃ obliuiõi. Tenebris:obliuiõi: qa obliuio tenebras ĩducit rebꝰ:ut ex mẽoria excidãt. Vt du.ĩp.nũc dicit qd egerit cæsar: postq̃ oĩa ꝑ uolũta te sua diligẽter ĩspexit:nã aras ibi erigi iussit: & diis iliacis sacrificia exhibuit obtestãs:ut sibi ad ea q̃ sup erãt pagẽda uellẽt ꝓsperos successus dare. Venerãda ue.q semp ĩ honore hr̃i solet qa melior ẽ:& ratio nẽ affert Cicero ĩ tusculãis.qobrẽ res oẽs quo uetustiores sũt eo meliores ꝑpea uenerabiliores:qa uide lic& ꝓpiores sũt pricipio suo: qa ꝓpiores sunt ad chaos mũdi ũde originẽ hũerũt:iõ meliors. Extru. construxit. Cõgestu ce.quia de cespite struxit arã ubi sacrificia diis iliacis fecit.Nõ ir.i. uana uota: qa dii sẽp cæsari fauerũt donec ad exitũ ciuilia bella ꝑduxit. Dii cinerum:ecce uota cæsaris.ordo est:o dii cinerũ deiq mei: & o Alba & cætera:date fœlices cursus & cætera. Dii cinerum:id est dii iliaci.Virgilius.Iliaci cineres & flamma & cætera. Aeneæq mei:uidelic& dii penates quos secum ĩ italiam detulit æneas. Lauinia se.nã primũ condidit oppidũ de noĩe uxoris lauiniæ ubi deos penates cõsacrauit ĩ templo. Et alba.s.urbis romæ: nã hic Albã condidit Aschaniꝰ æneæ filius quã a situ porrecto ĩ dorso urbis lõgã appellauit se albã ãt a sue:quã albã cũ.xxx.catulis ĩ littore ĩuenit.iõ albã dixit qa idẽ post ea nati sũt romulus & remꝰ q urbẽ ro.cõdider̃: quis multæ sint opiniões cõditæ urbis:sed hæc ẽ uulgatior. Ignis.a.p.troiãis.s.adhuc albæ ĩ tẽplo deæ ueste ꝑpetuꝰ ser uabat̃:ad cuius similitudinẽ romæ cõditũ ẽ tẽplũ deæ uestæ & uirgines huic deæ cõsecratæ ꝑpetuã uirginitatẽ cõseruabãt & æternũ ignẽ ĩ tẽplo custodiebãt.Vir.Vos æterni ignes. Nulliq as.ui.pal.nã sicut est apud homerũ & Vir.cõmemorat Diomedes & ulixes cæsis custodibꝰ arcis surripuerũt palladiũ inde ad mãus idomenei pueĩt.Vlixes dũ domũ r̃diret & multa picula maris ꝑpessꝰ eẽt & tẽpestates:admõitꝰ tãdẽ oraculo ẽ:ut palladiũ redder& æneæ qd' ẽt fecit.Aeneas igr̃ secũ palladiũ attulit ĩ italiã.ẽ ãt palladiũ simulacrũ palladis:qd' deĩde seruabat̃ romæ ĩ tẽplo palladis:sicut ĩ arce seruabat̃ ĩ ilio:& erat qd' dã q̃si pignus ĩpii suis nã palladiã r̃spõderat ubicũq palladiũ seruatũ eẽt:ibi ĩpiũ orbis terrarũ futurũ:& q̃diu seruaret̃: tãdiu ẽt ĩpiũ duraturũ. Nulli aspe.qa nulli uiro aspicere licebat palladẽ:seruabat̃ ĩ adyto tẽpli:illud tãtũ mõ sacerdos uirgo ĩtrabat appo. Pignꝰ me.i.mẽoratu dignũ ĩ quo fata cõtĩebãt̃ ĩpii ro. Gẽtis iu. qa gens iulia se ab iulo originẽ ducer̃ uolebat.Vir.Nascet̃ pulchra troianꝰ origie cæsar Iuliꝰ a magno dmissũ nomẽ iulo. Rite:scdm ritũ ãtiquum. In sede.p.s.existẽs ĩpe ĩ q̃ priꝰ hitare solebatis:quos nũc uocat secundum ritũ ãtiquum. Nepos:cæsar gẽtis iuleæ. In cætera.uidelic& ad reliqua:quæ mihi peragenda supersunt.

Transierat qui xanthus erat: securus in alto
Gramine ponebat gressus phryx ĩcola manes
Hectoreos calcare uetat:discussa iacebant
Saxa:nec ullius faciem seruantia sacri.
Hectoreas monstrator ait non respicis aras?
O sacer & magnus uatum labor omnia fato
Eripis:& populis donas mortalibus æuum.
Inuidia sacræ cæsar non tangere famæ.
Nam si qui latiis fas est promittere musis
Quantũ smyrnæi durabũt uates honores:
Venturi me teq legent:pharsalia nostra
Viuet:& a nullo tenebris damnabitur æuo.
Vt ducis impleuit uisus uenerãda uetustas.
Erexit subitas congestu cespitis aras:
Votaq thuriferos nõ irrita fudit in ignes.
Dii cinerum phrygias colitis quicũq ruinas:
Aeneæq mei quos nunc lauinia sedes
Seruat.& alba lares:& quorũ lucet in aris
Ignis adhuc phrygius:nulliq aspecta uirorũ
Pallas in obstruso pignus memorabile tẽplo.
Gentis iuleæ uestris clarissimis aris
Dat pia thura nepos.& uos in sede priori
Rite uocat:date fœlices in cætera cursus

Restituam populos:grata uice mœnia reddēt
Ausoniæ phrygibus rōanaq̧ pgama surgēt.
Sic fatus repetit classes:& tota secundis
Vela dedit coris:auidusq̧ urgente procella
Iliacas pensare moras:asiamq̧ potentem
Præuehitur pelagoque rhodō spumāte reliqt
Septia nox zephyro nūquam laxāte rudentes
Ostendit phariis ægyptia littora flāmis.
Sed prius orta dies nocturnam lampada texit
Quam tutas ītraret aquas:ibi plena tumultu
Littora:& incerto turbatas murmure uoces
Accipit:ac dubiis ueritus se credere regnis
Abstinuit tellure rates sed dira satelles
Regis dona ferēs:mediū prouectus in æquor
Colla gerit magni:phario uelamine tecta
Ac prius infanda cōmendat crimina uoce
Terrarum domitor romanæ maxime gentis
Et quod adhuc nescis genero secure perempto
Rex tibi pelleus belli pelagique labores
Donat:& æmathiis quod solū defuit armis
Exibet absenti bellum ciuile peractum est

Restituam po.s.troianos:nam dicit se nouam troiam instauraturum ut ilii mœnia renouentur:& quem admodum troiani romanam urbem in italiam condidere:ita ipse in Asia urbem ilion restaurabit:quod in animo habuerat cæsar fecisset:nisi satis preuentus fuisset. Ausonidæ:itali ab Ausone quod principem & Ausonia pars italiæ appellata est:unde patronymicum deduxit:quod uim habet patrii nominis. Grata uice: quia grati erant & memores beneficii:sicut illi condidere urbem romam:ita nunc renouent & instaurent ilion. Pergama ro.a romanis condita. Surgent:ædificabuntur. Sic fa.& his sacrificiis pactis cæsar nauigare cœpit:quanta maxima celeritate potuit ut tarditatē q̄ ilio fecerat celeritate cōpensaret.nā iter cæteras cæ.uirtutes maxia fuit cōficiēdi celeritas. Secū.co.psperis uētis. Vrgēte p.i.ui uentorū:nā procella uis uentorum dicitur ab eo quod omnia percellat:id est percutiat quecunque obuiā facta fuerint. Vrgente:impellente. Auidus pen. cum celeritate. Moras ili.id est tarditatem quam fecerat in contemplandis ilii urbis monumentis. Prouehitur:preteruehitur. Asiamque po. quia multas prouincias sub se continet Bithiniam Phrygiam:Galaciam :Libyā: Cariā:Pāphiliā:Liciam:Isauriā:deniq̧ ipsa est dimidiū terraꝝ. Septima nox: cæsar nauigare cœperat:ut Pōpeiū insequeret̄:q̄ illū ī tēdisse fama erat: nūc dicit septē dies totidēq̧ noctes iungit̄ usū fuisse uētis secūdis: cū iā pharos apparere cœpit. Lux:uidelic& q̄ semp īcensa nauigātibus portū ostēdebat:sed ante q̄ igrederet̄ portū dies illuxit. Nunq̄ la.sed ītendēte rudētes: qa uela īflata rudētes ītendūt. Aegyptia.i. portū ægyptiū. Phariis fl.qa uidelic& fax nocturna semp ardebat ut signū eēt nauigātibꝫ quo naues ī portū dirigerēt:& īde nomē ēt accepit locus.nā φαρος significat turrē ī qua lux nocturna semp ardet.nā ut ī fert Solinus: ī portubꝫ machinas ad plucendi ministeriū fabricatas pharos dicūt. Sed prius or.di.āteq̄ ingredi poss& portū satis tutū: supuenit lux diei q̄ lucē nocturnā obtenebraret:nā maior lux obtenebrat minorē. Texit:obscurauit. Tutas : fine tumultu.nam superueniente die:quū iam fama Alexandriam uenisset aduentare cæsarem ingens turba uirorum obuiam prodierat ut cæsarem exciperet : & tumultus ingens erat in littore adeo ut cæsarem terruerit.dubitabat enim quo animo eēnt & quiddnam sibi fremitus uellet. Ibi plena tumultu : declarat quāobrē nō tutas ītrauerit aq̄s:quia nō tutū sibi uidebat̄ īgredi portū:ubi oīa fremitu & clamore plēa erāt.īcertus ergo qd nā cōsilii agitarēt:subsistit aliquādiu cæsar. Ibi:p tūc īcerto murmure:qa satis scire non poterat quid illi consulerent. Veritus:dubitans. Credere:committere se:ut quid enim credam fallacibus auris:id est cōmittam. Abstinuit:id est rates continuit a portu. Sed dira satel.& ecce cum dubitaret cæsar portum ītrare : nec ne aderat regia puppis cum satellitibus regis:qui caput Pompeii offerre uiderentur cæsari:satellites latini dicunt quos græci σωματοφιλακες appellant uidelic& qui latera regum armati stipant. Prouectus:naue. Tecta:quia caput Pompeii tectum gestabat:ut cæsari offerr&: sicut iussus erat a rege. Ac prius in.antequam aperiret prius sua munera cōmendauit detestanda uoce uidelic& quod munus illud detestandum erat:quod uerbis extollere tentabat & dixit. Terrarum do. nondum didicerat Cæsar occisum esse pompeium. ergo hic dicit se nunc uenisse:ut rem aperiret cæsari quam ipse magno pcio emptam uelit. uidelic& ipsum esse securū generi sui:quod nondum didicerat & munere Ptholemæi regis ciuilia bella pacta:nihil supererat Cæsari: nisi ut Pompeiū ipsum opprimeret id autem fecisse regem ex quo īferebat multum de Cæsare meritum esse regē. Romanæ ma.i.dux nulli romanorum conferendus. Securus:fine cura illius hostis. Et quid ad ne.i.cum nondum scias. Pel eus: id est Alexandrinus a pella oppido. Belli pelagique labores donat: id est ipse te liberat laboribus belli terrestris:atque maritimi.nam adhuc pompeius sicut & ipse Lucanus commemorauit classem maximam habebat: & uniuersum prope mare suis manibus obtinebat: ideo dixit pelagi laboribꝫ secutū eē. Et æmathiis:qd̄ ī acie pharsalica nōdū ɔsecutꝰ fueras:hic tibi pactū īddidit. Peractū: finitū

Theſſalicas quærens:narrare incipit quomodo ptholemæus interfici iuſſerit. dicit enim cum Pom. quæreret ciuile bellum opibus regis renouare eum occidimus. Tanto pi. tanta mercede. Hoc ſāgui-ne:ſcilic& Pompei fœdus ictum eſt nobis tecum Quæſita:a te. Nullo cru. incruenta tibi uictoria conceditur & in deditionem tuam nos cum regno noſtro uenimus. Niliaci gur. id eſt ius uniuerſi ægypti. Accipe quic.precium omne quod pro capite Pompei dediſſes: id nunc tibi remittimus. Di-gnumq; cli.uidelic&.dignare patrocinio tuo ſuſcipere Ptholemæum. nam patronus & cliens correlatia ſunt.Cui tantum fata li.quando dii propitii fuerūt ptholemæo:ut iam maximam conſecutus fuerit gloriam: ut potiſſimum ipſum occidere pompe-ium debes: & tu illum amicitia tua non indignum putare. In: contra. Nec uile pu. quia occur-rebat illud:qd nā magnū fuit occidere pōpeiū q ſpo-liatus exercitu & oī auxilio ī manꝰ ueſtras confiſus uobis ꝑuenerat:dicit nō ob eā rē uilius meritū ſuū putare debere.nā multa ītercedebāt iura & aīcitiæ & beneficii accepti ut a cæde pōpei ptholemæus de-ſiſter&:ſed tamē illū oīa poſt hūiſſe uolūtati cæſa-ris. Nec ui.qꝛ oībus rebus ꝓpe priuatū pōpeium occidetis. Facili cæde:& facilitaſ occidēdi pōpeiū nō deb& efficere ut meritū noſtrū cōtēnas. Ho-ſpes aui.e.nā iura hoſpitii erāt īter pōpeiū & ptho-lemæū ſeniorē. Depulſo ſce.p.nā ipſo pōpeio in-tercedēte & auctore reſtitutus ē ī regnū pater huius ptholemæi:q ab alexandrinis pulſus fuerat:īmo ēt Gabinio ꝑ quē in regnū reſtitutus ē:milite pompei uſus ē q tūc in ſyria hybernaret. Depulſo:ab ale-xandrinis. Parēte:meo. Ferā:qd plura dicā. Tu noīa tā. tibi ꝓmittimus: ut hoc qd fecimus cā tui: noīe quocūq; uolueris appellas.q.d.nos tātū bene-ficiū noſtrū quo noīe appellemꝰ nō ſatis ītelligimꝰ tu ꝓ arbitrio tuo noīabis. Vel:pro ēt. Famā cō. mū.qꝛ ſi uniuerſus mūdus ita ſentit de cæde pōpei ꝙ ſcelus ſit appellādū hoc ipſo debes exiſtīare ma-gnū eē qd fecimus: qꝛ te tāto crimīe liberauimus.

Theſſalicas quærens magnus reparare ruinaſ
Enſe iacet noſtro:tanto te pignore cæſar
Eminus hoc tecū ꝑcuſſum eſt ſāguie fœdus
Accipe regna phari nullo quæſita cruore.
Accipe niliaci ius gurgitis: accipe quicquid
Pro magni ceruice dares: dignūq; clientem
Caſtris crede tuis:cui tantum fata licere
In generum uoluere tuum:nec uile putaris
Hoc meritū nobis facili quod cæde pactū eſt
Hoſpes auitus erat:depulſo ſcœptra parenti
Reddiderat:quid plura feram? tu nomia tāto
Inuenies operi:uel famam conſule mundi:
Si ſcelus eſt:plus te nobis debere fateris.
Quod ſcelus hoc nō ipſe facis: ſic fatus optū
Detexit:tenuitq;:caput:iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris
Non primo cæſar damnauit munera uiſu.
Auertitq; oculos: uultus dum crederet hæſit.
Vtq; fidem uidit ſceleris tutumq; putauit
Iā bonus eē ſocer lachrymas nō ſpōte cadēteſ
Effudit gemituſq; expreſſit pectore læto
Non aliter manifeſta putās abſcondere mētis
Gaudia quā lachrymiſ:meritūq; imāe tyrāni
Deſtruit:& generi mauult lugere reuulſum

Plus te:fateris hoc ipſo debere nobis. Quod ſce. qꝛ nos ꝓ te hoc ſcelus ſuſcepimus iuſta rō. Fatus locutus. Tenuit.ſ.caput aptū qd antea optū erat ut uideri poſſ& a Cæſare. Iā lan.mor.& qꝛ iā mul-ti dies ītercеſſerāt:ex quo pōpeii caput obtrūcatum erat dignoſci nō poterat a cæſare: pōpeii ne caput eſſet an non. Noti oris:id eſt uultus quem antea dū uiueret & cæſar cognouerat. Non pri.cæ. uult Lucanus arguere mœrorē illū cæ.ſimulatū fuiſſe ſi-mulataſq; lachrymas:ideo utit his cōiecturis:ex eo cognoſci pōt ꝙ anteq̄ cognoſcer& pompeii caput:eſſet an nō nulla ſigna mœroris ac lachrymarum dedit:ſed poſtquam cognouit eſſe pompeium:quia talis ui-deri uolebat:ut bonus eſſet ſocer:tunc demum lachrymas dedit. Auertit o.ſcilic& nō quaſi abominatus ſcelus eſſet. Hæſit:dubitauit. Dum:pro donec crederet eſſe uultus pompeii. Vtq; fi.ui.ſed poſtquam cognouit uerum eſſe pompeii caput:tunc deniq; ſimulauit ſe bonum ſocerum eſſe:& quaſi grauiter do-lens gemitus & lachrymas dedit. Tutum puta.non putauit ſocerum:nam dicit hoc uerbum ſum es eſt adeo eſt ſimilium copulatiuum:ut ſi infinitus addatur uerbo quod requirat ſuppoſitum nominatiui etiā ipſum uerbum cum nominatiuo retinet:& omnem alium caſum. Non ſponte:ſed coactus lachrymas dedit. Expreſſit:quaſi nolens etiam coegerit gemitus a pectore erumpere. Non aliter:non poterat in quit alio pacto lætitiam occultare quam animo conceperat:niſi lachrymas dediſſet. Meritumque: nam cum ſe dolere ſimulat meritum ptholemæi diminuit:quod etiam ſi maximum erat tamen cæſar par-uum uideri uolebat immo nullum: ut nihil ei obligatus eſſet. Deſtruit:Eleuat:minuit: ſcilic& oſten-dendo mœrorem. Immane: immenſum & ingens. Quā debere:id eſt quam obligatus es pthole-mæo. Lugere reuulſum: nam dum luget in funere pompeii cæſar: diſplicere ſibi oſtendit quod ma-gnopere placebat:& ob eam rem nolebat uideri obligatus tyrāno:īmo uero ipſum uehemēter damnabat

Quā debere caput qui duro mēbra s̄eatus
Calcaret uultu qui sicco lumine campos
Viderat æmathios uni tibi magne negare
Non audet gemitus.e sors durissima fati:
Huccine tu cæsar scelerato marte petisti.
Qui tibi flēdus erat: nō mixti fœdera tāgūt
Te generis nec nata iubet merere nepos\q:
Credis apud populos pōpeii nomen amantes
Hoc castris prodesse tuis: fortasse tyranni
Tangeris inuidia captiq; in uiscera magni.
Hoc aliis licuisse doles quærerisq; perisse
Vindictam belli raptumq; e iure superbi
Victoris generum: quisquis te flere coegit
Impetus a uera longe pietate recessit.
Scilicet hoc aīo terras atq; æquora lustras:
Nec ubi suppressus pereat gener: o bene rapta
Arbitirio mors ista tuo: quā magna remisit
Crimina romano tristis fortuna pudori.
Quod te nō passa est misereri pfide magni
Viuentis: nec nō his fallere uocibus audes.
Acquiratq; fidem simulati fronte doloris.
Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
Regis dona tui: peius de cæsare uestrum
Quam de pompeio meruit scelus unica belli
Præmia ciuilis uictis donare salutem
Prodidimus: quod si phario germana tyrāno
Non inuisa foret potuisset reddere regi
Quod meruit fratriq; tuum pro munere tali

Qui duro: & multis rōibus ostēdit nō ueras fuisse lachrymas cæ. dicit. n. q in minori clade lætus fuerat ī maiori certe nō doluiss& : nā occisos eē alios ī æmathia minus erat: q̄ nunc occisū esse pom. ipse. n. totius belli & sūma & caput erat. ergo si lætus fuerat clade æmathia: ubi minores occisi fuerāt inimici sui q̄to nūc lætior fuit: ubi pōpeii cædē cognouit qui solus superat quē opprimere cupiebat. Duro uultu: rigido & nō soluto ī lachrymas. Sicco: sine lachrymis. O sors duri: ī hanc exclamationē ꝓrūpit dicens fati sortē durissimā esse: quæ cæsarem flere coegit ēt inuitū: uidelic& ne improbare uideret: q̄d sibi magnopere placet: placet inq̄t sibi p̄cæteris oibus occisū eē pom. & tamē cogit ēt inuitus flere: ne uidelic& in īuidiā populo℞ īcurrat: a q̄bus mirifice pōpeius diligebat.

Hūccine: ꝑ hūc ne. Nō mixti: q̄a iuliā filiā suā ī matrimoniū dedit pompeio: ergo fœdera mixti generis appellauit affinitatē qua cū pōpeio cæsar cō iūctus erat. Nata: iulia. Nepos\q: uidelic& abortiuus: neq;. n. ex iulia filiū ullū susceperat pōpeius: nisi abortiuū. nā cū pōpeius interess& ludis: & ibi cæsa cū eēt bellua: uestes pōpeii sanguīe cruētauit: domū minister detulit: ut alias uestes referret: has cū uidiss& iulia quæ existimauit uirū suū aut uulneratū: aut occisū fuisse: & statī peperit abortiuū dicit ergo hāc affinitatē q̄ sibi cū pōpeio erat nō mouisse cæsari lachrymas. Iubet: cogit. Credis apud pop. ideo doles uel dolere simulas: q̄a hāc opinionē doloris tui existimabas tibi ꝓfuturā eē apud populos qui pompeiū uehemēter amabāt. Hoc. s. flere: & mœrorē p̄teferre. Fortasse ty. ē fortasse alia rō q̄a īuides Ptholemæo q̄ tibi p̄ripuerit occasionē occidēdi Pompeiū: nā maluisses illū tuis manibus īterficere. Angeris: cruciaris. Hoc: hāc cladē. Aliis uidelic& ptholemæo. In uiscera: cōtra carnes pōpeii Capti. q q̄si in captiuitatē uenerat. Vindictā. q̄ nō potueris ulcisci iniuriā: quā a pōpeio bellū tibi īferēte acceperas. Generū: pompeiū. De iure: de ptāte. Victoris. s. tui. Quisq̄s te flere: post multas rōnes q̄bus ostendit simulatū fuisse dolorē cæsaris cōcludit dicēs: siue hæ causæ q̄s supra cōmemoraui siue aliæ fuerint: certe nulla te pietas uera flere coegit. Quisq̄s: q̄cū\q. Recessit: alienus fuit a pietate. Scilic& hoc aīo: cum ironia legendū ē: credendum est inq̄t te: ideo tot labores: tot p̄icula perpeti & circuire orbē terra℞: ne uidelic& aliqua uis īferatur pom. Scilic&: certe. Lustras: circuis. Vbi ꝑ alicubi. Supp̄ssus: ꝑ opp̄ssus p̄positio ꝑ p̄positione. O bene rapta: per exclamatōem dicit. o bene factū īq̄t q̄ dii uoluerūt ut arbitrio tuo pōpeius interficeret. Quā magno ro. magnū īq̄t crimē fortuna donauit romāo pudori. i. decori. ne uidelic& in tuas manus pōpeius ueniret: sine illū crudeliter occidi iussurus eras: siue ēt ipsi ueniā daturus. Quā: ꝑ q̄tū

Tristis: aduersa fortuna. Perfide: cæsar. Passa: scilic& fortuna: fortuna quantumlib& aduersa fuerit non est passa quod magno dedecori fuiss& romanis: ut pompeio parceres. Nec nō his: post simulatas lachrymas addidit etiam uerba Cæsar: quibus cædem illam se grauiter tulisse ostendebat. Necnon: id est imsuper. Fallere: scilic& præsentes. Acquiritque fi. i. uerbis ac oratione fidem simulati doloris augere uoluit & dixit. Aufer: ab aspectu nr̄o. Funesta: crudelia dona. q̄ de pompeio mihi maiorē iniuriā fecistis occidēdo pom. q̄ ipsi pom. & reddit rōem: q̄a. Vnica belli. p. c. hæc uerba nō erāt aliēa a natura cæ. uel certe a beneficiis eius: sicuti postea re ipsa declarauit: tā& si loquat Lucanus: oēs q bellis ciuilibus super erant saluos esse uoluit. Vnica: singula. Quod si phario: unum est quod grauiter fero Cleopatram inuisā esse ptholemæo. tamē īseparabilis dissensio erat īter ptholemeū & sororē: & factōne potentiori ptholemæus e regno cleopatrā eiecerat: quæ tamen & ipsa cum suis exercitum habebat haud procul a pharo:

Secreta qd arma:quid sibi uult ptholemæus:ut arma quæ a bellis ciuilibus remota fuerāt:nūc demū & ipse īmisceret. Quid.i.cur. Secreta.i.seorsū remota. Nostro labori: hic noster labor erat.s.finē īponere bellis ciuilibus nō tuis armis. Ergo in thessalicis:ergo uictoria nr̄a cā fuit:ut plus iuris hēret ptholemæus anteq̄ uīcererē nō ausus fuissē occidere pōpeiū:sed post uictoriā nostrā plus sibi audaciæ sūpsit. Ius id est licētiā ac potestatē dedimus. Pelleo:ægyptiaco. Nō tulerā ma. bene res se hēt:nā q antea nō tuli pōpeiū mihi parē:nunc ego ferā te parē o ptholemæe? Frustra ciuilibus armis:Frustra inqt totū terrarū orbē bello pturbauimus:si alius est q regnet ī orbe terraru pter te Cæsarē. Miscuimus pturbauimus.

Misissem cleopatra caput:secreta quid arma
Mouit? & inseruit nostro sua tela labori?
Ergo in thessalicis pelleo fecimus aruis
Ius gladio? uestris quæsita licentia regnis?
Nō tuleram magnum mecum rōana regētē
Te ptholemæe feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gētes:si qua ē hoc orbe potestas
Altera quā cæsar:si tellus ulla duorum est.
Vertissem latias a uestro littore proras
Famæ cura uetat:ne nō damnasse cruentam.
Sed uidear timuisse pharō:nec fallere uosmet
Credite uictorem:nobis quoq; tale paratum
Littoris hospitium est:ne sic mea colla gerant
Thessaliæ fortuna facit maiore profecto
Quā metui poterat discrimie gessimus arma
Exilium generiq; minas:romamq; timebam
Pœna fugæ ptholemæus erat:sed pcimus ānis
Donamusq; nefas:sciat hac pro cæde tyrānis
Nil uenia plus posse dari uos condite busto
Tanti colla ducis:sed non ut crimina tantum
Vestra tegat tellus iusto date thura sepulchro
Et placate caput:cineresq; in littore fusos
Colligite atq; unā sparsis date manibus urnā
Sentiat aduentū soceri:uocesq; quærentis
Audiat umbra pias:dū nobis omnia præfert.

Si tellus:& si ulla regio usq̄ inuenit: quæ duorum sit:nō unius cæsaris. Vertissem lati:adeo inqt cæsar detestat hoc scelus uestrū:ut stati fuerī naues a littore ur̄o a uersurus:nisi uererer ne hoc me hoīes dicerent timoris cā fecisse. Vertissē:p auertissē. Latias:p naues italicas. Vr̄o lit.uidelic& ægypti. Destor:loca hæc ubi pōpeii caput obtrūcatū ē. Famæ cura.i.cura noīs mei.nā mihi curæ est quā ī ptē populi accepturi sint si discessero.ideo hic pmanere constitui:ne mihi uitio timoris det:si discessero.

Damnasse tanquam scelestum & abominabilē.

Nec fallere uos me:Ad illud respicit:quod benigne regnum ptholemæi regis cæsari pollicebantur uos inquit hac pollicitatione uestra me fallere creditis:sed nec quidem uideo inquit quid passurus sim:nisi ī thessalia uicissem.nam si me uictum huc recepissem: itidem in me fecissetis: sicut in pompeiū.mea me igit uictoria cōseruat nō pollicitatio uestra. Nobis quoq;.i.similiter nō mitiores fuissetis ī me.q̄ ī pompeiū. Mea fortuna.i.secūda obstat ne colla mea sic gerant:sicut & colla pompeii gestātur. Maiore pfecto:maiori īquit piculo bellū ciuile gessimus:q̄ qsq̄ credere potuerit:si enī uictus essem nō tā mihi timendus erat pompeius:nō roma nō senatus: q̄ ptholemæus:si ad illū me recepissem

Quam metui:hoc enim animo erga me fuiss&: quo in popeium fuit. Arma:id est bella: Quā: metui:a nobis: quia non timuissem & ostendit. Exilium generiq; minas timebam illos:qui fortasse minus mihi nocuissent: hunc uero: qui me capitali odio persequebatur non timebam. Exilium:scilic& si uictus fuissem a genero pompeio. Romā: quia iā mihi aduersa esse uidebat:nihil tamē horū mihi timendū erat. Sed pœna fuge:quia si fugissem ad illū mihi parata erat cædes: ex eo quod in pompeium facere coniicio quid in me facturi fuissent. Sed parcimus annis:ætas ptholemæi tenera & puerilis:facit ut ipsi ignoscam:alioqn ostēdissem q̄ mihi hoc facinus displicuiss&. Sciat hac:nullū igitur premium sceleris quærat ptholemæus pter ueniā satis enim est ut sibi ignoscam:q; tātum scelus perpetrare ausus fuerit:pro quo potius magnum suppliciū meretur. Vos condite busto:Quod ad uos attinet date operam ut honore sepulchri decoris pompeii reliquias. Condite:pro recondite. Busto:sepulchro. Sed non:non ob hāc causam:ut hoc scelus uestrum honorare sepulchro uelī reliquias pompeii uerum etiam:ut iusta exhibeatis manibus eius. Iusto debito sepulchro pro iusta tura date sepulchro pompeii:iusta appellantur īferiæ & exequiæ q̄ exhibētur mortuis. Placate scilic& sepeliendo caput eius:& sicut impauit:ita factum est.nam ī Cassio monte sepultæ sunt pompeii reliquiæ:qui mons est sepulchro pompeii nobilis. Sentiat ad.sentiat umbra pompeii socerum suū petiisse ægyptum hoc ipso quod me adueniente sepulchrum consequatur:quo aliter caruisset. Querentis:pro cōquerentis de morte pompeii. Vmbra anima:pompeii. Pias uo.pro uoces pii cæsaris. Dum uobis:Ipse enim pompeius dum aliis credere mauult:& huic clięti Ptholemæo in discrimen salutis uenit:nam si mihi se cōmittere uoluiss&:benigne illum suscepissem: & satis mihi fuiss& ut pari potestate cum illo in urbe roma uiuerem: id satis magnum uictoriæ premium uidebatur.

Læta dies: dies īq̄t: quā populi magna lætitia celebraturi fuissēt nobis adempta ē: statuerā pōpeiū cōplectiū: ipsū alloq & pacē cū eo iūgere: ut orbis terrarꝫ cōcordia nostra lætaret. Præfert: ātepōit oīa nobis q̄si fideliora q̄ cæsar. Debere: obligatū eē. Phario cli. qa cliēs pōpeii ptholemæus erat. Læta di. i. q̄ uniuerso orbi læta fuiss&. Cōcordia mū. nā pace duorꝫ totiꝫ orbis terrarꝫ status cōponebat. Cōcordia: q̄ ad utilitatē totiꝫ mūdi futura erat. Perit. s. dū mihi fidē pstare nō uult. Caruere de. i. uota mea deos nō hūere ppitios. Affectus ue: amores ātiquos: ut quēadmodū īter nos aīcitia iūcti fuimꝫ supiori tēpore: ita nūc quoqꝫ iūgeremur. Vitāqꝫ ro. i. rogassē: ut mecū pari ptāte uiuere uelles ī urbe roma: nec tibi aliq̄d grauiꝫ consuleres. Dignaqꝫ sa. qa hoc satis magnum uictoriæ pmiū uideri potuit: ut tibi par essē ī urbe roma. Tūc pa. fi. & ita uicissim ego tibi & tu mihi pfuisses pfuissē tibi. uidelic& q te mihi parē mecū uolebā: & tu mihi uidelic& q fecisses: ut sēatus populusqꝫ ro. mihi ignosceret si qd forte contra rēpu. fecissē. iō auersus fuissē ab hac pugna. Victus. s. ut mihi par eēs. Vt ro. mihi. s. ignosceret. Nec talia fa. Lucanus dicit ita qdē locutū fuisse cæsarē & uerba ipsius plēa hūanitatis fuisse: sed neminē ex oībus q aderat credidisse. Turba: multitudo eorū q aderāt. Querēti: pro cōquerēti: sed existīauit tētare aīos: & si quē uidisset flentē: obseruare eū diligēter & existīabat sibi iniuriā eē. ergo.

Abscondūt gemitus: etiā si dolerēt q̄to miserabilior uidebat oratio Cæsaris: tāto magis ipsi spē uultu simulabāt. Pectora. s. plena mœroris. Tegūt occultāt. Læta fronte: læto uultu. Ilares. s. uultu: sed pectore mœsto. Nefas: ptholemæi. O bona li. q. d. nō sequit ista est dicenda libertas cæsar luget: & cæteri lugere nō audent: qa existimabāt dolos latere sub illis lachrymis: ut obseruar& eos q morte pōpeii lachrymarēt. Audēt. s. lugere romāi. q d. non audent. ergo non est bona libertas.

Incipit Decimus Ac Vltimus Lucani.

Dum uitam phario mauult debere clienti
Læta dies: rapta populis: concordia mundo
Nostra perit: caruere deis mea uota secundis
Vt te complexus positis fœlicibus armis:
Affectus ueteres abs te uitamqꝫ rogassem
Magne tuam: dignaqꝫ satis mercede laborū.
Contentus par esse tibi: tunc pace fideli
Fecissem ut uictus posses ignoscere diuis.
Fecisses ut roma mihi: nec talia fatus
Inuenit fletus comitum: nec turba quærenti
Credidit: abscondunt gemitus & pectora læta
Fronte tegunt: ilaresqꝫ nefas spectare cruentū
O bona libertas cum cæsar lugeat: audent.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIE LIBER DECIMVS

At primum terras pompei colla secutus
Attigit: & diras calcauit cæsar harenas
Pugnauit fortūa ducis fatūqꝫ nocentis
Aegypti regnū ne lagi romana sub arma
Iret: an eriperet mūdo memphiticus ensis
Victoris uictique caput: tua profuit umbra
Magne: tui socerum rapuere a sāguine māes
Nec populus post te iulum romanus haberet

At primum terras Pompeii colla secutus. Hic ē decimus & ultimus liber huius operis in quo cōtinentur hæc breuiter: primū quomodo cæsar accuratissime cōtemplatus fuerit pyramides ægyptiorꝫ regū: deinde quomodo luxuriosam cœnā Cleopatra Cæsari pparauerit: postea uero in ipso conuiuio de fonte nili diligenter ab Actoreo sacerdote quæsierit. postremo quo pacto photinus cum achilla qui præerant exercitui regis: consilia agitauerit interficiēdi cæsarem: & cæsar se ab ipsorum manibus eripuerit. Diras appellauit cæde Pōpeii. Pugnauit fortuna: uidelic& in discrimen uenit utrum Cæsar uinceret ægyptios: an e diuerso ægyptii cæsarem. Nocentis: Respicit ad cædem pompeii. Regnum ne: Declarat quod dixit fortunam ducis pugnasse cū fato ægyptii: nunquid fata ægyptiorum superiora essent fortuna cæsaris. Regnum lagi: id est ægypti. nam Lagus primus rex ægyptiorum fuit. Memphiticus. s. ægyptius a memphi ciuitate ægypti. Memphis: ut refert Strabo ægyptiorum regia fuit: urbs magna & populosa: & secunda post alexandriam mixtis hominibus referta: qui eo commigrarunt: ea Apidis templum habet: qui idem est quod osiris. ibi bos apis in septo quodam alitur apud eos pro deo colitur. Victoris. Cæsaris. Victique: Pompeii caput ideo eripuerat alterū. s. pōpeii. Tua profuit umbra. & hoc omne attribuit umbris pompeii quod non fuerint ægyptiorum armis subacti romani: nam pompeius pati noluit: ut romana arma ægyptiis armis cederent: quo factū est: ut etiā romani ægyptum amarent: ubi manes pompeii sepulti erāt. Post te: uidelic& post mortem tuam. Tui socerum: ideo ubi tuæ reliquiæ sunt o pompei: locum illū populus romanus amauit.

Inde pharethoniã:cũ ĩ terrã primo descẽdiss& cæsar:deide se cõtulit ad alexandriã:nã sperabat se ibi tutũ fore pcipue hoc ipso: ꝙ põpeiũ occiderat ptholemæus: nã ẽt si simulauerat ægre tulisse: tamẽ credere nõ poterat qn ibi tutꝰ eẽt ubi põpeius fuerat occisus. Inde:postquã e manibus ĩ cõtinẽtẽ terram descendit. Parethoniam ur.i.ægyptiam: q̃ metropolis ẽ ægypti.uidelic& alexandriã: nam a se ipso alexander Alexandriam appellauit cũ urbẽ illam auxiss&.parethoniam aũt appellauit a parethõe ĩsula ægypti.parethoniũ uero ut iqt Strabo urbs ẽ:& portus igẽs.xl.fere stadioꝶ:hanc alii Parethoniũ:alii Ammoniã uocant.

Inde pharethoniã fertur securus in urbem.
Pignore tam sæui sceleris sua signa secutus.
Sed fremitu uulgi fasces: & iura querentis
Inferri romana suis discordia sensit.
Pectora:& ancipites animos: magnũque pisse
Nõ sibi:tunc uultu semper cælante timorem
Intrepidus superum sedes & templa uetusti
Numinis:antiquas macedonũ testantia uires
Circuit:& nulla captus dulcedine rerum
Nõ auro cultuque deũ:non mœnibus urbis
Effossum tumulis cupide descendit in antrũ.
Illic pellei proles uesana philippi
Fœlix prædo iacet:terrarum uindice fato
Raptus sacratis totum spargenda per orbem

Pig.sæ.scele.i.pignoꝶ capitis & cædis põpei Signa.s.uictricia qbus sẽper uicere consueueras Sed fremitu:securꝰ qdẽ ꝓfectus ẽ alexãdriã:uerũ tamẽ dũ icceder& per urbẽ præcedẽtibꝰ littoribꝰ q fasces gerebãt more romano:sẽsit fremitũ uulgi de dignabãt.n.ꝙ i regia urbe alia potestas eẽt maior rege suo. Suis.s.uiribꝰ. Iura: potestatẽ romanã Discordia pectora:Hoc ẽ ab ipo pectore dissidẽtes. Magnũq per.s.sẽsit nõ i gratia cæsaris:sed occisũ eẽ potiꝰ ad utilitatẽ ægyptioꝶ. Tamẽ uul.cæsar tã&si uider& nõ sibi placere fremitũ uulgi: tamẽ spẽ uultu simulat ꝑmit altum corde dolorẽ:& uultu itrepido:sicut cõsueuerat uoluit cõtẽplari uetusta ægyptiorũ regũ ædificia. Intrepidꝰ:nõ timẽs Supũ sedes:declarat. Et tẽpla ue.nu.s.isidis cuius tẽplũ uetustissimũ erat iuxta ueneris fanũ:ut inquit Stra. Testãtia uires ma.ea.n.illic cõdita fuerãt ab Alexandro rege macedonũ. Circuit: cõtẽplat. Et nulla:& alia oĩa tã&si ꝓciosa erãt utpote auro argẽtoq ornata:tamẽ ꝓ nihilo hẽbat cõparatiõe pyramidũ:ubi corpus alexãdri sepultũ fuerat. nã pyramides ita appellabant ægyptiorũ regũ sepulchra:eo ꝙ ĩ forma pyramidis erãt: pyramis proprie est figura in fundo obtusa:in sumitate uero acutæ:ideo pyramis appellat ab igne:nã πυρ dicit ignis. nã flãma ignis tendit in acutũ Turres erãt pyramides fastigiatæ & ultra celsitudinẽ omnẽ q̃ fieri manu possit. itaq mẽsura umbrarũ egressæ nullas hẽbat umbras:ut refert Solinꝰ.pyramides regum sepulturas multas fuisse testis ẽ Stra.earum tres eximias fuisse ait:sed duæ iter septẽ & spectacula adnumeratæ sunt singulæ altitudie stadii figura quadrata altitudinẽ habẽtes paulo maiorẽ quolib& latere:& paulo altera: altera maior:ĩ media fere laterum altitudie igẽs lapis extat:ĩ quo cochlius ẽ obliquus usq ad sepulturã:atq eæ iter se ꝓxiæ ĩ eodẽ sunt plano ulteriꝰ ĩ maioꝶ mõtis altitudie ẽ tertia multo primis duabꝰ miór:maioꝶ tamẽ ĩpẽsa structa.nã ab ipsis fere fundamẽtis:usq ad medium cõstat ex nigro lapide:ex quo mortaria faciunt:ab extremis æthyopiæ mõtibꝰ delato:q cũ & durus sit & opatu difficilis reddit opus sumptuosũ:hæc dicit meretricis figura ab amantibꝰ effecta:eam mulierẽ sapho carminum doricham uocat:& fratris sui charaxi amicã:quum lesbium uinum negociator naucrati cõportaret:alii eam rhodopẽ noiant.atq fabulam quandã narrãt.ꝙ ea dũ lauaret:aqla alterũ ex calceis manu ancillæ mẽphi deportarit: & i sublime supra regis uerticẽ iura dãtis elata:calceũ i illiꝰ gremiũ demiserit:& ꝙ ille calcei cõcinnitate:& rei miraculo permotus:per totam regionem misit ad eam inquirendam:quæ huiusmodi calceum ferret: & ꝙ ea in urbe naucraticarum inuenta atque adducta:& regis uxor fuerit:post uero hãc sepulturam habuerit. Tumulus:ad tumulos. Illic pe.pro.in hac pyramide quam Cæsar contemplabatur:conditum erat Alexandri corpus. Vesana pro.quia pronus erat in iracundiam Alexander:ideo ipsum uesanum appellauit qđ ita esse testatur & clytus amicus & familiaris paternus hasta traiectus:& Lysimacus leoni obiectus:& Calistenes philosophus in cauea mori iussus:ita egit ut,deo genitus crederetur: peragrauit orbem rectoribus Aristotile & Calisthene usus forma fuit supra hominem angustiore: ut refert Solinus: ceruice celsa lætis oculis & illustribus:malis ad gratiam rubescentibus: reliquis liniamentis corporis non sine maiestate quadam decoris:uictor omnium uino & ira uictus. sic morbo uinolentiæ apud Babylonem humiliore q̃ uixerat fortuna exemptus est. alexandri corpus ut inquit Strabo perdicæ ereptum ptholemæus alexandriam detulit eique parentauit:quod & adhuc ibi iacet:sed nequaquam in eodem alueolo: nam qui nunc uitreus est:prius aureus erat. Fœlix ꝓdo.uidelic& qui aliena diripiendo sibi regnum comparauit. Vidice fa.id est ultore terrarum:quia mors fuit ultrix terrarum: tunc cum rapuit Alexandrũ ulta ẽ iniurias quas ĩnumeras populis Alexander intulerat. Sacratis ro.& in hac pyramide sacra cineres Alexandri reposuerant:qui uento potius fuerant spargendi: quam consecrandi. Spargenda per orbem: ubicunque aliquid detrimenti fecit Alexander: ibi sui corporis membra spargenda erant.

Fortuna pe.ſed fortũa uoluit:ut a cineribꝰ alexãdri abſtinuerit cæ.nã fecit ut regnũ ſuũ ꝑpetuo duraret uſq; ad eã ætatẽ q; ſi populi ĩ libertatẽ aliq̃do ueniſſẽt: nõ dubiũ erat qn corpus alexãdri dilaceraturi fuerit memores ĩiuriarũ q̃s ab eo accepãt. Durauit ad ulti.i. uſq; ad ultimũ tp̃s:ut obliuiſcerent̃ ĩiuriis ſuis po. nã regnũ diuiſũ ẽ ĩ pricipes q alexãdrũ cõitati fuerãt. Ludibrio:ad ludibriũ. Si red.or.i.ſi nunq̃ ꝑ liberta te faceret:ut orbis terrarũ eẽt ſui iuris:nõ dubiũ erat quĩ ſæuituri fuiſſẽt ĩ corpus & r̃liquias alexãdri. Nõ utile mũdo:quia ipſe docuit orbẽ terrarũ ſub unius poteſtate eẽ poſſe:nũq̃ ãte alexãdrũ quiſq; ĩuẽtus fue/ rat:qui uniuerſo ꝓpe orbi terrarũ ĩparet. Exẽplũ: quia exẽplo alexãdri cæ. & multi alii ẽt domini or/ bis terrarũ eẽ uoluerũt. Eſſe ſub.i. poſſe ſeruir̃ uni uiro. Macedonũ fines: hic ẽ alexãder nõ cõtentus regno paterno exercitũ traduxit ĩ aſiã & eã oẽm ui/ cto Dario ĩpio ſuo ſubiecit. Latebraſq;:quia mace/ donia erãt ferme latebræ q̃dã cõpatiõe r̃liqui orbis q̃ ipſe armis ſubiecit. Pr̃e.i.a pr̃e eiꝰ philippo. Actꝰ ductus. Popu.aſ.qa bis Dariũ alexãder ſupauit: & ip̃m ẽt occidit:cũ ĩ captiuitatẽ duxiſſet uxorẽ eiꝰ & filias:& tamẽ alexãder:ĩde hoc modeſtiæ documẽ/ tũ dedit eximiũ:qa quãq̃ illæ pulcherrimæ eẽnt: ta mẽ ĩtactas ſeruauit. Humana ſtra.i.cũ ruina & ma gna cæde hoĩm. Exegit:exercuit. Amnes.ſ.eufratẽ & gãgẽ:qa eufrates flu.ẽ q totã ĩtra ſe cappadociã cõ prehẽdit:& Comagenã:& Amanũ: & Iſſicũ ſinũ in magna & ĩ ꝑua armẽia ꝑcurrit meſopotamiã diſter miat:ex eufrate ferebat̃ aq̃ ĩ hortos pẽſiles babylõis deniq; eufrates a boreali tauri later̃ exorit̃.p̃rio p ar meniã fluẽs occidẽtẽ uerſus:deĩde ad auſtrũ flexꝰ ta urũ recidit ĩter armenios cappadoces & cõmagẽos auctore Stra.gãges flu.ẽ ĩdiæ: ideo dicit hos fluuios miſcuiſſe ſãguine hũano.ſ.eorũ quos uĩcẽdo occide rat. Terrarũ fa.ma.ꝓſequit̃ ẽt ĩuectionẽ ĩ alexãdrũ dicit eni qd ĩ aĩo hũerit alexãder.ſ. ut oĩa ĩ poteſtatẽ ſuã r̃digeret:niſi morte ꝑuẽtus eẽt. Alexãder:appo. Malũ fa.deſtinatũ malũ terris & lætiferũ. Fulmen qa uno eodẽq; tp̃e oĩa ꝑuerteret q̃ſi fulmẽ. Et ſidus ini.aduerſũ:ſicut aduerſa ſidera ĩducũt peſtilẽtiã q̃ aĩalia cũcta ꝑeũt: ita & ip̃e q̃ſi peſtilẽtia q̃dã fuit gẽti bꝰ. Parabat:poſtq̃ maiorẽ p̃tẽ orbis terraꝝ domue rat. Exteriore mari:qa oceano ſphera terræ circun dat̃.ergo exteriore. Nõ illi fl. & uſq; ad torridã zo nã penetrauit: nil illi obſtar̃ potuit quocũq; ꝓgredi uoluiſſet. Flãma.ſ.feruẽtis zonæ. Vndæ,ſ.oceani maris obſtiterunt. Nec li.ſcilicet obſtitit ei. Sterilis: quanuis ſterilis: tamen obſtitit quo minus duce ret exercitum. Ammon: ideſt templum iouis ammonis quod poſitum eſt inter ſyrtes.de hoc ſatis ſu/ perius. In occaſũ:parua dixi iam properabat ire in occaſũ: ideſt ultimum occidentẽ:uidelicet ad æthi/ opas occidentales. Deuexa:decliua uidelicet meridiẽ:quia polus antarcticus humilis ẽ. Polo:ſcilicet ar cticũ & antarcticũ. A fronte: quem nullus unquam inuenire potuit in hoc etiam multi reges elaborarũt inter quos Cambiſes etiam rex perſarum miſit/qui diligenter ſcrutarentur:hi uero nauigarunt ex aduerſo nili quo ad ripas q̃ſdã ꝑuenerũt ĩnauigabiles:nec tamẽ referre potuerũt: ubi nilus originẽ hũerit:ille ergo natura prius deſtitiſſet orbẽ terrarũ luſtrare:q̃ nili fontẽ ĩueniſſet. Occurrit ſu.di. ſed his cogitatis mors ĩteruenit. Natura ſo.& nihil fuit qđ potuiſſet cupiditati alexãdri modũ ĩpone p̃ter̃ naturam.ſ. mortalis natus erat. Veſano re.ĩſaciabili qui ĩſania q̃dã ferebat̃: ideo nihil ũquã aĩum eius explere potuiſſet. Qui ſe.i.ĩuidia fecit:ut domĩoꝝ oĩum ſupior eẽt itẽ ĩuidia fecit ut poſt mortẽ curaret ne q̃s ũiuerſo orbi terra rũ p̃eẽt ſicut ip̃e:nã xii.pricipibꝰ regnũ ſuũ diuiſit:q̃ ergo ĩuidia ĩpiũ orbiſ:accepat eadẽ moriẽs abſtulit. Nullo he.qa xii.prĩcipibꝰ regnũ ꝑtitus ẽ. Lacerãdas:cũ diuideret̃ ĩ xii.p̃tes. Totꝰ.f.i.totꝰ forũæ ſuæ. Ce cidit:mortuꝰ ẽ. Bab.ſ.quã ip̃e ſubegerat bel.& ĩ ea regiã poſuerat:q̃uis aruſpices mõerẽt caueret ſibi ab ea urbe tamẽ cupiditate eiꝰ ĩpulſꝰ ẽ:ut ad eã uẽiret & ibi a ꝑdica ãtipr̃i filio q p̃icerna eiꝰ erat uenẽo necatꝰ ẽ. Par.q;. qa ꝑthi & ip̃ũ ĩ honore hũert cuiꝰ urbẽ ipſe cœpat nã ĩ par. ẽ babylõ:& metropolis ẽ regiõis illius.

Membra uiri poſuere aditis: fortũa pepercit
Manibus:& regni durauit ad ultima fatum.
Nam ſibi libertas unquã ſi redderet orbem
Ludibrio ſeruatus erat:non utile mundo
Editus exemplum.terras tot poſſe ſub uno
Eſſe uiro:macedonum fines:latebraſq; ſuorũ
Deſeruit:uictaſq; patri deſpexit athenas.
Perq; aſiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cum ſtrage ruit:gladiumq; ꝑ oẽs
Exegit gentes:ignotos miſcuit amnes.
Perſarum euphratẽ.indorum ſanguine gãgẽ
Terrarum fatale malum fulmẽq; quod oẽs
Percuteret pariter populos:& ſydus iniquum
Gentibus oceano claſſes inferre parabant
Exteriore mari:non illi flamma nec undæ:
Nec ſterilis libyæ: nec ſyrticus obſtitit ãmon
Iſſet in occaſum mundi deuexa ſecutus
Ambiſſetq; polos:nilumq; a fonte bibiſſet
Occurrit ſuprema dies:naturaque ſolum
Hunc potuit finem ueſano ponere regi:
Qui ſecum ĩuidia qua totum cœperat orbẽ.
Abſtulit imperium nulloq; herede relicto
Totius fati lacerandas præbuit urbes.
Sed cecidit babylone ſua: parthoq; timendus

Proh pudor æoi propius timuere sarissas.
Q uā nūc pila tient populi licet usq; sub arcto
Regnemus zephyri domos terrasq; premāus
Flagrantis post terga noti cedamus in ortus
Arsacidum domino:non fœlix parthia crassis
Exiguæ secura fuit prouincia pellæ
Iam pelusiaco ueniens a gurgite nili
Rex puer imbellis populi sedauerat iras.
Obside quo pacis:pellea tutus in aula
Cæsar erat :cum se parua cleopatra biremi
Corrupto custode phari:laxare cathenas
Intulit æmathiis ignaro cæsare tectis
Dedecus ægypti: latii feralis erinnys
Romano nō castra malo:quantū ipulit argos
Iliadumq; domos facie sparthana nocenti
Hesperios hausit tantum cleopatra furores.
Terruit ille suo si fas capitolia sistro.
Et romana petit imbelli signa canopo
Cæsare captiuo pharios ductura triumphos:

Proh pu.īdignatur hoc loco Lucanꝰ:q; populi pthoꝝ timuere alexādrū & macedones cū ausi sint ēt romanis īferre bellū:ergo plus uirīū iqt hūit Alexāder:q̄ po.ro.nā crassū cū maiori pte exercitus pthi occiderūt Sarissa.i.tela macedonica:& sarissa p ipsis macedonibꝰ posuit. Pila.i.romanos.nā pilū ro.e telū. Pro prius:qa ro. iperiū suū nō porrexerāt:tā ppe pthos:sicut fecere macedones. Licet usq; ar. q̄uis ī occidēte: meridie & septētrione maiores simus domini:q̄ nūq̄ fuerit Alexāder:tamē qđ ad orientē ptinet:ipse nos ī pio supauit. Sub ar.septētriōe. Zephyriq; do.i. occidenté:nā zephyrus uentus ē occidētalis. Noti.s.meridiei. Cedamus ī or.tamē uicti sumus ī oriēte potētia Alexādri macedonis. Arsacidū:a domīo pthorū:arsacē uiroscyta:ut īqt Strabo q pthiā īuasit atq; obtinuit. Arsacidæ.n.reges pthorū dicti sunt:sicut ptholemæi ægypti & Cæsares ro. Non fœlix:q̄ īdignū fuit hoc:ut ex oībꝰ puinciis pthia exigua fuerit Alexādro : q̄ nūc ē formidolosa ro. cū in ea Crassus cū exercitu pierit. Crassi.s.pr̄i & filio. Secura pel. qa ī ea nihil timuerit Alexāder:imo uero obsequentissimā sibi hūit. Iā pe.ue. nūc redit ad Cæs.& ptolemæū. dicit āt postq̄ rex tadē fremitū populi sedauit:uenit ipse ad Cæs. & se ī eius potestatē futuꝝ dixit:rege ergo q̄si obside securius Cæ. cœpit deīde diligētius cōtēplare situ ægypti:& se ēt dedere regi:cū paulopost Cleopatra supuenit q̄ blāditiis suis pellexit Cæ. Pelusiaco:ibi enī castra hēbat ad pelusium qđ ē unū ex hostiis nili. In a.pe.ī aula alexandriæ quā pelleus Alexāder cōdiderat. Obside:tāquā obside pacis. Cū:dico iā ad Cæs.uenerat ptholemæus cū exclusa eēt Cleopatra extra phaꝝ:& ipsa quoq; exercitū hēbat cōtra fr̄em:illa muneribus corrupit custodes phari q cathēas soluerēt:qbꝰ illa extra portā exclusa erat & puā biremi īgressa fefellit ptholemæū:& ad cæs.puenit. Biremi: naui q̄ duobꝰ ordinibus remoꝝ uteret̄. Custode:q̄ p̄erat portui. Cathenas:portus qbus excluderetur. Tectis æma. lōge repetitū ē epitherō.i.tecti Cæ.uictoris æmathiæ Ignaro:nesciēte illā adesse: & eiusmodi mulierem erat cleopatra uidelicet. Dedecus æ. nam reges & reginæ sunt decori & dedecori regnis suis prout fuerūt sed cum ipsa esset impudica:luxuriosa:auara dedecus erat ægypti. Feralis eri.furia lætifera. Latii:italiæ:quantas clades intulerit italiæ historia docet.primo enim causa fuit:ut multi e romanis occiderentur cum cæsare: deinde cum cleopatra se coniunxisset cum antonio causa fuit:ut bellum ciuile iterum conflaretur inter octauianum & M. Antonium:& ad Leucadem promontorium bello nauali uicta est Cleopatra cum Antonio:ibique multa milia romanorum periere. Nō casta:idest impudica. Ad malum:romanum. uidelicet quia blanditiis duces romanos pellexit. Quantum imp.ar. dicit non minus prope exitium intulisse romanis Cleopatram:q̄ intulit helena Asiæ.uidelicet troianis. Sparthana:uidelicet helena quo bello irritauit græciam & Asiam pulchritudine sua. Argos:uidelicet Europam in qua est græcia. Iliacasque do.uidelicet asiam.nam ilion in asia est. Facie no. nam forma sua tantum mali intulit quantum helena Sparthana:de opido sparthæ. Ouidius Me duce dardanius sparthum oppugnauit adulter. Auxit:augumentauit. Hesperios : italos. Tenuit iam s.parum inquit fuit quin cleopatra imperium orbis terrarum teneret. Sistro:sistrum est genus tubæ incuruæ quo utebantur sacerdotes tunc cū ad īqsitionē osiridis populū cōuocabāt : ut imitarent̄ Isidis plāgores q̄ orisim uirū suū diu q̄situ tādē inuenit.erat enī āniuersariū sacrificiū:qđ ægyptiis singulis qbusq; ānis celebrare solebāt Capitolia:īpiū ro.ītellige. Si fas:ita dixit si fas:quēadmodū dicer̄ solēus:si diis placet. Petit:īuadit: qa cōtra Octauianū ducit exercitū cū M.Antonio cōiūcta. Rōana signa.i.signa Octauiani cæ. Canopo:populo ægypti. Canopus cētū ac uigīti stadiis distat ab alexādria:pedestri itinere uadētibꝰ dicta de noīe cāopi:qui Menelai classē gubernat : & ibi mortuus est : ut refert Strabo : in ea est Serapidis templum & cultu & religione excellens: ut etiam doctissimi uiri credant:& pro se uel pro aliis insomnia captent. Imbellis:molli: ut supra emollit gentes clementia cœli: Ductura triumphos:quia in amorem suum traxit & pellexit Cæsarem:ut parum abfuerit : quin amore uictus se crederet ægyptiis occidendum ; nam dum ille amori operam daret & luxu captus cōuiuiis & epulis īdulgeret pene a Photino & achilla ē opp̄ssꝰ: sicut ī seq̄ntibꝰ declarabitur.

Leucadioq; fuit dubius ſub gurgite caſus.
An nondũ hæc noſtra quidẽ matrona teneret
Hoc animi nox illa dedit:quæ prima cubili
Miſcuit inceſtam ducibus ptholemæida nr̃is
Quis tibi ueſani ueniam nõ donet amoris
Antoni? durum cum cæſaris hauſerit ignes
Pectus & in media rabie medioq; furore:
Et pompeianis habitata manibus aula?
Sanguine theſſalicæ cladis perfuſus adulter
Admiſit uenerem curris:& miſcuit armis
Illicitoſq; toros:& non ex coniuge parthus?
Proh pudor oblitus magni:tibi iulia fratres
Obſcœna de matre dedit:parteſq; fugatas
Paſſus in extremis libyes coaleſcere regnis
Tempora niliaco turpis deprendit amori:
Dum donare pharõ:dũ nõ ſibi uicere mauult
Quem formæ cõſiſa ſuæ cleopatra:ſine ullis
Triſtis adit lachrymis:ſimulatũ cõpta dolorẽ
Qua decuit.ueluti laceros diſparſa capillos.
Et ſic orſa loqui:ſi qua eſt o maxime cæſar

Leucadioq; fuit:poſtea apud leucadẽ ꝓmontoriũ ĩ magno diſcrimĩe fuit ĩperiũ ro.nũqd romãi ĩparent an Cleopatra romãos ĩpio ſuo ſubigeret. Leucadio gur.uidelic& ĩ mari qđ ẽ apud leucadẽ. An nõ ſu. hoc ĩcertũ:an cleopatra ĩpiũ ro.tenerent:an romãi.duplici rõe ĩdignũ fuiſſet romanis:ſi cleopatra regnaſ/ ſet.ꝙ uidelic& ĩdigna mulier erat:& ꝙ mulier nõ romana. Nec nr̃a.i.nec romana qdẽ.Mũdũ:ĩpiũ mũ/ di. Illa nox:q̃ cõſuetudinẽ cũ cæſare hũit.Animi.ſ.Cleopatræ.Inceſtã ptho. ĩpudicã cleopatrã pthole/ mæi filiã. Cubili mi.in eodẽ toro cõcubuit. Nr̃is du.cũ cæſare primũ deinde cũ.M.Ant.Quis ti.ue. inuectus ẽ ĩ cleopatrã:q̃ ĩpudicitia & pulchritudine ſua plurimũ nocuit ĩpio ro.nũc cæſarẽ rep̃hendit q cũ ductor eẽt fortiſſimus populi ro.& ĩ medio fla/ grãte bello ciuili uerſaretᷣ tamẽ amore mulieris hu ius corruptus fuerit:ut ꝑpea ignoſcẽdũ ſit antonio q cũ mollioris eſſet ĩgenii amoribus huius capi po/ tuerit a maiori ad minus arguit.ſi uĩcere:potuit ani/ mũ cæſaris durũ & nõ facile credentẽ blãditiis mu/ lierũ:q̃to facilius id ĩ.M.Antõio fecit q natura mol lior erat? Quis.q.d.oẽs. Ignis:amor. Hauſe/ rit:cõp̃hẽderit corrupit põt eẽ hyppalage.i.durũ pe ctus cæſaris hauſerit ignẽ.nã ignis ꝓ amore ponitᷣ Vir.& cæco carpitur igni. Et ĩ media rabie:decla rat.i.ĩ medio furore.uidelic& cũ bello ciuili adhuc eſſet occupatus:magnus adhuc labor ſuperat.nam uincẽda erat claſſis põpeii uĩcendæ reliqæ belli ciui lis q̃s ſecũ duxerat cato & ad iubã regẽ libyæ puene rat:q ĩ officio populi ro.pmãſerat:cũ igr̃ tãta adhuc ſupeſſent:tamẽ mollitus ẽ cleopatræ blãditiis. Au/ la.nã cũ ante oculos obuerſaretur Pom.cædes & in ipſa aula ptholemæi regis eẽt:cuius iuſſu põpeius occiſus fuerat. Vacauit cæſar.i.operã amoribus dedit. Sãguine:nondũ inqt abſterſus erat cruor ĩ theſſalia ſpſus:cũ tamẽ cleopatræ amorẽ cõcipe po tuit.Ar.i.cũ bello cõiũxit. Illicitoſq; thoros:uide lic& aliẽos:utpote ex pellice:nã ex hoc cõpreſſu cæ ſaris grauida facta ẽ Cleoparra & puer pepit cui po ſtea nomẽ ĩpoſuit cæſariõ quẽ poſtea M.Antoniuſ iuſſit ĩterfici. Cõiuge.ſ.Calfurnia cæſaris uxore.

Proh pu.p exclamationẽ exagerat adulteriũ cæſaris:dicens:dedecus ĩgens fuit:ut fratres Iuliæ ex pellice Cleopatra generaret:quã ex matrimonio legitimo cõceptã ĩ matrimoniũ põpeio dederat. Obſce.dete/ ſtabili & execrabili. Matre.i.pellice. Parteſq; fu.& p̃ter facinus quod admiſit minime ignoſcẽdũ acceſſit ꝙ interea ptibus.i.pompeianis ſpẽ dedit:qua poſſent ciuile bellũ reparare.nã ille dũ operã dat amoribus: ĩnterea cato ad iubã puenit:& ope illius exercitũ iuſtũ renouauit. Coaleſcere:ſimul creſcere augeri & cõ parari. Regnis libyæ:uidelic& ĩ regno iubæ regis numidiæ. Dependit:tradidit. Tẽpora:q̃ cõſumen/ da erant ad perficiendum ciuile bellum. Turpis:utpote adulter: Niliaco amori:id eſt Cleopatræ:q̃ regina fuit ægypti:dico fecit hoc dum mauult.Donare:ſcilic& Cleopatræ.non ſibi:ſed cleopatræ uince/ re cuius amoribus correptus erat. Quæ formæ cõ.nunc dicit quomodo cleopatra cæſarem in ſuum amorem pellexerit:cum corruptis cuſtodibus ad reginam ueniſſet in Alexandriam ad cæſarem ingreſ/ ſa eſt:& Cæſaris pedibus proſtrata in hunc modũ eſt locuta dum cæſar eſſet in regia ptholemæi:& epu lis ac regifico luxui intentus eſſet:delegit ergo tempus & locum ut poſſ& ſibi morigerum facere cæſa/ rem. Formæ ſuæ:ipſius conſcia erat:ut ſperaret atque cõſideraret poſſe animũ cæ.capi. Triſtis a.fecit quandam declamationem.declamauit enim per contrarium:quomodo triſtis ſi ſine lachrymis:ſed tri/ ſtis mœrorem ſimulans. Compta: id eſt ornata habens dolorem ſimulatum:quia ſe ornauit quan/ tum ſimulanti dolorem conueniebat.quam decuit quaſi dicat non decuit. Veluti:tanquam diſperſa ſit illa nihilo ſegnius:quam ſi ſpſis capillis prouoluta eſſet genibus cæſaris auſa eſt in hunc modum loqui. Diſperſa:ſciſſa ac inornata capillos. Si quam eſt:confuſe loquitur & perturbate:ut fœmina & perturbata perſona. ordo eſt. ego fœmina non prima tenebo urbes niliacas:ſi tua dextra teſtituat me ueteri fato: deinde per parentheſim lege & cum ſuperioribus iunge hoc modo. ego regina clariſ ſima proles Lagi pharii complector pedes: ſi qua eſt nobilitas o maxime cæſar & ego exul in æter/ num delapſa a regnis paternis: tu æquum ſidus ades noſtris gentibus. Proles lagi:id eſt que a Lago

rege ægyptiorum.originẽ duco.i.cui pr̃ Ptholemæus Auletes lagus:nam a ptholemæo lagi filio q̃ Alexandro successit dicti sunt reliqui reges lagi:sicut cæteri cæsares a primo cæsare denominati fuerunt:ptholemeus.n.lagi filius alexandro successit:ptholemæo autem philadelphus: philadelpho euergetes: postea philopater agatocliæ:postea epiphães:postea philomator:filio a pr̃e ĩperiũ accipiẽte hinc uero successit secundus euergetes nominatus:hunc physconem dicunt:cui ptholemæus cognomento lathurus. successit lathuro tempore Strabonis ptholemæus auletes cleopatræ pater. Exul in æter uidelicet nisi tua ope in regnũ restituar. Veteri fa.i.ãtiquæ fortunæ meæ Restituat me in regnum meum. Sidus æquum tanq̃ sidus prosperũ. Fœmina: quia occurrebat illud fœmina es & regnare non potes dicit ipsa nõ ita eẽt:hanc enim cõsuetudinem esse in ægypto: ut fœmina regnent. Discrimine nulla differentia sexus. Lege sum.& utitur testamento q; ipsa cum fratre pariter heres regni ægypti relicta fuerit. Verba.s.testamenti. Sũma:ultima. Qui iu.moriẽs pr̃ iussit:ut mr̃imõio iũgeret ptholemæo fr̃i & una cũ illo regnarẽ:nã r̃gibus oĩa licẽt:ũde Cãbyses correptus erat scelesto amore sororis: accitos igr̃ ad se magnos ĩterrogauit nũqd licer̃t fr̃i ducer̃ uxorem. magi s. quos philosophos græ.uocãt nos uero sapientes ĩtellexer̃t qd sibi uellet illa cãbysæ r̃gis ĩterrogatio.erat.n.natura procliuis ĩ libidinẽ:sicut barbari solẽt spaciũ respõdẽdi postularũt.s.unum diem. postero die redeunt & responsũ dederũt: quo nec uolũtatẽ r̃gis offẽderũt:& legẽ naturalẽ q̃ prohibet sororẽ fratri misceri conseruarũt dixerũt.n.non inuenimus rex legem quæ permittat sororem cõiungi fratri:sed lex ẽ regi licere quicqd uoluerit. Thalamos.i.in matrimonio. Puer ipse so.si queris cæsar cur regno pepulerit:nõ ipse fuit:sed satellites ipsius.s.photinus & Achillas: quorũ cõsilio regitur.

Nobilitas pharii proles clarissima lagi
Exul in æthernum sceptris depulsa paternis
Si tua restituat ueteri me dextera fato
Complector regia pedes tu gentibus æquũ
Sydus ades nostris:non urbes prima tenebo
Fœmina niliacas:nullo discrimine sexus
Regina sit ferre pharos lege summa perẽpti
Verba patris qui iura mihi cõmunia regni
Et thalami cum fratre dedit:puer ipse sororẽ
Si mõ liber amat:sed habet sub iure photini
Affectus ensesq; suos:nil ipsa paterni
Iuris nunc repeto:culpa tantoq; pudore
Solue domũ:remoue funesta satellitis arma:
Et regum regnare iube:quãtos ne tumores
Mente gerit famulus: magni ceruice reuulsa
Iam tibi sed procul hoc aduertãt fata minañ
Sat fuit indignum cæsar mundoq; tibiq;
Pompeium facinus meritũq; fuisse photini.
Nequicq̃ duras tentasset cæsaris aures
Vultus adest precibus:faciesq; incesta ꝑorat.
Exigit infandam corrupto cæsare noctem
pax ubi pta duci donisq; ĩgentibus empta est
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum
Explicuitq; suos magno cleopatra tumultu:
Nondum trãslatos romana in sæcula luxus.

Puer:puerum appellauit:ut mirum nimiũ uideri possit:si imperio ac cõsilio satellitum suorũ subiectus est. Amat:amaret. Si mõ li.si modo sit sui iuris. Affectus:uoluntates. Suos enses.i.potestatem suam. Sub iure:sub potestate nõ audet discedere a uoluntate satellitum. Nil ipsa paterni:quæro id agas:ne regnũ ægypti sit sub potestate satellitum regis:nã hoc dedecus pati nõ possũ. Solue:libera. Culpa:qa culpa & crimen est. Regem:id enĩ qd̕ rogo ẽ:ut fr̃ meus rex sit & nõ photinus. Quãtosne.tu.& q̃ta inqt supbia credis ĩflatum eẽ photinũ postq̃ põpeiũ obtrũcauit:idẽ quoq; tibi facere auderet:& aĩo cõcepit si fortuna fauerit.Minaẽ.s.auellere & tibi ceruicẽ. Hæc.s.abscindere caput. Auertãt.i.ꝓcul dii amoueãt. Sat fuit.ĩ nã cæde pompei meritũ consecutus ẽ photius:tu uero scelus ac cædes appellaris:qĩ id tua causa photinus fecerit. Põpeii facit ut cũ facinus admiserit qĩ de te bene meruerit nõ ẽ hoc tolerãdũ. Neqcq̃ du.nũc dicit quẽ effectũ oro cleopr̃æ hũerit:obtiuit cleopatra qd̕ uoluit nõ ꝑcibꝰ:sed forma q̃ cæsaris aĩum cõmouit nã id obtiuit qd̕ ualde optabat.s.ut cæsar secũ misceret. Vultus:forma oris. Adest:cõiũcta ẽ cũ ꝑcibꝰ. Faciesq; in.ĩpudica forma. Perotat.i.obtinet qd̕ uolebat. Exigit.s.ꝑcibus suis. Infandã:scelestã noctẽ. Corrupto cæ.s. amore eius. Pax ubi pta:cleopatra sicuti supradictũ ẽ nõ tã ꝑcibꝰ q̃ forma obtiuit a cæsare qd̕ petebat: ut .s.ĩ gr̃am cũ fr̃e cõciliaret:quo fcõ tũc cõuiuia pata sũt sũptuosissima:qbus cæ.cũ rrge atq; regia ĩterfuit: & ipsa deĩde suos ornatus apuit oẽs:nec qcq̃ ꝑtermisit qd efficere potuit: ut cæsari placeret: describit igir̃ locũ prĩo.s.ædes ĩ qbus patũ ẽ cõuiuiũ:deĩde sũptuosas æpulas & appatus. Vbi:postq̃. Duci.s.a cæsare. Empta:ab ipso duce:qa multa mũera cæ.dederũt. Excepe æpu.s.postquã ĩ gr̃am rex cũ regia rediissẽt. Gaudia re.qa structa sũt cõuiuia regifico luxu pata. Expli.apuit supabũdãtia rerũ oĩum & sũptuosus appatus cleopatra. Tumultu:pro mole & magnitudĩe magna:posuit tumultũ significat famulorũ ac famularũ quorũ põpa magna ꝓgressa ẽ in cõuiuiũ. Nũdũ translatos:qa luxus nũdum ad romanos ꝑuenerat.

Ipse locus templi quod uix corruptior ætas
Extruat instar erat:laqueataq; tecta ferebant
Diuitias:crassumq; trabes abscõderat aurũ.
Nec sũmis crustata domus:sectisq; nitebat
Marmoribus:stabatq; sibi in segnis achates;
Purpureusque lapis:totaque effusus in aula
Calcabatur onix:hebenus mareotica uastos
Non operit postes:sed stat pro robore uili
Auxilium n forma domus:ebur atria uestit
Et suffecta manu:foribus testudis inde: do
Terga sedet crebro maculis distĩcta smarag
Fulget gema toris & iaspide fulua suppellex:

Ipse locus:primũ describit locus:qui adeo paratus erat pciosis rebus:ut nec tẽpla quidẽ deoꝝ:q̃ postea ætas corruptior ædificauit tã ornata esse consueuerint:& ostendit priscis illis fuisse templa q̃ illi pie magis colebant:q̃ preciosis muneribus. Aetas.s.postera q̃ corruptior futura erit. Quod:p quale templũ Laqataq; tecta:trabeataq; tecta.laqaria proprie dicuntur trabes quibus sustinetur tectũ:dicit & trabes fuisse auro ornatas:ut uix pondus auri sustineret. Ferebant:sustinebant. Diuitias.i.aurũ:argẽrũ:& lapides preciosos. Crassũ.s.densũ ac solidũ aurum. Absconderãt:nõ uidebant trabiũ ligna:nã auro tecta latebant. Nec sũmis cru.& domus nõ erat crustata marmore:sed tota marmorea:crustati dicunt pietes marmore tecti i superficie i similitudinẽ crustarũ:sit dr̃ia inter crustũ & crusta.crustũ ẽ esculentũ:crusta de aliis rebus dr̃. Sũmis.s.i superficie sectis. Stabatq; nõ se a.& nõ erat iutilis achates q lapis tantũmodo positus esset ad ornatũ:imo uero ad chaticæ colũnæ ædiũ arcus sustinebãt:iõ nõ segnis: achates est pciosus lapis:quẽ qui gestauerit i annulo efficitur amabilior.Achatẽ lapidẽ Sicilia primũ dedit in achatis flu.repertũ non uilem:cũ ibi tantũ reperiret:quippe iter scribẽtes eũ uenæ naturalibus sic notant formis:ut cũ optimũ ẽ uarias rerum præferat imagines:nũc diuersis i locis apparet teste Solino dat creta:dat india:achates sanguineis maculis irrubescit:sed q maxĩe pbat uitreã hẽt pspicuitatẽ:ut cy prius.nã q ẽ facie cerea abũdans triuialiter negligit.
Purpureusq; la.atq; purpureis lapidibus stratum erat solũ:& pauimentũ ipsarũ ædiũ. Purpureus.s. porphireus:sicut enim appellant porphira lapis & petra: nã porphira græci dicũt:nos purpura. Effusus:stratus. Calcabatur.s.a conuiuantibus. Onix:lapis est nitidus ad similitudinẽ & i modũ unguis: unde etiam denomiatiõnẽ habuit.nam ονιξ ονικοσ græ.latine significat unguem. Hebenus:q̃ alibi pciosa habentur:ibi erant pro uilissimo ligno.Sola india hebenum mittit:nec uniuersa:uerum exigua sui parte siluis hoc genus edit:arbor est plerũq; tenuis:sed frequentior uimine raro in crassitudine caudicis extuberata:hiulco cortice & admodũ reticulato:dehiscentibus uenis adeo:ut per ipsos sinus ps itima uix tenui libro contegat:lignũ omne absq; mediali:eadem ferme & facie & nitore qui est i lapide gagate : teste Solino : indi reges ex eo sceptra sumunt: & quascunq; deorum imagines non nisi ex hebeno habent:iidẽ ferunt materia ista liquorẽ non contineri & quicqd maleficium fuerit:tactu eius auerti:hacgra pocula ex hebeno hẽnt:hebenũ ex india mithridatico triumpho romæ primũ põpeius magnus exibuit. Mareotica :q̃ nascitur apud paludẽ mareotim. Nõ operit po.s.nõ i supficie hostii ponebat hebenus:ut esset ad ornatũ. Sed stat p ro.qa hebeneæ columnæ structæ erãt qbus sustentaret. Domus uili.iõ dixit:qa superius achaticas colũnas hũisse dr̃:& comparatione ergo achatis uilis est hebenus. Auxiliũ:ad substentandum domum. Nõ forma:nõ p ornatu:sed p substentaculo domus erat. Ebur atria ue.& qd dicã pietes marmorei in eoꝝ superficie erant crustæ eburneæ. Ebur:uidelicet crusta eburnea uestit atrium.
Et suffecta:testudo indica q̃ solet esse in precio:nunc erat tegmen postiũ:testudo est animal aquatile simul & terrestre:quia mõ in aqua mõ in terra habitat.Strabo refert indorum legatos qui ad cæsarẽ augustum uenerant:ei dono attulisse iter cætera octo seruos nudos in subligaculis aromatibus delibutos:mercuriũ a puero brachia ab humeris exertum:itẽ uiperas ingentes & serpẽtẽ decẽ cubitorum: & testitudinẽ fluuialem trium cubitorum:Solinus uero dicit qui Taprobanem insulam colunt marinas etiam testudines capere:quarum tanta est magnitudo:ut superficies eaꝝ domum faciat:& numerosam familiam non arcte receptet. Ostreũ est:hẽt.n.tegmen ostreũ. Testudo:idica testudo ad similitudinẽ huius aialis qd̃ uulgo nascit apud nos est preciosissima & ostreo eius ornabant postes:lecticæ & cætera huiusmõi quæ i domo ornatũ aliquẽ requirunt. Terga:ostrea. Indæ:indicæ:quæ nascit in india. Suffecta: inserta foribus. Manu.s.artificis:nã thessilis qbusdã huius indicæ testudinis distinctæ erãt fores. uerniculatas fores dicit:sic.n.appellat cicero.i.thessiris quibusdã distinctas:uulgo intarsiadi a scachi:ad similitudinem thesserarũ:nã thessera significat quattuor thessera significat formam quadratam. Sedent.s.in ipsis foribus. Maculis dist.i.hẽntia maculas distinctas. Smaragdo:lapide pcioso.Smaragdis scythicis tertiam iter lapides dignitatẽ Theophrastus dedit:nã licet sicut ægyptii:& calcedõii & Moedici & Lacõici pcipuus ẽ honor scythicis:nihil his iucũdius:nihil utilius uidẽt oculi.nã uisus quos alterius gẽmæ fulgor retulerit smaragdi recreãt. Fulcit gẽma.t.s.gẽmati erãt tori. Fulcit:sustiet fulcra ex gemma dicit hũisse toros: nã fulcire est sustinere in fulcrum tori dicitur tegmen. Gemma to.ideſt tori habent fulcra gemmata.

Iaſpide precioſo lapide:iaſpidis Plinius li.xxxvii.naturalis hiſtoriæ dicit iaſpidem uiridem & craſſi coloris eē. Fulua ſu.i.tori ueſtis & aulea habebant iaſpide fulgentia pro ſupelectile intelligo ueſtes quibus tori ornantur. Aſſyrio:aſſyr dicit feſtus pompeius antiqui ſanguinem uocabant.unde aſſyrius ria riū deduci poſſe uideť ſanguineus.i.purpureus:aut certe dicit purpuram quæ in aſſyria tingiť. Aſſyrio ſucco:id eſt purpureo colore qui color ſummus eſt. Cuius pars:pars erat ornata purpura aſſyria pars ãt tyria.nam in aſſyria & tyro purpura tingitur precioſa:tyrus ē oppidum phœniciæ ubi piſcis naſcitur cuius ſãguine tingitur purpura. Cocta diu.nã q̃to diutius coqtur purpura:tãto ẽt melior ac tenacior redditur:iō uirus appellauit ſuccum purpuræ. Lentũ: Tenax. Non duxit.i.traxit uno aheno.i.ſæpius cocta. Plũmata.i.in plũmarum modum:ſicut ſquãmæ ſunt piſcium. Auro.i.aureas ſquamaſ habebat in ſimilitudinem piſciũ. Ignea co.nã coccineus color igneus eſt. Vt mos ē phariis.i.ægyptiis:nã hic texẽdi genus eſt.ſ.diſtinctũ diuerſis coloribus ĩ ægypto. Litia:ſunt quibus tela texitur. Tunc famulæ:talis inquit erat aula:talis ornatus aulæ:ſed ingẽs numerus erat famuloꝝ ac famularũ:quæ miniſtrabant epulis eiuſmodi ſũptuoſis erant diſſoni linguiſ diſſoni moribus ac facie atq̃ colore. Famulæ turbæ:ꝓ turbæ famulantis:nã adiectiue poſuit famulæ pro famulãtis. Populuſq̃ m.i.multitudo ſeruorũ. Miniſter.i.multitudo ſeruorum. Sanguis.ſ.famulorum ac famularũ.ſ.genus quia diuerſi generis erant. Diſtixerat ætas:quia alii iuuenes:alii grauioris ætatis erant. Libycos:nigros. Tam:Adeo.

Sic torus aſſyrio cuius pars maxima ſucco
Strata micãt tyrio:quorũ pars maxĩa lẽtum
Cocta diu uirus non uno duxit aheno.
Pars auro plumata nit&:pars ignea coco
Vt mox eſt phariis miſcendi litia telis
Tũc ſãulæ nũerus turbæ:populuſq̃ miniſter
Diſcolor hos ſanguis:alios diſtinxerat ætas.
Hæc libycos pars tã flauos gerit altera crines
Vt nullas cæſar rheni ſe dicat in aruis
Tam rutilas uidiſſe comas pars ſãguinis uſti
Torta caput.refugoſq̃ geres a fronte capillos
Nec non infelix ferro mollita iuuentus
Atque exſecta uirum:ſtat cõtra fortior ætas:
Vix ulla fuſcante tamen lanugine malas
Diſcubuere reges:toris maiorque poteſtas
Cæſar:& ĩmodice formã fucata nocentem:
Nec ſceptris contenta ſuis:nec fratre marito:
Plena maris rubri ſpoliis colloque comiſque
Diuitias cleopatra gerit:cultuque laborat.

Flauos:ut cæſar ipe fateretur ſe in regione germaniæ non uidiſſe crines nitidiores:nam germani habent crines flauos ac nitidos. Cæſar:qui galliam germaniam bello ſubegerat:diu enim in his ꝓuinciis cæſar fuerat:quas decẽnio tandem ĩperio populi romani ſubegerat. Rhenus:flu.germaniæ. Pars ſcilicet famulorũ. Vſti ſanguinis:id ē æthiopũ parſ erat.ita enim æthiops ĩterpretatur oetho ſignificat uro opo opos uultum:id eſt qui uſtum uultum habet.ideo nigrũ:mauros ſignificat famulos ĩterfuiſſe. Torta caput.i.capillos:habent enim mauri capillos criſpos in ſimilitudinẽ lanæ. Refugos:id eſt retro fugientes a fronte:quia torti ſunt. Necnon infœ.quia uirilitatem amiſerat:erant enim eunuchi cõplures:nam ſicut apud Terentiũ legitur in domibus regum ſunt eunuchi quibus reginæ delectanť. Ferro molli.i.mollior effecta cum genitalia eſſent abſciſſa & declarat. Execta uirum:id eſt hẽns ãputatã uirilitatem. Contra:ex altera parte. Fortior uidelicet adulta ætas. Vix ul.fu.& oſtendit hanc partẽ famulorũ fuiſſe in ipſa pubertate:tunc primum ephebos inierant.nam ephiuos græ.adoleſcens dici poteſt latine εφηβοσ ſignificat.επι την ηβην ſignificat ætatem.i.quitin ætate eſt:nos adoloſcentem dicimus. inire autẽ ætas dicitur decimo quarto anno prima quidem ꝑs uitæ eſt infantia:ſecunda pueritia:q̃ quodãmodo appellari non poſſunt ætates:quia huiuſmodi ſunt:ut nullam prope induſtriam habeant.tertia uero ætas adoloſcentia dicitur:cum ad quartũdecimum annum uenerit. Fuſcata:adumbrata. Lanugine:primos barbæ pilos qui adeo tenues ſunt & candidi:ut uix diſcerni poſſint. Diſcubuere toris: poſtq̃ deſcripſit ædes & apparatum:nunc deſcribit cõuiuas.dicit enim habuiſſe cõuiuas non indignos tãto appatatu. Reges.ſ.ptholomæus & cleopatra. Maior.ſ.regibus:quia imperator erat populi ro.Cæſar. Immodice:ĩmoderate ſine modo:ſed præcipue ĩmoratur in deſcribenda pulchritudine cleopatræ & ornatu eius ſuperfluo.nam gẽmis & auro onuſta erat:ut uix ſuum ipſa ſuſtinere poſſet ornatum. Fucata.ſ.facie falſo colore.nã fucus proprie diciť color:q ꝑuellis colorẽ inducit etiã pallidis. Contenta ſuiſ.ſ.quæ maiora etiam regna cõcupiſceret. Nec fatre marito:quia iã in cõplexus ſuos pellicere uolebat cæſarem. Maris rubri:in mari rubro naſcunť lapides precioſi & margaritæ q̀bus ipſa orta erat.dat & ĩdia dat ẽt litus britãnicũ margaritas:ſicut diuus iulius thoracẽ quem ueneri genitrici in templo eius dicauit: ex britãnici margaritis factum ſubiecta inſcriptione intelligi uoluit:ſyllanis primũ tẽporibus romam allati ſunt uniones. Spoliis:uidelicet precioſis lapidibus. Colloq̃ e.uidelicet monilia colli geſtabat plena gemmis & comis redimita caput erat. Cultuque laborat:id eſt uix ſuſtinet ornamentum ſuum.

Candida:dicit cleopatrā pectori suo superimposuisse tenuissimū uelum:quod perlucebat non ut tegeret pectus:sed ut decentius redderet. Sidonio:sidon donis est quod nūc uulgo appellant el zendale de sidone regione:sed sidonium dicere debemus. Sidon post barutum est:ut refert Strabo:quadrigentis fere stadiis ab ea distans situm habet in pulcherimo continentis portu:poetæ adeo sidonem celebrant:ut homerus nō meminerit tyri:q̄ cum illa & magnitudine & antiquitate contendit:& post sidonem ē & tota insula est continens tamen aggere coniungit̄:ex sidone philosophi illustres fuere Bethus:itē diodorus eius frater.

Candida sidonio perlucent pectora filo
Quod nilotis acus cōpressum pectine serꝫ
Soluit:& extenso laxauit stamina uelo.
Dentibus hic niueis sectos atlantide silua
Imposuere orbes:quales ad cæsaris ora
Nec capto uenere iuba:proh cæcus & amēs
Ambitione furor. ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire suas incendere mentem
Hospitis armati:non sit licet ille nefando
Marte paratus opes mundi quæsisse ruina
Pone duces priscos & nomina pauperis æui
Fabritios curiosq; graues:hic ille recumbat
Sordidus ethruscis abductus consul aratris

Quod nilotis acus:id est ægyptia. nā in ægypto hoc texendi genus fieri solet:sensus ē qd' pecten texendo densauerat: acus distinguendo laxabat. Pectine:nā textores fila filis cōiungūt. Ordo ē & nilotis acus soluit & laxauit stamina & cætera.

Quod stamen serū.id est sericū & est numeri pluralis:hi seres horum serum:sunt enim populi apud æthiopiam orientalem & indiam ubi bōbix nascit̄ in arboribus:de quo fila huiusmodi tenuia deducūtur. Vir. Velleraq; ut foliis depectāt tenuia seres:a seribus ergo sericum ē appellatum. Seres teste Strabo ne tam longæ dicūtur uitæ:ut ducetēsimum annū excedant:Solinus ait hos aquarum aspergine iundatis frondibus uellera arborum adminiculo depectere liquoris:& lanuginis teneram subtilitatem humore domare ad obsequiū hoc illud sericū in usum publicum damno seueritatis admissum:e quo ostēdere potius corpora q̄ uestire primo fœminis:nunc etiam uiris persuasit libido. Compressum:densatum cum textor texit. Soluit:distinxit. Laxauit id est rariora fecit stamina. Extenso ue. dum parat rariora reddere fila. Dentibus ni. dicit. n. ibi fuisse mensas rotundas ex ebore adeo candido:ut nec in regno quidem iubæ tam candidum cesar iuenerit tūc cum illum duxit in triumphū. Imposuere. s. qui ministrabant. Dentibus:nā in aphrica nascunt̄ elephanti quorū dentibus efficitur ebur. Hic:in hac aula. Orbes:rotundas mensas. Niueis:eburneis.

Atlandide sylua. s. elephantorū qui in sylua nascunt̄ iuxta atlantē. ibi. n. maiores & speciosiores nascūtur elephantes:iō per excellentiā dixit. Athlas mons est libyæ:ut refert solinus e media harenarū cōsurgens uastitate: & eductus in uicina lunaris circuli ultra nubila caput cōdit:atlantem mauri noīant addirim iuxta hunc montē e prouinciis mauritaniis tingitana q̄ sosticiali plagæ obuia est q̄ porrigit̄ ad internum mare exurgit montibus. vii. quia a similitudine fratres appellati freto īminent hi montes elephantis frequentissimi sunt:duo eorum sunt genera:nobiliores indicat magnitudo:minores nothos dicunt:candore dentiū intelligit̄ iuuenta:quorum alter in ministerio ē:alteri parcitur ne assiduo repercussu minus uigeat:si fuerit dimicandum:cū uenatu premunt̄:pariter affigunt utrosq;:ut damnato ebore nō requirantur:hanc. n. causā piculi sibi p̄sentiūt elephantes italia āno urbis cōditæ q̄dringētesimosecūdo in Lucanis primū bello epyrotico uidit:& boues lucas inde dixit. Sectos:quia secant̄ uelut tabulæ. Iuba:rege numidie. Proh cæcus:nūc reprehēdit stultitiā cleopatræ & ptholemæi q ostēderunt cæsari diuitias suas atq; thesauros:ut nisi ipse sua spōte icensus esse p̄ret sertim tantarum rerꝫ p̄cio irritari potuit. Cæcus:incōsideratus. Ambitione:nā luxus oīs ad ambitionē ptinet. Armati. s. cæsaris bella gerentis. Licet:q̄uis & est argumētū a minori ad maius:nam si nō eēt patus ad p̄dā totius mundi:nā ob hāc cām bellū suscepat:ut uniuersū orbē terrarꝫ in potestatē suam redigeret:nūc res tanti p̄cii aīum suū incēderet:erat aūt patus multo igit̄ magis & cætera. Pone du. pri. pstat in hac argumētatione. s. potuisse īpelli nō tātū aīum cæsaris:sed cuiuscūq; pcissimi ac moderatissimi uiri:ut Fabritii:ut Curii:ut Ti. corūcāi:& alii huiusmōi q fuerūt exēplar quoddā cōtinētiæ:Fabritius & Curius fuerūt cōsules romāorꝫ:quorū alter. s. Fabritius tāta cōtinentia & ītegritate fuit:ut nullis diuitiis nec mūeribus regis pyrrhi moueri potuerit:īmo cū medicus regis uēisset petēs aurū si regē suū īterficeēt r̄ppulit a se ipso:& lr̄as scripsit pyrrho ut sibi caueret qd' ni faceēt moriturū eē:missus deīde legatus ad pyrrhū maximis mūeribus ac pollicitatiōibus adduci nō potuit a pyrrho:ut secū hītar̄ uellet:nā si hoc fecisset dimidiū r̄gni sui pollicebatur:ut ipse p̄iter cū illo r̄gnar̄t:cōtēpsit igr̄. hic uero curius & ipse nō minus ꝓ uirtute & hōestate ditias oēs puifecit:nā cū sānites īgēs auri pōdus ad eū tulissēt. ite īqt ad populos ur̄os & dicite curiū malle aurū hēntibꝫ īpar̄ q̄ aurꝫ hr̄e:dicit igr̄ ꝙ hi tāta cōtinētia & castitate corrūpi potuerūt:si huic cōuiuio īterfuissēt:& rerꝫ tātarū p̄cio adduci. Hic il. i. hoc cōuiuio si adeēt cōsul ille q̄ ab aratro ad cōsulatū accitus fuit. s. T. serāus und̄ a serēdo serāus ē appellatus:se a ditiarꝫ tātarꝫ cupiditate abstiere nō potuisset. Ara. qa ab aratro accitus ē ad consulatū.

Triūphū:uidelic& regnū cū huiusmodi diuitiis. Aurū:aureis uasis. Quod terra: ut feræ ī syluis: lepores:apri:capreæ:nā aīalia domestica ibi uilia fuissent. Quod aer:ut phasiani:pdices. Pelagus: non solū pulmēta carniū aderant:sed pisciū. Nilusq;:nā nilus alios pisces generat qui nusq̄ repiunt. Luxus nō necessitas:sed uoluptas. Inani am. cupiditate:ābitio q̄uis ꝑprie sit honoꝝ & magistratuū: tamē pro oī cupiditate ponit:ut hic ꝑ cupiditate supflua ciboꝝ. Nō.n.fame nō ad necessitatē:sed ad uoluptatē
Feras:appo.deos ut cocodrillū:rationē cur diuersa genera aīalium colerēt ægyptii hanc fuisse phibēt:

Optabit patriæ talem duxisse triumphum
Infundere epulas auro: quod terra: quod aer
Quod pelagus nilusq; dedit:qđ luxus iani
Ambitione furens toto quæsiuit in orbe.
Nō mādāte famæ multas uolucresq; ferasq;
Aegypti posuere deos: manibusq; ministrat
Niliacas cristallus aquas gēmæq; capaces
Excepere merum: sed non mareotidos uuæ.
Nobile sed paucis senium qui contulit annis
Indomitum meroe:cogens spumare falernū
Accipiunt sertas nardo florente coronas.
Et nunquam fugiēte rosa multumq; madēti
Infundere comæ quod nondū euanuit aura
Cinamon:externæ nec perdidit aera terræ
Aduectumq; recens uiciæ messis amomum
Discit opes cæsar spoliati perdere mundi.

cū pharao ingēti exercitu moysē cū populo dei persequeref:& ad mare rubrū peruenisset diuina potentia statim mare cessit fugiētibus hæbreis:cū ī alueū igressus fuiss&:pharao cū suis mare qđ utrinq; sublatū erat simul rediit & oēs oppssit cū curribus suis equis & armis:qui uero coacti nō sūt proficisci aliqua necessitate īpediti:alii dū pascerēt equos:alii dū nutrirēt sues:nōnulli dū suos hortos colerēt:ea de niq; aīalia & res cū quibꝰ detēti fuerūt domi:ne cogerēt ire cū pharaone ꝑ diis coluerūt alii pcos alii caules:alii betas coluerūt pro diis:& ppea dixit uolucresq; ferasq; deos. Manibusq;:de uasis etiā loq̄tur pciosis quibꝰ usi sunt ī conuiuio. Cristallus.i. uasa ex cristallo fabrefacta. Niliacas.i.aquas e nilo sūptas. Gēmæq; ca.nō dicit gēmata pocula:sed gēmea.uidelic& gēmas tātæ magnitudis fuisse:ut ex his cauarēt pocula. Nō nobile:uinū qđ eēt expssum ex uua mareotide contulit:Mareotis ē regio ægypti ubi nascif pciosissimū uinū.Vir.sunt & mareotides albæ. Meroe:ē insula:quā ī medio sui facit nilus:cū sol fuerit ī cācro tātus ibi calor ē:ut uinū paucis mēsibus decoquat:adeo ut liqdius & purius factū uetustissimi uini saporē referat:uinū eni quāto uetustius ē:tāto liqdius & suauius ē:unde ēt cū quidam cōuiuiū parass& aliquot pricipibus romanis:iter quos etiā aderat Cicero nr̄ dixit magister conuiuii. agite inquit cōuiuiū bibite ex hoc falerno:nā decē annos hēt tū Cicero bene inqt fert ætatē suā quia icipiebat acidū eē uinū illud. Paucis ānis q̄uis nō multis āte ānis natū eēt:tamē quia ī meroe ī uasis detentum fuerat calor ipsius īsulæ reddiderat uinum liquidiꝰ & puriꝰ adeo:ut uetustissimi uini saporē redderet sunt qui uelit meroē eē fontē q̄ in eadē insula nascif:& dicūt hunc fontē ui hr̄e:ut uinū liqdius reddat ac prius:simul ēt uetustissimū uideri facit:Accipiūt ser.mos hic erat apud āntiquos:ut prīo se balneis lauarēt: deīde se odoriferis ūguētis ūgerēt:sed capita ī primis postea serta supīponer&:& ita uncti epulabanf: quē morē dicit hic fuisse seruatū. Nardo:nardus ē flos odoris maximi ex quo ipsi coronati erāt. Nardo flo. ꝑ nardi florētis. Nunq̄ fugiēte: quia ibi aura clæmētior ē:iō semp rosæ īueniūf. Madēti.f.odore unguētorū:Cinamomū est genus arōatis qđ ī oriēte nascif:& qa paulo post dicit Amomū uidēdum ē qđ itersit īter amomum & ciamomum:sed ciamō dixit ꝑ ciamomum p sincopā.ciamomum dr̄ arōatis genus qđ de terra ī terrā sæpe trāsferri solet & cōponif amomus tunc cum primum colligif appellaf amomum dei de cum ī diuersas orbis terrarum ptes trāsferf uēdēdi gr̄a appellaf ciamomum: unde eē nomē cōseqf: nā κινεκιvω.i.moueo:qa mouef de loco ad locum & a mercatoribꝰ trāffertur:si græce ꝑnuncio amomos dicitur penultia correpta:si latie momꝰ penultia lōga:dicit q̄uis ciamomum eēt:tamē ita seruatum fuerat ī uase:qa nōdum editum fuerat uas illud:ut uihilo segnius odorē reddere q̄ si nouum eēt:quia quāto magis trāsferf de loco ad locum:tāto magis pdit odorē:sed dicit hoc ciamomum uase seruatum:quod uas recōditum fuerat & nunquā pdidisse odorē:ut aura cœli eadē steterit quāuis eēt ī extrēa regiōe. Ciuamon: pro cinamomum. Nō euanuit:quia reconditū seruabatur. Nec pdidit:quāuis uas eēt de aliena terra & cinamomum esset:tamen saporem suum & odorem pstat:nā sapor est exhalatio quædā q̄ capitur ex speciebus fractis:unde fragorē rei fractæ odorem dicimus: & fragrare odorē reddere: flagrare uero ardere.
Aera:id est odorem suum:quia odor cuiusq; rei est exhalatio q̄dam:quæ ad nares peruenit:& odorem illum refert. Aduectumq;:quāuis de terra ubi nascitur ī aliā trāslatum eēt:tamē nō pdiderat odorē suū
Recēs quia nōdum editum fuerat: sed magnum in suo uase seruabat odorem. Vicinæ: Quia nascitus in oriente quo ægyptus haud procul abest. Infudere madente forma: discit opes.Quē fructum ex hoc cōuiuio cōsecutus es cæ.hūc:uidelic& ut si antea non nouerat opes:nunc primum factus sit doctior.
Spoliati:ut cū mūdū uincēdo spoliauerit rebus ēt nō nti solū:sed ēt abuti sciat q̄s uicēdo cōsecutus erat:

Et gessisse pudet genero cum paupe bellum
Et causas martis phariis cum gentibus optat.
Postq̃ epulis bacchoq̃ modũ lassata uoluptas
Imposuit.longis cæ ar producere noctem
Incohat alloquiis summaq̃ in sede iacentem:
Lanigerum placidis cõpellat acchorea dictis
O sacris deuote senex:quodq̃ arguit ætas
Non neglecte deis phariæ primordia gentis.
Terrarumq̃ situs uulgiq̃ edissere mores:
Et ritus formasq̃ deum:quodcũq̃ uetustis
Insculptum ẽ adytis profer: noscisq̃ uolentes
Prode deos:si cecropiũ sua sacra phytonem
Maiores docuere tui quis dignior unquam
Hoc fuit auditu mundiq̃ capatior hospes
Fama qdẽ generi:pharias me duxit ad urbes
Sed tamen & uestri media iter prælia semper
Stellarum:cœliq̃ plagis superisq̃ uocaui.
Non meus eudoxi uincetur fastibus annus

Et gessisse pudet:nũc q̃si se ipsũ reprehẽdit ꝙ tantũ laborẽ suscepit cæsar & bellũ cõtra Põpeiũ gesserit qui cõparatione Ptholemæi paup erat:cũ hũc multo mĩori labore anteq̃ discederet uicere potuerit q̃ põpeiũ. Paupe genero:ex quo nõ multũ ꝑdæ cõsequi potuerit.Et fas eẽ putat.& optat sibi dari cãm ut bellũ iuste iferre possit ægyptiis. Postq̃ epulis:nunc dicit postq̃ nõ ad facietatẽ mõ:sed ẽt ad uoluptatem epulæ súptæ sunt:lõgiori sermone noctẽ ꝓducere cœpit cæsar:& sacerdotẽ quendã achoreũ qui cõuiuio iter erat iterogauit d̄ uetustate ægypti:d̄ moribꝫ eiꝫ:d̄ nili fõte:de rõe sideꝝ:quorũ oĩum pitissimi sũt ægyptii Lassata:iacrata. Longis:ut in somnẽ ludo ꝓducere noctẽ. Producere:porro ducere trãsire. Sũmaq̃:sublimi sede. Achorea:actũs græcus achorios. Lanigerũ:sacerdotem sic dictus a filo lanæ: quod ĩ apice pillei sacerdotes gestabãt: unde & flamines dicti sũt q̃si filamines:& tãtũmodo gestabãt ĩ uertice siue pileo:qa sacerdoti nõ licebat eẽaperto capite:iõ tẽpore æstatis cũ feruẽtissimus calor esset lanæ filũ tantũmodo gestabãt modo ne caput esset aptũ satis erat. Cõpellat:iterrogat. Deuote:deputate sacrificiis. Senex:nã ex eo senior es dignoscitur te diis carũ esse & acceptũ. Nõ neglecte:imo care & accepte. Quod:uidelicet te acceptũ esse diis. Arguit:ostẽdit. Etas:cui lõgiorẽ uitã deus dedit: hũc ẽt sibi carũ esse demõstrat. Edissere: disputa:doce.Vir.mihiq̃ edissere uera rogãti fas est. Sitũ:statũ regionis huius. Vulgi:& multitudinis mores Et ritus inter mores & ritus interest: qa mores hominũ sunt.ritus uero sacroꝝ. Formas:diuersas species,uidelicet qbus formis:qua specie & imagie pĩgunť.nã alio modo pĩgebať ibi dii q̃ alibi.nã mercurius ĩ formã canis pingiť ut monstra & latrator anubis:iõ lingua ægyptia mercurius anubis appellať. Vetustis adytis:antiqs tẽplis:adytũ pro ꝑte posuit. Insculptũ:fictũ. Si cecropiũ:& ꝓbat a minori ad maius cæsar.nã si inqt inferiores cæsare dignhiti sunt:qbus sacra deorũ ægyptioꝝ reuelarẽtur: q̃to dignior est cæsar:& se superiorẽ dicit esse Platone:nam in uita platonis legiť:qũo ipse diuersas orbis regiones lustrauerit discendi cupiditate ductus: sed ꝑcipue oẽm ægyptũ diligenter circuit & antiqua sacra & ritus deorũ a sacerdotibus ægyptiis didicerit. Cecropiũ:atheniensem a Cecrope qui primus atheniẽsiũ rex fuit. Maiores:antiqui.dignior,s.q̃ Cæ. Mũdi capacior.i.rerum cœlestiũ.nã mundi ꝓ cœlo posuit. Fama quidẽ generi: quia rumor erat huc aduenisse Pompeiũ secutus sum & ego: sed libenter etiã accessi:ꝙ me huc forma uestri rapiebat:cupiebã enĩ uidere q̃ fama audiuerã de ægypto. Media iter ꝑlia:& ut intelligas me nõ oĩo esse huiusmõi rerũ peritũ.scias enĩ ꝙ in ipso belli ciuilis articulo:nunq̃ destiti his rebus studere & semper uirtuti me dedere:de natura cœli atq̃ stellarum inquirere:& ita re uera fuit nã inter cæteras uirtutes cæsaris hoc quoq̃ legiť:ꝙ nunq̃ adeo ĩpeditus fuit & occupatus ẽt in medio belli ciuilis ardore:quin sẽper aliquot horas legendo cõsumeret nec hoc quidẽ arrogãtis est: quia uere dicit.

Vacaui:dedi operã. Plagis:regionibus cœli:id est dum obitus ortusq̃ stellarũ inquiro. Superis:cœlestibus. Nec meus eudoxi:id ita esse cognosci põt ex his quæ ego composui. Eudoxi: eudoxus mathematicus peritissimus fuit: qui himerologiam.i.rationẽ dierum accuratissime scripsit.nunc ergo dicit annum quem ipse cæsar distinxit:non cedere fastis eudoxi.hic ut inquit Srrabo li.quarto decimo e cnido fuit Platonis sodalis.cum quo ꝓfectus est ægyptũ: & ambo cũ sacerdotibus hominibus philosophiæ & astronomiæ deditis.xiii.uersati sunt ut quidã uolũt.nã cum sacedotes illi & in rerum cœlestium scientia præstarent:essentq̃ mystici & incõmunicabiles:tamen & tẽpore & obsequio exorati: nõnulla præcepta cõmostrarunt auctore eodem Strabone libro decimo septimo:plurima enĩ barbari occultabant ii excurrentes diei ac noctis particulas.ccc.& lxv.diebus in anni complementum tradiderunt ignorabať annus eo tempore apud græcos:quẽadmodum & alia permulta:quousq̃ iuniores astrologi ab iis ea acceperunt: qui sacerdotum monumẽta in græcam linguam transtulerunt:& ab illis:tum a chaldæis accperũt

Fastibus: grãmatici reprehenderunt hoc loco lucanum: quod dixerit fastibus pro fastis.nam faustus us ui significat superbiam. fastus sti librum.fasti fastorũ libros significãt ĩ quibus cõtinebať ratio dierũ: ac temporum:& in quibus dies fasti ac nefasti cõtinebanť: & ĩ quibus nomina magistratuũ inscribebanť.

Sed cum tanta meo uiuat sub pectore uirtus
Tantus amor ueri:nihil estꝗ noscere malim:
Quam fluui causas per sæcula tāta latentes
Ingnotumꝗ caput:spes sit mihi certa uidēdi.
Niliacas fontes bellum ciuile relinquam.
Finierat:contraꝗ sacer sic orsus ac horeus,
Fas mihi magnorum cæsar secreta parentum
Edere ad hoc æui populis ignota profanis:
Sit pietas aliis miracula tanta silere
Ast ego cælicolas gratum reor ire per omnes
Hoc opus:& sacras populis notescere leges
Sideribusꝗ sola fugam moderantur olympi
Occurruntꝗ polo diuersa potentia prima
Mundi lege data est:sol tēpora diuidit anni
Mutat nocte diem:radiis potentibus astra
Ire uetat cursusꝗ uagos statione moratur.
Luna suis uicibus tethym terrenaꝗ miscet.
Frigida saturno glacies:& zona niualis
Cessit hēt uentos incertaꝗ flumina mauors.
Sub ioue temperies:& nūquam turbidus aer

Meus ānus:Cæsar hoc ideo de se dicit ꝙ fastos correxit iā pridem uitio pōtificū per ītercalandi licentiā adeo turbatos:ut neꝗ messiū feriæ æstati:neꝗ uidemiarū autunno cōpeterent. Annūꝗ ad cursum solis accomodauit:ut trecentorū sexagita qnꝗ dierū eēt: & ītercalari mēse sublato unus dies quarto quoꝗ āno ītercalaret:quo autē magis in posterum ex calēdis lanuarii nobis tēporum rō cōgrueret īter nouēbris & decēbris mēsem interiecit duos alios fuit autē is ānus quo hæc cōstituebātur qndeci mensiū cum ītercalario mense:qui ī eum ānum īciderat hunc autē ītercalarē marchironicoi.i.marcedonium uocatū plutharcus ī uita cæsaris scribit. Fluuii cās.s. crescētis nili cās præ cæteris scire: Velim tāta uirtus:nō est rephendēdus cæ.ꝙ se ipsū laudet ꝑcipue uere īter ignotos: qui non nouerat quantum ingenio ualeret. nam & æneas inter aduenas se ipsum laudauit. Sum pius æneas raptos qui ex hoste penates Classe ueho mecum & cætera. hoc etiam Vlyxes in regno Alcinoi græce πολυμήχανος:id est qui dolis super omnes domui. Veri: ueritatis. Ignotumꝗ caput: scilic& fontis nili. Spes mihi sit: Si sperarē īuenire posse fontē nili postponerē bella ciuilia huic cognitiōi ut se ostendat cupidū sciendi atꝗ discendi. Relinquam: post habebo. Finierat: sic quidem interrogauerat Achoreum cæsar. Sic orsus:sic cœpit loqui Achoreus. Fas mihi graiorum: morem geram uoluntati tuæ o cæsar tā& si maiores nostri hæc occulta uoluerint. Fas .s. sit.

Edere:extra dare aperire. Profanis:non sacris profanus & sacer contraria sunt sacer dicitur sacratus:profanus non sacratus sit. Pietas aliis:alii inquit hanc pietatem seruarunt: ut occulta sacra deorum tacerent. Hoc opus: quod pertinet ad pietatem. Gratum reor:esse diis si edidero sacra quæ ad hāc usꝗ ætatem occulta fuere. Sideribus: incipit nūc de sideribus loqui:& primū de planetis hoc est stellis errātibus. Occuritꝗ polo: declarat cur dixerit fugam:qa contra cœlum ferūtur planetæ sphærici:cœlū enim.i.octaua sphæra:sic.n.uocāt mathematici: uel cœlum uel octauam sphæram uel firmamētū ab oriēte uertit ī occidētē planetarū uero puncti quorum planetarū sphæra tā& si impetu cœli rapiat:tamē tātus est īpetus cœli:ut quis cōtra ferant resistere nō possint celeritati sphæræ:planetæ lic& a cœlo rapiātur:tamen contra nituntur: adeo ut non nihil celeritatem cœli retardent:ideo dixit fugā.i.celeritatem moderātur olympi:quia in occidētē uoluitur octaua sphæra:& retrogrado cursu rapiūtur. Occurrunt: obuiam eunt. Diuersa potentia: est horum planetarum:qui contra ferunt quomodo dicam. Sol tempora diuidit:scilic& uer:in æstatē in autunnum:& hyemen. Mutat nocte diem: Vicissim dies nocti:& nox diei succedit. Astra ire.i.uetat oriri stellas.sed est sciendum tres esse ortus & totidem occasus:uidelic& heliacum:cosmicum & cronicū: sed de cosmico & cronico nihil ad hunc locum pertinet:sed de heliaco tantum loquitur ortu & occasu.nā heliacus ortus:id est solaris helios sol dicitur alicuius sideris:quod remotione solis uideri potest.Occasus autem heliacus dicitur alicuius signi:quod propinquitate solis uideri non potest:de hoc loquitur. Sol.n. maiori suo splendore uetat ut sidera appareant:& dum occidentales sunt occidere uidentur idem quidē dixit hoc loco. Vetat: id est uidetur uetare. Cursusque uagos:Errantes unde errare dicuntur planetæ. Statione:sede & ortu suo retrogrado. Luna suis:Dixit solis naturam: nunc de luna. Vicibus uicissitudinibus alternationibus: uidelic& crescendo ac decrescendo. Miscet: perturbat. Thetym: nam luna deficiente: humor & oceanus euanescit: immo etiam uniuersa gignentia deficiente luna deferunt: ac decrescunt:nam humor naturalis quodammodo deficere uidetur: sed nusquam melius leges naturam planetarum quam apud Ciceronem. hæc enim silentio tanti motus incitari possunt:& cætera. Frigida: ut stella saturni refrigeret. Fulmina mauors: ut media martis incendatur: quia mars incendit & fulmina trahit. sidera enim quanto sunt feruentiora tanto magis humorem trahūt

Incensa:Quia incensum est sidus martis. Sub ioue temperies: quia ardor humore & frigore temperatur: his interiecta Venus illdat ac temperat. Aer: quia temperatus est iuppiter.

At fœcunda uenus cunctarum semia rerum
Possidet:imensæ cylenius arbiter undæ est.
Hunc ubi pars cœli tenuit:qua mixta leonis
Sidera sunt cancro rapidos qua sirius ignes
Exerit:& uarii mutator circulus anni
Aegoceron cancrumq; tenet:cui subdita nili
Ora latent:quæ cū domius ꝑcussit aquarum
Igne superiecto:nunc nilus fonte soluto
Exit:ut oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest:auctusq; suos non āte coartat.
Quam nox æstiuas a sole recipit horas

At fœcunda uenus:dixit superius ab eo sole luna illumiata, grauitatē partus afferat maturitatēque gignēdi:nūc dicit uenus fœcunda:sed lic& hoc luna faciat.uidelic& grauitatē ac maturitatē cœli:tamē hoc ꝑcipue datur ueneri:q; sit rerū omniū genitrix quia ipsa Venus & Mercurius soli obediūt:& homo ex homine & Sole generat.& ita omnia ex sole & humore gignūtur:cū uero uenus soli obediat & Mercurius Luna frigida est & humida uenus ergo q̄ soli obedit:solis naturā sapit:ergo ex uenere.i.ex calore & humore oīa gignūtur:ideo fœcūda. Cyllenius.i.mercurius. Arbiter undæ:qūo mercurius ꝑest aqs:nūquid nō neptunus præest undæ & mari:sed alia rōne dr̄ neptunus ꝑesse mari:& alia mercurius:id aūt in sequētibus declarabit:nā hic locus melius ad sequentia relinquit. Pars cœli: ordo est: tunc nilus exit soluto fōte:cū domius aq̄rū ꝑcussit. Qua.i.illa hora. Vbi.i.postq̄ pars cœli tenuit hūc cylleniū: qua parte sidera leonis mixta sunt cācro:& qua parte syrius exierit rapidos ignes:& circulus imitator uarii anni tenet egloceron & cācrum cui cancro ora nili subdita latent. Pars cœ.remotis sole & luna quorū domicilia singula sūt solis leo:at uero cācer dōicilīū ē lunæ:leo solis Mercurii quædā domicilia sūt a superioribus uirgis a sequētibus gemini qa sibi respondēt ī medio:ueneris aūt domicilia sunt libra & taurus.at uero martis domicilia sūt sagittarius & piscis.Saturni uero domicilia sunt capricornus & aquarius secundū aūt hāc rōnem mercurius hēt domiciliū:hinc uirginis.inde geminorū:sed uirgo collateralis ē leoni.at uero gemini collateralis ē cācro.ergo hæc signa dicit inter se mixta esse scimus etiā cū sol est in cancro:siue in leone maximos calores esse:his ergo accedens mercurii ignis nilus a fōte suo tollit:& uniuersū ægyptū iundat.nā nilus subiect⁹ est cācro:cui succedit leo:ille qdē.xiiii.die mēsis iunii:hoc uero.xv.die mēsis & sol eū igredit circa meridiē:cū aūt orit & sirius uel paulo ante.uidelic& idib⁹ Iunii.i.tertio decio die ē aūt syrius canis q ante os leonis positus est & tūc dies caniculares īcipiunt q sunt nūero q̄dragita his accedens ignis mercurii īflatur nilus his ita dictis ītelligi poterit quid sibi uelit hoc loco poeta. Mixta:qa cum duo mercurii domicilia sint hinc uirgo:īde gemini:& uirgo collateralis sit leoni:& gemini collateralis sit cācro:est necesse socii mixti sint. Sūt cācro uidelic& cū his accedit mercurii ignis statim īflat nilus:ideo dicit Mercurius arbiter undæ:nō dixit generalis:quia neptunus arbiter est:sed ipse specialis ē undæ.s.nili quia subiect⁹ ē cācro de quo supra multa.

Rapidos q̄ sirius:q̄ sol ingredit cācrum.xiiii.die Iunii & syrius cū ipso uel paulo ante.uidelic&.xiii.die uidelic& duob⁹ dieb⁹ anteq̄ cācrū ingrediat sol.nā syrius eadem stella est quæ & canicula dicit:q̄ est āte os leonis posita: Exerit:aperit. Et uarii mutator circulus anni.uidelic& conybus est aūt conybus circulus īperfectus a ,i.a mutilando:quia mutilatus uidetur:nō tamē quod imperfectus sit:sed quia tantum dimidium eius a nobis uidetur:hoc ratio orizontis facit: ut dimidium tantum a nobis uideatur duo autem sunt conybi:unus est qui solstitia distinguit alter uero equinoctia ille solsticia diuidit transiens per mundi polos atque zodiacum:semper maximas solis declinationes.uidelic& per primos gradus cancri & capricorni:& unde primus punctus cancri:ubi conybus intersecat zodiacum facit solstitium æstiuum & arcus conybus interceptus inter solstitii circulum:& circulum siue punctum æquinoctialem:maxima dicitur solis declinatio.nam tunc magis sol non potest accedere ad zenith capitis nostri. Eglocerō:id est capricornum ubi facit hyemale solsticium &. Cancrum:ubi facit æstiuum solsticium.ægoceros græce capricornus la.uerbum de uerbo ab αιγοσ capra κερατοσ cornu. Ora.i.fons. Latent:bene dixit:quia nusquā inuenitur & adhuc inuentus est nemo:qui sciat ubi sit fōs nili. Dominus aqua:mercurius. Aq̄rum:noli intelligere generaliter:sed ui tantū. Igne superiecto:uidelic& ignibus cancri superiecto igne mercurii. Tunc nilus fonte:quia pascuntur flāmæ:flāmeæ enim stellæ sunt & pascuntur humore.quem ad se trahunt cum igitur trahant ad se humorem necessario inflatur nilus:ut exeat ripas ut quemadmodum. Oceanus lunaribus:quia crescente luna inflatur oceanus: quia ignis lunæ ad se trahit humorem oceani:& ita necessario crescit:hinc est quod mare fluxum facit atq; refluxum:cum fluit ad nos crescere uidetur:cum refluit uidet diminui. Lunaribus incremētis:bene dixit respicit ad id quod dixit:dominus percussit aquarū:nā quēadmodum luna est domina oceani:ita etiā mercurius dominus est nili: & sicuti oceano iubet luna ut crescat simul secū ita etiam mercurius iubet nilo:ut impleat tunc cū igne suo cancri auxerit ignem. Auctusque:nunc dicit quamdiu inundatio nili permaneat.Non ante coarctat:id est finit choercet. Auctus: suas actiones. Aestiuas horas.i.anteq̄ sit æquinoctiū autūnale. A sole:uidelic& anteq̄ sol ꝑuenerit ad leonē.nā libya facit æquinoctiū autūnale:iariete autē facit æquinoctium uernum.

Vana fides ueterũ:nũc aliorũ ꝓseqᷓ opiniones:q̃s ẽt refellit atq̧ cõfutat rõibus suis. Vana fides.i.opinio.dicũt.n.ĩ æthyopia niues resolui qbus augeat nilus & inũdare cogit. hãc opinionẽ uanã achoreus su biicẽs ostendit. Nõ arctos in illis:arctos.i.ursa minor q̃ ẽ ĩ septẽtrione nec boreas q̃ pflat a septẽtriõe nõ ẽ ibi ut ppea abũdẽt niues qbus liq̃factis nilus crescere possit. Testis tibi:& ꝓbat nõ eẽ arcton nec bo ream.uis inquit itelligere ibi non esse frigus:& propterea nec niues abũdare:sicut ĩ septẽtrione.potissima iquit rõ ẽ color gentis illius qui niger est.nam color ille calores illius regionis æthyopiæ significat. nã dif

Vana fides ueterum niloq̧ crescat in aruo
Aethiopum prodesse niues nõ arctos ĩ illis
Finibus aut boreas testis tibi sole perusti
Ipse color populi calidiq̧ uaporibus austri
Adde ꝙ omne caput fluuii quodcũq̧ soluta
Præcipitat glacies ingresso uere tumescit
Prima tabe niuis nilus neq̧ suscitat undas
Ante canis radios:nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti libra sub iudice phœbum:
Inde etiam leges aliarum nescit aquarum
Nec tumet hibernus cum longe sole remoto
Officiis car& una suis:dare iussus iniquo
Temperiem celo mediis æstatibus exit
Sub torrente plaga:neu terras dissipet ignis
Nilus adest mundo contraque incẽsa leonis
Ora tumet cancroque suam torrente syenẽ
Imploratus adest:nec campos liberat undis
Donec ĩ autumnũ declinet phœbus & ũbras
Extendat meroe:quis causas reddere possit:
Sic iussit natura parens discurrere nilũ stas
Sic opus ẽ mũdo zephyros quoq̧ uana uetu
His ascripsit aquis:quoꝝ stata tẽpora flatus
Continuique dies & in aere longa potestas

sẽtit alterũ ab altero : ubi calor eximius ẽ. ibi frigus eẽ nõ potest. Vapo.au. nã auster ẽ uẽtus flans a me ridie. & ideo haud ꝓcul a torrida zona:ideo hic sẽp calidus ẽ adde qđ oẽ alia rõ:nã si nilus cresceret liq̃factis niuib):tẽpore uerno cresceret quo liquefiunt niues:at uero nõ ueris tẽpore:imo ĩ media crescit æ state.s.cũ sol ĩ cãcro fuerit. Omne ca.i.cuiuslibet fluuii fõs. Soluta:liq̃facta. Præci.i.p̃cipitat & curr re facit cũ ĩpetu. Ingres. ĩeũte uere. Tabe:resoluti one niuis. Nilus neq̧ s.at uero nilus nõ ante crescit q̃ sirius orit.i.canis q̃ ẽ ante os leõis positus. Ante ca. ra : ateq̃ orit canis q̃ ẽ ante os leõis & orit pridie idus iunii cũ leone cũ sol ĩgredit eũ : & tũc crescit ni lus. Ante parẽ nocti.i.ãte q̃ fit æquinoctiũ autũna le a media æstate ĩundatio nili decrescit. Alligatã.s. cũ decreuerit. tũc enĩ ripis tenet amnis cũ decreue rit. Ante phœbũ pa.i.ãte æqnoctiũ. Sub iu.libra: distinguit qđ æqnoctiũ ĩgrediat.s.sub autunnali æ qnoctio:qa sol in arieie facit uernũ æqnoctiũ: in li bra uero autunnale. Inde ẽt:& hæc ẽ cã cur nilus nõ seruet leges.i. cõsuetudĩnes aliarũ aquarũ q̃ cre scũt hyeme aut uere.nilus uero in media æstate. Nec tumet:crescit. Hibernus:tpe hyemis. Officiis unda ca.nã si tpe hyemis crescũt aquæ magis nocẽt agris:q̃ æstatis:cũ oĩa solis ardore arescũt : ideo nil) eo tpe maxime suũ officiũ peragit. Sole.r.uidelic& ĩ capricorno cũ solstitiũ fuerit hyemale. Iussus.s.a Mercurio iniquo. Nõ æquo arborib): nã media æ state:ideo uidet eẽ iniquũ cœlũ arborib):& herbis: qa nimio calore arescũt:sed tũc nilus suũ facit offici um arborib) & herbis:qa stati ĩundat ægyptũ : & q̃ arescũt nimio solis ardore : ipsius humore uirescũt Iniquo:ardẽti & feruẽti cœlo. Exit:erũpit. Sub torrẽte plaga.s. sub feruenti sole. Neu ter.dissi.pet:& ne oĩa nimio calore solis urant:in tpe adest nilus. Ignis:ar.so. Incensa leo. Quia cum in leone sol est maximi sunt calores. Suam syenem:nam syenæ ciuitas ægypti subiecta est cancro. Imploratus. p̃cibus q̃situs. Suã.s. ipsius cãcri:q̃ sibi subiecta ẽ. Nec cãpos liberat: non prius inquit decrescit nilus:q̃ autunno superuenerit. Merces : insula quam in me dio sui facit nilus a qua sol decliuior factus porrigit umbram. Quis causas: dicit neminem esse qui possit hãc nili inundationis causam latentem dignoscere: sed illud sentiendum esse : sic uoluisse : dum huic parti orbis terrarum consuleret:ubi sine hac nili inundatione homines uiuere non possent. Natu ra parens : deus qui res deducit in esse:natura naturans:& natura naturata dicunt philosophi. Sic op) est mundo : aliter enim inhac regione ægypti homines uiuere non possent: ergo necessario dicit factam esse hanc nili inundationem. Zephyrosquoque uana uetustas : quanuis hoc naturæ attribuerit poeta tamen adhuc causas adducit secundum diuersas opiniones. Alii inquit uoluerunt fieri flantibus zephy ris nilum inundare. ꝙ uidelicet resistunt cursui amnis : & ipsum inflare cogunt. Vana:fallax.Virg. Va num mendacemque improba finget : significat hanc rationem non placere sibi. Zephyri : sunt uen ti qui ineunte uere dies aliquot iugiter spirant : sunt autem uenti occidentales zephyrus & subsolanus qui frequentius ibidem spirant : sed remissius ille pluuiam inducit : ille dissipat ac diruit. Ascribit a quis : idest zephyros causam uoluit esse cum nilus inunder : & addit rationem dicens. Flatus : gene tiui casus. Stata:pro statuta. ut apud Valerium. maiores status & cætera. Continui dies : Quia in eunte uere:hi uenti aliquot dies spirant iugiter. Longa potestas:quia frequentius spirant:sed remissius

Vel quod ab occiduo depellunt nubila cælo
Trans noton & fluuio cogūt incūbere nībos
Vel quod aquas totiens rumpētes littora nili
Assiduo feriunt:coguntque resistere fluctus.
Ille mora cursus aduersique obice ponti
Aestuat in campos:sunt qui spiramina terris
Esse putēt:magnosque cauæ cōpagis hiatus
Cōmeat hac penitus tacitis discursibus ūda
Frigore ab arctoo medium reuocata sub axē
Cum phœbus pressit meroē:tellusque pusta
Illuc duxit aquas:trahit gāgesque padusque
Per tacitum mundi:tūc omnia flumina nilus
Vno fonte mouens:non uno gurgite pfert
Rumor ab oceano:qui terras alligat omnes
Exundante procul uiolentum erumpere nilū
Aequoreos sales longo mitescere tractu.
Nec nō oceano pasci phœbumque polūque
Credimus:hīc calidi tetigit cū brachia cācri
Sol rapit:atque ūdæ plusq̄ quod digerat aer:
Tollitur hoc noctes referūt:niloque refūdūt.

Vel q; ab occiduo:uel q; zephyris ab occasu nubes pellunt in meridie & ibi effusi hymbres sequūt quibus inflat nilus:uel alia ratiōe uidelicet q; zephyri mare perturbēt:cuius fluctus cursui nili resistūt:& dū ille non potest uiribus suis in mare descendere:recurrere cogatur & ita inundat ægyptum. Nubila:pro in munera multa Ab occiduo:ab occasu. Trans noton:in meridiem. Nymbos:effusos hymbres nymbus proprie dicit uentus cum pluuia:sed pro pluuia nō nunq̄ accipitur:ut hoc loco. Feriunt.s.zephyri. Aquas.s.maris. Assidue:singulis annis. Fluctus.s.maris. Resistere.s.cursui annis. Obice:oppositione pōti:qa flātibus zephyris inflat mare & obstat nilo. Sunt qui spi.aliam rationem adducit.s.terram cauernosā esse:& tempore æstatis calore solis trahi humorē aquarū undiq;:& pcipue a septentrione:ubi & niues & pluuiæ abūdāt:& cū ī meridiē traxerit undiq; aq̄s efficiūt flumē unū ex multis fluminibus q̄ illuc currunt quē postea nilum appellauere:& simul cās affert:q̄obrem huius fluminis origo & fons adhuc ignoret:qa uidelicet meatibus calore solis ex oī totius terrarū orbis humore efficitur. Srrabo aūt geographus inqt antiquos cōiectura:posteros etiā uisu cognouisse:nilū ab æstiuis hymbribus augeri:cū supior æthiopia ī ultimis mōtibus dilueret:hymbribus aūt cessātibus paulatim inundationem cessare:nili īcremēta maxima & minima & mediocria adnotata ex puteo quodā in nili ripa ex integro lapide cōstructo.nam aqua putei cū nilo pariter crescit ac decrescit:sūtq; in putei pariete notæ quædā incrementorū oīum mensuræ:hæc ita q; obseruātes cum aliis notāt:ut īcremēta cognoscāt nā ex his signis de duobus multo āte futurā nili excrescētiā cognoscūt:idq; oībus pdicūt:quæ res pfecto agricolis ad aq̄rū cōseruatōnē & aggerū & canaliū effossionē:principibus uero ad puētus utilissima ē refert & idē Strabo alio ī loco li.xvii.fuisse qui crederent nili ortū extremis mauritaniæ ptibus pximū eē:ortū hēt a monte inferioris mauritāiæ:ut docet Solinus. Hac:p hanc cōpagē. Spiramia.s.cauernas per quas uenti spirant. Magnosq; cauæ,declarat quod dixit spiramina. Cauæ cōpagis:dixit continentē.continens terra iō compago dicit:quia ipsa suis librata ponderibus se continet. Hac.s.per hos meatus & hiatus terræ. Pēitus:interius & ī uisceribus terræ. Tacitis:occultis:quia non uidet. Frigore sub arctoo:a septentrione dico cōmeat reuocata. Sub mediū axē:uidelicet sub polum antarcticum. Cum Phœbus ps.uidelicet cum sol ē in cancro uidelicet.xiiii.die iunii:tunc.n.meroe q̄ subiecta est æquinoctiali:magno solis ardore exuritur:nam tunc sol non potest magis accedere ad zenith capitis nostri:& quia tunc ingēs calor præcipue inest meridie:calor ille ad se undiq; trahit humores:& ex omnibus fluuiis unus quasi efficitur nilus. Perusta.s.nimio solis ardore. Duxit.i.traxit aquas:quia naturale ē ut calor humorem ad se trahat. Trahitur gāgesq; pa.per hos fluuios principaliores intellige & alios minores. Per tacitū mū.per occulta terrarū. Oīa flu.q̄ traxerit calore solis ab aliis regionibus illuc. Perfert.s.flumina. Nō uno gur.hæc causa ē cur ripæ nilū ferre nō possunt. Rumor ab oc.alia rō alii perhibent ex oceano nasci nilum:& quia obiiceretur si oceano nascitur quid causæ est cur nili aquæ dulces sint cum maris oceani aquam amaram esse sciamus:cām affert:quia diu cursu aqua exercetur:ideo purgatur & amaritudinē illam relinqt. Procul:alonge. Exūdante:abundante. Erumpere:exire nilū. Et.s.est fama:æquoreos sales.s.amaritudinem aquæ maris. Mitescere:dulcescere. Tractu.i.cursu. Necnon oceano:& uerum ē:ita enim phisyci putant flāmeas esse stellas & nutriri humoribus terrarum:qui occupati ex agris & aquis sole tepefactis excitantur:& ex his humoribus altæ ac tepefactæ stellæ refundunt eadē trahūt uicissim eædē:ut nihil ferme intereat:aut parum quod non astrorum ignis:aut flāma cōsumat. Polū.s.antarcticū intellige qui est in feruida zona:uel polū ītelligere possumus ptē p toto.s.cœlū hoc ē sidera cœli:nā stellæ sūt flāmeæ & cætera. Hūc:oceanū. Brachia cancri.s.cum ī cācro ē. Aer digerat:quia sidera quæ flammea sunt non possunt sumere uniuersam aquam:quam ad se traxerunt:iō cū remittunt inflant aquæ & præcipue nilus. Hoc:uidelicet undæ:quod non pōt igne siderū cōsumi. Referūt:reddūt. Niloq; refū.i.ī nilū ut cā sit iflatiamnis.

Ast ego si tantam:postq̃ multorũ diuersas opiniones dixit nunc suam tandẽ sententiã explicat. si quæris meã sentẽtiã o cæsar quãq̃ id mihi nõ arrogo tantã litẽ cõponere audeã. sed tamẽ existimo deũ opifici rerũ omniũ cũ primũ orbẽ terrarũ cõdidit q̃sdã aquas remisisse: quasdã aũt secreto tenuisse: q̃rũ originẽ nemo scire posset: satis caute q̃oem hãc soluit poeta. Si fas. si licet: uitat arrogãtiã. Soluere: cõponere. Tãtã litẽ: .s. diuersorũ qui aliter sentiũt. Secũda: longa. Nõ id agẽte deo: sed uetustate: qa ab initio cũ deus condidit orbẽ terrarũ aquæ illæ terra continebãtur: sed uetustate: deinde longa aquæ illæ tandẽ erũpũt.

Ast ego si tantam fas est mihi soluere litem.
Quasdã cæsar aquas: post mũdi sera pacti
Sæcula: concussis terrarum erumpe uenis.
Non id agẽte deo: quasdam cõpage sub ipsa
Cum toto cæpisse reor: quas ille creator:
At opifex rerum: certo sub iure coerc&.
Quæ tibi noscendi nilum romane cupido
Et phariis persisq̃ fuit macedũq̃ tyrãnis.
Nullaq̃ non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam: sed uincit adhuc natura latendi.
Summus alexãder regũ: quæ mẽphis adorat
Inuidit nilo: misitq̃ per ultima terræ
Aethiopum lectos illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit: nilum uidere calentem
Venit ad occasum mũdiq̃ extrema sesostris.

Cõpage .i. terra continenti. Cũ toto: cũ uniuerso. Quasdam .s. aquas ille quidẽ nõ agẽte deo sed uetustate erumpũt: sed aliæ aquæ eiusmodi sũt: ut legẽ ab ipso deo semel impositã pterire nõ possint: quarũ aquarũ arbitror esse nilũ q traditã legẽ nõ contẽpserit: nec tpũs uacat: sed semp media æstate inflatur & iundat ægyptũ. Quæ tibi noscen. nõ minor igt si hæc animi cupido aĩmũ tuũ itercesserit cognoscẽdi originẽ nili: nã alii cõplures fuerunt magni reges: ac principes q hac cupiditate flagrarunt: nec tamẽ ipsũ dignoscere potuerũt. O romane: o cæsar. Persis: regibus psarũ. Macedũ: p macedonũ. Tyrannis: Præcipue alexandro. Nullaq̃ nõ ætas: oĩs ætas uoluit hãc noticiã posteris tradere: sed nequiuit. Cõferre: tradere. Sed uĩcit ad. i. adhuc latet origo nili: & oĩum hoĩum ĩdustriã supauit. Sũmus alex. primo quidẽ dicit alexãdrũ illũ domitorẽ orbis hac incẽsũ cupiditate misisse uiros electos: q cũ aduerso nili diu nauigassẽt tãdẽ puenere haud pcul a feruenti zona: nec tamẽ illius fõtẽ iuenire potuerũt: idẽ ẽt sesostris cõcupiuit & cãbyses aliiq̃ reges: tamẽ cupiditati suæ satisfacere nõ potuerũt. Alexãder .s. magnus rex macedonũ q asiã totã bello subegit: uicto Terdario: quẽ tãdẽ occidit capta uxore cũ filiabus. Mẽphis: pars p toto .i. ægyptus uel qa ibi pcipue i Alexandria iuxta mephim structa erat pyramis ipsius alexandri. Inuidit nilo: q fontẽ eius iuenire nõ potuit. Lectos: pro electos uiros. Per ultĩa terræ æthyopũ .i. usq̃ ad occasũ: nam æthyopes sunt orientales & occidentales: utrobiq̃ enim pusti nimio solis ardore hoĩes nigri sũt: unde æthyopes appellant. Illos rubicunda: cũ declinassent meridiẽ uersus. Poli .s. antarctici. Videre nilũ calentẽ: ipsius aũt fontẽ reperire non potuerũt.

Venit ad occasus: sesostris ẽt rex ægyptius hoc idem tẽtauit. sed frustra Sesostris rex ægyptius fuit qui gẽtes oẽs domuit usq̃ ad occidentẽ: & cimericũ bossorũ quinq̃ ẽt dr reges currui suo subiecisse: hic fortissimus non solum fuit: sed etiam prudentissimus totam æthyopiam permeauit: ut inquit Strabo usq̃ ad cinnamomi regionem: & ad huc quædam eius monumenta extant: & columnæ & epigramata: columna sacris litteris transitum eius significat. is enim: ut idem Strabo refert libro sextodecimo primus uidetur æthyopiam Troglodyticãq̃ subegisse: postea in Arabiam transgressus deinde Asiam omnẽ permeauit qua propter multis in locis Sesostris uallum appellatur & ægyptiorum deorum templa inueniuntur ab eo constructa: cum hoc rege polycrates amicitiam iunxit: hic autem polycrates Samius tyrannus cuius uotis fortuna propemodum responderet: rex Sesostris cum aduerteretur hunc fortuna secunda omnibus ĩ rebus uti: uoluit eũ ab amicitia sua dimittere: tamen quia prudẽtissimus erat credere nõ poterat: quĩ fortuna aliquando uerteretur in contrarium qua tam diu secunda uteretur, Polycrates quæsiuit ex eo quid nam ita amicitiam suam relinqueret: rationem attulit: quia uidelicet metuebat sortem aduersam ĩstare polycrati: q si qd aliter euẽisset: uolebat & ipe cũ amico pariter dolere: cœpit precibus agere polycrates cum sesostri ut nollet eum deserere: tum Sesostris quandoquidem inquit ita placet da operam: ut aliqua re te priues quæ tibi charissima sit: sic enim senties aliquam fortunæ amaritudinem: ut non expers aduersæ fortunæ possis meliorem sperare: ille annulum quem charissimum habebat in mare iecit: graui quidem affectus est dolore: sed haud multo post: piscator quidam piscem ingentem cœpit & rege dignũ esse duxit: quẽ cũ obtulisset ei postulauit Sesostris ut secum in prandio esset haud ita multo post cocus annulum in uisceribus piscis inuenit: & ad regem detulit: quo facto cum sesostris audiuisset annulum eẽ iuentum & fortunam quam ille a se alienauerat: tum uero intellexit manifeste fortunam miserrimã polycratis: & se oĩo uoluit ab eius amicitia dissolui. nõ post multos dies filia polycratis uidit ĩ sõmis prẽm suũ: sole quidẽ interdiu sudare: nocte aũt rore rigari: responderunt aruspices sõniũ hoc letiferũ eẽ: ille aũt puifecit: nã adeo fortunã sibi secũdã expertus fuerat: ut dubitare non posset quin illa sibi semper faueret

Oronteſ tetrarcha regis pſarũ audiens fœlicitatẽ huius polycratis:tã & ſi nunq̃ eũ uiderat cupiditate incẽſus eſt occidendi hoĩs:inſidias igiť ĩ hunc modũ pauit:legatum miſit ad polycratẽ q diceret noĩe orontis ipſum qdẽ pſtantiſſimũ eẽ ĩperatorũ oĩum & in arte rei militaris:fortunã quoq; ĩ ſuã ꝓpemodũ habere põtatẽ:ſe uero locupletiſſimũ eſſe:& ſi ſecũ in amicitiã iungi uellet illũ qdẽ bella geſturũ:ſe uero illi pecunias admĩſtraturũ:ut rem crederet.Polycrates ut audiuit legatos ad ſe mittere & theſauros orontis ſe cõſecuturũ credidit.hic & legatũ miſſit cũ ante preparaſſet dolia ſabulo plena & in ſuperficie poſuiſſet philippeos aureos:ita ut dolia illa philippeis plena uiderentur eẽ legatis Polycratis hæc dolia in ſuperplena philippeis indicauit:crediderunt illi:quia ſentiebãt grauia eſſe dolia rettulerunt polycrati:motus polycrates pſuaſione legatorum ad eum peruenit Orontes illũ a quo nullã prorſus iniuriã accepat cruce iuſſit affigi.Strabo aũt li.xiiii.oſtẽdit eũ a pſarũ Satrape dolo captũ ac ſuſpẽſũ fuiſſe:ĩpletũ ẽ ſõniũ : quod uidelicet qdem interdiu calore ſolis ſudaret : nocte

Et pharios regum currus ceruicibus egit
Ante tamen ueſtros ãnes:rhodanũq; padũq;
Quam nilum de fonte bibit ueſanus in ortuſ
Cambyſes:longiq; populos peruenit ad æui.
Defectuſque epulis: & paſtus cæde ſuorum

aũt rore humectabatur pđ filia etiã dixerat hoc iõ dicere uolui ut intelligatur hunc Seoſtrim regẽ potentiſſimũ fuiſſe ſimul ẽt prudẽtiſſimũ:nouerat enĩ fortunæ ĩſtabilitatẽ. Mundiq; extrema:uſq; ad æthyopes ſicut alexander miſerat. Et pharios currus·qa domuit oẽs regiões principales uſq; ad boſſorũ cimericũ. Ante tamen:uidelicet prius padi rhodani fontes inuenit cæſar q̃ nili. Veſanus in ortus:Herodotus hoc ſcribit Cãbiſem miſiſſe qui exquiterent nilum & ipſe nauigauit:& dũ longiſſime nauigationẽ continuaſſet tandẽ inopia rerum laborauit adeo ut ex miniſtris ſuis non nullos comedere coactus fuerit cum cætera deficerent:tamẽ quẽadmodum diximus in Principio primi libri nilus & Plinio & Solino auctoribus originẽ habet a mõte inferioris mauritaniæ:hoc affirmare libros punicos:hoc Iubam tradidiſſe referũt. Veſana:quia natura iracũdus eratl& ideo ẽt ueſanum dicit:quia apim taurum:quem magna uenerarione colebant ægyptii ipſe ſtricto gladio interfecit:templũ eius ad aliorum deorum q coluntur ab ægyptiis euertit:miſit qui templũ iouis ãmonis diriperent quo factũ eſt:ut in inſaniam uerteret:unde etiam miſit prius qui apim interficerent:ſed cum ille in æquum aſcenderet gradu eminenti uulneratus eſt ĩ fœmore quo uulnere haud ita multo poſt periit:ideo ueſanũ appellauit:quia etiã in deos ſæuire uoluit:nam ut libro decimoſeptimo refert Strabo ubi ſolis ciuitas eſt in aggere ingenti poſita: quæ ſolis tẽplum habet & mneuim bouẽ:qui in ſepto quodã nutriť & ab ueliopolitãis ꝓ deo habeť quẽadmodum & apis mẽphitis:nunc omnino urbis deſerta eſt:in ea eſt puetuſtũ tẽplũ ægyptio more ſtructũ:qđ multis inditiis cãbyſis ĩſaniã:ac ſacrilegiũ oſtẽtať:cãbyſes.n·tẽpla pti igni pti ferro deuaſtabat:mutilans excĩdẽs:adurẽs:quẽadmodũ & obliſcos:quorũ duo romã delati ſũt. Veſanus:ĩſanus:ue priuatiuũ:ſicut uecors ſine corde. Cambyſes:rex pſarũ. Lõgi æui po·ꝑ.i.ad ſcythas poſtq̃ tẽrauit ſcythas:& prio miſit ut cognoſceret genus hoĩum & cõditiões eorũ legatos cũ mũeribus.ſ.cũ uaſculo uini cũ pane & arcu:& ſimul ẽt monili qđ erat ĩſigne regũ pſarũ:hi legati regis cãbyſæ cũ regẽ ſcytharũ ueniſſẽt:rex ĩtellexit illos exploratores eẽ:nõ legatos:& tamẽ iuſſit eos exponere:qd ueniſſẽt a rege ſuo:dixerũt ſe uẽiſſe: ut illis muneribus ipſũ adorarẽt:& hæc mũera regis ſui offerrent:cũ obtuliſſẽt panẽ interogauit ex eis q̃ nã cibus ille eẽt:illi declarauerũt frumentũ naſci ex humore terræ & ex grano illius frugis formã fieri:& ex farina confici panẽ:interrogauit deinde quot annos uiuerẽt:reſponderũt ſeptuaginta annos uel octoaginta:ad ſũmum centum:ſed eos ad modum paucos eſſe:tũ ille non miror ĩquit:nã cũ hoc cibo frequẽter utamini q naſciť ex putredĩe terræ:mirum eſt quod tã diu uitã traducere poſſitis:deĩde obtulerũt uaſculũ uini ille cum guſtaſſet:uinũ improbauit & dixit hanc unã eẽ cãm ꝙ aliquam diu uiuerent ꝙ.ſ.malignitatem illius cibi uinũ tẽperaret:obtuleruntq; monile:tũ ille minatur mihi ĩquit catheuas rex ueſter:ſed exiſtimo ipſum uobis uoluiſſe narrare munera:duxit eos ad cacerem ibi cathenæ erant aureæ : ideo mihi carcerẽ minatur:poſtea oſtendit arcum quem cum intendiſſet rex ipſe eo uſq; traxit:ut in partes confregerit:tũ demum iuſſit arcum afferri ex ſuis & dedit legatis cambyſæ:dicens intẽdite huncarcũ ſi poteſtis:tũc rex quando inquit rex ueſter aut ipſe poterit:aut aliquis ex ſuis hunc arcum intendere:tũc dicite:ut nos bello inuadat:redierunt legati & omnia narrarunt quæ uiderant:ſed ante quam diſcederẽt oſtendit eis mẽam ſolis:menſa hæc ſolis erant in pratis uirentibus latiſſime porrectis:ibi paratæ ſemper erãt epulæ: uidelicet carnes & lac:ueſcebanť his carnibus:& lac bibebant cũ uinũ non haberent:& licebat uitam uſq; ad.C.& uigeſſimum annum producere:hanc menſam ſolis ideo appellabant ꝙ dicerent a ſole ipſo preparari:ſed ex hoc fieri iubebat:nam dicebant interdiu conſumi nocte autem inſtaurari : cum illi in patriam rediiſſent:& omnia tradidiſſent quæ uiderant arcum attulerunt:ſed inuentus eſt nemo qui illum intenderet:admiratus eſt cambyſes & ſtatim miſit qui templum iouis ammonis ſpoliarent: unde omnes harena ſubmerſi ſunt. Defectuſq; epulis:a deficior deficeris :id eſt perire eum epulæ deficerent. Paſtus:cum ad extremã inopiam perueniſſet Cambyſes miniſtris ſuis ueſcebatur:ut uitam ſubſtentaret.

Ignoto te nile redit:non fabula mendax
Ausa loqui de fonte tuo est:ubicunq; uideris
Quereris:& nulli contingit gloria genti:
Vt nilo sit læta suo:tua flumina prodam
Qua deus undarum cælator nile tuarum.
Te mihi nosse dedit:medio consurgis ab axe:
Ausus in ardentem ripas attollere cancrum
In boream is rectus aquis:mediumq; boetem,
Cursus in occasus flexus torquetur & ortus
Nūc arabū populis libycis:nūc æquis harēis
Teq; uidet primi quærunt tamē hi quoq; seres
Aethiopūq; feris alieno gurgite campos.
Et te terrarum nescit cui debeat orbis
Arcanum natura caput non prodidit ulli
Nec licuit populis paruum te nile uidere:
Amouitque sinus:& gentes maluit ortus
Mirari:quam nosse tuos consurgere in ipsis
Ius tibi solstitiis:aliena crescere bruma:
Atque hyemes offerre tuas:solique uagari
Concessū per utrosq; polos hic quæritur orus
Illic finis aquæ:late tibi gurgite rupto
Ambitur nigris meroe fœcunda colonis
Læta comis hebeni: quæ quāuis arbor multis
Frondeat æstatem nulla sibi mitigat umbra.
Linea tam rectum mundi ferit illa leonem
Inde plaga phœbi damnū non passus aquarū
Præueheris:sterilesque diu metiris harenas
Nūc omnes uires unum collectus in amnem
Nūc uagus & spargēs facilē tibi cedere ripā.
Rursus multifidas ruocat piger alueus undas

Ignoto:nili fonte. Non fabula mendax:quia sicuti fabula est & rumor: ita & re uera con probatur:uidelicet ubicunque aquam tuam ostendis o nile:ibi etiam tuus fons quæritur:sed inueniri non potest. Nilo suo:idest apud se orienti. Tua flumina prodam:fontem tuum:nec ego:nec alius cognoscere potuit ego uero deo fauente cognoui per quas terras iter facias. Qua:p in quantum. Deus celator: tuæ originis. Dedit: idest quantum permisit:ut ego cognoscam. Prodam aperiam:indicabo. Medio consur. incipis inquit surgere a meridie. Ab axe: idest a polo antarctico ubi cācer est directe impositus super his populis: qui in meridie sub æquinoctiali constituti sunt. In ardentem cācrū: quia cū sol in cācro ē facit solstitiū æstiuū: & ibi sol ad magnas declinationes dicitur eē: quia nō potest magis accedere ad zenith capitis illorū. In boreā is:i septentrione:& declarat

Mediūq; bootem.s.ad minorē ursam: uidelicet ī septentrione: cursus ī occasus a meridie recto limite tendis ī septētrionem: deīde flecteris a cursu tuo ī occasū:deīde ī orientē. Exortus:quia a septentrione in meridiem uergitur dum longo ambitu uertitur in ortum. Nunc:aliquādo. Aequus:bēignus fœcunditate sua: arabū quoq; agros fœcundiores facis. Libycis harenis.s. populis hītantibus ī meridiem cū uergitur ī orientē. Seres:populi orientales

Primis:quanuis his primo appareas populis orientalibus tamen nondum fontem inuenire possius

Seres: unde sericum. nam ibi uellera tenuia nascuntur: quibus sericum efficitur. Alieno gurgite: Aliunde nascente. Nescit:ignorat. Arcanū:secretum. Caput:scilicet nili. Te paruum: idest fōtem tuum. Sinus: receptacula tui amnis o nile. In ipsis solstitiis:uidelicet cū sol est in capricorno: qui facit solstitium hyemale:aut in cancro qui facit solstitiū æstiuū: nam alii fluuii consurgunt ineunte uere: aut in media hyeme:tu inflaris æstate. Aliena:īflata. Hyemes:inundationes:sicut tempestatem maris appellamus inundationem. Hic:in meridie. Illic:in septentrione. Finis aquæ: quia nec in meridie:unde prius appares:nec ī septentrione quo cursum tuum tendis inuenitur finis:uidelicet descesio in mare:nam cuiuscunq; fluminis hostia quæ sunt in mare descendunt. Late tibi gurgite: dicit enim ipsum meroem insulam in medio sui facere. Quæ adeo subiecta est leoni:ut quanquam multis arboribus abundet: tamen nulla umbra se a calorē solis defendit: cum punctus leonis directe super impositus sit meroe. Late: spaciose. Rupto:diuiso. Ambitu circundatur. Fœcunda colonis:quæ abūdat hītantib9. Nigris:nimio solis ardore. Comis hebeni:ligni pciosi:de quo diximus supius.abūdat enim arboribus palma:persico:hebeno & Siliquastro: teste Stra.hāc īsulā clipei figurā hr̄e dicūt: cui9 magnitudo forrasse supra uerū dicta ē longitudine triū milium fere stadiorum:amplitudinē mille: & ut idem Strabo refert libro xvii. dicta est meroe a sorore ibi mortua uel ut alii tradunt ab uxore:quam habuit Cambyses hoc nomine. Mitigat:leniorem facit linea illa:uidelicet illa plaga merois. Recto leone: quia punctus ille directe superimpositus est capiti uno gradu leonis cum ad eum sol peruenerit. Plagas phœbi:uidelicet meridiei regionem. Damnum nō quanuis per exustam plagam decurras:tamen non es passus damnum aquarum: quia calor ille regionis illius nihil diminuit aquas. Proueheris:prætereueheris. Steriles ha. uidelicet per arentem libyā. Nūc aliquando. In amnē.s.in unū alueū. Nunc ua.i.ī unū amnen aliq̄do colligeris:aliquādo uagaris. Spgēs ri.surgē. Piger al.:qa cū ī unū amnē uenerit lenior efficit. Multifidas ūdas:q̄ āte ī diuersas ptes fluebāt.

Qua di. ægyptus ſupior ī oriētē p lōgū extēdiť: ſiue nilus: & a ſeptētrione arabicus ē ſinus: a meridie ue
ro oceanus. nā ab occaſu ex īferiore ægypti pte ad oriētē rubro mari terminať. hoc ē qđ dicit hoc loco. nā
philæ eſt urbs īter æthyopes & ægyptios: q̄ finitima: & cōfinis eſt utriuſque regni. i. æthiopū & ægyptio
rū imo: ut ſfert Stra. li. xvii. philæ cōis æthiopū & ægyptiog̃ hitatio ē. Stra. dicit ſe philas ex ſyēe plauſtro
uēiſſe p cāpū ualde planū. C. ſtadi. ſpacia p totā fere uiā: uidiſſe ſe oſtēdit utrīq; multis ī locis q̄ſi ſcopulos
petrā arduā rotūdā politā: nigri ac duri lapidis ex quo mortaria fiūt. Philæ: e nūeri pluralis: ſicut athēæ.

Q ua dirimūt arabū populis ægyptia rura
Regni clauſtra philæ: mox te deſerta ſecantē.
Q ua dirimunt noſtrum rubri cōmertia pōti
Mollis lapſus agit: quis te tam lene fluentem
Moturum totas uiolenti gurgitis iras
Nile putet? ſed cum lapſus abrupta uiarum
Excepere tuos: & precipites cataractæ:
Ac nulquam uetitis ulla obſiſtere cautes
Indignaris: aquis ſpuma tunc aſtra laceſſis
Cūcta tremūt ūdis: ac multo murmur̃ mōtis
Spumeus inuictis caneſcit fluctibus amnis
Hic abatō: q̄ noſtra uocat uenerāda uetuſtas
Terra potens primos ſētit percuſſa tumultus:
Et ſcopuli placuit fluuii quos dicere uenas
Q uā māifeſta noui primū dāt ſigna timoris
Hinc montes natura uagis circundidit undis.
Q ui libyæ te nile negant: quos inter in alta
It conualle iacens: iam montibus ūda quietiſ
Prima tibi campos permittit apertaq; mēphiſ
Rura: modumq; uetat creſcendi ponere ripas
Sic uelut in tanta ſecuri pace trahebant
Noctis iter mediæ: ſed non ueſana photini
Mens imbuta ſemel: tam ſacra cæde uocabat

Dirimūt: diuidūt. Aegyptia ru. i. diuidūt arabiā ab
ægypto. Mox te. nam a meroe īſula cum ad arabi
am uſque peruenerit alteram inſulam amplectitur
nomine Taleſum: & hinc in ampliſſimum effundi
tur lacum a quo deinde uariis montium obicibus ī
citatus torrentior efficitur: & inter obuios ſcopuloſ
ſuos ſe præripiens fluctibus ſeſe ipſos tangentibus:
impetu tam uaſto: ac rumore fertur: ut incolarum
aures ad ſurditatem uſque offendat. inde etiam lo/
cus ille catadupos eſt appellatus: nam ſonitus inter
petratur. Secātem: uidelicet cum amplexus fuerit
alteram inſulam taleſum. Rubro ponto: quia ad
orientem rubro mari terminatur. Cōmercia: ideſt
loca finitima & contigua. Noſtrum: uidelicet æ/
gyptum loquitur in perſona Achorei. Mollis la.
quia in ampliſſimum effunditur lacum. Quis te.
o nile cum tu adeo leniter fluas ad inſulam taleſum
quis crederet te deinde tāto atque rumore decurſu
rum: ut incolas magno terror̃ percellas: quaſi dicat
nemo. Leue: pro leuiter. Putet: pro putaret.
Cataractæ. ſ. excepere. Indignaris: nam quia nō po
tes nullo obice retineri: ideo cum ad catadupum ue
neris: uariis montium obicibus īcitatus multo ma/
gis indignaris. Abrupta: præcipitia curſus tui.
Lapſus: decurſus. Præcipites ca. deſcenſiones: ca/
taractis proprie dicitur aſpera deſcenſio: cataraſti ē
cū fragore deſcendere: hic cataractas appellauere o
bices fortaſſe quæ magno cū ſonitu demittuntur. ſ.
claudentes portas urbiū uulgo le ſarracineſche. cōiſ
hec opinio eſt. uerū: ut inquit Strabo lib. xvii. eſt ca/
taractes ad mediū fere flumen paulo ſupra elephā/
tinam: petroſum quodam ſupcilium in ſuperiore
parte planum: ut flumen recipeř poſſit: deſinens ue
ro in principium ex aqua præcipitatur: utriq; ſecus
terram alueus eſt: qui facile adnauigari poteſt: hac itaque adnauigantes defluunt in cataracte: & cū
ſcapha in præcipitium detruduntur: & ipſi & ſcaphæ illæſi. Cautes: obices montium. Aſtra la.
uidelicet & tua unda uerberat ſidera. Cuncta tremunt undis: ſcilicet loca circa catadupum. Mon
tis: catadupi. Albeſcit: ſpumeſcit. Fluctibus inuitis: ideſt qui retineri non poſſunt. Hinc abaton:
cum ad catadupum perueneris locum haud procul ab ægyptio. Abaton arduum locum & altum. un
de nomen accepit quaſi auaton in accenſibilem tum primum te ſentire incipit ægyptus. Hinc: ex ca
tadupo. Veneranda uetuſtas: ſemper ueneranda ſenectus. Potens: quia in accceſſibilis eſt. Percuſſa
ſcilicet tuo ſtrepitu. Quod: p quia ſcopuli huius terræ quā abaton uocāt ſentiunt tuos tumultus: quos
incolæ ideo uenas nili appellauere: quia ibi nilus primum apparere incipit. Placuit: ſcilicet incolis. No
ui timoris: admirandæ inflatōnis. Hinc: uidelicet ab hac abato. Vagis: errantibus. Libyæ: ſcilicet ſu
perioris: nam per inferiorem late uagatur: ideo non permittunt in ſuperiorem libyam decurrere. It: de
currit. Conualle: ſcilicet illorum montium. Iam mollibus: lenibus: quia ibi humiliora ſunt ſaxa: ideo
etiam lenius fertur amnis decurſus. Prima tibi cāpos: & primum incipis per planiora decurrere cū ad mē
phī perueneris partē ægypti. Cāpos: planiciē. Vetat. ſ. mēphis. Modū: meſurā creſcēdi: qa nō poſſūt te
cohercere ripæ. Sic uelut ī tuta: ita iqr colloq̄bať de nilo & de huiuſmodi reb9 cæ. cū cōuiuiis ſuis q̄ſi ī tu
ta pace p oſiti eſſēt: & nō puidebāt q̄t9 belli tūult9 īſtaret. Sic: cæ. cū cōuiuiis ſuis. Velut: tāq̄. Sed. n. u. ſed
pho. nō deſiebat cogitare quomō cæ. opprieret: poſtq̄ ſemel ſāguīe pō. maculat9 erat. Sacrata: execrabili

Vacabat:uacua erat. A scelerũ motu:quia scelus sceleri addere tẽtabat. Magno pẽpto:oẽ nefas sibi licere existiabat. Manes.s.põ. dicit isaniã conuersũ eẽ photinũ. Vltricesq; ũbræ.s.põ. quæ ultionẽ suã cupiunt. Dant fu.ut ipsum ad pniciẽ deducãt. Dextras.s. suas & suo℞ nõ satis habet fũdi sãguinẽ põ. sed et cæs.ideo.uiles existimat. Quo fortuna:fortuna uolebat.ut sãguine cæs.cruentarent senatores.nã i senatu trigitaquinq; uulneribꝰ cõfossus ẽ. Victos:ẽt uictos. Pœnaq; ci.qa parũ absfuit: qn famulus occuparet uĩdictã Sena.q̃ debebat patriæ nõ famulo. In scelus it:si fata concesserint satellitibꝰ regis cæs.obtrũcare:scelus erit:quod postea futurũ ẽ bruti meritũ igẽs.scelus eni erat: ut r̃gis ministri occiderẽt cæ. Exẽplũq; perit.s.exẽplũ qd romanis oĩbus Brutus p̃poneret ne aliquem regnare permittant. Struit audax:post detestationem sceleris huius depræcationem facit ad deos ut permittãt cæsarẽ occidi a regis ministris sed hoc scelus inter gloriam bruti seruent: rediit ad id quomodo photinus consilia occidendi cæsarem agitauerit. Audax: semper de infœlici dici solet. Virgilius:audacem ad rutulum. Irrita:uana. Satis: propter fata quæ non pemiserunt consilia photini ad exitum perduci. Nec parat occulte:uidelicet in tenebris noctis opprimere cæsarem:sed clara luce. Detecto marte:aperto bello. Tantum animi delicta:quia semel scelus commiserat in obtruncando pompeio:ideo nunc etiam animi supererant ad occidendum Cæsarem. Delicta:quibus antea se polluerat: dum Pompeium occidit. Atque hæc dicta:hæc ubi cõsilia occidendi Cæsaris animo agitauit statim mãdata dedit famulis: quæ ad achillam perferrent qui:præerat exercitui r̃gis:nam cæs. ut Suetonius docet Alexandriam fugientem persecutus pompeium: ut occisum depræhẽdit cũ ptholemæo rege a quo si quoque insidiis tendi uidebat bellum sane difficillimum gessit:neque loco:neque tẽpor̃ æquo:sed hyeme anni: & intra mœnia copiosissimi ac solertissĩi hostis:iops ipse re℞ omniũ atq; imperatus: r̃gnum ægypti uictor: Cleopatræ fratrique eius minori permisit: ueritus prouinciam facere ne quandoque uiolentiorem præsidem nacta nouarum rerum materia esset. Hæc:quæ sequuntur.

Monet: admonet: Famulos fideles. Quibus arcana committere solebat: puer imbellis.aut quia bellis minime idoneus si una dictio est:uel in bellis idest ad bella peragenda:si duæ partes sunt. Et dederat ferrum nullo phæbi iure retẽto:Vires omnes totius regni huic achillæ permiserat:ut non in alio solum: sed in ipso ius suum ac potestatem haberet.

Ferrum: idest totius regni opes in potestate tenebat. Tum mollibus inquit: Ecce dicta quæ nunc mandat ad Achillam referri. tu nunc inquit ocio te dede o segnis achilla cum interim cleopatra regnũ occupet: quam ante consilio nostro e regno ptholemæus eiecerat: ea nunc blanditiis suis: non regem modo: sed Cæsarem quoque irretitum tenet. Et molles exige somnos: Concessio est color rhetoricus: quum id negamus: quod maxime concedere uidemur: & interserimus etiam aliqua uerba: quibus etiam sensus noster appareat. Dede te inquit ocio: & interea regnum Cleopatra occupauit. Molles: non tenues & exiles: sed profundos somnos. Cleopatra domum: quam consilio nostro rex paulo ante e regno eiecerat. Sed donata pharos cessas accurrere solus: iam pharon cæsar Cleopatra donauit: & eam cum fratre conciliauit. Pharos: idest ægyptus. Ad dominæ thalamos: ut eam cum rege opprimas. Nubit soror impia fratri: postquam adulterium cum cæsare commisit: nunc ad uirum suum redit: uidelicet fratrem:nam & soror erat & coniunx instar iunonis. Soror:cleopatra.

Nã latio:postquam cæsar ex cleopatra uoluptatẽ cœpit:eam nunc fratri coniungit. Interque maritos nunc ad Cæsarem nunc ad fratrem. Habet ægypton: Accusatiuus græcus est. Romamque meretur:idest sperat: quia iam sperat romam: postquam semel Caium Cæsarem blanditiis suis pellexit.

A scelerum motu:magno nil ille perempto
Iã putat esse nefas:habitant sub pectore mães
Vltricesq; umbræ dant i noua mõstra furorẽ
Dignatur uiles isto quoq; sanguine dextras
Quo fortuna parat uictos perfũdere patres
Pœnaq; ciuilis belli:uindicta senatus
Pene data est famulo:procul hoc auertite fata
Crimen: ut hæc bruto ceruix absente secetur.
In scelus it pharium romani pœna tyranni.
Exemplumq; perit:struit audax irrita fatis
Nec parat occultæ cædem committerẽ fraudi:
Inuictumq; ducem detecto marte lacessit.
Tantum animi delicta dabant: ut colla feriret
Cæsaris:& socerum iungi tibi magne iuberet.
Atq; hæc dicta monet famulos perferr̃ fideles
Ad pompeianæ socium sibi cædis achillam:
Quem puer ibellis cũctis prætulerat armis
Et dederat ferrum nullo phœbi iure retento
In cũctos isque simul:tu mollibus inquit
Nunc incumbe toris:& pingues exige sõnos.
Inuasit cleopatra domum: nec prodita tãtũ ẽ
Sed donata pharos:cessas accurrere solus
Ad dominæ thalamos.nupsit soror ĩpia fratri.
Nam latio iam nupta duci est.iterq; maritos
Discurrens ægypton habet:romãque meret

Expugnare senẽ:argumẽtũ ẽ a minori ad maius:cleopatra si iã cæ.ꝑuectioris ætatis ĩ suos incitauit ãple/xus multo magis decipere poterit puerũ ptholemæũ. Senẽ. cæ. Venenis.s.amoris:& recte uenenis dixit nã uenenũ dr̃ ꝗꝑ ꝑ uenas ĩgrediat̃.nã medullas:calefacit amor: sic ẽt uenenũ haustũ ꝑ uenas discurrit. Vir. Vulnus alit uenis & cæco carpit̃ igni. Crede:cõfide cõstantẽ fore puerũ:q̃do uictus ẽ ẽt cæ. Quẽ si mox: nã si una nocte cleopatra cũ rege cocubuerit: nõ dubiũ ẽ qn caput tuũ meũꝗꝫ obrruncare obtineat a fratre quorũ cõsilio scit se a fratre de regno pulsã fuisse. Quẽ.s.puerũ.ordo.a.illa.s.cleopatra donabit meũ tu/umꝗꝫ caput illi ĩter sĩgula oscula: si iũxetir quẽ & illũ &c. Amplexus:accusatiui casus ẽ. Incesto:nõ casto:qa iã se miscuerat cũ cæsare. Hauserit:accepit Obscœnũ:turpẽ. Titulo:sub titulo & nomine pietatis. Oscula.s.quotiẽscũꝗꝫ osculabit̃ eũ nomine pietatis meũ tuũꝗꝫ caput adultero.s.prolemæo. Crucibꝫ flã.& ita soror placuerit fratri:nos uel tollemur ĩ cruce:uel igne cõburemur: Nõ discedit lucanus ab historia:Cæ.enĩ Alexãdriã cũ uenisset: Teste Apiano:ab regiis ministris benigne receptus est & disputantibus philosophis ĩ multitudine præses astitit:Adsistente uero exercitu Photinũ quidẽ & a/chillã ob ea quæ in põ.ꝑpetrauerũt morte mulctauit.Teodotũ demũ fugientẽ Cassius cũ in asiã uenisset cruce suspẽdit: Tumultu ob hãc rẽ inter Alexandrinos orto cũ r̃giũ exercitũ ĩ illũ cõcitasset pluribꝫ ꝓliis circa regiam:& in maris littore certatũ est:quo in loco cũ in mare desiliisset.& in ꝓfundo aliq̃diu enatasset. Alexandrini uestẽ ab eo ademptam in tropphæi modũ erexere:postremo iuxta nilum cũ rege certamẽ iniit:ĩ quo uictoria superior euasit iter hæc per nouem menses commoratus:tãdẽ Cleopatram fratris loco regnum iussit obtinere:ꝑ Nilum quoꝗꝫ quatercentis nauibus aduectus quo regionem per/lustraret oculis cum cleopatra simul adiit: multaꝗꝫ alia ut illi obseq̃retur effecit. Luemus:penas dabimus Fuerit formosa:idest si placuerit: a præcedente q̃d sequitur:nam quæ formosæ sũt placere consueuerũt Nil undique.r.nil superest inquit nobis quo cõ/fugiamus:nam hinc a rege inde a Cæ. opprimimur nisi nobis saluti ꝗꝫ nr̃æ consulamus: Hinc:ex una pte. Cõiunx.i.rex ẽ. Hic:ax altera pte cæ. Vt fatear:ut uerũ dicã. Sõtes:nocẽtes:qa culpa nostra ẽ. Quẽ nõ:q̃si dicat oẽs. Nocentẽ:tota culpa nobis ẽ attribuenda:qa eã intactã reliq̃mus:nã & nostros appetebat ipsa concubitus. Parte:ordo ẽ. Oro te ꝑ nefas q̃d una fecimus:& una ꝑdidimus:& oro te ꝑ fœdus ictũ sanguine magni. Ades:ꝑ adsis. Et mollire: bellũ subito tumultu. Irrue: rũpamus nocturnas tædas funere:& mactemus dominã crudelẽ in ipsis toris cum quocũque uno. Quod fecimus.s.occiso põ. Perdidimusꝗꝫ n.nisi consilio nostro ꝓuideamus.ꝑdidimꝰ nefas illud:quia nihilominus a Cleopatra & a ptholemæo uel cæ.oppimemur. Ictũ fœdus:queãdmodũ ꝑcussa porca fœdus iungit̃:ita ꝑcusso pompeio dicit̃ fœdus ictum esse iter eos. Molire:idest fac.ut moliri ue morã & ueniendi poscere causas. Irrue:inuade. Tedas:nocturnas nuptias. Funere:idest cæde. Crudeleque toris:& Cleoꝑatrã impiam in ipso toro occidamus. Quocunque uiro: scilicet Cæsare uel Ptholemæo. Nec nos.d.a.nec nos terreat magnitudo cæs.qui cum ꝓstet ominibus ducibꝫ: ut iam fama sui nominis totũ orbem terrarũ impleat:tamen & nos quoꝗꝫ eadẽ gloria efferre potest:q̃ sustulit Cæsarem quod ita sit ꝓbari potest:occidimus enim Pompeiũ qui cæsari par erat:poterimus & ipsũ Cæsarem occidere:non ergo deterreat nos magnitudo cæsaris. Fortuna:scilicet fœlici. Ducis:cæsaris. Ausis:ab iceptis. Communis gloria:eadẽ gloria q̃ accidit cæsari potest nos quoꝗꝫ magnos facere:ergo est communis: sicut ille uicit põpeiũ.& nos occidamus:quasi dicat maius fecimus. Nos quoꝗꝫ: quia sicut uictus põpeius magnum fecit Cæsarem:idem occisus.nos quoque facit ingentes. Littus:appo.spem ulli occidimus Pompeiũ sperare nos facit posse etiam occidi cæsarẽ. Pollutos:sanguine pompeii. Consule: quære ex illo sanguine:quo polluta est unda maris nostri quid liceat nobis. Tumulum:pompeii. Puluere par/uo:ut nec corpus quidem plene tegere posset:uel quod melius est quia caput a reliquo corpor̃ sepatũ erat.

Expugnare senẽ potuit cleopatra uenenis
Crede miser puero:quem si nox iunxerit una
Et semel amplexus incesto pectore passus
Hauserit obscœnum titulo pietatis amorem
Meꝗꝫ tuum caput per singula forsitan illi
Oscula donabit:crucibus flammisꝗꝫ luemus.
Si fuerit formosa soror:nil undiꝗꝫ restat
Auxilii rex hinc coniunx: hinc cæsar adulter
Et sumus ut fatear tam sæua iudice sontes
Quem non ex nobis credit cleopatra nocẽtẽ
A quo castra fuit̃ parte quod fecimus una
Perdidimusꝗꝫ nefas:ꝑꝗꝫ ictũ sanguie magni
Fœdus ades:subito bellum mollire tumultu
Irrue nocturnas rumpamus funere tædas.
Crudelemꝗꝫ toris dominã manemus in ipsis
Cum quocũque uiro:nec nos deterreat ausis.
Hesperii fortuna ducis: quæ sustulit illum
Imposuitque orbi communis gloria nobis
Nos quoque sublies magnus facit aspice litto
Spem nostri sceleris:pollutos cõsule fluctꝰ.
Quid liceat nobis.ꝫ tumuluque e pulueꝛ puo
Aspice pompeii non omnia membra tegentẽ.

Quē metuis:o ſtulte Achilla:cæ.quē metuis erat par pō.quē occidimus. Nō ſanguine clari:reſpōdet tacitis obiectionibꝫ:nā ſi qs obiiceret nos ignobiles eſſe:& humilitatē ſāguinis nobis obſtare:ne rē tantā audemus:dico nihil itereſſe nr̄a:nullius enī magnis opibus:aut regnis po.nobis opus ē ad hāc rē adoriendā: nā fortuna ipſa nobis:ſicuti antea pō.ita nūc cæ. obtulit:ut nullius auxilio īdigeamꝫ ad rē pficiendā. Nō ſāguine clari.ſ.ſumus dicet aliqs. Clari:nobiles. Quid refert:q̄ſi.d.nihil ītereſt:nobiles ſimus:an ignobiles:dūmōdo fortuna nobis ſecūda ſit & faueat. Nec opes po. ſūt neceſſariæ:ſed ipſe ſe ultro offert nobis hoc fortuna faciente. Ad ſcelus īgētes.ſ.facti ſumꝫ poſtq̄ ſemel occidimus pō. Attrahit:offert. Altera ui.uidelicet Cæ.quē quaſi uictimā occidamus. Placemus cæde: pſiſtit ī tranſlatione qa uictimā appellauit cæ.nā ſicut uictimis placanť dii:ita cæde pōpeii & cæ.placabimus Italiā:q͛ eam his occiſis tyrānide liberaſſe uidebimur. Cæde ſecunda.ſ. Cæſ. Heſperiæ gentes:liberando eas a ſeruitute atq͛ tyrānide. Iugulis.m.c.h.occiſo cæſ.ueniam a po.ro.īpetrabimus q͛ pom.occiderimus. Quid nomīa tāta: fulgor omnis cæſ.non debet nos deterrere a ꝓpoſito noſtro & ſi uires magnas habeat & exercitus ingentes:tamen ſi a ſuis militibus deſtitutus fuerit.īperare deſiſtet:& miles eſſe incipiet. Nomina.i.fulgorem tantum nominis Cæſ. Vireſq͛.d.ideſt magnos exercitus cæſaris ad claſſes. Miles erit: qd ē quod magnum faciat cæſ.exercitus & claſſes:ſed ſi deſtitutus erit ī numero militū habebiť. Nox hæc & breui ſpatio tēporis poterimus cæ. in noſtra poteſtate habere uidelicet hac una nocte. Peraget:pficiet. Ciuilia bella.ſ.occiſo cæſ. Inferias: expiationes piacula:quæ exhibenť mortuis. Populis:quos in pharſalia proſtrauit. Caput:cæ. Debet:obligatum eſt:quia iniuria affecit orbem terrarū. Ite feroces:o Achilla & milites tui. Ite:uenite: nā ipſe erat cū rege apud cæſ. Lagea:ægyptia. Romana ſibi: qa Ro. milites adhuc militabant & ſtipēdia faciebāt ſub rege Ptholemæo ex his q̄ a Gabinio relicti fuerant:tū cū ipſe regē Ptholemæum in regnum reſtituit:& hi prius ſub pom.militauerāt. Hoc:uidelicet iugulum cæſaris. Regi:quia occiſo cæſare Rex ſuum regnum obtinebit. Sibi:ad utilitatem ſuā Tu pce.m.a facili arguit: nā cū grauis ſit cibo & potu cæ.facile erit illum opprimeŕ īprouidum. Parce morari:ideſt noli tardare. Madidūq͛ mero: ebriū. Veneriq͛.ſ.adulterio cleopatræ. Aude ſuperi:unum tibi neceſſariū ē.ſ.audere:ſicut auſus fueris cætera:diis uolentibꝫ ultro ſequenť. Tot uota:exaudient dii uota catonū:uota brutorū:& totius ſenatus:q̄ rempublicā uult eſſe ſaluā. Tibi tribuēt.i.preces Catonū:ac beatorū tibi fauebūt. Nō lentus achillas: nunc dicit quomodo mandatis photini Achillas paruerit. Sudāti:photino. Haud clara:ne forte ex audito tubarū ſonitu ſuſpectus eſſet. Nec pdidit arma.ſ.moueri non indicauit exercitū:nā ſi tubarꝫ ſonitum audirent ſuſpitionem induiſſent. Temere:ſine ullo ordine non dato ſigno:unum ſequitur ex reliquo: nam quia nō ſigna dedit:ideo nullo ordine ſecuti ſunt milites. Inſtrumēta:uidelicet arma:uiros:equos:& quomodo genere militum uſus fuerit declarat. Pars.m.t.plebs:ideſt ex plebe italica:quia ex delectibus italiæ:pars magna militū erat:quā apud regē Gabinius reliquerat. Sed tanta ob.mentes:& reſpondet ad illud quod occurebat:quomodo ſi itali erant pati poterant militare ſub ſatellitibus regis? uſque adeo inquit erant corrupti milites Romani: ut ut iam æquo animo ſub eiuſmodi ſatellitum imperio militarent. Obliuio: obliti erant ſe romanos & italos eſſe. Corrupto in mores: dedignari debuerant inquit etiam ſub Rege ipſo militare & nunc æquo animo militabant ſub ſatellite regio. Mores: quia diu apud Aegyptios permanſerant: & externis moribus corrupuerant animos. Sub famulo:ideſt duce achilla. Indignum phario: indignū fuiſſet:ſi ſub tyranno:ideſt rege Agyptio militarent:quanto ergo īdignius militare ſub Satellite regio.

Quē metuis par huius erat:nō ſanguīe clari
Quid ṙfert nec opꝫ populorū: aut regna mo
Ad ſcelꝫ īgētes facti ſumꝫ attrahit illos uemꝫ
In noſtras fortuna manus:en altera uenit
Victima nobilior:placemus cæde ſecunda
Heſperias gētes: iugulus mihi cæſaris hauſtꝫ
Hoc præſtare poteſt pompeii cæde nocentes.
Te populus romanꝫ amet: quid nomina tāta
Horremus:uireſq͛ ducis quibꝫ ille relictis
Miles erit? nox hæc peraget ciuilia bella
Inferiaſq͛ dabit populis:& mittet in umbras
Qđ debetur adhuc mundo caput:ite feroceſ
Cæſaris in iugulum:præſtet lagea iuuentus
Hoc regi:romana ſibi:tu parce morari.
Plenū epulis madidūq͛ mero ueneriq͛ paratū
Inuenies:aude:ſuperi tot uota catonum
Brutorumq͛ tibi tribuent: non lentus achillas
Suadenti parere nefas: haud clare mouendis:
Vt mos ſigna dedit caſtris:nec prodidit arma
Vllius clangore tubæ.temere omnia ſæui
Inſtrumenta rapit belli.pars maxima turbæ
Plebis erat latiæ.ſed tanta obliuio mentes
Cœpit in externos corrupto milite mores.
Vt duce ſub famulo uſuq͛ ſatellitis irent
Quos erat indignum phario patere tyrāno.

Nulla fides pietasq uiris:qui castra sequũtur
Venalesq manus:ibi fas ubi maxima merces
Aere merent paruo iugulumq in cæsaris ire
Non sibi dant:proh fas ubi non ciuilia bella
Inuenit imperii:fatum miserabile nostri.
Thessaliæ subducta acies in littore nili
More fuit patrio quid plus te magne recepto
Ausa foret lagea domus? dat scilicet omnis
Dextera quod debet superis:nulliq uacare
Fas est romano: latium sic scindere corpus
Diis placitum .non i soceri generisq fauorem
Discedunt populi:ciuilia bella satelles
Mouit:& in partem romani uenit achillas.
Et nisi fata manus a sanguine cæsaris arcent
Hæc uincunt partes:aderat maturus uterq.
Et districta epulis ad cunctas aula patebat
Insidias:poteratq cruor per regia fundi
Pocula cæsareus:mensæq incumbere ceruix:
Sed metuunt belli trepidos i nocte tumultus:
Ne cædas confusa manu:permissaq fatis
Te ptholemææ trahat:tanta est fiducia ferri
Non rapuere nefas summi contenta facultas
Est operis:uisum famulis reparabile damnũ
Aptam mactandi dimittere cæsaris horam
Seruatur pœnas in aperta luce daturus
Donata etiam nox una duci uix: atq photini
Munere phœbeos cæsar dilatus in ortus

Nulla fides:nec ius diuinum:nec ius humanum colunt milites:nil sanctum: nil inuiolatũ est apud milites:sed eos sequuntur:a quibus plus acceperint. Nulla fides:nullũ iusiurãdũ:nulla pietas:nulla religio est illis. Venales manus:Quia qui plus dederint hos sequũtur:& declarat. Ibi fas.Oĩa licent militibus qui maximã mercedem appetunt. Merẽt: militant. Paruo:si magnũ æs acciperẽt nõ potuerit. Iugulumque in cæ.hoc est nõ patiũtur cæsarem iugulare ad utilitatẽ suam ut se liberos faciant:sed ut regi ægyptio gratum faciant. Nõ dant:nõ cõcedunt. Proh nefas:p exclamationẽ irrumpit in cõquestionẽ.nam de diis q̃ritur q ubicunque bella ciuilia fieri uoluerunt.nam & milites qui sub rege ægyptio militabãt romani erant:& si procul fuerãt a bellis ciuilibus:tamen fata uoluerũt:ut nec ipsi quidẽ essent belli ciuilis immunes. Fas:o ius diuinũ. Vbi non.c.nõ italia solum nõ ĩ pharsalia:sed etiã in ægypto. Vbi nõ?qua si dicat ubique. Thessaliæ sub acies: quæ sumpta fuerat a thessalia ĩ ægypto:nũc paget ciuilia bella. More fuerit p.i.secundũ consuetudinem patriæ queãdmodũ ciues romani ĩsanierũt bello ciuili:ita nũcipsi insaniunt. Quid plus.q.d.nõ plus facere potuissent.nõ.n.minus hostes cæsaris fuerit ægyptii occiso põpeio: q̃ fuissent si põpeiũ benignissime suscepissent. Quod debet:q̃a diu uoluerũt: ut romani oẽs ubicunq essent ciuili se bello miscerent. Oĩs.s.roma. Dat.s.eis uidelic& bellum ciuile. Vacare.i.uacuam eẽ a bello ciuili. Latiũ sic scindere:conq̃stio est poetæ:q dii noluerũt romanos ullos belli ciuilis esse ĩmunes: & simul etiã grauius fert q achillas satelles regius ĩ officiũ ducis successerit & parũ abfuit qn fata ẽt huic uictoriã p̃starent: qđ multo ẽt ĩdignius fuisset .Sic ĩ hũc modũ. Latiũ corpus.i.populũ romanũ: nã latiũ italia appellat:eo q ibi saturnus latuerit:dũ arma filii fugeret: & est in italia latium antiquũ quod teste Solino:antea a tyberis hostiis ad usq lyrim amnem pertinebat. Romani.s.ducis.i.in locũ pompeii successit achillas:quod molestius fero. Et nisi fata:& hoc etiã multo ẽ ĩtolerabilius q partes q̃ secutæ sunt satellitẽ regiũ pene uictoriã obtinuerũt. Vincẽt:pro uicissẽt. Arcẽt:p arcuissent. Manus.s.ægyptias.i.dii uoluerũt tantũ scelus perpeti:ut famulorũ manibus occiderẽt cæsar. Aderat ma. nũc describit magnã opportunitatẽ hũisse achillã atq photinũ occidendi si occasionẽ uti uoluissent.nũc aũt q̃a noctem illã p̃timuerũt:& sequẽti die cõstituerũt ĩuadere bello regiã:hæc cæsaris cã salutis fuit. Vterq.s.achillas & photinus. Maturus:ĩ tempore uenerãt inq̃t in magnã occasionem perpetrandi sceleris: & declarat. Districta:occupata epulis impedita:quia nihil minus metuebant quam bellum quia epulis dediti erant. Per regia pocula.i.conuiuio regis. Mensæ incumbere ceruix:id est obtruncari cæsar poterat ad mensam. Sed metuunt belli:sed timuerunt Achillas & photinus ne dum cæsarem occidere uolũt cũ romanis omnibus & cleopatra in ipso furore ptholemæum quoque regem occiderent.hæc causa fuit cur noctem illam præterierint:& in posterum diem expectauerint. Trepidos: dubios. quamobrem? Ne cædes confusa:ne dum cæsarem & Cleopatram occidere uolunt: & ptholemæum regem suum occiderent. Tanta est fiducia: uidelicet sibi fata prospera fore:ut uoluerunt raptim nefas perpetrare: sed consulto omnia facere. Non rapuere:scilicet temere sine consilio. Facultas: opportunitas & possibilitas quæ dabatur eis:hoc modo præterita est. Reparabile damnum:id est uisum est possibile achillæ atque photino recuperari damnum noctis illius postero die. Seruatur pœnas. Quod hac nocte differimus sequenti luce implebimus. Donata nox Indignum facinus est quod in potestate photini fuerit uiueret ne an moriretur cæsar. In ortus phœbeios: id est in sequentem diem.

Lucifer a cas. describit nũc postq̃ diẽ postq̃ Achillas cũ exercitu se parauit:ut Alexãdriã iuaderet ac re giã:ubi qete & trãqlla pace qescebãt rex cũ cæ. ac cleopatra. A cassia ru. a cassio mõte qa primũ de locis alt oribꝰ di es apparet. ẽ ãt cassius mõs haud lõge a pelusio qđ ẽ unũ ex hostiis nli. hic mõs: ut ĩqt Strabo libro sextodecimo accumulatꝰ ẽ ĩ ꝓmõtorii modũ: aq̃ꝫ ĩops: ĩ eo magni põ. corpus iacet & iouis cassii tẽplũ & nõ ꝓcul ide magnus iugulatus fuit ab ægyptiis dolo ĩterẽptꝰ: postea ẽ uia q̃ defert pelusiũ. Sole caletẽ: qa ĩ meridie posita ẽ ægyptus: & cũ primũ sol suos radios detexerit statĩ feruet ægyptus: ex quo ĩtelligi põt q̃ tũ feruet ĩ meridie.

Lucifer a cassia prospexit rupe diemque
Misit in ægyptum primo quoque sole calẽtẽ
Cum procul a muris acies nõ sparsa maniplis
Nec uaga cõspicit: sed iustos qualis ad hostes
Recta fronte uenit: passuri comminus arma
Laturique ruũt: at cæsar manibus urbis
Diffisus foribus clausæ se porrigit aulæ.
Degeneres passus latebras: nec tota uocabat
Regia compresso: minima collegerat arma
Parte domus tangunt animos iraq̃ metusq̃
Et timet in cursus indignaturq̃ timere
Sic frẽit in paruis fera nobilis abdita claustris
Et frangit rapidos præmorso carcere dentes
Nec secus in siculis furret tua flãma cauernis
Obstrueret summã si quis tibi mulciber ætnã
Audax thessalici qui nuper rupe sub hemi
Hesperiæ cunctos proceres aciemq̃ senatus:
Pompeiumq̃ ducem causa sperare uetante
Non timuit fatumq̃ sibi promisit iniquum
Expauit seruile nefas: miraq̃ penates
Obstruitur telis quem non uiolasset alanus

Nõ sꝑsa. i. nõ ĩordinata. Mãi/plis: ordinibꝰ: manipli sũt ordines ĩ acie ducentorũ militũ: primo milites cetũ manipli cõtinebãt: sed q̃ prius duplicauerit manipulos: sicut apud Liuiũ est fuit Tarqnus supbꝰ: q non sicut in cæteris rebꝰ uitu pãdꝰ ẽ: ita nec ĩ re bellica degenerauit: imo plurimũ ualuit: & multa cõtulit ad rẽ militarem utilia. Va/ga: declarat. Sparsa. i. ꝑ ut q̃sq̃ uolebat. Iustos: in tegros: sicut ad ĩtegros hostes ire solet: ita rẽcta frõte uenerũt ad urbẽ. Ruunt: cũ impetu inuadebant urbẽ eo animo: ut etiã bellũ sustinerent & inferrent Passuri arma. i. passuri cædem si opus fuerit. Et laturi. s. cædẽ eo animo ibant ut uel occiderent alios uel occiderentq̃ hoc animo in bella ruunt: non faci le uincuntur. Vt illud: uincitur haud gratis iugulo qui prouocat hostẽ. At cæsar: nũc dicit quid cæsar fecerit & ostendit ipsũ etiã metuisse qui superiori tẽ pore semper intrepidus fuerat. Diffusus: quia non satis confidebat ciuibus alexãdrinis: ergo clausis fo ribus aulæ recepit se in regiã: & eam repagulis clau sam corona militum circundat: ut a regia saltem ꝓ pulsarentur hostes. Degeneres: uiles & effœmina tas. Vacabat uacua erat. Compresso. i. concluso in angustum. Minima collegerat: quia se ĩ iteriorem partem domus recuperat: ut eam cum paucis mili/bus melius defenderet: nam si paruam manum mi litum per totam rgiam sparsisset: debiliores fuissẽt ideo se in angustũ reduxit. Minima arma: pro ar/matos suos qui pauci erant. Tangunt animos: dicit quomodo animus cæsaris distrahebatur: nunc qui dem timebat: nũc indignabatur ira metusq̃ pugna bant inter se. Timet in cur. s. hostiles ad quod dixit metus. Indignatq̃. ad id quod dixit iræ. Sic. fre. per similitudinem ostendit habitum animi cæsaris quenadmodum inquit leo cum captus cauea inclusus fu erit indignatur & dentibus frendens uectes & claustra caueæ dentibus infringit: ita sese reddebat cæsar: rursũ aliam comparationem subiungit: quemadmodum inquit in ætna monte fureret uulcanus si cauer na occluderetur: ita in regia cæsar inclusus insaniebat. Fera nobilis. s. leo. Frangit dentes: confringit. Nõ secus: & non aliter o uulcane in cauernis ætnæ fureres: si quis forte spiramina ipsius montis occluderet: lo quitur secundum fabulam: quanquam non nulli dicant ibi uere esse spiramina ditis. Obstrueret: occlu deret. Summam ætnam. i. apicem montis ætnæ unde euomuntur flammæ. ætna Sicilæ mons est facer uulcano in cuius uertice Solino teste hiatus duo sunt: per quos eructatus erumpit uapor. præmisso prius fremitu: qui per æstuantes cauernarum latebras longo mugitu intra terræ uiscera diu uoluitur: necãte se flammarum globi attollunt: q̃ interni spiritus antecedunt. Mulciber: idest o uulcane. Audax thes. qui pauloante non timuerat aciem romanam non pompeium ipsum: quamuis deteriorem causam haberet: nũc timere cogitur seruile bellum: uidelicet quod inferebatur a seruis achilla & photino. Nuper. i. pau loante. Rupe sub hemi. idest sub saxo montis hemi: hemus mons est thessaliæ ubi pugna inter cæsarem & pompeium gesta est. Cunctos proceres: idest omnes principes italiæ qui cum pompeio erant. Aci emque senatus: nam senatores ferme omnes sequebantur pompeium. Causa sperare uetante: causa de teriore uetante. Fatumque sibi: idest tantum sibi de fatis sperabat: ut etiam contra æquitatem uictori/am speraret. Expauit seruile nefas. i. timuit bellũ qđ a seruis ĩferebat. Penates regios. i. in regia. Ob struitur telis: scilicet seruorũ. Quem non uiolasset alanis: qui non timuisset ferocissimos orbis terrarum populos: nunc timuit seruos. Alanus: alanus fluuius est scythiæ: a quo alani populi dicti sunt ferocissimi.

Scytha:scythæ bellicosissimi populi sunt.In curribus degētes a scapio mari incipiētes ad dextrā nauiganti Europæ cōtinui sunt scythæ & sarmatæ:qui iter tanaim & mare hoc hitant magna ex pte Nomades ad leuam sunt scythæ:qui teste Strabone libro undecimo ad oriētem spectant:atq̧ hi Nomades usq̧ ad oriētalem idorū mare græci scriprores uniuersos septētrionales olim scythas & seltoscythas appellabant. Maurus ī hospite:Violator hospitū qui pro ludo hēt sagittis figere hospites:q̄uis crudelissimus sit tamē nō incussisset Cæsari timorē ac terrorē. Hic cui ro.pergit describere fortunæ mutabilitatē:Cæ. inquit qui animo suo totū terrarū orbem cōplexus fuerat:Quærit nūc angusta loca domus ubi inclusus piculu fugiat q̧ ab Achilla ministro Regis iminebat. Indos orientē. Tyriis gadibus.i.cū occidēte & longe repetitū est epitheton. Nā tyriis dicit.i. hercules:nā tyrus est urbs phœniciæ:de qua missus a patre Agenore Cadmus ī Boetia ædificauit urbē Thebanā:ex hac urbe natus est Hercules:ergo gadibus tyriis.i.cū gadibus fixis ab Hercule thebano: quā urbem qui de tyro uenerunt cōdidere. Indos: id est q inter orientem iacet & occidentem.hic nūc quærit. Ceu:ueluti fœmina.quæ capta urbe secretiora domus loca quærit ubi lateat:ita nūc Cæ.

Spem:uitæ.s.sperat:si in secretioribus ptibus latuerit. Vagus:errās:īcertus quid ageret ut fœmina. Lustrat:circuit. Nō sine rege: & quocūq̧ ibat secū ducebat Regē quasi obsidē:ut si qd in se consulerēt Aegyptii:ipse occideret Regē:& illius cæde suum exitiū cōsolaretur. In oia.s.picula sumpturus pœnas.s.de Rege:si forte Achillas cū exercitu ipsū opprimeret .Morti.s.ipsius Cæsaris si moriendum erat. Missurusq̧ tuū:& te ducebat o Ptolemæe ut si alia tela desint tuo capite p telis utatur & caput tuum dimittat in hostē. In fa. uidelicet ī Achillā & eius satellites. Sic barbara:per similitudinem ostēdit qūo Cæsar patus erat occidere Ptholemæū quēadmodū inqt:Medea fugiētē patrē: & ensem & iugulū fratri patū tenebat:ut supueniēte p̄re fratrē Abscyrtū occideret:ita Cæsar pauerat gladium ad ceruicē Regis trūcadā:& si ipse opprimeret Regē occideret:Nota qdē est & ante declarata hæc fabula Medeæ. Cogūt ta.ult.q̄q̄ ita dispositus esset Cæ.tamē oia tētare uoluit iussit.n.mitti a Rege legatos ad Achillā qui ipsū iuberēt ab armis discedere & q̄rerēt quo nā auctore bellū cæ.itulisset: sed Achillas cōtra ius gētiū legatos iussit iterfici: ex quo apuit quē aimū hr̄et ī Cæ. Vltia:exrrēa. Missisq̧ sa.s.a rege tāq̄ p legatis. Fāulos.s. Achillā cū exercitu suo.Voce tyrāni.i.urbis ipsi9 Regis. Quo bellū.i.corripet fāulos dicēs qs nā auctor belli hui9 iferēdi fuisset? Sed neq̧ ius.i.ius gētiū nō ualuit apd Achillā. Ius.m.i.ius gētiū:nā iur̄ gētiū legati apd oēs tuti sūt &et apd hostes. Nec fœdera .s.s. ualuer̄t.i.nec hūana nec diuia iura ualuer̄t apd Achillā. Orator.r.s. missus a Rege. Pacisq̧.s.i.mediator nā seq̄ster pprie dicit̄ mediator.i.qui medius & ī tēpus pacis erat. Aestiat.i. æstimare facit scelera:quæ sunt ponēda in numero tuorū scelerū:nā ex eo q̧ Aegyptii interfecere ēt legat a Rege missū ex eo æstiari pōt qd nā facturi eēnt in ipsum cæsarem. Mōstris:mōstrosis sceleribus. Nū thessala tellus:quā delicata sis o Aegypte:& delitiis affluens & effœminata:tamē plus audaciæ ostendisti cōtra cæsarē quā Thessalia:quā Africa:quā pōtus:quā hispania:& ois regio sæuissima: ubi bellū cæsar cū hostibus suis gessit. Nō thessalla tellus.s.ē ausa tātū scelus:ubi pom.cū cæsarē cōflixit. Vastaq̧ regna iubæ.s.nō sūt ausa tātū sceleris:ubi cato Regi Iubæ cōiūctus cū rliq is.s.exercit9 pōpeiāi bellū aduersus cæsarē renouauit. Et ipia.s.s.declarat qd dixit:pōtus pharnax fili9 fuit Mitridatis Regis pōti.ubi cæ.pharnacē facile supauit:nā pōtico triūpho:teste Suetōio iter pom.fercula:ī hūc modū breuitet ē cōplexus uictoriā:sicut breuiter uicit:ita breuiter triū uerboꝶ ptulit titulū Vēi:uidi:uici. Gelido.h.uidelic& ī hispania ubi d̄uicit.Gn.Pom.pōpeii prio gēitū cū maxio discrimīe saluti suæ. Nō syrtis.b.r̄diit ad illd qd dixit Vastaq̧ regna Iubæ.nā syrtes ī Africa sunt.s.in mari Africo. Tuæ:o ægypte. Premit:scilic& cæsarem.

Nō scytha nō fixo qui ludit ī hospitē maurus
Hic cui romani spacium non sufficit orbis
Paruaq̧ regna putat tyriis cum gadibus īdos
Ceu puer in bellis uel captis fœmina muris
Quærit tuta domus:spē uitæ ī lumine clauso
Ponit:& incerto lustrat uagus atria cursu.
Non sine rege tamen:quem ducit in oia secū
Sumpturus pœnas:& grata piacula morti:
Missurusq̧ tuum:si non sint tela nec ignes.
In fāulos ptholemæe caput sic barbara colchis
Creditur ultorem metuēs regnique fugæque
Ense suo fratrisque simul ceruice parata
Expectasse patrem:cogūt tamen ultima rerū
Spem pacis tentare ducem:missusque satelles
Regius: ut sæuos absentis uoce tyranni
Corriperet fāulos quo bellū auctore mouerēt
Sed neque ius mūdi ualuit nec fœdera sācta
Gentibus:orator regis pacisque sequester
Aestimat ī numero scelerum ponenda tuorū
Tot mōstris ægypte nocēs: nō thessala tellus
Vastaque r̄gna iubæ nō pōtus & impia signa
Pharnacis:& gelido circūfluus orbis hibero.
Tātum ausus scelerum nō syrtis barbara q̄tū
Delitiæ fecere tuæ premit undique bellum.

Inq; domũ ipsã: q̃ iã telis regiã ĩuaserãt ægyptii. Quassãt: cõcutiũt. Non ari. u. nũc reprehẽdit ĩscitia Achillæ & ægyptiorũ: q circũderant regiã: qb9 nunq̃ ĩ mentẽ uenit arietib9 euertere postes ædiũ. qđ si fecissent: cæ. facile opprimere potuissẽt: sed fata uolebãt ut Cæ. manib9 eorũ periret. Nõ. a. qđ ex ĩscitia achil. factũ ẽ: ut uno pulsu euerterẽt limina domus. Mãdat. s. ro. Flãmis: uel igne ĩqt circundedissẽt ædes: sic eni Cæ. euadere nõ potuisset. Cæca: ĩconsiderata cõsilii sui. Diuisa: ĩ diuersas ptes. Et nusq̃ to. diuisa iuuẽtute oppugnassẽt ædes ægyptii nec oẽs uires ĩ unũ locũ cõuersæ erãt: quod si fecissẽt facilius regiã oppugnassẽt. Fata uetãt: dii nolebãt: ut sũmis uirib9 mitterẽt oẽs. Vice. i. in uicẽ: ad similitudinẽ muri erat Cæ. fortuna. Nec nõ &. r. i. præterea etiã nõ solũ a terra oppugnabat: sed etiã mari. Pertulit: porrexit

Inq; domum iã tela cadut: quassãtq; penates:
Non aries uno moturus limina pulsu.
Fracturusq; domũ: nõ ulla est machina belli
Nec flãmis mandatur opus: sed cæca iuuẽtus
Consilii uastos ambit diuersa penates.
Et nusquã totis incursat uiribus agmen:
Fata uetant: murique uicẽ fortuna tuetur.
Necnon & ralibus tentatur regia qua se
Protulit in medios audaci margine fluctus.
Luxuriosa domus: sed adest defensor ubique
Cæsar: & hos aditus gladiis hos ignibus arcet
Obsessusque gerit tanta est costantia mentis
Expugnantis opus piceo iubet ũguie tinctas
Lampadas immittit iunctis in uela carinis.
Nec piger ignis erat per stupea uincula p̃que
Manentes cæra tabulas: & tempore eodem:
Trãstraq; nautarum summiq; arsere cheruci
Iam ppe semiustæ merguntᷓ ĩ æquore classes.
Iamq; hostes & tela natãt: nec puppibus ignis
Incubuit solis: sed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignes:
Et cladem fouere noti: percussaq; flamma
Turbine: non alio motu per tecta cucurrit:
Q uam sol æthereo lampas decurrere sulco
Materiaq; carens: atque ardens aere solo
Illa lues: paulum clausa reuocauit ab aula.
Vrbis ĩ auxilium populos. nec tẽpora cladis
Perdidit in sómnos: sed cæca nocte carinis
Insiluit cæsar: semper fœliciter usus.

Audaci mar. p ipsa audax. Audax nimiũ uidetur esse regia. s. ut se fluctibus exponeret. Sed adest de. magnanimitatẽ cæ. ostẽdit: & ĩ dustriã eius q nullo loco deerat: sed quacũq; hostes ĩuaderẽt: ea se pariter ferebat. Vbiq;: & terra & mari. Hos ad gla. alios. i. iubet strictis gladiis milites obsistere. Ignis ar. idest ignis ĩcẽdit: ne trãsire possẽt hostes. Obsessusq; ge. adeo superabãt animi cæ. ut q obsidebat obsidere uideret. Tãta ẽ cõ. adeo aĩo suo cõfidit. Piceo un. & faces ẽt pice illitas ĩ uela nauiũ mittebat: q̃ cũ flãmæ corripuissẽt armãenta nauiũ cõburebãt: q uero mœib9 urbis cõtiguæ erãt igne ẽt ĩcẽdebãt tecta urbis: cũ iã aliquot ædiũ ĩcẽdiũ corripuisset ab oppugnatione ædiũ auersi sũt ciues ad restiguẽdũ ĩcẽdiũ qđ iãplerisq; tectorũ habebãt: & ita datũ ẽ spaciũ Cæ. ut se ĩ naues reciperet. Tĩctas. i. madefactas & illitas. Piceo. un. i. picis hũore illitas. Nec pi. ignis q̃ facile corripiebat materiã aridã. Stupea uin. s. p rudentes stupeas. stupa p parte posuit quod la. canapũ appellatᷓ. Manẽtes cæra: cærã picẽ appellauit: nã pice ũgunt naues. Tabulas. s. nauiũ: qb9 naues structæ erãt. Et tẽpore: & eodẽ tẽpore iã trãstra cũ malis nauiũ flãma corripuerat. Trastra: sedilia sũt nautarũ ubi sedentes remigãt. Cheruchi: ẽ metatesis p cheruschi: nã uocabulũ græcũ est: idest cheruscos. ta. cheritaston. to. cheratos significat cornu. pto scheon continens. i. cornu cõtinẽs: significat. n. antennas: q̃ qbusdã q̃si cornib9 uela sustinẽt. Virg. Cornua uelatarũ obuertĩus ãtennarũ. Sũmi che. p sũmæ ãtennæ. Iã prope: iã ps magna nauiũ incẽsa erãt. Iãq; hostes natãt: q̃ incensis nauib9: ut sibi salutiq; suæ consulerent milites se de nauib9 in mare cõiiciebant. Nec puppibus: nec solum igne consũptæ sunt naues: sed flãma quoque ĩ tecta urbis trãscendit: & pleraq; tectorum incendio correpta sunt

Tecta uicina: quæ fuerant mari contigua. Lõgis ua. ppetuis uaporib9 ignis q a nauibus ĩ tecta transierant. Vt cladem: & accerserunt etiam uenti qui iuuarent incendiũ. Fouere: p. runt. i. sustentauerunt. Percussaq; flamma: & dicit flamma nauium uento percussa: non aliter longo tractu trãsiuit in tecta urbis q̃ sæpe uidemus ignem longum tractum per aera ducere: qui casus stellarum imitatur. Sulco æthereo: idest longo tractu: philosophi dicunt uentũ uiribus suis ad superiores partes ascendere: & partẽ aliq̃ ignis rapere: quæ deinde longo tractu ducta casum imitatur stellatũ. Materiaq;: uidelicet lignis. aut alia combustibili materia. Illa lues: nunc dicit datam esse requiem Cæsari & suis cum ab oppugnatione ædium milites conuersi essent ad auxilium urbis: uidelicet ut incendium ædium restinguerent. Lues: uidelicet ĩcẽdiũ urbis. Po. re. i. rẽouauit exercitũ. Ab aula clausa: ab oppugnatiõe clausæ aulæ. Nec tẽ. nec ĩterea deses iacuit Cæ. sed ubi uidit ab oppugnatiõe ædiũ discessisse milites stati ille se rcepit ĩ classẽ. Tpa. c. i. ĩcẽdii Insiluit ca. recepit se ĩ classẽ. Sẽp. f. cæ. i. cæ. ita nũc celeritate usus: secũdã fortunã hũit: sicut ĩ oĩb9 bellis

Precipiti : ueloci. Rapto:rapti capio. Tũc clau.pe.& classe cœpit pharõ portũq; eius tenuit: quo pha
ron cũ Alexandria urbe cõiungit. Pharon ẽ ĩsula haud ꝓcul ab urbe Alexãdria : & põs ẽ q̃ pharõ cũ urbe
cõiungit:& hoc pacto dupliciter hoc ꝓfuit cæ.nã nec terra p põtẽ trãsire poterãt.capta igit pharo & põte
cæs.ꝓhibuit ne qs ad auxiliũ hostiũ ꝑuenire posset:hoc aĩo spẽ habere cœpit cæ. ut se facile ab hostibus de
féderet:sicut & fecit. Diximus pharꝫ ĩsulã oblõgã eẽ:q̃ teste Stra.cõtinẽti adiacet:bicipitẽ ad eã portũ faci
ens.nã cũ littorea regio sit sinuosa:duo ꝓmontoria in mare emittit : ĩter q̃ ĩsula iacet q̃ portũ claudit: ei nã
q; p longũ obiicit.Ex phari ꝓmõtoriis oriẽtalis ma
gis cõtinentẽ & appositũ sibi ꝓmõtoriũ attigit : &
Achrolochias uocat : qđ portũ efficit ære optimo:
accedit qđ ĩter medio freto petræ sũt ꝑtĩ aqs optæ:
ꝑtĩ eminẽtes cõtinue occurẽtẽ ex pelago fluctũ exa-
sperãtes.ipsũq; ĩsulæ ꝓmõtoriũ ẽ petra q̃dã mari cir
cunlata: q̃ turri hẽt multis tabulatis excelsã: & albo
lapide mirifice eo nomĩe quo ĩsula.nã cũ ora ex utra
q; pte ĩportuosa & humilis esset:& cautes & breuia
hẽret: signũ aliqđ necessariũ fuit altũ & clarũ : quo
nauigãtes ad portus ĩgressũ dirigerẽt. occidẽtale ẽt
ostiũ : q̃q̃ nõ tutũ ĩgressũ habet : nõ tamẽ tãta ĩdiget
ꝓuidẽtia:sed hoc aliũ portũ efficit:q eunosti dicitur
atq; hic ãte fossũ & clausũ portũ iacet : nã q ex dicta
turri ĩgressũ hẽt:is maximus portus ẽ.hic uero cõti
nui ĩ secessu illo q.vii.stadiũ appellat aggere ab eo di
rẽpti adiacẽt. agger uero ẽ põs qdã a cõtinẽti ĩ ĩsulã
ad occidentẽ eius ptẽ porrectus duos tantũ aditus
reliquẽs ĩ eunosti portũ : atq; ipsos spõte iũctos:qđ
opus non modo pons erat in ĩsulam : sed etiã aquæ
ductus:quum habitaretur tunc Cæsar erat in ale-
xandrino bello:nam cum regibus eam đsertam red
dit.pauci tamen nautæ iuxta turrim habitant. In
sula quondam:nunc uero portus est pharos. Illa:pharos. Sub tẽpore ua.quo tẽpore protheus uates
regnauit cuius mẽtionẽ Virg. facit:nũc enĩ dicit eẽ pastorẽ neptuni & pascere focas ad quẽ cirene filiũ suũ
Aristeũ misit : ut ab eo disceret quo pacto extinctas apes recupare posset. Pelleis muris:postquã pelleus
Alexãder alexãdriã cõdidit:nã de pela urbe macedõiæ natus erat alexãder capta ægypto cõdidit urbẽ:quã
de nõie suo appellauit Alexãdriã ab alexãdro. Muris pelleis:qa pharos põte iũgit cũ alexãdria. Gemios
bel.nã terra mariq; poterat adhibere hostes: nã p terrã auxilia hostibꝫ uenire nõ poterãt Capta pharo de
nilo in pharo ascedere nõ poterãt q ad urbẽ uenerãt. Geminos:usus duplices utilitates. Abstulit ex. nõ
enĩ ex ciuitate excurrere poterãt ĩ Cæ.ecce primus usus.Et fau.æ. alius usus nec p nilũ axulia hostibꝫ uenire
possũt. Cæsar ut aux.photinus nutricius regis & ꝓcurator regni erat cũ rege:qa regẽ cæ. sẽper secũ du-
xerat hic nũcios misit achillæ:ne q̃uis cæs.uellet discedere animo deficeret:ne ue a negocio desisteret qui-
bus inter nũciis depræhẽsis:& ad cæ.ductis cæ.photinũ obtrũcari iussit:hoc ẽ qđ dicit. Sed qua non :sed
poeta inquit affectus est photinus nimiũ miti & mãsueta morte: meruerat enim crucibꝫ affigi & incẽdio
cremari : indignum fuit:ut simili morte periret qua põpeium occidit. Libera hostia:uidelicet q; auxilia
uenire non poterant ad hostes. Fatum distulit:idest mortem quia periit. Meriti : qui non meruerat
pœna capitis affici :sed cruce & flammis cruciaretur:& feris pabulum obiiceretur. Heu facinus : indignũ
inquit facinus q; caput photini a Cæ.obtruncatum fuerit. Pepẽdit:scilicet e collo eius hoc est q; dicit fa
cinus. Magni morte:simili morte qua pompeius perierat. Hæc non surrepta : hoc hẽt hystoria cæ.
postq̃ molem pharon tenuit:& pontem iamque iuris sui esse uidebat: photinum iussit obtrũcari : sed nõ
propterea ægyptii bello destiterunt.nam successit Ganimedes cum Arsinoe:nam huius auxilio arsinoe fi
lia regis ptholemæi e rgia sese traiecit ĩ exercitum ad achillam sperans uacuam regni possessionem:& stati
cõtrouersia orta est de principatu:cum primum communi consilio bellum aduersus cæsarẽ gererent: ita
q; cœperunt uterque insidias facere: sed Arsinoe per ganimedem nutricium suum & Eunuchum occupa
uit imperium: & Achilllam interfici iussit ipsumque ganimedem exercitui præfecit hoc habuit historia
A famulo:ab ennucho nutricio. Arsinoes: paratis dolis. Quos parabat ganimedes:per dolum enĩ e re
gia ipsã in exercitum ad Achillam traduxit. Ad hostes:uidelicet ad achillam. Proles lagea:q̃ a lago primo
rege ægyptiorum descenderat. Carentia rege: Quem cæsar quasi obsidem secum retinuerat in conui-
uiio cum Cleopatra depræhensum. Vt:sicut filia ptholemæi regis qui a lago descenderat: & cũ eẽt orta
inter eos cõtrouersia de principatu ĩperii e publico consilio obtinuisset Arsinoe iussit Achillam occidi.

Præcipiti cursu bellorum & tempore rapto
Tũc claustrũ pelagi pharõ cœpit ĩsula quõdã
In medio stetit illa mari sub tempore uatis
Protheos:at non est pelleis proxima muris
Illa duci geminos bellorum præstitit usus
Abstulit in cursus:& fauces æquoris hosti
Cæsar & auxiliis ut uidit libera ponti
Hostia:non fatum meriti : pœnasque photini
Distulit ulterius:sed qua non debuit ira:
Nõ cruce non flãmis rapuit:non dente ferarũ
Heu facinus gladio ceruix male cæsa pepẽdit
Magni morte perit : necnon surrepta paratis
A famulo ganimede dolis: peruenit ad hostes
Cæsaris arsenoe:quæ castra carentia rege.
Vt proles lagea tenet:famulumq; tyranni

Achillea:nō p methateſī dixit:ſed decliauit achilles achilli achillea. Terribilē:quāuis terrorē faceret q̃ ius oē hēbat armorū. Altera ui.i.achillas poſt photinū. Nec ſatis.i.nec ſatiſfactū ē ūbris pō. nec ēt ſatiſfactū erit ſi occiderit Ptholemæū.nā nō prius plena erit ultio cædis pō.q̃ cæ.ipſe occidat. Iſta ſū.i. cōcluſio .ſ. ut occiſo photino & achilla iā nihil ſupſit ad uīdicādā cædē tuā. Nō ois regia:ſi euerteret nō ſufficeret ad ultionē. Dū:p donec. Enſes patrii.i.Ro.ſ.Bruti & Caſſii & cæterorū cōiuratorū. Magnus mul.non plene diceť ex hoſtibꝫ ultionē feciſſe pō.niſi cū Cæ.occiſus fuerit. Sed nō au.occiſo achilla q ps magna erat huius belli:nō finitū ē hoc bellū: quia pfectus ē exercitui gaminedes Arſinoe eunuchus auſpiciis ī pio gaminedis: qa īpator nō pficiebať exercitui:niſi prius captis auſpiciis: ergo a pcedente qd ſeqť auſpiciū p īpio accipiť. Secūdo mar. qa magno ī piculo Cæſ.fuit.ſicut iā dicemus. Potuit diſcrimie:& ad ultimū diſcrimē Cæ.adhibitus ē:ut dies illa potuerit memorabilis fieri: ſi cæſar occidereť. In fa. &.ſ.i.potuit ppetuo poſteris memoriæ mādari.

Terribilem iuſto trāſegit achillea ferro.
Altera magne tuis iam uictima mittitur ūbriſ
Nec fatis hoc fortuna putat: pcul abſit ut iſta
Vindictæ ſit ſumma tuæ:non ipſe tyrannus
Sufficit in pœnas:non omnis regia lagi.
Dum patrii ueniant in uiſcera cæſaris enſes
Magnus inultus erit: ſed non auctore furoriſ
Sublato cecidit rabies:nam rurſus in arma
Auſpiciis ganimedis eunt:ac multa ſecundo
Prælia marte gerunt: potuit diſcrimine ſūmo
Cæſaris una dies in famam & ſæcula mitti
Molis in exiguo ſpatio ſtipantibus armis
Dum parat in uacuas martē transferre carias
Dux latias tota:ſubito formidine belli
Cingitur:huic denſæ prætexunt littora claſſeſ
Hic tergo inſultant pedites:uia nulla ſalutis.
Nō fuga nō uirtus:uix ſpes quoq; mortis ho
nō acie fuſa:magnæ nec ſtragis aceruo neſtæ
Vicendus tūc cæſar erat:ſed ſāguinea nullo
Captus ſorte loci pendet:dubius ne timeret.
Optaret ne mori.reſpexit ī agmine denſo
Sæuam perpetuæ meritum iam nomia famæ
Ad campos epidaure tuos.ubi ſolus apertis
Obſedit muris calcātem mœnia magnum.

FINIS

Diſcrimine ſū.i.ultimo piculo. Mollis ī extremo mollē pharon dicit q̃ pōte & itinere anguſto iungiť cū oppido:ide pugnabať a cæſareanis: ex arce uero q̃ erat aduerſus pōtē & ex nauibus cōtra molem ab Alexādrinis:& nauibus egreſſi acriter inſequebanť Cæſ.cū ſuis:& hi ēt q ī nauibus remāſerant ſcalas rapere pontē facere naueſq; a terra repellere pperabāt ne his nauibus potirenť hoſtes qbꝫ oībus rebus pturbati milites triū cohortū Cæ.q̃ ī ponte ac prima mole circunſtiterāt:cū poſt ſe clamorē exuadirēt:fugā ſuorū uiderēt:magnā uī telorū aduerſi ſuſtinerēt ueriti ne a tergo circūuēirenť & diſceſſu nauiū oīno reditus ītercluderenť munitionē in pōte ī ſtitutā reliquerūt: & magno curſu īcitati ad naues cōtenderūt cæſ.quoad potuit cohortādo ſuos: eodē piculo ē uerſatus:poſtq̃ uniuerſos cedere aīaduertit ſeſe ex nauigio ſuo eiecit ī undas ad eaſq; q̃ longius cōſtiterant naues adnatauit: & ita piculū euaſit: & iō dicit diē unā fieri potuiſſe mēorabilē morte Cæſ. Nullis ex. qa triū cohortiū milites occupauerant molē illā de q̃ pugnabāt & erat anguſta:ergo cū metuerēt ne diſceſſu nauiū reditus īterclúderenť: ī naues magno curſu pperarūt Armis: armatis militibus. Stipātibus:circūdantibꝫ. Molis.ſ.fari circūdantibꝫ triū cohortū milites cæſarianos. Inuacuas ca. nam e nauibus egreſſi pharon cœperāt. Formidine belli:qa a tergo clamorē exaudiebāt ſuos fugere uidebāt:& magnā uī telorū aduerſi ſuſtinebāť. Hic:ab Alexādrinis.hic a terra. Via nulla:nā ab una pte claſſis erat: a tergo uero pedites circūueniebāt. Nō fuga:nō fugiēdi facultas dať. Nō uirtus:nulla pietas potuit eos ab īcurſu hoſtiū defēdere. Vix ſpes.ſ.a piculo uitæ potuit ſe defēdere. Mortis ho.ſ.mori fortiter ne ī manus hoſtiū deuenerit. Magnæ ſtra.qa parū abfuit quin capereť nauigiū Cæ. & captū qdē fuiſſet:niſi ſe cōiecisſet ī ūdas. Forte:fortuna. Captus:cū circūdatus eēt. Dubius: īcertus an timeret mori an optaret: qa optabat mori:ne ī manus hoſtiū deueniret. Reſpxit ī ag.ſed cū ita circūſpiceret cæ. ſe undiq; ab hoſtibus circūuētū eē:nec ſpē ullā ſalutis dari rediit ī memoriā Seuæ illius:q ſolus oēm īpetū pō.ſuſtinuerat apud urbē Dyrachiū:ubi circūſeptus erat ab hoſtibꝫ: & cū imago illius Seuæ cēturionis fortiſſimi uiri oculis eius obuerſareť ille exēplo eius ſe deiecit ī ūdas:& ad naues q̃ lōgius cōſtiterāt enatauit. Ad cāpos epi. ideſt apud Dyrachium: nam Dyrachium & Epidamnus idem ſunt: hanc urbem condidere corcyrei teſte Strabone. Apertis muris: quia iam euerſa muonitione cæſaris clauſerat iam pompeium.

FINIS

Finit opus Lucani cum cōmētariis Omniboni uicētini impreſſū uenetiis a Nicolao battiboue alexādrino anno domini M cccclxxxvi. tertio idus maii regnante inclyto principe Marco barbadico.
Examen uoluminis. Quaterni ſunt ſignati a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x. Terni uero ſignati y z &.

40 [illegible]
20, [illegible]

5l

Mutantur prospera

l

1872
5

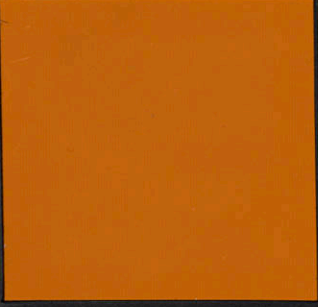
Lucanus

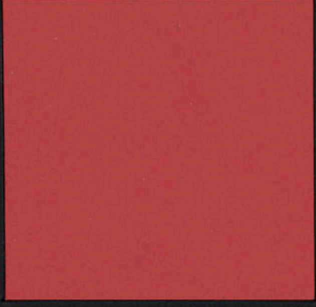
colorchecker CLASSIC

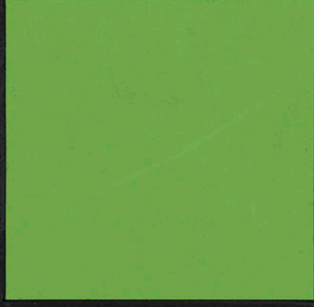
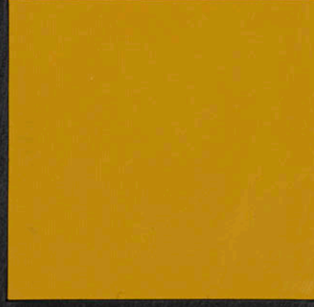
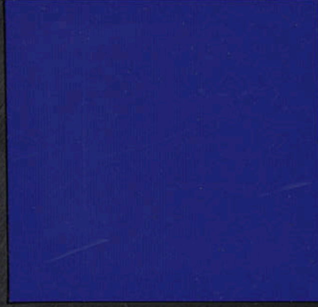

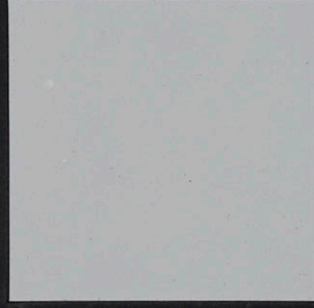

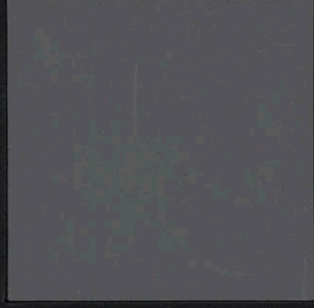

x·rite

mm